

10. HİTİT ÖĞRENCİ KONGRESİ

BİLDİRİLER KİTABI

EDİTÖRLER

PROF. DR. İSMAİL YILDIRIM
ARŞ. GÖR. M. SELÇUK KAYA

Çorum

2024

"Bu Etkinlik TÜBİTAK Yurt İçi Bilimsel Etkinlikleri Destekleme Programı Kapsamında Desteklenmektedir."

10. HİTİT ÖĞRENCİ KONGRESİ **(16-19 MAYIS 2024)**

BİLDİRİLER KİTABI

E-ISBN
978-605-5244-35-4

EDİTÖRLER
PROF. DR. İSMAİL YILDIRIM
ARŞ. GÖR. M. SELÇUK KAYA

ÇORUM-2024

Yayınevi | Publisher: Hitit Üniversitesi Yayınları | Hitit University Press

Hitit Üniversitesi Üçtutlar Mah. Kuzey Kampüsü Çevre Yolu Bulvarı 19030 Çorum / TÜRKİYE

Yayınevi Sertifika No: 49188

<https://yayin.hitit.edu.tr> | publisher@hitit.edu.tr

ROR ID: <https://ror.org/01x8m3269>

ISNI:

ISBN: 978-605-5244-35-4

Sempozyum/Kongre Dizisi | Series of Symposium/ congress: 10

Kitap Adı | Book Title: 10.Hitit Öğrenci Kongresi (16-19 Mayıs 2024) Bildiriler Kitabı

Çeviri Adı | Translated Title: 10th Hitit Student Congress (16-19 May 2024) Proceedings

Editör | Editör: İsmail Yıldırım

Yayın Türü | Publication Type: e-Kitap | e-Book

Yayın Tarihi | Publication Date: Haziran 2024 | June 2024 Yayım

Yeri | Place of Publication: Çorum, Türkiye

Yayın Dili | Language: Türkçe | Turkish; İngilizce | English

Bu bildiri kitabının her hakkı saklıdır. Bu yayının tümü veya hiçbir bölümü önceden izin alınmaksızın çoğaltılamaz, basılıp yayınlanamaz, kaynak gösterilmeden alıntı yapılamaz. Bu yayında yer alan bildirimlerde öne sürülen her türlü görüş ve sorumluluk yazarlarına aittir.

KURULLAR**Kongre Onursal Başkanları**

Prof. Dr. Ali Osman Öztürk (Hitit Üniversitesi Rektörü)

Prof.Dr. Sabiha Kılıç (Hitit Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dekan V.)

Prof.Dr. Ömer Can SATIR (Hitit Üniversitesi Güzel Sanatlar, Tasarım ve Mimarlık Fakültesi Dekan Yrd.)

Kongre Başkanı

Prof. Dr. İsmail Yıldırım (Hitit Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi)

Kongre Bilim ve Danışma Kurulu

Prof. Dr.Aygül Süel (Hitit Üniversitesi)

Prof. Dr.Bozkurt Koç (Ondokuz Mayıs Üniversitesi)

Prof. Dr.Cenk Güray (Hacettepe Üniversitesi)

Prof. Dr.Fatih DUMAN (Hitit Üniversitesi)

Prof. Dr. Deniz AYKAÇ (Hitit Üniversitesi)

Prof. Dr.Asif YOLDAŞ (Hitit Üniversitesi)

Prof. Dr.Fatma Neval Genç (Aydın Üniversitesi)

Prof. Dr.Funda Uysal Tan (Hitit Üniversitesi)

Prof. Dr.Hakan Pehlivan (Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi)

Prof. Dr.Taha Bahadır SARAC (Hitit Üniversitesi)

Prof. Dr.Hakan Reyhan (Hitit Üniversitesi)

Prof. Dr.İlknur Taş (Hitit Üniversitesi)

Prof. Dr.İsmail Yıldırım (Hitit Üniversitesi)

Prof. Dr.Mehmet Baş (Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi)

Prof. Dr.Mehmet Kutlu (Hitit Üniversitesi)

Prof. Dr.Meral Gülhan (Emekli Öğr. Üyesi)

Prof. Dr.Murat Hoşöz (Kocaeli Üniversitesi)

Prof. Dr.Nuriye Büyükkayacı Duman (Hitit Üniversitesi)

Prof. Dr.Orhan Zeybek (Balıkesir Üniversitesi)

Prof. Dr.Ömer Can Satır (Hitit Üniversitesi)

Prof. Dr.Özer Şenödeyici (Hitit Üniversitesi)

Prof. Dr.Sabiha Kılıç (Hitit Üniversitesi)

Prof. Dr.Satybaldy Omurzakov (Uluslararası Kantörö Şaripoviç Toktomamatov Üniversitesi)

Prof. Dr.Şule Uğur (Gazi Üniversitesi)

Prof. Dr.Ünal Akdağ (Aksaray Üniversitesi)

Doç. Dr.Abişlı Laçın Veziroğlu (Bakü Devlet Üniversitesi)

Doç. Dr.Akın Oğuz Kaptı (Sakarya Üniversitesi)

Doç. Dr.Akif Akgül (Hitit Üniversitesi)

Doç. Dr.Ali Korkut Uludağ (Erzurum Atatürk Üniversitesi)

Doç. Dr.Ayhan Babaroğlu (Hitit Üniversitesi)

Doç. Dr.Ayla Çağlıyan Türk (Hitit Üniversitesi)

Doç. Dr.Ayşen Satır Reyhan (Hitit Üniversitesi)

Doç. Dr.Buğra Sarı (Polis Akademisi Başkanlığı)

Doç. Dr.Cebailov İkrım İsmailoğlu (Bakü Devlet Üniversitesi)

Doç. Dr.Celal Taşkıran (Hitit Üniversitesi)

Doç. Dr.Ceren Uysal Oğuz (Akdeniz Üniversitesi)

Doç. Dr.Çağrı Ergezer (Uluslararası Kantörö Şaripoviç Toktomamatov Üniversitesi)

- Doç. Dr.Elif Dalyan (Hitit Üniversitesi)
Doç. Dr.Emrah Bilgener (Hitit Üniversitesi)
Doç. Dr.Emre Demir (Hitit Üniversitesi)
Doç. Dr.Engin Şenel (Hitit Üniversitesi)
Doç. Dr.Erdem Kırkbeşoğlu (Başkent Üniversitesi)
Doç. Dr.Erkan Demirkan (Hitit Üniversitesi)
Doç. Dr.Esra Keskin (Hitit Üniversitesi)
Doç. Dr.Fatih Fuat Tuncer (İstanbul Gelişim Üniversitesi)
Doç. Dr.Gökçe Meryem Gündoğdu (Marmara Üniversitesi)
Doç. Dr.İlker Sakınç (Ondokuz Mayıs Üniversitesi)
Doç. Dr.İsa Sarı (Hitit Üniversitesi)
Doç. Dr. M. İlknur Gönenç (Ankara Üniversitesi)
Doç. Dr.Mahmut Demirtaş (Tokat Gazi Osmanpaşa Üniversitesi)
Doç. Dr.Mahmut Samar (Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi)
Doç. Dr.Metehan Tolon (Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi)
Doç. Dr.Metin Konuş (Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi)
Doç. Dr.Murat Polat (Amasya Üniversitesi)
Doç. Dr.Musa Ekici (Hitit Üniversitesi)
Doç. Dr.Mustafa Tolga Çırak (Hitit Üniversitesi)
Doç. Dr.Muteber Burunsuz (Hitit Üniversitesi)
Doç. Dr.Nilüfer Dalkılıç (Dumlupınar Üniversitesi)
Doç. Dr. Ömür Demirer (Hitit Üniversitesi)
Doç. Dr.Özden Kantar (Hitit Üniversitesi)
Doç. Dr.Özlem Sir Gavaz (Ankara Üniversitesi)
Doç. Dr.Öznur Sakınç (Hitit Üniversitesi)
Doç. Dr.Recep Özdemir (Adıyaman Üniversitesi)
Doç. Dr.Resul Bağı (Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi)
Doç. Dr.Sedat Yenice (Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi)
Doç. Dr.Sami Kiraz (Hitit Üniversitesi)
Doç. Dr.Senem Atvur (Akdeniz Üniversitesi)
Doç. Dr.Şengül Yaman (Gazi Üniversitesi)
Doç. Dr.Seyfi Şevik (Hitit Üniversitesi)
Doç. Dr.Yusuf Joseph Ugras (La Salle Üniversitesi-ABD)
Dr.Öğr. Üyesi Abdülkadir Tekin (Amasya Üniversitesi)
Dr.Öğr. Üyesi Ahmet Eren Yıldırım (Hitit Üniversitesi)
Dr.Öğr. Üyesi Ali Bayram (Samsun Üniversitesi)
Dr.Öğr. Üyesi Ali İzzet Yılmaz (Hitit Üniversitesi)
Dr.Öğr. Üyesi Ali Yıldırım (Tokat Gazi Osmanpaşa Üniversitesi)
Dr.Öğr. Üyesi Anıl Varel (Hitit Üniversitesi)
Dr.Öğr. Üyesi Ayşenur İplikçi Özden (Samsun Üniversitesi)
Dr.Öğr. Üyesi Barış Eser (Hitit Üniversitesi)
Dr.Öğr. Üyesi Cihat Savsar (Hitit Üniversitesi)
Dr.Öğr. Üyesi Çiğdem Dönmez Güngüneş (Hitit Üniversitesi)
Dr.Öğr. Üyesi Çisem Ünlü (Hitit Üniversitesi)
Dr.Öğr. Üyesi Elif Doğru (Hitit Üniversitesi)
Dr.Öğr. Üyesi Ercan Baş (Hitit Üniversitesi)
Dr.Öğr. Üyesi Ertuğrul Eryücel (Hitit Üniversitesi)
Dr.Öğr. Üyesi Gazi Bilal Yıldız (Hitit Üniversitesi)
Dr.Öğr. Üyesi Gökhan Albayrak (Kırklareli Üniversitesi)
Dr.Öğr. Üyesi Fatih Özçalık (Hitit Üniversitesi)
Dr.Öğr. Üyesi Fulya Açıkgöz (Ondokuz Mayıs Üniversitesi)
Dr.Öğr. Üyesi Hakan Kör (Hitit Üniversitesi)
Dr.Öğr. Üyesi Hakan Turan (Hitit Üniversitesi)
Dr.Öğr. Üyesi Hüseyin Altundağ (Hitit Üniversitesi)

Dr.Öğr. Üyesi Hüseyin Serdar Yerlikaya (Hitit Üniversitesi)
Dr.Öğr. Üyesi Kübra Müge Çakaröz (Hitit Üniversitesi)
Dr.Öğr. Üyesi Mahir Mak (Sakarya Üniversitesi)
Dr.Öğr. Üyesi Mehmet Ali Bozkuş (Hitit Üniversitesi)
Dr.Öğr. Üyesi Mehmet Emin Erdin (Hitit Üniversitesi)
Dr.Öğr. Üyesi Mehmet Nurullah Alkan (Hitit Üniversitesi)
Dr.Öğr. Üyesi Merve Suna Özel Özcan (Kırıkkale Üniversitesi)
Dr.Öğr. Üyesi Murat Tınas (Polis Akademisi Başkanlığı)
Dr.Öğr. Üyesi Mustafa Bilgin (Hitit Üniversitesi)
Dr.Öğr. Üyesi Mustafa Coşar (Hitit Üniversitesi)
Dr.Öğr. Üyesi Mustafa Emre Çağlar (Hitit Üniversitesi)
Dr.Öğr. Üyesi Önder İpek (Hitit Üniversitesi)
Dr.Öğr. Üyesi Ömer Dinç (Hitit Üniversitesi)
Dr.Öğr. Üyesi Ömer Faruk Akmeşe (Hitit Üniversitesi)
Dr.Öğr. Üyesi Özgür Özdemir (Hitit Üniversitesi)
Dr.Öğr. Üyesi Rasim Babahanoğlu (Hitit Üniversitesi)
Dr.Öğr. Üyesi Recep Aydın (Hitit Üniversitesi)
Dr.Öğr. Üyesi Selçuk Kırtepe (Tokat Gazi Osmanpaşa Üniversitesi)
Dr.Öğr. Üyesi Serdar Yılmaz (Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi)
Dr.Öğr. Üyesi Tamer Kaşıkçı (Eskişehir Osman Gazi Üniversitesi)
Dr.Öğr. Üyesi Tuba Gülcemal (Sivas Cumhuriyet Üniversitesi)
Dr.Öğr. Üyesi Vahit Guntay (Karadeniz Teknik Üniversitesi)
Dr.Öğr. Üyesi Yasemin Arı Yılmaz (Hitit Üniversitesi)
Dr. Cemal Ekin (Hitit Üniversitesi)
Dr. Doğan Koşan (Hitit Üniversitesi)
Dr. Fatma İlknur Akgül
Dr. Fulya Akgül Durakçay (Dokuz Eylül Üniversitesi)
Dr. Mehmet Şahin (Aksaray Üniversitesi)
Dr. Oktay Gündoğdu (Hitit Üniversitesi)
Dr. Pınar Buket Kılınç Pala (Kütahya Dumlupınar Üniversitesi)
Dr. Salih Özgür Sarıca (Hitit Üniversitesi)

Kongre Yürütme Kurulu

Arş. Gör. Dilek Küçükboz
Arş. Gör. Emre Özyerden
Arş. Gör. Fatih Kaya
Arş. Gör. Leyla Erat
Arş. Gör. M. Selçuk Kaya
Arş. Gör. Tuğba Berçintürk
Gürkan Ulusoy

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	6
48-60 AY ÇOCUKLARDA SINIF DIŞI EĞİTİM İLE KODLAMA VE ORYANTİRİNG UYGULAMALARININ KAVRAM GELİŞİMİNE ETKİSİ.....	18
DİJİTAL BAĞIMLILIĞIN KÜLTÜRLEŞMESİ: NETLESSFOBİ	20
GIDA BOYASINA MARUZ KALMIŞ SIÇAN MODELİNDE TARTRAZİNİN BEYİNDE GFAP PROTEİNİNE ETKİSİ.....	22
LOJİSTİK PERFORMANS ENDEKSİ: KARŞILAŞTIRMALI BİR ANALİZ.....	24
İKLİM DEĞİŞİKLİĞİNİN GIDA GÜVENLİĞİ BOYUTU: KENYA ÖRNEĞİ.....	25
HEIDEGGER VE SARTRE İÇİN ESTETİK NEDİR?	26
SEÇİM DÖNEMİNDE KAMU HARCAMALARI.....	27
ADLİ BİLİMLERDE ATEŞLİ SİLAHLARIN BALİSTİK AÇIDAN İNCELENMESİ.....	28
UÇAK KAZALARINA NEDEN OLAN FAKTÖRLERİN ADLİ BİLİMLER ALANINDA İNCELENMESİ.....	30
ÇOCUKLA İLETİŞİMDE YENİ GÜNCEL	32
ADÖLESANLARDA DİJİTAL OYUN BAĞIMLILIĞI İLE UYKULULUK DURUMLARI ARASINDAKİ İLİŞKİ ...	33
3B YAZICI İLE İNMELİ BİREYLERE YAPILAN EMG İLE ÇALIŞAN EL ORTEZİ	35
RUMİNANT PNEUMONİLERİNİN ETİYOLOJİSİ.....	36
THE CHARACTERISTICS OF CHARISMATIC LEADERS BASED ON MAX WEBER'S POLITICAL THEORY	37
HİKMET ONAT VE TÜRK SANATINDA HAYAT AĞACI MOTİFİ.....	38
KULUÇKA MAKİNASI TASARIM VE İMALATI	39
SOSYAL HİZMET EĞİTİMCİSİNİN MESLEKİ NİTELİKLERİ	40
ORGANİK SENTEZLERDE KULLANILAN ÇEŞİTLİ KORUMA GRUPLARI VE KULLANIM ALANLARI.....	42
GELECEĞİN İŞ DÜNYASINDA DİJİTAL İNSAN KAYNAKLARI: TRENDLER, ZORLUKLAR VE FIRSATLAR .	43
RUMİNANT MASTİTİSLERİNİN ETİYOLOJİSİ	44
POSTÜRAL KONTROL	45
ELEKTRODİAGNOSTİK TESTTE KANTİTATİF YAKLAŞIM	46
ORTAOKUL DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ DERSİNDE ÖĞRENMEDE ZORLANILAN DİNİ KAVRAMLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ (ÇORUM ÖRNEĞİ).....	47
HİTİT TASVİR SANATINDA TAŞ YONTULAR; KAYA ANITLARI	48
ENDERUNLU VÂSİF'IN DÎVÂNİ'NDA ÂŞİK VE ÂŞIKLA İLGİLİ MUKAYESELİ BENZETMELER	50
STANDARDİZASYON FAALİYETLERİNİN EKONOMİYE ETKİSİ.....	71
AVRUPA'DA KULLANILAN HİDROMORFOLOJİK BASKI DEĞERLENDİRME METOTLARININ TÜRKİYE'DE UYGULANABİLİRLİĞİNİN İNCELENMESİ	73
İŞIKLI TERLİK TASARIM VE İMALATI	74
SAĞLIK POLİTİKALARI AKTÖRLERİNİN HALK SAĞLIĞINA ETKİLERİ	75
ISINAN DÜNYA YÜKSELEN FİYATLARKÜRESEL İKLİM DEĞİŞİKLİĞİNİN ENFLASYON ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ.....	77
ANADOLU'DA SONLANAN BİR SERÜVEN; GALATLAR.....	78

KUZULARDA İŞHAL ETKENLERİNİN ETİYOLOJİSİ	79
KUZULARDA E. COLİ ENFEKSİYONLARI.....	80
BANKA ŞUBELERİNİN ÖNEMİ VE OPERASYONEL SÜREÇLERİN ROLÜ-BİR KAMU BANKASI ÇORUM ŞUBESİ ÖRNEĞİ.....	81
İNŞAAT SEKTÖRÜNDE FAALİYET GÖSTEREN İŞLETMELERİN İŞVEREN HUKUKİ SORUMLULUK SİGORTASI HAKKINDAKİ FARKINDALIK DÜZEYİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ	82
İNSAN KAYNAKLARI YÖNETİMİ: ÇORUM BELEDİYESİ ÖRNEĞİ.....	83
ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN KREDİ KARTI BORÇLARI VE BORÇ YÖNETİMİ: HİTİT ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ	84
ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN E- TİCARET GÜVENLİK ALGISI: HİTİT ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ	85
CİVCİV ANA KUÇAĞI TASARIMI.....	86
SPORCULARDA YEME BOZUKLUĞU	87
BESİN KALİTESİNİ DEĞERLENDİRMEDE YENİ YAKLAŞIM: NUTRI- SCORE	88
PET ŞİŞEDEN 3D FİLAMENT ÜRETİMİ.....	89
OSMANLI DEVLETİNDE CÜZAMLI OLMAK.....	90
FİNANSAL KRİZLER SÜRECİNDE VE SONRASINDA TÜRK BANKACILIK SİSTEMİNİN ROLÜ	91
CANLANDIRMA SİNEMASINDA ÖNCÜ ÇALIŞMALAR	92
İŞYERİNDE MOBBİNG: TANIM, ETKİLER VE MÜCADELE STRATEJİLERİ	93
ÇOCUKLARDA PROBLEMLİ TEKNOLOJİ KULLANIMI VE OBEZİTE.....	94
OKUL ÖNCESİ DÖNEMDEKİ ÇOCUKLARIN TEHLİKE KAVRAMINA YÖNELİK ALGILARI	95
BANKACILIKTA ETİK VE SORUMLULUK BİLİNCİ: ÇORUM ÖLÇEĞİNDE BİR KAMU BANKASI ÖRNEĞİ ..	97
TPACK IN TURKISH PRE-SERVICE EDUCATION: SYSTEMATIC LITERATURE REVIEW	98
EĞİTİM FAKÜLTESİ ÖĞRENCİLERİNİN YÜKSEKÖĞRETİMDE KALİTE KAVRAMINA İLİŞKİN METAFORİK ALGILARININ İNCELENMESİ	99
ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN İSLAMİ FİNANSAL OKURYAZARLIK DÜZEYİ: HİTİT ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ	100
EKSTRAKORPÖREAL ŞOK DALGA TEDAVİSİ.....	101
KARPAL TÜNEL SENDROMU	102
YAPAY ZEKÂ VE YARATICILIK: BİBLİYOMETRİK VE İÇERİK ANALİZİ PERSPEKTİFİNDEN BİR BAKIŞ..	103
ROLLO MAY PERSPEKTİFİNDEN MANEVİYAT VE ÖLÜM KAYGISININ İNSAN PSİKOLOJİSİNE ETKİSİ ÜZERİNE BİR İNCELEME	105
ENTEĞRE RAPORLAMA VE TÜRKİYE'DEKİ UYGULAMA ÖRNEKLERİ ÜZERİNDEN KARŞILAŞTIRMALI ANALİZİ	106
FİNANSAL OKURYAZARLIĞIN ÖNEMİ VE ÖĞRENCİ GÖRÜŞLERİ: HİTİT ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ	107
ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN KREDİ KARTI BORÇLARI VE BORÇ YÖNETİMİ: HİTİT ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ	108
RFID YETKİLİ GİRİŞLİ AKILLI KATLI OTOYOL SİSTEMİ	109
İSLÂM MİMARİSİNDE ZENGİ DÜĞÜMÜ ZANGİD KNOT İN İSLAMİC ARCHİTECTURE.....	110
ÇOCUK GELİŞİMİ PROGRAMINDA OKUYAN ÖĞRENCİLERİN DİSİPLİN KAVRAMINA YÖNELİK METAFORLARININ BELİRLENMESİ	111
KAMU YÖNETİMİNDE İNOVASYON	113
TAHİL MAYHOŞ İÇECEĞİ OLAN BUZANIN RUS KÜLTÜRÜNDEKİ YERİ.....	114

NEZAKET DEĞERİ TAŞIYAN KALIP SÖZLERİN İLKOKUL TÜRKÇE DERS KİTAPLARINDA KULLANIMI..	115
AHMET ADNAN SAYGUN'UN VİYOLONSEL İÇİN SOLO PARTİTASI VE FRIEDRICH VON SCHILLER İLİŞKİSİ	116
CUMHURİYET DÖNEMİ ÇAĞDAŞLAŞMA ÇALIŞMALARI ÇERÇEVESİNDE TÜRK MÜZİKALLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ	117
HASTA HAKLARI KONUSUNDAKİ AKADEMİK MAKALELERİN ANALİZİ: TRDİZİN ÜZERİNDEN BİR İNCELEME	118
HİTİT TOPLUMUNDA HAYVANLARIN ROLÜ	119
BANKA ŞUBELERİNİN ÖNEMİ VE OPERASYONEL SÜREÇLERİN ROLÜ-BİR KAMU BANKASI ÇORUM ŞUBESİ ÖRNEĞİ	121
ŞEÂİR-İ İSLAM'IN TESPİTİNE DAİR BİR DEĞERLENDİRME	122
SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK KAPSAMINDA ÇEVRESEL SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK GÖSTERGELERİ: ARÇELİK FİRMASI ÜZERİNE BİR İNCELEME	123
YAPAY ZEKA DESTEKLİ DRONE TABANLI LOJİSTİK: GELECEĞİN DAĞITIM SİSTEMİ İÇİN BİR İNCELEME	124
TÜRKİYE'DE YAŞANAN 6 ŞUBAT 2023 DEPREMLERİNİN SOSYO EKONOMİK ETKİLERİNİN İNCELENMESİ	125
MAKİNE İMALAT İŞLETMELERİNDE RİSK YÖNETİMİ VE SİGORTA STRATEJİLERİ.....	126
SAĞLIK YÖNETİMİ LİTARATÜRÜNDE DEĞİŞİM: HACETTEPE SAĞLIK İDARESİ DERGİSİ'NİN BİBLİYOMETRİK ANALİZİ ÜZERİNDEN BİR İNCELEME.....	127
TÜRKİYE'DE EKONOMİK BÜYÜMENİN EKONOMETRİK BİR ANALİZİ.....	128
HAFIZLIK EĞİTİMİNDE ÖĞRENCİLERİN KARŞILAŞTIKLARI PROBLEMLER VE OKUL PSİKOLOJİK DANIŞMANININ BU KONUDAKİ BİLİNCİ: PROF. DR. HAYREDDİN KARAMAN ANADOLU İMAM HATİP LİSESİ (HAFIZLIK ORTAOKULU PROGRAMI) ÖRNEĞİ	130
GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE MAKÂSİD ANLAYIŞI.....	131
İLK DÖNEM TEFSİR FAALİYETLERİ ÇERÇEVESİNDE YAHYÂ B. SELLÂM'IN TEFSİRİ VE KAYNAKLARI	132
KATILIM BANKACILIĞINDA SWOT ANALİZİ: ÇORUM ÖRNEĞİ	133
KADIN-ERKEK EŞİTSİZLİĞİ ÖRNEĞİYLE GÜNEYDOĞU ANADOLU BÖLGESİ	134
TÜKETİYORUZ!	135
İNTERAKTİF ÇOCUK KİTAPLARININ TASARIM AÇISINDAN İNCELENMESİ	136
ÇOCUKLARDA SİBER SAĞLIK VE PSİKOLOJİK SAĞLAMLIK ARASINDAKİ İLİŞKİ.....	137
YABANCILAR İÇİN TÜRKÇE DERS KİTAPLARINDA ZAMAN EKİ ÖĞRETİMİ	138
METAVERSE TEKNOLOJİLERİNİN BEDEN EĞİTİMİNDE UYGULANMASI	139
KÜRESEL İNOVASYON ENDEKSİ: KARŞILAŞTIRMALI BİR ANALİZ.....	140
TIBBİ VE AROMATİK BİTKİLERİN SAĞLIK ALANINDA KULLANIMI	141
14. YÜZYIL ANADOLU TABABETİ	142
GELENEKSEL TELEVİZYON YAYINCILIĞINDAN YENİ MEDYAYA: 5G TEKNOLOJİSİ VE TRT TABİİ ÖRNEĞİ	143
NESNELERİN RİTİMİ	144
RUMİNANT MASTİTLERİNİN KLİNİKSEL GÖRÜNÜMÜ	145
II. DÜNYA SAVAŞININ KAZANILMASINDA TURANİ HALKLARIN KATKISI	147
KEÇİ MASTİTİS OLGULARINDA BİYOKİMYASAL PARAMETRE DEĞİŞİMLERİ	149
ANİME VE MANGA YAPIMLARINDA KAMİLER	150

GÜNEŞ TAKİP SİSTEMİ TASARIMI VE İMALATI.....	151
MATEMATİK ÖĞRETMENLERİNİN DİNLEME PEDAGOJİSİ YAKLAŞIMLARININ İNCELENMESİ	152
PET ŞİŞEDEN 3D FİLAMENT ÜRETİMİ.....	154
PELTİER SOĞUTUCU SİSTEMİ İLE MİNİ BUZDOLABI TASARIM VE İMALATI.....	155
HİTİT KENTLERİNDE BULUNAN TAHİL DEPOLARI VE SİLOLAR ÜZERİNE BİR İNCELEME	156
İMAM HATİP OKULLARI DOĞAL BİR SÜREÇ Mİ? SİYASAL BİR ARAÇ MI?	157
SÜKÛTUN İSLAM HUKUKUNDA YERİ	158
ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNDEN MADDE KULLANIM İNANÇ VE TUTUM İLE SAĞLIKLI YAŞAM TARZI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ: VAKIF ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ	159
OBEZİTE VERGİLERİ VE UYGULAMA ÖRNEKLERİ	160
GENÇ VOLEYBOLCULARDA KOMBİNE STATİK VE DİNAMİK GERME EGZERSİZLERİNİN ÇEVİKLİK VE SIÇRAMA PERFORMANSI ÜZERİNDEKİ AKUT ETKİLERİ	161
DİJİTAL DÖNÜŞÜMDE YENİ NESİL UYGULAMA; E DÖNÜŞÜM'ÜN ÇORUM İLİ MESLEK MENSUPLARI ÜZERİNDE BİR UYGULAMA	162
SEYF HADİSİ ŞERHİ VE MUKAYESESİ	163
GELECEĞİN SAĞLIK ÇALIŞANLARININ İKLİM DEĞİŞİKLİĞİNİN ÖNLENMESİNE YÖNELİK UMUT DÜZEYLERİ VE SÜRDÜRÜLEBİLİR TÜKETİM ALIŞKANLIKLARI: SİNOP ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ	168
POLİTİK BÜTÇE DÖNGÜSÜ VE 2000 SONRASI TÜRKİYE'DE SEÇİM DÖNEMLERİNDE UYGULANAN MALİYE POLİTİKALARI	170
BİLGİ ÇAĞINDA DEZENFORMASYONUN KAMU KURUMLARINCA İLETİŞİMSSEL OLARAK ELE ALINMASI: TÜRKİYE CUMHURİYETİ İLETİŞİM BAŞKANLIĞI DEZENFORMASYONLA MÜCADELE BİRİMİ WEB SİTESİ ÜZERİNE BİR İNCELEME	171
EDEBİYATTA KADIN TİPLERİ.....	172
TÜRKİYE'DE 2013-2023 YILLARI ARASINDA GİTAR EĞİTİMİ ALANINDA YAPILMIŞ LİSANSÜSTÜ ÇALIŞMALARIN İNCELENMESİ	173
COVID-19'UN TÜRKİYE'DEKİ BANKACILIK SEKTÖRÜ KÂRLILIĞI VE LİKİDİTE ÜZERİNDEKİ ETKİSİ	174
KUZULARDA E. COLİ ENTERİTLERİ.....	175
COVID 19'UN TÜRKİYE'DEKİ FİRMALARIN YATIRIM HARCAMALARI ÜZERİNE ETKİSİ.....	176
HİNDİSTAN ENERJİ POLİTİKALARI: ARTAN NÜFUS, AZALAN EMİSYON ÜZERİNE DEĞERLENDİRME ...	177
OKUL ÖNCESİ DÖNEM ÇOCUKLARIN SOSYAL DUYGUSAL BECERİLERİNİN YARATICI DANS VE MÜZİKLİ ÖYKÜLER ARACILIĞIYLA DESTEKLENMESİ.....	178
SULHİ DÖLEK'İN ÇOCUKLAR İÇİN YAZDIĞI HİKÂYELERİN SÖZ VARLIĞI AÇISINDAN İNCELENMESİ.....	180
VURMALI ÇALGILAR ALANINDA YAPILMIŞ LİSANSÜSTÜ ÇALIŞMALARIN İNCELENMESİ.....	181
TÜRKİYE'DE MÜZİK TERAPİ ÜZERİNE YAPILMIŞ OLAN LİSANSÜSTÜ ÇALIŞMALARIN BIBLİYOGRAFİK İNCELENMESİ (1998-2024)	182
TÜRKİYE'DEKİ LARVAL (NİMF) DÜZEYDE ODONATA (INSECTA) TÜRLERİNİN LİSTESİ VE YAYILIŞI ...	183
TRT REPERTUVARINDAKİ NEVŞEHİR TÜRKÜLERİNİN MÜZİKAL/EDEBİ ANALİZİ VE MÜZİK EĞİTİMİNDEKİ YERİNİN İNCELENMESİ (10 TÜRKÜ).....	184
ORTAOKUL DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ DERSİNDE ÖĞRENMEDE ZORLANILAN DİNİ KAVRAMLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ (ÇORUM ÖRNEĞİ)	185
TOPLUMUN BAKIŞ AÇISIYLA SAĞLIK ÇALIŞANLARINA ŞİDDET: ÇORUM İLİ ÖRNEĞİ	186
VERGİ CENNETLERİ MÜCADELESİNDE TÜRKİYE'NİN DURUMUNUN DEĞERLENDİRİLMESİ	187
WEB 2.0 TOOLS FOR LANGUAGE TEACHING: BENEFITS AND CHALLENGES.....	188

TÜRKİYE’DE 2020-2023 YILLARI ARASINDA EĞİTİM VE ÖĞRETİM ALANINDA YARATICILIK ÜZERİNE YAPILMIŞ LİSANSÜSTÜ ÇALIŞMALARIN İNCELENMESİ	189
ADLİ SORUŞTURMALARDA YENİDEN YÜZLENDİRME TEKNİĞİ.....	190
KEÇİLERDE YENİDOĞAN İSHALLERİNİN HEMATOLOJİK DEĞİŞİMLERİ.....	191
AYNA AYNA SÖYLE BANA: ZAMAN İÇİNDE GÜZELLİK ALGILARININ DEĞİŞİMİ	192
ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN BOŞ ZAMAN AKTİVİTESİ İLE AKADEMİK ORTALAMALARI ARASINDAKİ İLİŞKİYE YÖNELİK BİR ARAŞTIRMA	193
ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN METAVERSE ALGISİNİN DEMOGRAFİK FARKLILIKLARINA GÖRE İNCELENMESİ	194
ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERİNİN MENTAL İYİ OLUŞ DÜZEYLERİNE ETKİSİ	195
SONOGASHİRA KARBON KARBON KENETLENMESİ VE UYGULAMALARI.....	196
TIBBİ GÖRÜNTÜLEME PROGRAMI ÖĞRENCİLERİNDE RADYASYON VE RADYASYONDAN KORUNMA FARKINDALIĞI	197
EV HANIMLARININ İŞGÜCÜNE DÂHİL OLMAMA NEDENLERİNE YÖNELİK BİR ARAŞTIRMA: SUNGURLU İLÇESİ ÖRNEĞİ	198
AFET DİPLOMASİSİNİN DEVLETLERARASI İLİŞKİLERE ETKİSİ: TÜRKİYE -YUNANİSTAN İLİŞKİLERİ ÖRNEĞİ	199
ÜNİVERSİTE ÇALIŞANLARINDA MERİTOKRASİ ALGISI: BİR KAMU ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ	200
ORTA ÇAĞ TÛCCARININ OYNADIĞI KÛLTÛREL ROLE GENEL BİR BAKIŞ	201
ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN SPORA YÖNELİK TUTUMLARININ FARKLI DEĞİŞKENLERE GÖRE İNCELENMESİ	202
İLHANLI DEVLETİ’NİN ASKERİ TEŞKİLATI	203
ANADOLU TARİHÖNCESİ DÖNEMİ İÇİN YENİ BİR KEŞİF: YAZIBOY MAĞARASI.....	204
PAPHLAGONİA HADRIANOPOLİSİ GÜNEY NEKROPOLTARİHÖNCESİ DÖNEM ÇANAK ÇÖMLEKLERİ ...	205
BİR ÛLKENİN MİLLİYETÇİLİK SAYESİNDE YIKIŞILI: YUGOSLAVYA.....	206
LGBT-İ BİREYLERİN KİMLİK BULMA SÛRECİ VE YAŞADIKLARI TOPLUMSAL SORUNLAR ÜZERİNE NİTEL ARAŞTIRMA	213
REŞAT MUHLİS ERKMEN (1891-1985).....	220
SİYASİ TARİH SAYFALARINDA DOĞRU YOL PARTİSİ.....	221
HATİCE TURHAN VALİDE SULTAN SEBİLİ ÖZELİNDE HATTAT RÂKİM EFENDİ VE SÂMİ EFENDİ MUKAYESESİ.....	222
İSCEHİSAR TÜRKMEN MEZAR TAŞLARI	223
AHMET HAMDİ TANPINAR’DA ETKİLENME ENDİŞESİ	224
SİNOP BALATLAR KİLİSESİ GEÇ DÖNEM İSKELETLERİ PALEOANTROPOLOJİK ANALİZİ.....	225
KADINLARIN GİYSİ RENK TERCİHLERİ.....	226
DİNİ EPİSTEMOLOJİ AÇISINDAN SAVUNMA VE TEODİSENİN BAŞARISI SORUNU	227
ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN FİNANSAL TEKNOLOJİLERE YÖNELİK TUTUM VE BEKLENTİLERİ: İNTERNET BANKACILIĞI VE MOBİL UYGULAMALAR ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA	229
EĞİTİMİN KAN BAĞIŞI KONUSUNDA FARKINDALIĞA ETKİSİNİN İNCELENMESİ: VAKIF ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ	230
İSTATİSTİKTE AYKIRI DEĞER TESPİT YÖNTEMLERİ: EKONOMİK ÖZGÜRLÜKLER VERİSİ ÜZERİNE BİR UYGULAMA	232

TIBBİ UYGULAMA HATALARI; HEMŞİRELİK ÖĞRENCİLERİNE YÖNELİK EĞİTİMLERİN ETKİNLİĞİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ	233
İLK KEZ GEBE OLAN KADINLARIN DOĞUM AĞRISINA İLİŞKİN ALGILARI: BİR METAFOR ANALİZİ	235
EVLİ BİREYLERDE EŞ DESTEĞİVE İLİŞKİ MUTLULUĞUNUN FARKLI EVLİLİK YAŞAM DÖNGÜLERİNE GÖRE İNCELENMESİ	236
BANKACILIKTA MOBİL PAZARLAMA VE TÜKETİCİ SATIN ALMA KARARI ÜZERİNE ETKİSİ	237
TÜRKİYE’DE BİLİM İLETİŞİMİ BAĞLAMINDA VATANDAŞ BİLİMİ	238
KEÇİ PNEUMONİLERİNDE BİYOKİMYASAL PARAMETRE DEĞİŞİMLERİ	239
UZUN SÜRE MASADA ÇALIŞANLAR İÇİN MASAJ ALETİ TASARIMI	240
MÜKELLEFLERİN YEREL VERGİ ALGILARINA YÖNELİK BİR UYGULAMA	241
Z KUŞAĞININ ÇEVRE DUYARLILIK VE SORUMLULUK DÜZEYİNİN İNCELENMESİ	242
SİLLE’NİN İNANÇ MİMARİSİ KAPSAMINDA SOMUT VE SOMUT OLMAYAN KÜLTÜREL MİRASI	243
DAVRANIŞSAL İKTİSATIN ALT DALLARI YARDIMIYLA MÜKELLEFLERİN VERGİYE UYUMUNU ARTIRMA	244
ÇOCUKLARA İLİŞKİN DÜZENLENEN ETKİNLİKLERİN PLANSIZ SATINALMA DAVRANIŞLARI ÜZERİNDEKİ ETKİSİNİ BELİRLEMeye YÖNELİK ALIŞVERİŞ MERKEZLERİNDE BİR UYGULAMA	245
21. YÜZYIL DİNAMİKLERİ VE MOTİVASYONEL ÇALIŞMALAR KAPSAMINDA ÖRGÜTSEL SADAKAT KAVRAMININ ÖNEMİ	246
CUMHURİYET DÖNEMİ TÜRK HALK MÜZİĞİ YAZILI KAYNAKLARI ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME	247
CEDAW KAPSAMINDAKİ HUKUK ÖNÜNDE EŞİTLİK HAKKININ AİLE HUKUKUNA VE KADININ MÜLKİYET HAKLARINA ETKİSİ: E.S. İLE S.C. BAŞVURUSU ÜZERİNE BİR İNCELEME	248
A POSTCOLONIAL FEMINIST APPROACH ON AUDRE LORDE’S ESSAY AGE, RACE, CLASS AND SEX: WOMEN REDEFINING DIFFERENCE (1984).....	250
MÜSLÜMAN BİLİNCİ KAZANMA AÇISINDAN KUR’AN’IN REHBERLİĞİ	252
KAMU YÖNETİMİNİN TEMEL İLKELERİ VE YENİDEN YAPILANDIRILMASI HAKKINDAKİ KANUNUN GÜNÜMÜZE YANSIMALARI	253
KÜÇÜK TİP RÜZGÂR TÜRBİNİ TASARIM VE İMALATI	254
2 DÜNYA SAVAŞI ARASINDA FİNLANDİYA HAVA KUVVETLERİ’NİN GELİŞİMİ (1918-1939).....	255
RÜYA, MAHİYETİ VE FİKHİ AÇIDAN DELİL DEĞERİ	256
TERTULLIAN’IN ESKATOLOJİSİ ÜZERİNE	257
ŞÜKÜR KAVRAMI BAĞLAMINDA KUREYŞ SÜRESİNİN MUHTEVASININ DEĞERLENDİRİLMESİ	258
SÜRDÜRÜLEBİLİR YAŞ MEYVE-SEBZE İHRACATI KAPSAMINDA SOĞUK TEDARİK ZİNCİRİ LOJİSTİĞİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ; KAMÇI ETKİSİ.....	259
CUMHURİYETİN İLK YILLARINDA DİN EĞİTİMİ.....	260
KADINLARDAKİ BEDEN İMAJININ YEME BOZUKLUĞU VE PSİKOLOJİYE OLAN ETKİSİ	262
ÇERKEŞ ŞEYHİZÂDE HALİL HÂLİD’İN “TÜRK HÂKİMİYETİ VE İNGİLİZ CİHANGİRLİĞİ” ESERİNİN İŞİĞİNDE İNGİLİZLERİN MÜSLÜMANLAR MEMLEKETLER ÜZERİNDEKİ EMELLERİ	263
KURAN’I KERİM’DE KISSALARIN İNSAN AHLAKI GELİŞİMİNDE KATKISI	264
İSLAM HUKUKU AÇISINDAN AİLE KURUMUNUN BEKASINI SAĞLAYAN ETİK VE HUKUKİ KURALLAR	265
MARTHA CRAVEN NUSSBAUM’UN AHLAK FELSEFESİ	266
HEMŞİRELİK ÖĞRENCİLERİNİN PROBLEM ÇÖZME VE KARIYER KARAR YETKİNLİK BEKLENTİSİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ	267

KUR'AN-I KERİM'İ TÜRKÇEYE ÇEVİRİRKEN YAŞANAN PROBLEMLER VE OTUZUNCU CÜZÜ BAĞLAMINDA DARB-I MESELLER	269
KÜLTÜREL DEĞİŞİM BAĞLAMINDA ÇAMLIK/DEREBUCAK/KONYA KINA GECELERİNE VE KINA TÜRKÜRLİNE YAKLAŞIM	271
HEMŞİRELİK ÖĞRENCİLERİNİN MESLEKİ YETKİNLİKLERİ VE KLİNİK KARAR VERME DÜZEYLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ.....	272
SAVUNMA SANAYİ SEKTÖRÜNDE ELEKTRONİK KART ÜRETEN TEDARİKÇİ SEÇİMİ ÇALIŞMASI	273
YENİ İSTANBUL YABANCILAR İÇİN TÜRKÇE ÖĞRETİMİ A2 KİTABINDAKİ DİNLEME METİNLERİNİN DİL BİLGİSİ AÇISINDAN İNCELENMESİ	274
MİLLİ MÜCADELE DÖNEMİNE KISA BİR BAKIŞ.....	275
EĞRETİ İSTİHDAMIN ÖLÇÜMÜ: SEÇİLMİŞ AVRUPA EKONOMİLERİ ÜZERİNE BİR ANALİZ	276
7. SINIF TÜRKÇE DERS KİTABINDAKİ DİL BİLGİSİ ETKİNLİKLERİNİN DİL BECERİLERİ İLE İLİŞKİSİ.....	277
DENİZ YOLU YÜK TAŞIMASILIĞINDA MALİYET UNSURLARI VE FAKTÖRLERİ	278
MODERN ÇAĞIN HASTALIĞI	280
ÜNİVERSİTEDEKİ GENÇLERİN GELECEK KAYGISI VE ALGILANAN SOSYAL DESTEK ARASINDAKİ İLİŞKİSİ: HİTİT ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ	281
KODLA ÇÖZ İLE GÖREV BAZLI KODLAMA EĞİTİMİ.....	282
BİR MUTASAVVIF OLARAK İMAM GAZÂLÎ	287
ACUTE RENAL FAILURE DEVELOPING IN ACUTE PANCREATITIS.....	288
ACUTE HEPATITIS B AND THYROID GLAND	290
İNSANLI UZAY MİSYONLARININ EVRİMİ, GELECEĞİ, ISS	292
BAKIR KOROZYONUNA POLİPİROL KAPLAMANIN ETKİSİ	293
ÇOCUKLUKTA KARDEŞ İLİŞKİLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ	294
304 ÇELİĞİN KOROZYONUNA AZO BOYAR MADDELERİN İNHİBİTÖR ETKİSİ.....	295
ÇORUM İLİNDEKİ GEÇİCİ SİĞİNMACILARIN YALNIZLIK HARİTASININ BELİRLENMESİ.....	297
ENGELLİ BİREYLERİN HAVUZLARDA KARŞILAŞTIKLARI ZORLUKLARIN İNCELENMESİ.....	298
“CUMHURİYET’İN İLK SABAHİ” ADLI ESERDE CUMHURİYET TEMASI	299
EĞİTİM FAKÜLTESİ ÖĞRENCİLERİNİN AKADEMİK ERTELEME KONUSUNDAKİ DÜŞÜNCELERİNİN İNCELENMESİ	300
7. SINIF TÜRKÇE DERS KİTABINDAKİ METİNLERİN OKUNABİLİRLİK ÖLÇÜTLERİ BAKIMINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ	301
GAZZÂLÎ’NİN FİLOZOFLARA YÖNELİK ELEŞTİRİSİ “EL-MÜNKİZ MERKEZLİ BİR İNCELEME”	302
İRAK İŞGALİ: KONSTRÜKTİVİZMİN PERSPEKTİFİNDEN BİR ANALİZ	303
ÇOCUK VE YARATICILIK.....	304
TRT DİYANET ÇOCUK KANALI ÜZERİNE BİR İNCELEME: GALİP MÜLAYİM ÖRNEĞİ	305
TÜRKÇE LİTERATÜRDE KALKINMA AJANSLARINI KONU ALAN ÇALIŞMALARIN BİBLİYOGRAFİK YÖNTEMLERLE İNCELENMESİ	307
MİZANCI MURAD BEY’İN TARİH-İ UMUMİ ADLI ESERİNDE DÜNYA TARİHİ ALGISI	308
ESNAFLARIN İŞSİZLİK SİGORTASI: ESNAF AHİLİK SANDIĞI HAKKINDA BİR DEĞERLENDİRME	309
HEMŞİRELİK ÖĞRENCİLERİNİN HUMAN PAPİLLOMAVİRUS HAKKINDAKİ BİLGİLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİNDE İNTERAKTİF OYUN KULLANIMININ ETKİSİ	310
COVID-19 PANDEMİSİ SONRASINDA GÖRÜLEN YENİ VE YENİDEN ÖNEM KAZANAN	

MİKROORGANİZMALAR	312
SOSYAL MEDYA KULLANIMI	313
GEBELERİN SAĞLIKLI BESLENME TAKINTISI İLE ALGILANAN STRES ARASINDAKİ İLİŞKİ	314
PJAK TERÖR ÖRGÜTÜ İNCELEMESİ	315
TÜRKİYEDE BASİT USUL VERGİLENDİRMENİN VERGİ ADALETİ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ	321
TÜRKİYE'DE 2013-2023 YILLARI ARASINDA EĞİTİM VE ÖĞRETİM ALANINDA İŞBİRLİKLİ ÖĞRENME- ÖĞRETME YAKLAŞIMI ÜZERİNE YAPILAN LİSANSÜSTÜ ÇALIŞMALARIN İNCELENMESİ	332
5-15 YAŞ ARASI JİMNASTİK YAPAN ÇOCUKLARDA AYAK BİYOMEKANİĞİNİN İNCELENMESİ-PİLOT ÇALIŞMA.....	333
SU ROKETİ TASARIM VE İMALATI	334
ALTYAPI BİLGİ SİSTEMLERİNE YÖNELİK KONUMSAL VERİ TABANI TASARIMI (İSKİ ÖRNEĞİ).....	335
ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN ERASMUS PROGRAMI HAKKINDA BEKLEDİĞİ REFORM HAREKETLERİ	337
GÜNÜMÜZ AKŞEHİR'İNDE YAŞAYAN NASREDDİN HOCA İZLERİ	338
KIYÂFETNÂMELER ÜZERİNDEN “İYİ İNSAN” TİPİNE DAİR BİR İNCELEME.....	339
COVID-19 PANDEMİSİNİN AB ÜLKELERİ VE ADAY ÜLKELER ÜZERİNE DIŞ TİCARETE ETKİSİ	340
AFRİKA DİASPORASI VE AFRİKA BİRLİĞİNİN İNŞASI.....	355
TÜRKİYE'DE 1980 SONRASI MUHAFAZAKÂRLIK VE LİBERALİZM İLİŞKİSİ	356
THE COMPARATIVE ANALYSIS OF PUBLIC ADMINISTRATION IN POLAND AND TURKEY	357
MÜZİK BÖLÜMÜ ÖĞRENCİLERİ İLE ÖZEL GEREKSİNİMLİ BİREYLERİN MÜZİK ETKİLEŞİMİNİN AKRANLAR ÜZERİNDEKİ ETKİSİ.....	358
TÜRKİYE'NİN COVID-19 PANDEMİSİ DENEYİMİ: KRİZ YÖNETİMİ VE POLİTİKALARI.....	359
EMİRÜ'L- MÜ'MİNİN Fİ'L- HADİS KAVRAMI VE TARİHİ SÜRECİ	360
BİMETAL PLAKALARIN BÜKME DAVRANIŞLARININ İNCELENMESİ	362
THE CENTRALIZATION PROCESS AFTER THE ARAB SPRING IN TERMS OF PUBLIC ADMINISTRATION.	363
SELÇUKLU DÖNEMİ KELAM TEDRİSATININ OSMANLI'DAKİ KELAM DÜŞÜNCESİNE ETKİSİ.....	364
TÜRKİYE SİYASAL HAYATTINDA KADIN	365
ÜRETİM SEKTÖRÜNDE GEREKSİZ YÜRÜMELERİN MİNİMİZE EDİLMESİ	370
İSLÂM SİYASET FELSEFESİNDE ADALET TASAVVURU -KUTADGU BİLİG VE AHLÂKÎ ALÂ'Î MERKEZLİ OKUMA-	371
İLKOKUL ÖĞRENCİLERİNİN EBEVEYNLERİNE VERİLEN SAĞLIKLI BESLENME EĞİTİMİNİN ÖĞRENCİLERİN BEDEN KİTLE İNDEKSİNE VE BESLENME DAVRANIŞLARINA ETKİSİ	372
EBÜ'L-ATÂHİYYE'NİN ŞİİRLERİNDE DÜNYA VE ÖLÜM KAVRAMLARININ İNCELENMESİ	374
ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİ MESLEK SEÇİMİNİ ETKİLEYEN BİREYSEL/TOPLUMSAL ETMENLERİN İNCELENMESİ	375
ÇOCUKLARDA YALNIZLIK VE YALNIZLIĞA MÜDAHALE	376
YABANCI DİL EĞİTİMİNDE SOSYAL ADALET KAVRAMININ İNCELENMESİ.....	378
ERASMUS ÖĞRENİM HAREKETLİLİĞİNDE YER ALMIŞ İNGİLİZCE ÖĞRETMENLİĞİ LİSANS PROGRAMI ÖĞRENCİLERİN İNGİLİZCE KONUŞMA BECERİLERİNİ KULLANMAYA YÖNELİK TUTUMLARININ İNCELENMESİ	379
SAĞLIK EKONOMİSİ LİTERATÜRÜ BİBLİYOMETRİK ANALİZİ: TRDİZİN ÜZERİNDEN BİR İNCELEME ...	380
METAVERSE EVRENİNDE PAZARLAMA ANLAYIŞLARININ FİNANSAL ETKİLERİ	381

HİTİT VASALI OLAN UGARİT'İN BAŞ TANRILAR	382
TRAVMA SONRASI STRESLE BAŞA ÇIKMA ÖZ-YETERLİĞİ ÖLÇEĞİ TÜRKÇE UYARLAMA ÇALIŞMASI..	383
İSLAM HUKUKUNDA ŞİDDETLİ GEÇİMSİZLİK SONUCU HAKEM TAYİNİ (CESSAS'IN AHKAMU'L-KUR'AN-I ÖZELİNDE)	384
İNGİLİZCE ÖĞRETMENİ ADAYLARININ İKİNCİ YABANCI DİL ÖĞRENME DENEYİMLERİNİN İNCELENMESİ	386
RUSYA -UKRAYNA SAVAŞINI REALİST VE KONSTRÜKTİVİST TEORİK ÇERÇEVEDE ANALİZ ETMEK ...	387
AKILLI UYARI VE ALARM SİSTEMİ	388
HEMŞİRELİK ÖĞRENCİLERİNİN SPİRİTÜEL İYİ OLUŞLARININ MANEVİ BAKIM ALGILARINA ETKİSİNİN İNCELENMESİ	390
AVRASYA DENKLEMİNDE İSRAİL	391
ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN MUTLULUK DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ.....	392
COVID-19 PANDEMİSİNİN TÜRKİYE'NİN DIŞ TİCARETİ ÜZERİNE ETKİLERİ	393
SÖZLÜ ÇEVİRİ SORUN VE ÇÖZÜMLERİ (DİL VE ÇEVİRMENLE İLGİLİ SORUNLAR)	394
ÇOCUK OYUN ALANLARI KAPSAMINDA ANNE-BABA GÖRÜŞLERİ.....	395
ÇOCUKLARDA PSİKOLOJİK RAHATSIZLIKLAR	396
UYKUSUZLUK (İNSOMNİA).....	397
8. SINIF T.C. İNKILÂP TARİHİ VE ATATÜRKÇÜLÜK DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMINDA YER ALAN COĞRAFI UNSURLARIN MEKÂNSAL DÜŞÜNME BECERİSİNE KATKISI	398
MU'TEZİLE'NİN EMRİ Bİ'L-MA'RUF NEHYİ ANI'L-MÜNKER İLKESİNİN GÜNÜMÜZ TOPLUMUNDA UYGULANMA İMKÂNI	400
BİR PETROL İSTASYONUNDA YAPILAN ÇALIŞMALARIN L MATRİSİ YÖNTEMİYLE İNCELENMESİ	401
GIDA SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİ VE GÜVENLİĞİ	402
TÜRK HALK ANLATILARI VE İNANIŞLARINDA CUMA GÜNÜ.....	403
GIDA VE NANOTEKNOLOJİ	408
PSİKANALİTİK DÜŞÜNCENİN SANATA YANSIMASI	409
2030 SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA PROJESİ HEDEFLERİ	410
ÖĞRETMENLERİ ÖĞRETMENLİK MESLEK KANUNU SONRASI LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ALMAYA YÖNELTEN NEDENLER	411
PEDİATRİ DERSİ ALAN ÖĞRENCİLERE AKRAN EĞİTİMİ MODELİNE GÖRE VERİLEN EĞİTİMİN ETKİSİ.	412
ÇEVRE DOSTU YÖNTEMLE GRAFEN OKSİTİN İNDİRGENMESİ	414
İLAÇ FİYATLARINA YÖNELİK MEDYA HABERLERİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA	415
KRİYOJENİK BASINÇLI BORULARDA KANATÇIK YAPISININ HASAR OLUŞUMUNA ETKİLERİNİN DENEYSEL GERİLME ANALİZ YÖNTEMLERİYLE İNCELENMESİ	416
GASTRONOMİ TURİZMİ BAĞLAMINDA BİTLİS MUTFAĞININ DEĞERLENDİRİLMESİ.....	417
KADINLARIN DOĞUMDAN SONRA VÜCUTLARINDAKİ KALICI VE GEÇİCİ HASARLAR	418
HİLYETÜ'L-EVLİYADAKİ TASAVVUF VE SUFİ TARİFLERİ	419
YATIRIM TEŞVİKLERİNİN BÖLGESEL KALKINMAYA ETKİSİ: ÇORUM İLİNDE BİR UYGULAMA.....	420
GIDA ÜRÜNLERİNDE AKILLI AMBALAJ SİSTEMLERİ	421
“ŞEKER PORTAKALI” ROMANINDA DOSTLUK TEMASI.....	422
ÇORUM İLİ U16 –U17 YAŞ ERKEKLER FUTBOL TAKIMI KATEGORİSİNDE AMATÖR FUTBOL OYNAYAN FUTBOLCULARIN FAİR PLAY ANLAYIŞLARININ İNCELENMESİ.....	423

YENİ BİR YATIRIM ARACI OLARAK ELÜS (ELEKTRONİK ÜRÜN SENEDİ) VE ÇORUM TİCARET BORSASI ÜYELERİNE YÖNELİK BİR ARAŞTIRMA.....	424
MAKİNA İMALATI SEKTÖRÜNDE KARBON AYAK İZİNİN HESAPLANMASI VE İYİLEŞTİRME ÖNERİLERİNİN SUNULMASI	425
BÖLGESEL KONUMLANDIRILABİLEN ATIK SINIFLANDIRICI GERİ DÖNÜŞÜM MEKATRONİK SİSTEMİ	426
TÜRK OCAKLARI: MİLLİ BİLİNCİN KALESİ VE KÜLTÜREL AKTİVİZM ÖNCÜSÜ	428
YAŞLI BAKIMI VE EPİLEPSİ	429
OTOİMMÜNOLOJİ VE ELİSA	430
SOSYAL HİZMET ETİĞİNİN FELSEFİ TEMELLERİ	431
HİTİT KANUNLARINDA TARIM	432
KAN TRANSFÜZYON MERKEZİ	433
PLATON FELSEFESİNDE DEĞERLERİN KAYNAĞI VE MAHİYETİ PROBLEMİ	434
SANATTA TEKİNSİZ BİR ALAN; EŞİK.....	435
ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN GÖZÜYLE SOSYAL BİLGİLER DERSİNE YÖNELİK MOTİVASYON SORUNLARI	436
TIBBİ SOSYAL HİZMET AÇISINDAN NÖROBİLİŞSEL HASTALIKLAR	438
SOĞUK SAVAŞ SONRASI ULUSLARARASI GÜVENLİK ALGISININ DEĞİŞİMİ VE NATO'NUN ROLÜ	439
KÖPEKLERDE LYME HASTALIĞI	440
COENUROSİS CEREBRALİS HASTALIĞI	441
KEDİLERDE STRUVİT	442
SİĞİRLARDA TÜBERKÜLOZ.....	443
ÜRETİM SAHALARI İÇİN AKILLI NAVİGASYON SİSTEMLİ TAŞIMA ARACI TASARIMI.....	444
İŞLETMELERE YÖNELİK SİBER GÜVENLİK RİSK PUANLAMA MATRİSİNİN OLUŞTURULMASI VE UYGULANMASI	446
AMELİYATHANE HEMŞİRELERİNİN KANIT TEMELLİ UYGULAMALARA YÖNELİK BİLGİ DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ	447
SPORUN OKUL DERSLERİNE ETKİSİNİN İNCELENMESİ	448
THE IMPACT OF THE SECURITY DYNAMICS OF ISRAEL'S FOUNDING ON ITS CYBER SECURITY.....	449
TERÖRİZMLE MÜCADELE VE İNSAN HAKLARININ KORUNMASI: ZORLU BİR DENGİNİN ARAYIŞI	450
İŞLETME YÖNETİM KARARLARINDA MUHASEBE BİLGİ SİSTEMİ	451
SİGARA İLE İLGİLİ KAMU SPOTU REKLAMLARININ BİREYLER ÜZERİNDEKİ ETKİSİ	452
TÜRKİYEDE 2013 – 2023 YILLARI ARASINDA VİYOLONSSEL EĞİTİMİ ÜZERİNE YAPILMIŞ LİSANSÜSTÜ ÇALIŞMALARIN İNCELENMESİ	454
İSTİHBARAT, GÜVENLİK VE ADLİ BİLİMLER: ÇAĞDAŞ TOPLUMLARIN TEMEL DİREKLERİ.....	455
LİSE ÖĞRENCİLERİNİN AKRAN ZORBALIĞI DÜZEYLERİNİN BAZI DEĞİŞKENLERE GÖRE İNCELENMESİ	456
CBS VERİLERİ KULLANILARAK NEHİRLERDE HİDROMORFOLOJİK BASKI DURUMUNUN BELİRLENMESİ: AKARÇAY HAVZASI ÖRNEĞİ.....	457
HEMŞİRELİK ÖĞRENCİLERİNDE STRES VE ANKSİYETE DÜZEYİ İLE PSİKOLOJİK DESTEK ALMA TUTUMU İLİŞKİSİ VE ETKİLEYEN FAKTÖRLER	458
FUZÛLÎ'NİN TÜRKÇE DİVANI'NDAKİ KASİDELERİNDE HZ. İSA VE HZ. MERYEM.....	460
DÜZENSİZ GÖÇÜN, GÖÇMEN KAÇAKÇILIĞI VE İNSAN TİCARETİ KAPSAMINDA İNCELENMESİ	461

14-18 YAŞ ARASI ERGENLERİN TOPLUMSAL CİNSİYET ALGISI	462
HEMŞİRELİK ÖĞRENCİLERİNE VERİLEN KAVRAM HARİTASINA DAYALI EĞİTİMİN ÇOCUKLARDA İLAÇ UYGULAMA ÖZ-YETERLİLİĞİNE ETKİSİ	463
SOSYO EKONOMİK AÇIDAN DEZAVANTAJLI BÖLGELERDE GÖREV YAPAN OKUL ÖNCESİ ÖĞRETMENLERİNİN ETKİNLİK UYGULAMALARINDA KARŞILAŞTIKLARI SORUNLAR	465
EBEVEYNLERİN DİJİTAL OYUN BAĞIMLILIĞININ ÇOCUKLARI ÜZERİNDEKİ ETKİSİ	466
OKUL ÖNCESİ ÖĞRENCİLERİNE YÖNELİK DOĞA VE BİLİM İLE İLGİLİ EĞİTİM MATERYALLERİ TASARLANMASI VE ETKİNLİLİĞİNİN İNCELENMESİ.....	467
TÜRKİYEDE YAPILMIŞ OKUL ÖNCESİ EĞİTİM ALANIYLA İLİNTİLİ BAŞA ÇIKMA KAVRAMINA YÖNELİK LİSANSÜSTÜ TEZLERİN İNCELENMESİ.....	468
SUÇA YÖNELİM İLE ANTROPOMETRİK KARAKTERİSTİKLERİN MUHTEMEL İLİŞKİLERİ	469
UYKU SAĞLIĞI KONUSUNDA KTÜ ÖĞRENCİLERİNE YÖNELİK ANKET ÇALIŞMASI.....	470
İSLAM FELSEFESİNDE ASTRONOMİ VE ASTROLOJİ -BİRÜNİ ÖRNEĞİ-.....	471
YETİŞKİNLERİN SOSYAL HİZMET MESLEĞİNİ TANIMA VE SOSYAL HİZMETLER VE SOSYAL YARDIMLARDAN YARARLANMA DURUMU	472
KADIZÂDELİLER VE SİVÂSİLER ÇATIŞMASININ KELÂMÎ ANALİZİ	473
AZERBAJCANDA YEREL YÖNETİMLER; İL, İLÇE, İL ÖZEL İDARESİ, BELEDİYE VE KÖYLER. TÜRKİYE AZERBAJCAN KARŞILAŞTIRILMASI ÖRNEĞİ.....	474
YAHYA İBN ADÎ'NİN AHLÂK FELSEFESİ	475
REMAZOL YELLOW BOYAR MADDESİNİN SULU ÇÖZELTİLERDEN DİATOMİT VE AKTİVE EDİLMİŞ DİATOMİT İLE GİDERİMİ	476
SERBEST CUMHURİYET FIRKASI'NIN TÜRK DEMOKRASİ TARİHİNDEKİ YERİ.....	477
BİR SORUN OLARAK ÇOCUKLUK ÇAĞI CİNSEL DAVRANIŞLAR.....	478
ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNDE KUMAR BAĞIMLILIĞI ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA.....	480
ÖZEL GEREKSİNİMLİ BİREYLERİN İSTİHDAMI VE YAŞADIĞI SORUNLAR.....	481
KATILIM BANKACILIĞI ÜZERİNE BİBLİYOMETRİK BİR ARAŞTIRMA	482
ETİK DERSİ ALAN VE ALMAYAN HEMŞİRELİK ÖĞRENCİLERİNİN ETİK DUYARLILIKLARININ İNCELENMESİ	483
ÇALIŞMA SERMAYESİ STRATEJİLERİNİN KARLILIK ÜZERİNDEKİ ETKİSİNİN FİNANSAL RİSK VARLIĞINDA İNCELENMESİ	484
MÜRTEDİN CEZALANDIRILMA SEBEBİ ÜZERİNE YAKLAŞIMLAR VE GÜNÜMÜZE YANSIMASI	485
BİREYSELLEŞTİRİLMİŞ ERGOTERAPİ PROGRAMININ DİJİTAL BAĞIMLILIK DÜZEYİNE VE EBEVEYNİN OKUPASYONEL DENGESİNE ETKİSİNİN İNCELENMESİ.....	486
KLİNİK BİYOKİMYA LABORATUVARINDA KULLANILAN CİHAZLAR.....	487
OKUL ÖNCESİ EĞİTİMDE YENİLİKÇİ YAKLAŞIMLAR: BİBLİYOTERAPİ.....	488
ERKEK ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN KADINLARIN ÇALIŞMASINA YÖNELİK TUTUMLARI ÜZERİNE BETİMSEL BİR ANALİZ.....	489
İBN BACCE'DE NEVABİT/AYRIKSI BİREY TASAVVURU	490
SPOR EKONOMİSİ VE SPORDA SPONSOR	491
YEREL YÖNETİMLER (BELEDİYELER) VE ÖZEL BÜTÇELİ KURULUŞLARDA (ÜNİVERSİTELER) ÜCRET POLİTİKASININ KARŞILAŞTIRILMASI	492
ADLİ BİLİMLERDE TOKSİKOLOJİ VAKALAR.....	493
BARTIN ÜNİVERSİTESİ LİSANS DÜZEYİ ÖĞRENCİLERİNİN MADDE BAĞIMLILIĞI KONUSUNDAKİ	

48-60 AY ÇOCUKLARDA SINIF DIŞI EĞİTİM İLE KODLAMA VE ORYANTİRİNG UYGULAMALARININ KAVRAM GELİŞİMİNE ETKİSİ

Sena İNAN

Ondokuz Mayıs Üniversitesi

Eğitim Fakültesi

Okul Öncesi Öğretmenliği

sn.0106.in@gmail.com

Emirhan ARGUN

Ondokuz Mayıs Üniversitesi

Eğitim Fakültesi

Okul Öncesi Öğretmenliği

emirhanargun3349@gmail.com

Arş. Gör. Dr. Ayça CİRİT GÜL

Ondokuz Mayıs Üniversitesi

Eğitim Fakültesi

Temel Eğitim Bölümü Sınıf Öğretmenliği Anabilim Dalı

aycaciritgul@gmail.com

Özet

21. yüzyıl becerileri doğrultusunda öğrencilerin problem çözme, eleştirel ve analitik düşünme, yaratıcı düşünme, iş birliği yapabilme, iletişim becerileri gibi becerilerinin gelişimine ve bu becerilerin artmasına odaklanılmaktadır. Bu becerileri kazandırmak için erken yaşlardan itibaren bireylere çeşitli öğrenme fırsatları sunulmaktadır. Okul öncesi kademedeki öğrenim gören çocukların bilişsel, duyuşsal, sosyal, psikolojik ve psikomotor alanlarındaki gelişimleri sonraki yaşantılarında karşılaştıkları sorunları çözme noktasında oldukça önemlidir. Kodlama eğitimi ile bu kademedeki çocuklara düşünme ve problem çözme becerileri kapsamında farklı bakış açıları kazandırılırken; oryantiring sporu ile birlikte çocuklar hem zihinsel hem de fiziksel olarak aktif hâle gelmektedir. Bu iki alanın birlikte çalışılması okul öncesi kademedeki çocukların öğrenmelerinin daha kalıcı, etkin ve kolay olabilmesi açısından önem taşımaktadır. Bu çalışmada 48-60 aylık çocuklarda sınıf dışı eğitim aracılığıyla kodlama ve oryantiring uygulamalarının kavram gelişimine etkisinin incelenmesi amaçlanmıştır. Aynı zamanda kodlama eğitimi ile kazanılan komut, yer-yön gibi kavramların oryantiring sporu için gerekli görülen harita okuma becerisine katkısı incelenmiştir. Bu kapsamda Samsun ilinde bir okul öncesi kurumunda öğrenim gören 48-60 aylık 20 çocukla sınıf dışı kodlama ve oryantiring etkinlikleri gerçekleştirilmiştir. Uygulama haftada bir gün olmak üzere toplamda 6 hafta yürütülmüştür. Çocukların ilgili kavramları bilme durumları uygulanan etkinlikler sırasında yapılan araştırmacı gözlemleri ile incelenmiştir. Haftalık olarak elde edilen veriler frekans analizi ile analiz edilmiş olup frekans yüzde tablosu hâline getirilmiştir. Veriler göz önünde bulundurulduğunda uygulamaya başlanılan ilk hafta kodlama etkinliği incelendiğinde 20 çocuktan oluşan örneklem grubunun 6'sının etkinlikleri tamamlayabildiği; 7'sinin yönergeler/komutlara uyabildiği; 7'sinin hedef sırasına uyabildiği; 3'ünün yön kavramlarını bildiği belirlenmiştir. Bu durum son haftada etkinliği tamamlayabilme düzeyi 13; yönerge/komutlara uyma 11; hedef sırasına uyma 14; yön kavramlarını bilme 9 çocuk olarak belirlenmiştir. Oyantiring etkinlikleri incelendiğinde ilk uygulamada 20 çocuktan etkinliği tamamlayan 4; yönergelere uyan 3; hedef sırasına uyan 4; yön kavramlarını bilen 3; harita okuyan 2 çocuk olmuştur. Bu durum son haftada etkinliği tamamlayan 12; yönergelere uyan 10; hedef sırasına uyan 11; yön kavramlarını bilen 8; harita okuyan 12 çocuk olarak belirlenmiştir. İlk haftalardaki düşük verilerin sebebi olarak okul öncesi dönem çocuklarının hazırbulunuşluk düzeylerinin yön kavramlarını bilme ve harita okuyabilme açısından düşük olması gösterilebilir. Son haftalardaki artışın sebebi ise çocukların yeni kavramları tanıması ve gerçek yaşantılar ile kavramları somutlaştırabilmesi olarak gösterilebilir. Sonuç olarak elde edilen veriler bütün olarak değerlendirildiğinde hem kodlama hem de oryantiring etkinliklerinde belirlenen hedeflere ulaşılabildiği gözlenmiştir. Okul öncesi kademesinden başlanılarak kodlama ve oryantiring etkinliklerinin gerçekleştirilmesinin becerilerin kazandırılmasında önem taşıdığı görülmüştür.

Anahtar kelimeler: Sınıf dışı eğitim, kodlama, oryantiring, okul öncesi

Not: 1919B012301454 başvuru numaralı bu çalışma, TÜBİTAK tarafından 2209-A Üniversite Öğrencileri Araştırma Projeleri Destekleme Programı kapsamında 2023/1 Döneminde desteklenmiştir.

DİJİTAL BAĞIMLILIĞIN KÜLTÜRLEŞMESİ: NETLESSFOBİ

Hanife ALAĞAŞ

Siirt Üniversitesi

İlahiyat Fakültesi ,hhanife56@gmail.com

Özet

Bu çalışmanın amacı, Türkiye’de dijital bağımlılığın ve bunun gelişiminde meydana gelen netlessfobi kavramının oluşumu, nereye gittiği ve nelere yol açtığını açıklamaktır. Dijitalin ortaya çıkış süreci, insanın ve toplumun üzerindeki bireylerin, içlerinde barındırdıkları duyguların açığa çıkarmanın ve farkındalığa ulaştırmanın, bireyin başka bir bireyi etkileyip etkilemediğini belirtme amaçlanmıştır. ¹Dijitalleşme dediğimiz şey insan ve toplum arasındaki ilişkinin vurgusu olmuştur. Bu iki kavramın gün geçtikçe daha içselleştğini hatta bir hastalık haline geldiğini göstermektedir. Bu çalışmamızda önceliğimiz sosyal medya, dijital bağımlılık ve bunun sonucunda ortaya çıkan netlessfobi kavramının ne olduğu, nasıl ortaya çıktığı ve nasıl ortamlarda yayıldığını ele almaktır. Ele aldığımız konu hakkında örnekler vererek maksadını aşan internet bağımlılığı insan psikolojisi üzerindeki etkisini araştırdık.

Anahtar kelimeler: netlessfobi, insan bağımlılığı, dijitalleşme, dijital kültür, internet.

GİRİŞ

Teknolojinin hızlı gelişimiyle hayatımızın internet etrafında dönmesi ve kullanım alanının hızla büyümesi olmuştur. Bununla birlikte gündemimize ‘‘sosyal medya’’ girmiştir. Bazı insanlar interneti fazla fazla kullanarak bu araçların etkisinde kalarak doyuma ulaşma çabasına girmeye çalışmaktadırlar. Bu sosyal medya insan hayatına hızlı girişi ve insanlar arasındaki farklılığı ortaya çıkarmış bu farklılıklar sonucu daha fazla teknoloji gelişimi olmuştur. Bunun akabinde sosyal medya, dijitalleşme, dijital oyunlar gibi kavramlar bu insanların sosyolojik, psikolojik, kültürel alanda farklılaşmanın ortaya çıkmasına ön ayak sağlamıştır. Bu değişimin insan psikolojisinin üzerindeki etkisi daha fazla görülmektedir. Bireyler sosyal medya, interneti kullanarak sosyal ağların popülerliğine kapılmış olduklarını sansalar da aslında bir bağımlılık haline gelmiştir. Toplumdaki insanlar gün geçtikçe sosyal medya üzerinden birçok insanla etkileşime girerek gerek etkileşim gerek alışveriş gerekse kültürleşebildikleri olumlu bir platformken şimdi ise zarar vermektedir. Bunun sonucunda ortaya netlessfobi kavramı ortaya çıkmaktadır.

DİJİTAL YAŞAM

Dijital yaşam günden güne etkisini artırarak insanlar arasında artık bir kimlik kazanmıştır. Bu kadar hızlı bireye nüfus etmesinin belki de en büyük sebebi bireyin düşüncelerini en rahat ve özgür bir şekilde insanlara aktarabilmektir. İnsanlar aslında bu platformun bağımlısı değil de getirdiği konfor ve yalnızlığı ortadan kaldırmaktadır. Sosyal medyadaki dijital arkadaşlar birbirlerine destek çıkması yalnızlıklarını paylaşması daha hızlı bağımlı olmanın ana sebeplerdendir diyebiliriz. Sosyal medya sayesinde kişi tanıdığı olsun tanıdığı olmasın herkesle konuşması sevdiği bir programı paylaşması kendini paylaşması ve beğeni toplaması ve buna gün geçtikçe alışıp doyuma oluşmasıdır. Bireylerin daha az efor sağlayarak daha fazla maddi kazançlar sağlaması, bir olayın daha etkili ve hızlı yayılması gibi bir çok olumlu yönlerini oluşturmaktadır.

İNTERNET BAĞIMLILIĞI

İnternet bağımlılığı bireyin her an her saat internette kopamamasını ifade etmektedir. Sosyal medya bağımlılığı bireyin kendini beğenme, bireyin sosyalleşmesi, belli bir gruba girmesi gibi birçok yetkinlikleri elde edebileceği bir platform olmuştur. Bu başarılar bireyin gerçekte elde edemediği ya da kazanamadığı sosyalleşmenin bu ağlar sayesinde ulaşmasıdır. Bireyler bu ağlara o kadar bağımlı olmuşlardır ki birey internetsiz kaldığı vakit hastalanabilir hatta depresyona bile girebilmektedirler.

¹ BÜŞRA GÜNEY, ‘‘DİJİTAL BAĞIMLILIĞIN DİJİTAL KÜLTÜRE DÖNÜŞMESİ: NETLESSFOBİ’’, 2017 1/2 (ts.), 207.213.

Bağımlılık

Bağımlılık kelimesi bireyin interneti gereğinden fazla kullanmasıdır. Bu kavramın içerisinde kişinin ruhsal, bedensel, sosyal olarak çevresini olumsuz etkilemektedir. Bu bağımlılık kavramının reddelişinin sebebi bireyin sanal dünyaya kapılarak zamanın nasıl geçtiğini fark etmemesi ve bunu inkar etmesidir. Kişinin sosyal medya hesabı kullanması, sürekli internete girmesi, her gün yeni bir içerik üretme telaşı, sürekli cihazlarla bir arada olması ve bu oluşun olmama durumunda ciddi psikolojik sorunların oluşması gibi etkilerin oluşmasının adıdır bağımlılık.

BAĞIMLILIĞIN SONUNDA OLUŞAN YENİ KAVRAM: NETLESSFOBİ

Netlessfobi kavramı kısaca yukarıda belirttiğimiz gibi internetten uzak kalamama, her yoruma kafayı takma, her gün yeni farklı içerik üretme, uykusuzluk çekme, sanal yorgunluk, dijital zorbalık ve internetten kopma korkusunun adıdır netlessfobi.

Netlessfobinin Belirtileri

Bir bireyin netlessfobi olduğunu sadece dijital araçlar, internet ve sosyal medya bağımlılığıyla sınırlandıramayız. Kişinin internetsiz ortamda fiziksel ve psikolojik bunalımlara girmesi, her ana internete ulaşmanın bahanesini araması her zaman hesaplarını güncelleme isteği ya da takip ettiği diğer kullanıcıların ne yaptıklarını merak etmesi isteğidir. Netlessfobinin en belirgin özelliklerin başında internetsiz ortamda kalınca hayatın durduğunu ve hiç kendine gelememesidir.

SONUÇ

Teknoloji insan hayatını ciddi oranda kolaylaştırmıştır. Ama bunun fazlası da ciddi sorunlara yol açar. İşte bahsettiğimiz netlessfobi kavramı bireyin fiziksel ve psikolojik yönden kötü etkisini bir sonucudur.

KAYNAKÇA

- Aksoy, A.(2007). İnternet bağımlılığının dünyada ve Türkiye'de durumu, İstanbul.
Aydın. U. (1998). Yeni İletişim Teknolojileri ve Demokrasi, Ankara, Dost Yayınevi.
Başaran, F. (2005). İnternetin Ekonomi Politikası, İnternet Toplum Kültür,Ankara, Epos Yayınları.
Fiske, J. (2003). İletişim Çalışmalarına Giriş. Ankara, Bilim ve Sanat Yayınları.
Hall, S. (1999). Yeni Zamanlar: 1990'larda Politikanın Değişen Çehresi, İstanbul Ayrıntı Yayınları
Hall, S.(1999). Kültür, Medya ve İdeolojik Etki, Medya İktidar, İdeoloji içinde, Ankara, Pharmakon Yayınevi.
Kevin, R. (1995). İdeoloji ve Kültürel Kimlik, İstanbul, Sarmal Yayınevi.
Kılıçbay, B.(2005) Bir Teknoloji Söyleminden Parçalar: Enformasyon ve İletişim Teknolojileri Kuramlarına Tarihsel Bakış, İnternet Toplum Kültür, Ankara, Epos Yayınları.
Larrain, G. (1995). İdeolojinin Yeniden Keşfi: Medya Çalışmalarında Baskı Altında Tutulanın Geri Dönüşü, Ankara, Ark Yayınevi.
Maigret, E. (2002). Medya ve İletişim Sosyolojisi, İstanbul, İletişim Yayınları.
Nilüfer.(2003). Sanal Cemaat Örgütleri,http://medyakronik.com Timisi.
Öztürk U. (2015) Bağlantıda Kalmak Ya da Kalmamak İşte Tüm Korku Bu, İnternetsiz Kalma Korkusu Ve Örgütsel Yansımaları, Uluslar Arası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt:8, Sayı:37, Nisan.
Polat, N.(2002). Kimlik Mekanları, İstanbul, Ayrıntı Yayınları.
Robins, K.(1999).Sanal Dünyada Duygusal Doyum, İletişim, sayı 16.
Türkoğlu, N.(2001) İmaj Görmenin Kültür ve Politikası, İstanbul, Ayrıntı Yayınları.
Yengin, D.(2014). Yeni Medya Ve Dokunmatik Toplum, İstanbul, Derin Yayınları.

GIDA BOYASINA MARUZ KALMIŞ SIÇAN MODELİNDE TARTRAZİNİN BEYİNDE GFAP PROTEİNİNE ETKİSİ

Ece EROĞLU

*Yozgat Bozok Üniversitesi Tıp Fakültesi
dreceeroglu@gmail.com*

Osman ÖZTÜRK

*Yozgat Bozok Üniversitesi Tıp Fakültesi
Pediatri Anabilim Dalı
osman.ozturk@bozok.edu.tr*

Aslı OKAN OFLAMAZ

*Yozgat Bozok Üniversitesi Tıp Fakültesi
Histoloji ve Embriyoloji Anabilim Dalı
oflamaz.asly@gmail.com*

Seher YILMAZ

*Yozgat Bozok Üniversitesi Tıp Fakültesi
Anatomi Anabilim Dalı
seher.yilmaz@yobu.edu.tr*

Sümeyye UÇAR

*Erciyes Üniversitesi Tıp Fakültesi
Anatomi Anabilim Dalı
sumeyye_ozbek@hotmail.com*

Züleyha DOĞANYİĞİT

*Yozgat Bozok Üniversitesi Tıp Fakültesi
Histoloji ve Embriyoloji Anabilim Dalı
zuleyha.doganyigit@gmail.com*

Özet

Giriş

Gıda boyaları, gıda ürünün işleme veya depolama sırasında etkilenebilecek duyuşal özelliklerini geliştirmek veya sürdürmek ve istenen renk görünümünü korumak için gıda matrislerine eklenen kimyasal maddelerdir. Sentetik gıda boyaları ise, toksik katkı maddelerini içerebilen renklendiricilerdir. Bu boyalar, gıdanın rengini düzenleyen veya renk vermek amacıyla katılan maddelerdir. Farklı gıda boya çeşitleri, uygun olmayan dozlarda kullanımında insan sağlığı üzerinde olumsuz etkiler gösterebilir. Çeşitli gıda boyası tiplerinden biri olan Tartrazin de olumsuz etkiler gösterebilmektedir.

E 102, FD & C Sarı No. 5 olarak da bilinen Tartrazin, bir azo boyasıdır ve kimyasal formülü 3-karboksi-5-hidroksi-1 (p-sülfofenil)-4-(sülfofenil azo) pirazolun tuzudur. Bu madde, tatlılarda, meyve sularında, reçellerde, hardalda ve gazlı içeceklerde sarı renk elde etmek için en sık kullanılan gıda renklendiricisidir. Tartrazinin toksisitesine ilişkin mevcut veriler çelişkili olmakla birlikte tartrazinin nörotoksik, immünotoksik, reprotoksik, genotoksik ve mutajenik etkileri bulunmaktadır. Ayrıca,

Tartrazin, süperoksit dismutaz ve katalaz aktivitesinde önemli bir düşüş ve lipid peroksit seviyelerini arttırabilir. Bu bağlamda, Tartrazin ile indüklenen toksik yanıtta vücut hasarı koruyucu mekanizmaların uyarılmasını sağlayabilir. Örnek olarak, canlıların santral sinir sistemindeki GFAP gibi yapısal proteinler, tartrazinin nörotoksik mekanizmasından etkilenebilir.

Astrositlerin önemli bir immün belirteci olan GFAP, fonksiyonel olarak astrositlere benzer olduğuna inanılan miyelinsiz Schwann hücrelerinde lokalizedir. GFAP proteini, siyatik sinir gibi periferik sinir lifi yolu boyunca periferik sinir sisteminde ve ayrıca enterik glia hücrelerinde bulunabilir. GFAP, gelişmekte olan merkezi sinir sisteminde hücre göçü, motilite ve mitozun kontrolü ile ilişkilidir. Ayrıca, glioproteksiyon, hem fizyolojik hem de patolojik koşullarda glial hücrelerin spesifik tepkileri ile ilişkilidir. Böylece glial hücreler, hem kendilerini hem de nöronal hücreleri koruyabilirler ve santral sinir sisteminin işleyişinde genel bir iyileşme sağlar. Dolayısıyla, Tartrazin, beyinde, merkezi sinir sistemi hasarına karşı koruyucu bir strateji olarak astrositik aktiviteyi arttırabilir. Sunulan projede deneysel olarak tartrazine maruz kalmış sıçan modelinde beyin dokusunda GFAP proteininin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu çalışmada tartrazin maddesinin *Sprague Dawley* sıçanlara intraperitoneal (i.p.) olarak 4,5 mg/kg/gün enjeksiyonu ile hayvanlarda deneysel tartrazin maruziyeti modeli indüklenmiştir. Bunu takiben sıçanlarda beyin disekte edilerek GFAP ifadesi immünohistokimya yöntemiyle araştırılmıştır.

Yöntem

DeneySEL GrUPLAR

Bu çalışmada 10 adet, 2 aylık, 250-300 gr *Sprague Dawley* sıçanları kullanıldı. Gebeliği süresince ilaç ve teratojenlere en hassas dönem olan organogenez dönemini içerecek, gebelik süresince boyunca gruplara tartrazin ve salin verildi. Gebeliklerinin 20. gününde dişi sıçanlardan fetüsler sakrifiye edilerek beyin dokuları disekte edildi.

Kontrol Grubu (Gebe dişi sıçan n=5): Standart sıçan diyetine serum fizyolojik ilave edildi.

Tartrazin Grubu (Gebe dişi sıçan n=5): Gebelikleri süresince standart sıçan diyetine 4,5 mg/kg/gün dozunda tartrazin ilave edildi.

Beyin Diseksiyonu ve İmmünohistokimya Analizleri

Sıçanlarda beyin dokuları disekte edilerek GFAP ifadesi immünohistokimya yöntemiyle araştırıldı.

Bulgular

Bu proje sonucunda tartrazin uygulaması alan deney grubunda beyinde GFAP immünreaktivitesinde anlamlı bir artış raporlandı ($p<0.01$). Bu bağlamda, tartrazinin nörotoksosite ile ilişkili olarak GFAP modkülünü etkileyebilir.

Tartışma ve Sonuçlar

Çalışmada, tartrazine maruz kalmış beyinde GFAP'ın araştırılmasıyla nörotoksosite ile bağlantılı olarak yeni bir terapötik yaklaşım getirilebilir. Ayrıca bu çalışma, GFAP gibi astrositlerdeki diğer moleküllerin hedeflenmesi bağlamında sistematik bir ön-çalışma niteliği taşımaktadır.

Anahtar kelimeler: Tartrazin, GFAP Antikoru, Nörotoksosite.

LOJİSTİK PERFORMANS ENDEKSİ: KARŞILAŞTIRMALI BİR ANALİZ

Kübra GÜCEM

*Çorum Hitit Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Dış Ticaret ve Tedarik Zinciri Yönetimi Anabilim Dalı
Dış Ticaret ve Tedarik Zinciri Bölümü, kubragu cem@icloud.com*

Özet

Lojistik Performans Endeksi (LPI), bir ülkenin lojistik sektöründeki etkinliği ve rekabet gücünü değerlendirmek için kullanılan önemli bir ölçüttür. Bu bildirmede, LPE'nin bileşenleri, Türkiye'nin LPE'deki yeri ve önemi, Covid-19'un sektöre etkisi ve Türkiye'nin LPE sıralamasındaki değişimleri incelenmiştir. LPI hesaplamalarında alt bileşen vardır. Bu bileşenler şu şekilde ifade edilebilir: Gümrükleme, Altyapı Kalitesi, Uluslararası sevkiyatlar, Lojistik kalite ve Yetkinlik, Sevkiyatları Takip etme ve İzleme olarak sıralanabilir. Türkiye'nin LPE'deki yeri ve önemi, diğer ülkelerle karşılaştırmalı olarak incelenmiş ve Türkiye'nin lojistik sektöründeki gelişiminin analizi yapılmıştır.

Covid-19 pandemisi, lojistik sektöründe büyük değişimlere neden olmuştur. Tedarik zincirindeki kesintiler, lojistik süreçlerdeki zorluklar ve talep değişiklikleri, sektörün adapte olmasını gerektirmiştir. Türkiye'nin LPE sıralamasındaki değişimlerin ardındaki faktörler incelenmiş ve sektördeki potansiyel stratejiler tartışılmıştır. Bildirge, lojistik sektörünün güçlü ve zayıf yönlerini belirleyerek, veriye dayalı stratejilerin geliştirilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Türkiye'nin lojistik sektöründe ilerlemesi için, ulusal ve uluslararası düzeyde iş birliği ve yenilikçi çözümler önerilmektedir. Bu açıklamalar doğrultusunda bu çalışmanın amacı Lojistik Performans Endeksi'nin (LPE), önemini açıklamaktır. Bunun yanı sıra Türkiye'nin diğer ülkeler ile Lojistik Performans Endeksi'nin karşılaştırılması, geliştirilebilir yönlerinin ortaya konması ve önerilerde bulunulması amaçlanmaktadır.

Anahtar kelimeler: Lojistik sektörü, Lojistik Performans Endeksi (LPE), Türkiye.

İKLİM DEĞİŞİKLİĞİNİN GIDA GÜVENLİĞİ BOYUTU: KENYA ÖRNEĞİ

Melike Sultan DOĞRU

Çağ Üniversitesi

İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Uluslararası İlişkiler Bölümü, meelikedogru@gmail.com

Özet

Bu çalışma, iklim değişikliğinin gıda güvenliğine etkisini Kenya örneği üzerinden açıklamaktadır. İnsanların hayatlarını sağlıklı bir şekilde devam ettirebilmeleri için ihtiyaç duydukları yeterli ve besleyici gıdaya her gün ulaşabiliyor olmaları gıda güvenliği olarak tanımlanmaktadır. Söz konusu bu tanım bugün artan nüfus oranları, gıda üretim, dağıtım ve depolama sistemlerindeki aksaklıklar gibi birçok faktör tarafından etkilenmekte ve bu faktörler kimi zaman insanların temiz gıdaya erişimini zorlaştırmakta kimi zamansa engellemektedir. Bu faktörlerin en önemlilerinden biri de iklim değişikliğidir. İklim değişikliği gelişmişlik düzeyine bakılmaksızın dünya genelindeki tüm ülkeler üzerinde etkiye sahip önemli küresel sorunlardan biridir. Uluslararası sistemde Birleşmiş Milletler (BM), Avrupa Birliği (AB) gibi pek çok aktör iklim değişikliğini sınırlamak ve önlemek adına mücadele etmektedir. Bu sorun göç, insani güvenlik, ulusal güvenlik gibi çeşitli etkilere sahip olmakla birlikte bunlardan biri de gıda güvenliğidir. Fosil yakıt tüketimi, aşırı hava olayları, sıcaklık ve sera gazı emisyonlarındaki artış, tarımda kullanılan toprakları verimsizleştirmekte ve tarımsal üretimi zorlaştıran sorunlara neden olmaktadır. Özellikle Afrika ülkeleri gibi yaşamının büyük bir çoğunluğunu tarım sektöründen elde edilen kaynaklarla sürdüren topluluklar için bu sorunun etkileri daha büyüktür. Bölge hâlihazırda yeterli gıda ve suya erişim konusunda sorunlar yaşarken, iklim değişikliğinin getirdiği yağışlardaki azalış ve sıcaklıklardaki artışla birlikte, yer altı ve yer üstü kaynaklarda azalma ve temiz suya erişim daha da zorlaşmaktadır. Ek olarak, bu ülkeler iklim değişikliğinin sebeplerine en az etkisi olan ülkeler olmakla birlikte, bu etkilerin sonuçlarından en fazla etkilenen ülkeler konumundadırlar. Bölgedeki birçok ülke bir taraftan iklim değişikliği ile mücadele ederken, diğer taraftan Kenya, Etiyopya ve Somali gibi ülkeler yoğun gıda güvenliği sorunları ile ilgilenmektedir. Bu çalışma, jeostratejik açıdan önemli ve Sahra altı Afrika'daki gelişmiş ekonomiye sahip ülkelere biri olan Kenya'yı ele almaktadır. Bölgenin görece gelişen ekonomik yapısına karşın, Kenya halkının yaklaşık üçte biri yoksulluk sınırının altında yaşamakta ve gıdaya ve temiz suya erişimde artan zorluklar yaşamaktadır. Bu noktadan hareketle yapılan bu çalışmada Kenya örneği üzerinden iklim değişikliğinin gıda güvenliğine olan etkileri değerlendirilmektedir.

Anahtar kelimeler: İklim Değişikliği, Gıda Güvenliği, Afrika, Kenya

HEIDEGGER VE SARTRE İÇİN ESTETİK NEDİR?

Tuğçe Yılmaz

*İzmir Katip Çelebi Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tasarım Fakültesi
Temel Sanat Eğitimi Anasanat Dalı
tucemelly@gmail.com*

Özet

Estetik antik çağlardan günümüze kadar var olmuştur. Başlarda doğayı taklit etmek olarak söylene de günümüzde bu düşünce tamamen yıkılmıştır. Estetiğin kökeni ve tanımı üzerine bilgilere yer verilmiştir. Alexander G. Baumgarten'in estetiği bağımsız bir bilim dalı olarak ele alan ilk filozof olduğu belirtilmiştir. Güzelliğin tanımı ve felsefi tartışmaları, Platon'dan Descartes'e kadar olan dönemi kapsayacak şekilde ele alınmıştır. Güzellik, estetik ve sanat felsefesinde temel bir sorun olmuştur. Genellikle övülmüş ve vücuda getirilmeye çalışılmıştır. Platon'a göre, güzellik mutlak ve değişmezdir, zaman ve mekândan bağımsız yorumu yapılmıştır. Modern felsefede güzellik öznel bir zemine oturtulmuştur. Sanattaki güzellik, estetiğin bir alanı olup genellikle kişisel beğenilere dayanır. Estetiğin sanatı kapsayan kısmının sanat felsefesi olarak adlandırıldığı vurgulanmıştır. Sanattaki güzellik konusu, estetiğin alanında olmakla birlikte estetiğin sanatı kapsayan kısmı sanat felsefesi olarak adlandırılmıştır. Filozoflar sanat felsefesi adı altında sanatı estetik ve güzellik olarak incelemiştir. Varoluşçulukla birlikte sanat kavramının tamamen sanatçının içine döndüğü, Heidegger ve Sartre'in estetik anlayışlarına geçilmiştir. Heidegger'a göre sanat eseri, insanın varlığını anlamlandırma ve dünyayla olan ilişkisini anlama çabası olarak tanımlanmıştır. Sanat eserinin, gerçeği farklı bir ışıktaki gösteren bir "açıklık" veya "açılma" anı yarattığı belirtilmiştir. Heidegger'ın "Van Gogh'un Ayakkabıları" tablosunu, varlık ve ölüm arasındaki ilişki üzerine düşündüğü ve insanın varlığını anlama çabası olarak gördüğü açıklanmıştır. Sartre ise estetiği, insanın özgürlüğü ve sorumluluğuyla ilişkilendirirken, sanat eserlerinin insanı özgürleştirme potansiyeline sahip olduğunu vurgulamıştır. Sanat yapıtlarının gerçekliği taklit etmediği, gerçekliğin kendi başına oluşturulduğu ve estetik objenin gerçekliğin dışında bir yapıya sahip olduğu vurgulanmıştır. Bu yazının amacı estetiğin tarih boyunca nasıl değiştiğini ele almaktır. Estetiği bağımsız bir bilim dalı olarak ele almasının yanı sıra güzellik kavramını felsefi açıdan ele alınmıştır. Antik dönemdeki filozoflarla başlayıp modern dönemdeki filozofların, kalıplaşmış olan estetiğin güzellik kavramıyla nasıl değiştiğini ve evrimleştiğini anlamamıza yardımcı olmakla birlikte; Heidegger ve Sartre için estetiğin ne olduğu konusunda araştırma yapılmıştır. Heidegger ve Sartre estetiği, insanın varlığını ve özgürlüğünü anlama ve ifade etme biçimi olarak yorumlamışlardır. Ancak, Heidegger daha çok sanat eserinin varlıkla olan ilişkisini vurgulamıştır. Sanat eseri, kendine özgü bir gerçekliğe sahiptir ve bu gerçeklik, insanın varlığına ışık tutmuştur. Sartre insanın özgürlüğünü vurgulamakla birlikte sanatı, insanın özgürlüğünü ifade etme ve dünyayı yeniden yaratma biçimi olarak yorumlamıştır. Her iki filozof, sanatın insanın varoluşunu anlama ve ifade etme sürecinde önemli bir rol olmuştur.

Anahtar kelimeler: Estetik, Varoluşçuluk, Martin Heidegger, Jean-Paul Sartre

SEÇİM DÖNEMİNDE KAMU HARCAMALARI

Arzu DÜNYAMALİYEV

Hitit üniversitesi

İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Maliye bölümü

dunyamaliyevvarzu5@gmail.com

Özet

Seçimin kazanılması yeni bir partinin iktidara gelmesi veya iktidar partinin iktidarı elinde tutması için en önemli faktörlerden biri ortanca seçmendir. Özellikle son zamanlarda Türkiye’de oy politikasında dikkat çeken unsurlardan en önemlisi yaşlılara, emeklilere verilen vaatlerdir. İktidar partisinin iktidarda kalmasında büyük rol oynayan bu faktör, siyasiler tarafından bir nevi manipülasyon politikası gibi kullanılır ve sonunda da beklenildiği gibi muvaffakiyete ulaşılır. Bunu yaparken siyasiler bağlı oldukları partinin ve ulaşmak istedikleri kesimi seslerini duyurmak istedikleri kitleleri iyi analiz etmeli onların hayat tarzlarını incelemeli ve bu araştırmalar neticesinde vaatlerini o yönde yapmalıdırlar. Bu kitlenin istekleri ve beklentileri neyse o yönde çalışmalar yürütülmelidir. Seçimden önceki dönemde halkı memnun kılmak için verilen vaatler doğrultusunda kamu harcamaları yapmak vaciptir. Bu seçimlerde gördüğümüz politikaları kendim yorumlamak isterim, diyelim ki bu seçimde olduğu gibi ortanca seçmene verilen vaatlerin büyük bir kısmı emeklilere hitabendir. Türkiye’de emekli olan insanların görüldüğü gibi geçim problemleri olduğu ekonomik problemler yaşadığı aşıkardır biz bu durumda emekli maaşlarına zam yapabiliriz tabi bu bizim esas konumuzdur yanı sıra daha gözle görülür ve insanların odağını çekebileceğimiz çalışmalar da yürütülebilir. Misal yaşlılar çalışmadığı için günün çok büyük kısmını evde veyahut da dışarıda hava alarak geçirir biz de bundan yola çıkarak boş arazileri park olarak değerlendirmeli bunun için gerekli altyapı hizmetlerini sağlamalıyız. İnsanların gözünü kamaştırmalı gözle görülür ve insanlara faydalı yapılar yaparak oyları kendi partimize çekebiliriz. Bizim ise burada ilgileneceğimiz konu kamu harcamalarının nasıl kullanılacağıdır. Türkiye’de yapılan seçimlerde öne sürülen fikirler filanca park yapıldı veyahut da meydan yapıldı diye halkın önüne sürülür ama çok daha zahmetli olan ve kamu harcamalarını çok daha faydalı olacağı konularda misal altyapı harcamaları konusunda aynı cömertlik sergilenemiyor ve neticede bu da halkın refahını etkiliyor. Bu konuda kamu harcamalarındaki dengenin sağlanması, hem halkın refahından kayıp vermeden transfer harcamalarının yapılması hem de gerekli altyapı hizmetleri ve halkın refahını pozitif yönde etkileyen hizmet ve malların sağlanması gerekmektedir. Gerekli regülasyonlar kullanılmalı ve gereksiz harcamaların önü alınmalıdır. Bu yazıda seçim döneminde kamu harcamaları nasıl daha iyi yönetilebilir bunu inceleyeceğiz.

Anahtar kelimeler: Kamu harcamaları, ortanca seçmen, refah, altyapı hizmetleri, mal.

ADLİ BİLİMLERDE ATEŞLİ SİLAHLARIN BALİSTİK AÇIDAN İNCELENMESİ

Ebru ÇAVUŞ

Adli Bilimler Uzmanı

Malatya Turgut Özal Üniversitesi

Ziraat Fakültesi

Zootekni Bölümü, ebru.cvs06@gmail.com

ORCID: 0009-0006-6341-451X

Cemal ÇAVUŞ

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Kamu Yönetimi, Kent Ve Siyaset, cemal_cvs.44@outlook.com

Özet

Ateşli silahlar kavramı; mekanik yapıya sahip içinde sert cisimleri ileriye yönelik kuvvetli bir biçimde sert cismi hedef noktaya ulaştırarak ve hedeflenen yerde ciddi düzeyde tahribat bırakabilen aletlerdir. Bir diğer ifadeyle ateşli silahlar; ateşleyici mekanizmaya eklenen mermi çekirdeği ya da saçma cinsi özel yapıdaki maddelerin ateşleyici mekanizma sonucu barut gazının oluşturduğu basınç etkisiyle sert cismi uzak hedef noktalara iletebilen aletlere denir (Tosun, 2020; Ateşli Silahlar Ve Bıçaklar İle Diğer Aletler Hakkında Kanun, 1953).

Ateşli silahlarda kullanılan fişek çeşitlerinin canlı ve cansız hedeflerde geri dönülmez tahribatlara neden olan parçaları; kovan, kapsül, barut ve çekirdekten meydana gelen parçaların tümüne denilmektedir (Tosun, 2020).

Ateşli silahlarda fişekin ateşlenmesini de kapsayarak, namlunun içerisinde çekirdeğin, havadaki ilerleyişindeki süreci, hedef nokta üzerinde oluşturduğu tahribatları ve bütün hareketlerini etkileyen faktörleri inceleyen bilim dalına balistik denilmektedir (Tosun, 2020).

Mermi çekirdeğinin incelenmesinde; ateşleyici mekanizmadan çıkan çekirdeğin dengeli bir biçimde uçuşmasını sağlayan yiv ve setler, bütün silah türleri için ayrı olarak açılmıştır. Yiv ve setlerden geçen çekirdek üzerinde rayyür denilen özel çizgiler halinde, silah türünün belirleyici yiv ve set izleri oluşmaktadır. Mikroskobik düzeydeki izler laboratuvar ortamında tespit edilebilmektedir. Kovan incelenmesinde; ateşlendiği silah türüne ait karakteristik izler taşımaktadır. Silah türünün kovanda bıraktığı izler, aynı model olan tabancalarda dahi benzer özellik göstermemektedir. Silahın mukayesesi için olay yerinde suçta kullanılması, mermi çekirdekleri, kovan ve olaya ait silahın olması önemlidir. Silah ile mevcut mermi ve kovanlarla mukayesesi yapılması için atışlar yapılmaktadır. Barut artıklarının incelenmesinde; atış mesafesinin, saçma ve barut artıklarının dağılım biçimlerinin belirlenmesi alanında (kaza, yaralanma, cinayet ve intihar) olaylarının aydınlatılması için ciddi bir delil özelliği taşımaktadır (Tosun, 2020; Kara, 2018).

Birçok davada adli balistik uzmanları olay yerinde bulunan mermi çekirdeklerini ve kovanlarını, silah türü belirlenmiş olan mermi çekirdekleri ve kovanları ile karşılaştırmalar yaparak faili meçhul olan, mermi çekirdeklerinin ve kovanlarının tespitlerini aynı zamanda silahlarda yer alan seri numaralarını ve alet izlerini de kapsayan incelemeler yapmaktadırlar. Adli balistik uzmanları kendi alanları dışında diğer adli bilimlerdeki alanlar ile de çok yakın ilişkiler içinde yer almaktadır. Örneğin; ölümlü vakalarda ve ateşli silah sonucu yaralama olaylarında atış mesafesinin belirlenmesi alanında adli patolojiden otopsi işlemleri gerçekleştirilmesinde adli tıp uzmanları çok önemli bir yer tutmaktadır. Bir diğer önemli husus da kişinin üzerinde atış artığı tespit edildiğinde, şüphe unsuru olan materyallerin incelenmesi alanında adli kimya biliminden yararlanılmaktadır (Dillon, 1990; Gökhan., 1999; Çavuş, 2023).

Ateşli silahlarda “Tek Hareketli veya Çift Hareketli” durumları tespit edilmektedir. Bu her iki pozisyonda da tetik çekme basınç hallerinin testleri yapılmaktadır. Bu durumlara bağlı olarak silahın kazara kolay bir biçimde tetiğin aktifleşmesiyle ateşlenmiş olup olmaması gibi halleri tespit

edilmektedir. (Alim, 2009).

Aynı üretim sırasında arka arkaya üretimi gerçekleştirilen aynı zamana da birbirlerini takip eden seri numaralara sahip silahların namlu içinin, mermi çekirdeklerinde, mekanizma başı, ateşleyici iğnede, çıkarıcının kovan da oluşturduğu izler aynı olmamaktadır. Genel olarak metallerin birbirleriyle olan etkileşimleri sonucunda bu farklar oluşmaktadır. Meydana gelen bu farklar o silahın bir nevi nüfus cüzdanı diyebiliriz, zira farklı bir silahın bırakacağı izle asla aynı olmamaktadır (Alim, 2009).

Kovan üzerinde oluşan izlerden iğne izi şekli ve genişliği, tırnak ve çıkarıcı izlerinin yeri, tırnak izi genişliği ve uzunluklarının incelenmesinde elde edilen verilerin Anova ve Manova testleri uygulandığında, aynı marka farklı silahlardan atılan kovanlar arasında farklılıklar saptanmıştır (Alim, 2009).

Adli balistik alanında ölümlü ve yaralanma vakalarına bağlı adli bilimler uzmanların olayların aydınlatılması hususunda kilit noktaya sahiptir olduğudur. Faili meçhul olayların aydınlatılması alanında adli bilimler alanına ve uzmanlarına ilgili desteklerin artırılması gerekmektedir. Adli bilimler uzmanlarının sahalarda aktif olarak yer alması alanında ilgili kurumlar ile çalışmaların yapılması ve istihdamlarının sağlanması ciddi düzeyde önem arz etmektedir.

Anahtar kelimeler: Adli bilimler, kriminalistik, adli balistik, kriminal inceleme, ateşli silahlar, kovan-mermi inceleme

Kaynakça

- Alim, Y. (2009). Aynı Marka Farklı Seri Numaralı Tabancalarda Çıkan Mermi Çekirdeğinin Hangi Tabancaya Ait Olduğunun Saptanması İçin Yapılan Balistik Analizler (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: Marmara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Makine Eğitimi Anabilim Dalı.
- Ateşli Silahlar Ve Bıçaklar İle Diğer Aletler Hakkında Kanun. (1953, 07 15). 34. Mevzuat Bilgi Sistemi. 04 07, 2024 tarihinde <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.3.6136.pdf> adresinden alındı
- Çavuş, E. K. (2023, Nisan 26-30). Deprem Ve Olası Diğer Afetlerde Adli Bilimler Ve Adli Tıp Uzmanlarının Önemi. 176-177. Çorum: Hitit Üniversitesi, 9. Hitit Öğrenci Kongresi.
- Dillon, J. (1990). The Sodium Rhodizonate Test: A Chemically Specific Chromophoric Test for Lead in Gunshot Residues. 22(3), 251–256. USA.
- Gökhan., Ö. (1999). Adli Manada Balistik ve Yara Balistiği. Ankara : Polis Akademisi.
- Kara, İ. (2018). Atış Sayısına Bağlı Olarak Namluda Biriken Atış Artığının Atomik Absorpsiyon Spektrometre Yöntemi İle Kantitatif Analizi. Karadeniz Chemical Science And Technology. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/615321> adresinden alındı
- Tosun, E. (2020, Aralık 18). Silah Bilgisi. ResearchGate. 04 07, 2024 tarihinde https://www.researchgate.net/profile/Erkan-Tosun/publication/347456095_Silah_Bilgisi/links/5fdcb4d545851553a0cdca7e/Silah-Bilgisi.pdf adresinden alındı

UÇAK KAZALARINA NEDEN OLAN FAKTÖRLERİN ADLİ BİLİMLER ALANINDA İNCELENMESİ

Ebru ÇAVUŞ

Adli Bilimler Uzmanı

Malatya Turgut Özal Üniversitesi

Ziraat Fakültesi

Zootekni Bölümü, ebru.cvs06@gmail.com

ORCID: 0009-0006-6341-451X

Cemal ÇAVUŞ

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Kamu Yönetimi, Kent Ve Siyaset, cemal_cvs.44@outlook.com

Özet

Geçmişten günümüze dek havacılık sektörünün gelişmesi ile birlikte uçak kazaları da meydana gelmeye başlamıştır. Uçak kaza kırım olaylarının meydana gelmesi ile kaza oranlarının azaltılması için birden çok arayış gerçekleşmiştir. 1950 yıllarından itibaren günümüze kadar vuku bulmuş olan kaza oranlarının azaltılması alanındaki çalışmalar, havacılık sektörü için yüksek güvenlik seviyesine ulaşmasını sağlamıştır. Yüksek emniyet seviyesine ulaşılmasında, uçak kazalarının meydana geliş nedenlerinin altında yatan asıl problemlerin tespit edilmesi, tehlike oluşturan hususların tanımlanması ve güvenlik risklerinin belirlenmesiyle emniyet unsurunun sağlanması havacılık alanında büyük önem arz etmektedir (Türk A. , 2021). Kaza kavramı; beklenmeyen, kaçınılamayan ve kasıtsız, istem dışı ortaya çıkan olaylar ile yaralanma, ölüm gibi istenmeyen sonuçlara bağlı olaylardır (Koldaş, 2006; Dizdar, 2001). Bir diğer tanıma göre nedenleri açık veya kapalı olan, yaralanma ya da ciddi düzeyde tahribatlara neden olan istem dışı olayları kapsamaktadır (Toprak, 2006). Havacılık tarihinin ilk dönemlerinden günümüze dek birden çok farklı havacılık kazası meydana gelmiştir. Kazaların meydana gelme nedenleri; geçmişte yüksek oranda teknoloji alanı ile havaalanı pist donanımı kapasitesindeki teknik etkenlerden kaynaklanmıştır. Günümüzde meydana gelen kaza kırımların oluşumları incelendiğinde; örgütsel, yönetsel ve insan kaynağından kaynaklı faktörlere bağlı yaşandığı söylenebilmektedir. Hava araçlarında, uçuş operasyon süreçlerinin başlaması ile bitiş süreleri arasında geçen bütün faaliyetleri kapsamasıyla kişilerde yaralanma, ölüm ya da hava aracında tahribatlar oluşmasıyla neticelenen olaylar zincirine hava aracı kazası denilmektedir (Gopal, 2000; Türk A. , 2021).

Havacılık alanındaki kazalar adli alanda karmaşık bir olaylar zinciri oluşturmasıyla kaza kırım olayları, önceleri teknolojik etkenlere bağlanmıştır. Lakin teknoloji alanının gelişmesiyle kazalar bitmemiştir. Kaza olaylarının devam etmesi ile araştırmacılar havacılık kazalarının araştırılması için farklı yöntemler üzerine yoğunlaşmışlardır. Bu alanda en çok kullanılan yöntem İsviçre Peynir Modeli olmuştur. Bu modelden yola çıkılarak geliştirilmiş olan İnsan Faktörleri Analiz ve Sınıflandırma Sistemi (HFACS) kullanılmaktadır (Türk A. , 2021). Adli olarak kaza kırıma uğramış olan hava araçlarının detaylı bir biçimde parça parça incelenmesi gerektiği için büyük önem arz eden bir alandır.

Kazalar tek bir nedenden kaynaklı meydana gelmemektedir. Kazalar birden çok faktöre bağlı hatalar veya ihmaller neticesinde oluşmaktadır (Türk A. K., 2020/12; Türk A. , 2021). Geçmişteki kazalar incelendiğinde hava araçlarının, üretim safhasında tasarıma uygun üretilmemesi, eksik ya da yanlış bakım onarım yapılması, pilotun uçağı uygun bir biçimde kullanamaması yer almıştır (Winter, 2020). Uçuşlarda 5 faktör yer almaktadır. İngilizce baş harflerinden oluşan 5M faktörleri Man (İnsan), Mission (Görev), Machine (Makine), Medium (Çevre) ve Management (Yönetim) oluşmaktadır (Wells, 2001; Türk A. , 2021).

Havacılık alanında farklı kaza modellerine bağlı tehlikeler 3 gruba ayrılmaktadır. 1) Doğal olan tehlikeler: çevresel ve meteorolojik faktörlerin sebep olduğu, 2) Teknik alandan kaynaklı tehlikeler: elektrik-elektronik veya donanımsal faktörlerin sebep olduğu, 3) Ekonomik kaynaklı tehlikeler: sosyopolitik etkilerin sebep olduğu tehlikelerdir (Erdener, 2019; Türk A. , 2021).

1983 ve 2002 yılları arasında ABD’de 558 havacılık kazasından 180’inde pilot hatasından

kaynaklandığı raporlanmıştır. Pilot hatalarında; dikkatsizlik, karar vermede zorlanma, uçağın iyi yönetilememesi ve ekip etkileşimlerinde yetersizliği olduğu ortaya çıkarılmıştır (Baker, 2008; Türk A. , 2021).

Havacılık kazalarında insan faktörü değerlendirilmesinde özellikle dikkat edilmesi gereken hususlarda biride “Neden Oldu?” sorusunun yöneltilmesidir. Buradaki yaklaşımın nedeni kazanın oluşmasına neden olan faktörleri tespit etmektir (Türk A. , 2021).

Meydana gelen önemli uçak kazalarından olan Isparta, Trakya, Diyarbakır, Hollanda, Tenerife kazalarındaki kaza nedenlerinde Ekip Kaynakları Yönetimi (EKY) hatası kaynaklı olduğu ortaya çıkmıştır. Çeşitli kaynaklar bu tespiti doğrulamıştır (Karal, 2012). Askeri ve sivil hava aracı kaza kırım olaylarında sonuçlanamayan kazalarının aydınlatılmasında kaza kırım uzmanlarının yeri çok önemlidir. Bütün olarak uçak kazalarını ele aldığımızda adli bilimler alanında yeterli donanımda uzmanların eksik olduğu ve üniversiteler bünyesinde bu uçak kaza kırımına ait alt bölümlerin yaygın olmadığı görülmüştür. Ülkemizde adli bilimler uzmanların geniş çerçevede donanımlı olmaları için devlet ve vakıf üniversitelerinde daha kapsamlı ve uygulamalı eğitimlerin verilmesi gerekmektedir (Çavuş, 2023).

Anahtar kelimeler: Adli bilimler, uçak kazaları, hava araçları kaza kırım, havacılık kazaları, kriminalistik, hava araçları kriminal inceleme.

Kaynakça

- Baker, S. P. (2008). Pilot Error İn Air Carrier Mishaps: Longitudinal Trends Among 558 Reports, 1983-2002. 79(1), 2-6. doi:DOI:10.3357/ASEM.2200.2008
- Çavuş, E. K. (2023, Nisan 26-30). Deprem Ve Olası Diğer Afetlerde Adli Bilimler Ve Adli Tıp Uzmanlarının Önemi. 176-177. Çorum: Hitit Üniversitesi, 9. Hitit Öğrenci Kongresi.
- Dizdar, E. N. (2001, Temmuz). Kaza Sebeplendirme Yaklaşımları. Türk Tabipleri Birliği/Mesleki Sağlık Ve Güvenlik Dergisi.
- Erdener, M. (2019). Havacılıkta Emniyet Kültürü, Emniyet Kültürü İle Emniyet Yönetim Sistemi (Eys-Sms) Arasındaki İlişki Ve Olumlu (Pozitif) Emniyet Kültürü Oluşturulması İçin Öneriler Üzerine Kavramsal Bir Araştırma (Yüksek Lisans Tezi) . Kırıkkale: Kırıkkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Gopal, P. (2000). Analysis Of Factors Leading To Pilot Error Accidents İn Civil Aviation. 44(1), 34-38.
- Karal, H. (2012). Uçak Kazalarında İnsan Kaynaklı Risklerin Önlenmesine Yönelik Ekip Kaynakları Yönetimi (Türkiye Cumhuriyeti Pilotları Örneği) (Yüksek Lisans Tezi) . İstanbul: Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Yönetimi Anabilim Dalı İşletme Bilim Dalı.
- Koldaş, H. (2006, Mayıs). Havacılık Kazalarında İnsan Faktörünün Analizi (Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Gazi Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Kazaların Çevresel ve Teknik Araştırması Ana Bilim Dalı.
- Toprak, C. (2006, Ankara). Hava Aracı Kazalarında Olay Yerinin İncelenmesi/Uçak kazalarının kaza yeri incelemesi (Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü,.
- Türk, A. (2021). Uçak Kazalarına Etki Eden İnsan Faktörlerinde Örgütsel Etkilerin Rolü (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: İstanbul Gelişim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Havacılık Yönetimi Anabilim Dalı,.
- Türk, A. K. (2020/12). Havacılık Kazalarına İnsan Kaynakları Yönetimi Odağından Değer Temelli Bakış: İnsan Faktörlerinden Örgütsel Faktörlere Doğru Bir Eksen Kayması. 2. Havacılık, Uzak Ve Psikoloji Kongresi Ekip Kaynak Yönetimi. , 2/1, s. 888-102.
- Wells, A. T. (2001). Commercial Aviation Safety, . Third Edition, The McGraw-Hill Companies Inc.
- Winter, S. R. (2020, March). An Analysis Of A Pilot’s Adherence To Their Personal Weather Minimums. Safety Science,(123), 1-7. doi:doi.org/10.1016/j.ssci.2019.104576

ÇOCUKLA İLETİŞİMDE YENİ GÜNCEL

Sedanur ÖZDURMUŞ

Istanbul Üniversitesi Auzef Çocuk Gelişimi Bölümü
Sedaozdurmus123@gmail.com

Ali Esat ADAK

Erciyes Üniversitesi İletişim Fakültesi Gazetecilik Bölümü
adakaliesat@gmail.com

Bu makalemizde günümüz çocuklarda veya farklı şekillerde adlandırdığımız kuşaklarla iletişimimizi nasıl daha doğru yapabilir ve nelerden kaçınılmalı düşüncesinden doğan geleneksel yaklaşımlarla günümüz yaklaşımları sentezleyip doğruya en yakın olan iletişim şekillerini birer birer açıklayıp örneklerle de destekledikten sonra her ebeveyne her çocuk gelişimciye bir kılavuz oluşturma gayesindeyiz. Geleneksel olan bir yaklaşım tarzını günümüz yaklaşım tarzına sentezinin nasıl yapılacağını örnekle bu bölümde göstermek isterim.

Gözlerimiz bizim beynimizin giriş kapısıdır. Göz göze geldiğimiz insanlarla aramızda algı koridoru oluşur bu sebepten baktığımız şeyler bizi o yöne doğru çekecektir. Dolayısıyla içerisinde bulunduğumuz çevrenin önemi büyüktür ve çocuklarımızın davranışları, düşünceleri, İletişimleri bu çevreye göre şekillenir. Çocuklar için iyi bir çevre; sağlıklı iletişim kurabilmek, empati yeteneği yüksek bireyler olabilmek ve en önemlisi doğru düşüncelerle büyüebilmektir. Olumlu çevre olumlu sonuçlar, olumsuz çevre ise olumsuz sonuçlar doğurur. Adler'e göre, karakter özellikleri doğal değildir, hayatın ilk yılları karakteri belirler. Örneğin; bir çocuk doğuştan tembel değildir. Çocuk tembelliği çevresinden benimser. Çalışkanlık da doğal bir nitelik değildir, çevreden görerek ve alışkanlık edinerek öğrenilir. Çocukta öğrenme doğduğu günden başlar. Her toplumun kendi kültürlerine göre, çocuk yetiştirme yöntemleri vardır ve kişiliğin temelleri çocuklukta atılır. Çocuk bazı temel davranışlarını, düşüncelerini kendi benliğine aksetmiş olur. Örneğin çocuğa ileri derece de güvensizlik duygusu verilmişse hayatın sonraki dönemlerinde de bu güvensizliğin değişik şekillerde ortaya çıktığını görebiliriz. Aynı şekilde güven dolu, kendisini değerli hissettiğini düşündüğü bir ortamda büyümesi kişiliği için olumlu sonuçlanacaktır. Yani insan hayatı boyunca birçok şey öğrenir. Ancak kişiliği belli bir çevre içinde gelişir ve değişir. Temel taşları çocuklukta atılır. Mesela 10 katlı bir bina için temel atılmışsa ve çevre koşulları da uygunsa 10 katlı bir bina yapılabilir. Kişilik özelliklerinin çocuklukta başlayarak geliştiğine dair birçok araştırmalar vardır. Günümüzde psikolojik ve ruhsal bozukluklarda görülen belirtilerin kökeninde, çocuklukta yaşanan çeşitli olayların etkilerinin bulunduğu kabul edilmektedir. Yaşamın ilk yıllarında kişiliğin oluşmasında, gelişmesinde etki ettiği ve çocuk hayatının en önemli zamanları olan bu dönemi çevre içinde geçirdiğini düşünecek olursak çocuk gelişiminde çevrenin rolü küçümsenemez. Çocuk birçok iyi ve kötü alışkanlıklarını çevresinde gördüğü tutum ve davranışları aynen ya da kısmen taklit ederek benimser çünkü çocuklarda taklit eğilimi çok kuvvetlidir. Çocuklar duydukları şeylerden çok gördüklerini taklit ederler. Onları çevrenin rengini alan bukalemun gibi tanımlayabiliriz. Şöyle ki çocuk önce annesine veya babasına benzemek ister. Erkek çocuğunun ilk modeli babasıdır. Kız çocuk ise annesini model alır. Annesi gibi yürümeye, giyinmeğe çalışır. Bu şekilde devam ederek başka modeller aramaya başlar. Örneğin kız çocuk öğretmenlerini, tanınmış kadınları, erkek çocuk ise amcalarını tanınmış erkekleri örnek alır. İnsan hayatının ilk yıllarında çevresi kişiliğin gelişmesinde önemli rol oynar. Bu nedenle çocuğun çevresindeki kişilerin daima iyi ve yararlı birer örnek olmaları gerekir.

Anahtar kelimeler: Çocuk, iletişim, gelişim, konuşma, medya, teknoloji, kuşaklar, modeller, gelenekselcilik, kültür, kişilik, çevre, rol.

ADÖLESANLARDA DİJİTAL OYUN BAĞIMLILIĞI İLE UYKULULUK DURUMLARI ARASINDAKİ İLİŞKİ

Aylin KURT

*Bartın Üniversitesi
Sağlık Bilimleri Fakültesi
Hemşirelik Bölümü, akurt@bartin.edu.tr*

İsmail Berat UZUN

*Bartın Üniversitesi
Sağlık Bilimleri Fakültesi
Çocuk Gelişimi Bölümü, iuzun@bartin.edu.tr*

Onur BORAN

*Bartın Üniversitesi
Sağlık Bilimleri Fakültesi
Hemşirelik Bölümü, onurboran000@gmail.com*

İrem YILMAZ

*Bartın Üniversitesi
Sağlık Bilimleri Fakültesi
Hemşirelik Bölümü, iremy2327@gmail.com*

Elif PEKTAŞ

*Bartın Üniversitesi
Sağlık Bilimleri Fakültesi
Hemşirelik Bölümü, elifpektas43@icloud.com*

Amaç: Ergenlik çağında, dijital oyunlar internet kullanımının önemli bir parçasını oluşturur. Bu dönemde sıkça karşılaşılan bir diğer durum ise uyku kalitesindeki azalmalardır. Uyku kalitesini etkileyebilecek birçok faktör bulunmaktadır. Bu çalışmanın amacı, ergenlik döneminde dijital oyun bağımlılığı ile uyku kalitesi arasındaki ilişkiyi incelemektir.

Yöntem: Araştırmamız kesitsel bir araştırmadır. Veriler Bartın ilindeki liselerde okuyan çocuklara Microsoft Forms üzerinden link gönderilip içeriğinde “Epworth Uykululuk Ölçeği” ve “Dijital Oyun Bağımlılığı Ölçeği” ölçeklerini barındıran dijital form ve içindeki “Bilgilendirilmiş Onam Formu” ile kişilerin rızası alınarak toplanmıştır.

Bulgular: Adölesanların yaş ortalaması 15.98 ± 1.33 , %55.1’i kız ve %31.2’si 12. Sınıf öğrencisiydi. Adölesanların yaş, cinsiyet ve sınıf değişkenlerine göre Dijital Oyun Bağımlılığı Ölçeği ve Epworth Uykululuk Ölçeği toplam puan ortalamalarında fark yoktu. Adölesanların Dijital Oyun Bağımlılığı Ölçeği toplam puan ortalaması 15.39 ± 6.10 ve Epworth Uykululuk Ölçeği toplam puan ortalaması 7.37 ± 4.42 ’ydi. Epworth Uykululuk Ölçeği’ne göre adölesanların %30.0’u gündüz uykululuk problemi yaşıyordu. Adölesanların Dijital Oyun Bağımlılığı Ölçeği ve Epworth Uykululuk Ölçeği puanları arasında pozitif yönde güçlü bir korelasyon vardı ($r=0.400$, $p<0.001$). Adölesanların %95.1’inin evde oyun oynayabileceği teknolojik bir cihazı vardı, en sıklıkta (%5.9) telefon ile oyun oynuyorlardı, %51.0’inin günlük oyun oynama süresi 1-3 saat arasındaydı. Adölesanların %45.2’si geceleri uyku süresini kısaltıp oyun oynuyordu, %63.5’i saat 22.00’den sonra 1-3 saat oyun oynuyordu. Adölesanların %43.0’i oyun oynamak için uykusuz kalıyordu ve %23.6’sı oyun oynarken bilgisayar başında uyuyordu. Bilgisayarı oyun oynama dışında kullanım oranı %88.2’ydi. Evde oyun oynanabilecek cihaz varlığı, günlük oyun oynama süresi, gece uyku süresinden kısaltıp oyun oynama, saat 22.00’den sonra oyun oynama süresi, oyun oynama nedeniyle uykusuz kalmaya göre adölesanların Dijital Oyun Bağımlılığı Ölçeği ve Epworth Uykululuk Ölçeği toplam puan ortalamalarında farklılıklar vardı.

10.Hitit Öğrenci Kongresi (16-19 Mayıs 2024)

Sonuç: Adölesanların oyun bağımlılığı ile uyku durumları arasındaki ilişki incelenmiştir. Buna bağılı olarak oyun oynama süresi ve bağımlılıkları ne kadar fazla ise uyuma süresi o kadar kısa olduğu görülmüştür. Aynı zamanda uyku süresinden azaltıp oyun oynayan adölesanların da bulunduğu görülmüştür. Bununla birlikte gündüz uykululuk problemi yaşayan adölesanların da oyun bağımlılığı problemi olduğu çalışmamızda saptanmıştır.

Anahtar kelimeler: Dijital oyun, Bağımlılık, Uyku

3B YAZICI İLE İNMELİ BİREYLERE YAPILAN EMG İLE ÇALIŞAN EL ORTEZİ

Göktürk AÇAR

İstanbul Kültür Üniversitesi

Mühendislik Fakültesi

Elektrik – Elektronik Mühendisliği, gokturkacar1@gmail.com

Recep Bora PARLAKGÖRÜR

Marmara Üniversitesi

Fen Bilimleri Enstitüsü

Mekatronik Mühendisliği Yüksek Lisans Programı, rboraparlakgorur@gmail.com

Görkem AÇAR

Bahçeşehir Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Fizyoterapi ve Rehabilitasyon Doktora Programı, gorkemacar2@gmail.com

Özet

Giriş ve Amaç: Dünya Sağlık Örgütü'ne göre inme, "serebral fonksiyonda fokal veya global bozukluğun hızla gelişen klinik bulguları olan, semptomları 24 saat veya daha uzun süren veya ölümlerle sonuçlanan, vasküler köken dışında belirgin bir nedeni olmayan ve serebral enfarktüs, intraserebral hemoraji ve subaraknoid hemorajiyi içeren" beyin kazası olarak tanımlanmaktadır. İnmeden sonra, kişilerin yaklaşık %20'sinin üst ekstremitelerde kullanımını geri kazanamadığı ve kişilerin çoğunun (%65 ila 85) kısmi bir iyileşme geçirdiği tahmin edilmektedir. Üst ekstremitelerde kullanımındaki işlevsellik kaybı, yaşam kalitesinin bağımsız bir belirleyicisi olan engelliliği etkileyen ana faktörlerden biridir. Bu kişilerin tedavisinde, rehabilitasyonla birlikte teknolojik dış iskeletler veya ortotik yaklaşımlar kullanılmaktadır. 3 Boyutlu (3B) yazıcıların günümüzde sağlık alanında etkinliği giderek artmaktadır. Bizler de elektromyografi (EMG) entegreli ve 3B yazıcı tarafından üretilen el ortezi tasarlayarak üst ekstremitesi inmeden etkilenen kişilerin günlük yaşam aktivitelerini arttırmayı hedeflemekteyiz.

Materyal ve Method: Ortezin 3B mimarisini modellemek için Solidworks uygulamasını kullanılacaktır. İnmeden etkilenen kişilerin parmak ekstansörlerinin kaybı olduğundan veri alabileceğimiz daha üst seviyelere parmak ekstansör kasları ile paralel çalışan EMG sensörü gümüş/gümüş klorür elektrotlar ile konumlandırılacaktır. EMG sensörün kişinin bir şeyi kavrayıp ya da bırakmak istediğini gelen sinyallerle algılayıp ondan bu sinyalleri mikrodenetleyiciye göndererek servo motoru aktif hale gelecektir. Böylece servo motor ileri geri hareket ederek parmaklara bağlı yayları ve ipleri kullanarak, bir şeyi kavrayıp ya da bırakması kontrol edecektir. Oluşturulan sisteme güç vermek için pil ile güç verilmesi tercih edildi. Pil tercihi için yeniden şarj edilebilir özelliği temel alındı. Böylelikle Lityum bazlı piller incelendi. Bu grubun içerisinde kısa süreli enerji ihtiyacı için ucuz ve uzun pil döngü ömürlü olmasıyla lityum-iyon piller tercih edilmiştir. Böylece ortezi el daha az maliyetli ve kullanışlı hale gelecektir.

Sonuç: El ortezimizdeki EMG sensörlerinden mikrodenetleyiciye gelen sinyallerin doğru zaman aralığında örneklenip filtre edilmesiyle servo motor aktif hale gelerek parmakların istemli bir şekilde ekstansiyon ve fleksiyon hareketleri yapılması hedeflenmiştir. Bu hedeflenen el kavrama hareketleri silindirik kavrama ve üç parmak kavramadır.

Tartışma: Spastisitesi, Ashworth skalasına göre +2 ve üzeri olanlar için kullanılamayabilir. Ayrıca servo motor tercihi yerine lineer ya da DC motorlar da tercih edilebilir. Lineer motor tercihi pahalı ve mekanik alan kısıtlarından; servo motorların direkt içinde enkoder olduğu için aynı düzenlemenin DC motor için de yapılması gibi durumlar ışığında servo motor tercih edilebilir.

Anahtar kelimeler: İnme, Ortez, 3 Boyutlu, EMG.

RUMİNANT PNEUMONİLERİNİN ETİYOLOJİSİ

Yaren Naz ERGÜL

*Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi
Gıda Tarım ve Hayvancılık MYO
Veterinerlik Bölümü, yarennazergul15@gmail.com*

Türker ATCALI

*Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi
Sağlık Bilimleri Enstitüsü,
Farmakoloji ve Toksikoloji A.D., tatali@mehmetakif.edu.tr*

Kadir Osman ÇAKIL

*Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi
Gıda Tarım ve Hayvancılık MYO
Veterinerlik Bölümü, kadirosmqncakil@gmail.com*

Özet

Akciğer yangısı olarak tanımlanan pnömoni, sığır, keçi ve koyun gibi ruminant canlılarda yaygın şekilde görülen hayvanlarda önemli düzeyde gelişme geriliği, mortalite, morbidite ve ekonomik zararlara sebep olan mühim hastalıklardan biridir. Yapılan bazı çalışmalarda Türkiye’de de solunum yolu enfeksiyonlarının görülme sıklığı bölgelere göre farklılık arz etmekle birlikte % 22-% 59.7 arasında değiştiği, besi sığırlarında gözlenen mortalitelerin % 50-% 70’inin solunum yolu orjinli olduğu ifade edilmiştir. Akciğerlerin fizyoanatomik yönden duyarlı olması, bu organda şekillenen enfeksiyonların meydana gelmesinde en önemli sebeplerden biridir. Etiyolojisinde mikrobiyal ve non mikrobiyal faktörler rol alır. Pnömonilerin gelişiminde yer alan enfeksiyöz sebepler arasında bakteriler (*Mannheimia haemolytica*, *Pasteurella multocida*, *Haemophilus influenzae*, *Pseudomonas aeruginosa*, *Klebsiella pneumoniae*, *Escherichia coli*, *Moraxella catarrhalis*, *Streptococcus pneumoniae*, *Chlamydia pneumoniae*, *bartotella*, *streptokok* ve *mikoplazmalar* vb.), virüsler (*respiratorik sinsityal virüs (BRV)*, *parainfluenza* ve *bovin herpes virüs* tipleri, *viral diyare virüs (BVDV)*, *IBR*, *Coronavirus*, *İnfluenza virüsler*), parazitler (verminöz pnömoni), (Akciğer kıl kurtları olan *Dictyocaulus viviparus* ve *Ascaris* larvalarının göçü vb.) ve fungal etmenler (*Penicilium*, *spp.*, *Aspergillus* *spp.*, *Candida* *spp.* vb.) tek başlarına ya da miks şekilde rol alır. Bunun yanında non enfeksiyöz etiyojide olumsuz iklim ve havalandırma, hayvanların yetersiz bakım ve beslenmesi, kötü barınma şartları, yetersiz bağışıklık ve stres (aşırı soğuk, ani yem değişikliği, transport) gibi çevresel faktörler de mühim roller oynar. Çoğunlukla olgular entansif yetiştiriciliğin yapıldığı yerlerde görülür sıklıkla akut ve kronik olarak seyreder. Etiyolojik sebebe bağlı olarak ruminantlarda çoğu olguda klinik yönden öksürük, dispnea (güç solunum), solunum frekansında artış, nazal akıntı, bazen vücut ısısı yüksekliği, iştahsızlık, halsizlik, gelişme geriliği ve verim kayıpları gözlenir. Ruminantların solunum yolu enfeksiyonları arasında sıklıkla fibrinli ya da irinli bronkopnömoni olguları, interstisyel pnömoniler ve tüberkülozis ön plana çıkmaktadır. Bunlar içerisinde sık karşılaşılan tip olan bronkopnömonilere daha çok fırsatçı patojen bakterilerle mikoplazmalar sebep olur. Bu özet bildiri Tübitak 2209-A 2023/2 döneminde desteklenmeye hak kazanan 1919B012331928 nolu proje kapsamında hazırlanmış olup, ruminantlarda pnömoni olgularının etiyojisi hakkında güncel ve klasik literatür bilgileri özetlemeyi amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Ruminant, Pnömoni, Etiyoloji.

THE CHARACTERISTICS OF CHARISMATIC LEADERS BASED ON MAX WEBER'S POLITICAL THEORY

Kayla Ada DEVECI

Sabancı University

Faculty of Arts and Social Sciences

Political Science and International Relations ada.deveci@sabanciuniv.edu

Abstract

In this session, I will discuss Max Weber's arguments on charismatic leadership and its implications for modern politics. Weber's assertion that "Politics means a slow, powerful drilling through hard boards" encapsulates the essence of his theory, emphasizing the qualities required for effective political leadership. Through Weber's examination of historical examples such as Jesus Christ, alongside his own contextual experiences, I will explore the multifaceted nature of charismatic leadership. I will also discuss that Weber's framework defines the characteristics of a charismatic leader, highlighting the interplay between passion, responsibility, judgment, and foresight. Drawing parallels between Weber's ideals and contemporary political figures like Barack Obama and Recep Tayyip Erdogan, I will assess the enduring relevance of his theories in understanding leadership dynamics. I will further touch upon the ethical dimensions of charismatic leadership, probing the fine line between moral conviction and Machiavellian pragmatism. I will argue that while charismatic leaders possess the ability to inspire and mobilize masses, their moral compass and ultimate goals shape the trajectory of their leadership. The discourse extends beyond individual leaders to scrutinize the broader socio-political landscape, examining the tension between charismatic authority and institutional power. Through examples, I will discuss how a charismatic leader can either undermine or strengthen a governmental system. Through critical analysis, I will question the dichotomy between the leader-centric approach advocated by Weber and the collective agency of governmental structures. In a postmodern world where most of the nations are governed through democracy, the majoritarian tendencies and the power vacuum a charismatic leader makes will be discussed. Ultimately, this session will underscore the nature of charismatic leadership, acknowledging its potential for transformative change while cautioning against its pitfalls. I will emphasize that as debates surrounding the role of leaders in shaping political landscapes persist, Weber's insights continue to serve as a foundational framework for understanding the dynamics of power and authority in modern society.

Keywords: Charismatic Leadership, Ethics, Institutional Power, Max Weber, Political Theory

HİKMET ONAT VE TÜRK SANATINDA HAYAT AĞACI MOTİFİ

Büşra Aykaç

Hitit Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Bileşik Sanatlar Yl Tezli

Resim Bölümü

busra.aykac.19@hotmail.com

Özet

Hayat Ağacı, kaynaklarda cennet, gök, bereket gibi kavramların yanı sıra evrenle yaşam arasındaki ilişkileri simgeleyen evrensel bir motif olarak tanımlanmaktadır. Toplumların mitolojilerinde hayat ağacı kavramına sıklıkla rastlanmaktadır. Mitolojilerde hayat ağacını sembolize eden bitkilerin çeşitlilik göstermesi toplumların kültür farklılığına bağlıdır. Servi, nar, incir, zeytin, meşe ve kayın ağacı, hayat ağacını sembolize eden en yaygın bitkilerdir. Hayat ağacı Türk mitolojisinde de önemlidir. Türk mitolojisinde gökle yer arasındaki ilişki bir ağaç ya da bir dağ motifiyle kurulmaktadır. Evrenin yapısıyla ilgili olan hayat ağacı, evren direği, ağaç ya da dağ motifiyle eşleştirilmekte, gök ile yeri birbirine bağlamaktadır. Türk mitolojisinde ve dolayısıyla Türk kültüründe önemli olan hayat ağacı, Türk sanatında da sıklıkla tasvir edilen motiflerden olmuştur. Bu çalışmanın konusu, Türk sanatında yaygın olan ağaç motifini, Türk resim sanatında Hikmet Onat'ın eserleri bağlamında incelemektir. Hikmet Onat, 1882-1977 yılları arasında yaşamış, Türk resim sanatında empresyonist akımın öncülerinden kabul edilen önemli bir ressamdır. İstanbul doğumlu olan Onat, askeri okulda eğitim almıştır. Sanat hayatı boyunca İstanbul ve doğa manzaralarını, empresyonist bir bakış açısıyla tuvale aktarmıştır. Empresyonizm akımı, dış dünyanın sanatçıda uyandırdığı duygusal izlenimleri yansıtmaya amacı taşır. Bu akımda sanatçı iç dünyasını duygusal tepkilerle öne çıkarır. Onat'ın eserleri bu duygusallığı yoğun bir şekilde yansıtır. Türk peyzajını ve doğasını özgün bir bakış açısıyla tuvale aktaran Hikmet Onat'ın eserlerinde ağaçlar sıklıkla rastlanan bir temadır. Eserlerinde ağaç temasına bu kadar önem vermesi onun doğa sevgisini ve doğayı anlama çabasını yansıtmaktadır. Bu çalışmada Hikmet Onat'ın örneklem olarak yedi eserine yer verilmiştir. Hikmet Onat'ın ağaç betimlemelerinin genellikle mevsimlerin değişimi ve doğanın döngüsü içindeki halleriyle tasvir edildiği görülmektedir. Hikmet Onat'ın eserlerinde ağaçlar, bir doğa manzarasının parçası olmaktan ziyade, doğanın sürekli değişimi bağlamında geçiciliği vurgulamaktadır. Ağaç motifleriyle geçmişin izlerini ve doğanın gücünü resmederken, her eserinde kendi iç gerçekliğini duygularını yansıtarak, doğanın canlılığını ve estetik yönünü ele almış, renklerin en açık tonundan en koyu tonuna kadar kullanmış ışık ve gölgeyle de bu güzelliği yansıtmıştır.

Anahtar kelimeler: Hikmet Onat, Hayat Ağacı, Ağaç Betimlemeleri, Türk Resim Sanatı

KULUÇKA MAKİNASI TASARIM VE İMALATI

Musa GÖKDEMİR

musagokdemir56@gmail.com

Veysel Bünyamin KORKMAZ

korkmazbunyamin7@gmail.com

Sefa SARITAŞ

sefasaritas@gmail.com

Bilal DENİZ

denizbilal178@gmail.com

Ali Kemal ZERAY

zeralikemal@gmail.com

Burhan BAYHAN

bayhanburhan@gmail.com

Selçuk Üniversitesi

Cihanbeyli Meslek Yüksekokulu

Makine ve Metal Teknolojileri Bölümü

Özet

Bu çalışmada, yumurtanın içindeki canlının gelişerek civciv çıkmasını sağlayacak Kuluçka Makinası Sistemi tasarlanmış ve imal edilmiştir. Bu sistem ile yumurta içerisindeki canlının gelişmesi için gerekli fiziki koşullar sağlanarak, kuluçka altındaki canlı türünün, kuluçka süresi sonunda yumurtayı kırarak yaşama adım atmasının sağlanması hedeflenmiştir.

Sistemin genel tasarımı yapılmadan önce, kuluçka, kuluçka koşulları, kuluçka altındaki canlının gelişimi hakkında genel bir araştırılması yapılmış, tasarım için gerekli sonuçlara ulaşılmıştır.

Tasarımı ve imalatı yapılan kuluçka makinesinin avantajlı yönlerini şu şekilde sıralanabilir: Tek seferde üretilen civciv sayısının doğada oluşabilecek bir kuluçka sürecine nazaran daha fazla olmasıdır. Bu nedenle kuluçka makinesinin en önemli avantajı olarak bir adım öne sürer. Doğada nesli tükenme tehlikesi altında olan canlıları koruma altına alarak gereken nem, ısı, temizlik gibi şeylere özen göstererek neslini devam ettirmeye yardımcı olur. Ticari yönden de büyük katkısı olan kuluçka makinesi civciv üretiminde tüketilebilir tavuk haline getirilmesi için tavuk fabrikalarına satış yaparak aralarında bir ticari bağ kurar. Bu ticaretin ülkeye ekonomik katkısı büyüktür çünkü tavuk önemli bir besin olduğu için büyük bir ilgi görür.

Çalışmada, civcivlerin çıkması için gerekli ortam oluşturulmuş, ısı dengesi sağlanmış ve nem oranı ayarlanıp sürekli kontrol edilmiştir. Bazı kaynaklardan edinmiş olduğumuz bilgilere göre yumurtaları günde 1 veya 2,3 defa çevrilip ısının her tarafına eşit derecede dağıtılması sağlanmıştır. Böylece yumurtalardan civciv oluşma süreci başlatılmıştır. Yumurtaların sürekli kontrol edilmesiyle civciv oluşma süreci adım adım kontrol edilmiştir. Bu süreçte fotoğraf ve video kayıtları yapılmıştır. Yaklaşık bir hafta geçtikten sonra ışık yardımı ile yumurtalarımızın içindeki damarlaşma gözlemlenmiştir. Kontrolün sonunda damarların çıkmış olduğu gözlemlendi ve gerekli kayıtlar alınmıştır. Bunun üzerine yumurtaların bakımında daha da titiz davranmaya özen gösterildi. Başta 10 tane yumurta kullanıldı, 4 tanesi civcive dönüştü. Kalan yumurtalar ise incelendiğinde bir kısmının kalite bakımından bozuk olduğu görülmüştür. Bunun üzerine üretimi etkileyen kuluçka makinemizde tekrardan sıcaklık ve nem gibi bazı parametrelerde değişiklikler yapılmıştır. Bu değişikliklerin sonuca etkileri halen incelenmekte olup sonuçlandııkça çalışmaya eklenecektir.

Anahtar kelimeler: Yumurta, Civciv Üretimi, Kuluçka Makinesi

SOSYAL HİZMET EĞİTİMCİSİNİN MESLEKİ NİTELİKLERİ

Gökben KANGALGİL BALTA

*Sağlık Bilimleri Üniversitesi
Gülhane Sağlık Bilimleri Enstitüsü*

Sosyal Hizmet Anabilim Dalı Doktora Programı, gkbnkngl@gmail.com

Asiye BEKARCA ŞEN

*Sağlık Bilimleri Üniversitesi
Gülhane Sağlık Bilimleri Enstitüsü*

Sosyal Hizmet Anabilim Dalı Doktora Programı, asiye.bsen@gmail.com

Çağrı ÇİLTAS

*Sağlık Bilimleri Üniversitesi
Gülhane Sağlık Bilimleri Enstitüsü*

Sosyal Hizmet Anabilim Dalı Doktora Programı, cagriciltas@gmail.com

Gamze Nur CAFEROĞLU

*Sağlık Bilimleri Üniversitesi
Gülhane Sağlık Bilimleri Enstitüsü*

Sosyal Hizmet Anabilim Dalı Doktora Programı, gncaferoglu@gmail.com

Rana EVCİOĞLU MEŞE

*Sağlık Bilimleri Üniversitesi
Gülhane Sağlık Bilimleri Enstitüsü*

Sosyal Hizmet Anabilim Dalı Doktora Programı, ranaevcioglu@gmail.com

Özet

Sosyal hizmet, toplum içindeki dezavantajlı bireylerin psikososyal iyilik halini ve yaşam kalitesini artırmayı, bu bireyleri güçlendirmeyi amaçlayan bir meslek ve akademik bir disiplindir. Mesleğin uygulayıcıları olan sosyal hizmet uzmanları, sosyal hizmet eğitimcileri tarafından yetiştirilir. Sosyal hizmet eğitimcileri, üniversitelerin sosyal hizmet bölümlerinde görev yapan öğretim elemanlarını ifade etmektedir. Bu çalışmada, sosyal hizmet eğitiminin önemli bir unsuru olan sosyal hizmet eğitimcisinin mesleki nitelikleri ele alınmıştır.

Sosyal hizmet eğitimine ilişkin standartların yer aldığı küresel bir rehber olan Sosyal Hizmet Eğitiminde ve Öğretiminde Küresel Standartlar (Global Standards for Social Work Education and Training), sosyal hizmet eğitimcilerinin sosyal hizmet alanında uzmanlık alanı bakımından yeterli ve uygun mesleki niteliklere sahip olmaları gerektiğini vurgulamaktadır. Bu nitelikler; bilgi temeline sahip olma, çeşitli becerilere sahip olma, etkili öğretim yöntemlerine hakimiyet, güncel gelişmelere hakimiyet, bilimsel araştırma süreçlerine hakimiyet, süpervizör rolü ve etik ilke ve değerlere bağlılık olarak sıralanabilir.

Bilgi temeline sahip olma: Sosyal hizmet eğitimcisi, sosyal hizmet bilgisinin yanı sıra psikoloji, sosyoloji, hukuk gibi disiplinlere ait bilgi temeline de sahip olmalıdır. Aynı zamanda uygulamalı bir meslek olduğu ve çalıştığı hedef kitleye bağlı olarak kriz ve çatışma durumları ile sık sık karşılaşma durumu olduğu için sosyal hizmet eğitimcisi; psikodrama, terapötik müdahaleler, mindfulness odaklı beceriler, stabilizasyon, ilk yardım, psikolojik ilk yardım gibi özel müdahale tekniklerini içeren eğitimlere sahip olmalıdır. Bilgi temelini mesleki beceri ve müdahale araçları ile desteklemelidir.

Çeşitli becerilere sahip olma: Sosyal hizmet eğitimcisinin sahip olması gereken çeşitli beceriler bulunmaktadır. İletişim ve görüşme, aktif dinleme, raporlama gibi mesleğin uygulama yönüne dönük becerilere sahip olmak eğitimcinin yine bu becerilere sahip meslek elemanı yetiştirmesi bakımından

10.Hitit Öğrenci Kongresi (16-19 Mayıs 2024)

önemlidir. Bununla birlikte uluslararası geçerli bir dili okuma, yazma ve dinleme, müfredat tasarımı geliştirme, ders programını etkili bir şekilde yürütme sosyal hizmet eğitimcisinin sahip olması gereken diğer beceriler arasındadır.

Etkili öğretim yöntemlerine hakimiyet: Bir sosyal hizmet eğitimcisinin etkili öğretim yöntemlerine hakim olması gerekmektedir. Değişen toplumsal yapı ve öğrenci profili karşısında öğretim yöntemlerine yeni yaklaşımları eklemesi ve teknolojiyi entegre etmesi sunacağı eğitimin kaliteli olmasını sağlayacak faktörlerdir.

Güncel gelişmelere hakimiyet: Sosyal hizmet alanına ilişkin ulusal/uluslararası boyutta hem sahadaki hem de akademideki gelişmelere hakim olmak sosyal hizmet eğitimcisinin nitelikleri arasında olmalıdır.

Bilimsel araştırma süreçlerine hakimiyet: Sosyal hizmet eğitimcileri aynı zamanda bilim insanları olarak sosyal hizmet bilgisine katkı sağlamak üzere bilimsel araştırma faaliyetleri yürütmelidir. Bu yönde bilimsel araştırma süreçlerine hakim olmaları gerekmektedir.

Süpervizör rolü: Sosyal hizmet uygulamalı bir meslektir. Sahada uygulama yapacak öğrencilere ve halihazırda çalışan uzmanlara yönelik süpervizyon desteği sosyal hizmet eğitimcileri tarafından sağlanmalıdır. Süpervizör rolü bir sosyal hizmet eğitimcisinin sahip olması gereken nitelikler arasındadır.

Etik ilke ve değerlere bağlılık: Bir sosyal hizmet eğitimcisinin en önemli niteliklerinden biri mesleğin etik ilke ve değerlerine bağlılığı olarak değerlendirilebilir. Mesleğin etik ilke ve değerlerinin sosyal hizmet eğitimcisinin her türlü çalışmasına rehber olması gerekmektedir.

Her sosyal hizmet eğitimcisinin sahip olması gereken bu mesleki nitelikler; başarılı öğrencilerin ve sahaya uzmanların yetiştirilmesi, sonuç olarak etkili ve kaliteli sosyal hizmet eğitiminin sağlanması için önemlidir.

Anahtar kelimeler: Sosyal hizmet, sosyal hizmet eğitimi, eğitimci

ORGANİK SENTEZLERDE KULLANILAN ÇEŞİTLİ KORUMA GRUPLARI VE KULLANIM ALANLARI

MEDİNE TOPUZ

Hitit Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Kimya ,medinetopuzz@outlook.com

Özet

Organik kimyada sentez yaparken işlevsel grupları bazen korumak gerekebilir. Buradaki amaç olması muhtemel yan ürünleri engelleyerek ilgili tepkimeyi gerçekleştirmektir. Birden fazla işlevsel grup içeren bileşiklerde koruma grubu; işlevsel gruba seçici olarak bağlanır, işlevsel grubun belirli tepkime koşulları altında tepkimeye girmesini engeller ve işi bittikten sonra ortamdan uzaklaştırılır. Yapılan korumanın işlevsel gruba karşı seçici olmasından dolayı işlevsel grubun tepkime sırasında değişmemesini sağlar. Bu durum işlevsel grup açısından büyük bir avantajdır. Fakat, tepkime mekanizmasına koruma basamağı (protection) ve korumanın uzaklaştırılması basamağı (deprotection) olmak üzere ilaveten iki basamak eklenir. Tepkime mekanistik olarak uzamış olsa da istenen ürüne ulaşmak için koruma grupları organik kimyanın vazgeçilmezleridir.

Bu seminer kapsamında hidroksi işlevsel gruplarının korunması hakkında kısaca bilgi verilmektedir. Hidroksi içeren bileşikler yani alkoller çeşitli koruma grupları ile etkileşerek alkil eterlere (ROR), benzil eterlere (ROBn), silil eterlere (ROSiR₃) ya da esterlere (ROOCR) dönüştürülmektedir. Bu dönüşüm genelde bazik ortamda yapılmaktadır. Tepkime gerçekleştikten sonra asidik ortamda bu korumalar kaldırılmaktadır. Böylece korunmak istenen işlevsel grup tepkime şartlarından etkilenmeden istenilen tepkime gerçekleştirilmektedir.

Anahtar kelimeler: İşlevsel gruplar, Koruma grupları, Hidroksi gruplarının korunması

GELECEĞİN İŞ DÜNYASINDA DİJİTAL İNSAN KAYNAKLARI: TRENDLER, ZORLUKLAR VE FIRSATLAR

NAZİK D. AL-KHALDI

Karabük Üniversitesi

Lisans Üstü Eğitim Enstitüsü

İşletme Bölümü , nazikdiyaayy@gmail.com

AYSİMA SIRTMAÇ

Karabük Üniversitesi

Lisans Üstü Eğitim Enstitüsü

İşletme Bölümü, sirtmacaysima6@gmail.com

PROF. DR. FATMA ZEHRA SAVİ

İşletme Yönetimi Pr., fatmazehra@karabuk.edu.tr

Özet

İş dünyasında hızla gelişen teknolojiler, İnsan Kaynakları (İK) departmanlarında dijitalleşme sürecine yol açmaktadır. Bu dönüşümü tanımlamak için "Dijital İK" terimi kullanılmaktadır. Dijital İK, yapay zekâ, veri analitiği ve otomasyon gibi teknolojilerin İK süreçlerinde kullanımını içerir. Bununla birlikte, esnek çalışma modelleri gibi yeni iş yapma şekilleri de giderek yaygınlaşmaktadır.

Gelecekteki eğilimler arasında, dijital İK uygulamalarının işe alım, performans değerlendirme ve eğitim gibi alanlarda verimliliği artırması öne çıkmaktadır. Ancak, esnek çalışma modelleri beraberinde iletişim zorluklarını da getirebilir. Rekabetin artmasıyla birlikte, işveren markası ve çalışan deneyimi daha da önem kazanmaktadır. Dijital İK, çalışanlara sürekli eğitim ve gelişim fırsatları sunarak motivasyonlarını artırabilir ve şirketin rekabet gücünü artırabilir.

Bu bağlamda, yapılan araştırmanın amacı, gelecekteki İK uygulamalarını öngörmek, dijital dönüşüm sürecinde İK departmanlarının karşılaşılabileceği zorlukları ele almak ve çözüm yollarını bulmak, işletmeleri dijital İK'nın sunduğu fırsatlar konusunda bilinçlendirmektir. Bu çalışma, işletmelerin dijital İK uygulamalarını benimseyerek çalışan deneyimini iyileştirebileceklerini ve verimliliği arttırabileceklerini vurgulayacak ve gelecekteki İK uygulamalarını şekillendirebilecek önemli bir kaynak olacaktır.

Bu amaçla, ilgili paydaşlarla odak grupları düzenlenerek derinlemesine görüşmeler yapılacak ve elde edilen veriler içerik analizi yöntemiyle güçlendirilecektir. Karabük ilindeki işletme ve İK yöneticilerini hedefleyen bu çalışma, bu alandaki bilgi birikimini arttırmaya ve işletmelerin dijital dönüşüme uyum sağlamasına katkıda bulunmayı amaçlamaktadır.

Anahtar kelimeler: İnsan Kaynakları, Dijital Dönüşüm, Dijital İK, Veri Analitiği.

RUMİNANT MASTİTİSLERİNİN ETİYOLOJİSİ**Burak Atilla ÖZKÖK**

*Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi
Gıda Tarım ve Hayvancılık MYO
Veterinerlik Bölümü, burakozkok20@gmail.com*

Türker ATCALI

*Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi
Sağlık Bilimleri Enstitüsü,
Farmakoloji ve Toksikoloji ABD, tatcali@mehmetakif.edu.tr*

Ahmet Ziya OYMAK

*Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi
Gıda Tarım ve Hayvancılık MYO
Veterinerlik Bölümü, ahmetziyaoymak@icloud.com*

Elif DOĞAN

*Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi
Gıda Tarım ve Hayvancılık MYO
Veterinerlik Bölümü dgnelif.2717@gmail.com*

Meme dokusunun, süt oluşturan bezlerin sütün toplanmasını veya dışarı gitmesini sağlayan kanal ve boşlukların neden olan bütün hastalıklarına mastitis (meme iltihabı, meme yangısı) adı verilir. İnek, koyun, keçi gibi hayvanlarda sağlık açısından büyük önem taşır ve ciddi ekonomik kayıplara sebep olur. Yetiştiricilikte sütün sağlam olarak elde edilmesi ve kullanılması meme sağlığının korunmasına sıkıca bağlıdır. Değişik türden pek çok etken mastitise sebep olabilmektedir. Bunlar içerisinde en önemli olanları mikroorganizmalar (bakteriler, virüsler, mantarlar, mayalar, parazitler), irritasyona sebep olan organik ve kimyasal maddelerdir. Mastitise neden olan etmenlerin meme dokusuna geçişi çoğunlukla, uygun ortam koşullarında meme ucu deliğinden, meme üzerindeki ya da meme ucu derisindeki yaralardan ve vücudun herhangi bir yerindeki enfeksiyonun kan ya da lenf yoluyla memeye girmesi ile şekillenir. Bulaşıda meme hijyeninin kötü olması, yanlış sağım ve emzirme metodları, doğru kullanılmayan bakım ve temizliği yapılmayan süt sağım makineleri (vakum ve pulzator ayarlarının yanlışlığı) oldukça önemli rol oynar. Koyunlarda mastitis olgularında rol alan mikroorganizmalar arasında çoğunlukla *S. aureus*, koagulaz negatif *stafilokok*'lar, *Streptococcus spp.*, *E. coli*, *M. haemolytica*, *M. Agalactiae*, *A. Pyogenes*, *Enterobacteriaceae*, *Bacillus spp.*, *Clostridium spp.*, *Enterococcus spp.*, *Listeria monocytogenes*, *Micrococcus spp.*, *Mycobacterium spp.*, ve *Maedi-Visna* (kronik induratif mastitis) virüsüdür. Keçi mastitisleriyle ineklerdeki etkenler çoğunlukla birbirine benzese de keçilerde en çok görülen etkenler koagulaz negatif *stafilokok*'lardır. Yine mikoplazmalardan bilhassa *M. agalactia* (süt kesen), *M. putrefaciens*, *M. mycoides*, *M. Capricolum* keçilerde sık karşılaştığı bildirilmektedir. Bütün bu etiyolojik nedenler meme dokusunda farklı bozukluklara sebep olarak süt oluşumun düşmesine ya da tamamen durmasına neden olmakta ayrıca sütün içeriğiyle ve özelliklerinin ciddi derecede bozulmasına yol açmaktadır. Dünyada olduğu gibi Ülkemizde de ruminant canlıların hem klinik hem de subklinik mastitis olgularında farklı mikrobiyal etmenlerin izolasyonu, identifikasyonu, antimikrobiyel duyarlılıkları, virulens faktörleriyle beraber bazı genotipik ve fenotipik özelliklerinin araştırıldığı çok sayıda araştırmalar gerçekleştirilmiştir. Etiyoloji her ne olursa olsun oluşturduğu tedavi masrafları ve verimsel kayıplardan dolayı mastitis, günümüzde hala önemli yetiştiricilik problemleri arasında yer almaya devam etmektedir. Bu özet bildiri Tübitak 2209-A 2023/2 döneminde desteklenmeye hak kazanan 1919B012335511 nolu proje kapsamında hazırlanmış olup, ruminant mastitislerinin etiyolojisi hakkında güncel ve klasik literatür bilgileri özetlemeyi amaçlamaktadır.

POSTÜRAL KONTROL

Nihal ÇİMEN

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi

*Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon Yüksekokulu/Sağlık Bilimleri Enstitü/ Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon
Bölümü, cimenihal@gmail.com*

İsmail CEYLAN

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi

*Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon Yüksekokulu/Sağlık Bilimleri Enstitü/ Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon
Bölümü Dr. Öğr. Üyesi, ftceylan@gmail.com*

Özet

Antik Yunan'dan günümüze kadar postüral kontrole yönelik araştırmalar birçok kavramla şekillenmiştir. Bu kavramlardan biri olan denge kontrolü genellikle postüral kontrolün bir parçası olarak kabul edilir. Ancak postüral kontrol sisteminde iki farklı seviye giderek daha belirgin hale gelmiştir. İlk seviye tonik kas aktivitesinin (Duruş) dağılımını belirlerken, ikinci seviye ise iç ve dış bozulmaları telafi etmek için görevlendirilmiştir (Denge). Her iki seviye, doğası gereği birbiriyle ilişkili olsa da hem nörofizyolojik hem de fonksiyonel konular farklı nöromusküler temellere işaret etmektedir. Bu temeller göz önüne alındığında postüral kontrolün basit olmadığı ve özel sinir devreleri gerektirdiği sonucu ortaya çıkmıştır. Postüral düzenlemeye önemli çevresel katkı sağlayan yapılar yanında iskelet kaslarının benzersiz yapısı ve özellikleri de dikkate alınmalıdır. Postüral tonus genellikle hem distal hem de proksimal (Gövde ve boyun) iskelet kaslarında gözlenen düşük seviyeli kas gerginliği olarak görülür. Bununla birlikte, yalnızca subkortikal ve kortikal yapılardan gelen nöral girdileri dikkate alarak postüral ton üzerinde derinlemesine düşünmek mümkün değildir. Son biyokimyasal ve biyomekanik bulgular, yapısal ve fonksiyonel kas karmaşıklığının ciddi bir şekilde yeniden değerlendirilmesini zorunlu kılmıştır. Özellikle, kas kasılması için kayan filament teorisi, kasın viskoelastik özelliklerinden ve kuvvet üretiminin ekonomisinden sorumlu olan düzenleyici hücre iskeleti (Postüral düzenlemeye önemli çevresel katkı sağlar) proteinlerini kapsayacak şekilde genişletilmiştir.

Dik iki ayaklı duruşun geleneksel olarak postüral dengeyi ve vücut bölümlerinin yer çekimine göre uygun şekilde hizalanmasını sağlamak için duyuşal (Görme, vestibüler ve somatosensör) girdiye bağlı olduğu tanımlanmaktadır. Kavramsal açıdan bakıldığında, pek çok deneysel çalışmada ve insanın duruş kontrolüne ilişkin matematiksel modellerde oldukça etkili olan üç postüral düzenleme efsanesi vardır; (1) postüral kontrol sistemi doğrusaldır, (2) postüral kontrol refleksler tarafından belirlenir ve (3) postüral kontrol denge kontrolüdür.

Küçük hareketler herhangi bir duruşun korunmasına eşlik eder. Tipik olarak, insan duruşu dengesiz olmadığı sürece, CoP (Basınç merkezi) sınımları yaklaşık 1-2 cm'dir ve vücut segmenti sınımları eklem hareketlerinin 1-2°'sini aşmaz. Postüral sınımların küçük olması, sistemin sınırlı bir hareket aralığında doğrusal olduğu varsayımını destekler ve bu nedenle doğrusal hesaplamalı modeller ve analizler uygulanabilir. Bu varsayım bir dereceye kadar geçerli olsa da ve birçok çalışma postüral stratejiler ve farklı duyuşal girdilerin denge kontrolüne katkısı hakkında çok önemli bilgiler sağlar. Ancak postüral kontrol sisteminde sıklıkla göz ardı edilen önemli bir doğrusal olmama durumunun varlığı akılda tutulmalıdır. Bu çalışmada, yukarıda verilen bilgiler ışığında postüral kontrol hakkında bilgi verilecektir.

Anahtar Kelimeler: Postüral Kontrol, Denge, Vücut Salınım Hızı

ELEKTRODİAGNOSTİK TESTTE KANTİTATİF YAKLAŞIM

Nihal ÇİMEN

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi

Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon Yüksekokulu/Sağlık Bilimleri Enstitü/ Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon Bölümü, cimenihal@gmail.com

İsmail CEYLAN

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi

Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon Yüksekokulu/Sağlık Bilimleri Enstitü/ Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon Bölümü Dr. Öğr. Üyesi, fztceylan@gmail.com

Özet

Periferik sinirin uyarılabilirliğini değerlendirmek için bu sinir tarafından inerve edilen yüzeysel bir kas belirli süre ve yoğunlukta dikdörtgen ya da üçgen dalga formunda akım ile uyarılır. Düzgün bir şekilde inerve edilen bir kas, dikdörtgen bir akımla uyarılırken, üçgen akıma göre daha düşük yoğunluk değerlerinde daha hızlı yanıt verir. Üçgen ve dikdörtgen akımla sinirin uyarılmasında aynı sürelerin kullanılması, parametreleri belirlemeyi ve yoğunluk değerlerini karşılaştırmayı mümkün kılar.

Bir dokunun uyarılabilirliği, güç-süre (I/t) eğrisi olarak da bilinen, uyarım genliği ve uyarım süresi arasındaki ilişkiyle tanımlanabilir. I/t eğrisi, akım yoğunluğu ile atım süresi arasındaki ilişkiyi göstermeye olanak sağlar. Eğrinin çizilmesi için 0.1 ila 1,000 ms aralığında verilen atım süreleri için daralmaya neden olan akımın minimum değerinin belirlenmesi gerekir. Elde edilen I/t eğrisinin yorumlanması nöromüsküler uyarılabilirliğin belirlenmesine olanak sağlar. Denerve kaslar kısa uyarılara hiç tepki vermez; inerve kaslar için yeterli olanlardan daha uzun süreli uyarılara ihtiyaç duyarlar.

Kronaksimetri, bir sinir veya kasın belirli bir motor noktası için reobaz ve kronaksi değerini belirlemek için uygulanan bir yöntemdir. Reobaz, uyarılabilir dokunun minimum görünür kasılma ile yanıt vermesine neden olan en küçük dikdörtgen dalga atım yoğunluğuna (Miliamper [mA] cinsinden ifade edilir) eşittir. Reobaz, dinlenme potansiyelini geri kazandıran mekanizmaların verimliliğini belirlemeye olanak tanır. Kronaksi, çift reobaza (MS olarak ifade edilir) eşit yoğunluğa sahip dikdörtgen bir atımın süre eksenini kestiği en kısa süredir, bu da depolarizasyona ve dolayısıyla minimum düzeyde görünür bir kasılmaya neden olur.

Akomodasyon faktörü, kasın üçgen akımın yavaş yavaş artan yoğunluğuna uyum sağlama yeteneğini belirlemek için uygulanır. Akomodasyon katsayısını tanımlamak için reobazın yanı sıra 1000 ms süren üçgen atım yoğunluğunun en düşük değeri anlamına gelen uyum eşik değerinin belirlenmesi gerekir. Normal nöromüsküler uyarılabilirlik 3-6 aralığı için belirlenir, 3'ün altındaki bir değer uyum yeteneğinin tamamen kaybolana kadar azaldığını, 6'nın üzerindeki bir değer ise uyum yeteneğinin arttığını gösterir. Akomodasyon bölümü, kasın, görünür minimum kasılma ile 500 ms'lik süreleri boyunca dikdörtgen bir atıma göre üçgen bir atımın yavaş yavaş artan yoğunluğuna uyum sağlama yeteneğinin belirlenmesine olanak tanır. 1.6-2.5 aralığındaki değerler kasın uyum sağlama yeteneğinin normal olduğunu, 3-4 aralığında akomodasyon kapasitesinde artış meydana geldiğini ve 1.5 değerinden 13.4 değerine kadar uyum sağlama yeteneğinin tamamen düştüğünü gösterir. Bu derlemede reobaz ve kronaksi ile ilgili genel bir bakış sunulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Kronaksi, Reobaz, Denerve Kas

ORTAOKUL DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ DERSİNDE ÖĞRENMEDE ZORLANILAN DİNİ KAVRAMLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ (ÇORUM ÖRNEĞİ)

Şeyma Nur KAVUNCU MAZLUM

Hitit Üniversitesi

İlahiyat Fakültesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı

Din Eğitimi, kavuncuseymanur@gmail.com

Özet

Araştırmanın çalışma grubunu 10 ile 14 yaş arasındaki farklı sosyo-kültürel ortamdan olan ve farklı cinsiyetteki 2023-2024 öğretim yılında Çorum ilinde öğrenim gören toplam 42 öğrenciden oluşturmaktadır. Araştırmada ortaokul öğrencilerinin Din Kültür ve Ahlak Bilgisi Dersinde öğrenmede zorlandıkları dini kavramlara ilişkin görüşleri ve algıları ele alınmıştır. Elde edilen bulgularla öğrencilerin DKAB dersinde öğrenmede ve algılamada zorlandıkları dini kavramları inceleyerek din eğitimi ve öğretiminin daha verimli hale gelmesi, öğrenme imkân ve şartlarının kalıcı ve etkili hale getirilmesine yardımcı olunması amaçlanmıştır. Araştırma, nitel araştırma yöntemlerinden olgubilimsel (fenomonoloji) bir çalışmadır. Araştırma sonuçlarına göre öğrencilerin görüş ve deneyimlerinden hareketle kavram öğrenmede zorlanılan dini kavramlar; Allah, melek, vahiy, cennet cehennem, ölüm, ahiret ve mahşerdir. Bununla birlikte algılama sürecinde karşılaşılan zorluklar ise öğretmenlerin kavram öğretimine ilişkin yöntem bilgisi eksikliği, öğretmene sorulan soruların tam olarak açıklanamaması, soyut ve gaybi nitelikli kavramların öğretimi, öğrencilerin zihinsel gelişimi, kavram yanlışları, sahip oldukları kavram yanlışları, aile ve çevre etkisidir. Din eğitimi süreçlerinin doğru, kalıcı ve aktif planlanabilmesi, öğrencinin yaparak ve yaşayarak öğrendiği eğitim ve öğretim alanının oluşması; etkili öğretim stratejilerinin bir sonucu olduğu görülmektedir. Soyut ve gaybi olan dini kavramların kazanımı ve algılanması somut kavramlara göre daha zor olabilmektedir. O halde algılanması zor veya anlaşılamayan dini kavramların tespit edilmesi ve bunun sonucunda öneride bulunulması önemlidir. Meslek dersi ve DKAB öğretmenleri ile sağlıklı iletişim sağlanmalıdır. Öğrencilerin yeteneklerine uygun faaliyetler projeler ve etkinlikler ile süreç içinde değer ve davranış kazandırarak kavram yanlışlarını ortadan kaldırabilir. Öğrencilerin dini duygu, düşünce ve yaşantısına etki eden birçok unsur vardır. Bunlar arasında en önemlileri olarak aile olduğu söylenebilir. Bu kaynaklardan öğrendiği birçok bilgiyle birlikte Allah, melek, vahiy, cennet cehennem, ölüm, ahiret gibi kavramları da öğrenmektedir. Bundan ötürü aileler de kavram yanlışları hakkında ve öğrencileri etkileyen TV, internet gibi farklı yollardan edindikleri bilgiler hakkında bilgilendirilmelidir.

Anahtar kelimeler: Din Eğitimi, Dini kavram, Algılama, Din

HİTİT TASVİR SANATINDA TAŞ YONTULAR; KAYA ANITLARI

Tulga Berk TAHTASIZ

Hitit Üniversitesi

*Fen-Edebiyat Fakültesi/Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Arkeoloji Ana Bilim Dalı, berk_tulga@outlook.com*

Özet

MÖ 1650-1200 yılları arasında, Orta Anadolu'da siyasal birliği kuran zamanla, Yakındoğu'nun süper güçleri arasına giren Hititler'in "görsel sanatı", günümüze erişebilen çeşitli nitelikteki kalıntılarda yansımıştır. Farklı kullanıma yönelik olan bu eserler, ayrı malzeme ve değişik boyutlarda üretilmişlerdir. Hititlerin sanatında taş yontu eserlerinin çoğu, anıtsal mimarlık yapıtlarının bezeme öğeleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Fonksiyonlarına göre, ortostadlar ve savunma veya kült yapılarının kapılarına yerleştirilen koruyucu tanrı, mitolojik veya gerçek hayvan tasvirlerinden oluşurlar. Steller, günümüze pek az örneği erişebilen heykeller ve figüratif bezemeli heykel kaideleri de taş yontu sanatının diğer temsilcileridir. Bu eserler tek veya diğerleri ile kombine edilerek kullanılmışlardır. Hitit sanatında günümüze ulaşan eserler, Mezopotamya ve Mısır kültürlerine ait eserlere göre nispeten daha azdır.

Bu dönemin sanatı, sanatçının kişisel dışavurumu olmaktan çok, karmaşık bir iletişim sisteminin parçası olup, bu sistemin merkezinde kralın iradesi ve bunun ötesinde, uzun vadeli olarak belirlenen siyasi, ideolojik ve dini içerikler yer almaktadır. Ancak hepsinde ortak öge Hititli olarak tanımlanan sanat üslubudur. Bu üslubun başlangıcında, Asur Ticaret Kolonileri Çağı'nda, yerli Anadolu kültürünün, Kuzey Suriye-Mezopotamya ilişkileriyle gerçekleşen sentez sonucunda oluşmuş **Anadolu Üslubu** yer alır.

En erken Hitit anıtlarına bakacak olursak, bu eserlerin Karum döneminden farklı olarak, bölgeler üstü homojen bir üsluba ve büyük ölçüde standartlaşmış bir ikonografiye sahip olduğu görülür. Bu özelliklerin aynı zamanda Hitit sanatının ilerleyen dönemlerdeki gelişimi için de temel oluşturduğu anlaşılmaktadır.

MÖ 16. yüzyıl sanatındaki bu standartlaşma eğilimi, yeni kurulan devletin, egemenliği altındaki herkesi kapsayan bir iletişim aracı haline gelecek ortak bir betim dili yaratma çabasının bir ürünüdür. Üslup ve içerik olarak birbirine benzer betimlerin Hitit çekirdek bölgesinin tümünde karşımıza çıkması, bu yeni tasvir dili aracılığıyla Anadolu içerisindeki farklılıkların aşılmasının amaçlandığına işaret etmektedir. Yine bu sayede, söz konusu eserlerin izleyicileri arasında ortak bir kimlik bilinci ve Hitit Devleti'ne bağlılık hissinin oluşturulması amaçlanmış olmalıdır.

Taş yüzeylerini kabartmalarla bezemek M.Ö. III. binyıldan itibaren Ön Asya'da bilinmektedir. Eski Hitit Krallık Çağı'nda henüz var olup olmadığını bilmediğimiz kabartmalar, Hititler'e özgü bir sanat dalı olarak gelişmiş ve Orta Hitit ve İmparatorluk dönemi içerisinde geniş bir yayılım alanı göstermiştir. Hitit İmparatorluğu'nun yıkılmasından sonra, Geç Hitit Devletleri dönemi başlamış ve bu sanat dalı M.Ö. 700' lü yıllara kadar varlığını sürdürmüştür.

Hitit sanatındaki tasvir dilinin gelişimi Alacahöyük kabartmalarındaki değişimde de izlenebilmektedir. Bu betimlerde kralın giderek ön plana çıktığı, ayrıca gerek Alacahöyük gerekse Kayalıpınar'da yan yana yerleştirilmiş büyük taş blokların ilk kez halka açık alanlarda kullanıldığı görülür. Hitit başkenti Hattuşa'nın 2 km. kuzeydoğusundaki Yazılıkaya'da iki kaya odasında sıradışı bir şekilde kayaya yontulmuş ve MÖ 13. yüzyılda tapınım gören Hitit tanrılarının tasvir edildiği kabartmalarda ayrı bir önem taşır.

Bu kabartmalar her ne kadar Hitit çekirdek bölgesinde bulunsa da Kaya Anıtları ise Hitit maddi kültürünün yoğun olarak bulunduğu çekirdek bölgenin sınırında ya da hemen dışında yer alır. Bir bölümü Hitit yol ağı kapsamındaki geçitlerde ya da diğer belirgin noktalarda tespit edilmiş olmakla birlikte, bu kabartmaların bilinçli bir şekilde kentsel sistemin dışında, dağınık halde doğal alana yerleştirildiği ve burada Hitit medeniyetini sembolize ettiği anlaşılmaktadır. Bununla birlikte Kral

10.Hitit Öğrenci Kongresi (16-19 Mayıs 2024)

figürlerinin ya da dini içerikli betimlerin doğal kayalıklara işlenerek ölümsüzleştirilmiş olduğunu da görmekteyiz.

Hitit tasvir sanatında geleneksel erkek figüründe baş profilden gösterilirken, omuzlar ve göğüs cepheden, bacaklar ve ayak yine profildedir. Burada temel amaç gerçeği olduğu gibi yansıtmak yerine duygu uyandırmaktır.

Sonuç olarak Hitit sanatı, köklerini Anadolu'nun erken dönem kültürlerinden almasına rağmen, bölgedeki Hitit egemenliğinin sona ermesinden sonra Orta Anadolu'da neredeyse hiçbir iz bırakmamış, anıtsal mimari gibi Hitit sanatı da bu coğrafyadan tümüyle silinmiştir. Takip eden Demir Çağı'nda anıtsal sanatların Anadolu'da yeniden canlanması, ancak MÖ. 8 ve özellikle 7-6. yüzyıllarda gerçekleşmiştir. Bu dönem kaya anıtlarında görüldüğü üzere gerek üslup gerekse içerik bakımından, ait olduğu yeni dönemin gelenek ve kurallarına uygun olduğu görülmektedir.

Anahtar kelimeler: Kaya Anıtları, Tasvir Sanatı, Hitit

ENDERUNLU VÂSİF'IN DÎVÂNI'NDA ÂŞIK VE ÂŞIKLA İLGİLİ MUKAYESELİ BENZETMELER

Resul SEZGİN

*Kırıkkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü,
Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, resulku14@gmail.com,*

Özet: Arap ve Fars edebiyatının etkisi altında gelişen, Osmanlı'nın sosyal ve kültürel hayatının derin izlerini içinde barındıran divan edebiyatının merkez teması aşktır. Bu tema etrafında karşımıza çıkan en önemli karakterler ise sevgili, âşık ve rakiptir. Divan şairleri aşk, sevgili, âşık ve rakip üzerine oluşturulan hayal dünyasına geleneğin ona verdiği imkanlar ve şairliğinin gücü nispetinde katkıda bulunmuş ve şiirlerinde bu karakterlerin özelliklerini benzetmeler yoluyla ele almışlardır. Sevgiliye vefalı davranması, samimiyeti ve bağlılığı ile onun uğruna ölümü dahi göze alması gibi özellikleriyle karşımıza çıkan âşık tipi, divan edebiyatında sevgiliden sonraki en önemli karakterdir. Şiirlerde bazen doğrudan âşık bazen de açık istiare yoluyla üftâde, fütâde gibi kelimelerle ifade edilen âşık birçok benzetmeye de konu olmuştur. Bu çalışmayla âşık tipinin klasik şiir geleneğinde hangi özellik ve benzetmelerle karşımıza çıktığı ve XVIII-XIX. yüzyıl divan şairi olan Enderunlu Vâsîf'ın Divanı'nda âşık tasvir edilirken hangi benzetmelerin kullanıldığı ve bu kullanılan benzetmelerde geleneğe uyulup uyulmadığı, geleneğin dışında yeni benzetmeleri kullanıp kullanmadığının ortaya konulması amaçlanmıştır. Bu karşılaştırma yapılırken de Necâti Bey, Ahmet Paşa, Hayâlî Bey ve Nev'î divanlarının incelemelerinden yararlanılmıştır. Çalışma sonucunda Enderunlu Vâsîf'ın Divanı'nda âşık için yapılan benzetmelerde ismi geçen dört şaire benzer ve onlardan farklı kullanımlar tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Vâsîf, aşk, âşık, üftâde, sevgili.

COMPARATIVE SIMILARITIES ABOUT THE MINSTRE AND THE LOVER IN ENDERUNLU VÂSİF'S DÎVÂNI

Abstract: The central theme of divan literature, which developed under the influence of Arabic and Persian literature and contains deep traces of the Ottoman social and cultural life, is love. The most important characters we encounter around this theme are lover, lover and rival. Divan poets contributed to the world of imagination created on love, lovers, lovers and rivals, in proportion to the opportunities given to them by tradition and the power of their poetry, and they discussed the characteristics of these characters in their poems through analogies. The lover type, who appears before us with his characteristics such as being loyal to his beloved, sincerity and devotion, and even risking death for her sake, is the most important character after the lover in divan literature. In poems, the lover, sometimes expressed directly with words such as lover and sometimes with open metaphors such as fond, has also been the subject of many similes. This study examines the characteristics and analogies of the minstrel type in the classical poetry tradition and the history of the 18th-19th centuries. It is aimed to reveal which metaphors were used to describe the minstrel in the Divan of Enderunlu Vâsîf, a 19th century divan poet, and whether the tradition was followed in these metaphors and whether he used new metaphors outside of the tradition. While making this comparison, the studies of Necâti Bey, Ahmet Pasha, Hayâlî Bey and Nev'î divans were used. As a result of the study, similar and different uses of the four poets mentioned in the analogies made for minstrel in Enderunlu Vâsîf's Divan were identified.

Key Words: Vâsîf, love, lover, fond, beloved.

1. Giriş

Merkez teması aşk olan divan edebiyatında sevgiliden sonra ön plana çıkan kişi unsuru sevgiliyi koşulsuz seven, bu aşk uğruna sevgiliden gelen her türlü eziyete katlanan, sevgilinin yolunda köle olup ona canını vermekte tereddüt etmeyen (Çetinkaya Karakoyun, 2018: s.68) âşıktır. Bazen ilahî bazen de beşerî aşk ile karşımıza çıkan âşık, genellikle divan şairinin bizzat kendisidir. Şairin âşıktan bahsettiği şiirlerde aslında kastettiği ve sevgiliye olan aşkını övdüğü kişi kendisidir (Pala, 2004: s.37; Kurnaz, 2001: s.305). Bu âşığın en belirgin özelliği ise sevgiliye olan karşılıksız aşkı ile sevgiliden ayrı kalmanın verdiği fiziksel ve ruhsal çöküntü içinde olmasıdır (Sefercioğlu, 2001: s.244).

Şiirlerde âşık devamlı aşkın ve ayrılığın vermiş olduğu dertle acı çekip ah eden, kanlı gözyaşları döken (Kurnaz, 2001: s.305), sabır gösteremeyen, sevgiliden gelen her türlü azarlama ve eziyetlere aldırmayan, ondan bir türlü vazgeçmeyen ve bütün bu görmüş olduğu eziyetlerle zayıf ve güçsüz düşüp benzi sararmış ve beli iki büklüm olmuş bir tip olarak karşımıza çıkar (Sefercioğlu, 2001: s.244). Gördüğü bunca eziyete rağmen ona dayanma gücünü veren ise sevgiliye olan aşkı ve bu eziyetlerin sonunda ona kavuşmaya olan inancıdır.

Âşığın aşkı; maddiyatla hiçbir ilgisi olmayan, saf bir güzelliğe karşı duyulan aşktır ve bundan dolayı samimidir. Bu aşkın gıdası ise üzüntüdür (Pala, 2004: s.37). Sevgili daima âşığa cefa gösterirken âşık bu cefanın kendini olgunlaştıracak mihenk taşı olduğuna inanır. Aşk yolunda derdin esiri olmuştur ve bu yoldaki esareti daima ister. Çünkü dertsiz olmak onun izin bir azaptır. Derde sabretmeyenin lütfâ layık olamayacağını düşündüğünden dert çekmeden gerçek aşka ulaşacağını düşünmez (Kurnaz: 2001: ss.306-307).

Âşık bazen gül bahçesinin sultanı olan sevgilinin aşkından ona adeta şarkılar söyleyen perişan bir bülbül, bazen parlaklığı ile bir muma benzetilen sevgilinin etrafında canını feda edip kendini ateşe atan bir pervane, bazen sevgiliye kavuşma uğruna karşısına çıkan dağları delen bir Ferhat, bazen de aşkından deli olup çöllere düşen ve Leyla'sını arayan bir Mecnun'dur. Sevgiliye ait bir yan bakış veya bir söz sarhoş olması için yeterlidir. Canını tarik-i aşka feda edecek kadar cömerttir (Pala, 2004: s.37). Sonuçta âşık, bu dünyaya sevgilinin göstermiş olduğu cefa ve edaya karşılık niyaz etmeye gelmiştir. Fakat fizikî ve ruhî bütün bedenini sevgilinin yolunda feda edip sevgiliden gelen bütün cefalara katlanmasına rağmen sevgilinin kendine değil de rakiplere yan bakış okunu atması âşığı öldüren asıl sebeptir. Ama bu ölüm aynı zamanda âşığı sevgiliye kavuşturan başka bir durumdur. Divan şiiri geleneğinde âşığın ölmesi; sevgiliye kavuşmanın bir aracı, canın gerçek sahibine teslim edilmesi olarak görülür (Kaplan, 2010: s.294). Âşık eğer aşkın ateşini istiyorsa aşka vücudunu yakıp yok etmelidir. Sadık bir âşık olmak istiyorsa sevgilinin yolunda canını feda etmelidir. Bu yolda sevgilinin ayağının toprağı olmaya layık olmalıdır. Eğer aşk padişahının bir ferdi olacaksa da âşık olmalıdır:

Âteş-i 'aşk ile ifnâ-yı vücûd et yanık ol
kıl râh-ı cânâna muhibb-i sâdık ol
bu yolda lâyük ol
(M75/1-428)

Cân fedâ
Hâk-i pây olmaklığa ey dil
İntisâb-ı şâh-ı 'aşk ise murâdun 'âşık ol

Çalışmamızda klasik Türk şiirinin sevgiliden sonra en önemli şahsiyeti olan âşığın, öncelikle gelenek çerçevesinde karşımıza hangi özellikleriyle çıktığı, ardından XVIII-XIX.yüzyıl şairi olan Enderunlu Vâsıf'ın Divanı'nda yer alan kişilik özellikleri anlatılmıştır. Sevgilinin âşıklara karşı tavırları ve Vâsıf'ın âşık portresini çizerken yaptığı benzetmelerin ortaya çıkarılması amaçlanmıştır. Aynı zamanda Vâsıf'ın benzetme unsurlarını kullanırken geleneğe bağlılığı incelenmiş olup gelenek çerçevesinde âşık için yapılan benzetmelerden hangilerini ağırlıklı olarak kullandığını, hangilerini ise geleneğin dışına çıkardığını tespit etmek amaçlanmıştır. Bu inceleme yapılırken Vâsıf'ın şiirlerine ulaşmak için Raşan Gürel'in 1999 yılında yayımlanan "Enderunlu Vâsıf Divanı" adlı eserinden yararlanılmıştır. Çalışma yönteminde ise divan incelemelerine örnek teşkil eden Necâti Bey (Çavuşoğlu 1971), Ahmet Paşa (Tolasa 1973), Hayâlî Bey

(Kurnaz 2001) ve Nev’i (Sefercioğlu 2001) üzerinde yapılmış yöntem esas alınmıştır. Özellikle Enderunlu Vâsıf ile ismi zikredilen divanlar arasındaki benzetmelerin karşılaştırılmasında Hayâlî Bey üzerine yapılan incelemede yer alan “Ahmet Paşa, Necati Beğ, Hayali Beğ ve Nev’i Divanlarındaki Teşbih ve Mecaz Unsurları” başlığı altındaki dizinden yararlanılmıştır (Kurnaz, 2001: s.563). Divanda yer alan nazım şekillerinden gazel G, kaside K, musammat M, kıt’a KT, muhtelif kıt’a MKT olarak gösterilmiştir. Bu harf kısaltmalarından sonra kullanılan ilk sayılar o nazım şeklinin divandaki numarasını, ikinci sayı ise beyit veya bent numarasını, kısa çizgiden sonra kullanılan sayı ise sayfa numarasını vermektedir. Benzetme ve mecaz unsurlarında ise alfabetik sıralama kullanılmıştır.

2. Âşık ile İlgili Mecaz ve Benzetmeler

2.1. Av/Avcı (Şikâr, Sayd)

Vâsıf, âşığın av veya avcı olduğunu göstermek için şiirlerinde şikâr (10) ve sayd (14) kelimelerini kullanmıştır. Av anlamında şikâr kelimesini 7 beyit/bentte, sayd kelimesini ise 6 beyit/bentte kullanmıştır. Âşığı avcı konumuna getirdiği zaman ise şikâr kelimesini 3 beyit/bentte, sayd kelimesini ise 8 beyit/bentte kullanmıştır. Avcı benzetmesi yukarıda zikredilen incelemelerde yer almayıp Vâsıf’ın Divanı’nda 11 beyit/bentte kullanılmıştır. Av benzetmesi ise sadece Ahmet Paşa Divanı’nda yer almıştır.

Sevgilinin saçı, kaşı, gamzesi, kirpiği ve gözü yaralayıcı bir av aletidir ve bunları kullanan avcı sevgilinin karşısında âşık da av olur (Yıldız, 2019: s.183). Klasik Türk Edebiyatı geleneğinde sevgilinin saçları âşığın gönül kuşunu avladığı için tuzağa, sevgilinin yüzündeki benler de âşığı bu tuzağa çeken yeme benzetilir (Erdoğan, 2013: s.114). Vâsıf’ın Divanı’nda da bu hayale benzeyen bir kullanım karşımıza çıkmaktadır. Vâsıf sevgilinin saçını tuzak ve benlerini de âşığı o tuzağa çeken darı olarak kullanmıştır. Böylece âşığın gönül kuşunu av gibi yakalamak istemiştir. Bundan dolayı âşıkların gönül kuşunu avlamak için ayrıca bir yem dökmeye gerek yoktur. Âşıkların gönül kuşu zaten benin güzelliğine kapılarak tuzağa düşmektedir.

Yem döküp tutmaga ‘uşşâkı ne hâcet ey şûh
Sayd-ı murg-ı dile hâl-i ruhun erzen gibidir (G42/6-305)

Zülfün ‘izâra dökme beni sayd-ı bend için
Kılmam girifte gönlümü öyle kemende ben (G90/7-337)

Vâsıf, başka bir bentte ise sevgilinin bakışlarını av aleti olarak kullanmıştır. Sevgili, ceylan gözleriyle attığı kafir bakışları kullanarak âşıkları avlamak istemiştir.

Bir nev-edâ Rûm dilberi
Yok misli âhû-peykeri
nigâh-ı kâfirî
(M202/1-525)

Âh ol
Eyler şikâr âhûları

Vâsıf’ın Divanı’ndan alınan yukarıdaki bent ve beyitlerde de görüldüğü gibi âşık, sevgiliyi av olarak gösterilmiştir. Aşağıdaki bent ve beyitte ise âşık; sevgilinin gönlünü almak, onu kendine sevgili etmek amacıyla avcı konumuna geçmiştir. Âşık, av olup hem sevgiliye gönül kuşunu kaptırmış hem de sevgiliyi balık gibi gösterip balık avında sevgiliyi avlamak istemiştir.

Bir tıfla düçâr oldu gönül semt-i Bebek’de
Pervâz edemez yavrucagım dahu dünekde
mâhu şikâr etmek için sayd-ı semekde
tâb edelim biz de felekde (M143/1-477)

Ol
Bir ‘âlem-i meh-

2.2. Âvâre, Serseri

Hayâlî Bey ve Nev’i divanlarında kullanılan âvâre benzetmesi Vâsıf’ın Divanı’nda 8 beyit/bentte

geçmektedir. Serseri benzetmesi ise yukarıda zikredilen incelemelerde yer almayıp Vâsıf'ın Divanı'nda 13 beyit/bentte kullanılmıştır.

Âşığın gözünün ve gönlünün huzursuzluğundan bir yerde eğlenmemesi ve kararsız kalmasından dolayı âşık avareye benzetilmiştir (Sefercioğlu, 2001: s.258). Âşıkların avare olmasının bir başka sebebinin ise Vâsıf, sevgilinin bademe benzeyen siyah gözlerini göstermiştir.

*Çeşm-i siyâh-ı bâdemi
eyler âdemi*

*Âvâre
Teshîr eder hep 'âlemi
Zencire çekmiş gîsuvân (M104/4-449)*

Gümüş gibi parlak göğüslü sevgiliye gönül veren ve başına bu sevda derdi gelen âşık eninde sonunda serseri olacaktır.

*Yandım ol sîmîn-bere
Geldi bu hâlet sere
Dil veren ol dilbere
Olur elbet serseri (M183/4-507)*

Sevgili, mecliste sohbet esnasında kolunu naz ile âşığın boynuna atmıştır. Bu durum aslında sevgilinin gönlünde avare âşığa muhabbet beslediğini ve onu sevdiğini gösterir.

*Kolun nâz ile atıp boynuma esnâ-yı sohbetde
âvâreni gâyetle sûretde
çünkü mahabbetde
(M101/2-447)*

*Seversin âşık-ı
Bu rütbe bendene gönlünde var
Niçün eller sözine aldanıp küsdün be hey nûrum*

2.3. Âyîne

Parlak ve beyaz oluşuyla daha çok sevgilinin sinesi ve göğsü için kullanılan ayna benzetmesi Vâsıf'ın Divanı'nda sadece bir beyitte geçmektedir. Bunun dışında aynı benzetme Ahmet Paşa ve Hayâlî Bey divanlarında da yer almıştır.

Sevgilinin kendisi bile yüzündeki güzellik güneşine âşık olduğundan dolayı sevgilinin elinden ayna bir an olsun düşmez. Bu durumda sevgiliyi görmek isteyen âşığa ayna olmaktan başka bir çare kalmaz. Çünkü âşığın hayali, akli ve fikri sevgilinin yüzünde kalmıştır.

*Kendi dahi fütâde-i mihr-i cemâlidir
elinden âyîne hiç gösteriş budur (G39/3-302)*

Düşmez

*N'ola hayrân olursam rûz u şeb âyîne-veş VÂSİF
Hayâl ü 'akl u fikrim sûret-i dilberde kalmıştır (G36/5-301)*

2.4. Balık

Bu benzetme Vâsıf'ın Divanı'nda sadece bir beyitte yer alıp Vâsıf dışında sadece Nev'i Divanı'nda "mâhî" kelimesiyle kullanıldığı tespit edilmiştir.

Âşık, ay yüzlü sevgilinin yem dudaklarında balıklar görmüştür. Böylece sevgilinin avdan geldiğini anlamıştır. Bundan dolayı Vâsıf; âşığı balığa, sevgilinin dudaklarını ise yeme benzetmiştir.

*Leb-i yemde bu şeb ol mâhî balıklar gördüm
gelişi sayd-ı agardan mı imiş (G60/4-317)*

Yine âyâ

2.5. Bülbül (Murg, 'Andelîb, Hezâr)

Klasik Türk Edebiyatında ve Vâsıf'ın Divanı'nda âşığa dair en fazla karşılaştığımız benzetme unsuru

bülbüldür. Enderunlu Vâsif bu benzetmeyi bülbül (80), hezâr (19), ‘andelîb (14) ve murg (3) kelimeleriyle toplamda 116 beyit/bentte kullanmıştır. Gönlü anlatmak için kullandığı bülbül benzetmeleri bu sayıların dışında tutulmuştur. Yukarıda zikredilen divanların tamamında bu benzetmeye yer verilmiştir.

Klasik Türk Edebiyatında bülbül, güllerin açtığı bahar mevsiminde daha canlı ve güzel öttüğü için gül ile arasında hayali bir aşk ilişkisinin varlığı kabul edilmiş olup bülbül âşığa gül de sevgiliye benzetilmiştir (Kurnaz, 1992: s.485). Dağlar, yapmış olduğu çalışmada gül ile bülbül arasındaki ilişkiyi şöyle ifade etmiştir: “... gül ma‘şûk ise bülbül âşıktır, gül Allâh ise bülbül kuldur, gül Hazret-i Muhammed ise bülbül mü’mindir, gül mazmûn ise bülbül şâirdir.” (2017: s.25). Divan şiirinde şair kendisini âşık olarak gösterdiğinden şairin kendi şiirini veya sözünü övdüğü beyit ve bentlerde de bülbül benzetmesine rastlarız. Şairlerin güzel ve kulağa hoş gelen sözler söylemesi gerektiğinden, kendileri ile bülbül ve papağanla arasında bağ kurmuşlardır (Kazan, 2004: s.85). Âşık olan şairimiz, şiirin gül bahçesinin bülbülüdür. Sohbeta başladığı zaman sözlerinin keyfiyetinden diğer bülbüller bile sarhoş olur.

Bülbül-i gülzâr-ı nazmam kim nevâya başlasam *‘Andelibi mest*
eder güftârımun keyfiyyeti (K20/149-250)

Âşık, endişenin gül bahçesidir ve her bir sözü Acem dilinin gül bahçesinin bülbülüdür.

Benem ol gülşen-i endîşe ki her bir suhanım *Oldu bir*
bülbül-i gülzâr-ı lisân-ı A ‘câm (K15/49-224)

Bülbül olan âşığın sözlerini muhabbet kuşunun sohbetine çeviren şey, nazlı bir gül yaprağı olan sevgilinin yüzünün gül bahçesine benzemesi olmuştur.

Oldu VÂSİF gülşen-i rûyunla ey gül-berg-i nâz *Hasb-ı*
hâl-i ‘andelîbân-ı mahabbet sözlerim (MKT21/2-676)

Her kuş cinsine göre farklı yerlerde yaşar. Karga leşi, baykuş viraneyi severken bülbülün meskeni de gül bahçesidir. Bağ ve bahçede çiçekler içinde uçar ve daha çok gül dalları ve yaprakları arasında gezer (Kurnaz, 1992: s.486). Gül bahçesi, al bir güle benzeyen sevgilinin mekânı olduğundan âşığın cilve yeri bülbül gibi bu gül bahçesi olmuştur.

Fezâ-yı gülsitân ol verd-i ala mesken olmuşdur *Anunçün bülbül-*
âsâ cilve-gâhım gülşen olmuşdur (G37/1-301)

Âşığı bülbüle çeviren başka bir unsurlar ise sevgilinin dudakları, yaratılışındaki zariflik ve sözündeki güzelliğidir.

Bülbül eden üftâdesini gonca lebidir *Güftârı*
güzel meşrebi gâyet çeledir (MKT56/1-685)

Divan şiirinde bülbülün ele alınan önemli özelliklerinden birisi ötmesidir. Bu durumu şairlerimiz, onun sevgili ile ilgili durumlardan dolayı ağlaması olarak değerlendirmiştir (Kufacı, 2019: s.693). Sevgili taze bir güldür. Âşık, bu sevgiliye kavuşma ümidiyle geceden sabaha kadar bülbül gibi inleyip ağlamıştır.

Ey gül-i şâd-âb ümmîd-i visâlünle bu şeb
Tâ seher mânend-i bülbül zâr ü nâlân oldum âh (G123/2-360)

Âşık, aşkın tek renkli bülbülüdür ama bunda sorun yoktur. Çünkü bülbülün gülün aşkından çıkarmış olduğu sözlerin sohbetini dinleyen âşıklar neşelenmektedir.

VÂSİF n’ola hezâr-ı yek-reng-i ‘aşk isem
Hem-neş’e buldum anı nevâ-yı suhanda ben (G89/8-337)

Gül mevsiminin gelmesi ile âşıklar bülbül gibi şevkle ötmeye başlamıştır. Âşıkların çıkarmış oldukları bu aşk

feryadının ateşinden lâle bahçesi tutuşmuştur.

*Seyr-i gülzâra buyur ey gül- 'izâr
şevk ile feryâda hezâr
lâlezâr
402)*

*Başladı
Nâr-ı 'aşkunla tutuşdu
Gül açıl açıldı gülzâr-ı bahâr (M38/1-*

Sevgili, bülbül gibi ötüp ağlayan âşğın feryadına kulak vermez; hatta kulak vermediği gibi bir de âşğın bu ağlamasından, feryadından mutluluk duyup güler.

*Nâle-kâr-ı firkatem kâr etdi derdün cânıma
dahi gûş urmaz mısın efgânıma
sultânıma
bana (M12/2-383)*

*Acıyıp sen
Mâye-i şâdî ise giryem eger
Bülbül-âsâ ben gamunla ağlayam sen gül*

Sevgilinin yüzü güldür. Sevgilinin yüzüne ayva tüylerinin gelmesi gülün üzerinde dikenlerin çıkması anlamına gelmektedir. Sonbaharın gelmesiyle gülün yaprakları döküldüğünden üzerinde sadece dikenler kalmıştır. Bundan dolayı bülbüldeki eski âh u zâr artık kalmamıştır.

*Hat geldi hüsn-i dilbere gül geçdi ey hezâr
ü zâr ne sende ne bende var (G21/2-290)*

Evvelki âh

Leyla'nın saçının sevdası Kays'ın başını mesken edindiğinden âşık, bülbül gibi ötüp sitem etmektedir.

*Sevdâ-yı zülf-i Leyli ser-i Kays'ı kıldı cây
eylediği serzeniş budur (G38/4-302)*

Murgânun ana

2.6. Büyücü (Sâhir)

Divan şiirinde büyücü veya cadı teşbihi genellikle sevgili için yapılmıştır. Divan şairleri, sevgilinin güzellik unsurlarından olan özellikle göz, saç ve benin büyüleyici olduklarını vurgulamak için bu unsurları cadıyla ilgili şiir parçalarında ele almışlardır (Nayir, 2012: s.166). Fakat divan şairlerinden farklı olarak Vâsîf, sâhir (1) kelimesiyle ve efsûn okuma (2) terkihiyle sevgiliye karşı yazmış olduğu şiirlerinde sözlerinin sevgiliyi büyüleyici özelliğinden bahsetmiştir. Böylece sevgili değil, âşık büyücü konumuna geçmiştir. Âşğın büyüleyici sözleri peri yüzlü sevgililere boyun eğdirdiğinden onlarla ülfet kurmak sadece âşığa mahsustur.

*VÂSİF 'aceb efsûn mu okursun ki olur râm
peri-rûy ile ülfet sana mahsus (G62/9-318)*

Her şûh-ı

Huddam, insanlara hizmette bulunan cinler anlamındadır. Âşğın her bir sözü veya şiiri huddam sahibi büyücü gibidir, bundan dolayı âşık da büyücüye benzetilmiştir.

*Beytimün her biri bir matla '-ı mihr-i envâr
bir sâhir-i sâhib-huddâm (K15/55-225)*

Nazmımın her biri

2.7. Cem

Cem, Pişdâdiyan sülalesinin dördüncü hükümdarı olup İslam edebiyatlarında iktidarın ve ululuğun sembolü olarak kullanılmıştır. Zevk ve eğlence sembolü olarak adı ve kadehi efsaneleşen Cem'in şarabı bulan kişi olduğu söylenir (Pala, 2004: s.87). Yukarıda zikredilen incelemelerden sadece Hayali Bey Divanı'nda kullanılan Cem benzetmesi Vâsîf'in Divanı'nda sadece bir beyitte kullanılmıştır. Vâsîf, âşığı sakinin elinden neşe ve sevinç kadehini çekip içmesiyle Cem'e benzetmiştir.

*Dest-i sâkîden çekip câm-ı neşâtu Cem gibi
ile cûş u fûrûşa yem gibi (MKT25/1-677)*

Başladım ol şevk

2.8. Çınar (Çenâr)

Ahmet Paşa ve Nev'î divanlarında kullanılan çenâr benzetmesi Vâsıf'ın Divanı'nda sadece bir beyitte yer almaktadır. Çınar, canlı yapraklarıyla etrafa gölgelik sağlayan bir ağaçtır. Âşık da bir çınardır fakat bu çınar diğerlerinden farklı olarak canlı yapraklarıyla etrafa gölge olan bir çınar değildir. Sevgili ile rakibi bir arada gördüğünden dolayı solmuş, yaprakları dökülmüştür.

*Niçün ey serv-kad tekdîr edersin bendeni böyle
görüp agyâr ile yârın çenâr olmaz* (G49/7-310)

Nasıl 'âşık

2.9. Deli (Mecnûn, Cünûn, Dîvâne)

Âşığın bir başka önemli özelliği ise aşkı uğruna sevgilinin yolunda deli olmasıdır. Vâsıf'ın Divanı'nda daha çok gönlün özelliği olarak ele alınan deli benzetmesi âşığı anlatmak için mecnûn (3), cünun (1) ve dîvâne (2) kelimeleriyle toplamda 6 beyit/bentte kullanılmıştır. İncelemede esas alınan diğer divan incelemelerinin hepsinde bu benzetme ele alınmıştır. Eğer âşık gerçek bir âşık olmak istiyorsa sevgilinin yolunda delirmesi gerekmektedir (İspir, 2010: s.287). Aşktan sonra âşığı deli divane eden bir başka şey ise sevgilinin kıvrım kıvrım olan saçıdır. Âşıkların gönlünün divane ve perişan halde olması için sevgilinin saçını hayal etmek de yeterlidir.

*İlişme fikr-i zülûnle perîşân-hâl 'uşşâka
başına mecnûn-ı 'aşkun aklı yâr olmaz* (G49/5-310)

Pek öyle

Leylâ olan sevgili, saçının siyahlığıyla Kays'ı yani âşıkları deliye çevirmiştir.

*Leylî-i zülfiyle etmiş Kays'ı ser-bend-i cünûn
etmiştir nice Ferhâd'ı o şirin lebe* (G111/6-352)

Teşne

Sevgilinin aşkıdan ve saçından başka âşıkları deli eden bir başka unsur da âşığın sevgiliye kavuştuğu günün gecesini hayal etmesidir.

*Ey ceîfâ-pîşe niçin bendeni mahzûn etdün
cevrün ile eşkimi Ceyhûn etdün
sen eîzûn etdün*

Akıdıp

Seni sevdikçe begim nâzı

Giryeye vü mihneti üftâdene kânûn etdün

Yine hem-bezm olup a'dâları memnûn etdün

Beni mînâ-keş-i gam dîdemi pür-hûn etdün

*Fikr-i leylî-i visâlûn ile mecnûn etdün
sevmez idün çünkü ne mecnûn etdün
yosma-edâ n'olsun bu*
(M225/3-558)

'Âşıkun

Ey levend-âne-reviş

Etdün 'uşşâkunu da gayra fedâ n'olsun bu

Sevgilinin güle benzeyen yanağından iki öpücük almakla sevgiliye gönül veren âşıklar kâr ettim sanırlar fakat bu öpücük onları deliye çevirmiştir.

*İki gül-bûse-i rûyın alıp dil verdi üftâde
ey peri 'akınca ol dîvâne kâr etdi* (G133/5-368)

Bu yüzden

2.10. Deniz (Deryâ, Yem)

Vâsıf'ın Divanı'nda daha çok ayrılık ve âşığın gözyaşı için kullanılan deniz benzetmesi, âşık için deryâ (3) ve yem (1) kelimeleriyle 4 beyit/bentte kullanılmıştır. Yukarıda zikredilen divanlarda ise sadece Hayâlî Bey kullanmıştır. Âşık, sakinin elinden neşe ve sevinç kadehini çekip içmesiyle ve sarhoş olmasıyla Cem'e benzetilmiştir. İçmiş olduğu şarabın etkisiyle ve sevgiliye aldanmasıyla da deryalar gibi kaynayıp taşmıştır.

*Dest-i sâkiden çekip câm-ı neşâtu Cem gibi
ile cûş u fûrûşa yem gibi* (MKT25/1-677)

Başladım ol şevk

*Câm-ı ‘aşkunla dili bihûde sarhoş etmişem
va ‘düne deryâlar gibi cûş etmişem
senden neler gûş etmişem
etmişem*
(M215/5-536)

*Aldanıp
Ne zehirler yutmuşam
Hayli vakt olmuş zamân geçmiş ferâmûş
Sana kim derler su’âl ‘ayb olmazsa nâmun nedir*

Âşık, sarhoş gözlü sevgiliyi elinde kadeh ile gördüğü günden beri denizin dalgaları gibi coşmaya başlamıştır.

*Gördüğüm demden o çeşm-i mesti peymâne be-dest
hurûşa mevc-i deryâlar gibi* (MKT42/2-682)

Başladım cûş u

2.11. Ferhat

Ferhat, klasik Türk şiirinde sevgilisine kavuşmak için imkânsız gibi görünen işleri göze alan fakat aşkının derin ıstırabı içinde kavuşamadan ölen âşığı sembolize eder (Kurnaz, 1995: s.383). Ahmet Paşa, Hayâlî Bey ve Nev’î divanlarında yer alan benzetmeyi Vâsıf sadece bir beyitte kullanmıştır. Vâsıf, âşığı sevgilinin şirin dudaklarına istekli bir Ferhat, sevgilinin saçıyla deliye dönmüş bir Kays olarak anlatmıştır.

*Leyl-i zülfiyle etmiş Kays’ı ser-bend-i cünûn
etmişdir nice Ferhâd’i o şîrîn lebe* (G111/6-352)

Teşne

2.12. Gül

Klasik Türk Edebiyatında genellikle sevgili için kullanılan gül teşbihi, âşık için Hayâlî Bey ve Nev’î divanlarında kullanılmakla birlikte Vâsıf’ın Divanı’nda sadece bir beyitte kullanılmıştır. Âşık hem gamın gül bahçesinin içinde yer alan ve dikenleriyle eğlenen bir güldür hem de ağlayıp inlemesiyle eğlenen bir elem bülbülüdür.

*Gül-i gülzâr-ı gamam hârım ile eğlenirim
elemem zârım ile eğlenirim* (G87/1-335)

‘Andelîb-i

2.13. Hasta (Bîmâr)

Enderunlu Vâsıf’ın Divanı’nda daha çok gönlün benzetilene olarak kullanılan hasta teşbihi, hasta (4) ve bîmâr (1) olmak üzere 5 beyit/bentte âşığın benzetilene olarak kullanılmıştır. Bu benzetme yukarıda isimleri zikredilen şairlerin divanlarında da yer almıştır. Âşığın sevgiliye beslediği aşk, başta âşığın gönlü olmak üzere tüm bedenini saran ve sonu ölümlü biten bir hastalıktır. Bu hastalığın tek dermanı ve şifası ise sevgilidir (Taşkın, 2010: s.535). Âşık, ayrılık belasından hasta olmuştur. Yani ayrılık hastasıdır. Sevgili, bu ayrılık hastasına dudaklarının şekerli öpücüğünü çok görmekte ve bunu talep eden âşığı azarlamaktadır.

*Bûse-i kand-ı lebin kılsam niyâz eyler ‘itâb
hicrâna fikr et bu şekersiz çay ne güç* (G14/4-285)

Hasta-i

*Nihân etdim seni gözden
külhan*

*Gülistân çeşmime
Firâkun hastasıyam ben
‘Aceb sen kandasın kanda* (M145/4-479)

2.14. Irmak (Cû)

Âşık, canını ve gönlünü sevgiliye kaptırdığından veya canı ile gönlü sevgiliye aktığından dolayı ırmağa

benzetilmiştir (Sefercioğlu, 2001: s.259). Yukarıda zikredilen divanlardan sadece Nev'î de karşımıza çıkan ırmak benzetmesi, Vâsîf'ın Divanı'nda da hem açık istiare yoluyla âşık hem de âşığın gönlü ile gözyaşı için kullanılmış olup âşığın benzetileni olarak cû (5) kelimesiyle verilmiştir. Sevgilinin salınarak nazlı nazlı yürüyüşü, kendisi ve gönlü ırmak gibi olan âşıkları zincire çekip sevgiliye köle etmiştir.

*Târ-ı turran bağladı şeb-bûları
bend etdi hurâmun cûları
'andelibün hûları
bahar (M38/2-403)*

*Kayda
Çarha çıkdı
Gül açıl açıldı gülzâr-ı*

Âşık; sevgiliyi arzulayan, sevgilinin gönlüne akmayı talep eden bir ırmaktır.

*Germiyet-i nûş-ı mey ile yandı arada
VÂSİF akalım sû-yı murâda
piyâde
(M19/5-389)*

*Cûlar gibi
Ismarlayıp üç çifte yılan dilli
Mehtâb edelim bu gece ey mâh-ı felek-tâb*

2.15. Kadeh (Sâgar, Peymâne), Pul

Vâsîf, âşığı isyan şarabıyla dolu olması yönüyle kadehe, günahkâr olması yönüyle de tavla oyunun siyah yüzlü puluna benzetmiştir.

*Mey-i 'ısyân ile mânendi-i sâgar doluyuz
cürm ü günehün sanki siyeh-rû puluyuz (MKT6/1-672)*

Nerd-i

Âşık, yüzü mum gibi ışık saçan bir sevgiliye pervane, onun kaküllerine tarak, meclisine ise kadeh olup sevgilinin elinde kendini harap etmiştir.

*Perçemüne şâne oldum
oldum*

*Şem 'üne pervâne oldum
Ben senün yandım elünden (M108/4-452)*

Bezmüne peymâne

Pul benzetmesini Vâsîf sadece bir beyitti kullanmıştır. Vâsîf dışında bu benzetme divanlarda yer almamıştır. Kadeh benzetmesini ise sâgar (1) ve peymâne (2) kelimeleriyle vermiş olup Vâsîf dışında sadece Nev'î bu benzetmeyi kullanmıştır.

2.16. Kemer

Vâsîf, âşığı sevgilinin kıl kadar ince belini sarması yönüyle kemere benzetmiştir. Bu benzetme Vâsîf'ın Divanı'nda sadece bir beyitte kullanılmış olup Vâsîf'ın dışında diğer divanlarda yer almamıştır.

*Mânend-i kemer sarmış iken mûy-ı miyânun
elimi hâtırına hançeri geldi (G128/4-364)*

Çekdim

2.17. Kiracı

Sevgili güzellik padişahıdır ve onun kapısı bir lütuf kapısıdır, âşık ise bu kapıda eski bir kiracıdır. Bu benzetme de Vâsîf'ın Divanı'nda sadece bir beyitte kullanılmış olup Vâsîf'ın dışında diğer incelemelerde yer almamıştır.

*Dûr etme bâb-ı lutfdan ey husrev-i cemâl
kulun kapunda bir eski kiracıdır (G32/10-298)*

VÂSİF

2.18. Korkusuz (Bî-bâk)

Necâti Bey Divanı'nda yer alan korkusuz benzetmesi Vâsîf'ın Divanı'nda sadece bir beyitte kullanılmıştır. Âşık, sevgilinin aşkından ve eziyetlerinden yanmaya alışık olduğu için gönlündeki aşk ateşinin şiddetinden

dolayı cehennem ateşinden korkmaz hale gelmiştir.

Nâr-ı dūzahdan bu âteşle ne bâkim var benim ‘Aşk
derler bir söyünmez nârdır gönlümdeki (G134/2-369)

2.19. Kul, Köle (Bende, Gedâ), Esîr

Klasik Türk Edebiyatında ve Vâsıf'ın Divanı'nda âşığa dair en fazla karşılaştığımız benzetme unsurlarından bir diğeri kul/köle/esirdir. Enderunlu Vâsıf bu benzetmeyi bende (68), kul (37), esîr (6) ve gedâ (1) kelimeleriyle toplamda 112 beyit/bentte kullanmıştır. Diğer divanlarda kul ve köle benzetmesi doğrudan kullanılmasa da Ahmet Paşa, Necâti Bey ve Nev'î divanlarında bende; Necâti Bey ve Nev'î divanlarında gedâ kelimeleri üzerinden bu benzetmeye yer verilmiştir.

Klasik Türk şiirinde sevgili, gönül ülkesinin sultanı olunca âşık da onun kölesi konumuna geçmiştir. Âşık, sevgiliyi sürekli göklere çıkarıp kendisini de onun karşısında aciz durumda göstermiştir. Âşık, gönül ülkesinin sultanı olan sevgilinin karşısında kul, köle, dilenci hatta köpek konumuna düşmüştür (Bugan, 2017: s.12). Osmanlı Devleti'nde de kul olmak, devlet kapısında bulunup padişaha yakınında olmak anlamına geldiğinden dolayı itibarlı bir durum kabul edilmiş, güzellik sultanı olan sevgiliye kul olmak da âşığın bahtını ve mutluluğun artırmıştır (Koç Keskin, 2010: 408). Âşık, şirin ağızlı bir padişah olan sevgilinin eski bir kölesidir ve kendisine herhangi bir lütufta bulunmayan sultanından lütf beklemektedir.

VÂSIF-ı zârı ne var şâyân-ı ihsân eylesen Bende-i
dirinedir ey husrev-i şîrîn-dehen (G93/5-339)

Sevgilinin güzelliği bir gül bahçesidir. Âşık da bu gül bahçesinde bülbül gibi güzel sözler söyleyen bir kuldur.

Gülşen-i hüsnüne ey gonca-i gülbin-i nâz Bülbül-i
tâze-zebân ister isen işte kulun (G75/3-327)

Âşığı esir eden unsurların başında sevgilinin saç gelmektedir. Sevgili saçıyla kendine meftun olan âşıkları adeta zincire çekmiş gibi asar. Âşık da güzeller padişahı sevgilinin zincir çekilmiş bin tane esiri varsa da kendisinin de esir olan bin birinci kişi olmasını isterler.

Bin bir olsun bin ise şâhım esîr-i zülfün Gel
efendim beni de kendüne kıl bende bu şeb (G11/5-283)

Âşık, kul ve köle olup sevgilinin peşinden ayrılmasa da sevgili güzelliğinden dolayı gururlanıp âşığı hor görmemelidir çünkü gün gelir sevgilinin güzelliğinin itibarı da ayaklar altına düşer.

Hüsnüne mağrûr olup etme gedânı tahkîr İ'tibârından olur
dem ki beğim pây düşer (G29/7-296)

2.20. Kurban

Enderunlu Vâsıf'ın 4 farklı beyit/bentte kullandığı kurban benzetmesini Hayâlî Bey hariç diğer şairlerimiz kullanmıştır. Âşığın kurban tasavvuru, sevgiliye olan aşırı bağlılığına ve onun uğruna can vermenin kendisine saadet getireceği inancına dayanmaktadır. Sevgiliye kavuşmanın bayram gibi değer taşıması nedeniyle de şiirlerde âşık-kurban tasavvuru kullanılmıştır (Sefercioğlu, 2001: s.252). Âşığın sevgilinin yolunda kurban olmak istemesi de sevgiliye kavuşma bayramına erişmek istediği içindir.

İrgür beni ey şûh âmân 'id-i visâle Kurbân
olayım ben sana kurbân ise maksûd (MKT76/2-691)

Var mı bilmez sana hayrân olduğum Lutfuna
her türlü şâyân olduğum Gel benim yolında kurbân
oldugum Girme 'uşşâkun bir avuç kanına

(M132/4-469)

2.21. Mecnûn, Kays

Mecnûn, kelime anlamı deli de olsa Leylâ ile Mecnûn hikayesindeki erkek kahraman olarak bilinir; Benî Âmir kabilesinden şair Kays b. el-Mülevvahü'l-Âmirî'nin lâkabıdır (Pala, 2004: s.300). Âşıklar, sevgiliye karşı göstermiş olduğu delice aşktan dolayı Mecnûn veya bir diğer adıyla Kays'a benzetilir. Ahmet Paşa ve Nev'i divanlarında da karşımıza çıkan bu benzetmeyi Vâsıf, Mecnûn (6) ve Kays (3) kelimeleriyle 9 farklı yerde kullanmıştır. Âşığın gönlü, siyah renkli sevgiliye meftun olmuştur. Sevdaya düşen âşık bunu kara baht olarak nitelendirmektedir çünkü âşık, Mecnûn gibi Leylâ diyerek delice dolaşmaktadır.

Oldu gönül ol şûh-ı siyeh-çerdeye meftûn
beni bu baht-ı siyeh-gûn
Mecnûn
(M35/3-400)

Sevdâya düşürdü
Leyli diyerek 'aşk ile mânende-i
Oldum yine onmayacak derde giriftâr

Leylâ olan sevgili, saçının siyahlığıyla Kays'ı deliye çevirmiştir.

Leylî-i zülfiyle etmiş Kays'ı ser-bend-i cünûn
etmişdir nice Ferhâd'ı o şirin lebe (G111/6-352)

Teşne

Âşığın Mecnûn'a teşbih edilmesinin bir başka sebebi de halkla girdiği ilişki çerçevesinde görülmektedir. Dağ, çöl, harabe ve mezarlık gibi yerleri kendine mesken edinen Mecnûn, toplumla asgari düzeyde bir ilişki içinde bulunmaktadır (Akdemir, 2007: s.27). Âşık; nazlı ve Leylâ bakışlı sevgiliye kavuşma anını beklerken Mecnûn gibi dağın tepesinin düşkünü olmuştur.

İntizâr-ı vaslı ol Leylâ-nigâh-ı 'işvenün
Mecnûn-misâl üftâde-i kuhsâr eder (K27/99-269)

'Âşıkı

Vâsıf, bir beytinde Mecnûn'un başına bir kuşun yuva yapması olayına hatırlatma yapmıştır. Mecnûn'un başına bir kuşun yuva yapması, onun aşk karşısında divane olduğunun işaretidir. Bu durum onun aşk karşısında sergilediği tutumu da göstermektedir (Işık, 2019: s.489). Kays'ın başı, Leyla'nın saçının sevdasına mesken olduğundan dolayı âşık bülbül gibi sitem etmektedir.

Sevdâ-yı zülf-i Leylî ser-i Kays'ı kıldı cây
eylediği serzeniş budur (G38/4-302)

Murgânun ana

Divan şairleri, Mecnûn'dan gelen âşıklık mirasına varis olma gayreti içindedir. Klasik Türk Edebiyatında hemen hemen her şair, âşıklık mirasını Mecnûn'dan devraldığını ve ona sadece kendisinin sahip olabileceğini iddia etmektedir. Bu anlamda divan şairlerince Mecnûn'un âşıklık kabiliyetinin üstünlüğü kabul edilirken bazı şairler "Ben varken Mecnûn'u kim anar?" gibi sözlerle kendi aşkının Mecnûn'dan üstün olduğunu da söylemektedir (Üstüner, 2007: s.156). Vâsıf'ta da buna benzer bir tasavvur kullanılmıştır. Leyla'ya teşbih edilen sevgilinin saçının her bir teline âşıkların gönlü bağlıdır. Ona âşık olanların aşkı Kays'ın yani Mecnûn'un aşkından daha ötedir.

Her tel-i zülfüne dil-beste senün bir Leylî
olanun 'aşkı değil Kays'a makîs (G57/2-315)

*Sana 'âşık***2.22. Menkibe Okuyan (Menkabe-hân), Şair (Şâ'ir)**

Âşık, sevgilinin fırka zevkini gidermek için menkibe okuyan şair konumuna gelmiştir ama tek şartı sevgilinin mecliste rakibe masal anlattırmasıdır.

Tek sen agyârı alıp bezme mesel söyletme
zevkunsa eğer menkabe-hân işte kulun (G74/5-326)

Fıkra

*Ana ben râkib olup sen de rikâbımda yürü İkiniz de
beni dinlen ben olam menkabe-hân (K16/28-228)*

Vâsıf, bir beytinde tecrit sanatı yaparak kendisini de rakip olarak göstermiştir. Eğer sevgili şiir dinlemek istiyorsa Vâsıf'la ülfet kurmasına gerek yoktur. Âşık, nadir şiir söyleyen bir şairdir.

*Şi'r için ey peri VÂSİF'la ne lâzım ülfet Şâ'ir-i
nâdire-dân ister isen işte kulun (G75/9-327)*

Yukarıda isimleri zikredilen divanlarda karşımıza çıkmayan benzetmeleri Vâsıf, menkabe-hân (3) ve şâ'ir (3) kelimeleriyle 6 farklı yerde kullanmıştır.

2.23. Mum (Çerağ, Şem'), Meşale (Meş'al)

Divan şiirinde mum, yanması ve ışık kaynağı olması dolayısıyla çoğu zaman sevgili için yapılan bir benzetmedir. Şiirlerde genellikle pervane ile ele alınır. Âşığın pervane olduğu bir hayalde sevgilinin yüzü veya sevgili de mum olur. Fakat yanması yönüyle de şiirlerde âşığa benzetilen unsur olarak kullanılabilir (Ünlü, 2017: s.322). Enderunlu Vâsıf bu benzetmeyi çerağ (6), şem' (5) ve mum (1) kelimeleriyle 12 defa kullanmıştır. Şem' teşbihi bütün divan şairlerinde karşımıza çıkarken çerağ kelimesini ise sadece Hayâlî Bey kullanmıştır. Âşık, sevgilinin meclisinin ahlar edip yanan bir mum olmuştur. Bundan dolayı sürekli ağlamaktadır.

*Şem '-i bezm-i yâr olup sûzân ü giryân oldum âh Reşk eder
'âlem çerâğ-ı hâss-ı cânân oldum âh (G123/1-360)*

Âşık, sevgilinin lütfunun ve kereminin gölgesinde yanan bir mumdur.

*Açıldım gonca-i bahtım gibi hem-reng-i bâğ oldum Cihâna
'arz için şevk-ı derûnum dâğ dâğ oldum Kıyâs etme der-i
devlet-me'âbundan ırag oldum Senün ben sâye-i lutfunda
hünkârım çerâğ oldum (M97/1-444)*

Ayrılık ateşi âşığın bağrını yakmıştır. Bundan dolayı âşığın sabır ve kararı yanıp âşık mum gibi akıp erimiştir.

*Nâr-ı hicrâna düşüp bagrımı yaktım bu gice Eriyip
şem '-i firâvân gibi akdım bu gice (G113/2-353)*

*Misâl-i şem '-i sûzân bir bütün nâr-ı firâkıyla Yanıp
sabr u karârı 'âşıkun 'azm-i fenâr etdi (G133/3-368)*

Enderunlu Vâsıf'ın iki farklı yerde kullandığı meş'al (2) benzetmesini diğer şairler kullanmamıştır. Âşık, sevgilinin aşkının vermiş olduğu gam ve kederden meşale gibi yanmaktadır. Bu meşale aşkın sultanının meşalesidir.

*Sâkî kadeh-i 'aşkı yarım sunma kanayım Gam aldı
beni hâb-ı elemden uyanayım Ben meş'al-i şâhen-şeh-i
'aşkam ko yanayım Mumlarla arar yanmaga pervâne bu nârı
(M165/4-494)*

2.24. Mutekif

Mutekif, ibadet için ibadethanede inzivaya çekilen kişiye denir (Devellioğlu, 2010: s.809). Enderunlu Vâsıf'ın sadece bir beyitte kullandığı benzetmeyi diğer şairler hiç kullanmamıştır. Âşık, bülbül gibi aşk ibadethanesinin mutekifidir. Geceden sabaha kadar çıkarmış olduğu sesler ve ahlar onun ibadetidir.

Bülbül gibi biz mutekif-i ma'bed-i aşkız Şeb-tâ-be-

seher âh ü nevâ nâfilemizdir (G46/4-308)

2.25. Müptela (Mübtelâ)

Mübtelâ; fena şeylere düşkün, tutkun ve tutulmuş anlamlarındadır (Devellioğlu, 2010: s.820). Vâsıf'ın 18 farklı yerde kullandığı benzetmeyi Hayâlî Bey haricinde diğer şairler kullanmıştır. Âşık, sevgiliye olan aşkıdan dolayı müptela olarak vasıflandırılmaktadır. Sevgiliye muhabbetle düşkün olan âşık bir gazel söyleyerek inatçı sevgiliyi vasıflandırmak ister.

Bir gazelle n'ola vasf etsem o şûh-ı serkeşi
mahabbet midhat-i dildâr eder (K27/94-268)

Mübtelâyân-ı

Âşığı müptela ve tutkun eden şeyler arasında sevgilinin güzelliği, dudaklarının kırmızı renkli kadehi ve dudağındaki beni de vardır.

Ben mübtelâ-yı hâl-i lebün sen harîs-i mey
hüsni-hâl ne sende ne bende var (G22/3-291)

Hiç meyl-i

'Aceb mi mübtelâ-yı câm-ı la'l-i dil-rübâ olsan
yâb-ı kâmdır mey-hâre oldukça (G105/4-347)

Cihânda neş'e-

2.26. Ney

Âşık sürekli ah, feryat ve figan ettiğinden neye benzetilmiştir (Kurnaz, 2001: s.315). Bu benzetme Vâsıf'ın Divanı'nda 3 beyit/bentte kullanılmakla birlikte Ahmet Paşa, Hayâlî Bey ve Nev'i divanlarında da ele alınmıştır. Âşık, gönlünü sevgiliye kaptırmıştır ve kederli gönlü sevgilinin elinde ney gibi sürekli feryat etmektedir.

Neler çekdi dil-i nâşâd elünden
şûh mutrib dâd elünden

Senün ey
Kim etmez ney gibi feryâd elünden
Senün ey şûh mutrib dâd elünden (M109/1-

452)

Âşık, sevgilinin gonca ağzını öpünce ney gibi güzel sesler çıkarmaktadır.

Nüş eden sahbâ-yı la'lün cûş eder meylar gibi
gonca-dehâmün dem çeker neylar gibi (MKT20/1-675)

Bûs eden

2.27. Pervâne

Klasik Türk Edebiyatında çok fazla örneği olan ve âşığı temsil eden pervane, özellikle yaz mevsiminde mum veya ışık etrafında dönen, kullanıldığı yere göre bazen gece keleşi bazen de gündüz uçup çiçeklerin üzerine konan, renkli kanatları olan keleş anlamlarında kullanılmaktadır (Kopuz Çetinkaya, 2018: s.185). Vâsıf'ın 19 beyit/bentte kullandığı benzetmeyi yukarıda ismi zikredilen bütün şairler kullanmıştır. Gerçek bir âşık olmanın temel şartı, sevgilinin uğruna canını feda etmek olduğundan âşık, pervane gibi, muma benzetilen sevgilinin ateşinde yanarak canını feda etmektedir (Akdemir, 2010: ss.5-6; Armutlu, 2010: s.495). Âşık, aşkın ateşinde yandıkça mum ile pervanenin içinde bulunduğu hal aklına gelir. Çünkü âşık da pervane gibi kendini aşkın ateşinde yakıp feda etmektedir.

Âteş-i 'aşk ile ben yandığımı andıkça
hâlet-i pervâne gelir hatırıma (G109/10-350)

Şem' ile

Vefasız sevgilinin güzellik mumu, meclise bir gece bile ışık verse bütün âşıklar, adeta bir pervane gibi hatta pervaneden önce kendini ateşe atar. Âşıkların ateşe düşkünlüğü bundan dolayıdır.

Bir şeb ki vere bezme zıyâ şem'-i cemâlün

Kim cân

atamaz âteşe pervânedan evvel (G76/2-327)

*Şem '-i hüsn-i bî-vefâya ne yanar pervâne-vâr
üftâde-i nâr olmadım olmam yine (G117/6-356)*

Bîhüde

Sevgilinin güzellik mumunun aşkına pervane gibi düşüp de hasret ateşinde yanmayanlar âşığın haline bakabilir çünkü âşık, sevgilinin güzellik mumunun müptelasıdır ve onun hasretinden yanmaktadır.

*Düş olup bir şem '-i hüsnün 'aşkına pervâne-veş
hasretle yanarı görmeyen görsün beni (G139/5-373)*

Nâr-ı

Âşık, sevgilinin ışıldayan yanağını göreliden beri pervane gibi mumlarla bu ateşi aramaktadır.

*Seyr edeli gîsû-yı perîşân-ı nigârı
perişânî-i hâl-i dil-i zârı
göreliden ruh-ı yârı
(M165/1-493)*

*Hiç sorma
Bir âteşe yandım ki
Mumlarla arar yanmaga pervâne bu nârı*

Sabah kuşu, gülün dikeninden gam çekse de pervane gibi aşkın ateşinde yanmamıştır. Eğer bu ateşte yansalar bile bu ateşten feryat figan etmek bülbüle mahsustur. Pervane, bu ateşin tutkunu olduğundan bülbül gibi ağlamalara yabancısıdır.

*Ey murg-ı seher gam-zede-i hârsın ammâ
gibi muhterik-ı nâr degülsin (G102/8-346)*

Pervâne

*Bülbüle mahsûsdur feryâd nâra yansa da
ü figân pervâneye bigânedir (G41/9-304)*

Nâle-i âh

2.28. Rahip (Ruhbân)

Hayâli Bey Divanı'nın dışında diğer divanlarda kullanılmayan rahip benzetmesini Vâsıf sadece bir beyitte açık istiare yoluyla kullanmıştır. Sevgilinin naz manastırında sarhoş gibi salına salına yürümesi ile rahipler/âşıklar ya derbeder olur ya da dert eri.

*Böyle mestâne hırâm etdikçe deyr-i 'işveden
der eyler bütün ruhbânı belki derd eri (K14/50-215)*

Der-be-

2.29. Rind:

Rind, ilk bakışta dinin ve toplumun kurallarına ve dünya işlerine kayıtsız kalıp onları umursamayan, dış görünüşe önem vermeyen, günahkâr bir tip gibi görünse de hakikatte takva sahibi biri olan, gösteriştan uzak, gönlü zengin ve bilge birisidir (Sucu, 2007: s.247). Elmacı ise yaptığı çalışmada rindi kendi hakkında söylenenleri dikkate almayan, dünya ve ahirette kazanılacak makama önem vermeyen, yalnızca aşka gönül vermiş, gönül ehli bir tip olarak tanıtmıştır (2015: s.143). Divan şairleri genellikle rind tipiyle kendilerini özdeşleştirmişler ve rindi anlatırken âşık olan kendilerini anlatmışlardır (Durmaz, 2005: s.58). Vâsıf da âşık için rind benzetmesini 23 farklı beyit/bentte kullanmıştır. Vâsıf'ın bu kadar fazla kullanmasına karşın ismi diğer divan şairleri bu benzetmeyi hiç kullanmamıştır.

Rindler, bu dünyanın dert ve tasasını çekmekten ziyade zevk ve sefasını sürmeyi tercih ederler; bundan dolayı kadeh ve sevgili ile dolu olan anlar rindlerin en mutlu olduğu zamanlardır (Durmaz, 2005: s.63). Peri yüzlü sevgili, elinde köpüklü içki kadehiyle meclise geldiğinde bunun şevkiyle neşelenen aşkın rindi olan âşığın ayağı yere basmaz.

*Ayağı yer mi basar rindân-ı 'aşkun şevkula
sâğar be-kef geldikçe bezme ol peri (K14/51-215)*

Dal-fes

Laubali rind olan âşıkta neşe ve ağırbaşlılık aranmaz çünkü bazen sarhoş bazen ayıktır bazen doğru bazen de eğridir.

Aranmaz neş'e vü temkîn rind-i lâ'ubâlîden Gehî mest
ü gehî hüşyâr gâhî râst gâhî kec (G12/6-284)

Klasik Türk Edebiyatında rind ve zahid tipi, iki zıt karakter olarak karşımıza çıkar. Divan şairleri kendilerini rindle özdeşleştirip olgunlaşmamış ve dinin özünden habersiz olan, kuru nasihatçi ve dedikoducu zahidi karşılıklarına almışlardır (Elmacı, 2015: ss.139-142). Zahidin nasihatleri aşkın rindi olan âşıkların iştihâ duyusunu süsleyemez. Âşıkların kulakları bu kuru efsanelere yabancıdır.

Pend-i zâhid sâmi'a-pîrâ-yı şevk olmaz bize Rind-i
'aşkız gûşumuz efsâneye bigânedir (G41/14-305)

Âşıkların gözlerinden akan kan damlaları zahidlerin elinde mercana benzeyen bir tesbih olmuştur ama bu tesbihi mercan sanmamak gerekir. Zira tesbihe o rengi veren rindlerin kanlı gözyaşlarıdır.

Sanma yed-i zâhidde görüp sühba-i mercân Hep dîde-i
rindândan akan katre-i kandır (K28/16-270)

Mercan gibi sürekli kanlı gözyaşı döken rindlerin artık neşesi görülmez olmuştur. Bunun suçu alem meclisinde midir, sakide midir yoksa şarapta mıdır bilinmez.

Görmez olduk neş'e-i rindânı bilmem ki kusûr Meclis-i
'âlemde mi sâkîde mi sahbâda mı (G135/4-370)

Ama yine de âşık, tüm bu cevri ü cefadan ve kanlı gözyaşlarından şikâyetçi değildir. Zaten âşık gamından ölse de sevgili ona yâr olmayacağı için bu şikâyetin faydası yoktur.

Şikâyet şöyle dursun VÂSIFÂ cevri ü ezâsından Gamından ölse
rindân-ı mahabbet yâra yâr olmaz (G49/9-310)

2.30. Sarhoş (Mest)

Bazen sevgilinin kendisi bazen de gözü ve yürüyüşünün sarhoş olarak anlatıldığı şiir geleneğinde Vâsif da bu benzetmeleri kullanmakla birlikte mest (24) ve sarhoş (3) kelimeleriyle 27 farklı beyit/bente âşığı da sarhoşa benzetmiştir. Aynı benzetme mest kelimesiyle Necâti Bey ve Nev'î divanlarında da kullanılmıştır.

Klasik Türk şiirde âşık genellikle aşkın şarabından mestane olmuştur. Âşığın sarhoş olmasının en büyük sebeplerinden birisi sevgilinin güzellik unsurlarında gizlidir. Sevgilinin dudak, göz ve yanak gibi unsurları şaraba benzetilince âşığın bu şarabı içmesi, sevgiliye kavuşması anlamına geldiğinden âşık sarhoş durumuna düşer. Bir diğer sebep ise sevgilinin vuslatına eremeyen âşığın kendini sarhoş duruma düşürmesidir. Pektaş bu durumu “Kavuşma konusunda dış faktörlere boyun eğerek sevgiliye kavuşamayan şair, çok sık olarak içkiyi kullanır.” şeklinde ifade etmiştir (2010: s.487).

Ben göz açmam hâbdan bîdârdır gönümdeki Gerçi ben
mestem velî hüşyârdır gönümdeki (G134/1-369)

Âşık, eğer sarhoş olup kendinden geçmek isterse sakinin elinde bulunan kadehi alıp şarabı içmesi gerekmektedir (Yakar, 2010: s.598). Fakat aşk sarhoşu olmak için her zaman sakinin yüzünü görmeye veya şarabı içmeye gerek yoktur. Âşık, sevgilinin alemleri eğlendiren neşesi ve parlaklığının keyfiyle de sarhoş olur.

Cihanı neş'e[si] vü keyf-i tab'ı mest-i şevk etdi Bu
demlerde ne rûy-ı sâkiye hâcet ne sahbâyâ (KT38/9-619)

Gelenekten farklı olarak âşığı sarhoş eden bir başka durumu ise Vâsif açıklamıştır. Vâsif'a göre âşığın sarhoş

olması için sevgilinin şarap içmesi yeterlidir.

*Bir suda ki çak beynehümâmızda mahabbet
oluram VÂSİF o içdikçe şarâbı (MKT36/2-680)*

Ben mest

2.31. Şal, Poşu (Pûşî)

Vâsıf, bir beyitte (G128/4-364) sevgilinin belini sarma isteği ile âşığı kemere benzetirken (bkz. Kemer) aşağıdaki beyit ve bentlerde de aynı istekle şala (2) ve pûşîye (1) benzetmiştir. Vâsıf'ın dışında bu benzetme kullanılmamıştır. Kendisini şal yapan âşık, sevgilinin belini anca bu şekilde saracağını düşünmektedir. Âşık bu haliyle aynı zamanda sevgilinin beline dolanmış bir köledir.

*Yakışan ince bele şalı sıkı sarmalıdır
mûy-miyân ister isen işte kulun (G75/7-327)*

Sarsın ey

*VÂSİF senün ey nev-nihâl
miyânun ihtimâl*

Sarmak

Zirâ ki sen mânend-i şâl

Kendüne bend etdün beni (M178/5-503)

Pûşî, askerlerin veya kadınların başlarına sardığı ince bir sarıktır (Devellioğlu, 2010: s.1016). Âşık, rakiplerden önce sevgilinin belini sarmak isteyen bir poşuya benzetilmiştir.

*Ol şûh-ı kapudân-beçeyi sarmadan agyâr
pûşî gibi mukaddemce belinden (G92/4-339)*

Sar telli

2.32. Şarap

Sevgilinin kırmızı dudaklarının şarabından içen âşıklar şarap gibi coşup kaynaması yönüyle şaraba benzetilmiştir. Bu benzetme sadece Hayâlî Bey Divanı'nda kullanılmış olup Vâsıf'ın Divanı'nda da 2 beyitte kullanılmıştır.

*Nüş eden sahbâ-yı la'lün cûş eder meyler gibi
gonca-dehâmun dem çeker neyler gibi (MKT20/1-675)*

Bûs eden

2.33. Şehit

Sadece Hayâlî Bey Divanı'nda kullanılan bu benzetme Vâsıf'ın Divanı'nda da bir beyitte yer almaktadır. Sevgilinin süzgülün yan bakışları âşığı kurban etmiştir, böylece aşkın şehidi olan âşığın düşünde giydiği kanlı gömlek Kurban Bayramı'na layıktır.

*N'ola kurbân-ı gamze giyse düşde kanlu pîrâhen
'aşka bu hil'at [ki] cây-ı id-i kurbândır (G35/3-300)*

Şehîd-i

2.34. Tarak (Şâne)

Tarak benzetmesi Vâsıf'ın Divanı'nda 3 beyit/bentte yer almakla birlikte Vâsıf dışında Nev'i Divanı'nda kullanılmıştır. Âşık, yüzü mum gibi ışık saçan bir sevgiliye pervane, onun kaküllerine tarak, meclisine ise kadeh olup sevgilinin elinde kendini harap etmiştir.

*Perçemüne şâne oldum
oldum*

Bezmüne peymâne

Şem'üne pervâne oldum

Ben senün yandım elünden (M108/4-452)

2.35. Toz (Gubâr), Toprak (Hâk), Sürme (Kuhl)

Âşık, toprağa ve özellikle de sevgilinin ayağının altındaki toprağa benzetilir. Bu durum çeşitli benzetmelere konu olur (Kurnaz, 2001: s.326). Âşık, kendisini sevgilinin ayağının altındaki toprağa teşbih etmiştir. Bu

toprak öyle bir topraktır ki hem sevgiliden başkasının ayaklarının altında ezilmez hem de sevgilinin gözlerine sürme olabilecek değerdedir.

Hâk-i pâ-yı 'âşıkânuz gayra pâ-mâl olmayız Hâkiz
ammâ kuhl-ı çeşm-i cân olan yerlerdenüz (G53/6-312)

Âşık aynı zamanda aşk yolundaki bir tozdur ve bu yolda vücudunu yok etmiştir.

Gubâr-ı râh-ı 'aşk oldum vücûdu eyledim ifnâ Hevâya
kalb olup cevvi-i havâda eyledim me'vâ Mahabbet şöyle te'sîr eylemiş kim
gitmedi aslâ Gönül gerçi felekden hâke düşmüş zerredir ammâ
Yine mihr-âşinâ bir meh-veş-i 'âlî-cenâb ister (M218/4-546)

Vâsıf bu benzetmeleri yaparken hâk (4), gubâr (1) ve kuhl (1) kelimelerini kullanıp 6 farklı beyit/bentte kullanmıştır. Karşılaştırmaya esas alınan şairlerden Necâti Bey ve Nev'î gubâr ve hâk kelimesini kullanırken kuhl benzetmesini sadece Vâsıf kullanmıştır.

Sonuç

Merkez teması aşk olan divan edebiyatında sevgili-âşık-rakip üçlüsünün önemli tiplerinden biri olan âşık, Vâsıf'ın Divanı'nda geniş bir yer edinmiştir. Vâsıf geleneğe bağlı kalarak sevgiliden ayrı kalmanın âşıktaki meydana getirdiği fiziksel ve ruhsal bir çöküntünün portresini çizmiştir. Bu çerçevede kendini âşık yerine koyan Vâsıf, âşığı sürekli sevgiliye kavuşma uğruna çabalayan ama kavuşamayan, bu uğurda canını ortaya koyup feda eden, güzeller sultanı olan sevgilinin kapısında köle olan, sevgiliden gelen her türlü eziyete, ceviri ve cefaya katlanan, aşk derdiyle iki büklüm olmuş, sevgiliye kavuşamadığı için kanlı gözyaşı döken bir tip olarak karşımıza çıkarmıştır.

Vâsıf, âşık için Divanı'nda 35 başlık içinde değerlendirdiğimiz 45 benzetme yapmıştır: “Av (sayd, şikâr), avcı (sayd, şikâr), âvâre, serseri, âyine, balık, bülbül (hezâr, 'andelîb, murg) büyücü (sâhir), Cem, çınar (çenâr), deli (mecnûn, cünun, divâne), deniz (deryâ, yem), Ferhat, gül, hasta (bîmâr), ırmak (cû), kadeh (sâgar, peymâne), pul, kemer, kiracı, korkusuz (bî-bâk), kul, köle (bende, gedâ) esîr, kurban, Mecnun/Kays, menkabe-hân, şair (şâ'ir), mum (çerağ, şem'), meşale (meş'al), mutekif, müptela (mübtelâ), ney, pervâne, rahip (ruhbân), rind, sarhoş (mest), şal, poşu (pûşî), şarap, şehit, tarak (şâme), toz (gubâr), toprak (hâk), sürme (kuhl)”. Bu benzetmelerden bazılarını hem sevgili hem de âşık için kullanmakla birlikte genellikle geleneğe uygun olarak âşık için değerlendirmeye tabi tutmuştur.

Sevgilinin saç, kaş, gamzesi, kirpiği ve gözünü av aleti olarak kullanıp sevgiliyi avcı konumuna getirdiğinde âşık av (sayd, şikâr); sevgilinin gönlünü almak ve onu kendine âşık etmek istediği zaman da sevgiliyi av konumuna getirip avcı (sayd, şikâr) benzetmesi yapmıştır. Sevgilinin gözü, saç ve benini kullanarak sevgiliyi büyücüye benzetmekle birlikte şiirlerindeki sözlerin büyüleyici özelliğini kullanarak âşığı da büyücüye (sâhir) benzetmiştir. Divan şiiri geleneğinde ve Vâsıf'ın Divanı'nda genellikle sevgili için kullanılan gül benzetmesi bir beyitte âşık için de kullanılmıştır. Aynı şekilde âşığın pervane olup mum olan sevgilinin etrafında döndüğü ve kendini ateşe attığı benzetmelerin yanı sıra yanması özelliğiyle de âşığı muma (çerağ, şem') ve meşaleye (meş'al) benzetmiştir. Yani av ve avcı, büyücü, gül, mum ve meşale Vâsıf'ın Divanı'nda hem sevgili hem de âşık için benzetilen unsur olarak yerini almıştır. Bunların dışında kalan benzetmeleri ise sadece âşık için kullanmış olup gelenek çerçevesinde hareket etmiştir.

Mesnevi ve halk hikayelerinde yer alan “Mecnûn”, “Kays”, “Ferhat” ve “Cem” benzetmelerini yaparak telmih sanatından yararlanmışlardır. “Mecnûn” kavramını tevriyeli kullanıp hem mesnevi kahramanı olan “Mecnûn”u hem de deli divane anlamını beyit ve bentlerinde vermiştir. Hem sevgiliye karşı göstermiş olduğu delice aşktan dolayı kendini “Mecnûn”a benzetmiş hem de hem de “Mecnûn” dan aldığı âşıklık mirasıyla kendini “Mecnûn”dan üstün göstermiştir. “Ferhat” benzetmesini ise sadece bir beyitte kullanmıştır

(G111/6-352).

Ahmet Paşa, Necâti Bey, Hayâlî Bey ve Nev'î divanları üzerine yapılan çalışmalardaki benzetmelerin karşılaştırılmasında avcı (sayd, şikâr), serseri, büyücü (sâhir), pul, kemer, kiracı, kul, esir, menkabe-hân, şair (şa'ir), meşale (meş'al), mutekif, rind, şal, poşu (pûşî) ve sürme (kuhl) benzetmelerinin sadece Vâsîf'ın Divanı'nda olduğu görülmüştür. Bu benzetmelerden avcı, serseri, kul, esir ve rind haricindeki benzetmelerin de Vâsîf'ın Divanı'nda sınırlı sayıda kullanıldığı tespit edilmiştir. Bunların dışında kullanılan bülbül (murg, 'andelib, hezâr), köle (gedâ, bende), pervâne, mum (çerağ, şem'), müptela (mübtelâ) benzetmelerinin Vâsîf'ın Divanı'nda nicelik olarak fazla olduğu ve üç ve fazlası şairin bu benzetmeleri kullandığı tespit edilmiştir. Üç ve fazlası şairin divanında yer almasına rağmen deli (mecnûn, cünûn, dîvâne), hasta (bîmâr), kurban, Ferhat ve ney benzetmeleri Vâsîf'ın Divanı'nda fazla yer bulamamıştır. Av (sayd, şikâr), avcı (sayd, şikâr), âvâre, serseri, kul, esir, Mecnûn/Kays, rind ve sarhoş (mest) benzetmeleri Vâsîf'ın Divanı'nda fazla kullanılmakla birlikte karşılaştırmaya tabi tuttuğumuz şairlerden en fazla ikisinin kullanıldığı tespit edilmiştir. Diğer benzetmelerin Vâsîf'ın Divanı'ndaki niceliği ile farklı şairlerin divanlarında yer alması da paralellik göstermiştir.

Sonuç olarak Vâsîf, Klasik Türk Edebiyatı geleneklerine uyarak hem gelenekte çok fazla kullanılan âvâre, bülbül, Mecnûn, deli, hasta, köle, Ferhat, kurban, mum, ney, müptelâ, pervâne, rind, benzetmeleriyle hem de gelenekte nadir olarak karşımıza çıkan veya hiç çıkmayan büyücü, gül, pul, mutekif, tarak, poşu, şal, kemer, pul gibi benzetmeleriyle yüzyıllar boyunca şairlerin çizmiş olduğu portreye yeni hayaller ekleyerek divan şiirine katkıda bulunmuştur.

Bu çalışma XV. yüzyıldan itibaren XIX. yüzyıla gelene kadar âşık üzerine yapılan benzetmelerin benzerliklerini, farklılıklarını ve yeni benzetmelerin kullanılıp kullanılmadığını ortaya koymasından ve sonraki çalışmalara örnek teşkil edeceğinden dolayı önem arz etmektedir.

KAYNAKÇA

- Akdemir, A. (2007). “Divan Şiirinde “Cünûn” ve “Mecnûn” Kavramları ile Bu Kavramların Fehîm-i Kadîm Dîvânı’ndaki Kullanımı”. *Bilig*, sayı 41, s. 23-43. Erişim adresi: <chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://bilig.yesevi.edu.tr/yonetim/icerik/makaleler/2850-published.pdf>
- Akdemir, A. (2010, Summer). “Güzellik, Aşk ve Bilgi Üçgeninde ‘Şem ve Pervâne’”. *Turkish Studies*, Volume 5/3, s. 1-36. Erişim adresi: https://turkishstudies.net/turkishstudies?mod=sayi_detay&sayi_id=253
- Armutlu, S. (2010). *Şem’ u Pervâne. TDV İslam Ansiklopedisi*, C. 38. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları. Erişim adresi: <https://islamansiklopedisi.org.tr/sem-u-pervane>
- Bugan, F. (2017, Nisan 20-22). “Divan Şiirinde Âşığa Dair” *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Kongresi*, İstanbul, s.1-15. Erişim adresi: https://www.academia.edu/33304055/BUGAN_Funda_2017_Divan_%C5%9Eiirindeki_%C3%82%C5%9F%C4%B1%C4%9Fa_Dair_INTERNATIONAL_SOCIAL_RESEARCH_CONGRESS_20_22_Nisan_%C4%B0stanbul_T%C3%9CRK%C4%B0YE
- Çavuşoğlu, M. (1971). *Necâti Bey Dîvânı’nın Tahlili*. İstanbul: MEB yay.
- Çetinkaya Karakoyun, Ü. (2018, Ağustos). “Âşık ve Sevgiliye Dair Birkaç Söz ve Nâbî’nin Kendini Anlatan Sevgilisi”. *Türk Dili*, Yıl: 68, Sayı: 800, s. 68-74. Erişim adresi: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://tdk.gov.tr/wp-content/uploads/2019/01/13_%C3%9Cİk%C3%BC-%C3%87ET%C4%B0NKAYA-KARAKOYUN_-_%C3%82%C5%9F%C4%B1k-ve-Sevgiliye-Dair-Birka%C3%A7-S%C3%B6z-ve-Nab%C3%AE%E2%80%99nin.pdf
- Dağlar, A. (2017). “Mazmûn Gülünün Mazmûnuna Bülbül Olmak”. *Sûfi Araştırmaları - Sufi Studies*, S.15, s.23-42. Erişim adresi: <https://avesis.erciyes.edu.tr/yayin/8ea343e8-417f-41d6-a709-d7c652cbf08f/mazmun-gulunun-mazmununa-bulbul-olmak>
- Devellioğlu, F. (2010). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*. Ankara: Aydın yay.
- Durmaz, G. (2005). “Divan Şiirinde Rind” *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Yıl 6, Sayı 8, s. 57-76. Erişim adresi: <chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/214670>
- Elmacı, B. (2015). “İstanbullu Eşref Divanı’nda Rind ve Zahid Tipleri”. *Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı 8, s. 139-162. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/rteuifd/issue/28233/299752#:~:text=Zahid%20medrese%20ehli%20olup%20akl%C4%B1,zamanda%20nasihat%C3%A7i%2C%20s%C4%B1k%C4%B1c%C4%B1%2C%20dedikodudur.>
- Erdoğan, M. (2013). *Divan Şiirinde Sevgili*. İstanbul: Kitabevi Yay.
- Gürel, R. (1999). *Enderunlu Vâsıf Divanı*. İstanbul: Kitabevi.
- İşık, İ. (2019). “Hayâlî Divanı’nda Şairin Mecnûn’la Rekabeti Bağlamında Şairin ve Mecnûn’un Konumu”. *Turkish Studies*, Volume 14, Issue 2, s. 477-492. DOI:<http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.15021>
- İspir, M. (2010, Summer). “Bâkî Dîvânı’nda Aşık İle İlgili Bazı Anlam Unsurları” *Turkish Studies*, Volume

- 5/3, s. 282-290. DOI:<http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.1444>
- Kaplan, Y. (2010, Summer). “Divan Şiirinde Ölüm Karşısında Âşıkların İstekleri” *Turkish Studies*, Volume 5/3, s. 291-313. DOI:<http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.1555>
- Kazan, Ş. (2004, Aralık). “Divan Şiirinde Önemli Bir Leitmotif: Sühan Redifli Şiirler” *Çankaya Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi*, Sayı 2, s. 75-103. Erişim adresi: https://dergipark.org.tr/tr/pub/cankujas/issue/4008/52927#article_cite
- Koç Keskin, N. “Maşûk, Âşık ve Rakip Arasındaki Hiyerarşik İlişkiler” *Turkish Studies*, Volume 5/3, s.400-420. Erişim adresi: DOI:<http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.1428>
- Kopuz Çetinkaya, F. (2018, Aralık). “İran Edebiyatında Şem’ ve Pervanenin Anlam Serüveni”. *ERDEM*, Sayı: 75, s. 183-208. Erişim adresi: <chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/596078#:~:text=Beyitlerde%20g%C3%B6r%C3%BCld%C3%BC%C4%9F%C3%BC%20%3%BCzere%20perv%C3%A2ne%20ve,ile%20%C3%B6zde%C5%9Fle%C5%9Ftirerek%20bir%20ilgi%20kurur.>
- Kufacı, O. (2019, Autumn) “Necati Bey Divanı’nda Bülbüle Dair Tespitler”. *Littera Turca-Journal of Turkish Language and Literature*, Volume:5, Issue:4, s. 687-709. Erişim adresi: <https://doi.org/10.20322/littera.596023>
- Kurnaz, C. (1992). *Bülbül. TDV İslam Ansiklopedisi, 6. Cilt*. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları. Erişim adresi: <https://islamansiklopedisi.org.tr/bulbul#:~:text=T%C3%BCrk%20ve%20%C4%B0ran%20edebiyatlar%C4%B1nda%20ba%C5%9Fta,ad%C4%B1%20en%20%C3%A7ok%20ge%C3%A7en%20ku%C5%9F.&text=Do%C4%9Fu%20edebiyatlar%C4%B1nda%20%C3%B6zellikle%20g%C3%BCzelli%C4%9Fi%20bak%C4%B1m%C4%B1ndan%20s%C3%B6z%C3%BC%20edilen%20%C3%A7i%C3%A7ek.&text=G%C3%BC1%20ile%20b%C3%BC1b%C3%BC1%20aras%C4%B1daki%20a%C5%9Fk%C4%B1%20anlatan%20mesnevi%20tarz%C4%B1nda%20temsil%C3%AE%20hik%C3%A2yelerin%20ortak%20ad%C4%B1.>
- Kurnaz, C. (1995). *Ferhad. TDV İslam Ansiklopedisi, 12. Cilt*. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları. Erişim adresi: <https://islamansiklopedisi.org.tr/ferhad>
- Kurnaz, C. (2001). *Hayali Bey Divanının Tahlili*. İstanbul: MEB Yay.
- Nayir, H. (2012), “Divan Şiirinde Cadı”. *Prof. Dr. Mine Mengi Adına Türkoloji Sempozyumu Bildirileri*, Adana, s. 163-172. Erişim adresi: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://turkoloji.cu.edu.tr/mine_mengi_sempozyum/hilal_nayir_divan_siirinde_cadi.pdf
- Pala, İ. (2004). *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*. İstanbul: Kapı Yayınları.
- Pektaş, M. (2010, Summer). “XIV. Yüzyıl Divan Şiirinde Şairin Sevgili Karşısındaki Konumu”. *Turkish Studies*, Volume 5/3, s. 479-491. DOI:<http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.1569>
- Sefercioğlu, N. (2001). *Nev’î Divanı’nın Tahlili*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Sucu, N. (2007). “Rind Tipinin Kimliği, Divan Edebiyatındaki Yeri ve Rindlik Felsefesinin Tasavvufî İlgisi”. *Selçuk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Edebiyat Dergisi*, Sayı 18, s. 243-280. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/sefad/issue/16476/171999>
- Taşkın, G. (2010, Summer). “Çorlulu Zarifi’nin Râhatü’l-Ervâh’ında Aşk ve Âşık: ‘Mîhr ü Mahabbet ve İşku Medevvet Beyânındadır’”. *Turkish Studies*, Volume 5/3, s. 522-540. Erişim adresi:

DOI:<http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.1485>

Tolasa, H. (1973). Ahmet Paşa'nın Şiir Dünyası. Ankara: Sevinç Matbaası

Ünlü, O. (2017, Winter). "Klâsik Türk Şiirinde Mum Makası: Mıkrâz". *Littera Turca-Journal of Turkish Language and Literature*, Volume:3, Issue: 1, s. 321-239. Erişim adresi: https://www.academia.edu/31691181/KL%C3%82S%C4%B0K_T%C3%9CRK_%C5%9E%C4%B0%C4%B0R%C4%B0NDE_MUM_MAKASI_MIKR%C3%82Z

Üstüner, K. (2007, Mayıs). "Divan Şairlerinin Mecnûn'a Üstünlük İddiaları". *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı: 15, s. 151-164. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/sufesosbil/issue/11423/136469>

Yakar, H. İ. (2010, Summer). "XIX. Yüzyıl Antepli Mutasavvıf Şair Mahremî Ve Divanı'nda Hakikî Aşk Ve Hakikî Sevgili Tezahürleri" *Turkish Studies*, Volume 5/3, s.588-611. Erişim adresi: DOI:<http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.1441>

Yıldız, E. (2019, Güz). "Klasik Türk Şiirinde Şikariyyeler/Saydiyyeler". *TÜBAR XLVI SAYI 46*, s. 177-221. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tubar/issue/50665/631092>

STANDARDİZASYON FAALİYETLERİNİN EKONOMİYE ETKİSİ

Görkem SATAR

İskenderun Teknik Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Ekonomi ve Finans Tezli YL, gorkemsatar@gmail.com

Özet

Geçmiş dönemlerden beri insanlar kaliteli ürün arayışında bulunmuş ve elde edecekleri ürün ve hizmet konularında kendilerine belirli kriterler edinmişlerdir. Bu kriterler günümüze “standart” kavramı olarak yerleşmiştir. Standart; Her faaliyet için ayrı ve belirli ölçütlere sahip olan ve faaliyetin nasıl yapılması ile ilgili tanımlar içeren kurallar bütünüdür. Standardizasyon ise bu standartların geçerliliğini devam ettirmek ve uygulamak için yapılan faaliyetler bütünüdür.

Osmanlı Döneminde yayınlanan 1502 tarihli “Kanun Name-i İhtisap-ı Bursa” (Bursa Belediye Kanunu) adlı belgede, üretilen ve satılan malların kalitesini belirli ölçülere göre tespit edilmiş ve dünyadaki ilk standart kavramının temelini oluşturmuştur. Modern anlamda standardizasyon hareketleri 18. yüzyılın ortalarında başlayan Endüstri Devriminden sonra hız kazanmıştır. Ulusal çaptaki standardizasyon hareketlerinden sonra ülkelerin arasındaki ticaretin artmasıyla, uluslararası çapta belirli standartlara duyulan ihtiyaç artmış ve 14 Ekim 1946 yılında 25 ülkenin katıldığı toplantıda, ISO (Uluslararası Standardizasyon Örgütü) kurulmasına karar verilmiştir. ISO, dünya genelinde standartların geliştirilmesi ve uygulanmasında önemli bir rol oynamaktadır.

Standardizasyonun ekonomiye olan etkileri oldukça çeşitlidir ve birçok farklı paydaşı etkilemektedir. İşletmeler için, standartlar üretim süreçlerini optimize ederek verimliliği artırır, ürün kalitesini standardize eder ve rekabet gücünü artırır. Tüketiciler için, standartlar güvenli ürünlerin kullanımını sağlar, karşılaştırma yapmayı kolaylaştırır ve uzun vadeli güvenilirlik sunar. Ülkeler için ise, standartlar uluslararası ticarete rekabet avantajı sağlar, ihracatı artırır ve ekonomik büyümeyi destekler.

Ekonomik büyüme günümüzde sadece emek ve sermayeye bağlı olmamakla birlikte, bilgiye dayalı ekonominin gelişmesi, şirketlerin varlıklarının büyük bir kısmının maddi varlıklarından ziyade bilançolarda gözükmeyen fikri mülkiyet hakları, standartlar, insan sermayesi, itibar, know-how gibi gayri maddi varlıklara kaymasına neden olmuştur ve günümüzde işletmelerin piyasa değerinin esas belirleyicileri haline gelmiştir. Standardizasyonun demokratik geçerliliği, tüm paydaşların katılımına bağlıdır. Bu nedenle özel sektör, üniversiteler, sanayi, iş dünyası, sivil toplum örgütleri, küçük ve orta büyüklükteki işletmeler (KOBİ’ler), tüketiciler ve kamu kurumları gibi paydaşların standart hazırlama faaliyetlerine katılması önem arz etmektedir. (TSE, 2011). ISO üyeleri tarafından yayınlanan araştırmaya göre, İskandinav ülkeleri ve Birleşik Krallık ‘ta GSYİH artışının %28’inden standartlar sorumluydu. Fransa’da yapılan başka bir araştırma, ankete katılan şirketlerin (KOBİ’ler dahil) %66’sından fazlasının standartların karlarını artırdığını belirttiğini ve %69’unun standardizasyonun işleri üzerinde olumlu bir etkisi olduğunu düşündüğünü gösterdi. Nisan 2021’ de ISO tarafından yayınlanan, araştırma ve inovasyon dergisinde standartların ekonomik büyümeye etkisine dair verilere değinilmiş ve Belçika için GSYH katkısı %19 olarak açıklanmış, ayrıca işgücü verimliliğine de %19 oranında katkısı bulunduğu belirtilmiştir. 1950-2007 yılı Fransa verilerine göre bu oran GSYH ’da 23,8 iken işgücü verimliliğinde %27,1 dir. 1921-2013 yılları arasında İngiltere’ de GSYH katkısı %28,4 iken işgücü verimliliğine katkısı %37, 4 olmuştur.

Sonuç olarak, standartlar ekonomik büyümeyi destekleyen ve sürdürülebilir kalkınmayı teşvik eden önemli bir araçtır. Standartlar, ekonomik faaliyetlerde rekabet oluşturur ve işletmelerin ulusal ve uluslararası ticarete daha etkin olmalarını sağlar. Bu nedenle, standartların ekonomik büyümeye dolaylı olarak büyük bir etkisi olduğu görülmekte ve ülkelerin gelişimine katkı sağlamaktadır.

Anahtar kelimeler: Standardizasyon, Ekonomik Büyüme, Standartların ekonomiye etkisi

Kaynakça:

- TSE, (2012), “Ulusal, Bölgesel ve Uluslararası Standardizasyon Faaliyetleri” 2012.
<https://slideplayer.biz.tr/slide/2851129/>
- ISO, (2021), Standartlar ve ekonomik büyüme: ISO üyelerinin standartların ulusal ekonomileri üzerindeki etkisine ilişkin araştırması.
<https://www.iso.org/files/live/sites/isoorg/files/store/en/PUB100456.pdf>

AVRUPA'DA KULLANILAN HİDROMORFOLOJİK BASKI DEĞERLENDİRME METOTLARININ TÜRKİYE'DE UYGULANABİLİRLİĞİNİN İNCELENMESİ

Ersin YILDIRIM

Gazi Üniversitesi

Fen Bilimleri Enstitüsü

Çevre Bilimleri Anabilim Dalı, yildirim.ersin@tarimorman.gov.tr

Prof. Dr. Beril SALMAN AKIN

Gazi Üniversitesi

Gazi Eğitim Fakültesi

Matematik ve Fen Bilimleri Eğitimi Bölümü, Biyoloji Eğitimi Anabilim Dalı, berilakin@gmail.com

Özet

Avrupa Birliği ülkelerinde su kaynaklarının bütüncül olarak yönetilerek “iyi su durumu”na ulaşılmasının sağlanması amacıyla 2000 yılında Su Çerçeve Direktifi (SÇD) yayımlanmıştır. Direktife göre su kaynaklarının bütüncül olarak yönetilmesi için Nehir Havza Yönetim Planlarının (NHYP) hazırlanması gerekmektedir. NHYP ile, su kaynakları üzerindeki noktasal, yayılı ve hidromorfolojik baskılarının etkin bir biçimde yönetilmesi ve bu baskıların su kaynaklarına olan etkilerinin azaltılması hedeflenmektedir. SÇD’ye göre su kütlelerinin hidrolojik, morfolojik özellikleri ile sürekliliğinin olumsuz yönde değişmesine neden olan baraj, regülatör, taşkın koruma setleri, kıyı koruma yapıları, köprü, menfez, dolgu yapımı vb. antropojenik yapı ve faaliyetler hidromorfolojik baskı olarak tanımlanmaktadır. Avrupa ülkeleri tarafından, NHYP’de kullanılmak üzere hidromorfolojik baskı değerlendirme metotları geliştirilmiştir. Türkiye, AB’ye uyum süreci kapsamında NHYP hazırlamak ve plan içerisinde yer alan hidromorfolojik baskı değerlendirme çalışmalarını tamamlamak zorundadır. Türkiye’deki NHYP’lerde kullanılacak olan hidromorfolojik baskı değerlendirme metotlarının geliştirilmesine bu çalışmanın katkı sağlaması hedeflenmektedir. Çalışmanın literatür tarama aşamasında; İngiltere, İrlanda, Finlandiya ve Almanya’da kullanılan hidromorfolojik baskı değerlendirme metotları detaylı olarak incelenmiştir. Metotlarda, genel olarak nehir su kütlelerinin hidrolojik, morfolojik özellikleri ile sürekliliğini olumsuz yönde etkileyen hidromorfolojik baskılara yönelik benzer parametrelerin yer aldığı ve bu parametrelerin değerlendirmesinde sayısal veri altlıklarının kullanıldığı görülmüştür. Söz konusu metotların Türkiye’de uygulanabilirliğinin değerlendirilmesi amacıyla; metotlara ilişkin Türkiye’deki mevcut sayısal veri altlıkları incelenmiş ve yeterli verinin olup olmadığı değerlendirilmiştir. İngiltere’ye ait metotta kapsamlı sayısal veri altlığına ihtiyaç duyulması ve parametrelerin büyük bir çoğunluğunun değerlendirilebilmesi için Türkiye’de yeterli sayısal verinin olmaması nedeniyle metodun Türkiye’de uygulanabilir olmadığı tespit edilmiştir. Hidromorfolojik baskıların neden olduğu hidrolojik değişimin tespiti için dört ülkeye ait metotların hepsinde “nehirdeki debi miktarındaki değişim oranı verisi” kullanılmıştır. İrlanda’ya ait hidromorfolojik baskı değerlendirme metodunda, debi verisinin bulunmadığı durumlar için temsili bir yaklaşım kullanıldığı görülmüştür. Türkiye’deki nehir su kütlelerinin önemli bir kısmında yeterli debi verisinin bulunmadığı görülmüş olup, böyle durumlar için İrlanda’da geliştirilen temsili yaklaşımın Türkiye’de de uygulanabileceği değerlendirilmiştir. Sonuç olarak, söz konusu dört metot arasında İrlanda’ya ait olanın, Türkiye şartlarına uygunluğu tespit edilmiş ve NHYP çalışmalarında bu metodun kullanılmasının daha doğru olacağı değerlendirilmiştir. Ayrıca, İrlanda’ya ait metodun NHYP’de kullanılması sonrasında; istatistiksel analiz yöntemleri kullanılarak metot sonuçları, biyolojik izleme sonuçlarıyla karşılaştırılarak metodun parametre sınır değerleri Türkiye şartlarına göre düzenlenebilecektir. Böylelikle, Türkiye’ye özgü bir hidromorfolojik baskı değerlendirme metodunun geliştirilmesi mümkün olabilecektir.

Anahtar kelimeler: Su Çerçeve Direktifi, Hidromorfolojik Baskı, Nehir Havza Yönetim Planı, Hidroloji, Morfoloji

IŞIKLI TERLİK TASARIM VE İMALATI

Bilal SAVAŞIR

bilalsancak822@gmail.com

Arif MINGİR

arifmingir80@gmail.com

Yakup TÜLÜ

yakuptulu3364@gmail.com

Arif MINGİR

arifmingir80@gmail.com

İbrahim Berkay KESKİNOĞLU

berkaykeskim@gmail.com

Burhan BAYAN

bayhanburhan@gmail.com

Selçuk Üniversitesi

Cihanbeyli Meslek Yüksekokulu

Makine ve Metal Teknolojileri Bölümü

Özet

Işıklı terlik çalışması, ayakları LED ışıklarıyla aydınlatan ve genellikle iç veya dış mekanlarda kullanılan bir ayakkabı tasarımını içermektedir. Bu çalışmada, kullanıcıların gece yürüyüşlerinde, ev içindeki aktivitelerde veya eğlenceli etkinliklerde kullanabilecekleri pratik ve görsel olarak çekici bir ürün geliştirilmesi amaçlanmıştır. Tasarım sürecinde, LED ışıkların yerleştirilmesi, güç kaynağı ve dayanıklı malzemelerin seçimi gibi teknik detayları içermektedir. Ayrıca, tasarımın pazarlanması ve kullanıcılarla etkileşim sağlayacak özelliklerin eklenmesi de önemli bir konudur. Işıklı terlik çalışmasında, moda ve işlevsellik arasında eğlenceli bir denge sağlayarak kullanıcıların ilgisinin çekilmesi hedeflenmiştir. Işıklı terlikler, genellikle çocuklar için tasarlanmış eğlenceli ve dikkat çekici ayakkabılar olarak bilinirler. Bu terlikler, genellikle taban kısmında yer alan ışıklar sayesinde adımlar atıldığında yanıp sönerler, bu da çocuklara hareket halindeyken eğlenceli bir deneyim sunmaktadır. Işıklı terliklerin popüleritesi, çocukların ve ebeveynlerin dikkatini çekmesi ve genellikle çocukların tercih ettiği ayakkabılar arasında yer almasıyla bilinmektedir. Bu terliklerin tasarımı genellikle renkli ve çeşitli desenlerle süslenmiştir, bu da çocukların tarzlarına ve zevklerine uygun seçenekler sunmaktadır. Ayrıca, ışıklı terlikler genellikle hafif ve rahat oldukları için çocuklar tarafından tercih edilirler. Bu ayakkabılar genellikle yaz aylarında giyilmek üzere tasarlanmış olsa da bazı modelleri kapalı mekanlarda da rahatlıkla kullanılabilir. Işıklı terliklerin kullanımı, çocukların dikkatini çektiği için onları aktif kalmaya teşvik etmektedir. Bu da çocukların fiziksel olarak daha sağlıklı olmalarına ve açık havada daha fazla vakit geçirmelerine yardımcı olabilmektedir. Bununla birlikte, bazı ebeveynler ve uzmanlar, sürekli olarak ışıklı terliklerin giyilmesinin çocuklarda dikkat dağınıklığına yol açabileceği konusunda uyarır. Bu nedenle, bu tarz ayakkabıların dengeli bir şekilde kullanılması önerilmektedir. Sonuç olarak, ışıklı terlikler çocukların ilgisini çeken ve eğlenceli bir deneyim sunan ayakkabılar olarak öne çıkmaktadır. Ancak, dikkatli bir şekilde kullanılmalı ve çocukların sağlığına her zaman öncelik verilmelidir. Bu çalışmada, özellikle yaşlılar ve hastalar için gece uyandıklarında karanlıkta yolunu bulmaları oluşabilecek kazaların önlenmesi için ışıklı terlik ürünü geliştirilmesi amaçlanmıştır. Geliştirilen ürün ilerleyen süreçte proje pazarı gibi etkinliklerde sergilenerek yatırımcılara ulaşılabilir. Ayrıca patent veya faydalı model ile tescillenebilir.

Anahtar kelimeler: Işıklı Terlik, Ledli Ayaklar, Çocuk Eğlence

SAĞLIK POLİTİKALARI AKTÖRLERİNİN HALK SAĞLIĞINA ETKİLERİ

Serenay ŞİMŞEK

Hitit Üniversitesi

İİBF, SBKY Bölümü, serenay.simsekk@gmail.com

Nermin TURAN

Hitit Üniversitesi

İİBF, SBKY Bölümü, turannerminzerda@gmail.com

Özet

Bireylerin ve toplumun sağlığı, sağlık alanının ötesinde, gelir, barınma, eğitim gibi yaşam koşullarını belirleyen sosyo-ekonomik, çevresel faktörce belirlenmektedir. Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) 1978 Alma-Ata Deklarasyonu ile sağlığı yalnızca “hastalık ve sakatlığın olmaması durumu” olarak değil, aynı zamanda fiziksel, zihinsel ve sosyal yönden “tam bir iyilik hali” olarak tanımlamaktadır. DSÖ’nün tanımında vurguladığı sağlığı etkileyen faktörleri içeren halk sağlığını da sağlık politikaları kapsamında inceleyebilmekteyiz. Sağlık politikası, sağlıkla ilgili toplumsal hedeflerin, önceliklerin ve bunların gerçekleştirilmesi sürecinde yürütülen, çok boyutlu, kapsamlı ve etkileşimli faaliyetlerin bütünlüğü olarak tanımlanabilir. Kamu yönetimi nezdinde, sağlık sektörüyle ilişkili tüm alanlarda alınan kararlar ve uygulanan politikalar, insan sağlığı ve sağlık hizmetlerindeki eşitlik açısından büyük öneme sahiptir. Bu etkileşim “Tüm Politikalarda Sağlık” yaklaşımıyla vücut bulmuştur. Bu yaklaşım, sağlığı iyileştirmek, sağlıkta eşitsizliklerini azaltmak ve kamu politikalarının sağlık üzerindeki etkilerini hesaba katarak politika kararlarının sağlık ve refah üzerindeki etkilerini değerlendirerek olumsuz sonuçlardan kaçınmayı ve sinerji yaratmayı hedefler. Bu çalışma “nitel kamu politikası analizi” ile kamu politikalarının halk sağlığı üzerindeki etkilerini politika aktörlerinin tespiti aracılığıyla incelemektedir.

Araştırma, halk sağlığı ve kamu yönetimi arasındaki dinamik ilişkiyi aydınlatmayı amaçlamakta ve kamu yönetimi uygulamalarının halk sağlığı üzerindeki doğrudan ve dolaylı etkilerinin kapsamlı bir şekilde ele alınmasının önemini vurgulamaktadır. Ana soru kamu politikalarının halk sağlığına nasıl etki ettiği, araştırma, uluslararası karşılaştırmalı analizleri dışarda tutmaktadır.

Kamu politikalarının halk sağlığına etkisi çok yönlü ve karmaşıktır. Bu politikaların, sağlık hizmetlerinin erişilebilirliği, kalitesi ve maliyetleri üzerinde doğrudan etkiye sahip olduğu açıktır. Örneğin, sağlık hizmetleri yatırımlarının, sağlık sigortası kapsamının artması gibi uygulamalar halk sağlığını olumlu etkileyebilir. Bu tür politikalar, nüfusun sağlık hizmetlerine erişimini artırır, özellikle düşük gelirli veya toplumdan dışlanmış olabilecek grupların sağlık hizmetlerinden faydalanmasını sağlar. Bunlara ek olarak, aşı kampanyaları, sağlık eğitimi, su ve hava kalitesinin iyileştirilmesi gibi önlemlerin de bulaşıcı ve kronik hastalıkların kontrolüyle yaşam kalitesinin artırılmasında önemli rol oynadığını belirtilmektedir.

Öte yandan, halk sağlığına yönelik yatırımların azaltılması veya önleyici sağlık hizmetlerinin ihmal edilmesi gibi nedenler halk sağlığı üzerinde olumsuz etkiler yaratabilir. Örneğin, yetersiz finansman hizmetlerin kalitesinde düşüşe yol açabilir; sağlık hizmetlerine erişimde adaletsizlikler yaratabilir. Ayrıca, çevre koruma politikalarının yetersiz uygulanması, hava ve su kirliliğinin artmasına ve dolayısıyla sağlık sorunlarının yaygınlaşmasına neden olabilir.

Halk sağlığı alanında politikaların geliştirilmesi ve uygulanmasında önemli rollerle etkisi olan çeşitli politika aktörleri vardır. Bunları örneklendirirsek:

1. Sağlık Bakanlığı: Halk sağlığı politikalarının belirlenmesi, uygulanması ve denetlenmesinden sorumludur. Ayrıca sağlık hizmetlerinin finansmanı ve sağlık hizmetlerine erişimin artırılması gibi konularda önemli rol oynar.
2. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı: Çevre koruma politikalarının geliştirilmesi ve uygulanmasından sorumludur. Hava ve su kirliliği gibi çevresel sağlık sorunlarının önlenmesine yönelik düzenlemeler yapar.
3. Tarım ve Orman Bakanlığı: Gıda güvenliği ve gıda denetimi konularında çalışır. Gıda üretimi ve tüketimi

ile ilgili sağlık standartlarını belirler ve uygular.

4. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı: Enerji üretim ve kullanımıyla ilgili politikalar geliştirir. Bu politikalar, çevresel etkileri nedeniyle dolaylı olarak halk sağlığını etkileyebilir.

5. Sağlık Bakanlığı Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü: Halk sağlığının korunması ve geliştirilmesi amacıyla çeşitli sağlık programları ve kampanyaları organize eder.

6. Türk Tabipleri Birliği: Sağlık hizmetlerinin iyileştirilmesi, sağlık hakkı ve mesleki etik konularında çalışmalar yapar. Halk sağlığını olumsuz etkileyebilecek politikalara karşı uyarılar yapar.

7. Yeşilay: Bağımlılık yapıcı maddelerin kullanımının önlenmesi ve bu konuda toplumsal farkındalığın artırılması amacıyla çalışır.

8. Tema Vakfı: Erozyonla mücadele, ağaçlandırma ve doğal kaynakların korunması gibi çevresel sağlık konularında faaliyet gösterir.

Sonuç olarak, bu çalışma Türkiye'deki sağlık politikaları üzerine odaklanarak, kamu politikalarının sağlık hizmetlerine etkilerini bu süreçteki aktörlerin rollerini ve birbirleri ile ilişkileri üzerinden tarif edilebileceğini ortaya koymaktadır.

Anahtar kelimeler: Halk Sağlığı, Kamu Politikaları, Politika aktörleri, Sağlık politikası, Tüm Politikalarda Sağlık

ISINAN DÜNYA YÜKSELEN FİYATLAR KÜRESEL İKLİM DEĞİŞİKLİĞİNİN ENFLASYON ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Mert Can DUMAN

Hacettepe Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

İktisat Bölümü, mertcan.duman@gmail.com

Özet

Günümüzde küresel iklim değişikliği giderek artan bir endişe kaynağı haline gelmiştir. 2024 yılının Mart ayının tarihin en sıcak Mart ayı olarak kaydedilmesi, yeryüzündeki sıcaklıkların kendi rekorlarını tazelemesi, kış mevsiminin dünyanın birçok yerinde şimdiye kadarki en kurak haliyle geride kalması küresel iklimin geldiği kritik noktayı göstermektedir. Özellikle Kuzey Yarımküre'de, endüstrileşmenin başlangıcından bu yana yaşanan en yüksek sıcaklık dönemi, iklim değişikliğinin artık kaçınılmaz bir gerçek olduğunu göstermektedir. Birleşmiş Milletler'in belirlediği 1,5 derece sıcaklık artışı hedefinden giderek uzaklaşıldığına dair kaygılar, iklim değişikliğinin ciddiyetini vurgulamaktadır. Bu durum, küresel ekonomi, sosyal yapılar ve toplum sağlığı üzerindeki potansiyel yıkıcı etkileriyle birlikte ele alınmalıdır.

Küresel ekonominin son dönemde karşılaştığı önemli sorunlardan biri hiç şüphe yok ki enflasyondur. Covid-19 salgınıyla birlikte bozulan tüketim davranışlarıyla birlikte hızla yükselen küresel enflasyon, dünya ekonomilerinin ajandalarında ilk sırada yer alan sorun haline gelmiştir. Bununla birlikte, küresel enflasyonun belirleyicisi niteliğindeki gıda fiyatlarındaki artışlar, özellikle iklim değişikliğinin tarım arazilerini etkilemesi ve verimlilikte düşümlere neden olmasıyla ilişkilendirilmektedir. İklim değişikliğinin süregelmesinin tarım arazilerini etkileyerek verimlilikte düşümlere neden olacağı söz konusudur. Bu durumun gelecekte öncelikle gıda fiyatlarındaki artışı, bununla birlikte de küresel enflasyonun yükselmesini beraberinde getireceği değerlendirilmektedir. İklim değişikliği kaynaklı arz tarafında yaşanması muhtemel sorunların gıda maliyetlerini artıracığı ve küresel enflasyonun yıllık bazda %0,76 ila %0,91 arasında etkileyeceği öngörülmektedir. Bu çalışma temel olarak, iklim değişikliğinin geldiği yıkıcı boyutların ışığında küresel ekonominin başlıca sorunu olan enflasyonun yukarı yönlü hareketine olan etkilerini değerlendirmektedir.

Yüksek enflasyonun ekonomik aktivite üzerindeki olumsuz etkileri göz önüne alındığında, enflasyonla mücadeledeki zorluklar da önemlidir. Yüksek enflasyon, ekonomik büyümeyi baltalayabilir ve gerekli yatırımların finanse edilememesi gibi sorunlara yol açabilir. Bu bağlamda, iklim değişikliği dünyanın mücadele etmek zorunda olduğu başlıca sorunlardan olurken iklim değişikliği ile beraber gelişmesi muhtemel enflasyonun da kontrol altına alınması gerekmektedir. Bu çalışmayla birlikte, iklim değişikliği ile enflasyon arasındaki ilişki farklı ülkeler ve ülke grupları itibarıyla incelenecek ve Türkiye için ayrı bir bölümde detaylı analizler ortaya konacaktır.

Sonuç olarak, iklim değişikliğiyle mücadelede etkili politika önlemleri alınması kritiktir. Özellikle, gıda enflasyonunun düşürülmesi ve enflasyonla mücadelenin güçlendirilmesi için çeşitli politika önerileri geliştirilmelidir. Çalışmanın sonuç bölümünde iklim değişikliğinin ekonomik boyutu ortaya konarak iklim değişikliğiyle etkin mücadeleyle birlikte enflasyonun atalet göstermeden makul seviyelerde tutulmasına ve böylece ülkelerdeki ve küresel ekonomideki istikrarın sağlanmasına yönelik politika adımları değerlendirilecektir.

Anahtar kelimeler: Küresel İklim Değişikliği, Enflasyon, Gıda Güvenliği, Ekonomik Riskler, Sürdürülebilir Tarım.

ANADOLU'DA SONLANAN BİR SERÜVEN; GALATLAR

Gizem ARSLAN

Hitit Üniversitesi

*Fen-Edebiyat Fakültesi/Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Arkeoloji Ana Bilim Dalı, gizemarslan146@gmail.com*

Özet

Hint-Avrupalı olan Galatlar ya da Keltler, Orta ve Batı Avrupa kökenli bir halktır. MÖ 5-4. yüzyıllarda Güneybatı ve Orta Almanya'dan başlayarak Fransa, İspanya, İngiltere, Kuzey İtalya ve Balkanlar'a değin yayılmış olan bu halka Yunanlılar Galates, Romalılar ise Gallus adını vermişlerdir. Ana yurtlarından yola çıkıp MÖ 278-77 yılında Anadolu'ya ayak basan bu halk üç boydan oluşmaktadır; Trokmi, Tolistobog ve Tektosag adını taşıyan her üç boy da aynı dili konuşmuşlardır ve birbirlerinden farklı değillerdir. Temelinde yer ve ırmak adları bulunan filolojik araştırmalar ve arkeolojik kanıtlar Galatların en eski yurdunun Ren nehrinin doğusu olduğunu ortaya koymuştur. Ancak bu ilk yurdun kapsadığı alanın genişliği kesin olarak saptanabilmiş değildir.

MÖ 278-77 yılında iki yaşlı kıtayı birbirinden ayıran İstanbul (Bosporos) ve Çanakkale (Hellespontos) boğazlarından geçerek Anadolu'yu istila eden Galatlar'ın yarısı silahlı olmak üzere toplam 20 bin kişi oldukları bilinmektedir. Leonnorios ya da Lonorius, Luturios ya da Lutarius adlarında iki beyin (Regulus'un) peşine takılarak Anadolu'da noktalanın serüvenleri Dardania'da, yani bugünkü Kosova'da başlamıştır. Leonnorios ve Luturios adlı iki beyi takip eden 20 bin Galatlı, bugün bir Sırbistan kenti olan Niş üzerinden Thrake'ye, buradan doğuya yönelerek Byzantion'a (eski İstanbul) ulaşmıştır.

Galatlar Anadolu'ya geçtikten sonra boy diye anacağımız 3 etnik köken olarak ortaya çıkmışlardır. Bu boylar Tolistobogii (Tolistobogiler), Trokmi (Trokmeler) ve Tektosagi (Tektosaglar) adlarını taşımaktadırlar. Galatların Anadolu'ya geçtikten sonra yerleşmiş oldukları bölge Galatia (Galatya) adını almıştır. Galatların ülkesi/yurdu anlamına gelen Galatya, Gallograikia adıyla da anılmıştır. Kuzeydoğu Phrygia'da yaklaşık olarak Orta Kızılırmak (Halys) havzasını içine alan bu bölge, üç Galat boyu tarafından paylaşılmıştır. Ankyra ve çevresi Tektosagların payına düşerken, Tavion (Büyük Nefesköy) merkez olmak üzere Kızılırmak'ın doğusu Trokmilerin olmuştur. Ankyra'nın batısı ve güneybatısında kalan bölge ise Tolistobogilerin payına düşmüştür. Galatların ülkesi Galatya'daki ilk kentler, Galatya Krallığı'nın Roma eyaleti yapılmasından sonra kurulmuştur. Bunlar üç kentten oluşmaktadır. Birisi Ankyra, diğeri Tavion, üçüncüsü de Pessinus'tur. Ankyra Tektosaglara, Tavion Trokmiere aittir. Bunlar, Strabon'un tanımladığı phourion'a (kale) uygun yerleşim birimiydiler. Pessinus'un ise MÖ 1. yüzyıl ortalarına kadar tanrıça Magna Mater'in (Ana Tanrıça) Galli (Gall'ler) denilen rahiplerin hüküm sürdüğü bir tapınak devleti olduğu bilinmektedir.

Pessinus (Ballıhisar) yönetim olarak bağımsız olmakla birlikte, içinde bulunduğu yöre bakımından Tolistoboglar'a aitti. Kökü Frig dönemine değin uzanan bu rahip kenti, önemini Galat egemenliği döneminde de korumuştur. Pessinus Amyntas'ın MÖ 25 yılındaki ölümünden sonra Tolistoboglar'ın başkenti olmuştur. Hıristiyanlık döneminde ise Galatia Salutaris'in metropolisi durumunda olduğu bilinmektedir. Küçük Asya'daki Tolistobog boyuna ait dikkat çekici yerleşme yerlerinden biri de Gordion'dur (Yassıhöyük).

Tektosag boyunun oturduğu yörenin en önde gelen kenti Ankyra'dır (Ankara). İlk kez Frig uygarlığı tarafından kurulan bu kent, MÖ III. yüzyılın ortalarına doğru Galatlar'ın eline geçmiştir. MÖ 25 yılında Augustus tarafından bir Roma eyaleti haline getirilen Galatia'nın metropolisi ve Tektosaglar'ın başkenti olmuştur.

Halys'in (Kızılırmak) doğusunda, ırmağın kavsi içinde oturan Trokmi'lerin en önde gelen kenti Tavion'dur (Büyük Nefes). Kent, Anadolu'yu doğu-batı ve kuzey-güney yönlerinde kat eden önemli iki karayolu sisteminin kavşak noktasında kurulmuştur. Kentin Galatia Consularis'e bağlı bir piskoposluk merkezi durumunda olduğu da bilinmektedir.

Anahtar kelimeler: Keltler, Galat, Galatya, Anadolu

KUZULARDA İŞHAL ETKENLERİNİN ETİYOLOJİSİ**Yusuf YİĞİT**

*Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi
Gıda Tarım ve Hayvancılık MYO
Veterinerlik Bölümü, yusuf.150661@gmail.com*

Türker ATCALI

*Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi
Sağlık Bilimleri Enstitüsü,
Farmakoloji ve Toksikoloji A.D., tatcali@mehmetakif.edu.tr*

Arda ŞAHİN

*Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi
Gıda Tarım ve Hayvancılık MYO
Veterinerlik Bölümü, sahinarda506@gmail.com*

Buket ÇİLTAŞ

*Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi
Gıda Tarım ve Hayvancılık MYO
Veterinerlik Bölümü, ciltasbuket@icloud.com*

Özet

Kuzu ishalleri tüm Dünyada küçükbaş hayvan yetiştiriciliği için oldukça önemli bir sorundur. Pek çok olgu perakut ve akut seyirli olduğundan tedaviye tam yanıt alınmadan hayvanlarda ölüm şekillenmektedir. Bilhassa yüksek olabilen morbidite ve mortaliteler ciddi ekonomik ve verim kayıplarına yol açmaktadır. Bu sebeple kuzu ishallerinin etiyojisinin ortaya konması şekillenebilecek kayıpların önlenmesi/azaltılması açısından oldukça önem arz etmektedir. Çoğu literatür kuzu enteritlerinin sebeplerini başlıca enfeksiyöz ve non enfeksiyöz olmak üzere iki başlıkta inceler. Non enfeksiyöz nedenler arasında başlıca stres (transport, aşırı sıcak ya da soğuk), bakım (pasif transfer yetmezliği, göbek kordonu bakımı, neonatal dönem yetiştiricilik hataları vb.), besleme hataları (yetersiz/düzensiz emzirme, kolostrum vermeme, erken yeme başlatma, vitamin ve mineral yetersizlikleri vb.), olumsuz çevre şartları (sıcaklık, nem, havalandırma vb.), hijyen/sanitasyon yetersizlikleri (kirli kontamine altlık, suluk, yemlik vb.), kullanılan bazı hormon ile ilaçlar, zehirlenmeler, yetersiz immünite, alerjik durumlar bulunmaktadır. Enfeksiyöz sebepler arasında mikrobiyal etmenlerden bakteriler, viruslar, mantarlar, parazitler yer alır. Bakteriyel etmenler arasında; *E.coli*'ler (*enterotoksijenik E. Coli (ETEC)*, *enteropatojenik E. coli (EPEC)*, *enteroinvaziv E. coli (EIEC)* ve *enterohemorajik E. coli (EHEC)*), *Cl. Perfringens* (tip B, C), *Salmonella spp.*, *Pseudomonas*, *Klebsiella*, *Pasteurella*, *Corynebacteri*, *Proteus*, *Hemolitik streptokoklar* vb., Viral etkenler arasında; *Rotavirus*, *Coronavirus*, *Bredavirus*, *Parvovirus*, *Adenovirus*, *IBR*, *BVD-MD* vb., Paraziter etkenler arasında; askaritler, protozoonlardan *Cryptosporidiosis* (bilhassa *Cryptosporidium parvum*), *Giardiasis*, *Entamoebasis*, *Eimeriosis* vb., Fungal etkenler arasında *Candidiasis* (bilhassa *C. Crusei*, *C. albicans*), *Aspergillus*, *Penicillium* vb. bulunur. Bu enfeksiyöz etkenler bir ya da birçoğu bir arada bulunabildiği gibi enfeksiyöz ve enfeksiyöz olmayan etmenler de bir arada bulunabilir. Buna bağlı olarak da klinik tablo ve olguların şiddeti değişkenlik gösterir. Karşılaşılan ölüm sebepleri çoğunlukla dehidrasyona bağlı sıvı kaybı ve ishal komplikasyonlarına bağlı (asidoz, eksikozis, mineal dengesizlikleri, koma vb.) olarak şekillenir. Olguların etiyojistik tanısı anamnezin yanı sıra klinik muayene sonucu şüphelenilen etkene yönelik testler (bakteriyolojik, virolojik, parazitolojik, fungal) sonucu gerçekleştirilir. İshal tablolarının etiyojisinin tam olarak ortaya konması yapılacak tedavinin daha etkin şekilde gerçekleştirilmesinde oldukça önem arz eder. Bu özet bildiri Tübitak 2209-A 2023/2 döneminde desteklenmeye hak kazanan 1919B012335601 nolu proje kapsamında hazırlanmış olup, kuzularda ishal etkenlerinin etiyojisi hakkında güncel ve klasik literatür bilgileri özetlemeyi amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kuzu, İshal Etiyojisi.

KUZULARDA *E. COLI* ENFEKSİYONLARI

Arda ŞAHİN

*Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi
Gıda Tarım ve Hayvancılık MYO
Veterinerlik Bölümü, sahinarda506@gmail.com*

Türker ATCALI

*Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi
Sağlık Bilimleri Enstitüsü,
Farmakoloji ve Toksikoloji A.D., tatcali@mehmetakif.edu.tr*

Buket ÇILTAŞ

*Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi
Gıda Tarım ve Hayvancılık MYO
Veterinerlik Bölümü, ciltasbuket@gmail.com*

Yusuf YİĞİT

*Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi
Gıda Tarım ve Hayvancılık MYO
Veterinerlik Bölümü, yusuf.150661@gmail.com*

Özet

Escherichia coli (*E. coli*) Enterobacteriaceae familyasına bağlı *escherichia* cinsi içinde yer alan gram negatif çomak şeklinde, fakültatif anaerobik bir bakteri olup yaklaşık 2,0 µm uzunluğunda ve 0,5 µm çapındadır endospor oluşturmaz. Bazı suşları hareketliken bazıları hareketsizdir. *E. coli* yaklaşık 300 yıla yakın bir süredir sıcak kanlı hayvanların ince bağırsak alt kısımları ile kalın bağırsak normal floralarında bulunan bakteriyel patojen bir etkindir. *E. coli*'lerin çoğu hastalık yapmayan saprofitler olmasına rağmen bazıları insan ve hayvanlarda önemli hastalıklara neden olur. Kuzularda özellikle doğum sonrası ilk 28 gün olarak ifade edilen neonatal dönemde görülen kolibasiloz tabloları oldukça önem arz eder. Bu dönemdeki kuzularda ciddi morbidite ve mortalitelere neden olur. Dünyadaki kuzu ölüm oranının ortalama % 9 ile % 20 arasında bulunduğu bildirilmektedir. Yapılan bazı araştırmalarda neonatal kuzularda mortalite oranlarının yarısının ilk 24 saatte şekillendiği, ölümlerin % 84,6'sının ilk hafta içerisinde bulunduğu, % 30'unun 1-3 günlük dönemde, % 11'inin 4.-7. günlük dönemde bulunduğu, % 4'lük bölümünün de ilk 1. hafta sonrası olduğu ifade edilmiştir. Bu dönem enteritlerinin etiolojisinde *E. coli* patojen suşlarının % 10 ile % 63,2 oranında etkin olduğu belirtilmektedir. Patojenik olarak bilinen 4 temel intestinal *E. coli* patotipi mevcuttur. Bunlar, enterotoksijenik *E. Coli* (ETEC), enteropatojenik *E. coli* (EPEC), enteroinvaziv *E. coli* (EIEC) ve enterohemorajik *E. coli* (EHEC)'dir. Patojen *E. coli*'ler hayvanların yanı sıra insanlarda da çeşitli intestinal ve bağırsak dışı (ürogenital, meme, akciğer ve yara enfeksiyonları) kolibasiloz tablolarına sebep olabilmektedir. Bilhassa hayvansal kökenli *E. coli*'nin insan sağlığı yönünden zoonotik önemi de vardır. Bunlardan Kuzu ve oğlak gibi küçük ruminantlar shiga-toksijenik *E. coli* (STEC), enterohemorajik *E. coli* (EHEC) gibi zoonotik suşlar yönünden de ana rezervuar konakçılar olarak da rol alırlar. Olumsuz çevre bakım ve beslenme koşullarına bağlı hazırlayıcı sebepler enfeksiyonun bu dönemde ortaya çıkmasında oldukça etkilidir. Pek çok literatür çalışma Dünyada olduğu gibi Ülkemizde de küçükbaş hayvan çiftlikleri için büyük bir ekonomik tehdit oluşturduğunu ortaya koymaktadır. Bu özet bildiri Tübitak 2209-A 2023/2 döneminde desteklenmeye hak kazanan 1919B012335601 nolu proje kapsamında hazırlanmış olup, kuzularda *E. Coli* enfeksiyonları hakkında güncel ve klasik literatür bilgileri özetlemeyi amaçlamaktadır.

Anahtar kelimeler: Kuzu, *E.coli*, Enterit.

BANKA ŞUBELERİNİN ÖNEMİ VE OPERASYONEL SÜREÇLERİN ROLÜ-BİR KAMU BANKASI ÇORUM ŞUBESİ ÖRNEĞİ

Buse DEĞİRMENDERESİ

Hitit Üniversitesi

Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu

Finans Bankacılık ve Sigortacılık Programı, busedegirmen8@gmail.com

Özet

Banka şubeleri, müşterilere doğrudan ulaşmanın en yaygın yolu olarak önemli bir role sahiptir. Müşteriler, ihtiyaçlarına ve sorunlarına hızlı çözümler bulmak için şubeleri tercih etmektedirler. Ayrıca, banka şubeleri müşterilere güven veren fiziksel varlıklardır ve bir bankanın bir bölgede veya toplumda şube açması, o bankanın güvenilirliği ve itibarı hakkında olumlu bir imaj yaratır. Bunun yanı sıra, banka şubeleri yerel ekonomiye katkı sağlarlar; yerel işletmelerin ve bireylerin finansal ihtiyaçlarını karşılayarak, ekonomik büyümeye ve kalkınmaya destek olurlar. Son olarak, banka şubeleri müşterilere finansal eğitim ve danışmanlık hizmetleri sunarlar, böylece bireylerin ve işletmelerin mali konularda bilinçlenmelerine ve doğru finansal kararlar almalarına yardımcı olmaktadır.

Operasyonel süreçlerin rolü çok yönlüdür ve banka şubelerinin etkin işleyişinde kritik öneme sahiptir. Operasyonel süreçlerin etkin bir şekilde yönetilmesi, şube içindeki işlemlerin verimliliğini artırır ve maliyetleri düşürür. Bununla birlikte, operasyonel süreçlerin düzgün işlemesi, müşterilerin beklentilerini azaltır ve hızlı hizmet almalarını sağlar, bu da müşteri memnuniyetini artırır. Ayrıca, operasyonel süreçler hata yapma olasılığını azaltarak ve güvenlik önlemlerini sağlayarak risk yönetimine katkıda bulunur. Son olarak, operasyonel süreçlerin modern teknolojiyle entegrasyonu, şube işlemlerini daha verimli hale getirir; otomasyon, yapay zeka ve veri analitiği gibi teknolojiler, operasyonel süreçleri optimize etmek için kullanılır. Bu nedenle, operasyonel süreçlerin etkin bir şekilde yönetilmesi, banka şubelerinin başarısı için kritik öneme sahiptir.

Banka şubelerinin başarılı işleyişinde, şube yöneticilerinin rolü kritiktir. Bu rol, personel yönetiminden operasyonel performansın iyileştirilmesine, müşteri ilişkileri yönetiminden satış ve gelir hedeflerinin belirlenmesine kadar geniş bir yelpazeyi kapsar. Şube yöneticileri, operasyonel süreçlerin etkinliğini artırmak için çaba gösterirken, aynı zamanda müşteri memnuniyetini sağlamak ve yasal düzenlemelere uyum sağlamak gibi önemli sorumlulukları da üstlenirler. Ayrıca, şube performansı hakkında düzenli raporlar sunarak iletişimi yönetirler ve bankanın genel başarısına katkıda bulunurlar. Bu çalışma kapsamında Çorum Merkezde bulunan bir kamu bankası yöneticisi ile mülakat yapılmıştır. Elde edilen bilgiler ışığında Banka şubelerinin önemi ve operasyonel süreçlerin rolü değerlendirilmiştir. Sonuç olarak, Operasyonel süreçlerin yönetimi, banka şubelerinin başarısı için kritik bir öneme sahiptir. Doğru ve etkin bir şekilde yönetilen operasyonel süreçler, müşterilere daha hızlı ve daha kaliteli hizmet sunulmasını sağlamaktadır. Ayrıca, operasyonel süreçlerin teknolojiyle entegrasyonu, banka şubelerinin verimliliğini artırır. Bu nedenle, banka şubelerindeki operasyonel süreçlerin doğru bir şekilde yönetilmesi, müşteri memnuniyetinin sağlanması ve bankanın başarılı bir şekilde rekabet etmesi için önemlidir.

Anahtar kelimeler: Banka Şubesi, Operasyonel Süreç, Müşteri Memnuniyeti

İNŞAAT SEKTÖRÜNDE FAALİYET GÖSTEREN İŞLETMELERİN İŞVEREN HUKUKİ SORUMLULUK SİGORTASI HAKKINDAKİ FARKINDALIK DÜZEYİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

İnci BOZKURT

Hitit Üniversitesi

Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu

Finans Bankacılık ve Sigortacılık Programı, incibozkurtss@gamail.com

Özet

İnşaat sektörü, yüksek kaza riski taşıyan bir alan olarak bilinmektedir. Bu sektörde faaliyet gösteren işverenler, iş kazaları ve meslek hastalıkları sonucunda ciddi mali yükümlülüklerle karşılaşabilirler. Bir iş kazası durumunda sigorta talep süreci, çalışanların haklarını korumak için hayati öneme sahiptir. İş kazası sonrası yapılması gerekenler, talep edilmesi gereken belgeler ve işverenin yükümlülükleri gibi konular bu sürecin merkezinde yer alır. Bu noktada, işverenlerin korunması ve mali risklerin azaltılması için İşveren Hukuki Sorumluluk Sigortası önemli bir rol oynamaktadır. Bu sigorta, işverenlere sağlam bir koruma sağlayarak maddi yüklerini hafifletmeye ve hukuki olarak güvence altına almaya yardımcı olur.

İşveren Hukuki Sorumluluk Sigortası, işyerinde meydana gelen iş kazaları ve meslek hastalıkları sonucunda çalışanların uğradığı maddi ve manevi zararları tazmin etmeyi amaçlar. İşverenin tazminat yükümlülüğünü üstlenerek, iş kazası mağdurlarının haklarını korumaya katkıda bulunur.

Bu sigortanın kapsamı iş kazası veya meslek hastalığı nedeniyle işverene açılacak davalardan ve tazminat taleplerinden doğan mali yükümlülükleri karşılar. Ayrıca, işçilerin veya hak sahiplerinin talep edeceği tazminatları, SGK tarafından sağlanan yardımların üstündeki ve dışındaki tüm tazminatları kapsar. İş kazaları nedeniyle SGK tarafından işverene açılacak rücu davalarında ödenecek tazminatları da teminat altına alır.

Ayrıca, isteğe bağlı olarak işveren hukuki sorumluluk sigortası kapsamında şu teminatlar da sağlanabilir: İşçilerin işyerine toplu taşıma ile getirilip götürülmeleri sırasında yaşanan iş kazalarını kapsayan taşıma sırasındaki kazalar, işverenin görevlendirmesiyle başka bir yere gönderilen işçilerin iş kazalarını teminat altına alan görevlendirme sırasındaki kazalar, ve Türkiye Cumhuriyeti sınırları dışında yaşanan iş kazalarını da içeren yurt dışı iş kazaları.

İşveren Hukuki Sorumluluk Sigortası, inşaat sektöründe faaliyet gösteren işverenler için hayati önem taşımaktadır. Bu sigorta, iş kazalarının ve meslek hastalıklarının mali sonuçlarına karşı sağladığı koruma ile işverenlerin maddi ve yasal risklerini önemli ölçüde azaltır. Ayrıca, çalışanların da hak ve tazminat taleplerinin karşılanması açısından önemli bir güvence oluşturur.

Bu araştırma, inşaat sektöründe faaliyet gösteren işletmelerin yöneticilerinin, işveren hukuki sorumluluk sigortası hakkındaki farkındalık düzeylerini değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Veriler, inşaat sektöründe faaliyet gösteren işletme yöneticileri ile yapılan anket çalışması aracılığıyla elde edilmiştir.

Anahtar kelimeler: İş Kazası, İnşaat Sektörü, İşveren Hukuki Sorumluluk Sigortası

İNSAN KAYNAKLARI YÖNETİMİ: ÇORUM BELEDİYESİ ÖRNEĞİ

Fatma HENDEK

Hitit Üniversitesi

Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu

Finans Bankacılık ve Sigortacılık Bölümü, fatmahendek90@gmail.com

Özet

Bu çalışmanın kapsamında, Çorum Belediyesi İnsan Kaynakları ve Eğitim Müdürü ile yapılan mülakatta ele alınan konular, bu önemli unsurların pratikte nasıl uygulandığını ve belediyenin insan kaynakları yönetimi stratejilerini açıklamaktadır. Belediyeler, kamusal hizmetlerin sunulmasında merkezi bir rol oynayan ve toplumun temel ihtiyaçlarını karşılayan kurumlardır. Bu bağlamda, belediyelerin etkili insan kaynakları yönetimi, kurumun başarısı ve toplumla olan ilişkileri üzerinde büyük bir etkiye sahiptir. İyi bir insan kaynakları yönetimi için bazı önemli noktalar bulunmaktadır. Öncelikle, belediyelerin stratejik planlama ve politikaları, kurumun hedeflerini ve stratejik planlarını desteklemelidir. Bu politikalar, işe alım, terfi, performans değerlendirmesi, eğitim ve gelişim gibi süreçleri kapsamalıdır. Bu politikaların adil, şeffaf ve sürdürülebilir olması önemlidir. İşe alım süreçleri, adil, şeffaf ve objektif olmalıdır. Adayların nitelikleri ve yetkinlikleri temelinde yapılacak işe alım kararları, belediyelerin başarısını doğrudan etkileyecektir. İş ilanları ve başvuru süreçleri, herkese açık ve erişilebilir olmalıdır. Çalışanların performansı düzenli olarak değerlendirilmeli ve terfi gibi kariyer fırsatları bu performansa dayalı olarak verilmelidir. Performansa dayalı değerlendirme ve terfi uygulamaları, çalışanların motivasyonunu artırır ve kurumun verimliliğini yükseltir. Eğitim ve gelişim olanakları, çalışanların kişisel ve mesleki gelişimini desteklemek için önemlidir. Bu programlar, çalışanların yetkinliklerini artırır ve kurumsal hedeflere ulaşmada önemli bir rol oynar. Çalışan katılımı ve iletişim, işbirliğini artırarak kurumun başarısını destekler. Çalışanların fikirlerine ve geri bildirimlerine değer verilmesi, kurum içi ilişkilerin güçlenmesine katkı sağlar. Çeşitlilik ve kapsayıcılık, belediyelerin iş gücünde çeşitliliği teşvik etmesi ve herkesin eşit fırsatlara sahip olduğu bir ortam yaratması gerektiğini vurgular. İnsan kaynakları teknolojilerinin kullanımı, belediyelerin verimliliğini artırır ve personel yönetimini kolaylaştırır. Dijital araçların işe alım, performans değerlendirme, eğitim yönetimi gibi süreçlerde kullanılması önemlidir. Sürekli iyileştirme ve geri bildirim süreçleri, belediyelerin süreçlerini değerlendirerek ve iyileştirmeler yaparak daha etkin hale gelmesini sağlar. Çalışanların geri bildirimleri, süreçlerin ve politikaların geliştirilmesinde önemli bir rol oynar. Bu noktalar, belediyelerin etkili bir insan kaynakları yönetimi için dikkate alınması gereken önemli unsurları temsil etmektedir. Bu unsurların doğru bir şekilde uygulanması, belediyelerin başarısını artırarak toplumla olan ilişkilerini güçlendirecektir. Bu çalışmanın kapsamında, Çorum Belediyesi İnsan Kaynakları ve Eğitim Müdürü ile yapılan mülakatta ele alınan konular, bu önemli unsurların pratikte nasıl uygulandığını ve belediyenin insan kaynakları yönetimi stratejilerini açıklamaktadır.

Anahtar kelimeler: İnsan Kaynakları Yönetimi, Belediye, Çalışan Motivasyonu

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN KREDİ KARTI BORÇLARI VE BORÇ YÖNETİMİ: HİTİT ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ

İlayda METİN

Hitit Üniversitesi

Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu

Finans Bankacılık ve Sigortacılık Programı

Özet

Gençlerin kredi kartı borçlarının temel nedenleri genellikle çeşitli karmaşık etkenlerin bir araya gelmesiyle ortaya çıkar. Öncelikle, gençlerin finansal okuryazarlık düzeyinin yetersiz olması bu borçların temel bir kaynağıdır. Gençler genellikle kredi kartlarını sadece harcama aracı olarak görürler ve borçlarını etkin bir şekilde yönetmekte zorlanırlar çünkü kredi kartı kullanımı ve borç yönetimi hakkında yeterli bilgiye sahip değildirler. Bunun yanı sıra, gençlerin bilinçsiz harcama alışkanlıkları da önemli bir etkidir. Kredi kartıyla yapılan alışverişlerin kontrol edilememesi, kolayca borçlanmaya ve borçların birikmesine neden olabilir. Özellikle sosyal medya ve reklamların etkisi altında kalan gençler, anında tatmin arayışında oldukları için harcama yaparken daha dikkatsiz olabilirler.

Acil durumlar da gençlerin kredi kartı borçlarına neden olabilir. Beklenmedik sağlık sorunları, arızalı ekipmanlar veya ani seyahat gereksinimleri gibi durumlarda, gençler kredi kartlarına başvurarak acil ihtiyaçlarını karşılamaya çalışabilirler. Bazı gençler için kredi kartları yaşam tarzlarını finanse etmek için bir araç olarak algılanır. Lüks tüketim ve sosyal statü göstergesi olarak kredi kartı kullanımı, gençleri gereksiz harcamalara yönlendirebilir ve borç batağına sürükleyebilir.

Bu faktörlerin bir araya gelmesiyle, gençler kredi kartı borçlarının altında ezilebilirler. Bu nedenle, finansal okuryazarlık düzeyinin artırılması ve sağlıklı borç yönetimi alışkanlıklarının kazandırılması gençlerin finansal geleceklerini güvence altına almak için hayati öneme sahiptir. Bu çalışma, Hitit Üniversitesi öğrencilerinin kredi kartı kullanım alışkanlıklarını ve bu kartlarla oluşturdukları tüketim davranışlarını incelerken, aynı zamanda bu öğrencilerin kredi kartı borçlarını nasıl yönettiklerini de ele alacaktır. Hitit Üniversitesi öğrencilerinin kredi kartı kullanımı ve borç yönetimi hakkında bilgi toplamak amacıyla hazırlanan anketin içeriği, çeşitli konuları kapsayacak şekildedir. Bu anket, öğrencilerin kredi kartı sahipliği, kullanım alışkanlıkları, borç yönetimi, finansal okuryazarlık düzeyi ve bilinçlendirme taleplerini değerlendirmeyi amaçlamaktadır.

Anketin ilk bölümünde, öğrencilerin kredi kartı sahipliği hakkında bilgi edinmek için basit bir soru bulunmaktadır. Ardından, öğrencilerin kredi kartı kullanım alışkanlıklarını belirlemek için kullanılan sorular, kartlarını ne sıklıkta kullandıklarını ve hangi tür alışverişlerde tercih ettiklerini sorgulamaktadır. Ayrıca, ödeme alışkanlıklarını değerlendirmek amacıyla kredi kartı borçlarını ödeme seçeneklerini değerlendiren bir soru bulunmaktadır. Bir sonraki bölüm, öğrencilerin kredi kartı borç yönetimi hakkında deneyimlerini ve zorluklarını anlamak için tasarlanmıştır. Bu bölümde, öğrencilerin borçlarını nasıl yönettiklerini, ödeme zorlukları yaşayıp yaşamadıklarını ve ödeme kaynaklarını belirlemek için sorular bulunmaktadır.

Finansal okuryazarlık bölümü, öğrencilerin finansal bilgi düzeyini değerlendirmek için temel terimler ve kavramlar içeren bir soru seti sunmaktadır. Ayrıca, kredi kartı borçlarını yönetmek için finansal okuryazarlığın ne kadar önemli olduğunu belirlemeye yönelik bir soru da bulunmaktadır. Son olarak, öğrencilerin kredi kartı kullanımı ve borç yönetimi konularında daha fazla bilgi edinme isteklerini ve eğitim programlarına katılma niyetlerini değerlendiren bir bölüm bulunmaktadır.

Anahtar kelimeler: Finansal Okuryazarlık, Kredi Kartı Kullanımı, Borç Yönetimi

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN E- TİCARET GÜVENLİK ALGISI: HİTİT ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ

Elif YILMAZ

Hitit Üniversitesi

Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu

Finans Bankacılık ve Sigortacılık Programı, e-mail adresi: elif04516@gmail.com

Özet

Elektronik ticaret, iş dünyasında büyük bir etkiye sahiptir ve iş süreçlerini dönüştürmektedir. E-ticaret, internet üzerinde iş ve pazarlama süreçlerini kolaylaştıran bir platform olarak tanımlanır. Geleneksel iş modellerini değiştirerek işletmeleri müşteri odaklı olmaya zorlayan bir paradigma değişimidir. E-ticaret, organizasyonel performansı artırmak için kullanılan bir araçtır ve mal ve hizmet alım-satımını elektronik ağlar aracılığıyla gerçekleştirir. Bu tanım, elektronik işlemlerden oluşan ticari faaliyetlerin ekonomik değerini kapsar. Elektronik ticaretin tanımı, geniş ve dar anlamlarını kapsar; telekomünikasyon ağları üzerinden ürün/hizmet alım-satımından iş ortaklarıyla işbirliği yapmaya kadar birçok faaliyeti içerir. E-ticaret genellikle e-iş kavramıyla karıştırılır, ancak e-iş daha geniş bir tanımı kapsar ve yalnızca alım-satımı değil, aynı zamanda müşteri hizmetlerini, işbirliğini ve kurumsal iç işlemleri de içerir. Çevrimiçi platformlarda satıcılar arasında gerçekleşen işlemlerle sınırlı olmayan e-ticaret, çevrimiçi ve fiziksel mağazalar arasında yeni çözümlerin ortaya çıkmasına olanak tanır. B2B, B2C, C2C, C2B ve diğer türlerdeki e-ticaret, farklı ticaret ilişkilerini ifade eder ve bu alanlarda büyük ekonomik hacimler mevcuttur. E-ticaretin tarihi, 1960'lardaki ilk elektronik veri değişimi denemelerinden günümüzdeki çevrimiçi devlere kadar uzanır. İnternetin gelişimi, e-ticaretin büyümesini hızlandırmış ve günümüzdeki popülerliğine ulaşmasını sağlamıştır. Elektronik ticaret uygulamaları, müşteriler ve işletmeler arasında etkileşimi destekleyerek elektronik alışverişi kolaylaştırır ve yeni iş fırsatları sunar. Fakat İnternet üzerinden yapılan alışverişlerde kişisel ve finansal bilgilerin güvenliği konusundaki endişeler, kullanıcıların e-ticarete karşı güvensizlik duymasına neden olabilmektedir. Sahte web siteleri, gerçek gibi görünerek kullanıcıların kişisel bilgilerini ele geçirmeye çalışabilmekte ve bu tür dolandırıcılık yöntemleri, kullanıcıların e-ticaret platformlarına güven duymasını azaltmaktadır. Çevrimiçi alışveriş yaparken, ürünlerin gerçek hayatta olduğu gibi olup olmadığına dair endişeler olabilmekte ve kalitesiz ürünler veya beklenenden farklı olan ürünler, kullanıcıların e-ticarete olan güvenini sarsmaktadır. Ayrıca ürünlerin zamanında ve güvenli bir şekilde teslim edilmemesi, firmaların yaşanan sorunların çözme sürecini yavaş veya etkisiz olarak yaklaşması, esnek olmayan iade politikaları gibi hususlar e-ticarete olan güveni sarsabilmektedir. Bu çalışmada Hitit Üniversitesi öğrencilerinin e-ticaret sitelerine güven durumları değerlendirilecektir. Hitit Üniversitesi öğrencileriyle yapılacak yüz yüze anket çalışmasıyla öğrencilerin, online alışveriş davranışları, kişisel ve finansal verilerini paylaşma durumları, e-ticaret alışverişlerinden memnuniyet durumları, e-ticaret sitesinin güvenilirliğini değerlendirirken hangi kriterlere önem verdikleri, e-ticaret sitesinin sağladığı güvenlik önlemleri hakkında bilgi sahibi olma durumları ve kendilerinin veya bir yakınlarının daha önce bir e-ticaret sitesinde yaşadığı güvenlik ihlalleri veya dolandırıcılık vakalarının olma durumu gibi hususlar ele alınacaktır.

Anahtar kelimeler: e-Ticaret, Tüketici, Memnuniyet, Ödeme Araçları, Güvenlik Tedbirleri

CİVCİV ANA KUÇAĞI TASARIMI

Furkan TÜRKER

furkntkrker@gmail.com

Beyza Nur ÇAĞLAR

caglarzehra349@gmail.com

Cihat ASRAK

c.asrak13@gmail.com

Eyyüp Ali MADEN

meyyupalı@gmail.com

Burhan BAYHAN

bayhanburhan@gmail.com

*Selçuk Üniversitesi, Cihanbeyli Meslek Yüksekokulu,
Makine ve Metal Teknolojileri Bölümü*

Özet

Birkaç civciv yetiştirmek, çocukların hayvan bakımının sorumluluklarını ve zevklerini öğrenmesi için harika bir yol olabilir. Civciv yetiştirmek aynı zamanda yumurtlama noktasında tavuk satın almak yerine yumurtacı sürünüzdeki sayıları oluşturmanın veya artırmanın ekonomik bir yoludur. Genç civcivler hassas bebeklerdir ve sağlık ve büyüme oranlarını optimize etmek için uygun bir şekilde bakılmaları gerekir. Civcivlerinizin sağlıklı ve enerjik göründüklerinden emin olmak için her gün kontrol etmek gerekir. Bu çalışmada, yumurtadan yeni çıkmış civcivlerin ihtiyaç duyacağı ısı ve nem gibi değerlerin düzenleyerek gerekli yaşam alanının sağlanması için civciv ana kucağı tasarlanması amaçlanmıştır. Bu sistem ile civcivlerin anaç olmadan büyümesi ve gelişmesi sağlanacaktır. İlerleyen çalışmalarda bu sistemin daha pratik hale getirilip seri üretim ve ticaret için kullanılması hedeflenmektedir. Civcivler kümese gelmeden 24 saat önce kümes içi sıcaklığı civciv seviyesinde 32-33 °C bandında olacak şekilde ısıtılması gerekmektedir. Sıcaklık her 3 günde 1°C düşürülerek 21. günden sonra 20-22 °C'de sabit tutulması gerekmektedir. Bu yüzden tasarlanan ana kucağının çerçevesini suntalamla kapatılıp iskeleti profil demirle yapıp iç kısmına ise yalıtım için strafor kullanarak soğuk havalarda civcivlerin üşmemesi ve onlara daha sıcak bir ortam sağlamasına yardımcı olunmuştur. Termostat ile sıcaklık kontrolü yapılarak civcivlerin sağlıklı ve daha hızlı gelişmesine katkıda bulunulacaktır. 100 Watt Ampul yardımı ile ana kucağının ısınması sağlanmaktadır. Ayrıca, nemölçer kullanıp civcivlerin bulunduğu ortamı daha güvenli, içeriğini sıcak olmasını ve dengede bulunmasını sağlayacak ve daha az can kaybıyla sağlıklı üretim sağlanacaktır. Civcivlerin besin kaynağı için de akıllı yemlik ve akıllı suluk kullanılarak civcivlerin daha kolay beslenmesine olanak sağlanacaktır. Koku ve hava sirkülasyonu olması için havalandırma sistemi kurulmuş ve civcivlerin altının daha kolay temizlenmesi için çekmece sistemi kullanılmıştır. Böylece ana kucağında daha temiz ve sağlıklı bir ortam oluşturulmuştur. Bu çalışmada, civciv üreticileri ile istişare edilerek karşılaşılan zorluklar üzerinden çalışma yürütülmüştür. Sonuç olarak, yapılan ana kucağı ile civciv can kaybının en aza indirileceği, bu çalışmanın ilerletilmesi ile seri üretime geçilerek daha ekonomik bir şekilde bu ürünün hobi veya ticaret amaçlı kullanıcılara ulaştırılabileceği düşünülmektedir.

Anahtar kelimeler: Civciv Üretimi, Ana Kucağı, İklimlendirme

SPORCULARDA YEME BOZUKLUĞU

AHMET SERHAT AFŞAR

Hitit Üniversitesi

Sağlık Bilimleri Fakültesi

Beslenme ve Diyetetik Bölümü, ahmetserht19@gmail.com

MUTTALİP AYAR

Beykent Üniversitesi

Sağlık Bilimleri Fakültesi

Beslenme ve Diyetetik Bölümü, muttalipayar@beykent.edu.tr

Özet

Yeme bozukluğu kavramı, bireyin gıdalar, beslenme davranışı ve bedeni ile ilişkisinin bozulması olarak ifade edilebilmektedir. Sporcularda yeme bozuklukları, spor dünyasının özgünlüğü ve baskıları nedeniyle yatkınlığı olan bireylerde görülebilmektedir. Sporcularda yeme bozukluğuna sebep olabilecek durumları belirlemek ve doğru bir sağlık desteği sağlamak önemlidir. Sporcuların fiziksel görünüşleri ve performansları titiz bir şekilde değerlendirilmelidir. Sporcular ideal bir vücut tipine sahip olma veya sürekli olarak daha iyi bir performans sergileme baskısı hissedebilmektedirler. Bu baskı sağlıklı bir şekilde yönetilemez ise, yeme bozukluklarının ortaya çıkması kaçınılmaz olmaktadır. Sporcularda yeme bozuklukları hakkında yapılan araştırmalar, bu sorunların genç sporculardan yetişkin atletlere kadar geniş bir yaş aralığında yaygın olduğunu göstermektedir. Sporcuları yeme bozukluğuna iten faktörler arasında sporcu kimliği, egzersiz bağımlılığı, sporcu beslenmesinde bilgi eksikliği, sporun rekabetçi doğası ve baskısı, kilo sınırlamaları ve ağırlık kategorileri, müsabaka ve turnuva stresi, aile ve çevresel durum yer almaktadır. Bu çalışmanın amacı sporcularda görülen yeme bozukluklarını güncel literatüre göre incelemektir. Pubmed, Science direct ve Google akademik veri tabanları 'Eating disorders in athletes, Prevalence of eating disorders in athletes, Eating disorders pathology in athletes, Anorexia athletica, Bulimia nervosa in athletes' anahtar kelimeleri kullanılarak taranmış ve elde edilen makaleler analiz edilere değerlendirme yapılmıştır. Araştırmalar, anoreksiya nervoza ve bulimia nervosa prevalansının sporcularda genel nüfusa oranla daha yüksek olduğunu göstermektedir. Yapılan çalışmalarda ortalama, sporcu popülasyonunun %10'unun anoreksiya nervoza riski taşıdığını bulimia nervoza görülme oranında %15 civarında olduğunu ifade edebilmektedir. Ayrıca Ortoreksiya nervosa ve Tıkınırcasına yeme sendromunun da sporcularda sıklıkla görülebildiği belirtilmektedir. Yapılan çalışmalar incelendiğinde ortoreksiya nervoza sıklığını %3,4 ve tikanırcasına yeme bozukluğu sıklığı ise genel popülasyonda %1 ila %4 olarak değişebilmektedir. Yeme bozukluğuna rastlanan sporcularda fiziksel performansın azalması, sakatlık riskinin artışı, kadınlarda adet düzensizlikleri ve hormonal sorunlar, kemik sağlığı üzerindeki olumsuz etkiler ve uzun vadeli sağlık sorunları olduğu belirtilmektedir. Bunların yanı sıra sporcularda yeme bozukluğu tedavisi etkili yönetim gerektirmektedir. Tedavi, hem fiziksel hem de psikolojik sağlığı yeniden sağlama amacını taşır ve multidisipliner bir yaklaşımı ortaya koymak önemlidir. Spor hekimi, spor diyetisyeni, Spor psikoloğu, Antrenörler ve Egzersiz fizyoloğu ekip içerisinde yer alabilmektedir. Sporculara rehberlik edecek olan ekibin bu konuyla ilgili bilgi birikime sahip olması ve sporcularda zaman zaman eğitimler düzenlenmesi yeme bozukluğu konusunda farkındalığı artırabilmektedir. Erken teşhis ve tedavi kritik rol oynamakla birlikte, yeme bozukluklarının önlenmesi de önem arz edebilmektedir.

Anahtar kelimeler: Ağırlık kaybı, Sporcu, Yeme Bozuklukları.

BESİN KALİTESİNİ DEĞERLENDİRMEDE YENİ YAKLAŞIM: NUTRI- SCORE

AHMET SERHAT AFŞAR

Hitit Üniversitesi

Sağlık Bilimleri Fakültesi

Beslenme ve Diyetetik Bölümü, ahmetserht19@gmail.com

HAKAN APAYDIN

Hitit Üniversitesi

Bilimsel Teknik Uygulama ve Araştırma Merkezi

h.apaydin28@hotmail.com

Özet

Sağlıklı gıda seçimleri, kanser ve diğer kronik hastalıkların önlenmesi ve buna bağlı ölümlerin azaltılması açısından kritik öneme sahip olabilmektedir. Ancak, tüketicilerin daha sağlıklı seçimler yapmalarını teşvik etmek, büyük bir zorluk arz edebilmektedir. Nutri-Score, tüketicileri gıdaların genel besin değeri hakkında sağlıklı seçimler yapmalarına yardımcı olan, basit ve anlaşılır bir şekilde bilgilendirmeyi amaçlayan paketin ön tarafına yerleştirilmiş etiket sistemidir. Nutri-Score gıdaların ambalajlarına yerleştirilmiş olan renkli bir etiket sistemi ile ifade edilmiştir. Bu etiket sistemi besinleri besin değerlerine göre A'dan E'ye beş farklı kategoriye ayırıyor. Bu kategoriler trafik ışıklarına benzer şekilde farklı renklerle işaretlenmiştir. Rengi koyu yeşil olan A kategorisi besin değeri en yüksek olanı, Kırmızı E kategorisi de en düşük olanıdır. NutriScore, gıdaları 100 gram veya 100 ml başına besin değerlerine göre derecelendirilmektedir. Besin kalitesi düşük olarak derecelendirilen bileşenlere birden ona kadar puan verilmektedir. Besin kalitesi yüksek olanlar için de sıfırdan beşe kadar bir puanlama sistemi kullanılmaktadır. Besin kalitesi yüksek bileşenler arasında proteinler, lifler ve vitaminler bulunmaktadır. Bu bileşenler açısından zengin gıdalara yeşil veya sarı derece (A, B ve C) verilmektedir. Besin kalitesi düşük bileşenler arasında basit şekerler, doymuş yağlar, sodyum ve toplam kaloriler bulunmaktadır. Bu bileşenlerin çoğunu içeren gıdalara turuncu veya kırmızı derece (D ve E) verilmektedir. Nutri-Score'un beklentisi tüketicilerin alışveriş yaparken daha sağlıklı besin seçimlerine yönelmelerini sağlamak ve farkındalığı arttırmak amacıyla ürünlere yönelimini tercih edebilmektedir. Obeziteyi, diyabeti, kalp hastalıklarını ve diğer kronik hastalıkları önlemek için bu yaklaşım giderek yaygınlaşmaktadır. Gıda endüstrisi de bunu daha sağlıklı ürünleri teşvik etmek için kullanılabilmektedir. Çalışmalar kanser ve diğer kronik hastalıkları önleme stratejilerinin temeli olarak gıda ürünlerinin besin kalitesini derecelendirmek için NutriScore'un kullanılmasının uygunluğunu desteklemektedir. Bu sayede Nutri-Score beslenme ihtiyaçlarının karşılanması ve sürdürülmesinin yanı sıra Obezite, diyabet, kanser ve diğer kronik hastalıkların önlenmesinde etkili bir araç olarak öne çıkmaktadır. Tüketicinin bilinçlendirilmesi ve sağlıklı gıda seçimlerinin teşvik edilmesine yönelik bu yaklaşım, sağlığa olan odağın artırılmasında önemli bir adım olarak görülmektedir.

Anahtar kelimeler: Nutri-score, Beslenme kalitesi, Besin etiketi.

PET ŞİŞEDEN 3D FİLAMENT ÜRETİMİ

Selami Semih ERGİN

selamiergin062004@gmail.com

Ferhat AKAN

ferhatakan.2015@gmail.com

Nurullah ALACALAR

alacalarnurullah92@gmail.com

Cihan ÜNLÜ

cihannunl06@gmail.com

Sefa PEHLİVAN

sfpehvn@gmail.com

Burhan BAYHAN

bayhanburhan@gmail.com

Selçuk Üniversitesi

Cihanbeyli Meslek Yüksekokulu

Makine ve Metal Teknolojileri Bölümü

Özet

Pet şişeden filament yapımı, geri dönüşüm ve 3D baskı teknolojisinin birleşimini temsil eder. Bu işlem, atık PET şişelerin eritilmesi ve filament haline getirilmesiyle gerçekleştirilir. İlk adım, PET şişelerin toplanması ve temizlenmesidir. Ardından, şişeler, yüksek sıcaklıklarda eritilir ve ekstrüzyon işlemine tabi tutulur. Bu süreç, eritilmiş plastikten ince filament tellerinin oluşturulmasını sağlar. Filamentler daha sonra soğutulur ve istenilen boyuta kesilir. Kaliteli filament üretimi için sıkı kalite kontrol önlemleri alınmalıdır. Bu adımlar, filamentin kusursuz bir şekilde 3D yazıcıda kullanılabilir hale gelmesini sağlar.

Pet şişeden filament üretiminin avantajları arasında çevresel etkinlik, maliyet tasarrufu ve malzeme çeşitliliği bulunmaktadır. Atık PET şişelerin geri dönüştürülmesi, çevresel atık miktarını azaltır ve doğal kaynakların korunmasına katkı sağlar. Ayrıca, filament üretimi geleneksel hammaddelerle karşılaştırıldığında daha ekonomiktir. PET şişelerin yeniden kullanılmasıyla, yeni filamentlerin üretimi için petrol gibi doğal kaynaklardan tasarruf edilir. Bu da hem maliyetleri düşürür hem de doğal kaynakların sürdürülebilirliğini artırır. Ayrıca, PET filamentlerin 3D baskıda kullanılabilmesi, geniş bir uygulama yelpazesi sunar. Dayanıklı, hafif ve esnek olmaları, birçok endüstriyel ve kişisel projede tercih edilmelerini sağlar.

Ancak, Pet şişeden filament üretimiyle ilgili bazı zorluklar da bulunmaktadır. Kaliteli filament elde etmek için prosesin her aşamasında dikkatli bir kalite kontrol gereklidir. Ayrıca, atık PET şişelerin toplanması ve temizlenmesi gibi başlangıç aşamaları zaman alıcı ve maliyetli olabilir. Bununla birlikte, doğru ekipman ve proseslerle, bu zorluklar aşılabılır ve PET şişelerden filament üretimi, sürdürülebilir bir geri dönüşüm seçeneği ve 3D baskı endüstrisi için değerli bir malzeme kaynağı olabilir.

Bu çalışmada, atık pet şişeleri kullanılarak günümüzde yaygın hale gelen 3D yazıcıda kullanılacak filament dönüşmesini sağlayan düzenek kurulmuştur. Bu tür çalışmaların artırılması ile hem çevre hem de ekonomi açısından büyük katkılar sağlanmış olacaktır. Ayrıca bu çalışma okulumuzda sergilenerek çevreye duyarlılık duygularının uyandırılması konusunda iç ve dış paydaşlara büyük katkılar sağlamaktadır. Sıfır atık gibi projeler ile disiplinler arası çalışmaların artırılarak daha faydalı sonuçlar alınabilir. Milli Eğitim Bakanlığı gibi kurumlarla işbirliği yaparak öğrencilerimize bu konudaki duyarlılığı artırılabilir.

Anahtar kelimeler: 3D Yazıcı, Filament, Geri Dönüşüm

OSMANLI DEVLETİNDE CÜZAMLILIK OLMAK

İhsan TURHAN

Hacettepe Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Tarih Bölümü, ihsanturhannn@gmail.com

Özet

Bu çalışma, Osmanlı Devleti'nde cüzam hastalığını ve bu hastalığın toplum üzerindeki etkilerini konu edinmektedir. Cüzam ya da lepra hastalığı "Mycobacterium Leprae" (Hansen Basili) ile meydana gelen doğrudan ya da dolaylı olarak bulaşabilen kronik ve enfeksiyöz bir hastalık olarak tıp literatüründe tanımlanmaktadır. Çocukların hastalığa yakalanma oranının daha yüksek olduğu bilinmekte ve bu durumun bağışıklık sistemi ile doğrudan alakalı olduğu düşünülmektedir. Lepra kelimesi Eski Yunanca kabuklu, pullu anlamına gelen λεπρός (leprós) kelimesinden türetilmiş, tıp literatürüne ve Batı dillerine bu şekilde geçmiştir. İbranice'de "Tsaraat", Hintçe'de "kasta" ve Aramice'de "gzam" olarak bilinmektedir. Antik tıp yazmalarını bazılarında ise Elephantiasis olarak geçmektedir. Genel varsayıma göre hastalığın üç çeşidi olduğu kabul edilmektedir. Bunların ilki Lepromalı cüzam, ikincisi lepra tuberculoides ve üçüncüsü ise sinir cüzamıdır ve genellikle daha az bulaşıcıdır. Kutsal kitaplarda ve dini anlatılarda sıklıkla cüzamdan bahsedilmektedir. Dini terminolojide mucize ve lanet kavramlarını pekiştirmek adına cüzamın kullanıldığını söylemek mümkündür. Hz. Muhammed'e atfedilen hadislerin bazılarında cüzamın bulaşıcı bir hastalık olduğuna işaret edilmektedir. Peçevi tarihinde Abdülkadir Geylani'nin cüzamlıları iyileştirmesi keramet olarak anlatılır. Klasik anlatılarda cüzamın haclı seferleri sonrasında Avrupa'ya girdiği anlatılmakla birlikte yapılan araştırmalar bu bilginin doğru olmadığını göstermiştir. Avrupa dünyasında yüzyıllar boyunca cüzamlılar Tanrı'nın lanetledikleri olarak anılmışlar ve toplum hayatından uzaklaştırılmıştır. Bunun için özel hastaneler kurulmuştur. İskoçya ve İskandinavya dışında neredeyse tamamen ortadan kaybolmasıyla tecrit alanı misyonu üstlenen bu hastaneler modern anlamdaki hastanelerin temelini oluşturmuşlardır. Cüzam hastalığı Osmanlı Hakimiyetinden önce de özellikle Anadolu ve Arap topraklarında görülmekteydi. Osmanlı devrinde Anadolu ve Arap topraklarında yaygın olarak görülürken Rumeli topraklarında cüzamlıların bulunduğu dair herhangi bir belgeye rastlanmaması bulaşma şekli hakkında bir ipucu niteliğindedir. Balkan coğrafyasının belli iklim özelliklerinin Anadolu'da cüzam vakalarının görüldüğü bazı bölgelerle benzerlik göstermesi hastalığın bulaşma veya yayılma ortamının iklime bağlı olmadığı düşündürmektedir. Cüzamlılar Osmanlı Devleti'nde miskin olarak da bilinmekteydiler. Bununla birlikte miskin kelimesi yardıma muhtaç kişilerin tümünü ifade etmek için de kullanılmıştır. Miskin kelimesine vurgu yapılmasının temelinde halkın merhamet duygusunu uyandırmak yatmaktadır. Dış görünüşleri ve hastalığı diğer insanlara bulaştırma ihtimalleri dolayısıyla toplumsal hayattan sürgün edilmiş ve kendi içlerinde yaşayabilmeleri için tecrit edilmiş olmaları dolayısıyla cüzamlılar, tahsis edilen gelirler ve yapılan yardımlarla geçinmek durumundaydılar. Bu ifadenin tercih edilmiş olması toplumdaki zaten dışlanmış olan bu gruba karşı sempati duygusu uyandırmak amacı güdüldüğünü göstermektedir. Cüzam toplumsal hayatta itilmişliğin ve kendi içinde yaşamının verdiği bir depresyon ve anksiyete ortamının vücut bulmuş halidir. Fiziksel olarak kişide meydana gelen deformasyonlar bireyde toplum tarafından kabul edilmeme ve yalnızlaşmaya sebep olmaktadır. Çağdaş yaşamda her ne kadar tedavisi olan bir hastalık olsa da toplum nezdinde hala korkulan bir hastalıktır.

Anahtar kelimeler: Cüzam, Osmanlı toplumu, Osmanlı'da Miskinler

FINANSAL KRİZLER SÜRECİNDE VE SONRASINDA TÜRK BANKACILIK SİSTEMİNİN ROLÜ

Cansu DEMİR KARA

Hitit Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Bankacılık ve Finans Anabilim Dalı (Tezli), cdemir446@hotmail.com

Özet

Banka, ekonomik faaliyeti sürdürmeye yarayan güvene dayalı ciddi bir kurumdur. Popülasyonun artması ve ekonominin dışa açılması, yerli – yabancı sermayeli bankaların sayısının artmasına sebep olmuştur. Bu tür bankaların sektörde devam etmesi için mali ve kurumsal yapının göz ardı edilmeyecek seviyede ulaşması gerekir. Aksi takdirde bankacılık sektöründe meydana gelebilecek kredi, faiz, likidite ve kur riski finansal krizlere sebep olmaktadır. Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin temel hedeflerinin arasında makroekonomi ve mikroekonomi gelişmelerinin yanı sıra meydana gelen bu tür olumsuzluklar bankacılık sektörünü etkilemektedir. Fazla borçlanma, sermaye hareketliliği, politiklardaki dengesizlik ve enflasyon gibi temel faktörler finansal krizleri doğurmaktadır. Türkiye, ne yazık ki 1990 yılında ilk Körfez Krizi ile finansal krizini yaşamıştır. Bu öncü kriz ile Türk Bankacılık sistemi kriz sürecinde mevduat faizini artırarak ve enflasyonu yüksek tutarak yaşanan olumsuzluk karşısında doğru yöntemleri bulmuştur. Finansal kriz sürecinde olabilecek çözümler içerisinde bankacılık sisteminde yapılacak adımlar çeşitlendirilmiştir. Bunlar sıra gözetmeksizin krizin belirlenmesi, kriz kurulu oluşturulması, maddi ölçütlerin araştırılması ve belirlenmesi, bankacılıktaki aktiflerin yapılandırılması, güvenilir kamu kaynaklarından yararlanılması gibi etkenlerden oluşmaktadır. Kriz sürecinde yararlanılan bu tür iyileştirmeler zincirleme bir olay örgüsünden ibaret değildir. Krizlerin başlamasının önceden tahmin edilebilirliği elbette vardır, fakat dışsal sebepler bu durumu hızlandırabilir veya geciktirebilir. Bu sebepten ötürü sadece bankacılık sisteminin yardımı ile krizler ne yazık ki zamanında veya en kısa sürede sonlandırılmayabilir. Bu durumda ülkenin politika durumu gibi sebeplerde göz önünde bulundurulmalıdır. Kriz sonrasında ise bankacılık sektöründe birçok temel yapı taşları oluşturulmalıdır. Bunlar makroekonominin iyileştirilmesi, bankacılık problemlerinin ele alınması ve büyümeden iyileştirilmesi, zarar niteliği taşıyan varlıkların elden çıkarılması, denetimin güçlenmesi, yeniden sermayeleştirilmesidir. Özellikle aynı ülkede bulunan yerli ve yabancı bankaların eş zamanlı politikaları yerinde, zamanında uygulaması ve finansal krizlere neden olan faktörleri sonlandırması gerekir. Ayrıca bu tür çözümler finansal krizin sonrasında da finansal istikrarın devam etmesinde yardımcı olabilir. Bu çalışma, Türkiye'nin 2001 yılı sonrası dönemde yerli-yabancı sermayeli bankaların TBB'den elde edilen verileri ile finansal krizlere olan etkisini öncelikle Dickey -Fuller testinde anlamlı ve doğru varyasyona ulaştırmak için bir veya birden fazla fark alınarak analize başlanmayı hedeflenmiştir. Bu analizin devamında ise bankacılık sisteminde kriz sürecinde alınan banka aktifindeki veriler ile kriz sonrasında oluşan aktiflerin birbiri arasında nedensellik bağlamı olup olmadığı tespit edebilmek için Granger Nedensellik Testi uygulanması hedeflenmiştir. Bilindiği üzere finansal krizin çözüm süreci yavaş veya hızlı ilerleyebilir buradaki önemli olan durum etkin, doğru ve kesin sonuçlar ile ilerlenerek finansal krizin geride bırakılmasıdır.

Anahtar kelimeler: Banka, Finansal Piyasa, Kriz, Analiz, Granger Nedensellik Testi.

CANLANDIRMA SİNEMASINDA ÖNCÜ ÇALIŞMALAR

Nurşin KAPLAN

Yıldız Teknik Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Sanat ve Tasarım, nursnkaplan@gmail.com

Erkan ÇİÇEK

Yıldız Teknik Üniversitesi

Sanat ve Tasarım Fakültesi

Sanat Bölümü, Dr. Öğr. Üyesi, ercicek@yildiz.edu.tr

Özet

Bir şeylerin sadece hareket ettirilmesi değil aynı zamanda hayata geçirilmesi olarak da ifade edilen canlandırma kavramının Türkçe karşılığı son dönemlerde daha sık ifade edilmekte ve aynı zamanda canlandırma kelimesinin güncel Türkçe sözlükteki karşılığı “Animasyon” olarak karşımıza çıkmaktadır. Animasyonu “aradaki boşluklar” olarak tanımlayan ünlü yönetmen ve animatör Norman Mc Laren’e göre animasyon, “hareket eden çizim sanatı değil çizilen hareket sanatıdır dolayısıyla önemli olan var olandan ziyade çerçeve arasında ne olduğudur.” Bu sebeple animasyonu, kareler arasında uzanan görünmez boşlukları değiştirme sanatı olarak ifade etmektedir (Brigitta 2012, s.19). Görüldüğü üzere animasyon ilk çağlardan beri içinde bulunduğu toplumdan, kültürden ve farklı disiplin dallarından etkilenip ona göre şekillenmiştir. Hareketli görüntü oluşturma konusunda birçok medeniyetler denemeler yaparak bu sürece katkıda bulunmuştur. Özellikle geçmişe baktığımızda animasyonun(canlandırma) sürekli sinema ve fotoğraf disiplinleriyle etkileşim içerisinde olduğunu ve her yeni keşif ile birlikte yeni çalışmalara imza atıldığını görmekteyiz. 19. yüzyılın sonlarına kadar geleneksel yöntem olan el çizimleri ile animasyon denemeleri yapıldığını aynı zamanda çeşitli optik oyuncaklar icat edilerek ve farklı düzenekler ile kurulmuş hareketli fotoğraf denemeleri yapılarak canlandırma üzerinde çalışılmıştır. Fotoğraf makinasının icat edilmesi ile beraber sinema ve canlandırma sektörünün hızlı bir şekilde ilerlemesine yardımcı olmuştur. Bu yenilikler ile beraber çeşitli yapım teknikleri geliştirilmiş ve canlandırma sinemasını her geçen gün ileri seviyeye taşımıştır. Sinema ile bir bütün haline gelen canlandırma sineması, sinema tarihinin her aşamasını irdeleyerek ilerlemiştir.

Bu çalışmada, “Canlandırma Sinemasının Öncülerinden Emile Cohl, Winsor McCay, Otto Mesmer” değinilecektir. Ayrıca, “Canlandırma Sektörünün Öncüleri: Amerikan ve Japon Sineması, Walt Disney Sinemasında Cinsiyet ve Hayao Miyazaki Sinemasında Cinsiyet konularına” ele alınmıştır.

Çalışmanın Modeli ise araştırmaya ve literatür yoklamasına dayalı Niteliksel Betimleme modeli tercih edilmiştir. Araştırmanın durum tespiti için kitap, dergi, makale, tez örnekleri incelenmiştir. Böylece alınacaktır.

Sonuç olarak; sinemanın temsil gücü ile izleyiciye aktarılan toplumsal cinsiyet kavramları ele alınmış olup Sosyal çevre içerisinde varlığını sürdüren bireyler süreç içerisinde toplum tarafından kabul gören belirli kalıplar içerisinde varlığını sürdürmeye yönlendirilmiştir. Diğer yandan canlandırma sinemasında toplumsal cinsiyetçilik kalıplarının varlığının devamı ve bu kavramların tespit edilmesi önem arz etmiştir.

Anahtar Kelime: İletişim, Tasarım,Canlandırma, Sinema, Cinsiyet.

İŞYERİNDE MOBBİNG: TANIM, ETKİLER VE MÜCADELE STRATEJİLERİ

Ceren GÖKGÖZ

Hitit Üniversitesi

Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu

Finans Bankacılık ve Sigortacılık Programı, cerenin@icloud.com

Özet

Bu araştırma, işyerlerindeki mobbingin tanımını, belirtilerini, nedenlerini ve sonuçlarını ele alarak, mobbingle mücadele yöntemlerini incelemektedir. Mobbing, işyerindeki güç dengesizliği nedeniyle bir çalışanın diğerine karşı sistematik olarak kötü davranılması durumunu ifade eder. Araştırmalar, sürekli eleştirme, aşağılama ve dedikodu yayma gibi davranışların mobbingin belirtileri arasında öne çıktığını göstermektedir. Mobbingin nedenleri genellikle işyerindeki güç dengesizliği, rekabet ortamı ve kıskançlık gibi faktörlere dayanmaktadır.

Bu çalışmanın amacı, işyerindeki mobbingin yaygınlığını ve etkilerini vurgulamak ve mobbingle mücadele için etkili stratejiler geliştirmektir. Mobbingin, çalışanların psikolojik ve fiziksel sağlığını olumsuz etkileyebileceği ve iş performansını düşürebileceği önemli bir sorun olduğu kabul edilmektedir. Bu nedenle, mobbingin işyerlerinde farkındalığını artırmak ve etkili mücadele stratejilerini belirlemek önemlidir.

Araştırmanın verileri, anket yoluyla elde edilecektir. Anket, çalışanların mobbing algısını ve mobbingle mücadele yöntemlerini anlamak amacıyla hazırlanacaktır. Bu anket, çalışanların mobbinge maruz kalma durumlarını belirlemeye ve işyerindeki mobbingle mücadele stratejilerine ilişkin görüşlerini değerlendirmeye yönelik olacaktır. Anket sonuçları, işyerlerinde mobbingin yaygınlığı ve etkili mücadele yöntemlerinin belirlenmesine yardımcı olacaktır.

Literatür taraması, mobbingin tanımı, belirtileri, nedenleri, sonuçları ve mücadele yöntemleri hakkında mevcut bilgiyi derleyerek araştırmaya temel oluşturacaktır. Ardından, bir anket çalışması düzenlenerek işyerlerinde mobbing algısını ve mobbingle mücadele yöntemlerine ilişkin çalışanların görüşleri toplanacaktır. Elde edilen veriler, çalışmanın amacına ulaşmak için analiz edilip yorumlanacaktır.

Mobbingin işyerlerindeki çalışanların sağlığı üzerindeki etkilerini anlamak ve mobbingin önlenmesi ve mücadele edilmesi için etkili stratejiler geliştirmek amacıyla yapılan bu çalışma, işyerlerinde mobbingin yaygınlığını ve etkilerini vurgulamaktadır. Sonuç olarak, mobbinge karşı mücadelede etkili yöntemler arasında şirket politikalarının oluşturulması, çalışanlara eğitim verilmesi, açık iletişim kanallarının kurulması ve liderlik eğitimlerinin düzenlenmesi önemlidir. Ayrıca, mobbingin hukuki boyutunun vurgulanması da önemlidir, böylece mağdur olan çalışanların hakları korunabilmektedir. Sonuç olarak, mobbingin önlenmesi ve mücadele edilmesi gereken bir sorun olduğu vurgulanmıştır. Bu araştırma, işyerlerinde daha sağlıklı ve adil bir çalışma ortamı oluşturulmasına katkı sağlamayı amaçlamaktadır.

Anahtar kelimeler: Mobbing, İşyeri stresi, Çalışan sağlığı

ÇOCUKLARDA PROBLEMLİ TEKNOLOJİ KULLANIMI VE OBEZİTE

Selen GENÇOĞLU

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık, slngencoglu@hotmail.com

Özet

Problemlili teknoloji kullanımı, teknolojinin bilinçli olmayan ve kontrolsüz bir şekilde kullanımı sonucu ortaya çıkan davranışsal bir bağımlılıktır. Problemlili teknoloji kullanımının çocukların gelişim alanlarından zihinsel, sosyal, duygusal, dil ve fiziksel/psikomotor beceri alanlarında birçok olumsuz sonuçları vardır. Obezite ise bu sonuçlardan bir tanesidir. Bu çalışmada Türkçe alanyazın ışığında çocuklarda problemlili teknoloji kullanımının obezite ile ilişkisi incelenmiştir ve çocuklarda problemlili teknoloji kullanımının obeziteye yol açtığı ortaya koyulmuştur. Günümüzde teknoloji kullanımının artması nedeni ile yapılan çalışmanın yararlı olacağı düşünülmektedir.

Bağımlılık her ne kadar sigara, alkol, uyuşturucu gibi maddelerin kullanımı ile ilişkilendirilse de sadece bu tür maddelerin kullanımı bağımlılık yapmaz. Bilgisayar, internet, tablet, mobil telefon gibi teknolojik cihazların ve uygulamaların fazla kullanımı da bağımlılık yapmaktadır. Bağımlılık zevke neden olan madde veya davranışların artan miktarlarda tekrarlanmasıyla ortaya çıkan bir bozukluktur. Psikoaktif bağımlılıklar ve davranış bağımlılıklar olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Problemlili teknoloji kullanımı davranışsal bağımlılıklardan bir tanesidir. Problemlili teknoloji kullanımı; internet bağımlılığı, oyun bağımlılığı, cep telefonu/akıllı telefon bağımlılığı, sosyal medya bağımlılığı gibi türleri içine alan çatı bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Bireylerde teknolojik cihazlardan ayrı kaldığında panik olma, huzursuzluk belirtileri yaşanmaktadır. Gelişen teknoloji hayatımızda pek çok yenilik ve kolaylık sağlamaktadır. Bu sayede farklı amaçlar doğrultusunda teknoloji günlük hayatta sık sık kullanılmaktadır. Fakat teknolojinin amacını aşan ve fazla kullanımı bağımlılığa yol açmaktadır. Problemlili teknoloji kullanımı pek çok ciddi sorunlara yol açmaktadır. Obezite ise bu sorunlardan bir tanesidir. Obezite; vücut yağ dokularında fazla yağ birikmesi sonucu oluşan kronik bir sağlık sorunudur. İnsan sağlığını tehlikeye sokacak kadar tehlikelidir. Obezite fazla yiyecek tüketilmesinin yanında hareketsiz kalma sonucunda ortaya çıkmaktadır. Uzun süre teknolojik cihaz karşısında olan çocuk fazla hareketsiz kalmakta ve bu durumda obezite riskini artırmaktadır.

Sonuç olarak çocuklarda problemlili teknoloji kullanımı ile obezitenin ilişkili olduğuna ulaşılmıştır. Bu sorunlar ile baş etmek için ise bilinçli teknoloji kullanımına ve çeşitli önleme çalışmalarına ihtiyaç duyulmaktadır. Okul içerisinde aktif faaliyet gösterebilecekleri etkinlikler planlanmalı, spor faaliyetleri desteklenmeli, günlük teknolojik cihaz kullanım süresi hakkında geri bildirim sağlanmalı, gerekirse psikiyatristlerle temasa geçilmelidir.

Anahtar kelimeler: Problemlili teknoloji kullanımı, Çocuk, Obezite

OKUL ÖNCESİ DÖNEMDEKİ ÇOCUKLARIN TEHLİKE KAVRAMINA YÖNELİK ALGILARI

Dilan ARSLAN

Hitit Üniversitesi

Sungurlu Meslek Yüksekokulu

*Çocuk Bakımı ve Gençlik Hizmetleri Bölümü/Çocuk Gelişimi Önlisans Programı Öğrencisi,
arslandilan2418@gmail .com*

Nevra DİKİLİTAŞ

Hitit Üniversitesi

Sungurlu Meslek Yüksekokulu

*Çocuk Bakımı ve Gençlik Hizmetleri Bölümü/Çocuk Gelişimi Önlisans Programı Öğrencisi,
nevradikilitas0133@gmail .com*

Fatime Sabahat IŞIKTEKİNER

Hitit Üniversitesi

Sungurlu Meslek Yüksekokulu

*Çocuk Bakımı ve Gençlik Hizmetleri Bölümü/ Çocuk Gelişimi Programı
Öğr. Gör. Dr., fatimeisiktekiner@hitit.edu.tr*

Özet

Okul öncesi dönem, çocuğun yaşam sürecinde kritik öneme sahiptir. Doğumdan altı yaşa kadar olan süreci kapsayan bu dönemde, çocuk gelişimsel olarak pek çok deneyimi edinmekte ve diğer dönemlere temel olabilecek becerileri de kazanmaktadır. Çocuğun tüm gelişim alanlarının en hızlı olduğu okul öncesi dönemde, çocuğun doğuştan var olan potansiyelinin en üst düzeye çıkarabilmek için çocuğun hem fiziksel hem de sosyal çevresinin zengin uyaranlarla olması oldukça önemlidir. Özellikle çocuğun merak duygusunun yüksek olduğu bu dönemde, çocuk araştırmaya, incelemeye, sorular sormaya başlamaktadır. Merak ettiği şeyi keşfetmek için tüm duyularını kullanarak gözlemler yapmaktadır. Bu gözlemler sırasında ise tehlike oluşturabilecek durumlarla karşılaşabilmektedir. Bununla birlikte çocuklar açısından risklerin yüksek olduğu okul öncesi dönemde, çocukların tehlikelere ya da kazalara da en fazla maruz kaldığı belirtilmektedir. Dolayısıyla bu dönemde çocuklara tehlikeli durumların neler olduğu ve bu durumlarda ne yapılacağı hakkında bilgi ve becerilerin kazandırılması gerekmektedir. Eğitim programlarında bu bilgi ve becerilerin kazandırılmasına yönelik planlamaların yapılması ve çocukların farkındalıklarının artırılmasının oldukça önemli olduğu düşünülmektedir. Bu açıklamalar doğrultusunda bu araştırmanın amacı, okul öncesi eğitimi alan 48-72 aylık çocukların “tehlike” kavramına yönelik görüşlerini belirlemektir. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden, sorgulanan olay hakkında derinlemesine ve bütüncül bilgi edinilmesine olanak sağlayan durum çalışması yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu, Çorum ili Sungurlu ilçesinde yer alan Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlı okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 48-72 ay arası 9 kız ve 7 erkek toplam 16 çocuk oluşturmuştur. Verilerin toplanmasında görüşme ve resim çizip anlatma teknikleri kullanılmıştır. Çocuklara ilk olarak “ Sence tehlike nedir? Tehlike denildiğinde aklına ne geliyor? sorusu sorulmuş sonrasında çocuklardan “Bana tehlikeli olduğunu düşündüğün bir şey çizer misin?” sorusu sorularak yaptıkları resimleri anlatmaları istenmiştir. Veriler betimsel analiz tekniği ile analiz edilmiştir. Çocukların verdikleri cevaplar ve çizdikleri resimlerden alınan bulgular doğrultusunda kodlamalar yapılarak, bu kodların belirli kategoriler altında toplanması sağlanmıştır. Çocukların verdikleri cevaplar doğrultusunda; çevresel, psikolojik, fiziksel ve sağlıkla ilgili olmak üzere dört kategori belirlenmiştir. Çocukların “Sence tehlike nedir?” sorusuna verdikleri cevaplar incelendiğinde, en çok çevresel tehlike kategorisinde cevap verdikleri görülmektedir. Bunun dışındaki diğer kategorilere bakıldığında sırasıyla psikolojik, fiziksel ve sağlıkla ilgili cevap verdikleri

10.Hitit Öğrenci Kongresi (16-19 Mayıs 2024)

tespit edilmiştir. Çevresel tehlike ile ilgili verdikleri cevaplar arasında “elektrik çarpması, kaza yapmak, ateşle oynamak” gibi ifadeler kullandıkları görülmüştür. “Bana tehlikeli olduğunu düşündüğün bir şey çizer misin?” sorusuna verdikleri cevaplarda en çok çevresel tehlike ile psikolojik tehlikeye yönelik ifadeler kullandıkları, ayrıca çocuklardan sadece birinin sağlıkla ilgili tehlike olarak “mikrop” cevabını verdiği belirlenmiştir. Çocukların çoğunlukla yangın içerikli olayları tehlike olarak gördükleri saptanmıştır.

Anahtar kelimeler: Tehlike Kavramı, Okul Öncesi Dönem, Çocukların Görüşleri

BANKACILIKTA ETİK VE SORUMLULUK BİLİNCİ: ÇORUM ÖLÇEĞİNDE BİR KAMU BANKASI ÖRNEĞİ

Eda GELGÖR

Hitit Üniversitesi

Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu

Finans Bankacılık ve Sigortacılık Programı, 1998edagelgor@gmail.com

Özet

Bankacılık sektöründe etik ve sorumluluk bilincinin önemi, sadece bankaların müşterilerin finansal varlıklarını güvenle yönetmekle sınırlı kalmaz, aynı zamanda toplumun genel refahı ve finansal istikrarı için de hayati bir unsurdur. Bankalar, finansal sistemin sağlıklı işleyişini sağlamakla yükümlüdürler ve bu süreçte toplumun güvenini korumak ve güveni artırmak da önemli bir rol oynar. Öncelikle, bankaların müşterilerine karşı olan sorumlulukları vardır. Müşterilere karşı dürüstlük, şeffaflık ve güvenilirlik gibi temel etik prensiplere bağlı kalmak, onların finansal varlıklarını korumak için önemlidir. Etik olmayan uygulamalar, müşterilerin güvenini sarsabilir ve finansal istikrarsızlığa yol açabilir. Ancak bankaların sorumlulukları sadece müşterilerle sınırlı değildir. Topluma karşı da bir sorumlulukları bulunmaktadır. Bankalar, kredi verme, yatırım yapma ve diğer finansal hizmetler aracılığıyla ekonomik büyümeyi desteklemekte ve istihdamı artırmaktadır. Dolayısıyla, bankaların etik ve sorumluluk bilinci, ekonomik kalkınma ve toplumsal refah için de hayati öneme sahiptir. Ayrıca, bankaların finansal sistemin istikrarını sağlamaları beklenmektedir. Etik olmayan davranışlar ve sorumsuz uygulamalar, finansal krizlere yol açabilir ve geniş çapta ekonomik zarara neden olabilir. Bu nedenle, bankaların etik ilkeler ve sorumluluk bilinci doğrultusunda hareket etmeleri, finansal sistemin sağlamlığını ve istikrarını korumak için önemlidir.

Etik ve sorumluluk bilinci, bankaların müşteri memnuniyetini artırırken, finansal sistemde güveni sağlamak ve toplumun refahına katkıda bulunmak için kritik öneme sahiptir. Bankacılık sektöründe, etik olmayan davranışlar veya sorumsuz uygulamalar, finansal istikrarı tehdit edebilir, müşteri güvenini sarsabilir ve toplumsal adaleti zedeleyebilir. Örneğin, müşteri gizliliğinin ihlali, haksız rekabet uygulamaları veya hileli işlemler, bankacılık sisteminin güvenilirliğini ve toplumun bankalara duyduğu güveni ciddi şekilde sarsabilir. Bu nedenle, bankacılık sektöründe etik ve sorumluluk bilincinin güçlendirilmesi, sağlıklı bir finansal sistem ve sürdürülebilir bir toplum için hayati öneme sahiptir. Bankaların uzun vadeli başarısı ve toplumsal etkisi, etik ve sorumluluk bilincinin sağlam temellere dayandırılmasına bağlıdır.

Bu bağlamda, bu çalışmanın amacı, bankacılıkta etik kavramının önemini incelemek ve sorumluluk bilincinin banka yöneticileri ve personeline katkılarını belirlemektir. Bankalar, müşteri kaybı ve iç sorunlar gibi sonuçlarla karşılaşmamak için etik ve sorumluluk bilincine önem vermek zorundadırlar. Bu çalışma, bankaların bu kavramları etkin şekilde kullanmalarını sağlamak ve banka yöneticileri ile personeline rehberlik etmek amacıyla gerçekleştirilecektir. Bu kapsamda, bir kamu bankasının Çorum merkezindeki şube müdürleriyle yapılacak yüz yüze görüşmeler, çalışmanın temelini oluşturacaktır. Bu görüşmelerden elde edilen veriler, bankacılıkta etik ve sorumluluk bilincinin mevcut durumunu değerlendirmek için kullanılacaktır. Ayrıca, bu veriler, bankacılık sektöründe etik ve sorumluluk bilincinin nasıl geliştirilebileceği konusunda yönlendirici olacaktır. Sonuç olarak, bu çalışma bankacılık sektöründe etik ve sorumluluk bilincinin önemini vurgulamakla kalmayacak, aynı zamanda banka yöneticilerine ve personeline bu kavramları benimsemeleri konusunda yol gösterecektir.

Anahtar kelimeler: Bankacılıkta Etik, Bankacılıkta Sorumluluk Bilinci, Güven

TPACK IN TURKISH PRE-SERVICE EDUCATION: SYSTEMATIC LITERATURE REVIEW

Assoc. Prof. Dr. İhsan ÜNALDI

Neşehir Hacı Bektaş Veli University

Institute of Social Sciences

Department of Foreign Language Education, ihsan@nevsehir.edu.tr

Esmannur KARA

Neşehir Hacı Bektaş Veli University

Institute of Social Sciences

Department of Foreign Language Education, esmanur.kara2000@gmail.com

Abstract

As in many countries, practicum is an obligatory part of the English as a Foreign Language (EFL) teacher education program in Türkiye. In the practicum, senior English Language Teaching (ELT) students have a chance to practice both their theoretical knowledge and teaching skills. So, since the practicum helps pre-service teachers overcome the gap between theory and practice and combine both of them effectively Practicum is an important aspect of EFL teacher education. In pre-service education, candidate EFL teachers attend schools of The Ministry of National Education under the supervision of an experienced teacher. It takes six hours per week during two semesters of the final year of undergraduate education. It helps them to gain professional competencies which will be an indispensable part of their future teaching. EFL prospective teachers are required to acquire professional qualifications to have effective teaching skills. Technological Pedagogic Knowledge (TPACK) is one of the most important ones among these qualifications. Obtaining TPACK is a must for candidate EFL teachers because technological, pedagogical, or content knowledge are not sufficient by themselves. Being able to integrate them into each other in the classroom is a pivotal skill for becoming a proficient and skillful language teacher. On this basis, this study aims to review the studies conducted about TPACK of Turkish pre-service EFL teachers between the years 2013 and 2023. This study is focused on the evaluation of previously conducted academic research in the literature through systematic literature review method to examine them profoundly to have a better and more detailed understanding of these previous studies. This systematic literature review study includes thirteen studies in relation to TPACK of Turkish pre-service EFL teachers. The findings of the study show that an important literature gap exists in terms of the studies carried out related to TPACK of prospective English teachers in the Turkish context.

Keywords: Systematic Literature Review, Tpack, Pre-service Teacher Education

EĞİTİM FAKÜLTESİ ÖĞRENCİLERİNİN YÜKSEKÖĞRETİMDE KALİTE KAVRAMINA İLİŞKİN METAFORİK ALGILARININ İNCELENMESİ

Gizem YÖNAL

Bartın Üniversitesi

Eğitim Fakültesi / Sosyal Bilgiler Öğretmenliği

gizemynal868@gmail.com

Özet

Kalite kavramı, bireylerin yaşam süreçlerini ele alan ve gerekli uygunluk standartlarını içeren durumların nicel ve nitel verileri kapsamıdır. Ayrıca kalite, birey ve toplumun farklı bakış açılarına göre kalite standartlarının anlamsal ve ifadesel yelpazesini çeşitlendirir. Bu çeşitlilik, farklı standartlarda normlar ve değerlerin oluşmasını sağlar. Yükseköğretimde kalite kavramı ise, eğitim süreçleri ve hizmetler bütününde toplumun ve bireyin beklentilerini karşılayacak şekilde maksimize edilip sunulması olarak ifade edilmektedir. Üniversitelerin belirli üst standartlara sahip olması ve üniversite sıralamalarında üst sıralarda yer alması da bu kalite standartlarına uygunluk gösterir. Bu durum üniversitenin tercih edilebilirliğini artırırken, akademik unvanlar ve başarı sıralamaları gibi kişisel derecelendirmelerin yanı sıra, bireylerin ve toplumun yaşam kalitesi ve refahı üzerinde olumlu etkiler oluşturur. Dolayısıyla üniversitelerde kalite kültürünün yaygınlaştırılması ve kalitenin öneminin anlaşılması amacıyla üniversite öğrencilerinin bu konu hakkındaki düşüncelerinin incelenmesi, mevcut çalışmanın temel problemini oluşturmakta ve bu araştırmanın yapılmasını gerekli kılmaktadır. Bu çalışmada, yükseköğretimde kalite kavramını tam olarak kavrama, açıklama ve yorumlama şekillerini ortaya konulması amaçlanmaktadır. Böylece eğitim fakültesi öğrencilerinin yükseköğretimde kalite kavramına ilişkin metaforik algılarını derinlemesine inceleyerek, eğitim kalitesinin artırılması ve öğrenci memnuniyetinin sağlanması için kalite bağlamında yol gösterici bilgiler sunulması hedeflenmektedir. Metaforik bir çalışma özelliği taşıyan bu çalışmada oluşturulan metaforlar ile kalite farklı açılardan ele alınarak, daha derinlemesine bir anlayış sağlamak ve yükseköğretimde kalitenin metafor aracılığıyla soyut karmaşık olanı daha anlaşılır kılmaktadır. Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden fenomenoloji (olgubilim) deseni ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın çalışma grubu, kolay ulaşılabilir örnekleme yöntemi ile belirlenmiştir. Çalışma grubunu 2023-2024 eğitim öğretim yılı bahar döneminde Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde öğrenim görmekte olan öğrenciler oluşturmaktadır. Araştırmanın verileri, ilk bölümünü öğrencilere ilişkin demografik bilgileri; ikinci bölümünü ise "Kalite, ... benzer. Çünkü ..." ifadesine yer verilerek katılımcıların zihninde oluşan şemaları ölçmeye yarayacak bir form aracılığıyla toplanmıştır. Çalışma grubundan elde edilen veriler içerik analizi ile çözümlenmiştir. Araştırmadan elde edilen verilerin analiz süreci tamamlanarak, bulgu, sonuç ve önerilere daha sonraki süreçte yer verilmesi planlanmaktadır.

Anahtar kelimeler: Yükseköğretimde kalite kavramı, Metaforik algılar, Eğitim kalitesi

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN İSLAMİ FİNANSAL OKURYAZARLIK DÜZEYİ: HİTİT ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ

Zühal BOYACI

Hitit Üniversitesi

Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu

Finans Bankacılık ve Sigortacılık Programı, e-mail adresi : boyacizuhal030@gmail.com

Özet

Son yıllarda, finansal bilincin artmasıyla birlikte İslamî finansal okuryazarlık, küresel düzeyde önemli bir konu haline gelmiştir. İslamî finans, İslam'ın temel prensiplerine dayanarak faizsiz bankacılık, riba yasağı, helal kazanç gibi ilkelere odaklanır. Bu prensipler, İslam'ın finansal işlemlerde adalet, şeffaflık ve toplumsal refahı teşvik etme hedeflerini yansıtır. İslamî finansın belirgin özelliklerinden biri, katılım bankacılığı ürünleri olarak da adlandırılan finansal araçların tasarlanmasıdır. Bu ürünler, geleneksel faiz sistemine dayanmayan, karşılıklı risk ve kazanç paylaşımını esas alan yapılarıyla öne çıkarlar. Örneğin, kar ortaklığı (mudâraba), al-salam ve al-istisna gibi farklı finansal araçlar, İslamî finansın temel prensiplerine uygun olarak geliştirilmiştir. Ayrıca, sukuk adı verilen İslami tahviller ve takaful adı verilen İslami sigorta gibi ürünler de İslamî finansın çeşitliliğini artırmaktadır.

İslamî finansın sağladığı faydalar arasında adil gelir dağılımı, ekonomik istikrar, sosyal refahın artması ve finansal kapsayıcılığın gelişmesi önemli bir yer tutar. Bu sistem, finansal işlemlerde adil ve şeffaf bir ortam sağlayarak toplumun genel refahını artırmayı hedefler. Ayrıca, yoksulluğun azaltılması ve sosyal adaletin güçlendirilmesi gibi toplumsal amaçları da destekler. Türkiye'de İslamî finans sektörü son yıllarda önemli bir gelişme göstermiştir. Katılım bankaları ve diğer İslamî finans kurumları, bu sektörün büyümesine katkıda bulunmaktadır. Türkiye, İslami finans alanında önemli bir potansiyele sahip olup, bu alanda daha fazla büyüme ve gelişme potansiyeline sahiptir.

Bireyler, İslami finansal okuryazarlıklarını geliştirmek için çeşitli kaynaklardan faydalanabilmektedir. Kitaplar, seminerler, çevrimiçi kurslar ve uzman görüşleri bu kaynaklardan sadece birkaçıdır. Bireyler, kendi finansal bilinçlerini artırarak hem kişisel hem de toplumsal düzeyde daha sağlam bir finansal gelecek inşa edebilmektedirler.

Bu çalışmada, Hitit Üniversitesi öğrencilerinin İslami finansal okuryazarlık düzeyini değerlendirmek ve bu alandaki bilgi birikimini artırmak amaçlanmaktadır. Araştırma sonuçları, Türkiye'deki gençlerin İslami finans konusundaki bilgi düzeyini anlamak ve bu alandaki eğitim programlarını iyileştirmek için değerli bir kaynak oluşturacaktır.

İslamî finansal okuryazarlık, günümüzün finansal dünyasında önemli bir kavramdır. Hitit Üniversitesi'nde yapılan araştırma, bu alandaki bilgi ve becerileri değerlendirerek gelecek eğitim programlarının geliştirilmesine katkıda bulunacaktır. Bu araştırma, Türkiye'deki gençlerin İslami finans konusundaki bilgi düzeyini anlamak ve bu alandaki eğitim programlarını iyileştirmek için değerli bir kaynak oluşturacaktır.

Anahtar kelimeler: Katılım Finansı, İslami Finans, Faizsiz Finans

EKSTRAKORPOREAL ŞOK DALGA TEDAVİSİ

Büşra KÜRTÜNCÜOĞLU

*Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi
Sağlık Bilimleri Enstitüsü*

Fizyoterapi Ve Rehabilitasyon-Doktora, busrakurtuncuoglu@gmail.com

Dr. Öğr. Üyesi İsmail CEYLAN

*Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi
Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon Yüksekokulu*

Fizyoterapi Ve Rehabilitasyon, ismailceylan@ahievran.edu.tr

Özet

Ekstrakorporeal şok dalga tedavisi(EŞDT) kas iskelet sistemi bozukluklarında kullanılan non-invaziv bir tedavidir. 1980'ler de ilk kez böbrek taşı kırmak için kullanılan bu cihaz şuan plantar fasiit, epikondilit, tendinit, karpal tünel sendromu, kaynamayan kırıklar gibi çeşitli hastalıkların tedavisinde kullanılmaktadır. EŞDT'nin temel prensibi enerji taşıyabilen ve dokularda yayılan kısa durasyonlu ve hızlı akustik basınç dalgalarının dokulara etki etmesidir. Biyolojik etkisi incelendiğinde doku rejenerasyonu, anjiogenez, yara iyileşmesi ve kemiğin yeniden şekillenmesinde etkili olduğu bildirilmiştir. Doku rejenerasyonuna neden olduğu için kırıkta ve kemik hastalıklarında kullanılırken kısa sürede çok fazla girdi nedeniyle analjejik etkiye sahip olduğu bulunmuştur.

Şok dalgaları, radyal şok dalgası ve odaklanmış şok dalgası olarak ikiye türü vardır. Radyal şok dalgası daha geniş alana etki eder ve tendinit gibi yüzeysel dokularda tercih edilebilir. Odaklanmış şok dalgaları daha derine etki eder. Şok dalgaları için çeşitli parametreler mevcuttur. Enerjinin akış yoğunluğu birimi mJ/mm^2 olan ve düşük (enerji düzeyi $<0.08 \text{ mJ/mm}^2$), orta ($0.08 \text{ mJ/mm}^2 < \text{enerji düzeyi} < 0.28 \text{ mJ/mm}^2$) ve yüksek yoğunluklu ($0.28 \text{ mJ/mm}^2 < \text{enerji düzeyi}$) olarak sınıflandırılmıştır. Fakat literatür incelendiğinde farklı enerji parametreleri kullanılmıştır ve bir fikir birliği yoktur. EŞDT uygulanan hastalarda uygulama güvenilir ve yan etkileri uygulama sırasında ağrı, morarma, eritem gibi genellikle geçici durumlardır. Fakat kontrandike olduğu durumlar mevcuttur ve malign tümörler, fetüs, beyin, omurilik, akciğerler üzerinde kontraendikedir. Yapılan çalışmalar incelendiğinde farklı hastalıklarda EŞDT kullanılmıştır. 2018 'da yapılan bir çalışma patellar tendinopatide ekstrakorporeal şok dalga tedavisi kullanılmıştır. Sonuç olarak ağrı ve kas gücünde olumlu değişiklikler bulunmuştur. Yapılan diğer bir çalışmada aşıl tendinopatili bir hastada EŞDT uygulanmıştır. Kısa ve orta dönemde ağrı ve fonksiyon üzerinde anlamlı iyileşmeler rapor edilmiştir (9). 2023'te yapılan karpal tünel sendromunda EŞDT yapan bir çalışmada KTS'li olgularda anlamlı bir iyileşme olduğu bulunmuştur. Kırığı kaynamamış hastaların dahil edildiği başka bir çalışmada EŞDT'nin kırık iyileşmesini hızlandırdığı ve ağrıyı azalttığı bulunmuştur. 2019'da yapılan bir çalışmada lateral epikondilit üzerine EŞDT uygulanmıştır. Lateral epikondilit semptomlarında azalma ve iyileşme olduğu rapor edilmiştir. Sonuç olarak ekstrakorporeal şok dalga tedavisi çeşitli hastalıkların tedavisinde kullanılan ve olumlu sonuç alınan bir tedavi yöntemidir. Fakat kullanılan parametrelerin tam olarak bilinmemesi durumundan dolayı daha fazla çalışmaya ihtiyaç duyulmaktadır.

Anahtar kelimeler: Ekstrakorporeal şok dalga tedavisi, tendinopati, kırık, kts

KARPAL TÜNEL SENDROMU

Büşra KÜRTÜNCÜOĞLU

*Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi
Sağlık Bilimleri Enstitüsü*

Fizyoterapi Ve Rehabilitasyon-Doktora, busrakurtuncuoglu@gmail.com

Dr. Öğr. Üyesi İsmail CEYLAN

*Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi
Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon Yüksekokulu*

Fizyoterapi Ve Rehabilitasyon, ismailceylan@ahievran.edu.tr

Özet

Periferik sinirlerin vücudun segmental geçiş alanlarında kompresyona uğramasına tuzak nöropati denir. Üst extremité de görülen en yaygın tuzak nöropati Karpal tünel sendromu (KTS) olarak adlandırılmıştır. KTS n. medianusun karpal tünel içinde basınç artışı sonucunda kompresyona uğramasıyla oluşmaktadır. KTS'li vakaların çoğunluğu idiyopattir. Fakat tünel içerisindeki basıncı artmasına neden olan hamilelik, travma, romatizmal hastalıklar, ganglion kistleri gibi durumlar ile meydana gelmektedir. KTS yetişkin popülasyonunun %3'ünü etkilemektedir. KTS'nin prelevansı incelendiğinde kadınlarda erkeklere oranla 3 kat daha fazla görüldüğü bulunmuştur. KTS'nin etyolojisi incelendiğinde karpal tünel içerisinde basıncı arttıran sebepler olduğu bulunmuştur ve hamilelik, romatizmal hastalıklar, menopoz, obezite, diyabet ve tekrarlayıcı el- el bileği hareketleri risk faktörleri olarak belirlenmiştir. Karpal tünel içerisinde normal basınç değeri 2-10 mmhg olarak bilinmektedir. Fakat el bileği fleksiyonu ve ekstansiyonu bu basınç değerini 8-10 kat arttırmaktadır.

KTS'nin bulguları incelendiğinde median sinirin duyu alanları olan elin palmar yüzünün ilk 3,5 parmak ve dorsal yüzünün ilk 3,5 parmağın orta falanklarından distale kadar olan kısımlarında ağrı, parestezi, karıncalanma ve uyuşma semptomları gözlenirken şiddetli vakalarda ise güçsüzlük ve kas atrofisi görülmektedir. KTS sınıflandırması gelbermann tarafından hafif, orta, ağır şiddetli olarak sınıflandırılmıştır. KTS teşhisinde subjektif olan duyu testleri, provokatif testler ve elektrodagnostik testler kullanılmaktadır. Provokatif test olarak çoğunlukla phalen, ters phaken ve tinel testi kullanılırken duyu testi olarak semmesweinstejn monofilament, iki nokta diskriminasyon testleri tercih edilmektedir. Ya da objektif bir teşhis olan EMG, ultrason kullanılabilir. KTS'li olguların tedavisi KTS şiddetine göre değişmektedir. Median sinirde motor kayıp ve kas atrofisi görülen ağır şiddetli olarak evrelendirilen vakalarda cerrahi tedavi kullanılmaktadır. Ağrı, uyuşma, karıncalanma ile seyreden hafif veya orta şiddetli vakalarda konservatif tedavi kullanımı tercih edilmektedir. Konservatif tedavi olarak splintleme, tendon kaydırma egzersizleri, fizyoterapi ajanları ve medikal tedavi kullanılmaktadır. Fizyoterapi ajanları olarak termal terapi (hotpack,parafin), manuel terapi ve elektroterapi (TENS, ESWT, ultrason) uygulamaları bulunmaktadır.

Literatür incelendiğinde çeşitli konservatif tedavi uygulanan KTS'li olgularda anlamlı iyileşmeler bulunmuştur. 2023'te yapılan bir çalışmada KTS'li olgularda mobilizasyon yapılan hastalarda KTS semptomlarında anlamlı bir azalma olduğu bulunmuştur. Elektrofizyolojik ajanların karşılaştırıldığı başka bir çalışmada düşük seviyeli lazer ve ultrason karşılaştırılmıştır ve sonuç olarak her ikisinde de KTS semptomlarında azalma bulunmuştur. 2019'da yapılan bir çalışmada KTS'li olgularda splint kullanımı ve tendon kaydırma egzersizi karşılaştırılmıştır. Her iki grupta da KTS semptomlarında azalmalar rapor edilmiştir. Yapılan bir diğer çalışmada ekstrakorporeal şok dalga tedavisi uygulanan KTS'li olgularda anlamlı iyileşmeler bulunmuştur. Sonuç olarak konservatif tedavi KTS semptomlarını azaltmada ve iyileşmede etkili olduğu düşünülmektedir.

Anahtar kelimeler: Karpal tünel sendromu, fizik tedavi, median sinir

YAPAY ZEKÂ VE YARATICILIK: BİBLİYOMETRİK VE İÇERİK ANALİZİ PERSPEKTİFİNDEN BİR BAKIŞ

Elif Serra ÖNCÜ

TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi

Mühendislik Fakültesi

Bilgisayar Mühendisliği Bölümü, e.serra.oncu@gmail.com

Merve ÇOLAKOĞLU

mervecolakoglu@outlook.com

Semiral ÖNCÜ

Balıkesir Üniversitesi

Necatibey Eğitim Fakültesi

Eğitim Bilimleri Bölümü, semiral@gmail.com

Özet

Bu çalışma, Scopus veri tabanında indekslenen akademik yayınlardan yaratıcılık ve yapay zekâ odaklı olanların kapsamlı bir bibliyometrik ve içerik analizini oluşturmak amacıyla gerçekleştirilmiştir. Bibliyometrik analiz, herhangi bir alanyazındaki çalışmalar, yazarlar, anahtar kelimeler, dergiler, kurumlar ve ülkeler gibi farklı öğelerin bilimsel çıktılarının sayısal olarak analizidir. Bu öğeler arasındaki ilişkilerden yola çıkarak incelenen konunun entelektüel, sosyal ve kavramsal yapısının zaman içindeki gelişiminin izlenebilmesini sağlar. İçerik analizi ise belirli metinlerin, belgelerin, temaların içeriklerini belli kurallar dahilinde nesnel olarak analiz edip anlamlar çıkarmayı amaçlar. Yapay zekâ kavramı geçmişten günümüze büyük bir evrim geçirmiştir. Yaratıcılık bu kavramla ilişkilendirilebilecek önemli değişkenlerden biridir. Bu çalışma, bu iki kavramı birlikte inceleyen bütünsel büyük resmi sergileme konusunda literatürdeki eksikliği tamamlamaya yönelik bir gayrettir. Bu kapsamda, 1987'den bu yana yayınlanmış ve İngilizce dilinde yazılmış 438 makale belirlenmiştir. Bibliyometrik analiz bu yayınlarda önemli katkıda bulunanları, işbirlikçi ağları ve alandaki etkili çalışmaları ortaya çıkarmayı hedeflemiştir. En fazla bağlantılı ve iş birliği yapan yazarların tespiti için en az 1 yayın ve 1 atıf kriteri seçilerek ağ haritası oluşturulmuştur. Aralarında en yüksek bağlantı bulunan yazarlar açısından, tek bir kümede birleşen 14 yazar ve toplam 91 bağlantı tespit edilmiştir. Atıf ağlarını tespit etmek amacıyla yine en az 1 yayın ve en az 1 atıf kriterlerine dayalı, yazar atıf analizine dair ağ haritası oluşturulmuştur. Birbiriyle bağlantılı olduğu görülen 12 birim üzerinden 9 küme, 27 bağlantı tespit edilmiştir; burada tespit edilen yazarların veri setinde en fazla atıf alan yazarlar olduğu düşünülmemelidir. Yayınların ülkelerine göre aldıkları atıflara dair ağ haritası oluşturulması için bir ülke tarafından en az 1 yayın bulunması ve 1 atıf almış olması şartı göz önünde bulundurulmuştur. Bu anlamda, aralarında 19 bağlantı bulunan 13 ülke, 4 kümeye ayrılmıştır. ABD ve İngiltere yaratıcılık ve yapay zekâ araştırmalarında liderler olarak ortaya çıkmıştır. İngiltere'nin bağlantı gücü Amerika'dan daha yüksektir. Anahtar kelimelerin birlikte kullanılma şekli incelendiğinde, diğer kelimelerle en fazla kullanılan anahtar kelimelerin, doğal olarak, artificial intelligence ve creativity olduğu görülmektedir. Burada aralarında 127 bağlantı bulunan anahtar kelime, 6 kümeye ayrılmıştır. Machine learning, chatgpt, deep learning ve education'ın en fazla kullanılan diğer anahtar kelimeler olduğu ortaya çıkmıştır. Ülke işbirliği ağı da incelenmiştir. Bir ülkenin 1 yayını ve en az 1 atıf almış olması seçenekleri göz önünde bulundurularak 61 ülke arasında 13 farklı küme ve 302 bağlantı olduğu gözlemlenmiştir. En fazla bağlantıya sahip ülkenin ABD, sonrasında İngiltere ve Avustralya ve ardından Çin ve Kanada olduğu belirlenmiştir. Bir yayındaki atıf yapılan farklı kaynaklar ortak atıf olarak adlandırılır. Atıf sayısı minimum 20 seçilerek 110 yazar üzerinden yapılan analize göre toplam 5 küme, 4306 bağlantı ve 55305 toplam bağlantı gücü belirlenmiştir. En fazla ortak atıf yapılan yazarlar Habibi M. ve Shariati olarak tespit edilmiştir. Bibliyometrik analiz, alanda en çok alıntı yapılan yayınları inceleyen bir içerik analizi ile desteklenmiştir. Bu analiz, instructional method, higher-order thinking strategies, cognitive

abilities, explanation patterns, cognitive science, experiments, knowledge, language, human nature, cognition, autonomy, self-organizing devices, sensory evolution, Boden's views on creativity, complexity of defining and evaluating creativity, intersection between artistic and scientific creativity, creative design, abandonment, new knowledge strategies gibi temel temaları ortaya çıkarmış, çalışmaların genellikle yapay zekanın ve yaratıcılığın kavramsal olarak modellenmesine yönelik bakış açılarına odaklandığını ortaya koymuştur. Bir diğer açıdan, yayınlarda makinenin yani bilgisayarın merkezi bir yere sahip olduğu görülmektedir. Ayrıca, yayınların büyük çoğunluğunun teorik olduğu, belirli durumları tanımladığı veya simülasyonlara dayalı olduğu görülmüştür. Eğitim alanında insan katılımcılara dayalı makalelerin atıf konusunda burada bahsedilenler kadar iyi bir performans sergilemediği, sosyal bilimler alanına özgü yöntem, araç ve verilerin popüler yayınlar arasında bulunmadığı söylenebilir. Bu anlamda, bu çalışma doğrultusunda, insanları daha fazla işe katan empirik bilimsel çalışmaların yapılması, yaygınlaştırılması veya nasıl popüler hale getirilebileceğine yönelik eylemlerin teşvik edilmesi ve ülkemizde bu alandaki araştırmaların daha çok teşvik edilmesi tavsiye edilir.

Anahtar kelimeler: Yapay Zekâ, Yaratıcılık, Bibliyometrik Analiz, İçerik Analizi, Yayın, Atıf

ROLLO MAY PERSPEKTİFİNDEN MANEVİYAT VE ÖLÜM KAYGISININ İNSAN PSİKOLOJİSİNE ETKİSİ ÜZERİNE BİR İNCELEME

Hülya KOÇ

*Üniversitesi Hitit Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı
aforizma19.1453@gmail.com*

Özet

Bireyin yaşam ve ölüm arasında süregelen anlam arayışı ve varolma isteği insanın varoluş serüveninde karşılaştığı vazgeçilmez unsurlar arasında cevabı aranan sorular olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu çalışmanın amacı varoluşçu kuramcılardan Rollo May' in düşünce alanında maneviyatı incelemek ve ölüm kaygısının insan kişiliği üzerinde bıraktığı psikolojik fenomenlerin etkilerini araştırmaktır. Ayrıca varoluşçu yaklaşımın maneviyat ile alakalı olduğuna dikkat çekmek bu çalışmanın amaçlarından biridir. May' in insanın içsel dünyasına ve anlam arayışına odaklanan yaklaşımı, modern psikolojinin maneviyatla ilişkisini anlamamıza katkı sunacaktır. Konunun detaylı incelenmesi açısından nitel araştırma tercih edilmiş belge tarama ve dokümantasyon yöntemi kullanılarak betimsel bir yaklaşım benimsenmiştir. Ölüm kaygısının hayatın tüm evrelerinde nüksettiği bilinmektedir fakat savaş, çatışma, açlık, afet, ekonomik sınırlılık gibi faktörler ile karşılaşan birey kendini daha fazla kuşatılmış, amaçsız ve yetersiz hissedebilmektedir. Bu şartlarda yaşama tutunması açısından kişiyi hayata bağlayacak anlamlı nedenlerin olması gerekmektedir. Varoluşçu yaklaşım diğer kuramların aksine insanı nesnel olgulardan sıyrıp aradığı anlam ve amacı bulmasına olanak sağlamaktadır. İnsanı çepeçevre saran ölüm kaygısına farklı bir bakış açısı kazandıran May' in varoluşçu psikoterapi yaklaşımını ön plana çıkarıp detaylı bir şekilde açıklanması literatüre katkı sağlayacaktır. Daha önce din psikolojisi alanında May' in varoluşçuluk kuramı üzerinden maneviyat ve ölüm kaygısı konulu yeterli sayıda çalışmaya rastlanmamaktadır. Bu nedenle yaptığımız araştırma alandaki boşluğu doldurması açısından oldukça önemlidir. Ölüm kaygısının varoluşçu psikoloji üzerinden değerlendirilmesi bireyin davranışlarının oluşmasındaki etkili olguların saptanmasını sağlamıştır. Bireyde bulunan ölüm kaygısını varoluşsal bakış açısı ile ilişkilendirdiğimiz çalışma, Rollo May perspektifinden din psikolojisi alanında gerçekleştirilecek olan farklı alan araştırmalarında kullanılması için temel oluşturabilir. Kaygı insanda bulunan tepki mekanizmalarından sadece bir tanesidir, tamamen yok edilmesi mümkün olmayan bir duygudur. Bu durumun aksini savunmak, kaygıyı bastırıp yok etmeye çalışmak ise bireyi nevroitik bir sürece hazırlamaktır. Ölüm kaygısı, yok edilmeye çalışılmamalı aksine insanın varoluşsal yönden hayata karşı daha dirençli, özgür, pozitif ve sağlıklı bir bakış açısı kazanmasını sağlayacağı için kabul edilip benimsenmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Ulaşılan sonuçlar arasında varoluşçu psikoterapinin manevi danışmanlık alanında diğer psikolojik tedavi yöntemlerine nazaran daha uygulanabilir olduğu saptanmıştır.

Anahtar Kavramlar: Din Psikolojisi, Varoluşçu Psikoterapi, Rollo May, Ölüm Kaygısı, Kişilik, Maneviyat

ENTEĞRE RAPORLAMA VE TÜRKİYE’DEKİ UYGULAMA ÖRNEKLERİ ÜZERİNDEN KARŞILAŞTIRMALI ANALİZİ

Esin AKSOY

İskenderun Teknik Üniversitesi

*Lisansüstü Eğitim Enstitüsü / Ekonomi ve Finans Anabilimdalı
Ekonomi ve Finans, esinaksoy.23@icloud.com*

Özet

Raporlama, işletme ile ilgili finansal ve finansal olmayan bilgilerin derlenmesi ve işlenmesi ile hazırlanan raporlardır. Şirketlerin paydaşlarına sunduğu şirket faaliyetlerine ilişkin finansal bilgileri içeren raporlara finansal raporlama adı verilmektedir. Finansal raporlamanın çıktısı olan finansal raporların amacı; tüm paydaşlara işletmenin finansal durumu ile ilgili eksiksiz, net, güvenilir ve karşılaştırılabilir bilgiler sunmaktır. Ancak zamanla paydaşlar için finansal bilgileri açıklayan bu tablolar yeterli olmamaya başlamış ve paydaşlar şirketin finansal verilerinin yanında toplumsal değerlerini, çevresel ve sosyal performanslarını da merak etmişlerdir. Başka bir açıdan finansal raporların, geçmişe ait verileri raporlarken gelecekte oluşacak olayları, karşılaşılabilecek riskleri bu riskler karşısında alınacak önlemleri ve şirket stratejisi hakkında bilgileri sunmaması en önemli eksiğidir. Bu durumu çözmek için sürdürülebilirlik raporları kullanılmaya başlanmıştır. Bu raporlar işletmenin faaliyetleri ile çevre ilişkisini sunan raporlar olmasına karşın, finansal bilgi ihtiyacını karşılamamaktadır. Ayrıca sürdürülebilirlik ve finansal raporları ayrı ayrı inceleme durumunda hem anlaşılabilirlik bakımından karmaşa yaratması hem de uzun sürmesi açısından dezavantajlıdır. Tüm bunların sonucunda; şirketlerin finansal ve sürdürülebilirlik raporlarının harmanlanıp yorumlanması ile oluşan finansal ve finansal olmayan bilgileri bir bütün halinde, kısa ve öz bir biçimde yalın bir dille bilgi kullanıcılarına sunan entegre raporlar ortaya çıkmıştır. Entegre raporlar şirketin finansal durumu ile birlikte işletmenin sosyal, ticari ve çevresel ilişkilerini kısa, orta, uzun vadede planlarının bir bütün halinde sade ve net bir dille tek rapor halinde paydaşlara, yatırımcılara ve topluma sunmaktadır. Aynı zamanda bu tablolar şirketlerin kendi içerisinde yaptıkları değerlendirmede ve risk analizinde kolaylık sağlamaktadır. Türkiye’de şirketler her geçen gün entegre rapora daha sıcak bakmakta ve entegre rapor yayımlayan şirket sayısı artmaktadır. Zorunlu olmayan bu raporlama türü gönüllülük esasına dayanmaktadır. Entegre rapor hazırlayacak kurumlara yön göstermesi açısından uluslararası geçerliliği olan IIRC- Uluslararası Entegre Raporlama Konseyi 2010 yılında kurulmuştur. Türkiye’de entegre rapor hazırlayan şirketlere kolaylık olması açısından ERTA-Entegre Raporlama Türkiye Ağı kurulmuş ve günümüzde çalışmalarına devam etmektedir. Bu çalışma kapsamında Zorlu Enerji ve Akenerji’nin 2022 yılında yayımlanmış oldukları entegre raporlar içerik olarak karşılaştırılmıştır. Uluslararası Entegre Raporlama Konseyi tarafından yayımlanan başlıklar ele alınarak incelendiğinde kurumsal genel görünüm ve dış çevre, kurumsal yönetim, iş modeli, riskler ve fırsatlar, strateji ve kaynak aktarımı, performans, hazırlık ve sunum temeli bakımından iki şirket raporlarında neredeyse farklılık yoktur. Ancak genel görünüş kapsamında bakıldığında oldukça büyük bir farklılık görülmektedir. Akenerji yayımladığı entegre raporda genel olarak görsel içeriklere yer vermiştir. Şirket yöneticilerinin mesajlarının yer aldığı sayfada yöneticilerin fotoğrafları da bulunmaktadır. Bunun yanında raporun bir dergi formatında hazırlanması okumayı daha kolay kılmıştır. Başlıklar ve yazıları renklendirmesi, yazılarda farklı puntolar kullanarak vurgular yapması raporun bilgi kullanıcıları tarafından dikkat çekmesine ve okurken keyif alınmasına neden olmaktadır.

Anahtar kelimeler: Entegre Raporlama, Finansal Raporlama, Vaka Analizi

FINANSAL OKURYAZARLIĞIN ÖNEMİ VE ÖĞRENCİ GÖRÜŞLERİ: HİTİT ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ

Ebru ÇETİN

Hitit Üniversitesi

Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu

Finans Bankacılık ve Sigortacılık Programı, e-mail adresi

@ebrucetin459@gmail.com

Özet

Günümüzde, finansal okur yazarlık bireyler için hayati bir öneme sahiptir. Bu kavram, bütçe yönetimi, risk analizi, ekonomik krizlere karşı tedbir alma ve gelir getirici fırsatlardan yararlanma gibi temel finansal konularda bilgi sahibi olmayı içerir. Finansal okur yazarlık, bireylerin mali durumlarını daha iyi anlamalarını ve geleceklerini planlamalarını sağlar. Bu çalışma, finansal okur yazarlığın hayatımızdaki etkisini anlamak amacıyla Hitit Üniversitesi öğrencileriyle yapılan bir araştırmayı ele almaktadır. Öğrencilerin finansal okur yazarlık konusundaki görüşlerini ve farkındalıklarını anlamak için bir anket çalışması gerçekleştirilmiştir. Anket çalışması, öğrencilere finansal okur yazarlık kavramını, önemini ve günlük yaşamlarında nasıl uyguladıklarını sormayı amaçlamıştır. Ayrıca, öğrencilerin finansal okur yazarlık konusunda ne tür eğitimler aldıkları veya almaya ihtiyaç duydukları da incelenmiştir. Anket sonuçları, öğrencilerin finansal okur yazarlık konusunda genel olarak ne kadar bilinçli olduklarını ve finansal konularda ne kadar kendilerine güvendiklerini ortaya koymuştur. Bazı öğrenciler finansal konulara ilişkin temel bilgilere sahip olduklarını belirtmişken, diğerleri finansal okur yazarlık konusunda daha fazla eğitime ihtiyaç duyduklarını ifade etmişlerdir. Öğrenciler arasında finansal okur yazarlığın önemine dair genel bir farkındalık olduğu görülmektedir. Birçok öğrenci, gelecekteki finansal başarılarını belirleyecek olan bu becerileri geliştirmeye önem vermektedir. Bununla birlikte, bazı öğrencilerin finansal okur yazarlık konusundaki eksikliklerinin farkında olmadıkları veya bu konuya yeterince önem vermedikleri de tespit edilmiştir. Sonuç olarak, finansal okur yazarlık konusundaki farkındalığın artırılması ve öğrencilerin bu alanda bilinçlenmesi için eğitim ve bilgilendirme çalışmalarına önem verilmesi gerekmektedir. Hitit Üniversitesi ve benzeri eğitim kurumları, öğrencilerin finansal okur yazarlık becerilerini geliştirmek için çeşitli programlar ve kaynaklar sunabilirler. Bu sayede, gelecekteki finansal başarılarını sağlam temellere dayandırabilirler. Ayrıca finansal okur yazarlıkla ilgili etkinlikler ve seminerler, öğrencilerin finansal konulara olan ilgisini ve farkındalıklarını değerlendirmek için önemli bir araçtır. Bu tür etkinlikler, öğrencilerin finansal okur yazarlık becerilerini geliştirmelerine yardımcı olurken, aynı zamanda finansal konuları daha yakından tanımalarını ve günlük yaşamlarında nasıl uygulayacaklarını öğrenmelerine de katkı sağlamaktadır. Etkinliklerin ve seminerlerin içeriği oldukça önemlidir. Öğrencilerin ilgi gösterdikleri ve ihtiyaç duydukları konuların ele alınması, katılımın artmasına ve etkinliklerin daha verimli geçmesine yardımcı olacaktır. Bu nedenle, etkinliklerin planlanması aşamasında öğrencilerin geri bildirimleri ve önerileri dikkate alınmalıdır. Böylece, finansal okur yazarlık konusunda öğrencilerin motivasyonunu ve katılımını artırmak mümkün olabilir.

Anahtar kelimeler: Finansal Bilinç, Bütçe Yönetimi, Finansal Eğitim

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN KREDİ KARTI BORÇLARI VE BORÇ YÖNETİMİ: HİTİT ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ

İlayda METİN

Hitit Üniversitesi

Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu

Finans Bankacılık ve Sigortacılık Programı, e-mail adresi

Özet

Gençlerin kredi kartı borçlarının temel nedenleri genellikle çeşitli karmaşık etkenlerin bir araya gelmesiyle ortaya çıkar. Öncelikle, gençlerin finansal okuryazarlık düzeyinin yetersiz olması bu borçların temel bir kaynağıdır. Gençler genellikle kredi kartlarını sadece harcama aracı olarak görürler ve borçlarını etkin bir şekilde yönetmekte zorlanırlar çünkü kredi kartı kullanımı ve borç yönetimi hakkında yeterli bilgiye sahip değillerdir. Bunun yanı sıra, gençlerin bilinçsiz harcama alışkanlıkları da önemli bir etkidir. Kredi kartıyla yapılan alışverişlerin kontrol edilememesi, kolayca borçlanmaya ve borçların birikmesine neden olabilir. Özellikle sosyal medya ve reklamların etkisi altında kalan gençler, anında tatmin arayışında oldukları için harcama yaparken daha dikkatsiz olabilirler.

Acil durumlar da gençlerin kredi kartı borçlarına neden olabilir. Beklenmedik sağlık sorunları, arızalı ekipmanlar veya ani seyahat gereksinimleri gibi durumlarda, gençler kredi kartlarına başvurarak acil ihtiyaçlarını karşılamaya çalışabilirler. Bazı gençler için kredi kartları yaşam tarzlarını finanse etmek için bir araç olarak algılanır. Lüks tüketim ve sosyal statü göstergesi olarak kredi kartı kullanımı, gençleri gereksiz harcamalara yönlendirebilir ve borç batağına sürükleyebilir.

Bu faktörlerin bir araya gelmesiyle, gençler kredi kartı borçlarının altında ezilebilirler. Bu nedenle, finansal okuryazarlık düzeyinin artırılması ve sağlıklı borç yönetimi alışkanlıklarının kazandırılması gençlerin finansal geleceklerini güvence altına almak için hayati öneme sahiptir. Bu çalışma, Hitit Üniversitesi öğrencilerinin kredi kartı kullanım alışkanlıklarını ve bu kartlarla oluşturdukları tüketim davranışlarını incelerken, aynı zamanda bu öğrencilerin kredi kartı borçlarını nasıl yönettiklerini de ele alacaktır. Hitit Üniversitesi öğrencilerinin kredi kartı kullanımı ve borç yönetimi hakkında bilgi toplamak amacıyla hazırlanan anketin içeriği, çeşitli konuları kapsayacak şekildedir. Bu anket, öğrencilerin kredi kartı sahipliği, kullanım alışkanlıkları, borç yönetimi, finansal okuryazarlık düzeyi ve bilinçlendirme taleplerini değerlendirmeyi amaçlamaktadır.

Anketin ilk bölümünde, öğrencilerin kredi kartı sahipliği hakkında bilgi edinmek için basit bir soru bulunmaktadır. Ardından, öğrencilerin kredi kartı kullanım alışkanlıklarını belirlemek için kullanılan sorular, kartlarını ne sıklıkta kullandıklarını ve hangi tür alışverişlerde tercih ettiklerini sorgulamaktadır. Ayrıca, ödeme alışkanlıklarını değerlendirmek amacıyla kredi kartı borçlarını ödeme seçeneklerini değerlendiren bir soru bulunmaktadır. Bir sonraki bölüm, öğrencilerin kredi kartı borç yönetimi hakkında deneyimlerini ve zorluklarını anlamak için tasarlanmıştır. Bu bölümde, öğrencilerin borçlarını nasıl yönettiklerini, ödeme zorlukları yaşayıp yaşamadıklarını ve ödeme kaynaklarını belirlemek için sorular bulunmaktadır. Finansal okuryazarlık bölümü, öğrencilerin finansal bilgi düzeyini değerlendirmek için temel terimler ve kavramlar içeren bir soru seti sunmaktadır. Ayrıca, kredi kartı borçlarını yönetmek için finansal okuryazarlığın ne kadar önemli olduğunu belirlemeye yönelik bir soru da bulunmaktadır. Son olarak, öğrencilerin kredi kartı kullanımı ve borç yönetimi konularında daha fazla bilgi edinme isteklerini ve eğitim programlarına katılma niyetlerini değerlendiren bir bölüm bulunmaktadır.

Anahtar kelimeler: Finansal Okuryazarlık, Kredi Kartı Kullanımı, Borç Yönetimi

RFID YETKİLİ GİRİŞLİ AKILLI KATLI OTOPARK SİSTEMİ

L. Özlem Karaca AKKAN

Dokuz Eylül Üniversitesi

İzmir Meslek Yüksekokulu

Elektronik ve Otomasyon Bölümü, ozlem.karaca@deu.edu.tr

Kerem Can YAŞAR

Dokuz Eylül Üniversitesi

İzmir Meslek Yüksekokulu

Elektronik ve Otomasyon Bölümü, 2022772044@ogr.deu.edu.tr

Berk HAKAN

Dokuz Eylül Üniversitesi

İzmir Meslek Yüksekokulu

Elektronik ve Otomasyon Bölümü, 2022772020@ogr.deu.edu.tr

Özet

Teknolojinin hayatımızın her alanına girmesiyle birlikte insan konforu ve güvenliğini artırmak için tasarlanan akıllı sistemler ve uygulama örnekleri artmakta ve çeşitlenmektedir. Bu sistemlerin birçoğunda RFID sistemler ve RFID etiketler kullanılmaktadır. RFID sistemler perakende uygulamalarından sağlık uygulamalarına kadar pek çok alanda kullanılmakta ve özellikle yetkili geçiş sistemleri, personel takibi gibi uygulamalarda sıklıkla karşımıza çıkmaktadır. Bu çalışmada öncelikle RFID sistemleri hakkında bilgi sunulacak, sistem bileşenleri ve etiket türleri açıklanacaktır. RFID teknolojisi kullanan uygulama örnekleri verilerek, kısaca bileşenlerine bakılacaktır. Özellikle yetkili geçiş uygulama örneklerinin yer aldığı akıllı bina ve akıllı otopark uygulamaları incelenerek sistem unsurları hakkında bilgi verilecektir. Akıllı bina ve akıllı otopark uygulamalarında RFID yetkili geçiş sistemleri kullanılarak yalnızca yetkilendirilen kişilerin belli bölgelere erişimi ve geçişi sağlanmaktadır. Bu sayede uygulanan alanlarda güvenlik ve konfor elde edilebilmektedir. Yine RFID sistemleri kullanılarak kişilerin ya da çalışanların takibi, binalara giriş / çıkış saatleri ve bilgileri izlenebilmektedir. Böylece personel takibi, mesai hesaplaması yapılabilmektedir. Akıllı bina / otopark uygulamalarında da benzer şekilde yetkilendirilmiş RFID etiketi / kartı ile giriş yapılmakta ve olası karışıklıkların önüne geçilebilmektedir.

RFID sistemleri kullanan akıllı otopark uygulamaları incelenerek bir akıllı katlı otopark prototipi maket boyutlarında hazırlanarak bir proje oluşturulmuştur. Çalışmanın geri kalanında gerçekleştirilen bu sistem hakkında bilgi verilecektir. Sistemde 3 boyutlu yazıcı ile oluşturulan katlı otopark maketi ve motorlar kullanılarak araçlar istenen katlara çıkarılmaktadır. Sistemde 3 çeşit araç sınıflaması vardır: A: SUV B: Binek C: Motosiklet. Bu şekilde ayrı ayrı sınıflandırılan araçlar sadece aynı sınıftaki araçlar aynı katta bulunacak şekilde katlara çıkış yapmaktadır. Araç otopark girişine geldiğinde kendisine ait RFID kartını RFID okuyucuya okutmaktadır ve sistem aracı ve türünü tanımlamaktadır. Sistemdeki Arduino mikrodenetleyici platformu hangi katta hangi araç türünün bulunduğunu ve hangi katta kaç araçlık boş yer olduğunu LCD ekran yoluyla kullanıcıya göstermektedir. Araç tipine göre araçlar asansör aracılığıyla ulaşması gereken kata çıkarılmaktadır. Eğer kat doluysa bu bilgi sistemin LCD ekranında görülmekte ve asansör açılmayarak gereksiz kullanımlar engellenmektedir. Sistemde bulunan farklı motor ve sürücüler vasıtasıyla araç öncelikle RFID kartını okutup daha sonra asansörün içine giriş yapmaktadır. RFID kartına tanımlı olan katta veya kategoride uygun olan otopark kısmına çıkmakta daha sonra motorlar vasıtasıyla asansör tekrar ait olduğu bölmeye gelmektedir. Araç çıkmak istediği zaman RFID kart okuyucusuna kartını okuttuktan sonra tekrar asansör uygun kata çıkmakta ve aracı motor vasıtasıyla o bölmeden almaktadır. Bu proje ile otomatik bir katlı otopark sisteminin bir maket prototipi baştan sona tasarlanarak oluşturulmuş ve sunulmuştur.

Anahtar kelimeler: RFID sistemleri, RFID yetkili geçiş sistemleri, Akıllı katlı otopark

İSLÂM MİMARİSİNDE ZENGİ DÜĞÜMÜ ZANGİD KNOT IN ISLAMIC ARCHITECTURE

Ayşe Yıldırım
Doktora Öğrencisi, Ankara Üniversitesi
Sanat Tarihi Bölümü
ORCID No: 0000-0003-4436-8539
e-posta: ayse.yldrm56@gmail.com

Özet

Sözlükte “boğum” veya “düğmük” anlamına gelen düğüm, bir motif olarak antik dönemlerden itibaren çeşitli malzemelerde ve farklı şekillerde kullanılmıştır. Düğüm motifi mimaride iki ya da daha fazla çizginin dairesel ya da köşeli bir şekilde birleştirilmesiyle karşımıza çıkmaktadır. Literatüre “Zengi Düğümü” olarak geçen motif İslâm Mimarisinde belirli bir süre kullanılıp moda haline gelmiş ve daha sonra terkedilmiştir. Bu çalışmanın amacı Zengi Düğümü incelemektir. Çalışmada döküman analizinden faydalanılmıştır.

Anahtar sözcükler: İslam mimarisi, zengi düğümü

Abstract

Knot, which means "knot" or "knot" in the dictionary, has been used as a motif in various ways and in different ways since ancient times. The knot motif is preserved in architecture by combining two or more lines in an angular manner. The motif, referred to as the "Zengi Knot" in the literature, was used for a certain period of time in Islamic Architecture, became fashionable, and was later abandoned. The purpose of this product is to evaluate the Zengi Knot. Document analysis was used in the study.

Keywords: Islamic Architecture, zangid knot.

ÇOCUK GELİŞİMİ PROGRAMINDA OKUYAN ÖĞRENCİLERİN DİSİPLİN KAVRAMINA YÖNELİK METAFORLARININ BELİRLENMESİ

Melike Öznur PAK

Hitit Üniversitesi

Sungurlu Meslek Yüksekokulu

*Çocuk Bakımı ve Gençlik Hizmetleri Bölümü/Çocuk Gelişimi Önlisans Programı Öğrencisi,
melikeoznurpak18@gmail.com*

Nazar KÖSE

Hitit Üniversitesi

Sungurlu Meslek Yüksekokulu

*Çocuk Bakımı ve Gençlik Hizmetleri Bölümü/Çocuk Gelişimi Önlisans Programı Öğrencisi,
nazarkose914@gmail.com*

Fatime Sabahat IŞIKTEKİNER

Hitit Üniversitesi

Sungurlu Meslek Yüksekokulu

*Çocuk Bakımı ve Gençlik Hizmetleri Bölümü/Çocuk Gelişimi Programı
Öğr. Gör. Dr., fatimeisiktekiner@hitit.edu.tr*

Özet

Disiplin, kazandırılan alışkanlıklar yoluyla bireyi, hem kendisi hem de çevresiyle uyumlu yaşamaya hazırlama süreci olup, bireye sorumluluğu ve uyulması gereken kuralları öğretmek, ahlak gelişimi bağlamında iç denetim sağlamaktadır. Bununla birlikte disiplin, eğitimde amaçlara ulaşmak için bireysel ya da grup olarak davranışların kontrol altına alınmasıdır. Disiplinin amacı, düzeni korumak ve başkalarıyla işbirliğine açık olmayan, saldırgan veya farklı engelleyici tepkilere maruz kalmış bireylerin haklarını korumaktır. Çağdaş eğitim anlayışına göre disiplin, bireye düzenli davranış ve iyi alışkanlıklar kazandırıcı; kendisi ve çevresi ile uyum içinde yaşamaya hazırlayıcı kurallar, önlemler bütünü olarak tanımlanmaktadır. Bu kural ve önlemlerin çocuğa öğretmek ya da ebeveynin zorlayıcı yöntemleri ile kazandırılmayacağı yani disiplinin dışsal değil içsel bir süreç olduğu, bireyin içsel gelişimi ile gerçekleşebileceği belirtilmektedir. Bireyin başarılı olabilmesi için düzenli bir çalışma ortamına ihtiyaç duyulurken, sistemlerin amacına ulaşabilmesi için de sağlıklı bir düzende işlemesi gerekmektedir. Tam da bu noktada, bunları sağlayacak olan disiplin kavramını daha iyi anlamak ve hayatımızda doğru bir şekilde konumlandırmak büyük önem taşımaktadır. İleriki yıllarda çocuklarla çalışacak olan çocuk gelişimi öğrencileri, hem özel hayatlarında hem de iş hayatlarında disiplinli olmayı gerektiren birçok durumla karşılaşabileceklerdir. Süreci etkili bir şekilde yürütebilmeleri için disiplin kavramını doğru anlamaları ve yorumlamaları gerekmektedir. Bu doğrultuda bu çalışmada çocuk gelişimi programında okuyan öğrencilerin “Disiplin” kavramına yönelik algılarını metaforlar yolu ile belirlenmesi amaçlanmıştır. Nitel araştırma yöntemlerinden olgubilim deseni kullanılan çalışmada, veri toplama aracı olarak görüşme formu kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu Hitit Üniversitesi Sungurlu Meslek Yüksekokulu Çocuk Bakımı ve Gençlik Hizmetleri Bölümü Çocuk Gelişimi Programı’nda öğrenim gören, çalışmaya gönüllü olarak katılan 90 öğrenci oluşturmaktadır. Öğrencilerin disiplin kavramına ilişkin metaforlarını belirlemek amacıyla “Disiplin ..... gibidir. Çünkü .....” cümlesini tamamlamaları istenmiştir. Verilerin analizinde betimsel içerik analizi kullanılmıştır. Öğrencilerin verdikleri cevaplar doğrultusunda, yapılan metaforları temsil edebileceği düşünülen daha genel kategori başlıkları oluşturulmuştur. Yapılan analizler sonucunda, öğrencilerin disiplin kavramına yönelik yaptıkları metaforlarda en çok “Kurallara uyma” ve “dengeli olma” sonrasında “yansıtıcı olma”, “başarıya ulaşma” ve “gerekli olma” kategorileri tespit edilmiştir. Disiplin kavramına yönelik en çok tekrarlanan ilk üç metaforun ise düzen, kural ve ceza olduğu

10.Hitit Öğrenci Kongresi (16-19 Mayıs 2024)

belirlenmiştir. Sonuç olarak, öğrencilerin büyük bir çoğunluğunun disiplin kavramını kurallara uyma ve dengeli olma olarak gördükleri, bunu da kural” ve “düzen” metaforları üzerinden yansıttıkları söylenebilir.

Anahtar kelimeler: Disiplin, Disiplin ile ilgili metaforlar, Çocuk Gelişimi

KAMU YÖNETİMİNDE İNOVASYON

Soner KARACA

Hitit Üniversitesi

İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi

Siyaset Bilimi Ve Kamu Yönetimi

sonerkaraca485@gmail.com

Özet

Hızla değişen ve gelişen dünyamızda, kamu yönetiminin de bu değişime ayak uydurabilmesi ve yenilikçi çözümler üretebilmesi hayati önem taşımaktadır. Bu noktada inovasyon, kamu yönetiminin karşılaştığı zorlukları aşmada ve daha etkin bir yönetim şekli oluşturmada kritik bir rol oynamaktadır.

İnovasyon Nedir?

İnovasyon, mevcut ürünlerin, hizmetlerin veya süreçlerin geliştirilmesi veya yepyeni ürünlerin, hizmetlerin veya süreçlerin ortaya çıkarılması olarak tanımlanabilir. Bu bağlamda inovasyon, kamu yönetiminde yeni politikalar, programlar ve uygulamalar geliştirmeyi, mevcut sistemleri optimize etmeyi ve daha etkin ve verimli bir kamu hizmeti sunmayı içerir.

Kamu Yönetiminde İnovasyonun Önemi: İnovasyon, kamu yönetiminde birçok açıdan önemlidir. Başlıca faydaları şunlardır: **Etkinliği ve Verimliliği Artırır:** İnovasyon, kamu hizmetlerinin daha hızlı, daha ucuz ve daha kaliteli bir şekilde sunulmasına yardımcı olur. **Şeffaflığı ve Hesap Verebilirliği Artırır:** İnovasyon, kamu hizmetlerinin daha şeffaf ve hesap verebilir bir şekilde sunulmasına yardımcı olur. **Vatandaş Katılımını Artırır:** İnovasyon, vatandaşların kamu hizmetlerine daha fazla katılmasına ve karar alma süreçlerine daha fazla dahil olmasına yardımcı olur. **Sorunlara Yenilikçi Çözümler Üretir:** İnovasyon, kamu yönetiminin karmaşık ve zorlayıcı sorunlara yenilikçi çözümler üretmesine yardımcı olur.

Kamu Yönetiminde İnovasyon Örnekleri

Dünyada birçok kamu yönetimi inovasyona önem vermekte ve bu alanda önemli adımlar atmaktadır. Birkaç örnek vermek gerekirse: **E-Devlet Hizmetleri:** Birçok ülke, vatandaşlara online olarak daha fazla kamu hizmeti sunmak için e-devlet platformları geliştirmiştir. **Açık Veri:** Birçok kamu kurumu, vatandaşların ve işletmelerin kullanabileceği açık veri platformları oluşturmuştur. **Katılımcı Bütçeleme:** Birçok şehir, bütçeleme sürecine vatandaşların katılımını artırmak için katılımcı bütçeleme uygulamalarını başlatmıştır.

Sonuç

İnovasyon, kamu yönetiminin daha etkin, verimli, şeffaf ve hesap verebilir bir şekilde işlev görmesinin anahtarıdır. Kamu yönetimleri, inovasyona yatırım yaparak ve yenilikçi çözümleri teşvik ederek değişime daha iyi uyum sağlayabilir ve vatandaşlara daha kaliteli hizmetler sunabilir.

Anahtar kelimeler: İnovasyon Nedir? Kamu Yönetiminde İnovasyon

TAHİL MAYHOŞ İÇECEĞİ OLAN BUZANIN RUS KÜLTÜRÜNDEKİ YERİ

Artemii ZHDANOV

Şarkiyat fakültesi

*Asya ve Afrika Dilleri ve Kültürlerinin Öğretilmesi Teorisi ve Yöntemleri Bölümü,
st076240@student.spbu.ru*

Özet

Rusya'da Türk dillerini konuşan ve Türk kültürünün taşıyıcısı olan pek çok halk yaşamaktadır. Yüzyıllar boyunca onlarla yakın etkileşimden dolayı Ruslar, gösterilen kültürel unsurlara dayanarak bu tür halkların temsilcilerine ilişkin istikrarlı bir imaj geliştirmiştir.

Karma nüfusa sahip bölgeler genellikle dini faaliyetlerle ilişkili olmayan mutfak geleneklerinin iç içe geçmesiyle karakterize edilmektedir. Rus halkının bildiği Tatar içeceklerinden biri *buzadır*. Bu yerel tahıllardan yapılan ve şerbetçiotunu içermeyen bira. Çoğunlukla darı, bazen çavdar, yulaf veya buğdaydan yapılmaktadır. Buza'nın Başkurt versiyonu, Evliya Çelebi'nin Kırım Hanlığı ile ilgili bölümlerde anlattığı ekşi Tatar buzasına üretim teknolojisi açısından benzemektedir. Rusya'daki Türk halklarının temsilcilerinin dört yüzyıl boyunca buza yapma tarifini koruduğuna ve nesilden nesile aktardığına inanmak için her türlü neden vardır. Buza hakkında bilgileri Rus folkloru ve edebi eserleri sunmaktadır. L. N. Tolstoy ve Rus şairi M. Yu. Lermontov gibi dev yazarlarımız, Kafkas dağlarında yaşayan halklarını anlatırken mutlaka buzayı da dile getirmiştir. Sadece Kafkas halklarını değil merkezi Rusya'da yaşayanlarından bahseden eserlerde buzaya rastlamak mümkündür. Örneğin tarihi romancılığının en üstün temsilcilerinden biri olan Evgeniy Salias «Vladimir şehrinin Monomah'ları» adlı eserinde bunun gibi ifadeleri kullanmaktadır: «Herif, çiftlikte bir hafta kaldıktan sonra yaşlı kadının beye ne pişirdiğini bildiğini söylüyordu: 'Tatar buzasıdır bu. Doyasıya içenler samanı ezer ağaçları kökleri ile çıkarır'» ya da «Yine edepsiz sohbetlere başladılar: meğerse Kalmık kadınının ilacı Türk buzasıymış. Daysıya içenlere ise bir karı yetmezmiş, yüz karı isterlermiş».

Çerkeslerden bahsettiğimize göre şu soruyu sormak doğru olur: Eğer buza büyük olasılıkla Türk kökenli bir kelime ise, buzayı hazırlayanlar yalnızca Türk dillerini konuşan halklar mı?

- Kafkasya'da Çerkes ve Kabarda mutfaklarına buzanın girmesi, 17.-19. yüzyıllarda Kafkasya'yı ziyaret eden birçok Avrupalı seyyah tarafından dile getirilmektedir.
- Buza, özellikle Tatar nüfusu çok olan bölgelerde Rus mutfağına da girmiştir.

Rusya'nın; Tatarlarla karşılıklı kültürel zenginleşmenin her zaman asgari düzeyde kaldığı kuzey bölgelerinde buza, sıradan bir ezme, hatta bulanık sıvı madde anlamına gelmektedir. Ayrıca Rusçada buza kelimesinin apayrı bir anlamı vardır. Muhtemelen buzanın vücut üzerindeki etkisinden dolayı bu kelime kavga veya dövüşme anlamını da kazanmıştır. Hatta 1990'lı yıllarda bu adı taşıyan bir serbest stil güreş bile ortaya çıkmıştır.

Dolayısıyla herhangi bir Türk okuyucusunun boza adı altında iyi bildiği içeceğin alkollü versiyonu olan buza, Rus günlük kültürü üzerinde çok geniş bir etkiye sahiptir.

Anahtar kelimeler: buza, Türkler, tahıl mayhoş içeceği

NEZAKET DEĞERİ TAŞIYAN KALIP SÖZLERİN İLKOKUL TÜRKÇE DERS KİTAPLARINDA KULLANIMI

Yaren ARSLAN

İstanbul Medeniyet Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Türkçe Eğitimi Tezli Yüksek Lisans Bölümü, yarenaarslan@outlook.com

Özet

Dil, insanlık için büyük bir armağandır. İnsanlar arasındaki iletişimi sağlayan canlı bir varlıktır. İletişimin temel aracı olan dil, duyguları, düşünceleri, ihtiyaçları ve istekleri aktarmada kullanılır. Dil sadece seslerden, kelimelerden ve cümlelerden ibaret değildir; aynı zamanda kültürel mirası taşıyan bir araçtır ve konuşulduğu toplumun coğrafyasını, değerlerini, geleneklerini, inançlarını ve tarihini yansıtır. Her toplumun kültür birikimini aktarırken kullandığı özgün sözler, o toplumun geçmişi, kültürü, yapısı ve yaşamıyla ilgili ipuçları sunar. Selamlaşma, tanışma, ricada bulunma, vedalaşma, doğum, ölüm, evlenme gibi birçok durumda kullanılan kalıp sözler, günlük konuşma dilinde, sözlü iletişimde ve yazılı metinlerde sıklıkla yer alır. Bu kalıp ifadeler, sosyal etkileşimde nezaketi ifade etme imkânı sunar. Türkçede saygı, sevgi ve hoşgörünün ifade edilmesinde nezaketin rolü önemlidir. İletişimde bulunan kişiler, isteklerinin veya ricalarının gerçekleşme olasılığını artırmak ve bu süreçte olumsuz durumlarından kaçınmak için nezaket ifadelerini yaygın olarak kullanır. İlkokul çağındaki çocukların dil becerilerinin gelişiminde, kültürel mirasın aktarılmasında ve iletişimde nezaketin öneminin kavratılmasında önemli bir araç olan kalıp sözler, ilkokul Türkçe ders kitaplarında kullanılan metinler aracılığıyla aktarılabilir. Ayrıca bu çağdaki çocukların nezaket ifadelerini kullanmaları, sosyal ve ahlaki gelişimlerine olumlu yönde etki edebilir. Bu çalışma, ilkokul Türkçe ders kitaplarında yer alan nezaket değeri taşıyan kalıp sözlerin tespit edilmesini amaçlamaktadır. Araştırma nitel, araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi yoluyla gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın veri setini iki farklı yayınevine ait (*MEB* ve *Koza Yayın*) ilkokul 4. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki okuma metinleri oluşturmaktadır. Veriler tümdengelimci analiz yöntemiyle çözümlenmiştir. Çalışmada toplam 16 temaya ait 64 okuma metni incelenmiştir. Çalışmanın sonucunda her iki farklı yayınevine ait kitaplarda toplam 103 nezaket değeri taşıyan kalıp sözlere rastlanmıştır. Bu ifadelerden 62 tanesi MEB, 51 tanesi ise Koza Yayına ait kitaplarda görülmüştür. Kitaplarda saptanan sözler daha çok selamlaşma, ayrılık ve iyi dileklerde bulunma gibi konulardaki kalıp sözleri içermektedir. Bu çalışmanın sonuçları, eğitim materyallerinin çocukların gelişimine olan etkisini daha iyi anlamak için önemli bir adım olarak değerlendirilebilir ve gelecekteki çalışmalara yol gösterebilir.

Anahtar kelimeler: Kalıp sözler, nezaket ifadeleri, okuma metinleri, Türkçe ders kitabı.

AHMET ADNAN SAYGUN'UN *VIYOLONSEL İÇİN SOLO PARTİTASI* VE FRIEDRICH von SCHILLER İLİŞKİSİ

Elif SAYIN

*Nişantaşı Üniversitesi
Sanat ve Tasarım Fakültesi
Müzik, elif.sayin@nisantasi.edu.tr*

Altan ALKAN

*Nişantaşı Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Müzik ve Sahne Sanatları, hayalperdesi@gmail.com*

Özet

Cumhuriyet dönemi Türkiye'si sanatı Mustafa Kemal Atatürk'ün önderliğinde ilan edilen Kültür, Sanat Politikaları kapsamında sanatın farklı alanlarında gösterdiği çok yönlü gelişimle Avrupa ve Doğu sentezinde farklı kültürlerin ekseninde yukarı doğru ivme kazanmıştır. Cumhuriyet Dönemi Kültür, Sanat Politikalarının ülke sanatına en büyük katkısı belki de sanata karşı bakış açısının değişmesiyle değişime karşı açık hale gelmeye başlanmış olmasıdır. Türkiye Cumhuriyet döneminin birinci kuşak bestecilerinden Ahmet Adnan Saygun (1907-1991) ve Friedrich von Schiller (1759-1805) de bu politikalar sayesinde fiziken değilse de sanat paydasında aynı sahnede buluşmuşlardır.

Bin dokuz yüz elli beş yılında dünyanın farklı coğrafyalarında ünlü şair, filozof kimliğinin yanı sıra tarihçi ve alman Tiyatro'sunda yapıtlarıyla önemli yer tutan drama yazarı Schiller'i anmak için farklı anma törenleri yapılmıştır. Bu törenlerin Türkiye ayağında ise ilk olarak Fen ve Edebiyat Fakülteleri'nde (Ankara ve İstanbul) çeşitli yazılı çalışmaların konu edildiği toplantılar ve sempozyumlar yapılırken sanatsal boyutta tiyatro yönetmeni Max Meinecke (1912-1972) yönetiminde İstanbul Şehir Tiyatroları'nda "Hile ve Sevgi" adlı oyun Tiyatro seyircisiyle buluşmuştur. Meinecke'nin Saygun'dan isteği üzerine Hile ve Sevgi'nin açılış sahnesi için bestelenen *Viyolonsel için Solo Partita*; enstrümanda usta icracılığın yanı sıra Müzik, Edebiyat ve Tiyatro üçgeninde farklı disiplinlerin sanata katkısı paydasında ülkeler arası diplomatik ilişkiler üzerinde de etkisi olduğundan sosyolojik açıdan da değerlidir. Sanatın farklı disiplinlerinin aynı sahnede buluşması Cumhuriyet Türkiye'sinde ufuk açıcı niteliktedir.

Eserin ilk seslendirilişi dönemin Ankara Devlet Konservatuvarı (bugünkü Hacettepe Devlet Konservatuvarı) viyolonsel hocası Martin Bochmann tarafından Ankara'da yapılmıştır. Bochmann'ın seslendirilişinin ardından eser "Schiller Hatıra Madalyası" için uygun görülmüş eseri de ölümsüzleştirmiştir. Eser enstrümanda teknik yetkinlik, profesyonel seviyede müzikalite ve usta icracılık gerektirmesi açısından müzik literatürü açısından değerlidir. Günümüz Konservatuvar ve Müzik Fakültelerinin sınav müfredatlarında da yer alan eser Saygun'un batı sentezli armonik ve teorik müzik bilgisinin aracılık ettiği kültürlüşmeye hizmet etmiş olması açısından önemlidir.

Farklı perspektiflerden ele alınacak çalışma Sahne Sanatları için çok boyutlu bir örnek olup, taranan kaynaklarının derlenmesiyle oluşturulmuş nitel bir çalışmadır.

Anahtar kelimeler: Ahmet Adnan Saygun, Friedrich von Schiller, Max Meinecke, Şehir Tiyatrosu, Viyolonsel için Solo Partita.

CUMHURİYET DÖNEMİ ÇAĞDAŞLAŞMA ÇALIŞMALARI ÇERÇEVESİNDE TÜRK MÜZİKALLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Altan ALKAN

Nişantaşı Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Müzik ve Sahne Sanatları, hayalperdesi@gmail.com

Elif SAYIN

Nişantaşı Üniversitesi

Sanat ve Tasarım Fakültesi

Müzik, elif.sayin@nisantasi.edu.tr

Özet

Kültürümüz içinde Tanzimat Fermanı'nın ilanından itibaren başlayan her alandaki modernleşme çabalarının sanat alanına, dolayısı ile tiyatroya ve buna bağlı olarak müzikallere de etkileri olmuş ve batılı örneklerindeki uygulamalar sanat hayatımıza girmiştir. Cumhuriyet öncesi çalışmalar daha çok batılı eserlerin kopyaları ve uyarlamaları şeklinde sahnelenmeye başlamış, özgün müzikal örnekleri ise zaman olarak Cumhuriyetin ilk dönemlerinde ortaya çıkmıştır. Yıllar içerisinde çok daha fazla sayıda eser olması beklenirken; tiyatro eseri sayısı artmış, müzikal eserlerin sayısında ise yeterli rakamlara ulaşamamıştır. Batılı anlamda sanat, Cumhuriyetin kurulmasından sonra Türk tiyatrosunda Osmanlı'nın son dönemlerinde atılan adımlar değerlendirilip, yeni Batılı düşünme sistemine geçiş sırasında önemli bir faktör olarak kullanılmaya başlanılmıştır. Batı müzik kültürü çok uzun zamanlarca kendini ilerleten, genişleten, yenileyen ve her dönem değişik süreçlerden geçerek son halini almış ve bugüne kadar kendini getirebilmiştir. Türkiye' de pek çok bilim dalında olduğu gibi sanat ve müzikallerin gelişiminde de batıdan etkilenilmiş ve kendi kültür birikimleriyle batının karakterini bir potada eritmeyi başarabilmiştir. Bu nedenle Türk müzikal tiyatrolarının tarihini incelemek de yerinde olacaktır. Ulus devlet oluşturabilmek için pek çok gayret gösteren Mustafa Kemal Atatürk'ün bu konuda birçok çalışma yaptığı bilinmektedir. Bu çalışmaların başında 19 Şubat 1932'de Atatürk'ün direktifleri ile kurulan Halkevlerinin temsil (tiyatro oyunu) bölümü de modern dünya düşüncesine uzanan Atatürkçülüğü yaymak üzere kurgulanmıştır. Bu çalışmalar sürerken o zamanlarda yaşamış olan Muhlis Sabahattin Türk müzikalleri üzerine çalışmalara başlamıştır. Hem Türk Müziğine hem de Batı Müziğine çok hakim olması sebebiyle akıllarda yer eden, melodik eserler içeren çok sayıda müzikal bestelemiştir. Bunların bazıları *Ayşe Opereti*, *Mon Bey*, *Asaletmaap Opereti* olarak en önemli çalışmalarının başında gösterilmektedir. Daha sonları Muhsin Ertuğrul önderliğinde gerçekleşen çalışmalarda özellikle seyirci azlığı İstanbul Şehir Tiyatrosu'nda Ekrem Reşit Rey tarafından bestelenen "Lüküs Hayat" opereti ile farklı duruma geçilmesine sebep olmuştur. Cumhuriyetin onuncu yıl kutlamaları için ilk defa 1933'de sergilenen oyun 10 yıl boyunca kapalı gişe oynanmıştır. Daha sonra Cibali Karakolu, Kanlı Nigar gibi uygulamalar başarıyla sergilenmiştir. Bu çalışmada Türk müzikallerinin gelişim süreci, karşılaşılan sıkıntılar incelenecektir.

Anahtar kelimeler: 1-Türk Müzikalleri, 2-Cumhuriyet Dönemi, 3-Sanat

HASTA HAKLARI KONUSUNDAKİ AKADEMİK MAKALELERİN ANALİZİ: TRDİZİN ÜZERİNDEN BİR İNCELEME

Helin AKALIN

*Yüksek İhtisas Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi
Sağlık Yönetimi Bölümü Öğrencisi, helinakalin2001@gmail.com*

Hakan AKIN

*Yüksek İhtisas Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi
Sağlık Yönetimi Bölümü Öğretim Üyesi, hakanakin@yiu.edu.tr
ORCID: 0000-0002-5452-5633*

Özet

Hasta Hakları konulu çalışmalar, hukuk, yönetim, sağlık, etik ve felsefe, siyaset bilimi ve kamu yönetimi gibi çok farklı disiplinlerin kesişim noktasını oluşturmaktadır. Hasta haklarında yapılan çalışmalar, bir ülkenin aynı zamanda sağlık politikaları ve sosyal politikalar bakımından gelişmişlik düzeyini ortaya koyan önemli bir gelişmişlik ölçütü olarak da düşünülebilir. Bu haliyle özellikle hasta hakları konusunda akademik makale yazımı, farklı disiplinlerden araştırma ve analizleri gerektiren bir araştırma sahası olarak karşımıza çıkmaktadır. Türkiye’de hasta hakları alanında yazılan bilimsel makalelerin, içeriğine göre bazen bir hukuk dergisi, bazen bir kamu politikası olarak yönetim bilimi dergisinde ya da sağlık ve tıp alanındaki akademik dergilerde yer alabildiği görülmektedir. Araştırmanın amacı Türkiye’de ‘‘Hasta Hakları’’ konusunda hazırlanan akademik makaleleri analiz etmektir. Çalışma sadece TRDizinde yer alan ve erişime açık akademik makalelerle sınırlandırılmıştır. Araştırmada, atıf sayıları, yazar kurumları, yazar şehirleri, fen bilimleri ve sosyal bilimlerdeki makale sayıları, en çok yayınladığı dergiler, yazarlar ve yayın yılları üzerinden bibliyometrik analiz yöntemi gerçekleştirilmiştir. TRDizin içinde hasta hakları konusunda erişilen toplam makale sayısı 119’dur. Veri tabanı açısından da incelendiğinde bunların 69’nun sosyal, fen alanından da 14 makale olduğu görülmüştür. Makalelerin 108’i Türkiye, 14’ü diğer ülkelerden olduğu görülmüştür. Hasta hakları konusunda en fazla makale üretilen yıl, 15 makale ile 2020 yılı, 11 makale ile 2022 yılı iken, diğer yıllardaki dağılımı 8 ve altındadır. Bilhassa 2020 yılındaki sayısal artışın, COVID-19 pandemisi ile hasta hakları konusunun kamusal gündemde sıklıkla yer almasından kaynaklı olduğunu düşündürmektedir. Makalelerin, 99 adedi araştırma makalesi, 19 adedi derleme, 1 adedi de vaka analizi niteliğindedir. Hasta hakları konulu çalışmaların yer aldığı ilk on dergi incelendiğinde, 9’unun tıp ve sağlık bilimleri, 1’inin toplum ve sosyal hizmet içeriğinde olduğu gözlenmiştir. Hasta haklarının konu edildiği hastane türleri bakımından incelendiğinde, 12 çalışmada kamu hastanesi, 4 çalışmada özel hastane, 15 çalışmada üniversite hastanesinin araştırmaya konu olduğu saptanmıştır. Klinik bazda incelendiğinde ise Padiyatri, Acil Servis, Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı, Kalp Damar Cerrahisi, Psikiyatri Kliniği, Göğüs Hastalıkları, Genel Cerrahi ile Çocuk Hastalıkları kliniklerinde hasta haklarına ilişkin spesifik araştırmalar yapıldığı belirlenmiştir. Özellikle acil servislerdeki hasta hakları konusundaki toplam üç araştırma yapılmış olmasının, acil servislerin hasta hakları konusunda en fazla idari ve hukuki incelemelere konu olması ile örtüştüğü düşünülmektedir. Çalışma Türkiye’de hasta hakları konusundaki akademik makalelere yönelik beklenti ve ilginin önemli bir gelişim gösterdiğini bibliyometrik verilerle açıklaması bakımından farklılaşmaktadır.

Anahtar kelimeler: Hasta Hakları, Sağlık Politikası, Bibliyometrik Analiz

HİTİT TOPLUMUNDA HAYVANLARIN ROLÜ

Erkan ŞENTÜRK

Hitit Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Tarih Anabilim Dalı, Erkam6418@gmail.com

Özet

Özet; Hayvan veya Hayvancılık İptidai toplumların ortaya çıkmasıyla birlikte günlük yaşamın en büyük parçası olmuşlardır. Toplumlar başlangıçta hayvanları sadece av için kullanırken daha sonra av yakalamak için veya avı yakalamak için tuzak düşüncesiyle oldukça basit temellerde kullanılmıştır. Bu dönemlerde daha sonra Neolitik toplumlara gelirken artık evcilleştirme de gerçekleşmişti. Milattan önce XII. bin yılda yakınoğu'nda köpeğin evcilleştirilmesi ile bu süreç başlamış oldu. Daha sonra hayvanlar artık sadece yenecek bir tür olmaktan, yenilecek bir ürünü yetiştirmeye araç olarak kullanılmaya başlanmıştı. Hayvanlar artık savaşlarda kullanılan en büyük silah olmuşlardır. Ve hatta savaşlarda kullanılan hayvanlar büyük yenilik olarak görüldü. Asya, Afrika, Anadolu gibi bölgelerde farklı hayvanlar bu amaçla kullanıldı. Tarımda ise bahçeyi ekmek, ürünün iaşesi ve ticaret gibi pek çok alanda farklı ekipmanlar ile kullanılan hayvanlar, gelişen toplum yapıları ile birlikte artık sanatta da kullanılan, edebiyatın içine giren ve hatta dinin de bir parçası olmaya başlayan hayvanlar artık toplumun vazgeçilmez bir parçası olmuşlardır. Anadolu'da yeşeren Hitit toplumu yüksek bir medeniyet kurarken de hayvanlar en büyük destekçileri olmuşlardır. Hititlerde bulunan yazılı kaynakların birçoğunda görüldüğü üzere başlıca geçim kaynağı tarımsal ekonomiye dayanmaktadır. Hititlerin zenginliğinin büyük ölçüde hayvan sürülerine ve çobanlığa dayalı olduğu söylenebilir. Hitit topraklarında evcil hale getirilmesi de önem arz ederdi. Genel olarak evcil hayvanlara bakıldığında ise at, katır, eşek, sığır, koyun, keçi, domuz ve köpek bulunur. Bu hayvanların içinden sığır, koyun ve keçiler ise tüm Hitit yerleşim yerlerinde en çok sayıda bulunan evcil hayvanlardır. Hititlerde bulunan hayvan sayısı hakkında net ve kesin bilgi sahibi değiliz. Hitit dünyasında tarımla başlayan bu süreç oldukça karmaşık ve ilginç bir hal almıştı. Hayvanlar artık fal ve kehanet den tutun savaşta kullanılmaya kadar oldukça geniş bir yelpazede değerlendirilmiştir. Hititçe bir Fal metninde ise; (CTH 581 Öy. x+1- 21 Ay. 22-39)

(Kuş) önden gitti; sonra da ileride TAR-uan (şeklinde uçup) gitti.

Siz (onları) dışarı alınız ve nehri geçiniz. Onu olduğu gibi bırakınız. Sonra(da) siz; “Kuşlar bizi sardılar, orada nehri geçtiler” diye (bana) yazdınız. Kuş falcıları da aynı (bu) şekilde (yazıp) yaparlar(dı zaten). Nehrin kuşlarını olduğu gibi bırakıp dururlar. Kuş falcıları nehirde kuşları o mahaldeki bir yerde havalandırırsa orada beklemezler.

Hitit İnancında Hayvanlar sadece fal veya Kehanetlerde değil bazen tanrılarının doğrudan sembolü olarak kullanıyorlardı. Örneğin Fırtına tanrısının Sembolü Boğa idi. Bu hem arkeoloji bulgularında(vazo, ortostat, kabartma vb.) hem de filolojik kaynaklarda görmekteyiz. Hayvanlar toplumun her alanında; tarımda, falda, kehanette, savaşta, iaş işlerinde kullanılmasıyla birlikte artık bu durum sistemli hale getirilmişti. Kanunlarda ve sosyal yaşamda artık hayvanlar kurallara göre kullanılıyor veya kiralanıyordu. Hitit metinlerinde kiralanacak hayvanın cinsi ve kiralama süresinin karşılığını açıkça görüyoruz.

Eğer bir saban öküzünü biri kiralarsa, bir ay için bir şekel gümüş versin; eğer bir ineği biri kiralarsa, bir ay için yarım şekel gümüş versin. Eğer bir atı bir katırı ya da bir eşeği biri kiralarsa, bir ay için bir şekel gümüş versin.

Ve hatta hayvanın hangi iş için kullanılacağı bile metinlerde açıklanmıştır.

Eğer bir koşum atı ise bedeli yirmi şekel gümüştür. Bir katırın bedeli bir mina gümüştür, bir atın on dört şekel gümüş bedeli olur, bir yaşında erkek bir atın bedeli on şekel gümüştür, bir yaşında bir yük çekme kısırağının bedeli on beş şekel gümüştür.

Toplumun her alanında kullanılan hayvanlar, sosyal yaşamdaki örgütlenmeleri metinlerde görüldüğü gibi

olup bir de bu hayvanların Yasalar ile korunması gereklidir.

Eğer bir sığır bir adamın üstüne çıkarsa, sığır ölsün ve adam ölmesin, bir koyun adamın yerine alınsın ve o öldürülsün.

Hayvanlar pek çok metinde kendisinden söz ettiren bir grup olmuştur. Binaenaleyh Hayvan kavramı pek çok olguyu içinde barındıran ve çeşitli yönleri olan bir türdür. Toplumun her kesimi için pek çok şey ifade eden hayvanlar Hitit dünyasında oldukça geniş bir yelpazede kendisine alan açmaktadır.

Anahtar kelimeler: Hititler, Hayvanlar, Tarım, At, Sığır, Savaş.

BANKA ŞUBELERİNİN ÖNEMİ VE OPERASYONEL SÜREÇLERİN ROLÜ-BİR KAMU BANKASI ÇORUM ŞUBESİ ÖRNEĞİ

Buse DEĞİRMENDERESİ

Hitit Üniversitesi

Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu

Finans Bankacılık ve Sigortacılık Programı, busedegirmen8@gmail.com

Özet

Banka şubeleri, müşterilere doğrudan ulaşmanın en yaygın yolu olarak önemli bir role sahiptir. Müşteriler, ihtiyaçlarına ve sorunlarına hızlı çözümler bulmak için şubeleri tercih etmektedirler. Ayrıca, banka şubeleri müşterilere güven veren fiziksel varlıklardır ve bir bankanın bir bölgede veya toplumda şube açması, o bankanın güvenilirliği ve itibarı hakkında olumlu bir imaj yaratır. Bunun yanı sıra, banka şubeleri yerel ekonomiye katkı sağlarlar; yerel işletmelerin ve bireylerin finansal ihtiyaçlarını karşılayarak, ekonomik büyümeye ve kalkınmaya destek olurlar. Son olarak, banka şubeleri müşterilere finansal eğitim ve danışmanlık hizmetleri sunarlar, böylece bireylerin ve işletmelerin mali konularda bilinçlenmelerine ve doğru finansal kararlar almalarına yardımcı olmaktadır.

Operasyonel süreçlerin rolü çok yönlüdür ve banka şubelerinin etkin işleyişinde kritik öneme sahiptir. Operasyonel süreçlerin etkin bir şekilde yönetilmesi, şube içindeki işlemlerin verimliliğini artırır ve maliyetleri düşürür. Bununla birlikte, operasyonel süreçlerin düzgün işlemesi, müşterilerin beklentilerini azaltır ve hızlı hizmet almalarını sağlar, bu da müşteri memnuniyetini artırır. Ayrıca, operasyonel süreçler hata yapma olasılığını azaltarak ve güvenlik önlemlerini sağlayarak risk yönetimine katkıda bulunur. Son olarak, operasyonel süreçlerin modern teknolojiyle entegrasyonu, şube işlemlerini daha verimli hale getirir; otomasyon, yapay zeka ve veri analitiği gibi teknolojiler, operasyonel süreçleri optimize etmek için kullanılır. Bu nedenle, operasyonel süreçlerin etkin bir şekilde yönetilmesi, banka şubelerinin başarısı için kritik öneme sahiptir.

Banka şubelerinin başarılı işleyişinde, şube yöneticilerinin rolü kritiktir. Bu rol, personel yönetiminden operasyonel performansın iyileştirilmesine, müşteri ilişkileri yönetiminden satış ve gelir hedeflerinin belirlenmesine kadar geniş bir yelpazeyi kapsar. Şube yöneticileri, operasyonel süreçlerin etkinliğini artırmak için çaba gösterirken, aynı zamanda müşteri memnuniyetini sağlamak ve yasal düzenlemelere uyum sağlamak gibi önemli sorumlulukları da üstlenirler. Ayrıca, şube performansı hakkında düzenli raporlar sunarak iletişimi yönetirler ve bankanın genel başarısına katkıda bulunurlar. Bu çalışma kapsamında Çorum Merkezde bulunan bir kamu bankası yöneticisi ile mülakat yapılmıştır. Elde edilen bilgiler ışığında Banka şubelerinin önemi ve operasyonel süreçlerin rolü değerlendirilmiştir. Sonuç olarak, Operasyonel süreçlerin yönetimi, banka şubelerinin başarısı için kritik bir öneme sahiptir. Doğru ve etkin bir şekilde yönetilen operasyonel süreçler, müşterilere daha hızlı ve daha kaliteli hizmet sunulmasını sağlamaktadır. Ayrıca, operasyonel süreçlerin teknolojiyle entegrasyonu, banka şubelerinin verimliliğini artırır. Bu nedenle, banka şubelerindeki operasyonel süreçlerin doğru bir şekilde yönetilmesi, müşteri memnuniyetinin sağlanması ve bankanın başarılı bir şekilde rekabet etmesi için önemlidir.

Anahtar kelimeler: Banka Şubesi, Operasyonel Süreç, Müşteri Memnuniyeti

ŞEÂİR-İ İSLAM'IN TESPİTİNE DAİR BİR DEĞERLENDİRME

Emrullah KIRKGEÇİT

Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

İslam Hukuku, kirkgecitemrullah@gmail.com

Özet

Şeâir-i İslam, özelde ibadet ve ibadet yerlerini genelde ahlak dahil bütün mükellefiyetleri ifade etmek için kullanılan bir kavramdır. Bu kavram bireyin hayatında psikolojik ve sosyolojik açıdan önemli derecede etkiler gösterir. Mesela ezan İslam dininin bir şîârıdır. Ezanda kendine güven verme, manevî duyguları harekete geçirme, sorumluluk bilinci gibi psikolojik; kardeşliğin ilanı ve insanlığın kurtuluşa daveti gibi sosyolojik etkiler vardır. Öte taraftan bazı Hanefî müctehidler, ezanın toplu halde kasten terkine dair çok sert sosyolojik yaptırımları da hükme konu eylemişlerdir. Nitekim onlara göre, bir şehir sakinleri ezanı toptan terk etseler ve bunu yerine getirmemekte ısrarcı olsalar bu durumda, ısrarcı olanlara karşı tekrar dönünceye kadar savaş ilan edilmesi gerekir.

Ezan, kamet, cemaatle namaz, hitan/sünnet olma, Mescid-i Haram, Mescid-i Nebevi, Mescid-i Aksâ, namaz, oruç, zekat vb. ibadet ve mekanlar birçok İslami bilimlerde şeâir-i İslam'dan sayılmıştır. Oysa Kur'an-ı Kerim'de bunların şeâir olduğuna dair açıkça bir ayet yoktur. Kur'an'da şeâir sadece Yüce Allah'a izafetle (şeâirullah) Safa, Merve ve budn/büyükbaş hayvanlar hakkında kullanılmış ve onlara hürmet gösterilmesi emredilmiştir. Şu kadar ki ayetlerdeki bu kullanımdan kısa bir zaman sonra bazı alimler hedy, kalâid/boyunları bağlı kurbanlık, Meş'ar-i Haram, cimâr, Arafat ve rüknü şeâir cümlesine dahil etmişlerdir. Hatta daha sonrasında hac menasiki ve Allah'a itaat kılınan her şeyde şeâirden sayılmıştır.

Bu bağlamda şeâir-i İslam'ın tespitinde hangi kriterlerin rol oynadığı çok önemli bir konudur. Ne var ki yapılan araştırma sonucunda günümüzde dini şîarların tespitine dair müstakil bir çalışma veya yöneme rastlanılmamıştır. Bu çalışma ile İslam dinindeki sembol ve simge olarak nitelenen şeâirden önce kısaca bahsedilmesi sonra ise tespit usulüne dair birkaç kriter ortaya konulması amaçlanmıştır. Çalışmada konuya ait klasik ve modern literatür incelenmiş ve konunun bağlamları çerçevesinde yeni hipotezler geliştirilmiştir. Bu sebeple Kur'an ve Sünnet tarafından açıkça belirtilen veya imâ edilen, ortak şuur kazandıran, hürmet gösterilen, İslam toplumuna ait ve ona özgü olan söz ve davranışların ilke olarak şeâir-i İslam'ın tespit kriterleri arasında benimsenebileceği kanısına varılmıştır.

Anahtar kelimeler: İslam Hukuku, Şeâir-i İslam, Tespit, Değerlendirme.

SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK KAPSAMINDA ÇEVRESEL SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK GÖSTERGELERİ: ARÇELİK FİRMASI ÜZERİNE BİR İNCELEME

Esmâ YANAR

Hitit Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Dış Ticaret ve Tedarik Zinciri Anabilim Dalı

Dış Ticaret ve Tedarik Zinciri Bölümü

E-posta: bykesmaduman@gmail.com

Günümüzde artan canlı nüfusu doğrultusunda canlıların yaşam faaliyetlerini sürdürebilmesi için ihtiyaç ve gereksinimleri çoğalmıştır. Çoğalan ihtiyaçlar ve gelişen teknoloji ile şirketler hem büyüme yoluna girmiş hem de üretim faaliyetlerini artırmıştır. Bu gelişmeler sonucunda şirketlerin çevreye ve doğaya verdikleri zarar ve tahribat giderek fazlalaşmıştır. Zararlar kapsamında; Ozon tabakasının incelmeye, Hava, Su ve Toprak kirliliğinin artması, Endüstriyel atık ve toksinler gösterilebilir. Şirketler doğaya ve çevreye verdikleri zararları en aza indirgeyerek sürdürülebilir bir yaşam ortamı oluşturmak için bazı politikalar benimsemişlerdir. Çevresel sürdürülebilirlik bu politikaların en başında gelmektedir. Çevresel sürdürülebilirlik kavramı, sürdürülebilirliğin çevre ve doğal düzenin korunması ile ilgili olan boyutunu kapsar. Doğal düzenin korunması ve kaynakların kendini yenileme özelliğinin zarar görmemesi için çok önemli bir kavramdır. İşletmeler çevresel sürdürülebilirlik için hedef ve amaçlarını iyileştirmede birtakım göstergelerden faydalanırlar. Bunlara çevresel sürdürülebilirlik göstergeleri denir. Karbondioksit emisyonu, Hava emisyonu, Su kullanımı ve Toplam atık miktarı bu göstergelere örnektir. Araştırmalar kapsamında çevresel göstergelerin belli bir formda olmadığı her işletmenin yaşam faaliyetini sürdürebilmek için kendine uygun çevresel göstergelerden faydalandığı kanısına ulaşılmıştır. İşletmeler faydalandığı bu göstergeler doğrultusunda çevreye verilen zararı en aza indirmeyi hedeflemektedirler. Bu çalışmada ilk aşamada sürdürülebilirlik boyutları ve çevresel sürdürülebilirlik kavramlarına değinilecektir. Daha sonra çevresel sürdürülebilirlik göstergeleri doğrultusunda Sektörünün liderlerinden olan ve Türkiye'de faaliyetini sürdüren Arçelik firmasının yayınlamış olduğu 2022 yılına ait sürdürülebilirlik raporu incelenecektir. Bu inceleme sonucunda Arçelik firmasının sürdürülebilir bir yaşam için hangi göstergelerden faydalandığı detaylı bir şekilde anlatılacaktır.

Genel olarak sürdürülebilirlik ve çevresel sürdürülebilirliğin birçok göstergesi olmasına karşılık her tedarik zincirine, her şirkete, her sektöre ve her üretim sürecine uygulanması mümkün değildir. Her şirket kendine uygun olan gösterge ile faaliyetini sürdürmektedir. Bu çalışma sektöründe öncü olan başka firmalarında sürdürülebilir faaliyet konusunda bilinçlenmesi ve çevresel göstergelerden yararlanması için örnek olması hedeflenmektedir.

Anahtar kelimeler: Sürdürülebilirlik, Çevresel sürdürülebilirlik, Çevresel sürdürülebilirlik göstergeleri

YAPAY ZEKA DESTEKLİ DRONE TABANLI LOJİSTİK : GELECEĞİN DAĞITIM SİSTEMİ İÇİN BİR İNCELEME

Edanur TOPÇUOĞLU

Hitit Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Dış Ticaret ve Tedarik Zinciri Anabilim Dalı

Dış Ticaret ve Tedarik Zinciri Bölümü, topcuogluedanur@gmail.com

Özet

Yapay zeka destekli drone tabanlı lojistik, günümüz lojistik sektöründe önemli bir dönüşümü temsil ediyor. Bu çalışmada, yapay zeka destekli drone tabanlı lojistiğin geleceğin dağıtım sistemi olarak potansiyelini incelemek amaçlanmıştır. Bunun yanı sıra, yapay zekadestekli drone tabanlı lojistiğin avantajları, dezavantajları ve potansiyel uygulama alanları da vurgulanmaktadır. Bu sistem, drone teknolojisinin ve yapay zeka algoritmalarının entegrasyonu ile kısa mesafeli taşımacılığı daha hızlı ve verimli hale getirmektedir. Geleneksel taşıma yöntemlerine kıyasla avantajları arasında hızlı teslimat, trafik sıkışıklığından etkilenmeme ve çevre dostu olma gibi özellikler bulunmaktadır. Drone tabanlı lojistik, depo yönetimi, envanter takibi, teslimat planlaması ve rotalama gibi alanlarda da etkili bir şekilde kullanılabilir. Örneğin, yapay zeka algoritmaları, talep tahminlerini analiz ederek optimum depo stok seviyelerini belirleyebilir ve böylece envanter yönetimini optimize edebilmektedir. Drone'lar, yapay zeka algoritmaları sayesinde otomatik olarak rotalarını belirleyebilir, yükleri taşıyabilir ve teslimat noktalarına ulaşırabilmektedir. Bu teknoloji özellikle ulaşılması zor veya tehlikeli bölgelere malzeme taşımak için idealdir. Afet bölgelerine yardım malzemelerinin veya askeri operasyonlarda lojistik destek sağlanması gibi durumlarda drone'lar çok değerli olabilmektedir. Acil durumlarda ilaç veya tıbbi malzemelerin hızlı bir şekilde teslim edilmesi gibi senaryolarda drone'lar, lojistik operasyonları daha hızlı ve etkin bir şekilde gerçekleştirebilir. Ancak, yapay zeka destekli drone tabanlı lojistik uygulamalarının bazı zorlukları da bulunmaktadır. Bu zorluklar arasında hava mevzuatına uyum, güvenlik endişeleri, pil ömrü ve taşıma kapasitesi gibi teknik engeller bulunmaktadır. Ayrıca, insana dayalı lojistik işlerinde olduğu gibi, drone tabanlı sistemlerde operasyonel hatalar ve müdahale gerekebilmektedir.

Sonuç olarak, yapay zeka destekli drone tabanlı lojistik, lojistik endüstrisinde devrim niteliğinde bir değişim ve gelişim potansiyeli taşımaktadır. Bu teknoloji, teslimat sürelerini kısaltmak, maliyetleri düşürmek ve çevre dostu bir taşımacılık sağlamak gibi önemli avantajlar sunmaktadır. Ancak, başarılı bir şekilde uygulanabilmesi için teknik, yasal ve güvenlik konularının dikkatle ele alınması gerekmektedir. Gelecekte, yapay zeka destekli drone tabanlı lojistik sistemlerinin daha yaygın hale gelmesiyle lojistik sektöründe önemli bir dönüşüm yaşanması ve daha etkili, verimli ve sürdürülebilir bir taşımacılık sistemi oluşturulması beklenmektedir. Bu süreçte, endüstri liderlerinin, düzenleyicilerinin ve teknoloji uzmanlarının işbirliği yapması ve yeni fırsatları keşfetmek için çaba sarf etmesi önemlidir.

Anahtar Kelimeler: Yapay Zeka, Drone Tabanlı Lojistik, Teknoloji

TÜRKİYE’DE YAŞANAN 6 ŞUBAT 2023 DEPREMLERİNİN SOSYO EKONOMİK ETKİLERİNİN İNCELENMESİ

Tunahan ASLAN

Yüzüncü Yıl Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü Enstitü

İktisat, tunahanaslan@gmail.com

Prof. Dr. Zafer KANBEROĞLU

Yüzüncü Yıl Üniversitesi

İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

İktisat, zkanberoglu@yyu.edu.tr

Özet

Deprem, gerçekleştiği alan bakımından bir veya birden çok alanda yıkımlara neden olan ve sonrasında yangın, sel gibi diğer afetlere de yol açan büyük bir dışsal şok yaratmaktadır. Bu bakımdan depremler yıkıcı etkisinden dolayı can ve mal kaybına neden olmaktadır. Bu kayıpların getirdiği tahribatlar insani boyutta olduğu gibi ekonomiye getirdiği yükte oldukça büyüktür. Afetlerin ekonomi üzerinde olumsuz etkileri olmasının yanı sıra bölgeler açısından yeniden inşa faaliyetleri olanağı tanınması gibi olumlu etkileri de vardır. Bu yönüyle afetlerin ekonomi üzerindeki etkileri oldukça karmaşıktır. Depremde oluşan tahribatların makro ekonomik etkileri ülkelerin gelişmiş düzeylerine göre değişiklik göstermektedir. Bu yüzden deprem konusunda risk barındıran yerlerde yer alan ülkelerin olası depremlere karşı tedbirli davranmaları son derece büyük önem taşımaktadır. Türkiye coğrafi konum itibarıyla birinci derece deprem kuşağında ve yerleşim alanlarının %93’lük kısmı bakımından deprem bölgesi içerisinde yer aldığından, zaman zaman yaşanan depremlere karşı savunmasız kalmaktadır. Türkiye’nin diri fay haritası Maden Tetkik Arama Genel Müdürlüğü’nün yapmış olduğu çalışmada Türkiye’nin 45 ilinde 5,5’in üstünde deprem oluşturacak 485 diri fay olduğunu tespit etmişlerdir. Bu yönüyle bakıldığında ülkenin ticari lokomotifini oluşturan sanayi kuruluşlarının %78’i aktif fay hatları üzerinde inşa edilmiştir. Ayrıca barajlar yine riskli yerlere inşa edilmiş olup depremin etkisiyle oluşacak su seviyelerindeki yükselmeler de yaşanan tahribatların artmasına neden olacaktır. Bu açıdan ele alındığında Türkiye’nin birinci derecede deprem kuşağında olması ve sanayi sektörlerinin de büyük çoğunluğunun deprem fay hattı üzerinde yer alması olası depremlere karşı savunmasız kalabileceği göz önünde bulundurulmalıdır. Türkiye’de Asrın felaketi olarak nitelendirilen 6 Şubat 2023 yılında yaşanan depremlerde 11 il etkilenmiştir ve bu tahribatların %81’den fazlasını Hatay, Kahramanmaraş, Gaziantep, Malatya ve Adıyaman illerinde olduğunu bu da ülke nüfusunun %7,4’ünü oluşturmaktadır. Bu hasarların dağılımı ise konutlardaki maliyeti 18 milyar dolar, kamu ve özel sektördeki binalara ise 6,4 milyar dolar ve alt yapıya verdiği zarar ise 6,4 milyar dolar olmuştur. Ayrıca 7,8 ve 7,5 depremlerde Türkiye’nin 2021 yılındaki GSYİH’nin %4’lük oranında ve yaklaşık olarak 34,2 milyar dolarlık tahribat oluşturmuştur. Bu çalışmada depremin yıkıcı bir etki göstermesinden dolayı depremin sosyo ekonomik etkileri detaylı açılardan incelenecek ve tartışılacaktır. Bu çalışmada depremin neden olduğu ekonomik tahribatların sosyo ekonomik ilişkisinin etkileşim düzeyi ortaya konmaya çalışılacak ve deprem risklerini azaltmak için çeşitli politika önerilerinde bulunulacaktır.

Anahtar kelimeler: Türkiye, Deprem, Sosyo Ekonomik Etki

MAKİNE İMALAT İŞLETMELERİNDE RİSK YÖNETİMİ VE SİGORTA STRATEJİLERİ

Afra ŞİMŞEK

Hitit Üniversitesi

Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu

Finans Bankacılık ve Sigortacılık Programı, afrasimsek912@gmail.com

Özet

Makine imalat işletmeleri, operasyonel riskler, tedarik zinciri riskleri ve teknolojik riskler gibi çeşitli tehlikelerle karşı karşıyadır. Bu riskler, işletmenin verimliliği, karlılığı ve itibarı üzerinde olumsuz etkilere neden olabilmektedir. Makine imalat işletmeleri, üretim süreçleri ve iş faaliyetleri boyunca çeşitli risklere maruz kalabildiği bu riskler, finansal kayıplara, üretim kesintilerine, iş itibarına zarar verilmesine ve hatta yasal yaptırımlara yol açabilmektedir. Bu nedenle, bu tür işletmelerin etkili bir risk yönetimi ve sigorta stratejisi oluşturmaları hayati önem taşımaktadır.

Risk yönetimi, işletmenin bu risklere etkili bir şekilde yanıt vermesini sağlar. Operasyonel, tedarik zinciri ve teknolojik riskler gibi çeşitli riskler tanımlanır, değerlendirilir ve önceliklendirilir. Riskleri azaltma veya kabul etme stratejileri geliştirilmeli ve uygulanmalıdır.

Sigorta, işletmelerin beklenmedik olaylar veya felaketler nedeniyle karşılaşılabilecekleri finansal kayıplardan korur. Bu, işletmelerin varlıklarını, üretimlerini ve itibarlarını koruma altına alır. Sigorta, işletmelerin ani ve yüksek mali yüklerle başa çıkmasına yardımcı olur. Örneğin, bir yangın sonucu oluşan maddi zararlar veya bir hırsızlık olayında çalınan ekipmanların kaybı gibi durumlarda sigorta, işletmenin mali olarak istikrarını korur.

İşletmeler, beklenmeyen bir olay sonucu faaliyetlerini geçici olarak durdurmak zorunda kaldıklarında, iş sürekliliğini sağlamak için sigortadan yararlanabilmektedir. İş kesintisi sigortası gibi poliçeler, işletmenin gelir kaybını telafi eder ve operasyonların yeniden başlatılmasına yardımcı olur.

İyi bir sigorta kapsamına sahip olmak, işletmelere rekabet avantajı sağlar. Müşteriler, işletmenin risklere karşı iyi korunduğunu bilerek daha güvenli hissederler ve işletme ile iş yapmaya daha istekli olabilirler. Bazı durumlarda, sigorta poliçeleri yasal zorunluluklardır. Örneğin, işçi sağlığı ve güvenliği mevzuatı kapsamında işletmelerin çalışanlarını ve ziyaretçilerini sigorta altına alması gerekebilmektedir. İşletmelerin sigorta kapsamı, potansiyel yatırımcılar için güvenilirlik göstergesi olabilmektedir. Yatırımcılar, işletmenin risklere karşı iyi korunduğunu ve kriz durumlarında mali açıdan güvende olduğunu bilmek isterler.

Bu çalışma kapsamında, Türkiye'nin en büyük ve dünyanın ise en büyük ikinci makine imalat işletmesinin üst düzey bir yöneticisiyle risk yönetimi ve sigorta stratejilerini ele alan bir röportaj yapılmıştır. Sonuç olarak, risk yönetimi ve sigorta stratejileri, makine imalat işletmeleri için hayati öneme sahiptir. Bu stratejiler, işletmenin sürdürülebilirliğini ve rekabet avantajını korurken, işletme performansını artırmada kritik bir rol oynamaktadır. Bu nedenle, işletmelerin bu konulara özen göstermeleri ve uygun önlemleri almaları önemlidir.

Anahtar kelimeler: Endüstriyel Risk Yönetimi, Sigorta Stratejileri, Makine Üretimi

SAĞLIK YÖNETİMİ LİTARATÜRÜNDE DEĞİŞİM: HACETTEPE SAĞLIK İDARESİ DERGİSİ'NİN BİBLİYOMETRİK ANALİZİ ÜZERİNDEN BİR İNCELEME

Oğulcan KAYA

*Yüksek İhtisas Üniversitesi
Sağlık Bilimleri Fakültesi*

Sağlık Yönetimi Bölümü Öğrencisi, ogulcankaya1617@outlook.com

Hakan AKIN

*Yüksek İhtisas Üniversitesi
Sağlık Bilimleri Fakültesi*

ORCID: 0000-0002-5452-5633

Sağlık Yönetimi Bölümü Öğretim Üyesi, hakanakin@yiu.edu.tr

Özet

Türkiye’de sağlık yönetimi alanında yazılan bilimsel makalelerin, kimi zaman sosyal bilimler, kimi zaman sağlık bilimleri ve tıp bilimleri gibi farklı disiplinlere özgü akademik dergilerde yayımlanabildikleri görülmektedir. Bu durum, çalışmanın konusu, kullanılan yöntem, araştırmanın bağlam ve içeriği ile yazar kurumları gibi çeşitli dinamiklerden kaynaklanabilmektedir. Sağlık yönetimi alanındaki çalışmaların çok farklı bilimsel dergilerde yer bulabilmesinin nedeni, sağlık yönetimi disiplininin hem sağlık ve tıp bilimi hem de yönetim, iktisat gibi disiplinlerden katkı gerektirebilen interdisipliner bir alan olmasından kaynaklı olduğu düşünülebilir. Dolayısıyla bu geniş alanyazın içinde sağlık yönetimi literatüründeki değişimin yönü ve şiddetinin analizi titiz analizler gerektirmektedir. Çalışmanın amacı, sağlık yönetimi yazınında 2015-2023 yılları arasında yaşanan değişimi incelemektir. Bu kapsamda araştırmanın evrenini Türkiye’de Sağlık Yönetimi alanının gelişimine öncülük etmiş olan Hacettepe Üniversitesi’nin Sağlık İdaresi Dergisi oluşturmaktadır. Çalışma Sağlık İdaresi Dergisinde yer alan ve TRDizin’de erişime açık durumdaki 2015 ile 2023 yılları arasında yayımlanan 360 adet makalenin analizi ile sınırlıdır. Araştırmada yöntem olarak bibliyometrik analiz yöntemi tercih edilmiştir. Analiz sonucunda, sağlık yönetimi alanında yapılan akademik yayınlarda 2015-2023 döneminde önemli değişiklikler tespit edilmiştir. İngilizce olarak yazılan makaleler incelendiğinde, en yüksek makale sayısının 2022 yılında olduğu ve 2015’ten 2023 yılına kadar İngilizce makale sayısında düzenli bir artış eğilimi olduğu gözlemlenmiştir. Makale türleri incelendiğinde, hastane odaklı ve Türkiye merkezli araştırmaların ağırlıkta olduğu görülmüştür. COVID-19 pandemisiyle ilişkili makale sayısı 31’dir. Sağlık yönetimi alanında yayımlanan makalelerin konu dağılımına bakıldığında, sağlık politikası ve hastane işletmeciliği konularının ön planda olduğu gözlemlenmiştir. Sağlık ekonomisi konulu çalışma sayısının gelişmeye açık olduğu gözlenmiştir. Araştırma yöntemi bakımından ise, nitel ve sayısal araştırma yöntemlerinin tercih edildiği; en çok SPSS yazılımı üzerinden araştırmaların gerçekleştirildiği görülmüştür. Ankete dayalı nicel araştırmaların sayısı 146’dır. Yayınların coğrafi dağılımı incelendiğinde, Ankara, İstanbul ve Isparta ili merkezli yayınların çoğunlukta olduğu; Sağlık Bakanlığı ile Hacettepe, Marmara ve Süleyman Demirel Üniversitelerinin yazar kurumları bakımından öne çıktığı tespit edilmiştir. Çalışma Türkiye’deki sağlık yönetimi literatür çalışmalarının pandemi gibi uluslararası ölçekteki gelişmelerden yakından etkilendiğini; bilimsel araştırma yöntemleri ve kavramsal çerçeve bakımından da toplumsal ve yönetsel bağlamdan bağımsız olmadığını göstermesi bakımından farklılaşmaktadır.

Anahtar kelimeler: Sağlık Yönetimi, Sağlık Ekonomisi, Bibliyometrik Analiz.

TÜRKİYE'DE EKONOMİK BÜYÜMENİN EKONOMETRİK BİR ANALİZİ

Fatih ARSLANOĞLU

İnönü Üniversitesi

İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Ekonometri, fatiharslanoglu0@gmail.com

Arş. Gör. Mert ŞAHİN

İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ

İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Ekonometri, mert.sahin@inonu.edu.tr

Özet

Türkiye'nin ekonomik kalkınması ve kamu harcamalarının ekonomik büyüme üzerindeki etkisi, geçmişten günümüze kadar birçok çalışmada ele alınmıştır. Ekonomik büyüme, bir ülkenin ulusal gelirinin artması ve ekonomik faaliyetlerin genişlemesi anlamına gelirken kamu harcamaları ise devletin vatandaşlara sağladığı hizmetler ve altyapı yatırımları gibi faaliyetleri finanse etmek için yapılan harcamaları içerir. Bu çalışma, Türkiye'de iller bazında ekonomik büyüme ile kamu harcamaları arasındaki ilişkiyi incelemeyi ve bu ilişkinin ortaya koyabileceği yararlı çıktıları amaçlamaktadır. Panel veri analizi yöntemi kullanılarak gerçekleştirilen çalışmada 2004-2021 yılları arasındaki ekonomik büyümeyi temsilen gayri safi yurt içi hasıla değişkeni ve kamu harcamaları verileri ile analizler yapılmıştır. Birim etkilerin sabit etki ya da tesadüfi etkiden kaynaklandığını tespit etmek amacıyla Hausman testi yapılmıştır. Bu test sonucunda sabit etkiler modeli, uygun model olarak karar verilmiştir. Daha sonra ekonometrik varsayımlardan sapmalar, çeşitli testler aracılığıyla sınanmış ve bu sapmalar düzeltilerek nihai modele ulaşılmıştır. Ekonomik büyümenin sağlanması ve sürdürülebilmesi için kamu harcamalarının rolünün oldukça önemli olduğu bulgular sonucunda elde edilmiştir. Gelecekte yapılacak çalışmalar, Türkiye'nin ekonomik büyümesini desteklemek için önemli olacaktır. Sonuçlar ışığında bu çalışma, kamu harcamalarının önemini ve gelecekte yapılması planlanan çalışmalara katkıda bulunabilir.

Anahtar kelimeler: Ekonomik Büyüme, Kamu Harcamaları, Panel Veri Analizi

Not: Bu çalışma TÜBİTAK 2209-A Üniversite Öğrencileri Araştırma Projeleri Desteği Programı 2023 Yılı 1. Dönem Başvurusu kapsamında desteklenmektedir.

**HAFIZLIK EĞİTİMİNDE ÖĞRENCİLERİN KARŞILAŞTIKLARI
PROBLEMLER VE OKUL PSİKOLOJİK DANIŞMANININ BU
KONUDAKİ BİLİNCİ:
PROF. DR. HAYREDDİN KARAMAN ANADOLU İMAM HATİP LİSESİ
(HAFIZLIK ORTAOKULU PROGRAMI) ÖRNEĞİ**

Zehra AKBULUT

Hitit Üniversitesi

İlahiyat Fakültesi

İkinci Sınıf Öğrencisi, zhraakblt@gmail.com

Dr. Öğr. Üyesi Fatma YALNIZ

Hitit Üniversitesi

İlahiyat Fakültesi

Temel İslam Bilimleri Bölümü Tefsir Anabilim Dalı Öğretim Üyesi, fatmayalniz@hitit.edu.tr

Özet

Hafızlık, Hz. Peygamber'den günümüze kadar devam eden bir eğitimidir. Hafızlık eğitimi, Kur'an kurslarında, çeşitli derneklerin çatısı altında, Milli Eğitim Bakanlığı aracılığıyla veya bireysel yollarla yürütülebilmektedir. Bunlar arasında yer alan Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde örgün eğitimle birlikte hafızlık proje okulları açılmıştır. Bu bağlamda bildiri, Prof. Dr. Hayreddin Karaman imam hatip lisesi bünyesindeki proje ortaokulu hafızlık programında eğitim gören beşinci, altıncı, yedinci ve sekizinci sınıflarda yer alan öğrencilerin örgün eğitimle birlikte hafızlık yaparken yaşadıkları problemleri ve okul psikolojik danışmanının bu konudaki bilincini ele alacaktır. Bildirinin temel sorusu ortaokuldaki örgün öğretimle birlikte hafızlık yapan öğrencilerin hafızlık eğitimi sırasında yaşadıkları problemlerin neler olduğu ve psikolojik danışmanların bu sorunların ne kadarından haberdar olduğudur. Bu temel sorular çerçevesinde; öğrencilerin hafızlık sırasında okul ile ilgili yaşadıkları problemlere, okul dersleri ile aynı anda hafızlığı yürütmenin ortaya çıkardığı problemlere, hafızlık sırasında ezber hususunda yaşanan problemlere, hafız adaylarının arkadaşlık ilişkilerinde yaşadığı problemlere, aile ilişkilerinde karşılaştıkları problemlere ve psikolojik danışmanın yukarıdaki sorunlar çerçevesinde hafız adaylarının problemlerinin ne kadarından haber olduklarına dair alt araştırma sorularına cevaplar aranmıştır. Bu doğrultuda öğrenciler ve psikolojik danışman ile yarı yapılandırılmış şekilde görüşülerek probleme yönelik bilgiler toplanmıştır. Elde edilen veriler betimsel analiz yöntemiyle incelenerek, öğrencilerden alınan cevaplar kategorilere ayrılmış, sonrasında kategorilerle birlikte verilen cevaplara göre kodlamalar yapılmıştır. Bu çerçevede okulla birlikte hafızlığı yürütmenin ortaya çıkardığı sorunlar, ezber konusunda hafızlık sürecinde yaşanan zorluklar, arkadaşlık ilişkilerinde karşılaşılan sorunlar, hafızlığın aile ilişkilerine etkisi ve psikolojik danışmanların, hafız adaylarının yaşadığı sorunların ne kadarına vakıf oldukları gibi konularda verilere ulaşılmıştır. Sonuç olarak bu bildiri, öğrencilerin hafızlık sürecinde yaşadığı çeşitli sorunlara ve psikolojik danışmanların bu konulardaki farkındalığına odaklanarak, hafızlık eğitimi ile örgün eğitimin bir arada yürütülmesinin olumsuz sonuçlarını değerlendirmektedir. Örgün eğitim ve hafızlık sorunlarına dair çeşitli çalışmalar bulunmakla birlikte bunların bir kısmının hafızlık eğitimi sorunlarına odaklansa bile kurumun örgün eğitim olmaması bakımından bizim bildirimizden farklılaştığı görülmektedir. Buna ek olarak bazı çalışmalar örgün eğitimle birlikte hafızlığı ele almakla birlikte öğrencilerin hafızlıkla ilgili okul, ezber yöntemi, aile-sosyal ilişkileri ve derslerle aynı anda hafızlığı yürütmeye dair sorunlara bir bütün halinde yer vermediği görülmektedir. Bütün bu hususlar çalışmamızın diğer çalışmalardan farklılık arz ettiğini göstermektedir. Ayrıca bu sorunlar hakkında psikolojik danışmanla yapılacak görüşme de yönetimin öğrencilerin sorunları hakkında ne ölçüde bilgi sahibi olduğunu ortaya koymak bakımından önem arz etmektedir. Görüşme sonrasında öğrencilerden elde edilen bilgiler ile psikolojik danışmanla görüşme

sonrasında elde edilecek veriler bir bütün halinde incelendiğinde örgün eğitim sırasında öğrencilerin yaşadıkları sorunların genel haritası ayrıntılı biçimde sergilenebilecektir.

Anahtar Kelimeler: Din Eğitimi, Örgün Eğitim, Hafızlık, Kur'ân, Problem.

(Bu bildiri, Hafızlık Eğitiminde Öğrencilerin Karşılaştıkları Problemler ve Okul Psikolojik Danışmanının Bu Konudaki Bilinci: Prof. Dr. Hayreddin Karaman Anadolu İmam Hatip Lisesi (Hafızlık Ortaokulu Programı) Örneği isimli 2023 yılında kabul alan, 2023-2024 yıllarında tamamlanması planlanan TÜBİTAK–2209-A öğrenci projesinden üretilmiştir.)

GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE MAKÂSİD ANLAYIŞI

Aleyna Nur YAVUZ

*Çanakkale Onsekiz Mart Üniveristesi
İlahiyat/Sosyal Bilimler*

Temel İslam Bilimleri-İslam Hukuku, aleynanur.251508@gmail.com

Özet

Allah'ın hükümleri, evrenin yaratılışındaki gibi bir amaca yöneliktir. Şer'i hükümler, ibadetler gibi doğal olarak gelen ya da sebep, hikmet ve illetlere dayalı olarak belirlenir. Bu hükümler belirli bir hedef ve gaye taşıyor ve İslâmi literatürde “makâsîd” olarak bilinir. Makâsîd eserlerinde, hükümlerin temel amacının insanların faydalarını gerçekleştirmek ve zararlı sonuçları ortadan kaldırmak, yararlı olanları elde etmek olduğu ifade edilir. İslam alimleri, tümevarım yöntemini kullanarak bu sonuca varmıştır. Dolayısıyla, makâsîd, icthadın ürünü olan bir ilimdir. Makâsîdî anlayış, Kur'an ve Sünnet metinlerinin doğru bir şekilde anlaşılmasına, yorumlanmasına ve hüküm çıkarılmasına katkıda bulunur. Bu nedenle, makâsîd ilmi, İslam'ın temel referansları olan metinlerin anlaşılmasında ve yorumlanmasında önemlidir. Makâsîdî anlayış, genel ve özel konuları bir arada değerlendirme yeteneği kazandırarak bütüncül bir bakış açısı geliştirilmesine yardımcı olur. Makâsîd anlayışı, ilk dönem fakihlerinin çoğunda bulunmakla birlikte, Cüveynî ve talebesi İmam Gazzâlî gibi düşünürler, makâsîd anlayışını daha somut hale getirmiştir. Cüveynî, İslami hükümlerin ana gayelerini ve korunan faydaların önemini üç aşamalı bir sınıflandırmaya tabi tutmuştur. İmam Gazzâlî ise bu sınıflandırmayı daha somut hale getirerek “zarûriyyât, hâciyyât ve tahsîniyyât” şeklinde açıklamıştır. Makâsîd ilmi, Şâtîbî tarafından sistemleştirilmiştir. Şâtîbî, “el-Muvafakât” adlı eserinde, makâsîd konusuna büyük önem vererek ele almıştır. İbn Kayyim gibi düşünürler de İslamî hükümlerin insanların dünya ve ahiret hayatında faydalarını sağlamaya dayandığını vurgulamışlardır. İbn Âşûr'a göre maslahat, genel normların hikmet ve illetlerini inceleyerek dinin umumi prensiplerini belirlerken, Tûfi'ye göre ise maslahat, ibadet ve âdet olarak Şâriin maksadına götüren sebeptir. Bu farklı anlayışlar, toplumun problemlerine döneme göre cevap vermeye odaklanmış ve buna yönelik çözümler aramıştır. İzzeddin İbn Abdüsselâm, Şihabuddîn el-Karâfi, İbn Teymiyye, gibi birçok alim de bu konuya değinmiştir. Makasîd düşüncesi, Müslümanların yaşadığı güncel sorunlara dinamik bir şekilde cevap verebilme kapasitesini artırırken, İslam hukukunun evrensel ilkelerini de gözetir. Her bir Müslüman toplum, kendi özgün ihtiyaçlarına ve koşullarına uygun çözümler üretebilir. Bu da İslam hukukunun yaşayan bir sistem olduğunu ve zamanla adapte olabileceğini gösterir.

Anahtar kelimeler: Hikmet, Maslahat, Makâsîd

İLK DÖNEM TEFSİR FAALİYETLERİ ÇERÇEVESİNDE YAHYÂ B. SELLÂM'IN TEFSİRİ VE KAYNAKLARI

İbrahim TÛTÛNCÛ

Hitit Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü/Tefsir YL

ibrahimtutuncu98@gmail.com

Özet

Tefsir tarihinin erken dönemleri kendine has bir üslup ve birikimle bizlere sunulmaktadır. Nesiller arasında bu birikimin aktarılması ve anlaşılması önemli bir husustur. Döneme ait detaylı ve kapsamlı çalışmaların da olmaması dönemin muğlak kalmasına kısmen sebebiyet vermektedir. Erken dönem tefsir faaliyetleri içerisindeki bu birikimin oluşabilmesinde önemli pay sahip olan Yahya b. Sellâm ve tefsiri bildirimizin konusunu oluşturacaktır. Bu çalışmamızla birlikte dönemin önemli isimlerinden olan Yahya b. Sellâm'ın tefsirinin mahiyetini ortaya koymaya çalışacağız. Yahya b. Sellâm kendisinden önceki süreçten etkilenmiş ve sonraki süreci etkilemiş bir isimdir. Dönemler arası adeta bir köprü vazifesi gören Yahyâ b. Sellâm'ın tefsirinde kullandığı kaynakların incelenmesi, tefsirinde daha önce üzerinde durulmayan düşünce ve konuların belirginleştirilmesi, eserde kullanılan kaynakların sonraki dönem müfessirlerine intikalinin tespiti çalışmamızın ilk dönem tefsir faaliyetleri bağlamında ki önemini göstermektedir. Çalışmamızda kaynakların tespitinin yanı sıra bu kaynakları nasıl kullandığını, naklettiği bilgileri doğrudan mı yoksa dolaylı bir şekilde mi aktardığı, erken dönem içerisinde kaynakların nasıl bir dolaşımında olduğu, eserin ne ölçüde başka kaynaklardan yararlandığı, en fazla hangi müfessirden istifade ettiği, tefsirde kimi otorite olarak kabul ettiği ve kullandığı kaynakların sonraki dönem müfessirlerinin de yararlandığı kaynaklar olup olmadığı gibi konuları irdeleyerek bu sorulara cevap arayacağız. Böylece Yahyâ b. Sellâm'ın tefsiri özelinde kendisinden önce tefsir faaliyetlerinde oluşan ve tefsir eserinde kullandığı önemli tefsir kaynaklarını da tespit etmiş olacağız.

Yahyâ'nın kullanmış olduğu kaynakları sonraki dönem müfessirlerle mukayese ettiğimiz vakitte büyük oranda benzerlik arz ettiği görülebilmektedir. Kaynak olarak kullanmış olduğu bilgiler bunun en açık örneğidir. Bu varsayımlar ışığında ilk dönemde müfessirler arasında etkileşimi Yahyâ b. Sellâm üzerinden tespit etmeye gayret edeceğiz. Yahyâ b. Sellâm'ın tefsiri üzerine yapılmış 1 tane çalışma bulunmaktadır. Bu çalışma İsmail Cerrahoğlu'nun "Yahyâ bin Sellâm ve Tefsirdeki Metodu" isimli çalışmasıdır. 1960'lı yıllarda Cerrahoğlu'nun Yahyâ b. Sellâm'ın tefsirinin kısmi bir bölümüne ulaşması çerçevesinde dar kapsamda ele aldığı bir çalışmadır. Biz bu çalışmadan farklı olarak elimizdeki mevcut tefsir birikimini her yönden inceleyerek Yahyâ b. Sellâm'ın kendisinden önceki kaynaklarının neler olduğunu tespit edecek, bunun ilk dönem tefsir faaliyetleri açısından önemine yer verecek ve bu kaynakların sonraki dönem tefsir çalışmalarında ne kadar yer aldığı, ne kadar dikkate alındığı meselesine odaklanacağız. Dolayısıyla çalışmamızın ilk dönem tefsir faaliyetlerinin başka bir boyutunu açığa çıkarması bakımından akademik tefsir çalışmaları için önemli bir katkı sağlayacağını düşünmekteyiz.

Anahtar kelimeler: Tefsir, Yahyâ b. Sellâm, Erken Dönem

KATILIM BANKACILIĞINDA SWOT ANALİZİ: ÇORUM ÖRNEĞİ

Sema AKSU

Hitit Üniversitesi

Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu

Finans Bankacılık ve Sigortacılık Bölümü, e-mail adresi

Özet

Bu bildiri, Çorum'daki katılım bankalarının yöneticileriyle yapılan yüz yüze görüşmelere dayalı bir SWOT analizi sunmaktadır. Araştırmanın amacı, İslami bankacılık sektöründeki güçlü ve zayıf yönleri, fırsatları ve tehditleri belirlemek ve bu bilgilere dayalı stratejik öneriler geliştirmesine destek sunmaktır. Araştırmada, nitel araştırma yöntemi olan vaka çalışması kullanılmıştır. Görüşmeler yarı yapılandırılmış bir formatta gerçekleştirilmiştir ve her görüşme ortalama 45 dakika sürmüştür. Görüşmelerden elde edilen veriler tematik analiz yöntemi ile analiz edilmiştir. Katılım bankacılığı alanında yapılan SWOT analizi, Çorum'daki katılım bankalarının çeşitli güçlü yönlerini, zayıf yönlerini, fırsatlarını ve tehditlerini belirlemiştir.

Güçlü yönler arasında, katılım bankalarının güçlü etik ve ahlaki değerlere dayalı bir finansal sistem sunması, faizsiz finansal ürünler ve hizmetler sunması, kar payı modelinin uygulanması, müşterilerle yakın ilişkiler kurması ve güçlü bir toplumsal sorumluluk algısına sahip olması bulunmaktadır.

Zayıf yönler ise, düşük farkındalık ve bilinirlik, sınırlı ürün ve hizmet yelpazesi, nitelikli insan kaynağı eksikliği, geleneksel bankacılık sistemlerine göre daha yüksek işletim maliyetleri ve yasal düzenlemelerdeki engellerdir.

Fırsatlar arasında, artan İslami finansal ürünlere olan talep, büyüyen nüfus ve artan gelir seviyeleri, finansal teknolojideki gelişmeler, hükümetlerin İslami finansı teşvik politikaları ve yeni pazarlara giriş imkanları bulunmaktadır.

Tehditler ise, geleneksel bankacılık sisteminin rekabeti, ekonomik ve politik istikrarsızlık, İslami finans hakkındaki olumsuz algılar, nitelikli insan kaynağı için artan rekabet ve yasal düzenlemelerdeki değişikliklerdir.

Çorum'daki katılım bankaları, güçlü etik ve ahlaki değerlere dayalı bir finansal sistem sunma ve faizsiz finansal ürünler ve hizmetler sunma gibi önemli güçlü yönlere sahiptir. Ancak, düşük farkındalık ve bilinirlik, sınırlı ürün ve hizmet yelpazesi ve nitelikli insan kaynağı eksikliği gibi bazı zayıf yönleri de bulunmaktadır. Ayrıca, artan İslami finansal ürünlere olan talep ve büyüyen nüfus gibi önemli fırsatlar da bulunmaktadır. Bununla birlikte, geleneksel bankacılık sisteminin rekabeti ve ekonomik ve politik istikrarsızlık gibi bazı tehditler de mevcuttur.

Bu bulgular ışığında, katılım bankalarının güçlü yönlerini daha da güçlendirmek, zayıf noktalarını iyileştirmek ve karşılaştıkları fırsatları ve tehditleri en iyi şekilde değerlendirmek için çeşitli öneriler sunulmaktadır.

Bu öneriler arasında, pazarlama ve tanıtım faaliyetlerine daha fazla yatırım yapılması, yeni ürün ve hizmetlerin geliştirilmesi, nitelikli insan kaynağının yetiştirilmesi ve elde tutulması için çaba gösterilmesi, finansal teknolojinin kullanılması ve hükümetlerin İslami finansı teşvik etmek için politikalarından yararlanılması yer almaktadır.

Anahtar Kelimeler: Katılım bankacılığı, SWOT analizi, İslami finans

KADIN-ERKEK EŞİTSİZLİĞİ ÖRNEĞİYLE GÜNEYDOĞU ANADOLU BÖLGESİ

Seval TORUN

AMASYA ÜNİVERSİTESİ

İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi, sevaltorun00@gmail.com

Özet

Feminizm sözcüğünün kökenine bakıldığı zaman Latince“femina” sözcüğüyle gelişim göstermiştir. Bir akım haline gelmiş olduğu günden bugüne kadar genel olarak kadının birebir maruz kalmış olduğu zorlu mücadeleyi, baskı ve ezilmişliği araştırıp ele almış olmakla birlikte modern anlamda feminizm, kadın ve erkek arasındaki cinsiyet ayrımcılığına karşı bir tutum sergileyerek kadınların hem toplumsal rolünü geliştirmede hem de meşru haklarına ulaşmada etkin bir rol oynayan yaklaşım haline gelmiştir. Feminist teoriye göre erkek ve kadın olarak bilinen her iki cinsiyetin birbirlerini *öteki*’leştirilmesi insanlığın gelişim göstermesindeki en büyük engellerden biridir. Bu yaklaşıma göre erkek ve kadınlar cinsiyete göre değil birer birey olarak değerlendirilmelidir. Ataerkil bir zihniyet yapısının etkin olduğu Güneydoğu Anadolu bölgesinde erkeğin daha dominant kadının ise daha evcimen ve ikincil bir konumda olması beklenmektedir. Bu anlayışın hakim olduğu toplumda kadınlar toplumsal eşitlikten uzak sınırlı imkanlara sahiptirler. Okuryazarlığın cinsiyet ile yakından ilgili olduğu bu bölgede kadınların eğitimdeki fırsatları, erkeklerin eğitim fırsatından daha kısıtlıdır. Bundan dolayı da eğitim düzeyi kısıtlı olan kadınlar hem iş yaşamına hem de sosyal yapılara katılmada aktif değillerdir. Kadın olmak gerçekte nedir? Kadın, dışı bedende var olan ve kadın olarak davranılan bir canlıdır. İkinci cinsiyet kitabında Beauvoir’in de deyimiyle dışı, kendini kadın olarak hissettiği ölçüde kadındır. Erkeğin bakış açısına göre ise kadın bir cinsel eş olmakla birlikte erkeğin kendini aradığı bir“*başka*” olarak nitelendirilmektedir. Beauvoir ise kadınlık durumunu, kadının özgürlüğünün erkeğinki kadar esas sayılmadığı, erkeğin özgürlüğü tarafından aşıldığı bir alan olarak tarif etmektedir. Güneydoğu Anadolu Bölgesi’ne baktığımız zaman ise ataerkil bir zihniyet yapısının etkin olduğu, erkeğin bir özne, kadının ise ikincil bir yapıda olup, soyun erkek aracılığı ile sürdüğü bir anlayışın hakim olduğunu dile getirebiliriz. Bu demektir ki büyük oranda erkek merkezi bir konumu teşkil etmektedir. Bu bölgede genel olarak kadın ve erkek toplumsal alanda farklı tutumlar ile karşılaşmakta olup aynı düzeyde imkan sunulmamaktadır. Burada kadının konumu genel olarak geleneksel roller aracılığı ile belirlenmektedir. Bu minvalde de toplumsal cinsiyet rolleri gereğince kadın büyük bir oranda özel alan olan “*ev*” ile sınırlandırılıp kalırken erkek ise genellikle kamusal alanlarda faaliyet göstermektedir. Bu durumda da eğitim, çalışma ve sosyal yaşama katılmada da erkeğin hakimiyeti daha baskın hale gelmekte kadın ise ikincil bir konumda yer almaktadır. Okuryazarlığın da cinsiyet ile ilgili olduğu bu bölgede erkek nüfusunun okuma oranı, kadın nüfusunun okuma oranından daha fazladır. Kadın geçmişten bugüne kadar ataerkil bir düzenin içinde yaşıyor olduğu için kendi varlığını erkeğe ve çocuğuna adamak zorunda bırakılmış, bir varlık olarak da kendini gerçekleştirme, kendini bulmadan yoksun kalma durumuna itilmiştir. Bu yüzden de erkeğin egemen bir konumda olduğu bir dünyada bir eş ve anne konumunda olmak, kadın olarak hem kendi benliğini bulmada hem de yaşama katılmada bir engel teşkil etmiştir. Mustafa Kemal Atatürk’ün sözünde de değindiği gibi “*Kadınlarını geri bırakan toplum, geride kalmaya mahkumdur.*”

Anahtar kelimeler: Kadın-erkek eşitsizliği, Güneydoğu Anadolu Bölgesi, cinsiyet, roller, Simone de Beauvoir

TÜKETİYORUZ!

Büşra GÖÇ

Amasya Üniversitesi

İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi, busragoc241@hotmail.com

Özet

İnsanoğlu yeryüzündeki yolculuğunun ilk anlarından itibaren yaşamını idame ettirebilmek için tüketme ediminde olmuştur. İnsanın doğumu ile başlayan tüketme eylemi ancak yaşamı son bulduğunda ortadan kalkmaktadır. İlk etapta temel ihtiyaçlar ile hayatı devam ettirmeye yönelik olan tüketme eylemi zamanla değişerek alışkanlık haline almaktadır. Bu değişimin temelleri de üretim tekniklerini kökten değiştiren Sanayileşme ile atılmıştır. Sanayileşme ile birlikte tüketiyorum öyleyse varım mottosu ile hareket eden insan profili oluşmaya başlamıştır. Kendi yaşamını tüketimi çerçevesinde anlamlandırmaya çalışan insan ne kadar çok tüketirse o kadar mutlu olacağı güdüsüyle hareket ettiği bir döngü içerisine girmiş bulunmaktadır. Peki bu döngü içerisinde insan aradığı mutluluğu bulabilmekte midir? Sahip olmak ve olmak adlı eserinde Erich Fromm bu soruyu olumsuz biçimde cevaplamıştır: “Tüm isteklerin tatmini, insanı mutlu etmeye yetmemektedir.” Çünkü oluşturulan her bir istek başka istekleri de beraberinde getirmektedir. Bunun en önemli nedenlerinden birisi de bireyin nesneye yüklemiş olduğu anlamın sembolik olmasındandır. Bu noktada asıl dikkat edilen konu nesnenin işlevi değil zihinlerde kurulmuş olan sembolik anlamı olmaktadır. Bu anlamları oluşturma görevinin büyük bir kısmı tüketim toplumunun araçlarında biri olan reklamlar ile sağlanmaktadır. Tüketici satın aldığı nesne ile reklamda oluşturulan sembolik değer sayesinde kendi kimliğini oluşturabilmektedir. Satın alınan nesne ile vaat edilen dünyadaki kimlik oluşturulamayınca görevinde başarısız olan tüketici yeni ürün arayışına girmektedir. İnsan bütün aç gözlülüğü ile birlikte kendini merkeze alan onun dışındaki her şeyi kullanılıp tüketilebilir bir araç olarak görmeye başlamıştır. Aydınlanma Çağından beri insan kendisini doğanın efendisi ve sahibi göyerek sömürme arzusu ile dolmuştur. Doğaya bulunduğu müdahaleler ile birlikte kendi üstünlüğünü kabul ettirmeye çalışmıştır. Ama doğanın da bir plan dâhilinde işlediğini ve kendisine karşılık vereceğini tahmin etmemiştir. Yunan mitolojisinde Prometheus ve Epimetheus’un hikâyesi anlatılmaktadır. Prometheus önceden bilen önceden gören anlamına gelirken, Epimetheus ise sonradan kavrayan sonradan düşünen anlamına gelmektedir. Bu hikâyeye baktığımızda insan Epimetheus karakterleriyle ortak bir paydada buluşmaktadır. Çünkü ikisi de sonrasını düşünmeden hareket edip her şey olup bittikten sonra pişman olan taraftır. İnsan doğaya egemen olma düşüncesinin kendi hayatının sonuna yol açacağı anlamına geldiğinin farkına vardığında da hala üstünlük taslarcasına kendisinin doğayı kurtarabileceğini düşünerek doğayı kurtarma planı ile kahraman rolünü oynamaktadır. İnsanın aç gözlü davranışı ve mutluluk arasında kurduğu ilişkiyi Fromm: “Sahip olmak tek hedef olunca, insan giderek daha aç gözlü ve ihtiras sahibi olur. Çünkü ne kadar çok şeyi olursa, o kadar mutlu olacağını sanır.” şeklinde ifade etmektedir. Stoacı felsefe mutlu yaşamın sırrının sahip olduklarımızın miktarı ile değil de niteliği ile ilgili olduğunu açıklamaktadır. Tüketim toplumu içerisinde insan adeta çıkışını bulamadığı bir labirent içerisinde mutluluğu bulma umuduyla dönüp durmaktadır. Kendisini sahip oldukları çerçevesinde anlamlandırmaya ve tükettiği şeyler ile mutluluğa ulaşacağını düşünen insan bu labirentin çıkış noktasını hiçbir zaman bulamayacaktır. Bu noktada labirentin çıkış haritası insanın kendi düşünce yapısını değiştirmesinde saklıdır. Marcus Aurelius’un deyişiyle “Düşünceleriniz ne ise hayatınız da o’dur. Hayatınızın gidişini değiştirmek istiyorsanız, düşüncelerinizi değiştirin...”

Anahtar kelimeler: Tüketim, Mutluluk, Prometheus ve Epimetheus, Erich Fromm.

İNTERAKTİF ÇOCUK KİTAPLARININ TASARIM AÇISINDAN İNCELENMESİ

Sema MÜREKEPÇİ

Yıldız Teknik Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

İnteraktif Medya Tasarımı, semamurekepci@gmail.com

ORCID NO: 0009-0006-8284-5155

Erkan ÇİÇEK

Yıldız Teknik Üniversitesi

Sanat ve Tasarım Fakültesi

Sanat Bölümü, Dr. Öğr. Üyesi, fesisherkan@gmail.com

Özet

Günümüzde çocuk kitapları gelişmeye başlamış ve bu alanda yeni çalışmaların oluşmasına zemin hazırlamıştır. İnteraktif çocuk kitapları da bunlardan biridir. Çocuklarında kitaba dahil olduğu ve etkileşim içinde olmasını mümkün hale getiren aynı zamanda bilgiyi farklı yönlerden eğlenerek öğrenmelerini sağlamaktadır. Metin ve görselin bir arada bulunduğu bazen de sadece görsellerle anlatılan çocuk kitapları eğitsel bir araç olarak özünde çok fazla anlatım biçimlerini barındırmaktadır. Çocuk kitapları, edebi niteliği yönü ve resimlemeleriyle üstünde titizlikle çalışılması gereken bir sahadır. Her yaş ve döneme göre çocukların kitaplara olan ilgisi değişmektedir. Çocukların kitap okumayı sevmeleri ve bunu bir huy haline getirip devam ettirmeleri için yazar ve çizerlerin kaliteli hazırlanmış çocuk kitapları üretmeleri gerekmektedir. Çocukların dikkatini çekecek, hayal dünyalarını etkileyecek ve okuma heveslerini arttıracak nitelikte olmalıdır. Ayrıca çocuk kitapları erken çocukluk döneminin araçlarından biridir, bu sebeple çocukların belirli yaşlardaki bilişsel ve kavramsal gelişimlerine göre ayarlanması çok önemlidir. Çocuk kitaplarının değerlendirilebileceği pek çok yönü vardır. Özellikle interaktif tasarım, çocuklar üzerinde büyük etkileri olduğu için çok özel bir kullanımdır.

Araştırma kapsamında, interaktif kullanımın çocuk kitaplarında tasarım açısından nasıl oluşturulduğu ve mevcut konumlarının nasıl sunulduğu; sanat, tasarım ve uygulama gibi çatı kavramlara ait anlamların nasıl ve ne biçimde oluşturulduğunun ortaya çıkması amaçlanmıştır. Çocukların normal ihtiyaçlarının yanında birtakım ruhsal ihtiyaçları da vardır. Bu ihtiyaçları karşılamada çocuk kitaplarının payı oldukça büyüktür. İnteraktif çocuk kitapları, çocukların temel becerilerini geliştirmelerine katkı sunarak, çocukların güven duygusunu, başarıya ve öğrenme isteklerine fayda sağlamaktadır. Okumaya başladıktan sonra bunu devam ettirmeleri için çocuk kitaplarını daha eğlendirici ve hoş vakit geçirecekleri hale getirmek gerekmektedir. Bunu da interaktif tasarım kullanımı sayesinde yapmak mümkün olduğundan incelemeye değer bulunmuştur. Bu çalışmada nitel araştırma yöntemi içinde yer alan veriler doküman incelemesi ile elde edilerek kullanılmıştır. Araştırma, konuyla ilgili görsel ve literatür taraması yapılarak gerçekleştirilmiştir.

Sonuç olarak interaktif çocuk kitapları, çocukların kitaplar ile geçirdiği sürenin kalitesini ve kitaplara olan sevgisini olumlu bakımdan etkileyeceği düşünülmektedir. Bu sebepten çalışmada interaktif çocuk kitaplarının tasarım aşamalarına ve örnek görsel çalışmalara yer verilmiştir.

Anahtar kelimeler: Çocuk Kitapları, İnteraktif Çocuk Kitabı, Tasarım, İnteraktif Tasarım, Grafik Tasarımı.

ÇOCUKLARDA SİBER SAĞLIK VE PSİKOLOJİK SAĞLAMLIK ARASINDAKİ İLİŞKİ

Aylin KURT, Bartın Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi /Hemşirelik Bölümü,Bartın,Türkiye
Beyza Nur Açıcı , Bartın Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi /Hemşirelik Bölümü,Bartın,Türkiye
beyzaacici@icloud.com

Ahmet Can Tunç, Bartın Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi /Hemşirelik Bölümü,Bartın,Türkiye
tuncahmed7@gmail.com

Berika Büyükatır, Bartın Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi /Hemşirelik Bölümü,Bartın,Türkiye
berikabuyukatar@gmail.com

Özet

Amaç: Bartın ilinde yaşayan ortaokul öğrencilerinde çocuklarda siber sağlık ve psikolojik sağlamlık arasındaki ilişkiyi incelemek.

Yöntem: Proje kesitsel araştırma olarak gerçekleştirildi. Bartın ilinde yaşayan ortaokul öğrencileri (Gazi ortaokulu ve Borsa ortaokulu) örnekleme alındı. Veriler “Çocuk ve genç psikolojik sağlamlık ölçeği ve Öğrenci Siber Sağlık Ölçeği” ile toplandı.

Bulgular: Çocukların yaş ortalaması 13.76 ± 4.20 (8-12) idi ve %51.4’ü kızdı. Öğrencilerin %87.1’i internete telefon aracılığıyla giriyordu ve günlük internet kullanma süreleri ortalama 2.75 ± 2.16 saattir. Öğrencilerin %80.0’inin evde internet bağlantısı vardı. İnternete bağlanma amaçları %25.7 oranında bilgi edinmekti. Öğrencilerin %25.0’ı internet kullanımlarını azaltmak için ailesiyle vakit geçiriyordu ve %48.6’sı internetin derslerine olumlu etkisi olduğunu düşünüyordu.

Çocuk ve Genç Psikolojik Sağlamlık Ölçeği ile Öğrenci Siber Sağlık Ölçeği alt boyutları internet bağımlılığı ($r=0.385$, $p<0.001$), çevrim içi nezaket ($r=0.414$, $p<0.001$), çevrim içi mahremiyet ($r=0.384$, $p<0.001$) ve çevrim içi güvenlik ($r=0.493$) ile arasında pozitif korelasyonlar; siber zorbalık ($r=-0.534$, $p<0.001$) ve çevrim içi uygunsuz içerik ($r=-0.450$, $p<0.001$) ile arasında pozitif korelasyonlar vardır.Yapılan regresyon analiz sonucuna göre, F değerine karşılık gelen anlamlılık seviyesine bakıldığında kurulan internet bağımlılığı ve telif hakkı dışındaki tüm modeller istatistiksel olarak anlamlıydı ($p<0.05$). Bağımsız değişkene ait beta katsayı değerine, t değerine ve anlamlılık seviyesine bakıldığında; psikolojik sağlamlığın siber zorbalık ($t=-6.856$, $p<0.001$), çevrim içi nezaket ($t=4.871$, $p<0.001$), çevrim içi mahremiyet ($t=4.540$, $p<0.001$), çevrim içi uygunsuz içerik ($t=5.378$, $p<0.001$) ve çevrim içi güvenlik ($t=5.283$, $p<0.001$) üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir etkisinin olduğu görülmektedir. Psikolojik sağlamlık değişkenindeki 1 birimlik artış, siber sağlık kapsamında olumlu davranışların gelişmesinde siber zorbalığın -0.534’lik azalmasına, çevrim içi nezaketin 0.414’lük artmasına, çevrim içi mahremiyetin 0.386’lık artmasına, çevrim içi uygunsuz içerik paylaşımının -0.450’lik azalmasına ve çevrim içi güvenliğin 0.443’lük artmasına neden olmaktadır.

Sonuç: Psikolojik sağlamlık değişkenindeki artış, siber sağlık kapsamında olumlu davranışların gelişmesinde siber zorbalığın azalmasına, çevrim içi nezaketin artmasına, çevrim içi mahremiyetin artmasına, çevrim içi uygunsuz içerik paylaşımının azalmasına ve çevrim içi güvenliğin artmasına neden olmakta olduğu görülmüştür.

Anahtar kelimeler: Siber sağlık. Psikolojik sağlamlık, adolesan

YABANCILAR İÇİN TÜRKÇE DERS KİTAPLARINDA ZAMAN EKİ ÖĞRETİMİ

Beyza ALTINIŞIK

İstanbul Medeniyet Üniversitesi

Yüksek Lisans Enstitüsü, Türkçe Eğitimi Programı, beyzaaltinisik54@gmail.com

Özet

Dil öğretiminde temel materyaller olan ders kitapları, belli yaklaşımlar çerçevesinde hazırlanmaktadır. Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi bağlamında değerlendirildiğinde, bu yaklaşım ve ilkelerin hazırlanan ders kitaplarında farklılık gösterdiği düşünülmektedir. Bu çalışmada temel düzey Hitit Yabancılar için Türkçe Ders Kitabı ile Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe Ders Kitaplarında yer alan zaman kipi konulu etkinlik ve alıştırmaların öğretim yaklaşımları ve ilkeleri açısından karşılaştırılarak incelenmesi hedeflenmektedir. Çalışma, nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi yoluyla yapılandırılmıştır. Çalışmanın sonucunda iki kitap arasında öğretim yöntemleri ve ilkeleri açısından farklar görülmüştür. Hitit Yabancılar için Türkçe Ders Kitabı dil bilgisi yaklaşımıyla hazırlanmışken Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe Ders Kitabının iletişimsel ve kelime yaklaşımına uygun olduğu söylenebilir. İncelenen ilk kitapta dilbilgisi genellikle alıştırmalar üzerinden öğretilmiştir. İkinci kitap setinde ise boşluk doldurma ve eşleştirme gibi alıştırmaların yanında dil bilgisini temel beceriler ile bağdaştıran etkinlikler de bulunur. Afişler, pankartlar, diyaloglar ve benzeri araçlar kullanılmıştır. Yabancılar Türkçe öğretim ilkelerinin kitaplara yansıtışı tablolaştırılarak sonuç kısmında verilmiştir.

Anahtar kelimeler: Yabancılar Türkçe öğretimi, dil bilgisi, yabancı dil öğretim yaklaşımları, yabancı dil öğretim ilkeleri.

METAVERSE TEKNOLOJİLERİNİN BEDEN EĞİTİMİNDE UYGULANMASI

Levent GÜLER

*Fırat Üniversitesi
Sağlık Bilimleri Enstitüsü
Beden Eğitimi ve Spor Ana Bilim Dalı
leventg075gmail.com*

Özet

"Metaverse" terimi, çip teknolojisi, ağ iletişim teknolojisi, VR/AR/MR/XR teknolojisi, oyun teknolojisi (oyun motoru, oyun kodu, multimedya kaynakları) ve blok zinciri teknolojisi gibi bir dizi teknolojiyi ifade etmektedir. Artırılmış gerçeklik ve sanal gerçeklik çok sayıda potansiyel uygulama sunmaktadır. Sosyal metaverse daha erişilebilir hale geldikçe, ek değerli bileşenlerin dahil edilmesi çok önemlidir. Bazı uzmanlar, teknoloji kullanımının beden eğitimi bağlamında en az gerekli olduğunu savunmaktadır. Ancak beden eğitimi alanında zorluklar devam etmektedir. Korona-varyant çağında, beden eğitiminin Metaverse'e entegrasyonu, ileri teknolojik gelişmelerden yararlanarak engellerin üstesinden gelmek için bir çözüm sunmaktadır. Bu yaklaşım, spor faaliyetleri alanında kapsayıcılığı ve erişilebilirliği etkili bir şekilde teşvik etmektedir. COVID- 19 salgını, çağdaş toplumda yüz yüze iletişimi önemli ölçüde azaltmıştır. Bununla birlikte, hem eğitimciler hem de öğrenciler için yeni olanaklar yaratan Metaverse'de öğrenme de dahil olmak üzere çeşitli yenilikçi öğretme ve öğrenme yöntemleri ortaya çıkmıştır. Beden eğitiminin metaverse entegrasyonu, fiziksel mekan eksikliğinin getirdiği sınırlamaların üstesinden gelmek için acil bir ihtiyaca hitap ettiği için popülerlik kazanmaktadır. Metaverse teknolojilerin fizibilitesinin ve spordaki uygulamalarının gelişimi, teknoloji tanımlarının ve örneklerinin kullanımına dayanmaktadır.

Bu çalışmanın kavramsal doğasını ele almak için yorumsamacı bir araştırma yaklaşımı benimsenmiştir. Bu yaklaşım, veri toplamaktan ziyade literatür analizini vurgulamaktadır. Bu çalışma, Metaverse entegrasyon kavramını incelemekte ve potansiyel etkisini araştırmaktadır. Bir sanal gerçeklik alanı olan metaverse, öğrencilere beden eğitimlerini geliştiren sürükleyici bir öğrenme deneyimi sağlama potansiyeline sahiptir. Öğrenciler sanal ortamları kullanarak gerçek hayattaki durumları simüle edebilir ve gerçek dünyayı yansıtan bir şekilde öğrenebilirler. Bu çalışma, metaverse teknolojisinin beden eğitimi bağlamındaki önemini altını çizmektedir. Metaverse'deki beden eğitimi derslerinin spor tekniğinin temel ilkelerine daha fazla öncelik vermesi akla yatkındır. Alternatif olarak, Metaverse tamamen yeni bir Beden Eğitimi dalının ortaya çıkmasına neden olabilir. Sahip olduğu doğal sınırlamalara rağmen, Metaverse'in Beden Eğitimi entegre edilmesinin öğrenciler için önemli avantajlar sağlayacağına dair güçlü bir inanç vardır. İleriye baktığımızda, devam eden teknolojik gelişmeler Metaverse dayalı beden eğitiminin etkinliğini daha da artırma potansiyeline sahiptir.

Anahtar kelimeler: Metaverse, Beden Eğitimi, Sanal Gerçeklik, Artırılmış Gerçeklik, Karma Gerçeklik

KÜRESEL İNOVASYON ENDEKSİ: KARŞILAŞTIRMALI BİR ANALİZ

Onur YOLYAPAR

Hitit Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Dış Ticaret Ve Tedarik Zinciri (YL) (Tezli), 230423001@ogrenci.hitit.edu.tr

Özet

Küresel İnovasyon Endeksi (KİE), World Intellectual Property Organization (WIPO) önderliğinde hazırlanan yıllık bir raporla yayınlanmaktadır. Küresel İnovasyon Endeksi, bir ülkenin diğer ülkelere nazaran kapasitesini derecelendiren, ülkenin inovasyon ile ilgili politika ve uygulamaları yoluyla ortaya çıkan güçlü ve zayıf yönlerini açıkça gösteren bir araçtır. Endeks ilk olarak 2007 yılında yayınlanmıştır. Dünya Fikri Mülkiyet Hakları Örgütü (WIPO), INSEAD ve Cornell Üniversitesi iş birliği ile oluşturulmaktadır. Küresel İnovasyon Endeksi, ülkelerin inovasyon performansını “Kurumlar”, “Beşeri Sermaye ve Araştırma”, “Altyapı”, “Piyasaların Çok Yönlülüğü”, “Firmaların Çok Yönlülüğü”, “Bilgi ve Teknoloji Çıktıları” ile “Yaratıcı Çıktılar” olmak üzere 7 ana bileşen altındaki 81 farklı göstergeyle kıyaslamaktadır. Her yıl endekse yeni ülkelerin eklenmesiyle daha kapsayıcı bir nitelik kazanmaktadır. Endeksi oluşturan bileşenlerin sistematik olarak değerlendirilmesinin yanında, inovatif kapasitenin geliştirilmesi için kapsamlı değerlendirme olanağı sunan bir analizdir.

Yatırım Ortamını İyileştirme Koordinasyon Kurulu’nun (YOİKK) 2019-2020 Eylem Planı kapsamında “Küresel İnovasyon Endeksi Eylem Planı” çalışmaları başlatılmıştır. 30 Haziran 2020 tarihinde yapılan YOİKK Koordinasyon Kurulu Toplantısı’nda, Küresel İnovasyon Endeksi’nde Türkiye’nin yer aldığı sıranın yükseltilmesi yönünde çalışmaların hızlandırılması ve bu doğrultuda sorumlu kuruluşların temsil edildiği bir “Türkiye Küresel İnovasyon Endeksi Görev Gücünün Oluşturulması” kararlaştırılmıştır. T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı ve Türkiye İhracatçılar Meclisi (TİM) işbirliği ile Küresel İnovasyon Endeksi Türkiye Eylem Planı ve Stratejisi (2021-2023) oluşturulmuş ve Türkiye’nin endekste yükselmesini sağlayıcı tedbirler alınarak eyleme geçirilmiştir. 2023 yılı KİE raporuna göre, İsviçre daha önceki yıllarda olduğu gibi yine ilk sıradaki yerini korumaktadır. İsviçre’yi sırasıyla İsveç, ABD ve Birleşik Krallık takip etmektedir. Türkiye, 2023 Küresel İnovasyon endeksinde 39. sıradadır. 2022 yılında 37. iken 2023’te iki sıra gerilemiştir. 2021 yılında ise 41. sırada bulunmaktaydı. Bu açıklamalar doğrultusunda bu çalışmanın amacı, Küresel İnovasyon Endeksi’nin önemini açıklamaktır. Bunun yanı sıra Türkiye’nin KİE bileşenleri bazında performansının değerlendirilmesi ve diğer ülkeler ile karşılaştırılması, geliştirilebilir yönlerinin ortaya konması aynı zamanda inovasyonun Türkiye’de benimsenmesi için önerilerde bulunulması amaçlanmaktadır.

Anahtar kelimeler: İnovasyon, Endeks, Küresel İnovasyon Endeksi,

TIBBİ VE AROMATİK BİTKİLERİN SAĞLIK ALANINDA KULLANIMI**Sibel KEREM***Hitit üniversitesi**Lisansüstü Eğitim Enstitüsü**Moleküler Biyoloji ve Genetik ABD, sibel.kerem1919@gmail.com***Özlem ÖZBEK***Hitit üniversitesi**Fen Edebiyat Fakültesi**Moleküler Biyoloji ve Genetik Bölümü, ozbekozlem@gmail.com***Özet**

Tıbbi ve aromatiklerin kullanımı insanlık tarihi kadar eski bir zamana dayanmaktadır. Bu bitkiler doğal yayılışa sahip olmaları ve insanların geçmişten gelen geleneksel tedavi yöntemlerinden fayda görerek bunu uygulamaya devam etmeleri sonucu günümüze kadar ulaşmıştır. Geçmişte birçok tıbbi alanda başarılı olan hekimlerin bitkilerden fazlasıyla yararlandıkları bilinmektedir. Modern tıp ile birlikte hayatımıza sentetik ilaçlar girmiştir. Ancak bu ilaçların faydalarının yanı sıra pek çok yan etkisinin olması göz ardı edilemeyecek kadar büyük bir sorun teşkil etmektedir. Bu sebeple günümüzde popüler bir araştırma konusu olarak hastalıkları bitkisel ilaçlarla tedavi edebilme umudu yeşermiştir. Gümüşhane, Şanlıurfa, Artvin gibi birçok ilde yöresel bitkiler şifa bulmak amacıyla yaygın bir şekilde kullanılmaktadır. Bu bitkiler antibakteriyel, antiseptik etki, bağırsak kurdu düşürme, sinir sistemi bozukluklarında iyileştirme, migren ağrısını azaltma, alt ve üst solunum yolu enfeksiyonlarını iyileştirme, gastroenterolojik rahatsızlarda semptomları azaltma, kronik gastrit, astım, bulantı, mide ağrıları, soğuk algınlığı, grip ve nezlede etkilidir. Öksürük kesici özelliği, kansızlığın giderilmesi, böbreklerdeki ve mesanedeki mikropları öldürmede etkilidir. Psikolojik rahatsızlıklarda yatıştırıcıdır. Baş dönmesini azaltır. İştahsızlığı giderir. Akut ve kronik bronşiti iyileştirir. Cilt yaralarında ve yanıklarında mikrop öldürücüdür. Diş ağrıları ve diş eti iltihabında etkilidir. Cildin güzelleşmesini sağlar. Ayrıca hayvan ve bitki hastalıkları üzerinde de oldukça etkilidir. Tıbbi aromatik bitkiler ve tedavi ettiği hastalıklara birkaç örnek verecek olursak; Roma İmparatorluk Dönemi'nde göz hastalıklarının tedavisinde kullanılan bazı tıbbi bitkiler *Madragora officinarum* L. (Adamotu), *Mimosa nilotica* L. (Akasya), *Conium maculatum* L. (Baldıran otu), *Hyoscyamus niger* L. (Banotu), *Anagallis arvensis* L. (Çuha Çiçeği/Fare Kulağı), *Papaver somniferum* L. (Haşhaş/Afyon), *Commiphora myrra* L. (Mür ağacı), *Crocus sativus* L. (Safran), *Ruta graveolens* L. (Sedef otu) olarak karşımıza çıkmaktadır. *Valeriana officinalis* L. (Kediotu), *Passiflora incarnata* L. (Çarkifelek), *Piper methysticum* G. Forst. (Kava-kava), *Withania somnifera* L. (Dunal) (Gelinfeneri), *Melissa officinalis* L. (Melisa veya Oğulotu), *Lavandula angustifolia* Mill. (Lavanta), *Hypericum perforatum* L. (Sarı kantaron), *Matricaria chamomilla* L. (Mayıs papatyası), *Camellia sinensis* L. (Çay), *Foeniculum vulgare* Mill. (Rezene), *Humulus lupulus* L. (Şerbetçiotu) ve *Mentha x piperita* L. (Nane) anksiyete ve uyku bozukluğuna sahip kişiler üzerinde olumlu yönde etkili olduğu görülmüştür. *Silybum marianum* (Deve dikenini), *Scutellaria lateriflora* (Mavi kasıde otu), *Tanacetum parthenium* (Pire otu) ve *Valeriana officinalis* (Kedi otu) nörolojik tedavilerde kullanılan pek çok şifalı bitkiden bazılarıdır. *Malva sylvestris* L. (Ebegümece), *Taraxacum officinale* Weber (Kara hindiba), *Rumex crispus* L. (Evelik), *Althaea officinalis* L. (Tıbbi hatmi), *Alkanna tinctoria* L. (Havacıva otu) bitkileri *Helicobacter pylori* üzerinde antimikrobiyal etkiye sahiptir. Tıbbi ve aromatik bitkilerin farklı kanser türlerinde tamamlayıcı ve alternatif tedavide kullanıldığı gösteren farklı çalışmalar da mevcuttur. Bitkilerin içerdikleri kimyasal bileşenler sayesinde hastalıkları iyileştirme gücü yok sayılamayacak kadar fazladır. Ancak bu güç doğru ve uygun bir şekilde kullanıldığı takdirde fayda sağlayacaktır. Her bitkinin kimyasal içeriği tayin edilip, uygun test ve standartlar doğrultusunda hazırlanarak uzmanlar tarafından öneri ile bilinçli bir şekilde faydalanılmasının gerekliliğini yapılan çalışmalardan elde edilen sonuçlar doğrultusunda anlamaktayız. Her geçen gün yeni bir hastalıkla ve salgınlarla karşılaşmaktayız. Bu da bize ilaç potansiyeli olan yeni alternatifler arayışı içinde olmamızı gerekli hale getirmektedir. Bu potansiyelin tıbbi ve aromatik bitkilerde oldukça fazla açıkça görülmektedir.

Anahtar kelimeler: tıbbi- aromatik bitki, alternatif tıp, ilaç, şifalı bitki, hastalık

14. YÜZYIL ANADOLU TABABETİ

Hatice KALEMCI

Selçuk Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Tarih, Kalemcihatice@gmail.com

Özet

Türkiye Selçuklu Devleti 1243 yılında vuku bulan Köseadağ savaşı ile büyük bir sarsıntı yaşayıp yıkılıncaya kadar Anadolu'yu her anlamda ihya etmiştir. Söz konusu ihya faaliyetleri içinde şüphesiz sağlık kurumlarının inşası ve tıp eğitimi verilmesi gibi tababet konuları da önemli yer edinmiştir. Büyük Selçuklu mirasçısı olan Türkiye Selçukluları getirdikleri Türk İslam tıbbi unsurlarını Anadolu'da başarılı şekilde uygulamışlardır. Ekmeleddin Nahçıvani, Abdülatif Bağdadi, Kutbüddin Şirazi ve Tabib Gazanfer Tebrizi gibi önemli hekimler yetiştirip; Gevher Nesibe, Sivas Darüşşifaları gibi mühim hastaneler yanında hamam ve ılıca gibi önemli sağlık yapıları da inşa etmişlerdir. Ancak yarım asırdan fazla süren Moğol istilası sonucu devletin yıkılmaya yüz tutmasıyla uç bölgelerinde bulunan beyler bağımsızlıklarını muhafaza için siyasi teşekküller oluşturmuşlardır. Netice itibariyle söz konusu yüzyılda Anadolu münferit beyliklerin hâkim bulunduğu bir saha haline gelmiştir.

Aydınoğulları, Germiyanogulları, Osmanogulları, Menteseogulları, Saruhanoğulları, Candaroğulları, Dulkadiroğulları, Karamanoğulları 14. yüzyıl itibariyle Anadolu'da bulunan bazı beyliklerdendir. Bu yeni siyasi oluşumlar ne ardılı buldukları Selçuklu döneminde olduğu gibi ne de yerlerini bıraktıkları Osmanlı Devletinin azamet devrindeki gibi büyük ilmi faaliyetlere girişememişler dolayısıyla tıp sahasına büyük yenilikler getirememişlerdir. Zira bahsettiğimiz üzere bölge yoğun bir istila ve tahakküm süreci geçirmiştir. Bu baskı ortamında ilim adamları diledikleri gibi çalışmalar yapamamış olsalar gerekir ki bazıları eğitimlerini Mısır gibi istiladan etkilenmeyen ilim merkezlerinde devam ettirmişlerdir. Beylikler güçlerince harap olan Anadolu'yu yeniden canlandırmışlardır. Yeni inşaların yanında Selçuklu kurumlarını da korumuşlardır. Bu noktada 14. Yy.'da, II. Bayezid dönemine kadar Selçuklu döneminde olduğu şekilde büyük şifahanelerin yapılmadığı, yapıldı ise de günümüze ulaşmadığı görülmektedir. İلمي anlamda ise öncelikle Moğolların yakıp yıktığı kütüphane ve medreselerde yok olmaya yüz tutan eserlerin muhafazasına uğraşmışlar, sonrasında ise beylerin birbirleri ile yarışmasına himaye ettikleri ilim adamları tecrübe ve şerhlere dayalı yeni eserlere imza atmışlardır. Hekim Bereket, Hekim Hacı Paşa, Hekim Ahmedi, Geredeli İshak gibi isimler dönemin devlet adamlarının desteğini alan önemli hekim ve ilim adamlarından olmuşlardır. Bu bağlamda 14.yy. Beylikleri Selçuklu ve Osmanlı azamet devri arası dönemde Anadolu'daki Türk İslam geleneğinin devamı açısından bir köprü görevi görmüşlerdir. Öte yandan Türkçeleşme faaliyetlerinin başlaması açısından da son derece önemli adımlar atmışlardır. Bizde çalışmamızda ara dönem diyebileceğimiz 14. Yy Anadolu'sunda tıbbi anlamda yaşanan gelişmeleri ve atılan adımları ele alarak dönem tababeti hakkında genel bir çerçeve çizmeye çalışacağız.

Anahtar kelimeler: Anadolu, beylikler, tababet.

GELENEKSEL TELEVİZYON YAYINCILIĞINDAN YENİ MEDYAYA: 5G TEKNOLOJİSİ ve TRT TABİİ ÖRNEĞİ

Mehmet OKATAN

Dokuz Eylül Üniversitesi

Güzel Sanatlar Enstitüsü

Film Tasarımı, mehmet.okatan@trt.net.tr

Selma EKEN

Dokuz Eylül Üniversitesi

Güzel Sanatlar Enstitüsü

Film Tasarımı, selmaeken5@gmail.com

Özet

İletişim, süregelen tarih boyunca bilgilerin, duyguların veya düşüncelerin aktarılmasında köprü görevi görmüştür. İnsanlık tarihi boyunca iletişim kavramı, var olduğu dönemde, pek çok dönüşümü ve yeniliği beraberinde getirmiştir. İletişim tarihinde teknolojinin gelişmesiyle geleneksel medya araçları insanlığa hizmet etmeye başladı. Gazeteler, kitaplar, dergiler, radyolar, televizyonlar... Bilgi ve kültür aktarımında önemli rol oynamaya başladılar. Bu bağlamda geleneksel yayıncılığın yapı taşı olan televizyon, 19. Yüzyıl sonlarında keşfedilse de modern şeklini alması ve yaygınlaşması II. Dünya Savaşı sonrasında başlamıştır. Ülkemizde televizyon yayıncılığı ise 1952 yılından itibaren test edilmeye başlandı. Halen ilk ve tek kamu yayıncısı ünvanına sahip TRT'nin yayıncılık hayatı, 31 Ocak 1968'te Ankara'da Mithatpaşa Stüdyosu'nda Mahmut Tali Öngören'in açılış konuşmasıyla başladı. Bu ilk yayın yaklaşık 90 dakika sürdü. Yayınların süreleri gün geçtikçe uzadı, belirli saat ve gün aralığı yerine, zamanla tüm gün ve tüm hafta yayın yapılmaya başlandı. Kıbrıs Barış Harekâtı'ndan, Eurovision'a; TRT 23 Nisan Uluslararası Çocuk Şenliği'nden, astronotların Ay'a ayak basmalarına kadar birçok önemli an TRT ekranından ülke insanlarına ulaştırıldı. 1990'lı yılların sonlarında iletişim alanında bir kavram ortaya çıktı: Yeni Medya. İnternetin yaygınlaşması ve gelişmesi, cep telefonları ve diğer taşınabilir cihazların yaygınlaşması ile beraber ortaya çıkan ve hızla büyüyen bu kavram, geleneksel yayıncılık kitlesini kendine çekmeye başladı. İletişim ve etkileşim biçimleri köklü bir dönüşümle, bilgi ve içerik paylaşımını daha kolay ve hızlı hale getirdi. Dijital iletişim araçları, internet tabanlı platformlar aracılığıyla mesajlarını iletmeye, kitlelerle etkileşimi arttırmaya başladılar. Türkiye Radyo-Televizyon Kurumu, her büyük kuruluş gibi var olduğu anı değil, geleceği düşünerek hareket etmiş; henüz internet Türkiye'ye yeni gelmiş ve yaygınlaşmamışken 1999 yılında TRT Sayısal Yayın Teknoloji Merkezi'ni kurarak internet üzerinden de yayın hayatına başlamıştır. Geleneksel yayıncılıktan yeni medyaya geçiş içerik üretimi ve tüketimi üzerinde de etki göstermiştir. Dijital platformlarda var olabilmek için içeriklerin değişiminin yanı sıra dijital stratejiler de geliştirilmeye başlanmıştır. Yayıncı kurum veya kuruluşların yanı sıra bireylerin de kendi içeriklerini üretip yayınlamalarına imkân sağlayan bu devrim, bireylerin daha geniş bir iletişim ağına sahip olmalarına ve ifade özgürlüklerinin artmasına katkı sağlamıştır. Bireylerin kendi içeriklerini üretmesiyle beraber geleneksel medya kuruluşlarının monopolize ettiği iletişim alanı demokratikleştirilmiş olur. Türkiye Radyo-Televizyon Kurumu, TRT İzle(2 Mayıs 2023 itibariyle TRT Tabii olarak değiştirilmiştir.) dijital platformu ile içeriklerini dijital taşımaya, bu platforma özel içerikler üretmeye başlamıştır. Ayrıca uydu yayını yapan 18 TV kanalının da sosyal medya hesapları üzerinden dijitalleşmeye ve kitlelerine hitap etmeye devam etmektedir. Yeni medya ile dijitalleşen içerik tüketimi kullanıcının istediği içeriği, istediği yerde ve istediği zamanda tüketebilmesine olanak sağlamıştır. Bu olanak internet alt yapısının el verdiği ölçüde gerçekleşmektedir. 2018 yılında 5'inci nesil internet yani diğer bilinen adıyla '5G' ağları dünya çapında kullanılmaya başlandı. Önceki nesillere göre daha hızlı internet bağlantısı, daha düşük gecikme süresi ve geniş bant kapasitesi ile artırılmış gerçeklik ve sanal gerçeklik deneyimlerinin artmasına katkı sağlanması beklenmektedir. Bu gelişimlere bağlı olarak da etkileşimli deneyimlerin artması, içerik üretimi ve tüketimi konusunda değişimler kaçınılmazdır. Bu çalışmanın amacı TRT İzle örneği ve 5G teknolojisi bağlamında geleneksel televizyon yayıncılığı ile yeni medya kavramlarını incelemektir.

Anahtar kelimeler: Geleneksel Televizyon yayıncılığı, Yeni Medya, TRT, Tabii, Dijital, Yayıncılık.

NESNELERİN RİTİMİ

Hilal Gönül KINIKLI

Hitit Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Bileşik Sanatlar

hilalkinikli19@gmail.com

Özet

Ritim bir dizde veya bir notanın uzunluğunu, vurgusunu, ses özelliklerini vs. dikkate alarak düzenli bir şekilde çalınması, tekrarlanmasıdır. Bu tekrarlama tartım yani dizemi oluşturarak müziğin vazgeçilmezi haline gelmektedir. Ritim müziğin ayrılmaz bir bütünü olduğu gibi günlük hayatımızın en doruk noktasındadır. Ritim müziğin içerisinde ki gibi günlük hayatımızda da her alan içerisinde mevcuttur. Kalp atışımız, yürümemiz, konuşmamız bir ritme göre ilerlemektedir. Çünkü nefes almanın, konuşmanın bir hızı var kalp atışlarımızın heyecan veya sakinliğimizde atış hızı gibi.. Müzik yaparken kullandığımız enstürmanlar gibi ritim çalgıları dışında başka şeyler olamaz mı? Belirli kalıplaşmış enstürmanlar mı kullanılması gerekiyor? Ritim, çeşitli aletlere, materyallere vurularak oluşturulan düzenli ses bütünlüğünden hareketle müziklere ritim eşliklerinde bardak, kaşık, kodlama gibi aletler ve teknikler de kullanılmıştır. Müzik öğretim yöntemlerinden yola çıkılarak kullanılan çalgıları tercih ederken ulaşılması ve kullanımı kolay araçlar tercih edilmektedir. Günümüzde oldukça popüler bir noktaya gelen cup game bardak yardımıyla ritim çalınarak müzik yapabilmek imkânı sunar. Ya da bir parçaya uygun şekiller ile kodlama ile ritim vuruşlarını yapmak, kaşık ile ritim tutmak bunların hepsi müzik alanında oldukça etkili ve eğlenceli bir boyut kazandırmıştır. Bardak ile yapılan ritim denemeleri. 2012 yılında yayınlanan bir film ile kendisini tekrar gündeme getirmiştir. Günümüzde de hala etkisi sürmektedir. Picth Perfect filmin de tamamı kızlardan ve erkeklerden oluşan müzik gruplarından oluşmaktadır. Burada oyuncu Anna Kendrick'in canlandırdığı rolünde bir seçmeye katılır. Burada jürinin önünde duran bardağı alarak ritim tutmaya başlar ve şarkıyla eşlik eder. Herkesin bu filmde yapılan ritimle şarkı eşliğinin film için hazırlandığını düşünerek filme yoğunlaşmıştır fakat şarkı ve ritmin film ile ortaya çıkışı filmle olduğu düşünülse de 1931 yıllarına kadar uzanmaktadır. When I'm Gone şarkısı 1931 yılında contury müzik grubu olan The Carte Family tarafından yazılmıştır. Daha sonra Mainers Mountaineers 1937' de şarkının kendi yaptığı versiyonu hazırlar. Şarkı o zamanlarda sadece ritim eşliksiz şekildedir. Yapılan bardak ritmi sanatçı RichMullins'a atfedilir.1987'de Screen Door şarkısı için ritmik bir eşlik oluşturmuş ve bu şekilde yayınlanmıştır.

Mullins şarkıyı Chattanooga'daKnoxville'e düzenlediği bir gezi esnasında yazmıştır. Mullins ve grubu konserde parçalarını seslendirirken plastik bardaklar ile ritim tutarak parçaya eşlik eder. Bardakları senkronize olarak masa üzerine vurma yoluyla şarkıya ritim tutmuşlar ve bu ritimde şarkının o eşsiz ritmini oluşturmuş oldu. Çalışmanın doğaçlama ile birleşerek birbirini tamamlayan eşsiz bir uyumu vardır. Bir bardakla neler yapılabileceğini etkili olarak çalışmamızda görmekteyiz. Etkisini her dönemde göstermiştir. Ritim her yer de her nesnede.

Anahtar Kelimeler: Ritim, müzik, bardak, kaşık, ritim çalışması.

RUMİNANT MASTİTLERİNİN KLİNİKSEL GÖRÜNÜMÜ

Ahmet Ziya OYMAK

*Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi
Gıda Tarım ve Hayvancılık MYO
Veterinerlik Bölümü, ahmetziyaoymak@icloud.com*

Türker ATCALI

*Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi
Sağlık Bilimleri Enstitüsü,
Farmakoloji ve Toksikoloji A.D., tatcali@mehmetakif.edu.tr*

Elif DOĞAN

*Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi
Gıda Tarım ve Hayvancılık MYO
Veterinerlik Bölümü dgnelif.2717@gmail.com*

Burak Atilla ÖZKÖK

*Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi
Gıda Tarım ve Hayvancılık MYO
Veterinerlik Bölümü, burakozkok20@gmail.com*

Memenin parankim ve intersitisyel dokusuyla süt kanallarının inflamasyonu sonucu görülen sütün fiziksel ve kimyasal yapısındaki değişimlerle karakterize enfeksiyonu mastitis olarak tanımlanır. Ruminant türlerinden sığır, koyun ve keçilerde yaygın olarak gözlenir. Enfeksiyonel ve enfeksiyonel olmayan birçok faktör tarafından meydana getirilir. Bunlardan özellikle mikroorganizmal etkenler görülme sıklığı açısından başı çeker (*Stafilokok*, *Streptokok*, *Clostridial*, *Mikoplazmal* etkenler). Sıklıkla laktasyonel dönemle ilişkilidir ve oluşum nedenine bağlı olarak enfeksiyöz, travmatik veya toksik, kliniksel seyrine göre klinik veya subklinik, süresine göre de akut veya kronik olarak sınıflandırılmaktadır. Bunlardan klinik mastit olguları, sütün fiziksel ve biyokimyasal yapısıyla (akışkanlık, koku ve renginde değişimler gibi) meme parankiminde önemli inflamatorik semptomlarla (rubor, dolor, color, fonksiyon kaybı) karakterize olarak seyrederek. Bazen hayvanlarda sistemik generalize bulgular da gözlenebilir. Bunlardan perakut mastitis olguları, çoğunlukla *S. aureus* ve koliform bakterilerce şekillendirilir. Aniden ortaya çıkar (24 saatten kısa sürede) yüksek ateşle birlikte dehidrasyon, meme başından kanlı olabilen süt sızıntısı, memede körelme gözlenir. Hayvanda ölüme neden olabilen bu formda oldukça dikkatli olunmalı mümkün olan en kısa zamanda tedavi girişimlerinde bulunulmalıdır. Akut mastitisler ani ve hızlı gelişir, semptomları perakut mastitinkine benzese de sistemik bulgular (ateş, orta şiddetli halsizlik) daha azdır. Meme lob ya da loblarında belirgin ağrılı şişkinlikler mevcuttur olgular orta şiddette ya da şiddetli seyir gösterir. Akut mastit durumlarında yangının derecesi orta dereceliden şiddetliye kadar değişir, süt verimi azalır ve süt seröz görünümde ve içerisinde fibrin veya pıhtılar bulunabilir. Subakut mastit olgularında inflamasyon yalnızca memeye sınırlıdır. Belirtiler orta şiddette olup meme dokuda gözle görülür bir değişim bulunmaz. Süt küçük pıhtılarıyla flakonlar içerebilir. Subklinik mastit olgularında süt ve meme dokusunda gözle görülebilen semptomlar yoktur bu yüzden klinik muayene ile kolay şekilde tespit edilemez. Kronik mastit olgularında klinik inflamasyon bulguları aylarca (3 haftadan daha uzun süre) mevcut olup bazen diğer laktasyon dönemine kadar sürebilir. Doğal meme parankim dokusunun yerini bağ doku alır. Kronik mastitis olgularında ağrı duyusu çoğunlukla kaybolmuştur. Palpasyonda meme dokusunda sert şişliklerle atrofi görülebilir. Seyri ve tipi ne olursa olsun tüm mastitis olguları meme loblarında körelmeye dolayısıyla yavru hayvan kayıplarına, süt veriminin düşmesine, tedavi masraflarına yol açar. Dünyada sütçü hayvan yetiştiriciliğinin başlıca önemli problemlerinin başlıcalarından biri olmaya devam etmektedir. Bu özet bildirir

Tübitak 2209-A 2023/2 döneminde desteklenmeye hak kazanan 1919B012335511 nolu proje kapsamında hazırlanmış olup, ruminant mastitlerinin kliniksel görünümü hakkında güncel ve klasik literatür bilgileri özetlemeyi amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Mastitis tipleri, Klinik görünüm.

II. DÜNYA SAVAŞININ KAZANILMASINDA TURANİ HALKLARIN KATKISI

Farid Osmanov
Hitit Üniversitesi,
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi,
SBKY Bölümü
baku2022_gmail.com@icloud.com

Özet

Bu bildiri insanlık tarihinin en ölümcül savaşı olan, II. Dünya Savaşının müttefikler açısından Nazi Almanya'sına karşı kazanılmasında Amerika Birleşik Devletleri ve Birleşik Krallıkla birlikte Sovyetler Birliğinde yaşayan Turani halkların da bir katkısının olup olmadığını araştırmak amacıyla hazırlanmıştır.

Araştırma, Turani halkların Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nde bağımsız olmamalarına rağmen devletle birlikte Nazi Almanya'sına karşı son ana kadar verdiği mücadelenin önemini vurgulamaktadır. Ana soru II. Dünya Savaşının müttefikler açısından galibiyetinde Birleşik Krallık ve ABD'le birlikte Sovyetler Birliği'ndeki Turani halkların da büyük bir katkısının olup olmadığıdır. Araştırma, Turani ırkını taşıyan bağımsız tek Türk devleti olan ve II. Dünya Savaşı sırasında tarafsız kalan Türkiye Cumhuriyeti'ni dışında tutmaktadır. Bu şekilde araştırma yalnızca Sovyetler Birliğindeki Turani halkların büyük savaşa faydasını incelemeyi hedeflemektedir.

Bu araştırma için kaynaklar, geçmişte yaşanmış olayların, durumların veya süreçlerin sistematik bir şekilde incelenmesi ve yorumlanması sürecini ifade eden "Tarihsel Analiz" ile değerlendirilmiştir.

1939'da Nazi Almanya'sının Polonya'ya saldırmasıyla başlayan II. Dünya Savaşı 6 yıl devam etmiş, 1945 yılında sona ermiştir. Sarıahmetoğlu ve Kemaloğlu'nun "İkinci Dünya Savaşı ve Türk Dünyası" ve Sultanovun "Bakü Petrolü Dünya Satranç Tahtasında" eserlerinde belirtildiği gibi, Savaş henüz başlamadan önce Sovyetler Birliği ve Nazi Almanya'sı arasında bir saldırmazlık paktı imzalanmıştır. Fakat bu antlaşma pek uzun sürmeyerek, Haziran 1941'de Nazi Almanya'sının Sovyetler Birliği üzerine başlattığı Barbarossa Operasyonu adlı saldırısıyla sona ermiştir. Bu saldırıdan sonra II. Dünya Savaşı'nda Doğu Cephesi açılmış, Mihver Kuvvetler yıl sonuna kadar Sovyetler Birliği'nin başkenti olan Moskova'ya kadar olan yerleri işgal etmiştir. İşgal edilen yerler günümüzde artık bağımsız olan devletler açısından söylersek Belarus, Ukrayna, Litvanya, Letonya, Moldova ve Rusya'nın Batı kısmını oluşturmaktadır. Adını saydığımız bu günümüz ülkelerinde de geçmişten beri Doğu Slavlar yaşamaktadır. Sovyetler Birliği bir çok cumhuriyetten oluşmasına rağmen nüfus bakımından Slav halklarla Turani halklar dışında sayısı fazla olan bir başka ulus olmadığını görürüz. Slavların yaşadığı bölgelerin çoğunun işgal altında olduğunu gördüğümüz için bu savaşın büyük mücadeleye kazanılmasında, Sovyetler Birliği adından Turani halkların daha çok katkısı olduğunu görürüz. Bu Turani halkları Tatarlar, Çuvaşlar, Tuvalılar, Hakasyalılar, Sahalılar, Kazaklılar, Özbekler, Kırgızlar, Türkmenler, Azerbaycan Türkleri, Karaçaylılar, Ahıskalılar ve başkalarını oluşturmaktadır. 1941 sonlarında Moskova önündeki Almanlar, 1942 yılında Hindistan'a ulaşmak için Stalingrad şehrine ve Kafkasya'ya saldırdılar. İkinci saldırı sonrası, Turani halkların yoğun yaşadığı Kafkaslar ve Volga'da, Alman işgaline karşı direniş gösterilmiş, bu direniş Almanların 1945'e kadar geri çekilmesine ve savaşı kaybetmesine katkı sağlamıştır.

Sosyal ve ekonomik açıdansa savaş esnasında Sovyetler Birliği'nin maden ve petrolün çoğunu Turani halkların yaşadığı bölgelerden elde ediyordu. Sadece petrol olarak bakarsak Sovyetler Birliğinin savaş sırasında petrol ihtiyacını en az 4/3'ünü Bakü petroleri karşılıyordu. Barbarossa Operasyonu'nun başlamasından sonra Sovyetler Birliği'nin Batısının büyük bölümü işgal edildiğinden için tüm sanayi üretim araçları Moskova'nın doğusuna Kazan, Samara ve Ufa gibi Turani halkların çoğunlukla yaşadığı illere götürüldü. Turani halklar yaşadıkları toprakların yer altı ve yer üstü kaynaklarıyla savaşa katkıda bulunmanın yanı sıra savaş malzemeleri üretmek için de sürekli fabrikalarda işçi olarak çalıştılar. Erkeklerin çoğu ön saflarda savaştığı için kadınları da fabrikalarda işçi olarak çalıştıyordu.

Sovyetler Birliği içerisinde yaşayan Turani halkların savaşta düşman gibi gördükleri Nazi Almanya'sına karşı yaptıkları her türlü katkıya rağmen savaşın sonuna yakın Ahıska Türkleri'nin ihanet edeceklerine dair

10.Hitit Öğrenci Kongresi (16-19 Mayıs 2024)

iddialarla suçlanıp, Orta Asya'ya sürgün edildikleri anlaşılmaktadır. Tarihi kayıtlardan anlaşıldığına göre Turani halklarının savaşın kazanılmasında büyük katkıları olmasına rağmen, hiçbirine "Kahraman Şehir" unvanı verilmediği, yalnızca Slav nüfusun yaşadığı, direniş gösteren şehirlere bu onursal unvan layık görülmüştür.

Sonuç olarak Sovyetler Birliğı içinde yaşayan Turani halkların II. Dünya Savaşında Avrupa'daki Nazi rejimine karşı galibiyetinde her türlü büyük katkılarının bulunduğunu fakat savaş sonrasında günümüze kadar neredeyse bu katkıların dünya üzerinde hiç tanınmadığını görmekteyiz.

Anahtar kelimeler: 1. Sovyetler Birliğı, 2. Turani halklar, 3. II. Dünya Savaşı, 4. Sovyet-Nazizm mücadelesi, 5. Etnik politikalar

KEÇİ MASTİTİS OLGULARINDA BİYOKİMYASAL PARAMETRE DEĞİŞİMLERİ

Elif DOĞAN

*Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi
Gıda Tarım ve Hayvancılık MYO
Veterinerlik Bölümü dgnelif.2717@gmail.com*

Türker ATCALI

*Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi
Sağlık Bilimleri Enstitüsü,
Farmakoloji ve Toksikoloji A.D., tatcali@mehmetakif.edu.tr*

Ahmet Ziya OYMAK

*Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi
Gıda Tarım ve Hayvancılık MYO
Veterinerlik Bölümü, ahmetziyaoymak@icloud.com*

Burak Atilla ÖZKÖK

*Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi
Gıda Tarım ve Hayvancılık MYO
Veterinerlik Bölümü, burakozkok20@gmail.com*

Mastitis, memede kızarıklık, şişlik ve ağrıyla karakterize seyreden meme dokusunda inflamasyon (iltihaplanma) gelişimine verilen isimdir. Pek çok hayvan türünde olduğu gibi keçilerde sık olarak görülür. Tüm Dünyada olduğu gibi Türkiye’de oldukça ciddi ekonomik ve verimsel kayıplara neden olur. Bilhassa süt yetiştiriciliğinin başlıca problemleri arasında yer alır. Etiyolojisinde enfeksiyöz ve non-enfeksiyöz olmak üzere pek çok faktör rol oynar. Mastitis olguları, şekillenen yangının klinik görünümüne göre klinik ve subklinik mastitis olarak 2’ye ayrılır. Bunlardan klinik mastitisler de olguların seyrine göre perakut mastitisler, akut mastitisler, subakut mastitisler ve kronik mastitisler şeklinde 4 bölüme ayrılırlar. Yapılan güncel çalışmalarda; etiyolojik nedenlere bağlı olarak mastitisli hayvanların kanlarının yanı sıra sütlerinde de pek çok biyokimyasal parametrenin önemli değişimler gösterdiği ortaya konmuştur. Özellikle bunlardan lipid, protein ve iyon içeriğinde belirgin değişimler gözlenir. Mastitisli sütlerde laktoz, lipid, total kazein, beta laktoglobulin, kalsiyum, magnezyum, fosfat, çinko, potasyum gibi parametrelerde azalış olduğu buna karşın SCC, whey proteini, immunoglobulinler, laktat, lizozom, plazmin gibi parametrelerde yükseliş olduğunu belirten birçok araştırma mevcuttur. Bazı çalışmalarda subklinik mastitis durumlarında kan serumunda ALT enzim aktivitesinin yükseldiği, ALP enzim düzeylerinin düştüğü bu yönüyle kandaki ALP ve ALT enzim aktivitelerinin sütçü hayvanların mastitise karşı dirençlerinin belirlenmesinde ve subklinik mastitisin teşhisine ilave bir metot olarak kullanılabileceği bildirilmiştir. Bunun yanında gangrenli mastitis olgularında hasta ve sağlıklı hayvanların serum ALT enzim değerleri arasında önemli bir fark bulunmadığı ifade edilmiştir. Yapılan bir çalışmada klinik mastitis tablolarında serum glukoz seviyelerinin belirgin şekilde kontrol grubuna göre yüksek olduğu buna karşın başka bir çalışmada da subklinik mastitis olgularında deney ve kontrol grubu hayvanlar arasında serum glukoz seviyesinde belirgin değişim olmadığı ifade edilmiştir. Yine farklı çalışmalarda mastitisli hayvanların antioksidan savunmada görev yapan glutatyon (GSH), seruloplazmin, A vitamini, E vitamini ve C vitamini miktarlarında da önemli değişimler olduğu ortaya konmuştur. Sonuç olarak biyokimyasal parametre değişimleri mastitis olgularının hem genel durumu hem de prognoz ve tedavisi açısından oldukça önemli veriler sunmaktadır. Bu özet bildiri Tübitak 2209-A 2023/2 döneminde desteklenmeye hak kazanan 1919B012335511 nolu proje kapsamında hazırlanmış olup, keçi mastitis olgularında biyokimyasal parametre değişimleri hakkında güncel ve klasik literatür bilgileri özetlemeyi amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Keçi, Mastitis, Biyokimya.

ANİME VE MANGA YAPIMLARINDA KAMİLER

Meliha KESKİN BİNEN

Üniversitesi Trabzon Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü/ İlahiyat Fakültesi

Felsefe ve Din Bilimleri, melihakeskin61@gmail.com

Özet

Şintoizm Japonya'nın milli dini olarak yüz yıllardır varlığını Japonya topraklarında sürdürmektedir. Japonların kültürlerini devam ettirmelerinde ve milli bir bilinç kazanarak, dış kültürel etkilere karşı güçlü durmalarında uzun bir zaman boyunca etkili olmuştur. Şintoizm yapısı gereği semavi dinlerden ayrılan, kendine has tanrı (kami) inancı olan, atalar ruhu inancına sahip milli bir dindir. Günlük pratikleri ve ahlaki yapıyı incelemektedir. Tarihinin bir kısmında Budizm ile yoğun bir etkileşim içine girmiştir fakat bu durum İmparator Meiji döneminde çeşitli sebeplerle değiştirilmiştir ve Şintoizm, Budist öğelerinden ayrıştırılmaya çalışılmıştır. Günümüzde Japonya'da yoğun olarak görülmesine rağmen etkileri ve kültürel yansımaları Japonya ile sınırlı değildir. "Manga" olarak isimlendirilen Japon çizgi romanı ve "anime" olarak isimlendirilen Japon animasyonlarında Şintoizm öğeleri yaygın olarak görülmektedir. Tüm dünyaya etki eden bu eserlerde aktif olarak rol alan Şinto öğelerinden birisi de "kami" olarak adlandırılan ve tanrı/melek/cin karışımı varlıklardır. Bu çalışmada anime yapımlarında aktif rol oynayan kamiler konu edinilmiştir. Söz konusu eserlerde hangi şekillerde rol aldıkları, neleri sembolize ettikleri ve nasıl işlendikleri incelenmiştir. Ülkemizde Şintoizm üzerine yapılmış az sayıda çalışma bulunmaktadır. Bu çalışma ile kısıtlı kaynaklara katkı yapmak ve araştırmacıların dikkatini özelde kamilere, genelde Şintoizm'e ve etki alanlarına çekmek amaçlanmıştır. Anime ve mangalar etkileri tüm dünyada görülen yapımlardır ve gün geçtikçe ülkemizde yaygınlaşmaktadır. Ülkemize uzak bir kültür ve din olduğu halde bu yapımlarda etkili bir şekilde yer almaları, dikkate değerdir. Bu çalışmalar incelenerek hem Şintoizm hem kamiler hem de etkileri hakkında daha fazla bilgi edinme şansı yakalanması mümkündür. Bu çalışma Şintoizm'e ve küresel etkilerine dikkat çekme açısından önem taşımaktadır. Araştırmada literatür tarama yöntemi kullanılmış ve söz konusu eserler incelenerek kamilerin işlenme şekillerine örneklerle yer verilmiştir. Çalışmada, kamilerin manga ve anime yapımlarında yaygın olarak yer aldığı ve Şintoizm'den haberi olmayan insanlara kadar ulaştığı ve kendine yer edindiği sonuçlarına ulaşılmıştır. Araştırmacıların, bazı yönleriyle ülkemize benzer kültürel özellikler sergileyen Japonların milli dini Şintoizm hakkında daha kapsamlı konular seçmeleri ve literatürün zenginleşmesine katkı yapmaları önerilmektedir.

Anahtar kelimeler: Şintoizm, Kami, Anime, Manga

GÜNEŞ TAKİP SİSTEMİ TASARIMI VE İMALATI

Berkay GÖK

gokkberkay1@gmail.com

Numan DOĞANAY

numandoganay3@gmail.com

Burhan BAYHAN

bayhanburhan@gmail.com

Selçuk Üniversitesi

Cihanbeyli Meslek Yüksek Okulu

Makine ve Metal Teknolojileri Bölümü

Özet

Güneş Takip Sistemi (Solar Tracker), güneş panellerinin çok daha verimli çalışması ve enerji depolamaları için tercih edilmektedir. Bu sistem sayesinde, günün farklı saatlerinde güneş ışığının açısı optimize edilerek güneş panellerinin güneş ışınlarını en verimli şekilde yakalaması dinamik bir şekilde sağlanmaktadır. Bu sistemler, güneş panellerini Güneş'in gökyüzündeki hareketine uygun olarak otomatik olarak ayarlayarak, sabit panellere kıyasla daha fazla güneş enerjisi toplamalarını ve böylece enerji üretim kapasitelerini önemli ölçüde artırmalarını sağlar. Güneş takip teknolojisi, yenilenebilir enerji sistemlerinin performansını maksimize etmek amacıyla, özellikle güneş enerjisi yoğun bölgelerde giderek daha fazla kullanılmaktadır. Güneş takip sistemleri, tek eksenli veya çift eksenli olmak üzere iki ana kategoriye ayrılmaktadır. Tek eksenli takip sistemleri genellikle güneşin doğu-batı yönündeki hareketini takip ederken, çift eksenli takip sistemleri ise güneşin yükseklik açısındaki değişiklikleri de dikkate alır, böylece panellerin güneşe olan açısı gün boyunca ve yıl boyunca sürekli olarak ideal konumda tutulur.

Bu sistemler, sabit sistemlere göre daha maliyetli olmasına rağmen uzun dönemde panellerden elde edilecek enerji daha fazla olacağı için maliyet göz ardı edilebilir. Bu sistemler özellikle işletmeler için çok büyük gereksinimdir. Çünkü işletmelerde çok daha büyük sistemler kurulmaktadır, enerji verimliliği açısından büyük tasarruflar sağlanabilmektedir.

Güneş takip sistemleri, dinamik verimliliklerini sağlamak için çeşitli hareketli bileşenlere sahiptir. Bu durum bazı yatırımcılar arasında, bu parçaların arızalanabileceği ve sistemin işlevselliğinin kesintiye uğrayabileceği konusunda bir miktar endişe yaratmaktadır. Ancak, bu sistemlerin tasarımında kullanılan bileşenler, dayanıklılık ve güvenilirlik açısından kendini kanıtlamış otomotiv endüstrisinden alınan dişliler, şaftlar, redüktörler gibi parçalardır. Bu parçaların uzun yıllar boyunca otomotiv sektöründe başarıyla kullanılması, onların güvenilirliğinin ve arıza yapma olasılıklarının oldukça düşük olduğunun bir göstergesidir. Üstelik, kaliteli malzeme kullanımı ve profesyonel montaj işçiliği ile bu riskler neredeyse sıfıra indirilebilir. Güneş takip sistemlerinin bakım ve onarım maliyetleri de bu yüksek standartlardaki üretim ve montaj teknikleri sayesinde oldukça makuldür. Bu, güneş takip sistemlerinin uzun vadeli bir yatırım olarak güvenilirliğini ve sürdürülebilirliğini pekiştirmektedir.

Yaptığımız çalışmada, güneş enerjisinden en verimli enerjiyi elde etmek için güneş panelinin sürekli olarak güneş ışınlarına dik bir konum alması sağlanmıştır. Güneş panelinin güneşi takip edebilmesi için mekanik ve elektronik sistemler gerçekleştirilmiştir. Ayrıca takip sistemi için kod yazılmıştır.

Anahtar kelimeler: Güneş Enerjisi, Enerji Verimliliği, Takip Sistemi

MATEMATİK ÖĞRETMENLERİNİN DİNLEME PEDAGOJİSİ YAKLAŞIMLARININ İNCELENMESİ

Hasan TİRİT

Cumhuriyet Üniversitesi

Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Matematik Eğitimi, hasantirit5@gmail.com

Özet

Etkili bir matematik öğretimi için birçok faktör vardır. Öğretmen, öğrenci, sınıfın fiziki koşulları, program gibi birçok değişken söz konusudur. Bu değişkenler arasında en önemlisinin kuşkusuz öğretmen olduğunu bilinmektedir. Nitekim 2018 yılında güncellenmiş matematik dersi öğretim programında öğretmenin bilgiyi aktarıcı konumundan sıyrılarak öğrencinin bilgiyi yapılandırma sürecinde rehberlik görevi olduğu vurgulanmıştır. Eğitim sisteminin uygulayıcısı olan öğretmenlerin sahip olması gereken yeterlilik ve bilgi türlerinin neler olması gerektiğiyle ilgili birçok çalışma vardır. Bu bağlamda, “Bu probleme benzer bir problemle daha önce karşılaştın mı? Eğer karşılaştıysan nasıl bir yol izlediğini hatırlıyor musun? Bu problemin çözümünde işe yarayacak yolu biliyor musun?” gibi sorularla öğrencinin düşünme sürecini ortaya koymasına ve güçlendirmesine fırsat verilmelidir.” MEB’in matematik dersi öğretim programının uygulamasında dikkat edilecek hususlar başlığında verdiği bu iki öneriden de anlaşılacağı üzere öğretmenin; öğrencilerin matematiksel düşünme biçimleriyle ilgilenmesi gerekir. *Öğrenciyi tanıma bilgisi* öğretmenin diğer bilgi ve becerilerine de temel oluşturabilecek, sınıftaki öğretim uygulamalarını şekillendiren önemli bir bilgi türüdür. Öğrencinin öğrenmesiyle ilgili gözden kaçan gerçek öğrencinin söylemlerinin incelenmesidir. Sınıftaki öğrenmelerin en güçlü belirleyicisi olan öğrencilerin neden iyi ya da neden kötü öğrendiklerini anlamak onların bakış açılarını anlamakla mümkündür. Öğrencinin matematiksel bilgilerini derinleştirmek için öğretmenin öğrencinin düşüncelerini anlaması dinlemekle mümkündür. Öğrencinin kendi stratejisini geliştirmesi ve bunu paylaşması daha derin ve daha esnek anlayış geliştirdiklerini ortaya koymaktadır. Öğretmenlere, öğrencilerini dinleyip dinlemediklerini sorduğumuzda hemen hemen hepsi dinlediklerini söyleyeceklerdir. Fakat öğretmenler bir problem ortaya koyduklarında, öğrencilerin problemi bilip bilmeme veya yapıp yapmadığını dinler; öğretmenlerin çok azı daha fazla bilgi talep etmektedirler.

Dinlemek sessiz ve sakin bir eylem olmayıp konuşmalara katılma ve diğer insanların mesajlarını yorumlamayı barındıran sorular sormayı, meydan okumayı veya baş sallamayı içinde barındıran aktif bir eylem olarak görülmektedir. UNESCO’nun 2005 barış eğitimi çerçevesine göre “öğretmen merkezli sınıf yaklaşımını çocuk merkezli öğrenmeyle değiştirmek gerekli olacaktır.” demektedir. Öğrencilerin ilgilerini, beklentilerini, umutlarını, isteklerini ve motivasyonlarını dikkatle dinlemek eleştirel matematik öğretiminin gerekliliğidir.

Dinlemek iletişim için ön koşuldur. Bu beceri öğrenciye kendi stratejileri ve çözümleri üzerinde düşünebilen aktif katılım fırsatları yaratır. Öğretmen açısından dinleme, matematik öğretimini uyarlamak ve öğrencileri öğrenme topluluğunun katılımcıları olarak desteklemek için iyi fırsatlar yaratır. Matematik öğretmenlerinin yeterlikleri ile ilgili hem ulusal hem uluslararası çalışmalarda ağırlıklı olarak anlatmanın pedagojisine odaklanılmıştır. Fakat öğretmenin nasıl dinlediği ile ilgili çalışmaya rastlanılmamıştır. Bu çalışma matematik öğretmenlerinin dinleme pedagojisindeki yaklaşımlarının ortaya çıkarılması öğretmen yeterlikleri ile ilgili çalışmalara ışık tutacaktır. Bu bağlamda çalışmanın amacı matematik öğretmenlerinin dinleme pedagojisi yaklaşımlarının ortaya çıkarılmasıdır.

Bu çalışmada, bir grup matematik öğretmenin sınıf içi öğretim uygulamalarının kendi bağlamları içerisinde derinlemesine incelenmesi yoluyla onların dinleme pedagojisi yaklaşımlarının ortaya çıkarılması amaçlandığından durum çalışması deseni tercih edilmiştir.

Katılımcıları devlet okullarında görev yapan 15 ortaokul matematik öğretmenidir. Katılımcılar amaçlı örneklem yöntemine göre seçilecek olup seçimde maksimum çeşitlilik esas alınacaktır. Amaç genelleme

yapmak değil çeşitliliğin içerisindeki ortak veya paylaşılan olguları tespit etmektir.

Çalışmanın temel problemi ‘‘Matematik öğretmenlerinin pedagojik dinleme türleri nelerdir ve nasıl dinleme yapmaktadır?’’ olduğundan doğal ortamında yapılandırılmış şekilde gözlem olması daha uygun görülmüştür.

Bu çalışmada ‘‘Matematik öğretmenlerinin dinleme pedagojisi yaklaşımları nelerdir?’’ problemine ilişkin verilerin analizinde aşağıda Hintz, Tyson ve English (2018) önerdiği Dinleme Pedagojisi Çerçevesi dikkate alınarak betimsel analiz kullanılması planlanmaktadır.

Anahtar kelimeler: Pedagojik Alan Bilgisi, Matematik Eğitimi, Dinleme Pedagojisi

PET ŞİŞEDEN 3D FİLAMENT ÜRETİMİ

Selami Semih ERGİN

selamiergin062004@gmail.com

Ferhat AKAN

ferhatakan.2015@gmail.com

Nurullah ALACALAR

alacalarnurullah92@gmail.com

Cihan ÜNLÜ

cihannunl06@gmail.com

Sefa PEHLİVAN

sfpehvn@gmail.com

Burhan BAYHAN

bayhanburhan@gmail.com

Selçuk Üniversitesi

Cihanbeyli Meslek Yüksekokulu

Makine ve Metal Teknolojileri Bölümü

Özet

Pet şişeden filament yapımı, geri dönüşüm ve 3D baskı teknolojisinin birleşimini temsil eder. Bu işlem, atık PET şişelerin eritilmesi ve filament haline getirilmesiyle gerçekleştirilir. İlk adım, PET şişelerin toplanması ve temizlenmesidir. Ardından, şişeler, yüksek sıcaklıklarda eritilir ve ekstrüzyon işlemine tabi tutulur. Bu süreç, eritilmiş plastikten ince filament tellerinin oluşturulmasını sağlar. Filamentler daha sonra soğutulur ve istenilen boyuta kesilir. Kaliteli filament üretimi için sıkı kalite kontrol önlemleri alınmalıdır. Bu adımlar, filamentin kusursuz bir şekilde 3D yazıcıda kullanılabilir hale gelmesini sağlar.

Pet şişeden filament üretiminin avantajları arasında çevresel etkinlik, maliyet tasarrufu ve malzeme çeşitliliği bulunmaktadır. Atık PET şişelerin geri dönüştürülmesi, çevresel atık miktarını azaltır ve doğal kaynakların korunmasına katkı sağlar. Ayrıca, filament üretimi geleneksel hammaddelerle karşılaştırıldığında daha ekonomiktir. PET şişelerin yeniden kullanılmasıyla, yeni filamentlerin üretimi için petrol gibi doğal kaynaklardan tasarruf edilir. Bu da hem maliyetleri düşürür hem de doğal kaynakların sürdürülebilirliğini artırır. Ayrıca, PET filamentlerin 3D baskıda kullanılabilmesi, geniş bir uygulama yelpazesi sunar. Dayanıklı, hafif ve esnek olmaları, birçok endüstriyel ve kişisel projede tercih edilmelerini sağlar.

Ancak, Pet şişeden filament üretimiyle ilgili bazı zorluklar da bulunmaktadır. Kaliteli filament elde etmek için prosesin her aşamasında dikkatli bir kalite kontrol gereklidir. Ayrıca, atık PET şişelerin toplanması ve temizlenmesi gibi başlangıç aşamaları zaman alıcı ve maliyetli olabilir. Bununla birlikte, doğru ekipman ve proseslerle, bu zorluklar aşılabılır ve PET şişelerden filament üretimi, sürdürülebilir bir geri dönüşüm seçeneği ve 3D baskı endüstrisi için değerli bir malzeme kaynağı olabilir.

Bu çalışmada, atık pet şişeleri kullanılarak günümüzde yaygın hale gelen 3D yazıcıda kullanılacak filamente dönüşmesini sağlayan düzenek kurulmuştur. Bu tür çalışmaların artırılması ile hem çevre hem de ekonomi açısından büyük katkılar sağlanmış olacaktır. Ayrıca bu çalışma okulumuzda sergilenerek çevreye duyarlılık duygularının uyandırılması konusunda iç ve dış paydaşlara büyük katkılar sağlamaktadır. Sıfır atık gibi projeler ile disiplinler arası çalışmaların artırılarak daha faydalı sonuçlar alınabilir. Millî Eğitim Bakanlığı gibi kurumlarla işbirliği yaparak öğrencilerimize bu konudaki duyarlılığı artırılabilir.

Anahtar kelimeler: 3D Yazıcı, Filament, Geri Dönüşüm

PELTİER SOĞUTUCU SİSTEMİ İLE MİNİ BUZDOLABI TASARIM VE İMALATI

Halil YAMAN

halilyaman2004@icloud.com

Emre EKİZ

emreekiz0618@gmail.com

Abdullah ŞAFAK

abdullahsafak066@gmail.com

Seyit Arif ZENGİN

zseyitarif@gmail.com

Ramazan AKAR

ramazanakar1410@gmail.com

Burhan BAYHAN

bayhanburhan@gmail.com

Selçuk Üniversitesi

Cihanbeyli Meslek Yüksek Okulu

Makine ve Metal Teknolojileri Bölümü

Özet

Peltier, ısı enerjisiyle elektrik enerjisi arasında bir çeşit dönüşüm yapmamızı sağlayan termoelektrik sistem olarak tanımlanmaktadır. Termoelektrik olayı Joule yasası, Seebeck etkisi, Peltier etkisi ve Thomson etkisi ile izah edilebilir. Peltier, ısı enerjisiyle elektrik enerjisi arasında bir çeşit dönüşüm yapmamızı sağlayan termoelektrik sistem olarak tanımlanmaktadır. Bununla birlikte bir termoelektrik modül P ve N tipi yarı iletkenlerden meydana gelen termoelement malzemelerden oluşur. Peltierlerin sınıflandırılması güçlerine göre yapılır. Bu sebeple oldukça geniş ısıtma ve soğutma alanlarında tercih edilmektedir. Bilgisayarlı sulu soğutma sistemlerinde suyun derecesini düşürmek yani soğutmak için, basit ısıtıcı devrelerde ve araç buzdolaplarında kullanılabilir. Bu tarz avantajlara sahip olması ile termoelektrik sistemler tercih sebebidir. Aynı zamanda termoelektrik sistemler soğutucu gazları kullanan sistemlere oranla daha ekolojik bir yapıya sahip olduğu için de sıkça kullanılır. Bu sistem kompresör içermemesi nedeniyle daha sessiz çalışır. Montaj işlemleri ise kolaylık sağlayacak şekilde tasarlanmıştır. Gerilim uygulandığı vakitten sonra elektronlar sırasıyla soğuk taraftan sıcak tarafa doğru bir hareket ile devam etmektedir. Elektronlar yardımı ile ısı soğuk taraftan sıcak olan tarafa taşınmış olmaktadır. Bununla birlikte peltierin sıcak yüzü ne kadar çok ısınır ise soğuk yüzü de o kadar çok soğuyacaktır. Termoelektrik soğutucular, bazen termoelektrik modül veya peltier soğutucusu diye de adlandırılırlar. Termoelektrik soğutucular, küçük bir ısı pompası gibi çalışan elektrik akımının bir değere kadar akmasına izin vermeyen bu değerden sonra sonsuz küçük direnç gösteren yarı iletken maddelerden oluşmaktadır.

Bu çalışmada, peltier soğutma prensibinden faydalanarak küçük tip buzdolabı tasarlanıp imal edilmiştir. Piyasadaki kompresörlü buzdolaplarına göre düşük maliyetle günlük yiyecek ve içecekler saklanabilmektedir. Kompresör içermemesi montaj kolaylığı sağlamaktadır. Hafif ve küçük olduğu için rahat bir şekilde yer kaplamadan taşınabilmektedir. Bu sistem elektronik soğutma, tıbbi soğutma, gıda endüstrisi ve astronomi de kullanılabilir. Sessiz çalışması da bir başka avantajıdır. Bu sistem ayrıca çok elektrik harcamamaktadır. Elektriğin ulaşmadığı kırsal bölgelerde ise fotovoltaik güneş paneli veya rüzgâr türbini gibi yenilenebilir enerji sistemleri ile entegre edilip rahat bir şekilde kullanılabilir.

Anahtar kelimeler: Peltier, Mini Buzdolabı, Soğutma Sistemleri

HİTİT KENTLERİNDE BULUNAN TAHİL DEPOLARI VE SİLOLAR ÜZERİNE BİR İNCELEME

Birgül ERYAZ

Hitit Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Arkeoloji Anabilim Dalı, eryz.brgulyuksel1993@gmail.com

Özet

Hititler, M.Ö. ikinci binyıl'da Orta Anadolu'da farklı kültürleri bir arada toplayarak güçlü bir siyasi birlik sağlamışlardır. Hattuşa merkezli bu devlette temel geçim kaynağı coğrafi şartlara uygun olarak kuru tarımın yanı sıra meyve yetiştiriciliği ve hayvancılık olmuştur. Özellikle tarım konusunda sistematik bir ilerleyiş söz konusudur. Bunlar gerek tarım yapılması için gerekli kanunlar olsun gerekse tahıl muhafazası konusu olsun gerekli ve yeterli materyallerdir. En çok depolama Boğazköy-Hattuşa'da yapılmıştır. Sebep ise devletin ekonomik zenginliğinin ifadesi tarımın devletin başkentinde daha güvende olmuş olabileceğindedir. Hitit kentlerinde sürdürülen arkeolojik verilere göre Hattuşa, Şapinuva, Alacahöyük ve Kaman-Kalehöyük gibi yerleşimlerde bulunan silolarda çoğunluğunu arpa ve ekmeçlik buğdayın oluşturduğu pek çok tahıl ürünü depo edilmiştir. Bu çalışmada Hitit kentleri özelinde yapılmış arkeolojik çalışmalar ve yazılı belgeler ile bu kentlerde bulunan silo ve depo alanlarının incelenmesi yapılmıştır. En büyük ve en çok depo odaları Boğazköy/Hattuşa'da bulunmuştur. Orta Anadolu'da hâkim olan karasal iklim sebebiyle tarih boyunca bazı yıllarda kuraklığın olduğu bilinmektedir. Bu kuraklık yıllarında hasat verimsiz olmuştur. Dolayısıyla insanlar beslenme ihtiyaçlarını depolamış oldukları tahıl ürünleriyle karşılayarak hayatlarını idame ettirmişlerdir. Hitit Devleti tarihinde böyle kurak geçen yıllar için kullanmak amacıyla bu büyük depo odaları inşa edilmiş olabilir. Bazı kentlerde yıllık depolama yapılırken bazı kentlerde ise daha az depo alanlarının bulunmuş olması bu kentlerde yıllık depolamadan ziyade daha günlük veya aylık ihtiyaca yönelik depolamalar yapılmıştır.

Bu çalışmamızda ele alacağımız konular Hitit kentlerinin sosyo-ekonomik yapısı üzerinde tarımın etkilerini arkeolojik kazılarla ortaya çıkarılan depo ve silolar üzerinden açıklamaktır. Birinci bölümde yazılı vesikalara ve arkeolojik verilere dayanılarak Hitit Devlet ekonomisi için tarımın önemini açıklamaya çalışarak araziler hakkındaki yazılı kanun hükümlerinden bazıları açıklanmıştır. Yapılan tarımsal faaliyetler ile tarımı yapılan bitkiler hakkında bilgiler içermektedir. İkinci bölümde, Hitit kentlerinde yapılan arkeolojik kazılarda ortaya çıkarılan depo-silo yapıları ile bu alanlarda hangi tahıl ürünlerinin üretildiği ve depolandığı hakkında detaylı bilgilere ayrı başlıklar altında yer verilmiştir. Sonuç bölümü ile genel bir değerlendirme yapılarak çalışmaya son verilmiştir.

Anahtar kelimeler: kuru tarım, tahıl depoları, silolar, Hitit kentleri, karasal iklim

İMAM HATİP OKULLARI DOĞAL BİR SÜREÇ Mİ? SİYASAL BİR ARAÇ MI?

Muhammet Numan TEKİN

Sakarya Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Felsefe ve Din Bilimleri, numan.tekin@ogr.sakarya.edu.tr

Özet

İmam Hatip okulları zaman içerisinde çeşitli merhalelerden geçmiş değişim ve dönüşümlere uğramıştır. Din eğitimi veren kurumlar olması hasebiyle laiklik tartışmalarına konu edilmiş gerek siyasi gerekse toplumsal ilginin odağında olmuştur.

İmam hatip okullarının temeli 1913 yılında imam ve hatip yetiştirmek amacıyla açılan Medreset'ul Eimme ve'l Hutaba'ya dayanır. Osmanlı'nın devletinin son bularak yeni devlete geçişle beraber birçok değişiklikle beraberinde gelmişti. Bu değişikliklerin bir bölümü de eğitim alanında gerçekleşmiştir. 1924 yılında Tevhidi Tedrisat Kanunu ile medreselerin kapatılması sonucu Medreset'ul Eimme ve'l Hutaba, İmam Hatip Mekteplerine dönüştürülmüştür. Dönüştürülen bu okullar varlığını 1930 yılına kadar devam ettirmiş, sonrasında öğrencisizlik ve ilgisizlikten dolayı kapatılmıştır. İmam Hatip Mekteplerinin kapanmasının ardından 1948 yılına kadar yeni devlet din adamı yetiştirmemiş böyle bir eğilimde göstermemiştir. Yeni devletin laik bir anlayışla hareket etmesi toplumda önemli bir etkisi olan din kurumunu ihmal etmesine sebebiyet vermiştir. Bu ihmal, demokrat partinin kurulmasına kadar devam etmiş demokrat partinin kurulmasıyla halk taleplerini daha yüksek sesle dile getirir olmuştur. Bu talebe duyarsız kalamayan yeni devlet anlayışı 1948'de İmam Hatip Kursları açmıştır. 1951 yılına gelindiğinde ise imam hatiplerin durumunun meclis gündemine gelmesi, bu okullar için kalıcı çözüm arayışlarını beraberinde getirmiştir. Böylece imam hatipler kurs statüsünden çıkarılıp, toplam 7 yıl olan İmam Hatip Okulları açılmıştır. 1971 yılına gelindiğinde yine siyasi bir müdahale ile muhatap olan imam hatip okullarının 1. devreleri kapatılarak 2. devreleri 4 yıla çıkarılmıştır. 1973 yılına gelindiğinde ise bu okullara lise statüsü kazandırılarak üniversiteye girmelerinin yolu açılmıştır. 1973 yılından sonra İmam Hatip Liseleri büyük bir gelişme kat etmiş birçok şehir de yeni İmam Hatip Liseleri açılmıştır. Bu süre içinde imam hatipler siyasi aktörler tarafından destek bulmasa da halktan aldığı güçle toplumda ciddi bir konum sahibi olmuştur. İmam Hatip Okullarının bu durumu 1997 yılı, 28 Şubat kararlarına değin devam etmiştir. 28 Şubat kararları neticesinde 8 yıllık zorunlu eğitime geçişle beraber imam hatiplerin orta kısmı kapatılmış, İmam Hatip Liselerine ise kat sayı engeli konularak üniversiteye girişleri engellenmiştir. Bu durum imam hatiplere olan ilgiyi azaltmış imam hatiplerin öğrenci sayılarında ciddi oranda düşüşler gözlemlenmiştir. Öğrenci sayılarındaki bu düşme eğilimi imam hatiplerin statüsünde bir değişiklik olmamasına karşın 2003 tarihinden itibaren öğrenci sayıları tekrar artmaya başlamıştır. 2011 yılında 4+4+4 eğitim sistemine geçişle beraber imam hatiplerin orta kısımları tekrar açılmış imam hatiplere uygulanan kat sayı engeli kaldırılmıştır. Bu süreçle beraber imam hatipler nicelik olarak ciddi bir artış göstermiştir

Görüldüğü üzere İmam Hatip Okulları 1913 ten günümüze birçok değişikliğe uğramış bu değişiklikler bazen doğal yollarla olurken bazen de siyasi iradenin tepkisiyle gerçekleşmiştir. Doğal kelimesiyle toplumun beklentilerinde karşılık bulan toplumun anlayışına uygun olan toplum tarafından kabul gören tarihsel birikime aykırı olmayan bir anlayış kastedilmektedir. Bu doğal süreç bazen siyasi aktörler tarafında desteklenirken bazen de bu doğal sürece müdahale edilmiştir. Siyasi araçtan kastedilen ise tüm bu doğal sürece yapılan olumlu ya da olumsuz tüm müdahaleler kast olunmaktadır.

Bu çerçevede çalışmamızda, İmam Hatip Okullarının tarihsel süreç içerisindeki değişim ve dönüşümlerin doğal bir süreç içerisinde mi yahut siyasi müdahalelerle mi gerçekleştiği irdelenecektir.

Anahtar kelimeler: İmam Hatip Okulları, Din Eğitimi, Doğal Süreç, Siyasal Araç

SÜKÛTUN İSLAM HUKUKUNDA YERİ

Sümeyra KOÇ

Hitit Üniversitesi

İlahiyat Fakültesi /Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Temel İslam Bilimleri

su.meyra43@hotmail.com

Özet

İslâm hukukunda ehliyet sahibi bir kişinin sonuçları itibariyle kabul edilebilir bir hukukî işlemi kurmak için kendi iradesini söz veya sözün yerini tutan yazı, işaret, fiil ve sükût gibi vasıtalarla dışarıya yansıtmasına irade beyânı denilmektedir. Bu bildiri Şer'î delillerden yola çıkarak teklîfi hükümler yönünden sükût etmede asıl olan hükmün mubah olduğunu diğer sükûta dair hükümlerin ise mübaha olan uzaklığı ya da yakınlığı müvacehesinde değişkenlikler gösterdiğini ortaya koymayı konu edinmektedir. Bunu ortaya koyarken de klasik ve güncel kaynakların taranması ve ortaya çıkan verilerin analizi yöntemi kullanılmaktadır. Bildirinin varsayımı makbul bir sükûtun şartlarının oluşabilmesi ve hükme bir etkisinin olabilmesi için tehdit, alıkoyma, kişiyi iradesini beyan edebilme hürriyetinden yoksun bırakma gibi iradenin tezahürlerini baskılayıcı etkenlerden uzak olmasının gerekliliğidir. Sonuç olarak sükutta aslanan mübahlık olmakla birlikte hükme konu olma bakımından, konusuna göre mendûp, mekruh, haram veya vacip olarak da hüküm verilebilmektedir. İslâm hukukçuları mükellef olan kişinin iradesini ve bu iradeden kastın açıklanmasında sükûtun delil olarak kabul edilip edilmeyeceği hususu üzerinde önemle durdukları gibi onun kabul edilebilir bir akdin kurulmasına ve hukukî tasarruflarda bulunmaya olan etkisi üzerinde de dikkatle durmuşlardır. Netice itibariyle İslam hukukçuları soyut (mücerred) sükût ile karinelerle çevrelenmiş nitelikli sükûtun her birisinin kendine özgü hükmünü ve hukukî sonuçlarını ortaya koymuşlardır. Hükme konu olma bakımından sükût fıkıh literatüründe irade beyânı olarak kabul edilmesi, makbul bir sükûtun ortaya çıkması belirli şartlara bağlanmıştır. Bu şartlar arasında, sükût eden kişinin neye sükût ettiğini bilmesi, mükellef olması, irade beyânına engel bir durumunun bulunmaması, sükûtun başkasına yönelik bir zarara veya aldanmaya yol açmaması, sükûtun kendisinden daha kuvvetli bir irâde beyanı şekliyle çelişmemesi/teâruz etmemesi, soyut sükûtun beraberinde irâdeyi beyân edip açığa çıkaracak hallerin ve karînelerin bulunması gibi şartlar bulunmaktadır.

Anahtar kelimeler: Fıkıh, Sükût, Hüküm

Abstract

In Islamic law, a declaration of will is the expression of the will of a person who has the capacity to establish a legal transaction that is acceptable in terms of its consequences by means of words or writing, signs, actions and silence. Based on the Islamic evidence, this paper aims to show that the main ruling in terms of the tawlıfı rulings is mubâh, and that the other rulings on silence vary according to their distance or proximity to mubâh. In doing so, it uses the method of reviewing classical and contemporary sources and analyzing the resulting data. The assumption of the declaration is that in order for an acceptable silence to meet the conditions and have an impact on the judgment, it must be free from factors that suppress the manifestation of the will, such as threats, detention, and deprivation of the freedom to express one's will. As a result, although what is essential in silence is that it is permissible, it can also be ruled as permissible, makruh, haram or wajib, depending on its subject matter. Islamic jurists not only emphasized the will of the obliged person and whether silence should be accepted as evidence in explaining the intention of this will, but also its effect on the establishment of an acceptable contract and its effect on making legal dispositions. As a result, the Islamic jurists have presented the specific rulings and legal consequences of abstract silence and qualified silence surrounded by presumptions. In terms of being subject to judgment, silence is accepted as a declaration of will in the fiqh literature, and the emergence of an acceptable silence is subject to certain conditions. The conditions are; knowing the subject of the silence, being obligated, absence of an obstacle for declaration of intent, not to cause a damage or deception to someone, not to cause a conflict with stronger way of declaration of intent, existence of the circumstances and traces that will declare and disclose the intention in company with the intangible silence.

Keywords: Fiqh, Silence, Judgment

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNDEN MADDE KULLANIM İNANÇ VE TUTUM İLE SAĞLIKLI YAŞAM TARZI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ: VAKIF ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ

Şimal Ceren BOLELLİ

İstinye Üniversitesi

İktisadi İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi

Sağlık Yönetimi, 210503036@stu.istinye.edu.tr

Hazal KURT

İstinye Üniversitesi

İktisadi İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi

Sağlık Yönetimi, 210503004@stu.istinye.edu.tr

Dr. Öğr. Üyesi Gülhan KALMUK

İstinye Üniversitesi

İktisadi İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi

Sağlık Yönetimi, gkalmuk@istinye.edu.tr

Özet

Dünyada, küreselleşmenin etkisiyle uyuşturucu madde kullanımı giderek artmaktadır. Ergenlik ve gençlik dönemlerinde sigara ve alkol gibi kötü alışkanlıklar ile başlayan uyuşturucu madde kullanımı, ciddi bir halk sağlığı sorunu olarak görülmektedir. Bu durum, ülkeleri proaktif müdahaleler uygulamaya sevk etmektedir. Önleyici müdahaleler ise gençleri madde kullanımına ve sağlıksız yaşam sürmeye iten nedenlerin doğru ve eksiksiz tespit edilebilmesi ile mümkündür. Araştırma, vakıf üniversitesi öğrencilerinin madde kullanımına yönelik tutumunu ölçmek ve sağlıklı yaşam biçimi inançlarını belirleyerek aralarındaki ilişkiyi ortaya çıkarmak üzere planlanmıştır. Gençlerin sağlıklı yaşam tarzı davranışları konusundaki farkındalığını ve davranışları değiştirmek için gereken öz yeterliliği ölçmek, bu popülasyonun sağlığını iyileştirmede önemli bir adımdır. Böylece, üniversite öğrencilerinin durumunun tespit edilmesi ve uygun müdahale yöntemlerinin geliştirilmesi hedeflenmiştir. Bununla birlikte, politika geliştirme süreçlerine kanıta dayalı bilimsel veri sağlamak amaçlanmaktadır. Literatürde uyuşturucu madde kullanımına yönelik birçok çalışma mevcuttur. Ancak madde kullanım inanç ve tutum ile sağlıklı yaşam biçimi inançları arasındaki ilişkinin incelendiği bir çalışmaya rastlanmamıştır. Yapılan araştırma dünyada ve ülkemizde çağımızın en önemli sorunlarından biri olan madde kullanımının önlenmesi ve gerekli çalışmaların yapılmasına ışık tutacaktır. Çalışma, kesitsel ve tanımlayıcı nitelikte bir araştırmadan oluşmaktadır. Örnekleme, bir vakıf üniversitesinde öğrenim görmekte olan ve araştırmaya katılmaya rıza gösteren 414 kişi katılmıştır. Araştırmada, madde kullanım inanç ve tutumu ile sağlıklı yaşam biçimi inançları ilişkisi incelenmiştir. Madde Kullanım İnanç ve Tutumu ölçeği güvenilirlik katsayısı 0,846, geçerlilik katsayısı 0,943 ve Sağlıklı Yaşam Tarzı İnanıcı güvenilirlik katsayısı 0,966, geçerlilik katsayısı 0,948 olarak bulunmuştur. Anket formu; demografik durumları ölçen kişisel bilgi formu, Madde Kullanım İnanç ve Tutumu Ölçeği ve Sağlıklı Yaşam Biçimi İnançları ölçeklerinden oluşmaktadır. Araştırmada elde edilen verilerin analizinde SPSS 22.0 istatistik programı kullanılmıştır. Araştırmaya katılan çalışanların demografik özelliklerinin analizinde bağımsız gruplar t testi ve Anova analizi, çalışanların ölçek düzeylerini belirleyen boyutlar arasındaki ilişkiler pearson korelasyon analizi ve hipotezleri test etmek için regresyon analizi kullanılmıştır.

Üniversite öğrencilerinin demografik verilerinin analizi sonucunda cinsiyete göre erkeklerin kadınlara göre Madde Bağımlılığına Karşı Tutum düzeylerinin daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Madde Bağımlılığına Karşı Tutum düzeyinin yaşa göre yapılan ANOVA analizi sonucunda post hoc testlere göre değerlendirilmesinde 18-20 yaş arası olanların 31 yaş ve üzeri olanlara göre madde bağımlılığına karşı tutumu daha yüksek bulunmuştur. Madde Kullanım İnanç ve Tutumu Boyutlarının Sağlıklı Yaşam Tarzı İnanıcı Boyutları Üzerindeki Etkilerinin araştırıldığı regresyon analizi sonucunda boyutlar arasında ilişki bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Üniversite Öğrencileri, Uyuşturucu, Bağımlılık.

OBEZİTE VERGİLERİ VE UYGULAMA ÖRNEKLERİ

Gülnur YILDIZ

Hitit Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Maliye Anabilim Dalı, yildizgulnur375@gmail.com

Özet

Geçmişten günümüze obezite, ülkeler için ciddi bir problem olmuştur. Geçtiğimiz yıllarda yaşadığımız Pandemi dönemi de bu durumu olumsuz etkilemiştir. Obezite alınan kalorinin harcanan kalorigen fazla olması sonucu ortaya çıktığından pandemi zamanında sokağa çıkma yasağı nedeniyle eve kapanan insanların hareketsiz kalmaları obeziteyi tetiklemiştir. Ayrıca obezite beraberinde bir sürü kronik hastalıklara sebebiyet verdiği için nüfusu da olumsuz etkilemektedir. Obezitenin ölçümünde beden kitle indeksi temel alınmaktadır ve beden kitle indeksi hesaplanırken bireyin kilosunu boyunun karesine bölerek bulunur. Çıkan sonuçlar belli ölçütlere göre değerlendirilmektedir.

Devletler bu probleme çözüm yolunu vergilerle bulmuştur. Her ülkede farklı şekillerde vergilendirilen bu problem, genel olarak yeni bir vergi olarak değil olan vergi veya vergilere ek olarak konulmuştur.

Bazı ülkeler obeziteyi önlemek için yeni vergiler ortaya atmıştır ve bu ülkeler bu yeni vergiler sayesinde olumlu dönümler sağlarken bazılarında da en ufak bir değişiklik göstermemiş ve bu oran hâlâ artmaya devam etmiştir.

Kimine göre obezite vergisi olumlu etki yaratırken kimisine göre obezite vergisi olumsuz etki yaratmaktadır.

Olumlu etki yarattığını düşünenler, obeziteye yol açan gıdalar üzerine konulan bu vergilerle bireyler daha düşük maliyetli olan sağlıklı gıdalara yönelecek ve obezite oranını düşüreceğini öne atmışlardır. Olumsuz etki yarattığını düşünenler ise bireylerin bu vergiyi ödememek için vergiden kaçınacaklarını, bu durumda obezite vergisini etkisiz hale getirecektir. Başka bir hususta düşük gelirli hanhalkları için olumsuz etki yarattığını, yeni konan bu vergi düşük gelirli bireylerin alım güçlerinin yetersiz olduğunu bu yüzden bireylerin bu tür gıdaları alamayacaklarını ya da daha ucuzlarını tercih edip kalite standartlarını düşüreceklerini savunmuşlardır.

Macaristan'da obeziteye yönelik önlem olarak, obeziteye yol açana sağlıksız gıdaların vergi oranı arttırılmıştır.

Türkiye'de obezite vergisi olarak ayrı ve yeni bir vergi yoktur. Fakat çeşitli yöntemlerle obezite engellenmeye çalışılmıştır. Örneğin obeziteye neden olan şekerli içecekler üzerine konulan özel tüketim vergisi oranını arttırarak uygulanmaktadır.

Bazı ülkelere kıyasla Fransa'da obezite sorunu daha azdır. Fakat bu durum olmadığını veya sorun yaratmadığını göstermez. Aksine Fransa'da da obezite büyük bir sorundur. Fransa hükümeti, obezitenin önüne geçebilmek için yağ vergisi adıyla yeni bir vergi çıkarmıştır. Bu vergiyle obeziteye neden olacak bazı ürünlerin fiyatları artmıştır. Bu durumdan firmalar olumsuz etkilenmiş ve tepki göstermişlerdir.

Anahtar kelimeler: Obezite, Obezite Vergisi, Yağ Vergisi

GENÇ VOLEYBOLCULARDA KOMBİNE STATİK VE DİNAMİK GERME EGZERSİZLERİNİN ÇEVİKLİK VE SIÇRAMA PERFORMANSI ÜZERİNDEKİ AKUT ETKİLERİ

İlkiz Deniz ALTIPARMAK

Konya Selçuk Üniversitesi

Spor Bilimleri Fakültesi/Sağlık Bilimleri Enstitüsü

Antrenörlük Eğitimi Bölümü, ilkzdenizz@gmail.com

Özet

Amaç: Araştırma voleybolcu genç kadınlarda akut statik germe, dinamik germe ve statik+dinamik, dinamik+statik germe egzersizlerinin kombinasyonlarının çeviklik performansı ve sıçrama performans sonuçlarının karşılaştırılması amacıyla gerçekleştirildi.

Yöntem: Araştırmaya, Türkiye Voleybol Federasyonu 2023-2024 sezonu 2. Lig'de voleybol oynayan 17,06±1,35 yaş ortalamasına sahip on sekiz kadın sporcu katıldı. Ölçümler üç gün ara ile spor salonunda beş farklı günde gerçekleştirildi. İlk ölçüm günü, sporcuların boy uzunluğu, vücut ağırlığı ölçümleri yapıldıktan sonra beş dakika jog koşusu sonrası durarak uzun atlama ve çeviklik (T test) performans ölçümleri yapıldı. İkinci ölçüm günü beş dakika jog koşusu sonrası sadece statik germe, üçüncü gün beş dakika jog koşusu sonrası sadece dinamik germe, dördüncü gün beş dakika jog koşusu sonrası statik+dinamik germe ve beşinci gün beş dakika jog koşusu sonrası dinamik+statik germe egzersizleri sonrasında durarak uzun atlama ve çeviklik performans ölçümleri yapıldı. Germe egzersizleri ile performans ölçümleri arasında iki dakika aktif (yürüyüş-jog) dinlenme süresi verildi. Sporcuların farklı günlerde gerçekleştirdikleri germe egzersizi uygulamaları ile kontrol ölçümleri sonrası yapılan çeviklik ve durarak uzun atlama performanslarındaki değişimler tek faktörlü tekrarlayan ölçümlerde varyans analiziyle incelendi. Anlamlılık düzeyi $p<0.05$ olarak kabul edildi.

Bulgular: Çeviklik ($F=3.15$, $p=0.04$) ve durarak uzun atlama ($F=8.28$, $p<0.001$) testleri öncesi uygulanan farklı germe egzersizleri test performansını etkiledi. Dinamik egzersizler sonrası çeviklik performansının hem kontrol ölçümlerine hem de statik germe egzersizi sonrasına göre yüksekti ($p<0.05$). Kontrol ölçümlerine göre dinamik germe egzersiz uygulaması sonrası durarak uzun atlama performansı anlamlı düzeyde değişmezken ($p>0.05$), statik germe egzersizi sonrası performans düştü ($p<0.05$). Statik ve dinamik egzersizlerinin farklı kombinasyonları çeviklik ve durarak uzun atlama performansını değiştirmedi ($p>0.05$).

Sonuç: Çalışma sonuçları voleybolcularda antrenmanlar veya maçlar öncesi yapılan ısınma egzersizlerinde statik veya statik germeler içeren dinamik germe egzersizleri yerine sadece dinamik germe egzersizlerinin yapılması gerektiğini göstermektedir.

Anahtar kelimeler: Germe egzersizleri, voleybol, çeviklik, sıçrama

DİJİTAL DÖNÜŞÜMDE YENİ NESİL UYGULAMA; E DÖNÜŞÜM 'ÜN ÇORUM İLİ MESLEK MENSUPLARI ÜZERİNDE BİR UYGULAMA

Esra GEDİKOĞLU

Hitit Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Bankacılık ve Finans Anabilim Dalı, esragedikoglu123@gmail.com

Özet

Günümüzde teknolojik gelişmelerin de etkisiyle her alanda bir değişim ve dönüşüm görülmektedir. Yaşanan bu dönüşüm sürecine uyum sağlamak için birçok kurum ve kuruluş kendi yapılarında köklü değişikliklere gitmek zorunda kalmışlardır. Bu süreçte muhasebe uygulamaları da bu dönüşümden ciddi manada etkilenmiş ve birçok işlem kâğıt ortamından elektronik ortama kaymıştır. Muhasebe işlemlerinin elektronik ortamda yapılması muhasebe meslek mensuplarının da iş yapış şekillerini etkilemiş ve meslek mensuplarının bu uygulamaları bilmeleri bir zorunluluk haline gelmiştir. Muhasebe kayıtlarının dayanağını oluşturan belgelerin e dönüşüm ile elektronik kayıtlara kayması sonucu ulaşılmak istenen bilgi daha şeffaf, zamanlı, hızlı, erişilebilir ve kaliteli olmuştur. Bu çalışmamızda muhasebe meslek mensuplarının e-dönüşüm hakkındaki farkındalıkları, görüşleri ve karşılaşmış oldukları zorluklara değinilmiştir.

Çalışmamızın son bölümünde Çorum ilinde faaliyet gösteren Çorum Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odasına kayıtlı Muhasebe meslek mensuplarının e-dönüşüm hakkında farkındalıkları, görüşleri ve karşılaşmış oldukları zorlukların belirlenmesi amaçlanmaktadır.

Çorum ilinde faaliyet gösteren 444 meslek mensubuna 20 soruluk anket uygulaması yapılmıştır. Google anket formu aracılığıyla ve yüz yüze görüşmeler yapılarak 130 meslek mensubuna ulaşılmıştır. Elde edilen bulgular SPSS 10 paket programında analizi sağlanarak anlamlı veriler elde edilmiştir.

Bu sonuçlar çerçevesinde meslek mensuplarının demografik özellikleri de göz önünde bulundurularak bazı sonuçlara ulaşılmıştır. Bu sonuçlardan birkaçına değinecek olursak;

Meslek mensuplarının %56'sının e-dönüşümün muhasebe hilelerini aza indirdiğini, %46'sının e-dönüşümün işletmelere ek maliyet getirdiğini, %52'sinin e-dönüşüm uygulamalarına hâkim olabilmek için teknolojiyi iyi takip etmek gerektiğini, %40'nın ise dijital dönüşüm ile ilgili yeterli bilgiye sahip olduğunu, %33'nün dijital uygulamalarının kullanımının basit ve anlaşılır olduğunu beyan etmiştir.

Anahtar kelimeler: Dijital, Dijital dönüşüm, E-Dönüşüm

SEYF HADİSİ ŞERHİ VE MUKAYESESİ

Arş. Gör. Muhammed Emre Kılıç

Hitit Üniversitesi

İlahiyat Fakültesi

Temel İslam Bilimleri Bölümü

Hadis Anabilimdalı, muhammedemrekilic@hitit.edu.tr

Giriş

Bir hadis şerhi yaparak makale ortaya koymak hadisçiler arasında yaygın bir eylemdir. Bu tür çalışmalarda genellikle şerhi yapılacak olan hadis zahiri manada bir işkâl barındırır. Bu işkâl ise çeşitli yöntemler ile giderilir. Bu araştırma notunda ele alınacak hadis başta Buhârî ve Müslim'in Sahihleri olmak üzere (Müttefekun aleyh) hadis külliyyatının birçok kaynağında bulunmaktadır.¹ Araştırmada öncelikle hadisin orijinal metni tercümesiyle birlikte verilecek, daha sonra ehli sünnet kaynaklarda hadisin nasıl izah edildiği, bir şerhte olup diğerinde olmayan ek malumatlar verilerek daha çok Buhârî ve Müslim'in şerhleri üzerinden açıklanacaktır. Bir sonraki aşama da ise ele alınan hadisin Şii kaynaklarda nasıl ele alındığı, hadis üzerine hangi ziyadelerin olduğu ve şârihler tarafından ne şekilde izah edildiği kaynaklardan nakledilecektir. Sonuç kısmında ise Ehli sünnet kaynaklar ile Şii kaynaklar arasındaki şerh ameliyesi aynı hadis üzerinden mukayese edilecek ve iki ekol arasındaki farklar beyan edilecektir. Çalışmada ehli sünnet kaynakların büyük bir bölümünün yer aldığı el-Mektebetü's-Şâmile programından çokça istifade edilmiş ve dipnotlar oradan verilmiştir. Şii kaynaklara gelince eserlere ulaşmak için el-Mektebetü's-Şi'iyye programı kullanılmıştır. Ancak el-Mektebetü's-Şi'iyye programı diğeri kadar düzenli çalışmamakta, matbu eserlere ulaşım imkânı sağlamamaktadır. Bu nedenle dipnotlarda Şii kaynakların basım yeri ve yılı gibi bilgiler verilememiştir. Bu açılardan program geliştirilmeye muhtaçtır. Dolayısıyla çalışmada dipnot verilirken el-Mektebetü's-Şi'iyye programının matbu olmayan kısmı dikkate alınmıştır. Görebildiğimiz kadarıyla incelenecek olan Hadis-i şerif, Türkçe olarak müstakil bir çalışmaya konu olmamıştır. Bu açıdan çalışmanın bu alandaki boşluğu doldurması umulmaktadır.

Hadisin metni ve tercümesi aşağıdaki gibidir:

حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ الْمُبَارَكِ، حَدَّثَنَا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ، حَدَّثَنَا أَيُّوبُ، وَبُؤْسُ، عَنِ الْحَسَنِ، عَنِ الْأَخْنَفِ بْنِ قَبِيْسٍ، قَالَ: ذَهَبْتُ لِأَنْصُرُ هَذَا الرَّجُلَ، فَلَقِيَنِي أَبُو بَكْرَةَ فَقَالَ أَيْنَ تُرِيدُ؟ قُلْتُ: أَنْصُرُ هَذَا الرَّجُلَ، قَالَ: ارْجِعْ فَإِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: إِذَا نَفَى الْمُسْلِمَانِ بَسِيْفَيْهِمَا فَالْقَاتِلُ وَالْمَقْتُولُ فِي النَّارِ، قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ هَذَا الْقَاتِلُ فَمَا بَالُ الْمَقْتُولِ قَالَ: إِنَّهُ كَانَ حَرِيصًا عَلَى قَتْلِ صَاحِبِهِ.

Buhârî dedi ki Abdurrahman b. el-Mübârek bize tahdîsen bildirdi, o dedi ki Hammad b. Zeyd bize tahdîsen bildirdi, o dedi ki Eyyüb bize tahdîsen bildirdi, onun Hasan'dan onun da Ahnef b. Kays'dan naklettiğine göre Ahnef b. Kays şöyle demiştir: Bu adama (diğer rivayetlerde Resulullah'ın amca oğluna yani Hz. Ali'ye olarak geçmektedir) yardım etmek için gittim. Ebu Bekre ile karşılaştım ve bana nereye gidiyorsun diye sordu. Bu adama yardım etmeye dedim. Dön dedi, zira ben Resulullah'ın (sav) şöyle buyurduğunu işittim: “İki Müslüman birbirine kılıç çekerse, öldüren de öldürülen de cehenneme gider.” (Ebû Bekre der ki:) ‘Ey Allah'ın Resulü! Kâtili anladık da ya maktul niçin cehenneme gider?’ dedim. “Çünkü, o da -bütün gücüyle- arkadaşımı öldürmek için çaba gösteriyordu” dedi.

Hadisin Müslim, Ebu Davud, Nesai ve İbn Mâce varyantlarında müstakil olarak efendimizin sözü başındaki olay aktarılmadan da zikredilmektedir. Ancak hadisin diğer tariklerinden anlaşıldığına göre hadisin geçtiği zaman dilimi Hz. Ali'nin hilafeti zamanı ve Cemel savaşının vuku bulduğu 36/656 yılıdır. Buhârî metninden de anlaşıldığı üzere hadisin sebebi irâdı Ahnef b. Kays'ın Hz. Ali için yardıma gitmesi ve Ebu Bekre'nin hadisi kendi anlayışı doğrultusunda sevk etmesidir.

Hadis-i şerifte geçen “el-Müslimân” ifadesi yerine “El-Mü'minân” ifadesi yalnızca *Arûsu'l-Efrâh fi Şerhi*

¹ Buhârî, İman 22, Diyat 2, Fiten 10; Müslim, Kasame 33, Fiten 14, 15. Ayrıca bk. Ebu Davud, Fiten 5; Nesai, Tahrîm 29, Kasame 7; İbni Mace, Fiten 11.

*Telhîsi'l-Miftâh*² isimli eserde geçmektedir. Eserin bir belagat kitabı olması, bir hadis eseri olmaması sebebiyle rivayetin dikkate alınmaması gerekir ve rivayetteki hata müellife râcî kılınır.

Ehli Sünnet Kaynaklarda Hadisin İzahı

İbn Battâl hadisin izahında sahabeden bir kısmının fitne zamanında savaşlara dahil olmaması ve i'tizal etmelerinin sebebini bu hadis olarak göstermektedir. Daha sonra ehli sünnetin görüşü olan Allah Teâlâ'nın va'idinden dönebileceği görüşünü zikrederek savaşan iki Müslümanın ebedi olarak cehennemde kalmayacaklarını belirtmektedir. Zira hadis-i şerifte de Hz. Peygamber (sav) savaşan iki kişiyi "Müslüman" olarak nitelendirmektedir. Eğer imandan çıkmış olsalardı böyle bir kelime ile onları tavsif etmezdi.³

İbn Battâl bundan sonra sözü Cemel savaşına getirmektedir. Hz. Peygamber'in ashabından hiç kimsenin şerh edilen hadisteki cehennemlik tehdidi kapsamına girmediğini belirterek onların bir tevil üzere savaşıklarını ve tevilde de kişilerin mazur olduğunu açıklamaktadır. Cemel savaşında iki grup arasında kim haklıydı diyerek seçim de yapamayacağımızı söyleyen İbn Battâl iki tarafın da şehit olarak tavsif edildiği bir durumda nasıl bir taraf daha haklıydı diyebiliriz sorulmaktadır.⁴

İbn Hacer'de kitabı *Fethü'l-Bâri*'de hadis-i şerifin geniş bir şekilde izahını yapmaktadır. Öncelikle ateşte olmanın ne demek olduğunu açıklayarak söze başlayan İbn Hacer, katil ve maktulün için sonunda Allah'ın iradesine tabi olduklarını söylemekte ve o dilerse azap eder, dilerse affeder diyerek bu kişilerin durumlarının Allah'a havale edileceğini belirtmektedir. Daha sonra Hâricî'ler ve Mutezile'ye reddiye yaparak onların zannettiği gibi günahkarların ebedi olarak cehennemde kalmayacaklarını açıklayarak onlara karşı çıkmaktadır.⁵

Yine İbn Hacer hadisin şerhinde bazı alimlerin katil ve maktulün cehennemlik olmalarını "yaptıkları fiili helal görerek" şeklinde anladıklarını zikretmektedir. Zira bir Mü'min haram bir işi günahkâr olduğunu kabul ederek yaparsa sadece günahkâr olur, dinden çıkmaz. Ancak yaptığı haram bir fiili helal olduğuna itikat ederek yaparsa dinden çıkar ve kafir olur. Kafirlerin ebedi olarak cehennemlik oldukları da nass ile sabittir. Bir diğer görüş ise Bezzar'ın tahrîc ettiği hadis doğrultusunda "dünya mülkü için" iki Müslümanın savaşması durumudur. Bezzar rivayetinde bu ziyadeyi yapmıştır ki hadisin manasını ve hadisten maksut olanı açıklamaktadır.⁶

İbn Hacer, izah edilen hadisi Sa'd b. Ebî Vakkas, Abdullah b. Ömer, Muhammed b. Mesleme ve Ebû Bekre gibi sahabiler fitne zamanında savaşmamak ve hatta bir kişi kendisini öldürmek için gelse bile kendisini müdafaa etmemek şeklinde anladıklarını belirttikten sonra diğer bir kısım sahabî ise kendini müdafaaı caiz gördüğünü ama savaşta herhangi bir taraf lehine bulunmama fikrini benimsediklerini zikretmektedir. Ancak sahabe ve tabiinin cumhuru, hakkın yanında olarak asi olan kişilere karşı savaşma görüşünü benimsemişlerdir.⁷

İbn Hacer, savaşın içtihat doğrultusunda yapıldığını, içtihat da isabet edene iki, hata edene ise bir sevap olduğunu beyan ettikten sonra savaşa katılmama görüşünün Ebû Bekre'nin kendi içtihadı olduğunu zikretmiş ve Ebû Bekre'nin kendisini ve nasihat ettiği kişileri daha ihtiyatlı olarak gördüğü savaştan kaçınmaya yönlendirdiğini beyan etmiştir.⁸ Dolayısıyla Ebû Bekre'nin görüşü diğer sahabelerin görüşünü etkilememektedir. Zira içtihat içtihadı nakzetmez.

Neredeyse tüm şârihler ele alınan hadisi Cemel ve Sıffin hadiseleri ile irtibatlandırarak şerh etmişlerdir. Bedrüddin el-Aynî (ö.855/1451) hadisi ele alırken Kirmanî'nin (ö. 786/1384) Hz. Muaviye için söylemiş olduğu içtihadında hatalıdır ve kendisine bir sevap vardır sözünü eleştirerek "içtihadındaki delili neydi? zira ona Ammar'ı azgın bir topluluğun öldüreceği hadisi ulaşmıştı ki Ammar'ı Muaviye tarafı öldürdü." Demektedir.⁹

² Behâuddin es-Sübkî, *Arûsu'l-Efrâh fî Şerhi Telhîsi'l-Miftâh*, ed. Thk: Abdülhamid Hindâvî (Beyrut: el-Mektebetü'l-Asriyye, 2003), I, s.188.

³ *Şerhu Sahîhi'l-Buhârî libni Battâl* (Riyad: Mektebetü'r-Rüşd, 2003), X, s.31.

⁴ *Şerhu Sahîhi'l-Buhârî libni Battâl*, X, s.32.

⁵ İbn Hacer el-Askalânî, *Fethü'l-Bâri* (Bayrüt: Daru'l-Mârife, 1379 H.), XII, s.33.

⁶ İbn Hacer el-Askalânî, *Fethü'l-Bâri*, XII, s.34. İbn Hacer'in zikretmiş olduğu Bezzar'ın tahrîc ettiği hadis Bezzar'ın Müsned'inde bulamadım.

⁷ Bk. a.g.e., s.34.

⁸ Bk. a.g.e., s.34.

⁹ Bedrüddin el-Aynî, *Umdetü'l-Kârî* (Bayrüt: Daru İhyâi't-Turâs el-Arabî, ?), XXIV, s. 192.

Şemsuddin el-Kirmânî *El-Kevâkibu'd-Derârî fi Şerhi Sahihî'l-Buhârî* isimli eserinde ele aldığımız hadisin

şerhi sırasında Mutezile mezhebinin asi kulun vucûben cezalandırılacağı görüşüne karşı çıkmakta ve hadisin zahiri bu görüşü destekler gibi gözükmektedir diyenlere *فجزأوه جهنم* ayetini¹⁰ örnek göstererek itiraz etmekte ve cezayı hak etseler de Allah Teâlâ'nın cezalandırmayıp affedebileceğini söylemektedir.

Buhârî ele alınan hadisi sahihinin üç ayrı yerinde ve farklı bâb başlıkları altında zikretmektedir. Malum olduğu üzere Buhârî'nin tercemeleri onun fikhını yani bâb başlığının altında serdedeceği hadislerden ne anladığını göstermektedir. Buhârî, bir yerde bu hadis-i şerifi Hucurat suresindeki *وَإِنْ طَائِفَتَانِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ* *اقْتَتَلُوا فَأَصْلِحُوا بَيْنَهُمَا* ayeti¹¹ bâb başlığı yaparak bâbın altında zikretmektedir. Bundan anlaşılan ayet ile hadis arasında bir ilişki olduğudur. Şârihler ayetle hadisin ilişkisini iki yönden kurmuşlardır. Birincisi mürteki kebirinin kafir olmayacağı hususudur ki ayet-i kerimede Mümin lafzı geçmektedir. Dolayısıyla hadisteki cehennem tehdidi ebedi değildir. Diğer bağlantı yönü ise ayette geçen Mü'min ve hadiste geçen Müslim ifadeleridir. İbnü'l-Mülakkin *et-Tavzih* isimli eserinde ayetin savaştan sonra kardeşleriniz arasını ıslah edin emrini hatırlatarak savaştan önce iki tarafın da asi olduğunu belirtmiştir. Hadisin de bu konuda ayete hamledileceğinden bahsetmiştir.¹²

Ele alınan hadis-i şerifin şerhlerinde hemm (niyet) ve azm (kararlılık) farkı da ele alınmış ve seleften birçok alimin görüşü nakledilmiş, bu konuda ayetler ve hadisler nakledilerek bazen zahiri tearuz giderilmiş bazen de ele aldığımız hadis delil kullanılarak niyet için de cezanın gerekeceği bazı alimler tarafından serdedilmiştir. Bu konu müstakil olarak ele alınmalıdır. Zira araştırma notunun kapsamını aşarak fazlaca detay gerektirmektedir.¹³Özet olarak Aynî'nin meseledeki kanaatini nakletmekle iktifa edilecektir. Aynî şerhinde meseleyi şöyle açıklamaktadır:

Kim bir günaha kalbiyle azmeder ve nefsinde bu günahı oturtursa itikadı ve azmi nedeniyle günahkâr olur. Bu sebeple hadis 'hırs' ifadesi ile sevk edilmiştir... Nefsinde oturmamış ve istikrar bulmadan fikir olarak geçenler ise hemm olarak ifade edilir (ve günahı istilzam etmez). Eğer kişi günaha azmederse günah yazılır. Bu günahı işlerse ikinci defa günah yazılır.¹⁴

Hadis-i şerifin hiçbir varyantında Mü'min ifadesinin yer almaması düşündürücüdür. Şerhlere bakıldığı zaman genellikle İbnü'l-Mülakkin'in yaptığı bir açıklama ile karşılaşılmaktadır. Konuyu daha detaylı ele alan bir şeyh görülmemiştir. Hadisin hiçbir rivayetinde Mü'min lafzının kullanılmaması ilk bakışta İman ve İslam kavramlarını ayıran Eş'ariler için destekleyici bir unsur olarak gözükmektedir. Ayette geçen Mü'minin ifadesi ile hadisteki Müslimân ifadeleri karşılaştırıldığı takdirde ise İman ve İslam'ı eş anlamlı sayan Matûrîdî'ler lehine de şöyle bir yorum yapılabilir: Hem ayetteki hem de hadisteki ifade de iki Müslüman topluluk ya da ferdin savaşı söz konusudur. İman ve İslam terimleri görüldüğü üzere aynı meşhedî ifade ederek birbiri yerine kullanılmıştır. Meselenin tafsilatlı bir incelemeye tabii tutulması bu mütevazî araştırma notunun konusunu aştığı için başka çalışmalara tevdi edilmesi uygun olandır.

Şii Kaynaklarda Hadisin İzahı

Hadis Ebû Cafer et-Tûsî'nin (ö.460/1067) *Tehzîbü'l-Ahkam* isimli eserinde şöyle geçmektedir:

محمد بن أحمد بن يحيى عن أبي جعفر عن أبي الجوزا عن الحسين بن علوان عن عمرو بن خالد عن زيد بن علي عن أبيه عليه السلام قال: قال رسول الله صلى الله عليه وآله: إذا التقى المسلمان بسيفيهما على غير سنة القاتل والمقتول في النار فقتل: يا رسول الله القاتل فما بال المقتول؟! قال: لأنه اراد قتلا.¹⁵

Hadis yine aynı şekilde Muhammed Bâkır el-Meclisî'nin *Bihâru'l-Envâr* isimli eserinde iki yerde

¹⁰ Ayetin tamamının tercümesi şu şekildedir: Kim de bir mümini kasten öldürürse cezası, içinde devamlı kalmak üzere cehennemdir. Allah ona gazap etmiş, onu lânetlemiş ve onun için büyük bir azap hazırlamıştır.

¹¹ Ayetin tercümesi şu şekildedir: Eğer inananlardan iki grup birbirleriyle savaşarlarsa aralarını düzeltin. (Hucurat suresi 49/9).

¹² İbnü'l-Mülakkin, *et-Tavzih li Şerhi Camii's-Sahih* (Dımaşk: Darü'n-Nevâdir, 2008), III, s.9.

¹³ İbn Hacer el-Askalânî, *Fethü'l-Bârî*, XI, s.327-329.

¹⁴ Bedrüddîn el-Aynî, *Umdetü'l-Kârî*, I, s.212. Ayrıca bkz: İbn Hacer el-Askalânî, *Fethü'l-Bârî*, XI, s.327-329; Mâzerî, *El-Mu'lim bi Fevâidi Müslim* (Ed-Dâr et-Tünisiyyetü Li'n-Neşr, 1988), I, s.311-312.

¹⁵ *Tehzîbü'l-Ahkam*, s.6.

geçmektedir.¹⁶ Meclisî, *Mirâtu'l-Ukûl fî Şerhi Ahbâri Âli Resul* isimli eserinde hadisi serdetmiş; niyetin, kalbin kısım ve çeşitlerini tafsilatlı bir şekilde ele almış fakat şerhinde Cemel ve Sıffin savaşlarına hiç yer vermemiş ve Hz. Ali'den bahsetmemiştir.¹⁷ Şerhin bu kadar uzun tutulması ve kalp ile ilgili uzun izahların yapılmasından sonra hadisin özü (Müslüman öldürmek) ile ilgili herhangi bir bilgi verilmemesi ilginçtir. Hadisi Şeyh Sadûk İbn Bâbeveyh (ö.381/991) İlelü's-Şerai' isimli eserine almıştır ancak hadis hakkında herhangi bir yorumda bulunmamıştır.¹⁸Şeyh Sadûk'un ilel kitabında hadisi zikretmesi hadisin en azından bir açıdan illetli olduğunu göstermektedir.

Hadis hakkında en geniş bilgi Muhammed Tâhir b. Muhammed Hüseyin eş-Şîrâzî En-Necefi El-Kummî'nin (ö.1098/1686) *Kitabü'l-Erbain* isimli eserinde vardır. Muhammed Tâhir el-Kummî, hadisi zikretmeden önce Ehli sünneti, sahabenin hepsini tâdil etmeleri ve adil saymaları sebebiyle eleştirmekte ve Ehli sünnete karşı Nevâsıb¹⁹ kelimesini kullanarak sahabenin hepsini temize çıkaranlara bunun nasıl mümkün olabileceğini sormaktadır. Daha sonra hadisi "müttefekun aleyh" olarak serdetmekte ve hadisi delil olarak kullanarak haktan dönen, sözünden dönen ve dinden dönenlerin kafir olduklarını söylemektedir. Bundan sonraki gelen cümleleri ise Hz. Muaviye ve taraftarlarını tekfir etmektedir. Zira el-Kummî şöyle söylemektedir: "Eğer onlar Müslüman olsalardı onlarla savaşan Hz. Ali taraftarlarının kafir olmaları gerekirdi ki bu icmaya aykırıdır."²⁰

Daha sonra el-Kummî, Şemseddin el-Kirmânî'den (ö.786/1384) Mervân hadisi bağlamında nakil yapmakta ve okuyucularına şöyle seslenmektedir:

Ey akıllı, Mervân gibi kişilerin mürselleriyle amel etmek hususunda nasıl ittifak etmişler bak! Mervânı ve ailesini babasıyla beraber Resulullah kovmuştur. Osman'a vekaleti Müslümanlar arasında fitneye sebep olmuştur. Osman öldürülünce Ali'ye biat etmemiş ve Muaviye'ye katılmıştır. Resulullah'ın 'Allah'ım Ali'yi dost edinene sen de dost edin, ona düşmanlık yapana sen de düşmanlık yap' duasına mazhar olmuş Ali ile birçok yerde savaşmıştır.²¹

El-Kummî'nin bahsetmiş olduğu Mervân hadisi şu şekildedir:

قَالَ عَزَّوَجَدُ عَنِ الْمَسْنُونِ وَمَرْوَانَ خَرَجَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ زَمَنَ حُدَيْبِيَّةَ فَذَكَرَ الْحَدِيثَ. وَمَا تَنَحَّمَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَخَامَةً إِلَّا وَقَعَتْ فِي كَفْتِ رَجُلٍ مِنْهُمْ فَذَلِكَ بِهَا وَجْهَةٌ وَجَدَةٌ.²²

El-Kummî'nin bu hadis-i şerifin izahında kaynak karatması yaptığı çok barizdir. Nitekim Şemseddin el-Kirmânî'nin sözlerini tam olarak nakletmemiştir. El-Kirmânî şerhinde şöyle söylemektedir: "Misver'in - ki Sahabîdir- rivayeti asıl olandır, Mervan'ın rivayeti ise Misver'in rivayetine takviye ve tekit için katılmıştır." Görüldüğü üzere el-Kummî, hem rivayette asıl olan isnadı vermemekte hem de el-Kirmanî'nin sözlerini tam olarak nakletmemektedir.

El-Kummî daha sonra Müslim'in nakletmiş olduğu "Her kim, imama itaatten bir el kadar ayrılırsa, Kıyamet gününde Allah Teala (cc)'ya ameli hususunda, lehinde hiçbir hücceti olmayarak kavuşacaktır. Her kim de boynunda bey'at olmadığı halde ölürse, cahiliye ölümü ile ölmüş gibi olur."²³ hadisi naklederek hadis gereğince Mervan'ın cahiliye ölümü ile öldüğünü söylemekte ve onun ve emsallerinin hadislerini sahih kabul etmenin ehli beyte düşmanlıktan başka bir şey olmadığını söylemektedir.²⁴

El-Kummî bu bilgileri verdikten sonra Mervan'ın kafir olduğuna dair delillerin çok açık olduğundan bahsetmektedir.²⁵El-Kummî'nin şerhini yaptığı hadis bağlamında Hz. Ali müdafaası yaptığı, Ehli sünnete karşı cephe aldığı ve okuyucularını Ehli sünnetin tehlikesine karşı uyardığı çok açıktır. Mezhep tarafgirliği

¹⁶ Bihâru'l-Envâr, XXXXXXXXXXVII, s.21.

¹⁷ Muhammed Bâkir el-Meclisî, *Mirâtu'l-Ukûl fî Şerhi Ahbâri Âli Resul*, t.y., XI, s.274-280.

¹⁸ *İlelü's-Şerai'*, t.y., II, s.255.

¹⁹ Nevâsıb, Nâsibenin çoğuludur. Nâsibe, Şîa'nın Hz. Ali taraftarlarına düşmanlık besleyenler için kullandığı bir tabirdir. Geniş bilgi için bk. Mustafa Öz, "Nâsibe", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2006).

²⁰ Muhammed Tâhir b. Muhammed Hüseyin eş-Şîrâzî el-Kummî, *Kitabü'l-Erbain*, t.y., I, s.280-281.

²¹ Muhammed Tâhir b. Muhammed Hüseyin eş-Şîrâzî el-Kummî, *Kitabü'l-Erbain*, I, s.281.

²² Buhârî, *Kitabu'l-Vudû*, Bâbü'l-Büzâk.

²³ Sahih-i Müslim, 1851.

²⁴ Muhammed Tâhir b. Muhammed Hüseyin eş-Şîrâzî el-Kummî, *Kitabü'l-Erbain*, I, s.281.

²⁵ Muhammed Tâhir b. Muhammed Hüseyin eş-Şîrâzî el-Kummî, *Kitabü'l-Erbain*, I, s.282.

yaparak Ehli sünneti Ehli beyte düşman olmakla suçlamaktadır. Sahabenin adaletini kabul etmek şurada dursun bir kısım Sahabeyi tekfir etmektedir. Bu açılardan Ehli sünnet ve Şia hadisçiliği taban tabana farklılık arz etmektedir.

Sonuç

Çalışmada bir hadis-i şerif bağlamında Ehli sünnet ve Şii kaynaklara başvurularak hadisin izahının iki ekol tarafından nasıl yapıldığı gösterilmiştir. Şii kaynaklarda hadisin Ehli sünnet kaynaklardan farklı olarak علی غیر سنه şeklinde bir ziyade ile varit olduğu tespit edilmiştir. Bu hadis özelinde Ehli sünnet ve Şii hadis şerhçiliği arasındaki tespit edilen farkları şu şekilde sıralamak mümkündür.

- Ehli sünnet şerh kaynaklarında hadis-i şerifin râvileri ve hadiste geçen bazı kelimelerin tafsilatlı bir şekilde açıklandığı görülürken Şii kaynaklarda bu denli tafsilat görülmemiştir.
- Her iki ekolün de hadisi Cemel ve Sıffin savaşları bağlamında anladıkları görülmektedir. Ne var ki Şii kaynaklarda taassuba varan bir tarafgirlik ve Ehli sünnet düşmanlığı açıkça dile getirilmiştir. Buna karşın Ehli sünnet kaynakların daha mutedil olduğu görülmektedir.
- Bu hadis-i şerifin şerhinde özellikle el-Kummî'nin Mervân hadisi, sahabe mürseli gibi konuyla doğrudan alakalı olmayan meselelere girerek mezhep tarafgirliği yaptığı ve konuyu dağıttığı görülmektedir.
- Ehli sünnet ve Şia arasındaki temel bir farklılık olan sahabenin adaleti konusu bu hadis özelinde şerhler vasıtasıyla görülmüştür. Şia'nın bazı sahabîlerin adaletini kabul etmeyerek onları tekfir boyutuna gittiği gözlenmiştir. Bu ise iki ekol arasındaki farklılığın en zirve boyuta ulaştığı nokta olarak addedilebilir. Zira bu temel farklılığın bir sonucu olarak diğer farklılıklar neşet etmektedir.

Çalışmanın ilerletilmesi kabilinden burada tafsilatına girilmeyen hemm-azm kavramlarının farkı ve bunların neticesinde insanın mesuliyet durumu ayrı bir çalışma konusu olarak ele alınabilir. Yine Eş'ari ve Matûrîdî'ler arasında var olan İman-İslam kavramlarının farkı ayet ve hadisler bağlamında mukayeseli bir şekilde müstakil bir çalışma konusu olabilir.

Kaynakça

Bedrüddîn el-Aynî. *Umdetü'l-Kârî*. Bayrüt: Daru İhyâi't-Turâs el-Arabî,

İbn Hacer el-Askalânî. *Fethü'l-Bârî*. Bayrüt: Daru'l-Mârifet, 1379.

İbnü'l-Mülakkîn. *et-Tavzih li Şerhi Camii's-Sahih*. Dımaşk: Darü'n-Nevâdir, 2008.

İlelü's-Şerai. t.y.

Mâzerî. *El-Mu'lim bi Fevâidi Müslim*. Ed-Dâr et-Tûnisîyyetü Li'n-Neşr, 1988.

Muhammed Bâkır el-Meclisî. *Mirâtu'l-Ukûl fi Şerhi Ahbâri Âli Resul*. t.y.

Muhammed Tâhir b. Muhammed Hüseyin eş-Şîrâzî el-Kummî. *Kitabü'l-Erbaîn*. t.y.

Öz, Mustafa. "Nâsibe". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 32: 393-394. İstanbul: TDV

Yayınları, 2006.

Sübki, Behâuddin es-. *Arûsu'l-Efrâh fi Şerhi Telhisi'l-Miftâh*. Ed. Thk: Abdülhamid Hindâvî. Beyrut: el-Mektebetü'l-Asriyye, 2003.

Şerhu Sahîhi'l-Buhârî libni Battâl. Riyad: Mektebetü'r-Rüşd, 2003.

GELECEĞİN SAĞLIK ÇALIŞANLARININ İKLİM DEĞİŞİKLİĞİNİN ÖNLENMESİNE YÖNELİK UMUT DÜZEYLERİ VE SÜRDÜRÜLEBİLİR TÜKETİM ALIŞKANLIKLARI: SİNOP ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ

Öğr. Gör. Aynur ATAMAN KUFACI SOYADI

Sinop Üniversitesi

Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksek Okulu

Diyaliz Programı, akufaci@sinop.edu.tr

Erkan GÖNDER

Sinop Üniversitesi

Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksek Okulu

Diyaliz Programı, Erkanizmgnr@gmail.com

Bengisu YAVUZ

Sinop Üniversitesi

Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksek Okulu

Diyaliz Programı, kilichatice.439@gmail.com

ÖZET

Bu araştırma sağlık alanında öğrenim gören öğrencilerin iklim değişikliğinin önlenmesine yönelik umut düzeyleri ile sürdürülebilir tüketim alışkanlıklarını değerlendirmek amacıyla planlanmıştır. Tanımlayıcı ve ilişki arayıcı nitelikte olan araştırmanın örneklemini Karadeniz’de bulunan bir devlet üniversitenin sağlıkla ilgili bölümlerinde (hemşirelik, ebelik, anestezi, diyaliz, acil tıp teknikerliği, paramedik, çevre sağlığı, tıbbi laboratuvar programı) eğitim gören 329 öğrenci oluşturmuştur. Araştırmanın verileri Kişisel Bilgi Formu, İklim Değişikliğinin Önlenmesine Yönelik Umut Düzeyleri Ölçeği (İDÖÜÖ) ve Sürdürülebilir Tüketim Alışkanlıkları Ölçeği (STDÖ) kullanılarak 15 Kasım 2023–15 Şubat 2024 tarihleri arasında toplanmıştır. Verilerin toplandığı tarihlerde ilgili üniversitenin sağlık hizmetine yönelik bölümünde eğitimine devam eden, 18 yaş üstü ve çalışmaya katılımda gönüllü bireyler araştırmaya dahil edilmiştir. Çalışmanın verileri anket yöntemiyle yüz yüze ve online olarak toplanmıştır. Verilerin analizinde “SPSS v27 paket programı kullanılmıştır. Kategorik değişkenler için tanımlayıcı istatistikler frekans ve yüzde olarak sunulmuştur. Normal dağılıma sahip olan bağımsız örneklem iki grup karşılaştırması “Bağımsız Örneklem T Testi” ile, ikiden fazla grup karşılaştırılması “Tek Yönlü ANOVA Testi” ile yapılmıştır. Normal dağılıma sahip olmayan bağımsız iki grup karşılaştırması “Mann-Whitney U Testi” ile, ikiden fazla grup karşılaştırması ise “Kruskal-Wallis Testi” ile yapılmıştır. Çalışmanın bulgularında araştırmaya katılan bireylerin %24,6’sının erkek ve %75,4’ünün kadın olduğu belirlenmiştir. Araştırmaya katılan bireylerin %93,8’inin sürdürülebilirlik kavramını duyduğu, %49,4’ünün iklim değişikliği, çevre sorunları vb. konuları içeren ders aldığı, %92,6’sının iklim değişikliğinin insan sağlığını olumsuz etkilediğini düşündüğü ve %64,2’sinin davranış ve tüketim alışkanlıklarının değişmesi durumunda iklim değişikliğinin önlenebileceğine inandığı bulunmuştur. Araştırmaya katılan bireylerin İDÖÜÖ toplam puan ortalamalarının $25,98 \pm 5,56$ olduğu, bulunmuştur. Katılımcıların cinsiyetlerine göre İDÖÜÖ’nün “Umutsuzluk” alt faktör puanları arasında ($U=7410$; $p<0,001$) ve “İDÖÜÖ Toplam” puanları arasında ($U=7988,5$; $p<0,01$) istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu bulunmuştur. Bu sonuca göre erkeklerin iklim değişikliğini önlemeye yönelik umutsuzluk düzeyleri kadınlara göre yüksektir. Sürdürülebilirlik kavramını duymayan, davranış ve tüketim alışkanlıklarının değişmesi durumunda iklim değişikliğinin önlenebileceğine inanmayan bireylerin “umutsuzluk” alt faktör puanlarının yüksek olduğu bulunmuştur. İklim değişikliği konusunda eğitim alanların bireysel alt faktör

puanları anlamlı yüksek bulunmuştur.

Araştırmaya katılan bireylerin STDÖ toplam puan ortalamalarının $54,91 \pm 9,34$ olduğu bulunmuştur. Cinsiyet, yaş, sınıf düzeyi, yaşanılan yer, anne-baba eğitimi gibi faktörlerle sürdürülebilir tüketim alışkanlıkları arasında anlamlı bir ilişki olmamasına rağmen, davranış ve tüketim alışkanlıklarının değişmesi durumunda iklim değişikliğinin önlenebileceğine inanan bireylerin “STDÖ Toplam” puanları istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Davranış ve tüketim alışkanlıklarının değişmesi durumunda iklim değişikliğinin önlenebileceğine inanan bireylerin inanmayanlara göre çevre duyarlılığı, tasarruf, yeniden kullanılabilirlik alt boyut puanları ve STDÖ toplam puanları istatistiksel olarak yüksek bulunmuştur. İDÖÜÖ toplam ve alt faktör puanlarıyla STDÖ ve alt faktör puanları karşılaştırıldığında, erkeklerin “Umutsuzluk” alt faktör puanları arttıkça, toplam sürdürülebilir tüketim alışkanlıkları puanında ve çevre duyarlılıklarında sırasıyla %24 ve %26,8’lik azalma olduğu bulunmuştur. Kadınların Umutsuzluk” alt faktör puanları arttıkça toplam sürdürülebilir tüketim alışkanlıkları puanında, “Çevre Duyarlılığı”, “Tasarruf”, “Yeniden Kullanılabilirlik” alt faktör puanlarında sırasıyla %25,9, %21, %24,4 ve %37,6’lık azalma olduğu, “İhtiyaç Dışı Satın Alma” alt faktör puanlarında ise %23,9’luk artma olduğu bulunmuştur.

Sonuç olarak, araştırmaya katılan öğrencilerin iklim değişikliğinin önlenmesine yönelik umut düzeylerinin düşük olduğu, sürdürülebilir tüketim alışkanlıklarının orta düzeyde olduğu söylenebilir. İklim değişikliğine yönelik umutsuzluk düzeylerinin sürdürülebilir tüketim alışkanlıklarını etkilediği söylenebilir.

Anahtar kelimeler: Sürdürülebilir Tüketim, Sağlık profesyoneli, İklim değişikliği

Not: Bu çalışma TÜBİTAK 2209-A Üniversite Öğrencileri Araştırma Projeleri Destekleme Programı kapsamında 1919B012304677 başvuru numarasıyla desteklenmiştir.

POLİTİK BÜTÇE DÖNGÜSÜ VE 2000 SONRASI TÜRKİYE’DE SEÇİM DÖNEMLERİNDE UYGULANAN MALİYE POLİTİKALARI

Yusuf Doğanay

Hitit Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Maliye Bölümü, yusufdoganay62@gmail.com

Özet

Türkiye’de de son yıllarda özellikle seçim dönemlerinde uygulanan maliye politikaları, ülkenin ekonomik performansı üzerinde önemli bir etkiye sahip olmaktadır. Türkiye’de seçim dönemlerinde uygulanan maliye politikalarının incelenmesi için öncelikle politik bütçe döngüsü kavramına değinmek gerekmektedir. Politik bütçe döngüsü, siyasi iktidarların seçim dönemlerinde popülist maliye politikaları uygulayarak halkın oylarını kazanma çabası içerisinde olduğu, ancak seçim sonrasında bu politikaların geri çekildiği bir döngüyü ifade etmektedir. Bu döngü, ülkelerin ekonomik istikrarını olumsuz etkileyebilmekte ve uzun vadede ekonomik büyümeyi engelleyebilmektedir. Ekonomik büyümenin yeterli seviyede olmaması da beraberinde ülke içerisinde ciddi sorunları getirmektedir. 2000’li yılların başından itibaren Türkiye’de de seçim dönemlerinde popülist maliye politikalarının uygulandığı görülmektedir. Özellikle 2002 yılındaki genel seçimler öncesinde, hükümetin kamu harcamalarını artırarak ekonomiyi canlandırmaya çalıştığı ve bu sayede seçimleri kazandığı bilinmektedir. Ancak, seçim sonrasında bu politikaların geri çekilmesiyle birlikte ekonomide ciddi bir daralma yaşanmıştır. Seçim dönemlerinde uygulanan popülist maliye politikalarının en önemli özelliklerinden biri, vergi indirimleri ve teşvikler gibi kısa vadeli önlemlerle halkın satın alma gücünün artırılmasıdır. Ancak, bu tür önlemler uzun vadede ekonomik istikrarsızlık yaratabilmekte ve kamu maliyesinde ciddi bir açığa neden olabilmektedir. Kamu açıklarının sürekli artış göstermesi ekonominin makro hedeflere ulaşmasındaki en önemli engellerin başında gelmektedir. Türkiye’de seçim dönemlerinde uygulanan maliye politikalarının etkileri incelendiğinde, politik bütçe döngüsü kavramının önemi bir kez daha ortaya çıkmaktadır. Siyasi iktidarların popülist maliye politikaları uygulayarak halkın oylarını kazanma çabası, uzun vadede ülkenin ekonomik istikrarını olumsuz etkilemekte ve ekonomik büyümeyi engellemektedir. Bu nedenle, Türkiye’nin ekonomik istikrarını sağlamak ve sürdürülebilir bir büyüme hedeflemesi için seçim dönemlerindeki maliye politikalarının dikkatli bir şekilde ele alınması gerekmektedir. Bu çalışmada siyasi-mali döngü teorisi ele alınmış ve Türkiye’de 2000-2023 dönemi ele alınmıştır. Araştırmada siyasi bütçe döngüsü teorisine göre, iktidar partisinin yeniden seçilebilmesi için ya harcamaları artırarak bütçe açıkları yaratması ya da devlet gelirlerini kısması gerektiği anlaşılmıştır. Bu bağlamda çalışma çerçevesinde 2000 sonrası uygulanan maliye politikaları incelenmiş çalışma neticesinde çıkarımlar ve varsayımlar yapılmıştır. **Anahtar kelimeler:** Politik Bütçe Döngüsü, Maliye Politikaları, 2000 Sonrası Seçim Dönemleri.

BİLGİ ÇAĞINDA DEZENFORMASYONUN KAMU KURUMLARINCA İLETİŞİMSEL OLARAK ELE ALINMASI: TÜRKİYE CUMHURİYETİ İLETİŞİM BAŞKANLIĞI DEZENFORMASYONLA MÜCADELE BİRİMİ WEB SİTESİ ÜZERİNE BİR İNCELEME

Erhan ŞENYURT

Selçuk Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Halkla İlişkiler ve Tanıtım A.B.D / erhansenyurt@msn.com

Orcid ID: 0009-0009-2107-9313

Özet

Bilişim ve internet teknolojilerinin gelişim seyri günümüzde çok hızlı bir şekilde ilerlemeye devam etmekte, her geçen gün yeni teknolojik araçlar ve yazılımlar hayatımıza dâhil olmaktadır. Özellikle iletişim teknolojilerinde yaşanan gelişmeler mesajın her yerden anında, binlerce kullanıcıya erişimini mümkün kılmaktadır. Kullanıcılara ulaşan mesajın ise doğruluğu, güvenilirliği ve orijinalliği teyit mekanizmalarına olan ihtiyacı ortaya çıkarmaktadır. Son dönemlerde yeni medya araçlarıyla birlikte yaşamımıza giren sosyal medya uygulama ve ortamlarında çokça yanlış veya çarpıtıcı bilgilerin dolayacağı artık bütün çevrelerce bilinir düzeydedir. Kamu kurumları ve devletler yanlış bilgiyle mücadele etme noktasında çeşitli birimler kurmakta ve doğru bilgilerin bu çerçevede teyit edilerek paylaşılması sağlanmaya çalışılmaktadır. Bu çalışma ülkemizde geleneksel kitle iletişim araçlarında ve yeni medya araçlarında meydana gelen yanlış, çarpıtıcı ve yönlendirici bilgilerin engellenmesi noktasında Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı tarafından kurulan Dezenformasyonla Mücadele Merkezi'nin faaliyetleri üzerine odaklanmıştır. Bu kapsamda yapılan çalışmaların internet ortamında İletişim Başkanlığı'nca hangi şekillerde vatandaşlara duyurulduğu ve halka bu bilgilerin nasıl ulaştırıldığı üzerine bir inceleme yapmayı amaçlamaktadır. Bu kapsamda İletişim Başkanlığı Dezenformasyonla Mücadele Birimi'nin kurumsal web siteleri, sosyal medya hesapları üzerine bir çalışma yapmayı ve bu araçların tanıtımını kapsamaktadır. Araştırmanın evrenini, Türkiye'de faaliyet gösteren kamu kurumlarının resmi web siteleri oluştururken, örneklemimizi İletişim Başkanlığı'nın ve Dezenformasyonla Mücadele Merkezi'nin web sitesi oluşturmaktadır. Araştırmada yöntem olarak içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Burada bulunan görüntü, bağlantı, buton, içerik, yönlendirme ve linkler araştırma kapsamında incelenerek elde edilen bilgiler bulgular kısmında paylaşılmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara bakıldığında; Türkiye Cumhuriyeti İletişim Başkanlığı'nın Dezenformasyonla Mücadele Merkezi'nin kurulduğu, "dmm.gov.tr" sitesinin aktifleştirildiği, bu birimin araştırma tarihi itibarıyla 108 sayı dezenformasyon bülteni çıkardığı, instagram, youtube ve X (Twitter) üzerinde "Dezenformasyonla Mücadele Merkezi" sosyal medya hesaplarına sahip olduğu ve bu mecra üzerinden yanlış olduğuna inanılan veya manipülasyon yapılan konularda, DMM tarafından teyit edilen ve orijinal bilginin gösterildiği paylaşımların yapıldığı ayrıca "E-egitim" kapsamında dezenformasyonla ilgili dijital eğitimlerin verildiği ve dezenformasyonla ilgili bazı dijital e-yayınların bulunduğu, ancak bu kuruma ait açılan kurumsal sosyal medya hesaplarından bazılarının onaysız hesaplar olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: İletişim, Dezenformasyon, İletişim Başkanlığı, Yanlış Bilgi, Bilgi Çarpıtma

EDEBİYATTA KADIN TIPLERİ

Onur YILDIZ

Atatürk Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Rus Dili ve Edebiyatı / onuryildizru@gmail.com

Özet

Kadının yeryüzündeki varlığı insanın yaratılmasıyla söz konusu olmuştur. Ancak kadın bu varlığını kabul ettirmek için çağlar boyu uğramıştır. Bunun en temel sebebi yaratılış efsanelerinde ve mitolojilerinde kadının ilk günahı işleyen ve/veya günaha teşvik eden cins olmasıdır. Özellikle Eski Ahit'te geçen anlatıma göre kadın günahkardır ve günaha teşvik edendir. Bu vb. efsaneler ve inançlar zamanla yerleşik kalıplara haline gelmiş ve kadının kötü olduğuna inanılmıştır. Tarih boyunca bu anlayış dolayısıyla kadın eril tahakkümün kontrolü altında tutulmuş ve tutulmaya çalışılmıştır. Bu tahakküme uyan kadınlar makul ve iyi olarak adlandırılırken, buna karşı çıkan veya uymayan kadınlar ise kötü ve şeytan olarak adlandırılmışlardır. Sanayi Devrimi sonrası iş gücüne olan ihtiyacın artması kadının da çalışma hayatına girmesine olanak sağlamıştır. Ancak kadının evden çıkıp iş hayatına girmesi o dönem için kabul edilebilen bir durum değildir. Bunun temel sebeplerinden biri kadının yabancılarla (erkeklerle) aynı yerde çalışmasının doğru olmadığı algısıdır. Bir başka sebebi ise kadının ekonomik özgürlüğünü kazanıp erkeğe ihtiyaç duymaması, dolayısıyla yüzyıllardır süregelen eril tahakkümün yıkılma korkusudur. Bu yüzden kadının ve erkeğin çalıştığı iş alanlarında gelir eşitsizliği söz konusu olmuştur. Kadın ve erkek aynı işi yapsalar dahi kadına daha az ücret ödenmiştir. Bu şekilde tahakkümün devam ettirilmesine çalışılmıştır. Kadını kontrolü altında tutmaya çalışan eril zihniyet bir başka yol olarak edebiyatı ve edebi eserleri kullanmıştır. Sanayi Devrimi sonrası ortaya çıkan roman türü buna bir örnektir. Bu dönemde çoğunlukla 'erkek yazar, kadın okur' anlayışı hakimdir. Kadın okurların daha çok olması dolayısıyla roman bir propaganda aracı olarak kullanılmış, makul ve iyi kadının tanımı yapılmıştır. Bu tasvire uymayan kadınlar ise kötü ve şeytan olarak adlandırılmışlardır. Bu bağlamda çalışmada edebiyatta kadına atfedilen tipleri ele alacağız.

Anahtar kelimeler: Edebiyat, Kadın, Roman.

TÜRKİYE’DE 2013-2023 YILLARI ARASINDA GİTAR EĞİTİMİ ALANINDA YAPILMIŞ LİSANSÜSTÜ ÇALIŞMALARIN İNCELENMESİ

Ertan ÜSTÜN

Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Güzel Sanatlar Eğitimi ABD, ertans_87_hotmail.com

Özet

Çalgı eğitimi, bireyin müzik alanında gelişmesi, yetişmesi ve müziksel davranışlar sergilemesi açısından müzik eğitimi içerisinde önemli bir yere sahiptir. Çalgı eğitiminin amacı bireyi ilgi, istek ve yeteneği doğrultusunda hedeflenen davranışa ulaştırmaktır. Çalgı eğitiminin önemli boyutlarından birisi de gitar eğitimidir. Gitar eğitimi belirli bir plan ve yöntem kullanılarak bireyi bu alanda geliştirme süreci olarak tanımlanabilir. Gitar eğitimi ülkemizde genel, mesleki ve özengen müzik eğitimi veren kurumlarda sunulan eğitim programlarıyla sürdürülmektedir. Lisansüstü programlar bu eğitimlerin bir devamı niteliğinde olduğundan, bu alanda yazılmış tezlerin incelenmesi eğitim kalitesi açısından önem arz etmektedir. Bu çalışmanın amacı, Türkiye’de 2013-2023 yılları arasında gitar eğitimi alanında yapılan lisansüstü çalışmaların incelenmesi ve çalışmaların türlerine, kabul yıllarına, üniversitelere, enstitülere ve içeriklerine göre dağılımlarının belirlenmesidir. Bu bağlamda elde edilen sonuçların gitar eğitimi alanında yapılacak çalışmalara rehber niteliğinde olacağı düşünülmektedir. Yapılan bu çalışmada araştırma verileri incelenirken içerik analizi yöntemi, veri toplama yöntemi olarak ise “doküman incelemesi” yöntemi kullanılmıştır. Bu çalışmada Türkiye’de 2013-2023 yılları arasında gitar eğitimi alanında yapılmış lisansüstü çalışmalar ulusal tez merkezinde “Gitar Eğitimi” anahtar kelimesi ile taratılmıştır. Arama sonucunda gitar eğitimi ile ilgili 22’si yüksek lisans, 15’i doktora tezi olmak üzere toplam 37 çalışmaya ulaşılmıştır. Bu yıllar arasında gitar eğitimi ile ilgili sanatta yeterlilik çalışmalarına rastlanmamıştır. Araştırmalar sonucunda en fazla çalışmanın 3 yüksek lisans, 2 doktora tezi olmak üzere 5 lisansüstü çalışma ile 2022 yılında ve 2 yüksek lisans, 3 doktora tezi olmak üzere 5 lisansüstü çalışma ile 2023 yılında yapıldığı tespit edilmiştir. Gitar eğitimi ile ilgili 2013-2023 yılları arasında 19 farklı üniversitede çalışma yapıldığı ve en fazla çalışmanın 4 doktora, 2 yüksek lisans tezi olmak üzere 6 lisansüstü çalışma ile Gazi Üniversitesinde yapıldığı görülmüştür. Çalışma yapılan enstitüler incelendiğinde en fazla çalışmanın 14 doktora, 12 yüksek lisans olmak üzere 26 lisansüstü çalışma ile Eğitim Bilimleri Enstitüsünde yapıldığı saptanmıştır. Çalışmalar içeriklerine göre incelendiğinde ise tezler 11 farklı başlıkta sınıflandırılmıştır. Gitar eğitiminin bireyler üzerinde etkileri, öğrenme modelleri ile gitar eğitimi, gitar eğitiminde tekniklerin önemi, gitar eğitiminde kullanılan etüt ve eser incelemeleri, gitar eğitiminde teknoloji, gitar eğitiminde kullanılan materyaller ve düzenleme önerileri gibi konuların daha ağırlıklı tercih edildiği görülmüştür. Çalışmalar arasında gitar eğitimcilerinin görüşleri ve özengen müzik eğitimi veren kurumlarda gitar eğitimi gibi konulara daha az yer verilmiş, ancak bu konularla ilgili daha fazla çalışma yapılmasının gerekli olduğu düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Çalgı Eğitimi, Gitar Eğitimi, Lisansüstü tezler

COVID-19'UN TÜRKİYE'DEKİ BANKACILIK SEKTÖRÜ KÂRLILIĞI VE LİKİDİTE ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

Hidayet Zahid GÜRBÜZ

Karabük Üniversitesi

İşletme Fakültesi

Finans ve Bankacılık Bölümü

hidayetgurbuz@karabuk.edu.tr

Özet

Günümüzde küreselleşmenin etkisiyle jeopolitik risk olarak ifade edilebilecek uluslararası çaptaki olaylar makroekonomik koşulların değişmesine sebep olmaktadır. Firmaların makroekonomik şartlara göre yatırım ve harcama politikalarının değiştiriyor olmaları da stratejik anlamda büyük öneme sahiptir. Pandemiler, başta küresel ekonomi olmak üzere hayatımızın her yönünü etkileyen, dünya için büyük tehditlerdendir. Covid 19 salgını Aralık 2019'da ortaya çıkmış ve küresel ekonomiyi birçok yönden etkilemiştir. Özellikle bankacılık sektörü, çeşitli işletmelerin kapanmasını azaltmak ve piyasaları istikrara kavuşturmak için uygulanan mali ve parasal tepkilerden önemli ölçüde etkilendi. Bankaların önemli finansal kuruluşlar olarak kabul edildiği göz önüne alındığında, artan belirsizlik, finansal kriz olasılığını artırdı; çünkü bankacılık sektöründeki istikrarsızlıklar, ulusal ve küresel ekonomiler üzerinde daha da zararlı etkiler yaratabilir. Bu nedenle bu çalışmanın amacı, COVID-19 salgınının Türkiye'deki bankacılık sektörü üzerindeki etkisini araştırmaktır. Bu amaca ulaşmak için çalışmada, panel regresyon analizi ile Borsa İstanbul (BİST)'da işlem gören bankaların kârlılıkları ve likiditeleri 2019-2022 yılları arasındaki veriler dikkate alınarak analiz edilecektir. Çalışmanın sonucunda, bankaların kârlılığının ve likiditesinin COVID-19 salgınından olumsuz yönde etkilerinin ortaya çıkması beklenmektedir. Bu bulgular, piyasa belirsizliğinin arttığı dönemlerde performansını artırmak ve likiditeyi sağlamak amacıyla bankacılık sektörünü düzenleyen politikalar geliştirirken politika yapıcılara referans teşkil edebilir.

Anahtar kelimeler: Covid 19, Banka, BİST, Karlılık, Likidite

KUZULARDA E. COLİ ENTERİTLERİ

Arda ŞAHİN

*Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi
Gıda Tarım ve Hayvancılık MYO
Veterinerlik Bölümü, sahinarda506@gmail.com*

Türker ATCALI

*Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi
Sağlık Bilimleri Enstitüsü,
Farmakoloji ve Toksikoloji A.D., tatcali@mehmetakif.edu.tr*

Yusuf YİĞİT

*Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi
Gıda Tarım ve Hayvancılık MYO
Veterinerlik Bölümü, yusuf.150661@gmail.com*

Buket ÇİLTAŞ

*Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi
Gıda Tarım ve Hayvancılık MYO
Veterinerlik Bölümü, ciltasbuket@gmail.com*

Özet

Escherichia coli (E. coli) neredeyse 300 yıla yakın bir süredir sıcak kanlı hayvanlarda ince bağırsak alt kısımları ile kalın bağırsak normal floralarında bulunan bir etken olarak bilinmektedir. E. Coli enterobacteriaceae familyasına bağlı escherichia cinsi içinde yer alan gram negatif çomaklardan oluşmaktadır.Çoğu hastalık yapmayan saprofitler olmasına rağmen bazıları insan ve hayvanlarda önemli hastalıklara neden olur. İntestinal hastalıklar (Kolibasillozis)Ekstraintestinal hastalıklar (ürogenital, meme, akciğer ve yara E coli gram negatif 1.1-1.5x2.0-6.0 um boyutlarında çomak şeklinde sporsuz hareketli fakültatif anaerobik bir bakteridir. Hareketsiz şuşlarında vardır Genellikle doğumdan sonraki 2-10 gün arasında görülen mikrobun kana karışması yoluyla enfeksiyonlara yol açan, yeni doğan hayvanlarda ani ölümlerle karakterize bir hastalıktır. Çok ciddi ekonomik kayıplara neden olmaktadır. Hastalığın etkeni genellikle E.coli'dir. Doğal olarak çevrede, insan ve hayvan bağırsaklarında bulunan Gram (-) bir bakteridir. Hastalık daha çok, uygunsuz bakım ve beslenme koşulları nedeniyle direnci azalan hayvanlarda ortaya çıkmaktadır. Yeni doğan hayvanların bir arada tutulduğu bölgelerde, soğuk, pis, rutubetli ve karanlık ahırlarda enfeksiyon daha yaygındır. Bakteri normal olarak hayvan bağırsağında vardır. Direncin azalmasıyla bu bakterilerin sayısındaki artış enfeksiyona neden olabilir. Hayvanların direncini azaltan nedenler Ahırın temiz olmaması, Ahırın rutubetli, çok sıcak ya da soğuk olması, Annenin gebeliğin son aylarında farklı ahıra nakledilmesi, hayvanın ağız sütünü içmemesi hayvanın içirilen süt miktarının çok fazla olması, İçirilen sütlerin soğuk ya da bozuk olması, Güç doğum, yeni doğan kuzularda , yetişkinlerin bir arada tutulması, mevsim durumu (Özellikle kış sonları ve ilkbahar başları) stres Beslenme düzensizliği suni emzirmeler A vitamin eksikliğidir. En önemli bulaşma yolları ise sindirim yoluyla bulaşım Göbek kordonu yoluyla bulaşmadır. Hastalığın belirtileri. Enfeksiyonunun görülmesi genellikle hayvan doğduktan sonra ilk hafta içinde görülür. Hastalığın 3 formu vardır Septisemik form (Mikrobun kana karışmasıyla seyreden form) Enteritis formu (İshalle seyreden form Enterotoksemik form (Zehirlenme ile seyreden form). Tedavi olarak şu yollar izlenir. Hastalar ayrılarak geniş spektrumlu antibiyotikler ve sülfonamidlerle tedaviye çalışılır. Analar gebeliğin 7.ayından itibaren kuruya çıkarılacağı zaman, E.coli aşısı ile iki hafta ara ile 2 defa aşılanır.Bu özet bildiri Tübitak 2209-A 2023/2 döneminde desteklenmeye hak kazanan 1919B012335601 nolu proje kapsamında hazırlanmış olup, kuzularda e. Coli enteritleri hakkında güncel ve klasik literatür bilgileri özetlemeyi amaçlamaktadır.

Anahtar kelimeler: E.coli, kuzu, yeni doğan, bakteri.

COVID 19'UN TÜRKİYE'DEKİ FİRMALARIN YATIRIM HARCAMALARI ÜZERİNE ETKİSİ

Hidayet Zahid GÜRBÜZ

Karabük Üniversitesi

İşletme Fakültesi

Finans ve Bankacılık Bölümü

hidayetgurbuz@karabuk.edu.tr

Özet

Günümüzde küreselleşmenin etkisiyle jeopolitik risk olarak ifade edilebilecek uluslararası çaptaki olaylar makroekonomik koşulların değişmesine sebep olmaktadır. Firmaların makroekonomik şartlara göre yatırım ve harcama politikalarının değiştiriyor olmaları da stratejik anlamda büyük öneme sahiptir. Pandemiler, başta küresel ekonomi olmak üzere hayatımızın her yönünü etkileyen, dünya için büyük tehditlerdendir. Covid 19 salgını Aralık 2019'da ortaya çıkmış ve küresel ekonomiyi birçok yönden etkilemiştir. Globalleşmenin artmasıyla salgının ekonomik etkileri de daha da ciddi bir hal almıştır. Bu çalışmada, panel veri yöntemi kullanılarak, Türkiye'deki firmaların Covid-19 sürecindeki yatırım harcamaları üzerine etkisi araştırılmaktadır. Covid 19 küresel salgını öncesi ve sonrası Borsa İstanbul (BİST)'da işlem gören finansal olmayan firmaların 2019-2022 yılları arasındaki yatırım harcamaları karşılaştırılmalı olarak incelenecektir. Yapılan panel veri analizi sonuçları incelendiğinde BİST'teki sağlık sektörü hariç diğer firmaların Covid 19 pandemisi sırasında piyasalardaki belirsizlik nedeniyle daha fazla nakit stoğuna gitmeleri, bu sebeple de yatırım harcamalarında azalma olduğu görülmüştür. Sağlık sektöründe ise yatırım harcamalarında bir artışın olduğu görülmüştür. Genel bir sonuç olarak, firmalar, pandemi gibi küresel anlamda belirsizlik ortamlarında kurumsal finansmanı etkileyen faktörleri de göz önünde bulundurarak doğru yatırım ve harcama politikalarının belirlemelidirler.

Anahtar kelimeler: Covid 19, Yatırım Harcamaları, BİST.

HİNDİSTAN ENERJİ POLİTİKALARI: ARTAN NÜFUS, AZALAN EMİSYON ÜZERİNE DEĞERLENDİRME

Busenaz ALDAN

Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi

İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler, busealdan.04@gmail.com

Özet

1850'lerden bu yana sanayileşme ile artan karbon salınımı ile gittikçe küreselleşen karbon emisyonu sorunu ülkelerin işbirliği yapmalarını ve ortak enerji politikaları yürütmelerini kaçınılmaz kılmıştır. Dünya genelinde, Çin ve ABD'nin ardından en önemli karbon emisyonuna sahip ülke Hindistan'dır. Hindistan gittikçe artan nüfusu ile dünyanın en kalabalık ülkesi haline gelmiş nihayetinde enerji taleplerinde de yükselme yaşanmıştır. Bu durum insan faktörlü karbon salınımlarının ciddi bir tehdit oluşturduğunu göstermektedir. Ayrıca 2021 verilerine göre CO2 emisyonlarında en büyük pay %45 ile enerji sektöründe. Hindistan Çin'den sonra 3. Büyük elektrik üreticisi konumundadır. Dahası, elektrik üretiminde %72'lik bir paya sahip olan kömür, Hindistan'ın fosil kaynaklara olan bağımlılığını artırmaktadır. Artan nüfusuna ve fosil enerji kullanımında rol almasına rağmen üçüncü Ulusal İletişim Tebliği (TNC) raporuna göre Hindistan'ın gayri safi yurtiçi hasılasındaki her birim artış için salınan toplam sera gazı emisyon miktarı ulusal uyum stratejileri uygulanarak yenilenebilir enerji tüketiminin artmasıyla 14 yılda (2005'ten 2019'a) %33 oranında düşüş göstermiştir ve Hindistan 2016 ile 2019 yılları arasında yıllık karbon salınımını özellikle %3 gibi büyük bir oranda azaltarak önemli bir gelişim göstermiştir. Hindistan izlediği bu politikalar ile GSYH'sinin emisyon yoğunluğunu 2005'teki seviyeye göre 2030 yılına kadar %45 oranında azaltma ve 2070'e kadar net sıfır emisyon hedefleri konusunda oldukça kararlı olduğunu göstermektedir. Öyle ki bu duruma örnek olarak Hindistan'ın kişi başına sera gazı emisyon ortalamasının G20 ortalamasından 5,3 daha altında olması gösterilebilir. Bu durum Hindistan'ın daha da artan nüfusuna rağmen emisyon azalımı konusunda önemli bir çaba sarf ettiğini gösterir. Yine de Hindistan kat ettiği bu gelişmeleri ilerletmek adına daha fazla temiz ve yenilebilir enerji kaynaklarına buna ek olarak diğer ülkeler ile entegre bir şekilde daha fazla işbirlikleri sürdürmeye ihtiyaç duymaktadır. Bu çalışma Hindistan'ın enerji politikalarını göz önüne getirmeyi, bu politikaların gelecekteki emisyon hedefleri üzerindeki etkisini incelemeyi ve bu hedeflerde yapacağı uluslararası işbirliklerini değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Çalışmanın hipotezi, artan nüfusa rağmen Hindistan kararlı emisyon hedefleri ile enerji politikalarını iyileştirecek ve küresel boyutta olumlu bir etki yaratacak.

Anahtar kelimeler: Hindistan, Sıfır Emisyon, Enerji Politikaları, 2070 Hedefi

OKUL ÖNCESİ DÖNEM ÇOCUKLARIN SOSYAL DUYGUSAL BECERİLERİNİN YARATICI DANS VE MÜZİKLİ ÖYKÜLER ARACILIĞIYLA DESTEKLENMESİ

Buse TAŞTEMİR

Hitit Üniversitesi

Sungurlu Meslek Yüksekokulu

Çocuk Bakımı ve Gençlik Hizmetleri Bölümü, Çocuk Gelişimi Programı, busetastemirr@gmail.com

Elif BAL

Hitit Üniversitesi

Sungurlu Meslek Yüksekokulu

Çocuk Bakımı ve Gençlik Hizmetleri Bölümü, Çocuk Gelişimi Programı, elifbal0506@gmail.com

Aleyna ÇAKAR

Hitit Üniversitesi

Sungurlu Meslek Yüksekokulu

Çocuk Bakımı ve Gençlik Hizmetleri Bölümü, Çocuk Gelişimi Programı, cakaraleyna54@gmail.com

Dr. Özlem BAL

Hitit Üniversitesi

Sungurlu Meslek Yüksekokulu

Çocuk Bakımı ve Gençlik Hizmetleri Bölümü, Çocuk Gelişimi Programı, ozlembal@hitit.edu.tr

Özet

Okul öncesi dönem, bireyin yaşantısında olumlu davranış edinimi ve kişiliğin şekillenmesi açısından en kritik dönem olarak bilinmektedir. Bu süreçte kazanılan alışkanlıklar ve davranışlar onların tüm yaşantılarını etkilemekte ve toplumsallaşmaya yön vermektedir. Bu durumdan ötürü erken yıllarda verilecek eğitimin niteliği önemli olmaktadır. Özellikle sosyal duygusal becerilerin geliştirilmesi çocuğun hem kendisinin hem başkalarının duygularını anlamasını sağlayacak, duygu ve davranışlarını kontrol edebilmesine, iletişim becerilerinin gelişmesine ve toplumsallaşmasına katkıda bulunacaktır. Araştırmanın amacı Çorum ili Sungurlu ilçesinde bulunan okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden çocukların sosyal duygusal becerilerinin yaratıcı dans ve müzikli öyküler aracılığıyla desteklenmesidir. Deneysel olan çalışma, ön test-son test- kontrol gruplu model olarak planlanmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu, 2023-2024 eğitim öğretim yılı güz döneminde, Çorum ilinin Sungurlu ilçesinde okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 29 deney 29 kontrol olmak üzere 58 çocuk oluşturmaktadır. Çalışmada, hem deney hem de kontrol grubunda yer alan çocuklara Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme-30 (SYDD-30) ölçeği her bir çocuk için ön test ve son test olarak uygulanmıştır. Araştırma kapsamında hazırlanan sekiz etkinlik, deney grubunda yer alan çocuklara sekiz hafta süresince haftada bir gün 40 dakika süresince yüz yüze uygulanmıştır. Kontrol grubunda yer alan çocuklar ise okul öncesi eğitim programına devam etmişlerdir. Verilerin analizinde, normallik testlerinin yapılmasının ardından, deney ve kontrol grubunda yer alan çocukların ön test ve son test puanları arasında fark olma durumuna, parametrik olmayan testlerden Mann-Whitney U ile grupların kendi içinde ön test son test arasındaki farka, Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi ile bakılmıştır. Deney ve kontrol grubunda yer alan çocukların, Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme-30 (SYDD-30) Ölçeği ön test puanları arasında anlamlı farklılık tespit edilmemiştir ($p>05$). Bu benzerlik istenilen bir durumdur. Araştırmanın hem deney hem kontrol grubuna dahil olan çocukların son test-ön test puan farklılıklarına bakıldığında, SYDD-30 ölçeği puanlarında son test lehine farklılık olmuştur. Çocukların sosyal yetkinlik puanları artarken, kızgınlık/saldırganlık, anksiyete puanları düşmüştür. Kontrol grubunda yer alan çocukların da puanlarının artması durumu, okul öncesi eğitim almanın faydasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Deney ve kontrol grubunda yer alan çocukların son test puanlarında anlamlı farklılık görülmemiştir. Her iki grupta yer alan çocukların SYDD-30 puanları istatistiksel

olarak birbirine benzerdir.

Anahtar kelimeler: Okul Öncesi Dönem, Sosyal Duygusal Beceriler, Yaratıcı Dans, Müzikli Öyküler

Not: Bu araştırma TÜBİTAK 2209 Öğrenci Projesi kapsamında destek almıştır.

SULHİ DÖLEK’İN ÇOCUKLAR İÇİN YAZDIĞI HİKÂYELERİN SÖZ VARLIĞI AÇISINDAN İNCELENMESİ

Feyzanur KESKİN

İstanbul Medeniyet Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Türkçe Eğitimi Tezli Yüksek Lisans Programı, feyzanur441@gmail.com

Özet: Bu çalışmanın amacı Sulhi Dölek’in Küçük Çalgıcılar ve Kestane Şekeri adlı hikâye kitaplarında bulunan söz varlığı unsurlarını tespit etmektir. Çalışma, nitel bir araştırma olup doküman incelemesi yöntemiyle hazırlanmıştır. İncelenen eserlerde yer alan söz varlığı ögeleri Aksan’ın (2006) söz varlığı konulu çalışmasında belirlediği temel söz varlığı, atasözleri, deyimler, ikilemeler, ilişki sözleri, kalıplaşmış sözler, terimler, yabancı ve çeviri ögeler kategorileri çerçeve kabul edilerek çözümlenmiştir. Çalışma sonucunda incelenen kitaplarda sıralanan kategoriler arasında en çok deyimlere ve ikilemelere yer verildiği; atasözü kullanımında ise hikâyelerin yeterince zengin olmadığı saptanmıştır. Hikâyelerde az sayıda argo sözcük kullanılmış olmasının hedef okur kitlesinin aktif sözcük dağarcığına olumlu etki edeceği düşüncesi de ulaşılan sonuçlar arasındadır.

Anahtar kelimeler: Söz varlığı, Sulhi Dölek, çocuk edebiyatı.

**VURMALI ÇALGILAR ALANINDA YAPILMIŞ
LİSANSÜSTÜ ÇALIŞMALARIN İNCELENMESİ****Melih AKBAL**

*Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Güzel Sanatlar Eğitimi ABD,melihakbl@gmail.com*

Özet

Müzik dünyasında vurmali çalgılar önemli bir yere sahiptir. Vurmali çalgıların ritim, vurgu ve nüanstaki çeşitliliği, müzik eserlerinin derinliğini de artırır. Adından da anlaşılacağı gibi vurmali çalgılar, bireyin çalgıya vurarak veya farklı şekillerde temas ederek sesin üretildiği çalgılardır. Vurmali çalgılar bir dizi farklı malzemeden yapılabilir. Örneğin, tahtadan yapılmış davullar, metal veya ahşap çalgılar, deri kaplı tamburlar ve plastikten yapılmış ziller...Öte yandan icracı, farklı malzemelerin kombinasyonunu kullanarak çalgıların seslerini şekillendirebilir veya tonlarını değiştirebilir. Çoğu zaman bir icracı çalgıya elle veya çubukla vurur. Ancak bazı durumlarda pedallar veya diğer mekanizmalar kullanılarak da bu çalgılar çalınabilirler. Vurmali çalgılar, bir orkestranın veya müzik grubunun sesini zenginleştirerek birçok müzik türünde temel bir öğe olarak kullanılırlar. Vurmali çalgılar bireysel performanslarda da kullanılabilirler ve birçok kültürün geleneksel müziğinde önemli rol oynarlar. Genel olarak vurmali çalgılar, müziğin çeşitli yönlerini ve duygusal derinliklerini vurgulayan ve zenginleştiren önemli enstrümanlardır. Tarih boyunca vurmali çalgıların kökenlerinden farklı müzik türlerinde de kullanıldığını görmekteyiz. Bu çalgılar, müziğin çeşitliliği ve zenginliği açısından oldukça önemlidir ve birçok müzikal deneyimin önemli bir parçasıdır.

Bu araştırmada, vurmali çalgılar alanında yapılmış lisansüstü tezlerin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu bağlamda vurmali çalgılar alanında yapılan tezlerin ve araştırmaların ortaya konmasının önem arz ettiğini söylemek mümkündür. Bu araştırmanın verilerine,ulusal tez merkezinde ‘vurmali çalgılar’ anahtar kelimesi ile ilgili tarama yapılarak ulaşılmıştır. Araştırmada vurmali çalgılar ile ilgili 19 adet çalışmanın yapıldığı, bunlardan 16’sının yüksek lisans tezi, 2 çalışmanın sanatta yeterlilik çalışması ve 1 çalışmanın da doktora tezi olduğu tespit edilmiştir. İncelenen araştırmalar tezlerin türüne, yılına, üniversitelerine, bilim dallarına, araştırma yöntemine, veri toplama araç ve teknikleri gibi değişkenlere göre analiz edilmiştir. Tüm çalışmalar problem durumlarına, amaçlarına, yöntem ve sonuçlarına göre incelenmiştir.Yapılan bu çalışmada araştırma verileri incelenirken içerik analizi yöntemi kullanılmıştır.Tablolara ise yapılan çalışmaların dağılımlarına göre ifade edilmiştir. Araştırma sonucunda tezlerin birbirinden farklı içeriğe sahip olmakla birlikte,tezlerde birden fazla yöntemin kullanıldığı belirlenmiştir. Bu tezlerde genel olarak vurmali çalgıların yapısal özellikleri, müzik dönemleri ve Türk müziğindeki işlevleri ile eğitim alanındaki farklı boyutlar ele alınmıştır. Vurmali çalgılar alanında yapılan çalışmalar incelendiğinde müzik bilimi dünyasına önemli katkılar sağlayan verimli çalışmalar olduğu anlaşılmaktadır.Bu çalışmaların tümü incelendiğinde yapılan çalışmaların nicelik açısından yetersiz olduğu, daha çok çalışma yapılmasının alanın tüm detaylarının incelenmesi açısından faydalı olacağı düşünülmektedir.

Anahtar kelimeler:Müzik Eğitimi, Vurmali çalgılar, Lisansüstü Çalışmalar

TÜRKİYE’DE MÜZİK TERAPİ ÜZERİNE YAPILMIŞ OLAN LİSANSÜSTÜ ÇALIŞMALARIN BİBLİYOGRAFİK İNCELENMESİ (1998-2024)

İSMAİL SÜZER

Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Güzel Sanatlar Eğitimi ABD, ismailsuzer3@gmail.com

Özet

Müziği tarihsel olarak incelediğimizde en fazla dinsel, büyüsel, askeri ve eğlence amaçlı kullanıldığı görülmektedir. Müzik zamanla da hastaların tedavisinde bir yöntem olarak kullanılmıştır. Yüzyıllar boyunca hekimler, müzisyenler ve filozoflar müziğin etkisini oluşturan unsurları açıklamaya çalışmışlardır. Müziğin, insanlar üzerindeki en güçlü etkisi doğrudan doğruya insanın duyum ve bilinçle ilgili davranışlarının merkezi olan beyni etkilemesidir. Çünkü insan beyni çevreyle ilişkiyi sağlayan en önemli organdır. Bu nedenle müzik terapinin beyne etkisi ve tedavi olarak kullanımının yaygınlaşması kaçınılmaz olmuştur (Gençel, 2006). Son yıllarda klinik psikologlar ve müzik terapi uzmanlarının ortak araştırmaları ve çalışmaları, müziğin hastalara ve hastalıklara göre yardımcı bir tedavi niteliği olduğunu göstermektedir. Bu çalışmanın amacı, müzik terapi üzerine yapılmış olan lisansüstü çalışmaların türlerine, yıllarına, enstitülerine, çalışma yapılan üniversitelere, ana bilim dallarına, araştırma yöntemine ve konularına göre inceleme yapmaktır. Bu çalışmanın önemi, ülkemizde müzik terapi konusunda yapılan çalışmaları detaylı bir şekilde incelenerek konu ile ilgili çalışma alanlarının tespiti, eksiklerin saptanması ve yeni yapılacak çalışmalarda bir rehber niteliği taşımasıdır. Bu çalışmada incelenen tezler, Ulusal Tez Merkezi’nde; Müzikle Terapi, Müzik Terapi, Müzikle Tedavi, Müzik Tedavi başlıkları ile aratılmıştır. Arama sonucunda, 66 yüksek lisans tezi, 15 doktora tezi, 2 tıpta uzmanlık tezi ve 1 sanatta yeterlik olmak üzere toplam 84 adet tez belirlenmiştir. Çalışmada Eğitim Bilimleri Enstitüsü 5, Fen Bilimleri Enstitüsü 1, Güzel Sanatlar Enstitüsü 3, Lisansüstü Eğitimi Bilimleri Enstitüsü 8, Sağlık Bilimleri Enstitüsü 39, Sosyal Bilimler Enstitüsü 25 olmak üzere 6 enstitüde çalışma yapıldığı saptanmış ve en çok çalışmanın sağlık bilimleri enstitülerinde olduğu görülmüştür. Müzik terapi konusunda toplam 49 üniversitede çalışma yapıldığı ve Türkiye’de en eski çalışmanın 1998 yılında olduğu anlaşılmaktadır. Ana bilim dalı olarak bakıldığında 37 Ana bilim dalında müzik terapi konularının çalışılmış olduğu görülmektedir. Çalışmaların incelenmesi sonucu, 84 adet tezin 25’i nitel, betimsel çalışma olarak yapılp, müzik terapinin anlamı, kullanılışı üzerine ve büyük çoğunlukla anket üzerine çalışılmıştır. 59 çalışma ise nicel yöntemle, hastalar üzerinde deneysel çalışmalar yapılarak oluşturulmuştur. Ayrıca araştırma sonucunda çalışmaların genel olarak sağlık alanında olduğu ve içeriklerine bakıldığında 2 çalışmanın varsayımlarıyla örtüşmediği elde edilmiştir. Müzik terapi konusunda müzik alanında çalışmaların arttırılması, müzik terapide kullanılan müziklerin alanında uzman müzik eğitimcileri ya da müzik terapistleri tarafından verilmesi önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: müzik, müzikle terapi, müzikle tedavi, tedavi, terapi

TÜRKİYE'DEKİ LARVAL (NİMF) DÜZEYDE ODONATA (INSECTA) TÜRLERİNİN LİSTESİ VE YAYILIŞI

Fatih TÜRE

Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Avanos Güzel Sanatlar Meslek Yüksekokulu, Bitkisel ve Hayvansal Üretim Bölümü, E-mail: fatihTURE@nevsehir.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-0486-6114

Erdoğan ÇİÇEK

*Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Biyoloji Bölümü,
E-Mail: erdogancicek50@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-5334-5737*

Özet

Odonata takımına (Insecta) mensup türler, larval dönemlerini sucul ekosistemde bentik makroomurgasız olarak geçirirler. Odonata takımının ergin bireyleri ile ilgili yapılmış tür listeleri ve diğer çalışmalara göre Türkiye'de 118 Odonata türünün yayılış gösterdiği tespit edilmiştir. Ancak, sucul ekosistemde larval dönemlerini geçiren türler hakkında detaylı bir liste henüz oluşturulmamıştır. Son zamanlarda su kalitesi belirleme ve izleme çalışmalarında indikatör olarak kullanılan bentik makroomurgasızların tür listelerinin belirlenmesi ve tayin anahtarlarının oluşturulması da büyük önem taşımaktadır. Tatlı su habitatlarının en iyi indikatörlerinden biri olan Odonata takımı hem bölgesel hem de ulusal bazda yapılan çalışmalarda kullanılabilir. Bu nedenle Türkiye'de Odonata takımının larval dönemlerine ilişkin daha önceki bildirim yapılmış olan literatürler toplanarak incelenmiştir. Türkiye'nin 25 nehir havzasından, 2 alt takım, 10 familya ve 30 cinse ait olmak üzere toplam 75 tür ve 12 alt türün kaydının verildiği tespit edilmiştir. Böylece, türlerin orijinal isimlendirilmeleri, sinonimleri, habitatları, genel dağılımları ve Türkiye'deki nehir havzalarına göre dağılımlarına ilişkin bilgilerin yer aldığı larval tür listesi hazırlanmıştır. Ayrıca liste oluşturulurken bazı çalışmalarda sinonim olarak verilmiş olan tür ve alt türler belirlenerek listeden çıkartılmıştır. Larval düzeyde yapılan bir çalışmada Türkiye'de bulunduğu belirtilmiş olan *Anax longipes* türü GBIF (Global Biodiversity Information Facility)'e göre Güney ve Kuzey Amerika'da yayılış göstermektedir. Diğer bir çalışmada Türkiye'de bulunduğu bildirilmiş olan *Nehalennia* cinsi GBIF'e göre Amerika, Orta ve Kuzey Avrupa'da yayılış göstermektedir. Ergin bireyler ilgili yapılan çalışmalarda da bu cins ve türün Türkiye'de bulunduğu dair bir bilgiye rastlanılmamıştır. Bu nedenle bu cins ve tür listeden çıkartılmış olup varlıklarının teyit edilmesi için ek çalışmalara ihtiyaç olduğu sonucuna varılmıştır. Ergin bireyler ile ilgili çalışmalarda verilmiş olan 43 türün larval aşamasına ait herhangi bir çalışmanın henüz yapılmadığı görülmüştür. Türkiye'ye özgü bir tayin anahtarı bulunmadığından, bu çalışmam kapsamında bir tayin anahtarı oluşturulmaya çalışılmıştır. Ancak veri yetersizliği nedeniyle çalışan bir tayin anahtarı henüz oluşturulamamıştır. Bu durum Odonata takımının larval dönemlerine ilişkin detaylı çalışmalara ihtiyaç duyulduğunu açıkça ortaya koymaktadır.

Anahtar kelimeler: Odonata, larval tür listesi, nimf, nehir havzası.

TRT REPERTUVARINDAKİ NEVŞEHİR TÜRKÜLERİNİN MÜZİKAL/EDEBÎ ANALİZİ VE MÜZİK EĞİTİMİNDEKİ YERİNİN İNCELENMESİ (10 TÜRKÜ)

Gökhan GÜNEŞ

Nevşehir Hacıbektaş Veli Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Güzel Sanatlar Eğitimi ABD, ggokhangunes@hotmail.com

Özet

Bu çalışmada, TRT Repertuarında bulunan Nevşehir yöresi THM ezgileri bir araya getirilecek, eserler edebî ve müzikal yönden incelenerek eğitim müziği açısından kullanılabilirlik durumu değerlendirilecektir. Nevşehir yöresi THM ezgileri ve metinleri üzerine, bu zamana kadar birkaç bilimsel çalışma yapılmıştır ancak bunlar yalnızca folklorik veya yalnızca müzikal incelemelerdir. Müzik ve edebiyatın ortak malzemesi dildir. Benzer kaynaklardan beslenen bu iki disiplinin beste ve güfte ekseninde incelenmesi oldukça önemlidir (Üner, 2006:4). Bu incelemenin ilk amacı, Nevşehir'e ait THM ezgilerini ve metinlerini düzenli bir şekilde bir araya getirmek, eserlerin güfteleri üzerinden edebî, besteleri üzerinden melodik bir analiz yapmak ve müzik eğitimi açısından kullanılabilirliğini belirlemektir. Ayrıca çalışma, Türk folklor araştırmalarına katkıda bulunmayı, Nevşehir yöresi THM ezgilerinin tasnifini yaparak bu konuda yapılacak diğer çalışmalara örnek oluşturmayı amaçlamaktadır.

Nevşehir'in TRT Repertuarına giren bütün müzik eserleri, kırık ve uzun havaları bir araya getirilecek; eserlerin özelliklerine, yapı, şekil, konu ve ezgi incelemelerine değinilecektir. Çalışmanın başında türkünün kökeni, tanımı, türkü tasnifi, Nevşehir türküleri ve diğer ezgilerle ilgili yapılan çalışmalar ve Nevşehir türkülerinin genel özellikleri hakkında bilgiler verilecektir. Türküler yapı, şekil, konu, bağlam, icra ortamı ve işlev özelliklerine; kaynaklarına ve ezgilerine göre sınıflandırılacaktır. Eserlerin edebî değerleri, ait olduğu gelenek, nazım biçimleri-birimleri, uyakları-uyak düzenleri, ölçüleri ve durakları; müzikal yapıları, makamsal özellikleri, dizisi, güçlüsü, durağı, yedeni ve ses aralığı belirlenerek incelenecektir.

Melodik analiz yapılırken Klasik Türk Müziğindeki makam isimleri ve THM'deki karşılıkları, türkülerin ses aralıkları, karar sesleri, değiştirici işaretleri, makam geçkileri, güçlü-asma karar-karar ve durak yerleri açıklanacaktır. Nevşehir yöresinde kullanılan çalgılar ve özellikleri, en çok tercih edilen makam/makamlar, usuller ve Nevşehir kültür hayatındaki yansımaları çalışmanın konusunu oluşturmaktadır.

Tarama modelinin kullanıldığı bu çalışmanın neticesinde Nevşehir yöresine ait THM ezgilerinin müzik eğitimi açısından önemi açıklanacak, eğitim kademelerindeki işlevleri ve kullanılabilirliği belirlenecek ve içerik analizi yöntemiyle analiz edilecektir.

Anahtar Kelimeler: Nevşehir Türküleri, Makamsal Analiz, Edebî Analiz, Müzik Eğitimi.

ORTAOKUL DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ DERSİNDE ÖĞRENMEDE ZORLANILAN DİNİ KAVRAMLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ (ÇORUM ÖRNEĞİ)

Şeyma Nur KAVUNCU MAZLUM

Hitit Üniversitesi

İlahiyat Fakültesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı

Din Eğitimi, kavuncuseymanur@gmail.com

Özet

Araştırmanın çalışma grubunu 10 ile 14 yaş arasındaki farklı sosyo-kültürel ortamdaki ve farklı cinsiyetteki 2023-2024 öğretim yılında Çorum ilinde öğrenim gören toplam 42 öğrenciden oluşmaktadır. Araştırmada ortaokul öğrencilerinin Din Kültür ve Ahlak Bilgisi Dersinde öğrenmede zorlandıkları dini kavramlara ilişkin görüşleri ve algıları ele alınmıştır. Elde edilen bulgularla öğrencilerin DKAB dersinde öğrenmede ve algılamada zorlandıkları dini kavramları inceleyerek din eğitim ve öğretiminin daha verimli hale gelmesi, öğrenme imkân ve şartlarının kalıcı ve etkili hale getirilmesine yardımcı olunması amaçlanmıştır. Araştırma, nitel araştırma yöntemlerinden olgubilimsel (fenomonoloji) bir çalışmadır. Araştırma sonuçlarına göre öğrencilerin görüş ve deneyimlerinden hareketle kavram öğrenmede zorlanılan dini kavramlar; Allah, melek, vahiy, cennet cehennem, ölüm, ahiret ve mahşerdir. Bununla birlikte algılama sürecinde karşılaşılan zorluklar ise öğretmenlerin kavram öğretimine ilişkin yöntem bilgisi eksikliği, öğretmene sorulan soruların tam olarak açıklanamaması, soyut ve gaybi nitelikli kavramların öğretimi, öğrencilerin zihinsel gelişimi, kavram yanlışları, sahip oldukları kavram yanlışları, aile ve çevre etkisidir. Din öğretimi süreçlerinin doğru, kalıcı ve aktif planlanabilmesi, öğrencinin yaparak ve yaşayarak öğrendiği eğitim ve öğretim alanının oluşması; etkili öğretim stratejilerinin bir sonucu olduğu görülmektedir. Soyut ve gaybi olan dini kavramların kazanımı ve algılanması somut kavramlara göre daha zor olabilmektedir. O halde algılanması zor veya anlaşılabilen dini kavramların tespit edilmesi ve bunun sonucunda öneride bulunulması önemlidir. Meslek dersi ve DKAB öğretmenleri ile sağlıklı iletişim sağlanmalıdır. Öğrencilerin yeteneklerine uygun faaliyetler projeler ve etkinlikler ile süreç içinde değer ve davranış kazandırarak kavram yanlışlarını ortadan kaldıracaktır. Öğrencilerin dini duygu, düşünce ve yaşantısına etki eden birçok unsur vardır. Bunlar arasında en önemlileri olarak aile olduğu söylenebilir. Bu kaynaklardan öğrendiği birçok bilgiyle birlikte Allah, melek, vahiy, cennet cehennem, ölüm, ahiret gibi kavramları da öğrenmektedir. Bundan ötürü aileler de kavram yanlışları hakkında ve öğrencileri etkileyen TV, internet gibi farklı yollardan edindikleri bilgiler hakkında bilgilendirilmelidir.

Anahtar kelimeler: Din Eğitimi, Dini kavram, Algılama, Din

TOPLUMUN BAKIŞ AÇISIYLA SAĞLIK ÇALIŞANLARINA ŞİDDET: ÇORUM İLİ ÖRNEĞİ

Azime KÖKCÜ

Hitit Üniversitesi

Sağlık Bilimleri Fakültesi

Sağlık Yönetimi Bölümü Lisans Öğrencisi

azimekokcu123@gmail.com

Doç. Dr. Muhammet ÇANKAYA

(Hitit Üniversitesi)

Sağlık Bilimleri Fakültesi

Sağlık Yönetimi Bölümü Öğretim Üyesi)

muhammetcankaya@hitit.edu.tr

Özet

Sağlık kurumlarında şiddet kavramı; hasta, hasta yakınları ya da diğer başka bir bireyden gelen, sağlık çalışanı için risk oluşturan sözel ya da davranışsal tehdit, fiziksel saldırı veya cinsel saldırıdır. Her bir sağlık çalışanı da potansiyel birer kurban adayıdır (Sarcan, 2013). Şiddet olayına etki eden pek çok etmen üzerinde durulurken, geçmişinde şiddet davranışı bulunanların, alkol, madde kullanımı, psikiyatrik hastalığı veya kişilik bozukluğu olanların şiddet kullanma potansiyelinin yüksek olduğu belirtilmekte, ayrıca yaş, cinsiyet, kalabalık, gürültülü ortamların ve sağlık ekibi ile yaşanan iletişim güçlüklerinin şiddet olaylarında etkili olduğu öne sürülmektedir. Hastanelerde acil servisler, cerrahi birimler ve psikiyatri kliniklerinde şiddete maruz kalma oranlarının daha yüksek olduğu belirtilmektedir (Yeşilbaş, 2016). Bu çalışmada toplumun şiddet kavramı hakkında görüş ve düşüncelerini öğrenmek, sağlık çalışanlarına karşı şiddet eğilimlerini ölçmek amaçlanmıştır. Bu çalışmayı literatürdeki diğer tüm çalışmalardan ayıran en önemli fark, literatürlerdeki çalışmaların büyük bir çoğunluğunun sağlık çalışanlarının kendilerine yönelik şiddete bakış açısını incelemesine karşın bu çalışma toplumun sağlık çalışanlarına yönelik şiddete bakış açısını ele almasından kaynaklanmaktadır. Çalışma, Çorum İl merkezinde 18 yaşından büyük ve son 1 yıl içerisinde sağlık hizmetinden en az 1 kez yararlanmış 400 katılımcı ile gerçekleştirilmiştir. Çalışmada İlhan ve arkadaşları (2013) tarafından yapılan çalışmada kullanılan “Sağlık kurumlarına başvuran kişilerin sağlık çalışanlarına yönelik şiddet algısının değerlendirilmesi” başlıklı anket formu kullanılmıştır. Bununla birlikte araştırmacılar tarafından katılımcıların sosyo demografik düzeylerini belirlemeye yönelik sorular da anket uygulamasında yer almaktadır. Anketin 8 sorudan oluşan ilk bölümünde bireylerin tanımlayıcı özellikleri, 7 sorudan oluşan ikinci bölümde kişilerin yaşamlarındaki şiddet algısı, 22 sorudan oluşan üçüncü bölümde sağlık çalışanlarına yönelik şiddet algısı ve 1 sorudan oluşan dördüncü bölümde sağlık çalışanına yönelik şiddete ilişkin önermeleri içeren sorulardan oluşmaktadır. Anketler yüz yüze görüşme yöntemiyle uygulanmıştır. Örneklem yöntemi olarak tesadüfi olmayan örneklem yöntemlerinden biri olan kolayda örneklem yöntemi kullanılmıştır. Araştırmada elde edilen veri setinin normal dağılıp dağılmadığı analiz edilmiş ve analiz sonucunda veri setinin normal dağılım sergilediği tespit edilmiş ve parametrik testlerden bağımsız örneklem t-testi ile Tek Yönlü Varyans Analizi-ANOVA’dan yararlanılmıştır. Çalışma sonucunda; katılımcıların sağlık çalışanlarına yönelik şiddet algılarında bazı sosyo demografik özelliklere göre anlamlı farklılıkların olduğu tespit edilmiştir. Katılımcıların “yaş grubu”, “aylık gelir düzeyi”, “medeni durum” ve “hekim tarafından düzenli ilaç kullanma durumlarına” göre sağlık çalışanlarına ilişkin şiddet algılarında anlamlı farklılıkların olduğu tespit edilmiştir. Buna karşın katılımcıların “cinsiyet”, “eğitim durumu”, “meslek” ve “hekim tarafından tanı almış kronik hastalık durumuna” göre anlamlı farklılıkların oluşmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sağlıkta şiddet, Sağlık çalışanları, Toplumsal farkındalık.

VERGİ CENNETLERİ MÜCADELESİNDE TÜRKİYE’NİN DURUMUNUN DEĞERLENDİRİLMESİ

Gizem HAMARAT

Hitit Üniversitesi

İktisadi Ve İdari İktisadi Bilimler Fakültesi

Maliye, gizm.hmrt@gmail.com

ÖZET

Zararlı vergi rekabeti ya çok minimum düzeyde ya da vergi oranlarını uygulayan devletler veya hiçbir biçimde uygulamayan ülkeler için kullanılan bir kavramdır. Zararlı vergi rekabeti, vergi mevzuatı perspektifinden vergi kaçırmanın veya vergiden kaçınmanın bir aracı ya da yöntemi olarak değerlendirilmektedir. Genel kapsamda, çok düşük nicelik veya vergilemenin olmadığı ülkeler vergi cennetleri şeklinde de tanımlanabilir. Zararlı vergi rekabeti, vergi yükümlülerinin vergiden kaçmak, bulmak ve işlemlerin gizli koşullar altında yapabilmesine olanak veren ülkedir. Vergi cenneti devletlerin vergiden sakınma ve vergi kaçırma hedeflerini sarf ederek güçlü derecedeki anaparanın vergilendirme devre dışı bırakılması ve devlet harcamalarının kısıtlanması gibi birtakım olumsuz sonuçlar doğurmuştur. Bu çalışmanın önemi ise bu gibi sorunların önlenmesini sağlamaktır. Vergi cennetleri dünyanın her yerinde bulunabilir. Bazıları, Cayman Adaları, Britanya Virjin Adaları veya Hong Kong gibi açık denizdedir. İsviçre, Hollanda ve Lüksemburg gibi ülkeler de vergi cennetidir. Küreselleşme süreciyle beraber çok düşük vergi ödeyen çok uluslu şirketler teşkil sebepleri ara yerde bulunan vergi açısından kar sağlama nedeniyle çoğunluk olarak hareket erişmek vergi planlaması yapmakta böylelikle vergi yükünü en aşağıya indirmeye çaba göstermektedirler. Çok uluslu şirketlerin elde ettikleri gelirleri vergi avantajı elde edecek biçimde kaymasını sağlamak vergi yükümlüklerini minimize eden devletleri vergi geliri kaybı maruz kalmaktadırlar. Bu nedenle bu kayıpların önüne geçebilmek için hem çok uluslu şirketlerin elde ettikleri geliri vergilendirme hem de matrah korozyon ve kazanç aktarımı mevzusunda düzeltme gereksinimi söz konusu olmuştur. Bu çalışmada vergi cennetlerine yönelik kurumsal analizin ötesinde Türk vergi sisteminde ortaya koyduğu çelişkileri saptamaktadır. Bu hedef doğrultusunda yapılan bu çalışmada OECD üyesi olan Türkiye'nin kabul edilen vergi cennetleri üye ülke kavramını, kapsamını ve mevzuat ekseninde tenakuzları analiz etmektedir. Türk Vergi Mevzuatında da başta gelir ve kurumlar vergisi kanunu olmak üzere çeşitli kanunlarda vergi cennetleriyle mücadele hususunda hükümler mevcuttur. Bu çalışmada Ekonomik İşbirliği ve Kalınma Örgütü'nün verilerinden ve Türk vergi mevzuatından yararlanılarak vergi cennetlerine yönelik mücadele stratejileri karşılaştırmalı olacak analiz edilmiştir. Vergi cennetleriyle mücadele konusunda ülke uygulamalarındaki farklılıklar tespit edilmiş ve Türkiye için geliştirilebilecek alternatif politikalar değerlendirilmiştir.

Anahtar kelimeler: Zararlı vergi rekabeti, Vergi mevzuatı, Vergi kaçırma, Vergi kaçınma, Matrah korozyon

WEB 2.0 TOOLS FOR LANGUAGE TEACHING: BENEFITS AND CHALLENGES

Asst. Prof. Dr. Ercan KAÇMAZ

*Hacı Bektaş Veli University
Faculty of Arts and Sciences*

Department of English Language and Literature, ercan@nevsehir.edu.tr

Ayten KUTLU

*Hacı Bektaş Veli University
Institute of Social Sciences*

Department of Foreign Language Education, aytnktlu@gmail.com

Abstract

The 21st century has made technology an indispensable part of life. In this sense, technology has turned into a tool for communication, health, transport, work, and entertainment. Offering multifaceted learning and teaching experiences and training learners with 21st-century skills, technology has also taken an active role in education. Accordingly, there has been a significant trend towards the integration of technological tools and resources in language education. The recognition of technology's potential to enhance learners' experiences and outcomes has been a major contributing factor to this trend. Therefore, it is considered inevitable to incorporate technology resources and tools in teaching languages. One of the most common technology resources used in language classrooms is Web 2.0 tools as they provide an opportunity to create a dynamic and authentic environment. They also facilitate personalized learning experiences, allowing teachers to modify their lessons to meet the particular requirements and interests of each student. Despite the advantages mentioned above, it is crucial to take into account and address any potential difficulties when using Web 2.0 technology in language classrooms. Among them, there has been an increased emphasis on the challenges teachers face when trying to integrate Web 2.0 tools into their lessons. These challenges stem from many reasons, including limited access to technology, lack of time, inadequate training and support, and issues with teachers' basic beliefs, teacher-student roles, curriculum design, and assessment practices. The establishment of a technology-based learning environment and determining the effectiveness of technology integration in teaching languages is necessary to identify and overcome these obstacles. Inspired by this point, this paper aims to investigate the use of Web 2.0 technologies in language teaching, highlighting both their benefits and challenges. As well, this paper focuses on maximizing the benefits of technology while minimizing the potential drawbacks, resulting in higher-quality teaching and learning environments.

Keywords: Web 2.0 Tools, Benefits and Challenges, Technology, Language Teaching, Teaching and Learning Environments

TÜRKİYE’DE 2020-2023 YILLARI ARASINDA EĞİTİM VE ÖĞRETİM ALANINDA YARATICILIK ÜZERİNE YAPILMIŞ LİSANSÜSTÜ ÇALIŞMALARIN İNCELENMESİ

Necati Erdem VAZ

Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Güzel Sanatlar Eğitimi ABD, erdemnba51@gmail.com

Özet

Yaraticilik, özellikle eğitim-öğretim alanında üzerinde çalışmaların yapıldığı bir konudur. Yaraticilik; sorunlara, oluşabilecek problemlere, bilgi eksikliğine, bulunamayan öğelere, uyumsuzluk gibi durumlara duyarlı bir şekilde yaklaşmayı bilinç edindirir. Aynı zamanda yaraticilik, zor olanı tanımlama, çözüm üretme, hipotezlerde bulunma ya da eksiklik olan konulara fikirler geliştirme, bu fikirleri değiştirme ya da yeniden değerlendirme, daha sonra da oluşan sonucu başkaları ile paylaşmaktır (Torrance, 1974). Yetiştirilen bireylere kendini gerçekleştirebilecek gerekli ortamı sunmak, bireyin sorularına doğru ve açıklayıcı cevaplar verebilmek, bireyin ufkunu genişletecek açık uçlu sorular ile yolunu aydınlatmak, başarısını takdir etmek yaraticılığın ortaya çıkmasına etki eden unsurlardan bazılarıdır.

Bu çalışmanın amacı, Türkiye’de 2020-2023 yılları arasında eğitim-öğretim alanında yaraticılık konusunda yapılan çalışmaların incelenmesidir. Bu bağlamda hangi yıllarda, hangi bilim dallarında ne kadar çalışmanın yapıldığı tespit edilerek, elde edilen sonuçların yapılacak çalışmalara bir rehber niteliği taşıması düşünülmektedir. Bu çalışmada incelenen lisansüstü çalışmalar türlerine, yıllarına, yapıldığı üniversitelere, ana bilim dallarına, araştırma yöntemi ve veri toplama tekniklerine göre analiz edilmiştir. Yapılan bu çalışmada araştırma verileri incelenirken içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Bu çalışma nitel bir çalışma olup, veri toplama yöntemi olarak “doküman incelemesi” yöntemi kullanılmıştır.

Bu çalışmada, Türkiye’de 2020-2023 yılları arasında eğitim-öğretim alanında yaraticılık üzerine yapılmış lisansüstü çalışmalar ulusal tez merkezinde “yaraticılık” anahtar kelimesi ile taratılmıştır. Arama sonucunda toplam 127 çalışmaya ulaşılmıştır. Bu çalışmaların 102’si yüksek lisans, 25’i doktora çalışması olduğu görülmüştür. 2020 yılında 29, 2021 yılında 27, 2022 yılında 32 ve 2023 yılında 39 lisansüstü çalışma tespit edilmiştir. Yaraticılık konusunda 2020-2023 yılları arasında toplam 60 üniversitede çalışma yapıldığı ve en fazla çalışmanın Gazi Üniversitesinde olduğu görülmektedir. Yaraticılık konusunda yapıldıkları bilim dallarına göre incelendiğinde yaraticılık konusunun 24 farklı bilim dalında çalışılmış olduğu görülmüştür. En fazla çalışmanın Fen Bilgisi Eğitimi Bilim Dalında yapıldığı saptanmıştır. Çalışmanın sonucunda Türkiye’de 2020-2023 yıllarında eğitim ve öğretim alanında yaraticılığı ele alan ana bilim dalları arasında Fen Bilgisi, Matematik Eğitimi, Resim-İş Öğretmenliği, Okul Öncesi ve Sınıf Öğretmenliği haricinde diğer ana bilim dallarında çok az çalışma yapıldığı görülebilmektedir. Müzik Ana Sanat Dalında ise bu yıllarda yaraticılık konusu üzerine 2 tane çalışma yapıldığı görülmektedir. Bu bağlamda Müzik Ana Sanat Dalı gibi yaraticılığa müsait alanlarda çalışmalar yapılması önerilmektedir.

Anahtar kelimeler: Eğitim-Öğretim, Yaraticılık, Lisansüstü Tezler

ADLI SORUŞTURMALARDA YENİDEN YÜZLENDİRME TEKNİĞİ

Nisanur UYSAL

Hitit Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Antropoloji Ana Bilim Dalı

Nisanur_uyosal@hotmail.com

Özet

Adli soruşturmalarda başarının sağlanması, olaya yönelik delil ve buluntuların tam ve eksiksiz bir şekilde toplanması, korunması ve bu kanıtların alanında uzman kişiler tarafından değerlendirilmesine bağlıdır. Bu nedenle adli vakaların aydınlatılabilmesi amacı ile sıklıkla disiplinlerarası çalışmalar gerçekleştirilmektedir. Örneğin metruk bir meskende yanmış bir halde bulunmuş iskelet kalıntıları doğrudan adli antropologların ilgi alanına girmektedir. Bu tür bir vakayla karşılaşılması halinde, kimliklendirmenin (yaş, cinsiyet tayini) ve patolojik incelemelerin yapılarak olayın aydınlatılması gerekmektedir. Mikroskobik ve makroskobik incelemeler gerçekleştirilerek buluntunun ne tür bir canlıya ait olduğu sorusuna cevap bulunmasıyla başlayan süreç, mümkün olan en yüksek olasılıklı saptamanın yapılması ile son bulur. Yaş ve cinsiyet belirlemelerine yönelik birçok yöntem bulunmaktadır. Dişler, uzun kemikler, epifizyal kaynaşmalar, pelvis ile kafatasından yapılan tahminlere ve kemik dokudan kesit alınarak spongiosa yoğunluğunun incelenmesi gibi pozitif kimliklendirme tekniklerine ek olarak bazı indirekt yöntemler de karşımıza çıkmaktadır. İndirekt yöntemler, zaman tasarrufu sağlaması, tekrarlanabilir olması ve ek ölçümlerin zahmetsiz şekilde alınmasına olanak tanınması bakımından avantajlar sağlamaktadır. "Yeniden Yüzlendirme" ise tüm bu yöntemlere ek olarak yenilikçi bir teknik olarak ön plana çıkmaktadır. Yeniden yüzlendirme; kayıp veya kimliği belirsiz bir kimsenin kimliğinin belirlenmesi için yüz şeklinin yeniden yapılandırılması olarak tanımlanabilir. Kafatasına dair anatomik yapıların genel anlamda yumuşak dokunun yapısını doğrudan etkilemediğini göz önünde bulundurursak, yeniden yüzlendirme işleminin bir tahmin niteliği taşıdığını söyleyebiliriz. Adli vakaların aydınlatılması noktasında yeniden yüzlendirme tekniğinin, gelişen teknoloji ile birlikte daha güvenilir, daha kolay ve makul bir yöntem olarak sıkça tercih edileceği çıkarımında bulunmak yersiz olmayacaktır. Bu bağlamda bahse konu tekniğe ilişkin yürütülecek olan bu çalışma aktüel bir öneme sahiptir. Direkt antropometrik yöntemler kullanılarak ve geleneksel morfometri teknikleriyle ölçülemeyen antropometrik yapılar, indirekt yöntemlerden biri olarak kabul edilen geometrik morfometri yöntemiyle ölçülmektedir. Derinlik, kavis ve bazı çıkıntılara yönelik ölçümler, kartezyen koordinat düzlemine aktarılan üç boyutlu görüntülerden landmark sistemi kullanılarak elde edilmektedir. Yeniden yüzlendirme çalışmalarında, kriminal vakalarda ve yüz cerrahisi operasyonlarının planlanma aşamalarında Antropometrik verilerin Geometrik Morfometri tekniklerine uygulandığını sıklıkla görmekteyiz. Yeniden yüzlendirme çalışmalarında disiplinler arası ortaklıklar kurulması tercihten öte adeta bir zorunluluktur. Bu tür çalışmalarda Adli Tıp, Adli Antropoloji, Anatomi, Radyoloji, Plastik ve Rekonstrüktif Cerrahi gibi alanlara ek olarak Yazılım Mühendisliği, Biyomedikal Mühendisliği ve Bilgisayar Mühendisliği gibi alanların işbirliğine sıkça rastlanmaktadır. Yeniden yüzlendirme çalışmalarında başarının temelini yumuşak yüz dokusu kalınlıkları oluşturmaktadır. Yüz doku kalınlıkları yaş, cinsiyet, çevresel ve genetik farklılıklardan etkilenebildiği gibi ırksal ve etnik özelliklerden de etkilenebileceği açıktır. Bu nedenle her toplum için doğru teknikle, uygun koşullarda genel bir veri bankasının oluşturulması önemlidir. Ülkemizde bu yönde sınırlı sayıda çalışma yapılmış ve bu konuya yönelik bir veritabanı oluşturulamamıştır. Teknolojik ilerlemelerden işlevsel anlamda faydalanabilmek için mevzu bahis çalışmaların sayılarının artırılması gerekmektedir. Bu sayede Avrupa ve Amerika toplumları için hazırlanan veri tabanlarını kullanmak yerine Anadolu Toplumunu' nun özelliklerini doğru bir şekilde yansıtan doku kalınlıklarına dair verileri kullanarak daha başarılı sonuçlar elde edebileceği düşünülmektedir.

Anahtar kelimeler: Yeniden yüzlendirme, antropometri, adli antropoloji.

KEÇİLERDE YENİDOĞAN İSHALLERİNİN HEMATOLOJİK DEĞİŞİMLERİ

Buket ÇİLTAS

*Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi
Gıda Tarım ve Hayvancılık MYO
Veterinerlik Bölümü, ciltasbuket@gmail.com*

Türker ATCALI

*Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi
Sağlık Bilimleri Enstitüsü,
Farmakoloji ve Toksikoloji A.D., tatcali@mehmetakif.edu.tr*

Arda ŞAHİN

*Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi
Gıda Tarım ve Hayvancılık MYO
Veterinerlik Bölümü, sahinarda506@gmail.com*

Yusuf YİĞİT

*Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi
Gıda Tarım ve Hayvancılık MYO
Veterinerlik Bölümü, yusuf.150661@gmail.com*

Özet

İshal (Diyare, enterit); Hayvan türlerinde enfeksiyöz ve enfeksiyöz olmayan sebeplerden ileri gelen hayvanın 1 günde normalden fazla miktarda sulu ve sık dışkılaması sonucu oluşan bir semptomdur. Hayvanın doğduktan sonraki ilk 1 aylık yaşantısı yeni doğan dönem olarak tanımlanır. Neonatal dönem olarak da bilinen bu günlerde hayvanlarda karşılaşılan ishal tabloları tüm Dünyada olduğu gibi Ülkemizde de önemli verim kayıplarına, gelişme geriliklerine, morbidite ve mortalitelere neden olmaktadır. Bu sebeple ishal tablolarının oluşturduğu sorun ve bozukluklara yönelik bilimsel çalışmalar tüm Dünyada artarak devam etmektedir. Yeni doğan keçilerde ishali görünme nedenleri arasında; virüsler (Rotavirüs, Coronavirüs vb.), mantarlar (*Aspergillus spp.*, *Penicillium spp.* vb.), bakteriler (*E. coli*, *Cl. Perfringens*, *Salmonella spp.*, vb.), beslenme kalitesinin düşüklüğü ve olumsuz çevre şartları gibi sebepler bulunabilir. Klinik belirtiler olarak dışkı; sulu, mukuslu, kanlı ve kötü kokulu gözlenebilir. Dehidrasyon, göz küresi çöküklüğü, deri elastikiyetinde azalma, gelişme geriliği, verim kayıpları, bradikardi, şok, koma ve ölüm gözlenen diğer klinik semptomlar arasında yer alır. Ateş her olguda bulunmaz. Hematoloji, sağlık bilimlerinin kan ve kan hastalıkları ile ilgilenen bilim dalıdır. İshal sonucu oluşan klinik bulguların yanında meydana gelen hematolojik değişiklikler olarak sıvı kaybı ve dehidrasyona bağlı kanın yoğunluğu artabilir ve hematokrit seviyesi yükselebilir. Ayrıca elektrolit bozukluklar, hiperkalemi, sodyum, klor kaybı, kalsiyum, magnezyum gibi mineral düzey bozuklukları ortaya çıkabilir. Enfeksiyona bağlı ve bağışıklık sistemi yanıtı olarak kanda WBC (beyaz kan hücreleri), nötrofil, lenfosit (T ve B), monosit hücrelerde artış (bazı bakteriyel enfeksiyonlar) ya da azalış (bazı viral enfeksiyonlar) gözlemlenebilir. Paraziter tablolarda eozinofil sayısında yükseliş bulunabilir. Yine ishale bağlı gıda alınımının azalmasından kaynaklı total protein, albumin, globulin düzeylerinde düşüklükler saptanabilir. Sık/sulu dışkılamayla şekillenen sıvı kaybına bağlı renal perfüzyon düşer ve böbrek fonksiyonlarında önemli bozukluklar oluşur. Glomerular filtrasyonun sınırlanması kanda üre ve kreatinin retensiyona ve yükselmesine yol açar. Kan gazı analizlerinde elde edilen önemli bulgular arasında sodyum bikarbonat düşüklüğü (NaHCO₃), metabolik asidoz, hiperlaktemi, ekstraselüler sıvı baz açığı (BE_{ecf}), oksijen ve karbondioksit düzey bozuklukları şekillenir. Bu özet bildiri Tübitak 2209-A 2023/2 döneminde desteklenmeye hak kazanan 1919B012335601 nolu proje kapsamında hazırlanmış olup, keçilerde yenidoğan ishallerinin hematolojik değişimleri hakkında güncel ve klasik literatür bilgileri özetlemeyi amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Keçi, Yenidoğan, İshal, Hematolojik Değişimler.

AYNA AYNA SÖYLE BANA: ZAMAN İÇİNDE GÜZELLİK ALGILARININ DEĞİŞİMİ

Sidar DEMİR

Batman Üniversitesi

Fen Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü,

sidardmr2302@gmail.com

Özet

Bu makale, güzellik algılarının zaman içerisindeki evrimini kapsamlı bir şekilde incelemeyi hedeflemektedir. Güzellik algısındaki değişimlerin anlaşılabilmesi için, geniş bir yelpazede yer alan kültürel, sosyal ve ekonomik faktörlerin derinlemesine incelenmesi gerekmektedir. Tarihin çeşitli dönemlerinde, toplumların güzellik algıları sürekli bir değişim içerisinde olmuş, bu değişimler sanat, medya, moda, teknoloji ve sosyal normlardaki dönüşümlerle yakından ilişkilendirilmiştir. Güzellik algısının ilk örneklerinin kökeni ve zamanlaması, insanlık tarihi kadar eski ve karmaşıktır. İnsanların estetik duyarlılıkları, toplumsal yaşantıları ve kültürel pratikleri, ilk güzellik algılarının şekillenmesinde önemli bir rol oynamıştır. Bu algılar zamanla ve farklı kültürlerde çeşitlenmiş olsa da, insanlık tarihinin her döneminde mevcut olmuştur. Antik medeniyetlerde güzellik, yalnızca fiziksel özelliklerle değil, aynı zamanda kişilik, ahlak ve erdemler açısından değerlendirilmiştir. Arkeolojik kanıtlar, insan topluluklarının erken dönemlerinden itibaren estetik bir perspektife sahip olduğunu göstermektedir. Mağara resimleri, takılar ve ritüel objeler gibi buluntular, insanların sanatsal ifadeye ve güzellik kavramına olan ilgisini ortaya koymakta ve bu kanıtlar Taş Devri'ne, yaklaşık olarak 40.000 ile 10.000 yıl öncesine tarihlenmektedir. Antik Yunan döneminde, erkek güzelliği kaslı ve atletik bir vücut yapısı ile orantılı yüz özellikleriyle tanımlanırken, kadın güzelliği zarif ve orantılı bir vücut yapısı ile uzun saçlarla ilişkilendirilmiştir. Güzellik algısının sosyal ve biyolojik temelleri üzerine yapılan araştırmalar, insanların genetik kalite ve sağlık göstergesi olarak yüz simetrisi ve cilt sağlığını güzellikle ilişkilendirdiğini belgelemektedir. Bununla birlikte, güzellik algısının sadece bu faktörlere indirgenemeyeceği; kültürel etkilerin ve kişisel tecrübelerin bu algı üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğu anlaşılmaktadır. Güzellik kavramının, estetik bir değerlendirme olmanın ötesinde, toplumsal normlar, kültürel değerler ve ekonomik koşullar tarafından şekillendirildiği vurgulanmıştır. Güzellik standartları, zaman içinde ve kültürlerarası değişiklik göstermiş, sosyal, ekonomik ve politik etkenlerle şekillenmiştir. Son dönemlerde, sosyal medyanın yükselişi ile birlikte, bireysel ifade ve özgünlük daha fazla ön plana çıkmıştır. Medya ve yapay zekânın güzellik algısı üzerindeki etkileri, artan bir ilgi ve endişe konusu olmuştur. Bu etkileşim, güzellik standartlarının yeniden tanımlanmasına, gerçeklik algısının bozulmasına, bireysel farklılıkların azalmasına, güzellik algısının demokratikleşmesine ve etik ile mahremiyet kaygılarına neden olmuştur. Medya ve yapay zekânın güzellik algısı üzerindeki etkilerinin hem olumlu hem de olumsuz yönleri bulunmaktadır. Bu teknolojilerin sorumlu bir şekilde kullanılması, gerçekçi beklentilere sahip olunması ve çeşitliliğin ile bireyselliğin değerinin anlaşılması, sağlıklı bir toplumsal güzellik algısı oluşturulmasında kritik öneme sahiptir. Bu konuda daha fazla araştırma yapılması ve farkındalık yaratılması gerekmektedir. Özetle, antik dönemlerden günümüze kadar farklı kültürlerde güzellik anlayışlarının evrimini karşılaştırmalı olarak inceleyerek, güzellik ideallerinin nasıl ve neden değiştiğini ortaya koyan bu çalışma, konu üzerine detaylı bir bakış sunmaktadır.

Anahtar kelimeler: güzellik algısı, medya, yapay zeka, moda, kadın.

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN BOŞ ZAMAN AKTİVİTESİ İLE AKADEMİK ORTALAMALARI ARASINDAKİ İLİŞKİYE YÖNELİK BİR ARAŞTIRMA

Buğra KARAKUŞ

Hitit Üniversitesi

Sungurlu Meslek Yüksekokulu

Sağlık Kurumları İşletmeciliği, bugrakruss@gmail.com

Gülüstan Gül Tutuş

Hitit Üniversitesi

Sungurlu Meslek Yüksekokulu

Sağlık Kurumları İşletmeciliği gultts3535@icloud.com

Özet

Tüm insanlar eşit sahip olduğu en önemli olgulardan biri zamandır. Zaman soyut bir kavram olsa da gün, ay, yıl gibi somutlaştırılmış rakamlar eşliğinde zamanımızı planlamak, zamanın en etkili ve verimli kullanmak her daim kaliteli yaşamın konusu olmaya devam etmektedir. Günlük iş ve çalışma saatlerimizin dışında bireyin kendine ayıracağı vakitler, yine bireylerin gelişimine yaptığı etkisi düşünüldüğünde, boş zaman diye adlandırılan bu zaman dilimlerinin de doğru bir şekilde yönetilmesi gerektiği aşikardır. Özellikle bireylerin kariyerlerinin ilk basamağı olan üniversite eğitim süreci düşünüldüğünde, boş zamanı iyi değerlendirmenin önemi daha çok ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda, bu araştırma üniversite öğrencilerinin boş zaman aktivitelerini değerlendirme düzeyleri ve boş zamanı aktivitelerini değerlendirme düzeyi ile akademik başarı arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını incelemek üzerine tasarlanmıştır. Bu amaçla Hitit Üniversitesinde 2023-2024 eğitim-öğretim yılında aktif öğrenimine devam eden 100 öğrenciye, araştırmada veri elde etmek için hazırlanmış anket form uygulanmıştır. Hazırlanan anket formunda, Wei-Ching Wang, Chin Hsung Kao, Tzung-Cheng Huan, Chung-Chi Wu isimli kişiler (2011) tarafından geliştirilen ve Türkçe uyarlama çalışması Akgül ve Karaküçük (2015) tarafından yapılan, “boş zaman aktivitesi” ölçeğine ve demografik sorulara yer verilmiştir. Elde edilen bulgularda katılımcı öğrencilerin boş zamanı değerlendirmelerinin orta düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Yine katılımcı öğrencilerin cinsiyeti, okudukları bölümleri, kaçınıcı sınıfta oldukları ve anne baba eğitim düzeyleri ile boş zaman aktiviteleri arasında anlamlı bir farklılığın bulunmadığı görülmüştür. Araştırma da elde edilen en dikkat sonuç ise öğrencilerinin boş zaman aktivitesi alt boyutu olan programlama düzeyleri ile akademik başarıları arasında anlamlı bir farklılık bulunmasıdır. Sonuç olarak, boş zaman aktivitelerinin programlanmasının önemli olduğu görüşünde olan öğrencilerin diğer öğrencilere göre akademik olarak daha başarılı olduğu görülmüştür.

Anahtar kelimeler: Boş zaman aktivitesi, Üniversite Öğrencileri, Akademik Başarı.

(Bu çalışma Sungurlu MYO Yönetim ve Organizasyon Öğretim Üyesi, Doç.Dr. Gamze Ebru ÇİFTÇİ'nin danışmanlığında yürütülmüştür.)

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN METAVERSE ALGISININ DEMOGRAFİK FARKLILIKLARINA GÖRE İNCELENMESİ

Mustafa AYAZOĞLU

Hitit Üniversitesi

Sungurlu Meslek Yüksekokulu

Sağlık Kurumları İşletmeciliği, mustafa.ayazoglu@icloud.com

Rasim AKÖZ

Hitit Üniversitesi

Sungurlu Meslek Yüksekokulu

Sağlık Kurumları İşletmeciliği akozrasim@gmail.com

Özet

21. yüzyıl, bilgi ve teknolojik gelişmelerin arttığı, dijitalleşmenin insanların hayatının her alanına daha çok var olduğu bir yüzyıl olduğu bilinmektedir. Dijitalleşmenin getirdiği kavramlardan en önemlilerinden biri de Metaverse kavramıdır. Metaverse, fiziksel gerçekliği dijital sanallıkla birleştiren, sürekli ve kalıcı, çok kullanıcı bir ortam olan post-realite evreni olmakla birlikte, sanal gerçeklik (VR) ve artırılmış gerçeklik (AR) gibi sanal ortamlar, dijital nesnelere ve insanlarla çoklu duyuşsal etkileşimi mümkün kılan teknolojilerin yakınsamasına dayanmaktadır (Mystakidis, 2021). Dijitalleşme ve metaverse olgusunun insan yaşamının her alanına yayılması elbette toplumların gelişimine ve refahına büyük katkı sağlamaktadır fakat diğer taraftan dijitalleşme argümanlarının kontrolsüz kullanımının insanların ruh ve beden sağlığı üzerinde de olumsuz etkiler yaratmaktadır. İnsanların üzerindeki bu olumsuz etkilerini mümkün olduğunca minimize etmek için tabii ki dijital dünyanın doğru kullanımı oldukça önemlidir. Özellikle bir toplumun geleceğini şekillendirecek olan ve dijital dünyayı kullanıma daha yatkın olan gençlerin sanal dünyaya ilişkin bilinçlilik kazanması olumsuz etkilerin önlenmesinde kilit rol oynayacaktır. Bu bağlamda bu çalışma üniversite gençlerinin metaverse algısını tespit etmek, metaverse algısı ile demografik özellikleri arasında anlamlı farklılık olup olmadığını tespit etmek üzere tasarlanmıştır. Bu amaçla Hitit Üniversitesi Sungurlu Meslek Yüksekokulu öğrencileri örneklem olarak seçilmiştir. Araştırmada veri toplamak için anket yöntemi seçilmiş ve anket formunda öğrencilerin demografik bilgilerini içeren sorularla birlikte, uluslararası geçerlilik ve güvenilirlik çalışmaları yapılmış Süleymanoğulları ve diğerleri (2022) tarafından geliştirilen teknoloji, dijitalleşme, sosyal ve yaşam biçimi alt boyutlarından oluşan 15 maddelik ölçek kullanılmıştır. Verilerin analizi için SPSS programı kullanılmış, analizler için parametrik testlerden t-testi ve ANOVA testleri kullanılmıştır. Analizler sonucunda elde edilen bulgular ise şu şekildedir: Katılımcı öğrencilerin metaverse yönelik bilgi ve algılarının her alt boyut için düşük düzeyde olduğunu söylemek mümkündür. Katılımcı öğrencilerinin cinsiyeti, bölümleri, ikamet ettikleri yer ve bölgeleri, baba eğitim durumları ile metaverse ölçeği alt boyutları arasında herhangi bir anlamlılığa rastlanmazken, anne eğitim durumu önlisans olan katılımcı öğrencilerin daha alt anne eğitim düzeyine sahip olan öğrencilere göre teknoloji alt boyut puanları daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Yine katılımcı öğrencilerin akademik düzeyi ile dijitalleşme arasında anlamlı farklılıklara rastlanmıştır. Elde edilen sonuçlara göre akademik ortalaması 2-2,5 arasında olan öğrencilerin dijitalleşmeye yönelik tutumu alt ortalamaya sahip öğrencilere göre daha yüksek çıkmıştır. Sonuç olarak dijitalleşme çağında olduğumuz gerçeği ile yola çıkılırsa üniversite öğrencilerin metaverse, dijitalleşme ve sanal dünya hakkında daha çok bilinçlendirilmeye ve bu argümanları doğru kullanımı konusunda yönlendirmeye ihtiyaç duyulduğunu söylemek mümkündür.

Anahtar kelimeler: Dijitalleşme, Metaverse, Üniversite Öğrencileri, Demografik Özellikler.

(Bu çalışma Sungurlu MYO Yönetim ve Organizasyon Öğretim Üyesi, Doç.Dr. Gamze Ebru ÇİFTÇİ'nin danışmanlığında yürütülmüştür.)

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERİNİN MENTAL İYİ OLUŞ DÜZEYLERİNE ETKİSİ

Rümeysa DURUKAN

Hitit Üniversitesi

Sungurlu Meslek Yüksekokulu

Sağlık Kurumları İşletmeciliği, rumeysa.drkn55@gmail.com

İlknur KARABULUT

Hitit Üniversitesi

Sungurlu Meslek Yüksekokulu

Sağlık Kurumları İşletmeciliği, ilknurkrbltt55@gmail.com

Fatma KABAN

Hitit Üniversitesi

Sungurlu Meslek Yüksekokulu

Sağlık Kurumları İşletmeciliği, fatmakabann7@gmail.com

Meral DUYSAK

Hitit Üniversitesi

Sungurlu Meslek Yüksekokulu

Sağlık Kurumları İşletmeciliği, duysakmeral67@gmail.com

Özet

İnsanların kendilerini iyi hissetmeleri yaşam kalitelerini artıran bir olgudur. İnsanlar kendilerini iyi hissettiklerinde stresle baş etme konusunda daha etkin olabilmekle birlikte, daha üretken ve yaratıcı olduğu da bilinmektedir. İyi hissetmek genel olarak iyi oluş hali ve/veya mental iyi oluş olarak kavramsallaştığını bilmekteyiz. Mental iyi oluş, “bireyin kendi yeteneklerinin farkında olması, yaşamında oluşan stresin üstesinden gelebilmesi, iş yaşamında üretken ve faydalı olabilmesi ve yetenekleri doğrultusunda toplumuna katkı yapması” olarak tanımlanmıştır (Keldal, 2015). Yapılan bilimsel çalışmalar mental iyi oluşu yüksek düzeyde olan bireylerin fiziksel ve ruhsal güçlü olmalarının yanında, bağışıklık sistemlerinin güçle olduğu, diğer bireylerle ilişkilerinde oldukça başarılı oldukları, iş yaşamında daha verimli oldukları ve yaratıcılıklarının yüksek olduğunu ortaya koymaktadır (Akt. Gürkan ve Gür, 2019). Bu önemden hareketle bu çalışma kariyer ve meslek edinmenin en önemli basamağında olan üniversite öğrencilerinin mental iyi oluş düzeylerini incelemek ve iyi oluş düzeyleri ile öğrencilerin demografik düzeyleri arasında ilişki olup olmadığını incelemek üzere tasarlanmıştır. Bu amaçla Sungurlu MYO da eğitim gören ve kolayda örneklem yöntemi ile seçilen 100 öğrenci araştırmaya dahil edilmiştir. Araştırma da veri elde etmek için anket form yöntemi seçilmiştir. Anket formda öğrencilerinin demografik özelliklerini tespit eden sorularla birlikte, geçerliliği ve güvenilirliği uluslararası düzeyde kanıtlanmış, Türkçe uyarlama çalışması Kendal (2015) tarafından yapılan 15 maddeli ve tek boyutlu Warwick-Edinburgh “Mental İyi Oluş Ölçeği” kullanılmıştır. Verilerin analizi için SPSS programı kullanılmış, analizler için parametrik testlerden t-testi ve ANOVA testleri kullanılmıştır. Analizler sonucunda elde edilen bulgular ise şu şekildedir Bulgular neticesinde katılımcı öğrencilerinin mental iyi oluş düzeylerinin iyi olduğunu söylemek mümkündür ($ort=3,92$). Yine katılımcı öğrencilerinin demografik özellikleri ile (cinsiyet, bölüm, sınıf, anne ve baba eğitimi, ikamet edilen yer) mental iyi oluş düzeyleri arasında anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır.

Anahtar kelimeler: Mental iyi oluş, Üniversite Öğrencileri, Demografik Özellikler.

(Bu çalışma Sungurlu MYO Yönetim ve Organizasyon Öğretim Üyesi, Doç.Dr. Gamze Ebru ÇİFTÇİ'nin danışmanlığında yürütülmüştür.)

SONOGASHİRA KARBON KARBON KENETLENMESİ VE UYGULAMALARI

Selçuk DUMLUPINAR

Hitit Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Kimya, sdumlupinar25@gmail.com

Özet

25 Ekim 1931 doğumlu bir kimyacı olan Kenkichi Sonogashira Japonya'nın Osaka Üniversitesi'nde Kimya profesörü olmuştur. 1975 yılında ve sonrasında yaptığı yayınlar ile organik sentezlerde karbon-karbon (C-C) bağları ile çapraz kenetlenme tepkimeleri gerçekleştirilmiştir. Simetrik olmayan alkinlerin hazırlanmasında kullanılan genel bir metottur. Paladyum ve bakır katalizli uç asetilenlerin aril ve vinil halojenlerle eşleşme tepkimesidir. Aril alkinler ve konjuge eninlerin en kolay hazırlanışı, aril ve alkenil halojenürlerin paladyum katalizli uç alkinlerle tepkimesiyle gerçekleşir. Tepkime başmakları ise şu şekildedir: Paladyumun aktive edilmesi, Pd(II) kompleksi oluşumu, Kompleks yapı oluşumu, Pd monoasetilid kompleksi oluşumu, alkin Kompleksi oluşumu, bakır asetilid kompleksi oluşumudur. İlaç, doğal ürünler, biyolojik açıdan aktif olan bir molekül ve polimerlerin sentezinde optik ve sıvı kristal malzeme ürün sentezlerinin yapılmasına olanak sağlayan bilimsel alanda hızla büyüyen bir araştırma alanıdır. Benzer C-C kenetlenme tepkimeler ise şunlardır: Heck ya da Mizoroki-Heck tepkimesi: Tsutomu Mizoroki ve Richard F. Heck tarafından 1960'ların sonlarına doğru gerçekleştirilmiştir. Bir olefin ve aril halojenür varlığında kimyasal tepkime oluşturularak bir baz ve Pd katalizörü ile yapılan kenetlenme tepkimesidir. Aril elektrofil ile sp^2 hibritleşmiş CH arasında gerçekleşir. Heck kenetlenmesinin Naproxen sentezinde kullanılır. Negishi tepkimesi: Eiichi Negishi tarafından 1977 yılında yapılan çalışmayla simetrik olmayan biariller sentezlenmiştir. Negishi kenetlenmesinin astım ilacı sentezinde, (-)-stemoamit total sentezinde kullanılır. Suzuki ya da Suzuki-Miyaura tepkimesi: Akira Suzuki tarafından 1979 yılında yayınlandı. Organoboran bileşikleri ile organohalojenürlerin, Pd(0) katalizörü ile baz eşliğinde çapraz kenetlenme reaksiyonudur. Poliolefinleri, stirenleri ve süstitüe bifenilleri sentezlemek için yaygın olarak kullanılmaktadır. Stille tepkimesi ya da Migita-Kosugi-Stille Tepkimesi: Migita, Kosugi ve Stille tarafından 1977-1978 yıllarında geliştirilmiştir. Organik sentezlerde yaygın olarak kullanılan bir kimyasal reaksiyondur. Organokalay bileşiklerinin Pd katalizörü eşliğinde alkil, alkenil veya vinil halojenür bileşikleriyle kenetlenmesini kapsamaktadır. (+)-Mycotrienol total sentezinde , peptid sentezinde kullanılır.

Anahtar kelimeler: Kenkichi Sonogashira, Karbon – Karbon Tepkimesi, Mizoroki-Heck tepkimesi, Negishi tepkimesi, Suzuki-Miyaura tepkimesi

TIBBİ GÖRÜNTÜLEME PROGRAMI ÖĞRENCİLERİNDE RADYASYON VE RADYASYONDAN KORUNMA FARKINDALIĞI

Bengüsu Nur NİŞANCI

*Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu*

Tıbbi Hizmetler ve Teknikler Bölümü, bengusunur2003@hotmail.com

Suat ÇAKINA

*Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu*

Tıbbi Hizmetler ve Teknikler Bölümü, suatacakina@comu.edu.tr

Özet

Sağlık alanındaki teknolojik gelişmelerle birlikte sağlık hizmetlerinde radyasyonun tıpta kullanımı gün geçtikçe artmaktadır. Radyasyonlu ortamda çalışan sağlık personelinin radyasyon bilinci de gerek kendi korunması gerekse de hastaların radyasyondan korunması açısından oldukça önemlidir. Bu çalışmanın amacı, Çanakkale ilindeki Tıbbi Görüntüleme ve Radyoloji eğitimi veren Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu'ndan hastanelerin tanısal radyoloji ünitelerinde uygulama/staj/beceri eğitimi yapan öğrencilerin radyasyon ve radyasyondan korunmaya yönelik bilgi düzeyleri ve bu bilincin değerlendirmesinde çeşitli bireysel ve demografik özelliklere göre farklılaşıp farklılaşmadığını ortaya koymaktır. Bu amaçla veri setini elde etmek amacıyla 189 üniversite öğrencisine hem demografik özellikleri hem de ölçeği içeren bir anket uygulanmıştır. "X ışınlarıyla ilgili bilgi sahibiyim." önermesine 1.sınıf öğrencilerinin %3.2'i hiç katılmadığını, %8.4'ü karasız olduğunu, %69.5'i katıldığını, %4.2'i katılmadığını, %14.7'i tamamen katıldığını cevap verirken, 2. Sınıf öğrencilerinin %1.1'i hiç katılmadığını, %2.1'i karasız olduğunu, %75.5'i katıldığını ve %20.1'i tamamen katıldığını cevap olarak vermiştir (p=0.04). Genel olarak 1. ve 2. Sınıflar arasında radyasyon ve radyasyondan korunmaya yönelik bilgi düzeyleri değerlendirildiğinde bir farklılık bulunamamıştır. Radyasyonla ilgili konuları pekiştirilmesi amacı ile konuların derslerde sıklıkla tekrarlanması ve güncel sunumların konunun uzmanı kişiler tarafından hazırlanarak hem öğrencilere hem de mesleki olarak Radyoloji Teknikerleri için hizmet içi eğitim kapsamında seminer şeklinde sunulması faydalı olacaktır.

Anahtar kelimeler: Radyasyon, Radyasyon güvenliği, Radyasyondan korunma

EV HANIMLARININ İŞGÜCÜNE DÂHİL OLMAMA NEDENLERİNE YÖNELİK BİR ARAŞTIRMA: SUNGURLU İLÇESİ ÖRNEĞİ

Fidan CEYLAN

Hitit Üniversitesi

Sungurlu Meslek Yüksekokulu

Sağlık Kurumları İşletmeciliği, fidancylnc446@gmail.com

Alime DEMİRCİ

Hitit Üniversitesi

Sungurlu Meslek Yüksekokulu

Sağlık Kurumları İşletmeciliği, demircialime00@gmail.com

Özet

Toplumun refahında o toplumun her üyesinin üretimin bizzat içinde yer olması oldukça önemlidir. Özellikle kadınların işgücüne katılım oranlarının erkeklere oranla daha düşük olması nedeni ile kadınların çalışma yaşamının içinde olması, üreten bireyler olması gerek ülkenin refahı gerekse bireylerin ekonomik olarak güçlenmesi açısından büyük önem taşımaktadır. Bu bağlamda bu çalışma, ev hanımlarının iş gücüne dahil olmama nedenlerini incelemek amacı ile tasarlanmıştır. Bu amaçla Çorum ilinin Sungurlu ilçesinde ikamet eden 50 kadın örneklem olarak seçilmiş ve araştırma için Çiftçi ve Hırlak (2019) tarafından geliştirilen ve çalışmama nedenlerini inceleyen sorular katılımcı kadınlara anket form olarak uygulanmıştır. Araştırma için tasarlanan anket form iki bölümden oluşturulmuştur. Birinci bölümde; ev hanımlarının sosyo-demografik özellikleri ile ilgili sorulara, ikinci bölümde ise; işgücüne katılımları önündeki engeller ile ilgili sorulara yer verilmiştir. Araştırma verileri yüz yüze görüşme yöntemi elde edilmiştir. Elde edilen bulgular neticesinde, katılımcı kadınların çoğunluğunun görücü usulü ile evlendiği, 2 ve daha fazlası çocuğa sahibi oldukları görülmüştür. Katılımcı kadınların ailelerinin okutmak istememesi ve/veya maddi sıkıntılar sebebi ile üniversite eğitimine göndermedikleri görülmüştür. Yine kadınların çoğunluğunun iş hayatına devlet memuru olarak dahil olmak istedikleri fakat iş gücüne dahil olmama nedenlerinin başında eşin izin vermemesi geldiği tespit edilmiştir. İş gücüne dahil olmama nedenlerinin yine sırasıyla iş bulamama, iş hayatının zor olduğuna inanma ve çocuklarına bakacak kimsenin olmayışı olarak ifade edildiği görülmüştür. Araştırmada elde edilen diğer sonuç ise katılımcı kadınların girişimciliği destekleyen hibe programlarından herhangi bir bilgiye sahip olmamaları, İşkur'a herhangi bir kayıt yaptırmamaları ve tamamına yakınının KPSS memurluk sınavına hiç girmediklerini beyan etmiş olmalarıdır.

Anahtar kelimeler: Ev hanımı, iş gücü, çalışmama nedenleri.

(Bu çalışma Sungurlu MYO Yönetim ve Organizasyon Öğretim Üyesi, Doç.Dr. Gamze Ebru ÇİFTÇİ'nin danışmanlığında yürütülmüştür.)

AFET DİPLOMASİSİNİN DEVLETLER ARASI İLİŞKİLERE ETKİSİ: TÜRKİYE -YUNANİSTAN İLİŞKİLERİ ÖRNEĞİ

Elif ERBASAN

*Hasan Kalyoncu Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü*

Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Öğrencisi, eerbasan44@gmail.com

Pelin ALİYEV

Hasan Kalyoncu Üniversitesi

İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi

Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü, Dr. Öğr. Üyesi, pelin.aliyev@hku.edu.tr

Özet

Afet diplomasisi, afetzedede ülke ya da toplumun ihtiyaç duyduğu konularda diğer ülke/ler tarafından yardım edilmesini amaçlar. Bu süreçte afetzedede tarafın kriz yönetim sürecine destek olunur ve insani yardımlar sağlanır. Uluslararası işbirliğinin artış gösterdiği bu süreçte afetten etkilenen ülke ve toplumun iyileşme sürecinin desteklenmesi hedeflenir. Bu araştırmanın amacı, afet diplomasisinin devletler arası ilişkileri nasıl etkilediği sorusuna Türkiye-Yunanistan ilişkileri özelinde cevap vermektir. Bu kapsamda afet diplomasisinin Türkiye-Yunanistan ilişkilerine etkisi ortaya konulmaktadır. İki devlet arasında geçmişten bu yana birçok diplomatik kriz yaşanmıştır. İkili ilişkileri yaşanan krizler çerçevesinde analiz eden bir dizi araştırma bulunmaktadır. Bu araştırmayı önceki araştırmalardan farklı kılan en önemli nokta ise, 1999 depremlerinin yanında 6 Şubat 2023 tarihinde Türkiye’de yaşanan Kahramanmaraş merkezli depremlere odaklanmasıdır. Bir diğer önemli nokta da araştırmanın kavramsal çerçevesinin güncel bir terim olan afet diplomasisine dayandırılmasıdır. Öte yandan bu araştırma, verilerin birincil ve ikincil kaynaklardan elde edildiği nitel bir araştırma örneği olup afet diplomasisinin devletler arası ilişkilere etkisinde Türkiye-Yunanistan ilişkilerine odaklanması nedeniyle bir örnek olay incelemesidir. Araştırmada afet diplomasisinin Türkiye-Yunanistan ilişkilerini olumlu etkilediği ve iki ülke arasındaki işbirliğini artırdığı tespit edilmiştir. Özellikle 1999 depremleri ile 6 Şubat 2023 depremleri, bu durumun en somut örneklerini oluşturmaktadır. 1999 yılında önce Türkiye’de, ardından Yunanistan’da yaşanan depremlerde karşılıklı yardımlar sağlanmıştır. 6 Şubat 2023 tarihinde yaşanan Kahramanmaraş merkezli depremler sonrasında da Yunanistan tarafından Türkiye’ye yardım edilmiştir. Taraflar arasında yaşanan krizlere rağmen Yunanistan’ın depremin ardından Türkiye’ye yardım teklifi ve tarafların arama kurtarma çalışmalarında işbirliği yapması dikkate değerdir. Araştırmada afet diplomasisinin Türkiye ile Yunanistan arasında yaşanan krizlere kalıcı çözümler üretmediği, ancak iki devlet arasında bir yakınlaşma sağladığı tespit edilmiştir. Afet Riskinin Azaltılmasına İlişkin Birleşmiş Milletler Küresel Değerlendirme Raporu’nda 2030 yılına kadar afetlerde yüzde 40’lık bir artışın gerçekleşmesi öngörülmektedir. Bu veriler afet diplomasisinin yakın gelecekte de devletler arası ilişkilerde önemli bir araç olmaya devam edeceğinin bir göstergesi olarak kabul edilebilir. Bu nedenle afet diplomasinin devletler arası ilişkileri nasıl etkilediğini ortaya koymak önem arz etmektedir. Sonraki araştırmalar, farklı afet türleri üzerinde çalışarak afet diplomasisinin devletler arası ilişkilere etkilerini inceleyerek literatüre katkı sağlayabilir.

Anahtar kelimeler: Afet Diplomasisi, Türkiye, Yunanistan.

ÜNİVERSİTE ÇALIŞANLARINDA MERİTOKRASİ ALGISI: BİR KAMU ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ

Süleyman ÇİVİCİ

Hitit üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

İnsan Kaynakları Yönetimi Ana Bilim Dalı

scivici@hitit.edu.tr

Doç. Dr. Muhammet ÇANKAYA

Hitti Üniversitesi Öğretim Üyesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

İnsan Kaynakları Yönetimi Ana Bilim Dalı

muhammetcankaya@hitit.edu.tr

Özet

Meritokrasi; liyakate dayanan ve herkese fırsat eşitliği sunulmasını savunan bir ideoloji olarak tanımlanmaktadır. Latince “meritum” ile Yunanca “kratein” kelimelerinin birleşmesinden oluşan meritokrasi kavramı; İngilizce’de “merit” kelimesinden türetilmiştir. Merit’in Türkçe’deki karşılığı; değer, marifet, fazilet, hak etmek, değer kazanmak, layık olmak gibi kelimelerdir. “Krası” ise köken olarak erk veya yönetme anlamına gelmektedir. Meritokrasi; alanında en iyi bilgiye sahip, bu bilgileri en iyi uygulayanların örgütlere alınmasını ve yönetici pozisyonlarına yükseltmelerini amaçlayan bir sistemdir. Bu yaklaşım; kişilerin dil, din, ırk yani demografik özelliklerinden bağımsız olarak yetenek ve çabası oranında hak ettiği statüye kavuşmalarını esas alan bir felsefeye sahiptir.

Bu çalışmanın amacı; üniversite çalışanlarının meritokrasi algılarının düzeyini belirlemek ve çalışanların meritokrasi algılarında sosyo-demografik özelliklere göre anlamlı farklılıkların olup olmadığını tespit etmektir. Çalışmada Davey ve arkadaşları (1999) tarafından oluşturulan ve Topdemir (2019) tarafından Türkçe’ye çevrilen 15 ifade ve tek boyuttan oluşan “Meritokrasi Ölçeği” kullanılmıştır. Bununla birlikte çalışmada araştırmacılar tarafından oluşturulan ve katılımcıların sosyo-demografik özelliklerini belirlemeye yönelik 8 ifadeden oluşan soru seti de oluşturulmuştur. Topdemir (2019) çalışmasında ölçeğin güvenilirlik düzeyinin 0,70 olduğunu ve bilimsel çalışmalarda kullanılabileceğini ifade etmiştir. Ölçek ifadelerinde 5’li Likert Tipi ölçüm uygulanmıştır. Ölçek; “Kesinlikle Katılmıyorum-1”, “Katılmıyorum-2”, “Kararsızım-3”, “Katılıyorum-4” ve “Kesinlikle Katılıyorum-5” değerlerinden oluşmaktadır. Anket uygulaması Mayıs 2023-Ocak 2024 döneminde gerçekleştirilmiştir. Anket uygulaması çalışmanın yapıldığı tarihte bir kamu üniversitesinde görev yapan ve anket çalışmasına gönüllü olarak katılmayı kabul eden 334 kişi ile gerçekleştirilmiştir. Elde edilen verilerin analizinde katılımcıların meritokrasi algılarını tespit etmek amacıyla frekans, yüzde, aritmetik ortalama ve standart sapma değerlerinden yararlanılmıştır. Daha sonra verilerin normal dağılım sınamaları çarpıklık ve basıklık değerleri ile analiz edilmiştir. Verilerin normal dağılım koşullarını sağlamaları nedeniyle parametrik testler uygulanmıştır (Bağımsız Örneklemeler T Testi ve Tek Yönlü Anova). Bu testler sonucunda katılımcıların demografik unsurlarına göre meritokrasi algılarında anlamlı farklılıklar olup olmadığı analiz edilmiştir. Yapılan analizler sonucunda katılımcıların meritokrasi algıları “orta düzeyde” (2,53) bulunmuştur. Ayrıca katılımcıların meritokrasi algılarında “eğitim düzeyi” ve “görev türü” değişkenlerine göre anlamlı farklılıkların oluştuğu tespit edilmiştir. Buna karşın katılımcıların cinsiyet, medeni durum, yaş grubu, mesleki deneyim, kurum deneyimi ve istihdam edilme türlerine göre meritokrasi algılarında anlamlı farklılıkların oluşmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Meritokrasi, Çalışanlar, Sosyo-Demografik Özellikler

(Bu çalışma, Doç. Dr. Muhammet ÇANKAYA danışmanlığında yürütülen Süleyman ÇİVİCİ’nin yüksek lisans tezindeki verilerden üretilmiştir.)

ORTA ÇAĞ TÜCCARININ OYNADIĞI KÜLTÜREL ROLE GENEL BİR BAKIŞ

Betül AĞAOĞLU

Gazi Üniversitesi

Gazi Eğitim Fakültesi

Tarih Eğitimi Anabilim Dalı, agaoglubetul1@gmail.com

Özet

Orta Çağ ekonomisinin şüphesiz ki başat unsurlarından birisi tüccardır. Gezgin tacirler, yolculukları sayesinde Doğu ile ilgili bilgilerin artmasının yanı sıra büyük şehirlerin yeniliklerini küçük şehirlerle tanıştırmak ticarî devrim olarak nitelendirilen ekonomik gelişmeye önemli ölçüde katkı sağlamışlardır. Tacirler, Orta Çağ'a ekonomik anlamda yarar sağlamakla birlikte kültürel bakımdan da önem arz eden yenilikler getirmişlerdir. Bunlar eğitim alanında da yer bulmuş ve günümüze kadar etkisini sürdürmeyi başarmıştır. Bu hususun başlıca sebebi tacirin bilmesi gereken hesaplama, okuma yazma, yabancı dil gibi unsurların bulunmasıdır. Matematik ve muhasebe bilgisi ise bir tacirin öncelikli olarak ihtiyacı olan bilgilerdir. Bu çerçeveden baktığımızda karşımıza çıkan başlıca kişilerden biri Pisalı bir ticarî memurun oğlu olan Leonardo Fibonacci'dir. Fibonacci, XII. yüzyılın sonlarında ticaret sebebiyle Kuzey Afrika'ya gittiğinde Arapça konuşan meslektaşlarından Hindistan'da uzun zamandır kullanılan farklı bir sayı sisteminin varlığını öğrenmiş ve Pisa'ya döndüğünde *Liber Abaci (Hesap Kitabı)* adlı eserini yazarak Araplar tarafından kullanılan sayı sisteminin Batılılarca öğrenilmesini sağlamıştır. Araştırmalarını daha ileri götürerek *Practica Geometriae (Geometri Uygulamaları)* adlı eserini yazmıştır. Coğrafi ve edebî açıdan baktığımızda ise karşımıza Marco Polo çıkmaktadır. *Pax Mongolica* olarak adlandırılan döneme istinaden Moğol hükümdarlarının topraklarını Batılı tacirlere ve misyonerlere açmasıyla birlikte Venedikli tüccar bir aileye mensup olan Marco Polo, babası ve amcasıyla birlikte Moğollar tarafından yeni açılan ticaret yoluyla Moğol topraklarına girmiş ve 1275'ten 1291 yılına kadar Çin'de bulunmuştur. 1295'te ülkesine dönen Polo, Cenevizlilere esir düşmüş ve bu süreçte yolculuk anılarını ve gözlemlerini hapisane arkadaşı olan Rustichello da Pisa'ya yazdırarak dönemin tarihi açısından önem arz eden bilgiler sunan *Il Milione* adlı eseri ortaya çıkmıştır. Ticarî faaliyetleriyle tanıştığımız Peruzzi ailesinin yanında bir memur olan Francesco di Balduccio Pegolotti'nin yazmış olduğu *Cathay'e Giden Tüccarın Bilmesi Gerekenler* adlı yazı da öğretici bir metin mahiyetindedir. Bahsi geçen eserler kültürel bilgilerin yanı sıra bölgenin hava koşulları ve tacirin dikkat etmesi gereken unsurları da ihtiva etmektedir. Bu eserlerin yanı sıra herhangi bir bölgeye giden tacirin gittiği bölgede bulunan ürünlerin nasıl ve ne şekilde olması gerektiğini tanıtarak meslektaşlarının hileye maruz kalmaması için eserler yazdığı da bilinmektedir. Ticarî öneme sahip limanlarında her ne kadar tercüman bulunsa da bir tacirin muhtelif diller, bilhassa ticaret yaptığı tacirlerin dilini bilmesi ona avantaj sağlamaktaydı. Nitekim yapılan ticarî sözleşmeler tacirlerin kendi dilinde yapılmaktaydı. Başlangıçta ticaretin dili Fransızca olsa da İtalyanca kısa sürede başat dil konumuna gelmeyi başarmıştır. Ticaret sebebiyle muhtelif milletlerden olan tacirler dolayısıyla diller arasında başka dilden kelimeler yerleşmiş olması da kuvvetle muhtemeldir. Tablo gibi sanat eserleri tüccar için yalnızca ticarî bir mal olarak görülmekle birlikte bu eserlere talep gösterenler gösterişe önem veren senyör ve kiliseydi. Fakat zamanla sanat eserlerinin ticareti tüccarı zevk sahibi kılmış, hangi esere kimlerin talep edeceği hakkında bilgi sahibi olmuş ve bu da toplumdaki zevk anlayışının gelişmesini beraberinde getirmiştir.

Anahtar kelimeler: Orta Çağ, Ticaret, Tüccar, Kültür, Kültürel Rol

ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN SPORA YÖNELİK TUTUMLARININ FARKLI DEĞİŞKENLERE GÖRE İNCELENMESİ

Kadir Tayyar YEĞEN

Hitit Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, kadiryegen@gmail.com

Emrah CERİT

Hitit Üniversitesi

Spor Bilimleri Fakültesi, emrahcerit@hitit.edu.tr

Özet

Tutum; yaşantı ve deneyimler sonucu oluşan, ilgili olduğu bütün obje ve durumlara karşı bireyin davranışları üzerinde yönlendirici ya da dinamik bir etkileme gücüne sahip duygusal ve zihinsel hazırlık durumudur. **Amaç:** Bu çalışma ortaokul öğrencilerinin spora yönelik tutumlarının cinsiyet, boy, kilo, sınıf seviyesi, aile gelir durumu ve okul sporlarına katılıp katılmama gibi farklı değişkenlere göre incelenmesi ve elde edilen bulgular ışığında değerlendirilmesi, bu değerlendirmeler sonucunda öğrencilerin spora yönelik tutumlarının olumlu olabilmesi açısından çözüm önerileri sunmak amacıyla gerçekleştirilmiştir. **Yöntem:** Bu araştırma ilişkisel tarama modeline uygun olarak gerçekleştirilmiştir. İlişkisel tarama modeli, Karasar (2023: 109) tarafından “iki veya daha fazla değişken arasındaki muhtemel etkileşimi ve varsa bu etkileşimin derecesini belirlemeyi amaçlayan bir araştırma modeli” olarak tanımlanmaktadır. Bu doğrultuda çalışmaya, Çorum İli Alaca ilçesinde öğrenim gören ortaokul öğrencilerinden 157 kadın, 153 erkek olmak üzere toplam 310 öğrenci gönüllü olarak katılmıştır. Araştırmanın verileri anket yöntemi ile toplanmıştır. Uygulanan anket; Kişisel Bilgi Formu (KBF) ve Spora Yönelik Tutum Ölçeği’ni (SYTÖ) içinde barındıran iki bölümden oluşmuştur. Araştırmamda verilerin analizi nicel analiz yöntemleri kullanılarak yapılmıştır. Bunun için SPSS 27 istatistik programından faydalanılmıştır. Katılımcılara ilişkin tanıtıcı bulgular ile spora yönelik tutum puanlarına ait tanımlayıcı bulgular frekans analizi, aritmetik ortalama ve standart sapma gibi tanımlayıcı (betimsel) istatistik yöntemleriyle tespit edilmiştir. **Bulgular:** Yapılan inceleme sonucunda öğrencilerin hem genel olarak spora yönelik tutumlarının hem alt boyutların tamamının (spora ilgi duyma, sporla yaşama ve aktif spor yapma) cinsiyete, sınıf düzeyine ve ailelerinin gelir düzeyine göre anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir. Öte yandan okul sporlarına katılan öğrencilerin ise spora yönelik tutumları, spora ilgi düzeyleri, sporla yaşama alışkanlıkları ve aktif spor yapma davranışları, katılmayanlara kıyasla anlamlı bir şekilde daha yüksektir. Bu durum, okul sporlarına katılımın öğrencilerin spora karşı olumlu tutumlarını güçlendirebileceğini ve spora olan ilgilerini artırabileceğini göstermektedir. Bu sonuçlar göz önünde bulundurulduğunda, ortaokul öğrencilerinin ve genel anlamda bütün gençlerin spora olan ilgilerini artırmak ve olumlu tutumları güçlendirmek için okul sporlarına katılımın teşvik edilmesi oldukça önemlidir. Ayrıca eğitimciler ve okul yöneticileri, spora yönelik tutumları etkileyebilecek faktörleri anlama ve öğrencilerin sporla olan bağlarını güçlendirmek için çeşitli stratejiler geliştirmek konusunda aktif bir rol oynamalıdır.

Anahtar kelimeler: Tutum, Spora yönelik tutum ölçeği, Okul sporları

İLHANLI DEVLETİ'NİN ASKERİ TEŞKİLATI

Asım Can ÖZTÜRK

Erciyes Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Tarih, ozturkcan705@gmail.com

Yazarın Adı ve SOYADI (ikinci yazar varsa)

Üniversitesi

Fakülte/Enstitü/Yüksekokul

Bölüm, e-mail adresi

Özet

Moğolların Yakın Doğu coğrafyasındaki bir kolu olan İlhanlıların (İran Moğolları) Devleti'nin askeri teşkilatlanmasının getirdiği ilk ortaya çıkışından itibaren varlığını sürdürdüğü Yakın Doğu coğrafyasının bu devlet özelinde İran Moğollarının askeri teşkilatlanmasında meydana gelen ilerlemeler ile yeniliklerin coğrafyaya hem yeni bir nizam oluşturmaya hem de var olan dağınık Yakın Doğu coğrafyasına alışlagelmedik bir kanun ortaya koydukları görülmektedir. Moğol İmparatorluğunun 1206 kuruluşundan itibaren Cengiz Han'ın temellerini attığı askeri teşkilatlanmada Bozkır Kavimlerini etkisi altına alan bu düzen onun ardıllarınca değişime uğramış İran Coğrafyası başta olmak üzere Uzak Doğu coğrafyasına kadar sirayet eden bu köklü reformlar Moğol İmparatorluğu'nun yıkılışına kadar devam etmiştir. Bu çerçevede incelendiği zaman Cengiz Han'ın ardıllarından olan Mahmut Gazan Hanın öncülüğünde Moğol askeri teşkilat yapısında büyük bir sıçrayış meydana gelecek olup İlhanlı Ordusunun kuruluşundan itibaren görünür bir şekilde İlhanlı Ordusunda var olan birimleri organize bir şekilde teşkilatlandırmaya başlamıştır. İlhanlı Ordusunun savaşlar kaybetmesi neticesinde teçhizat alanında yeniliklere gittiği gibi hiyerarşi yapılanmasını meydana getirerek bunun etkisi altında Ordu tümenlerin başına belli başlı görevliler tayin etmiştir. Askeri teşkilatlanma sadece İlhanlı Ordusunu değişime uğratmamış olup kuruluşundan itibaren Konar göçer olan İlhanlıları bu değişimlerin öncülüğünde İçtimai, İktisadi, yönde köklü değişikliklere yönlendirdiğini görmek mümkündür. İlhanlı Devletinde gerçekleşen bu değişimler ve ilerlemeler Türk-Moğol etnik kökenine sahip olan Nökerkerin nizamını sağlamada bir karışıklığa meyil verilmeden ikisi arasında ayırım yapılabilmesi Cengiz Han'ın kuruluştan önceki dönemi ile sonraki dönemlerde ne kadar kuvvetli bir teşkilatçı olduğunun göstergesi olup sadece Moğollara nizam ve teşkilatçı yapılanma sağlamayı çevresinde varlığını sürdüren Bozkır Halklarına Lider olma vasfına da erişerek Yay çeken kavimleri etrafında toplamayı becerebilen bir Han olmuştur onun bu teşkilatçı dinamik yapısı ardıllarında da bulunarak bu olgular onların sosyal hayatlarını da tesiri altına alarak değişim ve dönüşümlere yer verecektir. Cengiz Han ardıllarına paylaştığı topraklarda kendisinin temellerini attığı bu yapılanmanın ardıllarınca bu askeri teşkilatlanma devam ettiğini söylemek mümkündür. Bu yapılanma devam ettikçe Devlet yapılanmasının içinde kendini gösterecektir. Bu çalışmada Moğol İmparatorluğunun kuruluşu itibari ile Cengiz Han'ın özellikle askeri teşkilatçı yapısını bu metot ile çevresinde Konar göçer halkları etrafında teşkilatlandırması ile aynı şekilde ardıllarının Yakın Doğu coğrafyasında ortaya çıkan İlhanlı Devletinin (İran Moğollarının) bu coğrafyada Gazan Mahmut Hanın askeri alanda yaptığı köklü değişiklikler anlatılacaktır.

Anahtar kelimeler: Moğol İmparatorluğu, Cengiz Han, Gazan Mahmut Han

ANADOLU TARİHÖNCESİ DÖNEMİ İÇİN YENİ BİR KEŞİF: YAZIBOY MAĞARASI

Simay DENİZ

Hitit Üniversitesi

Fen Edebiyat Fakültesi

Arkeoloji Bölümü, simaydeniz23@gmail.com

Özet

Bu çalışma 2023 yılında başlatılan arkeolojik kazılarda tarihöncesi dönemlerde kullanıldığı anlaşılan Yazıboy Mağarası'nın arkeolojik materyal kültür aracılığıyla tarihlendirme başta olmak üzere araştırılmasını konu almaktadır. Mağara Karabük İlinin Eskipazar ilçesindeki Hadrianopolis Antik Kenti sit sınırları içerisinde yer almaktadır. Antik kent uzun yıllardır kazılmakta olmasına karşın, bu mağara 2023 yılında keşfedilmiştir. Mağara orman arazisi içerisinde, Eskipazar Çayı kenarında, kalker-kireç kökenli bir lokalitenin dik yamacı içerisinde yer aldığı için arazi yüzeyinde fark edilemeyecek bir konumdadır. Bölgede araştırma yapan arkeologlara yerli halkın haber vermesi sayesinde ilk kez fark edilerek, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nün izinleri ile çalışmalarına başlanan mağarada ön çalışma olarak 15 günlük bir temizlik çalışması ve yüzey kazısı yapılmıştır. Bu kazı sırasında çakmaktaşı hammaddeden üretilmiş çok sayıda yonga artığına ve alet olarak tanımlanabilecek birkaç parçaya rastlanılmıştır. Tarihlenmesi zor bu taş alet endüstrisinin yanı sıra net olarak tarihlenebilecek bazı çanak çömleklere de rastlanmış, bunların Kalkolitik ve Tunç Çağlara ait olduğu düşünülmektedir. 2024 yılında mağarada gerçekleştirilecek detaylı kazı çalışmaları ile bu materyal kültürün sayısının artacağı düşünülmektedir. Tarihöncesinde, Paleolitik Çağın başlangıcından itibaren, madeni hammaddenin teknolojinin başını çekmeye başladığı Tunç Çağına kadar, çakmaktaşı ve obsidiyen hammaddelerinden üretilen taş aletler dönemin teknolojisiydi. Tunç Çağlardan sonra ise etnografik örnekler olarak kullanımı sınırlı sayıda ve alanda devam eden taş aletlerin Yazıboy Mağarası'nda ana kaya zemin üzerinde el yapımı çanak çömleklerle beraber ortaya çıkarılmış olması bu yonga artıklarının tarihlendirilmesine yardımcı olmuştur. Mağaraya çok yakın konumda olan Hadrianopolis antik kentinin özellikle nekropol alanında ortaya çıkarılan el yapımı çanak çömleklerin Kalkolitik ve Tunç Çağa tarihlendirilmesi ile, bu mağaradaki çanak çömleklerin de aynı geleneklere ait olması mağaranın aynı dönemlerde iskan edildiğini ve yonga artıklarının arasında hazır bir ürüne rastlanmadığı için geçici bir süre avlak olarak kullanıldığını düşündürmektedir. Batı Karadeniz tarihöncesi dönem araştırmaları uzun bir araştırma tarihçesi geçmişine sahip olmasına karşın, maalesef kazısı gerçekleştirilmiş mağara, höyük gibi yerleşimlerin sayısı oldukça düşüktür. Hadrianopolis'te ortaya çıkarılan el yapımı tarihöncesi çanak çömleklerin de höyük türü bir yerleşime ait olduğu ve sonrasında Nekropol olarak kullanılan bu alanın yoğun tahribata maruz kaldığı anlaşılmaktadır. Yazıboy Mağarası'nda ortaya çıkarılan tarihöncesi bulgular kentte tespit edilemeyen *in situ* kültür katmanlarını da bulma şansı vermektedir. Taş aletlerin ve çanak çömleklerin yayın süreci devam etmekte olup, önümüzdeki yıllarda mağara çevresinde de araştırmalar sürecektir olup, mağaranın kullanım amacı ve tarihlendirmesi ile ilgili çalışmalar daha net sonuçlara ulaşabilecektir.

Anahtar kelimeler: Arkeoloji, Tarihöncesi, Mağara.

PAPHLAGONIA HADRIANOPOLİSİ GÜNEY NEKROPOL TARİHÖNCESİ DÖNEM ÇANAK ÇÖMLEKLERİ

Ferda TATLI

Hitit Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Arkeoloji, ferda.19.19.34@gmail.com

Özet

Hadrianopolis Roma döneminde kurulmuş ve Antik Çağa ait bulguları ile bilinen bir yerleşim olmasına karşın, antik kentte yürütülen arkeolojik kazılarda henüz sınırlı sayıda da olsa tarihöncesi dönem bulgularına ulaşılmaya başlanmıştır. Kentin Nekropol alanında bir çukur içerisinde ortaya çıkan el yapımı, kırmızı hamurlu ve kırmızı astarlı bir grup çanak çömlek tarihöncesi geleneğe benzer özellikler göstermektedir. Biçim açısından karakteristik parçalar da içeren çanak çömleklerin yanı sıra, kentin genel mimari geleneğine aykırı, tarihöncesi dönem geleneksel taş temel örgüsünü andıran duvarlar da bulunmuştur. El yapımı çanak çömlekler ve harçsız taş duvar temelleri birlikte düşünüldüğünde Hadrianopolis'te ana kaya üzerinde kurulmuş ve kısa süreli yerleşilmiş bir tarihöncesi yerleşimin olabileceğini akla getirmektedir. Nekropolün antik çağda uzun süre kullanılması ve mezar çukuru açabilmek için ana kayanın sürekli kazılmış olması bu tarihöncesi yerleşimi büyük ölçüde ortadan kaldırmış olmalıdır. Günümüze gelebilen nadir bulgulardan anlaşılacak zorunda kalan Hadrianopolis tarihöncesi yerleşiminde ilk iskan izleri en az Kalkolitik Çağ kadar geriye gitmektedir. Bulguların az sayıda olmasına rağmen, Hadrianopolis'te devam etmekte olan araştırmaların sınırlı sayıdaki tarihöncesi dönem bulgularını artırabilecek olması ihtimali de unutulmamalıdır.

Ortaya çıkarılan tarihöncesi dönem el yapımı, siyah ve kırmızı astarlı ve yoğun perdahlı çanak çömleklerin Batı Karadeniz bölgesinde, özellikle stratigrafisi bilinen kazısı yapılmış yerleşimlerle karşılaştırıldığında siyah renk astarlı parçaların Geç Kalkolitik döneme, kırmızı astarlı olanların ise Dr. Turan Efe'nin tanımladığı Filyos Kültürünü temsil eden Erken Tunç Çağa tarihlendiği anlaşılmaktadır. Bu çalışmada biçim, katkı, yüzey işlemleri gibi nitelikleri ile detaylı olarak kataloglanan çanak çömleklerin *in situ* olmamaları nedeniyle stratigrafileri bilinemeyeceği için çevre yerleşimlerle yapılan karşılaştırmalar sayesinde tarihlenmeleri yapılmaktadır. Hadrianopolis antik kentinin kurulmasından uzun zaman önce, henüz Anadolu'da tarihöncesi dönemler yaşanırken muhtemelen Orta Kalkolitik dönemle başlayan iskan sürecinde antik kentin Güney Nekropolü olarak tanımlanan alanda küçük bir köy kurulmuş olmalıydı. Nekropolde gerçekleştirilen defin faaliyetleri ile MS 2.-7. Yüzyıllar boyunca yoğun tahribata uğrayan bu tarihöncesi köyünden geriye kalanları bu çanak çömlekler temsil ediyor olmalıdır. Bu çanak çömleklerin çalışılması, bu kuramı somut materyal kültür kalıntıları ile kanıtlamak adına önemlidir.

Anahtar kelimeler: Hadrianopolis, Tarihöncesi, Çanak Çömlek.

BİR ÜLKENİN MİLLİYETÇİLİK SAYESİNDE YIKIŞILI: YUGOSLAVYA

Simge GÜLER

Simgeguler141@gmail.com

0009-0006-7690-5043

1. GİRİŞ, TARİH, KURAMSAL YAKLAŞIMLAR

a) Yugoslavya'nın Kısa Tarihi

Yugoslavya, Balkanlar'ın batısında 20. Yüzyılda üç defa farklı yapı ve idari şekille kurulmuş olan bir devlettir. Yugoslavya adıyla bilinen ilk devlet 1918 yılında kurulan Yugoslavya Krallığı'dır. 1943 yılında Demokratik Federal Yugoslavya ilan edilmiştir ve son olarak 1946 da Yugoslavya Sosyalist Federal Cumhuriyeti adını almıştır. Bugünkü Yugoslavya topraklarında yaşadığına inanılan ilk kavim İrilyalılardır, 4. Yüzyıl civarında Hun grupları yaşamıştır. MÖ 2. Yüzyılın ilk kısmında Balkanlar da ve dolayısıyla Yugoslavya'nın yer aldığı bölgede Roma İmparatorluğu dönemi başlamış ve idari, kültürel ve askeri açılardan Roma yapısı uygulanmaya başlanmıştır. İmparator I. Theodosius'un (346-395) ölümünden önce, devletin topraklarını iki oğlu arasında paylaşırması üzerine Balkanlar da ikiye bölünmüştür. Kuzeybatı kısmı (bugünkü Hırvatistan ve Slovenya toprakları) Batı Roma; gerisi Doğu Roma İmparatorluğu sınırlarında kalmıştır. Bu bölünmede Yugoslavya toprakları da iki ayrı devlet yapısının içinde olmuştur. 5. Ve 6. Yüzyıllarda çeşitli diller konuşan Slavlar Balkanlar'ın geniş arazilerine hâkim olmuşlardır ve bu yayılım sonrası yaşanan doğumlarla birlikte Yugoslavya Devletinin nüfusunun ciddi bir kısmını oluşturmuşlardır. Osmanlı İmparatorluğu döneminde Yugoslavya topraklarının büyük bir bölümü Sırbistan olarak bilinmekteydi. Ülke toprakları 1389 yılında yapılan I. Kosova Muharebesi ile Osmanlı Türklerine bağlı bir derebeylik olmuştu. Bölgedeki birçok Slav halkı ve Slav olmayan halklar, 14. yüzyıldan itibaren Osmanlı İmparatorluğu sınırları içinde yaşamaya başlamışlardır.

Tarihin seyrinde Balkanlar insanlığın mühim sayılabilecek birçok gelişmesine şahit olmuş topraklardır ve bu topraklarda nice medeniyetler kurulmuştur. Bu medeniyetlerin birikimleri üzerine kurulan Yugoslavya'nın komşuları ise; batıda İtalya, kuzeyde Avusturya ve Macaristan, doğuda Bulgaristan ve Romanya, güneyde ise Yunanistan idi. Yugoslavya'nın o dönemin koşullarında nüfusu 23 milyona yakındı.

Yugoslavya'nın ilk anayasası 1946 yılındaydı ikinci anayasası ile birlikte 1963 yılından itibaren resmi adı "Yugoslavya Sosyalist Federal Cumhuriyet" şekline bürünmüştür. Yugoslavya, bütün Balkan ve Orta Avrupa ülkeleri arasında Alman işgaline karşı en sert direnişi gösteren ülkeydi. Bu direnişin en temel sebebi Tito'nun önderliğindeki Partizan hareketi yer alıyordu. Yugoslavya aynı zamanda etnik sorunlar konusunda da özellikle 1960'lı yıllardan itibaren son derece ılıman bir tavırla yaklaşmış, Makedonların ve Boşnakların ulus olarak ayrı varlıklarını Yugoslavya tarihinde ilk kez tanımıştır. Yugoslavya sistemi, kendisini oluşturan altı cumhuriyet (Sırbistan, Hırvatistan, Slovenya, Bosna-Hersek, Makedonya ve Karadağ) ve Sırbistan içindeki iki özerk bölgeye (Kosova ve Voyvodina) geniş haklar tanıyarak ademi merkezietçi bir yapıyı benimsemiştir. Ancak bu özerk yapılanma, Yugoslavya için iyi sonuçlar getirmedi. Her bir bağımsızlık bir Yugoslav birliği yaratmak yerine kendi ulus- devletini kurmayı hedefleri ve bu amacın getirdiği en ağır sonuç Yugoslavya'nın parçalanışı oldu.

Yugoslavya'yı diğer doğu bloğu ülkelerinden ayıran diğer özelliği ise, Yugoslav yönetiminin Sovyet merkezietçiliği ve planlamacılığında bağımsız olarak, daha esnek bir üretim biçimini benimsiyor oluşuydu ve öz yönetim modelini geliştirerek işçilerin firma düzeyinde karar verme sürecine dahil eden Yugoslavya, diğer yandan da sınırlı kontenjanda işçi çalıştırmak koşuluyla özel girişime de izin vermişti. Fakat bütün bu farklılıklar ülkenin 1991 yılında parçalanmasını önleyemedi.

b) Yugoslavya'nın Parçalanışı

Yugoslavya'nın dağılmasındaki temel sebep etnik çatışmalardır. Bu etnik çatışmaların sebebiyeti ise, 1987 yılında "Sırp Kasabı" lakabıyla anılan Sırbistan'ının Başkanı Slobodan Miloseviç'tir. Sırp Kasabı 1989 yılında Kosova ve Voyvodina'nın özerkliğini kaldırması, bunun yanında Karadağ yönetimini Belgrad'a bağlamak istemesi, Balkanlardaki fitili ateşledi. Belgrad yönetiminin Yugoslavya'da bu kadar söz sahibi olması, diğer federal devletlerde isyan ayaklanmalarına yol açtı, bu sebepten Yugoslavya'yı oluşturan Sırbistan dışındaki altı devlet birlik içerisinde yaşamak istemediklerini fark ettiler. Aslında, Yugoslavya'nın dağılmasında AB'nin ülke genelinde yayılan iç savaşı durduramaması ve başarısızlığını da vurgulamak gerekir. Zira Yugoslavya özelinde, AB (o dönemdeki adıyla Avrupa Topluluğu-AT), ne yazık ki Amerikan politikalarına mahkûm kaldı. Çünkü AB, belki de ilk defa böylesine karmaşık bir iç savaş ile yüz yüze kaldı ve Avrupa'nın sessizliği bu dönemde pahalıya patladı; binlerce insan soykırıma uğradı ve insanlık açısından - Avrupalıların tepkisizliği içerisinde- tarihe kara bir leke daha düştü. (Caşın, Özgöker, Çolak, 2007, s:226)

Yugoslavya'da zaten Tito'nun ölümünden sonra ülkedeki tüm milliyetçi etnik kimlikler harekete geçmişti. Bu etnik kimlikler içerisinde en ırkçı ve en etkili olanı da Sırp milliyetçiliği idi. (Sancaktar, 2018, s:9-10) Yugoslavya da ortak birliktelik, bütünlük, beraberlik artık zayıflamış ve ortak vatan bilinci kaybolmuştur. Uzun bir süre etnik ve dini kimlik bilinci canlı kalmasına rağmen, ne yazık ki, "Yugoslavyalılık" kavramsal çerçevesi tarihin tozlu sayfalarında yerini aldı. 20. yüzyılda Soğuk Savaş döneminin sona ermesiyle birlikte, Rusların komünist düşünce yapısı da zaten zayıflamaya başladı. Ve bunun neticesinde, artan etnik milliyetçi siyaset, Yugoslavya gibi çok etnikli bir ülkeye de sirayet ederek, bu devletin parçalanmasına yol açmıştır. (TASAV, 2012, s: 20-21)

Yugoslavya'nın parçalanma süreci, Josep Broz Tito'nun ölümü sonrasında, Balkanlar'daki yükselen etnik milliyetçilik ile açıklanmaktadır. Ancak bu araştırmalar hiçbir zaman kuramsal bir çerçeveye dayandırılmamıştır. Oysaki değişik kuramsal yaklaşımlar, etnik çatışmaların sebep ve sonuçları hakkında bambaşka veriler elde etmemizi sağlar. Kuramsal yaklaşımların "etnisite", "ulus", "ulusal kimlik", gibi kavramları algılayışları da birbirlerinden farklıdır. Örneğin primordialistler, milliyetçiliği ve etnisiteyi doğuştan bahşedilen, primordiyal (ilksel) kimliklerin doğal birer tezahürü olarak görürlerken; araçsalcı yaklaşımın savunucuları etnisite ve milliyetçiliğin "verili" olmayan, çoğu zaman siyasal, ekonomik ve kültürel seçkinlerce var edilen, sosyo-politik yapılar olduğunu iddia etmektedirler (Geertz, 1973; Armstrong, 1982; Smith, 1986; Llobera, 1994)

Bu çalışmada, Balkanlardaki milliyetçiliğin gelişimi açıklanacağı için en uygun kuramsal yaklaşım Araçsalcı Yaklaşımdır. Yugoslavya'nın dağılması sürecindeki nükseden Balkan milliyetçiliklerini araçsalcı yaklaşım perspektifiyle anlatılacaktır.

c) Kuramsal Yaklaşımlar

Primordiyalizm etnik kimliklerin ve kimliklerin dayalı olduğu belirli öğelerin verili olduğu, özlerinin değişmediği ve kuşaktan kuşağa olduğu haliyle aktarıldığı görüşünü savunur (Geertz, 1973: 255-311; Shils, 1957: 142). Modernist yaklaşıma göre, milletler ve milliyetçilik son yüzyıllara ait olan modern yapılardır. Kapitalist üretim sistemine geçişin, sanayileşmenin, kentleşmenin, laikleşmenin ve merkezi devlet yapılarının kurulmasının doğal bir sonucu olarak var edilmişlerdir. Bu süreçte milletler adeta yükselen milliyetçilikler çağının "sosyolojik bir gerekliliği" olmuştur (Özkırımlı, 2013: 102-103). Bu yaklaşımın öncü isimleri arasında Karl Deutsch (1962), Eric J. Hobsbawm (1983, 1990), Ernest Gellner (1983), Benedict Anderson (1991), Tom Nairn (1981) ve Michael Hecter (1975) sayılabilir.

Gellner'in (1983: 46) ifadesiyle milliyetçilik kimi zaman milletleri tamamen icat etmekte, bazen var olan kültürleri millete çevirmekte ve çoğu zaman ise mevcut bulunan kültürleri dönüştürmektedir. Anderson (1991: 4-8) ise milletin bir "hayali cemaat" (imagined community) olarak kurgulandığını iddia etmekle beraber milliyeti,

özel bir kültürel yapı (cultural artefact) olarak nitelemiştir. Daha açık bir ifadeyle millet, “kendisine hem sınırlılık hem de egemenlik haiz olacak şekilde hayal edilmiş olan siyasi bir topluluktur”.

Etno-sembolcü yaklaşım modernizmin varsayımlarına tepki olarak doğmuş olmakla beraber milletlerin oluşmasında kültürün ve etnik geçmişlerin rolünü vurgulamaktadır. İlk olarak John Armstrong (1982) ve John Hutchinson (1987) gibi isimlerce öne sürülen bu kuram özellikle Anthony Smith’in (1986, 1995, 1998, 2009) çalışmalarıyla geliştirilmiştir.

Araçsalcı yaklaşımın fikir atası Brass’tır, o milletleri ne modernistler gibi geçmişten bağımsız tutmuştur, ne de etno-sembolcüler gibi etnik bilincin yüzlerce yıllık bir mücadele sonucunda yarattığı bir birim olarak algılamıştır. Brass etnik grupları ve milletleri tanımlarken çok faktörlü bir değerlendirme yapmış ve kullanışlı olan sembol, değer ve inançların araçsallaştırıldığına dikkat vermiştir.

Brass, etnik grupları üç kıstasta tanımlıyor; grubun objektif kültürel özellikleri, subjektif duyguları ve davranışları. Brass’a göre kan, dil, din, ten rengi, giyim tarzı ve benzeri ayırıcı kültürel unsurlar insanları diğerlerinden ayırmaya yetebilir. Ancak vurguladığı önemli bir nokta ise bu kültürel öğelerin değişime açık olduğudur. Bu sebeple Brass, etnik grubu, kültürel sembolleri kullanarak gruba girmenin ya da gruptan dışlanmanın kıstaslarını koyan dışa kapalı bir insan topluluğu olarak tanımlamaktadır. Bu bağlamda etnisite ise toplumdaki iktidarını ya da çıkarlarını korumak isteyen ekonomik, siyasal ve kültürel seçkinlerin, belirli sembolik mitleri manipüle etmesinin doğal bir sonucu olarak görülmektedir. Daha yüksek dereceli bir iç uyum sağlamak ve rakip grupların etnik kimlik taleplerini baskılamak için, grup üyeleri arasındaki kolektif benzerlikler seçkinler tarafından vurgulanmaktadır. Manipülasyonun yarattığı subjektif duygu sayesinde ortak atalar, doğuş, akrabalık ilişkisi ve benzeri faktörler etnik grup üyeleri için önemli bir hale getirilmektedir. Etnik grup ayrıca üstün ya da eşit bir grup olarak tanınma ve statü iddiası içermektedir. Bir başka deyişle, etnisiteyi araçsallaştıran gruplar siyasal arenada taleplerini dile getirebilmektedirler. Bu talepler ise, ekonomik refahtan medeni haklara, eğitim olanaklarından ulusal statü ve tanınmaya kadar çok değişik varyasyonlarda olabilmektedir. En nihayetinde bu taleplere ulaşan etnik grup ise millet olarak adlandırılmaktadır. Kısacası millet, siyasallaşmış etnik grup olarak ifade edilmiştir (Brass, 1991: 19-25). Ona göre millet iki şekilde oluşmaktadır: a) çok-etnili devlet içerisinde yer alan bir etnik grubun siyasal bir varlığa dönüşmesi ya da b) modern devlet vesilesiyle, farklı grupların birleşerek etnikler-arası, birleşik ve homojen bir millî kültür yaratması. Ona göre hem etnik milliyetçilik hem de devlet-merkezli milliyetçilik kimlik oluşum sürecinin alt türleridir.

Ayrıca Brass (1991: 22-25) etnik gruplar için millet olma sürecinin iki aşamalı olduğuna dikkat çekmektedir. Bunlar (a) etnik bir kategoriden/ türden etnik bir topluluğa dönüşüm hareketi ve (b) sosyal, ekonomik ve siyasal hakların grubun siyasallaşması sonucu elde edilmesi sürecidir. Birinci aşamada, etnik kimliğin temel sembolleri hem ilişkisel hem de öznel bir anlam kazanmaktadır. Bir başka deyişle, etnik kimlikleri harekete geçirmeye çalışan seçkinler, kullanışlı olarak gördükleri değer ve inançları amaçları uğrunda kullanmaktadırlar. Örneğin dil, etnik grup için sadece bir iletişim aracı olmak yerine grup kültürünün paha biçilemez bir mirası haline getirilmiştir. Yahut din, kişisel bir inanç ya da insanla ilah arası özel bir ilişki değil, etnik grubun tüm inananlarını birbirine bağlayan kolektif bir tecrübe olarak algılanmaktadır. Bu sebeple, belirli lehçeler, diller, dinsel ritüeller, tarihsel semboller ve daha niceleri birçok alternatif arasından seçilmekte ve oluşan durumdan bazı sosyal gruplar, seçkinler ve liderler faydalanmaktadır.

İkinci aşamada ise, kültürel farklılığını kabul ettirmiş olan etnik topluluk, talep ettiği bir takım siyasal hakları elde etmekte ve böylelikle etnik topluluk olmanın ötesine geçebilmektedir. Ancak topluluğun bu haklara ulaşabilme başarısı, mevcut kaynakların eşit dağıtılmadığı yolundaki algı, sosyal yardım ve fırsat eşitsizliği, hükümetin politikaları, genel siyasi yapı gibi faktörlere bağlı olarak değişmektedir (Brass (1991: 41-62). Öncelikle göreceli yoksunluk (relative deprivation) teorisine göre, insanların hakkı olduğunu düşündüğü yaşam tarzı ile elde etmeye gücünün yettiği yaşam tarzı arasındaki fark milliyetçilik duygusunu doğurmaktadır. Bir anlamda, diğer sosyal sınıflar ya da yabancı gruplar tarafından sömürüldüğüne “inanan” yerel grupta milliyetçi fikirler kendini göstermektedir (Hah ve J Martin, 1977: 372-380). Sonuçta, milliyetçiliğin doğuşu için hem eşitsizliğin nesnel varlığı hem de etnik grup üyelerince subjektif algısı gerekmektedir.

2. Araçsalcı Yaklaşımla Yugoslavya’nın Parçalanması

“Ülkemiz kristal bir küredir. Ben Josip Broz Tito, bu küreyi ellerimle tutarak değil alttan nefesimle üfleterek havada tutuyorum. Umarım benim nefesim tükendiğinde birisi bu görevi devralır. Yoksa kristal küre yere düşer ve tuz buz olur” (Yaşın, 2006). Tito bu sözleri 12 Mart 1978 tarihinde, Yugoslavya’nın kurtuluş yılı dönümünde sarf etmiştir ve bu konuşmadan iki yıl sonra hayata gözlerini yummuştur. Tito’nun ölümünden sonra eskisinden

daha kanlı etnik çatışmalar ortaya çıkmaya başlamıştır.

Tito, ‘‘Kardeşlik ve birlik’’ sloganları çerçevesinde kamuoyunu harekete geçirerek siyasal düzene tehdit oluşturabilecek her şeyin gün yüzüne ulaşmasını engellemiştir. Örneğin ‘‘Güvercin Kafesi’’ (Golubnjaca) isimli oyun Yugoslavya’da, özellikle de Krajina’da bir arada yaşayan Ortodoks Sırp ve Katolik Hırvatlar arasında etnikler arası çatışmaya sebep olabileceği gerekçesiyle gösterimden kaldırılmıştı (Denich, 1994: 367). İdeolojik bir filtreleme sistemi söz konusuydu, halkın ayaklanmasını önlemeye çalışıyorlardı. Örneğin Jasenovac Anıtı Bağımsız Hırvatistan Devleti topraklarında öldürülen çoğunluğu Sırp olan halkı anmıyor, etnik kimlik belirtilmeksizin kitlesel ölüm anıtı olarak lanse ediliyordu. Bu simge haline gelen anıt ilerleyen yıllarda da simgesel değerini korumuş ve 1991 yılında Hırvat milliyetçisi Franjo Tudjman tarafından yıkılmıştı. Tito bu dönemde halkın toplanma ve örgütlenme hakkına da kısıtlama getirmişti bu sebepten ötürü gönüllülük esaslı, sivil toplum kuruluşu kurmak isteyen vatandaşlar milliyetçi ideolojilerin savunucusu haline gelmişlerdi. Tito aynı zamanda en büyük tehlike olarak gördüğü Sırp ve Hırvat milliyetçiliğini Sloven Kardelj’in vesilesiyle YKB’den ve devletin diğer organlarından ayıklamaya yönelmişti. Yaklaşık elli bin insan devletin bütün kuruluşlarından ayıklanmıştı ve yüzde onluk bir kısmı da tutuklanmıştı.

Tito milliyetçilerce sembolik hale gelen hiçbir şeye izin vermemişti ve ağır yaptırımlar uyguluyordu. Buna inat olarak Sırp ve Hırvat siyasi liderleri milliyetçilik sembollerini her gün daha dinç ve parlak tutmaya başlamışlardı. Bunun sonucu olarak bir ülkenin dağılıp etnik nefretten ziyade siyasiler arasındaki ideolojik nefret ve mücadele ile ilişkilendirilebilir. Milliyetçilik ideolojisinin kapsam alanı entelektüel alandan kitle siyasetine doğru ilerlemesi ve halk destekli ulus-devletlerin kurulması artık zaruri bir meseleydi. Bunu yapmak içinde baskılanan, tehditlerle yer edinmiş semboller yoluyla seçkinler sayesinde yer yüzüne çıkarılabilmesi ve halklar arasındaki etnik kutuplaşmanın sağlanması gerekiyordu. Obradović’e (2007: 47) göre bu durum, Yugoslav ‘‘ulusal uyumunun’’ baştan beri aldatıcı olduğunu, zira Yugoslav toplumunun ‘‘organik bir dayanışma’’ yerine ‘‘mekanik bir birliktelik’’ halinde olduğunu göstermektedir.

2.1 Yükselen Milliyetçilik

Tito’nun ölümünden sonra yıkılan birlik devletinde en güçlü yükselen milliyetçik kavramını inşa eden milliyetçilikler Sırp ve Hırvat milliyetçiliğidir. Miloseviç, Sırp milliyetçiliğinin ana argümanlarını şu şekilde açıklıyor; (a) YSFC, Sırp ulusuna karşı baskı ve zulüm uygulamıştır, Yugoslavya’nın birlik ve beraber içerisinde kalması amaçlanırken Sırp’ların ekonomik ve siyasi gücü zayıflatılmıştır, (b) Sırp’lar bu hezimetten ancak büyük bir Sırp Devleti kurarak kurtulabilirdi, (c) Tito komünist bir başkandı ve onun yönetimindeki sosyalist devlet anlayışı bitirilerek kapitalist devlet anlayışına geçilmesi gerekiyordu. Miloseviç yönetiminde Ortodoks Kilisesi milliyetçilik ideolojisinin taşıyıcısı olmuştur ve halkın algısal güvenlik tehdidini pekiştirmişlerdi. 1980 sonrası Tito’nun yasakladığı Güvercin Oyunu yasağı kaldırılmıştır ve oyunun yazarı Radulovic Sırp milliyetçilik hareketinin öncülerinden olmuştur. Bunun temel amacı halkı kendi yanlarına çekmek ve bunu başarmışlardı. Oyun geniş kitlelere yayıldıkça halk milliyetçilik hareketine katılmak üzere hazırlanmaya başlamışlardı. Hırvatistan’da bulunan Sırp toplulukları, Sırp’lardan güç alarak Hırvatistan devletinin Yugoslavya’dan ayrılarak yeni bir devlet kurması adına silahlı isyan hareketlerine başlamışlardı ve altı ay süren isyanlar sonucu Ocak 1992’de bağımsızlıklarını kazandılar. Fakat Hırvat topraklarının üçte biri hala Sırp yanlı güçlerin kontrolü altında olduğundan uluslararası müzakereler BM barış gücü kontrolünde sürdürüldü ve Balkanlar yine ‘‘endemik etnik çatışmalar’’ merkezi, ‘‘uluslararası müdahale’’ alanı olarak anıldı. 1988-1992 yılları arasında Yugoslavya Savunma Bakanı olarak görev yapan Veljko Kadijević’e (2010:6) göre, başta Amerika Birleşik Devletleri olmak üzere, ‘Yeni Uluslararası Düzen’in ana aktörleri de Yugoslavya’nın dağılmasını amaçladıkları için bilinçli biçimde Yugoslav iç savaşını tahrik etmişlerdi. (Güler, Emiroğlu, 2019, s:1287)

Döneme damgasını vuran yazar Dobrica Cosic, anti Titocu, anti sosyalist ve anti Yugoslav tavrıyla yazdığı yazılarıyla Sırp milliyetçiliğinin ‘‘manevi babası’’ olarak görüldü ve 27 Nisan 1992’de Sırbistan ve Karadağ Yugoslavya Federal Cumhuriyetini ilan edince, ilk başkan Cosic olmuştur. Araştırmalarından birisini üyesi olduğu Sırp Bilimler ve Sanatlar Akademisi’nde gerçekleştiren Cosic, 1986 da bir memorandum yayınlamıştır ve bu yayının içeriği, Sırp soykırımı, asimilasyon, dinsel ve ideolojik baskılamalardır ve bu ulusa ‘‘kurban ulus’’

demıştır. Kurban ulusun en hızlı şekilde ulusal birliğini kurması gerektiğini savunmuştur. Bu yayın sayesinde sadece entelektüeller arasında kalmamış her alana ulaşabilmiş ve ulusal birlik çağrısında bulunmuştur. Ayrıca Sırp entelektüeller kadim ulus olma iddialarını dayandırdıkları tarihsel olayarı eğitim sisteminin içerisine sokmuş ve toprak talebini gençlerin zihinlerine aşılamışlardır.

Sırp eğitim sistemi 20. Yüzyılda Osmanlı Devleti'ne karşı ayaklanan Sırları, Sırp Ulusal Devleti'nin kurucuları olarak anmıştır. Örneğin bir Sırp tarihi kitabı, Sırların anavatanının yalnızca Sırp Krallığı olmadığını Drina, Tuna, Sava ırmaklarının ötesinde yaşayan birçok insanın Sırça konuştuğunu, Sırp şarkıları söylediğini, Sırp Krallarını andığını ve Sırp kahramanlarıyla gurur duyduğunu belirtmişti (Jelavich, 1990: 197).

Ayrıca bu dönemde Ortodoks Kilisesi Sırp Milliyetçiliğinin ruhani liderliğini yaparak onları milliyetçi bir savaşa hazırlamışlardır. 1989'da yayınladıkları ulusal program ile Ortodoks din adamları, ülkenin ve dünyanın çeşitli yerlerine dağılmış haldeki Sırların bir araya getirilmesi çağrısını yineledi (Sancaktar, 2008: 92-93). 1989 da Sırbistan Sosyalist Cumhuriyeti'nin başkanı seçilen Milosevic'in amaçları şu şekildedeydi; (i) Kosova ve Vojvodina'nın özerkliklerine son vermek ve Sırbistan yönetimini merkezileştirmek, (ii) Yugoslavya'nın yetkilerini azaltarak Büyük Sırbistan'ı kurmak. Bu amaçlar doğrultusunda Bosna-Hersek ve Hırvatistan topraklarında savaşa giren Milosevic'in, milliyetçiliği yaymasını kolaylaştıran bir başka araç ise medya olmuştur. Birleşik tek Sırbistan'ın propagandası yapan medya, tarihi çarpıtarak Sırp halkının etnik nefret duygusunu körükledi (Sancaktar, 2008: 94). Bu sayede etnik şiddet, hem halkı etkisi altına alan seçkinlerin hem de tabandaki halkın etnik iletişim ve etkileşimlerinin bir sonucu olarak doğdu. Bu şiddet halkın kendi çıkarları için olabiliyordu, halk toplumsal şiddetin bir parçası gibi görünüyordu.

Bu süreçte Milosevic halkın etnik nefret söylemleri ile besleniyordu. Miloseviç özerk Kosova'yı 1987 yılında ziyaret ettiğinde, yerli Sırp halkın her durumda arkasında duracağını ve herhangi bir tehlike anında Arnavut Komünistlerin ellerinden Sırları kurtaracağını belirtmiş ve kimsenin Sırları yenmeye hakkının olmadığını vurgulayarak milliyetçi duyguları körüklemişti. Ayrıca 1989 yılında, Kosova'nın özerkliği kaldırıldıktan üç ay sonra, Kosova Savaşı'nın 600'üncü yıldönümünde, Yugoslavya tarihinin en büyük Sırp milliyetçiliği kutlaması düzenlenerek adeta bir gövde gösterisi yapıldı ve Kosova meselesi Sırp milliyetçiliğinin temel simgelerinden biri haline getirildi (Biondich, 2011: 199-201).

Vuk Draskovic Bosna da herhangi bir Sırp'a birkaç litre kan borcu olmayan bir Hırvat bulunmadığını söylüyor ve bu sebeple Sırların Hırvatlara karşı olan savaşını anlaşılabilir olduğunu savunuyordu. Bu konuşmasında Draskovic kurban ulus ve intikam ateşi arasındaki bağlantıya dikkat çekiyordu. Ayrıca Bosna da Sırp cesetleri halkın gözü önünde toplu mezarlardan çıkarılmış ve kiliseye uygun yeniden defin işlemleri yapılmıştı. Bu merasimlerden biri sırasında Belgrad Radyosu gömülmek üzere yan yana dizilen tabutların uzunluğunun bir buçuk kilometreyi aştığını söylemiş ve böylece katliamın boyutlarına dikkat çekerek çekilen acıların toplumsal hafızada yer etmesi sağlamıştı. Söylemler üzerinden ciddi bir manipülasyon yapılmış ve halkın milliyetçi duyguları ateşlenmeye çalışılmıştı (Denich, 1994: 381-382; Biondich, 2011: 201). Geçmişin acı günleri ortaya çıkarılarak sonraki neslin şiddete meyilli ve tarihsel travmaların intikamını hiç acımadan alması kaçınılmazdı. Tarih tekerrür etti ve kurban olarak anılan halk yeni kurbanlar yarattı, Sırp milliyetçiliğinin acısını en sert şekilde tecrübe edenler Boşnaklar ve Hırvatlardı.

Sırp hegemonyasından korkan Sloven ve Hırvat milliyetçilikleri kendi ulus devletlerini kurmak üzere çalışmalara başladılar. 1990 yılında her bir sosyalist cumhuriyet çok partili seçimler düzenleme planı yapmış ve ilk seçimler Slovenya ve Hırvatistan'da gerçekleşmişti. Sonuçta, 1991 yılında, Milan Kucan Slovenya'nın ilk başkanı olmuş, Yugoslavya'nın zor kullanılarak devam ettirilmesi fikrine karşı çıkmış ve aynı yılda Slovenya'nın bağımsızlığı ilan edilmişti. Benzer şekilde Hırvatistan'da bağımsızlık ilan etmiş ve 1970'lerin yasaklı siyasilerinden eski Partizan General Franjo Tudjman'ın milliyetçi Hırvatistan Demokratik Birliği partisi iktidar için savaşılmaya başlamış, sonuçta % 41 oy almıştı. Slovenya ciddi bir etnik azınlık nüfus barındırmadığından süreç yumuşak geçmişti. Fakat Hırvat milliyetçiliği tıpkı Sırp milliyetçiliği gibi kadim devlet olma iddialarıyla yola çıkmış ve araçsallaştırmalar yoluyla bu çabasını meşru kılmaya çabalamıştı (Güler, Emiroğlu, 2019, s:1289). Hırvat topraklarına yerleşen Sırlar için "son çare" kabul edilen katolikleştirme, sürgün ve imha etme politikaları uygulanmaya başlandı. Büyük Sırbistan projesine karşı Ante Starcevic Büyük Hırvatistan projesini sundu. Ona göre Sırlar böyle bir istekle hareket ediyorsa Hırvatlar da Sırlardan arınmış bir toprak isteme hakkına sahipti. Tek tip, tarihsel ve kültürel bir Hırvat kimliği oluşmadığından Starcevic, Büyük Hırvatistan olarak tahayyül ettiği

topraklar üzerinde hak elde etmek amacıyla etnik sınırları kendi oluşturmaya yöneldi. Bu sırada Hırvat ulusunun devletleşme sürecinin tarihsel sürekliliğine vurgu yapılarak, XX. yüzyıldaki Hırvat Krallığı, 1941’de kurulan Bağımsız Hırvat Devleti ve YSFC içerisindeki Hırvatistan Federe Cumhuriyeti’nin birbirinin ardılı olduğu ve sonraki aşamanın tam bağımsız Hırvatistan devleti olacağı üzerinde duruldu (Sancaktar, 2008: 95). Aynı zamanda Bosna-Hersek toprakları Hırvatlarca ele geçirilmek istendiğinden Boşnakların “Müslümanlaştırılmış Hırvatlar” olduğu iddia edilerek, hak iddiaları meşruiyet zeminine taşınmaya çalışıldı (Denich, 1994: 373)

Hırvat milliyetçiliğinin ana figürü Tudjaman, söyledikleriyle halk içerisinde içselleştiriliyor ve halka Hırvatistan’ın yalnızca Hırvatlar için var olduğu fikri empoze ediliyordu. Tudjuman sembol manipülasyonların, yayınladığı kitapta tarih boyunca var olduğunu iddia ediyordu. 1945 tarihli Bleiburg Katliamı sosyalist Yugoslavya’da Hırvatların maruz kaldığı zulmü ispat eden bir simge olarak kullanılmıştı. Ayrıca birlik duygusu için Hırvatlara ekonomik olarak geri bırakıldıkları düşüncesi dayatılmaya başlamıştı. Nitekim 1990’da medya, üniversite ve devlet kurumlarından Sırp tasfiye edildiğinde ve yapılan anayasal düzenlemelerle Sırpın statüsü kurucu unsurdan azınlığa düşürüldüğünde ve Sırpça resmi dil olmaktan çıkarıldığında Hırvat halk bu politikaların destekçisi olmuştu (Sancaktar, 2008: 99). Sırpın açısından en acı verici milliyetçi sembol yeni Hırvat bayrağıydı, kırmızı beyaz karelerle dolu bir bayrak düşünülüyordu. Bu bayrağın kullanım sebebi Hırvatların kolektif kimliği Sırp toplumsal hafızasındaki travmalara temas eden semboller üzerinden şekillendirilmişti. Bayrak ve alfabe değişimi Hırvatlarda milliyetçiliğin aşırı yükselmesine neden oldu.

Yükselen bu aşırı milliyetçilikler ortak uzlaşma tabanı bulamayınca önce Sırp-Hırvat Savaşı, sonra 1992- 1995 arası Bosna-Hersek Savaşı tecrübeleriyle Balkanlar yeniden kanlı bir gösteri ile karşılaştı. Makedonya ve Bosna-Hersek bu iki kutup arasında bir ara yol bulmaya çalışsa da bunu başarmak mümkün olmadı. Sonraki dönemde bağımsızlık ilanları, etnik çatışmalar ve katliamlar birbirini izledi. Sonuçta, Tito dönemi boyunca tek çatı altında yaşayan Balkan halkları, milliyetçilerin araçsallaştırmalarının etkisiyle kendi ulus-devletlerini kurma politikalarına yöneldiler. Berlin Duvarı’nın yıkılmasından sonra Avrupa’da bütünleşme ve iş birliğine yönelik iyimser bir hava oluşurken, tam aksine, yükselen Balkan milliyetçilikleri Yugoslavya’nın dağılmasına sebep oldu (Petković, 2013: 10).

Sonuç

Bireylerin ortaklaşmalar üzerine kurduğu kolektif kimlikler, ne sebeplerle etnik çatışmalara yol açtığı incelenmiştir. Bu toplumsal hafızanın özellikle seçkin bireylerin araçsallaştırmalarıyla yaratılan güvenlik tehdidinin bir sonucudur. Milliyetçilik konusunda geliştirilen kuramsal yaklaşımlar bir yerde eksik kalmıştır, mesele sadece ortak nitelikler değil, grupların fizyolojik, psikolojik etmenlerini, yaşanan olaylar ve etkilediği bölgeler primordiyalist yaklaşımda altı doldurulamamaktadır. Kimliğin sosyal bir inşası vardır, bu etnik kimlikler arasındaki çatışmayı belki azaltabilirdi fakat tarihsel süreçte etnik çatışmaya destek olması için siyaseti kullanan milliyetçi seçkinler etnik şiddeti alevlendirmiştir. Yugoslavya’nın dağılışındaki en büyük etken kullanılan semboller, söylemler ve travmatik etnik soykırımlardır. Fakat Yugoslavya’nın dağılışı ile etnik kriz bir anda yok olmamıştır. Bağımsız devletlerde hala farklı etnik gruplar yaşamaktadır ve bu durum tarihin tekerrürü korkusu taşımaktadır. Bu bağlamda, demokratik siyasi kurumların kurulması, çok farklı kesimlerin temsilini mümkün kılan büyük koalisyonların kurulması, insan haklarına ve kültürel haklara saygının garanti altına alınması, nispi seçim sistemi gibi yapısal değişimler önerilmektedir (Çelik, 2011: 163-188). Fakat manipülasyonların, söylemlerin halkta kışkırtıcı bir tarafa yönelttiği gözler önündedir. Halk milliyetçilik faktörüne sıkı sıkı bağlıdır ve intikam arzusu bunu körüklemektedir. Sırpın kendi intikam için Hırvatları ve Boşnakları yok etme eğilimi bunun en büyük örneğidir.

Kaynakça

- Biondich, M. (2011). *The Balkans: Revolution, War, & Political Violence since 1878*. Oxford: Oxford University Press.
- Brass, P. R. (1991). *Ethnicity and Nationalism: Theory and Comparison*, New Delhi: Sage Publications.
- Çelik, A. B. (2011). *Etnik Çatışmaların Çözümünde Siyaset Bilimi ve Uyuşmazlık Çözümü Yaklaşımları, İçinde: Çatışmadan Uzlaşmaya: Kuramlar, Süreçler ve Uygulamalar* (Ed: N. Beriker), İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 163-188.
- Denich, B. (1994). *Dismembering Yugoslavia: Nationalist Ideologies and the Symbolic Revival of Genocide*, *American Ethnologist*, 21(2): 367-390

- Eller, J. D. & Coughlan, R. M. (1993). The Poverty of Primordialism: the Demystifications of Ethnic Attachments, İçinde: Ethnic and Racial Studies (Ed: Anthony D. Smith), Londra: Routledge, 183-202.
- Emiroğlu, H. (2013). Uluslararası Politikada Yaşanan Dönemsel Gelişmelerin Balkanlar Bölgesine Etkisi ve Yarattığı Güvenlik Sorunları, Avrasya Etüdleri, 44: 111- 140.
- Hah, C. & Martin, J. (1977). Towards a Synthesis of Conflict and Integration Theories of Nationalism, World Politics, 27(3): 361-386.
- Hechter, M. (1975). Internal Colonialism: The Celtic Fringe in British National Development, Londra: Routledge.
- Hobsbawm, E. J. & Ranger, T. (1983). The Invention of Traditions, Cambridge: Cambridge University Press.
- Hobsbawm, E. J. (1990). Nations and Nationalism since 1780, Cambridge: Cambridge University Press.
- Jelavich, C. (1990). South Slav Nationalisms: Textbooks and Yugoslav Union Before 1914, Ohio: Ohio University Press.
- Petković, A. D. (2013). SAD i Raspad Jugoslavije: Američka Diplomatiya i Balkanski Konflikt 1989-1995, Doktorska Disertacija, Univerzitet u Beogradu Filozofski Fakultet.
- Sancaktar, C. (2008). 1980 Sonrası Yugoslavya’da Sırp ve Boşnak Milliyetçiliği, Uluslararası Balkan Kongresi, 89-121.
- Tudjman, F. (1990). Bespuca Povijesne Zbiljnosni, Zagreb: Matica Hrvatska.
- Yaşın, G. K. (2006). An Era Ends in the Balkans, Birleşmiş Milletler Türk Derneği Dergisi, 14.

LGBT-İ BİREYLERİN KİMLİK BULMA SÜRECİ VE YAŞADIKLARI TOPLUMSAL SORUNLAR ÜZERİNE NİTEL ARAŞTIRMA

Simge GÜLER

Simgeguler141@gmail.com

0009-0006-7690-5043

Özet

Türkiye de dezavantajlı konumda olan LGBT-İ bireylerinin kimlik bulma süreçleri ve toplumda yaşadıkları problemler literatür de çalışmamış kısımlardandır. Demografik veriler ile mülakat sorularını karşılaştırarak araştırma sorumuza çözüm bulmak ve literatüre katkıda bulunmak amaçlanmıştır. Veriler, yarı yapılandırılmış mülakat tekniği kullanılarak değerlendirilmiştir. Görüşmecilerin 7 tanesi ile online platformlarda görüşülürken 5 katılımcı ile yüz yüze mülakat yapılmıştır. Araştırmada LGBT+İ bireylerinin kimliklerini açıklama ve anlama süreci ile, toplumsal sorunlara değinilmiştir.

Anahtar Sözcükler: LGBT+İ, Kimlik, Gay, Lezbiyen, Biseksüel, Panseksüel, İnterseksüel, Transseksüel

Abstract

The identification processes of LGBT-I individuals who are disadvantaged in Turkey and the problems they experience in society are among the parts that have not been studied in the literature. It was aimed to find a solution to our research question and contribute to the literature by comparing demographic data and interview questions. The data were evaluated using semi-structured interview technique. While 7 of the interviewees were interviewed on online platforms, 5 participants were interviewed face-to-face. In the research, the process of explaining and understanding the identities of LGBT+I individuals and social problems were addressed.

Keywords: LGBT+I, Identity, Gay, Lesbian, Bisexual, Pansexual

Giriş

Söz konusu kurulun destek ve katkılarıyla gerçekleştirilen bu çalışmada, Türkiye de LGBT+İ bireylerinin kimlik bulma süreçlerini anlayarak, toplumsal alanda yaşadıkları sorunlara değindik. Bu sonuç raporunda, öncelikle kavramsal çerçeve başlığı altında araştırmanın konusu, amacı, kapsamı, veri toplama yolu ve teknikleri ile kullanılan kavramlara değinildikten sonra, alana ilişkin genel bilgiler verilecektir. Alan araştırmasına ilişkin bulgular değerlendirilerek, sonuç ve öneriler bölümü ile rapor tamamlanacaktır.

Araştırmanın Konusu

Bu çalışmada; LGBTİ bireylerin sosyal yaşamlarında karşılaştıkları sorunlar, kimliklerini bulma süreci, aile ve sosyal çevrelerinden aldıkları tepkiler, kimlikleri sebebiyle karşılaştıkları olumlu veyahut olumsuz durumlar araştırmanın konusunu oluşturmaktadır.

Araştırmanın Amacı

Toplumsal anlamda birçok olumsuz tutum ve davranışlara maruz kalan LGBTİ bireyler ruhsal ve fiziksel açıdan belirli problemlere karşılaşmaktadırlar. Bunu literatür taraması yaptığımız zaman Gizem Beycan Ekitli ile Mahire Olcay Çam'ın yaptığı "Bakım Sürecinde Zorlandığımız Alan LGBTİ'ye Yönelik Bir Gözden Geçirme" araştırmasında görmekteyiz. LGBTİ bireyler , farklı toplumlarda farklı bakış açılarıyla karşılaşılır . Türkiye'de yaşadıkları kimliklerin onlara getirdiği olumsuzlukların incelenmesi araştırmamızın temel amacıdır.

Araştırmanın Problemi

Temel araştırma problemimiz şudur:

-LGBT+İ bireyler cinsel kimliklerini maskeli mi yaşarlar yoksa açık bir şekilde mi yaşamlarını sürdürürler?

Kimliklerini açıkladıkları zaman aldıkları tepkiler sosyo-kültürel hayatlarını nasıl ve ne ölçüde etkilemektedir?

Araştırmanın Kapsamı

Yapılacak araştırma da Türkiye'nin farklı bölgelerinden en az 10 katılımcıyı evren olarak kabul ediyoruz. Bu mülakatlar sonucunda doyum noktasına ulaşırsa daha fazla kişi ile görüşme yapılmayacaktır. Çalışmaya katılan katılımcılara kartopu örnekleme yöntemi kullanılarak ulaşılabilecektir. Kartopu tekniği, evreni oluşturan birimlere erişmenin zor olduğu veya evren hakkındaki bilgilerin (büyüklük ve bilgi derinliği vb.) eksik olduğu durumlarda kullanılmaktadır (Patton, 2005). Bu teknik, zengin veri elde edilebilecek kişi ve kritik durumlara odaklanmakta ve evrene, bu kişi ve kritik durumları takip ederek ulaşmaktadır (Creswell, 2013). Özellikle nitel araştırmalarda kartopu örnekleme yöntemi, toplumun marjinal grupları, kanun dışı işler yapan kişiler ile toplumun genel davranışlarından sapma gösteren gruplara ulaşmak için kullanılan bir yöntemdir (Neuman & Robson, 2014). Katılımcı sayısı belirlenirken veri çeşitliliği ve analiz kolaylığı arasında denge sağlanacaktır. Araştırmaya katılan eşcinsel bireylerin 18 yaşından büyük olması, kendisini gay, lezbiyen, biseksüel ve transseksüel olarak tanımlıyor olması esas kabul edilmiştir.

Veri Toplama Tekniği

Araştırma yöntemi belirlendikten sonra uygun görüşme formu hazırlanacaktır. Araştırmaya katılacak gönüllü katılımcılar için duyuru yapabilecek kişi ve kurumlar ile iletişime geçilecektir. Katılımcılar için çalışmanın amacını içeren ve katılımcıların bilgi gizliliğinin korunduğunu belirten aydınlatılmış onam formu düzenlenecektir. Bu form görüşme öncesinde katılımcı ve araştırmacı tarafından imzalanacak formun nüshaları taraflarda kalacaktır. Yapılan görüşmelerin dört tanesi araştırmacının ve katılımcıların belirlemiş olduğu ortamlarında dört tanesi ise ülkenin farklı bölgelerinde yaşamaları nedeniyle interaktif olarak zoom ve skype programları üzerinden gerçekleştirilecektir. Araştırma verileri toplanırken yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilecek bu görüşmelerde görüşme formu kullanılmasının yanı sıra katılımcılara ilişkin demografik bilgilerin hızlı ve sistemli bir şekilde toplanabilmesi için ek 1'de yer alan Kişisel bilgi formu kullanılacaktır. Araştırmanın verilerinin toplanmasında kullanılan temel araç yarı yapılandırılmış görüşmeler olacaktır. Araştırmalarda kullanılan nitel araştırma deseni, gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı algıların ve olayların gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya komasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma olarak tanımlanmaktadır. Çalışmanın amacını yansıtabilmesi için katılımcıların kendi deneyimlerini paylaşmaya ihtiyaç duyulmaktadır. Bu yüzden saha çalışması nitel araştırma deseninde hazırlanmış olup, yarı yapılandırılmış görüşme yöntemi kullanılacaktır. Örneklem grubu kar topu tekniği ile ulaşılan sekiz adet LGBT bireyden oluşmaktadır. Kişilerin verecekleri cevaplar ile şekillenecek yeni sorular eklenecektir ve cevaplar birbirini tekrar etmeye başladığında ve doyum noktasına ulaşıldığında mülakat sonlandırılacaktır.

Alanda Yaşanan Güçlükler

Değindiğimiz konu hassas bir konu olarak nitelendirildiği için, mülakatlardan kaçan, ses kaydı almaya izin vermeyen katılımcılar olmuştur. Veyahut mülakatlarda bazı sorulara verilen cevaplar etik değerlere uymadığı için bulgularda belirtilmemiştir. “*Siz benim ses kaydımı sosyal medya aracılığı ile kullanıp beni linç ettirmezsiniz değil mi?*” sorusu en çok yöneltilen sorudur.

Araştırmada Kullanılan Temel Kavramlar

Yaptığımız araştırma sadece akademik açıdan kalmayacak ve toplumun bütün kesimlerine hitap edecektir. Bu nedenle, araştırmada kullanılan ve konuyla doğrudan ilgili olan bazı temel kavramların kısaca açıklanması yararlı olacaktır. Böylelikle hem çalışma konusunun sınırları daha iyi çizilecek hem de söz konusu kavramların hangi anlamda kullanıldığı açıklanarak kavram kargaşasından kaçınılacaktır. Çalışma boyunca kullanılan temel kavramlar şu şekilde açıklanabilir:

a) LGBT+İ:

LGBT+İ kavramı cinsel yönelimleri ve cinsel kimlikleri farklı olan bireylerin kendilerini tanımladıkları kelimelerin baş harflerinin birleşmesi ile oluşan bir kelimedir. LGBT+İ aslında LGBT+İ+Q+I+A kelimesinin kısaltılmışıdır. Bu kavramlar aşağıdaki gibidir:

- Lesbian – Lezbiyen
- Gay
- Bisexual – Biseksüel
- Transgender – Trans
- Transsexual – Transseksüel

- 2/Two-Spirit
- Queer
- Questioning
- Intersex
- Asexual
- Ally

b) Lezbiyen:

Lezbiyen bir kadın eşcinseldir: diğer kadınlara romantik aşk veya cinsel çekim yaşayan bir kadın.

c) Gay:

Eşcinsel, öncelikle eşcinsel bir kişiyi veya eşcinsel olma özelliğini ifade eden bir terimdir. Gey genellikle eşcinsel erkekleri tanımlamak için kullanılır, ancak lezbiyenler eşcinsel olarak da adlandırılabilir.

d) Biseksüel:

Biseksüellik, hem erkeklere hem de kadınlara karşı romantik çekim, cinsel çekim veya cinsel davranış veya herhangi bir cinsiyet veya cinsiyet kimliğine sahip insanlara romantik veya cinsel çekimdir; bu ikinci yön bazen panseksüellik olarak adlandırılır.

e) Transseksüel:

Transseksüel, cinsiyet kimliği tipik olarak doğumda atandıkları cinsiyetle ilişkili olandan farklı olan insanlar için bir terimdir. Bazen trans olarak kısaltılır.

f) İnterseks:

İnterseks, kromozomlar, gonadlar veya cinsel organlar da dahil olmak üzere, bir bireyin belirgin bir şekilde erkek veya kadın olarak tanımlanmasına izin vermeyen cinsiyet özelliklerindeki bir varyasyondur.

Çalışmadan Beklenen Yararlar

Bu çalışmadan beklenen yararlardan en büyüğü, LGBT+İ bireylerinin toplumsal sorunlarını ortaya koymak ve literatürde eksik kalan kısımlara yarar sağlamak olmuştur.

I. ARAŞTIRMA BULGULARININ DEĞERLENDİRİLMESİ**A) DEMOGRAFİK VERİLER****Tablo1: Yaş Dağılımı**

Yaş Grupları	
18-22	5
22-26	3
+26	4

5 kişi 18-22 yaş grubu içerisinde, 3 kişi 22-26 yaş grubu içerisinde ve geri kalan 3 katılımcı +26 yaş grubu içerisinde bulunmaktadır.

Tablo2: Cinsiyet Dağılımı

Cinsiyet	
Kadın	5
Erkek	4
Diğer	3

Katılımcılarımızdan 4 tanesi kadın, 5 tanesi erkek ve 3 tanesi cinsiyet kavramlarını saçma bulduğu için kendilerini "cinsiyetsiz" olarak tanımlıyor.

Tablo3: Cinsel Yönelim

Cinsel Yönelim	
Lezbiyen/Gay	5
Biseksüel	4
Transseksüel	1
Diğer	2

4 biseksüel, 2 lezbiyen, 1 panseksüel, 1 transseksüel, 3 gay ve 1 interseksüel olmak üzere toplam 11 kişi ile görüşme yapılmıştır.

Tablo4: Yaşadığı Yer

Kır	4
Kent	8

Katılımcılardan 4 tanesi hayatının uzun bir dönemini kırdı yaşayarak geçirmişken 8 tanesi kentte yaşamını sürdürmüştür.

Tablo5: İkamet Alanı

Aile	4
Tek Başına	6
Diğer	2

B) LGBT+İ

Katılımcılarımızın çoğu aile ilişkilerini “soğuk”, “belli muhtaçlıklara karşı bir birliktelik” olarak tanımlıyor.

P1: *Annem ve babamla genel olarak aramda hep bir mesafe vardır, birbirimize fazla karışmadan yaşamımızı sürdürmeye çalışırız, sıcak bir aile yapısından ziyade soğuk ve genel ihtiyaçları karşılayan bir aile yapısı diyebilirim.*

G1: *2.5 yaşında anneannem ile yaşamaya başladım, 3 yaşındayken babam öldü. Pek aile bağları güçlü birisi değilim. Annem ile aram çok soğuktur, iki yabancından fazlası değiliz.*

Katılımcılarımızdan bir tanesi ise diğerlerinin aksine daha samimi ve sıcak bir ailesi olduğundan bahsetti.

B2: *Ailem ile ilişkim her zaman çok iyi olmuştur., beni her zaman her açıdan desteklerler.*

Katılımcılara cinsel yöneliminizi fark ettiğinizde ne hissettiniz diye sorduğumuzda veriler aşağıdaki gibidir. Katılımcılarımızdan 4 tanesi bu konu hakkında çok tedirgin olmadıklarını ve aslında çok da küçük yaşta cinsel yönelimlerini anladıklarını söylediler.

P1: *Bu benim için bir aydınlanma dönemi olmadı çünkü küçüklüğümde beri aşkın ve buna benzer konuların fazlasıyla cinsiyetleştirildiğini düşünüyorum, fazla kasıntı geliyor bu durum. İlla bir kadına ya da bir erkeğe aşık olmaktan fazlası bence bu mesele. Her zaman ruha inanırdım.*

B3: *Anaokulundan beri farkındalığının olduğu bir durum bu. Aşkın aslında en saf olduğu çocukluk aşkı dönemimiz ve ben bu zamanda anlamıştım kendi yönelimimi.*

Katılımcılarımızın geri kalanı ise, korku, endişe ve kendinden nefret etme durumu yaşadıklarını söylediler.

G2: *Korktum. Bunun yıllarca yanlış olduğu öğretildi ve ben kadınlara karşı bir duygu beslemediğimi ya da cinsel anlamda onlarla bir şeyler yaşamak istemediğimi ve bir erkekten etkilendiğimi fark ettiğimde koşarak eve gidip kendimi sorgulayarak ağladığımı hatırlıyorum.*

İ1: *Ben kendimin farkına varamadan herkesin benim hakkımda bir görüşü vardı aslında, zorlayıcı bir kimlik içerisindeydim çünkü. İstemediğim cinsiyette yetiştirildim, tamamlanmamış olduğum vurgulandı, ne olduğumu anladığımda hayatımın büyük bir kısmı geçmişti. Kendimden nefret etmişim.*

Cinsel yöneliminizi sosyal çevreniz ile paylaştınız mı?

Katılımcılarımızın tamamı bu soruya “evet” cevabını vermiştir.

B4: *Sosyal çevremle paylaştım ve her zaman iyi yorumlar aldım. Çünkü seçemediğim bir ailedense seçtiğim ailemin beni yargılamayacağını çok iyi biliyordum. İlk en yakın arkadaşım ile paylaştım, benim ortaokul son sınıftan beri yakın arkadaşım çünkü aile kavramını onunla tattım ve ne yaparsam yapayım veya ne olursam olayın yargılamayacağını çok iyi biliyordum.*

T1: “ Yakın arkadaşlarım biliyor. Ben kimseye anlatmadan ve kendimi tanımlayamadan beni anlayan en yakın arkadaşım öğrenmişti ilk. Her zaman güzel yorumlar aldım.”

Arkadaş çevrenizi seçerken nelere dikkat ediyorsunuz?

Katılımcılarımızın bu soruya verdiği genel cevaplar şunlardır; “Saygılı.” “Kibar.” “Anlayışlı.”

L1: “ Yargılanmamaya dikkat ediyorum çünkü benim için bu konu hassas bir mesele. Ben rahatına düşkün ve kimsenin hayatına laf etmeyen bir insanım, karşımdaki herkese ‘sakin olabilirsin, ne olursa olsun seni yargılamayacağım.’ İmajını verebildiğime inanıyorum. Onlardan da bunu görmeyi bekliyorum.”

İ1: “ Saygı. Benim bütün ilişkilerimin temeli saygıdan geliyor. İnsanların birbirinden üstün olduğunu düşünmüyorum herkesin herkese saygı çerçevesinde yaklaşmasından yanayım. Saygılı insanları barındırıyorum çevremde.”

G2: “ İnsanın kendini eğitmesi gerektiğine iniyorum. Bunun kitapla ya da mekteple alakası yok. Hayat okulu diye bir şey var ve isterse dünyanın en iyi üniversitesinden dereceli mezun olsun, kendini eğitememiş çok fazla insan var. Bu yüzden çevremde kendini eğitebilen insanları isterim.”

Cinsel kimliğiniz dini görüşünüzü etkiledi mi?

Katılımcılarımızın 7 tanesi din ile pek ilgilenmediklerini söylerken 2 tanesi etkilediğini söylüyor. 3 katılımcımız ise etkilemediği yönünde fikirlerini beyan ediyor.

P1:” Hayır, hiçbir zaman Allah inancıyla arası güçlü olan birisi olmadım çünkü aile yapımda böyleydi. Annem evet aşırı inançlı bir kadın ama babam ve abilerim böyle değildi. Çok küçük yaşlarda sorgulamaya başladığım bir durum bu çünkü ben bana söylenen veya dayatılan şeyleri anında kabullenen birisi olamadım.”

G1: “ İlkokuldan beri dinden uzak büyüdüm. Bu tarz konuların insanları sınıflandırdığına inanıyorum. Bu yüzden etkiledi dersem yalan söylerim.”

B4: “Etkilemedi demek sanırım saçma olur. Dinde benim yerim yoksa ben o dine nasıl inanabilirim ki?”

Cinsel kimliğinizi- yöneliminizi paylaşmadıysanız eğer, maskeli bir biçimde yaşamak size nasıl hissettiriyor? Zorlanıyor musunuz?

Katılımcılarımız sosyal çevresinden ziyade ailesi ile paylaşmadığı için ailesi ile paylaşmayan 9 kişi de bu duruma artık alıştıklarını söylüyor.

P1: “ Bu durum yorucu ama alıştım. Abim eşcinsel olduğu için onun aldığı reaksiyonu gördükten sonra maskeli yaşamamın daha iyi olduğuna karar verdim. Çünkü küçük çocukken bile ‘Abin gibi**** olma!’ tehditleri ile büyüdüğüm için bu daha iyi geliyor bana.”

L2: “ Partnerlerimi genelde en iyi arkadaşım sanıyorlar, komik. Onlarla olan samimiyetime dikkat ettiğim sürece maskeli yaşamak zor gelmiyor.”

Türkiye de LGBT+İ bireyi olmanın avantajları ve dezavantajları nelerdir?

Katılımcılarımızın tamamı bu soruya avantaj olarak aynı cevabı verdi.

B3: “ Tek bir avantajı var o da dışlanan bir grup olarak görüldüğümüz için birbirimiz ile aramızdaki bağ.”

Dezavantajları nedir diye sordüğümüzde ise katılımcılarımızdan bazılarının verdiği cevaplar aşağıdaki gibidir.

T1: “ Ben çok defa ölüm tehdidi aldım, inanlar için Allah aşkına! Siz nasıl insanlarsınız, kimsiniz de bir insanın canını almakla tehdit ediyorsunuz! Ben canımla her gün tehdit ediyorum, yolum kesiliyor. Ben bu şekilde yaşamaktan artık çok sıkıldım.”

B2: “ İnsani hakların size çok görüldüğünü düşünün, yaşama hakkınızın bile elinizden alınmaya çalışıldığını... Bu yeterli sanırım.”

Eğer çalışıyorsanız, cinsel kimliğiniz- yöneliminiz iş hayatınızı nasıl etkiledi?

Katılımcılarımızdan şu an aktif çalışan 4 kişi var. Bu soruyu sordüğümüz dört katılımcımızdan 2 farklı cevap alıyoruz. 2 kişi iş yerinde kimliğini söylemediğini bu yüzden etkilemediğini söylerken 2 kişinin verdiği cevap aşağıdaki gibidir.

T1: “Sizce söylememe ihtimalim var mı? Ben Hukuk mezunuyum, bir süre avukat asistanlığı yaptım fakat fark edildiği gibi işten atıldım, bana ‘ Senin yerin hukuki bir merci değil! Geneleve gitmelisin!’ denildi.

İ1: “ Yazılım Mühendisliği mezunuyum, dereceli mezunum aslında. Ama yapmamam gereken bir şey yapıp işyerinde bir arkadaşımın samimi olup ona hayat öykümü anlattım, o ise ona anlattığım şeyi bir arkadaş gibi saklamak yerine patronuma anlattı ve son, kovuldum!”

Eğer karar merceği siz olsaydınız LGBT+İ bireyleri için neler yapardınız?

Katılımcılarımızın 9 tanesi evlilik ile alakalı bir yasal düzenleme yapmak istediklerini söylerken 3 katılımcımız Trans ve İnterseksüel bireyler için ameliyat ve kimlik çıkarma zorlukları hakkında yasal bir düzenleme getirmek istediklerini ifade ettiler.

B1: “ Kesinlikle evlilik hakkı, ben karşı cins ile evlenmek zorunda değilim. Bu nasıl bir baskı?”

T1: “ *Ameliyat ve kimlik alma süreci oldukça zor. Bunun kolaylaşması için bir kanun çıkarırdım sanırım.* ”
Elinizde hak olsa hangi ülkede yaşamak isterdiniz? Neden?

Katılımcılarımızdan 5 tanesi Kanada, 4 tanesi İskandinav ülkelerinde yaşamak isterken 1 kişi İtalya, 1 kişi Hollanda ve 1 kişi de Japonya da yaşamak istiyor.

G3: “ *Kanada. Kimsenin birbiri ile derdi yok, ekonomik açıdan daha ferah, özgürce yaşayabilirsin.* ”

T1:” *Yaşamak istediğim yerde yaşıyorum! İtalya da yaşıyorum, mesleğimi icra edebiliyorum ve mutluyum.* ”

LGBT+İ neden kendilerini gizlemek zorunda hissediyorlar?

Katılımcılarımızın bu sorudaki temel fikri “dışlanmamak” için olmakla beraber verilen cevaplardan bazıları aşağıdaki gibidir.

İ1:” *Dışlanmak, hor görülme istemiyoruz. Bu yüzden kendimizi gizlemek zorunda hissediyoruz. Özgür değiliz.* ”

L1: “ *Nefes almanıza, konuşmanıza, istediğiniz gibi yaşamamanıza laf edildiğini düşünün. Siz gizlemez miydiniz?* ”

LGBT+İ bireylerinin çoğu seks işçiliği alanında görülüyor, sence neden?

Bu soruya katılımcılarımız bu alanda genelde Trans bireylerin görüldüğünü ve zorbalıklardan dolayı sürüklendiğini söylüyorlar. Katılımcılarımızdan olan Trans birey ise aşağıdaki gibi cevap veriyor.

T1: “ *Ben Türkiye de yaşadığım bir dönem Tarlabası’nda çalıştım, bilirsiniz. Ailem beni evden attığı dönemde kendi mesleğimi yapamadığım evre de sürüklendiğim bir alan. Şey sanmayın, ‘Başka şeyler yapamaz mıydın? Hadi oradan!’ Bu düşündüğünüz gibi bir şey değil, bunu anlamak için yaşamamız lazım. Ben kendimi o bataklıktan kurtulana kadar kaç defa ölüm tehlikesi atlattım bilemezsiniz. Şu an orada çalışıyor olsaydım ve bunları anlatsaydım, öldürülebilirdim. Bu yüzden Türkiye de saklamaları çok daha iyi.* ”

Mülakatımızın sonunda katılımcılarımıza eklemek istedikleri son bir şey var mı diye sorduğumuzda aldığımız cevaplardan bazıları şu şekilde aşağıda belirtilmiştir.

L1: “ *Biz dışarıdan birisi değiliz, hor görülme hak etmiyoruz, insan gibi yaşamayı hak ediyoruz.* ”

İ1: “ *Bu konular hakkında bir fikriniz yoksa bile birileri ile konuşup fikir edinebilirsiniz, bir şeylere karşı çıkarken neye karşı çıktığınızı bilin.* ”

Sonuç

Araştırmada LGBT+İ bireylerinin kimliklerini bulma süreçlerinden yola çıkarak sosyal ilişkilerinde yaşadıkları durumları ele alındı. Bu kapsamda 12 LGBT+İ bireyi ile görüşülmüş olup mülakat sorularına cevap aranmakla birlikte bu konu ile alakalı literatürdeki eksik konulara değinilmesi hedeflenmiştir. Sorulara verilen cevaplar ışığında Türkiye’de LGBT+İ bireyleri aile bireylerinden alacakları tepkiler dolayısı ile aile üyelerine kendi cinsel yönelimlerini- kimliklerini açıklayamamış olup, eğitim seviyesi bir bağımsız değişken olmaksızın gördüğümüz bireylerin aile üyeleri LGBT+İ kavramına karşı çıkmaktadır. Araştırmamız kapsamında sorduğumuz diğer soru da sosyal çevreleri ile paylaşıp, paylaşmadıkları konusuna değindiğimizde ise katılımcıların tamamı sosyal çevreleri ile paylaştıklarını açıkladı, çevrelerinde bulunan insanları seçerken bütün katılımcıların aradığı en önemli kriter “ saygı ” olarak belirlenmiştir.

Cinsel yönelimin- kimliğin dini görüşü etkilediği konusu literatürde oldukça yer kaplamaktadır, Ali Ayten ve Evrim Anık tarafında yürütülen LGBT BİREYLERDE DİNİ İNANÇ, DİN ve TANRI TASAVVURU, DİNİ ve MANEVİ BAŞA ÇIKMA SÜRECİ adlı çalışmanın sonuç raporuna göre, cinsel yönelimlerini fark etmeleri ve dinin tutumunu öğrenmeleri sonrasında, katılımcıların çoğu dine dair bir sorgulama süreci yaşamıştır. Bu süreç sonucunda dini reddeden veya din tasavvurlarında değişikliğe gidenler olmuştur. Önemli bir kısmının da gelgitler yaşamaya devam etmeleri ve kararsızlık halinde oldukları anlaşılmıştır. Din hakkında net bir kararlarının olmaması durumu, kimlik arayışı (identity moratorium) durumu ile ilişkilendirilmiştir (Anık, Evrim, 2014). Bu çalışmada ise aynı sonuçlara varılmıştır. Katılımcıların çoğu kimliklerini bulma süreçlerinde tanrı inancını sorgulamaya başlamışlardır, bu sebepten ötürü cinsel kimliğin- yönelimin dini görüşü etkilediği düşüncesi doğrulanmıştır.

Cinsel yönelimin- kimliğin maskeli bir şekilde yaşanması yapılan bir araştırmaya göre zorlayıcı bir durum olmamaktadır. Türkiye de LGBT+İ bireyi olmanın avantajlarından görülen birlik ve beraberlik iç güdüsü ile dezavantajları oldukça fazla sıralanmıştır. Ezgin Taş’ın 2019 da yaptığı “LGBT’lerin Sosyal Dışlanma Yaşantıları” adlı doktora tezine baktığımızda Türkiye’de eşcinsellere yönelik olumsuz bir davranış olduğu bu duruma rağmen kadınların erkeklere göre eşcinsellere ve biseksüellere karşı daha olumlu tutumlar sergilediği kadınların ve eşcinsel bir tanıdıkları olanların eşcinselliğe yönelik tutumlarının daha olumlu olduğu; geleneksel köklere bağlı ve tutucu yapıda, dini inançları kuvvetli muhafazakâr kesimin ise daha olumsuz tutumlara sahip oldukları analiz esnasında bakılmıştır.

Katılımcılara yaşamak istedikleri ülkeler sorulduğunda aldığımız cevaplar refah seviyesi yüksek, herkese eşit haklar tanınan, geçimin daha kolay olduğu ülkeler sıralanmıştır. LGBT+İ bireylerinin hakların en fazla korunduğu ülkelerden birisi olarak düşündüğümüz Hollanda'dan ziyade Kanada cevabını almak hipotezimizin yanlışlığını kanıtlamaktadır. LGBT+İ bireyleri için evlenme süreci, İnterseksüel ve Transseksüel bireyler için kimlik alma ve ameliyat sürecinin zorluğu yapılan çalışmada göze çarpmaktadır.

Özellikle Trans bireylerin seks işçiliği alanında bulunması durumunu ise mülakat sorularına verilen cevap ışığında şu şekilde açıklayabiliyoruz, Trans bireyler toplumdan en çok dışlanan LGBT+İ bireylerindendir, bu yüzden çalışma alanından da dışlanmaktadır. Kendilerini ekonomik anlamda geçindirmek zorunda kaldıkları için bu alana yöneltilmişlerdir.

KAYNAKÇA

Creswell, J. W. (2013). Research Design: Qualitative, Quantitative, And Mixed Methods Approaches. New York: Sage

Esin Ezgin Taş (2019) LGBT+İ Bireylerin Sosyal Dışlanma Yaşantıları, Cezaevi Süreçleri ve Sosyal Hizmet İhtiyaçları

Neuman, W. L. & Robson, K. (2014). Basics Of Social Research. Toronto: Pearson Canada.

Patton, M. Q. (2005). Qualitative Research. New York: John Wiley & Sons, Ltd.

REŞAT MUHLİS ERKMEN (1891-1985)**Büşra ÖZKAN***Hitit Üniversitesi**Lisansüstü Eğitim Enstitüsü**Tarih Anabilim Dalı**busraozkaan@gmail.com***Özet**

Cumhuriyet döneminin önemli isimlerinden olan Reşat Muhlis Erkmen, 1891 yılında Bursa’da doğmuştur. Babası Bursa’nın köklü ailelerine mensup olan Nalbantzade Reşat Bey’dir. Çiftçi bir ailenin çocuğu olan Muhlis Erkmen’in tarıma olan ilgisi çocukluk dönemlerine dayanmaktadır. 1907 yılında İstanbul Halkalı Ziraat Mektebine giren Muhlis Erkmen 1911 yılında birincilikle mezun olduktan sonra Ankara Orta Ziraat okulunda hocalık görevine başlamıştır. 1916 yılında ise vatani görevi için askere gitmiştir. Bu süreçten sonra zootekni ve sütçülük ihtisası için Almanya’ya gönderilmiştir. Almanya’ya gittiği dönemde ise I. Dünya Savaşı sebebiyle geri dönmek zorunda kalan Erkmen, yurda döndüğünde İstanbul Halkalı Yüksek Ziraat Mektebinde hocalık görevine başlamıştır. İlerleyen dönemlerde İktisat Vekaleti Ziraat Müsteşarı olmuştur. 1923 yılında hocalık görevine geri dönmüş ve İstanbul Halkalı Ziraat Mektebinde rektörlük yapmıştır. 1927 yılında müsteşarlığa geri geçen Muhlis Erkmen, aynı yıl içinde Bursa’dan mebus seçilmiştir. 1931 yılında ise ziraat vekili olmuştur. 1931-1937 ve 1939-1942 yıllarında Tarım Bakanlığı yapmış ayrıca IV.-V.-VI.-VII. Dönemlerde Kütahya Milletvekilliği ve III.-VIII. Dönemlerde Bursa Milletvekilliği yapmıştır. “Atatürk’ün Tarım Bakanı” olarak adından söz ettiren Erkmen, cumhuriyet döneminin ve mesleğin ilk tarım bakanı olma özelliğini taşımaktadır. Tarımın temel yapı taşlarını oluşturan Erkmen başta Gazi Orman Çiftliği olmak üzere çeşitli bölgelere devlet çiftlikleri kurulmasına öncülük etmiştir. Erkmen’in Tarım bakanlığı döneminde tarımla ilgili kanunlar çıkartılarak tarıma destek verilmiştir. Ayrıca halkın çiftçilik yapması için onlarla yakın ilişkiler kurarak üretim için destekte bulunmuştur. Bu yoğun kariyer hayatının içerisinde edebiyatla ilgilenmeye devam etmiş ayrıca kendi alanına “Sütçülük” adında bir eser kazandırmıştır. 27 Haziran 1985 yılında vefat eden Muhlis Erkmen’in özellikle tarıma kazandırdıkları ve diğer alanlarda gerçekleştirdiği faaliyetler son derece önem arz etmektedir. Çalışmamızın amacı ise öncelikle Muhlis Erkmen’in tarım alanındaki çalışmaları ve ülkeye sağladığı kazanımlara ışık tutmaktır. Bununla beraber hocalık ve milletvekilliği yaptığı dönemler de incelenerek bütün olarak hayatı ve faaliyetleri ele alınacaktır. Çalışmamızın ana kaynaklarını ise T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı’nda yer alan belgeler, zabıt cerideleri, dönemin gazeteleri ve dergileri teşkil edecektir.

Anahtar kelimeler: Reşat Muhlis Erkmen, Tarım Bakanı, Milletvekili, Atatürk Dönemi, Tarım

SİYASİ TARİH SAYFALARINDA DOĞRU YOL PARTİSİ

Necla ÇABUK

Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi, nejlagbs@gmail.com

Özet

1 Kasım 1924'te Isparta'da doğan Süleyman DEMİREL, 1949'da İstanbul Teknik Üniversitesi İnşaat Yüksek Mühendisi olarak mezun olmuştur. 1955 yılından 1960 Darbesine kadar Devlet Su İşleri (DSİ) Genel Müdürlüğü yapmıştır. 1960 Darbesi sonrasında kurulan Adalet Partisine, 1961 yılında katılmış ve 18 Kasım 1964'te de partinin genel başkanlığına seçilmiştir. 1965 genel seçimlerinden 12 Eylül 1980 Darbesine kadar bilfiil Başbakanlık yapmıştır. 12 Eylül 1980 Askeri Müdahale sonrası Millî Güvenlik Konseyi kararıyla dört ay süreyle zorunlu ikame edeceği Zincirbozan'a gönderilen Süleyman DEMİREL, gitmeden bir gece önce (2 Haziran 1983) yeni bir partinin temellerini atmak amacıyla İsmet SEZGİN ve Necmettin CEVHERİ ile görüşmüştür. ANAP'a göre daha muhafazakâr, devletçi ve eşitlikçi bir politikayı izleyen Doğru Yol Partisi, muhafazakâr seçmenlere hitap etmek için dini ve milliyetçi imgeler kullanmıştır. Milli iradeyi üstün kılmak, milli birlik ve beraberlik bilincini uyandırmak, milli ve manevi değerlerin savunucusu rolünü üstlenmek, sosyal refahı gerçekleştirerek refahı tabana yaymak DYP'nin amaçları arasında sayılmıştır. Ayrıca tarıma dayalı sanayi gelişimini destekleyerek köylünün de şehirdeki yaşam koşullarına sahip olmasını amaçlamıştır. Demokrat Parti ve Adalet Partisinin siyasi mirasçısı olarak kabul edilen ve köylü partisi imajına sahip olan Doğru Yol Partisi (DYP) 23 Haziran 1983'te, Ahmet Nusret TUNA başkanlığında resmen kurulmuştur. DYP'nin kurulduğu ilk yıllarda, Süleyman DEMİREL partinin isim babası olduğu için "Demirel'in Yeni Partisi" de denilmiştir. 1986'daki ara seçimlerde, geçerli oyların %32,1'ini alan ANAP birinci parti olurken, DYP %23,5'ini alarak ikinci olmuş ve 4 milletvekiliyle meclise girmiştir. 6 Eylül 1987'de yapılan referandumla siyasi yasağı kalkan Süleyman DEMİREL, 24 Eylül 1987 tarihinde DYP'nin genel başkanlığına seçilmiştir. Süleyman DEMİREL'in Isparta milletvekili olarak girdiği 1987 seçimlerinde, yasaklı liderler arasında meclise girebilen tek lider olmuştur. 31 Ekim 1989'da Cumhurbaşkanı seçilen Turgut ÖZAL'ın yerine, ANAP Genel Başkanlığına Mesut YILMAZ geçmiştir. Cumhurbaşkanı Turgut ÖZAL ile Başbakan Mesut YILMAZ tarafından, iç ve dış politikadaki sorunların giderek büyümesinin ve ekonominin giderek bozulmasının ANAP'ın sonunu getireceği düşüncesiyle, erken seçim kararı alınmıştır. DYP, "21 Ekim Sabahı Yeni Bir Türkiye" başlıklı seçim bildirgesinde, iktidara geldiğinde hukuk devletini yeniden kuracağını, ekonomide istikrar ve kalkınmayı sağlayacağını, eğitimdeki sorunları çözeceğini, sosyal devlet ilkesi kapsamında çalışmalar yapılacağını, geçmişteki yolsuzlukların hesabını soracağını ve terör sorununa çözüm getireceğini vaat etmiştir. En dikkat çekici vaatleri ise, enflasyonu 500 günde %10'a düşürüleceği ve her haneye bir ev bir de araba anahtarı olmak üzere iki anahtar teslim edileceği olmuştur. 20 Ekim 1991'de yapılan erken seçimde, oyların %27,03'ü alarak birinci parti olan DYP 178 vekille meclise girmiştir. DYP-SHP koalisyonu, 20 Kasım 1991 tarihinde Cumhurbaşkanı Turgut ÖZAL tarafından onaylanan ve 30 Kasım 1991'de TBMM'de, güvenoyu alan Süleyman DEMİREL'in Başbakan, Erdal İNÖNÜ'nün Başbakan Yardımcısı olduğu DYP-SHP koalisyon hükümeti, görevine başlamıştır. 17 Nisan 1993'te, Cumhurbaşkanı Turgut ÖZAL'ın kalp krizi sonucu vefatı etmiş yerine de, mecliste yapılan seçim sonucunda Başbakan Süleyman DEMİREL cumhurbaşkanı olarak seçilmiştir. Süleyman DEMİREL'in yerine seçilen Tansu ÇİLLER Başbakanlığında da 25 Haziran 1993 tarihinde II. DYP-SHP koalisyonu hükümeti kurulmuştur. Tansu ÇİLLER genel başkanlığındaki DYP, 1995 seçimlerinde bir önceki seçime göre düşüş yaşamış ve üçüncü parti olarak meclise girmiştir. Birinci olan RP ile ikinci olan ANAP koalisyonunda anlaşamayınca ANAP-DYP koalisyonu olan ANAYOL hükümeti kurulmuştur. Ancak bu koalisyonda da anlaşmazlıklar çıkınca, RF-DYP koalisyonu olan REFAHYOL hükümeti kurulmuştur. Ancak, 3 Kasım 2002 genel seçimlerinde geçerli oyların %9,5 ini alan DYP, meclise girememiştir. Bu nedenle, Tansu ÇİLLER DYP Yedinci Büyük Kongre'sinde genel başkanlığa aday olmamıştır. Mehmet AĞAR, 815 delegenin oyunu alarak DYP Genel Başkanlığı'na seçilmiştir. 14-15 Mayıs 2005 tarihlerinde yapılan DYP Sekizinci Büyük Kongre'de de 1071 delegenin oyuyla yeniden genel başkanlığa seçilen Mehmet AĞAR, 22 Temmuz 2007 seçimlerine Anavatan Partisi ile birlikte girme kararı alınca, DYP resmen kapatılmıştır. 2007 genel seçimlerine "Demokrat Parti" olarak giren Mehmet AĞAR da seçimde barajın altında kalınca istifa ettiğinin duyurmuştur.

Anahtar kelimeler: Doğru Yol Partisi, Süleyman Demirel, Tansu Çiller, Koalisyon Hükümeti.

HATİCE TURHAN VALİDE SULTAN SEBİLİ ÖZELİNDE HATTAT RÂKİM EFENDİ VE SÂMİ EFENDİ MUKAYESESİ

Muharrem GÖKŞEN

Hitit Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı

muharrem.goksen@gmail.com

Özet

İslam yazı sanatı ilk dönemlerden itibaren sürekli bir tekâmül içerisinde olmuştur. Kur'an-ı Kerim'i en güzel şekilde yazma düşüncesi ve Hz. Peygamberin güzel yazıyı teşvik etmesi bu durumun önemli sebeplerindedir. Osmanlı Devleti yazı sanatına verdiği büyük değerle ekol sahibi hattatlar yetiştirmiştir. Osmanlı hat sanatı tarihinin önde gelen sanatkarlarından birisi olan Sâmî Efendi tarafından yazılan Yeni Camii sebil yazılarıdır. Celi Sülüs yazı türünde harf anatomileri, kompozisyon, hareketler ve tezyini unsurlar açısından önemli eserlerin başında gelmektedir. Bu özelliklerinin yanında sebil yazılarının asıl önemi hattat sayısının azaldığı dönemlerde yazı sanatının eğitim ve öğretiminde bir dönem eksiklik yaşanmış, yazı meraklıları edindikleri Yeni Camii sebil yazılarını inceleyerek bir anlamda hoca eksikliğini bu şekilde gidermişlerdir. Hat sanatı eğitiminde çeşitli malzemeler kullanılmakla birlikte en önemlilerinden birisi meşk kitaplarıdır. Aklâm-ı sitte içerisinde anılan Sülüs, Nesih, rik'a, divâni, ta'lik gibi yazı nevelerinde meşk kitapları bulunmasına rağmen, celi sülüs yazısında bir meşk kitabı bulunmamaktadır. Yeni Camii sebil yazılarının ayrıntılı geometrik incelemesini yaparak çizimlerin bir araya getirilmesi ile meşk kitabı hüviyeti kazanması sağlanmıştır. Sülüs ve celi sülüs arasındaki farklar belirlenmiştir. Celî sülüsün, sülüs yazısının büyüğü demek olmadığı farklı bir yazı türü gibi kendisine has ölçülerinin olduğu görülmüştür. Bununla beraber yapılan çizimlerde Osmanlı Hat sanatı tarihindeki bir diğer ekol sahibi Hattat olan Râkım Efendi ile karşılaştırmasını yaparak hat sanatındaki dönemsel farklar ve gelişmeler belirlenmiş bu alandaki bir eksiklik giderilmeye çalışılmıştır. Harf anatomilerinin yanı sıra tezyini unsurlar ve hareketler incelenmiş Sâmî Efendi'nin hareketlerde ve tezyini unsurlarda da önemli değişiklikler yaptığı görülmüştür. Sami Efendi ve Rakım Efendi'nin yazılarında kullandıkları imzalar karşılaştırılmış, Sâmî Efendi'nin imzasının Râkım Efendinin olgunluk döneminde kullandığı imza ile oldukça benzer olduğu görülmüştür. Sami Efendinin yazılarını Rakım Efendi ekolünde yazdığı, bazı yeniliklerde bulunduğu belirlenmiştir. Yapılan çizimlerde ayrıntıya yer verebilmek amacı ile Autocad programından faydalanılmış, ölçülendirilmede yazıda kullanılan kalem kalınlığı ile oluşan nokta, yarım nokta, cezm ve kalem kalınlığı gibi işaretler kullanılmıştır. Harflerin değerlendirilmesinde nokta ölçülerinin yanı sıra harflerin satırdaki, başlangıç ve bitiş istikametindeki açı değeri ve altın orana göre uyumlarına dikkat edilmiştir.

Anahtar kelimeler: Osmanlı Mimarisi, Yeni Camii Çeşmesi, Aklâm-ı Sitte, Yazı Anatomisi, Altın Oran

İSCEHİSAR TÜRKMEN MEZAR TAŞLARI

Hüseyin ÇETİN

Hitit Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı

huseyincetin0319@hotmail.com

Özet

Mezarlar bir milletin geçmişi ile olan bağımlı yansıyan en önemli unsurlardan biridir. Geçmiş hafızamızın taşla işlenmiş bir modeli şekllindedirler. Döneminin sanatsal, kültürel, sosyal ve inanç yapısını bize gerek sembollerle gerek işaret ve yazılarla yansıyan en önemli eserlerdir. Afyonkarahisar ili İscehisar ilçesinin sınırlarında yer alan Alanyurt, Olukpınar, Karaağaç ve Doğanlar olmak üzere 4 köyde yaptığımız çalışmalarda eski Türk geleneklerine ait mezar taşlarına rastladık. Afyonkarahisar konumu gereği geçiş bölgesinde yer alması Türkmen-yörük kültürünün bu bölgede oluşmasına olanak sağlamıştır. Bu mezar taşlarında ise farklı şekil ve motifler yer almaktadır. Cumhuriyet döneminde yapıldığı tespit edilen bu anıt eserlerin geçmişi hala yaşatmaya çalışan Türk geleneklerinin bir devamı niteliğinde olduğunu gördük. Bu süregelen gelenek, işlenerek yapılan her taşta farklı bir şekilde tezahür etmiş, yaşanan dönemi bize arşiv kaydı olarak sunmuştur. Türk-İslam tarihi açısından bütün yönleri ile değerlendirmeye çalıştığımız bu miras bize farklı bakış açıları kazandırmıştır. Mezar taşlarını kültürel ve sanatsal bir mirasımız olarak görüp korumaya ve belgelemeye ihtiyaç duyulmaktadır. Bu kültür ve gelenek yüzyıllarca oluşan birikimin bir yansıması olarak karşımızda duran özgün eserlerdir. Benzerleri Anadolu'nun farklı coğrafyalarında bulunur. Orta Asya'dan Anadolu'ya kadar farklı bölgelerden taşınan bu kültürel miras yaşatılmaya çalışılmış ve sonradan tarihin unutulmuş bir geleneği haline gelmiştir. Bölgede yapılan mezarlar genelde baş ve ayak şahideli olup az sayıda lahit mezarda bulunmaktadır. Mezar taşlarında yer alan başlıklar; dardağan, mahmudî fesli ve bölgeye özgü başlık olarak sınıflara ayrılmaktadır. Kitabelerinde kullanılan yazı mahalli üslupla yazılmıştır. Osmanlı son dönemi ile cumhuriyete geçiş döneminde yazıldığından kelimelerde harflerin kullanımı değişikliğe uğramıştır. Mezar taşlarında kullanılan malzeme mermer veya bölgeye özgü taş olmuştur. Mezar taşlarının yapımı ise, yörenin taş ocaklarında işlenmiş veya definden sonra bölgenin taşları kullanılarak yöresel ustalar tarafından yapılmıştır. Süsleme örneklerine bakıldığında zaman zaman Anadolu'nun her tarafından ortak bir kültür olduğu bilinmektedir. Bu dört köyde yaptığımız incelemelerde mezar taşlarının süslemelerinde; tüfekli, asalı, el motifli, ibrikli, kahve setli, insan yüzü, bitkisel ve geometrik figürlü olarak sınıflandırılmıştır. Değerlendirme ve sonuç bölümünde mezar taşlarının malzeme, teknik, süsleme açısından değerlendirilmesi yapılmıştır. Bunlar ilk defa tarafımızca tespit edilip çalışılmış ve ilk defa burada tanıtılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Afyonkarahisar, İscehisar, Mezar Taşı, Türkmen, Yörük, Bezeme

AHMET HAMDİ TANPINAR'DA ETKİLENME ENDİŞESİ***Dilşah Nur GÜNEŞ***Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi**Sosyal Bilimler Enstitüsü**Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Yeni Türk Edebiyatı Bilim Dalı, gunesdilsah96@gmail.com***Özet**

“Etkilenme Endişesi”, Amerikalı akademisyen Harold Bloom tarafından geliştirilen bir şiir teorisidir. Etkilenme endişesi şiir teorisinde, genç şairin selefine karşı duyduğu etkilenme endişesi ve bu endişe içinde kendi şiir erkini kanıtlama çabası ele alınmıştır. Şiir tarihinin şiirsel etkilenmeden ayrı tutulamayacağını ileri süren Bloom, bu teorisinde selefin halef üzerindeki etkisine dikkat çekmektedir. Ona göre, şiirsel etkilenme modern şairler için bir yazgıdır ve büyük şiir ise başarılı bir endişedir. Harold Bloom, güçlü şiirin etkilenme endişesiyle doğduğunu söyler. Bloom’un teorisini oluşturan altı revizyon kategorisi, özgün olma arzusu taşıyan halef konumundaki genç şairin kendini yaratma sürecinde geçmiş olduğu aşamalarıdır. Revizyon kategorilerinin ilki clinamen babaya öykünme, ikinci aşama tessera babanın otoritesini reddetme, kenosis aşaması babayı bastırma, daimonikleşme babaya karşı kendini daha güçlü görme, askesis babayla çekişme, apophrades aşaması ise babayı yüceltme şeklinde açıklanabilir. Türk edebiyatında da etkilenme endişesinin örnekleri görülmektedir. Bu çalışmanın konusu, Türk edebiyatı, sanatı ve kültürü için önemli bir şahsiyet olan Ahmet Hamdi Tanpınar’ın edebiyat dünyasında yaşadığı etkilenmeler ve bu etkilenmelerden kaynaklanan endişelerini Bloom’un teorisi çerçevesinde ele almaktır. Tanpınar, yazılarında hocası Yahya Kemal Beyatlı’ya olan hayranlığına ve onun kendisi üzerindeki tesirine sıkça değinmiştir. Tanpınar’ın, şiirine olan hayranlığından dolayı Yahya Kemal’i şiirsel baba olarak seçtiği görülmektedir. Söz konusu hayranlığın onda etkilenme endişesini de ortaya çıkardığı söylenebilir. Türk şiirinin büyük şairi olarak görülen ve kendi döneminde genç şairler tarafından örnek alınan Yahya Kemal, Türk edebiyatı için edebi bir babadır. Tanpınar, hocası ve edebi babası Yahya Kemal’in bir taklitçisi görünmemek için şiirine ne kadar hayranlık duysa da bu hususta onu takip etmemiştir. Yaşadığı dönemde Yahya Kemal’in taklitçisi, tilmizi olduğuna yönelik çıkan yazılar sebebiyle Tanpınar’da etkilenme endişesinin arttığı görülmüştür. Yahya Kemal’in taklitçisi, mukallidi yahut muakkibi olarak görülmekten rahatsızlık duymuş ve özgün olmaya çabalamıştır. Onun bu uğraşı etkilenme endişesinin bir göstergesidir. Yazılarında, Yahya Kemal dışında farklı isimlerden de etkilendiğine değinmiştir. Ayrıca Tanpınar’ın poetikasının oluşumunda etkisi olan diğer isimler Ahmet Haşim’in yanı sıra Fransız şairleridir. Tanpınar’ın bu etkilenmeleri aşma çabası onun kendi poetikasını oluşturması bakımından dikkat çekicidir.

Anahtar kelimeler: Etkilenme, Özgünlük, Etkilenme endişesi, Halef-selef.

*Bu çalışma, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Yeni Türk Edebiyatı Bilim Dalında, Doç. Dr. Cengiz Karataş danışmanlığında yürütülen “Etkilenme Endişesi Bağlamında Yahya Kemal Beyatlı ve Ahmet Hamdi Tanpınar” başlıklı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

SİNOP BALATLAR KİLİSESİ GEÇ DÖNEM İSKELETLERİ PALEOANTROPOLOJİK ANALİZİ

Melek Gül

Hitit Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Antropoloji Ana Bilim Dalı, gul718535@gmail.com

Özet

Kazı çalışmalarıyla gün yüzüne çıkarılan iskeletler, antropolojik araştırmaların temel malzemelerinden birini oluşturmaktadır. Eski insan kalıntıları üzerinde yapılan antropolojik çalışmalar, geçmiş toplumların sağlık durumları hakkında önemli bilgiler sağlar. Ayrıca, paleopatoloji bilimi ile de incelenen toplumların sağlık yapıları, olası salgın hastalıklar ve bireylerin ölüm nedenleri hakkında bilgiler elde edilmektedir. Bir toplumun genel sağlık durumu doğru bir şekilde değerlendirildiğinde, o toplumun yaşam tarzı, beslenme alışkanlıkları ve sosyo-ekonomik koşulları gibi faktörler hakkında önemli verilere ulaşılmaktadır. Çalışmanın kapsamında, 2020 yılı kazı sezonunda Sinop Balatlar Kilisesi Yapı Topluluğunda geç döneme ait 17. yüzyıl- 20. yüzyılın ilk çeyreği ile tarihlendirilen Osmanlı Dönemi Rum Ortodoks mezarlarından çıkarılan iskeletler incelenmiştir. İskelet materyallerin elde edildiği, Balatlar Kilisesi Yapı Topluluğu, Sinop il merkezindeki Ada Mahallesi, 24 pafta, 251 ada, 2 parselde yer almaktadır. Sinop tarihi açısından önemli bir arkeolojik alandır. Yapı Geç Helenistik Dönem, Roma – Bizans Dönemleri, Selçuklu Dönemi ve Osmanlı Dönemine ait farklı dönemlerini kapsamaktadır. Yapının adı, Robinson'un 1906 tarihli yazısında ve 1911'de bölgeyi gezen gazeteci W. Eleroy Curtis'in yazılarından oluşan kitapta da geçmektedir. Curtis, yapının bölgede yaşayan halk tarafından "Balat Kilisesi" veya "Mithridates Sarayı" olarak adlandırıldığından bahsetmiştir. Kalıntılar arasında günümüze ulaşabilen, duvarları fresklerle bezenmiş 20.yüzyılın ilk çeyreğine kadar kullanılmış kilise ise yapının adlandırılmasında önemli bir etkindir. Yapının terk edildiği dönemden, 2010 yılında kazının başladığı zamana kadar alan, sebze-meyve bahçesi, kilise yapısının da depolama-tütün kurutma gibi tarımsal faaliyetler için kullanıldığı bilinmektedir. Günümüzde ise, Balatlar Kilisesi Yapı Topluluğu, Sinop kent merkezinde yer alan çevresi yoğun yapılaşmaya maruz kalmasına rağmen önemini korumakta ve kazı çalışmaları devam etmektedir. T.C. Bakanlar Kurulu kararı, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın izinleriyle 2010 yılında Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi'nden Prof. Dr. Gülgün Köroğlu'nun başkanlığında başlayan kazı çalışmaları farklı bilim insanlarından oluşan bir ekiplerle devam etmektedir. 2020 yılı kazı çalışmaları sırasında tamamı basit toprak mezarlardan oluşan toplam 48 mezar açılmıştır; bunlardan 25'i çoklu gömü, 23'ü ise tekli gömülere aittir. Çoklu gömülerin bazılarında, en son ölen bireyin anatomik pozisyonda yerleştirildiği ve daha önce ölen bireylerin vücut kemiklerinin ise en son gömülen bireyin ayak ucunda toplandığı görülmektedir. Gömü türüne bakıldığında ise, genellikle iskeletler mezarlara uzanmış bir şekilde yerleştirilmiştir. Ölen kişi Hristiyan mezar geleneğine uygun olarak doğu-batı (atlas-sacrum) doğrultusunda sırt üstü yatırılarak gömülmüştür. Fakat bazı mezarlarda bu batı-doğu şeklinde de tespit edilmiştir. Eller, bazı mezarlarda değişiklik göstermekle birlikte genellikle karın-göğüs hizasında, cinsiyet ayrımı olmaksızın çapraz olarak bırakılmıştır. Kazı süresi boyunca, mezarlardan toplam 106 bireye ait iskelet bulunmuştur. Kazı alanında yapılan ilk incelemelere göre, bireylerin 44'ü erkek, 9'u kadın, 6'sı adölesan, 16 çocuk ve ve 8'i bebek'tir. 23 bireyin iskeleti dağılmış vaziyette ele geçtiği için cinsiyet ve yaşları labaratuavarda yapılacak inceleme sonrası verilecektir. Çalışmaya, ilk olarak literatür taraması yapılarak başlanmıştır. Kazıdan çıkartılan iskeletlerin laboratuvar ortamında temizlik-onarım işlemleri bitirildikten sonra bilimsel değerlendirmeleri yapılmıştır. İlk olarak iskeletlerin cinsiyet ve yaşları belirlenilerek, toplumun paleodemografisi çıkarılmaya başlanmıştır. Daha sonra iskeletler üzerinde, tespit edilen patolojik lezyonlar tanımlanmıştır. İlk incelemelerde, denize yakın bir toplum olması sebebiyle bazı bireylerde iskorbüt görülmüştür. Bireylerin dişlerinde ise çürük, apse ve aşınma gözlemlenirken, kafataslarında travma, diploe kalınlaşması, porotik hiperostozis; uzun kemikleri ve omurgalarında ise osteoartrit, osteofitler ile bazı patella ve calcaneus kemiklerinde entosepatiler belirlenmiştir. Özellikle ileri yaşlardaki bireylerde osteoporoz yaygın bir bulgu olarak öne çıkmıştır. Ayrıca bazı bireylerin tibia ve fibulalarında periostitis, sacrumlarında spina bifida tespit edilmiştir.

Anahtar kelimeler: Antropoloji, Paleopatoloji, Sinop Balatlar Kilisesi

KADINLARIN GIYSİ RENK TERCİHLERİ

Dr. Hacer YÜCEL

Hitit Üniversitesi

Teknik Bilimler Meslek Yüksekokulu

Tasarım Bölümü, hacercer@hitit.edu.tr

Gonca YEDİREN

Hitit Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Bileşik Sanatlar Anabilim Dalı, gonca.yediren0212@gmail.com

Özet

İnsan ışığa ilk hâkim olduğu andan itibaren renklerle gözünü açmıştır. Renkler insanların görme, algılama ve psikolojik durumlarını yansıtmalarında iyi bir araç olmuştur. İnsanlar duyuvarı yardımıyla rengi algılar, kültürel birikimleriyle de renklere ortak anlamlar yüklerler. Renklerin insan ruhu üzerindeki psikolojik etkilerievrensel olarak kabul edilmiş ve bilimsel olarak kanıtlanmıştır. Bu etkiler kültürden kültüre, toplumdans topluma ve kişilik yapılarına göre değişiklik göstermektedir.

Renk giysilerde dikkat çeken en önemli unsurdur. Giysilerde renk, kişilerin tarzını, zevkini yansıtmannın yanı sıra kimlikleri veya duygu durumlarının da görsel bir ifade biçimidir. Giyim sözsüz iletişim biçimi sayıldığından, bireylerin kendi benliklerini giysilere taşıyarak onları nasıl anlamlandırdıklarını bilmek önemlidir. Bireyler, giysilerini seçerken kendi benliklerini ve kimliklerini yansıtan özellikleri ararlar. Bu seçimler, kişisel tercihlerin yanı sıra sosyal çevrelerinden, yaşadıkları kültürden ve toplumsal normlardan da etkilenir. Giysilerin rengi, kesimi, deseni ve tarzı gibi unsurlar, bireylerin dünya görüşlerini, duygusal durumlarını ve hatta sosyal statülerini ifade etmelerine yardımcı olur. Renklerin ruh halini ve davranışları etkileyebileceği yaygın olarak kabul gören bir gerçektir.

Bu araştırma, kadınların giysi seçimleri ve giysi renk tercihlerinin belirlenmesi amacıyla yapılmıştır. Bu kapsamda renklerin psikolojik açıdan giysilere nasıl yansıdığı araştırılmıştır. Çorum'da yaşayan 202 katılımcıdan yüz yüze anket ile veri toplanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre; kadınların sosyal yaşantılarında sürekli farklı giysiler giymeyi tercih ettikleri ve yenilik arayışında oldukları belirlenmiştir. Kadınların kendilerini yenileme veya değişiklik yapma isteği, özgünlük ve benzersizlik arayışı olarak yorumlanabilir. Kadınların kendilerini iyi, enerjik hissettiklerinde en fazla kırmızı rengi, sonrasında neon renkleri tercih ettikleri görülmüştür. Kırmızı dikkat çeken bir renk olması, kadınların iyi hissettiklerinde özgüvenli oldukları şeklinde ifade edilebilir. Neon renkler ise enerji ve canlılıkla özdeşleştirildiğinden, giysilerde pozitif duyguları yansıttığı söylenebilir. Kadınların kötü hissettiklerinde ise en fazla siyah rengi sonrasında gri ve kahverengiyi tercih ettikleri saptanmıştır. Siyah rengin, güçlü ve güvende hissettiren bir renk olmasından dolayı, kadınların olumsuz duygularında siyah renk giysiler tercih etmeleri kendilerini güvende hissetmek istedikleri şeklinde yorumlanabilir. Kadınların duygu durumlarının giysi renk tercihlerini etkilediği belirlenmiştir.

Anahtar kelimeler: Giysi, Renk, Giysi renk

DİNİ EPİSTEMOLOJİ AÇISINDAN SAVUNMA VE TEODİSENİN BAŞARISI SORUNU

Feyzullah Askay

*Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü,
Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı
askay1225@gmail.com*

Özet

Kötülük problemi, teizmin tanımladığı anlamda mutlak iyi, güçlü ve bilgili bir Tanrı ile kötülüklerin uyumsuzluğu üzerine kuruludur. Bahsettiğimiz bu uyumsuzluk teistlere göre gerçek bir uyumsuzluk değil görünüşte uyumsuzluktur. Ateistlere göre ise bu uyumsuzluk gerçek bir uyumsuzluktur. Ateizmin bu uyumsuzluk iddiasına göre Tanrı kötülüğü biliyorsa, yok etmeye gücü varsa ve mutlak iyi ise o zaman kötülüklerin var olmaması gerekirdi.

Kötülük problemi, mantıksal ve delilci kötülük problemi olarak iki şekilde karşımıza çıkar. Mantıksal kötülük problemi apriori bir argüman olup kötülük ile Tanrı arasında mantıksal çelişki olduğunu söyler. Kötülük probleminin diğer versiyonu da delilci kötülük problemi olarak isimlendirilen aposteriori karakterli bir argümandır. Bu argüman gözlemlediğimiz kötülüklerin iyi, güçlü ve bilgili bir Tanrı'nın izin verebileceğinden çok fazla olduğu iddiasına dayanır. Bu yaklaşım mantıksal kötülük probleminden farklı olarak Tanrı ve kötülük arasında mantıksal anlamda uzlaşmaz bir yapı görmez. Ancak kötülükler Tanrı'nın varlığı ihtimalini düşük kılar. O halde salt kötülük problemi açısından bakıldığında Tanrı'nın varlığını yadsımak, kabul etmekten daha rasyonel bir tutumdur. Delilci kötülük problemine karşın Tanrı'nın kötülüklere izin vermesinin makul gerekçeleri sunulmaya çalışılır. Bu gerekçeler teodise kavramıyla ifade edilir. Ortaya çıkan bu teodiselerin ikna edici olup olmadığı epistemolojik yaklaşımlarımızla yakından ilişkilidir.

Dini önermelerin epistemolojik statüsü söz konusu olduğunda kabaca üç yaklaşımdan söz edebiliriz. Bunlardan ilki klasik temelci yaklaşımdır. Bu yaklaşıma göre teodiselerin ikna edici olup olmaması sağlam öncüllerle temellendirilip temellendirilememesi ile ilgilidir. Eğer bahsedilen ikna edicilikten kasıt düşünen herkesi ikna edecek, tüm sorunların üstesinden gelecek bir teodise ise böyle bir teodise yoktur. Ortaya konan tüm teodiselerin eleştiriye açık noktaları olduğunu gözden kaçırmamak gerekir. Zira teodiselere sadece ateistler karşı çıkmamıştır; teistler de birbirlerinin teodiselerini zayıf gördükleri noktalarda eleştirmişlerdir. Bir argümanın ikna edici olmasından kastedilen kesin kanıt olması değil, ihtimalli kanıt olmasıysa teodiselerin bu noktada başarılı olduğunu söyleyebiliriz. Delilci kötülük probleminin Tanrı inancını düşük ihtimal seviyesine görmesine karşın teodiselerin, kesin olmasa da Tanrı'nın kötülüklere izin vermesinin iyi nedenleri olabileceği iddiasıyla Tanrı'nın varlığını düşük ihtimal seviyesinden alması ve Tanrı inancını rasyonel olarak savunulabilir hale getirmesi açısından önemlidir diyebiliriz.

Tanrı inancına dair ikinci epistemolojik yaklaşım ise Fideizm dediğimiz yaklaşımdır. Fideizm teodisenin ikna edici olup olmaması üzerinden meseleyi okumamaktadır çünkü dine dair iddialar aklın değil imanın konusudur. Akıl pasiftir. İman ise irade işi olarak aktiftir. Bir tür tercihtir. Kişi inanmayı tercih ettikten sonra kendisine akli hiçbir gerekçeyle imanının yanlışlığı gösterilemez. Fideizm ılımlı ve katı olmak üzere ikiye ayrılır. İlimli fideizm imanın kalp işi olduğunu söylemekle beraber akli da tamamıyla bir kenara itmez. Akla ters olan reddedilmelidir. Dini önermeler akli aşan önermeler olmakla birlikte akla ters değildir. O halde onlara iman edilmelidir. İlimli fideizm mantıksal kötülük probleminin muhatabıdır çünkü mantıksal kötülük problemi Tanrı ile kötülük arasında mantıksal çelişki olduğunu savunur. Bu iddia savunma ile aşılabılır. Öte yandan delilci kötülük probleminin ilimli fideizme zarar veremeyeceği açıktır. Zira burada akli aşan bir durum olduğundan Fideist bu noktanın imanın konusu olduğunu söyleyebilir. Fideizmin katı versiyonu ise akla ters bile olsa bir şeye iman edilebileceğini söyler. Bu anlamda her iki çeşit kötülük problemi de bu yaklaşıma karşı tehdit oluşturmaz.

Son epistemolojik yaklaşım ise zamansal olarak en son ortaya çıkan reformcu epistemolojidir. Bu yaklaşım Tanrı inancının rasyonelitesini delilin gücüne bağlı gören hem ateistik meydan okumaya hem de Tanrı'nın varlığını delille ispat etmeye çalışan doğal teoloji yaklaşımına karşı çıkmıştır. Bu yönüyle klasik temelci görüşten ayrılır. Öte yandan Tanrı inancını temel kabul ederek fideizmin irrasyonelitesinden de kurtulmuştur. Tanrı'nın varlığı temel bir inanç ise o zaman Tanrı'nın varlığı rasyoneldir. Teodise açısından baktığımızda reformcu epistemoloji yanlıları, rasyonel olarak Tanrı inancına sahip olmakla birlikte teodiselerin açıklama gücünü yetersiz bulabilir. Reformcu epistemoloji çizgisinde kalarak teodisenin yeterli olmadığını ve Tanrı'nın kötülöklere neden izin verdiğini tam olarak bilmediğimizi iddia etsek de bu durum Tanrı'nın varlığı inancına zarar vermez.

Anahtar kelimeler: Tanrı, Teodise, Kötölük, Klasik Temelcilik, Reformist Epistemoloji, Fideizm

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN FİNANSAL TEKNOLOJİLERE YÖNELİK TUTUM VE BEKLENTİLERİ: İNTERNET BANKACILIĞI VE MOBİL UYGULAMALAR ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Semra DEĞER

Hitit Üniversitesi

Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu

Finans Bankacılık ve Sigortacılık Bölümü, e-mail adresi: semradeger93@gmail.com

Özet

Günümüzde, finansal teknolojilerin hızla gelişmesiyle birlikte internet bankacılığı ve mobil uygulamalar, yaşam tarzımızın temel bir parçası haline gelmiştir. Bu teknolojiler, bankacılık işlemlerini daha hızlı, daha kolay ve daha erişilebilir hale getirerek insanların günlük finansal yönetimini büyük ölçüde kolaylaştırmıştır. Özellikle üniversite öğrencileri, dijital çağın doğal bir parçası olarak bu teknolojilerden büyük ölçüde faydalanmaktadır. Onlar için, bankacılık işlemlerini yerel banka şubelerine gitmeden, herhangi bir zamanda ve herhangi bir yerden gerçekleştirebilmek önemli bir avantajdır. Bu bağlamda yapılan araştırmalar, internet bankacılığı ve mobil uygulamaların genç kullanıcılar üzerindeki etkisini daha derinlemesine anlamak ve gelecekteki gelişmeleri öngörmek için kritik öneme sahiptir. Bu araştırmalar, gençlerin finansal alışkanlıklarını, tercihlerini ve teknolojiye yönelik tutumlarını inceleyerek, finansal hizmetlerin dijital dönüşümünü anlamamıza yardımcı olur. Ayrıca, gençlerin bu teknolojileri nasıl kullandıklarını ve bu kullanımın finansal davranışları üzerindeki etkisini değerlendirerek, gelecekteki finansal hizmetlerin nasıl şekillenebileceğini tahmin etmemize yardımcı olur. Bu araştırmalar aynı zamanda finansal teknolojilerin gençlerin finansal okuryazarlık düzeylerine olan etkisini de inceler. İnternet bankacılığı ve mobil uygulamaların kullanımı, gençlerin finansal bilgi ve becerilerini artırabilir mi? Yoksa bu teknolojiler, finansal okuryazarlığı ihmal etmelerine mi neden olur? Bu soruların cevapları, gençlerin finansal geleceklerini şekillendirmede önemli bir rol oynar.

Bu araştırmanın temel amacı, internet bankacılığı ve mobil uygulamaların üniversite öğrencileri üzerindeki etkisini derinlemesine incelemektir. Bu teknolojilerin öğrencilere sağladığı avantajları ve finansal bilgi ile alışkanlıklar üzerindeki etkilerini anlamak, gelecekteki finansal okuryazarlık düzeylerini belirlemek açısından büyük önem taşımaktadır. Özellikle, internet bankacılığı ve mobil uygulamaların genç kullanıcılar arasında yaygınlaşmasıyla birlikte, bu teknolojilerin finansal okuryazarlık üzerindeki etkilerini anlamak daha da önem kazanmıştır. Araştırmanın verileri, Hitit Üniversitesi öğrencileriyle yapılacak bir anket çalışmasıyla elde edilecektir. Ankette, öğrencilerin demografik özellikleri, finansal alışkanlıkları ve internet bankacılığı/mobil uygulama kullanımına ilişkin çeşitli sorular yer alacaktır. Anket sonuçlarının analizi, öğrencilerin bu teknolojilere yönelik tutumlarını ve beklentilerini belirlemeye yönelik önemli veriler sağlayacaktır. Bu veriler, SWOT analizi ile değerlendirilecektir. SWOT analizi, internet bankacılığı ve mobil uygulamaların güçlü ve zayıf yönlerini, fırsatlarını ve tehditlerini belirleyerek gelecekteki gelişmeleri daha iyi anlamayı sağlayacaktır. Ayrıca SWOT analizi için mevcut literatürden elde edilen veriler de kullanılacaktır. İnternet bankacılığı ve mobil uygulamaların iç ve dış faktörlerini analiz ederek, gelecekteki fırsatları ve riskleri belirlemeye yardımcı olacaktır.

Anahtar kelimeler: Finansal Teknolojiler, İnternet Bankacılığı, SWOT Analizi

EĞİTİMİN KAN BAĞIŞI KONUSUNDA FARKINDALIĞA ETKİSİNİN İNCELENMESİ: VAKIF ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ

Hazal KURT

İstinye Üniversitesi

İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi
Sağlık Yönetimi, 210503004@stu.istinye.edu.tr

Şimal Ceren BOLELLİ

İstinye Üniversitesi

İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi
Sağlık Yönetimi, 210503036@stu.istinye.edu.tr

Dr.Öğr.Üyesi Gülhan KALMUK

İstinye Üniversitesi

İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi
Sağlık Yönetimi, gkalmuk@istinye.edu.tr

Özet

Arka Plan: Ülkemizde kan bağışına ihtiyacı olan birçok insan vardır. Özellikle kan bağışları hayat kurtarabilecek boyuttadır. Bu süreçteki en büyük problem ise doğru zamanda kan bulamamaktır. Ancak kan bağışının yeterli seviyede olduğunu söylemek mümkün değildir. Kan bağışı noktasında her ne kadar bilinçli birçok insan olsa da bilinçli olmayan ya da yeterli düzeyde bilince sahip olmayan kişiler de bulunmaktadır. Toplumumuzu bilinçlendirmek ve doğru zamanda ihtiyaç olunan kanı bulmak için bilinçlendirme faaliyetlerinin yapılması gerekir. Kan bağışına ilgi çekmek ve gerekli farkındalığı arttırmak eğitimler ile mümkün olabilmektedir.

Amaç: Proje, üniversite öğrencilerinin kan bağışına yönelik tutumlarının ölçülmesi, konuyla ilgili eğitim verilmesi ve alınan eğitimin kan bağışına yönelik farkındalığa olan etkisini araştırmak amacıyla planlanmıştır. Gönüllü kan bağışının artmasında özellikle üniversite çağındaki gençlerin farkındalığının artırılması gerekmektedir. Kan bağışı farkındalığının ise eğitim ile artırılacağı öngörülmektedir. Bu bağlamda çalışmada öncelikle öğrencilerin kan bağışına yönelik tutumları ölçülerek, sonrasında kan bağışının önemi konusunda eğitim verilmiş, en son aşamada ise alınan eğitimin öğrencilerin konuyla ilgili farkındalık ve tutumlarına olan etkisi incelenmiştir.

Yenilikçi Yönü: Yapılan literatür taraması sonucunda kan bağışına yönelik çok sayıda çalışmaya rastlanmıştır. Ancak bu çalışmaların tanımlayıcı ve betimleyici nitelikte olduğu görülmüştür. Bu çalışmayla öğrencilerin kan bağışına yönelik tutumu ölçüldükten sonra konuyla ilgili verilen eğitimle öğrencilerin farkındalığı arttırılmaya çalışılmıştır. Literatürde bu şekilde ön test-son teste tabii tutularak yapılan çalışmalara rastlanmamıştır. Bu nedenle araştırmanın kan bağışı tutumları üzerinde farklı bir bakış açısı getirmesi ve genç nüfusun kan bağışına yönelik farkındalığını arttırması hedeflenmiştir.

Metot: Projenin kapsamı doğrultusunda örneklem büyüklüğünü belirlemek için basit tesadüfi örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Evreni bilinen çalışmalarda örneklem büyüklüğü 0.05 hata payı ve %95 güven aralığında 217 olarak belirlenmiştir (Can, 2020). Evreni oluşturan lisans sağlık yönetimi ve lisans fizik tedavi ve rehabilitasyon bölümü öğrencilerine uygulanan anketler bir araya getirildi. Çalışmada kullanılan veri toplama araçları; Kişisel Bilgi Formu ve Kan Bağışı Tutum Ölçeği olarak belirlenmiştir. Kişisel Bilgi Formu, formdaki sorular yapılan literatür taraması sonucunda araştırmacılar tarafından hazırlanmıştır. Cinsiyet, yaş, sınıf, bölüm olmak üzere toplam dört sorudan oluşmaktadır. Kan Bağışı Tutum Ölçeği, ölçek, Çelik ve Güven (2015) tarafından geliştirilmiştir. Bireylerin kan bağışına yönelik tutumlarını ölçmek amacıyla geliştirilen ölçek 24 maddeden oluşmaktadır. Ayrıca ölçeğin, “Endişe, Toplumsal ve Sosyal Sorumluluk ve Toplumsal Görüş ve Anlayış” olmak üzere üç alt boyutu bulunmaktadır. Ölçeğin Cronbach-alpha güvenilirlik katsayısı ise 0,83 olarak hesaplanmıştır. Ölçek, kesinlikle katılmıyorum ve kesinlikle katılıyorum aralığında olmak üzere beşli likert tipindedir.

Anketler bilgisayar üzerinden dijital ortama aktarılarak analize hazır hale getirilmiştir. Verilerin analizinde ilk aşamada tanımlayıcı nitelikte analizler yapılmıştır. Tanımlayıcı özellikler sayı ve yüzde dağılımları ile hesaplanmıştır. Ölçek sorularına verilen cevapların ortalama değerleri hesaplanmıştır. Çalışmada elde edilen veriler analiz yapılmadan ölçeğin geçerlilik ve güvenilirlik düzeyinin tespit edilmesi için ön test ve son test için ayrı ayrı faktör analizi yapılmıştır. Faktör analizi sonucunda ön testin geçerlilik değeri KMO: 0,845, Cronbach alfa değeri 0,833 bulunmuştur. Son testin geçerlilik değeri KMO: 0,822 , Cronbach alfa değeri 0,757 bulunmuştur.

Araştırmada eğitimden önce kan bağışı farkındalık düzeyi tespiti için ön test ve eğitim sonrası değişimi tespit etmek için son test uygulanmıştır. Ön test ve son test arasında gruplar arası farkın tespiti için bağımlı gruplar t testi uygulanmıştır. İstatistiksel anlamlılık 0,05 düzeyinde kabul edilmiştir. Aktarılan veriler IBM SPSS 22.0 programı kullanılarak analiz edilmiştir.

Sonuç: Yapılan analizler sonucunda üniversite öğrencilerinde Kan Bağışı Farkındalığını eğitimin anlamlı olarak etkilediği ortaya çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kan Bağışı, Farkındalık, Tutum, Kan, Bilinçlendirmek

İSTATİSTİKTE AYKIRI DEĞER TESPİT YÖNTEMLERİ: EKONOMİK ÖZGÜRLÜKLER VERİSİ ÜZERİNE BİR UYGULAMA

Merve GÖK

Sivas Cumhuriyet Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Ekonometri A.B.D., gokmerve.0606@gmail.com

Necati Alp ERİLLİ

Sivas Cumhuriyet Üniversitesi

İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Ekonometri Bölümü, aerilli@cumhuriyet.edu.tr

Özet

İstatistikte aykırı değerler, bir veri kümesinde yer alan veriler ile diğer verilerin kıyaslanmasında çok büyük ya da çok küçük oldukları belirlenen değerlerdir. Aykırı değerler elde edilen analiz sonuçları üzerinde ciddi bir etki gösterebileceği gibi hiçbir etkiye de sahip olmayabilirler. Bir veri setinde aykırı değerlerin tespit edilmesi istatistiksel bakımdan çok önemlidir. Aykırı değerler hatalı veriler olmamaları halinde araştırmacılara sürecin nasıl düzeltilebileceği konusunda yardımcı olmaktadır. Aykırı değerler farklı sebeplerden dolayı ortaya çıkmaktadır. Bu sebeplerden en çok bilinenleri veri setindeki gözlemlerin doğal nedenlerinden kaynaklanarak kontrol edilemez olanlarıdır. Bunun yanı sıra ölçüm için kullanılan ölçüm aracının yetersiz olması veya yapılan yanlış okuma ve kaydetmeden kaynaklanan sebeplerdir. Aykırı değerlerin tespitinin yapılması, belirlenmesi ve değerlendirilmesi durumunda birbirinden farklı tanımlar yapılmakta ve farklı yöntemler kullanılmaktadır. Bu yöntemler tek değişkenli ve çok değişkenli yöntemler ya da parametrik ve parametrik olmayan yöntemleri içermektedir. Tek değişkenli analiz yöntemlerinin yalnızca tek değişkene ait aykırı değerlerin tespiti üzerinde çalışırken, çok değişkenli analiz yöntemlerinin ise birden fazla değişkeni baz alarak çalıştığı yöntemlerdir. Çok değişkenli veri setlerinde aykırı değerler birbirinden bağımsız olarak incelenebilmektedir. Bu şekilde incelenen bazı aykırı değerlerin doğru şekilde tespit edilmediği sonucuna ulaşıldığından bu tarz verilere çok değişkenli aykırı değer belirleme yöntemlerinin kullanılması önerilmektedir.

Ekonomik özgürlük kavramı; tercih özgürlüğü, mübadele özgürlüğü, rekabet özgürlüğü ve mülkiyetin korunması kavramlarının tamamını kapsayan özel bir kavramdır. Ekonomik özgürlük, bireyin devlet ve diğer örgütlü gruplar ile ilişkisindeki özgürlüğünü ifade eden, genel olarak kişinin hak ve özgürlüklerini bir arada tamamlayan önemli ve vazgeçilmez bir faktördür. Ekonomik özgürlükler genellikle kişilerin rahatça iktisadi faaliyette bulunabilmesi; bu faaliyetlerin uygulamaya konulması ve faaliyetlerin sonucunda elde edilen sonucun dışarıdan zorlama ve müdahale olmadan rahatlıkla kullanılabilmesi ve sahiplenilmesi olarak ifade edilmektedir.

Bu çalışmada iki farklı Ekonomik Özgürlükler veri setindeki aykırı değerlerin varlıkları araştırılmış ve elde edilen sonuçlar yorumlanmıştır. Literatürde sıklıkla kullanılan Heritage Ekonomik Özgürlükler ve Fraser Ekonomik Özgürlükler verileri üzerinde 8 farklı tek değişkenli aykırı değer belirleme yöntemi ve 3 farklı çok değişkenli aykırı değer belirleme yöntemi uygulanmıştır. Elde edilen sonuçlara göre Heritage 2024 verisi için Emek Özgürlüğü, Parasal Özgürlük ve Ticari Özgürlük değişkenlerinin hepsi için aykırı değerler bulunmuş iken Mali Sağlık ve Yargısal Etkinlik değişkenleri bakımından aykırı değerler bulunmamıştır. Tek değişkenli yöntemlerin sonuçlarına göre en çok aykırı değer olarak görülen ülkeler Kuzey Kore, Küba, Sudan, Venezuela ve Zimbabve oldukları belirlenmiştir. Çok değişkenli yöntemlerin sonuçları incelendiğinde ise en çok Afrika ülkelerinin aykırı değer olarak tespit edildiği söylenebilir. Fraser 2023 verisi için ülkeler incelendiğinde ise Sudan, Venezuela, Zimbabve, Libya, Mısır, Timor-Leste, Arjantin ve Katar ülkelerinin aykırı değer olarak belirlendikleri görülmektedir. Sonuçlara genel olarak bakıldığında küçük ve düşük gelirli Afrika ülkelerinin negatif tarafta aykırı değerler oluşturduğu, yüksek refah ve özgürlüklere sahip kuzey Avrupa ve zengin Asya ülkelerinin ise pozitif tarafta aykırı değerler oluşturdukları söylenebilir.

Anahtar kelimeler: Aykırı Değer, Ekonomik Özgürlükler, İstatistik, Heritage, Fraser

TIBBİ UYGULAMA HATALARI; HEMŞİRELİK ÖĞRENCİLERİNE YÖNELİK EĞİTİMLERİN ETKİNLİĞİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Hatice ŞAHİN

Bartın Üniversitesi

Sağlık Bilimleri Fakültesi

Hemşirelik Bölümü, haticesahin305@gmail.com

Nidanur KARATAŞ

Bartın Üniversitesi

Sağlık Bilimleri Fakültesi

Hemşirelik Bölümü, ndakrtas1906@icloud.com

Berika BÜYÜKATAR

Bartın Üniversitesi

Sağlık Bilimleri Fakültesi

Hemşirelik Bölümü, berika14@gmail.com

Anıl BAKLACI

Bartın Üniversitesi

Sağlık Bilimleri Fakültesi

Hemşirelik Bölümü, anilbklaci@hotmail.com

Öğr. Gör. Eda KES

Bartın Üniversitesi

Sağlık Bilimleri Fakültesi

Hemşirelik Bölümü, ekes@bartin.edu.tr

Özet

Giriş: Tıbbi hatalar bilgisizlik, deneyimsizlik, ilgisizlik veya kullanılan teknolojiye gibi birçok nedenden kaynaklanmakta, hasta ve yakınlarını, sağlık profesyonellerini ve sağlık sistemlerini olumsuz yönde etkilenmektedir.

Amaç: Hemşirelik öğrencilerinin tıbbi hata yapma eğilimleri ve tıbbi hatalarda tutumlarına tıbbi uygulama hataları eğitiminin etkisini belirlemektir.

Yöntem: Yarı deneysel olan bu araştırmanın evrenini Eylül 2022- Eylül 2023 tarihleri arasında Bartın Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü'nde öğrenim gören toplam 418 öğrenci oluşturdu. Örneklem evreni bilinen örneklem yöntemine göre 169 öğrenci olarak hesaplanmış ve 185 öğrenci ile araştırma tamamlanmıştır. Araştırmada hemşirelik öğrencilerine 'Tıbbi Uygulama Hataları Eğitimi' verildi. Eğitim öncesi ve eğitimden 2 hafta sonra ön test ve son test uygulandı. Araştırmanın verileri tanıtıcı bilgi formu, Hemşirelikte Tıbbi Hataya Eğilim Ölçeği (HTHEÖ), Tıbbi Hatalarda Tutum Ölçeği (THTÖ) ile toplandı.

Bulgular: Araştırmaya katılan öğrencilerin 75,1'i kadın, %24,9'u erkek, yaş ortalaması 20,200±1,607, %33'ü 1.sınıf, %23,2'si 2.sınıf, %24,9'u 3.sınıf, %18,9'u 4.sınıf idi. Katılımcıların %66,5'inin tıbbi uygulama hataları hakkında bilgi sahibi olduğu, %70,7'sinin derste, %51,2'sinin internette, %27,6'sının sosyal çevrelerinden bilgi edinmiştir. Öğrencilerin %16,2'si uygulama deneyimi içinde tıbbi uygulama hatası yapmış, 26,7'si bilgisizlik/tecrübesizlik nedeniyle tıbbi araç-gereci yanlış kullanmış, 26,7'si ilacın hazırlanma ve uygulanmasında steriliteye önem vermemiş, %13,3'ü yanlış bilgilendirme yapmış ve %13,3'ü yanlış ilaç uygulamıştır. Katılımcıların %30,3'u öğrencilerin, %25,9'u hemşirelerin uygulama deneyimi içerisinde tıbbi uygulama hatası yapıldığına şahit olmuştur. Öğrencilerin %60,4'ü ilacın hazırlanma ve uygulanmasında steriliteye önem verilmediğine, %31,2'si gereksinim duyulan bakım girişimlerini uygulanmadığına, %16,7'si yanlış zamanda ilaç uygulandığına ve yanlış bilgilendirme yapıldığına şahit olmuştur. THEÖ toplam puan ortalaması ön test değerine

($\bar{x}=212,313$) göre tıbbi hataya eğilim toplam son test değerindeki ($\bar{x}=227,302$) artış anlamlı bulundu. THTÖ ortalaması ön test değerine ($\bar{x}=3,440$) göre tıbbi hatalarda tutum genel son test değerindeki ($\bar{x}=3,804$) artış anlamlı bulundu.

Sonuç ve Öneriler: Verilen eğitim sonrası öğrencilerin tıbbi hataya eğilimleri düştü, tıbbi hata tutumları ise olumlu yönde arttı. Tıbbi uygulama hataları ile ilgili eğitim veya derslerin eğitim öğretim müfredat programlarına eklenmesi önerilmektedir.

Anahtar kelimeler: hemşirelik, tıbbi hata eğitim, tıbbi hata, öğrenci

Bu araştırma, 1919B012110510 proje numarası ile 2209-A Üniversite Öğrencileri Araştırma Projeleri Destekleme Programı tarafından desteklenmiştir.

İLK KEZ GEBE OLAN KADINLARIN DOĞUM AĞRISINA İLİŞKİN ALGILARI: BİR METAFOR ANALİZİ

Araş. Gör. Dr. Ayşenur DURMUŞ

Kastamonu Üniversitesi

Sağlık Bilimleri Fakültesi

Ebelik Bölümü /Ebelik Anabilim Dalı, aysenurdurmus@kastamonu.edu.tr

İrem EREN

Kastamonu Üniversitesi

Sağlık Bilimleri Fakültesi

Ebelik Bölümü, 2002iremeren@gmail.com

Tuğçe KARATAŞ

Kastamonu Üniversitesi

Sağlık Bilimleri Fakültesi

Ebelik Bölümü, karatast2001@gmail.com

Özet

Doğum ağrısı, sadece fizyolojik ve anatomik faktörlerden değil, aynı zamanda psikolojik ve sosyokültürel faktörlerden de etkilenir. Doğum ağrısı ile ilgili gebelere etkili bakım vermek, baş etme düzeylerini arttırmak, doğum konforlarını ve memnuniyetlerini yükseltmek ve doğum tercihlerini olumlu yönde etkilemek için öncelikle gebelerin ağrı ile ilgili algılarının tespit edilmesi ve bu doğrultuda anneleri daha iyi anlayarak bütüncül bakım sunulması gerekmektedir. Metafor bir algı aracı olarak görülmektedir ve genelde gizli kalmış alanlarla ilgili bilgi transferi sağlamaktadır. Fakat metaforyalnızca bir araç olarak görülmemeli bir düşünce mekanizması olarak düşünülmelidir.

Amaç: Çalışmamızda annelerin doğum ağrısına yönelik algılarının metaforlar yolu ile belirlenmesi amaçlanmıştır.

Yöntem: Araştırma kesitsel ve tanımlayıcı olarak yapılmıştır. Bu çalışma, olgubilim (fenomenoloji) deseninde tasarlanmış nitel bir araştırmadır. Nitel veriler metaforlar (mecazlar) yoluyla elde edilmiştir. Kastamonu Eğitim ve Araştırma Hastanesi Kadın Doğum Polikliniğine başvuran 37 hafta üzeri, ilk kez gebe olan ve araştırmaya katılmaya gönüllü gebeler çalışmaya dahil edilmiştir. Araştırma kapsamında yüz yüze görüşme yöntemi ile tanıtıcı bilgi formu ve metafor belirleme formu uygulanmıştır. Verilerin değerlendirilmesinde toplanan veriler, nitel araştırmalarda yaygın bir şekilde kullanılan içerik analizi tekniği kullanılarak analiz edilmiştir.

Bulgular: Çalışmamızdaki annelerin, yaş ortalaması $27,66 \pm 0,77$ olarak bulunmuştur. Çalışmamızda annelerin büyük bir kısmının (% 83,3) lise düzeyi ve üzeri eğitime sahip olduğu, % 47,2'sinin çalıştığı, % 86,1'inin çekirdek aile yapısına sahip olduğu, % 52,8'inin gelirinin giderine eşit olduğu, %66,7'sinin sosyal güvencesinin SSK olduğu saptanmıştır. Çalışmamızdaki annelerin % 72,2'sinin gebeliğini planladığı, % 27,8'inin gebelik döneminde doğum ağrısı ile ilgili eğitim aldığı, 19,4'ü ebe veya hemşireden eğitim aldığı saptanmıştır. Annelerin ürettikleri metaforlar incelendiğinde, metaforlar 6 farklı kavramsal kategoriye ayrılmıştır. Doğal ve yaşamsal süreçler kategorisinde, 4 annenin oluşturduğu 4 metafor; fiziksel yaralanmalar ve hastalıklar kategorisinde, 8 annenin oluşturduğu 3 metafor (Ayak kırılması-Kemiklerin kırılması-Vücut ağrısı/Genel ağrı); günlük fiziksel rahatsızlıklar kategorisinde 11 annenin oluşturduğu 1 metafor (Regl ağrısı); Akut ağrılar kategorisinde 6 annenin oluşturduğu 3 metafor (Diş ağrısı-Kasılma/kramp-Böbrek taşı düşürme ağrısı); Zorlayıcı fiziksel Deneyimler kategorisinde 2 annenin oluşturduğu 2 metafor; Soyut ve kavramsal acı tasvirleri kategorisinde 5 annenin oluşturduğu 5 metafor yer almaktadır.

Sonuç

Çalışmamızın sonucunda annelerin daha çok olumsuz metafor ürettiği belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Doğum, doğum ağrısı, doğum ağrısı algısı, Metafor

EVLİ BİREYLERDE EŞ DESTEĞİVE İLİŞKİ MUTLULUĞUNUN FARKLI EVLİLİK YAŞAM DÖNGÜLERİNE GÖRE İNCELENMESİ

Gözde ÖZKAN ŞÜKÜROĞLU

Hasan Kalyoncu Üniversitesi

Eğitim Bilimleri Fakültesi

Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı

gozdeozkan0@gmail.com

Ramin ALİYEV

Hasan Kalyoncu Üniversitesi

Eğitim Bilimleri Fakültesi

Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı

ramin.aliyev@hku.edu.tr

Özet

Bu araştırmanın amacı evli bireylerde ilişki mutluluğu ve eş desteğinin evlilik yaşam döngüsüne göre incelenmesidir. Bu amaç doğrultusunda araştırmanın desen nicel araştırma olarak belirlenmiştir. Bu çalışmada evli bireylerin farklı evlilik yaşam döngülerine göre eş desteği ve ilişki mutluluk düzeyleri cinsiyet, yaş, eğitim durumu, çocuk sayısı, evlilik şekli, çocukların buldukları gelişim evresi, anne ve babanın iş durumu gibi demografik değişkenler açısından incelenmiştir. Araştırmanın bağımlı değişkenleri; eş desteği ve ilişki mutluluğu, bağımsız değişkenler ise cinsiyet, yaş, eğitim durumu, çocuk sayısı, evlilik yılı, eş ile yaş farkı, ev iç sorunların paylaşımı ve dindarlık düzeyidir. Araştırma çeşitli şehirlerde yaşamakta olan 346 kişi üzerinde gerçekleştirilmiştir. Bireylerin eş desteği “Eş Destek Ölçeği” ile ilişki mutluluk düzeyleri” İlişkide Mutluluk Ölçeği” ile ölçülmüştür. Farklı evlilik yaşam döngülerinde yer alan evli bireylerin eş desteği düzeylerinin farklılaşp farklılaşmadığının incelenmesi amacıyla yapılan analizler sonucunda anlamlı bir fark olduğu görülmektedir. $F(5, 340)=7,99, p<.01$. Başka bir ifade şekli ile evli bireylerin eş destek düzeyleri bağlı buldukları yaşam döngüsüne göre farklılaşmaktadır. Yeni aile yaşam döngüsünde ($=75,63$), okul öncesi çocuğa sahip olan ailelerde ($=68,87$), okula giden çocuğa sahip ailelerde ($068,70$) ve genç çocuklu ailelerde ($=67,15$) sonuçlarına ulaşılmıştır. Bu sonuca göre en yüksek eş desteği yeni evli aile yaşam döngüsünde görülmektedir.

Yapılan analiz sonucunda evli bireylerin ilişki mutluluğu düzeylerine bakıldığında bireylerin ilişki mutluluğu düzeyleri bakımından anlamlı bir fark görülmemektedir. $F(5, 340)=0.94, p>.05$. Başka bir deyişle evli bireylerin ilişki mutluluğu bağlı buldukları yaşam döngüsünde göre değişmemektedir. Yaşam döngüsünün ve eş desteğinin mutluluğu yordamasına ilişkin yapılan regresyon analizi sonucunda yeni yaşama başlayan aile için etkileşimin manidar olduğu anlaşılmaktadır. Diğer yaşam döngüleri için ise aile içi etkileşimin bir etkisi olmadığı görülmektedir. Yani eş desteği ve ilişki mutluluğu arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki vardır. Ancak bu ilişki bütün yaşam döngülerinde varken yeni yaşama başlayan aile döngüsü için manidar bir ilişkiden söz edilemez. Evli bireylerin eş desteği puanları incelendiğinde cinsiyete göre değişmediği görülmüştür. Öznel mutluluk ve ilişki mutluluğu ilgili araştırmalarda cinsiyetin mutluluk için önemli bir ölçüt olmadığı, kadın ve erkeğin mutlu olduğu görülmüştür.

Anahtar kelimeler: Evlilik Yaşam Döngüsü, Eş Desteği, İlişki Mutluluğu, Evlilik Mutluluğu

BANKACILIKTA MOBİL PAZARLAMA VE TÜKETİCİ SATIN ALMA KARARI ÜZERİNE ETKİSİ

Fatma YILMAZ

Hitit Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

İşletme Anabilim Dalı

fatmakandemirli@gmail.com

Özet

Bu çalışma, Türkiye'de mobil reklamcılığın tüketicilerin satın alma kararları üzerindeki etkisini ve bu etkinin çeşitli demografik özelliklerle nasıl değiştiğini incelemiştir. Araştırmada, 402 katılımcı üzerinden yapılan anket sonuçlarına dayanarak, cinsiyet, yaş, eğitim seviyesi, meslek, gelir düzeyi, banka ziyaret sıklığı, mobil reklam mesajlarına verilen tepkiler ve tercih edilen bankacılık yöntemleri gibi değişkenlerin mobil reklamcılık etkisi üzerindeki rolü değerlendirilmiştir.

Araştırma bulgularına göre, cinsiyet açısından mobil reklamcılık etkisinde anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Yaş kategorileri incelendiğinde, özellikle 60 yaş üstü bireylerin mobil reklamcılığa diğer yaş gruplarına göre daha olumlu baktığı gözlemlenmiş, bu da yaşın mobil reklamlara olan ilgi ve etkileşim üzerinde önemli bir etken olduğunu göstermektedir. Eğitim seviyesi yükseldikçe mobil reklamlara verilen tepkinin değiştiği, ancak bu değişikliğin istatistiksel olarak anlamlı olmadığı tespit edilmiştir. Meslek grupları arasında yapılan incelemede, özellikle işçilerin mobil reklamcılığa olumlu baktığı, gelir düzeyi ile mobil reklamcılık etkisi arasında ise anlamlı bir fark tespit edilememiştir. Bankaya gitme sıklığı ve mobil reklamcılık arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuş, nadir bankaya giden katılımcıların, sık bankaya gidenlere kıyasla mobil reklamlara daha olumlu baktığı belirlenmiştir. Katılımcıların bankacılık işlemlerini gerçekleştirme yöntemleri ile mobil reklamcılık etkisi arasında anlamlı bir fark bulunmazken, mobil reklam mesajlarına verilen tepkilerdeki farklılıkların mobil reklamcılık etkisi üzerinde önemli olduğu görülmüştür.

Bu çalışma, Türkiye'deki tüketicilerin mobil reklamlara karşı tutumlarının ve davranışlarının, demografik özelliklere göre nasıl değişebileceğini ortaya koymuştur. Bulgu ve analizler, bankacılık sektöründe mobil reklamcılığın etkinliği ve tüketici davranışları üzerindeki etkileri hakkında önemli içgörüler sunmaktadır. Ancak, mobil pazarlama alanında daha fazla araştırmaya ihtiyaç duyulduğu ve özellikle tüketicilerin olumsuz bakış açılarının altında yatan nedenlerin daha derinlemesine incelenmesi gerektiği sonucuna varılmıştır. Bu çalışma, hem akademik literatüre katkıda bulunmakta hem de mobil pazarlama stratejilerinin geliştirilmesi için işletmelere yönelik pratik öneriler sunmaktadır.

Anahtar kelimeler: Mobil Pazarlama, Bankacılık, Tüketici Satın Alma Etkisi

TÜRKİYE’DE BİLİM İLETİŞİMİ BAĞLAMINDA VATANDAŞ BİLİMİ

Derya SÖNMEZ

Neşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Eğitim Programları ve Öğretimi, deryasnmzim@hotmail.com

Özet

Vatandaş bilimi, halkın bilimsel araştırmaya katılımı ile bir bilimsel yöntem ve sosyal hareket olarak gelişmekte olan bir olgudur. Vatandaş bilimi, toplumsal bir probleme yönelik araştırmada ilgili probleme dair günlük hayat gözlemlerinin sistematik olarak araştırmacılara raporlamasına dayalıdır. Araştırmada Türkiye’de vatandaş bilimi olgusunun bilim iletişimi bağlamında durum incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada Türkiye’de vatandaş bilimi olgusunun bilim iletişimi bağlamında vatandaş bilimi literatürü ile birlikte incelenmesi için öncelikle literatür taraması yapılarak vatandaş bilimi kavramının bilim iletişimi çerçevesinde kuramsal gelişimine, tanımına ve türlerine dair bir kavramsal çerçeve çizilmiştir. Türkiye’de bilim iletişimi bağlamında vatandaş bilimi çalışmaları anahtar kelime taraması ile derlenmiştir. Araştırma bulgularına göre Türkiye’de bilim iletişiminin gelişimi için Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK) Bilim ve Toplum Başkanlığı tarafından 4003 kodlu bilim merkezi kurulmasını, 4004 kodlu doğa eğitimi ve bilim okullarını, 4006 kodlu bilim fuarlarını, 4007 kodlu bilim şenliklerini, 4008 kodlu özel gereksinimli bireylere yönelik kapsayıcı toplum uygulamalarını içeren projelerde vatandaş bilimi ile ilgili çalışmalara rastlanılamamıştır. Buna karşın sivil toplum kuruluşları tarafından yürütülen bazı projelerde vatandaş bilimini içeren çalışmaların olduğu görülmüştür. Türkiye Erozyonla Mücadele, Ağaçlandırma ve Doğal Varlıkları Koruma Vakfı (TEMA), Türkiye’deki su kaynaklarına yönelik tehditlerin durumunu izlemeye dair gönüllülerinin veri girişiyle oluşturulan ve güncel olarak herkesin katılımına açık “Türkiye Su Varlıklarına Yönelik Tehditler Haritası”; Doğa Derneği tarafından yürütülen ve kuş gözlem çalışmalarına veri kaynağı olan “eKuşbank”; Dünya Doğal Yaşamı Koruma Vakfı (World Wildlife Fund-WWF) Türkiye gönüllülerinin ve uzmanlarının Adana Akyatan’da yeşil deniz kaplumbağalarını koruma çalışması ilgili örneklerdendir. Yine WWF, Türkiye’de üreyen kuş türlerine dair bilgi toplayarak bu türlerin dağılım haritaları oluşturarak “Üreyen Kuş Atlası” projesini vatandaş bilimi ile gerçekleştirmiştir. Türk Deniz Araştırmaları Vakfı (TÜDAV) “Ulusal Denizanası ve Benzeri Türler İzleme Programı” ile vatandaş bilimi yöntemiyle denizanası artışının takibini, bunların zarar verici etkilerini anlamayı ve karar vericilere yol göstermeyi amaçlamıştır. Türkiye’deki üniversitelerden Orta Doğu Teknik Üniversitesi (ODTÜ) Ekosistem Uygulama ve Araştırma Merkezi vatandaş bilimi olarak “Tür Say!” projesi ile toplumun doğaya ilgisini artırmak amacıyla katılımcıların doğayı incelerken uzmanların da yardımıyla bilimsel veri toplayarak kısa sürede, işbirliği ile belirli bir yerdeki tür çeşitliliğini keşfetmeyi; ODTÜ Deniz Bilimleri Enstitüsü, vatandaş bilimi yöntemiyle Türkiye’de denize kıyısı olan 28 ildeki okullara gönderdiği deney ve ölçüm kitleri aracılığıyla öğrencilerin denizlerdeki tuzluluk, renk, kirlilik verilerini belgelemelerini isteyerek bilimsel çalışmalara katkı sağlamaları ve öğrencilere erken yaşlarda bilimsel bir projede yer alma deneyimi kazandırmanın yanı sıra son yıllarda dünyanın en önemli ortak sorunlarından biri olan iklim değişikliği ve ekolojik farkındalık konusunda bilinç artırmayı hedeflemiştir. Gazi Üniversitesi Biyoloji Bölümü “EvcilXYaban” vatandaş bilimi projesi ile Türkiye’de evcil-yaban çatışmasını; “5000 Papağan Aramızda” projesi ile Türkiye’de doğada görülen papağanlara dair gözlemlerin Türkiye Papağan Sayımları’na gönüllü katılımcılar ile veri oluşturmaya katkı sağlanması amaçlanmıştır. Tarım ve Orman Bakanlığı’nın “Nuh’un Gemisi Ulusal Biyolojik Çeşitlilik Veri tabanı” da ilgili örnekler arasında yer almaktadır. Türkiye’de bilim iletişimi bağlamında vatandaş bilimi örnekleri literatürle birlikte değerlendirildiğinde Türkiye’de öne çıkan çalışmaların çevre araştırmaları olması literatürde öne çıkan vatandaş bilimini yöntem olarak kullanan biyoloji, ekoloji ve doğa koruma çalışmaları olduğu belirlenmiştir. Türkiye’de bilim iletişimi bağlamında vatandaş bilimi çalışmalarının genellikle Sivil Toplum Kuruluşları tarafından yürütüldüğü tespit edilmiştir. Türkiye’de araştırma yöntemi ve amaçları açısından vatandaş bilimi çerçevesinde değerlendirilebilecek birçok araştırma ve proje olmasına rağmen vatandaş bilimi kavramını kullanan çalışmaların sınırlı sayıda olduğu belirlenmiştir. Bu durumun vatandaş bilimi kavramının Türkiye’de yeni olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Anahtar kelimeler: Bilim iletişimi, Bilim ve Toplum, Vatandaş Bilimi

KEÇİ PNEUMONİLERİNDE BİYOKİMYASAL PARAMETRE DEĞİŞİMLERİ

Kadir Osman ÇAKIL

Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi

Gıda Tarım ve Hayvancılık MYO

Veterinerlik Bölümü kadirosmqncakil@gmail.com

Türker ATCALI

Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi

Sağlık Bilimleri Enstitüsü,

Farmakoloji ve Toksikoloji A.D., tatalcali@mehmetakif.edu.tr

Yaren Naz ERGÜL

Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi

Gıda Tarım ve Hayvancılık MYO

Veterinerlik Bölümü, yarennazergul151@gmail.com

Özet

Pneumoni bilimsel anlamda organizmadaki akciğer inflamasyonu olarak tanımlanır. Pneumoni olguları Dünya ve Türkiye genelinde pek çok canlı türünde olduğu gibi keçi yetiştiriciliğinde de sıklıkla gözlemlenebilmekte ve önemli maddi kayıplara sebep olmaktadır. Yapılan bazı araştırmalarda Amerika Birleşik Devletleri'nde yıllık olguları belirtilen pneumoni orjinli kayıpların maddi değerinin 1 milyar dolardan fazla olduğu bildirilmektedir. Solunum yolu enfeksiyonları içerisinde keçi yetiştiriciliğini kötü yönde etkileyen nedenlerden birisi olan enfeksiyöz ajanlara bağlı pneumoni olgularında hayvanlarda öksürük (farklı karakterlerde olabilen kuru, yaş vb.), mukozalarda renk değişiklikleri (siyanoz, solgunluk vb.), burun akıntısı (farklı karakterlerde olabilen seröz, müköz, plurent, mukoplurent, serömüköz, kanlı vb.), güç solunum, vücut ısısı artışı (bazen), iştah kayıpları, kalp ve solunum frekansında artma gibi semptomlar mevcuttur. Bazı olgular kendiliğinden iyileşir, bazıları ise kronik hal alarak verimsel kayıplara ya da mortalitelere yol açar ve keçilerde önemli problemlere sebep olur. Bunun yanında pneumoni olguları hayvanların pek çok kan parametresinde önemli biyokimyasal ve hemodinamik değişiklikler yaptığı pek çok çalışmada ortaya konmuştur. Bazı araştırmalarda pneumonili hayvanlarda kan glukoze seviyelerinin artış, C-reaktif protein (CRP) düzeylerinin belirgin bir yükselme, lökosit sayısında artış, kan pH değerlerinde düşüş, nitrik oksit düzeylerinde artış gözlemlendiği bildirilmiştir. Bunun yanında bazı çalışmalarda tüberküloz pnömonilerinde tümör nekroz faktör alfa (TNF- α) ve neopterin, fibrinli brokopnömonilerinde malondialdehit (MDA), irinli bronkopnömonilerde prokalsitonin, interstisyel pnömonilerde ise neopterin hem akciğer dokusunda hem de kan serumunda önemli düzeyde yüksek olduğu bu kapsamda TNF α , MDA, prokalsitonin ve neopterin düzeylerinin hekimlerin pnömonilerin tiplendirmesinde bir rehber olarak değerlendirilebileceği bildirilmiştir. Ek olarak enzootik pneumoni tablolarında ruminant canlılarda oksidatif strese bağlı olarak eritrosit antioksidan aktivitelerinden glutasyon peroksidaz (GSH-Px), katalaz (CAT), süperoksit dismutaz (SOD), vitamin A, vitamin C, vitamin E ve β ta karoten ile serum bakır düzeylerinde düşüklük ve malondialdehit miktarlarındaki artışlar olduğu da ifade edilmiştir. Bazı literatürlerde paraziter verminöz pneumoni olgularında eozinofil sayılarında artışların olduğu da bildirilmektedir. Pneumoni tablolarında biyokimyasal parametrelerdeki değişimlerin ortaya konması olguların durumunu daha doğru değerlendirme ve tedavi prosedürlerinin daha doğru seçilebilmesi açısından oldukça önemlidir. Bu özet bildiri Tübitak 2209-A 2023/2 döneminde desteklenmeye hak kazanan 1919B012331928 nolu proje kapsamında hazırlanmış olup, keçi pnömonilerinde biyokimyasal parametre değişimleri üzerine güncel ve klasik literatür bilgileri özetlemeyi amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Pneumoni, Keçi, Biyokimyasal Parametreler.

UZUN SÜRE MASADA ÇALIŞANLAR İÇİN MASAJ ALETİ TASARIMI

Mert ÇAKMAK

mertckmmk@gmail.com

Sadullah GÜNGÖREN

gungorensadullah@gmail.com

Doğan SÜNME

dogansunme6@gmail.com

Faik GÜMÜŞBAŞ

faikcangumusbas@gmail.com

Burhan BAYHAN

bayhanburhan@gmail.com

Selçuk Üniversitesi

Cihanbeyli Meslek Yüksekokulu

Makine ve Metal Teknolojileri Bölümü

Özet

Günümüzde çoğu kişi masa başı veya evden (home ofis) çalışmak istemekte tabii bunun bir sebebi ise zamanın ilerlemesi ve pandemi zamanında insanların evden çalışabildiğini fark etmesidir. Fakat bunun hem iyi hem de kötü sonuçları vardır. Örneğin, evden çalışmanın yeni doğum yapmış bir annenin hem çocuğuna hem de işini yapabilir. Kötü yanı ise insanlar iş disiplini kaçırabilir sosyal açıdan böyle problemler olabilir. Sağlık açısından düşündüğümüz vakit ise uzun zaman masa başı çalışmak fareyi klavyeden yazı yazmak hep aynı pozisyonda durmak vb. şeyler yüzünden insanlardaki el ayak damar tıkanıklığı oluşabilir. Bunu geçirmenin birçok yolu mesela hareket etmesi fakat iş ortamında 30 dakika da bir ayağa kalkıp yürüyemeyebilir. Sağlık açısından başka bir örnek ise masa başında çalışan insanlar hep aynı pozisyonda oturunca kalbin üstündeki kaslar çalışmadığından kaynaklı başka bir hareket hamle yaptığında kalbin orasında şiddetli bir ağrı hissedebilir. Bunun çözümü olarak ise masa başı çalışanlar için el ayaklar taşınabilir, pratik, ergonomik ve ekonomik bir masaj aleti tasarlamaktır. Sadece masa başında değil son zamanlarda gençler arasında popüler olan e-spor oyuncularını için de kullanışlı bir alet olacaktır. Bu çalışmanın yapılmasının ana sebebi hep aynı pozisyonda durmak insanların el ayak damarlarında tıkanıklığına yol açabiliyor. Sağlık açısından damar tıkanıklığı beraberinde ciddi sorunlar ortaya çıkaracağından böyle bir çalışmanın yapılması düşünülmüştür. Yapılan bu çalışmanın hem çalışanlar hem de iş veren açısından çok verimli olacağı düşünülmektedir. Tasarlanan masaj aleti ile çalışan masa başı masaj aletine ihtiyaç duyduğu zaman aleti çantasından ya da ofisteki çekmecesinden çıkartıp eline, koluna, ayağına ya da ayak bileğine takıp masaj yapabilecektir. Sadece el ayak değil çalışanın çalışmasını engellemek için klavyede bilek destekleyici ve farede bilek destekleyici gibi bir yapısı ile çalışan çalışma esnasında masaj yapmış olacaktır. Böylece hem çalışan sağlıklı ve keyifli bir şekilde bir çalışma gerçekleştirerek işinden tam verim alınacaktır. Sonuç olarak, bu ürün ile çalışanların el ayak damar yollarında herhangi bir sağlık problemi yaşanmayacaktır. Uzun süre aynı pozisyonda durunca ellerde ayaklarda morluklar ortaya çıkabiliyor bunu çözmek için masa başı masaj aleti tasarımı insanlar için çok önemli bir ürün olacaktır. Kullanan kişinin ellerinde ayak bileklerinde herhangi bir morluk damar tıkanıklığı oluşmayacaktır.

Anahtar kelimeler: Masaj Aleti, Masa Başı, Eklem Sağlığı

MÜKELLEFLERİN YEREL VERGİ ALGILARINA YÖNELİK BİR UYGULAMA

Ertan Kaya

Hitit Üniversitesi

İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi

Maliye, Ertankaya1903@Gmail.Com

Nisanur Ünal

Hitit Üniversitesi

İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi

Maliye, Nisanurunaldi4@Gmail.Com

Muhammet Emin Aydođdu

Hitit Üniversitesi

İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi

Maliye, emin18182@gmail.com

Özet

Dünya genelinde devletler, temel kamu hizmetlerini finanse etmek için kamu gelirlerine ihtiyaç duymaktadır ve Türkiye Cumhuriyeti'nde de bu gelirlerin önemli bir kısmını kanunen zorunlu tutulan vergiler oluşturmaktadır. Ancak vergi mükellefleri arasındaki vergi algısı karmaşık olabilmekte, zorunlu olmalarına rağmen kişisel gelirlerdeki azalma nedeniyle genellikle bir yük olarak görülmektedir. Bu olumsuz algı, bireylerin vergi yükümlülüklerinden kaçmak için yasal veya yasadışı yollar aramasına yol açabilir. Bunun bilincinde olarak, etkin ve çağdaş bir vergi sistemi tasarlarırken mükelleflerin vergiye yönelik tutumlarını göz önünde bulundurmak önemlidir. Vergiye yönelik olumlu bir bakış açısı, vergiye gönüllü uyumu teşvik etmek ve sağlam bir vergi çerçevesinin temelini şekillendirmek açısından çok önemlidir. Türkiye'de çoğu vergi türünün tahsilatı merkezi hükümetler tarafından gerçekleştirilirken, bazı vergi kategorileri ve gelirleri belediyelere emanet edilmiştir. Vergi mükelleflerinin bu yerel vergilere ilişkin bakış açılarını anlamak büyük önem taşımaktadır. Bu çalışma, vergi mükelleflerinin belediyeler tarafından yönetilen yerel vergilere ilişkin algılarını ortaya koymayı ve bu algıların demografik özelliklere göre değişip değişmediğini değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Vergi mükelleflerinin yerel vergilerle ilgili algıları, vergiye gönüllü uyumu teşvik etmek ve sağlam bir vergi sistemi oluşturmak için kritik öneme sahiptir. Türkiye'de çoğu vergi türünün tahsilatı merkezi hükümetler tarafından gerçekleştirilirken, bazı vergi kategorileri ve gelirleri belediyelerce tahsil edilmektedir. Vergi mükelleflerinin yerel vergilere bakış açılarının anlaşılması büyük önem taşımaktadır. Bu çalışmanın amacı, Çorum ili merkez ilçede ikamet eden belediyelere yerel vergi ödeyen mükellefler ve belediye hizmetlerinden yararlanan vatandaşların yerel vergi algılarını anlamak ve bu algılardaki demografik ve kişisel özelliklere dayalı farklılıkları veya eğilimleri tespit etmektir. Çalışma ayrıca bulgularını mevcut bilimsel çalışmalarla karşılaştıracak ve verilerin kapsamlı bir analizine dayanarak yerel vergi bilincinin geliştirilmesine yönelik öneriler sunacaktır. Çalışmada verileri toplamak için yüz yüze anket yöntemi uygulanacaktır ve hedeflenen örneklem gayeli örneklem metodu ile tespit edilip sonuçlar SPSS 26.0 paket programı ile elde edilecektir. Çalışma bu konuda Çorum ilinde yapılacak ilk çalışma olması sebebiyle diğer çalışmalardan farklılaşmaktadır.

Anahtar kelimeler: Vergi Uyumu, Yerel Vergiler, Vergi Bilinci

Z KUŞAĞININ ÇEVRE DUYARLILIK VE SORUMLULUK DÜZEYİNİN İNCELENMESİ*

Selinay ZEHİR

Hitit Üniversitesi

Sungurlu Meslek Yüksekokulu

Sağlık Kurumları İşletmeciliği,

selinayzehir80@gmail.com

Özet

Çevre Kirliliği, Doğal ve kıt kaynakların bilinçsizce tüketimi, İklim değişikliği gibi çevreyi tehditleri neden ve sonuçları tüm dünyayı ilgilendiren hayati bir sorun olduğu için toplumun tüm kesimlerinde ciddi bir farkındalık oluşturmak ve hassasiyet geliştirmek çok önemli bir görevdir. Özellikle Sanayi Devrimi'nden itibaren artan sera gazı emisyonları sonucu doğal afetlerin sayısında ve şiddetinde meydana gelen artış, dünya sağlığını tehdit eden endüstriyel ve kimyasal ürünlerindeki artış, plastik kullanımının yaygınlaşması, kirliliği vb. gibi birçok çevresel sorunlar yakın gelecekte dünyayı canlılar açısından daha da yaşanamaz hale getirecektir. Çevre duyarlılığı, ortak yaşam alanlarında yaşayan tüm toplum üyelerinin çevre konusunda ödev ve görev bilinci ile hareket etmeleri ve duyarlılık bilincinde olmalarını ifade etmektedir. Çevre koruma ile ilgili etkin planlama çalışmalarının yürütülmesi, ancak halkın çevre konusunda duyarlılığı ile başarıya ulaşabilir. Çevre duyarlılığının geliştirilmesi, insanların daha sağlıklı ve güvenli bir çevrede yaşamalarını sağlayacak, bu da ancak gerekli ve yeterli özelliklere sahip insanı yetiştirmek ile mümkün olacaktır. Sağlıklı toplumlar, sağlıklı bireyler için ilk önce yaşanabilir çevrenin olabilmesi gerekir. Çevre kirliliğinin bilindiği üzere çok faktörlü yapısı vardır. Özellikle sanayi devriminden sonra artan endüstrileşme, inorganik gıda üretimi ve tüketiminin artması, doğal kaynakların fütursuzca tüketimi, bilinçsizce atıkların ve kimyasal gazların çevreye salınımı, iklim değişikliği, ormanların ve yeşil alanların gasp edilmesi, gürültü kirliliği gibi sonuçlar çevresel duyarlılığın yelpazesini genişletmektedir. Çevre kirliliğinden dolayı bugün atmosferde bulunan karbondioksit miktarı sanayi öncesi döneme göre %40 daha fazladır. Genç nesillerin hayatını derinden etkileyecek olan bu felaket konusunda üniversite öğrencilerinin farkındalığını artırmak geleceğe yönelik tehdidi aza indirmek açısından hayati önem taşımaktadır. Bu nedenle çalışmada Z kuşağının çevre duyarlılığı ve sorumluluklarına ilişkin tutum ve davranışları incelenecektir. Araştırma yöntemi için nicel araştırma yöntemleri seçilmiştir. İlk olarak nicel araştırma için istatistiksel olarak yapı geçerliliği ve güvenilirliği test edilmiş, Türkçe çalışması yapılmış “Çevre Duyarlılığına İlişkin Ölçek” kullanılacaktır. Yeşil ve Turan (2020) tarafından geliştirilen çevre duyarlılığı ölçeği bu ölçek 20 ifadeden oluşmakta ve bilgi, duygu, duyarlı davranış ve geri dönüşümü ölçeği 4 faktörlü bir yapıdadır. Çalışmada veri toplamak için anket formu kullanılacak olup, örneklem olarak en az 100 kişiye ulaşılabilecek şekilde planlanmıştır. Ayrıca katılımcıların üniversite eğitimleri esnasında çevre ile ilgili ders alanlar ve almayanlar olarak iki grupta da değerlendirilecektir. Böylelikle aynı zamanda, çevre derslerinin çevrenin kirliliği ve önleme konusunda farkındalık yaratıp yaratmadığı da ölçülmüş olacaktır.

Anahtar kelimeler: Z kuşağı, çevre kirliliği, çevre duyarlılığı.

*(Bu çalışma Sungurlu MYO Yönetim ve Organizasyon Öğretim Üyesi, Doç.Dr. Gamze Ebru ÇİFTÇİ'nin danışmanlığında yürütülmüştür.)

SİLLE’NİN İNANÇ MİMARİSİ KAPSAMINDA SOMUT VE SOMUT OLMAYAN KÜLTÜREL MİRASI

Ömer YER

Dokuz Eylül Üniversitesi

Fen Bilimleri Enstitüsü/Mimarlık Ana Bilim Dalı

Restorasyon Yüksek Lisans, omer_yer@hotmail.com

Prof. Dr. Nezihat KÖŞKLÜK KAYA

Dokuz Eylül Üniversitesi

Mimarlık Fakültesi

Mimarlık, nezihat.koskluk@deu.edu.tr

Özet

Bireyler ortak kültürel değerleriyle birlikte toplumsal yaşamın bir parçası olmaktadır. Toplumsal aidiyetleri bulunan bireyler köklerinden aldıkları değerleri referans alarak duygu ve düşünce dünyalarını geliştirir ve hayat pratiklerini bu yönde uygularlar. Sahip olduğu kültürün aynı zamanda aktarıcısı olan bireyler, deneyimleyerek ve yorumlayarak yeniden ürettiği değerleri gelecek nesillere miras olarak bırakır. Bu şekilde kültürel miras değerlerinin nesiller boyunca sürekliliğe kavuşması ile toplumun varoluşsal kimliğinin unsurları oluşmaktadır. İçerisinde somut ve somut olmayan değerleri barındıran kültürel miras unsurları bütünlük bir şekilde değerlendirildiği zaman anlamını koruyabilmektedir. Toplumun gelenek ve görenekleri, inanç pratikleri, yemek kültürü, ekonomik yapısı, doğal çevre şartları ile beraber yapıyı şekillendirmektedir. Somut olmayan kültürel değerler yapıların mekân kurgusuna, cephe özelliklerine ve yapı-sokak ilişkisine yansımaktadır. Bölgede ekonomik faaliyetler doğrultusunda gelişmiş zanaat üretimleri ve inanç değerlerinin doğrultusunda gelişen mahremiyet olgusunun gereklilikleri yapıların sistem detaylarında, estetik unsurlarında ve cephe özelliklerinde kendini gösterirken, bölgeye özgü tarımsal ürünlerin işleme süreçlerinde kullanılan mekanlarda yapıların plan kurgusunu şekillendirmektedir. Bölgenin mimarisi ile somut olmayan kültürel değerler arasındaki güçlü ilişki kültürel miras unsurlarının koruma koşullarını da etkilemektedir. Yapıların özgünlüğünü koruyabilmesi ve varlığını sürdürebilmesi onu oluşturan somut olmayan kültürel değerlerin kullanıcılar tarafından üretiminin ve aktarımının devam etmesi ile mümkün olabilmektedir. Tarihsel süreçte de kültürel mirası koruma algısı bu şekilde ilerlemiştir. Toplum için anlamı olan yapılar ya özgün bir şekilde korunabilmiş ya da değişikliklere uğrayarak varlıklarını sürdürebilmişlerdir. Tarihte koruma bilinci, anıtsal niteliklere sahip toplumda milli, siyasi ve dini değerler açısından karşılığı bulunan yapılar için geçerli olmuştur. UNESCO, Avrupa Konseyi, ICOMOS gibi uluslararası örgütlerin tüzükler, tavsiyeler ve ilkeler şeklindeki çalışmaları ile kültürel mirasın kapsamı genişlemiş ve korumanın somut olmayan kültürel değerler ile birlikte sürdürülebilir olabileceği kabul edilmiştir. Bütünlük korumanın değerinin anlaşılması ve hızlı kentleşme, küreselleşme ve turizm gibi faaliyetlerin somut olmayan kültürel mirasın dinamik yapısını olumsuz yönde etkilemesi üzerine 2003 yılında UNESCO tarafından kabul edilen ‘Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunmasına İlişkin Sözleşme’ ile somut olmayan kültürel değerlerin uluslararası düzeyde duyarlılığın artırılması ve korunması amaçlanmıştır. Konya’nın 8 km. kuzeybatısında bulunan Sille yerleşimi konumu sebebiyle Hristiyanlığın ilk dönemlerindeki yayılma hareketlerinden etkilenmiştir. Sille’de bulunan Hristiyan nüfus 1923 yılında Lozan Barış Antlaşması kapsamında yapılan nüfus mübadelesine kadar varlığını sürdürmüştür. Sille’nin Selçuklu hakimiyetine girmesiyle beraber Müslümanlar ve Hristiyanlar birlikte inançlarına saygı duyarak hoşgörü içinde yaşamışlardır. İnanç değerleri yerele özgü geleneksel kutlamaları, ritüelleri etkilediği gibi bu değerlerin bölge mimarisine yansımaları da olmaktadır. Bu nedenle aynı inanca ait yapıların farklı bölgelerde farklı mimari özellikleri bulunmaktadır. Yüzyıllar boyunca farklı inançları içerisinde barındıran Sille, orta çağdan Cumhuriyet dönemine kadar çok sayıda manastır, kilise ve cami gibi inanç yapılarına ev sahipliği yapmaktadır. Bölgeye özgü somut olmayan kültürel değerler bu yapıların mimarisini şekillendirmiştir. Bu değerlerin varlığını sürdürmesi ile birlikte bu yapılarda korunarak günümüze kadar gelebilmişlerdir. Günümüzde inanç değerlerini yaşatan kullanıcılar yapılarına sahip çıkıp kullanmaya devam ederken, kullanıcıyı kaybederek atıl durumda kalan yapıların işlev değişiklikleri ile tekrardan toplumsal hayatın içine dahil edilmesi ve varlığını sürdürmesi amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sille, somut ve somut olmayan kültürel miras, inanç yapıları

DAVRANIŞSAL İKTİSATIN ALT DALLARI YARDIMIYLA MÜKELLEFLERİN VERGİYE UYUMUNU ARTIRMA

Emine DOĞAN

Cumhuriyet Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü, kocaozu_emos_44@hotmail.com

Özet

Kökene eski tarihlere dayanan vergi kavramı oluşumuna kısaca baktığımızda; geçmişten itibaren insanları bir arada yaşamaya zorlayan bazen vahşi doğa bazen içgüdüsel sebepler bazen de farklı faktörler olmuş ancak sebep ne olursa olsun insanlar topluluk ya da toplum halinde yaşamaya çalışmış ve sonuçta da kendilerini koruyacak bir iradeye ihtiyaç duymuşlardır bunun sonucu olarak ortaya çıkan devlet, toplumunun ihtiyacını karşılamak için sürekli bir gelire ihtiyaç duymuş ve bu gelirin adı da vergi olmuştur. Geçmişten günümüze iktisatın önemli konusu olan vergiye farklı bakış açısı gelişmiş birçok iktisadi düşünce ortaya çıkmıştır ve genelinde de insan rasyonel bir varlık kabul edilmiştir.

Ana akım iktisat ve neoklasik iktisat tarafından uzun yıllar kabul edilen rasyonel insan kavramını eleştirerek ortaya çıkan davranışsal iktisat, insanların her zaman rasyonel karar almadıklarını ifade ederek insanların kararlarını etkilemede psikolojik, sosyolojik kavramları da iktisatla ilişkilendirmiştir. Özellikle, 1929 Büyük Buhran sonunda devletlerin; ekonomik, sosyal vb. alanlara müdahalesinin artması sonucu, devletin artan kamu harcamalarını karşılamak için vergi gelirlerine daha fazla ihtiyaç duymuş ve devletlerin vergi gelirinde vergi uyumunun önemi artmıştır.

Devletin, egemenlik gücüne dayanarak bir takım usul ve esaslarla vatandaşlarından aldığı ekonomik değerler olan vergiyi olumsuz tepkilerden ki bunlar; vergi grevi, verginin reddi, vergiden kaçınma, vergi kaçakçılığı vb. vergi gelirlerini azaltmaya dönük davranışları asgariye indirip vergi kayıplarını nasıl azaltarak mükelleflerinin vergiye uyumunu nasıl geliştirebilir ve vergi hasılatını maksimum düzeye nasıl getirebilir bu konularda davranışsal iktisadın alt dallarından olan vergi uyumu, vergi psikolojisi teorilerinden faydalanılarak öneri ve değerlendirme ile çalışma sonuçlandırılacaktır.

Anahtar kelimeler; Vergi, Vergi Uyumu, Vergi Psikolojisi, Davranışsal İktisat

ÇOCUKLARA İLİŞKİN DÜZENLENEN ETKİNLİKLERİN PLANSIZ SATINALMA DAVRANIŞLARI ÜZERİNDEKİ ETKİSİNİ BELİRLEMeye YÖNELİK ALIŞVERİŞ MERKEZLERİNDE BİR UYGULAMA

Latife Naime ÇAKAN

Hitit Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

İşletme Anabilim Dalı

latifecakan@gmail.com

Prof. Dr. Muhammed Asif YOLDAŞ

Hitit Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Uluslararası Ticaret ve Lojistik Anabilim Dalı

muhammedasifyoldas@hitit.edu.tr

Özet

Son yıllarda alışveriş merkezleri artık alışveriş yapma yerleri değil aynı zamanda sosyal mekânlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Alışveriş merkezindeki restoranlar, kafeler, sinemalar, oyun ve etkinlik alanları gibi olanaklar insanların sosyalleşme ve eğlenme ihtiyaçlarını karşılamaktadır. Bu nedenle alışveriş merkezleri tüketicilerin sosyalleşebilecekleri popüler mekânların başında yer almakta olup toplumun sosyal dokusuna derinlemesine entegre olduğunu söyleyebiliriz. Diğer bir açıdan bakıldığında günümüzdeki yoğun iş temposu ailelerin çocuklarına ayırdığı zaman dilimini kısaltmaktadır. Dolayısıyla alışveriş merkezinde düzenlenen etkinlikler bu zaman diliminde dengeyi sağlamak için önemli fırsatlar sunmaktadır. Düzenlenen etkinlikler ailelerin çocuklarıyla olan ilişkisini güçlendirmenin yanı sıra rahat ve keyifli alışveriş deneyimi de sunmaktadır. Bu nedenle alışveriş merkezi yönetiminin gözden kaçıramayacağı hedef kitlelerin başında çocuk tüketiciler yer almaktadır. Çünkü çocuklar için düzenlenen etkinlikler aileleri alışveriş merkezine çekmekte ve aileler çocuklarıyla birlikte burada daha fazla vakit geçirmektedir. Geçirilen vakitle doğru orantılı olarak ebeveynler gerek ailevi ihtiyaçları için ve gerekse çocukları için plansız satın alma eğiliminde oldukları araştırmacılar tarafından ortaya konulmuştur. Bu çerçevede yapılan bu çalışmada alışveriş merkezlerinde gerçekleştirilen etkinlikleri deneyimlemiş olan tüketicilerin satın alma tutumları incelenerek bu etkilerin ortaya konulması amaçlanmıştır. Araştırmanın ana kütesini Çorum'da bulunan alışveriş merkezini ziyaret eden 18 yaşından büyük tüketiciler oluşturmaktadır. Araştırma verileri anket yöntemi kullanılarak elde edilecek olup örneklem hacmi 384 olarak hesaplanmıştır. Yapılan çalışmanın sonucunda ulaşılan bulguların değerlendirilmesinde istatistiksel analizler için tanımlayıcı metotlardan frekans, yüzde yöntemleri ile alışveriş merkezi etkinliklerinin plansız satın alma üzerindeki etkisinin belirlenmesinde faktör analizinden yararlanılmıştır. Ayrıca alışveriş merkezi etkinliklerine katılan tüketicilerin demografik özelliklerine göre plansız satın alma arasındaki farklılıklar ANOVA yöntemi ile analiz edilmiştir. Araştırma bulgularına göre ankete katılan tüketicilerin etkinlik ölçeğine göre etkinlik memnuniyeti ve etkinlikten zevk almalarına bağlı olarak alışveriş merkezinde kalma arzusu ve alışveriş merkezini tekrar ziyaret etme isteklerinin de arttığı belirlenmiştir. Etkinlik ölçeğinin plansız satın alma üzerindeki ilişkinin yorumlanmasına yönelik yapılan regresyon analizi sonucuna göre alışveriş merkezlerinde çocuklara yönelik gerçekleştirilen etkinliklerin tüketicilerin plansız satın alma davranışları üzerinde olumlu bir etki yarattığı saptanmıştır. Dolayısıyla araştırmaya katılan tüketicilerin söz konusu etkinliklere katılarak plansız satın alma davranışı gerçekleştirdiklerini söylemek mümkündür. Sonuç olarak alışveriş merkezi yönetimi çocuklara yönelik etkinlik çeşidi ve sayısını artırdıkları takdirde aileleri daha uzun süre alışveriş merkezinde kalmalarını sağlayacak ve böylece plansız satın alma davranışını artırabilecekleri düşünülmektedir.

Anahtar kelimeler: Alışveriş Merkezi, Çocuklara Yönelik Etkinlikler, Plansız Satın Alma, Çorum

21. YÜZYIL DİNAMİKLERİ VE MOTİVASYONEL ÇALIŞMALAR KAPSAMINDA ÖRGÜTSEL SADAKAT KAVRAMININ ÖNEMİ

Göksel AKSEL

Hitit Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

İşletme, gokselaksel@gmail.com

Özet

Örgütsel sadakat kavramının önemini modern çağ dinamikleri ve motivasyon çalışmaları temelinde incelemek ve konuyla ilgili niş alanların ortaya çıkmasına yardımcı olmak, bu çalışmanın temel amacını oluşturmaktadır. Yee ve diğerleri (2010), çalışan sadakatının iş yerinde çalışanların davranışlarını anlayabilmek için önemli bir unsur olduğunu belirtmişlerdir. Başka bir çalışmada ise sadık çalışanların örgüte bağlılık ve örgütün değerlerine, vizyonuna ve amaçlarına güçlü bir özdeşleşme gösterdikleri ifade edilmiştir (Ali, Krishnan ve Azim, 1997). Ayrıca sadık çalışanların müşteri sadakati de yaratıp müşteri potansiyelini geliştiren bir unsur olduğu da söylenebilir. Örgüt yapısı ve örgütün devamlılığı için önem arz eden bir kavram olan sadakat kavramı ile ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde, kavramı etkileyen unsurlar olarak genellikle kazanç, liderlik, değer uyumu gibi konuları çevresinde ele alındığı, motivasyon temelli kişisel gelişim çalışmalarının konuyla ilişkisinin yeterince incelenmediği söylenebilir. Bu çalışma WoS veritabanı kullanılarak literatürde yer alan örgütsel sadakat kavramına dair çalışmaların incelenmesi, çalışmalar arasındaki ilişkinin ortaya konması ve niş araştırma konularının belirlenmesine yönelik nitel bir çalışmadır. Araştırma sonucunda ortaya koyulacak hipotezler doğrultusunda literatüre yeni çalışma alanları kazandırılması, araştırmacılara yeni fikirler sunması ve araştırma yöntemleri geliştirilmesinde teşvik edici olması bakımından önemlidir. Araştırmanın sınırlılıkları WoS veritabanı ve YÖK Tez Merkezi kaynakları dahilindedir. Elde edilen ilk bulgulara göre WoS veri tabanında örgütsel sadakat ve motivasyon anahtar kelimelerini aynı anda başlıklarında barındıran ilki 1996, en güncel olanı 2024 yılında yayınlanmış olan toplam 189 araştırma bulunmaktadır. Kaynaklar incelendiğinde örgütsel sadakat konusunun günümüz dinamikleri ve motivasyonel çalışmalar ekseninde araştırılmaya muhtaç bir konu olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar kelimeler: Sadakat, Örgütsel Sadakat, Motivasyon, WoS

Kaynakça

- Yee, R. W. Y., Yeung, A. C. L., & Cheng, T. C. E. (2010). An empirical study of employee loyalty, service quality and firm performance in the service industry. *International Journal of Production Economics*, 24(1), 109-120.
- Ali, A. J., Krishnan, K., & Azim, A. (1997). Expatriate and indigenous managers' work loyalty and attitude toward risk. *The Journal of Psychology*, 131(3), 260-270.
- Murray, V. V., & Corenblum, A. F. (1966). Loyalty to immediate superior at alternate hierarchical levels in a Bureaucracy. *American Journal of Sociology*, 62, 77-85.

CUMHURİYET DÖNEMİ TÜRK HALK MÜZİĞİ YAZILI KAYNAKLARI ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

Özgür KILIÇ

Hitit Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Bileşik Sanatlar Programı Tezli Yüksek Lisans Öğrencisi

ozgrklc1984@gmail.com

Prof. Dr. Ömer Can SATIR

Hitit Üniversitesi

Güzel Sanatlar Tasarım ve Mimarlık Fakültesi

Müzik Bölümü Öğretim Üyesi

omercansatir@hitit.edu.tr

Özet

Cumhuriyet ile birlikte yoğun bir şekilde toplumsal hayata nüfuz eden modernleşme doğal olarak Türkiye'nin müzik alanına da sirayet etmiştir. Genç Cumhuriyetin modernleşme süreci milliyetçilik akımının da hakim paradigma olması dolayısıyla bilhassa geleneksel Osmanlı/Türk müziğinin Arap, Bizans ve Acem gibi gayri millî unsurların bir bileşkesi olarak görülerek saf dışı bırakılması beraberinde halk müziği fikrinin önünü açmıştır. Bir başka deyişle halk müziği yeni yapılanan ulus devletinin evrensel normlarına uygun hale getirme adına ayrı bir çalışma alanı haline gelmiştir. Cumhuriyetin kurucu kadroları ise modernleşmenin ruhuna uyum sağlama ve müzik üzerinden “muasır medeniyetler seviyesine” çıkmak için bir tali yol olarak halk müziğinde çeşitli arayışlar içine girmişlerdir. Bu anlamda Cumhuriyet döneminde Türk halk müziğine ilişkin bir çalışma seferberliği başlatılmış ve bu çalışmaların akabinde birçok kitap ve makale yayımlanmıştır. Ontolojik yapısı itibarıyla sözlü kültüre dayalı bir müzikal anlayış bu dönemde yazılı müzik kültürünün önemli bir ögesi haline gelmiştir. Nitekim yapılan bu çalışmadaki nihai amaç da Cumhuriyet döneminde kaleme alınan Türk halk müziğinin yazılı kaynaklarını dönemin hâkim paradigması doğrultusunda değerlendirmeye açarak bu dönemde halk müziğine yüklenen anlam haritalarını açığa çıkarmak olacaktır. Çalışmanın kapsamını erken Cumhuriyet dönemi ile başlayan evredeki yöre müziklerinin müzikal-folklorik özelliklerini tanımlayan araştırmalar ile halk müziğinde bir kuram oluşturma çabasıyla yazılan kaynaklar ve Türk halk müziği organolojisine dayanan kitaplar oluşturacaktır. Sonuç olarak yapılan bu çalışma Cumhuriyet döneminin kuruluş felsefesine bağlı realitesini göz ardı etmeden özü itibarıyla sözlü geleneğe dayanan bir döneme ait Türk halk müziğinin yazılı kaynaklarını yeniden tartışma imkânı sunacaktır.

Anahtar kelimeler: Türk Halk Müziği, Cumhuriyet Dönemi, Folklor, Yazılı Kültür

CEDAW KAPSAMINDAKİ HUKUK ÖNÜNDE EŞİTLİK HAKKININ AİLE HUKUKUNA VE KADININ MÜLKİYET HAKLARINA ETKİSİ: E.S. İLE S.C. BAŞVURUSU ÜZERİNE BİR İNCELEME

Ahmet Hakan CEYLAN

Necmettin Erbakan Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Kamu Hukuku ABD Yüksek Lisans Öğrencisi, ah_ceylan@yahoo.com

Özet

Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (Sözleşme), taraf devletleri kadın ile erkeğin hukuk önünde eşitliğini sağlama ile yükümlü kılmıştır. Sözleşme'nin denetim organı olan Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Komitesi (Komite), 21 ve 29 numaralı genel yorumları ile ve çeşitli başvurularda verdiği kararlarda Sözleşme kapsamında kadın ile erkeğin hukuk önünde eşitliği kavramının aile hukukuna ve kadının mülkiyet haklarına etkisini açıklamıştır. Çalışmanın konusu ise yine Komite'nin Sözleşme kapsamında kadın ile erkeğin hukuk önünde eşitliği kavramını irdelediği 48/2013 sayılı E.S. ile S.C. başvurusudur. Çalışmaya konu bu başvuru eşlerinin ölümlerinden sonra eşlerinin miras bıraktığı malvarlığından faydalandırılmayan dul yazarlar hakkındadır. Yazarların Komite önündeki başvurusunda; yazarların etnisiteleri sebebi ile tabii kılındıkları kabile haklarının miras hükümlerinin ayrımcı olduğu, yazarların vatandaşı oldukları Sözleşme'ye Taraf Devlet'in kimi kadınları ayrımcı kimi kadınları ise ayrımcı olmayan miras hükümlerine tabii tuttuğu, şikayete konu Sözleşme'ye Taraf Devlet'in mahkemelerinin yazarların tabii kılındıkları miras hükümlerinin ayrımcı olduğunu kabul ettikleri halde yazarlara Sözleşme kapsamında sağlanması gereken korumayı ulusal hukuku mazeret göstererek sağlamaktan imtina ettiği, ulusal hukuktaki Sözleşme ile uyumsuz normların yargısal denetimi sağlanmak istendiğinde ise Taraf Devlet'in etkili bir hukuk yolu sunmadığı, ayrımcı normlar hakkındaki yargısal denetim talebinin ulusal hukukun bütün gereklerini taşıdığı halde kendilerine atfedilemeyecek usuli gerekçeler gösterilerek reddedildiği iddia olunmuştur. Taraf Devlet, Komite önündeki bu iddialara hiçbir cevap vermemiştir. Önündeki başvuruda Komite; taraf devletlerin Sözleşme kapsamındaki aykırılıkları giderme sorumluluğunun sadece yazılı hukuk kaynakları ile sınırlı olmadığı ve örfi hukuk kaynaklarını da kapsadığına, Sözleşme'nin 16. maddesinin birinci fıkrası uyarınca taraf devletlerin evlilik ve aile ilişkileri ile ilgili tüm konularda kadınlara karşı ayrımcılığı ortadan kaldırmak için tüm uygun önlemleri alma yükümlülüğü olduğuna, yine 16. madde ötürü ile taraf devletlerin eşlerden birinin ölümünden sonra hayatta kalan kadın ile erkeklere eşit muamele yapılmasını sağlayan miras kanunlarını kabul etmekle yükümlü olduğuna, özellikle taraf devletlerin sağ kalan eşin mirastan mahrum bırakılmasını yasaklanması gerektiğine, Taraf Devlet'in miras konusunda dullara farklı davranan hukuki sisteminin ayrımcı olduğunu ve bu durumun Sözleşme'nin ihlali olduğuna, ölen eşlerinin mallarından yararlanmasına izin verilmeyen yazarların hayatta kalabilmek için erkek akrabalarına veya çocuklarına bağımlı hale gelmeye itildiğini ve bu şekilde mülksüz, evsiz ve tamamen finansal desteksiz bırakılarak ekonomik olarak zorda bırakılmanın yazarlarının ekonomik özerkliklerinin kısıtlanması ve ekonomik fırsatlardan eşit olarak yararlanmalarının engellenmesi anlamına gelerek Sözleşme'nin 13. maddesinin bir ihlali olacağına, Taraf Devlet'in mahkemelerinde Sözleşme ile uyumsuzluğun tespit edilmesine rağmen ayrımcı normlar hakkındaki yargısal denetim davasının reddedilmesi ve ret üzerine yapılan temyiz başvurusunun dört seneden sonra yazarların sorumlu tutulamayacakları usuli sebeplerle reddedilmesinin topluca değerlendirildiğinde Taraf Devlet'in yargı sisteminin adalete erişimin engellenmesi anlamına gelecek eksiklikleri olduğu ve bunun da Sözleşme'nin 2. maddesinde güvence altına alınan etkili hukuk yolu hakkının ihlali olduğuna karar vermiştir. Sözleşme'nin eşitliğe ve ayrımcılık yasağına dair hükümleri, kişilere sadece mahkemeler önünde usuli güvenceler sağlamaktan ibaret hükümler değildir. Bununla birlikte bu hükümlerin nasıl yorumlanacağı konusunda da bir görüş birliği yoktur. Bir görüşe göre Sözleşme'nin eşitlik hükümleri ve Sözleşme'deki eşitlik hakkı; resmi eşitlik, substantif eşitlik ve dönüştürücü eşitlik kavramlarına göre yorumlanmalıdır. Komite, hukuk sistemi de jure ayrımcı hükümler içeren başvuruda ilke olarak resmi eşitlik kavramını uygulamış ve Sözleşme kapsamında kadının mülkiyet haklarına ilişkin korumayı irdelemiştir. Benzer konuda başka bir başvuru olan Cecilia Kell başvurusunda olduğu gibi bu başvuruda

da kadının mülkiyet haklarından faydalanmasının eşine ya da partnerine bağlanmasının kadının ekonomik bağımsızlığını kısıtlayarak Sözleşme kapsamındaki hukuk önünde eşitlik hakkının ihlali olacağına karar verilmiştir.

Anahtar kelimeler: Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi, Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Komitesi, Kadın ile Erkeğin Hukuk Önünde Eşitliği, Kadının Mülkiyet Hakları

A POSTCOLONIAL FEMINIST APPROACH ON AUDRE LORDE'S ESSAY *AGE, RACE, CLASS AND SEX: WOMEN REDEFINING DIFFERENCE (1984)*

Kanan AGHASIYEV

Karabuk University

Faculty of Letters, Department of Western Languages and Literatures

MA in English Language and Literature

kaasiyev@gmail.com

Abstract: Audre Lorde's essay, *Age, Race, Class, and Sex: Women Redefining Difference* (1984), is a profound critique within postcolonial feminism, delving into the intricate intersections of privilege, oppression, and identity. She dismantles simplistic binary oppositions in Western feminist discourse, advocating for the recognition of diverse experiences often marginalized within mainstream narratives. Lorde critiques Western feminist scholarship for failing to acknowledge the complexity of women's experiences, particularly those of marginalized groups from Third World countries. She challenges the tendency to homogenize experiences, emphasizing the necessity of embracing difference. Lorde exposes how power dynamics, such as capitalism, imperialism, and globalization, reinforce structures of dominance. Additionally, she underscores the significance of economic empowerment in combating oppression, echoing Virginia Woolf's call for women's financial independence. Ultimately, Lorde urges a re-evaluation of societal structures, advocating for an inclusive and intersectional feminism that acknowledges and values diverse voices, paving the way for transformative social change rooted in solidarity and justice.

Keywords: *Audre Lorde, Postcolonial Feminism, Third World Women, Third World Feminism*

Introduction

In her essay *Age, Race, Class, and Sex: Women Redefining Difference*, Audre Lorde provides a strong critique of how privilege, oppression, and identity intersect within postcolonial feminism. She argues against simplistic binary oppositions and highlights the diversity within women's experiences often disregarded in mainstream narratives. Lorde particularly criticizes Western feminist scholarship for overlooking or homogenizing the experiences of marginalized women, especially those from Third World countries. She challenges the tendency in Western discourse, particularly in White feminism, to essentialize and generalize experiences, which she believes obscures the struggles of marginalized groups. Lorde calls for recognition and appreciation of differences, urging a more inclusive and intersectional feminist approach. She examines how power and privilege perpetuate systems of oppression, pointing to capitalism, imperialism, and globalization as reinforcing structures of dominance. Lorde underscores the importance of economic empowerment in challenging oppression, echoing Virginia Woolf's arguments for women's financial independence. By highlighting how economic inequality limits opportunities for women, she calls for a re-evaluation of societal structures that perpetuate such disparities. Ultimately, Lorde's essay offers a deep analysis of identity, privilege, and oppression within feminist discourse. She encourages readers to examine their assumptions and biases, and to appreciate the diverse experiences of women. Through her focus on marginalized voices and advocacy for inclusive feminism, Lorde advocates for transformative social change rooted in solidarity and justice. Postcolonial feminism represents a recent addition to the literary studies arena, uniting both postcolonial and feminist ideologies. Initially perceived as a subset of both postcolonialism and feminism, it gained recognition as an autonomous theory from the 1980s onward, emerging as a critical response to the limitations of white feminism prevalent in affluent Western nations. Pioneering works such as Audre Lorde's 1984 essay *The Master's Tools Will Never Dismantle the Master's House* and Chandra Talpade Mohanty's 1984 article *Under Western Eyes: Feminist Scholarship and Colonial Discourses* were among the earliest critiques highlighting the disregard of white feminism toward women of colour and those from postcolonial backgrounds. While both postcolonial feminism and

traditional feminism share a focus on women's issues and strive for gender equality, postcolonial feminist scholars argue that the solutions proposed by First World Western Feminism are inadequate for addressing the challenges faced by women in formerly colonized regions. They contend that white feminism tends to overlook the distinct issues encountered by women in colonized nations, emphasizing that these women endure compounded hardships stemming from the legacy of colonization. As articulated by Lorde (1984) and Mohanty (1984), while Western women confront specific challenges, women in colonized contexts contend with even greater complexities due to the effects of colonialism. White feminism, they argue, is inherently limited, designed primarily to address the concerns of white women. Consequently, postcolonial feminism aligns itself with other feminist movements such as African feminism, Black feminism, Caribbean feminism, Third World feminism, and Intersectional feminism, recognizing the importance of diverse perspectives and experiences in addressing global gender inequality. One of the central ideas in postcolonial feminism is the concept of Double Colonization, which highlights the dual oppression experienced by women in colonized and pre-colonized territories. These women are subjected to patriarchal norms within their local communities while also being forced to conform to the dictates of colonial rulers, resulting in what is termed as double colonization. Scholars in the fields of postcolonial feminism and feminist criticism began to focus on this phenomenon in the 1980s, aiming to explore how it is depicted in literature, particularly in the works of postcolonial and colonial women writers. Similarly, Subalternity is a fundamental concept in Postcolonial Feminist Studies, referring to individuals or communities marginalized within their societies. Subjected to societal expectations of inferiority, they are constrained by prescribed norms and traditions that limit their agency, often leading to dismissal and disregard of their decisions. The term "subaltern" was initially introduced by Italian scholar Antonio Francesco Gramsci to describe the cultural dominance exerted by oppressors over colonized cultures, relegating subaltern groups to the margins of socio-economic structures. Indian feminist theoretician Gayatri Chakravorty Spivak expanded upon this concept in her seminal essay *Can the Subaltern Speak?* published in 1985. Spivak argues that subaltern individuals are rendered voiceless due to divisions along religious, caste, racial, gender, and regional lines, perpetuating their subjugation. These divisions, prevalent particularly in Third World countries, reinforce notions of inferiority. Spivak seeks to amplify the voices of those silenced by structural inequalities, citing examples such as the Sati women of India, who faced pressure to self-immolate upon their husbands' deaths to prove their devotion.

MÜSLÜMAN BİLİNCİ KAZANMA AÇISINDAN KUR'AN'IN REHBERLİĞİ

Ayşe Suheyla BİÇEN

Sinop Üniversitesi

İlahiyat Fakültesi

İlahiyat, aysesuheylabcn@gmail.com

Mercan DAŞDEMİR

Sinop Üniversitesi

İlahiyat Fakültesi

İlahiyat, dasdemirmercan84@gmail.com

Özet

İnsanın ontolojik olarak varlığının tezahürü bilinçtir. Bilinç insanı diğer tüm canlılardan ayıran yegâne hususiyettir. Bundan dolayı bütün dinler bilinci ölçüsünde insanı muhatap kabul eder ve mükellefiyetin temeline bu bilinci yerleştirir. İnsan bilincinin kollektif olarak ifadesi ise kültür ve medeniyettir. Yunan medeniyeti, Çin medeniyeti, Hint medeniyeti, Avrupa medeniyeti ve İslâm medeniyeti gibi. Dünya tarihi, sıfır noktasından günümüze dek kralların, bilgelerin ve peygamberlerin hikâyelerine sahne olmuş ve iyiyle kötünün mücadelesini ortaya koymuştur. Müslümanlar için bu durum, Hz. Adem'den Hz. Muhammed'e kadar süregelen tevhid silsilesi ve kıyamete kadar sürecek hak ile batılın mücadelesidir. O halde doğru soruları doğru kaynağa yönelmek ve alınacak doğru cevaplar ile sahih bir yön tayin etmek elzendir. Bu bağlamda ilk ve asıl kaynağımız Kur'an-ı Kerim'e müracaat etmek, en basit ve pratik eylem olacaktır. Zira Kur'an Müslümanlara, bahse konu tevhid silsilesinin ilk halkasından son halkasına kadar örnek şahsiyetler sunmaktadır. Bu örnekler kimi zaman Hz. Muhammed, Hz. Nûh, Hz. İbrahim, Hz. Mûsa ve Hz. İsa gibi türlü sıkıntılara maruz kalan ve imtihanlarla sınanan ulü'l-azm peygamberler ve gösterdikleri gayret, sabır, metanet ve cihat iken, kimi zaman dürüstlük, sadakat ve iffet gibi özellikleriyle ön plana çıkan Hz. Meryem, Hz. Âsiye ve Hz. Âişe gibi mümin kadınlar ya da ashâb-ı kehf gibi iman ve ahlâk timsali bir grup genç olabilmektedir. Kur'an'da bazen hakkın düşmanı, batılın bayraktarı olan Lût ve Nûh kavmi ile inançsız eşleri üzerinden birey ve toplumların "nasıl olmaması" gerektiğinin adeta resmi çizilmiş ve düşünüp akledenlerin dikkatlerine sunulmuştur. Müslüman bilincinin teşekkülünde Kur'an kıssalarının da önemli bir yeri vardır. Kıssalar ile beşeriyetin yaratılışında mevcut sosyal ve psikolojik cihetler göz önünde bulundurularak daha cazip ve canlı bir anlatım üslubu yakalanmıştır. Tüm bu misallerin ve anlatıların ortak yönü ise zamanı, zemini, sayıyı ve tarihi bir kenara bırakarak olaya değil olguya odaklanmayı öğütleyen ilahî mesajdır. Bu ilahî mesajın doğru tahlili ve yaşadığımız çağa doğru takdimi büyük ölçekte insanlığa, özelde ise Müslümanlara her yönüyle muzdarip olduğumuz buhran çağını aşmak, öze dönmek ve yeniden felaha ulaşmak için bir reçete hüviyetindedir. Bu bildiride özellikle gençlik döneminde yaşanan kimlik karmaşasında İslâmî bir duruş ve Müslüman kimliği kazanmanın yolları üzerinde durulmakta, bilinçli bir toplumun imkânı Kur'an rehberliğinde tartışılmaktadır.

Anahtar kelimeler: Tefsir, Kur'an, Müslüman Bilinci, Örnek Şahsiyetler, Rehberlik.

KAMU YÖNETİMİNİN TEMEL İLKELERİ VE YENİDEN YAPILANDIRILMASI HAKKINDAKİ KANUNUN GÜNÜMÜZE YANSIMALARI

Gülten ŞAHBAZ

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Kamu Yönetimi, 220460009@ogrenci.hitit.edu.tr

Özet

Dünyada yaşanan gelişmeler, toplumun değişen ihtiyaçları kamu yönetiminde reformun gerekliliğini ortaya koymuştur. Ülkemizde de kamu yönetimi alanında 1930’larda başlayan yeniden yapılanma çabaları olmuş ve günümüze kadar devam etmiştir. Türkiye de yönetim alanında gerçekleştirilmeye çalışılan bu dönüşümler sadece ulusal ihtiyaçlardan doğmuş yerel nitelikte düzenlemeler olmayıp; Dünya Bankası, IMF, Avrupa Birliği, OECD ve Dünya Ticaret Örgütü gibi uluslararası aktörlerin de etkin bir rol aldığı düzenlemeler olmuşlardır. Yapılan reform çalışmaları arasında en kapsamlı olanı 15.07.2004 Tarihinde kabul edilen Kamu Yönetiminin Temel İlkeleri ve Yeniden Yapılandırılması Hakkında Kanun olmuştur. Gerek akademik kamuoyunun gerekse muhalefetten pek çok kesimin itirazına konu olan bu Kanun nitekim yapılan eleştiriler sonucu 03.08.2004 Tarihinde Cumhurbaşkanı tarafından TBMM’ye tekrar görüşülmesi için gönderilmiş ve tekrar meclis gündemine gelmeyerek kadük olmuştur.

Kanun birçok alanda düzenlemeler içermektedir. Yapılmaya çalışılan düzenlemeler arasında en dikkat çeken merkezi idareye bağlı olarak taşrada yürütülen çok sayıda görev ve yetkiyi mahalli idarelere devretmesidir. Asıl icracı olarak mahalli idareler belirlenmiş, genel yetkili organ olarak ise merkezi idareye genel ilke, standart ve kuralları belirleyip onların uygulanmasını denetleyen ve gözetleyen bir konum verilmiştir. Bu çerçevede de kanun merkezi idareyi ve mahalli idareleri yeniden yapılandırmayı amaç edinmiştir. Bu düzenleme ülke ve ulus birliğini, tekil devlet yapısını, merkezi yönetim-yerel yönetim dengesini bozduğu eleştirilerinden hareketle çok fazla uygulama alanı bulamamakla birlikte 6360 sayılı Kanunla Büyükşehir belediye sınırının il mülki sınırlarına eşitlenmesi ve merkezi yönetimin taşradaki temsilcisi valinin temsil ettiği il özel idarelerinin ve köylere hizmet götürme birliklerinin kapatılması mülki idarenin hizmet alanlarından çekilerek mahalli idareler lehine bir uygulamaya gidildiğini de göstermektedir.

Kamu yönetimi temel kanunu tasarısının kanunlaşma aşamasına gelene kadar olan süreçte birçok maddede değişiklikler olmakla birlikte kanunun getirdiği anlayış ve yaklaşım çerçevesinde Türkiye’nin yönetimi son derece köklü bir biçimde değişmiş, bir anlamda kanunun tasarı halinden başlayarak kanunlaşması sonrasında da ruhu çıkarılan düzenleyici işlemlerle parçalı bir şekilde de olsa büyük ölçüde hayata geçirilmeye çalışılmıştır. Gerek bakanlıkların teşkilat yapılarındaki değişiklikler gerekse Bilgi Edinme Kanununun kabul edilmesi, Köy Hizmetler Genel Müdürlüğü’nün 2005 yılında kapatılması, Obdusmanlık, kamu kurum ve kuruluşlarında strateji geliştirme birimlerinin kurulması, hizmet satın alınması yöntemiyle serbest çalışan avukatlardan yararlanılması ve ilişkili kuruluşlar hayata geçirilen çeşitli maddeler arasında sayılabilir.

Anahtar kelimeler: Kamu Yönetimi, İdari Reform, Mülki İdare

KÜÇÜK TIP RÜZGÂR TÜRBİNİ TASARIM VE İMALATI

Enes KARATAŞ

eneskaratas209@gmail.com

Sebahattin KARATAŞ

karatassebo2000@gmail.com

Burhan BAYHAN

Selçuk Üniversitesi, Cihanbeyli Meslek Yüksekokulu,

Makine ve Metal Teknolojileri Bölümü

bayhanburhan@gmail.com

Özet

Yenilenebilir enerji kaynaklarından rüzgâr enerjisi, çevreyi kirleten fosil kökenli yakıtların tükenme eğilimine girmesi ile daha da önem kazanmış ve bu konudaki çalışmalara da hız verilmiştir. Ayrıca iklim değişikliğine neden olan sera gazlarının 1997 yılı Kyoto Protokolü ile azaltmak için çalışmalara hız verilmiştir. Önemi gittikçe artan rüzgâr enerjisi konusunda dünyadaki son 15 yıldaki gelişmeler maliyetleri % 50 oranında azaltmıştır. Ülkemizde de Yenilenebilir Enerji Kaynakları Kanununun çıkması ile bu konudaki çalışmalar hız kazanacaktır. Yaptığımız çalışmada, fosil yakıt kullanmadan doğal kaynaklardan elektrik üretimi amaçlanmıştır. Bu amaçla doğal kaynak olarak rüzgârdan yararlanılması düşünülmüştür. Konum olarak okuduğumuz rüzgârı bol geniş düz ova olan Konya ili seçilmiştir. Çalışmada, küçük tip rüzgâr türbini ve bu türbinin kullanılacağı evin bir modeli yapılmıştır. Bunun için kullanılan malzemeler şu şekildedir: Karton, makas, yapıştırıcı, bant, silikon, silikon tabancası, motor, tel kablo, lehim makinesi, led ampul, saç kurutma makinesi. Küçük tip rüzgâr türbini yapımı şu şekilde yapılmıştır: 3 santimetrelik 4 tane yuvarlak karton kesildi. Sonra bunlar birbirlerine yapıştırıldı. Daha sonra, uzun kenarı 8 cm kısa kenarı 2,5 cm olan 4 tane dikdörtgen kesildi. İç taraflarından bombe oluşacak şekilde baskı uygulandı. Sonra kesilen yuvarlak biçimindeki kartonlara yapıştırıldı. 30 cm ile 12 cm'lik dikdörtgen oluşturuldu. Katı silikon yardımı ile yuvarlandı ve son kalan kısmı yapıştırıldı. Motor yuvası için 6 cm'lik kare oluşturuldu. Motor karenin üstüne silikon yardımı ile yapıştırıldı. Motoru kapatacak şekilde karton kesilerek motorun üstü kapatıldı. Yapılan pervane motora dairenin ortasına açılan delik sayesinde monte edildi. Tel kabloları, motorun arkasında bulunan düzeneğe lehim makinesi yardımı ile lehimlendi. Motorun altındaki kareyi katı silikon ile yaptığımız yuvarlak biçimindeki dikmeye silikon tabancası ile yapıştırıldı. Ev için ise uzun kenarı 12 cm, kısa kenarı ise 8 cm olan dikdörtgen kesildi. 45 derece, 6 cm uzunluğunda evin yan kısmı için karton kesildi. Kesilen parçalar birbirine bağlandı. Led ampul ise kabloların diğer kısmına lehimlendi. Kabloları lehimlenen led ampulü evin içine bant yardımı ile monte edildi. Evin içine ışık girmemesi için üst kısmını da kapatıldı. Evin sabit kalması için kartondan temel oluşturuldu. Yapılan evin ve rüzgâr türbininin sabit kalması için kartonları birbirine yapıştırarak temel oluşturuldu. Sonra kartonun bir köşesine rüzgâr türbinini, diğer tarafına ise evi yapıştırıldı. Rüzgâr türbini ve evdeki bulunan kabloları birbirine bağlandı. Sonra saç kurutma makinesi ile yapay rüzgâr oluşturup rüzgâr türbininin kanatlarının dönmesi sağlandı. Böylece üretilen yenilenebilir enerji ile ev içindeki led ampul yanmaya başlamıştır. Bu çalışma ayrıca, öğrenci projesi olarak yapıldığı ve okulumuzda sergilendiği için yenilenebilir enerjinin önemini anlaşılması hususunda önemli bir çalışmadır.

Anahtar kelimeler: Rüzgâr, Rüzgâr Türbini, Yenilenebilir Enerji

2 DÜNYA SAVAŞI ARASINDA FİNLANDİYA HAVA KUVVETLERİ'NİN GELİŞİMİ (1918-1939)

Eren YİĞİTOĞLU

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

Edebiyat Fakültesi

Tarih Bölümü, erenyigitoglu57@gmail.com

Özet

Günümüz Finlandiya toprakları 1155 yılı itibarıyla İsveç Krallığı'nın bir parçası haline gelmiştir. Bu dönem içerisinde Finlandiya, İsveç'in kontrolünde gelişen bir bölge olarak Batı tarzında kendisini geliştirmiştir. İsveç'in 18. yüzyıl içerisinde zayıflamaya başlaması ile birlikte Finlandiya içerisinde bağımsız bir ülke olma isteği ortaya çıkmış fakat bu dönem içerisinde Finlandiya bağımsız olamamıştır. Rusya, İsveç ile gerçekleştirdiği savaşlar çerçevesinde 1808-1809 tarihleri arasında Finlandiya'nın kontrolünü ele geçirmeye başlamıştır. Bu dönemde Finlandiya, Rusya içerisinde özerk bir bölge olarak varlığını sürdürmüştür. 1. Dünya Savaşı ile başlayan süreç içerisinde Rusya'da Bolşevik İhtilali'nin cereyan etmesinden sonra 1917 yılında Finlandiya Rusya'dan bağımsızlığını ilan eden ülkeler arasında yer almıştır. Ülkenin resmi olarak kurulmasından hemen sonra ülke içerisinde Kızıl Muhafızlar ve Beyaz Muhafızlar arasında İç Savaş meydana gelmiştir. 3 ay boyunca süren İç Savaş Almanların desteğini alan Beyaz Muhafızlar kazanmıştır. İç Savaş sırasında Beyaz Muhafızlar'a İsveç tarafından uçaklar bağışlanmıştır. Bunlar arasında Thulin D ve Albatros N.A.B. Type 9 gibi uçak modelleri yer almaktadır. Albatros N.A.B. Type 9 uçağının Finlandiya'ya getirilmesi anında motor arızası yapması sonucunda Finlilerin ilk kullandığı uçak Thulin D modeli olmuştur. Bununla birlikte Hava Kuvvetleri'nin kuruluşunda Rusya'dan ele geçirilen uçaklar da yer almıştır. 1919 yılı itibarıyla havacılık oluşumu adını Havacılık Kuvvetleri olarak almıştır. Havacılık Kuvvetleri'nin meydana getirilmesi ile birlikte İsveç ve Almanya'dan çeşitli pilotlar Finlandiya'da çalışmak için ülkeye gelmiştir. Uçakların buldukları bölgelerin biri Pirkanmaa bölgesinde yer alan Kolho'da diğeri de Viipuri eyaletindeki Antrea'da yer alan 2 uçuş müfrezesinden oluşmaktadır. 1920'lerle birlikte ülke yabancı ülkelere yabancı pilot uzmanları ülkeye çağırmaya başlamıştır. Bu dönem envantere alınması gereken uçakların hangi tür uçaklardan olması gerektiğine dair tartışmalarla geçmiştir. 1. Dünya Savaşı sırasında Almanya'ya eğitim amacıyla giden pilotlardan sonra 1919 yılı itibarıyla pilotlar bu sefer Fransa'ya gönderilmeye başlanmıştır. 1920'li yıllar ile birlikte bu sefer de Birleşik Krallık'a eğitim amacıyla pilotlar gönderilmiştir. 2. Dünya Savaşı'nın başlamasına kadar ki süre içerisinde Fin pilotlar Birleşik Krallık içerisinde eğitim görmüşlerdir. Finlandiya'nın bu modernizasyon süreciyle birlikte envantere ilk başta deniz uçakları girmeye başlamıştır. Envantere ilk giren deniz uçağı ise Alman yapımı IVL A.22 Hansa deniz keşif uçağı olmuştur. Almanlardan lisansı alınarak üretilen bu uçaklardan toplamda 122 adet üretilmiştir. Deniz keşif uçağından sonra farklı türden uçaklar ülkeye tedarik edilmeye başlamıştır. 1928 yılı itibarıyla ise Finliler ilk kendi uçakları olan VL Sääski eğitim uçağını üretmeye başlamıştır. Bu uçağın üretimini ise Fin şirket Valtion lentokonetehtas üstlenmiştir. 1928 yılıyla birlikte ayrıca Havacılık Kuvvetleri olarak kurulan birimin adı Finlandiya Hava Kuvvetleri olarak değiştirilmiştir. 1930'larla birlikte ülke deniz keşif uçaklarından kara konuşlu uçaklara doğru geçiş yapmaya başlamıştır. 2. Dünya Savaşı öncesinde ise ülke Hollanda'dan Fokker D.XXI avcı uçakları ile Fokker C.X hafif keşif ve bombardıman uçaklarıyla birlikte Birleşik Krallık'tan Bristol Blenheim hafif bombardıman uçaklarını tedarik ederek envanterini SSCB'ye karşı güçlendirmiştir.

Anahtar Kelimeler: Finlandiya, Finlandiya Hava Kuvvetleri, Uçak, Thulin D.

RÜYA, MAHİYETİ VE FİKHİ AÇIDAN DELİL DEĞERİ***Hilal Darendeli***Sivas Cumhuriyet Üniversitesi**Sosyal Bilimler Enstitüsü**Temel İslami ilimler Ana Bilim Dalı /İslam Hukuku**İstanbul /Türkiye*Hilaldarendeli34@gmail.com*Orcid:0009-0007-9782-7491***Özet**

Rüya, konusu tarihin itibari ile insanlık tarihi kadar eskidir. Tarihin her döneminde rüya merak edilegelmiştir. Bu merak neticesinde yapılan araştırmalarla her disiplin dalı rüyaya farklı anlam ve değerler yüklemiştir. Rüya, din, felsefe, kelam, psikoloji, tasavvuf gibi birçok disiplin tarafından ilgi duyulan konulardan birisidir. İnsan fizyonomisi üzerine yapılan araştırmalarda yeme içme gibi rüyanında ihtiyaç olduğunu ortaya çıkarmaktadır. Sözlükte görmek anlamına gelen rü'yet kökünden türemiş olan rü'yâ kelimesi uyku sırasında zihinde beliren görüntüleri ifade eder. Erken dönemlerden itibaren uyku ve rüya İslam düşünürleri tarafından ele alınmıştır. İslam düşünürleri rüyayı birtakım sembollerin mütehayyile gücüne yansması olarak tarif etmişlerdir. Ya'kub b. İshak el-Kindî, uyku ve rüyanın mahiyeti adlı risalesinde uyku ve rüyanın nefsin bir fonksiyonu olduğunu, Rü'yâ yorumunun tabiat ilimleri arasında önemli yeri olduğunu belirtir. Kindî felsefi risaleler adlı eserinde, uykuda devre dışı olan duyu güçlerine karşılık tasavvur ile düşünme güçlerinin serbest kaldığını, böylece rüyanın gerçekleştiğini ifade eder. İbni Sînâya göre rüyalar sadece metafizik alemde nefse gelen etkilere dayanmayıp fizyolojik durumdan kaynaklanan rüyalar vardır. Aç kimsenin rüyada yiyecek görmesi, üşüyenin ateş görmesi bu türden rüyalardandır. Bizim bu çalışmamızda amacımız, rüyanın İslam hukukunda (Fikhî açıdan) delil değerini araştırıp bu konuda fakihlerin ve İslam alimlerinin görüşlerini ortaya koyup önceki yapılan çalışmalara katkı sağlamaktır. Çalışmamızda rüyanın mahiyetini çeşitli disiplin dallarında rüyaya verilen manayı ve atfedilen değeri, rüyanın çeşitlerini, Kuran ve hadiste rüya konusunu değerlendirip, kelam alimlerinin ve tasavvuf alimlerinin rüyanın delil değeri hakkındaki görüşlerini araştıracağız. Fakihlerin rüya hakkındaki görüşlerini ve rüyanın fikhî açıdan delil değeri ile alakalı görüşlerini ele alacağız.

Anahtar Kelimeler: İslam Hukuku, Rüya, Tabir, Uyku, Delil

(*Not: Bu çalışma Prof. Dr. Sabri Erturhan danışmanlığında hazırlanmakta olan, Rüya, İlham ve Keramet'in Fikhî Açıdan Kaynak Değeri konulu yüksek lisans tezinden türetilmiştir.)

TERTULLIAN'IN ESKATOLOJİSİ ÜZERİNE**Zübeyde TUYGUN***Hitit Üniversitesi**Lisansüstü Eğitim Enstitüsü**Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı,**Dinler Tarihi, zubeydeulusoy06@hotmail.com***Özet**

Grekçe bir kelime olan eskatoloji Hıristiyan terminolojisinde “son” veya “nihai şeyler” anlamına gelmekle birlikte kavramın Hıristiyanlık içerisindeki anlamı dünyanın sonuna ilişkin yaşanacak olaylardır. Buna göre sistematik teolojinin bir alt dalı olarak eskatoloji, teolojik anlamda dünyanın sonunu, bu sondan sonra gerçekleşecek diriliş, öte dünya, cennet ve cehennem gibi süreç ve olayları ele alıp irdeleyen bir bilim dalıdır. Kökleri İncil metinlerine dayanan Hıristiyan eskatolojisi, erken dönemden itibaren Hıristiyanlık içinde yer bulmuş hatta kilise babaları – ki bunlardan önemlilerinden biri de Tertullian’dır- bu konu üzerine yoğun bir mesai harcamıştır.

Erken dönem Hıristiyanlık içerisinde savunduğu teolojik görüşleri ile son derece önemli bir yer tutan kilise babası Tertullian yaşadığı ortamın dini ve siyasi durumu ile orta yaşlarından itibaren katılmış olduğu Montanist hareketin etkisiyle diğer kilise babalarından farklı olarak eskatolojik konularla çok daha fazla ilgilenmiş, etkisi sonraki dönem Hıristiyan eskatolojisinde yoğun izler bırakmış önemli görüşler ileri sürmüştür. Onun özellikle eskatolojik çerçevede sunmuş olduğu kendine özgü kutsal ruh anlayışı, Kutsal Ruh İsa ilişkisi ile dünyanın sonuna doğru ortaya çıkması beklenen felaketler, savaşlar, salgın hastalıklar kıtlıklar depremler veya göklerden gelecek büyük işaretler yanında özellikle sonun başlangıcında gökyüzü, doğa ve denizde insanları dehşete düşürecek felaketler onun dünyanın sonuna dair görüşlerinin temelini oluşturur.

Yine Tertullian’ın Yahudi Hıristiyan geleneğinde önemli bir yeri olan Kudüs’ü teolojik tartışma alanı içerisine alıp ona Hıristiyanlık içerisinde eskatolojik anlamlar yükleyerek yeni vurgular yapması da önemlidir. Zamanın çağlara ayrılıp her bir çağa ilişkin sunulan kehanetler Hıristiyanlık açısından dikkat çekicidir. Son olarak diğer görüşleri yanında eskatolojik öğretileri ile sadece dönemi içerisinde değil kendisinden sonra günümüze kadar uzanan süreçte, Hıristiyan teolojisini etkileyen Tertullian, Hıristiyan bilim dünyasında dün olduğu gibi bugün de teolojik anlamda özellikle eskatolojik bağlamda önemli bir referans kaynağı olmayı devam ettirmektedir. Günümüzün Hıristiyan eskatolojik tartışmalarını anlayıp yorumlama da Tertullian’ın etkisi son derece dikkat çekicidir.

Anahtar kelimeler: Eskatoloji, Tertullian, Dünyanın Sonu

ŞÜKÜR KAVRAMI BAĞLAMINDA KUREYŞ SÛRESİNİN MUHTEVASININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Duygu UÇAR

Sinop Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Temel İslam Bilimleri Ana Bilim Dalı, duyguucr.55@gmail.com

Özet

Şükür/شكر lügatte ihsan edilen lütufları ve nimetleri tasavvur etmek, iyiliği yapana minnet duymak ve onu övmek anlamlarına gelmektedir. Yüce Allah insanların şükreden bir kul olmasını ister. Sayısız ihsan ve ikramlar karşısında insanların Allah'a gereği gibi kulluk görevini yerine getirmesi yani şükretmesi bir vazifedir. Kur'an'da "Şükreden ancak kendisi için şükretmiş olur, nankörlük edene gelince, o bilsin ki rabbimin hiçbir şeye ihtiyacı yoktur, kerem sahibidir." (en-Neml, 27/40.) âyetinde geçtiği üzere şükür ile Allah'ın sunduğu sayısız ikramları tasavvur ve tasdik etmeye bizzat insanların ihtiyacı vardır. Zira kâinattaki muhteşem düzen, ancak akleden canlı olan insanın şükrü ile idame edilebilir. İyiliğin, hoşgörünün ve nezâketin her geçen gün azaldığından dem vuran insanoğlunun muzdarip olduğu sıkıntılı ve problemlerin çözüm anahtarı şükürdür. Başta Allah'a sonra diğer insanlara, hayvanlara ve doğaya karşı sergilenecek tutumun, bahse konu olan şükür kavramıyla doğrudan ilişkili olduğu aşikârdır. Bu araştırmada, Hz. Peygamber'in mensup olduğu Kureyş kabilesi hakkında nazil olan Kureyş sûresinin muhtevası incelenmekte, tefsir kaynaklarına başvurularak, müfessirlerin yorumlarından hareketle şükrün ve küfrün mahiyeti değerlendirilmekte ve Kur'an'ın en temel kavramlarından biri olan şükür Kureyş sûresi bağlamında ele alınmaktadır. Zira bu sûrenin ana konusu Kureyş halkına verilen nimetler ve onların sergilediği tavidir. Sûrenin üçüncü âyetinde geçen (فَلْيَعْبُدُوا رَبَّ هَذَا الْبَيْتِ) "Bu evin rabbine kulluk etsinler." buyrulması nimetin karşısında ortaya konulması gereken kulluk görevi hatırlatılmaktadır. Sûrede her ne kadar Kureyş halkına verilmiş nimetler konu edilse de bu nimetler özelinde esasen mükelleflerin hepsine sunulan ikramların çokluğu hatırlatılmakta ve böylece idrak etmeleri amaçlanmaktadır. Bu sûrenin konusunu oluşturan Kureyş halkına bahşedilen nimetleri ve sûrede iletilen mesajları günümüzdeki Müslümanların nasıl anlaması gerektiği değerlendirilmektedir. Sûrenin ilettiği mesaj dikkate alınarak Müslümanların Allah'ın lütfettiği nimetler karşısında nasıl bir tavır sergilemesi gerektiği âyetlerin konu ve bağlamı cihetiyle belirlenmeye çalışılmıştır. İncelenen literatür taramasında sûrenin farklı bağlamlarda ele alındığı bununla birlikte şükür kavramı ile ilişkilendirilerek tetkik edilmediği görülmüştür. Son tahlilde Kureyş sûresinin muhtevası bağlamında insanın asıl görevinin kulluk olduğunun idrak edilmesinin önemi sûrede verilen mesajlar ve nimete şükrün nasıl olması gerektiği ortaya koyulmuştur.

Anahtar kelimeler: Tefsir, Kureyş Sûresi, Şükür.

SÜRDÜRÜLEBİLİR YAŞ MEYVE-SEBZE İHRACATI KAPSAMINDA SOĞUK TEDARİK ZİNCİRİ LOJİSTİĞİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ; KAMÇI ETKİSİ

Müberra Nur KESKİN

Hitit Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Dış Ticaret ve Tedarik Zinciri Anabilim Dalı

Dış Ticaret ve Tedarik Zinciri Bölümü, keskinmuberranur72@gmail.com

Sürdürülebilir yaş meyve ve sebze ihracatı sürekli değişen insan ihtiyaçları ve küreselleşen dünyada önemli bir gelir kaynağıdır. Sebze ve meyve ihracatı kalitenin korunması ve ürünlerin taze olarak hedef pazarlara ulaştırılmasıdır. Soğuk tedarik zinciri lojistiği, bu süreçte etkili olan ve bu pazarda faaliyet gösteren işletmeler için önemli bir konu ve en temel uygulamalardan biridir. Bu çalışmada işletmelerin bu pazarda sürdürülebilir olması için soğuk tedarik zinciri lojistiğinin değerlendirilmesi, kamçı etkisinin işletmeleri nasıl etkilediği ve bir işletme üzerinden örnek verilerek konunun aktarılması amaçlanmaktadır. Soğuk zincir lojistiğinde, ürünlerin hasat edilmesinden tüketiciye ulaşana kadar belirli sıcaklıklarda muhafaza edilmesi ve taşınması gerekir. Bu süreç müşteriye doğru ve kaliteli ürünü ulaştırmak için kritiktir. Kamçı etkisi, tedarik zinciri boyunca bir aksaklık veya gecikmenin sonraki aşamalarda daha büyük etkilere yol açması durumudur. Örneğin, ürünlerin geç teslimi ya da bozuk teslim edilmesi müşteriyi mutsuz edecek ve dolayısı ile olağan ihracat gelirlerinde azalma ve müşteri kayıpları gibi sorunlara yol açacaktır. Bu nedenle kamçı etkisine en az oranda maruz kalmak için bu sürecin dikkatle ve özenle takip edilmesi gerekir. İşletmeler bu pazarda sürdürülebilir bir ihracat gerçekleştirmek için etkili bir soğuk tedarik zinciri lojistiği sistemi kurmalı ve yönetmelidir. Tedarik zinciri boyunca karşılaşılan herhangi bir sorun kamçı etkisi ile birleşip daha büyük sorunlara yol açabilmektedir.

Sonuç olarak sürdürülebilir yaş meyve sebze ihracatı için etkili bir soğuk tedarik zinciri lojistiği sisteminin kurulması ve yönetilmesi müşteriye en iyi ve taze ürünü sunmakta ve ihracat gelirlerinin artırılması açısından kritik öneme sahiptir. Bu çalışmanın değerlendirilmesi ve bulguları yaş meyve-sebze ihracatı alanında faaliyet gösteren işletmenin stratejik kararlarını desteklemek için önemli bir bilgi kaynağı olabilir. **Anahtar kelimeler:** Sürdürülebilirlik, yaş meyve sebze ihracatı, soğuk tedarik zinciri lojistiği, kamçı etkisi

CUMHURİYETİN İLK YILLARINDA DİN EĞİTİMİ

Feride Oya HAKLI

Hitit Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Felsefe ve Din Bilimleri, oyanurber@gmail.com

Özet

Eğitimle, bilgi beceri ve ilgiyi artırma, toplumun değer yargılarını benimseme kişisel ve sosyal ilişkilerde olumlu davranış ve uyum gösterme, yurttaşlık hak ve görevlerinin bilincinde olma, olumlu yararlı yapıcı ve sorumlu yurttaş yetiştirme amaçlanır. Bu sebeptendir ki, devletlerin amaçladıkları vatandaş profilini elde edebilmek için eğitim politikalarına çok önem vermeleri gerekmektedir. Eğitim süreci ne kadar erken başlarsa hedeflenen sonuçlara ulaşılabilirlik oranı artar.

Türkiye Cumhuriyeti ivedilikle muvakkat İcra Encümeni kurmuş (25 Nisan 1920), İcra Vekilleri Heyeti seçilmiş ve sosyal, ekonomik ve siyasi konulara ve zorluklara rağmen eğitime öncelikli ehemmiyet verilmiştir. Türkiye Cumhuriyeti'nin bir millet olarak, değişiklikleri, yenilikleri, inkılapları, savaşlarla taşımak zorunda olduğu yükleri, bunun yanında kültürel mirası, millî öz dinamikleriyle bürokrasiye bilime ticarete zanaata, ziraata sanata ve eğitime zaman ve zemin hazırlaması gerekiyordu. Eğitim alanında ilkokul sınıflarındaki din eğitimi ile ahlâklı, karakterli, yurtsever vatandaş profilini oluşturmaya çalışırken bu çaba, idare cihetinde yoğun mesaileri, halk cihetinde zorlu ve yorucu bir gayreti gerektirdi. Toplumdaki yanlış algıların temizlenmesi ve bilgilerin doğru zemine kavuşmaları için vesile edinilmiştir.

O dönemde vatandaşlık eğitiminde, insanın ve ulusun iyi yönlerini ön plana çıkartarak temel dinamiğini ulusçuluğa dayandıran modern laik devlet, sekülerleşme rüzgarını da arkasına alarak dinin argümanları yerine ırk ve insaniyet kavramlarını önceleyen bir anlatım oluşturmuştur.

Cumhuriyetin ilk yıllarında ilkokul 3. 4. 5. sınıflarda ve dengi köy okullarında din dersi kitabı olarak okutulan Gölpinarlı'nın kaleme aldığı eserlerde de inkılapların alt yapılarının oluşturulmaya çalışıldığı, neden yenilenmeye ihtiyaç duyulduğu, aslında bu değişimlerin "İslam Dini'ne rağmen" olmadığı vurgulanır. Zaman zaman inkılapların gerekçeleri dile getirilir. O dönem din eğitiminde dinin ahlâkı güzelleştirme, vazifeyi tam ve doğru yapma, emanet bilinci, vicdan terbiyesi konularının öne çıkartılması ile dindar toplum oluşturmak, ibadetlere düşkün insanlar yetiştirmekten ziyade ahlâklı vatanseverler yetiştirmeyi öncelendiği görülür.

Atatürk dönemi eğitim politikasında, dönemin yapısına uygun insan yetiştirmek, Cumhuriyeti benimseyip yaşatacak bir nesil oluşturmak "Gençleri muhitine faal bir halde intibak ettirmek suretiyle iyi birer vatandaş yetiştirmektir." temel hedeftir. 8 Eylül 1924 tarihli bir genelgede de "... Çocuklarımız kalplerinde ve ruhlarında, Cumhuriyet için, fedakâr olmak mefkûresini taşımalıdır." ifadesi yer almaktadır.

Eğitimi devlet kontrolüne alan Tevhîd-i Tedrîsât Kanunu 3 Mart 1924'yla birlikte bu konuyla ilgili toplumsal beklentiler doğrultusunda okul programlarında din dersi yeniden düzenlenmiştir. Bu düzenlemelerle din dersine, ilkokul programlarında "Kur'an-ı Kerim ve Din Dersleri" adı ile 2, 3, 4 ve 5. sınıflarda ikişer saat; ortaokulun 1. ve 2. sınıflarında "Din Bilgisi" birer saat yer verilmiştir. İdeolojik mülahazalarla lâik bir eğitim sistemi içinde "dinin devlet okullarında yerinin olmadığı" anlayışı ağırlık kazanınca, din dersi, 1924' den sonra lise, 1927'den sonra ortaokul, 1929 ile 1931 yıllarında kademeli olarak ilkokul ve öğretmen okulu, 1939'dan itibaren de köy ilkokullarının programından çıkarılmıştır.

Aşkın Varlık ile irtibat içgüdüsel olarak var olduğu için dinin ve dinî duygunun yok sayılması veya baskılanması maalesef bazen ehil olmayan şahıslarca suiistimal edilerek, merdiven altı kontrolsüz ve gerçeğe dayanmayan yanlış yalan ve hurafelere boğulmuş bir din algısının palazlanmasına fırsat verebilmektedir. Liyakatli şahsiyetlerle, doğru sahih bilgiyi aktaran din eğitimi verilmelidir. Türkiye'de de bazı dönemlerde ki baskılama sancılı ve zor yıllar geçirilmesine sebep olmuştur.

Cumhuriyetin ilk dönem kitaplarında dine belli bir mesafe konulmuş olsa da, onun yerine kişinin kendini konumlandığı ve anlamlı gördüğü yerin millet bilinci, vatan için çalışmak olarak yönlendirildiği, yurtsever sağlam, iyilik yapan vatandaş olmanın dile getirildiği görülür. Maalesef laiklik algılarına bağlı olarak gerek müfredatta gerek sosyal ortamlarda din dersi ve dinî uygulamalarla ilgili tartışmalar, Cumhuriyetin ilk yıllarında enerji ve imkânların doğru değerlendirilmesini engellemiş, millî terakkî

hedeflerine ulaşmayı geciktirmiş, zaman zaman hükümetten halkın incinmesine ve kabuğuna çekilmesine sebep olmuştur.

Fert ve toplum meselelerinin çözümünde en büyük iş eğitime düşmektedir. Eğitimin bu işi başarabilmesi için genel eğitim içinde nitelik ve nicelik bakımından yeteri kadar din eğitimine yer vermesi gerekmektedir.

Anahtar kelimeler: Din Eğitimi, Cumhuriyetin İlk Yılları, Ahlâk Eğitimi, Laiklik

KADINLARDAKİ BEDEN İMAJININ YEME BOZUKLUĞU VE PSİKOLOJİYE OLAN ETKİSİ

Zişan DOĞAN

Hitit Üniversitesi

Sağlık Bilimleri Fakültesi

Beslenme Ve Diyetetik Bölümü, Zisandogan71@gmail.Com

Özet

Son yıllarda daha çok kadınlarda rastladığımız yeme bozuklukları ve nedenleri psikopatoloji sınıfında yer almaktadır. Yeme bozukluklarının nedenleri genel olarak toplumda oluşan güzellik algısı, benlik duygusunun beden imajı ile ilişkisi, psikolojik durumlar, sosyal konular, sosyokültürel etmenler, beğenilme çabası, biyolojik nedenler ve dismorfofobi (beden algısı bozukluğu) olabilmektedir. Günümüzde ise yeme bozukluklarının tabanını güzellik algısı oluşturmaya başlamıştır. Günümüzde internet ortamında takip edilen, popüler karakterlerin yaşamlarını taklit etmenin yanısıra bedenlerine ve buldukları vücut ağırlığına öykünme de kadınlarda yeme bozukluklarının oluşmasında önemli bir etken haline gelmektedir. Bu nedenlerden farklı olarak bir de psikolojik etmenler sonucu oluşan yeme bozuklukları vardır. Daha çok bireyin küçüklükte yaşadığı travmaların, yaşadığı ortamdaki duygu durumunun bıraktığı izler, çevresinde gördüğü kişilerin söylemleri ve eylemleri de beden imajına etki edebilmektedir. “Araştırmalar yeme bozukluğunun üç belirli tipi üzerinde yoğunlaşmaktadır: Anoreksiya nervoza, bulimia nervoza ve tıkanırcasına yeme bozukluğu (Nolen-Hoeksema, 2004)”. Anoreksiya nervoza, kişinin sağlıklı ve ideal boy kilo ölçülerini ret etmesine dayanan bir yeme bozukluğudur. Bu kişiler güzelliklerini kaybedeceklerini düşünüp kilo almayı istemezler. Sosyal medyada gördükleri kişilerinde zayıf ve beğenilen kişiler olduklarını düşünerek onlara benzemeyi amaç edinirler. Özellikle de bu tip yeme bozukluğu olan kişilerde menstrasyon dönemleri düzensiz ve hatta bu dönemleri gecikmeli ve bazen hiç görülmemektedir.” Anoreksiya nervozanın, yaygınlığı %1 civarındadır ve bu kişilerin %90-95’i kadındır. Bu bozukluk, ergenlik döneminde yaklaşık 15-19 yaşları arasında başlamaktadır. Anoreksiya nervoza, fizyolojik olarak tehlikeli bir bozukluktur. Anoreksikler arasındaki ölüm oranları %5-8 civarındadır (Nolen-Hoeksema, 2004; Sayıl, 2000)”. Psikolojik olarak altında yatan duygu durumu ise mükemmeliyetçiliktir ve anoreksiya nervozanın oluşumu için gerekli bir özelliktir (Lilenfeld ve ark., 2006). Anoreksiya nervozası olan hastaların birçoğu “mükemmeliyetçi, itaatkar ve yalnız kızlar” olarak tanımlanırlar (Vitousek ve Manke, 1994). Bulimia nervoza da ise bir anda kontrol edilemeyen yeme ve bunun sonucunda kilo alma korkusu ve pişmanlık hissi yatmaktadır. Bulimik hastalar genellikle kusma refleksleri eşliğinde yediklerini çıkarma eylemi, ishal ilaçları(müşhiller), ağır egzersiz ve sporla sağlıksız kilo verme eylemleri yapmaktadırlar.” Bulimianın başlangıcı genellikle 12-29 yaşları arasındadır. Bulimia nervozaya sahip pek çok insanın normal kiloda ya da bir derece kilolu olduğu görülmektedir. Bulimia nervoza kronik olmaya eğilimlidir (Nolen-Hoeksema, 2004).” Bulimia nervozanın altında yatan psikolojik etki ise aileleri ile olan ilişkileri bulimiyaya ne dereceye kadar sebep olduğu tam olarak bilinmemektedir ancak ilişkinin yüksek olduğu görülmektedir (Nolen-Hoeksema, 2004)”. Tıkanırcasına yeme bozukluğu olan kişiler genel anlamda kiloludurlar. Daha fazla yemek yemek isteğine karşı kendilerini durduramazlar ve kapasitelerinin üstüne çıkarlar. Vücutlarını beğenmezler ve bu konuda utanırlar. “Genel popülasyonun %2’si bu bozukluğa sahiptir, kadınlarda erkeklere göre daha yaygın görülmektedir. Bu bozukluğa sahip kişilerde yüksek oranlarda depresyon, anksiyete, kişilik bozuklukları görülebilmektedir (Nolen-Hoeksema, 2004)”. Bu yeme bozukluğunun altında yatan psikolojik problemlerden birisi ise öfkedir.” Bu kişilerin öfke düzeyleri ve öfkeyle başa çıkma tarzları incelenmiş, tıkanırcasına yeme bozukluğu gösteren obez hastalarda, normal kilodaki kontrol grubu ve tıkanırcasına yeme bozukluğunun eşlik etmediği obez hasta grubuna oranla daha fazla saldırganlık, eleştirel olma, aşırı öfke depresif belirtiler ve yeme ile ilişkili psikopatoloji gözlenmiştir.(Fassino ve ark.) Bu nedenlerin yanı sıra toplumumuzda oluşan güzellik algısı, beğendikleri giyim tarzlarının küçük bedenlerde daha iyi durma görüşü, erkekler tarafından beğenilme arzusu, bedenlerini kusursuz ve mükemmel şekilde karşı tarafa gösterme, akranlarından daha alımlı olma çabaları da yatmaktadır. Bu tarz beslenme bozuklukları olan kişilerin aileleriyle birlikte diyetisyene ve psikoloğa gitmeleri önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Anoreksiya nervoza, bulimia nervoza, tıkanırcasına yeme bozukluğu, beden imajı, psikoloji, kadın

ÇERKEŞ ŞEYHİZÂDE HALİL HÂLİD’İN “TÜRK HÂKİMİYETİ VE İNGİLİZ CİHANGİRLİĞİ” ESERİNİN IŞIĞINDA İNGİLİZLERİN MÜSLÜMANLAR MEMLEKETLER ÜZERİNDEKİ EMELLERİ

Zafer GÜVEN

Hitit Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Tarih (YL)(TEZLİ), guven.zafer19@gmail.com.tr

Özet

Yaşadığı dönemin önemli bir aydını ve aksiyoner bir kişiliği olan Çerkeş Şeyhizâde Halil Hâlid, ortaya koyduğu önemli eserlerle bizim Erken Cumhuriyet dönemini sağlıklı bir şekilde anlamamızda ve Türk ve Müslüman ülkelerde Batılı devletlerin gerçek emellerini görmemizde büyük etkilerde bulunmuştur. “Çerkeş Şeyhizâde Halil Hâlid’in kaleme aldığı önemli yapıtlarından biri olan “Türk Hâkimiyeti ve İngiliz Cihangirliği” İngilizlerin Müslüman memleketlerine bakış açısını değerlendirmemizde odak noktamız olacaktır. “Türk Hâkimiyeti ve İngiliz Cihangirliği” Eserinin Işığında İngilizlerin Müslüman Memleketler Üzerindeki Emelleri” adını taşıyan bu çalışmada, Çerkeş Şeyhizâde Halil Hâlid’in on makalesi değerlendirmeye alınarak, bu makaleler ışığında Osmanlı-İngiliz ilişkileri, bu ilişkilerin tarihi seyri ve İngilizlerin Müslüman memleketler üzerindeki emperyalist emelleri analiz edilecektir.

Cambridge Üniversitesi’nde ders veren ilk hoca olan, Şeyhizâde Halil Hâlid’in “Türk Hâkimiyeti ve İngiliz Cihangirliği” adlı eserinden yola çıkarak, Erken Cumhuriyet Dönemi Türk dış politikasına bakış açısı ve Türk hâkimiyet anlayışı ile İngilizlerin yayılcı politikaları tahlil edilerek, İngilizlerin Türkler ve Müslüman memleketler üzerindeki hâkimiyet anlayışının kodlarını bulmaya çalışacağız. Eser ışığında Türk ve İngiliz ilişkileri üzerinden hem Asya hem de Uzakdoğu’daki yenedünya düzeni ile birlikte İngilizlerin düşünce ve emellerini ortaya koymak en büyük isteğimizdir.

Londra’da İngiliz gazetelerinde yazılar yazan, Londra Osmanlı Elçiliği’nde Konsolos Yardımcısı olarak çalışan, Cambridge’de hocalık yapan, İngiltere’yi ve İngilizleri yakından tanıyan, siyasi hukuk eğitimi almış ve Bombay Başkonsolosluğu yapmış Çerkeş Şeyhizâde Halil Hâlid’in makaleleri özelinde erken Cumhuriyet Dönemi’nde Avrupa’daki Türk algısı ve İngilizlerin İslam coğrafyası ve dünya üzerinde tasarrufları hakkında bize önemli ipuçları verecektir.

Çalışmamızda, Osmanlı’nın hüküm sürdüğü bölge topraklarının Osmanlı hâkimiyetinden İngiliz sömürgeciliğe geçiş aşamaları ortaya konulmaya çalışılmış, Çerkeş Şeyhizâde Halil Hâlid’in kişiliği ve bakış açısı irdelenerek dönem değerlendirmesi ve dönemseller değişimler hakkında saptamalar yapılmıştır. Türk Hâkimiyeti ve İngiliz Cihangirliği’nde Türk dış ilişkileri ve Türk hâkimiyet ve de İngilizlerin yenedünya düzeni kurma algısına dair bilgi sahibi olmak için önce eserin kendisi sonra da gerekli arşiv vesikaları ve ilgili literatür okunmuştur. Bu anlamada 19. yüzyıla kadar ki dönemde Osmanlı ile İngilizler arasında gerçekleşen tarihi olaylar anlatılarak, 20. yüzyıla etkileri de ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu çalışma esasen özelde Osmanlı ve Türkler üzerindeki İngilizlerin emperyalist emellerini, genelde ise Müslüman memleketlerini de kapsayacak İngilizlerin çok büyük çaplı bir dünya egemenliği kurma amaçlarını çalışmamızda orta koymuş olacağız.

Anahtar kelimeler: Çerkeş Şeyhizâde Halil Hâlid, Türk Hâkimiyeti, İngiliz Cihangirliği, İngiliz-Türk İlişkileri, İngiliz Emperyalizmi.

KURAN'I KERİM'DE KISSALARIN İNSAN AHLAKI GELİŞİMİNDE KATKISI

Hanife ALAĞAŞ

Siirt Üniversitesi

İlahiyat Fakültesi

hhanife56@gmail.com

Özet

Bu araştırmada Kur'an-ı Kerim'in insan ahlaki gelişimdeki rolünü ve insanlara ne gibi faydaların ya da varsa zararların tespitini amaçlamıştır. Eğitim hayatı boyunca devam eden bir süreç olup bu süreci insanların üzerinde birtakım etkileri bulunmaktadır. Eğitim küçük büyük demeden tüm insanların mutlaka gerek etrafında gerek hikâyelerden ders çıkarıp hayatını olumlu ya da olumsuz şekillendirdiği birçok evre olmuştur. Biz ise bu evrelerden birini yani gençlik evrelerini üzerinde durup ne gibi farklılığın olduğunu bulup, özellikle gençliğe yeni adım atan ergenlerin hayatları üzerindeki etkilerinden bahsedeceğiz. Ergenlerin hayatlarında karşılaştığı olayları ne derecede kuran ile ilişkilendiğini, kuran kıssalarını bilen ya da bilmeyen gençlerin hayatlarındaki değişikliğin olup olmadığına bakacağız. Kur'an-ı Kerim farklı konular içinde barındırmaktadır. Bu konuların başında da kıssalar gelmektedir kıssa insanın geçmişini, bugünü ve geleceğinde alması gereken bir kararın olduğunu ve o kararın en faydalı, en az hasarla atlatılmasını sağlamaya çalışmıştır. Kur'an-ı Kerimde yaklaşık 1600 civarında ayet ve bunların içerisinde de kıssalar bulunmaktadır. Kıssa; geçmişte yaşanan bir olayın daha sonraki nesillere aktarılması, insanların onlardan ders çıkarmasını ifade etmektedir. Söz konusu kelimenin kullanım amacı anlatma, açıklama, ibret içerme, birlikteliğin izini sürme, haber verme anlamını taşımaktadır. Kıssanın amacına gelinirse Allah'ın varlığını ispat etmek ve ahiret saadetine ulaşmaktır. Kıssalar içeriği itibarıyla kötü ve iyi olayları içermektedir ve iyi olana yönelimin istenmesidir. Gençlerin bu dönemlerde hangi eğilime yöneldikleri karşılaştığı olaylardan ne derecede kıssalara ilişkilendirdiğini ele alacağız. Aynı zamanda kişiye verilecek kıssanın nasıl anlatılacağı ya da anlatılacak konunun onu ne derece ilgilendirdiğini de ele alacağız. Bu araştırma yazısında başta Hz. Muhammed'in, Hz. İbrahim'in, Hz. Yusuf, Hz. Musa, Hz. Süleyman, Hz. Eyüp ve Hz. İsa'nın gibi peygamberlerin hayatlarını ele alınacaktır. Anlatacağımız kıssaların insan ahlaki gelişime etkisinin özellikle ergenlik evresinde olan gençlerin üzerinde ne gibi sonuçlar doğurduğunu bulacaksınız.

Anahtar kelimeler: Din eğitimi, Ahlak, Ahlak Gelişimi, Kuran-ı kerim, Kıssa.

İSLAM HUKUKU AÇISINDAN AİLE KURUMUNUN BEKASINI SAĞLAYAN ETİK VE HUKUKİ KURALLAR

Seyyid Enes KILIÇ

Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Temel İslami Bilimler Ana Bilim Dalı

İslam Hukuku Bilim Dalı, enes363312@hotmail.com

Giriş ve Amaç:

İnsanoğlunun doğduğu ve büyüdüğü en temel sosyal kurum olan aile, sağlam temellere dayandırılmalı ve sürdürülmelidir. Bu nedenle, dini, hukuki ve ahlaki ilkelerin birbirine uyumlu bir şekilde devrede olması gerekir. Aile kurumunun kurulma aşamasında ve sona ermesinde hukuk devreye girer. Hukuk kurallarıyla inşa edilen ailenin sağlıklı bir şekilde sürdürülmesi ise ahlak kurallarıyla mümkün hale gelir. İslam hukuku, evliliğin her aşamasını titizlikle düzenlemiş ve sağlam temeller üzerine oturmasını amaçlamıştır. Bu düzenlemeler, İslam hukukunun iki önemli kaynağı olan Kur'an ve sünnette detaylı bir şekilde yer almaktadır.

İslam hukuku açısından Aile Kurumunun Bekasını Sağlayan Etik ve Hukuki Kurallar konulu bu çalışma, İslam'ın aile yapısına verdiği önemi ve bu yapının sürdürülebilirliğini sağlamak için etik ve hukuki kuralların nasıl bir rol oynadığını incelemeyi amaçlamaktadır. Aile, İslam toplumlarında temel bir birim olarak kabul edilir ve İslam hukuku, aile içi ilişkileri düzenleyen kapsamlı bir yapı sunar. Bu çalışma, İslam hukukunun aileye yaklaşımını, etik ve hukuki boyutlarını ve bu kuralların aile kurumunun bekası üzerindeki etkilerini değerlendirerek bu alandaki literatüre katkı sağlamayı hedeflemektedir.

Gereç ve Yöntem:

Çalışmada kullanılan yöntemler arasında literatür taraması, İslam hukuku kaynaklarının incelenmesi ve analiz yer almaktadır. İslam hukukuna dair klasik ve çağdaş kaynaklar taranarak aile kurumunu etkileyen etik ve hukuki kurallar derinlemesine incelenmiştir. Ayrıca, İslam hukukuyla ilgili güncel akademik makaleler ve kitaplar da kaynak olarak kullanılmıştır. Bulguların analizi, İslam hukukunun aileye yaklaşımını, etik ve hukuki prensiplerini ve bu prensiplerin aile kurumunun bekası üzerindeki etkilerini ortaya koymak için gerçekleştirilmiştir.

Bulgular ve Sonuç:

İslam hukuku, aile kurumunu korumaya yönelik detaylı düzenlemeler içerir ve bu düzenlemeler, aile içi ilişkilerde adil ve dengeli bir ortamın sağlanmasını hedefler. Aile içi ilişkilerde etik değerlerin önemi büyüktür; İslam, aile üyelerinin birbirlerine karşı saygı ve sevgi ile davranmalarını, birbirlerinin haklarına saygı göstermelerini ve sorunları barışçıl bir şekilde çözmelerini öğütler. İslam hukuku, aile içi ilişkilerde etik değerleri temel alarak evlilik, boşanma, miras gibi konularda detaylı düzenlemeler sunar ve aile yapısının bekasını sağlamak için adil ve dengeli çözümler önerir.

Sonuç olarak, İslam hukuku açısından aile kurumunun bekasını sağlamak için etik ve hukuki kuralların birlikte değerlendirilmesi gerekmektedir. Adalet, merhamet, sevgi ve saygı gibi temel etik değerlerin yanı sıra, İslam hukukunun belirlemiş olduğu kurallardan; Kısa Süreli Fiili Ayrılık, Te'dip, Aile içi Huzursuzlukta Hakeme Gidilmesi, Nafaka Sorumluluğu, Cinsi İhtiyacı Karşılama Sorumluluğu gibi hukuki sorumlulukların yerine getirilmesi ile aile içi ilişkilerin sağlıklı ve sürdürülebilir olmasını sağlar. Bu nedenle, Müslüman toplumlarda aile kurumunun bekası için hem etik hem de hukuki düzeyde çalışmalar yapılmalıdır. Bu çalışma, İslam hukuku açısından aile kurumunun önemini vurgulamakta ve bu alandaki araştırmalara yeni bir bakış açısı sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: İslam Aile Hukuku, Aile Kurumu, Etik Değerler ve Hukuki Kurallar, Aile İçi İlişkiler, İslam'ın Aileye Yaklaşımı.

MARTHA CRAVEN NUSSBAUM'UN AHLAK FELSEFESİ

Nuran Şeyma TOPÇU

Kocaeli Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Felsefe ve Din Bilimleri, nuranseymatopcu@gmail.com

Özet

Bu çalışmada “*Ahlaki erdemler evrensel olabilir mi? Bir erdem in iyi ya da kötü olduğunu belirleyen ölçüt ne olmalı?*” sorularına Nussbaum bağlamında cevap vermeye çalıştık. Çağdaş ahlak felsefesi çalışmalarına baktığımızda karşımıza çıkan önemli isimlerden biriside Şikago Üniversitesi Felsefe ve Hukuk bölümü profesörü Nussbaum’dur. Nussbaum’a göre evrensel ahlaki erdemlerin mümkün olduğundan ve bu evrensel erdemlerin neler olduğundan bahsettik. Aristotelesçi gelenekten esinlenen Nussbaum, ahlak felsefesini insan kapasiteleri ve iyilik kavramları üzerine kurmuştur. Nussbaum, erdem etiğinin günümüzdeki etik problemlere nasıl çözüm sunabileceğini göstermiştir. Nussbaum’un erdem etiği, ahlak felsefesine önemli katkılar sağlamıştır. Nussbaum’un çalışmaları, erdemli bir yaşam sürmek için gereken karakter niteliklerini ve bu nitelikleri nasıl geliştirebileceğimizi anlamamıza yardımcı olmuştur. Çalışmamızda Nussbaum’un ahlak felsefesinin temel unsurlarını inceledik. Nussbaum temsilcisi çok az olan sokratik felsefe düşüncesinin temsilcilerindendir. Sokratik Felsefe insan merkezli, insanın duygularını, düşüncelerini rasyonel olarak temellendiren ve kendi içerisinde tutarlılık olup olmadığını sorgulayan bir felsefedir. Nussbaum’un dünyayı daha adil bir hale getirebilmek için siyasi liderlerin felsefeye olan bağlarını kuvvetlendirmeleri gerektiğini düşünmektedir. Felsefe bu anlamda teorik bilgi olmakla beraber insanların pratik yaşamında büyük bir etkiye sahiptir. Nussbaum’a göre, ahlak felsefesinin temel sorusu “*iyi bir yaşam nasıl yaşanır?*” sorusudur. Nussbaum, iyi bir yaşamın insan kapasitelerini geliştirmeyi ve tam olarak kullanmayı gerektirdiğini savunmuştur. Bunu başarmak için, adil bir toplum oluşturmak ve herkesin potansiyeline ulaşmasını sağlayacak koşulları yaratmak gerekir. Nussbaum, bu koşullar arasında eğitim, sağlık hizmeti, ekonomik fırsat eşitliği ve siyasi katılım imkânı gibi unsurları saymıştır. Nussbaum’un ahlak felsefesinin temel bir diğer unsuru da duyguların rolüdür. Nussbaum, geleneksel ahlak felsefenin duyguları genellikle rasyonel düşüncenin karşısında bir engel olarak görmesini eleştirir. Ona göre, duygular ahlaki yargılarda ve karar vermede önemli bir rol oynar. Duygular, bize başkalarının acısını ve ıstırabını anlamayı ve onlarla empati kurmayı sağlar. Martha Nussbaum’un ahlak felsefesi, insan kapasiteleri, iyilik, duygular ve adalet gibi temel kavramlar üzerine kuruludur. Nussbaum, duyguların aslında zekice ve bilgece yönetilebileceğini savunur ve bu konuda çeşitli felsefi ve psikolojik yaklaşımları bir araya getirir. Nussbaum’un çalışmaları, ahlak felsefesinin temel sorularına yeni ve özgün bakış açıları sunarak, bu alandaki tartışmalara önemli katkılar sağlamıştır.

Anahtar kelimeler: Martha Craven Nussbaum, Ahlak, Erdem etiği, Adalet

HEMŞİRELİK ÖĞRENCİLERİNİN PROBLEM ÇÖZME ve KARIYER KARAR YETKİNLİK BEKLENTİSİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

Öğrenci Ahmet Hakan SABUNCU

Bartın Üniversitesi

Sağlık Bilimleri Fakültesi

Hemşirelik Bölümü, sabuncuahmethakan@gmail.com

Öğrenci Gökçe BEĞİK

Bartın Üniversitesi

Sağlık Bilimleri Fakültesi

Hemşirelik Bölümü, gurbetbgk@gmail.com

Öğrenci Melek KARACA

Bartın Üniversitesi

Sağlık Bilimleri Fakültesi

Hemşirelik Bölümü, melekkaraca099@gmail.com

Öğrenci Yaser ABDUL MAJEED

Bartın Üniversitesi

Sağlık Bilimleri Fakültesi

Hemşirelik Bölümü, yaser.2017.15@gmail.com

Öğr. Gör. Eda KES

Bartın Üniversitesi

Sağlık Bilimleri Fakültesi

Hemşirelik Bölümü, ekes@bartin.edu.tr

Özet

Giriş: Bireyler kariyer kararları verdikten sonra da kariyerlerine ulaşmak için uğraşmaları gereken sorunlarla karşılaşabilmektedir. Üniversite eğitimi sonunda iş bulma garantisi yoktur. Bireylerin istihdam gerçekleri ve ekonomik nedenlerle karşılaşabilecekleri olumsuz koşullar karşısında alternatif seçenekleri uygulayabilmeleri için problem çözme becerilerinin gelişmiş olması oldukça önemlidir

Amaç: Hemşirelik öğrencilerinin problem çözme ve kariyer kararı yetkinlik beklentisi arasındaki ilişkinin belirlemektir.

Yöntem: Tanımlayıcı tipte olan bu araştırmanın evrenini Eylül 2023- Ocak 2024 tarihleri arasında Bartın Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü'nde öğrenim gören toplam 418 öğrenci oluşturdu. Örneklem evreni bilinen örneklem yöntemine göre 201 öğrenci olarak hesaplanmış ve 327 öğrenci ile araştırma tamamlanmıştır. Araştırmanın verileri tanıtıcı bilgi formu, Problem Çözme Envanteri (PÇE), Kariyer Kararı Yetkinlik Beklentisi Ölçeği Kısa Formu (KKYBÖ-KF) ile toplandı. Verilerin analizinde SPSS22.0 kullanıldı.

Bulgular: Araştırmaya katılan öğrencilerin %69,4'ü kadın, %30,6'sı erkek, yaş ortalaması 20,200±1,607, %33,9'u 1.sınıf, %24,2'si 2.sınıf, %19,9'u 3.sınıf, %22'si 4.sınıf idi. Katılımcıların %37,6 sınıfın babası ortaokul, %38,2'sinin annesi ilkökul mezunudur. Öğrencilerin %53,8 'nin akademik not ortalaması 2.50-3.00 arasında, %41,9'u bölümü kendi isteğiyle seçmiş ve %66,7'sinin kariyer hedefi bulunmaktadır. Öğrencilerin PÇE toplam puan ortalaması 92,245±16,470, KKYBÖ-KF toplam puan ortalaması 96,119±16,049'dur. Öğrencilerin PÇE ve KKYBÖ-KF ilişkisi incelendiğinde negatif çok zayıf düzeyde anlamlı ilişki saptandı ve regresyon analizi anlamlı bulundu. KKYBÖ-KF toplam değişim %5.8 oranında PÇE tarafından açıklandı.

Sonuç ve Öneriler: Öğrencilerin problem çözme becerileri ve kariyer kararı yetkinlik düzeyleri arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulundu. Öğrencilerin kariyer kararı yetkinlik düzeyini etkileyen farklı

parametrelerin incelenmesi önerilmektedir.

Anahtar kelimeler: hemşirelik, problem çözme, kariyer karar yetkinlik, kariyer kararı

*Araştırmamız, 1919B012206565 proje numarası ile 2209-A Üniversite Öğrencileri Araştırma Projeleri Destekleme Programı tarafından desteklenmiştir.

KUR'AN-I KERİM'İ TÜRKÇEYE ÇEVİRİRKEN YAŞANAN PROBLEMLER VE OTUZUNCU CÜZÜ BAĞLAMINDA DARB-I MESELLER

Zehra GÜZEL

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Arap Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Zehraerdem270@gmail.com

Özet

Her dilin kendine özge bir ifade biçimi ve anlam dünyası vardır. Bir dili başka bir dile çevirmek istediğimizde bazı zamanlarda anlamı, üslubu ve biçimi tam olarak veremeyiz ve dil aktarımı sırasında bazı kayıplar yaşanır. Söz konusu dil Arapça gibi geniş bir dilse ve kaynak metin dini bir metinse çeviri sırasında bir takım güçlüklerle ve problemlerle karşılaşabiliriz.

Çalışmamız, meâl çevirileri sırasında yaşanan güçlükleri ve onlarla nasıl başa çıkılabileceği üzerinde durularak 30. cüz üzerinden darb-ı mesellerin bulunması ve onların, kaynak dile aktarımı sırasında izlenebilecek alternatiflerin saptanması amacıyla yazılmıştır. Çalışmada, birleştirici metot kullanılarak monografi tekniğinden yararlanılmıştır.

Kur'an'ı Kerim; Allah tarafından resulüne, Cebrail vasıtasıyla inmiş olup bizlere mütevatir olarak ulaşmış içerisinde her şeyin özünü bulunduran ilahi bir hitaptır. Kur'an'ın bu mahiyetinden dolayı onu çevirmek isteyen kişinin omuzlarında ağır bir sorumluluk ve ciddi bir vebal vardır. Bu işin sorumluluğundan dolayı genelde meâl yapanlar Kur'an'ı birebir çevirme yoluna gitme eğilimi gösterirler. Bu gayet tabii bir reflekstir ancak bu yöntem kimi zaman doğru işlev görmeyebilir. Bu süreçte çevirmen son derece titiz davranarak anlatılmak istenen olguları meâllerden ve eski sözlüklerden yararlanarak hedef dile aktarmalıdır.

Çalışma süresince Kur'an'ı Kerimi nasıl çevirmeliyiz? sorusunun yanıtı aranarak; çevirmenin, çeviri süreci boyunca tek bir yöntem ve stratejiye bağlı kalmasının farklı türdeki Kur'an metinlerinde aynı işlevi sürdüremeyeceğinden hareketle tercümana ve hedef dile aktarılacak dini metnin işlevselliği açısından çoğul dizge kuramından yararlanabileceği önerilmiştir.

Tercümanın çeviri süreci boyunca çift dillilik alt edincine sahip olmasının yanı sıra dönemin sosyokültürel yapısına, sebab-i nüzul gibi çeviriye yardımcı olan uzmanlık edincine de sahip olması gerekir. Dini metin olması sebebiyle kaynak dil odaklı bir çeviri stratejisi güdülmesi bir yana anlam karmaşası yaşanabilecek durumlarda çevirmenin durumu parantez içi ya da dipnotta belirtmek suretiyle kontrol altına alması gerekir. Metindeki anlam, mecaz anlamda kullanılmış ise tercüman bunu tefsirlerden yardım almak suretiyle veya istişhad yöntemiyle temellendirebilecekse; mecaz anlamsa mecaz anlama, te'vi ise te'vile gidebilir.

Çevirmenden mesel ve darb-ı mesel gibi çevrilmesi zor konularda mefhumu iyice anlaması; şayet nas, anlamda karmaşaya yol açabilecekse metne birebir kelime anlamını vermekten ziyade siyak sibak bağlamında anlamı hedef dile aktarması beklenir. Bütün bunları yapabilmesi için çevirmenin gerekli dil bilgisi donanımının yanı sıra İslam dini ve nüzul dönemi bilgilerine de hâkim olması gerekir. Kısaca çevirmelerin çeviri sürecinde; çeviri edinci ve onun alt edinçlerini oluşturan; araştırma, uzmanlık, kuramsal, metin oluşturma alt edinci gibi alt edinç donanımlarına sahip yetkin kişiler olması gerekir. Özellikle uzmanlık alt edinci kapsamında çevirmenin İslam literatürüne olan hakimiyeti onun meâl hazırlama sürecinde daha rahat ve etkin kararlar almasına zemin hazırlayacaktır.

Anahtar Kelimeler: Kur'an, Meâl, Çeviri sorunları, Darb-ı Mesel, Kuram, Kavram.

Abstract

Every language has its own unique form of expression and world of meaning. When we want to translate one language into another, sometimes we cannot fully convey the meaning, style and form, and some losses occur during language transfer. If the language in question is a broad language like Arabic and the source text is a religious text, we may encounter some difficulties and problems during translation.

Our study was written with the aim of finding proverbs based on the 30th juz and determining the alternatives that can be followed when transferring them to the source language, focusing on the difficulties experienced during translation of translations and how to overcome them. In the study, monograph

technique was used using the combining method.

Holy Quran; It is a divine address that was sent down by Allah to His Messenger through Gabriel and has reached us as mutawatir, containing the essence of everything. Because of this nature of the Quran, there is a heavy responsibility and serious blame on the shoulders of the person who wants to translate it. Because of the responsibility of this job, interpreters generally tend to translate the Quran verbatim. This is a very natural reflex, but sometimes this method may not function correctly. In this process, the translator must be extremely meticulous and transfer the facts to be explained into the target language by making use of translations and old dictionaries.

How should we translate the Quran during the study? By seeking the answer to the question; Considering that the translator's adherence to a single method and strategy throughout the translation process may not maintain the same function in different types of Qur'anic texts, it has been suggested that the translator can benefit from the plural system theory in terms of the functionality of the religious text to be transferred to the translator and the target language.

In addition to having the sub-competence of bilingualism throughout the translation process, the translator must also have the competence of expertise that helps the translation, such as the socio-cultural structure of the period and the cause of revelation. Aside from pursuing a translation strategy focused on the source language since it is a religious text, in cases where there may be confusion in meaning, the translator must control the situation by stating it in parentheses or in a footnote. If the meaning in the text is used figuratively and the translator can base it with the help of tafsir or istishhad method; If it is a figurative meaning, it can go to figurative meaning, and if it is ta'wi, it can go to interpretation.

The translator is required to thoroughly understand the concept in difficult-to-translate subjects such as parable and proverb; If the text may cause confusion in meaning, it is expected to transfer the meaning to the target language in the context of before-after rather than giving the literal meaning to the text. In order to do all this, the translator must have knowledge of the Islamic religion and the period of revelation, as well as the necessary linguistic knowledge. Briefly, in the translation process of translations; constituting translation competence and its sub-competencies; They must be competent people with sub-competencies such as research, expertise, theoretical and text creation sub-skills. Especially within the scope of expertise, the translator's mastery of Islamic literature will pave the way for him to make more comfortable and effective decisions in the translation process.

Key Words: Quran, Translation, Translation problems, Proverb, Theory, Concept

KÜLTÜREL DEĞİŞİM BAĞLAMINDA ÇAMLIK/DEREBUCAK/KONYA KINA GECELERİNE VE KINA TÜRKÜLERİNE YAKLAŞIM

Tuğçe YAZAR

Selçuk Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

Yazar42000@gmail.com

Özet

Çalışmanın amacı: Biz Türkler gelenek ve göreneklerimize çok bağlı bir milletiz. Öyle ki yüzyıllardır yaşattığımız birçok geleneğimiz var. Milletimizin milli şuuru uyanık tutan bu geleneklerimizden biri de düğünlerimizin vazgeçilmezi olan kına gecelerimizdir. Bu yazımızda Konya ilinin Derebucak ilçesine bağlı Çamlık mahallesinin kına türküleri ve kına geceleri adetleri ve modern hayatla beraber kına türkülerimizin ve kına adetlerimizin nasıl bir değişime uğradığı üzerinde durulacaktır.

Çalışmanın önemi: Kına gecelerimiz ve kına türkülerimiz, milletimizin kutsal kabul ettiği aile kurumunun oluşumunda ilk adım olan düğünlerimizin vazgeçilmez parçalarındandır. Küçük bir mahallemizden yola çıkarak kına gecesi türkülerimize, kına adetlerimize ve bu özel gecede giyilen yöresel giysilere ve gelenek-göreneklere küçük de olsa bir ışık tutmak ve bu adetlerimizi gelecek kuşaklara bir miras olarak bırakabilmek istiyoruz.

Çalışmanın yöntemi: Belde sakinlerinden olan Cengiz UÇAR(36), Fatma Arıkan(42), Selime YAZAR(54), Zeynep DEMİRCAN(72), Sıdıka DÖNMEZ(75), Durdu DABAN(79) alınan bilgilerle yazılmıştır. Kına türkülerimiz beldemizin kına türkücüsü olan Zeynep DEMİRCAN(72), Sıdıka DÖNMEZ(75), Durdu DABAN(79)'dan derlenmiştir. Diğer isimlerden yalnızca kına geceleri adetleri ve kına giysileri hakkında bilgi alınmıştır. Çalışmanın sınırlılıkları: Günümüzde unutulmaya yüz tutmuş ve hatta pek çoğu artık uygulanmayan bu adetleri yerinde inceleme imkânı olmadığı için insanların akıllarında kalan bilgilerle yazılmıştır.

Elde edilen bulgular: Kına gecesi adetlerimiz, kına gecesi kıyafetlerimiz ve kına türkülerimiz yüzlerce yıl yaşamıştır. Ancak günümüzde ise toplumun değişmesiyle ve modern hayatla birlikte büyük değişimlere uğramış, hatta unutulmaya yüz tutmuştur.

Öz: Mahalle Toros dağlarının eteğinde bulunmaktadır. Antalya-Akseki sınırındadır. Beldede yörük kültürünün izleri vardır. Hem konuşma ağızı hem yemek kültürü hem de yöresel kıyafeti Antalya'nın yörük kültürüyle uyumaktadır. Mahallemizde kına gecesi düğünden bir gün önce başlar. Kına gecesinden günler önce yakın akrabalara okuntu/dürü gönderilir. Dürü/okuntu düğüne ve kına gecesine davet anlamı taşır. Yani günümüzdeki davetiyelerin işlevini görmektedir. Kına gecesinde gelin "kutmu" denilen yöresel bir giysi giyer. Gelinin yüzünü kapatacak şekilde al duvak örtülür. Yine başına gök mavisi bir saçaklı örtü örtülür. Başına "cığa" denilen kuş tüyünden yapılmış başlık takılır. Kına gecesi kız evinde yapılır. Akşam saatlerinde akrabalar, konu komşular gelir. Kına türkücülerini türkü söyler ve tef çalar. Kadınlar oynar, eğlenir. Gelin kız da oynar. Tahta kaşıkla bu oyunlar icra edilir.

Anahtar kelimeler: Çamlık beldesi, kına gecesi, kına türküsü.

Kaynakça

BOYRAZ, Şeref, 2009, "Okuntu"dan Davetiyeye Bir Dönüşümün Anatomisi, Milli Folklor, Yıl 21, Sayı 84, ss. 84. CİHAN, Cihad, 2021, Türk Kam (Şaman) ve Kadın Başlıklarında Kuş Tüyünün Kullanılması, Türk-İslam Dünyası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 8(31), ss. 104-118.

ERGİN, Muharrem, Ağustos 2008, Dede Korkut Kitabı, İstanbul: Boğaziçi yayınları, ss. 70-71.

ERGÜN, Pervin, Aralık 2010, Türk Gelininin Mitolojik Göçü, Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt 13, Sayı 24, ss. 275-278.

ŞAHİN, Özlem, 2020, Maaday-Kara Destanında "Al (Kızıl/Kırmızı), Sarı, Gök(Mavi) ve Boz" Renkleri Üzerine Bir İnceleme, Düzce Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Yıl: 10, Sayı: 2, ss. 336.

HEMŞİRELİK ÖĞRENCİLERİNİN MESLEKİ YETKİNLİKLERİ VE KLİNİK KARAR VERME DÜZEYLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

Öğr. Gör. Eda KES

Bartın Üniversitesi

Sağlık Bilimleri Fakültesi

Hemşirelik Bölümü, ekes@bartin.edu.tr

Öğrenci İrem Dilara BAYHAN

Bartın Üniversitesi

Sağlık Bilimleri Fakültesi

Hemşirelik Bölümü, dilara_bayhan@hotmail.com

Öğrenci Sultan CAN

Bartın Üniversitesi

Sağlık Bilimleri Fakültesi

Hemşirelik Bölümü, sultan.cn1010@gmail.com

Öğrenci Yavuz AKBAŞ

Bartın Üniversitesi

Sağlık Bilimleri Fakültesi

Hemşirelik Bölümü, akbasyavuz048@gmail.com

Özet

Giriş: Hemşirelerden sürekli yenilenen teknoloji ve bilgiye hâkim olmayı gerektiren kompleks çalışma ortamına uyum sağlaması ve farklı disiplinlerle koordinasyon sağlayarak hizmet verdiği popülasyonun ihtiyaçlarını karşılamaları beklenmektedir. Bu beklentileri yerine getirirken hemşirelerin mesleki yetkinlikleri ve klinik karar verme becerileri önem taşımaktadır.

Amaç: Hemşirelik öğrencilerinin mesleki yetkinlikleri ile klinik karar verme düzeyleri arasındaki ilişkiyi belirlemektir.

Yöntem: Tanımlayıcı tipte olan bu araştırmanın evrenini Ocak 2024- Nisan 2024 tarihleri arasında Bartın Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü'nde öğrenim gören toplam 418 öğrenci oluşturdu. Örneklem evreni bilinen örneklem yöntemine göre 201 öğrenci olarak hesaplanmış ve 247 öğrenci ile araştırma tamamlanmıştır. Araştırmanın verileri tanıtıcı bilgi formu, Hemşirelikte Klinik Karar Verme Ölçeği (HKKVÖ), Hemşirelik Öğrencileri Yetkinlik Ölçeği (HÖYÖ) ile toplandı. Verilerin analizinde SPSS25.0 kullanıldı

Bulgular: Araştırmaya katılan öğrencilerin %70'i kadın, %30'u erkek, yaş ortalaması $\pm 21,231$, %43,7'si 2.sınıf, %29,1'i 3.sınıf, %27,1'i 4. sınıftır. Öğrencilerin %43,7'sinin annesi ilköğretim, %37,7'sinin babası lise mezunu, % 31,2'sinin dört ve üzeri kardeşi vardır. Öğrencilerin %49,4'ünün akademik not ortalaması 3.00- 4.00 arasında, %60,7'si bölümü kendi isteğiyle seçmiştir. Öğrencilerin %61,7'sinin devlet yurdunda yaşamakta ve %64,4'ünün gelir düzeyi ortadır. Öğrencilerin HÖYÖ toplam puan ortalaması $216,19 \pm 54,52$, HKKVÖ toplam puan ortalaması $141,56 \pm 31,02$ 'dir. Öğrencilerin HÖYÖ ile HKKVÖ arasında anlamlı ve pozitif çok zayıf ($r=0.196$, $p=0,002 < 0.05$) yönde ilişki bulundu.

Sonuç ve Öneriler: Öğrencilerin mesleki yetkinlik ve klinik karar verme düzeyleri arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulundu. Öğrencilerin mesleki yetkinliklerinin klinik karar verme düzeyini arttırdığı tespit edildi. Öğrencilerin klinik karar verme düzeyini etkileyen farklı parametrelerin incelenmesi önerilmektedir.

Anahtar kelimeler: Yetkinlik, mesleki yetkinlik, karar verme, klinik karar verme, hemşirelik

SAVUNMA SANAYİ SEKTÖRÜNDE ELEKTRONİK KART ÜRETEN TEDARİKÇİ SEÇİMİ ÇALIŞMASI

Duygu KARADAŞ
Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü

Özet

Tedarikçi seçimi ve değerlendirmesi tartışmasız bir organizasyonun başarısı için en kritik fonksiyonlardan biridir. Tedarikçi seçimlerini doğru yapan işletmeler pek çok alanda tasarruf sağlayıp, pazarda rekabet avantajı da elde etmektedirler. Doğru tedarikçilerin seçilmesi, şirketin satın alma maliyetlerini azaltacak, müşteri memnuniyetini arttıracak ve rekabet yeteneğini geliştirecektir. Bu da iyi yönetilen bir tedarik zinciri ile mümkün olur. İşletmeler tedarikçi seçimi yaparken öncelikle değerlendirme kriterlerini tespit etmeli, daha sonra da alternatifler arasından en uygun olan tedarikçinin seçimini yapmalıdır. Tedarik zinciri içerisinde kritik öneme sahip olan tedarikçi firmaların seçimi ve değerlendirilmesi süreci karşımıza çıkan en önemli konulardan biridir. Tedarikçi seçimine verilen önem, tedarikçilerle çok yönlü ve uzun dönemli ilişkilerin gelişmesini sağlamakta ve bu ilişkiler uzun dönemde işletmenin rekabet gücünü olumlu yönde etkilemektedir. Bu çalışmada da işletmeler için kritik öneme sahip kararlar arasında yer alan tedarikçi seçimi kararının önemi üzerinde durulmuş, konuyla alakalı literatürde araştırmalar yapılmış ve çalışmanın yapılacağı firmadaki problem analiz edilmiştir. Özellikle son yıllarda çip krizin yaşanması ile paralelinde birçok işletme için elektronik kart ve elektronik komponent tedariki de kriz haline gelmiştir. Elektronik kart altyüklenicilerinin işletmelerin üretimlerini direkt etkilemesinden kaynaklı bu alt yüklenicilerin seçimi için hangi kriterler göz önünde bulundurulmalı ve bu kriterlere göre nasıl bir seçim yolu izlenmeli sorusuna yönelik bu çalışma yürütülerek literatüre katkıda bulunmak istenmiştir. Seçilen kriter ve yöntemler birçok işletme için uygulanabilir ve ulaşılan sonuçlara dayanarak uygun bulunan tedarikçiler ile sürdürülebilir, uzun vadeli anlaşmalar tercih edilebilecektir.

Savunma sanayisinde üretim yapan bir firma için globalde yaşanan çip krizi kaynaklı elektronik kart tedariki önemli bir darboğaz haline gelmiştir. Bu çalışmanın amacı bu üretimi yapan elektronik kart üretimi tedarikçilerinin Çok Kriterli Karar Verme Yöntemleri ile değerlendirilmesi ve en iyi tedarikçisinin seçilmesidir. İlgili yüksek lisans tezi çalışmasında da kriter seçiminde çalışmanın yapıldığı savunma sanayi firmasındaki farklı departmanlardaki (planlama, satın alma, kalite, proje yönetimi) uzmanların tecrübe, görüş ve bilgi birikimine dayanan fikir alışverişi yapılarak ve literatürde tedarikçi seçimi problemlerinde kullanılan kriterler göz önüne alınarak 14 kriterin kullanılmasına karar verilmiştir. Bu kriterler; üretim yeteneği, kalite kültürü ve bilinci, tasarım yapabilme ve teknik yeterlilik, temin süresi içinde ürünü teslim edebilmesi, ürün fiyatı, alt malzeme (komponent/konnektör) tedarik yöntemi, test yapabilmesi, ulaşılabilirlik ve iletişim kolaylığı, gizli projeler hususunda tutumu ve güvenilirliği, acil durumlarda tedarikçi firmanın işi bitirinceye kadar mesaiye devam etmesi, yeni işe teklif verme süresi ve kabiliyeti, tedarikçi firmanın anahtar teslim (bitmiş iş) iş yapabilme becerisi, risk almaya karşı tutumu, malın sevkiyat şekli olarak belirlenmiştir. Belirlenen kriterler kullanılarak SWARA yöntemi ile kriter ağırlıklandırılması yapılmıştır. Uygulamada, beş ayrı elektronik kart üretimi yapan alternatiften tedarikçi seçimi yapılacaktır. SWARA yöntemiyle kriter ağırlıkları belirlendikten sonra, COPRAS yöntemiyle elektronik kart tedarikçi alternatifleri değerlendirilecektir.

Anahtar kelimeler: Tedarikçi seçimi, Savunma Sanayi, Elektronik Kart Tedariki

YENİ İSTANBUL YABANCILAR İÇİN TÜRKÇE ÖĞRETİMİ A2 KİTABINDAKİ DİNLEME METİNLERİNİN DİL BİLGİSİ AÇISINDAN İNCELENMESİ

İlknur ÖZDEMİR

Bartın Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Yabancılara Türkçe Öğretimi, ilknursolak47@gmail.com

Özet

Dil öğretimi, iletişim aracı olarak dili öğrenme sürecini ele alır ve öğrencilere dört temel iletişimsel beceriyi kazandırmayı amaçlar: dinleme, konuşma, okuma ve yazma. Bu dört temel iletişimsel beceri dil bilgisi ve sözcük bilgisinden oluşan dilsel becerilerin uygulamasından oluşur. Dil bilgisi, bir dile ait sesbilgisel, biçimsel ve sözdizimsel kuralların tamamı olarak tanımlanabilir ve o dilde iletişim kurulabilmesinin temel taşıdır. Dil bilgisinin göz ardı edilmesi öğrencinin iletişimsel becerilerinin ve yaratıcılığının bittiği noktada iletişim kuramamasına sebep olur. Dil bilgisinin öğretimi açık veya örtük yapılabileceği gibi bu öğretimin iletişimsel becerileri geliştirmeyi amaçlayan uygulamalarda da desteklenmesi gerekir. Bir dil bilgisi konusu öğretimin diğer bileşenlerinin içine ne kadar yerleştirilebilirse öğrencinin maruz kalma sıklığı artacağı için öğrenme ve uygulama ihtimali o kadar artacaktır. Dinleme, ders süresinin dilsel girdiyi arttırmak için kullanılabilen uygulamalardan birisidir. Bu çalışmada, yabancılara Türkçe öğretiminde kullanılan Yeni İstanbul Türkçe Ders Kitabının A2 seviyesindeki dinleme metinlerinin dil bilgisi bölümlerindeki konuları temsil etme oranı açısından bir analizi sunulmaktadır. Yeni İstanbul Türkçe Ders Kitabı beş seviyeden oluşmaktadır. Bunlar; A1, A2, B1, B2 ve C1 seviyeleridir. Her kitapta altı ünite bulunmaktadır ve her ünite üç bölüme ayrılmıştır. Her bir ünite ise üç farklı bölüme ayrılmış olup her bölümde dört temel beceri ve dil bilgisi konuları anlatılmıştır. İncelenmiş olan A2 ders kitabı altı üniteden oluşmaktadır. Her bir ünite toplam üç dil bilgisi konusu bulunmaktadır. Bu dil bilgisi konuları ünite içinde üç dinleme etkinliği, ünite sonunda ise İzle-Öğren adı verilen iki video etkinliği ile desteklenmektedir. Serinin A2 seviyesinde toplam 30 dinleme metni yer almaktadır. Kitaptaki bütün üniteler okuma becerisi ile başlamaktadır. Daha sonra dil bilgisi ve dinleme becerisi bunu takip eder. Dil bilgisi konusundan sonra dinleme yapılarak dil bilgisi pekiştirilmek istenmiş ve öğrencinin duyarak algılaması beklenmiştir. Bu çalışma için A2 seviyesindeki tüm dinleme metinleri dil bilgisi konularına uygunluğu açısından incelenmiş olup sonuçlar tablolştırılmıştır. Dinleme metinlerindeki toplam kelime sayısında hedeflenen dil bilgisi yapılarının kaç defa geçtiği belirlenerek yüzdeler oranları alınmıştır. Buna göre dinleme metinlerinin ilgili dil bilgisi yapısını yansıttığı görülmüş olup üniteler arası yüzdelerin değişkenlik gösterdiği belirlenmiştir. Ünite girişlerine bakıldığında yüzdeler oranlarının tam anlamıyla belirli bir sıraya dayanmadığı görülmektedir. Ancak ünitelerde verilen dil bilgisi yapıları ile dinleme metinlerinde geçen dil bilgisi yapıları birbirini destekler niteliktedir. Ayrıca ünite sonunda bulunan video metinlerinin her ünite de bulunan belirli dil bilgisi konularını işlediği görülmektedir. Bu çalışmanın sonuçları, dil öğretimi pratiğinde ve materyal geliştirme süreçlerinde dikkate alınarak, daha etkili ve öğrenci odaklı Türkçe öğretim materyalleri oluşturulmasına katkı sağlayabilir.

Anahtar kelimeler: Türkçe öğretimi, yabancı dil, dil bilgisi, A2 seviyesi, dinleme becerisi, ders kitapları.

MİLLİ MÜCADELE DÖNEMİNE KISA BİR BAKIŞ

Oğuzhan IŞIK

Hitit Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Yakın Çağ Tarihi Ana Bilim Dalı

oguz123.isik@gmail.com

Özet

Birinci Dünya Savaşı sonrası 30 Ekim 1918’de Mondros Mütarekesi’nin imzalanması ile yeni bir süreç başladı. Mustafa Kemal Paşa bu antlaşmanın imzalanmasına başından beri karşı bulunmaktaydı. Antlaşma sonrası İtilaf devletleri zaman kaybetmeden Osmanlı devleti sınırları içerisinde işgallere başladı. Mustafa Kemal Paşa İstanbul’a geldiği vakit boğazdaki İngiliz gemilerini gördüğünde yaverine verdiği ‘‘Geldikleri gibi giderler’’ cevabı ile ruhumdaki mücadeleyi, bağımsızlığı dışa vurmaktaydı. İstanbul’da bulunduğu süre zarfında devletin içerisinde bulunduğu durumdan kurtarmak için bir takım girişimlerde bulundu fakat ülkenin içerisinde bulunduğu duruma İstanbul’da kalarak bir müdahale yapamayacağını anlamaktaydı. Tam da bu esnada Samsun bölgesindeki yaşayan Rum halka Türkler tarafından mezalim yapıldığı ve bu durumun derhal durdurulması gerektiği ultimatomu verildi. Eğer gereken yapılmaz ise İngiltere olaya müdahale edeceğini ve Mondros Ateşkes Antlaşmasının maddeleri gereği gerekeni yapacağını dile getirmekteydi. Mustafa Kemal Paşa’nın 30 Nisan 1919’da 9. Ordu Kıtası Müfettişi olarak geniş yetkiler ile Samsun’a görevlendirildi. 19 Mayıs 1919 günü Samsun’a geldiğinde Milli Mücadele ateşi başlayacaktı. Samsun’da incelemelerde bulunarak Anadolu’ya geçti sırası ile Havza, Amasya, Erzurum, Sivas başta olmak üzere yaptığı kongreler yaparak Anadolu’da bulunan Türk halkındaki milli şuuru ve duyguyu ortaya çıkardı. Halkın düşmana karşı tek yürek olmasını sağladı. Yeni Bağımsız Türkiye’nin mesajını vermekteydi. Bu durum tabii ki de savaştan olmayacaktı. İstanbul hükümeti’nin bu işgaller karşısındaki umursamaz tutumu da ortadaydı. Mustafa Kemal Paşa ve Türk halkı muharebeler döneminde Güney cephesinde Rusya ve Ermenistan ile Doğu cephesinde ise Fransızlar ile Batı cephesinde de İngiltere ve Yunanistan ile mücadelelerde bulundu. Özellikle Batı cephesindeki Sakarya Savaşı ve Büyük Taaruz savaşları önem arz etmektedir. Sonrasında ise zafer kazanan pozisyonunda Mudanya Ateşkes Antlaşmasının imzalanmasını sağladı. İtilaf devletleri TBMM’nin varlığını tanıyarak Lozan Antlaşmasına giden süreçte yeni Türk devletinin elini güçlendirdi ve Sevr Antlaşmasını tanımadığını bir kez daha vurguladı. İtilaf devletleri artık Osmanlı devletinin devamı olan yeni Türkiye topraklarından çekilmek zorunda kaldı. Lozan Antlaşması ile de bağımsız Türk devletini siyasi, diplomasi her türlü arenada kabul etme kararı aldı. Lozan Barış Antlaşması ile genç Türkiye kendisini kısıtlayan ve sınırlayan ne varsa kırıp attı.

Anahtar kelimeler: Milli Mücadele Dönemi, Samsun’a Çıkış ve Kongreler Dönemi, Milli Mücadele Dönemi Cephele, Lozan Barış Antlaşması.

EĞRETİ İSTİHDAMIN ÖLÇÜMÜ: SEÇİLMİŞ AVRUPA EKONOMİLERİ ÜZERİNE BİR ANALİZ¹

Murat Anıl MERCAN

*Yıldız Teknik Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
İktisat, mamercan@yildiz.edu.tr*

Kerem PİRALİ

*Yıldız Teknik Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
İktisat ABD, kpirali@gmail.com*

Özet

İstihdamın nicelik yönüyle incelenmesi İktisat literatürünün temel konularından biridir; ancak, istihdamın niteliksel özelliklerinin incelenmesi, nispeten yeni bir çalışma alanı olarak yakın dönemde ortaya çıkmıştır. 20. yy'ın özellikle son çeyreğinde hızlanan küreselleşme ve teknolojik gelişmeler, süregelen ekonomik dönüşümleri tetiklemiştir. Emek piyasalarının esnekleştirilmesi yönündeki politikalar, eğreti istihdam olarak adlandırılan, standart dışı, atipik, düşük kaliteli, kısmi zamanlı, dönemsel, istikrarsız ve güvencesiz işlerin artışı sonucunu doğurmuştur. Verimliliği ve rekabetçiliği artırma hedefiyle uygulamaya konan bu tür politikaların yan etkisi zamanla daha net görülmüş, eğretiliğin ekonomik, sosyal ve siyasal zararları üzerine yapılan çalışmalar sayıca çoğalmıştır. Akademik çevrelerin yanı sıra Uluslararası Para Fonu (IMF), İktisadi İşbirliği ve Gelişme Teşkilatı (OECD), Uluslararası Çalışma Teşkilatı (ILO) gibi uluslararası örgütler de konunun önemini sıklıkla vurgulamaktadırlar. Ayrıca, eğreti istihdam ekonominin verimliliği, sürdürülebilirliği, mukavemeti (resilience) gibi güncel tartışmalarda da önemli bir konu haline gelmektedir. Eğretiliğin doğası, kapsamı, boyutları hakkında tartışmalar devam ettiğinden genel kabul görmüş bir tanım ve/veya ölçüm yöntemi henüz bulunmamaktadır. Ancak, uzlaşmış bazı hususlar vardır: Eğreti istihdam tek boyutlu değil çok boyutlu bir olgudur; düşük ücret, güvencesizlik, istikrarsızlık, risklilik, hak ve himayelerden mahrum olma gibi işe dair, çalışanı zorlayıcı çeşitli boyutların farklı oranlarda bileşimiyle ortaya çıkan bir durumdur. Eğreti istihdam sosyal, siyasal, kültürel, hukuki, ekonomik altyapıya bağlı olarak ülkeden ülkeye veya dönemden döneme farklılık gösterebilen normatif bir iş kalitesi algısıyla ters ilişkilidir; yani, işin kalitesi arttıkça eğreti olma durumu azalmaktadır. Bu çalışmada, seçilmiş 14 Avrupa ülkesinin² “*uyarlanmış çok boyutlu eğretilik oranı (adjusted multidimensional precariousness rate)*” değeri hesaplanmıştır. Kar amacı gütmeyen bir araştırma merkezi olan ve üst ve orta gelir düzeyindeki elliden fazla ülkeye ait karşılaştırılabilir nitelikte uyumlulaştırılmış mikro ekonomik veri sunan Luxembourg Income Study (LIS) veri tabanı temel veri kaynağı olarak kullanılmıştır. Hem görece daha fazla ülke verisi temin edilebildiği hem de nispeten yakın bir tarih olduğu için 2018 yılına ait veriler analiz edilmiştir. Çalışmada, eğreti istihdam dört boyut (düşük ücret, kısmi zamanlı çalışma, geçici istihdam ve birden fazla işte çalışma) üzerinden analiz edilerek eğreti istihdamın yüksek ve düşük olduğu ülkeler tespit edilmiştir. Bu bağlamda Romanya, Slovakya, Polonya gibi ekonomilerde eğretilik oranlarının görece düşük olduğu, buna mukabil Almanya, Hollanda, İspanya gibi ekonomilerde ise daha yüksek oranların söz konusu olduğu gözlemlenmiştir. Ayrıca eğretilik oranları cinsiyet bazında ayrıştırılarak eğretiliğe maruz kalma bakımından cinsiyetler arasında farklılık olup olmadığı incelenmiştir. Literatürle uyumlu şekilde kadınların hemen hemen tüm ülkelerde eğretiliğe daha fazla maruz kaldıkları gözlemlenmiştir. Çalışma bulguları, dezavantajlı gruptan biri olan kadınların emek piyasasında desteklenmesi yönünde yenilikçi politikalara ihtiyaç duyulduğunu ortaya koymuştur.

Anahtar Kelimeler: Emek Piyasası, Eğretilik, Avrupa Ekonomileri, Kadın İstihdamı, Sürdürülebilirlik

1-Bu çalışma, Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Ana Bilim Dalında yürütülmekte olan “Emek Piyasası Üzerine Üç Makale” isimli Doktora çalışmasından üretilmiştir.

2-Almanya, Avusturya, Birleşik Krallık, Fransa, Hollanda, İrlanda, İsviçre, İspanya, İsveç, Lüksemburg, Litvanya, Polonya, Romanya, Slovakya.

7. SINIF TÜRKÇE DERS KİTABINDAKİ DİL BİLGİSİ ETKİNLİKLERİNİN DİL BECERİLERİ İLE İLİŞKİSİ

Anıl Alper DÜNGÜN

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi

Eğitim Fakültesi

Türkçe Öğretmenliği Bölümü anilalper46@gmail.com

Özet

Türkçe dersi, dilin kurallarına ve işleyişine hâkim olmanın ötesinde, dili etkin bir iletişim aracı olarak kullanabilme becerisini kazandırmayı amaçlar. Bu amaç doğrultusunda dinleme, okuma, yazma ve konuşma becerilerinin geliştirilmesi beklenirken aynı zamanda dilin milletin ortak değerlerini barındıran bir kültür unsuru olduğunun bilincine varılması önem taşımaktadır. Bu hedeflerin gerçekleşmesi ise ancak doğru bir dil öğretimi süreci ile mümkündür. Ana dili olarak Türkçe öğretiminde öğrencilerin ders kapsamında dil becerilerini geliştirirken dilin kurallarına hâkim olmaları ve dil bilinci kazanmaları beklenir. Dil bilgisi öğretimi, bu süreçte bir araç rolü üstlenir. Dil bilgisi öğretimi, dil öğretiminin doğrudan amacı olmasa da dil becerilerinin geliştirilmesinde önemli bir araçtır. Günümüzde dil bilgisi öğretimi önemli bir tartışma konusudur. Dil bilgisi öğretiminin yapılp yapılmaması, dil bilgisi öğretiminde konu sıralaması, dil bilgisi öğretiminde yöntem gibi konularla ilgili tartışmalar devam etmektedir. Akademik tartışmalar devam ederken bir yandan da Türkçe Dersi Öğretim Programı çerçevesinde yapılmaya devam edilen bir dil bilgisi öğretimi vardır. Dil bilgisi öğretiminin temel amacı öğrenilen dil özelliklerini dinleme, okuma, yazma ve konuşma becerilerinde kullanmaktır. Öğretimin temel materyali olan ders kitapları da öğretim programlarındaki hedef ve kazanımlara göre hazırlanır. Ana dili öğretim sürecinde dil bilgisi kazanımlarının bir dil becerisine dönüşmesi beklenir. Bu çalışmanın amacı 2023 – 2024 yılında ortaokullarda okutulan 7. Sınıf Türkçe ders kitabındaki dil bilgisi etkinliklerinin dil becerileri ile ilişkisini tespit etmektir. Bu çalışmada 2023 – 2024 yılında okutulan “7. Sınıf Türkçe Ders Kitabı”nda yer alan etkinlikler hangi dil becerileri ile ilişkilendirilmiştir?” sorusuna cevap aranmıştır. Bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden “doküman incelemesi” yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın inceleme materyali olarak 2023 – 2024 yılında okutulan “Dörtel Yayıncılık” tarafından hazırlanan “7. Sınıf Türkçe Ders Kitabı” seçilmiştir. Kitapta yer alan dil bilgisi etkinliklerinin dinleme, okuma, konuşma ve yazma becerileri ile ilişkisi temalar ve dil bilgisi konuları çerçevesinde incelenmiştir. Çalışmanın sonucunda dil bilgisi etkinliklerinin dört temel dil becerisi ile ilişkileri ayrı ayrı verilmiştir.

Anahtar kelimeler: Dil Bilgisi Öğretimi, Dört Temel Dil Becerisi, Ders Kitabı İncelemesi.

DENİZ YOLU YÜK TAŞIMASILIĞINDA MALİYET UNSURLARI VE FAKTÖRLERİ

Etibar HUSEYNOV

Milli Savunma Üniversitesi

Atatürk Stratejik Araştırmalar ve Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Yüksek lisans, Savunma Kaynakları [.etibar3098949@gmail.com](mailto:etibar3098949@gmail.com)

DOÇ. DR. Hülya CENGİZ

Milli Savunma Üniversitesi,

Deniz Harp Okulu, Beşer ve Sosyal Bilimler
hcengiz@gmail.com

Özet

Denizcilik son derece enteresan bir ticaret sahasıdır. Yaklaşık 5.000 yıl önce deniz yolu ile ilk yüklerin taşınmaya başlamasından bu yana, küresel kalkınmanın önemli bir parçası olmuştur. Denizyolu yük taşımacılığı gemilerin sulara dolaşma şekline, sefer türlerine, yük ve gemi türlerine göre sınıflandırılır. Dünya ticaretine malların büyük bir bölümü deniz yoluyla taşınmaktadır. Uluslararası rekabetin yoğun olduğu denizyolu yük taşımacılığının temel elemanları deniz araçları ve limanlardır. Üretilen malların yükleme ve boşaltma işlemleriyle, taşımaların başlayıp sona erdiği limanların, taşımaları yapan gemilerin yurtiçi, yurtdışı ve transit taşımacılıkta ülke ekonomisine katkısı büyüktür. Deniz limanları, kara ve deniz arasında kargo alımını, depolanmasını ve gönderimini kolaylaştırır. Vinçler, forkliftler ve diğer ekipmanlar, yüklerin gemiye yüklenmesini veya gemiden boşaltılmasını sağlar. Limanlar, gümrük işlemleri için önemli merkezlerdir. Gelen veya giden kargoların gümrük kontrolleri ve gerekli belgeleri sağlanır. Deniz limanları, ticaretin canlanması ve ekonomik büyüme için önemli bir katalizör olabilir. Limanlar, yerel ekonomilere istihdam sağlar ve lojistik ve ticaret faaliyetleriyle birlikte ekonomik büyümeye katkıda bulunur. Denizyolu Taşımacılığının Uluslararası anlamda en yaygın kullanılan taşıma, en düşük maliyet ve çok büyük miktarda taşınma ürünler, havayoluna göre 22, karayoluna göre 7, demiryoluna göre 3,5 kat daha ucuz taşıma gibi özellikleri vardır. Deniz yolu taşımacılığı genellikle diğer taşıma modlarına göre daha düşük maliyetlidir, büyük miktarlarda yük taşımak için idealdir ve ton başına maliyet genellikle daha düşüktür. Bu taşımacılık türü gemilerin büyük tonajlarına dayanır ve büyük miktarlarda yük taşımak için idealdir, ham petrol, kömür, tahıl gibi büyük hacimli yüklerin taşınması için avantajlıdır. Diğer taşıma modlarına kıyasla ton başına daha az karbon salınımı yapar ki, bu da çevresel etkilerin azaltılması açısından önemlidir ve sürdürülebilir bir ulaşım seçeneği sunar. Deniz taşımacılığı genellikle diğer taşıma modlarına göre daha az kaza riski taşır, gemi teknolojisi ve güvenlik standartları, deniz yoluyla taşımacılığı daha güvenli hale getirmiştir. Deniz yolu taşımacılığı, soğuk zincir yönetimi gerektiren hassas ürünlerin taşınmasında idealdir. Özellikle balıkçılık ürünleri, meyve ve sebzeler gibi ürünlerin uzun mesafelerde güvenli bir şekilde taşınmasını sağlar ve çeşitli gemi türleri ve taşıma seçenekleri sunar. Konteyner gemileri, tankerler, Ro-Ro gemileri gibi farklı gemi tipleri, farklı yük türlerinin taşınmasına olanak tanır ve lojistik ihtiyaçlara uygun esnek çözümler sunar. Genellikle diğer taşıma modlarına göre daha uzun teslimat sürelerine sahiptir. Deniz taşımacılığında yükleme, boşaltma ve depolama süreçleri karayolu veya hava taşımacılığına kıyasla daha uzun sürebilir. Bu da lojistik süreçlerin planlanması ve yönetilmesini zorlaştırabilir. Deniz taşımacılığı, hava şartlarına daha fazla duyarlıdır. Kötü hava koşulları, fırtınalar veya denizcilik sezonları gemi seferlerini aksatabilir veya iptal edebilir, bu da teslimat sürelerini etkileyebilir. Eski teknolojiye sahip gemiler, hava ve su kirliliğine katkıda bulunabilir. Deniz taşımacılığında taşınan yükler için genellikle yüksek sigorta maliyetleri söz konusudur. Korsanlık, gemi kazaları veya diğer güvenlik riskleri nedeniyle sigorta primleri artabilir, bu da taşıma maliyetlerini artırabilir. Büyük miktarlarda yükün uzun süre limanlarda beklemesi, depolama maliyetlerini artırabilir ve tedarik zinciri maliyetlerini etkileyebilir. Başta deniznin kendi doğası gereği birçok tehlike barındırıyor olması ve bunun yanı sıra deniz taşıması sürecinde kontrol edilemeyen birçok faktörün etkili olması, deniz taşımacılığını önemli olduğu kadar riskli hale de getirmektedir. Deniz ticaretiyle uğraşan tacirler ilk

10.Hitit Öğrenci Kongresi (16-19 Mayıs 2024)

çağlardan beri karşı karşıya oldukları bu risklerini azaltmak istemişlerdir. Benzer riski azaltılma/paylaşırma ihtiyaçlarının başka alanlarda da ortaya çıkmasıyla birlikte sigortacılık, deniz ticaretinin yanı sıra gündelik hayatın birçok alanında kendisine yer bulmaya başlamıştır ve artık neredeyse 2 şahısların malvarlığının aktif unsurlarını oluşturan her türlü menfaat sigortalanabilir hale gelmiştir.. Denizcilik sektörü, yük ve yolcu taşımacılığı, gemi inşa sanayi, liman hizmetleri, deniz turizmi, deniz sporları ile su ürünlerinin üretimi ile ilgili bir endüstri alanı olduğu kadar, aynı zamanda bir ticaret ve hizmet koludur.

Anahtar Kelimeler: Yük Taşımacılığı, Gemi Kiralama, Kargo Gemileri, Yük Taşıma Maliyeti, Gemi Maliyeti, Limanlar, Deniz Ticareti, Deniz Taşımacılığı, Sigorta, Riziko.

MODERN ÇAĞIN HASTALIĞI

Nezaket TUTUŞ

Hitit üniversitesi

Alaca Avni Çelik MYO

Tıbbi Hizmetler Ve Teknikler Bölümü, nezakettutus090@gmail.com.tr

Özet

Özet; Stres, fiziksel ve sosyal çevreden gelen olumsuz etkiler karşısında organizmanın bedensel ve psikolojik sınırlarının ötesinde çaba harcamasıdır. Günümüzün en büyük sorunu olup gelecek için de tehlike arz etmektedir. Yaşamımızın her anında, her yaş gurubuna etki eder ve genellikle yaşamsal faaliyetlerimizi dolaylı ya da doğrudan olumsuz etkilenmektedir. Neyse ki strese sebep olan durumları kontrol altında tutabilme becerisi, her ne kadar herkes geliştirememiş olsa da bir nebze kadar ruh sağlığımızı korumamızı sağlamaktadır.

Günümüzde ve geleceğin büyük sorunlarından olan stres kalp-damar sorunları, sindirim sistemi sorunları ve hatta metabolik diğer hastalıklara da sebep olmaktadır. Depresyon, baş ağrısı, baş dönmesi, tükenmişlik, uyku bozuklukları, beslenme bozuklukları, zayıflayan bağışıklık sistemi hastalıkları, kalp damar hastalıkları, metabolik hastalıklar, boş vermişlik, aşırı rahat olma gibi sonuçları olabilmektedir. Tüm bu durumların başlıca sebebi ise gündelik yaşamda karşılaştığımız rutin olaylar esnasında yaşadığımız stres. Yapılan araştırmalara göre trafik, ekonomi, ölüm, boşanma, evlilik, ayrı yaşam, işe başlama, işten ayrılma, ailevi sorunlar, gelecek kaygısı, beslenme, eğitim vb. gibi çevresel /bireysel birçok faktör stresin oluşmasına katkı sağlayan süreçlerdir. Tüm bunlara rağmen stres her zaman kötü sonuçlar doğurmaz. Belirli seviyelerde, gelişim ve sosyal iletişim açısından olumlu etkisi de bulunan bir durumdur. Planlı olmak, stresin sebeplerini doğru belirlemek, zarar veren maddelerden uzak kalmak, sağlıklı beslenmek, vb. gibi yöntemlerle stresi kontrol altına alınabilir ve seviyesi geliştirici olarak yönlendirilebilir.

Stres kavramı, stres belirtileri, stresin aşamaları, stres sebepleri, stresin dünya ve ülkemizde ki illere göre dağılımı, stresin neden olduğu hastalıklar, stresin sonuçları, stresle başa çıkma yöntemleri gibi bazı konular önem arz etmekte olup bu çalışmanın ana hatlarını oluşturmaktadır.

Anahtar kelimeler: Gelecek, Kaygı, Otokontrol

ÜNİVERSİTEDEKİ GENÇLERİN GELECEK KAYGISI VE ALGILANAN SOSYAL DESTEK ARASINDAKİ İLİŞKİSİ: HİTİT ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ

Zeynep ÇAM

Hitit Üniversitesi

Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu

Sosyal Hizmetler Programı

Özet

Bu araştırma, Hitit Üniversitesi'nde ön lisans düzeyinde eğitim gören öğrenciler arasında algılanan sosyal destek ile gelecek kaygısı arasındaki ilişkiyi anlamayı hedeflemektedir. Özellikle gençlerin geleceğe dair duydukları kaygılar, psikolojik ve duygusal refahlarını etkileyen önemli bir faktördür. Gençlerin bu kaygılarla başa çıkma mekanizmalarını anlamak ve bu süreçte algıladıkları sosyal destek ağının rolünü değerlendirmek, onların psikososyal refahını artırmak açısından kritik bir öneme sahiptir.

Algılanan sosyal destek, bireyin çevresindeki diğer insanlardan aldığı sevgi, saygı ve sosyal bağlamda güvenilir destek beklentisini ifade eden bir kavramdır. Bu destek, bireyin diğerleriyle olan ilişkilerini pozitif bir şekilde değerlendirmesini sağlar ve kendisini önemli hissetmesine yardımcı olur. Oktan (2005) tarafından belirtildiği gibi, algılanan sosyal destek, bireyin değer gördüğünü, sevildiğini ve ilişkilerinin sağlıklı olduğunu hissetmesini içerir. Başka bir deyişle, algılanan sosyal destek, kişinin ilişkilerinden aldığı tatmini ve doyumunu ifade eder.

Kaygı, Türk Dil Kurumu sözlüğünde üzüntü, endişe duyulan düşünce veya tasa olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2014). Kaygı, iç veya dış dünyadan kaynaklanan potansiyel bir tehlikenin farkında olma veya kişisel olarak tehdit olarak algılanan herhangi bir durum karşısında yaşanan bir duygudur. Işık (1996) tarafından ifade edildiği üzere, kaygı, bir kişinin çevresindeki potansiyel riskleri veya tehlikeleri algıladığı ve bu durumlarla başa çıkmak için duygusal tepkiler verdiği bir durumu ifade eder.

Araştırmanın örneklemini Hitit Üniversitesi Meslek Yüksek Okulu öğrencileri oluşturmuştur. Örneklem, kolayda örnekleme yöntemiyle seçilmiş ve çevrimiçi olarak toplanmıştır. Veri toplama araçları olarak, kişisel bilgi formu ile Geylani ve Yıldız (2022) tarafından uyarlanan gelecek kaygısı ölçeği ile Duru (2007) tarafından uyarlanan algılanan sosyal destek ölçeği kullanılmıştır. Verilerin analizi için SPSS paket programı kullanılmıştır.

Araştırma sonuçlarına göre, Hitit Üniversitesi öğrencileri arasında algılanan sosyal destek ile gelecek kaygısı arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Yani, algılanan sosyal destek arttıkça, gelecek kaygısının azaldığı görülmüştür. Bu bulgu, gençlerin gelecek kaygılarını azaltmada sosyal destek ağının önemini vurgulamaktadır.

Bu araştırma, üniversite öğrencilerinin psikososyal refahını artırmak için önemli bir adım olmuştur. Bundan sonra yapılacak araştırmaların daha geniş bir örnekleme dayanması önerilmektedir. Ayrıca, ailelere gençlerin sosyal destek algısını güçlendirmeye yönelik eğitimler verilmesi ve gençlerin ihtiyaç duydukları sosyal desteğe erişebilmeleri adına telefon hatları ve danışma birimleri gibi kanalların oluşturulması tavsiye edilmektedir. Bu şekilde, gençlerin psikososyal sağlığına destek olunabilir ve gelecek kaygılarının azaltılmasına katkıda bulunacağı düşünülmektedir.

Anahtar kelimeler: Gelecek Kaygısı, Sosyal Destek, Üniversite Öğrencileri

KODLA ÇÖZ İLE GÖREV BAZLI KODLAMA EĞİTİMİ**Caner MASTAN**

*Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi
Mühendislik-Mimarlık Fakültesi
Bilgisayar Mühendisliği Bölümü
jcanermastan@gmail.com*

Dr. Öğr. Üyesi Sema ATASEVER

*Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi
Mühendislik-Mimarlık Fakültesi
Bilgisayar Mühendisliği Bölümü
sema@nevsehir.edu.tr
ORCID: 0000-0002-2295-7917*

Özet

Türkiye nüfusunun %15,2'sini genç nüfus oluşturmaktadır. Ancak teknolojiye erişim açısından, bu öğrencilerin öğrenme ortamı önemli eşitsizlikleri de beraberinde barındırmaktadır. Eğitim, nitelikli insan gücünün yetiştirilmesinde ve toplumun gelişmesinde temel bir role sahiptir. Verimli insan gücü ise ancak fırsatlar eşit olduğunda ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla günümüz dünyasında eğitim olanakları herkesin eşit erişebileceği şekilde yapılandırılmalıdır. Bu sayede bireylerin ve toplumların yaşam için gerekli donatılarla donatıldığı, sürdürülebilir bir kalkınma için uygun bir eğitim imkânı sağlanmış olacaktır. Bu çalışmaya konu olan projenin amacı kodlama ve algoritma bilgisini öğrenmek isteyen herkesin teorik ve pratik bilgisini pekiştirmesini sağlayacak yaratıcı ve eğlenceli görev bazlı algoritmik sorular ile kodlama problemlerini çözebilecekleri Türkçe, ücretsiz bir web sitesinin eksikliğini gidermeyi amaçlamaktır. Bu amacı gerçekleştirebilmek için proje, kod düzenleyici kullanılarak doğrudan çevrimiçi olarak kullanıcıların herhangi bir program kurmasına gerek kalmadan kendi başına tamamlayabileceği algoritmik problemlerin bir listesini sağlayacaktır. Bu projenin hayata geçirilmesindeki temel motivasyon, programlama öğrenmek isteyen kişilerin, temiz kod yazma teknikleri gibi konularda kendini geliştirebileceği ve pratik yapabileceği, anadilde içerik sunan, görev bazlı bir kodlama ortamı sunacak olmasıdır. Proje süresinin bitiminde hayata geçirilecek olan web sitesinin kaliteli ve güncel içeriği ile nitelikli eğitime katkı sağlaması ve eğitimdeki eşitsizliklerin önüne geçebilecek çabalara bir nebze de olsa katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu çalışmada, kullanıcıların gelişmiş algoritma problemlerini çözmelerine olanak tanıyan, görev bazlı bir web sitesi tanıtılmaktadır. Fomantic-UI ve jQuery gibi teknolojiler kullanılarak, dinamik ve kullanıcı dostu bir ön yüz tasarlanmıştır. PostgreSQL ve Spring Framework ile güçlendirilmiş bir arka yüz oluşturulmuş, kullanıcı bilgilerinin güvenliği sağlanarak, kayıt ve gelişim takibi imkânı sunulmuştur. Çeşitli programlama dilleri için genel ve dile özel algoritma soruları hazırlanmış, kodların test edilmesi ve geri bildirim sağlanması için sistem entegre edilmiştir. Performans izleme ve yönetim için Grafana, Prometheus ve Docker gibi araçlar kullanılmıştır. Bu çok katmanlı mimari yaklaşımı, projenin sürdürülebilirliğini ve etkinliğini artırırken, aynı zamanda öğrenme süreçlerini de interaktif ve verimli bir hale getirmeyi amaçlamaktadır.

Anahtar kelimeler: Görev Bazlı Kodlama Eğitimi, Nitelikli Eğitim, Eşitsizliklerin Azaltılması, Çok Katmanlı Mimari, Programlama Dilleri

Bu çalışma, TÜBİTAK 2209-A Üniversite Öğrencileri Araştırma Projeleri Destekleme Programı kapsamında desteklenmiştir.

Abstract

The young population constitutes 15.2% of Turkey's population. However, in terms of access to technology, the learning environment of these students is characterized by significant inequalities. Education has a fundamental role in the training of qualified labor force and the development of society.

Productive manpower can only emerge when opportunities are equal. Therefore, in today's world, educational opportunities should be structured in such a way that everyone has equal access. In this way, individuals and societies will be equipped with the necessary equipment for life and a suitable education opportunity will be provided for sustainable development. The aim of the project that is the subject of this study is to eliminate the lack of a Turkish, free web site where anyone who wants to learn coding and algorithm knowledge can solve coding problems with creative and fun task-based algorithmic questions that will enable them to reinforce their theoretical and practical knowledge. In order to achieve this goal, the project will provide a list of algorithmic problems that users can complete on their own without the need to install any programmes, directly online using a code editor. The main motivation for the implementation of this project is that it will provide a task-based coding environment that offers native-language content, where people who want to learn programming can improve themselves and practice on topics such as clean code writing techniques. It is thought that the website, which will be implemented at the end of the project period, will contribute to quality education with its quality and up-to-date content and will contribute to the efforts to prevent inequalities in education. This paper introduces a task-based website that allows users to solve advanced algorithm problems. A dynamic and user-friendly front-end is designed using technologies such as Fomantic-UI and jQuery. A backend powered by PostgreSQL and Spring Framework has been created, security of user information is ensured, and registration and progress tracking is provided. General and language-specific algorithm questions were prepared for various programming languages, and the system was integrated to test the codes and provide feedback. Tools such as Grafana, Prometheus and Docker were used for performance monitoring and management. This multi-layered architectural approach aims to increase the sustainability and effectiveness of the project, while at the same time making the learning processes interactive and efficient.

This study was supported by TUBITAK 2209-A University Students Research Projects Support Programme.

Keywords: Task-Based Coding Education, Qualified Education, Reducing Inequalities, Multi-Layer Architecture, Programming Languages

1. GİRİŞ

Türkiye nüfusunun %15,2'sini genç nüfus oluşturmaktadır (TÜİK, 2022). Ancak teknolojiye erişim açısından, bu öğrencilerin öğrenme ortamı önemli eşitsizlikleri de beraberinde barındırmaktadır (Tospaa, 2022). Bu anlamda bilişim teknolojilerindeki erişim ve kullanım farklılıkları, Türkiye'deki pek çok gencin karşılaştığı dezavantajlı bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır (Demir, 2017). Eğitim, nitelikli insan gücünün yetiştirilmesinde ve toplumun gelişmesinde temel bir role sahiptir. Verimli insan gücü ise ancak fırsatlar eşit olduğunda ortaya çıkmaktadır (Hassani, 2020) dolayısıyla günümüz dünyasında eğitim olanakları herkesin eşit erişebileceği şekilde yapılandırılmalıdır (Tyagi ve ark., 2020). Bu sayede bireylerin ve toplumların yaşam için gerekli donatılarla donatıldığı, sürdürülebilir bir kalkınma için uygun bir eğitim imkânı sağlanmış olacaktır.

Günümüzde, algoritmik düşünce yeteneğinin geliştirilmesi, bilgi teknolojileri ve yazılım mühendisliği alanlarında giderek daha fazla önem kazanmaktadır. Eğitim kurumlarında öğrencileri bilgisayar bilimleri alanına hazırlayan çalışmaların önemli bir kısmı öğrencinin algoritmik düşünme yeteneğinin geliştirilmesi ile ilgilidir. Öğrencilerin verilen problemleri çözerken kolay olanlardan başlayarak çeşitli algoritmalar oluşturabilmeleri ve çok daha karmaşık algoritmaları derinlemesine anlayabilecek seviyeye kadar art arda ilerlemeleri gerekmektedir (Milková, 2012). Bu anlamda geliştirilen projenin amacı, kodlamaya yeni başlayanların algoritmik düşüncelerini geliştirecek Türkçe içerikli, görev bazlı bir öğretim yaklaşımı ile, kodlama becerilerinin geliştirilmesidir. Algoritmalar, modern teknolojinin ve yazılım geliştirme süreçlerinin temelini oluşturur. Programcılar için algoritmaları öğrenmek, etkili ve verimli kod yazma becerilerini geliştirmelerine yardımcı olur ve karmaşık problemleri çözme yeteneklerini artırır. Ancak algoritma öğrenmek ve pratik yapmak isteyenler için Türkçe içerikli, görev bazlı bir web sitesi eksikliği tespit edilmiştir. Bu sebepten dolayı algoritma öğrenmek isteyen kişilerin pratik yapabileceği bir web sitesi geliştirilmiştir. İnternette çok çeşitli algoritma sorusu yer almaktadır. Algoritma soruları çözmek isteyen

kişiler, soruları bularak ve kod yazma ortamını seçerek kendi ortamını kendileri hazırlamak zorundadır. Bu proje, kendi ortamını kendisi hazırlarken bilgi eksikliğinden dolayı zorlanan kişiler için çözüm sunmaktadır. Geliştirilen web sitesi; Python, Java, C#, C, C++, JavaScript, Go ve Php gibi çok çeşitli ve popüler programlama dillerini destekleyecek 20 adet genel algoritma sorusu ve her bir programlama dili için 10 adet dile özgü görev bazlı algoritma sorusu sunarak mesleki gelişim için yaratıcı ve eğlenceli yollar ile öğrenme ortamı tasarlanmasına yardımcı olacaktır. Aynı zamanda geliştirilen projenin en güçlü yanlarından biri, site üzerinde kullanıcıların kod yazabilecekleri bir kod editörünü içeriyor olmasıdır.

Özetle bu bildiriye konu olan projenin amacı kodlama ve algoritma bilgisini öğrenmek isteyen herkesin teorik ve pratik bilgisini pekiştirmesini sağlayacak yaratıcı ve eğlenceli görev bazlı algoritmik sorular ile kodlama problemlerini çözebilecekleri Türkçe, ücretsiz bir web sitesinin eksikliğini gidermeyi amaçlamaktır. Bu amacı gerçekleştirebilmek için proje, kod düzenleyici kullanılarak doğrudan çevrimiçi olarak kullanıcıların herhangi bir program kurmasına gerek kalmadan kendi başına tamamlayabileceği algoritmik problemlerin bir listesini sağlayacaktır. Toplumdaki eşitsizlikler, insanları bilgi anlamında güçlendirerek azaltılabileceği (Tyagi ve ark., 2020) için proje aynı zamanda kodlama eğitimi yoluyla toplumdaki eşitsizliklerin azaltılmasını da hedeflemektedir. Bu projenin hayata geçirilmesindeki temel motivasyon, programlama öğrenmek isteyen kişilerin, temiz kod yazma teknikleri gibi konularda kendini geliştirebileceği ve pratik yapabileceği, anadilde içerik sunan, görev bazlı bir kodlama ortamı sunacak olmasıdır. Hayata geçirilmesi halinde projenin kaliteli ve güncel içeriği ile nitelikli eğitime katkı sağlaması ve eğitimdeki eşitsizliklerin önüne geçebilecek çabalara bir nebze de olsa katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

2. YÖNTEM

Projenin yöntemine temel oluşturan adımlar aşağıda başlıklar halinde listelenmiştir:

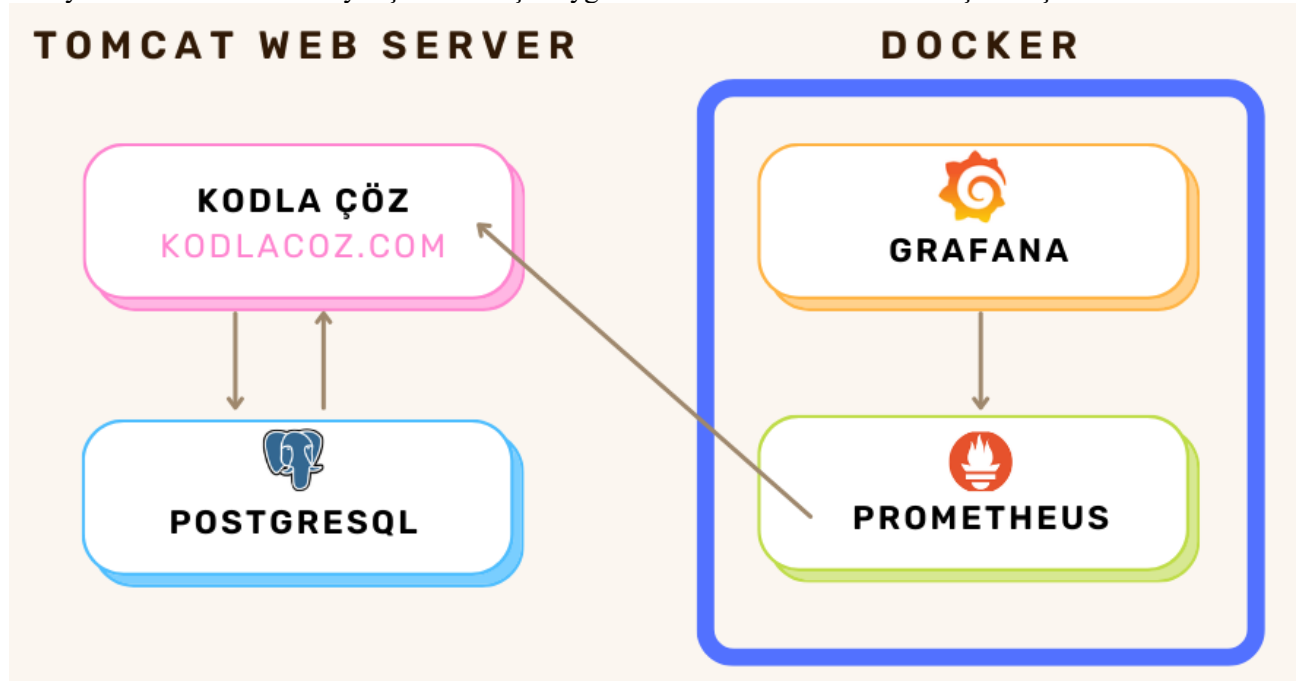
1. **Frontend (Ön Yüz) Tasarımı:** İlk olarak, projenin kullanıcı arayüzü olan frontend tasarımı gerçekleştirilmiştir. Kullanıcı deneyimini geliştirmek amacıyla, Fomantic-UI ve jQuery gibi açık kaynaklı teknolojiler kullanılmıştır. Ayrıca, Thymeleaf gibi açık kaynak kodlu şablon motorları (template engine) kullanılarak sayfaların dinamik bir şekilde oluşturulması sağlanmıştır.
2. **Backend (Arka Yüz) Tasarımı:** Ön yüz tasarlandıktan sonra, arka yüz tasarımı yapılmıştır. Veri tabanı olarak PostgreSQL tercih edilmiş ve Java dilinde Spring Framework kullanılarak işlevler geliştirilmiştir. Kullanıcıların sisteme kayıt olmaları ve bilgilerinin güvenli bir şekilde saklanması sağlanmıştır. Ayrıca kullanıcıların gelişimlerini takip etmek için çözülen sorular ve yazılan kodlar kayıt altına alınmaktadır.
3. **Soruların Hazırlanması ve Çalıştırılması Aşaması:** Proje kapsamında; Python, Java, C#, C, C++, JavaScript, Go ve Php programlama dilleri için 20 adet genel algoritma sorusu ve 10 adet dile özel görev bazlı algoritma sorusu hazırlanmıştır. Kullanıcılar, site üzerindeki kod editörü üzerinden kodlarını yazdıktan sonra yazılan kodlar önceden belirlenmiş olan test fonksiyonları ile kontrol edilmektedir. Test sonucunun olumlu veya olumsuz olması durumuna göre kullanıcıya geri bildirim sağlanmaktadır.
4. **Test Aşaması:** Bu aşamada projenin doğruluğunu ve etkinliğini test etmek amacıyla bir dizi test gerçekleştirilmiştir. Giriş doğruluğu, veri güvenliği ve kullanıcı geri bildirimleri üzerinde titizlikle durulmuştur.
5. **Platform İzleme ve Yönetim:** İzleme ve yönetim aşamasında projenin performansını, kullanımını ve sistemin sağlıklı çalışıp çalışmadığını izlemek için Grafana, Prometheus ve Docker gibi güçlü araçlar tercih edilmiştir. Bu araçlar sayesinde sistemdeki herhangi bir performans kaybı veya hata anında tespit edilerek çözüm için gerekli önlemler alınmıştır. Bu şekilde, kullanıcıların kesintisiz ve yüksek performanslı bir deneyim yaşaması hedeflenmektedir.

Kodla Çöz geliştirilirken, karmaşık yapının basit ve yönetilebilir bir şekilde ayrıştırılması için çok katmanlı mimari yapı benimsenmiştir (Şekil 1). Bu yapı, projenin sürdürülebilirliğini ve etkinliğini artırmıştır.

Şekil 1: Tasarlanan Sistemin Mimarisi

Geliştirilen proje, Java, Docker, Prometheus, Grafana ve çevrimiçi kod düzenleyicileri gibi günümüzün modern teknolojilerini entegre ederek (Şekil 2), kullanıcılara gelişmiş algoritma problemlerini çözmeleri için kapsamlı bir platform sunmaktadır. Bu yenilikçi yaklaşım, öğrenme süreçlerini daha interaktif ve verimli bir hale getirmektedir. Bu sayede entegre edilen bu yöntemler ile, her bir kullanıcı için öğrenme deneyiminin derinlemesine iyileştirilmesi için uygun bir zemin hazırlanması amaçlanmıştır.

Şekil 2: Sunucudaki Sistemin Teknolojik Mimarisi

3. SONUÇ

Bilişim teknolojilerindeki erişim ve kullanım farklılıkları, Türkiye'deki pek çok gencin karşılaştığı dezavantajlı bir durumdur. Hal böyleyken geliştirilen web sitesinin, öğrencilerin ve algoritma öğrenmek isteyen bireylerin kendi seviyelerine ve ilgi alanlarına uygun, Türkçe içerikli ve görev bazlı bir öğrenme ortamı sunacak olması dolayısıyla bahsedilen bu eşitsizlikleri azaltmayı hedeflemesi daha da önem arz etmektedir. Geliştirilen proje, bilgisayar bilimleri eğitimi alanında algoritmik düşünme yeteneğinin geliştirilmesine katkı sağlayacak ve öğrencilere karmaşık problemleri çözmeye becerisi kazandıracak şekilde tasarlanmıştır. Ayrıca, çok çeşitli ve popüler programlama dillerini destekleyen ve kullanıcıların kod yazabilecekleri bir kod editörü içeren bu platform, öğrencilere mesleki gelişimlerinde yaratıcı ve eğlenceli yollar sunarak, bilgi teknolojileri ve yazılım mühendisliği alanlarında gerekli olan algoritmik düşünme yeteneğini geliştirmelerine olanak tanıyacaktır. Bu bağlamda, bu proje ile eğitimde fırsat eşitliğini sağlama ve teknolojik gelişmelerin getirdiği yeniliklere uyum sağlama hususunda minik de olsa bir adım atılarak, eğitimde dijital dönüşümün bir gereği olarak, genç nüfusun gelecekteki teknolojik gelişmelere katkıda bulunmalarını sağlayacak temel yeterlilikleri kazanmalarına yardımcı olacaktır. Dolayısıyla, eğitim politikaları ve yatırımlarının, bu tür yenilikçi ve erişilebilir öğrenme platformlarını destekleyecek şekilde yapılandırılması, toplumun genelinde teknolojiye erişim eşitsizliklerini azaltma ve eğitimde fırsat eşitliğini sağlama yönünde bir katkı sağlamış olacaktır.

Bu çalışmaya konu olan projenin, aşağıda bahsedilen uygulamaya yönelik hedeflerinden ötürü özgün olduğu ve literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir:

- Görev bazlı programlama eğitimi veren Türkçe web sitesinin eksikliğini gidermeye yardımcı olması,
- Programlama öğrenmek isteyen ve yeterli Türkçe kaynak bulamayanlar için bir kodlama eğitim platformu sunacak olması,
- Dezavantajlı gruplar için (yükseköğretime erişimde engellerle karşılaşan düşük gelirli kullanıcılar) için ücretsiz bir seçenek sunacak olması,
- Programlama eğitimi veren eğitim kurumları için uygulama kaynağı oluşturacak olması,
- İçeriklerin ve kaynakların güncel tutulacak olması,
- Kullanıcıların herhangi bir program kurmasına gerek olmadan doğrudan ön yüzde kod yazabilecek olması,
- Herkesin kolaylıkla giriş yapabileceği, kullanıcı dostu bir ön yüze sahip olacak olması,
- Python, Java, C#, C, C++, JavaScript, Go ve Php gibi çok çeşitli ve popüler programlama dillerini destekleyecek 20 adet genel algoritma sorusu ve 10 adet dile özel görev bazlı soru seçeneği sunarak mesleki gelişim için yaratıcı ve eğlenceli yollar ile öğrenme ortamı tasarlanmasına yardımcı olacak olması.

Destek ve Teşekkür

Bu çalışma, TÜBİTAK 2209-A Üniversite Öğrencileri Araştırma Projeleri Destekleme Programı kapsamında desteklenmiştir.

Kaynakça

Demir, H. İ., & Bodur, A. (2017). Üniversite öğrencileri arasında bilişim teknolojileri eşitsizlikleri: Burdur örneği. *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, 4(11), 119-136.

Hassani, M., & Najjari, M. (2020). Opportunity Inequality in Accessing Higher Education and Presentation of Equity Promotion Model to Achieve Sustainable Development: A Case Study of West Azerbaijan Province in Iran. *Journal of Teacher Education for Sustainability*, 22(1), 124-139.

Tospaa. <https://tospaa.org/wp-content/uploads/2021/08/Tospaa-Impact-Report.pdf>. Son erişim tarihi: 04 Haziran 2022.

TÜİK. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Genclik-2022-49670>. Son erişim tarihi: 13 Nisan 2024.

Tyagi, R., Vishwakarma, S., Rishi, M., & Rajiah, S. (2020). Reducing Inequalities Through Education and Skill Development Courses. *Reduced Inequalities*, 1-13.

Milková, E. "Development of algorithmic thinking and imagination: base of programming skills." *Proceedings of the 16th WSEAS International Conference on Computers*. 2012.

BİR MUTASAVVIF OLARAK İMAM GAZÂLÎ**Ayşe Rûmeysa YAMAN***Hitit Üniversitesi**İlahiyat Fakültesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü**Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü, arumeyra19@gmail.com, 220437082@ogrenci.hitit.edu.tr***Özet**

İmam Gazâlî fıkıh, kelâm, felsefe ve mantık gibi ilimler bakımından önemli bir isimdir. O kelâm ilminde milâddır, eski kelâm ilmi dönemini sona erdirmiş, yeni kelâm dönemini başlatmıştır; ilmi kelâm onunla yeni bir döneme girerek eski-yeni şeklinde tasnif edilir olmuştur. Aristo'nun mantığı, onun gayretiyle medrese ilimleri arasına girmiş, İslâm muhitinde kabul görmüştür. Tehâfutü'l-Felâsife isimli eseriyle filozofları mağlup ettiğine inanıldığı için Hâdimü'l-Felâsife (Felsefeyi Çökerten) unvanını almıştır.

Döneminde yaygınlık kazanmaya başlayan bâtınlığı red ve tenkit için yazdığı Kitabü'l-Mustazhirî, Fezâihü'l-bâtiniyye, Huccetu'l-hak ve Kavâsimü'l-bâtiniyye, Mufasilu'l-hilâf, el-Durc, eKıstasu'l-müstakîm gibi eserleri mezhepler tarihi bakımından olduğu kadar tasavvuf ve batınlık bakımından da önemlidir.

İmam Gazâlî doğum yeri olan Tus'ta, Cürcan'da, Nişabur'da, Sultan karargâhında dille ilgili ilimlerin yanı sıra fıkıh ve hilaf ilimlerini tahsil etmiş, daha sonra müderris olarak görev aldığı Nişabur ve Bağdat'taki Nizamiye medreselerinde bu ilimlerle ilgili dersler vermiş, çağdaşı olan âlimlerle bu ilimleri müzakere etmiş, değerlendirmiş, tartışmış ve eleştirmiştir.

Zâhirî ve Şer'î ilimler alanında derinleşen, akîl ve felsefî ilimlerde otorite olan İmam Gazâlî'nin bu durumda iken öğrendikleri ve elde ettikleri bilgilerle tatmin olmayıp hakikate ulaşmak ve kurtuluşa ermek için araştırmalarına devam etmesi, derin teemmüllere ve tefekkürlere dalması, bir ara şüpheye, fikrî ve ruhî krize (bunalıma) düşmesi, neticede hakikate ulaşmak ve kurtuluşa ermek için ilmî, amelî ve ruhî tecrübeyi esas alan tasavvufu kurtuluş yolu olarak görmesi ve bu kanaatini son nefesini verene kadar muhafaza etmesi onun ruhî ve manevî gelişimi açısından olduğu kadar tasavvuf tarihi bakımından da önemlidir.

Biz çalışmamızda büyük mutasavvıf ve mütefekkir İmam Gazâlî'yi yetişme dönemlerinden, ilim tahsilinden, fikrî ve zihnî değişim yaşadığı hayatından kesitler verip onun son tahlilde seçtiği tasavvufî yaklaşımından ana hatlarıyla söz etmeye çalıştık.

Anahtar kelimeler: Kelâm, Tasavvuf, İhyâ

ACUTE RENAL FAILURE DEVELOPING IN ACUTE PANCREATITIS**Bekir Alp Bilge***Hitit University,**Medical School, bekiralp14@gmail.com***Abstract**

As it is known, one of the main reasons for hospitalization in today's world is Acute Pancreatitis. While acute pancreatitis is a serious cause of mortality in itself, it can also cause a serious increase in mortality by disrupting the functions of many organs. In this article, we will discuss the possibilities of developing Acute Renal Failure in patients diagnosed with Acute Pancreatitis, its pathophysiology, prognosis, and what can be done to prevent it.

Keywords:

Acute Pancreatitis, Acute Renal Failure, Acute Kidney Injury

Introduction

This article will examine the acute renal failure that develops in patients with acute pancreatitis.

Method

This study examined previous publications, and case reports prepared on this subject conducted a literature review, and created this summary.

Research Findings and Discussion

A study investigated which risk factors may be linked to the development of ARF in AP patients. Some of these risk factors were found to be; pre-existing renal disease, hypoxemia, abdominal compartment syndrome, and other organ failure. Also, the mortality rate in ARF patients accompanying AP was found to be between 58% and 74%, despite intensive care treatment. The rate of ARF development in patients with severe acute pancreatitis was 18%. ⁽¹⁾

In another study, 267 patients diagnosed with AP were examined. The prevalence of patients with ARF was found to be 16%. Only 2% of them had isolated ARF. In the rest, other organ failures were accompanied. Mortality due to ARF was observed to be 81%. Chronic diseases, local complications, and other organ failures came to the fore as reasons that increased mortality in ARF patients. ⁽²⁾

From another study, we learn that out of 221,101 patients admitted to ICU in 2005, 1,734 were diagnosed with AP, and 261 of these (15%) had AP accompanied by ARF. When we compare it with the other diseases that are reasons for ICU admission, AP accompanied ARF at a higher rate than all. It was also observed that the mortality rate of AP associated with ARF was 23.76%, while this rate was 8.08% in isolated AP. ⁽³⁾

So, what is the pathophysiological relationship between AP and ARF? A study gives us information about this. Active enzymes and proteases released into the systemic circulation due to acute pancreatitis may cause endothelial damage, which may cause extravasation of fluids from the vascular space. As a result, hypovolemia and hypotension may occur. At the same time, increased intra-abdominal pressure (Abdominal Compartment Syndrome), increased renal vasoconstriction, hypercoagulability, and increased fibrin deposition in the glomeruli may also be among the reasons. At the same time, releasing cytokines and forming free oxygen radicals due to damage to the acinar cells due to autodigestion may also contribute to this. ⁽⁴⁾

So, what should be taken into consideration in the treatment of ARF accompanying severe AP? The main highlights are IV fluid replacement, avoiding nephrotoxic agents, reducing intra-abdominal pressure, and applying renal replacement therapy. If there is no active infection, antibiotic use should be avoided. If used, antibiotics, which are nephrotoxic agents, should not be used. ⁽⁴⁾

Abbreviations :

AP: Acute Pancreatitis ARF: Acute Renal Failure

Conclusion:

In conclusion, to summarize, ARF may develop in patients with AP and this can cause serious increases in mortality. More work is needed on the pathophysiologies, prevention, and treatment of this condition. However, it is clear that; The relationship between these two conditions should not be overlooked in the clinic and should be examined carefully, and the mentioned measures should be taken to prevent its development.

Resources:

- 1-) Hao Li, Zhaoxin Qian, Zhiling Liu, Xiaoliang Liu, Xiaotong Han, Hong Kang, Risk factors and outcome of acute renal failure in patients with severe acute pancreatitis, Journal of Critical Care, Volume 25, Issue 2, 2010, Pages 225-229, <https://doi.org/10.1016/j.jcrc.2009.07.009>
<https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0883944109002238>
- 2-) D. D. Tran, P. L. Oe, C. W. H. de Fijter, J. van der Meulen, M. A. Cuesta, Acute renal failure in patients with acute pancreatitis: prevalence, risk factors, and outcome, Nephrology Dialysis Transplantation, Volume 8, Issue 10, 1993, Pages 1079–1084, <https://doi.org/10.1093/ndt/8.10.1079>
<https://academic.oup.com/ndt/article-abstract/8/10/1079/1813332?login=false>
- 3-) Lin, H. Y., Lai, J. I., Lai, Y. C., Lin, P. C., Chang, S. C., & Tang, G. J. (2011). Acute renal failure in severe pancreatitis: A population-based study. Upsala Journal of Medical Sciences, 116(2), 155–159. <https://doi.org/10.3109/03009734.2010.547636>
<https://www.tandfonline.com/doi/full/10.3109/03009734.2010.547636>
- 4-) Nassar, Tareq I.; Qunibi, Wajeh Y.. AKI Associated with Acute Pancreatitis. CJASN 14(7):p 1106-1115, July 2019. | DOI: 10.2215/CJN.13191118
https://journals.lww.com/cjasn/fulltext/2019/07000/aki_associated_with_acute_pancreatitis.27.aspx

ACUTE HEPATITIS B AND THYROID GLAND

Bekir Alp Bilge

Hitit University,

Medical School, bekiralp14@gmail.com

Abstract

As it is known, the Hepatitis B virus is responsible for a large number of infections and, as a result, many deaths worldwide. Although it primarily affects hepatocytes, it can also be effective in non-hepatic organs. If we give examples of these; joints, muscles, kidneys, and skin. Is the Thyroid gland also affected? What changes can acute Hepatitis B infection cause in the thyroid gland? How are thyroid functions and tests affected? We reviewed previous research on this subject and prepared this study for you.

Keywords: Thyroid Gland, Acute Hepatitis B, Thyroid Function Tests

Introduction

This study will help us understand the relationship between Acute Hepatitis B and Thyroid Gland Functions.

Method

This study examined previous publications, and case reports prepared on this subject conducted a literature review, and created this summary.

Research Findings and Discussion

In a case report, a 46-year-old female patient began to show clinical symptoms of hyperthyroidism while suffering from acute hepatitis B infection. For example; such as palpitations, and trembling hands. In laboratory examinations, elevated FT3 and FT4 and decreased TSH were observed in the patient. TR Ab was found positive and TPO Ab was negative. The patient was diagnosed with Graves' Hyperthyroidism. No anti-thyroid treatment was applied to this patient. She was treated with only antivirals and propranolol for symptomatic treatment. Subsequent investigations showed that; As the patient's HBV DNA levels decreased, her thyroid functions also improved. This shows us that Graves' hyperthyroidism may be an extrahepatic symptom of Hepatitis B. ⁽¹⁾

In another study, the thyroid functions of 20 patients with acute hepatitis B were examined. It was observed that serum thyroxine (T4) levels increased during the acute infection period and improved with recovery. For FT4, such changes were not observed. Serum thyroxine-binding globulin (TBG) levels were also observed to increase slightly. This appeared to correlate with Aspartate Aminotransferase (AST) levels, i.e. hepatocyte damage. Additionally, FT3 was observed to decrease. This shows us that peripheral T4-T3 conversion has decreased. ⁽²⁾

In another study, 50 patients in the acute hepatitis B period were examined. It was observed that T3 was increased in 10% of these patients and T4 was increased in 60%, which was directly proportional to transaminase levels. This increase was thought to be related to the increased thyroxine binding capacity of TGB released from necrosing hepatocytes. ⁽³⁾

In another study, thyroxine (TT4), serum total triiodothyronine (TT3), serum-free thyroxine (FT4), and serum-free triiodothyronine (FT3) levels were found to be higher in cases with acute hepatitis B than in the healthy group. TSH was seen within normal ranges. These levels returned to normal within 3 weeks. For this reason, it was thought that the improvement in the liver would also improve thyroid functions and no additional thyroid drug treatment was required. ⁽⁴⁾

Finally, we talk about another study, this study examined the situation in children. In this study, a negative correlation was seen between serum FT4 levels and AST in the patients, while a positive correlation was seen between TSH and AST. A clear decrease in FT3 was observed in the patients. ⁽⁵⁾

Abbreviations :

FT3: free T3 **FT4:** free T4 **Ab:** Antibody

Conclusion:

As a result, various thyroid dysfunctions can be observed in the clinic and laboratory examinations of acute Hepatitis B infection. However, there is no significant correlation between the studies examining these tables. For this reason, it is necessary to perform thyroid function tests in patients with acute Hepatitis B and evaluate them on a patient basis, and further research on this subject should be carried out.

Resources:

1-) Cui W, Deng B, Wang W, Liu P. Graves' hyperthyroidism accompanied with acute hepatitis B virus infection: an extrahepatic manifestation?. *Virology*. 2016;13:80. Published 2016 May 20.

doi:10.1186/s12985-016-0537-z

<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC4874021/>

2-) Gardner DF, Carithers RL Jr, Utiger RD. Thyroid function tests in patients with acute and resolved hepatitis B virus infection. *Ann Intern Med*. 1982;96(4):450-452. doi:10.7326/0003-4819-96-4-450

<https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/6802052/>

3-) Zafar MN, Rizvi SJ, Syed S. Thyroid hormone levels in hepatitis B. *J Pak Med Assoc*. 1992;42(3):56-57.

<https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/1629997/>

4-) Zhao YanJuan, Ye ChunYan, Song XiaoDan. The change in serum thyroid hormone levels in acute hepatitis B[J]. *J Clin Hepatol*, 2011, 27(2): 161-162+165

<https://www.lcgdbzz.org/en/article/id/LCGD201102020>

5-) Bebars, G.M., Sayed, M.A., Hamdy, L. et al. Effect of acute and chronic liver diseases on the thyroid function in children. *BMC Pediatr* 21, 361 (2021). <https://doi.org/10.1186/s12887-021-02816-8>

<https://bmcpediatr.biomedcentral.com/articles/10.1186/s12887-021-02816-8>

İNSANLI UZAY MİSYONLARININ EVRİMİ, GELECEĞİ, ISS

Ahlıman GOJAYEV

Milli Savunma Üniversitesi

Atatürk Stratejik Araştırmalar ve Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Yüksek lisans, Havacılık ve Uzay Mühendisliği, gocayevahliman@gmail.com

Dr. Öğr. Üyesi Tuncay Yunus ERKEÇ

Milli Savunma Üniversitesi

Atatürk Stratejik Araştırmalar ve Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Havacılık ve Uzay Mühendisliği, terkec@msu.edu.tr

Özet

İnsanlı uzay misyonlarının evrimi, zorlukları ve geleceği, insanlığın uzaya olan ilgisinin ve yeteneklerinin bir ifadesidir. Bu çalışma, insanlı uzay keşiflerinin tarihini inceleyerek başlar. İlk insanlı uçuşlar, insanlığın Ay'a ilk adımları, Shuttle programı ve Uluslararası Uzay İstasyonu'nun (ISS) kuruluşu gibi önemli kilometre taşlarını ele alır. Ardından, uzay misyonlarının evrimindeki anahtar faktörler, teknolojik gelişmeler ve bilimsel keşifler incelenir. Radyasyon koruması, uzun süreli uzay yolculuklarının fizyolojik ve psikolojik etkileri gibi zorluklar detaylı olarak ele alınır. Geleceğe yönelik olarak, çalışma, Mars'a insanlı misyonlar gibi hedeflere doğru ilerleyen kapsamlı bir planlama ve teknoloji geliştirme sürecinin önemini vurgular. Bununla birlikte, insanların uzaydaki yaşamını sürdürülebilir kılmak için yeni teknolojilere ve stratejilere olan ihtiyaç da tartışılır. Ayrıca, insanlığın diğer gezegenlerde kolonileşme ve uzayın derinliklerinde daha fazla keşif yapma arzusu ele alınır. İnsanlı uzay keşiflerinin sadece teknolojik bir başarı değil, aynı zamanda insanlığın keşif ruhunu ve bilimsel merakını da yansıttığıdır. Bu çalışma, insanlığın sınırlarını genişletme ve uzayın sırlarını çözme çabalarının bir ifadesi olarak uzay yolculuğunun önemini vurgular. Gelecekteki uzay misyonlarının başarısı, insanlığın kolektif çabaları ve teknolojik ilerlemelerle doğrudan ilişkilidir. Bu nedenle, uzay keşiflerine devam etmek ve insanlığın uzaydaki varlığını güçlendirmek için devam eden çabalar hayati öneme sahiptir. İnsanlı uzay misyonlarının geçmişi, mevcut durumu ve geleceği hakkında kapsamlı bir anlayış sunar. Uzayın derinliklerine yapılan bu heyecan verici keşifler, insanlığın bilgi birikimini genişletmek ve evrenin sırlarını çözmek için vazgeçilmezdir.

Anahtar Kelimeler: İnsanlı uzay misyonları , Uluslararası Uzay İstasyonu , İSS

BAKIR KOROZYONUNA POLİPİROL KAPLAMANIN ETKİSİ**Resul GÜLCAN***Hitit Üniversitesi**Lisansüstü Eğitim Enstitüsü**Kimya Mühendisliği Ana Bilim Dalı, resulgulcan@hotmail.com***Abdurrahman ASAN***Hitit Üniversitesi**Kimya Mühendisliği Bölümü, abdurrahmanasan@hitit.edu.tr***Özet**

Korozyon malzemelerin çevrenin etkisiyle bozulup kullanılamaz hale gelmesidir. Ancak bu terim daha çok metal veya alaşımlarının buldukları ortam ile kimyasal reaksiyonlara girerek metalik özelliklerinin kaybetmesi olayı için kullanılır. Korozyonun günümüz endüstrisinde malzeme, materyal ve ekipmanlara verdiği zarar azımsanamayacak kadar çoktur. Günümüz endüstrisinde korozyon malzeme çürümesi diye de tabir edilir. Endüstride korozyon oluşumu genelde makine ekipmanının malzeme yapısındaki bakır gibi metaller veya pirinç gibi alaşımlarla ortamdaki asidik bazik ya da nötr ortamda bulunan iyon veya bileşiklerin tepkimeye girmesi ile zamanla çürümesine yol açar. Bu çürümeden dolayı maddi bakım onarım gibi veya ekipmanının yenilenmesi gibi maddi kayıplara yol açar. Bu kayıpların yaklaşık 3 milyar dolar olduğu tahmin edilmektedir.

Bakır, mükemmel ısı iletkenliği, iyi korozyon direnci ve mekanik işlenebilirliğe sahip olması nedeniyle ısıtma ve soğutma işlemlerinde yaygın olarak kullanılır. Bakır ve pirinç gibi çeşitli alaşımların korozyonu özellikle klörür iyonları varlığında ve bunlara benzer çeşitli korozif ortamlarda korozyona uğradığı rapor edilmiştir. Bakır ve alaşımlarının korozyonunu önlemek için, korozyon inhibitörleri ve sol-jel kaplamalar önerilmiştir. Korozyon inhibitörleri olarak azol, benzotriazol ve türevleri geniş çapta araştırılmıştır. Son otuz yıldır bakır ve alaşımlarının korozyona karşı korunmasında iletken polimerlerin uygulanması çeşitli araştırmacılar tarafından önerilmiştir.

İletken polimerlerden olan polipirolün monomeri pirol, sudaki yüksek çözünürlüğü 1,2 M ve düşük yükseltgenme potansiyeli $E_{ox}=0.7$ V ile en çok araştırılan monomerdur. Bu avantajlara rağmen polipirolün yükseltgenbilir metaller üzerinde elektrokimyasal sentezi zordur. Metalin yükseltgenme potansiyelinin pirolün yükseltgenme potansiyelinden düşük olması nedeniyle elektropolimerizasyonu gerçekleşmez. Bu nedenle elektro polimerizasyonu engelleyecek metal çözünme hızını azaltacak çözücüler, destek elektrolitler ve elektrot iyileştirmeleri gibi yeni elektro kimyasal koşullar oluşturulmalıdır. Bu bağlamda, polipirolün ilk elektrosentez denemeleri, platin, altın gibi soy metallerle ve camısı karbon inert metaryeller üzerinde olmuştur. Bu çalışmalara ek olarak soy olmayan metaller üzerinde çalışma ortamına uygun anyon ve elektrolitler kullanılarak, metal yüzeyi ile kompleks oluşturulup metaller pasivize edilmektedir. Monomerlerin elektropolimerizasyonunun başlaması için çeşitli asit çözeltiler ve oksalik asit, fosforik asit, sodyum salisilat, dodesilbenzen sülfanik asit, oksalat ortamı, sodyum tartarat ve soksalat gibi tuzlar kullanılarak polipirolün bakır üzerinde elektropolimerizasyon işlemi ile biriktirilmesi çalışmaları yapılmıştır.

Bu çalışmada; elektro polimerizasyon tekniği ile bakır yüzey üzerine polipirol kaplayarak asidik (0,1 M HCl), bazik (0,1 M NaOH) ve klorürlü (0,1 M NaCl) çözeltilerinde bu kaplamanın korozyona karşı etkisi araştırılmıştır. Bakır üzerine polipirol kaplama, 0, 2 M oksalik asit ortamında elektro polimerizasyon yöntemi ile gerçekleştirildi. Bakırın korozif ortamlardaki elektrokimyasal davranışını belirlemek için Dönüşümlü Voltametri tekniği kullanıldı. Bakırın bu ortamlardaki korozyon hızları Tafel Polarizasyon yöntemi ile belirlendi. Testler sonucunda en iyi kaplama etkinliği 0,1 M HCl çözeltisinde % 87 olarak bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Korozyon, Polipirol kaplama, Bakır, Tafel Polarizasyon

ÇOCUKLUKTA KARDEŞ İLİŞKİLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Selen GENÇOĞLU

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık, slngencoglu@hotmail.com

Özet

Kelime anlamı olarak kardeş; aynı anne babadan olan ya da anne ya da babası aynı olan çocuklardır. Kardeş ilişkisi ise doğumdan önce başlayan duygusal bir bağ olarak tanımlanabilir. Kardeş ilişkisi insanların hayatındaki en uzun süreli ilişkidir. Kardeşler arasındaki ilişkiler hayatın erken döneminde olumlu ya da olumsuz çok etkisi vardır. Bu ilişkinin etkisini yetişkinliğe de yansıtmakta hatta sonraki nesle aktarılmaktadır. Kardeş ilişkisinin hem insan hayatını çok boyutlu olarak etkilediğini hem de bizden sonraki nesli de etkilediği göz önüne alındığında yapılan çalışmanın yararlı olacağı düşünülmektedir.

Kardeşlerin varlığı çocuğun normal gelişiminde oldukça önemli bir yere sahiptir. Kardeş ilişkisi bireylerin sosyal ve duygusal gelişimlerinde önemlidir. Kardeşler sayesinde cinsiyet rolleri öğrenilmektedir. Kardeşlerle birlikte büyüyen çocuklar toplumsal deneyim kazanmakta ayrıca sorumluluk almayı, paylaşmayı, oyun ile farklı rollere girerek yaşama hazırlanmayı öğrenmektedir. Ailenin işleyişi çocukların sayısından, cinsiyetinden ve doğum sırasından önemli ölçüde etkilenir. Önemli olan sayısal sıralama değil psikolojik doğum sırasındır. Çocuk ailesi içerisindeki konumu onun hakkında fikir sahibi olunmasına olanak sağlamaktadır. Örneğin büyük çocuk öteki kardeşlerden çok daha güçlü ve akıllı gözüyle bakılan biridir. İkinci çocuk hep bir yarış içerisindeymiş gibi hareket eder. Ortanca çocuk hem kendinden büyük hem de küçük kardeşi olduğu için çevreye daha kolay uyum sağlar. En küçük çocuk ailede ön planda tutulur.

Kardeş ilişkisinin çok yönlü faydaları olmak ile birlikte kardeşler arası rekabet ve kıskançlık gibi olumsuzluklarda karşımıza çıkmaktadır. Bu rekabet ve kıskançlıkta anne baba tutumu önemli olduğu gibi kardeşler arası yaş farkı da önemlidir. Kardeşler arasındaki yaş farkının en az iki yaş olması uygundur. Özellikle çocuklar arasında üç yaş fark varsa, hem kıskançlık en az seviyeye iner hem de kardeşler birbirleriyle arkadaşlık yapıp oynayabilirler. Kardeşler arasındaki yaş farkı ne kadar azsa kıskançlığın o kadar büyük olur. Kıskançlık rekabette kardeşten geri kalmanın sonucunda ortaya çıkar ve sevilen kişinin bir başkasıyla paylaşılması veya paylaşılıyor zannedildiği için verilen bir tepkidir. Daha çok kabullenememe çekememezlik gücenme şeklinde kendini gösterir. Çocuk kendinden sonra gelen kardeşi kendine yönelik olması gereken sevgiyi alan bir rakip olarak görür ancak olumlu sonuçları da vardır. Kıskançlık sayesinde çocuklar, hayatın gerçeklerinden biriyle yüzleşmiş olurlar. Çevresindeki ilginin tümüne ve yaşamın bütün avantajlarına sahip olamayacağını öğrenirler. Çocukta benmerkezcilik ve bencillik azalır. Kıskançlık doğal bir tepkidir, kıskançlığı ortadan kaldırmaya çalışmak yerine kontrol altında tutmak daha doğru olacaktır.

Anahtar kelimeler: Kardeş, Kardeş ilişkisi, Kardeş rekabeti

304 ÇELİĞİN KOROZYONUNA AZO BOYAR MADDELERİN İNİHİTÖR ETKİSİ

Emine KÜÇÜKYAĞCI

Hitit Üniversitesi

Mühendislik Fakültesi

Kimya Mühendisliği Bölümü, emineky3673@gmail.com

Prof. Dr. Abdurrahman ASAN

Hitit Üniversitesi

Mühendislik Fakültesi

Kimya Mühendisliği Bölümü, abdurrahmanasan@hitit.edu.tr

Prof. Dr. Naki ÇOLAK

Hitit Üniversitesi

Fen Edebiyat Fakültesi

Kimya Bölümü, nakicolak@hitit.edu.tr

Özet

Korozyon en genel anlamda malzemenin bulunduğu korozif ortam nedeniyle bozularak kullanılamaz hale gelmesi olayıdır. Korozyon birçok endüstri üzerinde yaygın bir ekonomik yüke yol açmakta ve aynı zamanda çevre kirliliği ile insan sağlığı üzerinde de önemli bir etkiye sahiptir. Şiddetli korozyonun azaltılabilir ama önlenemez etkisi dünyadaki her ülkenin önemli bir sorundur ve ülkeler korozyonu önlemeye yönelik çözümler bulmak için araştırmalara daha fazla yatırım yapmaktadır. Korozyon uzmanları, büyük ekonomik sektörlerle olan deneyimlerine dayanarak korozyon maliyetlerini ve potansiyel tasarrufları tahmin etmişlerdir. Bu ve benzeri çalışmalar farklı ülkelerde belirli sıklıklar ile yapılarak, korozyonun oluşturduğu maliyet zararları kontrol edilmekte ve minimize etmek için alınması gereken önlemler üzerinde çalışmalar sürmektedir. Her ne kadar korozyon maliyetinin tamamını ortadan kaldırmak mümkün olmasa da toplumsal bilinci artırma optimum önlemleri belirleme, korozyon konusunda uzmanlığın artırılması ve dünya çapında kabul edilen standartların oluşturulması ile yıllık maliyetin %15-35 arasında azaltılabileceği öngörülmektedir. Bu durumun yanı sıra, korozyonun söz konusu ekonomik kayıplarla birlikte çevre ve canlı güvenliğine de ciddi etkileri bulunduğu çeşitli araştırmalara konu olmuştur. Literatürde, 1965 yılında Louisiana’da bir doğal gaz boru hattının çukurcuk korozyonu kaynaklı patlaması sebebiyle 17 kişinin can kaybı ve mali giderlerle sonuçlandığı kayıt altına alınmıştır. 1988 yılında gerçekleşen bir başka boru sızıntısında ise yaklaşık 167 kişinin hayatını kaybettiği belirtilmiştir. Buradan hareketle korozyon olgusu üzerine toplum bilincinin artırılması, ülkeler arası iş birliklerinin kurulması ve alınabilecek etkili önlemler sayesinde korozyon kaynaklı hem çevresel hasarlar hem de insan sağlığını doğrudan etkileyen kazalar minimum seviyelere indirilebilir, ayrılan mali kaynaklar azaltılabilir ve böylece toplum refah seviyesi artırılabilir.

Metallerin korozyondan korunmasında; kaplama, galvanizleme ve korozyon inhibitörleri kullanımı ve katodik koruma gibi çeşitli yöntemler uygulanmaktadır. Korozyon kontrolü ve önlenmesine yönelik bu yöntemlerden korozyon inhibitörlerinin kullanımı oldukça yaygın olarak kullanılmaktadır. İnhibitörler, korozyon ortamında uygun bir konsantrasyonda mevcut olduğunda başka bir aşındırıcı maddenin konsantrasyonunu önemli ölçüde değiştirmeden korozyon hızını azaltan kimyasal madde olarak tanımlanır. Bunlar genelde halkalı yapıda olup yapısında ortaklanmamış elektron içeren N, S, O gibi hetero atomlar bulundurlar. Bunlara örnek olarak Schiff bazları ve azo boyar maddeler verilebilir.

Bu çalışmada azo boyar maddelerin 304 çeliğin korozyonu üzerine inhibitör etkisi Tafel Polarizasyon metodu yöntemiyle araştırılmıştır. Deneysel çalışmalar 0.1 M NaOH, 0.1 M HCl, 0.1 M NaCl ortamlarında gerçekleştirilmiştir. Bu korozif ortamlarda 304 çeliğin korozyonuna sentezlediğimiz azo boyar maddenin inhibitör etkinliğini belirlemek amacıyla 50 ppm, 100 ppm, 250 ppm ve 500 ppm azo boyar madde içeren ortamlar hazırlanmıştır. Tafel polarizasyon eğrileri incelendiğinde inhibitör varlığında polarizasyon

direncinin arttığı belirlenmiştir. Dolayısıyla inhibitör derişiminin artması ile inhibitör etkinliği artmaktadır sonucuna ulaşılmıştır. Kullanılan alışma sonucunda en iyi inhibitör etkinliği hidroklorik asit ortamında 500 ppm'de %68 olarak bulunmuştur.

Anahtar kelimeler: Korozyon, İnhibitör, 304 eliđi

**ÇORUM İLİNDEKİ GEÇİCİ SİĞINMACILARIN YALNIZLIK
HARİTASININ BELİRLENMESİ****KULAYMA ZARTIT***Hitit Üniversitesi**İKTİSADİ VE İDARİ BİLİMLER FAKÜLTESİ*

İşletme Bölümü, zartitkoko@gmail.com

OUBADA HELWANI*Hitit Üniversitesi**İKTİSADİ VE İDARİ BİLİMLER FAKÜLTESİ*İşletme Bölümü, oubadahel2000@gmail.com**HANEEN SAAD SHAKİR SHAKİR***Hitit Üniversitesi**İKTİSADİ VE İDARİ BİLİMLER FAKÜLTESİ*

İşletme Bölümü, haneensaad1705@gmail.com

Nebhen ennebhen*Hitit Üniversitesi**İKTİSADİ VE İDARİ BİLİMLER FAKÜLTESİ*

İşletme Bölümü, nebhenyos2021@gmail.com

Özet

Bu çalışmada, Çorum ilinde yaşayan geçici sığınmacıların yalnızlık düzeyleri incelenmiştir. Araştırma kapsamında, ilk olarak literatür taraması yapılarak yalnızlık kavramı ve yalnızlık düzeyinin belirlenmesine ilişkin yapılan çalışmalar incelenmiştir. Ardından, Çorum ilinde yaşayan geçici sığınmacılara ilişkin sayısal veriler elde etmek amacıyla kartopu örnekleme yöntemiyle anket uygulanmıştır.

Ankete katılan geçici sığınmacıların %43'ünün Suriyeli, %35'inin Iraklı olduğu belirlenmiştir. Ayrıca, katılımcıların %78'inin bekar, %63'ünün erkek, %56'sının 25 yaşın altında olduğu tespit edilmiştir. Katılımcıların %61'inin en az lisans düzeyinde eğitime sahip olduğu, %55'inin işsiz olduğu ve %69'unun orta düzeyde gelire sahip olduğu görülmüştür.

Anket sonuçlarına göre, geçici sığınmacıların genel olarak yalnızlık düzeyleri düşük olarak değerlendirilmiştir. Katılımcıların çoğunluğu sosyal ilişkilerinin yüzeysel olmadığını, kendilerini diğer insanlardan soyutlanmış hissetmediklerini ve istedikleri zaman arkadaş bulabildiklerini belirtmişlerdir. Ayrıca, yapılan kümeleme analizi sonucunda meslek, yaş ve medeni durum değişkenlerine bağlı olarak yalnızlık düzeyleri düşük ve yüksek olmak üzere iki alt kümeye ayrılmıştır.

Mahalle düzeyinde yapılan analizlerde ise, yalnızlık düzeyi en düşük ilk üç mahalle Buharaevler, Ulukavak ve Gülabibey olarak belirlenmiştir. Genel olarak, Çorum ilinde yaşayan geçici sığınmacıların yalnızlık düzeylerinin düşük olduğu ve kendilerini yalnız hissetmeyenlerin çoğunlukta olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Geçici Sığınmacılar, Yalnızlık, Çorum, Anket, Sosyal İlişkiler

ENGELLİ BİREYLERİN HAVUZLARDA KARŞILAŞTIKLARI ZORLUKLARIN İNCELENMESİ

Burakcan Yardımcı

Kırşehir Ahi Evren Üniversitesi

Sağlık Bilimleri Enstitüsü

Sporla PsikoSosyal Alanlar, burakcanyel7@gmail.com

Özet

Yüzme; engelli bireyler için fiziksel ve zihinsel sağlık üzerinde birçok olumlu etkiye sahiptir. Bunlarda öncelikle; suyun kaldırma kuvveti sayesinde vücut üzerindeki ağırlık azalır, bu da eklem ve kaslarda rahatlama sağlar ve hareket etmelerinde de kolaylıklar sağlar. Bu durum, özellikle kas tonusu düşük olan veya eklem sorunları yaşayan bireyler için önemlidir. Ayrıca; kardiyovasküler sağlığı iyileştirmede olumlu sonuçları vardır. Düzenli yüzme, kalp ve akciğer fonksiyonlarını güçlendirerek genel kardiyovasküler sağlık üzerinde olumlu etkiler yaratır. Bu etkiler, engelli bireylerin daha sağlıklı bir kiloyu sürdürmelerine ve genel dayanıklılıklarını artırmalarına yardımcı olabilir. Yüzmenin koordinasyon ve denge üzerinde de olumlu etkileri vardır. Su, hareketleri desteklediği için bireyler hareketleri üzerinde daha fazla kontrol sağlayabilir ve bu da zamanla koordinasyon ve denge becerilerinin gelişmesine yardımcı olur. Engelli bireyler için yüzme branşının önemi bir hayli fazla olmasına rağmen; havuzları kullanmak istediklerinde maalesef havuzların fiziksel yapısı gereği aktif olarak kullanmakta sorun yaşamaktadırlar. Engelli bireylerin karşılaştıkları bu zorlukları belirlemek ve günümüz teknolojisi ile bu zorlukları aşabilecekleri çözüm önerilerini bu çalışmada sunmayı amaçlıyorum. Nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi yöntemi kullanılarak; ‘Engelli Bireylerin Katılımı ve Erişilebilirlik’ ADA (Amerikan Engelliler Yasası) (2020); "Havuz Güvenlik Standartları." NSPI (Ulusal Havuz ve Spa Enstitüsü) (2021) ; "Engelli Bireylerin Spora Katılımını Artırmak." EPSI (Engelli Spor ve Fiziksel Aktivite Federasyonu) (2019). başlıklı kaynaklar taranmıştır. Engelli bireylerin havuzları kullanmak istediklerinde karşılaştıkları zorluklar incelenmiş ve yaşadıkları zorlukları en aza indirebilmek için sunulan çözüm önerileri ; sabit veya hareketli rampalar, platform tipi havuz asansörleri veya sapan tipi havuz asansörler gibi çeşitli erişim yöntemleri engelli bireyler için havuzlara giriş ve çıkışı kolaylaştırabilir. Eğitim ve personel desteği de büyük önem taşımaktadır. Havuz personelinin engelli bireylerin özel ihtiyaçları konusunda eğitilmesi ve bu bireylerle etkili bir şekilde iletişim kurabilmesi ve bu yönde eğitim almış olmaları gerekir. Ayrıca, engelli bireyler için özel yüzme dersleri, engelli bireylerin hem su içindeki becerilerini geliştirmelerine yardımcı olabilir hem de su güvenliği konusunda onları bilinçlendirebilir. Bunlara ek olarak su içinde bağımsız hareketi desteklemek için su tekerlekli sandalyeleride havuzlarda kullanılabilir.

Anahtar kelimeler: Yüzmenin Etkisi, Engelli Bireylerin Güvenliği, Havuzlara Erişim,

**“CUMHURİYET’İN İLK SABAHİ” ADLI ESERDE CUMHURİYET
TEMASI****Merve Nur Coşkun***Necmettin Erbakan Üniversitesi**Ereğli Eğitim Fakültesi**Türkçe Öğretmenliği, mervenurcoskun1@gmail.com***Özet**

Çocuk edebiyatı eserlerinin başlıca işlevlerinden birisi de yaşanılan toplum için önemli olan millî olaylara dair farkındalık oluşturmaktır. Geçtiğimiz yıl 100. yılını kutladığımız cumhuriyetimizin kuruluşu da ülkemiz ve milletimiz için çok önemli bir olaydır. Buna rağmen çocuklara yönelik yazılmış olan cumhuriyet temalı eserlerin sayısı sınırlıdır. Çocuklar için yazılmış cumhuriyet temalı eserlerden biri de Şermin Yaşar ve İlber Ortaylı'nın yazmış olduğu “Cumhuriyet’in İlk Sabahı” adlı eserdir. Bu eserde babasını cephede kaybetmiş bir şerbetçi çocuğun ağzından Kurtuluş Savaşı Yıllarından Cumhuriyet yıllarına uzanan tarihî olaylar kronolojik bir sıra halinde anlatılmaktadır. Çocuk edebiyatı yazarlarından Şermin Yaşar’ın öyküsel anlatımını yer yer İlber Ortaylı keserek dönemin şartları ve tarihi hakkında bilgiler vermektedir. Eserde dönemin önemli şahsiyetlerinin isimlerinin geçtiği görülmektedir. Mehmet Akif Ersoy, İsmet İnönü gibi tarihte önemli rol alan isimlerin toplumsal ve tarihsel gelişime ne gibi katkıda buldukları Şermin Yaşar tarafından anlatılmakta, o dönemin atmosferi İlber Ortaylı’nın tarih bilgisi ve kaynaklarıyla başarılı bir şekilde açıklanarak dönemin ruhu okuyucuya geçirilmeye çalışılmaktadır. Bu bağlamda eserin çocuklara millî bir bilinç kazandırmayı amaçladığı görülmektedir. Romanda didaktik bir dil yerine yer yer heyecan verici, yer yer duygusal tonda bir dil kullanılmaya çalışılmakta, bu da okurun romanı okurken sıkılmamasına yardımcı olmaktadır. Metindeki karakterlerin ruh halleri, duygusal gelişimleri, şerbetçi çocuğun iç dünyası, babasının yokluğu, annesi ile olan ilişkisi, genç bir muallim ile olan eğitim hayatı ve şerbetçi çocuğun yeniden eğitim hayatına kazandırılması romanı etkileyici yapan unsurlar olarak sayılabilir. Eser, cumhuriyetin ilanı ile birlikte gerçekleşen toplumsal yapı ve kurumlar gibi birçok alandaki yenilikleri keskin ifadeler yerine çocuklara göre anlatmayı amaçlamaktadır. Çocuklara cumhuriyetin yine bir çocuk ağzından anlatılması, metni bayağılıktan çıkararak etkili ve farklı bir yol olarak sunulmaktadır, Bu da bu eseri diğer çocuk edebiyatı eserlerinden ayıran bir unsur olmaktadır. Aynı zamanda metinde yer alan görsellerle metnin uyumu cumhuriyetin öneminin vurgulanmasına katkıda bulunmaktadır. Bu çalışmada doküman incelemesi yöntemi ve içerik analizi yöntemi kullanılacaktır. Bu bağlamda eserdeki cumhuriyet teması analiz edilecek, eserin cumhuriyet bağlamında çocuklara göreliği irdelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Cumhuriyet, 29 Ekim, çocuk edebiyatı, Cumhuriyet’in İlk Sabahı.

**EĞİTİM FAKÜLTESİ ÖĞRENCİLERİNİN AKADEMİK ERTELEME
KONUSUNDAKİ DÜŞÜNCELERİNİN İNCELENMESİ****Gülnaz KEKİLLİ***Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi**Eğitim Fakültesi**Rehberlik ve Psikoloji Danışmanlık Bölümü, gulnaz.kekilli@gmail.com***Gülfer KIVRAK***Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi**Eğitim Fakültesi**Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bölümü, glferkvrak03@gmail.com***Özet**

Eğitimde önemli bir yeri olan akademik başarı öğrencinin okulda verilen derslerden ortalamasının üzerinde notlarla ve belirlenen becerilerin kazanılması olarak tanımlanabilir. Eğitim sürecinde öğrencilerin kendi gelecekleri ile ilgili aldığı kararlarda etkili olduğu yapılan araştırmalarca kanıtlanmıştır. Eğitim öğretimin amacının öğrencilerin bilişsel, sosyal ve psikolojik açıdan gelişimlerini gerçekleştirmek olduğu düşünüldüğünde bu bağlamda verilen eğitimin temel amacı öğrencilerin akademik başarılarını en üst düzeye ulaştırmak olduğu düşünülmektedir. Akademik ve mesleki sorunlar, stres depresyon gibi öğrencilerin kendi kişilikleriyle ve diğer kişilerle olan ilişkilerinden doğan sorunlar akademik başarıda karşılaşılan sorunlar olarak sıralanabilir. Yapılan araştırmalara da bakıldığında öğrencilerde görülen akademik başarı düzeyinin düşük olmasının nedenleri arasında genel başlıklar çerçevesinde çoğunlukla erteleme davranışı yer aldığı görülmüştür.

Akademik erteleme davranışı bireyin akademik hayatında önemli yer edinen yükümlü olduğu sorumlulukları vaktinde yerine getirmemesi ve bu sorumlulukları bir süre boyunca geciktirme/başka zamana kaydırma eğilimi göstermesi anlamına gelmektedir. Bireyin bu isteksizliğinin akademik başarının düşmesine sebebiyet verdiği gözlemlenmiştir. Etkin zaman kullanımı bireyin oluşturduğu planın verimli şekilde yürütülmesini sağlamaktadır. Bu doğrultuda zamanın verimli planlanması bireyde oluşan belirsizlik riskini azalttığı kadar bu riskin açacağı erteleme davranışının da önüne geçilmesine neden olur. Bunun yanında alınan sorumluluk duygusunun bireye ağır gelmesi ve bu davranışın üstesinden gelemeyeceğini düşünmesi beraberinde bireyin erteleme davranışına yönelmesini sağlamaktadır. Erteleme davranışını tetikleyen bir diğer alt boyut ise hedef koymada yaşanan belirsizliklerdir. Bireyin kariyer hayatı boyunca oluşturması gereken temel etmen hedeflerin kişinin gelişim yönüne uygun olarak seçilmesidir. Kişinin gelişim seyrinin belirlenen hedeflere uymaması durumunda motivasyon düşüklüğü, kaygı oluşmaktadır. Bu durumda bireyin akademik hayatında erteleme davranışı göstermesine neden olduğu ortaya koyulmuştur. Literatür araştırmaları sonucunda elde edilen bilgiler incelendiğinde bireyin sosyal; aile ilişkileri ve romantik ilişkileri gözlemlendiğinde bu ilişkilerden kaynaklanan sorunların erteleme davranışına sebebiyet verebileceği tartışma konusu haline gelmiştir. Üniversite öğrencilerinde yapılan çalışma doğrultusunda erteleme davranışının 20'li yaşların başlarında ve sonlarında yoğun şekilde görüldüğü ortaya konulmuştur. Bu veriler ışığında akademik erteleme oranının kız ve erkek öğrencilerde artma eğilimi gösterdiği saptanmıştır.

Bu çalışmada Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesinde öğrenim gören öğrencilerin akademik erteleme konusundaki düşüncelerinin incelenmesi amaçlanmaktadır. Yapılan araştırma nicel bir araştırma olup tarama modeli kullanılmıştır. Veri toplamak amacıyla araştırmacılar tarafından hazırlanan 12 soruluk anket oluşturulmuştur. Araştırma Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi her sınıf düzeyinden olmak üzere toplam 200 kişiye uygulanacak olup öğrencilerin akademik erteleme düzeyi algılarını ölçmeye yöneliktir. Veriler toplandıktan sonra frekans ve yüzde hesaplamaları yapılacak ve crosstab tablolarında yer aldığı sonuçlar sunulacaktır. Araştırma sonuçları doğrultusunda öneriler eklenecektir.

Anahtar Kelimeler: Üniversite öğrencileri, Akademik başarı, Akademik erteleme

7. SINIF TÜRKÇE DERS KİTABINDAKİ METİNLERİN OKUNABİLİRLİK ÖLÇÜTLERİ BAKIMINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Hasibe Gül Doğan

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi

Eğitim Fakültesi, Türkçe ve sosyal Bilimler Enstitüsü, Türkçe Öğretmenliği
doganhasibe0@gmail.com

Özet

Bu çalışmanın amacı, 2023- 2024 eğitim öğretim yılında 7. sınıflarda okutulan “Dörtel Yayıncılık” tarafından hazırlanmış Ortaokul Türkçe ders kitabındaki okuma metinlerinin okunabilirlik düzeyini belirlemektir. Ortaokul Türkçe ders kitaplarında yer alan metinler öğrencilerin okuma becerisine yönelik öğrenme çıktılarını kazanmalarında bir araçtır.

Bunun yanında öğrencilerin sosyal, kültürel ve akademik anlamda gelişmesine katkıda bulunur. Türkçe ders kitaplarında yer alacak metinlerin nitelikleri Türkçe dersi öğretim programında belirlenmiştir. Metin seçimi yaparken Türkçe öğretim programındaki uyarılara dikkat edilmelidir. Bununla birlikte öğrencinin gelişim özellikleri, sınıf düzeyi, metinlerin kök değerlerle uyumu gibi unsurlara da dikkat edilmelidir. Türkçe eğitiminde kullanılan okuma metinlerinin öğrencinin gelişim düzeyine uygun olması öğrencinin dil becerilerinin gelişmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Ders kitaplarındaki metinlerin, dersin öğrenme çıktılarına ulaşabilmesi için kitapta yer verilen metinlerin anlaşılabilir ve okunabilir olması son derece önemlidir. Okunabilirlik, metnin anlaşılabilirliği için tek ölçütü olmasa da metnin anlaşılmasına yardımcı olur. Bu sebeple ders kitaplarında yer alan içeriklerin okunabilirlik düzeyleri bakımından incelenmesi gerekmektedir. Okunabilirlik, incelemeye konu edilen metinlerin kelime ya da cümle uzunluklarını dikkate alarak farklı formüller kullanılarak metnin zorluk seviyesinin ve hedef kitleye uygunluğunun belirlenmesi olarak tanımlanabilir. Okunabilirlik düzeyinin belirlenmesinde söz dizimi, cümle uzunluğu, kelime uzunluğu, kelime sıklığı, metnin hedef kitlesinin seviyesi, okumanın amacı gibi özellikler dikkate alınır. Çalışmada betimsel modele dayalı doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Bu çalışmanın inceleme materyalini 2023- 2024 eğitim öğretim yılında 7. sınıflarda okutulan “Dörtel Yayıncılık” tarafından hazırlanmış Ortaokul Türkçe ders kitabındaki okuma metinleri oluşturmuştur. Kitapta yer alan her bir üniteye üç okuma metni uygun örnekleme yöntemi ile seçilmiştir. Elde edilen verilerin analizinde nitel araştırma analiz yöntemlerinden içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Çalışmada belirlenen metinlerin okunabilirlik düzeyinin tespitinde “Ateşman Okunabilirlik Formülü” kullanılmıştır. Çalışmada elde edilen verilere göre bazı metinlerin sınıf düzeyinin altında, bazı metinlerin sınıf düzeyinin üzerinde olduğu görülmüştür. İncelemenin sonucunda 2023- 2024 eğitim öğretim yılında 7. sınıflarda okutulan “Dörtel Yayıncılık” tarafından hazırlanmış Ortaokul Türkçe ders kitabındaki okuma metinlerinin 7. sınıf seviyesine tam olarak uygun olmadığı görülmüştür.

Anahtar kelimeler: Anlaşılabilirlik, Ateşman, Ders Kitabı

GAZZÂLÎ’NİN FİLOZOFLARA YÖNELİK ELEŞTİRİSİ “EL-MÜNKİZ MERKEZLİ BİR İNCELEME”

Fatmanur GÜLER

Hitit Üniversitesi

İlahiyat Fakültesi, mfguler019@gmail.com.

Özet

Büyük Selçuklu Devleti devri İslam düşünürlerinden Gazzâlî el-Münkiz adlı eserinde dönemin sosyo-politik analizini ve temel düşünce akımlarını incelemiştir.Gazzâlî kendi döneminde hakkında zıt değerlendirmeler yapılan bir âlimdir.Temelde bir yöntem bilim kitabı olan bu eser aynı zamanda Gazzâlî’nin hakikat arayışı bağlamında bir otobiyografidir. Gazzâlî sufi gelenek ile batnî / ibahî yorum arasındaki farkı netleştirip bedenî fikhî kalbî fikhîna dönüştüren bir nevi tasavvufu itidalli hale getiren kişidir.Gazzâlî’nin büyük bir alim olarak ortaya çıkmasına o dönemdeki Sünnî İslam dünyasının çatışması etkili olmuştur.Dönemindeki hakikat arayışlarını ifade eden Felsefî,Kelamî ve Batnî okumalara yönelttiği eleştiriler,sufî okumaları aşırı yorumlardan uzaklaştırıp orta bir yola getirmesi genel kabul gören bir alim konumu kazandırmıştır.Bununla beraber Gazzâlî’nin kelimadan istifade edilebileceğini,Batnîliğin zındıklık olduğunu,Felsefenin sadeleşmesi gerektiğini ve tasavvufun hakikat olduğunu savunmasının tutarlı olup olmadığına dair müzakere yapılacaktır.

Bu bağlamda Kelamcılar,Batnîler,Sufiler ve Felsefecileri inceleyen Gazzâlî’nin filozofları tekfir etmesi üzerinde durulacaktır.Üç mesele ana hatlarıyla verildikten sonra “Allah’ın Bilgisi küllileri bilir,cüzileri bilmez”. şeklindeki önermenin tutarlılığı analiz edilecektir.Bu çerçevede onun diğer eserlerine “Makasidü’l felasife” ve “Tehafitü’l felasife” bakılarak karşı görüş olarak İbni Rüşd’ün eserleri analiz edilecektir.

Gazzâlî’nin filozofların üç meseledeki yorumlarını küfürle özdeş görmesi,onları itikadî anlamda Müslüman toplumdaki dışlanmasına yol açması Gazzâlî’yi İslam dünyasının fikrî alanda ilerlemesini durduran alim olarak değerlendirilmesine yol açmıştır.Ancak bu fikirlerin hadislerle irtibatına baktığımızda sosyo-politik ötekileştirme ve dışlama durumuna işaret ettiğini görmekteyiz.

Anahtar Kelimeler: Felsefe,Düşünce Ekolleri,Gazzâlî,el-Münkiz,Allah’ın Bilgisi.

IRAK İŞGALİ: KONSTRÜKTİVİZMİN PERSPEKTİFİNDEN BİR ANALİZ

Tayyip MİNSİN

*Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi*

Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü, mnsntayp@gmail.com

Özet

Konstrüktivistlere göre, devletlerin politikalarını ve eylemlerini, değerleri ve deneyimleri arasındaki etkileşim yaratmaktadır. Bu kapsamda, 11 Eylül saldırıları sonrasında Amerikan stratejik kültürel fikirlerinde gözlenen normatif değişimler ve başka bir 11 Eylül yaşamamak adına Ulusal Güvenlik Politikasındaki değişimler, Amerika'da Soğuk Savaş paradigmasının yerini zorla demokratikleştirme normuna bırakmıştır. Amerika'nın bu yeni norma bürünmüş hali, en büyük ideolojik tehdidin, 'şer eksen'i (Irak, İran ve Kuzey Kore) olarak ilan ettiği birtakım otokratik rejimler olduğu yönündeydi. Bu rejimlere karşı demokrasi kozunu oynayarak güçlü bir genişleme vizyonu benimsemiş ve bu vizyon tercihi, Irak'ın işgaline yol açmıştır. Amerika'nın kendine yeni bir tanımlama kazandırarak Irak Devletini nasıl değerlendirdiği, Irak Devletiyle nasıl etkileşime girdiği ve Irak Devleti'nde nasıl bir sosyal yapı oluşturduğu; akabinde Bush yönetiminin söylemleriyle Irak Devletinin 'Haydut Devlet' olduğu algısını yerleştirme çabaları sonucunda ülke vatandaşlarının Bush yönetiminin büyük bir vatanseverlik gösterdiğine ve Irak Devletinin bir 'Haydut Devlet' olduğuna inanmasıyla Bush yönetiminin büyük bir iç destek kazanması, Konstrüktivizm bağlamında Irak işgaline dair sağlam açıklamalar sunabilmemizi sağlıyor. Bu bağlamda, çalışmada, Irak'ın Amerika tarafından işgalini Wendt'in çıkarımlarına ve Anarşi tanımlamalarına başvurularak, Bush yönetiminin söylemlerine, ideolojik terimlerine, inanışlarına ve stratejik kültürden esinlenerek öne sürmüş olduğu güvenlik arayışlarına bağlı eylemleri ışığında, Konstrüktivizm perspektifiyle Irak işgali analiz edilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Konstrüktivizm, Amerika, Irak işgali

ÇOCUK VE YARATICILIK**Kadiriye TAŞDEMİR***Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi**Sosyal Bilimler Enstitüsü**Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık, kadiriyetasdemir25@gmail.com***Özet**

“Bütün yaratımlar içerisinde en ilginç ve ilham verici olan şey çocuklardaki olasılıklar potansiyelidir.”

Yaratıcılık hayatın içinden gelen bir kavramdır. Gündelik yaşantıda her saniye yaratıcı fikirlerden esintiler görülmektedir. Tasarlanan eşyalarda, yapılan yemeklerde, okunulan metinlerde, çocukların yaptığı resimlerde, kurdukları oyunlarda ve buna benzer birçok şeyde yaratıcı düşünce bulunmaktadır. Yaşamın birçok noktasında karşımıza çıkan yaratıcılık konusunda çeşitli tanımlamalar, yaratıcılığı ölçmek amaçlı araçlar ve yaratıcılıkla ilgili çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmaların ışığında yaratıcılığa ait zihinsel süreçlere ve boyutlara ulaşılmıştır. Yaratıcılık ile ilgili zihinsel süreçlerde ve boyutlarda ortak düşüncelere sahip olan araştırmacılar, farklı yaratıcı düşünce modelleri ortaya koymuşlardır. Bu modellerde yaratıcılığın farklı yapı ve bileşenleri ele alınmış ve yaratıcılık çeşitli basamaklara ayrılarak değerlendirilmiştir. Modellerde olduğu gibi pek çok kuram tarafından da yaratıcılık farklı şekillerde anlaşılmış ve aktarılmıştır. Dolayısıyla yaratıcılık, ortaklıklar olduğu kadar ayrıklıkları da kapsayan ve geçmişten günümüze çalışmaya devam edilen konulardan biridir.

Mevcut literatür incelendiğinde yaratıcılığı etkileyen etmenler üzerinde çalışmaların varlığı dikkat çekmektedir. Özellikle çocuklar üzerinde yapılan çalışmalarda farklı etmenlerin yaratıcılığı etkilediği ortaya konulmaktadır. Bu etmenlerden biri olan çevre etmeninin olumsuz etkilerini azaltmak ve yaratıcılığı geliştirmek için çeşitli destekleyicilerin kullanılması gerekmektedir. Bu destekleyicilerin kullanılmasında çocuğun ailesine ve eğitimine devam ettiği kurumlardaki bireylere (öğretmen, müdür, personel vb.) roller düşmektedir. Bu rollerin gerçekleştirilmesi ve bireyler arasında iş birliğinin artması çocuklarda yaratıcılığı geliştireceği düşünülmektedir. Bunlar dışında araştırmacılar, çocukların fiziksel ortamlarının ve yapılan etkilerinin düzenlenmesinin yine yaratıcılığı geliştirebileceğini ifade etmektedir. Bu bağlamda, bu çalışmada çocuklardaki yaratıcılık ele alınmaktadır. Çalışmanın amacı yaratıcılığın tanımını, yaratıcılığın zihinsel süreçlerini, yaratıcılığın boyutlarını, yaratıcılığın modellerini, yaratıcılığın kuram ve yaklaşımlarını, çocuklarda yaratıcılığın gelişimi ve gelişimi için etkinlikleri, yaratıcılığı etkileyen faktörleri ve çocuklarda yaratıcılık ölçmek için geliştirilen ölçekleri tanıtmaktır. Literatür kapsamında konu tartışılarak öneriler sunulacaktır.

Anahtar kelimeler: Yaratıcılık, Çocuk, Yaratıcılığın Gelişimi

TRT DİYANET ÇOCUK KANALI ÜZERİNE BİR İNCELEME: GALİP MÜLAYİM ÖRNEĞİ

Ahmet BEKTAŞ

Hitit Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Felsefe ve Din Bilimleri, ahmet.bektas.edu@gmail.com

Danışman:

Prof. Dr. Yakup COŞTU

Özet

Sosyalleşme doğumdan ölüme kadar devam eden bir süreçtir. En ilkel dönemlerden beri insan sosyalliğini korumuş olsa da sosyalleşme biçimleri dönemler içinde farklılaşmıştır. Tarım toplumundan sanayi toplumuna, sanayi toplumundan bilgi toplumuna erişinceye kadar bu süreç değişip dönüşerek devam etmiştir. Şüphesiz, toplumlarda değişim ve dönüşümün temsilcisi ve sembolü her zaman genç nesil olmuştur. Toplumun çekirdeğini oluşturan genç nesil, küresel ve yerelde her türlü değişim ve gelişime açık ve duyarlıdır. Dünya tarihinde küresel etkileşimin had safhaya ulaştığı günümüzde, çocuklar ve gençler özellikle medya araçlarının etkisiyle tutum ve davranış geliştirebilmekte, bu durum da topluma pek çok yönden yansımaktadır. Geleneksel, yeni akım ve sosyal medya araçlarında çocuklar ve gençler üzerinde kimlik oluşumlarına doğrudan ya da dolaylı etki edecek birtakım faaliyetler söz konusudur. Bu faaliyet alanlarından biri de çizgi film sektörüdür. Günümüzde çocuklar gençler hatta yetişkinler için dahi popüler içerikler üreten çizgi film ve animasyon türündeki yayınların ciddi anlamda olumlu dinî ve ahlaki değerler aşıladığından bahsetmek pek mümkün değildir. Değer kaygısı gütmeyen büyük sermaye sahibi şirketlerce üretilen ve küresel çapta bilinirliği olan bu yapımlar, doğrudan yerel bir kültürü hedef tahtasına almamakta fakat yoğun bir şekilde verdiği bilinçaltı mesajlarıyla çocukları kendi illüzyonlu sahnesine çekerek genellikle şiddet ve saldırganlığı pekiştiren temaları ön plana çıkardığını söylemek gerekir. Bu bildiride, TRT Diyanet Çocuk kanalının bu misyonla ülkemizin medya sektöründeki bir boşluğu önemli ölçüde doldurması düşüncesinden hareketle, TRT Diyanet Çocuk kanalının medya sektöründeki konumunu, önemini, içeriklerinin misyonuna hizmet eder nitelikte olup olmadığını, çocukların öğrenme alanlarına hitap edip etmediğini, içeriklerinin pedagojiye uygunluğunu, bilişsel ve duyuşsal yansımalarını, çizgi filmdeki karakterlerin ve temaların uyumluluğunu bütüncül bir bakış açısıyla ele almak amaçlanmıştır. TRT Diyanet Çocuk kanalını incelediğimiz araştırmamızda, örneklem olarak “Galip Mülayim” isimli çizgi filmi seçmemizde kanalın en güncel içeriklerinden biri olması, senaryosunun günümüz çocuklarını temsil ediyor oluşu, kendi hayatlarında karşılaşabilecekleri örnek durumları bulabilmeleri ve aktif rol model olarak senaryoda bir imam karakterinin öne çıkıyor olması etkili olmuştur. TRT Diyanet Çocuk kanalında yayınlanan çizgi filmlerden örneklem olarak seçmiş olduğumuz “Galip Mülayim” isimli çizgi film örneğinde, özellikle gerçek hayatla ilişkilendirilebilecek senaryo ve hikâyelerin ele alındığı gözlemlenmiştir. Ayrıca çizgi filmde, keyifli ve eğlenceli bir akış içerisinde izleyiciyi senaryonun içine çekebilecek bir imam kimliği vasıtasıyla çocuklar üzerinde ideal bir rol model üretildiği, camide cemaat; cami dışında toplum içinde cemiyet olabilme bilincinin güzel örneklerle aktarıldığı görülmüştür. “Galip Mülayim” isimli çizgi filmde öğretim metodu olarak “din hakkında öğrenme” ve “dinî öğrenme” yaklaşımlarının esas alındığı saptanmıştır.

Anahtar kelimeler: Din Sosyolojisi, TRT Diyanet Çocuk, Çizgi Film, Medya, İletişim

Abstract

Socialization is a process that continues from birth to death. Although humans have maintained their sociality since the most primitive times, their forms of socialization have differed over time. This process continued changing and transforming from the agricultural age to the industrial age and from the industrial society to the information society. Undoubtedly, the representative and symbol of change and

transformation in societies has always been the young generation. The young generation, which forms the core of society, is open and sensitive to all kinds of changes and developments globally and locally. Today, when global interaction has reached its peak in world history, children and young people can develop attitudes and behaviors especially under the influence of media tools. This situation is reflected in society in many ways. There are some activities in traditional, new trend and social media tools that will directly or indirectly affect the identity formation of children and young people. One of these areas of activity is the cartoon industry. Nowadays it is not possible to say that cartoon and animation type publications that produce popular content for children, young people and even adults instill positive values in terms of religion and ethics. It should be said that these globally known productions, which are produced by companies with large capital, devoid of concern for value, do not directly target local cultures, but draw children into their own illusionary stage by continuously implementing subliminal messages and often highlight themes that reinforce violence and aggression. In our declaration, we aimed to examine the position and importance of the TRT Diyanet Çocuk channel as a legal entity in the media sector and whether its contents serve its initial purpose, whether it appeals to the learning areas of children, based on the idea that the TRT Diyanet Çocuk channel, fills a gap in the media sector of our country in the context of this mission. We aimed to address the suitability of the contents in terms of pedagogy, childrens' cognitive and affective reflections, and the compatibility of the characters and themes in the cartoons with a holistic approach. In our research examining the TRT Diyanet Çocuk channel, we chose the cartoon named "Galip Mülayim" as a sample, because it is one of the most up-to-date contents of the channel, its scenario represents today's children, who can find exemplary situations they may encounter in their own lives, and due to fact that an "imam" character was implemented as an active role model in the scenario. It was observed that in the example of the cartoon named "Galip Mülayim", which we selected as a sample from the cartoons broadcasted on TRT Diyanet Çocuk channel, scenarios and stories that could be associated with real life were discussed. In addition, it is noted that in the cartoon, an ideal role model is produced for children through the identity of an "imam" who can draw the audience into the scenario in a pleasant and entertaining flow, and that the awareness of being a community within the mosque as well as being a society outside the mosque is conveyed with good examples. It was determined that in the cartoon named "Galip Mülayim", the teaching methods were based on the "learning about religion" and "religious learning" approaches.

Keywords: Sociology of Religion, TRT Diyanet Çocuk, Cartoons, Media, Communication

TÜRKÇE LİTERATÜRDE KALKINMA AJANSLARINI KONU ALAN ÇALIŞMALARIN BİBLİYOGRAFİK YÖNTEMLE İNCELENMESİ

Şevket GÖKÇE

Hitit Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı

Kamu Yönetimi (yl) (tezli), arssevket@gmail.com

Özet

Bölge Kalkınma Ajansları (BKA) bölgeler arası ve bölge içi gelişmişlik farklılıklarını en aza indirmek, kamu ve özel sektör arasında işbirliği sağlamak ve yerel potansiyeli harekete geçirmek için kurulmuş kurumlardır. Türkiye’de bölgeler arası kalkınmışlık farklılığı ilk olarak 1960’lı yıllarda Devlet Planlama Teşkilatı tarafından ele alınmıştır. Daha sonra 2001 yılında Avrupa Birliği’ne katılım sürecinde katılım ortaklığı sözleşmesi ile Türkiye’den bölgesel politika geliştiren, bölgesel düzeyde işlevsel yapıların kurulması ve mevcut idari yapıların bölgesel gelişme ile ilgili olarak güçlendirilmesi istenmiştir. 2002 Yılında ilk defa kanun tasarısında yer alan Kalkınma Ajanslarının, kuruluşu ve görevleri nihai olarak 2006 yılında 5449 sayılı kanunla resmi olarak yürürlüğe girmiştir.2006 yılında ilk Kalkınma Ajansı kurulmuştur, günümüzde toplam 26 Kalkınma Ajansı bulunmaktadır. Kalkınma Ajansları 2006-2011 yılları arasında Devlet Planlama teşkilatına bağlıydı, 2011 yılında devlet planlama teşkilatının kapanmasıyla birlikte Kalkınma Bakanlığına bağlanmıştır. 2018 yılında Kalkınma Bakanlığı kaldırılmış Kalkınma Ajansları da Sanayi Ve Teknoloji Bakanlığının koordine kuruluşları arasında yerini almıştır. Çalışmanın amacı daha önce en son 2017 yılında yapılan Kalkınma Ajansları hakkında Türkçe Literatür çalışmasının genişletilmesi ve güncellenmesidir. Çalışmayla Kalkınma ajansları hakkında literatür taraması yapmak isteyen okuyucu ve araştırmacılara yol gösterici olması nedeniyle bir bibliyografya sunmak hedeflenmiştir. Çalışma Nitel araştırma desenlerinden biri olan bibliyografik araştırma türündedir. Araştırma yöntemi olarak veri toplama ve doküman incelemesi kullanılmıştır. Çalışma kapsamında 2024 yılına kadar Kalkınma Ajansları hakkında yazılmış yüksek lisans tezleri, doktora tezleri, makaleler, kitaplar ve resmi yayınlar incelenerek, siyasal ve sosyal olmak üzere konu bakımından iki ana kategoride ele alınmış ardından alt başlıklara ayrılarak yayınların analizi yapılmıştır. BKA’ların ekonomik yapısını ele alan yayınlar çalışmanın dışında bırakılmıştır. Konular alt başlıklarla ele alınarak incelenmiştir. Kitaplar konu ve içerik analizine dahil edilmemiştir. Literatür taraması yapılırken tez ve makale yayınlarına YÖK ulusal tez merkezi, Dergipark, Academia, ResearchGate arayüzlerinde Kalkınma Ajansları, Bölge kalkınma Ajansları Ve Bölgesel Kalkınma başlıkları ile arama yapılarak ulaşılmıştır. Kitaplara da yine aynı konu başlıklarıyla millet kütüphanesi internet sayfasından ve çeşitli online kitap satış mağazalarından ulaşılmıştır.

Anahtar kelimeler: Kalkınma Ajansları, Bibliyografik Araştırma

MİZANCI MURAD BEY'İN TARİH-İ UMUMİ ADLI ESERİNDE DÜNYA TARİHİ ALGISI

Orhan ÖNER

Hitit Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Tarih (YL)(TEZLİ), tarih06@outlook.com

Özet

Yaşamış olduğu dönem içerisinde gazeteci, romancı ve tenkitçi kişiliğinin yanında tarihçilik yönüyle de tanıdığımız Mizancı Murad Bey'in Tarih-i Umumi adlı eseri Osmanlı Tarih Yazıcılığı açısından bir dönüm noktası sayılmaktadır. Bu çalışmada Osmanlı Devleti'nin birçok alanda olduğu gibi tarihçilik anlayışında da kendini sorgulamaya gittiği, aynı zamanda batı dillerinin öğrenilmesi ve batılı kaynaklardan faydalanılması sonucunda bilimsel ve modern tarihçilik anlayışının Osmanlı tarihçiliğine dahil olmaya başladığı XIX. yüzyılda, Mizancı Murad Bey tarafından kaleme alınmış olan Tarih-i Umumi adlı eserinde onun dünya tarihi içerisindeki olay ve olgulara bakışını ele almaya çalıştık. Ele almış olduğumuz eser asıl eser olan Tarih-i Umumi'nin muhtasarı (özeti) niteliğinde olması sebebiyle bazı bölümler ve konular analiz edilmeden verilmiştir. Dolayısıyla Mizancı Murad Bey'in bu meselelere bakış açısının tespitine fırsat vermemesi sebebiyle sadece bahsetmiş olduğu meseleler hakkında bilgi verilmiştir. Ancak O'nun Avrupa'daki gelişmeleri, özellikle de Ortaçağ ve Yeniçağ Avrupası'ndaki gelişmeleri daha tafsilatlı ele almasından dolayı bu meselelerle ilgili açıklamalarımızın daha anlaşılır olacağı kanaatini taşımaktayız. Muhtasar-ı Tarihi Umumi adlı eser tanıtılırken bu değerlendirme öncesinde ise dünya tarihindeki meselelere bakış açısının daha net anlaşılabilmesi için Mizancı Murad Bey'in biyografisini ele almaya çalışmakla birlikte bir dönem içerisinde bulunmuş olduğu Jön Türkler ve İttihat ve Terakki Cemiyeti hakkında da bilgi vermeye çalıştık. Her ne kadar Mizancı Murad Bey ve Tarih-i Umumi hakkında birçok eser ve çalışma varsa da, onun Tarih-i Umumi'de Dünya Tarihi'ni nasıl gördüğünü, algıladığını, anlattığını, dünya tarihinin olayları ve olguları hakkındaki değer yargılarını yani iyi, kötü, ahlâksız, iğrenç, masum ve katil türünden değer yargılarını göstermeye çalıştık.

Eserinde ciddi bir kaynak çalışması yaptığı açıkça fark edilmesinin yanında doğu-batı sentezli bir tarih yazıcılığı yaptığı görülmektedir. Dolayısıyla yazar, daha önceki dönemlerde İslam ve Osmanlı Tarihi ile sınırlanan dünya tarihi anlayışından farklı olarak olaylara ve meselelere bütünsel yaklaşmasının yanında dünyayı bir bütün görmüş ve toplumları birbirleriyle sürekli iletişim halinde olan bir bütünün parçaları olarak algılamıştır. Tarih ve medeniyetin insanlığın kolektif bir ürünü olduğu vurgusunu eserinde yer yer dile getirmiş olması bu düşüncemizi destekler niteliktedir.

Mizancı Murad Bey, Tarih-i Umumi'sinde özellikle Avrupa'daki gelişmeleri mercek altına alarak, Avrupa'nın ilerleme sürecine nasıl girdiğini, bunu sağlayan dinamikleri, bütün yönleriyle analiz etmeye çalışmış ve bu sayede Avrupa'yı tanıtmaya çalışmıştır. Buradan şu da anlaşılıyor ki eserde Avrupa merkezli bir anlatımın öne çıktığı söylenebilir. Bu özellikleri dikkate alındığında Osmanlı tarihçiliğindeki değişimin öncülerinde birisi olarak o dönem modern tarihçiliği hakkında başvurulacak önemli kaynaklardan biri olduğu söylenebilir.

Anahtar kelimeler: Mizancı Murad Bey, Tarih-i Umumi, Avrupa Tarihi, İttihat ve Terakki Cemiyeti

**ESNAFLARIN İŞSİZLİK SİGORTASI: ESNAF AHİLİK SANDIĞI
HAKKINDA BİR DEĞERLENDİRME****Büşra ŞİMŞEK***Hitit Üniversitesi**Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu**Mülkiyet Koruma ve Güvenlik Bölümü, Sosyal Güvenlik Programı, busracrm462@gmail.com***Özet**

Kendi nam ve hesabına çalışanlara yönelik “işsizlik sigortası” işlevi görecek olan Esnaf Ahilik Sandığı Sigortası, 8 Mart 2017 tarihinde yayımlanan 6824 sayılı Kanun ile 4447 sayılı İşsizlik Sigortası Kanunu’na Ek Madde 6 kapsamında eklenmek suretiyle kurulmuştur. Söz konusu maddenin 1 Ocak 2018 tarihinde yürürlüğe girmesi öngörülmüşken devam eden süreçte gerçekleşen ertelemelerden dolayı henüz yürürlüğe girmemiştir. Daha önce 2024 yılı başına ertelenen uygulama, 7491 sayılı Kanun ile bu defa 1 Ocak 2025 tarihine ertelenmiştir. Dolayısıyla günümüzde ülkemizin sosyal güvenlik sistemi ile ilişkili en güncel konulardan biri Esnaf Ahilik Sandığı Sigortasının uygulamaya koyulması meselesidir.

Esnaf Ahilik Sandığı Sigortasına ilişkin düzenlemeye göre sandık, sigortalı ve devlet tarafından ödenecek olan primlerle finanse edilecektir. 5510 sayılı Kanununun 80 inci ve 82 nci maddelerinde belirtilen prime esas kazançlar üzerinden sigortalılar %2, devlet ise %1 oranında prim ödeyecektir. Sandıktan sağlanan haklar; esnaf ahilik sandığı ödeneği, 5510 sayılı Kanun gereği ödenecek olan sigorta primleri, yeni iş bulma hizmeti, aktif işgücü hizmetleri kapsamında sunulacak kurslar ve programlardır. Dolayısıyla Sandık kapsamında sağlanan haklar büyük ölçüde işsizlik sigortası ile benzer şartlar ve esaslarla düzenlenmiştir. Nitekim bu Sandık kapsamında sigortalı olanlar arasından sigortalılıklarının sona ermesinden önceki son 120 gün sürekli çalışmış olanlardan, son 3 yıl içinde; a) 600 gün faaliyetini sürdüren ve Esnaf Ahilik Sandığı primi ödemiş olanlara 180 gün, b) 900 gün faaliyetini sürdüren ve Esnaf Ahilik Sandığı primi ödemiş olanlara 240 gün, c) 1080 gün faaliyetini sürdüren ve Esnaf Ahilik Sandığı primi ödemiş olanlara 300 gün süre ile Esnaf Ahilik Sandığı ödeneği verilecektir. Yeni iş bulunması, mesleki kursların verilmesi vb. haklarla birlikte bu sigorta kolunun sosyal yönünün kuvvetli olduğu anlaşılmaktadır.

Uygulamanın başlaması durumunda, esnaf ve sanatkarlar gibi bağımsız çalışan konumundaki kesimler de tıpkı hizmet akdine bağlı olarak çalışan işçiler gibi geleceğe dönük olarak işsizlik riskine karşı korunmaya alınacaktır. Nitekim, esnaf ve sanatkarların sosyal güvence düzeylerini artıracak beklenen bu uygulamanın araştırma konusu olarak seçilmesi, bu araştırmanın önemini ortaya koymaktadır.

Anahtar kelimeler: Esnaf Ahilik Sandığı, İşsizlik Sigortası, Esnaf ve Sanatkarlar

HEMŞİRELİK ÖĞRENCİLERİNİN HUMAN PAPİLLOMAVİRUS HAKKINDAKİ BİLGİLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİNDE İTERAKTİF OYUN KULLANIMININ ETKİSİ

Arş. Gör. Emine GÜNEŞ ŞAN

Bartın Üniversitesi

Sağlık Bilimleri Fakültesi

Hemşirelik Bölümü, esan@bartin.edu.tr

Dr. Öğr. Üyesi Fatma DİNÇ

Bartın Üniversitesi

Sağlık Bilimleri Fakültesi

Hemşirelik Bölümü, fatmadinc@bartin.edu.tr

Öğr. Hem. Nazlı KAYHAN

Bartın Üniversitesi

Sağlık Bilimleri Fakültesi

Hemşirelik Bölümü, Nazkyhn@outlook.com

Öğr. Hem. Muhammed ÖZMEN

Bartın Üniversitesi

Sağlık Bilimleri Fakültesi

Hemşirelik Bölümü, ozmen9803@gmail.com

Öğr. Hem. Selçuk HASANOĞLU

Bartın Üniversitesi

Sağlık Bilimleri Fakültesi

Hemşirelik Bölümü, Hasanogluselcuk0@gmail.com

Özet

İnsan papilloma virüsü (HPV) tüm dünyada görülen toplumun ortak bir sağlık sorunudur. HPV hakkında doğru bilgilendirilmek, koruyucu önlemlerin alınması, HPV ile enfekte olmuş kişilerin prevalansında azalma sağlayabilir. İlerleyen dönemlerde HPV kaynaklı kanserlerin görülme riskini azaltabilir. Bakım verici, eğitici, savunucu, rol-model olma gibi rolleri bulunun hemşireler başta olmak üzere sağlık çalışanları HPV konusunda sorumluluk sahibi olan kişilerdir. Bu yüzden gelecekte sorumluluk sahibi olacak hemşirelik öğrencilerinin henüz üniversitedeyken HPV enfeksiyonu, HPV aşısı, korunma yolları, tarama testleri ile ilgili topluma rehberlik edebilmesi; eğitim ve danışmanlık sağlayabilmesi için HPV ve HPV ye yaklaşım konusunda farkındalığının artırılması önemlidir. Hemşirelik lisans eğitimi klasik ve uygulamalı eğitimin bir arada kullanıldığı bir müfredat çerçevesinde hemşirelik öğrencilerine verilmektedir. Bireylere eğitim verirken dikkati uzun süre aynı konu üzerinde tutmak zor olabilir. Yükseköğretim de sınıflardaki kişi sayısı arttığı için sınıf içi etkileşimi sağlamak bir süre sonra daha zor bir hale gelebilir. Dikkatin azalması, motivasyonun eksilmesi öğrenme çıktılarının azalmasına ve sınıfta olumsuz bir atmosferin oluşmasına neden olabilir. Teknoloji ile iç içe olan bu jenerasyonun beklentilerinin farklı olması beraberinde hemşirelik eğitiminde teknolojinin kullanılmasını da gerektirmektedir. Bu yüzden hem sınıf içerisinde daha verimli eğitim-öğretim ortamının oluşması hem de teknolojinin hemşirelik eğitimine entegre edilmesi için bu kuşağın eğitiminde teknolojiye yer verilmesi son derece önemlidir. Bu amaç doğrultusunda bu çalışmada hemşirelik öğrencilerinin HPV hakkındaki bilgi düzeylerini, tutumlarını belirlemek ve bu konudaki farkındalığı artırmada interaktif oyun kullanımının etkisi incelenmiştir. Çalışma yarı deneysel ön test son test kontrol gruplu olarak, 2023-2024 bahar döneminde eğitim gören hemşirelik 3 ve 4. sınıf öğrencileriyle gerçekleştirilmiştir. Verilerin toplanmasında Tanımlayıcı Özellikler Formu, HPV Bilgi Ölçeği, HPV ve Servikal Kanser Farkındalık

10.Hitit Öğrenci Kongresi (16-19 Mayıs 2024)

Soru Formu kullanılmıştır. Hemşirelik 3 ve 4. sınıf öğrencilerinden toplamda 91 kişi araştırmaya katılmıştır. Kontrol grubunda 33, eğitim grubunda 28, eğitim+ oyun grubunda ise 30 kişi yer almaktadır. Eğitim grubuna sadece eğitim verilmiş, eğitim+ oyun grubuna eğitim verildikten sonra oyun tabanlı öğrenme aracı kullanılmış, kontrol grubuna ise herhangi bir müdahalede bulunulmamıştır. Eğitim ve eğitim+ oyun grubuna sunulan eğitim 3 modül şeklinde gerçekleştirilmiştir. Her modül haftada 1 kez 40 dakika olacak şekilde öğrencilere sağlanmıştır. Veriler eğitim öncesi ve eğitim sonrası 1. ay olmak üzere iki kez toplanmıştır. Verilerin analizinde sayısal veriler, yüzde dağılımları ve gruplararası karşılaştırmalarda tek yönlü tekrarlanan ölçümler için ANOVA, grup içi karşılaştırmalarda ise bağımlı gruplarda t testi kullanılmıştır. Verilerin değerlendirilmesinde SPSS 27 programı kullanılmıştır ve istatistiksel verilerin anlamlılığında $p < 0,05$ istatistiksel olarak anlamlı kabul edilmiştir. Araştırmanın yapılabilmesi etik kurul ve kurum izinleri alınmıştır. Sosyodemografik özellikler açısından gruplar açısından farklılık yoktur ($p > 0,05$). Eğitim grubu ve eğitim+oyun grubunun ön test ve son test puanları arasında grup içerisinde istatistiksel olarak anlamlı farklılık vardır ($p < 0,005$). Gruplarda son test puanı en yüksek olan grup eğitim +oyun grubu olarak belirlenmiştir (20.24 ± 4.78). HPV Bilgi Ölçeği Puan Ortalamaları açısından ön testte ve son testte gruplar arasında fark bulunamamıştır ($p > 0,05$). Sonuç olarak HPV gibi toplum sağlığını etkileyen konularda verilen eğitimlerde interaktif yöntemlerin kullanılması toplumun farkındalığını artırarak özellikle serviks kanserlerinin erken tanı ve tedavisinde önemli rol oynayabilir.

Anahtar kelimeler: HPV, Oyun Tabanlı Öğrenme, Hemşirelik, İnteraktif Öğrenme

COVID-19 PANDEMİSİ SONRASINDA GÖRÜLEN YENİ VE YENİDEN ÖNEM KAZANAN MİKROORGANİZMALAR

Melis ÖZDAL

*Süleyman Demirel Üniversitesi
Tıp Fakültesi, melisozdal00@gmail.com*

Doğa DURMUŞ

*Süleyman Demirel Üniversitesi
Tıp Fakültesi, dogadurmus-07@hotmail.com*

Şilan TANRIVERDİ

*Süleyman Demirel Üniversitesi
Tıp Fakültesi, silann.tanriverdi1@gmail.com*

Elif İkbal KARAMAN

*Süleyman Demirel Üniversitesi
Tıp Fakültesi, eikbalkaraman@gmail.com*

Özgür ÖNAL

*Süleyman Demirel Üniversitesi
Tıp Fakültesi
Halk Sağlığı, ozguronal@sdu.edu.tr*

Özet

Covid-19 pandemisinin etkileri sürerken, dünya genelinde yeni ve tekrar önem kazanan mikroorganizmaların izlenmesi ve anlaşılması giderek daha hayati bir önem kazanmaktadır. Bu derleme, Dünya Sağlık Örgütü (WHO), Hastalık Kontrol ve Korunma Merkezleri (CDC) gibi uluslararası sağlık kuruluşlarının raporları ve uyarıları ışığında bu konuya odaklanmaktadır. Yeni ortaya çıkan bulaşıcı hastalıklar, son zamanlarda bir popülasyon içinde ilk kez tanımlanan veya hızla artan insidansı ve coğrafi yayılımı olan enfeksiyonlar olarak tanımlanabilir. Bu hastalıklar genellikle yeni keşfedilen veya varyant şeklinde ortaya çıkan mikroorganizmalardan kaynaklanmaktadır. Yeniden önem kazanan hastalıklar ise belirli bir dönemde yayılmış, risk oluşturmuş, daha sonra görülme sıklığı azalmış ancak tekrar aktivite göstererek risk oluşturmuş hastalıklardır. Örnekler arasında, Covid-19 varyantlarından Eris (EG.5) varyantı, Omicron (B.1.1.529) varyantı, JN.1 varyantı, Dang Humması, Hepatit A ve Hepatit A'ya bağlı sarılık, Maymun Çiçeği Virüsü (monkeypox) ve Zika Virüsü bulunmaktadır. Örneğin, Eris (EG.5) varyantı, 2023 Ağustos ayında DSÖ tarafından duyurulmuş olup Şubat 2023'te ilk vakası görülmüştür ve çoğunlukla Çin'de rapor edilmiştir. Benzer şekilde, Omicron (B.1.1.529) varyantı ilk kez Kasım 2021'de DSÖ tarafından duyurulmuş ve Güney Afrika'da ilk vakalar tespit edilmiştir. JN.1 varyantı da DSÖ tarafından 2022'de duyurulmuştur. Dang Humması vakaları, Ocak-Mart 2024'te CDC tarafından açıklanmış olup Brezilya, Bangladeş, ABD, Arjantin, Tayland gibi ülkelerde rapor edilmiştir. Hepatit A ve Hepatit A'ya bağlı sarılık hakkındaki uyarılar, DSÖ tarafından Ocak 2024'te Gazze'de yapılmıştır. Mayıs 2022'de DSÖ, Orta-Batı Afrika'da görülen Maymun Çiçeği (monkeypox) virüsü için uyarıda bulunmuştur. Zika Virüsü vakaları da küresel olarak azalmış ancak 2019'da Avrupa'da sivrisinekle bulaş tespit edilmiş ve 2021'de Hindistan'da Zika Virüsü salgın aktivitesi saptanmıştır. Bu durumlar, Covid-19 pandemisi sonrasında yeni ve tekrar önem kazanan mikroorganizmaların izlenmesi ve kontrol altına alınmasının küresel bir çaba gerektirdiğini vurgulamaktadır. Uluslararası işbirliği, bilgi paylaşımı ve etkili halk sağlığı önlemlerinin uygulanması, bu sürecin başarılı bir şekilde yönetilmesine katkı sağlayacaktır. Bu çaba, gelecekteki salgınların etkilerini azaltmada kritik bir rol oynayacaktır.

Anahtar kelimeler: Yeni ortaya çıkan mikroorganizmalar, yeniden ortaya çıkan mikroorganizmalar, pandemi

SOSYAL MEDYA KULLANIMI

Nurgül BORA

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi

Eğitim Fakültesi

Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık, bora.nurgul@org.ahievran.edu.tr

Kübra EKE

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi

Eğitim Fakültesi

Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık, eke.kubra@org.ahievran.edu.tr

Özet

Teknolojinin yaygınlaşmasıyla birlikte hayatımıza giren sosyal medya insanların birbirleri ile etkileşim ve bağlantı kurmasına yardımcı olan, çevrimiçi bir ortamdır. Herkese açık, zaman ve yer sınırlamasının olmadığı paylaşıma açık iletişim kurulan bir araçtır. Kişilerin fikirlerini sunduğu, diğer kişilerle iletişim kurulmasını sağlayan platformlara denir. İnsanlar sosyal medyayı birbirleri ile iletişim kurmanın yanı sıra aynı zamanda reklamcılık, pazarlama ve eğlence aracı olarak da kullanabilmektedir. Günümüzde hemen hemen herkes en az bir sosyal medya platformu kullanmaktadır. Sosyal medyanın birden fazla kullanım amacı vardır. Bunlardan bazıları; arkadaşlarla sohbet etmek, diğer insanlarla etkileşimde bulunmak veya tanışmak, paylaşım yapmak, eğitim videoları izlemek ve bilgi edinmektir. İnsanlar sosyal medya aracılığıyla kendi fikir ve düşüncelerini yansıtip diğer insanlarla da paylaşabilmektedir. Aynı zamanda sosyal medya bireyin kendini dış dünyaya göstermesine olanak sağlar. Kişi paylaşım yaparak dış dünyayla etkileşimini artırır ve tanınır hale gelebilir. Aynı zamanda kişilerin boş vakitlerini değerlendirerek kişisel gelişimlerine katkıda bulunmalarına yardımcı olur.

Sosyal medyanın avantajları olduğu gibi dezavantajları da bulunmaktadır. İnsanlar arasında etkileşimi sağlayıp iletişimi kolaylaştırmasının yanı sıra yalan haberlerin yayılması, siber zorbalık ve sosyal medya bağımlılığı gibi olumsuz yönleri de bulunmaktadır. Bu nedenle sosyal medya kullanımı konusunda bilinçli olunmalıdır. Günümüzde sosyal medyaya ulaşımın kolaylaşmasının avantaj olmasının yanında sosyal medya kullanımının artması ve beraberinde sosyal medya bağımlılığını getirmesi ise büyük bir sorundur. Sosyal medyanın dezavantajlarından biri olan teknoloji de medya kullanımının artması bireyi birçok yönden olumsuz etkilemektedir. Aşırı düzeyde ve engellenemeyen bir istekle kullanılan sosyal medya zamanla kişinin psikolojisine de zarar vermekte ve bazı sorunlara yol açmaktadır.

Bu aşırı kullanım oranının sonuçlarından biri irade dışında, bilinçsiz kullanma zamanlarında bireyin kendini kötü ve yetersiz hissetmesidir. Ekran başındayken sosyal medyada fazla zaman geçirmeye başlayan bireyin günlük işlerinde erteleme ve aksaklıklar meydana gelebilir. Bireyin sosyal medyayı fazla kullanmasıyla birlikte çevresiyle olan etkileşimi de farklılık göstermektedir. Sosyal medyanın yüz yüze iletişimden farklı olması, kişiye istediği zaman istediği kişilerle iletişim kurmasına yardımcı olması insanların medyayı daha fazla kullandıran özelliklerinden biridir. Bireyin çevresiyle vakit geçirmesi gereken saatlerde medyada zaman harcadığında çevresiyle etkileşimi zarar görebilir. Bu anlarda çevresiyle etkileşim içinde olmaktansa sosyal medyada tanıdığı ünlüler veya arkadaş olduğu kişilerle zaman geçirmeyi tercih etmiş hale gelebilir.

Anahtar kelimeler: Sosyal Medya, Teknoloji, Birey, Aşırılık, Etkileşim

**GEBELERİN SAĞLIKLI BESLENME TAKINTISI İLE ALGILANAN
STRES ARASINDAKİ İLİŞKİ**

Arş. Gör. Güleser ADA
Bartın Üniversitesi
Sağlık Bilimleri Fakültesi
Ebelik Bölümü, gada@bartin.edu.tr

Cennet CANIŞ
Bartın Üniversitesi
Sağlık Bilimleri Fakültesi
Hemşirelik Bölümü Öğrencisi, cennet.canis@gmail.com

Özet

Amaç: Çalışmada, gebelerin sağlıklı beslenme takıntısı ile algılanan stres arasındaki ilişkiyi incelemek amaçlanmıştır.

Yöntem: Tanımlayıcı tipteki bu araştırmanın verileri, Eylül 2023- Şubat 2024 tarihleri arasında Bartın Kadın Doğum ve Çocuk Hastanesi kadın doğum polikliniğinde toplanmıştır. Araştırma kadın doğum polikliniğine başvuran 325 gebe ile yürütülmüştür. Veriler, Gebe Tanıtıcı Bilgi Formu, Sağlıklı Beslenme Takıntıları (Ortoreksiya) Ölçeği -ORTO-11 ve Algılanan Stres Ölçeği (ASÖ) ile toplanmıştır. Araştırmanın verileri, yüzdelik dağılımları, ortalama, standart sapma, Mann Whitney U ve Spearman korelasyon testleri ile değerlendirilmiştir.

Bulgular: Araştırmaya katılan gebelerin yaş ortalaması $27,40 \pm 4,46$, gebelik haftası $23,70 \pm 6,22$, gebelikte alınan kilo ortalaması ise $6,55 \pm 2,60$, olarak bulunmuştur. Gebelerin %60,6'sının beden kitle indeksi 25 ve üzeri %39,4'ünün ise 18.5 ile 24.9 olduğu belirlenmiştir. Çalışma kapsamındaki gebelerin %92,6'sı kayınvalide kayınpeder desteğini, %97,8'i arkadaş desteğini iyi olarak ifade ederken gebelerin tamamı ise eş ve anne baba kız kardeş desteğini iyi olarak ifade etmiştir.

ORTO-11 Ölçeği puan ortalamasının $24,69 \pm 2,58$, AS Ölçeği puan ortalamasının $34,08 \pm 3,05$, ASÖ- 4 toplam alt boyutu (stres) puan ortalamasının $10,65 \pm 1,28$, ASÖ10-toplam alt boyutu (özyeterlik) puan ortalamasının ise $24,44 \pm 2,28$ olduğu ve ölçekler arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Çalışmada gebelerin gece uykudan uyanıp bir şey yeme durumu ile algılanan stres ölçeği toplam puan arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur. Oluşan bu farkın hangi gruptan kaynaklandığını belirlemek için yapılan ileri analizde (Mann Whitney U Testi); gece uykudan uyanıp bir şey yiyen gebelerin, gece uyanıp bir şey yemeyen gebelerden yüksek olduğu belirlenmiştir. Gebelerin sürekli uygulanan diyet programı durumu ile ORTO-11 ölçek toplam puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur. Gebelerin ev dışı yemek yeme alışkanlığı durumu ile ORTO-11 ölçek toplam puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur. Oluşan bu farkın hangi gruptan kaynaklandığını belirlemek için yapılan ileri analizde (Mann Whitney U Testi); ev dışı yemek yeme alışkanlığı olan gebelerin, ev dışı yemek yeme alışkanlığı olmayan gebelerden yüksek olduğu belirlenmiştir.

Sonuç: Çalışmada gebelerin sağlıklı beslenme takıntısı ile algılanan stres arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Anahtar kelimeler: Gebe, sağlıklı beslenme takıntısı, stres, gebelikte beslenme

Not: Bu araştırma 2209-A Üniversite Öğrencileri Araştırma Projeleri Destekleme Programı kapsamında desteklenmiştir.

PJAK TERÖR ÖRGÜTÜ İNCELEMESİ

Orkun Eren YILMAZ

Alparslan Savunma Bilimleri ve Milli Güvenlik Enstitüsü

Güvenlik Araştırmaları A.B.D

Uluslararası Güvenlik ve Terörizm Programı

Giriş

İşbu makalede, KCK yapılanmasının İran'da faaliyet gösteren kolu PJAK terör örgütü inceleme konusu yapılmıştır. Bu hedefle İran'ın sosyolojik yapısı, 20. Yüzyılın başından itibaren ülkede yaşanan etnik milliyetçi ayrılıkçı hareketler ve PJAK'ın ortaya çıkış süreci ve eylemleri tahlil edilerek İran'ın terörle mücadelesine ilişkin çıkarımlarda bulunulacaktır. İran'ın Kürdistan ostanında yaşayan Kürt nüfus Zagros dağlarında yaşayan konar göçer halk ve şehirlerde yaşayan yerleşik halk olarak ayrılmıştır. Aynı etnisiteye mensup olmalarına karşın dil ve kültür olarak ayrılan Kürt halkı homojenlikten uzak bir yapıdadır. Simko İsmail isyanı gibi nispeten cılız hareketlenmelerle bağımsızlık talepleri seslendirilmeye başlamış bu hareket zamanla büyüyerek özellikle 1946 yılında Sovyet desteğiyle kurulan Mahabad Cumhuriyeti ile önemli ilerleme kaydetmiştir. Ömrü oldukça kısa olan bu yapı Sovyetlerin desteğini çekmesiyle İran ordusu tarafından yok edilmiştir. Mahabad Cumhuriyeti'nin ortadan kaldırılmasıyla İran Kürt Demokrat Partisi (İKDP) faaliyetlerini yer altında sürdürmeye başlamıştır. Örgüt 1956'da gerçekleşen Kirmanşah isyanını organize etmiş İran hükümetince isyanın oldukça sert bir biçimde bastırılmasının ardından merkezini Kuzey Irak dağlarına taşımıştır. Takip eden yıllarda gerçekleşen İslam Devrimi sırasında İKDP, bağımsızlık umuduyla Humeyni'yi desteklemişse de devrimin ardından bu talepleri reddedilmiştir. Molla Rejimi ile İKDP arasında silahlı mücadele başlamıştır. İKDP tarafından icra edilen terör eylemleriyle mücadele eden İran hükümeti buna müteakabil örgütün üst düzey yöneticilerini suikastlarla ortadan kaldırmıştır. 1989'da Abdurrahman Kasımlı, 1992 yılında Kasımlı'nun varisi Sadık Şerefkendi öldürülmüştür. Örgütün yönetici kadrosuna vurulan ağır darbeler neticesinde örgüt silahlı faaliyetlerini askıya almak zorunda kalmıştır. Bu aşamada ortaya çıkan boşluk ise KCK yapılanması tarafından doldurularak Nisan 2004'te PJAK kurulmuştur. PJAK'ın kuruluşunda Mahabad ekolünden gelen ve İKDP'de yöneticilik yapmış isimler aktif rol oynamıştır. Örgüt kurucusu olarak addedilen Rahman Haji Ahmedî 2008 yılında Chris Kutschera'ya verdiği röportajda örgütün PKK ile ilişkisini reddetmişse de iki örgüt arasındaki organik bağ hiç şüphesizdir. Öncelikle her iki örgüt de ideolojik temelini PKK elebaşı Abdullah Öcalan'ın manifestosundan almaktadır. Keza PJAK'ın da bağlı bulunduğu şemsiye organizasyon KCK'nın sözde sözleşmesinin 11. Maddesi'nde "Koma Civaken Kurdistan (Kürdistan Toplumlar Topluluğu- Kürdistan Demokratik Toplum Konfederalizmi) kurucusu ve önderi, Abdullah Öcalan'dır. Ekolojiye ve cinsiyet özgürlüğüne dayalı demokrasinin felsefi, teorik ve stratejik kuramcısıdır." beyanı yer almaktadır. PKK ile PJAK'ın esasında aynı örgüt olduğu idari ve ideolojik yapıları gözetildiğinde şüpheye yer bırakmamaktadır. Yaratılmak istenen bağımsızlık imajının sebebi PKK'nın İran desteğini kaybetmek istememesiyle ilgilidir. İran'ın PKK ile ilişkisi de makalede detaylarıyla incelenmiştir. Makalede son olarak İran'da yaşayan Kürt nüfusun sosyolojik yapısı ve ayrılıkçı hareketlere ilgisi değerlendirilmiştir. Özellikle Molla Rejimi'nin Şii nüfusa gösterdiği iltimas ve genel idari politikaları Şii Kürt nüfusun ayrılıkçı hareketlere olan ilgisini azaltmaktadır. Bunun yanı sıra lehçe farklılıkları da önemli bir ayırım olarak karşımıza çıkmaktadır. Sünni Kürtler arasındaki dilsel bölünmüşlük Kürt fraksiyonların destek aldığı bölgeleri de belirlemektedir. Soranice konuşulan bölgede Komala ve KDP-İ daha güçlü iken PKK/PJAK Kurmanc bölgesinde hâkim durumdadır. Diğer taraftan, PKK/PJAK'a katılımların yarısından fazlasının Sünni-Kurmanc bölgesinden olması lehçe-katılım ilişkisini doğrulamaktadır. Ayrıca, Kurmanc nüfusun İran'daki Sünni Kürt nüfusun %10'u civarında olması PKK/PJAK'a katılımın Sünni-Sorani bölgesine kıyasla Sünni Kürt nüfusta ne kadar yüksek olduğunu göstermektedir. Makalenin sonuç kısmında İran'daki Kürt ayrılıkçı hareketler, PJAK'ın kuruluşu ve örgütün PKK ile bağlantısı incelenmiştir. Bölgedeki Kürt nüfusun sosyolojik eğilimleri de göz önünde bulundurularak; Suriye iç savaşının başlamasıyla beraber ilan edilen ateşkesle buzluğa bırakılan İran-PJAK çatışmasının, bölgedeki politik ve askeri gelişmeler ışığında muhtemel seyri değerlendirilmiştir.

İran’da Kürt Milliyetçi Hareketlerin Kökeni

İran’ın Kürdistan ostanı dağlar, ovalar ve şehirlere göre oldukça farklı dil ve yaşayış şekillerine sahip Kürt aşiretlerine ev sahipliği yapmaktadır. Zagros dağlarında yerleşik konar göçer aşiretlerle şehirlerde yaşayan Kürtlerin oldukça farklı ve homojenlikten uzak olduklarını söylemek mümkündür. Bu nedenle her ne kadar İran Kürtleri tabiriyle bir genelleme yapılmaya çalışılmışsa da bu farklılıklar dolayısıyla ayrılıkçı hareketleri yalnızca tek perspektiften değerlendirmek mümkün değildir. İran’da Kürt milliyetçiliği 20. yüzyılın başlarındaki Simko İsmail hareketi ile başlatılmaktadır. Simko İsmail isyanı büyük ölçüde İran’ın 19. yüzyılda yaşadığı dönüşümler ve Birinci Dünya Savaşının doğrudan ve dolaylı sonuçları ile ilişkilidir. Kürtlerin bir yanda bölgesel müttefikleri olan Osmanlı devleti bertaraf olmuş öte taraftan savaş sonunda bölgesel rakipleri olan Ermeniler ve Nasturiler büyük ölçüde saf dışı bırakılmıştır. Kürt milliyetçileri için daha küçük bir rakip olan Nasturiler, Simko İsmail tarafından 1918 yılında liderlerinin tuzağa düşürülerek öldürülmesi sonrasında Kürt milliyetçileri açısından rakip olmaktan çıkmışlardır. (Romano 2006) Simko İsmail sonrasında İran’da Kürt milliyetçiliği; İkinci Dünya Savaşı sonlarına kadar bir duraklama dönemine girmiştir. İkinci Dünya Savaşı yılları İran’daki Kürt hareketi için çok uygun koşullar sağlamıştır. (Bozbuga 2021) 1941’de Rıza Pehlevi’nin tahttan el çektilmesiyle doğan otorite boşluğunu bölgedeki Kürt aşiretleri değerlendirerek yerel güçlerini arttırmışlardır. Bu dönemde kurulan Kürdistan Diriliş Topluluğu isimli yapı bağımsız Kürdistan söylemiyle eylemlerine başlamıştır. Bu yapının 1945’te dağılmasıyla yerine İran Kürt Demokratik Partisi ikame edilmiştir. Gazi Muhammed’in kurduğu bu örgüt KDT’nin ruhani devamı niteliğindedir. Sovyetler Birliği’nin gözetimi altında faaliyetler yürüten örgüt, kuruluşundan kısa bir süre sonra yayınladığı manifesto ile İran içinde özerk otonomi talep ettiğini duyurmuştur. (Gresh 2009) İran Kürtleri’nin isyan hareketlerinin başladığı odak merkezi İran’ın Kürdistan ostanıdır. Nitekim İran’daki ilk başarılı ayrılıkçı hareket 1946’da kurulan Mahabad Cumhuriyeti’dir. Bugünkü Kürdistan ostanını içine alan yapı kısa sürede ortadan kaldırılmışsa da günümüzde İran Kürtleri arasında etkisini koruyan bir hadisedir. 1945-1946 arası dönemde Sovyetler Birliği bölgedeki Azerbaycan Türklerine ve İran Kürtlere askeri destekte bulunmuşsa da ABD’nin baskısı üzerine askerlerini kendi sınırlarına geri çekmiştir. (Koç, 2021) Nitekim bu desteğin çekilmesi Mahabad Cumhuriyeti’nin sonunu getirmiştir. İran Şahı’nın ordusuna karşı hızla yenilgiye uğrayan İKDP faaliyetlerini yeraltına taşımış 1956 tarihli Kirmanşah isyanına değin radarın altına hareket etmişlerdir. Kirmanşah isyanının oldukça sert bir şekilde bastırılmasının ardından örgüt merkezini Kuzey Irak dağlarına taşımıştır. (Gresh 2009)

1. İslam Devrimi Sonrası Çatışmalar

Takip eden yıllarda Ayetullah Humeyni önderliğinde gerçekleşen İslam Devrimi İran Kürtleri tarafından desteklenmiştir. Şah’ın devrilmesini önceleyen İKDP devrim sonrası Humeyni ile Kürt otonomisi konusunda müzakere etmişse de talepleri kabul görmemiştir. Humeyni etnik azınlık anlayışı yerine İslam çatısı altında birleşme önerisiyle gelmiş, bu durum Şii Kürtlerce desteklense de Sünni Kürtler bu argümanı reddetmiştir. Öyle ki İKDP artık İran’a bağlı olmadığını ilan ederek kendisini devrimci bir Kürt partisi olarak tanımlamaya başlamıştır. Takip eden yıllarda yeni kurulan Devrim Muhafızlarıyla İKDP militanları arasında çatışmalar başlamıştır. Söz konusu çatışmalar yıllarca devam etmiş, İslami rejimin de ayrılıkçı gruplarla mücadelede en az Şah rejimi kadar kararlı olduğu ortaya çıkmıştır. (Koç, 2021) 20. Yüzyılın sonlarına yaklaştığımız 1989 yılında İKDP lideri Abdurrahman Kasımlı Viyana’da öldürülmüş buna mütemadiyen 1992 yılında Kasımlı’nun varisi Sadık Şerefkendi de suikasta uğramıştır. (Gresh 2009)

İKDP, kısa süre içerisinde liderlik boyutunda aldığı iki büyük darbe sonucunda kısmi olarak bir pasifizasyon dönemine girmiştir. 1993 yılında liderliğe seçilen Mustafa Hicri, örgütün başında en uzun süre kalan lider olarak varlığını sürdürmektedir. Hicri liderliğinde İKDP; 1990’lı yılları, silahlı mücadele stratejisini askıya alarak geçirmiştir. Silahlı faaliyetlerini askıya alan İKDP; bu dönemde, Avrupa’daki siyasi faaliyetlere ve aynı zamanda İran içerisinde ise propaganda ve sivil toplum faaliyetlerine odaklanmıştır. 1998 yılında İKDP içerisinde, örgüt liderinin Mahabad kökenli olması gerektiği yönünde bir iddia ve itiraz ile ortaya çıkan Rıza Mahabadiyan, bir ayrışma ortamının fikrî zeminini oluşturmaya başlamıştır. Bu zemin, örgütün silahlı mücadele konusundaki pasif tavrı başta olmak üzere bir dizi itiraz ile birleşerek bir kopuş sürecini başlatmıştır. Bu süreç, 2006 yılında Mahabadiyan ve Halid Azizi öncülüğünde Kürdistan Demokrat Partisi-İran (KDP-İ) ismiyle yeni bir örgütün kurulması ile sonuçlanmıştır. Bugün itibarıyla İKDP ve KDP-İ, KJK ve Mahabad Cumhuriyeti geleneğinin esas

temsilcisi olma iddiasına sahiptir (Balcı 2022) İKDP'nin yönetim boşluğu nedeniyle silahlı eylemlerini uzunca bir süre askıya almış bunun ardından 2004 Yılında kurulan, terör örgütü PKK'nın İran kolu PJAK (Kürdistan Özgür Yaşam Partisi) Kürt ayrılıkçı hareketlerinde yeni bir ideolojiyi temsil etmeye başlamıştır. Bu örgütler arasındaki siyasi çekişme günümüzde de sürmektedir.

2. PJAK'ın ortaya çıkışı

PJAK, PKK'nın İran uzantısı olarak Nisan 2004 yılında faaliyete geçmiştir. Örgütün o dönemki elebaşı Rahman Haji Ahmedi, 1960 Mahabad doğumludur. İKDP'de uzun yıllar aktif görev alan Ahmedi 1980 yılında danışman olarak görev aldığı örgütten 1986 yılında ayrıldı. PJAK'ın yapısının anlaşılabilmesi ve söylem analizi yapılabilmesi adına Gazeteci Chris Kutschera'nın 2008 yılında, The Middle East için Ahmedi ile gerçekleştirdiği röportajı şu şekildedir:

- “PJAK herhangi bir başka Kürt siyasi örgütü müdür?”
- “Biz diğerlerinden farklıyız. Bizim kurucularımız İran'da ve Avrupa'da yaşayan Kürt öğrenci ve entelektüelleridir. Kadın ve gençlerin yoğun katılımıyla çoğu 40 yaşın altında kişilerden oluşan genç insanların partisiyiz.
- “PJAK'ın stratejik hedefleri nelerdir?”
- “Biz tüm etnik grupların haklarına kavuşacağı konfederal ve demokratik İran ve seküler, federal olmayan, cinsiyet eşitliği, din ve kültür özgürlüğü olan Kürdistan için savaşıyoruz.”
- “Bu hedeflere nasıl ulaşacaksınız?”
- “Bu hedefleri üç şekilde elde edeceğiz; potansiyel muhalif güçleri ortak platform etrafında harekete geçirirken politik ve ideolojik mücadeleyle. Biz klasik milli özgürlük hareketlerinin silahlı mücadele yöntemine inanmıyoruz. Asıl aktivitemiz insanları politik olarak harekete geçirmek. Ne var ki özgürce hareket edemediğimiz için meşru müdafaaaya başvurabiliriz. Gerillalarımız köylerdeki insanlarla konuşuyor; eğer saldırıya uğradıysalar elbette kendilerini savunmak zorundalar, ancak bu askeri fayda elde etme amacı güttüğümüz anlamına gelmiyor. Konuya açıklık getirmek adına durumumuzu silahlı mücadele ile değiştirebileceğimize inanmıyoruz.”
- “Özgürleştirilmiş alanlarınız var mı?”
- “Kandil'de, sınırın hem İran hem de Irak tarafında özgürleştirilmiş bir alanımız var. Bizim hedefimiz şehirlerin bulunduğu özgürleştirilmiş alanlara sahip olmak değil. Biz halkın bir parçasıyız ve halkın içinde yaşamak istiyoruz.”
- “Dostlarınız, müttefikleriniz var mı?”
- “Biz yeni ve genç bir organizasyonuz... Dost edinmek için bir platformumuz var ancak bu pek kolay değil. Rejime karşı olan güçler bizim müttefikimiz.”
- “İKDP ve Komala peki ?”
- “Eski anlamda İKDP ve Komala artık yok. Bu partiler bölündü ve aynı isimle birden fazla organizasyon bulunuyor. İKDP'nin bir dalı bizimle temasa geçmek istiyor. Keza Komala da birkaç farklı organizasyona bölündü, onlarla da temasımız bulunuyor.”
- “Peki ya diğer güçler ?”
- “10-20 Mayıs 2006 yılında gerçekleştirdiğimiz ikinci kongremiz esnasında İran muhalefetinin tüm güçleriyle iyi ilişkiler kurma kararı aldık. Araplarla, Belucilerle...”
- “PKK ile ilişkiniz nedir?”
- “Biz iki kardeş organizasyonuz ancak farklı Türkiye ve İran olarak farklı alanlarda aktifiz. Ne var ki Türkiye ve İran hükümetleri bize karşı ortak operasyonlar icra ediyor.
- “Bazıları PJAK'ın PKK'ya verilmiş başka bir addan ibaret olduğunu söylüyor...”
- “Biz bağımsız bir organizasyonuz, kendi programımız var, kendi taktik ve stratejilerimizi belirliyoruz. Stratejimiz PKK'dan farklı. PKK Kürt kimliğinin anayasada tanınmasını istiyor, biz konfederal, demokratik İran ve özgür Kürdistan istiyoruz.”
- “Askeri eylemleriniz nasıl organize ediliyor? Savaşçılarınız peşmerge olarak mı adlandırılıyorsunuz?”
- “PJAK 21 kişilik bir meclis, 11 koordinatör ve bir genel sekreter tarafından yönetilir. İran Kürdistanı'nı Kuzey, Merkez ve Güney olarak üç parçaya ayırdık. Her biri kendi küçük komando grubuna sahip.

Güçlerimizi peşmerge değil gerilla olarak adlandırıyoruz. Hepsi %100 profesyonel askerler. Maaş almıyorlar ve sivil hayatları, eşleri çocukları yok. Dağlarda yaşayıp köylerde propaganda faaliyetleri yürütmek gibi eylemleri bulunuyor. Biz bir yeraltı örgütüüz, gerilla sayımız bir sır. Gerillalarımız %35'i kadın aynı zamanda meclisimizde de 8 kadın temsilci bulunuyor.”

- “PUK ve KDP ile ilişkileriniz nasıl?”
- “İrak Kürdistan’ında elde edilen Kürt hükümeti ve Kürt parlamentosu başarısı ne KDP ne de PUK’a ait. Başarı Kürt milli hareketindedir. PUK ve KDP ile bağlantımız bulunmasa da onlara problem yaratmak istemiyoruz. Ne de olsa onların Türkiye ve İran ile kendi ekonomik ve politik ilişkileri var.”
- “Amerikalılarla ilişkiniz peki? ABD ziyaretinizle ilgili pek çok söylenti var”
- ABD’ye İran muhalefetine farklı organizasyonlarıyla görüşmeye gittim. Amerikan hükümetiyle temasım olmadı. Söylentiler PJAK’ı diğer muhalif güçlerden soyutlamak için ortaya atılan bir propagandadır.
- “Ya Amerikalılar sizinle temasa geçmek isteseydi?”
- “Kürt halkı ve İran muhalefetine yararına olacak her ilişkiye açığız. Ancak Amerikalıların İran üzerine bir programı yok. Ne yapacaklarını bilmiyorlar. Bir gün saldırmak istiyorlar öteki gün istemiyorlar. İran muhalefetiyle ilişkileri yok. Ancak ABD ile ilişkimiz her nasıl olursa olsun rejime karşı pozisyonumuzu değiştirmeyecek, ona karşı çıkmaya devam edeceğiz. Hedefimiz halkımızın politik ve kültürel haklarını elde etmektir.”
- “PKK’nın İranla ilişkileri niye geriye gitti?”
- Şu an Türkiye ve İran’ın ilişkileri iyi ve bu da Kürt problemine etki etti. İşbirlikleri Kürt sorunu üzerine kurulu. Neden? Çünkü Irak Kürdistanı’ndaki Kürt hükümeti Suriye’de korku yarattı.

Röportajda görüleceği üzere PJAK’ın PKK ile aynı örgüt olduğuna yönelik iddialar net bir şekilde reddedilse de iki örgüt arasındaki organik bağ hiç şüphesizdir. Öncelikle her iki örgüt de ideolojik temelini PKK elebaşı Abdullah Öcalan’ın manifestosundan almaktadır. PJAK’ın websitesinde 2011 yılında yayınlanan ve Öcalan’ın kaleme aldığı iddia edilen Demokratik Konfederalizm isimli makalede; kapitalizm hicvi ve modern devlet kavramının reddi ile demokratik konfederalizm adı verilen devletsiz bir demokrasi modeli benimsenmekte, yeşil teori ve feminizm örgüt ideolojisinin yapı taşları olarak lanse edilmektedir. Keza PJAK’ın da bağlı bulunduğu şemsiye organizasyon KCK’nın sözde sözleşmesinin 11. Maddesi’nde “Koma Civaken Kurdistan (Kürdistan Toplumlar Topluluğu- Kürdistan Demokratik Toplum Konfederalizmi) kurucusu ve önderi, Abdullah Öcalan’dır. Ekolojiye ve cinsiyet özgürlüğüne dayalı demokrasinin felsefi, teorik ve stratejik kuramcısıdır.” beyanı yer almaktadır. PKK ile PJAK’ın arasında aynı örgüt olduğu idari ve ideolojik yapıları gözetildiğinde şüpheye yer bırakmamaktadır. Peki yaratılmak istenen bağımsızlık imajının sebebi nedir? Bu durum esasında PKK’nın İran desteğini kaybetmek istememesiyle ilgilidir. İran’ın PKK ile yakın politik bağları bulunmaktadır. İlk olarak 1989 Yılında PKK’ya İran’da ofis açma olanağı tanınmış, Suriye’deki PKK’lıların Irak ve İran’daki kamplara geçebilmeleri için İran’dan Suriye’ye Türk hava sahasını kullanarak Lübnan’daki sivillere yardım malzemesi götüren uçaklarla taşındıkları ifade edilmektedir. Bu sayede İran, PKK’yı Türkiye’ye karşı örtülü bir saldırı aracı olarak kullanırken, uluslararası alanda da herhangi bir sorumluluk üstlenmeme gayretinde olmuştur. (Tümlü 2022) O dönem içerisinde İran’ın PKK’ya sağladığı destek çerçevesinde Urumiye’nin kuzeyinde Uceneviye’de bir PKK kampının açıldığı, açılan kampta sürekli 25 kadar PKK teröristinin bulunduğu ve burada teröristlerin eğitim alarak Türkiye’ye geçtikleri ifade edilmektedir. Ayrıca PKK terör örgütünün İran’da iki tane telsiz istasyonu ve Selvana, Rezhan ve Ziveh bölgelerinde çok sayıda üs bölgesi ve kamplar kurduğu belirtilmektedir. Her ne kadar Tahran yönetimi her defasında PKK terör örgütünü desteklemediğini iddia etse de İran topraklarında elli civarı eğitim kampında Devrim Muhafızı subaylar tarafından her sene yaklaşık 1200 PKK’lı teröriste eğitimler verildiği, bu kamplarda eğitim alan çok sayıda teröristin İran uçaklarıyla taşındığı ve Türkiye’de çeşitli eylemler gerçekleştirildiği ifade edilmektedir. Ayrıca İran’ın 1995-1999 yılları arası dönem içerisinde PKK terör örgütüne 900.000 dolar maddi yardımda bulunduğu kaydedilmektedir (Tümlü 2022) (Grogan t.y.) İKDP ve Komala’nın İran hükümeti tarafından etkisizleştirilmesiyle doğan siyasi boşlukta İran Kürtleri arasında popülerliği artan PKK, özellikle 1999’da Abdullah Öcalan’ın Türkiye’ye getirilmesi sonrasında büyük çaplı gösteriler organize etmiş, İran Kürtleri içindeki desteğini pekiştirmiştir. PKK, İran’ın desteğini yitirmeden bölgedeki ayrılıkçı Kürtleri organize etmek için PJAK maskesi takılmaya çalışılmıştır.

Her ne kadar bu girişim hedeflenen saike ulaşmada başarısız olsa da İran'ın PKK'ya yönelik ikircikli tavrı devam etmiştir. Zaman zaman PKK'ya karşı Türkiye ile işbirliği mesajı verilmeye devam edilse de (Usta 2022) bölücü terör örgütünün faaliyetleri zaman zaman desteklenmeye devam edilmektedir.

2004-2011 arasında oldukça aktif olan PJAK, İran-Irak sınırında pek çok terör eylemi icra etmiştir. Eylül 2011'de, 22 PJAK militanın öldürüldüğü topçu atışının ardından örgüt tarafından ateşkes talebinde bulunmuş, talebin İran tarafından da kabulüyle taraflar resmen ateşkes ilan etmiştir. (Hijazi 2011) Ateşkesin ardından nadiren çatışmalar meydana gelse de tansiyon büyük oranda azalmıştır. Bunda İran'ın anti terör operasyonlarında sağladığı başarı, Suriye iç savaşı ve Türkiye'nin terör örgütü PKK ile mücadelesini sınırlarından dışarı, Kuzey Irak'a taşınması gibi nedenler öne sürülebilir.

3. Kürt Milliyetçiliği ve Terörün Sosyolojisi

Şii Kürtler politik Kürt kimliğinden uzak durmaktadırlar. Şii Kürtlerin Kürt etno-milliyetçiliğinden uzak durduklarına ilişkin delilleri; İran'daki 1920, 1946 ve 1978 Kürt hareketlerine Şii Kürtlerin katılmaması, Kürt örgütlerindeki sayılarının yok derecede az olması ve Öcalan'ın Türkiye getirilmesi veya Kobani kuşatması sebebiyle İran'daki Sünni Kürt bölgelerinde yaşanan gösterilerin benzerlerinin Şii Kürt bölgelerinde gerçekleşmemesi gibi başlıklarda sıralayabiliriz. İran'da Sünni Kürtlere kıyasla daha az "dışlama"ya maruz kalan Şii Kürtlerin Kürt etno-milliyetçiliğinden uzak durmalarının bu konudaki literatürdeki bulgularla uyumlu olduğu görülmektedir (Bozbuga 2021) Kürt kimliğini sahiplenme düzeyi dikkate alındığında çekirdek Kürt grubunu Kurmanci ve Soranice konuşan Sünni Kürtler oluşturmaktadır. Sünni olmayan Kurmanclar (Horasan Kürtleri) ile Şii olan güney lehçeleri konuşulan bölgelerde politik Kürt kimliği oldukça zayıftır. Hatta "Kürt" tabiri yerine "Kord" tabiri ile kendini ifade ederek Kürt grubu içinde olmadığını göstermeye çalışan Şii Kürtler de bulunmaktadır. Örnek olarak İranlı sanatçı Sohrab Pournazeri "Ben Kirmanşahlı Kordum, Kürt değilim" diyerek kendisinin Kürt olmadığını söylemiştir. Diğer taraftan Sünni Kürtlerin İran devlet yönetiminde etkileri oldukça zayıf iken Şii Kürtlerin etkinliği çok daha yüksektir. Şii Kürtlerden olduğu bilinen kişiler arasında oldukça etkili kişiler bulunmaktadır. (Bozbuga 2021)

Sünni Kürtler arasındaki dilsel bölünmüşlük Kürt fraksiyonların destek aldığı bölgeleri de belirlemektedir. Soranice konuşulan bölgede Komala ve KDP-İ daha güçlü iken PKK/PJAK Kurmanc bölgesinde hakim durumdadır. Diğer taraftan, PKK/PJAK'a katılımların yarısından fazlasının Sünni-Kurmanc bölgesinden olması lehçe-katılım ilişkisini doğrulamaktadır. Ayrıca, Kurmanc nüfusun İran'daki Sünni Kürt nüfusun %10'u civarında olması PKK/PJAK'a katılımın Sünni-Sorani bölgesine kıyasla Sünni Kürt nüfusta ne kadar yüksek olduğunu göstermektedir. (Bozbuga 2021)

Kürt örgütlerinin bölgesel etkinliğini belirleyen unsurlardan biri de dinsel ve dilsel yakınlıktır. Kürtlerin birbirlerinden farklı lehçelerde konuşmaları, yaşadıkları ülkelerdeki alfabelerin birbirinden farklı olması gibi nedenler Kürtlerin ilişkilerini sınırlandırmaktadır. Batı Azerbaycan eyaletinde Kurmanci konuşan Sünni Kürtler aynı lehçeyi konuştukları ve aynı mezhepten oldukları Türkiye'deki Kürtlerin uzantısı olarak algılanmaktadır. Bu bölgedeki Kürtler PKK'nın uzantısı PJAK'a en güçlü desteği veren bölge durumundadır. PKK/KCK çizgisindeki örgütlere katılımın en yoğun olduğu bölgelerin doğurganlık oranı ve nüfus artış hızının daha yüksek olduğu Sünni Kurmanc bölgesinden olması, nüfus artışı daha yüksek olan bölgelerden silahlı militan gruplara katılımın daha yüksek olduğuna ilişkin hipotezi bu çalışma bağlamında doğrulanmaktadır. Ancak, doğurganlık oranı ve nüfus artış hızı yüksek olan Soranice konuşulan bölgelerden yüksek olmayan katılım bu hipoteze ilişkin soru işaretleri doğurmaktadır. Bu durum, Kurmanci etkisinin yanında çatışma yaşanan coğrafyaya yakınlık gibi faktörleri de dikkate almamız gerektiğini hatırlatmaktadır. Diğer taraftan Kürt hareketinin görece zayıflığının bir diğer nedeninin de İran Kürtlerinin nüfus dinamiği olabileceği değerlendirilmektedir. İran'daki Kürtlerin nüfus artış hızı İran ortalamasının altında veya İran ortalaması civarındadır. Bu artış oranları İran'daki Kürt nüfusunun oransal olarak uzun vadede aynı kalması veya küçülmesi anlamına gelecektir. İran'daki Kürt oranının düşmesinin ise Kürt hareketi açısından bir zayıflık olacağı açıktır. Bu bağlamda İran'daki Kürt nüfusunda doğurganlık oranının yenileme oranının dahi altında olması etno-milliyetçi hareketlerin temel dinamiklerinden birini oluşturan "nüfus büyüklüğü" faktörünün İran'daki Kürt hareketi için negatif bir unsur olacağı açıktır.(Bozbuga 2021)

Sonuç

İran, coğrafyası ve etnik yapısıyla oldukça kozmopolit bir diyardır. Bu etnik çeşitliliğin içinde ülkenin Kuzey'inde bulunan Kürtler kayda değer bir nüfus payına sahiptir. 20. Yüzyılın başlarından itibaren Kürt

milliyetçisi bağımsızlık hareketleri İran'da aktif olarak icra edilmişse de başarı elde edilememiştir. 2. Dünya Savaşı'nın ardından İran'ın kuzeyine asker çıkartan SSCB, bölgedeki etnik grupları destekleyerek İran hükümetini zayıflatmayı hedeflemiştir. Sovyet desteğini arkasına alan İran Kürtleri 1946'da Mahabad Cumhuriyeti adıyla bağımsızlıklarını ilan etmiştir. SSCB'nin bölgeden çekilmesiyle korunaksız kalan yapı kısa sürede ortadan kaldırılmıştır. Mahabad Cumhuriyeti'nin ruhani devamı olarak kurulan İran Kürt Demokratik Partisi, Kürt Bağımsızlık hareketinin yeni temsilcisi olmuştur. İKDP ve İran arasında uzun yıllar süren kanlı çatışmalar yaşanmış 1979'da yaşanan İslam Devrimi ayrılıkçı Kürtler için yeni bir umut ışığı olmuştur. Ne var ki Humeyni hükümeti Şah'ı aratmamış, ayrılıkçı Kürtlerle oldukça sert bir şekilde mücadele edilmiştir. 20. Yüzyıl'ın sonlarında İKDP fevkalade zayıflatılmış, üst düzey yöneticileri öldürülmüştür. Nihayetinde örgütün eylem icra edecek gücü kalmadığı için pasivize olmuştur. Bu aşamada siyasi bir boşluk oluştuğunu fark eden PKK, bölgedeki Sünni Kürtleri demokratik konfederasyon kurma vaadiyle organize ederek PJAK maskesi altında faaliyetlerine başlamıştır. Esasında Türkiye'ye karşı kullanmak üzere PKK ile yakın ilişkileri olan İran, İKDP meselesini ardında bıraktıktan kısa bir süre sonra uzun yıllar beslediği örgüt tarafından vurulmaya başlamıştır. KCK yapılanması altında tek şemsiye altında buluşan PJAK, PKK ve PYD birbiriyle organik bağları bulunan terör örgütleridir. PJAK, faaliyete başladığı 2004'ten 2011 yılına kadar İran'a oldukça büyük kayıplar verdimiş pek çok kanlı terör eylemine imza atmıştır. Ne var ki 2011 yılında başlayan Suriye iç savaşında menfaatleri paralel hale gelen İran ve PJAK ateşkes ilan etmiş, odak Suriye'nin kuzeyine kaymıştır. Halen PJAK ve İran arasında küçük çaplı çatışmalar yaşansa da PJAK militanlarıyla ve envanterinin büyük oranda Suriye'de bulunan PYD'ye kaydırılması nedeniyle çatışmalar eski tansiyonunu yitirmiştir. Araştırmada, İran'ın basın politikaları dolayısıyla birinci elden kaynak bulmanın oldukça zor olduğu PJAK terör örgütüne ilişkin nitel araştırma metoduyla elde edilen sınırlı veriler detaylarıyla incelenmiş, inceleme sonuçları işbu makalede yazıya dökülmüştür. Eldeki veriler ışığında; gelecekte Suriye iç savaşının sona ermesi halinde PJAK ve İran arasındaki çatışmaların yeniden başlaması kuvvetle muhtemeldir, Irak'ın kuzeyindeki PKK inlerini yok etmek için Türkiye'nin yürüttüğü operasyonlar da İran-PJAK çatışmasının geleceği açısından önemlidir. Örgütün lojistik ağında aslan payını alan bölgelerden PKK'nın temizlenmesi halinde PJAK'ın İran'da yeniden faaliyete geçmesi bir hayli zorlaşacaktır. İran Cumhurbaşkanı Reyisi'nin yakın geçmişte Türkiye'ye gerçekleştirdiği ziyarette terörle mücadelede iş birliğine hazırız mesajı da bunun öngörüldüğüne delalettir.

Kaynakça

- Koç, E. (2021). "Fluctuating Relations Between Iran and The Iraqi Kurdistan Regional Government Since 1958. *İğdir Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* S.27 (s. 304-319). içinde
- Kutschera, C. (2008). Strategic fight for a confederal Iran. *Middle East*, 20-21.
- Anonim. 2011. "Turkey: Turkish, Iranian ministers meet to "coordinate fight against Kurds." *Adnkronos International*, Ekim 21.
- Balcı, Çağatay. 2022. "İran Kürt Siyasi Hareketinde Öncü Aktör Olarak İran Kürdistan Demokrat Partisi". *Ulusa: Uluslararası Çalışmalar Dergisi*, 18-32.
- Bozbuga, Rasim. 2021. "İran'da Kürtler ve Kürt Milliyetçiliği". *İran Çalışmaları Dergisi* 5(2):543-71. doi: 10.33201/iranian.972497.
- Gresh, Geoffrey. 2009. "Iranian Kurds in an Age of Globalisation". *Iran and the Caucasus* 13(1):187-96. doi: 10.1163/160984909X12476379008241.
- Grogan, Michael S. t.y. "NATIONAL SECURITY IMPERATIVES AND THE NEOREALIST STATE: IRAN AND REALPOLITIK".
- Hijazi, İhsan. 2011. "KURDISH REBELS ANNOUNCE CEASEFIRE WITH IRAN". *Middle East Reporter*, Eylül 5.
- Romano, David. 2006. *The Kurdish nationalist movement: opportunity, mobilization, and identity*. Cambridge, UK ; New York: Cambridge University Press.
- Tümlü, Fatih. 2022. "DEVLET DESTEKLİ ULUSLARARASI TERÖRİZM: İRAN VE PKK TERÖR ÖRGÜTÜ İLİŞKİSİ".
- Usta, Betül. 2022. "TERÖR ÖRGÜTLERİNİN FARKLI İSİMLERİ OLSA DA BUNLARA KARŞI ORTAK MÜCADELE ETMELİYİZ". *Sabah*, Temmuz 2022.

TÜRKİYEDE BASİT USUL VERGİLENDİRMENİN VERGİ ADALETİ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Enes SARI

Hitit Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Maliye Anabilim Dalı, enes_sari_05@hotmail.com

Orcid ID: <https://orcid.org/0000-0003-3984-6620>

Özet

Kamu harcamalarının başlıca finansman kaynağı vergilerdir. Vergilerin ülke içerisinde adaletli ve dengeli dağıtımı da devletin önemli görevlerinden biridir. Türkiye’de uygulama alanı bulan gerçek usule tabi şahıs işletmeleri ile tüzel kişiliğe haiz sermaye şirketlerinin ticari kazançlarının vergilemesinde, basit usule tabi olan mükelleflerin vergileme sistemi ile karşılaştırılarak oluşan vergi yükünün belli bir kesim üzerinde yük oluşturabilmektedir. Basit usule tabi mükelleflerin sayılarının bir hayli fazla olması da vergilemede adalet açısından dikkate değer bir konudur. Basit usul vergilemenin olumsuzlukları ve bazı sektörler için basit usulün genel ve özel şartlarını taşıyıcılar bile kesinlikle gerçek usule tabi vergilendirilmeye tabi olunması gerekliliğine değinilmiştir. Basit usulün şartlarının zorlaştırılmaması takip ve denetimlerinin arttırılmaması durumunda gerek vergi gelirlerinde azalma oluştururken gerekse de adalet açısından vergi yükü gerçek usule tabi olanların üzerinde kalacaktır.

Bu durumun farkında olan mükelleflerde vergilemede kaçınmak, kaçırmak mevzuat ve yasadışı yollara yönelebilir. Yapılan çalışmalar çerçevesinde Türkiye’nin vergilemede adaletin sağlanmasında başarısız olduğunu tespit eden çalışmalar mevcuttur. Basit usulün bazı meslek grupları için vergilemede adaletsizliğe ivme kazandırıldığı aşikardır.

Anahtar kelimeler: Vergi, Basit Usul, Gerçek Usul, Vergilemede Adalet.

JEL Sınıflandırması: H20

EVALUATION OF SIMPLE PROCEDURE TAXATION IN TURKEY IN TERMS OF TAX JUSTICE

Abstract

The main source of financing for public expenditures is taxes. Fair and balanced distribution of taxes within the country is also one of the important duties of the state. In the taxation of commercial profits of sole proprietorships subject to the real procedure and capital companies with legal entity, which have found application in Turkey, the tax burden created by comparing it with the taxation system of taxpayers subject to the simple procedure may create a burden on a certain segment. The fact that the number of taxpayers subject to the simple procedure is quite high is also a noteworthy issue in terms of justice in taxation. The disadvantages of simple procedure taxation and the necessity for some sectors to be subject to real procedure taxation, even if they meet the general and special conditions of simple procedure, are mentioned. If the conditions of the simple procedure are not made more difficult and the follow-up and inspections are not increased, there will be a decrease in tax revenues and the tax burden will remain on those subject to the real procedure in terms of justice.

Taxpayers who are aware of this situation may resort to illegal ways to avoid or evade taxation. Within the framework of the studies conducted, there are studies that have determined that Turkey has failed to ensure justice in taxation. It is obvious that the simple procedure accelerates injustice in taxation for some professional groups.

Key words: Tax, Simple Procedure, Real Procedure, Justice in Taxation.

JEL Classification: H20

Giriş

Hayatın doğal akışı ve dünyanın gidişatıyla birlikte gerek olağan dönemlerde gerekse de deprem, sel, yangın, Covid-19 gibi salgın hastalıkların olduğu olağanüstü dönemlerde yapılan araştırmalar gösteriyor ki kamu harcamaları her geçen yıl artış eğiliminde olduğu görülmektedir. Birçok ülke için artan bu kamu harcamalarını karşılamada başlıca finans kaynağı olarak vergilerin geldiği söylenebilir. Özellikle az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin petrol, gaz, ihracat, üretim, otomobil sektörü vs. büyük gelir kaynağına sahip olmayan ülkelerde artan kamu harcamalarını karşılamada en büyük kaynak vergilerle sağlanmaktadır. Alınan kaynakların, vergilerin kamu harcamalarını karşılamada yetersiz kalması durumunda da borçlanmanın kaçınılmaz bir unsur olduğu da dikkate değer bir unsurdur.

Türkiye ve diğer ülkeler vergileri adaletli ve dengeli bir şekilde dağıtarak gerek adaleti sağlamada gerekse de herkesin ödeme gücüne göre vergi almayı ve bu sayede yine gelir dağılımında adaleti sağlamada da önem teşkil eden bir konudur. Türkiye’de de bu şekilde herkesin mali gücüne göre vergi alınması gerektiğiyle ilgili bazı meslek grupları ile ilgili muafiyetler istisnalar ve kolaylıklar getirmiştir.¹

Uygulama sırasında vergilemede en büyük kolaylıklardan biri olan basit usule tabi vergileme sistemi gelmektedir. Basit usul vergilendirmenin gerçek usule tabi gelir vergisi mükellefleri ile tüzel kişiliğe haiz kurumlar vergisi mükelleflerin analizi yapılacak ve bu sayede vergilemede adalet kavramı ile değerlendirmeler ve çıkarımlarda bulunulacaktır.

Vergi, devlet kamu harcamalarını finanse etmek amacıyla gerçek ve tüzel kişilerden cebir yoluyla yani egemenlik gücünü kullanarak kesin olarak aldığı karşılıksız parasal tutarlardır.

Vergi yükünün adaletli ve dengeli bir şekilde dağıtımı, toplumun vergi sistemine karşı güvenilir ve başarılı olduğuna kanaat getirmesiyle başlanabilir. Türkiye’de de vergilemede adalet kavramı son derece önem arz eden bir konudur. Vergilemede adalet kavramı maliye politikalarının son derece mühim sosyal görevlerinden biridir.

Araştırmada her bölümünün sonunda vergilemede adalet kavramı ile bağı ve değerlendirilmesi yapılmayacak öncelikle gerçek usulde vergilendirme aşaması daha sonra basit usulde vergilendirme aşaması son aşamada ise vergilemede adalet bölümleri incelenecek değerlendirme ve sonuç kısmında ise karşılaştırmalar yapılarak ulaşılan sonuç ve önerilerde bulunulacaktır.

1. GELİR VERGİSİNE TABİ ŞAHİS ŞİRKETLERİ İLE KURUMLAR VERGİSİNE TABİ SERMAYE ŞİRKETLERİNDE VERGİLENDİRME

İşletmeler tüzel kişiliğe haiz sermaye şirketi ya da gerçek usule haiz şahıs işletmesi şeklinde açılış ve kuruluşu yapıldıktan sonra faaliyete başlarlar. Tüzel kişiliğe sahip sermaye şirketleri limited şirket, anonim şirket, paylı komandit şirket işletmelerdir. Gerçek usule tabi işletmeler ise adi komandit şirket ve kollektif şirket şeklinde genellikle şahıs işletmelerinden oluşur.

Gerek sermaye şirketlerinde gerekse de şahıs şirketlerde kuruluşun ve açılışın yapıldığı ayı takip eden aydan itibaren vergilendirilmeye başlanır. Başlıca vergi türleri aşağıda başlıklar halinde sıralanacaktır.

1.1. KDV Beyannamesi

KDV beyannamesi mükelleflerin, devletin belirlediği oranlarda, satılan mal ve hizmetten elde edilen gelir üzerinden ne kadar vergi ödemekle yükümlü olduklarını devlete bildirmesidir.

KDV beyannamesini örnekler ile açıklayacak olursak örneğin Ocakta ayında açılış kuruluşu yapılan bir sermaye şirketi ya da şahıs işletmesi şubat ayının 28. Günü akşamına kadar KDV beyannamesini verip ödemesi gerekmektedir.² Gerek sermaye şirketleri için gerekse de şahıs işletmeleri için KDV beyanname verme ve ödeme süreleri bu şekilde olup bazı sektörlerde KDV beyannamesinin aylık değil üçer aylık dönemlerde beyan edilip ödendiği uygulamalar da mevcuttur.³ Şahıs işletmelerinde, yeni açılış yapılan bir işletme için işletme defteri tutulmakta olup istek dahilinde bilanço usule tabi yasal defterlerin tutulması da mümkündür.

Yeni mükellefiyet açılış yapan ve işletme defterine tabi olan firmaların bazı meslek grupları için örneğin yük taşımacılığı yapan nakliyeciler mükellefler KDV beyannamesinin verme ve ödeme yükümlülüğünü üç

¹ AY, m.73

² TÜRMOB:23.12.2022 tarih ve 182-1 sayı.

³ MB:25.10.1984 tarih ve 3065 sayı. KATMA DEĞER VERGİSİ GENEL UYGULAMA TEBLİĞİ

ayda bir yani OCAK, ŞUBAT ve MART ayına ait KDV beyannamesini NİSAN ayının 28. Günü akşamına kadar NİSAN, MAYIS, HAZİRAN ayına ait KDV beyannamesini TEMMUZ ayının 28. Günü akşamına kadar TEMMUZ, AĞUSTOS, EYLÜL ayına ait KDV beyannamesini EKİM ayının 28. Günü akşamına kadar EKİM, KASIM, ARALIK ayına ait KDV beyannamesini OCAK ayının 28. Günü akşamına kadar bildirilip ödenmesi gerekmektedir.⁴

KDV beyannamesini bildiren işletmeler ve şirketler ister KDV ödemesi olsun isterse olmasın KDV beyannamesinin gönderilmesinden dolayı damga vergisi ödemek zorundadırlar. Bu tutar kar zarar veya tutara bakılmaksızın sabittir. Her yıl damga vergisinin tutarı belirlenmektedir. Bu tutar 2023 yılı için 194,60 TL olarak belirlenmiştir.⁵

KDV beyannamesine son zamanlarda uygulaması arttırılan tevkifatlı KDV durumu yaygınlaşmış olmaktadır. Devlet KDV'nin alıcı ve satıcı arasında bölüşmesine alıcının kendisine düşen kısmı direkt ödenmesini istemektedir.

Yapılan bu tevkifatlı KDV'de KDV2 beyannamesi ile bildirilmesi gerekmektedir.⁶ KDV'deki tevkifat durumları sektörden sektöre değişiklik göstermektedir. Tevkifat uygulaması alt limit 2023 yılı belirlenen tutar 2.000,00 TL'dir. Bu tutar dahil üzeri tevkifata konu satışlarda faturalandırma tevkifatlı kesilmesi gerekmektedir. İki bin TL'nin altında bir satış söz konusu olduğunda KDV'nin tevkifatlı olması gerekmez. Örneğin demir çelikte %50 nakliyede %20 gibi vs. sektörlerde değişik oranlarda tevkifat uygulaması bulunmaktadır.⁷

Örnek verilecek olunursa 10.000,00 TL + %20 KDV nakliye faturası kesilmesi durumunda;

Matrah: 10.000,00TL

KDV: 10.000,00*0,20 = 2.000,00TL

TEVKİFAT: 2.000,00*0,20 = 400TL

ÖDENECEK TUTAR = 11.600,00TL'dir.

Nakliyecilerde KDV %20'dir tevkifata tabi bir satış gerçekleştiği için iki bin TL geçen bir satış olduğu için tevkifatlı fatura kesilmiş, alıcı KDV'nin yüzde yirmisini dörtyüz TL'yi KDV2 beyannamesi ile bildirilmesi ve ödemesi gerekmektedir. KDV2 beyannamesi, beyannameye ilişkin bir alış olmaması durumunda verilmesi gerekmemektedir. KDV1 beyannamesi boş da olsa verilmesi gerekirken KDV2 yalnızca tevkifatlı alışa ilişkin verilmesi gerekir. KDV2 de verilmesi durumunda damga vergisi yine 2023 yılı için 194,60 TL ödemesi gerekmektedir.⁸

1.2. Muhtasar Beyanname

Muhtasar beyanname, gelir vergisine ilişkin beyan türlerinden bir tanesidir. Gelir Vergisi Kanununun 84. maddesine göre ise işverenler veya vergi tevkifatı yapan diğer kişiler tarafından kesilen vergi matrahlarının toplu olarak vergi dairesine bildirme işlemidir (Rüstemoğlu, 2023).

Muhtasar beyannamesi işveren ya da vergi tevkifatı yapan kişilerin vergi matrahlarını toplu olarak vergi dairesine bildirmesi işlemine verilen isimdir. Bu işlemde verginin ödemesi vergi borçlusu tarafından değil vergi sorumlusu tarafından ödenir. Vergi sorumlusu başkasının vergi borcunu ödemekle yükümlü olan tarafa verilen isimdir.

Vergi borçlusunun bağlı olduğu kurum ya da kuruluş vergi sorumlusu niteliğindedir. Vergi borçlusuna (çalışana) ödemeler yapılma aşamasındayken vergi sorumlusu (işveren) matrahları ve toplam değerleri muhtasar beyanname olarak düzenler ve vergi dairesine teslim eder (İşbaşı, 2019).

Sermaye şirketlerinin veya şahıs işletmelerinin işyerinin, ofisinin, fabrikasının vb. işi ile ilgili yerin kira olduğu varsayımı altında düşünülürse kiralanan yer için kiraya veren tarafın vergi mükellefi olması durumunda kiralanan yer için fatura kesilmesi gerekmektedir. Kiralanan yer için fatura kesildiği zaman işletme sahibi stopaj ödemesi yapması gerekmemektedir.⁹ Fakat kiraya veren kişinin vergi mükellefiyetinin olmaması durumunda ise kiracı işletme aylık stopaj ödemesi yapmak zorundadır. Hazırlanan kira sözleşmesindeki tutar net kabul edilir bu sözleşmeye dayanılarak brüt tutarına ulaşılarak muhtasar

⁴ KATMA DEĞER VERGİSİ KANUNU, m.39

⁵ RG:30.12.2022 tarih ve 32059 sayılı. Damga vergisi kanunu genel tebliği, no:67

⁶ RG:14.04.2012 tarih ve 28264 sayılı. Katma değer vergisi genel tebliği, no:117

⁷ MB:25.10.1984 tarih ve 3065 sayılı. KATMA DEĞER VERGİSİ GENEL UYGULAMA TEBLİĞİ

⁸ RG:30.12.2022 tarih ve 32059 sayılı. Damga vergisi kanunu genel tebliği, no:67

⁹ GVK, m.78

beyanname ile stopaj ödemesi gerçekleştirilir.¹⁰

Örnek verilecek olunursa kira sözleşmesinde aylık kira ödemesi 20.000,00 TL olan bir sermaye şirketinin ya da şahıs işletmesinin stopajı şu şekilde hesaplanmaktadır.

$20.000,00/0,80=25.000,00$ TL kiranın brüt tutarına ulaşılmaktadır.

$25.000,00 \times 0,20=5.000,00$ TL aylık kiralanan yer için stopaj ödemesi gerekmektedir.

İşçi çalıştırmayan işletmeler sadece kiradan dolayı muhtasar beyanname veriyorlar ise bu hususta yine devlet işçi çalıştırmadığı varsayımı ile muhtasar beyannameyi verme ve ödeme dönemlerini ister aylık isterse de üçer aylık dönemlerde vermelerine imkan sunmaktadır.¹¹ KDV beyannamesinde olduğu gibi muhtasar beyanname verilmesi durumunda da damga vergisi vermekle yükümlüdür. Bu tutar 2023 yılı için 230,70TL olarak belirlenmiştir. Yukarıdaki örnekte belirtildiği gibi muhtasar beyannamenin aylık verilmesi durumunda 5.000,00 TL stopaj + 230,70 TL damga vergisi verirken üçer aylık dönemler halinde verilmesi durumunda ise 15.000,00 TL + 230,70 TL damga vergisi vermektedir.¹²

İşçi çalıştırılması durumunda ise muhtasar beyannamenin üçer aylık dönemlerde verilmesi mümkün değildir bu hususta aylık verilecektir. İşçi çalıştıran işletme varsa kiradan dolayı stopajı veya asgari ücretlinin üzerinde çalışan personelleri için yine ilgili vergilerin kesintileri yapıp muhtasar beyanname ile ödenmesi gerekmektedir.¹³

1.3. Geçici Vergi

Yılmaz (2010)'a göre; geçici vergiye tabi olanlar, gerçek usulde vergilendirilen ticari kazanç sahipleri ile serbest meslek erbabıdır. Ticari kazanç ve serbest meslek kazancı sahipleri, ödedikleri geçici vergileri yıllık beyanname üzerinden hesaplanan vergiden düşer. Geçici vergi, ocak ayından itibaren 3'er aylık dönemlerle ödenir. Geçici vergi 3 aylık dönemi izleyen ikinci ayın en geç 17. günü akşamına kadar vergi dairesine beyan edilir ve 17. gün akşamına kadar ödenir.¹⁴

Gerek sermaye şirketlerinde gerekse de şahıs işletmelerinde devlet vergi alacağını enflasyon etkilerinden korumak adına alacağı vergiyi peşin olarak tahsil etmesine olanak vermesi için geçici vergi adı altında vergi alınmaktadır.¹⁵ Sermaye şirketleri için kurum geçici vergi şahıs işletmelerinde ise gelir geçici vergi şeklinde daha önceden dört dönem şeklinde alınan geçici vergi yapılan düzenlemelerle dördüncü dönem kaldırılmış olup üç dönem de geçici vergi beyannamesi verilmektedir.¹⁶

Ocak, şubat, mart ayına ait geçici vergi beyannamesini mayıs ayının 17. günü akşamına kadar nisan, mayıs, haziran ayına ait geçici vergi beyannamesini ağustos ayının 17. Günü akşamına kadar temmuz, ağustos, eylül ayına ait geçici vergi beyannamesini Kasım ayının 17. Günü akşamına kadar bildirilip ödenmesi gerekmektedir.

Gelir vergisi artan oranlı bir vergidir. %15'den başlayarak dilimlerde %40'a kadar çıkmaktadır. Kurumlar vergisi ile sabit oranlı olup %25'dir bu tutarlar ve oranlar yıl içinde ve yılbaşında değişiklikler yapılmaktadır. Geçici vergide gelir vergisi mükellefleri yani şahıs işletmeleri kar etmeleri durumunda %15 sabit geçici vergisi ödemektedir.¹⁷ Kurumlar vergisi de sermaye şirketlerinde karları üzerinden 2023 yılı için üçüncü dönemde %25 geçici vergi ödemesi yapması gerekmektedir.¹⁸

Örnek verecek olursak Üç aylık dönemde 10.000,00 TL kar elde eden firma sermaye şirketi için %25 i olan 2.500,00 TL geçici vergi ödemesi yaparken şahıs işletmesinde %15'i olan 1.500,00 TL geçici vergi ödemesi yapmaktadır.

Karın ne kadar çok ya da az çıkması veya işletmenin zarar halinde dönemi bitirmesi halinde geçici vergi beyannamesi verilmesi durumunda KDV ve muhtasar da olduğu gibi damga vergisi vermesi gerekmektedir. Bu tutar 2023 yılı için 303,10 TL'dir.¹⁹

¹⁰GVK, m.94

¹¹ GVK, m.99

¹² RG:30.12.2022 tarih ve 32059 sayılı. Damga vergisi kanunu genel tebliği, no:67

¹³ GVK, m.98

¹⁴ GVK, m.120 & KVK, m.32

¹⁵ H. Hüseyin BAYRAKLI, "Geçici Vergi Kavramı ve Vergi Adaleti Açısından Önemi", AKÜ. İİBF. Dergisi, Cilt I, Sayı:2, Aralık 1999, s.125.131

¹⁶ RG:26.10.2021 tarih ve 31640 sayılı. Vergi Usul Kanunu İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, no:7338

¹⁷GVK, m.120

¹⁸ KVK, no.32

¹⁹ RG:30.12.2022 tarih ve 32059 sayılı. Damga vergisi kanunu genel tebliği, no:67

1.4. Yıllık Gelir ve Kurumlar Vergisi

Gerçek kişilerin bir yıl boyunca elde ettikleri gelir ve kazançları üzerinden alınan vergilerdir. Gelir üzerinden alınan vergiler, vergiler içerisinde önemli bir paya sahiptir. Gelirlerin beyanın kontrolü ve takibi önemlidir. Bu hususlara dikkat edildiği sürece vergi gelirlerinden en büyük pay gelir vergilerinden sağlanır. Gelir üzerinden alınan vergiler iki şekilde incelenir. Bunlar, Gelir Vergileri ve Kurumlar Vergileridir (Milli Eğitim Bakanlığı, 2011:25).

Kurumlar vergisi bir kurumun bir yıl içerisinde elde ettiği kazançtan alınan vergiye verilen isimdir. Sadece yasal olarak kurum statüsünde yer alanlar bu vergiyi ödemekle yükümlüdür. Şahıs şirketi olmayan şirketler kurumlar vergisi ödemelidir. Şahıs şirketleri kurumlar vergisi ödemek zorunda değildir. Kurumlar vergisi mükellefleri bütün kazançları için tek bir beyanname sunar (İşbaşı, 2019).

Kurumlar vergisine tabi sermaye şirketleri ve gelir vergisine tabi şahıs işletmeleri yıllık kazançları üzerinden vergilendirilmektedir. Yıllık Gelir vergisine tabi şahıs işletmelerinde artan oranlı dilim usulü²⁰ kullanılmakta olup %15'den %40'a kadar çıkan kar durumlarına göre artan bir vergi dilimleri bulunmaktadır.²¹ Yıllık gelir vergisi izleyen yılın mart ayının başından itibaren sonuna kadar verilmesi gerekmektedir. İki taksitte ödenmesi imkânı bulunan yıllık gelir vergisi ilk taksiti mart ayının sonuna kadar iken ikinci taksiti temmuz ayının onuna kadar ödenmesi gerekmektedir.²²

Kurumlar vergisi ise sabit oranlı bir vergi türü olup 2023 yılı için bu oran %25'dir.²³ Kurumlar vergisine tabi sermaye şirketleri kurumlar vergisini izleyen dönemi takiben nisan ayının son gününe kadar kurumlar vergisini vermesi ve bu süre içerisinde ödenmesi gerekmektedir.²⁴

Yıllık gelir vergisi ve kurumlar vergisine tabi işletmelerde yine beyannamenin verilmesinden dolayı kar ve zarar tutara bakılmaksızın damga vergisi alınmaktadır. Bu tutar 2023 yılı için gelir vergisi beyannamesi için damga vergisi 403,40 TL iken kurumlar vergisi beyannamesi için damga vergisi 729,70 TL'dir.²⁵

2. BASİT USULDE VERGİLENDİRME

Gelir vergisine tabi olan ticaret ve sanat ile uğraşanlar, elde etmiş oldukları kazançlarına göre iki şekilde incelenmektedir. Gelir vergisi mükellefleri gerçek usule tabi gelir vergisi mükellefi olabilirken gerekli genel ve özel şartları sağlamalı halinde de basit usule tabi gelir vergisi mükellefleri olabilmektedir.²⁶ Basit usulde ticari kazanç, bir hesap dönemi içinde elde edilen hasılat ile giderler ve satılan malların alış bedelleri arasındaki müspet farktır. Basit usule tabi olabilmenin genel şartları 193 sayılı Gelir Vergisi Kanununun 47'nci, özel şartları ise 48'inci maddesinde belirtilmiştir. (Defter Beyan Sistemi, 2023)

2.1. Kazançları Basit Usulde Tespit Edilen Mükellefler

Kazançları basit usulde tespit edilen mükelleflerin 193 sayılı gelir vergisi kanununda belirtilen 7338 sayılı kanun gereği ticari anlamda elde ettikleri kazançları gelir vergisinden müstesnadır. Vergiden muaf olan basit usul mükellefleri aynı zamanda beyanname verme yükümlülükleri de yoktur. Basit usule tabi işletmede yasal defterleri tutma yükümlülüğü yoktur. Yalnızca defter beyan sisteminden gelir giderleri işleme alınır. Basit usulde demirbaş ve amortisman uygulamaları yoktur.

Basit usulün defter tutma yükümlülüğü de olmasa da ikinci sınıf tüccar gibi hükümlere, cezalara ve yaptırımlara tabidir.

2.1.1. Basit Usulde Ticari Kazancın Tespiti

Basit usule tabi olan ticari kazanç sahipleri ilgili hesap döneminde elde edilen hasılatlar ile giderler yani satışı yapılan mal ve hizmetler ile alış tutarları arasındaki fark tespitinde uygulama bu şekilde yapılmaktadır. Özetle basit usul kazanç tespitinde gelir-gider=kar şeklinde bir uygulama bulunmaktadır. Deftere tabi işletmeler gibi satışı yapılan malın maliyetini hesaplamak ve mali tablolarla bildirimde bulunma zorunluluğu bulunmadığı gibi uygulama alanında yoktur.

Basit usule tabi mükellefler yasal defterlere tabi olmadığı fakat elde edilen gelir ve giderlerine ilişkin belge ve bilgileri işletme defterine tabi ikinci sınıf tüccar gibi saklama ve gerektiğinde yetkili kurumların talebi üzerine ibrazı zorunlu olmaktadır. Basit usule tabi mükellefler için muhasebe anlamında işlerini bağlı

²⁰ Artan oranlı vergi: vergi matrahı arttıkça matraha uygulanan oranı da artan bir vergi tarifesi türüdür.

²¹ RG:30.12.2022 tarih ve 32059 sayılı. (2. Mükerrer) GELİR VERGİSİ GENEL TEBLİĞİ no:323

²² GVK, m.117

²³ KVK, m.32

²⁴ VUK, 29.03.2019 tarih 115/2019-5 sayılı VUK Sirküleri/115

²⁵ RG:30.12.2022 tarih ve 32059 sayılı. Damga vergisi kanunu genel tebliği, no:67

²⁶RG:26.05.2022 tarih ve 31847 sayılı. GELİR VERGİSİ GENEL TEBLİĞİ no:320

bulunan meslek odalarının oluşturdukları bürolarda tutulmaktadır. Bu kurumlarda da aynı zamanda 3568 sayılı meslek yasasına göre gerekli olan yetkiyi alanlar çalışması gerekmektedir.

Basit usule tabi bir işletmede gerek kanun ve mevzuat hükümlerine aykırı davranışlarda bulunan mükellefler örneğin sahte fatura gerçeği yansıtmayan belge bilgilerin olması durumunda basit usule tabi olmanın yükümlülüğünü kaybetmiş olmakta olunup mükellefe bildirildiği tarihi takiben bir sonraki aybaşından itibaren ikinci sınıf tüccar yani işletme usulüne tabi bir işletmeye dönüştürülür.

Basit usule tabi bir işletme olabilmesi için aranan bazı koşullardan biriside mükellefiyetin açılış yapacağı işletme ile ilgili bir unsurdur. İşyerinin kira olması durumunda mevzuat gereğince ve belirlenin hadler dışına çıkılması durumunda basit usule tabi olmayı kaybetmektedir. Belirlenen bu tutarlar büyükşehir belediyeleri ve diğerleri olarak ikiye ayrılmaktadır. İlçe ayrımı yapılmaksızın sadece il bazında değerlendirilen bu husus büyükşehirler için yüksek kiraya izin verilirken diğer belediyelerde ise bir nispet daha az tutarda kiralara izin verilmektedir.

Basit usule tabi olmanın şartlarından herhangi birini takvim yılı içinde kaybedenler, ertesi takvim yılı başından itibaren gerçek usulde vergilendirilirler. Basit usulün şartlarını haiz olanlardan, bu usulden yararlanmak istemediklerini yazı ile bildirenler dilekçelerinde belirttikleri tarihten veya izleyen takvim yılı başından, yeni işe başlayanlar ise işe başlama tarihinden itibaren gerçek usulde vergilendirilirler. Gerçek usulde vergilendirilen mükelleflerden, 47'nci maddede yazılı şartları taşıyanlardan arka arkaya iki hesap döneminin iş hacmi 48 inci maddede yazılı hadlerden düşük olanlar, yazılı talepleri üzerine bu şartın gerçekleşmesini takip eden takvim yılından başlayarak basit usule geçebilirler. İşin eş ve çocuklara devri halinde iş hacminin hesabında devirden önceki süreler de dikkate alınır. Sahte veya muhteviyatı itibarıyla yanıltıcı belge düzenledikleri tespit edilenlerin kazançları hiçbir suretle basit usulde tespit edilmez. (Gelir Vergisi Kanunu m 6322/7)

Gerçek usule tabi bir vergilendirme yapan bir işletme kapanışı verdiği veya basit usule tabi şartları kaybetmesi durumunda vergilendirilmeye başlamadan önce kapanışı yapan mükellef ise kapanışı takip eden yılın başından itibaren iki yıl geçmeden tekrardan basit usule tabi bir işletme açması mümkün değildir. İki yıllık bir kısıtlı uygulama alanı görülmekte iken bu hüküm gereği mükellefin birinci dereceden yakınlığı bulunan çocuklarına ve eşlerine devretmeleri durumunda da iki yıllık sürenin devam ettiği ve bu şekilde uygulamanın yapıldığı görülmektedir.

2.2. Basit Usule Tabi Olmanın Şartları

Bu şartları belirlemeye Hazine ve Maliye Bakanlığı yetkilidir.

1: Açılışı yaptığı işyerinde bir fiil çalışmak bulunmak gerekmektedir. Olağanüstü durumlarda ve zorunlu olan sebeplerle işyerlerinde bulunamayanlar için yerine bakacak bazı kişilerin bulunması durumunda aykırılık teşkil etmemektedir.

2: Basit usul kira sınırı, büyükşehir belediye sınırları içinde 35.000 TL, diğer yerlerde 22.000 TL olarak belirlenmiştir. Bu tutarlar her yıl değişmekte ve güncellenmektedir. Basit usul kira sınırı işyerlerinin yıllık kira bedeline göre oluşturulmaktadır.

3: Gerçek usule göre ticari, mesleki ve zirai işlerle uğraşan meslek kuruluşlarının Gelir Vergisine tabi olmaması gerekir.

4: Satın aldıkları malları olduğu gibi veya işledikten sonra satanların yıllık alımları tutarının (440.000 TL) veya yıllık satışları tutarının (700.000 TL) aşmaması gerekir.

5: Numaralı bentte yazılı olanların dışındaki işlerle uğraşanların bir yıl içinde elde ettikleri gayri safi iş hasılatının (220.000 TL) aşmaması gerekir.²⁷

2.3. Basit Usule Tabi Olamayacak İşler ve İşletmeler

Kolektif şirket ortakları ile komandit şirketlerin komandite ortakları, ikrazat ve tavassut işleriyle uğraşanlar, sarraflar ile kıymetli maden ve mücevherat alım satımı ile uğraşanlar. (Gelir Vergisi Kanunu, m 51)

Ayrıca inşaat ve onarma işini taahhüt edenler ile bu mükelleflere karşı derece derece taahhütte bulunanlar; sigorta prodüktörleri, her türlü ilan ve reklam işleriyle uğraşanlar veya bu işlere tavassut edenler; gayrimenkul ve gemi alım satımı ile uğraşanlar, maden işletmeleri, taş ve kireç ocakları, kum ve çakıl istihsal yerleri, tuğla ve kiremit harmanları işletenler; şehirlerarası yük ve yolcu taşımacılığı yapanlar ile treyler, çekici ve benzerlerinin sahip veya işleticileri (Yapısı itibarıyla sürücüsünden başka on dört ve daha

²⁷ RG:26.05.2022 tarih ve 31847 sayılı. GELİR VERGİSİ GENEL TEBLİĞİ no:320

aşağı oturma yeri olan ve insan taşımaya mahsus motorlu kara taşıtları ile yolcu taşıyanlar hariç); cumhurbaşkanınca kararlaştırılan iş grupları, sektörler, il ve ilçeler, büyükşehir belediyeleri dahil olmak üzere il ve ilçelerin belediye sınırları(mücvir alanlar dahil) belediyelerin nüfusları, yöreler itibariyle veya sabit bir işyerinde faaliyette bulunup bulunmadığına göre gerçek usulde vergilendirilmesi gerekli görülenler. (Gelir İdaresi Başkanlığı, 2023;11)

Basit usulde vergilendirilen mükelleflerden isteyenler ödeme kaydedici cihaz kullanabileceklerdir. Basit usulde vergilendirilen mükelleflerin kendi işyerlerinde bilfiil çalışmaları veya bulunmaları şarttır. Ancak, bu mükelleflerin işlerinde yardımcı işçi çalıştırmaları veya çırak kullanmaları bu şartı bozmayacaktır. (Gelir İdaresi Başkanlığı, 2021;23)

TABLO 1: MÜKELLEFLER SAYILARI 2013-2023
MÜKELLEFLER SAYILARI 2013-2023

YILLAR	Gelir Vergisi Faal Mükellef Sayıları	Kurumlar Vergisi Faal Mükellef Sayıları	Basit Usulde Vergilendirilen Faal Mükellef Sayıları
2023 OCAK	2.375.888	1.077.921	827.353
2022 OCAK	2.245.896	991.975	838.128
2021 OCAK	2.100.804	925.725	812.296
2020 OCAK	1.970.256	855.222	785.143
2019-OCAK	1.915.666	809.771	772.769
2018-OCAK	1.883.698	764.310	775.487
2017-OCAK	1.822.697	723.748	760.211
2016-OCAK	1.827.867	702.811	749.414
2015-OCAK	1.796.709	674.674	738.024
2014-OCAK	1.776.356	662.341	718.968
2013-OCAK	1.765.559	660.944	700.561

(Kaynak: Gelir İdaresi Başkanlığı, 2023)

Tablo'1 de mükellef sayıları yer almaktadır. Bu mükellef sayıları ile çalışmanın sonucunda karşılaştırmalar yapılacak ve vergilemede adalet kavramları ile ilişkilendirilecektir. Tablodaki verilere göre üç ayrımla yapılmakta olup gelir vergisi mükellef sayıları, kurumlar vergisi mükellef sayıları ve basit usulde vergilendirilen mükellef sayıları şeklindeki analiz 2013 yılı ve 2023 yılları olmak üzere 10 yılın ocak ayları karşılaştırması yapılmaktadır. İlk olarak gelir vergisi mükellef sayıları incelendiğinde on yıl içerisinde mükellef sayıları 2013'den 2023'e doğru genel bir yorum yapılacak olunursa artış eğiliminde olduğu yalnızca 2016'dan 2017'ye geçildiğinde bir azalışın söz konusu olduğu görülmektedir.

2013 yılı ocak ayı mükellef sayısı 1.765.559 iken 2023 yılı ocak ayı mükellef sayısı 2.375.888 olmuştur. Gelir vergisi mükellefleri on yılda yaklaşık olarak %34,57 artış içerisinde olduğu tablodaki verilerden hesaplanmıştır.

Kurumlar vergisi mükellef sayılarına gelindiğinde ise on yıllık inceleme içerisinde hiçbir yılda kurumlar vergisi sayısı azalma eğilimine girmemiş her yıl artış içerisinde olmuştur. 2013 yılı için kurumlar vergisi mükellef sayısı 660.944 iken 2023 yılında 1.077.921 seviyelerine çıktığı görülmüş ve son on yılda kurumlar vergisi mükellef sayısı yaklaşık olarak %63,09 artış içerisinde girerek gelir vergisine oranla daha fazla artışın yapıldığı görülmektedir.

Basit usulde vergilendirilen mükellef sayılarına gelindiğinde kurumlar vergisinde olduğu gibi her yıl artış yerine yıllara göre artış ve azalışların olduğu görülse de genel anlamda artışların olduğu söylenebilir. Yine on yıllık bir analiz çerçevesinde 2013 yılı ocak ayı basit usul mükellef sayısı 700.561 iken 2023 yılı için basit usul mükellef sayısı 827.353'na ulaşmıştır. Son on yıl içerisinde basit usul mükellef sayısı yaklaşık

olarak %18,01 artış yaşandığı görülmektedir. İnceleme konusu verilerde en az artışın yaşandığı alan basit usul olduğu görülmektedir.

Tablodaki verilerden hareketle ve yapılan hesaplamalar çerçevesinde gelir vergisi mükellef sayıları en fazla olan grup iken son yıllara göre en fazla artışın kurumlar vergisi mükellef sayılarında ciddi oranlarda artışların gerçekleştiği görülmüş yani son yıllarda sermaye şirketlerinin sayılarının arttığı sonucuna ulaşılmıştır.

Basit usulde vergilendirilen mükellef sayısının artış hızının diğerlerine göre geride kaldığı görülse de burada dikkate değer bir husus basit usul vergilendirilen mükellef sayılarının kurumları vergisi mükellef sayılarına yakın bir seyir izlemesidir. 2013 ile 2018 dahil bu yıllara kadar basit usul mükellef sayısının kurumlar vergisi mükellef sayısından fazla oluşu göze çarpan bir husus olarak karşımıza çıkmaktadır.

Basit usul vergilendirmeye tabi bir işletme gerekli şartları taşıdığı ve açıldığı varsayımı ile uygulamada ve mevzuat çerçevesinde alış satışları ile ilgili KDV yükümlülüğü olmadığı için gerek KDV ödemesi yapmaz gerekse de devreden KDV'si olmamaktadır. KDV beyanname verme yükümlülüğü bulunmayan basit usul mükellefleri aynı zamanda KDV1 için damga vergisi 2023 yılı için 194,60 TL de ödememektedirler. KDV2 ile ilgilide aynı şekilde KDV ile ilgili tevkifat durumları olmadığı için KDV2 beyannamesi vermemektedirler. Yine bu hususta KDV2 beyannamesi damga vergisi için 194,60 TL ödeme yapmamaktadırlar.

Gerçek usule tabi işletmelerin ya da sermaye şirketlerinin, işyerlerinin kira olmasından dolayı kiraya veren tarafın vergi mükellefi olamaması ve fatura düzenleyememesi durumda kiralayan vergi mükellefinin stopaj ödeme yükümlülüklerinin olduğunu araştırmamızın muhtasar beyanname bölümünde değinilmişti fakat basit usule tabi vergilendirilen mükelleflerin böyle bir vergilendirme problemi olmayıp stopaj durumları yoktur İşçi çalıştırmadığı varsayımı ile kiradan dolayı stopaj ödemeyen basit usul mükellefi stopajı bildirilen muhtasar beyannamesi de vermesi gerekmez aynı şekilde zincirleme muhtasar beyanname vermedikleri için muhtasara ait damga vergisi 2023 yılı için 230,70 TL de ödeme yükümlülükleri bulunmaktadır.²⁸

Geçici vergiye gelindiğinde basit usule tabi mükelleflerin gerçek usul ve şirketler gibi kazançları üzerinden her üç ayda bir geçici vermesi gerekmemektedir. Geçici vergi vermeyen basit usul mükellefleri basit usule ilişkin damga vergisini de 2023 yılı için 303,10 TL ödemesi gerekmemektedir.²⁹

Yıllık gelir ve kurumlar vergi mükellefleri yılın bitiminden sonra mart ve nisan aylarında beyannamelelerini bildirip yıllık gelir ve kurumlar vergilerini ödemeleri gerekmektedir. Basit usule tabi bir mükellefin diğer vergilerde olduğu gibi yıllık vergisi bulunmamakta olup bu beyannamelelere ilişkin gelir vergisi mükellefleri için damga vergisi 2023 yılı için 403,40 TL kurumlar vergisi mükellefleri için damga vergisi 2023 yılı için 729,70 TL de ödeme yükümlülükleri yoktur.³⁰

3. VERGİLEMEDE ADALET

Adalet ilkesine ilişkin olarak iki yaklaşım ortaya çıkmıştır: Fayda ve ödeme gücü yaklaşımı. Vergilemede fayda ilkesine göre, kamusal mal ve hizmetler için ödenmesi gereken vergi söz konusu mal ve hizmetlerden sağlanan faydalarla ilişkilendirilmek suretiyle tespit edilmelidir. Fayda yaklaşımına göre vergi mükellefi ile devlet arasındaki ilişki John Stuart Mill'in ifadesiyle: "Bir şeyin kendisine eşit olan başka bir şeyle değiştirilmesi (quid pro quo terms)" esasına dayanmaktadır. Vergilemede ödeme gücü yaklaşımına göre ise kamusal mal ve hizmetler için ödenmesi gereken vergi söz konusu mal ve hizmetlerden sağlanan faydaya göre değil, sahip olunan mali güçle orantılı bir şekilde olmalıdır (Şentürk, 2006:17).

Ödeme gücü yaklaşımının iki boyutu bulunmaktadır: Yatay ve dikey adalet. Yatay adalette eşitler, dikey adalette ise eşit olmayanlar arasındaki adalet ortaya konulmaktadır. Buna göre gelir eğer tek ölçüt kabul edilirse, eşit gelir seviyesindeki iki insanın yatay adalet açısından eşit vergi ödemeleri gerekmektedir. Alternatif olarak dikey adalet uygulamasında ise düşük gelir sahiplerinin zenginlere göre daha az vergi vermeleri gerekmektedir (Şentürk, 2006:17).

Örnek verecek olursak vergide yatay adaletle göre büyük bir iş şirkette aynı pozisyona sahip ve aynı maaş ödemesini alan iki kişi aynı vergi miktarını ödemekle yükümlüdür. Fakat vergide dikey adaleti baz aldığımızda farklı gelir seviyelerine sahip ve malvarlıkları göz önüne alındığında daha yüksek malvarlığı

²⁸ RG:30.12.2022 tarih ve 32059 sayılı. Damga vergisi kanunu genel tebliği, no:67

²⁹ RG:30.12.2022 tarih ve 32059 sayılı. Damga vergisi kanunu genel tebliği, no:67

³⁰ RG:30.12.2022 tarih ve 32059 sayılı. Damga vergisi kanunu genel tebliği, no:67

ve gelire sahip olan diğerine göre daha yüksek bir vergi ödemekle yükümlüdür.

Yatay adalet, aynı ödeme gücüne sahip kişilerin aynı vergi yükümlülüğüne tabi olmalarını gerektirmektedir. Dikey adalet ise, daha fazla ödeme gücüne sahip kişilerin, daha az ödeme gücüne sahip olanlardan daha çok vergi ödemeleri gerektiği şeklinde ifade edilmektedir. (Vergi Dosyası, 2017)

Vergilemede adalet son yıllarda ciddi anlamda önem kazanan bir kavram haline gelmiştir. Gerçek usule tabi işletmeler örneğin %1 ile mal alışı yapan lokantalar %10 ile satış yaparken KDV yönünden ezilmekte veya hizmet işletmelerinde KDV %20 ile ciddi oranlarda KDV ödemesi gerçekleştirirken basit usule tabi ciddi kazanç elde eden kişiler KDV'nin gerek ödemelerinden gerekse de damga vergilerinden muaf tutulması veya kira stopaj muhtasar geçici yıllık vergiler ile damga vergileri oranlarının ve tutarlarının yüksekliği belirli bir kısmının üzerinde ciddi yük oluştururken basit usule tabi bir işletmenin hiçbir yükümlülüğünün bulunmaması adalet vergilemede adalet kavramına ters düştüğü kanaatindeyim.

Vergilemede adaletin zayıf ve etkinliğinin düşük olması gerek tahsilatın gerekse de vatandaşların ve mükelleflerin vergiye uyumu zorlaşacaktır.

Vergilemede adalet verginin tarafsızlığı ya da düzenleyici olması bakış açılarına göre değişik şekillerde ele alınabilmektedir. Adil bir vergilemenin nasıl olacağını içeriği hukukun temel değerleriyle doldurulmaya muhtaçtır. (Genç ve Yaşar, 2009:36)

Vergi adaleti, üzerinde en çok tartışılan kavramlardan biridir. Vergi adaletinin temel amacı, vergi yükünün bireyler arasında eşit bir şekilde dağıtılmasını sağlamaktır.³¹ Bu bağlamda mali güç yaklaşımından yararlanılmaktadır. Vergi adaletinin birtakım araçları da bulunmaktadır. Bunlar; en az geçim indirimi, artan oranlı tarifeler, ayırma ilkesi, muafiyetler ve istisnalardır. Türkiye'de mali güç yaklaşımı vergilemede adaletin ve eşitliğin en temel göstergesidir.

Nitekim Anayasanın 73. maddesi de mali güç yaklaşımını benimsemiştir. Bu çalışmanın temel amacı, Türkiye'de mali güç anlayışı doğrultusunda vergilemede adaletin ne derece sağlandığını tespit etmektir. Bu bağlamda vergi gelirlerine ilişkin veriler göz önünde bulundurularak Türkiye'nin dolaylı-dolaysız vergileme tercihinin, gelir, servet ve tüketim vergilerinin gelişimine, çıkartılan vergi aflarına, uzlaşma sonuçlarına ve kayıt dışı ekonominin boyutuna değinilmiştir. Türkiye'de her ne kadar Anayasanın adalet ölçüsü mali güç olsa da 2006- 2016 yılları arasında vergi yapısı incelendiğinde vergilemede adaleti sağlamada mali güç yaklaşımının dikkate alınmadığı görülmektedir. Bu bağlamda Türk vergi yapısının vergi adaletini sağlayamadığı söylenebilmektedir. (Kılıç, 2018)

Türkiye'de bazı kişilerin, işletmelerin, kuruluşların vb. vergi ödemekle yükümlü olan kişilerin vergi ödememek için kayıt dışı çalışması vergi ödeyen vatandaşların vergi yükünü artırmaktadır. Bu da vergide adaletsizliğin artmasına neden olmaktadır.

Vergilemede adalet ilkesinin hukuken olması ve korunması gereken önemli bir husustur. Yapılan çalışmalar gösteriyor ki Türkiye'de vergilemede adaletin sağlanmasında başarısız bir ülke olduğu çıkarımları fazlasıyla mevcuttur.

Örnek verecek olursak;

“son on yıl içerisinde vergileme anlayışının dolaylı vergilerden yana olduğu, bu durumun vergilemede adaleti olumsuz etkilediği ve bu adaletsizliği giderecek herhangi bir politikanın uygulanmadığı, bunu yanı sıra da vergilemede mali güç yaklaşımının dikkate alınmadığı söylenebilir” (Kılıç,2019:409).

Basit usul vergilendirme ile mükelleflerden KDV, muhtasar, stopaj, damga, yıllık vergi vs. birçok konuda vergi dışı bırakılması vergi yükünün gerçek usule tabi işletmeler ile sermaye şirketleri üzerinde ciddi bir baskı ve verginin bu hususta hissiyatı giderek artmaktadır. Bunun farkına varan mükelleflerde vergisel anlamda kaçınmaya kaçırılmaya mevzuat dışına çıkma eğilimlerinin arttığı gözlemlenmiştir. Adaletin ve vergi yükünün adaletli bir şekilde pay edilmesi devletin ilk başta ele alacağı konulardan birisidir.

DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Gerekli genel ve özel şartları sağlayıp basit usulde vergilendirilen mükelleflerin, vergilemede adaleti sağlamada engel teşkil edildiği varsayımıyla birlikte basit usulün tamamen kaldırılması yok edilmesi de

³¹ DEMİR, İ. C. ve GÜLTEN, Y. (2013). Maliye Politikasının Sosyal Amacı: Vergi Yükünün Adaletli Ve Dengeli Dağılımı Üzerine Türkiye Geneli Anket Çalışması, CBÜ Sosyal Bilimler Dergisi, 11(1),1.

adalet kavramına ters düşmektedir. Örneğin Türkiye'nin en büyük firması KDV damga vergisi için 194,60 TL öderken küçük bir dükkân da balık kuşyemi satan bir esnaf da 194,60 TL damga vergisinin ödemesi bu esnaf için ağır bir yük unsuru olmaktadır. Bu da adalet kavramına ters düşmektedir.

Türkiye'de esnaf olgusunun giderek yok olması inkâr edilebilecek bir husus değildir. Esnaflara düşen verginin adaletli bir şekilde dağıtılması herkesin taşın altına elini koyması gerekmektedir. Örneğin Türkiye'de ciddi sayıda taksici bulunmaktadır ve bu taksicilerin birçoğu basit usulde vergilendirilmektedir. Bu taksicilerin KDV muhtasar geçici şeklinde vergilendirilmesi yerine yıllık ya da geçici şeklinde vergiler talep edilmesi ve damga vergilerinin alınması ülke ekonomisine kaynak aktarmada ciddi tutarda kaynak temin edilmiş olacaktır.

Basit usul vergilendirmede kira sınırı olduğundan bahsedilmişti gerek büyükşehir belediyeleri gerekse de diğer belediye sınırları içerisinde bulunan işletmeler her yıl belirlenen kira hadlerinin üzerlerine çıktığında bu işletme için basit usul olma şartını kaybetmiş bulunuyor.

Fakat uygulamanın içerisinde bulunan bir meslek mensubu olarak işyeri sahibi ve işletme aralarındaki kira sözleşmelerini düşük belirleyip yani gerçeği yansıtmayacak şekilde sözleşmede düşük belirlenerek hadlerin altında kaldığından basit usulde açılışına imkân verecek uygulamaların çalışmaların yapıldığı bilinmektedir.

Basit usulün kesinlikle yanlarında işçi çalıştırma yükümlülüğü gözden geçirilip şartları ağırlaştırılabilir çünkü bir asgari ücretli kişinin aylık maaşı ve sigorta masrafları günümüz şartlarında her geçen gün artmakta olduğu bilinmektedir. Bu giderleri karşılayabilecek bir işletme kesinlikle basit usul olmamalı vergilerden muaf tutulmamalıdır. İkinci bir husus ise işyerlerinin bulunduğu yer ve m² kesinlikle önem taşımalıdır. İşletmenin büyüklüğü kullanılabilir alanının genişliğine göre açılış izinleri yeniden değerlendirilmelidir. İşyeri açılışı yapıldığı zaman ister kendisine ait ister kira da olsun her halükârda belirlenen m² üzerindeki işletmeler gerçek usule tabi olunmalıdır.

Aynı şekilde ister büyükşehir belediye ister bunların dışındaki belediye sınırları içerisinde bulunan çarşı içlerinde merkezlerde bulunan işyerleri için m² ye ve kira tutarına bakılmaksızın gerçek usule tabi tutulmalıdır. Günümüz şartlarında kiraların ne durumda olduğu ve ciddi oranlarda ve tutarlarda yüksekliği göz ardı edilemez bu sebeptendir ki çarşı merkezlerindeki kiraların basit usul için belirlenen kira hadlerinin üzerinde kalacağı aşikardır.

Sanayide çalışan bir ustanın el emeği ile yani sermaye gerektirmeden çalışan ve sadece işçilik alan bir ustanın bile gerçek usule tabi olması gerekmektedir. Kiralarda olduğu gibi bir ustanın el emeği adı altında aldığı paralar ciddi tutarlara ulaşabileceği öngörülebilmektedir. Devamında taksici esnaflar, kiraathaneler, dönerciler, terziler gibi yerlerine de basit usule ilişkin düzenlemeleri gözden geçirilmelidir. Alım satım yapan işletmeler kesinlikle basit usule izin verilmemelidir.

Basit usulün yalnızca bazı meslek gruplarına verilmesi gerektiği örneğin kurumaya yüz tutmuş meslekler olarak adlandırılan bakır kalay vs. işler ile uğraşanlar ayakkabı tamircileri, evlerinde el işi giyecek ve süs eşyası yapıp satanlar, motorlu araç olmaksızın simit ekme meyve sebze satışı yapanlar, hurdacılar, kendi bahçesinden bağından tarlasından devamlı olmamak ve işyeri olmamak üzere topladıkları mahsulleri satanlar bu gibi meslekleri icra edenler gerçek usulde vergilendirilmesi adalet ilkesine uygun olmadığı gibi belirlenen mesleklerin haricinde ustalar dönerciler perakenden işleri yapanlar esnaf olgusunun dışına çıkanlarda basit usul olması da adalet kavramıyla ilişkilendirmek bir hayli zor olacaktır.

Basit usule tabir işletmenin şartları ağırlaştırılmalıdır. Bu şartların sürekli belirli periyotlarla gözden geçirilerek yapılması gerekmektedir.

Vergilemede denetim mekanizmasına önem verilmelidir. Ülkemizde yüksek tutarlı cezaların caydırıcılığı ciddi anlamda öneme sahiptir bunun mükellef ve vatandaşlar bilincinde olması olası bir durumdur fakat denetimin yetersiz kalması sebebiyle mükellefler farklı yönlerde mevzuat çerçevesinin dışına çıkabilmektedir. O yüzden ki denetimin ve incelemelerin detaylı yapılması durumunda kayıt dışılık azalırken mükelleflerin vergiye uyumu ve vergilemede adalet yönünden devlete karşı güven duygusunun artacağı kanaatindeyim.

Kaynakça

1. AY,Anayasa (Kanun No. 2709.). Resmi Gazete 17863(mükerrer) (9 Aralık 1982). Erişim 23 Kasım2023. <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.2709.pdf>
2. Damga Vergisi Kanunu Genel Tebliğ (Seri No. 67.). Resmi Gazete 32059 (30 Aralık 2022). Erişim 23 Kasım 2023. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2022/12/20221230M2-8.htm>

3. DEMİR, İ. C. ve GÜLTEN, Y. (2013). Maliye Politikasının Sosyal Amacı: Vergi Yükünün Adaletli Ve Dengeli Dağılımı Üzerine Türkiye Geneli Anket Çalışması, *CBÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(1),1.
4. Gelir İdaresi Başkanlığı. (2021). “Basit Usule Tabi Mükellefler İçin Vergi Rehberi.” Erişim tarihi: Ocak 2021 https://www.turmob.org.tr/Arsiv/FCKEditor/userfiles/file/6770/basit_usul_rehber_2021.pdf
5. Gelir İdaresi Başkanlığı. (2023). “Kazançları Basit Usulde Tespit Edilen Mükelleflerde Gelir Vergisi İstisnası Rehberi.” Erişim tarihi: Şubat 2023 <https://www.gib.gov.tr/sites/default/files/fileadmin/beyannamerehberi/2023/454.pdf>
6. Gelir İdaresi Başkanlığı. “İstatikler” Erişim tarihi: 2023 <https://gib.gov.tr/yarim-ve-kaynaklar/istatistikler>
7. Gelir İdaresi Başkanlığı. “Mükellef Sayıları 2013-2023”. Erişim tarihi: Eylül 2023 https://gib.gov.tr/sites/default/files/fileadmin/user_upload/VI/20231.htm
8. Gelir Vergisi Genel Tebliğ (Seri No. 320.). Resmi Gazete 31847 (26 Mayıs 2022). Erişim 23 Aralık 2023. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2022/05/20220526-4.htm>
9. Gelir Vergisi Genel Tebliğ (Seri No. 323). Resmi Gazete 32059(2. Mükerrer)(30 Aralık 2022). Erişim 23 Aralık 2023. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2022/12/20221230M2-13.htm>
10. Gelir Vergisi Kanunu, (1960), *T.C. Resmi Gazete*, 10700, 6 Ocak 1961.
11. GENÇ, Y. ve YAŞAR, R. (2009). *Vergilemede Adalet ve Etkinlik İlişkisi*. Vergi Dünyası Dergisi, Sayı 338, Ekim 2009.
12. GVK, Gelir Vergisi Kanunu (Kanun No. 193.). Resmi Gazete 10700 (6 Ocak 1961). Erişim 23 Kasım 2023. <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.4.193.pdf>
13. İşbaşı. (2019). “Kurumlar Vergisi Nedir ve Nasıl Hesaplanır.” Erişim tarihi: 11 Nisan 2019 <https://isbasi.com/blog/kurumlar-vergisi-nedir-ve-nasil-hesaplanir#s1>
14. İşbaşı. (2019). “Muhtasar Beyanname Nedir Nasıl Hesaplanır.” Erişim tarihi: 2 Nisan 2019. <https://isbasi.com/blog/muhtasar-beyanname-nedir-nasil-hesaplanir#s0>
15. Katma Değer Vergisi Genel Tebliğ (Seri No. 117.). Resmi Gazete 28264 (14 Nisan 2012). Erişim 23 Kasım 2023. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/04/20120414-9.htm>
16. Katma Değer Vergisi Kanunu (Kanun No. 3065.) Resmi Gazete 18563 (2 Aralık 1984). Erişim 23 Kasım 2023. <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.3065.pdf>
17. Katma Değer Vergisi Kanunu. (Kanun No. 3065.). Resmi Gazete 18563 (2 Aralık 1984). Erişim 23 Kasım 2023. <https://abmevzuat.com/3065-sayili-katma-deger-vergisi-kanunu/>
18. KILIÇ, Ö. (2018). *Türkiye’de Vergi Adaleti*. Akademik Bakış Dergisi; Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi, 66, 396-411
19. KVK, Kurumlar Vergisi Kanunu (Kanun No. 5520.). Resmi Gazete 26205 (21 Haziran 2006). Erişim 23 Aralık 2023. <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.5520.pdf>
20. Milli Eğitim Bakanlığı. (2011). *Muhasebe Ve Finansman Vergi*, Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı
21. RÜSTEMOĞLU, İ. (2023). “Muhtasar Beyanname nedir? Nasıl hesaplanır?” Erişim tarihi: 28 Mart 2023. <https://www.parasut.com/blog/muhtasar-beyanname-nedir-nasil-hesaplanir#:~:text=Muhasebe%20beyanname%2C%20gelir%20vergisine%20ili%20C5%9Fkin,olarak%20vergi%20da%20bildirme%20i%20C5%9Flemidir.>
22. ŞENTÜRK, S. H. (2006). “Vergilemede Adalet İlkesi Karşısında Düz ve Artan Oranlı Vergiler.” Çimento ve İşveren Dergisi, Mart
23. TÜRMOB. (2022). “1 Aralık 2022 Tarihinden İtibaren KDV Beyanname Verme ve Ödeme Süreleri Değişti”. Mevzuat Sirküleri. Erişim 23 Aralık 2023. <https://www.turmob.org.tr/ekutuphane/Read/ec79088f-3fed-4e7e-81a2-8d44e97265e0>
24. Vergi Dosyası. (2017). “Vergide Adalet İlkesi.” Erişim tarihi: 17 Kasım 2017 <https://vergidosyasi.com/2017/11/17/vergilemede-adalet-ilkesi/>
25. Vergi Usul Kanunu İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (Kanun No. 7338.). Resmi Gazete 31640 (26 Ekim 2021). Erişim 23 Aralık 2023. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2021/10/20211026-1.htm>
26. Vergi Usul Kanunu Sirküleri. Resmi Gazete 115 (29 Mart 2019). Erişim 23 Aralık 2023. https://www.turmob.org.tr/arsiv/mbs/resmigazete/-VUK-115_29.03.2019.pdf
27. YILMAZ, B. E. (2010). *Türk Vergi Sistemi*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Açık Ve Uzaktan Eğitim Fakültesi

TÜRKİYE’DE 2013-2023 YILLARI ARASINDA EĞİTİM VE ÖĞRETİM ALANINDA İŞBİRLİKLİ ÖĞRENME-ÖĞRETME YAKLAŞIMI ÜZERİNE YAPILAN LİSANSÜSTÜ ÇALIŞMALARIN İNCELENMESİ

Ayça Anış ATLI

Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Müzik Eğitimi Bilim Dalı, aycaanisatli@gmail.com

ORCID: 0009-0004-3226-1202

Özet

Bu çalışmanın amacı; Türkiye’de 2013-2023 yılları arasında işbirlikli öğrenme alanında yapılan lisansüstü çalışmaların yıllara, kurumlara, türlerine, araştırma gruplarına ve araştırma yöntemine göre incelenmesidir. Çalışma tarama modelinde olup, içerik analizi tekniği ile analiz edilmiştir. Çalışmanın kaynağını YÖK Ulusal Tez Merkezi’nde 2013-2023 yılları arasında, belirlenen konu alanına uygun ve erişime açık olan lisansüstü tezler oluşturmaktadır. Araştırma “işbirlikli, eğitim-öğretim” anahtar kelimesi ile taratılarak sadece Türkçe tezler dahil edilmiştir. Bu kapsamda 61 doktora, 145 yüksek lisans olmak üzere toplamda 206 lisansüstü tez incelenmiş ve belirlenen kriterlere göre analiz edilmiştir. Sonuçlar frekans ve yüzde olarak hesaplanmış ve yorumlanmıştır. Araştırma sonucuna göre en fazla sayıda araştırmanın 2019 yılında yapıldığı, en fazla tezin Atatürk Üniversitesi’nde yazıldığı, çalışmalarda daha çok nicel araştırma yönteminin kullanıldığı sonuçlarına ulaşılmıştır. Ulaşılan sonuçlar kısmen tesadüfi yoğunlaşma göstermiştir. İşbirlikli öğrenme-öğretme yaklaşımıyla tasarlanmış lisansüstü tezler incelendiğinde; en fazla “Jigsaw Tekniği” ile tasarlandığı, “Sosyal Etkileşim”, “Akademik başarı”, ve “Tutum” temalarına yönelik deneysel çalışmaların yürütüldüğü ve yüksek oranda başarılı sonuçlar verdiği tespit edilmiştir. İşbirlikli Öğrenme Yöntemi ve tekniklerinin eğitim sisteminin her düzeyinde kullanılabilir bir yöntem olduğu incelemeler sonucunda ortaya çıkmıştır. Bu araştırmalar ışığında işbirlikli öğrenmenin farklı teknikleri ile eğitim sürecinin desteklenerek yürütülmesi önerilmektedir. İşbirlikli öğrenme üzerine çalışma yapan araştırmacılar için “Jigsaw Tekniği” nin araştırmalarda yüksek oranda olumlu sonuçlar vermesi sebebi ile ders sürecinde kullanılması önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Eğitim, Öğretim, İşbirlikli Öğrenme

5-15 YAŞ ARASI JİMNASTİK YAPAN ÇOCUKLARDA AYAK BİYOMEKANİĞİNİN İNCELENMESİ-PİLOT ÇALIŞMA

Görkem AÇAR

*Bahçeşehir Üniversitesi / Lisansüstü Eğitim Enstitüsü / Fizyoterapi ve Rehabilitasyon Doktora Programı,
gorkemacar2@gmail.com*

Yusuf YAŞASIN

*Bahçeşehir Üniversitesi / Lisansüstü Eğitim Enstitüsü / Fizyoterapi ve Rehabilitasyon Doktora Programı,
yusuf.yasasin@bahcesehir.edu.tr*

Özet

Giriş: Ayak ve ayak bileği, 13 ekstrasik ve 21 intrinsik kas tarafından kontrol edilen 28 kemik, 33 eklem, 112 bağdan oluşan karmaşık bir sistem oluşturur. Ayak, arka ayak, orta ayak ve ön ayak olarak alt bölümlere ayrılır. Ayaklar, vücut için bir destek tabanı sağlayan önemli bir vücut yapısıdır. Ayak arkı, vücut ağırlığını taşımak ve uygun dizilimi korumak için özelleşmiştir. Ayak duruşu kişiden kişiye değişmektedir, çünkü her insan vücudunun farklı anatomik yapıları ve yüklenme şekilleri bulunmaktadır. Çocuklar üzerinde bazı biyomekanik değerlendirmelerin yapılması, alt ekstremitte duruşunun objektif verilerle ifade edilmesinde faydalı olabilmektedir. Ayak antropometrik özelliklerinin değerlendirilmesi, olası anormalliklerin önlenmesinde ve alt ekstremitenin normal duruşunun korunmasında önemlidir. Normal parametrelerin dışındaki bir ayak duruşu, alt ekstremitte yaralanmalarının habercisi olarak kabul edilebilmektedir.

Yöntem: Çalışmaya, gönüllü 20 (15 kadın, 5 erkek) 5-15 (ortalama $\pm$ SD) yaş arası düzenli jimnastik yapan çocuk dahil edildi. Katılımcıların verileri yüz yüze toplandı. Bireylere, sosyodemografik form, ayakta topuk bacak dizilimi, halluks valgus açısı (HVA) ve pedobarografi ile statik plantar basınç analizi yapıldı. Kronik rahatsızlığı olan, son 6 ay içinde cerrahi geçirmiş kişiler çalışmadan dışlandı. IBM Statistical Package for Social Sciences Version 26 (SPSS inc, Chicago, IL, USA) istatistik programı kullanılmıştır. Niteliksel değişkenler sayı ve yüzde (%) olarak verilmiştir. Plantar basınç verileri, topuk bacak zilim verileri ve HVA verileri, cinsiyet grubu için tek yönlü ANOVA testi uygulanmıştır. Levene testi ile homojenliğe bakılmıştır. Cinsiyetlerin ikili karşılaştırmaları için Tukey düzeltmesi kullanılmıştır. Plantar basınç parametrelerindeki anlamlı farklılıklar $p < 0.05$ olarak kabul edilmiştir. Topuk bacak dizilimi, HVA ve plantar basınç arasındaki korelasyon ilişkisi Pearson ile test edilmiş olup, tüm ölçümlerde istatistiksel anlamlılık $p \leq 0,05$ olarak iki yönlü alınmıştır.

Bulgular: Çalışmaya katılan çocukların Vücut Kitle İndeksi ortalaması (VKİ) $16,66 \pm 2,720$, yaşları ortalaması $7,20 \pm 2,608$ yıl, boyları ortalaması $127,60 \pm 20,022$ cm, kilo ortalaması $28,25 \pm 12,208$ kg, sağ ayak HVA $15,76^\circ \pm 2,472^\circ$, sol ayak HVA $15,98^\circ \pm 2,227^\circ$, sağ ayak topuk bacak dizilim testi $172,65^\circ \pm 2,777^\circ$ ve sol ayak topuk bacak dizilim testi $172,65^\circ \pm 3,183^\circ$ bulundu. Levene testine göre veriler homojen dağılmıştır ($p > 0,05$). Ancak tek yönlü Anova testi sonucuna göre cinsiyetler arasında, plantar basınç verileri, topuk bacak dizilimi test verileri ve HVA verileri arasında anlamlı bir fark bulunmadı ($p > 0,05$). Ayrıca topuk bacak dizilimi testi verileri ile HVA arasında negatif yönlü bir korelasyon bulunmuştur ($p = 0,01$).

Sonuç: Topuk bacak dizilimi testi ile HVA ölçümünü arasında negatif yönlü bir korelasyon bulunurken, cinsiyetler arasında, plantar basınç verileri, topuk bacak dizilim testi verileri ve HVA arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır. 5-15 yaş arası jimnastik sporcularında topuk bacak dizilim testi ile HVA değerlendirmesi yapılmalıdır. Ancak bu çalışmanın daha geniş bir örneklem grubunda yapılması gerekmektedir.

Anahtar kelimeler: Ayak Deformitesi, Ayak Biyomekaniği, Plantar Basınç

SU ROKETİ TASARIM VE İMALATI

Osman EROĞLU

osmanergll0@gmail.com

Atahan ÇIPLAK

atahanciplak19@gmail.com

Salim OLGAC

salimolgac73@gmail.com

Burhan BAYHAN

bayhanburhan@gmail.com

*Selçuk Üniversitesi, Cihanbeyli Meslek Yüksekokulu
Makine ve Metal Teknolojileri Bölümü*

Özet

Plastik meşrubat şişelerinden yapılan su roketleri, 100 m'nin üzerinde uçuş kapasitesine sahiptirler. Kısmen suyla doldurulmuş şişeler el bisikletiyle, pompa veya küçük kompresör kullanılarak basınçlandırılır. Roketi hareket halinde tutmak için bir fırlatma rampası gerekmektedir. Roket istenilen basınca ulaşıldığında, kelepçelerin serbest bırakılarak roket fırlatılır. Yalnızca birkaç alet ve basit kullanılarak su roket yapılabilir ve yıllarca kullanılabilir.

Su roketinin güvenli bir şekilde fırlatılmasını sağlamanın iki yolu vardır: İlk yöntem, roketin inişini yavaşlatmak için paraşüt ya da benzeri bir alete ihtiyaç duyulur. Fakat doğru zamanda açılacak paraşütü bulmak ya da tasarlamak oldukça zordur. İkinci yöntem ise roketi açılı bir şekilde fırlatmaktır. Bu yöntem, roketi fırlatan için çok fazla sorun oluşturmaya da roketin fırlatma istikametinde bulunan diğer canlılar için yine de tehlike yaratabilir. Açılı fırlatmanın en iyi özelliklerinden biri, su roketinin oldukça etkileyici mesafelere ulaşabilmesidir.

İki litrelik bir gazlı içecek şişesiyle roketin ana gövdesini oluşturulmuştur. Şişenin dayanaklı PET'ten (Polietilen Tereftalat) oluşması sadece gazlı içecekler içeren şişelerin kullanımına yönlendirmiştir. Bir tenis topu ile roketin burnunun ana bölümünü oluşturulmuştur. Daha iyi performans için kanatçıkların yapımında oluklu mukavva kullanılmıştır. İlk olarak; bir gazlı içecek şişesindeki gazlı içecek boşaltılmış, üzerindeki etiketler sökülmüş ve suyla durulanmıştır. Daha sonra, burun ve kanatçıklar eklenerek işleme devam edilmiştir. Burun konisinin biraz keskin olması gerektiğinden, roketin önüne doğru biraz ağırlık yüklenmesi yapılmıştır. Bu önemli tasarımın sağlıklı bir şekilde gerçekleşmesi için tenis topu şişenin dibine bantlanmış ve başarılı olunmuştur.

Bu çalışmada, ana roketten ayrılacak olan hızlandırıcılara sahip bir su roketi modelinin teorik olarak tasarımı yapılmış ve bu tasarım için en uygun parametre değerleri belirlenmiştir. Bu roket yapısı tasarlanırken, önce temel su roketi yapısına ve nasıl hazırlandığına değinilmiş ve sonrasında da hızlandırıcılara sahip su roket yapısı detaylı bir şekilde anlatılmıştır. Bununla birlikte, tasarlayacağımız su roketi için MATLAB programıyla analitik hesaplamaya gidilmiştir; farklı başlangıç parametreleri (kullanılan malzeme, roket parçalarının ebatları, eklenecek roket parçaları vb.) girilerek farklı kalkış parametre değerleri ve sonuçları hesaplanarak, bu sonuçları veren bir tablo hazırlanmıştır. Bu çalışmada, lise öğrenimi düzeyindeki öğrencilerin fizik dersinde rahatlıkla uygulamaya koyabilecekleri su roketinin yapımında kullanılacak parametrelerin verilmesi amaçlanmıştır.

Anahtar kelimeler: Su roketi, Hızlandırıcılar, Analitik hesaplama

ALTYAPI BİLGİ SİSTEMLERİNE YÖNELİK KONUMSAL VERİ TABANI TASARIMI (İSKİ ÖRNEĞİ)

Azize ERCİYES

Yıldız Teknik Üniversitesi

Fen Bilimleri Enstitüsü

Harita Mühendisliği aerciyes@iski.gov.tr

Özet

İnsanlar, hayatlarını kolaylaştırmak, kaynakları kontrol altında tutmak ve yaşam kalitesini artırmak amacıyla bilgiye ihtiyaç duymaktadır. Bu ihtiyaca cevap verebilmek adına, teknolojinin gelişimiyle birlikte karar destek sistemleri, yönetim bilgi sistemleri ve coğrafi bilgi sistemleri gibi bilgi sistemleri geliştirilmiştir.

Coğrafi sistemler üzerine geliştirilen sistemler, yerel yönetimlerin planlama çalışmalarının ötesinde acil mühendislik müdahaleleri ve belediye hizmetlerinin düzenli bir şekilde planlanması için coğrafi bilgi sistemleri (CBS) önemli bir araç haline gelmektedir. Ancak, kent içindeki altyapıyla ilgili sorunlar genellikle kurum ve kuruluşların birbirleriyle koordine olmamasından kaynaklanmaktadır. Bu koordinasyon eksikliğini gidermek ve altyapı tesislerinin etkili bir şekilde yönetilmesini sağlamak amacıyla, Altyapı Bilgi Sistemleri (ABS) konumsal veri tabanları kullanılmaktadır.

Günümüzde, şehirlerin sürdürülebilir bir şekilde yönetilebilmesi için su ve kanalizasyon sistemlerinin etkin bir şekilde işlemesi kritik bir öneme sahiptir. Bu sistemlerin etkin bir şekilde yönetilebilmesi, geniş bir coğrafi alana yayılmış verilerin düzenli ve hızlı bir şekilde işlenmesini gerektirmektedir. Bu noktada konumsal veri tabanları, coğrafi konumu temel alarak verileri organize etme ve sorgulama kapasitesiyle ön plana çıkmaktadır.

İSKİ, İstanbul'un su ve kanalizasyon hizmetlerini yürüten önemli bir kamu kuruluşudur. Bu kuruluşun operasyonlarını daha etkili ve sürdürülebilir bir şekilde yönetebilmek için konumsal veri tabanlarının kullanımı kaçınılmaz hale gelmiştir. Bu tez, İSKİ'nin altyapı bilgi sistemlerine yönelik bir konumsal veri tabanı tasarımını detaylı bir şekilde incelemekte ve önermektedir. Bu tasarım, İSKİ'nin su ve kanalizasyon sistemleri üzerinde daha hızlı ve etkili kararlar almasına yardımcı olacaktır.

İSKİ Altyapı Bilgi Sistemi (İSKABİS), İstanbul ilinin içmesuyu, atıksu ve yağmursuyu altyapı ve üstyapı tesislerini kapsayan bir coğrafi bilgi sistemi projesidir. Bu proje, çeşitli fonksiyonları yerine getirebilmek amacıyla tasarlanmıştır ve şebeke bütünlüğü içinde hızlı ve güvenilir veri girişlerini sağlamayı hedeflemektedir.

İSKABİS, İstanbul Su ve Kanalizasyon İdaresi'nin (İSKİ) su hizmetlerini daha etkili yönetmesine ve planlamasına yardımcı olan kapsamlı bir coğrafi bilgi sistemidir.

GIS tasarımı ve gelişimi sürecinde, yeni donanım ve yazılımların belirlenmesi, sisteme entegre edilmesi, diğer bilgi sistemleriyle etkileşimin sağlanması, sistem performansının izlenmesi ve optimizasyon yoluyla verimliliğin artırılması gibi çalışmalar gerçekleştirilmektedir. İSKABİS, CAD, CBS, modelleme ve yayınlama işlevlerini içeren bir tasarım teknolojisine sahiptir. Bu özellikler, teknik işlere ait hassas harita ve ürünlerin CAD sayesinde oluşturulmasını, sorgu ve analizlerin ile senaryo üretimlerinin CBS ve modelleme işlevleri aracılığıyla gerçekleştirilmesini sağlar. Ayrıca, tüm bilgilerin paylaşımı ve güvenliği, yayınlama işlevi sayesinde etkili bir şekilde çözülmektedir. Bu entegre yaklaşım, inşaat projeleri gibi teknik işlere dair çeşitli gereksinimleri karşılamak üzere tasarlanmıştır.

Çalışmalar incelendiğinde, Coğrafi Bilgi Sistemlerinin (CBS) çeşitli alanlarda yaygın bir şekilde kullanıldığı ve önemli faydalar sağladığı görülmektedir. CBS, çevresel uygulamalardan eğitim, sağlık, ticaret ve sanayiye, turizm, sosyal ve kültürel alanlara, ulaşımdan orman ve tarıma, güvenlik ve savunma alanlarına kadar geniş bir yelpazede kullanılmaktadır.

Türkiye ve dünya genelinde Coğrafi Bilgi Sistemleri'nin (CBS) önemini ve kullanım alanlarını açıkça göstermektedir. Özellikle kamu kuruluşları, altyapı yönetimi, su kaynakları planlaması ve hizmet sunumunda CBS teknolojisinden büyük fayda sağlamaktadır.

İSKABİS'in sorgu ve analiz bölümü, İstanbul'un su ve kanalizasyon altyapısının yönetimi ve şehir planlaması açısından önemli bir kaynak teşkil etmektedir. Kullanıcıların çeşitli verilere erişim sağlayarak detaylı analizler yapmalarını ve karar alma süreçlerine katkıda bulunmalarını sağlayan bu araçlar, gelecek çalışmalar için de önemli bir temel oluşturmaktadır.

Gelecekteki araştırmalar için, coğrafi bilgi sistemlerinin (CBS) ve altyapı bilgi sistemlerinin (ABS) daha da geliştirilmesi ve entegrasyonunun sağlanması önerilmektedir. Bu, altyapı yönetiminin daha da iyileştirilmesine ve karar alma süreçlerinin daha etkin hale getirilmesine olanak sağlayabilir. Ayrıca, teknolojik ilerlemelerin takip edilmesi ve uygulanabilirliğinin araştırılması da gelecekteki çalışmalar için önemli bir alan olabilir.

Sonuç olarak, bu çalışma, İSKİ'nin altyapı bilgi sistemine yönelik konumsal veritabanı tasarımının önemini ve potansiyel faydalarını vurgulamaktadır. Bu tasarım, İstanbul'un temel altyapı hizmetlerini daha güvenilir ve verimli bir şekilde sunma yolunda önemli bir adım olarak değerlendirilmektedir.

Anahtar kelimeler: Altyapı, Veri Tabanı, Coğrafi Bilgi Sistemi, İSKİ, İSKABİS

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN ERASMUS PROGRAMI HAKKINDA BEKLEDİĞİ REFORM HAREKETLERİ

Necibe DOĞANER

*Hitit Üniversitesi, Alaca Avni Çelik Meslek Yüksekokulu
Tıbbi Hizmetler Ve Teknikler, doganernecibe@gmail.com*

Özet

Erasmus programı, öğrenci değişim programıdır. Avrupa Birliği tarafından desteklenmiştir. Bu program, Avrupa ülkelerindeki üniversite öğrencilerine, başka bir Avrupa ülkesinde staj yapma veya eğitim alma fırsatı sağlar. Ayrıca, Avrupa'da öğrenci hareketliliğini artırır, uluslararası işbirliğini teşvik eder. Erasmus programına katılım genellikle üniversite öğrencileri arasında daha yaygındır. Üniversite öğrencilerinin Erasmus programında değişim sağlanmasını istedikleri konuları ele alan bir anket çalışması yapılmıştır. Bu çalışmanın amacı, üniversite öğrencilerinin Erasmus programında değişim sağlanmasını istedikleri konuları belirlemek ve beklenen reform hareketlerini anlamaktır. Anket aracılığıyla öğrencilerin görüşlerini toplamak ve bu verilere dayanarak önerilerde bulunmak hedeflenmiştir. Bu çalışmaya 19 kız ve 15 erkek olmak üzere toplamda 34 üniversite öğrencisi katıldı. Anket, yüz yüze görüşmelerle gerçekleştirildi. Katılımcılara beklenen reform hareketleriyle ilgili sorular soruldu. Elde edilen veriler, bu çalışmanın sonuçlarına ışık tutacak şekilde düzenlenmiştir. Anket sonuçlarına dayanarak yapılan bu çalışmada, 17 öğrencinin burs ve maddi desteğin artırılmasını talep ettiği görülüyor. Ayrıca, 6 öğrencinin daha fazla ülkenin Erasmus programına dahil olmasını istediği, 4 öğrencinin bürokratik süreçlerin basitleştirilmesini talep ettiği, 3 öğrencinin daha fazla deneyim kazanmak için programının süresinin uzatılmasını istediği, 2 öğrencinin sosyal ve kültürel entegrasyonun desteklenmesini istediği, 2 öğrencinin de Erasmus programının işbirliği ve ortaklık ağını genişletmesini talep ettiği, bu programın daha fazla üniversite, kurum, işletme ile işbirliği yapmasını istedikleri görülüyor. Bu talepler, programın geliştirilmesi ve öğrencilerin deneyimlerinin iyileştirilmesi için değerli önerilerdir. Anket sonuçları, program yöneticileri ve karar vericiler tarafından dikkate alınarak, daha iyi bir Erasmus deneyimi sağlamak için yapılması gereken değişikliklerin belirlenmesine yardımcı olabilir.

Anahtar Kelimeler: Erasmus Programı, Üniversite Öğrencileri, Reform Hareketleri

THE EXPECTED REFORM MOVEMENTS ABOUT THE ERASMUS PROGRAM FOR UNIVERSITY STUDENTS

Abstract

The Erasmus program is a student exchange program. It is supported by the European Union. This program provides university students in European countries with the opportunity to do an internship or receive education in another European country. Additionally, it increases student mobility in Europe and promotes international cooperation. The Erasmus program is generally more common among university students. A survey study was conducted that focused on the topics university students want to see improved in the Erasmus program. The aim of this study was to identify the areas of change desired by students and understand the expected reform movements. The aim of this study was to gather students' opinions through a survey and provide recommendations based on this data. A total of 34 university students participated in this study, with 19 female and 15 male participants. The survey was conducted through face-to-face interviews, and participants were asked questions regarding the expected reform movements. The collected data was organized to shed light on the findings of this study. Based on the survey results, it is observed that 17 students are requesting more scholarships and financial support. Additionally, 6 students want more countries to be included in the Erasmus program, 4 students are requesting simplification of bureaucratic processes, 3 students want the program duration to be extended for gaining more experience, 2 students want support for social and cultural integration, and 2 students are requesting the Erasmus program to expand its cooperation and partnership network with more universities, institutions, and businesses. These suggestions are valuable recommendations for improving the program and enhancing students' experiences. The survey results can help program managers and decision-makers identify the necessary changes to provide a better Erasmus experience.

Keywords: Erasmus Program, University Students, Reform Movements

GÜNÜMÜZ AKŞEHİR'İNDE YAŞAYAN NASREDDİN HOCA İZLERİ

Eşref Ziya YILDIRIM

Selçuk Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Türk Dili Ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı

Türk Dili Ve Edebiyatı Bilim Dalı, esrefziyaksehir@hotmail.com

Özet

Çağının çok ötesine geçerek izleri yüzyıllardır süre gelen mizah ustası Nasreddin Hoca, türbesinin bulunduğu Akşehir'de vefatından 740 yıllık bir zaman geçmesine rağmen Akşehir halkının kendilerine uygun gördükleri tabir ile Nasreddin Hoca torunlarının hayatında izleri görülen bir şahsiyettir. Çoğunlukla atalarından sözlü kültür yoluyla aktarılan ve günlük yaşamlarına örnek olarak aldıkları Nasreddin Hoca'nın yaşam öyküsü, onun fıkraları ile büyümüş nesillerin duydukları, gördükleri bu kültürü yaşamlarına aktarmış olmaları kaçınılmaz bir durumdur. Akşehirli bir günlük yaşamları içerisinde Akşehir'in merkez konumunda adını Nasreddin Hoca'nın güldürü ustası olmasından alan Gülmece Parkı'nda 10'dan fazla fıkranın temsili heykelleri ve "Kazan Doğurdu" fıkrasından esinlenen dev kazan halka açık bir parkta hâlen sergilenmektedir. Nasreddin Hoca'nın yansımalarını şehirdeki bir parkta, bir işyerinde, şehri temsil eden hediyelik eşyalarda, çocukların temel eğitimine kültürel öğeler ile katkı sağlamak için oyuncaklarda, belediyenin logosunda ve Nasreddin Hoca İlkokulu, Nasreddin Hoca Arkeoloji ve Etnografya Müzesi, Nasreddin Hoca Bellek Müzesi, Nasreddin Hoca Evi, Nasreddin Hoca Çocuk Kütüphanesi gibi kamu kurumlarına ait bazı binalarda görmek mümkündür. Nasreddin Hoca'nın eşeğe ters binmesinden ötürü türbesinin giriş kapısının önündeki Nasreddin Hoca yazılı tabelanın diğer yazılara göre ters oluşu, Nasreddin Hoca türbesi önünde bulunan "Dünyanın Ortası Burasıdır" yazılı yuvarlak biçimdeki platformun yaşanılan gezegenin orta noktasını sembolize etmesi, Akşehir'de üretimi yapıp satılan ters çalışan Nasreddin Hoca saatleri dikkat çeken bazı unsurlardandır. Ayrıca eşeğe ters binen Nasreddin Hoca figürlü yapıştırmaları otomobillerin arkasına konumlandırılan Akşehirli birer, bu tutumları ile hem memleketin kültürüne sahip çıkan hem de şehir dışına çıktıklarında insanlara kendi şehrini tanıtır ve memleketleri hakkında fikir sahibi olmalarını amaçlamışlardır. Akşehir'de geleneksel olarak düzenlenen ve bu yıl için de yapılması planlanan 65. Uluslararası Akşehir Nasreddin Hoca Şenliği'nde Nasreddin Hoca'nın "Ya tutarsa" fıkrasını canlandırmak için Akşehir Gölüne maya çalma etkinliği düzenlenerek fıkranın günümüzde de ilk günkü gibi varlığını koruması için göle maya çalma etkinliği düzenlenmektedir. Uluslararası Nasreddin Hoca Şenlikleri dünyanın birçok noktasından gelen misafirlerine ev sahipliği yapmış ve Nasreddin Hoca adı evrensel bir statüye ulaştırılmıştır. Bu bildiriyle ünü Akşehir'in sınırlarını aşmış dünyaya yayılan mizah ustası Nasreddin Hoca'nın şehrin sosyokültürel hayatındaki yansımaları, günümüzdeki durumu ortaya konulacaktır.

Anahtar kelimeler: Nasreddin Hoca, Akşehir ilçesi, Nasreddin Hoca fıkraları

KIYÂFETNÂMELER ÜZERİNDEN “İYİ İNSAN” TİPİNE DAİR BİR İNCELEME

Rukiye KÖSE

Selçuk Üniversitesi

Edebiyat Fakültesi-Sosyal Bilimler Enstitüsü

Türk Dili ve Edebiyatı

rukiyekosee@gmail.com

Özet

İnsanoğlunun yaratılışından itibaren gizli olana merakı vardır. Bu sebepten, gelecekte haber almak ve görünmeyeni görmek için çabalamışlardır. Mesela; suyun yuvarlak kasesinin içindeki duruşundan, kahve fincanının tabanında kalan telvenin şeklinden dahi bir mana çıkarmaya çalışmışlardır. Bunların yanında; insanların genel olarak dış görünüşlerinden veya herhangi bir uzuvlarının şeklinden yola çıkarak karakter analizi yapmayı da denemişlerdir. Bu deneyimlerini, “kıyâfetnâme” adını verdikleri özel bir edebî tür olan metinlerde ortaya koymuşlardır. “İz sürüp gitmek”, “takip etmek” anlamlarına gelen “kıyâfet” kelimesinin Türkçedeki karşılıklarından bazıları “görünüş”, “kılık” ve “elbise” olarak karşımıza çıkar. “Kıyâfetnâme”ler ise bu kılık ve görünüşleri detaylı bir şekilde anlatan eserlerdir. Kıyâfet ilmiyle uğraşan kişilere “kâyif” ya da “kıyâfet-şinâs” denilmiştir. Kıyâfetnâme türündeki eserler, uzun gözlemler ve tecrübeler neticesinde kaleme alınan edebî eserlerdir. Türk edebiyatında İslamiyet’ten önce de bu türe ilgi olsa da, bu türde yazılmış önemli eserlerin çoğu İslamiyet’in kabulünden sonra verilmiştir. Bilinen Türkçe ilk kıyâfetnâme örneği, Bedr-i Dilşad’ın “Murâdnâme” mesnevisinin kırkinci bâbında geçer. Bu bâbda köle ve cariye alırken dikkat edilmesi gereken hususlar anlatılmaktadır. Klasik edebiyatta yazılan en önemli kıyâfetnâmelerin başında ise; 15. yüzyılda yaşamış olan Akşemseddinzâde Hamdullah Hamdî’nin “Kıyâfetnâme”si ve 18. yüzyılda yaşamış olan Erzurumlu İbrahim Hakkı’nın “Ma’rifetnâme”si gelmektedir. Ayrıca Nesîmî, Bâlîzâde Mustafa ve Firdevsî-i Rûmî’nin de kıyâfetnâmeleri vardır. Klasik Türk edebiyatı, kıyâfetnâmeler üzerine yapılmış çalışmalar açısından oldukça zengin bir literatüre sahiptir. Kıyâfetnâmeler üzerinde, tüm metnin okunması ve yorumlanması gibi çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Bu bildiride; kıyâfetnâmelerde işaret edilen noktalardan hareketle, “iyi insan” figürü ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Bildirinin muhtevasında, önemlerine binaen, ağırlıklı olarak Akşemseddinzâde Hamdullah Hamdî ve Erzurumlu İbrahim Hakkı’nın “Kıyâfetnâme”lerinden örnekler yer almaktadır. Giriş ve sonuçla birlikte toplam dört ana bölümden oluşan bildiri metninin giriş bölümünde genel olarak kıyâfetnâmeler tanıtılmıştır. Birinci bölümde Akşemseddinzâde Hamdullah Hamdî’nin kıyâfetnâmesindeki iyi insan tipinin özellikleri, ikinci bölümde ise Erzurumlu İbrahim Hakkı’nın kıyâfetnamesindeki iyi insan tipinin özellikleri anlatılmıştır. Sonuç bölümünde ise çalışma boyunca yapılan analizlerin sentezine yer verilmiştir.

Anahtar kelimeler: kıyâfetnâme, uzuvlar, ön yargı, iyi insan.

COVID-19 PANDEMİSİNİN AB ÜLKELERİ ve ADAY ÜLKELER ÜZERİNE DIŞ TİCARETE ETKİSİ

Esin EREN

Kırıkkale Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

İktisat Bölümü, erenesn@hotmail.com

Özet

Gelişen ve değişen dünya ile ülkeler arası sınırların giderek azaldığı, teknolojinin artmasıyla iletişim ve ticaretin arttığı çok boyutlu bir dönüşümü ifade eden küreselleşme, Avrupa'da da ekonomik entegrasyonu ve üye ülkeler arası bütünleşmeyi şekillendiren bir olgu olmuştur. Avrupa Birliği ise bu noktada küreselleşmenin yaratmış olduğu fırsatları değerlendirerek ve olumsuz etkilerini azaltarak küreselleşmenin etkinliğini artırmayı ve stratejik bir şekilde yönetmeyi amaçlamaktadır. Bu noktada kurulmuş olan AB iç pazarı, bu fırsata en iyi örnektir. İç pazar, kişilerin, malların, hizmetlerin, sermayenin AB'ye üye ülkeler arasında serbest dolaşımının sağlandığı ve içerisinde serbest ticaretin teşvik edildiği bir ekonomik alandır. Ayrıca, sadece birlik ile sınırlı kalmayan AB, toplamda 80 ülkenin en büyük ticaret ortağıdır. Birlik, dünya nüfusunun sadece %6,9'unu oluşturmasına rağmen, küresel ticaretin önemli bir parçasını temsil etmektedir. AB'nin ihracat ve ithalatı, dünya ticaretinin yaklaşık %15,6'sını oluşturmaktadır. Bu çarpıcı oranlar, AB'nin küresel ticaretteki etkin konumunu vurgulamaktadır; zira AB, Çin ve ABD ile dünyanın en büyük üç ticari kuruluşundan biridir. Çalışmada; Covid-19 krizinin AB'ye üye ve aday ülkelerin dış ticarete olan etkisi ithalat ve ihracat verileri yardımıyla analiz edilmiştir. Nitel bir yöntemle dış ticaret üzerindeki etki açıklanmaya çalışılmıştır. Buna göre birlik içerisinde birçok ülkede 2020 yılı içerisinde hem ithalat hem de ihracat oranlarında eşanlı düşüşler yaşanırken istisnai oluşturan (Malta gibi) ülkeler olmuştur. Fakat ithalat ve ihracat oranlarındaki düşüş karşılaştırmak gerekirse ithalat oranlarındaki düşüşün daha sınırlı seviyede kaldığı söylenebilir. Bunun en önemli nedeni olarak ise süreklilik sağlanması gereken enerjide ithalata bağımlılık oranının yüksek olmasıdır. Mal ticaretindeki en fazla düşüş 2020 yılının ikinci çeyreğinde gerçekleşirken, hizmet ticaretinde bu durum ilk çeyrekte itibaren kendini hissettirerek yıl boyu düşüş seviyelerde kalmaya devam etmiştir. Salgının dış ticaret üzerindeki benzer seyri aday ülkeler üzerinde de kendini göstermiş, genel itibarıyla ithalat ve ihracat oranlarında düşüş yaşanmıştır. Burada istisnayı oluşturan ise Türkiye olmuştur. Türkiye'de başta enerji olmak üzere ithal edilen malların talep esnekliğinin katı olması ve düşük faiz politikasının yarattığı tüketim talebi, diğer ülkelerin aksine ithalat oranlarına artış şeklinde yansımıştır. Bu analiz, Covid-19 pandemisinin dış ticaret üzerindeki etkilerini anlamak ve gelecekteki krizlere karşı daha hazırlıklı olmak adına önemli bir adımdır.

Anahtar kelimeler: Avrupa Birliği, Dış Ticaret, Covid-19 Pandemisi

Abstract

The phenomenon of globalization, which signifies a multidimensional transformation due to the evolving and changing world with diminishing borders among countries and increased communication and trade driven by technological advancements, has also shaped economic integration and inter-country cohesion within Europe. In this context, the European Union aims to enhance the effectiveness of globalization by seizing the opportunities it presents and mitigating its negative impacts. The establishment of the 'EU internal market' serves as a prime example of this effort, facilitating the free movement of individuals, goods, services, and capital among EU member states and promoting free trade within its borders. Moreover, extending beyond the Union alone, the EU is the largest trading partner for a total of 80 countries. Despite constituting only 6.9% of the world's population, the EU represents a significant portion of global trade, accounting for approximately 15.6% of world trade. These striking figures underscore the EU's influential position in global trade, as it ranks among the top three trading entities worldwide alongside China and the United States. The analysis of the impact of the COVID-19 crisis on the external trade of EU member and candidate countries has been conducted using import and export data through a qualitative approach. Accordingly, while simultaneous declines in both import and export rates were observed in many countries within the Union during 2020, exceptions were noted (such as Malta).

However, in comparison, it can be said that the decrease in import rates remained at a more limited level. The primary reason for this is the high dependency on imports, particularly in ensuring continuity in energy supply. While the most significant decline in goods trade occurred in the second quarter of 2020, this trend persisted throughout the year in service trade, beginning from the first quarter. A similar trajectory of the pandemic's impact on external trade was observed in candidate countries, with a general decrease in import and export rates. An exception to this trend was Turkey, where, primarily due to the stringent demand elasticity of imported goods, particularly energy, and the consumption demand generated by a low-interest-rate policy, import rates increased, unlike in other countries. This analysis aims to understand the effects of the Covid-19 pandemic on external trade and provide insights to be better prepared for future crises.

Keywords: European Union, Foreign Trade, Covid-19 Pandemic

Giriş

Bir hastalığın veya enfeksiyonun insandan insana bulaşarak dünya üzerinde birçok alana yayılması ve etkisini göstermesi “pandemi” olarak tanımlanmaktadır. Pandemiler, insan sağlığını tehdit eden ve çok sayıda ölüme yol açan bulaşıcı hastalıklardır. Tarihte geçmişten günümüze Veba Salgını, Kolera Salgını, İspanyol Gribi gibi etkileri çok yüksek olan pandemi dönemleri yaşanmıştır (Tekin, 2021, s. 331). Dünyanın yaşamış olduğu bu salgınlar, başta sağlık ve sağlık sistemi olmak üzere ciddi sorunlara sebep olmuştur. İnsanlık tarihinin seyrini değiştirmiş, sosyal hayat ve ekonomik, ticari, kültürel alanlarda birçok olumsuzluklar yaratmıştır.

Günümüzde ilk olarak Aralık 2019 tarihinde Çin’de ortaya çıkan ve oradan tüm dünyaya yayılan Covid-19 salgını ile tekrar benzer süreçler yaşanmaktadır. Fakat geçmiş yüzyıllarla karşılaştırıldığında salgınların sebep olduğu tahribat her ne kadar benzer olsa da Covid-19’un yarattığı sorunlar birçok yönüyle ayrılmaktadır. Nedeni ise salgının, dünyanın ekonomik anlamda daha fazla entegre olduğu bir dönemde ortaya çıkmasıyla birlikte tedarik zincirleri vasıtası ile daha yayılımcı bir etkiye sahip olarak küresel bir salgın haline gelmesidir (Fernandes, 2020, s. 5). Ayrıca zamanla küreselleşen dünya nedeniyle salgının yarattığı ekonomik etkilerinin büyüklüğünü de artırmıştır. Bu bağlamda hastalık, 2020 yılının Mart ayından itibaren Avrupa ülkeleri, ABD ve Türkiye dahil tüm dünyaya yeni virüs varyantlarıyla yayılmasını devam ettirmiştir.

Geçen zamanda ülkeler, kendi iç dinamiklerini ve salgının boyutunu göz önüne alarak toplumların sağlığını esas alan tedbirleri ve politikaları uygulamaya koymuşlardır. Ancak sürecin devam ediyor olması salgının olumsuz etkilerinin giderilmesini güçleştirmiş ve uygulanan kısıtlayıcı politikalar, 2020 yılında ekonomik faaliyetleri de yoğun bir şekilde azaltarak neredeyse durma noktasına getirmiştir (Çakan, 2021, s. 221). Pandeminin ilk etkileri olarak ortaya çıkan bu süreçte, toplumların daha hareketsiz hale gelmesiyle üretim ve tüketim alışkanlıkları değişirken aynı zamanda salgının yaratmış olduğu belirsizlik ortamında arz ve talepte eşanlı olarak düşüşler meydana gelmiştir. Başta hizmet sektörü olmak üzere birçok sektörde daralmalar oluşması, dünya üzerinde tedarik zincirlerinin sektöre uğraması ve buna bağlı olarak üretimde yaşanan aksaklıklar, endüstriyel üretim üzerindeki etkisi ile dış ticaretin azalması sonucunda küresel anlamda istihdam negatif yönde etkilenmiştir. Bu durum ülkeler arası heterojenlik yaratsa da ağırlıklı olarak ekonomi üzerinde olumsuz bir etki yarattığı ortadadır.

Diğer taraftan dünya genelinde hükümetler, gerek kısıtlamalar boyunca oluşacak maliyetleri en aza indirebilmek gerekse, önlemlerin gevşetildiği veya tamamen ortadan kaldırıldığında hızlı bir toparlanma süreci yaşanabilmesi adına destekleyici mali tedbirler ve istikrarı sağlamaya yönelik politikalar geliştirmeye/uygulamaya başlamışlardır. Uygulanan başlıca para ve finans politikaları ile piyasaların kredi akışlarının devam edebilmesi ve likidite desteği sağlanarak salgın sürecini iflas etmeden, mali yapılarını koruyabilmeleri amaçlanmıştır (Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası [TCMB]. 2020, s. 21). Ülkelerin GSYH’ları içinde önemli yer tutan ve en çok başvurulan mali tedbirler ise; vergi indirimleri, sosyal yardımlar ve kamu harcamalarının artırılması olmuştur (Pehlivan, Kaya, & Keleş, 2021). Özetle ülkeler maliye politikalarını salgının yarattığı ekonomik zorluklara yanıt verecek şekilde ayarlamışlardır.

Mali tedbirler, bütçelerin hem gider hem gelir tarafını etkileyerek ekonomik toparlanma için bir köprü görevi görmüştür. Bu yeni mali önlemler, daha ciddi ekonomik daralmaları ve büyük iş kayıplarını önlerken, aynı zamanda tüm ülke gelir gruplarında kamu açıklarını ve borçlarını benzeri görülmemiş seviyelere yükseltmiştir. Pandemi, tüm ülke gruplarında kamu maliyesini zorlamıştır, bu da “denk bütçe anlayışı” olarak bilinen neoliberal politikaların temel unsuru olan uygulamalardan vazgeçilerek, kamu

mali disiplini üzerinde oluşan baskıya boyun eğildiğini göstermektedir. Ülkelerin gelişmişlik düzeyine göre uygulanan mali desteklerin boyutu değişirken bu duruma paralel olarak kamu açıkları da International Monetary Fund [IMF], 2021 verilerine göre, gelişmiş ülkeler için GSYH'nin yüzde 11,7'si, yükselen piyasa ekonomileri için yüzde 9,8'i ve düşük gelirli gelişmekte olan ülkeler için yüzde 5,5'i kadarına ulaşmıştır. Covid-19 pandemisinin tek bir ülkeyi değil birden fazla ülkeyi vurduğu göz önüne alındığında yakın tarihin ekonomik açıdan en maliyetli salgını olduğu söylenebilir (Apergis & Apergis, 2021). Salgın krizinin ekonomik maliyetini gösteren ve aynı zamanda ekonomik büyümenin faktörleri arasında büyük önem arz eden istatistiki verilerden birisi de dış ticarettir. Buna göre salgınla beraber gelen kısıtlayıcı önlemler neticesinde 2020 yılında küreselde World Trade Organization (Dünya Ticaret Örgütü) raporuna göre mal ticareti yıllık bazda %8 azalış gösterirken hizmet ticareti ise %21 oranında daralma yaşamıştır (WTO, 2020). Çeyrek dönemler itibariyle incelendiğinde bu düşüş daha belirgin göze çarparken ticarete dair “içe dönük olma” ve “kendi kendine yeterli olabilme” politikaları bu süreçte önemli tartışma konuları haline gelmiştir.

Avrupa Birliği (AB) özelinde bakıldığında GSYİH'in yaklaşık %70'ini oluşturan hizmet sektörü, hizmet ticaretinde ise %25'ini kontrol ederek dünyanın en büyük hizmet ihracatçısı ve ithalatçısı durumundadır. Ayrıca dünya mal ticaretinin yaklaşık %14'ünü gerçekleştirmektedir (European Commission [EC], 2024). Bu durum, salgın döneminde küresel ticaret durgunluklarından etkilenen bölgeler arasında AB'nin de olabileceğinin göstergesi iken nitekim 2020 yılında ihracatında bir önceki yıla oranla %9,3, ithalatında ise %11,5 oranında düşüş yaşanmıştır (Eurostat, 2024). Bu düşüşler, AB'nin ticaret alanındaki önemli rolünü vurgularken, aynı zamanda ekonomik politikalarının salgın gibi küresel krizlere karşı direncini ve uyum kabiliyetini değerlendirme gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Küreselleşme süreciyle birlikte, ülkeler arası sınırların giderek azalması ve ekonomilerin entegrasyonu, uluslararası ticaretin önemli ölçüde artmasına yol açmıştır. Bu süreç, ticaret hacimlerinin genişlemesi ve ülkeler arası rekabetin artmasıyla sonuçlanmıştır. Ancak, bu entegrasyon ve genişleme, ticaret sistemlerini birbirine daha bağımlı hale getirmiştir. Bu bağlamda, bazı ülkeler zamanla salgını kontrol altına almayı ve insan yaşamı üzerindeki etkisini sınırlamayı başarmış olsalar bile, ticaret hacimlerinde bir etki yaratmamış olmaları pek olası değildir. Dolayısıyla, AB ülkeleri ve aday ülkeler özelinde, çoğunlukla kısıtlayıcı ve korumacı eğilimlere bağlı olarak azalan ticari ilişkilerin incelenmesi ve ithalat-ihracat aracılığıyla nasıl etkilendiğini belirlemek önemlidir.

Çalışma, dünya tarihinde önemli bir dönemeç olan Covid-19 krizinin, çok boyutlu etkilerini anlamak adına öncelikle ekonomik etkilerine odaklanacak ve ardından AB'de dış ticaretin değişimlerine geniş bir perspektif sunacaktır. Sonuç bölümünde ise, pandeminin ardından dış ticaretin sürdürülebilirliği hakkında öngörüler ve öneriler sunularak, dış ticaretin geleceği hakkında değerli bir bakış açısı elde edilmesi amaçlanmaktadır.

COVID-19 Pandemisinin AB Ülkeleri ve Aday Ülkeler Üzerinde Genel Ekonomik Etkileri

Covid-19, başlangıçta bir sağlık krizi olarak görülse de ekonomik, sosyal, siyasi ve kültürel yönleriyle çok boyutlu bir hal alması ve özellikle arz ve talepte yaşanan eşanlı düşüşler ile sağlık krizinden iktisadi bir krize evrilmesi, Avrupa'nın o zamana kadar karşılaştığı krizlerden çok daha kapsamlı bir niteliğe sahip olduğunu göstermiştir. İlk olarak, salgının etkisinin en sert şekilde yaşandığı İtalya'da alınan tecrit önlemleriyle başlayan süreç, hemen hemen tüm üye ülkelerde benzer sıkı tedbirlerin alınmasına yol açmıştır. Halk sağlığına bağlı tedbirler arasında, sosyal mesafe kurallarının uygulanması ve sınırların kapatılması en önemlileri arasındadır. Ancak, AB'nin salgına karşı yanıtının gecikmeli olması ve salgının başlangıçta pandemiye dönüşeceğinin öngörülememesi, üye ülkeleri içe dönük politikalara yönlendirmiştir. Bazı üye devletlerin tek taraflı olarak sınırlarını kapatması ve AB vatandaşlarının serbest dolaşımını sağlayan Schengen Bölgesi'nin ruhuna aykırı şekilde geçici olarak dolaşımın kısıtlanması, içe dönük politikaların bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Bu durum ise AB'nin temel prensipleri olan işbirliği ve dayanışma değerlerine aykırı olduğu yönünde eleştirilere neden olmuştur.

Üye ülkeler ve gecikmeli de olsa birlik tarafından alınan yüksek ekonomik maliyetlere neden olan kısıtlayıcı önlemler, özellikle salgının şiddetli yaşandığı ilk dalgasında, başta yatırım ve dayanıklı tüketim malları olmak üzere tüketicilerin harcama alanlarını sınırlanmıştır. Bu durum işletmelerin gelirlerinde

azalmaya ve faaliyetlerinde kısıtlamalara yol açarak istihdamı olumsuz etkilemiştir. Ayrıca, sınırlı hareketlilik ve tedarik zincirlerindeki aksamalar nedeniyle üretim ve dağıtım süreçlerini olumsuz yönde etkilemiş, işletmelerin kârlılığını azaltmış ve ekonomik durgunluğa katkıda bulunmuştur. Özellikle hizmet odaklı turizm, konaklama ve ulaşım gibi insan hareketliliğine bağımlı sektörler, salgından özellikle ağır darbe almıştır. Sınırların kapatılması ve seyahat kısıtlamaları, bu sektörleri ciddi şekilde etkileyerek iş kayıplarına, gelir düşüşüne ve işletmeler üzerinde mali baskıya yol açmıştır. Bu endüstrilerdeki ekonomik gerilemenin birbirine bağlı sektörler üzerinde kademeli etkiler göstererek AB'deki genel ekonomik yavaşlamaya katkıda bulunmuştur.

Birlik çıkarlarının korunması ve krizin iktisadi tahribatını en aza indirmek amacıyla Avrupa Komisyonu, uluslararası yapısı çerçevesinde halk sağlığının temel hedeflerine odaklanarak, İstikrar ve Büyüme Pakti'nde genel bir kaçış mekanizmasını devreye sokmuştur. Bu adım ile ulusal hükümetlere ekonomilerini destekleme ve salgının sosyoekonomik sonuçlarını hafifletme konusunda daha fazla yetki vermek için bütçe kurallarını/gereklilikleri gevşetilmiştir (Eurostat, 2023). Ayrıca yine Komisyon tarafından küresel çabalara destek amaçlı ilk olarak 232 milyon Euro'luk yardım paketi açıklanmış, 27 Mayıs 2020 tarihinde ise 750 Milyon Euro bütçeli NextGeneration EU (Yeni Nesil AB) yardım planı ile sadece Covid-19'un etkilerine dair toparlanmayı değil AB'nin daha dirençli ve daha adil olması hedeflenmiştir. Salgından etkilenen işleri ve gelirleri korumak amacıyla SURE programının yaklaşık 100 milyar Euro'luk mali destek sağlanmak planlanırken bu program, 31 Aralık 2022 tarihine kadar devam edecek şekilde tasarlanmıştır (EC, 2020). 2020 yılına dair bu mali destekler, birliğin gecikmeli de olsa zararların tazmin edilmesi noktasında fon kaynağı sağlamış olduğu ve AB'nin krize yanıtını hızlandırmak için çeşitli önlemleri devreye soktuğu dönemde önemli adımlardır.

Nitekim AB ülkeleri üzerinde farklılık göstermiş olsa da, salgın öncesi Avrupa ve küresel düzeyde yaşanan ABD-Çin arası ticari gerilimler, Brexit süreci ve Orta Doğu'daki jeopolitik belirsizlikler gibi faktörler, ekonomik büyümeyi olumsuz etkileyerek düşüş eğilimi yaratmıştır. Salgının gelişile birlikte, zaten zayıflayan büyüme eğilimi üzerinde ise daha fazla baskı oluşmuştur. 2020 yılı içerisinde ülkelerde kısıtlamaların dönem dönem azaltılmasına bağlı olarak kısa süreli toparlanmalar yaşanmış olsa da, Çizelge 1.1'de görüldüğü üzere AB genelinde GSYİH'nin %5,7 oranında küçüldüğü gözlemlenmiştir. Bu oran, 2019 yılında %1,8 artış gösterdiği döneme kıyasla belirgin bir gerileme olarak öne çıkmaktadır (The World Bank, 2024). Bölgesel düzeyde yapılan incelemeler, Avrupa'nın çeşitli bölgelerinde benzer eğilimlerin görüldüğünü ortaya koysa da, GSYİH'deki en büyük düşüşlerin Batı Avrupa'da yaşandığı gözlemlenmiştir. Bu düşüşün başlıca sebebi, bölgede öncelikli sektörlerden olan hizmet ve imalat sektörlerinin (örneğin otomotiv endüstrisi) en fazla etkilenen sektörler arasında yer alması olabilir.

Hasılda keskin düşüşlerin yaşandığı salgının en zor yılının ardından Çizelge 1.1.'de yer alan verilere göre 2021 yılında politika destekleriyle artan talebe bağlı olarak ekonomik akvitelerdeki artış ile V şeklinde yukarı yönlü iyileşme görülmüştür. Ancak son aylarında ortaya çıkan Omicron varyantı neticesinde kısıtlayıcı tedbirlerin tekrar uygulanmaya konulması ve tedbirlerin sıklığının artırılması yeni belirsizlik ortamı yaratmıştır. Fakat bu durumun uzun süreli devam ettiği söylenemez. Erken müdahale ve yüksek aşılama oranları ile birlikte Avrupa hareketliliği ve ekonomisi yeni virüs dalgalarına karşı daha dirençli hale gelmiş ve 2022 yılı Şubat ayı itibariyle etkisi gerileme göstererek, ekonomik etkisi sınırlı düzeyde kalabilmiştir. 2022 yılında büyüme oranlarındaki düşüşün sebebi olarak ise pandeminin etkisinden bağımsız olarak 2021-2022 Rusya-Ukrayna krizi, yükselen enerji ve gıda fiyatları, kısıtlı kalan arza bağlı olarak girdi maliyetleri gösterilebilir (IMF , 2021; EC , 2022).

Çizelge 1.1. Avrupa Bölgelere göre GSYİH büyümesi (yıllık % değişim) (The World Bank , 2024; International Monetary Fund [IMF], 2024)

Bölgeler	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
AB27	2,31	1,97	2,85	2,07	1,81	-5,7	6,01	3,45
Euro Bölgesi	2,05	1,86	2,63	1,78	1,58	-6,10	5,93	3,37
Avrupa ve Orta Asya	2,06	1,90	2,91	2,13	1,80	-5,48	6,52	3,12
Orta Avrupa ve Baltıklar	4,03	2,75	5,10	4,94	3,90	-3,42	6,48	4,13
Avrupa ve Orta Asya (yüksek gelirliiler hariç)	0,91	1,58	3,93	3,17	2,25	-1,23	7,46	0,77
Doğu Avrupa	-0,1	1,4	3,2	3,8	3	-3	5,8	-0,5
Batı Avrupa	2,2	1,9	2,6	1,8	1,6	-6,6	6	3,6

Çizelge 1.2’de aday ülkelerin Covid-19 dönemi GSYİH incelendiğinde ise genel itibariyle krize yönelik keskin bir düşüş görülürken istisnası Türkiye’nin pozitif yönde büyümesiyle ayrışması olmuştur. Türkiye ekonomisinin 2020 yılında diğer ülkelerden pozitif bir ayrışma göstermesinin başlıca nedenleri arasında, gerek para arzında gerekse kredi hacminde yaşanan büyük artışlar, mali destekler çerçevesinde talebin canlı tutulması ve ihracat değerlerinde belirgin düşüşlerin yaşanmaması bulunmaktadır (Eğilmez, 2021). 2022 yılında Moldova, Ukrayna ve Bosna Hersek ile 2023 yılında Gürcistan’a aday statüsü verilmesi nedeniyle bu ülkelerin verileri grafikte dikkate alınmamıştır.

Çizelge 1.2. Aday ülkelerin GSYİH büyümesi yıllık % değişim (The World Bank, 2024)

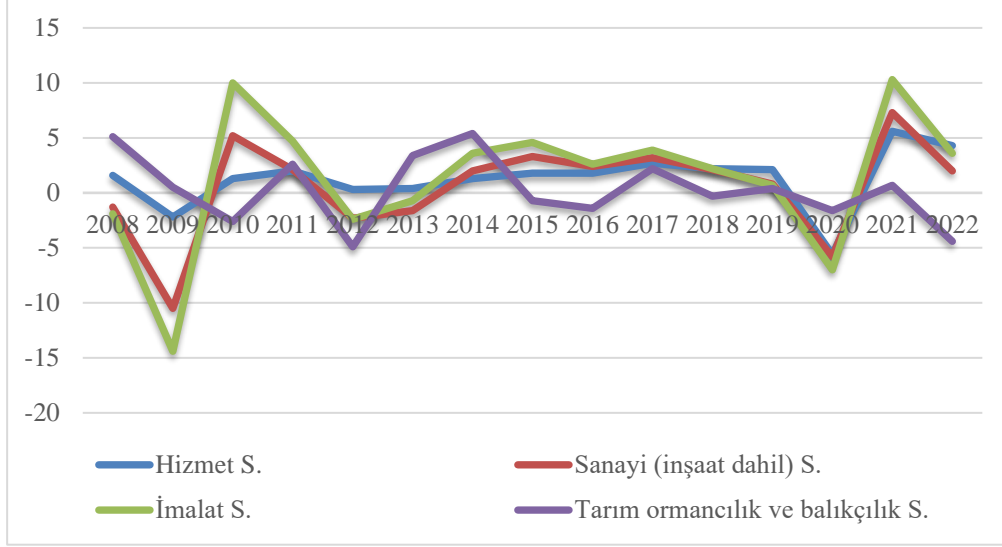
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Türkiye	6,1	3,3	7,5	3	0,8	1,9	11,4	5,5
Sırbistan	1,8	3,3	2,1	4,5	4,3	-0,9	7,7	2,5
Kuzey Makedonya	3,9	2,8	1,1	2,9	3,9	-6,1	5,5	2,1
Karadağ	3,4	2,9	4,7	5,1	4,1	-15,3	13	6,4
Arnavutluk	2,2	3,3	3,8	4	2,1	-3,3	8,9	4,9
Bosna Hersek	4,3	3,2	3,2	3,8	2,9	-3,0	7,4	4,1

AB’nin kurulduğundan beri en büyük düşüşünü yaşatan salgın krizi, üretim ve ticareti ciddi şekilde sektöre uğratması nedeniyle arz ve azalan talebe bağlı olarak birçok sektör olumsuz etkilenmiştir. Bu nedenle bir önceki yıla oranla negatif büyüme gerçekleşmiştir. Örneğin insanlar arası etkileşimin yoğun olduğu ve AB GSYİH içerisinde büyük bir paya sahip olan hizmetler sektörü, katma değeri bir önceki yıla oranla %5,6 düşüş göstermiştir. Diğer bir yüksek düşüş oranı gösteren sektör ise GSYİH’deki yaklaşık %15’lik payı ile imalat sektörü olmuştur. İmalat sektörünün alt endüstrisi içerisinde yer alan, AB’nin toplam katma değerinin %5’ini oluşturan ve tek başına 2,6 milyon kişiyi istihdam etmesiyle önemli bir endüstri haline gelen karmaşık değer zincirlerine sahip otomotiv sektörü, salgının ilk dalgası sırasında en çok etkilenen endüstriler arasında yer almıştır. Avrupa otomotiv endüstrilerinin tedarik zincirleri, Çin fabrikalarının ilk kez kapatılmasıyla kesintiye uğramıştır; daha şiddetli olanı ise Mart ve Mayıs ayları arasında Avrupa’daki fabrikaların kapatılması ile yaşanmıştır (Vet et al., 2021). Bu durum, kısıtlamaların azaltılması ve teşviklerle değiştirilmeye çalışılsa da, imalat sektörünün yıl sonunu negatif büyüme ile kapatmasıyla sonuçlanmıştır.

Buna göre Şekil 1.1’de 2008 ile 2022 arasındaki dönemde AB’de temel sektörlerin büyüme oranlarını göstermektedir. Analizde dikkat çeken nokta, sektörlerin bu zaman diliminde iki kırılma dönemi yaşamış olmalarıdır. Her kriz döneminde ise imalat sektöründeki belirgin daralma öne çıkmaktadır. Ancak, Covid-19 salgınının yarattığı krizde ilk göze çarpan farklılık, temel gıda ihtiyaçlarının karşılandığı tarım ve hayvancılık sektöründe 2008 Finans Krizi’nin aksine bütün sektörler gibi bir düşüş gözlenmesidir. Salgının en zorlu dönemi olan ilk yılının ardından 2021 yılına gelindiğinde mikro ve makro düzeylerde alınan önlemler, sağlanan politika destekleri, aşılamanın başlaması ve bastırılmış talebin sonucunda V şeklinde

bir toparlanma yaşanmıştır. Bu toparlanma, ekonomik açıdan olumlu bir gelişme olarak değerlendirilmektedir.

Salgın sürecinde küresel ekonomide yaşanan değişimlerle birlikte, belirli sektörler diğerlerine kıyasla daha belirgin bir ivme kazanmıştır. Özellikle sağlık, bilgi bilişim teknolojileri ve e-ticaret gibi sektörler, bu dönemde dikkate değer bir olumlu yönde ivme yakalamıştır. Bu sektörlerin performansı, genel olarak tüm sektörlerin içinde yer aldığı K şeklinde bir toparlanmayı işaret etmektedir.

Şekil 1.1. AB sektörel katma değer yıllık % büyüme (The World Bank, 2024)

Ekonomik büyüme sürecinde önemli bir rol oynayan işgücü piyasası, Covid-19 salgınının etkisiyle 2020 yılında beklenmeyen zorluklarla karşılaşmıştır. Salgın öncesinde güçlü bir yapıda kalmayı sürdürebilen piyasa, salgının sektörlere olan etkisiyle birlikte dengesizler yaşamış ve daha yüksek işsizlik oranlarıyla mücadele etmek zorunda kalmıştır (Su, Dai, Ullah, & Andlib, 2021, s. 2). Dünya nüfusunun %6'sını oluşturan, 447 milyon nüfusu ile AB, işsizlikteki uzun süreli düşüş trendini kırarak Covid-19 ile tekrardan yükselişe geçmiştir. Çizelge 1.3'te yer alan verilere göre 2019 yılında %6,68 olarak gerçekleşen işsizlik oranı yaklaşık %5,6'lık bir artış ile 2020 yılında %7,05'e yükselmiştir. Bu yükseliş daha sonraki yıllarda artış göstermese de AB işsizlik oranlarının, dünya ortalamasının üstünde gerçekleştiği söylenebilir. Birlik ortalamasının oldukça üzerinde işsizlik rakamlarına sahip olan AB aday ülkelerde ise tüm ülke gruplarında olduğu gibi yukarı yönlü artışlar görülmüştür.

Çizelge 1.3. 2017-2022 yılları arasında seçilmiş dünya bölgelerinde işsizlik oranı (toplam işgücünün %) (The World Bank, 2024)

	2017	2018	2019	2020	2021	2022
AB27	8,12	7,25	6,68	7,05	7	6,1
Avro Bölgesi	9,03	8,16	7,52	7,84	7,7	6,72
Arap Dünyası	10,92	10,58	10,17	11,35	11,02	10,66
Latin Amerika ve Karayipler	8,05	7,94	7,98	10,2	9,24	7,02
Sahra-altı Afrika	5,91	5,92	6,07	6,63	6,8	6,75
Avrupa ve Orta Asya	7,45	6,86	6,64	7,07	6,9	6,27
Güney Asya	7	6,95	6,2	9,25	7,3	6,98
Kuzey Amerika	4,58	4,11	3,89	8,21	5,59	3,79
Doğu Asya ve Pasifik	3,87	3,75	3,82	4,29	4,01	4,09
Dünya	5,9	5,8	5,6	6,6	6,1	5,3

International Labour Organization (ILO) tarafından yayınlanan 2021 raporuna göre, kısıtlayıcı önlemler nedeniyle çalışma saatlerinin azaltılması ve istihdam kayıpları çalışma dünyasını olumsuz etkilemiştir. Küresel çalışma saatlerinin neredeyse %9'unun kaybedildiği ve bu kaybın 255 milyon tam zamanlı işe eşdeğer olduğu belirtilmiştir. Kısıtlamalara bağlı olarak gerçekleşen bu kayıp küresel GSYH'nın %4,4'üne

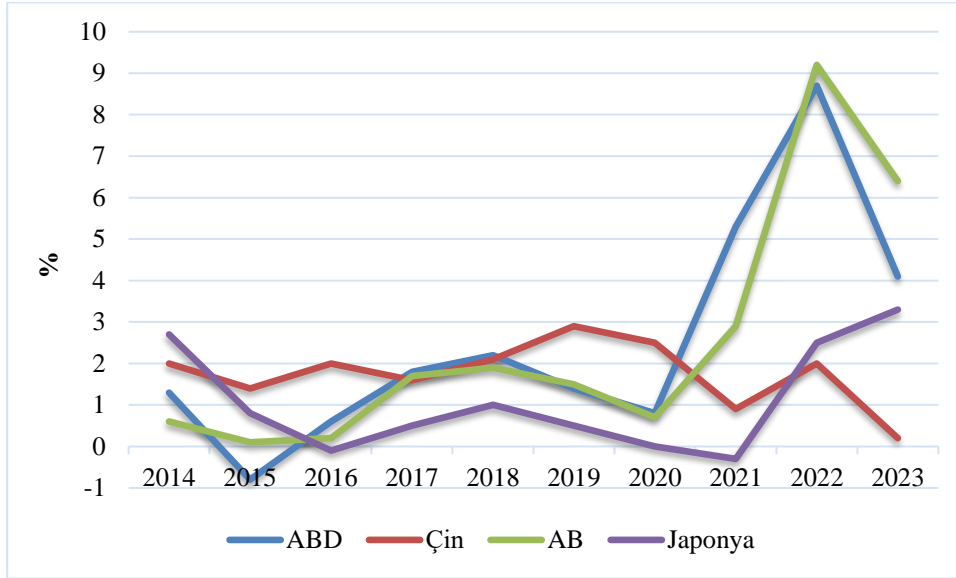
denk gelen işgücü gelirinde azalmaya yol açmıştır. 2020 yılında AB genelinde ise işgücü piyasasında önlemlere bağlı olarak çalışanların %34'ü uzaktan çalışmaya başlamıştır. Ayrıca raporda en büyük kayıpların kadın çalışanlar, 15-24 yaş arası genç işçiler ve kayıt dışı çalışanlar arasında yaşandığı ortaya konulmuştur. Bu durum, salgının istihdam piyasasındaki eşitsizlikleri derinleştirdiği ve dezavantajlı grupların maruz kaldığı olumsuz etkileri artırdığı şeklinde ifade edilebilir.

AB'de işsizlik oranlarındaki artışın, ekonomik aktivitedeki düşüşten çok daha sınırlı seviyede olduğunu belirtmek gerekir. İşsizlik artışını sınırlayan olgular ise tüm üye devletlerde alınan kısa çalışma programları, işten çıkarma dalgasını önlemeye yönelik diğer destek politikaları gibi iddialı politika önlemleri ve özellikle etkilenen işleri ve gelirleri korumak amacıyla Yeni Nesil AB'nin bir parçası olan "SURE" adlı (The Temporary Support to Mitigate Unemployment Risks in an Emergency) programın 2020 Eylül ayında yürürlüğe girmesi olmuştur. Buna bağlı olarak Avrupa özelinde pandeminin ilk darbesinden sonra işsizlikte artış yaşansa da özellikle 2020 yılı üçüncü çeyrekte sonra artış hızı yavaşlamış ve 2021 yılının ikinci yarısında işgücü piyasası koşulları yavaş yavaş iyileşmeye başlamıştır (EC Directorate-General for Employment Social Affairs and Inclusion, 2022).

Salgının Avrupa ekonomisi üzerindeki etkilerini gösteren diğer bir makroekonomik gösterge enflasyon oranlarıdır. Salgın öncesi uzun süreli düşük seyreden enflasyon oranları, Covid-19'un ilk dalgası sırasında hükümetlerin uyguladığı karantina ve kısıtlayıcı önlemler nedeniyle talepteki azalışla birlikte düşük eden seyrini sürdürmüştür. Özellikle zorunlu olmayan harcamaların yer aldığı hizmetler sektörleri gibi sektörlerdeki azalma, bu seyrinde belirleyici bir rol oynamıştır. Fakat ilk şokun ardından küreselde yaşanan tedarik zincirlerindeki sorunlar ve lojistik aksaklıklar nedeniyle birçok ürün ve hizmetin maliyeti de yükselerek tüketici fiyatları üzerinde yukarı yönlü baskı oluşmaya başlamıştır (Gökırmak & Sekmen, 2023, s. 772). Ayrıca tedbirler kapsamında uygulanan genişletici para ve maliye politikaları da tüketici enflasyonu üzerinde artış yaratmıştır. Ancak bu enflasyonist baskının ülkeler arasında heterojenlik yarattığı söylenebilir. Örneğin 2020 yılında Macaristan enflasyon seviyesinde bir önceki yıla oranla bir değişiklik yaşanmazken, 27 üye ve 6 aday ülke olmak üzere toplam 33 ülkeden 28'inde yıllık ortalama enflasyon oranlarında bir azalma görülmüştür. Polonya ve Çekya'da ise sırasıyla bir önceki yıla oranla %76'lık ve yaklaşık %27'lik artışlarla yükseliş yaşanmıştır. Genel olarak bakıldığında özetle bu durum, Covid-19'un enflasyon üzerindeki belirgin etkisinin çeşitli şekillerde ve karmaşık bir yapıda olduğu söylenebilir.

2021 yılına gelindiğinde salgına yönelik agresif ve küresel çapta koordineli genişletici para ve maliye politikaları küresel ekonomik aktivitenin hızlı bir şekilde toparlanmasına katkı sağlamıştır. Bu durum, Covid-19 karantina önlemleri ve tedarik zinciri darboğazları nedeniyle birçok malın küresel arzının kısıtlanmasıyla sonuçlandı ve bu da enflasyonun yukarı yönlü baskısına neden olmuştur. Ayrıca, karantina önlemleri, hane halkının birçok hizmeti tüketme kapasitesini sınırladığından, pandemi döneminde talebin göreceli olarak mallara kaymasına ve bu durumun emtia fiyatlarının yükselmesine katkıda bulunmasına yol açmıştır (Baba, Duval, Lan, & Topalova, 2023). Rusya-Ukrayna savaşı ise bu eğilimi daha da körüklemiştir.

Enflasyon ve deflasyon genellikle tüketici fiyat endeksleri veya perakende fiyat endeksleri aracılığıyla ölçülmektedir. AB içinde özel bir tüketici fiyat endeksi olan uyumlu tüketici fiyat endeksi (HICP) geliştirilmiştir ve bu endeks üzerinden enflasyon takip edilmektedir (Eurostat Statistics Explained, 2023). Buna göre Şekil 1.2'de 2014-2023 yılları arasında AB başta olmak üzere dünyanın en gelişmiş dört ekonomisinin tüketici fiyat endeksleri yıllık ortalama değişim oranları verilmiştir. Şekilde yer alan verilere göre, 2014-2016 yılları arasında AB'de enflasyon oranları düşük seviyelere gerilerken, 2017-2019 döneminde bu seviyelerin üzerine çıkılarak nispi bir artış yaşanmıştır. Ancak, 2020'de %0,7 seviyelerine kadar inen gerileme oranları, Covid-19 önlemlerinin etkisini açıkça göstermiştir. 2021'de ise keskin bir yükselişle enflasyon oranı %2,9'a ulaşmış ve 2022'de tarihin en yüksek seviyesi olan %9,2'ye çıkarak bir önceki yıla oranla üç katı artış gerçekleşmiştir (Eurostat, 2024).

Şekil 1.2. 2014-2023 yılları HICP ve TÜFE tüm kalemler, yıllık ortalama enflasyon oranlarının değişimi (Eurostat, 2024)

Karşılaşılan salgının ekonomi üzerindeki etkisini genel çerçevede anlayabilmek adına ülkelerin yüksek rekabet gücü olarak görülen ve ekonomik büyümenin faktörü olan dış ticaretin incelenmesi de son derece önemli görülmektedir. Buna göre salgın öncesi 2018 yılından itibaren dış ticarete yaşanan özellikle ithalata yönelik korumacı müdahalelerdeki artış ile dünya üzerindeki ekonomik faaliyetlerdeki durgunluk, dünya ticaret hacmindeki ritmik artışları geriletmişti görülürken pandeminin yaşanmasıyla bu süreç daha da derinleşmiştir. İlk olarak salgının çıkış yeri olarak bilinen aynı zamanda dış ticarete öne çıkan ülkeler arasında yer alan Çin’de yurt içi arzda yaşanan aksaklık ile küresel tedarik zincirleri kırılmış, bu bölgeden hammadde ve ara malı olarak üretimini devam ettiren ülkelerde ise ciddi üretim kayıpları yaşandığı verilere yansımıştır. Bu yaşanan süreçler ise ihracat yapan sektörlerde kayıplar ile sonuçlanmıştır (Çütçü, 2021, s. 4). Cernat, (2020), Avrupa Merkez Bankası Baş Ekonomist Notu’nda Covid-19 salgının öğrettiği şeyin belli sektörlerdeki AB firmalarının Çin’den gelen girdilere büyük ölçüde bağımlı olduğunu ve salgının Çin ile sınırlı kalsa bile değer zincirlerinde bozulma yaşanmasının endişe konusu olduğunu belirtmiştir. Kejžar, Velić, & Damijan, (2022) ise çalışmalarında bu durumu destekler nitelikte Çin ile tedarik zincirinin ticaretinin payı yüksek olduğunda Avrupa’da Covid-19 şokunun iletiminin güçlendiği Çin etkisinin yer aldığını belirtmiştir.

Diğer bir olgu korumacılık ve sınırların kapatılmasına bağlı olarak arz ve talebin aksamasıdır. Arzda yaşanan azalma ithalatçı firmalar için ara girdi sıkıntısına yol açarken aynı zamanda dış talebin zayıflaması da ihracatçı firmalarda daralma yaşatmıştır (Serafini & Lebastard, 2023). Böylece sınırlama önlemlerin doğrudan hedef almadığı sektörler küresel değer zincirlerindeki kesintilerden dolayı olumsuz yönlü etkilenmiştir. Üretim açısından dış ticarete bağımlı olan ülkelerde bu durum daha derin hissedilmiştir. Nihayetinde salgın sonucu ortaya çıkan tüm bu gelişmelerle yeniden şekillenen çoğu sektör, küresel ihracat ve ithalatlarında önemli düşüşler yaşamış, ticaret ile doğrudan yabancı yatırımlar üzerinde ise geniş tabanlı olumsuz bir etki göstermiştir (ILO, 2020).

Büyük ekonomilerdeki ticari gerilimlere rağmen, son 15 yılda ihracat ve ithalat hacimleri genel olarak artış eğilimi göstermiştir. Ancak, Covid-19 salgınının bu eğilimi değiştirdiği söylenebilir. Örneğin, AB’de 2020’nin ikinci çeyreği itibarıyla mal ihracatında %24’lük bir düşüş yaşanmış ve bu, yılın en sert düşüşü olarak kaydedilmiştir (UNCTAD, 2022). Bu gelişmeler, daha detaylı bir analizin gerekliliğini vurgulamaktadır. Sonraki başlıkta, birliğe dair daha detaylı bir analiz ile çalışmanın amacı belirlenecektir.

AB Ülkeleri ve Aday Ülkeler Arasındaki Dış Ticaretteki Değişimler

AB, küresel nüfusun yalnızca %6,9’unu oluşturmasına rağmen, dünya ithalat ve ihracatının %16’sını tek başına gerçekleştirmektedir. Bu, AB’nin küresel ticaretteki güçlü konumunu ön plana çıkarmaktadır. Çin ve ABD ile dünya çapında en büyük üç ticaret bloğundan biri konumunda bulunmaktadır. Özellikle ihracat açısından, AB dünya ihracatının yaklaşık %16’sını gerçekleştirerek Çin’den sonra ikinci sırada yer

almaktadır. İthalat tarafında da etkili olan AB, dünya ithalatının yaklaşık %15'ini karşılayarak ABD'den sonra ikinci sırada yer almaktadır. Bu veriler, AB'nin uluslararası ticaretteki önde gelen aktörlerden biri olduğunu açıkça göstermektedir.

İkinci Dünya Savaşı'ndan bu yana ticaret ve üretim hacimlerinde görülen en büyük düşüşlerden bir tanesi 2020 yılı salgını ile gerçekleşmiştir ve yılın ilk yarısında hem dünya sanayi üretiminde hem de mal ticaretinde gerçekleşen düşüşler, Küresel Mali Krizin (GFC) dip noktalarında gerçekleşen düşüşlerle benzer derinliktedir (OECD, 2022). Bu düşüşlere bağlı olarak, dikkate değer süreci temsil eden küresel tedarik zincirleri, aksaklıklar ve lojistik alanda sorunlar yaşamıştır. Bu nedenle, salgına bağlı döviz kurundaki değer kayıplarına rağmen küresel talebe etkin bir şekilde cevap verilememiştir. Ayrıca bu dönemde, Avrupa'nın ekonomik olarak ABD'nin performansına göre geride kalması ve pandeminin Avrupa üzerinde etkisinin daha olumsuz olması doları euro karşısında daha güçlü konumda bırakırken bu seyir 2020 yılı haziran ayı itibariyle tersine dönmüş, Covid-19 salgını etkisi arttıkça ABD ekonomisi, AB ekonomisinden daha hızla bozulmaya ve bu gelişmelerle dolarda kaçış eğiliminde artış yaşanmıştır (Eğilmez, 2020).

Çizelge 1.4'te Covid-19'un etkileri çeyrek dönemler itibariyle incelenmesi, salgın gibi hızlı meydana gelen şokların kısa vadeli etkilerini ve salgına yönelik alınan önlemlerin etkilerini daha açık ve anlaşılabilir göstermektedir. Buna göre yukarıda anlatılmak istendiği gibi pandeminin Avrupa üzerinde etkisinin ilk aşamada daha olumsuz olması nedeniyle paralel olarak dış ticaret oranlarında da benzer etki yaşanmıştır. AB mal dengesi 2020 yılı ikinci çeyreğinde bir önceki çeyreğe göre %41,37'lik, bir önceki yıl aynı çeyreğe göre ise %25,20'lik bir düşüş yaşamıştır. ABD'de mal dengesine bakıldığında aynı çeyrekte düşüş yaklaşık %11,5 oranında gerçekleşmiştir. Fakat Avrupa üçüncü ve dördüncü çeyrekte ticarete toparlanma yaşarken ABD mal dengesinde düşüşler 2020 yılı sonuna kadar devam etmiştir.

Çizelge 1.4. 2019-2020 çeyrek dönemler itibariyle mal dengesi ABD doları (milyar) (OECD, 2021)

	2019				2020			
	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3	Q4
AB27	76,08	73,56	81,80	87,56	93,83	55,02	108,92	129,46
ABD	-217,61	-224,36	-218,37	-201,17	-200,26	-223,27	-245,37	-253,13
Euro Bölgesi	85,71	80,68	88,57	94,15	95,65	59,56	111,65	123,07
Türkiye	-3,57	-2,59	-3,53	-7,07	-10,55	-7,14	-10,19	-9,97

AB'de hizmet ticareti GSYİH'sinin %25'ini oluşturması nedeniyle önemlidir (EC, 2024). Salgına bağlı zorunlu olmayan endüstrilere yönelik kısıtlamalardan en çok etkilenen ise hizmet ticareti olması Çizelge 1.5'te yer alan verilere yansımıştır. Buna göre hizmet dengesinde 2020 yılı ilk çeyreğinde bir önceki yılın aynı çeyreğine göre %188,5 düşüş yaşanması bu etkinin en büyük örneğidir. Fakat mal dengesinde olduğu gibi AB'nin hizmet dengesinde de sonraki dönemler itibariyle toparlanma yaşadığı söylenebilir. Aday ülkeler içerisinde yer alan Türkiye'de salgının üye ülkelere göre daha geç ulaşması nedeniyle hizmet ticaretindeki ilk düşüş ikinci çeyrek verilerine yansımıştır.

Çizelge 1.5. 2019-2020 çeyrek dönemleri itibariyle hizmet dengesi ABD doları (milyar) (OECD, 2021)

	2019				2020			
	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3	Q4
AB27	48,32	-0,87	42,81	-5,88	-42,61	16,45	23,18	45,21
ABD	70,98	72	69,76	72,44	66,01	64,72	58,27	56,34
Euro Bölgesi	40,06	-3,24	31,44	-25,63	-45,39	15,79	10,08	28,38
Türkiye	7,23	11,86	9,29	7,15	6	0,96	1,71	2,87

AB, 2020'de ticarete bir toparlanma yaşamış olsa da, Avrupa'nın en dışa dönük ekonomilerinden biri olması ve aynı zamanda en büyük tek pazar alanını içermesi nedeniyle, bu sürecin ticarete bir gerilemeye yol açtığı bilinmektedir. Ayrıca, birlik üyelerinin ortak bir ticaret politikasına sahip olmalarına rağmen, tek taraflı ticaret kısıtlamaları ve zorunlu olmayan endüstrilere yönelik kısıtlamalar gibi önlemler, ekonomileri ciddi zorluklarla karşı karşıya bırakmıştır. Bu zorluklara yanıt verebilmek ve gelecekteki tehditlere karşı dayanıklılığı güçlendirebilmek adına, Avrupa Komisyonu 18 Şubat 2021 tarihinde ticaret stratejisini yenilemiştir. Yeni stratejide dengeli, açık, iddialı ve sürdürülebilir olmasına vurgu yapılırken bazı konulara ise öncelik verilmiştir:

- AB Yeşil Anlaşma Stratejisi ve sürdürülebilir kalkınmanın teşvik edilmesi
- AB Dijital Stratejisi ve hizmet ticaretinin artırılması
- Afrika ülkeleri ile diyaloga öncelik verilmesi, ortaklığın derinleştirilmesi
- Birliğin ticaret anlaşmalarının uygulanmasının pekiştirilmesi ve AB işletmeleri için eşit şartlar sağlanmasıdır (Wysokińska, 2023, s. 88-89; İktisadi Kalkınma Vakfı [İKV], 2024).

İhracat-İthalat verilerindeki değişimler

Ortak ticaret politikalarıyla ülkelerin aynı seviyeye getirilmesi hedeflenmesine rağmen, üye ülkeler arasında mevcudiyetini koruyan heterojenlik bulunmaktadır. Bu durum, salgın süreciyle birlikte daha belirgin hale gelmiştir. Dış ticaretin ana kalemlerini oluşturan ithalat ve ihracat oranlarının incelenmesi ise bu ülkeler arasındaki farklılıkları daha net bir şekilde ortaya koymaktadır.

Çizelge 1.6'da belirtilen ülkelerin mal ve hizmet ihracatının GSYH'ye oranı incelendiğinde, Covid-19 salgınının AB genelinde ve birçok üye ülkede mal ve hizmet ihracatında azalma olduğu gözlemlenmektedir. Bununla birlikte Malta, bu düşüş trendinden ayrılan bir istisnayı oluşturmuştur. Malta'nın kısıtlamalardan etkilenmeyen, finansal hizmetler ve oyun sektöründe (e-oyun) gösterdiği güçlü performans, ihracat artışındaki önemli bir faktör olduğu söylenebilir (EC, 2021a). Ayrıca yılın ilk yarısındaki gerçekleşen keskin düşüşler yıl sonunda çift haneli daralma beklentilerini artırmıştır. Ancak, yıl ilerledikçe önlemlerin kademeli olarak azaltılması ve talebin artmasıyla özellikle imalat ve mal ticaretinde bir toparlanma gözlenmesi, çift haneli düşüş beklentilerinin fazla kötümser kaldığını göstermiştir. Avrupa gibi gelişmiş bölgelerde öncü sektör olan hizmet sektöründe ise uluslararası seyahat kısıtlamalarının devam etmesi nedeniyle önceki yıllara kıyasla düşüş eğilimi devam ederken bu durum, 2020 yılı ihracatını olumsuz etkilemiştir (EC, 2021b).

Çizelge 1.6. Seçilmiş AB ülkelerin mal ve hizmet ihracatının GSYH %'si (Eurostat, 2024)

Ülkeler	Yıllar						
	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
AB27	46,6	48,3	49,1	49,4	46,5	50,5	56,3
Euro Bölgeler	45,5	47,2	48,1	48,3	45,4	49,5	55,1
Almanya	46,1	47,2	47,3	47,1	43,5	47,3	50,9
Yunanistan	31,3	35	39	40,1	32,1	40,9	49,1
İsveç	42,7	43,7	45,7	47,8	43,8	46,5	52,9
Malta	157,8	158,1	160,7	163,8	173,8	166,2	166
Estonya	77,4	77	74,3	73,4	69,2	80,3	85,8
İspanya	33,9	35,1	35,1	34,9	30,8	34,2	40,9
Finlandiya	34,8	37,5	38,5	39,9	35,8	39,5	45,4
İzlanda	47,5	45,7	46	43,7	33,3	37,3	45,8

ABD, Japonya ve AB gibi önde gelen gelişmiş ekonomilerin ticareti ülkelere göre heterojenlik yaratsa da daha küçük düşüşlere bağlı olarak daha küçük toparlanmalar ile bu süreçte nispeten daha istikrarlı bir seyir izlemiştir. 2020 yılının son aylarından itibaren yaşanan toparlanma eğilimi neticesinde küresel ticaret 5,5 trilyon dolar artış göstererek 2021 yılı küresel ticaret hacmi 28 trilyon dolara yükselmiştir. Öyle ki UNCTAD'ın 2023 yılında yayınlanan raporunda, pandemi ile küresel talep kalıplarındaki değişimin sonucunda son iki yılda yaşanan küresel ticaretteki büyüme, küresel ekonomideki büyümeyi oldukça geride bıraktığı belirtilmiştir (UNCTAD, 2023).

İthalat oranlarına ilişkin son 15 yıllık dönem verileri incelendiğinde, 2011 yılında %12'lik bir artışla zirve noktasına ulaşan ithalat oranları, 2012-2015 yılları arasında ise küçük dalgalanmalar göstermiştir. Ardından, 2017 ve 2018 yıllarında önemli bir büyüme eğilimi gözlenirken, Covid-19 salgınının ortaya çıkmasıyla birlikte sert bir düşüş yaşanmıştır. Bu düşüş, uzun bir süredir devam eden yüksek seyreden eğilimin sona ermesine sebep olmuştur. Ayrıca, AB'nin ana ticaret ortaklarının kısıtlayıcı önlemlerinden de etkilenen ithalat oranları, üretimdeki daralmayı yansıtan önemli bir göstergedir.

Çizelge 1.7'ye göre, seçilmiş ülkelerin mal ve hizmet ithalatı/GSYH oranı 2020 yılında %6,7 azalma

göstermiştir. Bu düşüş, bir önceki yıla göre 221 milyar Euro'luk mal ithalatı ve 104,7 milyar Euro'luk hizmet ithalatındaki azalışla gerçekleşmiştir (EC, 2020; EC, 2021). Ancak çizelgede yer alan verilere göre üye ülkelerde yaşanan düşüş oranlarının sınırlı düzeyde kalması dikkat çekicidir. Bu durumun temel nedeni olarak AB genelinde enerji ithalatına olan %56 gibi yüksek bağımlılık oranı var olması gösterilebilir (Eurostat, 2023).

Çizelge 1.7. Seçilmiş AB ülkelerin mal ve hizmet ithalatının GSYH %'si (Eurostat, 2024)

Ülkeler	Yıllar						
	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
AB27	42,3	44	45,3	45,9	42,8	46,7	54,5
Euro Bölgeler	41,1	42,9	44,1	44,8	41,8	45,5	53,3
Almanya	38,7	40,1	41,2	41,2	37,7	41,9	49
Yunanistan	32,7	36,5	41,2	41,8	39,8	48,7	58,9
İsveç	39,6	41,2	43,4	43,6	39,4	41,7	50,1
Malta	145,2	138,8	142	145,4	159,2	148,5	152,7
Estonya	73,4	71,8	71,6	69,3	69,8	81,3	86,3
İspanya	29,9	31,5	32,4	32	29,3	33,2	39,7
Finlandiya	36,1	37,5	39,7	39,7	35,7	39,4	47,8
İzlanda	40,8	41,2	42,6	39,1	34,7	39	45,9

Çizelge 1.8'de aday ülkelerin yıllık ticaretleri (mal ve hizmet ihracat-ithalatlarının toplamı) GSYH yüzdesi yer almaktadır. Buna göre bütün aday ülkelerde salgının etkisi ticaretlerinde düşüşle sonuçlanmıştır. En çok düşüş yaşayan ülke ise bir önceki yıla oranla %20'lik azalış ile Karadağ olmuştur. Bunun durumun nedeni AB Genişleme Politikasına İlişkin 2021 Tebliğine göre, Covid-19'un ülkenin turizme bağımlı ekonomisine ağır zarar vermesidir. Keskin bir durgunluk ile özel tüketim, yatırım, istihdam ve ticaret üzerinde büyük olumsuz yayılım etkisi yaratmıştır (EC, 2021). AB'nin ticaret konusunda kilit bir ortağı olan Türkiye'deki düşüş diğer ülkelere oranla nispeten daha sınırlı seviyede gerçekleşmiştir. TÜİK verilerine göre ihracat değerlerinde bir önceki yıla oranla %6,3'lük düşüş, ithalat oranlarında ise %4,3'lük artış yaşanmıştır (TÜİK, 2021). Bunun nedeni diğer aday ülkelerde olduğu gibi ithalata dayalı bir üretim ve ihracat olması gösterilebilir.

Çizelge 1.8. Aday ülkelerin 2018-2022 yıllık ticaret değerleri (GSYH %'si) (The World Bank, 2024)

	2018	2019	2020	2021	2022
Türkiye	62,61	63,19	61,34	71,08	81,17
Arnavutluk	76,81	76,28	59,83	76,02	85,15
Kosova	86,32	85,75	75,61	98,64	109,51
Karadağ	109,61	108,84	87,01	105,03	125,90
Kuzey Makedonya	133,22	138,58	128,24	146,72	170,82
Srbistan	109,49	111,95	104,72	117,77	138,65

Çizelge 1.9'da aday ülkelerin mal ve hizmet ithalat-ihracat değerleri (GSYH %'si) ayrı ayrı verilmektedir. Aday ülkeler içerisinde yer alan Türkiye'de, uygulanan rekabetçi kur politikasının (Türk Lirası'nın aşırı değer kaybetmesi) ihracatı artırması beklenirken, 2020 yılında tersi bir durum ile Covid-19'un izole hayatı getirmesi ve kısıtlayıcı tedbirlere bağlı olarak ihracatta düşüş yaşatmıştır. Özellikle hizmet ihracatı gelirinin bir önceki yıla kıyasla yaklaşık %46'lık düşüş göstermesi genel ihracat düşüşünde belirleyici unsur olduğu söylenebilir (T.C. Ticaret Bakanlığı, 2020). İthalat oranlarında ise Türkiye'de başta enerji olmak üzere ithal edilen malların talep esnekliğinin katı olması ve düşük faiz politikasının yarattığı tüketim talebi, diğer ülkelerin aksine ithalat oranlarında bir artışa neden olmuştur (Eğilmez, 2022).

Çizelge 1.9. Aday ülkelerin 2018-2022 yıllık mal ve hizmet ihracat-ithalat oranlarının GSYH %'si (Eurostat, 2024)

İhracat				
	2018	2019	2020	2021
Arnavutluk	31,6	31,3	22,7	31,3
Türkiye	31,2	32,6	28,7	35,3
Karadağ	42,9	43	26	42,8
Kosova	29,1	29,3	21,7	33,4
Kuzey Makedonya	60,4	62,4	57,8	66,2
Sırbistan	50,4	51	48,2	54,5
İthalat				
	2018	2019	2020	2021
Arnavutluk	45,2	45	37,2	44,7
Türkiye	31,3	30	32,5	35,5
Karadağ	66,7	65	61	62,2
Kosova	57,3	56,4	53,9	65,2
Kuzey Makedonya	72,8	76,2	70,5	82,3
Sırbistan	59,1	60,9	56,5	62,3

Sektörel analiz

Salgın, AB'de dış ticaret üzerinde farklı sektörler arasında çeşitli etkiler yaratmıştır. Özellikle hizmet sektörleri içinde yer alan turizm sektörü, salgının en ciddi şekilde etkilediği alanlardan biri olmuş ve önemli gelir kayıplarına ve uzun vadeli etkilere yol açmıştır. AB üye devletleri, halk sağlığını korumak amacıyla seyahat kısıtlamaları uyguladıklarından, AB Dijital COVID sertifikası gibi önlemlerle güvenli seyahati kolaylaştırmaya çalışmışlardır (EC, 2024). Enerji ve finans sektörleri de gelişmiş ve gelişmekte olan piyasalarda olumsuz piyasa tepkileriyle karşılaşmışlardır. İmalat sanayii ise AB'de ve ötesindeki kapalı sınırlar ve fabrikalar nedeniyle kısa vadeli arz sıkıntıları yaşamış ve salgının ilk dalgasındaki karantina önlemleri nedeniyle fabrikaların kısmen kapanmasına yol açmıştır. Ancak, çoğu imalat sektörü, büyük ekonomik sektördeki kapanma önlemlerinin kaldırılması ve 'hayati' sektörlerin ve çalışanlarının tanınması gibi çeşitli önlemler sonucunda 2020'nin üçüncü çeyreğinde nispeten hızlı bir şekilde toparlanmış ve sınır ötesi taşımacılığı ve tedarik zinciri işleyişini sağlamak için 'yeşil şerit' gibi tedbirlerin alınmasıyla lojistikteki toparlanma ile iyileşme sağlanmıştır (European Parliament [EP], 2021, s. 35-36). Tarım sektörü ise yerel ve uluslararası pazarlardaki aksaklıklar, sınırların kapanması ve işgücü sıkıntısı nedeniyle ciddi zorluklarla karşılaşmıştır.

Bu süreçte, Covid-19'un yarattığı ihtiyaçlara bağlı olarak bilişim ve ilaç sektörlerinde bir artış gözlemlenmiştir. Salgının küresel tedarik zincirleri ve ticaret üzerindeki etkisi büyük olup, ekonomik tablonun daha karmaşık hale gelmesine katkıda bulunmuştur. İngiltere'nin AB bütçesinin %14,8'ini oluşturmasını nedeniyle AB'den ayrılması (Brexit süreci) salgının etkisiyle eş zamanlı olarak ekonomik ve ticari ilişkiler açısından ek zorluklar yaratmıştır. Bu nedenle, 2020 ticaret verileri değerlendirildiğinde, Covid-19 pandemisi ve Brexit süreci açısından bakılması daha doğru bir analiz olacaktır. Bu bağlamda, Covid-19 döneminde AB'de azalan dış ticaretin sektör bazında önemli etkileri olmuştur. Turizm, enerji, finans, imalat ve tarım gibi sektörlerde yaşanan aksamaların yanı sıra, bilişim ve ilaç gibi diğer sektörlerdeki artan ilgi ve fırsatlar da dikkat çekicidir.

Sonuç

Çağımızın halk sağlığı krizi olarak ortaya çıkan Covid-19 pandemisi, geçmiş salgınlarla benzerlik gösterse de küreselleşen dünyada daha yayılımcı ve olumsuz bir etkiye sahip olmuştur. Bu süreçte üretim ve tüketimde keskin bir azalış yaşanırken, dünya ekonomisi ciddi bir daralma süreciyle karşı karşıya kalmıştır. Covid-19 krizi ile beraber politika yapımcılar, kısıtlayıcı önlemlerin yanında salgının ekonomik etkilerini en aza indirebilmek amacıyla para ve maliye politikaları uygulamaya koymuştur. Bu politikalar, salgının ekonomik sonuçlarıyla başa çıkmak için kapsamlı adımlar olmasına rağmen, sonuçları tamamen engellemekte yetersiz kalmıştır. Bu durum ise ekonomik değişimleri yansıtan makroekonomik veriler

üzerinde net bir şekilde etkisini göstermiştir. İkinci Dünya Savaşı'ndan bu yana en büyük GSYH düşüşü, küresel olarak yıllık %3,1 oranında düşüşle sonuçlanırken, AB'de bu düşüş %5,7 olarak kaydedilmiştir. Ayrıca, işsizlik ve gecikmeli olarak enflasyon oranlarında yükseliş, destekleyici politikalar ile karşılıksız transfer ödemeleri sonucunda hâlihazırda yüksek seviyede olan kamu borçlarında artış yaşanmıştır. Salgının ikinci yılına gelindiğinde aşılamanın başlaması ve kısıtlamaların kademeli azalışları bir miktar iyimserlik oluştursa da, makroekonomik performans üzerinde bırakılan etki uzun süreli olduğu sonucuna varılmıştır.

Salgın dünya genelinde ülkelerin üretim kapasitelerine, talep düzeylerine, tedarik zincirlerine ve insan hareketliliğine eş zamanlı bir şekilde etki ederek dış ticaret akışlarında belirgin bir düşüşe yol açmıştır. Salgın sürecinde arzın kısıtlanması, ulaşım yollarının kapanması, ithalata olan talebin azalması ve insanların seyahatlerini sınırlamaları gibi faktörler, mal ve hizmet ticaretini önemli ölçüde etkilemektedir. DTÖ raporunda yer alan verilere göre mal ticareti yıllık bazda %8 azalış gösterirken hizmet ticareti ise %21 oranında daralma yaşamıştır. Çeyrek dönemler itibariyle incelendiğinde bu düşüş daha belirgin göze çarparken ticarete dair “içe dönük olma” ve “kendi kendine yeterli olabilmek” politikaları bu süreçte önemli tartışma konuları haline gelmiştir.

Bu çalışmada, Covid-19 krizinin AB'ne üye ve aday ülkelerin dış ticarete olan etkisi ithalat ve ihracat verileri yardımıyla analiz edilmiştir. Ayrıca etkinin daha net anlaşılabilmesi için çeyrek dönemler bazında mal ve hizmet dengeleri üzerinden de incelenen üç küresel oyuncu içerisinde yer alan AB'nin dış ticaret seyri incelenmiştir. Buna göre salgının etkisinin en keskin yaşandığı 2020 yılı ikinci çeyreğinde mal dengesi bir önceki çeyreğe göre yaklaşık %42'lik bir düşüş yaşamıştır. Fakat bu düşüş uzun vadeli olmamış diğer çeyrekler itibariyle toparlanma sağlanabilmiştir. AB'de GSYH'in %25'ini oluşturan hizmet ticaretinde ise bu düşüş çok daha yüksek ve yıl boyu gerçekleşmiştir. Bu durum pandemi ile sektörün kırılma eğilimini ortaya çıkarmıştır. Buradan hareketle AB ticareti koruyabilmek ve gelecekteki olası tehditlere karşı dayanıklılığı artırabilmek adına 18 Şubat 2021 tarihinde dış ticarete dair stratejisini yenilemiştir.

Ülkeler arasındaki heterojenliği daha belirgin hale getiren ithalat-ihracat değerlerinin GSYH'ye oranlarına bakıldığında, birçok ülkede 2020 yılında hem ithalat hem de ihracat oranlarında eşzamanlı bir düşüş yaşandığı görülmüştür. Yılın ilk yarısında yaşanan keskin düşüşler, yıl sonunda çift haneli daralma beklentilerini artırmış olsa da, yıl ilerledikçe ve özellikle imalat ve emtia ticaretinde talebin artmasıyla birlikte alınan tedbirlerin kademeli olarak hafifletilmesiyle bir toparlanma gözlemlenmiştir. Bu durum, çift haneli düşüş beklentilerinin oldukça kötümser olduğunu göstermektedir. Avrupa gibi gelişmiş bölgelerde lokomotif sektör olan hizmet sektörü, uluslararası seyahat kısıtlamalarının devam etmesi nedeniyle önceki yıllara göre düşüş eğilimini sürdürerek 2020 ihracatını olumsuz etkiledi.

AB genelinde mal ve hizmet ithalatının GSYH'ye oranı %6,7 oranında bir düşüş göstermiştir. Bu düşüşte, bir önceki yıla kıyasla mal ithalatında 221 milyar Euro, hizmet ithalatında ise 104,7 milyar Euro'luk bir azalma etkili olmuştur. Ancak üye ülkelerdeki düşüş oranlarının sınırlı düzeyde kalması AB genelinde enerji ithalatına olan bağımlılığın yüksek olması (%56) gösterilmektedir. Bu durum ithalatın toplam oranındaki düşüşü sınırlı tutabilir.

Son olarak pandeminin dış ticaret üzerindeki benzer seyri aday ülkeler üzerinde de düşüşle sonuçlanmıştır. Buna göre ihracat oranlarında en fazla düşüşü yaşayan ülke Karadağ olurken en az düşüş ise Sırbistan olmuştur. Karadağ'daki durumun nedeni AB Genişleme Politikasına İlişkin 2021 Tebliğine göre, Covid-19'un ülkenin turizme bağımlı ekonomisine ağır zarar vermesidir. İthalat oranlarına bakıldığında ise genel itibariyle düşüşün sınırlı seviyede gerçekleştiği söylenebilir. Bunun en önemli nedeni çoğunlukla gelişmekte olan ülkeler arasında yer alan aday ülkelerin ithalata dayalı bir üretim ve ihracat olması gösterilebilir.

2021 yılı itibariyle aşılamanın başlaması ve kademeli olarak kısıtlayıcı önlemlerin kaldırılması, İngiltere-AB ticaret anlaşması imzalanması gibi faktörler dış ticarete toparlanma ve ithalat-ihracat verilerinde artışı beraberinde getirmiştir. Ayrıca, 2020 yılının son aylarından itibaren gözlenen toparlanma eğilimi, küresel ticarete 5,5 trilyon dolarlık bir artışa işaret ederek 2021 yılı küresel ticaret hacmini 28 trilyon dolara yükseltmiştir. UNCTAD'ın 2023 yılında yayınlanan raporuna göre, pandemi ile birlikte küresel talep kalıplarındaki değişimin sonucunda yaşanan küresel ticaretteki büyüme, küresel ekonomideki büyümeyi oldukça geride bırakmıştır.

Bu analizden yola çıkarak kısa bir süre içerisinde pandemik safhaya gelen Covid-19'un AB dış ticareti üzerindeki etkisi geçici ve sınırlı seviyede kalmayı başarmıştır. Özellikle mal ticaretinde hızlı toparlanma

çeyrek dönemler itibariyle analizlerde göze çarpmaktadır. Buna bağlı olarak salgından çıkarılan derslerle tedarik tabanları çeşitlendirilerek küresel değer zincirleri daha dayanıklı hale getirilebilir.

Kaynakça

- Apergis, E., & Apergis, N. (2021). The impact of COVID-19 on economic growth: evidence from a Bayesian Panel Vector Autoregressive (BPVAR) model. *Applied Economics*, s. 1-12.
- Baba, C., Duval, R., Lan, T., & Topalova, P. (2023). *The 2020-2022 Inflation Surge Across Europe: A Phillips-Curve-Based Dissection IMF Working Paper*. Washington: IMF.
- Cernat, L. (2020, June). Trade Policy Reflections Beyond the COVID-19 Outbreak. *Chief Economist Notes Series*, s. 1-28.
- Çakan, C. D. (2021). Covid-19'un Türk Bankacılık Sektörüne Etkisi. (T. Münyas içinde, *Verilerle Pandemi Sürecinde Türkiye* (s. 221). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Çütçü, İ. (2021). Pandemi Sonrası Dünya ve Türkiye'de Dış Ticaret. *Bankacılık ve Sermaye Piyasası Araştırmaları Dergisi*, 4.
- EC . (2022). *European Economic Forecast Winter 2022*. Luxembourg: EU.
- EC. (2020). *DG Trade Statistical Guide August 2020*. Luxembourg: EU.
- EC. (2020). *Timeline of EU action 2020*. EC: https://commission.europa.eu/index_en adresinden alındı
- EC. (2021). *2021 Communication on EU Enlargement Policy*. Strasbourg: EU.
- EC. (2021). *DG Trade Statistical Guide August 2021*. Luxembourg: EU.
- EC. (2021). *European Economic Forecast 2021 Spring*. Luxembourg: EU.
- EC. (2024). *EU Digital COVID Certificate*. Coronavirus response: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/coronavirus-response/safe-covid-19-vaccines-europeans/eu-digital-covid-certificate_en adresinden alındı
- EC. (2024). *Trade in services*. EC Trade: https://policy.trade.ec.europa.eu/index_en adresinden alındı
- EC Directorate-General for Employment Social Affairs and Inclusion. (2022). *Proposal for a Joint Employment Report 2022*. Belgium: EC.
- Eğilmez, M. (2020, Ağustos 05). *Dolar, Euro ve Altın*. Kendime Yazılar: <https://www.mahfiegilmez.com/> adresinden alındı
- Eğilmez, M. (2021, Mart). *Büyüme Üzerine Bazı Gözlemler*. Kendime Yazılar: <https://www.mahfiegilmez.com/> adresinden alındı
- Eğilmez, M. (2022, Haziran). *İthalat Niçin İhracattan Hızlı Artıyor?* Kendime Yazılar: <https://www.mahfiegilmez.com/> adresinden alındı
- European Commission. (2024). *Services - statistics*. EC Business, Economy, Euro: https://commission.europa.eu/business-economy-euro_en adresinden alındı
- European Parliament. (2021, March). *Impacts of the COVID-19 pandemic on EU industries*. Luxembourg: EU. EP Study . adresinden alındı
- Eurostat. (2021). *EU trade in goods strongly impacted by the COVID-19 pandemic in 2020*. Eurostat News Articles: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/main/news/news-articles> adresinden alındı
- Eurostat. (2023). *Eurostat Regional Yearbook 2023*. Luxembourg: Publications Office of the EU.
- Eurostat. (2023). *Shedding light on energy - 2023 edition*. INTERACTIVE PUBLICATIONS: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/main/home> adresinden alındı
- Eurostat. (2024, March). *Consumer prices - inflation*. Eurostat Statistics Explained: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Consumer_prices_-_inflation adresinden alındı
- Eurostat. (2024). *Data Browser*. Exports of goods and services in % of GDP: <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tet00003/default/table?lang=en> adresinden alındı
- Eurostat. (2024). *International trade in goods*. Eurostat Statistics Explained: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Main_Page adresinden alındı
- Eurostat Statistics Explained. (2023). *Consumer prices - inflation*. https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Main_Page adresinden alındı
- Fernandes, N. (2020, Nisan). Economic Effects of Coronavirus Outbreak (COVID-19) on the World Economy. *IESE Business School Working Paper*, s. 5.

- Gökırmak, H., & Sekmen, F. (2023). COVID-19'un Avrupa Birliği Ülkeleri Üzerindeki Ekonomik Etkileri. *Pamukkale Üniversitesi İşletme Araştırmaları Dergisi*, s. 760-782.
- İktisadi Kalkınma Vakfı. (2024). *Ortak Ticaret Politikası*. Avrupa Birliği: https://www.ikv.org.tr/ikv.asp?ust_id=31&id=245 adresinden alındı
- ILO. (2020). *The Effects of COVID-19 on Trade and Global Supply Chains*. Switzerland: ILO BRİEF.
- IMF . (2021). *Regional Economic Outlook 2021OCT*. Washington: IMF.
- International Labour Organization . (2021). *ILO Monitor: COVID-19 and the world of work. Seventh edition*. Switzerland: ILO.
- International Monetary Fund . (2021). *World Economic Outlook October 2021*. Washington: IMF.
- International Monetary Fund. (2024, February 1). *IMF datamapper*. IMF: https://www.imf.org/external/datamapper/NGDP_RPCH@WEO/EU adresinden alındı
- Kejzar, K. Z., Velić, A., & Damijan, J. P. (2022). COVID-19, trade collapse and GVC linkages: European experience. *Covid Economics*, 61, s. 222-244.
- OECD. (2021). *OECD Quarterly International Trade Statistics, Volume 2021 Issue 3*. Paris: OECD Publishing.
- OECD. (2022, March 22). *International trade during the COVID-19 pandemic: Big shifts and uncertainty*. Tackling COVID-19 Policy responses: <https://www.oecd.org/coronavirus/policy-responses/international-trade-during-the-covid-19-pandemic-big-shifts-and-uncertainty-d1131663/> adresinden alındı
- Pehlivan, M., Kaya, A., & Keleş, S. S. (2021). COVID-19'UN MAKROEKONOMİK ETKİLERİ VE SEÇİLMİŞ ÜLKELERDE COVID-19 DÖNEMİNDE UYGULANAN MALİYE VE PARA POLİTİKALARI. *Akademik Hassasiyetler*, 8(17), s. 105-135.
- Serafini, R., & Lebastard, L. (2023). *ECB Economic Bulletin, Issue 2/2023 Global value chains and the pandemic: the impact of supply bottlenecks*. European Central Bank Eurosystem: <https://www.ecb.europa.eu/press/pubbydate/html/index.en.html> adresinden alındı
- Su, C.-W., Dai, K., Ullah, S., & Andlib, Z. (2021). COVID-19 pandemic and unemployment dynamics in European economies. *Economic Research-Ekonomska Istraživanja*, s. 1-13.
- T.C. Ticaret Bakanlığı . (2020). *Ticaret Bakanlığı 2020 Yılı Faaliyet Raporu*. Ankara: T.C. Ticaret Bakanlığı .
- Tekin, A. (2021). Tarihten Günümüze Epidemiler, Pandemiler ve Ekonomik Sonuçları. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 331.
- The World Bank. (2024). *Databank*. <https://databank.worldbank.org/home.aspx> adresinden alındı
- The World Bank. (2024). *Databank GDP growth (annual %)*. <https://www.worldbank.org/en/home> adresinden alındı
- TÜİK. (2021). *Dış Ticaret Endeksleri*. İstatistik Veri Portalı: <https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=Dis-Ticaret-104> adresinden alındı
- Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası. (2020). *Enflasyon Raporu 2020 Nisan*. Ankara: tcmb.
- UNCTAD. (2022). *Key Statistics and Trends in International Trade 2021*. Geneva: UNCTAD.
- UNCTAD. (2023). *Key Statistics and Trends in International Trade 2022*. Geneva: UNCTAD.
- Vet, J. M., Nigohosyan, D., Ferrer, J. N., Ann-KristinGross, Kuehl, S., & Flickenschild, M. (2021). Impacts of the COVID-19 pandemic on EU industries. *EP European Union*, s. 1-84.
- WTO. (2020). *World Trade Report 2020*. Switzerland: WTO.
- Wysokińska, Z. (2023). Global and European Foreign Trade during the COVID–19 Pandemic. *Comparative Economic Research. Central and Eastern Europe*, 26(2), s. 85-104.

AFRİKA DİASPORASI VE AFRİKA BİRLİĞİNİN İNŞASI

Mouhamed MOUBARAK

Hitit Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı,

mouhamedmoubarak94@gmail.com

Özet

Afrika'nın birliği meselesi, kıta ülkelerinin bağımsızlıklarını kazanmalarının ardından Afrikalı siyasi liderler tarafından tasarlanan en büyük siyasi proje olmaya devam etmektedir. Bu ideal, Afrika kıtasındaki tüm Afrika halklarını, bazılarını Fransızca, İngilizce ya da Portekizce konuşur hale getiren sömürgeci yürüngeleri hesaba katmadan yeniden birleştirmektir. Buna ek olarak, sömürgecilikten miras kalan ve kıtada yapay sınırlar yaratan sınırlar da var. Daha sonra Afrika Birliği'ne dönüşen Afrika Birliği Örgütü'nün kurucuları, birleşik bir Afrika'ya ulaşma yöntemi konusunda farklı düşünmüş olabilirler, ancak amaçlarında hemfikirdiler: kıtadaki tüm ülkeleri, daha doğrusu tüm halkları tek bir siyasi düzen altında birleştirmek. Afrika Birliği Kurucu Yasası'nda belirtilen hedeflerden biri de diasporanın Afrika birliğinin inşasında aktif rol oynamasını teşvik etmektir. Diasporadaki Afrikalıların antropolojik, kültürel ve diğer açılardan temsil ettikleri çeşitlilik göz önüne alındığında, diasporanın hiç şüphesiz ulusal aidiyetlerine göre daha çok bir araya gelen dağınık oluşumlar kıtası gibi olacağı düşünülebilir. Ancak, Türkiye'deki Afrika diasporasının öğrenci örgütleri aracılığıyla geliştiğini gördük. Bu açıdan bakıldığında, Türkiye Cumhuriyeti bize bu öğrenci örgütleri içinde Afrikalı kimlik bilincinin inşasını sağlayan mekanizmaları vurgulamak için ideal bir çerçeve sunuyor. Daha spesifik olarak, kıtanın farklı ülkelerinden gelen Afrikalıların bu örgütler içindeki etkileşimlerini gözlemlemek, Afrikalı kimliğine aidiyet hareketini takdir etmemizi sağladı. Türkiye'de hem üniversite hem de şehir düzeyinde Afrikalı öğrenci örgütlerini incelemeyi seçtik. Dolayısıyla bu araştırma, Türkiye'de yaşayan Afrikalı öğrencilerin dernekleri aracılığıyla, etnik ve ulusal kültürel ayrımları aşan bir Afrika diasporik bilincinin nasıl inşa edildiğini göstermemizi sağlayacaktır. Ayrıca bu kuruluşların, Afrika Birliği'nin çağrısı doğrultusunda kıta halkları arasında işbirliği ve dayanışmayı nasıl teşvik ettiğini de değerlendireceğiz. Kuramsal bir temel ve veri toplama tekniği olarak ulusötesi kuramdan yararlandık. Sadece bu kimlik bilincinin kurucu unsurlarını ortaya çıkarmak için değil, aynı zamanda Afrika birliğini inşa etme ideali içinde nasıl hareket ettiğini göstermek için yarı yönlendirilmiş bir görüşme yapacağız.

Anahtar kelimeler: Afrika Diasporası, Afrika Birliği'nin inşası; Afrika kimliği, Afrikalı öğrenci derneği, Göçmenlik

TÜRKİYE’DE 1980 SONRASI MUHAFAZAKÂRLIK VE LİBERALİM İLİŞKİSİ

Ayşegül YELEN

Hitit Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı

Siyaset ve Sosyal Bilimler (Tezli) Yüksek Lisans Programı

230448010@ogrenci.hitit.edu.tr

Özet

Türkiye, 1980 sonrası dönemde muhafazakârlık alanında önemli bir dönüşüm yaşamıştır. Bu dönüşüm, dünya genelindeki muhafazakârlık trendlerinin etkisiyle birlikte, iç dinamiklerin ve belirli tarihsel olayların sonucunda ortaya çıkmıştır. 1970’li yılların sonuna doğru Afganistan ve İran gibi ülkelerde dini karakterli unsurların iktidara gelmesiyle birlikte bu olguların diğer ülkelere etki etmesi kaçınılmaz hale geliyordu. Bu ülkelerin başında da bölgeye coğrafi yakınlığı nedeniyle Türkiye gelmekteydi. Diğer yandan, 1973 yılında Bretton Woods sisteminin çöküşüyle kapitalist ekonomi bir krize girmiş ve toparlanmayı neo-liberal politikalarda bulmuş ve dünya genelinde tatbik etmeye başlamıştı. Bu politikaların en bariz temsilcileri ise Amerika Birleşik Devletleri’nde Ronald Reagan, İngiltere’de Margaret Thatcher olacaktı. Türkiye’de ise muhafazakârlık iktidara gelmeyecek, ancak toplumsal olarak güçlenecekti. Neo-liberal politikalarda iktidara gelen Turgut Özal’ın uyguladığı politikalarda kendisini gösterecekti. Özellikle 1980’li yıllar, dünyada muhafazakârlık anlayışının yeni bir ivme kazanmasına tanıklık etmiştir. Bu dönemde, geleneksel muhafazakarlık kavramı, neoliberal politikaların yükselişiyle birlikte ekonomik ve toplumsal açıdan dönüşmüştür. Türkiye, 24 Ocak Kararları gibi önemli adımlarla ekonomik politikalarında radikal değişikliklere gitmiş ve serbest piyasa ekonomisinin kabul görmesini sağlamıştır. Ancak Türkiye’deki muhafazakârlık hareketinin yükselişinde etkili olan faktörler sadece ekonomik değişimlerle sınırlı değildir. Dinsel kimliğin ve İslami değerlerin toplumda daha fazla önem kazanması, muhafazakar düşüncenin yayılmasında önemli bir role sahiptir. Özellikle 1980 askeri darbesi sonrasında, Türk toplumunda dini motiflerin ve İslamcı düşüncenin daha fazla öne çıkması, muhafazakârlık hareketinin güçlenmesini sağlamıştır. Türkiye’deki muhafazakârlık düşüncesinin şekillenmesinde etkili olan bir diğer faktör de Türk-İslam sentezi olmuştur. Bu sentez, Türk milliyetçiliği ile İslamcı düşünce arasında bir sentezleme çabası olarak ortaya çıkmıştır ve Türkiye’de muhafazakârlık hareketinin politik ve kültürel açıdan şekillenmesinde önemli bir rol oynamıştır. Sonuç olarak, Türkiye’de 1980 sonrası muhafazakârlık hareketinin yükselişi, hem dünya genelindeki muhafazakârlık trendlerinin etkisiyle hem de belirli iç dinamiklerin birleşimiyle gerçekleşmiştir. Bu hareket, Türk toplumunu derin bir şekilde etkilemiş ve toplumsal yapıda önemli değişikliklere yol açmıştır.

Anahtar kelimeler: Muhafazakârlık, Muhafazakârlığın Yükselişi, Türk-İslam Sentezi ve Muhafazakârlık

**THE COMPARATIVE ANALYSIS OF PUBLIC ADMINISTRATION IN
POLAND AND TURKEY****Adama M. KOLLEY***Hitit University**Economics and Administrative Sciences Faculty**Political Science and Public Administration, 204175789@ogrenci.hitit.edu.tr*

This research is a comparative analysis of public administration in Turkey and Poland (Present Public Administration Trends). However, the research subject will focus on the comparative analysis of public administration systems in Turkey and Poland. In other words, the research will focus on a specific concentration on their historical evolution and modern practices of public administration. Meanwhile, the research question will mainly focus on: What are the main comparisons and contrasts between contemporary public administration in Turkey and Poland? Conversely, the academic reason for selecting this topic is to find out how different historical, cultural, and political frameworks have impacted the evolution of public administration in these two sovereign states. In other words, by examining their administrative structures and systems of government. However, the main aim is to obtain significant insight into the elements forming public administration practices and identify possible governmental activities. More importantly, the goal of the research study is to carry out a comparative analysis that highlights the dynamics of governmental institutions and challenges within the scope of the public administration systems of Turkey and Poland. On the contrary, the research study will be limited mainly to a comparative analysis of public administration in Turkey and Poland. In other words, the research will examine areas of administrative structures and processes in both countries. In addition, the research study will not dig into specific policy areas or sectors within their public administration. Moreover, the study will only focus on present-day public administration in Turkey and Poland and not dwell on earlier historical eras. Notwithstanding, the academic resources for writing this research literature review will be carried out with the use of academic databases like ResearchGate, JSTOR, Academia, Google Scholar, and some relevant and related university libraries. Last but not least, the sources containing significant material will be identified and comprise academic articles, books, and reports. In this note, any challenges faced in finding relevant materials will be recorded and documented. Above all, an all-inclusive list of academic sources and references will be allocated at the end of reviewing the literature related to the research study.

Keywords: public administration, comparative analysis, and governance.

MÜZİK BÖLÜMÜ ÖĞRENCİLERİ İLE ÖZEL GEREKSİNİMLİ BİREYLERİN MÜZİK ETKİLEŞİMİNİN AKRANLAR ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

Efsun ERGÜN

Hitit Üniversitesi

Güzel Sanatlar, Tasarım ve Mimarlık Fakültesi

Müzik Bölümü, efsunergun1@hotmail.com

Naime GÜNEŞ ÖZLER

Hitit Üniversitesi

Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu

Çocuk Bakımı ve Gençlik Hizmetleri Bölümü, naimegunesozler@hitit.edu.tr

Özet

Müzik, eğitici, iyileştirici, rahatlatıcı, destekleyici birçok özelliği kendinde bulduran, estetik bir değer taşıyan insan yaşamı için önemli bir unsurdur. Müziğin bu özellikleri açısından baktığımızda özel gereksinimi olan bireylerin gelişimlerdeki eksikliklerin desteklenmesinde önemli bir rolü vardır. Özel gereksinimli bireylerin özgüven kazanmalarında, ruhsal olarak rahatlamalarında bir müzik aleti çalmak, şarkı söylemek ya da müzik etkinliğine katılmak etkili olabilmektedir. Müzik etkileşimi, bireylerin birlikte şarkı söyleme, müzik aleti çalma, ritim tutma, bireysel ya da grup olarak kendini ifade etme gibi bir arada olmalarını, duygularını paylaşmalarını ve sosyalleşmelerini sağlayan etkinliklerdir. Bu etkileşimler sayesinde özel gereksinimli bireyler arkadaşlık ilişkilerini geliştirmekte, ortak bir paydada buluşabilmekte, görünürlüklerini artırmakta, istedikleri ilgiyi elde etmekte ve toplumun bir parçası olarak yer almaktadırlar. Bu araştırmanın amacı; müzik bölümü öğrencilerinin özel gereksinimli bireylerle müzik etkileşiminin akranlar üzerindeki etkisini belirlemektir. Araştırmada katılımcıların görüşlerini belirlemeye yönelik nitel araştırma yöntemlerinden yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Araştırmanın katılımcıları Hitit Üniversitesi müzik bölümü öğrencileri ile Çorum ilindeki, hafif ve orta düzeyde yetersizliği olan 18-25 yaş aralığındaki özel gereksinimi olan bireyler arasından amaçsal örneklemin ölçüt örnekleme tekniği kullanılarak 10 üniversite öğrencisi, 10 özel gereksinimli birey olmak üzere belirlenmiştir. Araştırmada 10 hafta boyunca haftada 3 saat müzik bölümü öğrencileri ile özel gereksinimli bireyler müzik etkileşiminde bulunmuşlardır. Bu etkileşimler müzik bölümü öğrencileri ile özel gereksinimli bireylerin bireysel ya da grup halinde birlikte şarkı söylemeleri, ritim tutmaları, müzik aleti çalmaları şeklinde akran etkileşiminde bulunmaları şeklinde gerçekleştirilmiştir. 10 hafta sonunda müzik etkileşiminin akranlar üzerindeki etkisine yönelik görüşler yarı yapılandırılmış görüşme formları uygulanarak toplanmıştır. Araştırmanın verileri içerik analizi ile analiz edilmiş ve oluşan kategoriler ve temalara göre veriler yorumlanmıştır. Araştırmada 4 tema oluşmuştur. Temalar, müzik bölümü öğrencilerinin farkındalıklarının arttığını, zorlandıkları ve keyif aldıkları yönlerin olduğunu, mutlu olduklarını, daha fazla bu bireylere hizmet sunacak kurumların açılmasını, özel gereksinimli bireylere yönelik ders ve etkinliklerin programlarında yer verilmesini önerdikleri ortaya konmuştur. Ayrıca özel gereksinimli bireylerin, eğlendikleri, mutlu oldukları, yeni kişiler tanıdıkları, birlikte etkileşimde bulunmanın kendilerini iyi hissettirdiği, bu tür etkinliklerin sayısının artırılmasını ve tekrarlanmasını önerdikleri araştırmada sonucunda belirlenmiştir. Araştırma bulgularına dayanarak özel gereksinimli bireylere hizmet edecek olan üniversite öğrencilerinin hazırlanmasına yönelik yaklaşımlar üretmek için esastır. Araştırma sonucunda eğitimcilerin, araştırmacıların ve politika yapıcıların özel gereksinimli bireylere yönelik uygulamaların eksik yanlarını anlamalarına ve bu eksiklikleri tamamlamak ve değiştirmek için önlem almalarına veya çözüm bulmalarına yardımcı olması beklenmektedir.

Anahtar kelimeler: Müzik Bölümü Öğrencileri, Özel Gereksinimli Bireyler, Müzik Etkileşimi,

TÜRKİYE’NİN COVID-19 PANDEMİSİ DENEYİMİ: KRİZ YÖNETİMİ VE POLİTİKALARI

Fatmagül GÜNHAR

*Aydın Adnan Menderes Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü*

Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü Doktora Programı, fatmagulgunhar@gmail.com

Özet

Krizler, aniden ortaya çıkan, toplumu oluşturan bireyler üzerinde olumsuz etkilere yol açan ve hükümet yetkilileri tarafından yönetilmesi zor olan belirsiz bir süreci kapsar. Bu süreçte, olası bir doğal afet, salgın hastalık, iklim krizi, uluslararası göç hareketliliği ve çatışma gibi olayların önlenmesi veya etkisinin azaltılmasına yönelik olarak hükümetler, sivil toplum kuruluşları, yerel kuruluşların yanı sıra, uluslararası kuruluşlar da faaliyet göstermektedir. Aralık 2019’da Çin’in Wuhan şehrinde başlayan COVID-19 (koronavirüs), 11 Mart 2020 tarihinde Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) tarafından pandemi (küresel salgın) olarak ilan edilmesiyle ulusal boyuttan uluslararası boyuta dönüşerek tüm dünyayı olumsuz yönde etkilemiştir. Bu bağlamda, COVID-19 salgın sürecinde her ülkenin farklı şekillerde müdahale etmesi ve kriz yönetimi sağlaması nedeniyle çeşitlilik göstermiştir. Salgının başlangıcında yapılan risk analizi, ülkelerin ulusal sağlık sistemi, nüfus yoğunluğu ve sosyoekonomik durumunu değerlendirerek etkin düzeyde önleme ve kontrol stratejilerinin belirlenmesine olanak sağlamıştır. Bu stratejiler arasında, sosyal mesafe uygulamaları, karantina tedbirleri, aşı uygulamaları, maske kullanımı, hijyen kitlerinin vatandaşlara ve göçmen gruplarına ulaştırılması, ulusal sağlık altyapısının güçlendirilmesi, toplumsal bilinçlendirme kampanyaları, uzaktan eğitim modeli, seyahat kısıtlamaları, sınır güvenliği, mali destek ve iyileştirme çabaları yer almaktadır. Türkiye’de ise 10 Mart 2020 tarihinde ilk vakanın görülmesiyle beraber salgına yönelik risk analizi yapılarak potansiyel etkileri belirlenmiştir. Bu analiz kapsamında özellikle ulusal sağlık sisteminin kapasitesi, ekonomik durumu ve uygulanan politikalar göz önüne alınarak risk değerlendirmesi gerçekleştirilmiştir. Hükümet tarafından salgının ekonomik etkileriyle mücadele etmek adına çeşitli destek paketleri açıklanmış, işletmelere ve çalışanlara yönelik önlemler alınmıştır. Bu çerçevede, mali destek programları ve sosyal yardımlar gibi önlemler hayata geçirilmiştir. Türkiye, bu bütüncül yaklaşımı sayesinde salgının etkilerini en aza indirme ve toplumun dayanıklılığını artırma konusunda başarılı bir strateji izlemiştir. Bu çalışmadaki temel amaç, Türkiye’nin COVID-19 salgınına yönelik faaliyetlerini, tedbirlerini ve politika uygulama araçlarını kriz yönetimi performansını elde ettiği deneyim bağlamında incelemek ve değerlendirmektir. Ayrıca bu çalışmada, küresel düzeyde önemli bir sağlık tehdidi oluşturan salgın sürecinin Türkiye üzerindeki etkileri de ele alınmaktadır.

Anahtar kelimeler: COVID-19, Pandemi, Türkiye, Kriz Yönetimi, Politika.

EMİRÜ'L- MÜ'MİNİN Fİ'L- HADİS KAVRAMI VE TARİHİ SÜRECİ**Fatih KAYMAK***Hitit Üniversitesi**İlahiyat Fakültesi**İlahiyat, gnchatip@gmail.com***Özet**

İlmi disiplinlerin tümünde mezkur alana dair çalışma yapanların yeterliliklerini ortaya koyacak ve konularına işaret edecek çeşitli ünvanlar ihdas edilmiş benzeri bir durum hadis ilmi için de söz konusu olmuştur. Bu bağlamda hadisle iştigal edenlerin gayretleri, çalışmaları, başarıları, iyi derecede hadis ezberleme yetenekleri, rivayet etme kabiliyetleri, derin bilgi birikimleri, rivayet ve dirayete ilişkin maharetleri ve haberleri bütüncül bir şekilde değerlendirme yetisine sahip olup olmadıkları dikkate alınarak kendilerine bazı lakaplar nispet edilmiştir. Böylece alanda çalışanların ilmi birikimleri ve konuları tespit edilmiş olur. Bu çerçevede muhaddisler için mertebelerine uygunluk arz edecek şekilde tâlib, müsnid, muhaddis, müfid, hâfız, hüccet, hâkim, imam ve emîrül- mü'minîn fi'l- hadis vasıfları ihdas edilmiştir. Bunlar arasında yer alan emîrül- mü'minîn kavramı hadis ilminden bağımsız bir şekilde ilk defa Hz. Peygamber tarafından Kureyş kervanlarına baskın düzenlemek üzere Batn-ı Nahle bölgesine gönderilen Abdullah b. Cahş'a (ö. 3/625) verilmiştir. Ayrıca Resûl-i Ekrem'in vefatına yakın bir dönemde Usâme b. Zeyd (ö. 54/674) komutasında hazırlayıp da gönderme imkanı bulamadığı ancak Hz. Ebû Bekir (ö. 13/634) hilafeti sırasında bu imkana kavuştuğu esnada aynı ünvan Usâme b. Zeyd için kullanılmış yine Hz. Ömer (ö. 23/644) devrinde Kâdisiye Savaş'ında orduları komuta eden Sa'd b. Ebî Vakkas'a (ö. 55/675) da aynı san ile hitap edilmiştir. İlgili tabir hulefâ-yi râşidîn devriyle birlikte sadece halifelere verilmiş bir ünvana dönüşmüş ve ilk defa siyasi anlamda Hz. Ömer bu yetkiyle tanımlanmıştır. Dolayısıyla ilgili terkip ilk etapta komutanlar ve siyasi anlamda halifeler için kullanılmış. Hadis ilminde ise bir ihtisas lafzı olacak şekilde alanında hıfz, itkân ve derin bir kavrayışa sahip kimseleri vasıflamak için gündeme gelmiştir. Nitekim ilgili lafız ilk defa hicri birinci asrın sonraları ve hicri ikinci asrın çeyreğinde yaşayan hadis ve fıkıh sahalarında kendisine müracaat edilen hadis hâfızı ve fakih tabî Ebu'z- Zinâd (ö. 130/748) için tahsis edilmiştir. İşte bu çalışma hadis ilminde akranları arasında en üst seviyeye ulaşmış kimseleri betimlemek üzere vazedilen "emirül mümin fil hadis" ünvanını, söz konusu kavramın muhtevasını ve tarihi seyri içerisinde kimlerin bu sıfatlara haiz olduklarını inceleme konusu edinmiştir.

Anahtar Kelimeler: Hadis, Emîrül mü'minîn, Hz. Ömer, Ebû'z - Zinâd, Emîrül Mü'minîn fi'l-Hadis.

THE CONCEPT OF AMİR AL-MU'MİNİN Fİ'L- HADİTH AND ITS HISTORICAL PROCESS**Abstract**

In all of the scientific disciplines, various titles have been created to indicate the competence and position of those who work in the aforementioned field, and a similar situation has been the case for the science of hadith. In this context, some epithets were attributed to those who were engaged in hadith, taking into account their efforts, studies, achievements, their ability to memorize hadith, their ability to narrate, their deep knowledge, their skills in narration and dirayah, and whether they had the ability to evaluate the news in a holistic way. In this way, the scholarly knowledge and positions of those working in the field are determined. In this framework, the qualifications of tālib, musnid, muhaddith, mufid, hâfiz, jurist, judge, imam, and amīr al-mu'minīn fī al-ḥadīth were created for muhaddiths in accordance with their ranks. Among these, the term 'amīr al-mu'minīn fī'l-ḥadīth was first given independently of the science of hadīth to 'Abdullah b. Jahsh (d. 3/625), who was sent by the Prophet to the Batn al-Nahla region to raid the Quraysh caravans. In addition, the same title was used for Usama b. Zayd (d. 54/674), whom the Prophet did not have the opportunity to prepare and send under the command of Usama b. Zayd (d. 54/674) near the time of his death, but was able to do so during the caliphate of Hazrat Abu Bakr (d. 13/634), and Sa'd b. Abi Waqqas (d. 55/675), who commanded the armies in the Battle of Qadisiyah during the reign of Hazrat Umar (d. 23/644), was also called by the same name. With the era of the khulefā-yi rāshidīn, the term became a title given only to the caliphs, and for the first time in the political sense, Hz. Umar was defined with this authority. Therefore, the term was initially used for commanders and caliphs in the political sense. In the science of hadith, it came to the fore as a specialized word to qualify those who have hifz, itkân and deep understanding in their field. As a matter of fact, it was first allocated to Abu al-Zinād (d. 130/748), a hadīth scribe and jurist who lived in the later part of the first century and the quarter of the second century, who was consulted in the fields of hadīth and fiqh. This study examines the title of "amir al-believer fil hadith", which was established to describe those who reached the highest level among their peers in the science of hadith, the content of the concept in question, and who had this title in its historical course.

Keywords: Hadith, Amīr al-Mu'minīn, Hz. Umar, Abū al-Zinād, Amīr al-Mu'minīn fī'l-Hadith.

BİMETAL PLAKALARIN BÜKME DAVRANIŞLARININ İNCELENMESİ**Erdinç DİNÇ***Hitit Üniversitesi**Lisansüstü Eğitim Enstitü**Makine Mühendisliği Yüksek Lisans Programı, erdincdinc88@hotmail.com***M. Emin ERDİN***Hitit Üniversitesi**Mühendislik Fakültesi**Makine Mühendisliği Bölümü, eminerdin@hitit.edu.tr***Özet**

Günümüzde, genellikle birden fazla mekanik tasarım gereksinimini aynı anda karşılayabilen gelişmiş metalik malzeme veya alaşımlara ihtiyaç duyulmaktadır. Bu ihtiyaç; malzemede yüksek aşınma dayanımı, yüksek darbe tokluğu, yüksek mekanik dayanım ve iyi kaynaklanabilirlik gibi özelliklerin bir arada bulunması gerekliliğini ortaya çıkarmaktadır. Bu tür gereksinimlerin birkaçını veya tamamını tek bir malzeme genellikle karşılayamayacağından, malzeme bilimciler ve mühendisler, istenen şartlara uygun kompozit malzemelerin geliştirilmesine odaklanmışlar ve bu bağlamda bimetal veya lamine metal kompozitler önemli bir yer tutmuştur.

Son yıllarda iki veya daha çok sayıda farklı metal bileşenin fiziksel olarak bir araya getirilmesiyle elde edilen bimetal veya lamine metal kompozit malzemeler; mekanik dayanım, ısıl dayanım, aşınma dayanımı, darbe dayanımı gibi özelliklerin yanı sıra farklı fonksiyonel özelliklerin ihtiyaç duyulan kombinasyonunu sağlamaları sayesinde birçok endüstriyel uygulamada kullanılmaktadır. Çevre sorunlarının en aza indirgenmesi ve enerji kullanımının sınırlandırılması gerekliliği dolayısıyla yenilikçi üretim endüstrilerinin yükselişiyle birlikte, çok işlevli fiziksel özelliklere sahip yeni malzemelerin tasarlanması ve geliştirilmesinin önemi her geçen gün artmaktadır. Ayrıca, metalürji endüstrisinde kullanılan kısıtlı ve maliyetli metallerin tüketiminin sınırlandırılması konusu son yıllarda önemli bir sorun haline gelmiştir. Bu sorun, tek katmanlı bir yapıdan her bir katmanın belirli bir dizi fiziksel özellik sunduğu çok katmanlı metal kompozit yapılara geçilerek aşılabılır.

Son yıllarda düşük yoğunluklu bir bağlayıcı çekirdek tabaka ile ince üst ve alt kaplamalardan oluşan sandviç paneller, havacılık, denizcilik ve demiryolu endüstrileri gibi yüksek yapısal rijitlik ve hafiflik kombinasyonu gerektiren uygulamalarda yaygın olarak kullanılmaktadır. Bu çalışmada, iki tabakadan oluşan bimetalik sacların bükme işlemi sırasında tabakalarda ve bağlayıcı arayüzeyde ortaya çıkan mekanik etkilerin ve sonrasında ortaya çıkan geri yaylanma davranışlarının incelenmesi amacıyla iki farklı malzemeden oluşan sacların polimer bazlı bağlayıcı kullanılarak yapıştırılmasıyla elde edilen bimetal plakaların eğilme özellikleri üzerinde analitik, sayısal ve deneysel araştırmalar gerçekleştirilmiştir. Bükme işlemi sırasında düzlem birim şekil değiştirme koşulu altında kalınlık kesiti boyunca her bir parçanın bükülme bölgesindeki ve bağlanma arayüzeyindeki şekil değiştirme davranışlarının benzetimini gerçekleştirmek için sayısal bir model geliştirilerek sacların konumları, kalınlıkları ve bükme işlemine ait parametreler göz önünde bulundurularak sistematik sonlu eleman analiz çalışmaları yürütülmüştür. Benzetim çalışmalarının doğruluğunun kanıtlanması için literatürdeki çalışmalar referans alınmış ve sınırlı sayıda deneysel çalışmalar gerçekleştirilerek sayısal ve deneysel sonuçlar karşılaştırılmıştır. Sayısal ve analitik sonuçlar ile deneysel sonuçlar arasında iyi bir uyumun sağlandığı sistematik çalışmalar sonucunda eğme kuvveti, geri yaylanma oranı, birim şekil değiştirme miktarı ve dağılımı ile kalınlık değişimi açısından en uygun malzeme konum ve kalınlık kombinasyonu ile işlem parametreleri belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kompozit malzeme, bimetal plaka, sac bükme, geri yaylanma, sonlu eleman analizi.

THE CENTRALIZATION PROCESS AFTER THE ARAB SPRING IN TERMS OF PUBLIC ADMINISTRATION

The title of this is the centralization process after Arab Spring in terms of public administration. However, the research subject will focus on the consequences of the Arab spring on public administration, the Arab Spring and the first spark, overview before the uprising, the public administration in Arab world, and Islamists and Democratization. Meanwhile, the research question for this study will concentrate on: What are the consequences of the Arab Spring on public administration? Furthermore, the main motive of choosing this research topic is to Assessing Administrative Reforms, understanding governance dynamics, and analysis public administration in Egypt. Conversely, the main goals to acquire governmental reforms and its impact in the Arab springs. Moreover, this research is limitation will mainly focus on the consequences of the Arab Spring on public administration. By inspecting the crucial aspect of the administrative reform, and the governmental dynamic. However, the research will not dwell in all the countries involve in the Arabic springs. More importantly, the study will focus on EGYPT and TUNISIA as one of the countries part of the Arabic spring, not all the countries involve will be discuss. Nonetheless, the literature review for this will be conducted using research websites such as; JESTOR, google scholar, academia, RESEARCHG and as well some libraries. However, importance sources having crucial materials will be mention which will entails books, reports and Researchers articles. Additionally, any difficulty encounter concerning on finding significant material requires will be mention. Finally, all the list of references and sources for this research literature review will be provided at the end. The research will be conducting through using some related data base on the topic of discussion in order to provide crucial information on the issue of the Arab Spring on specific countries such as EGYPT and TUNISIA.

Keywords: public administration, centralization, Arab spring

SELÇUKLU DÖNEMİ KELAM TEDRİSATININ OSMANLI'DAKİ KELAM DÜŞÜNCESİNE ETKİSİ

Mete AKCAN

Hitit Üniversitesi

İlahiyat Fakültesi

İlahiyat, meteakcan@hitit.edu.tr

Özet

Osmanlı dönemindeki kelam düşüncesini ve kelam ilminin konumunu daha iyi anlayabilmek için Selçuklu dönemindeki medrese yapısını ve bu dönemde yetişmiş mütekellimleri araştırmak gerekmektedir. Bu çalışmanın amacı, Selçuklu döneminde yaşamış mütekellimlerin ve eserlerinin Osmanlı'da kelam düşüncesine nasıl etkide bulunduğunu ortaya koymaktır. Ayrıca, Selçuklu dönemini medreselerinin fonksiyonel yapısının ve bu medreselerde kelam ilmine atfedilen değerin, Osmanlı medreselerine ne şekilde yansıdığını göstermek hedeflenmiştir. Böylece, Osmanlı Devleti'nin eğitim alanında, halefi olduğu Büyük Selçuklu ve Anadolu Selçuklu Devletleri'nin deneyimlerinden nasıl faydalandığı ve Osmanlı alimlerinin Selçuklu devletleri döneminde yaşamış mütekellimlerden yoğun bir şekilde etkilendiği gösterilmeye çalışılmıştır. Bu çalışmada takip edilen yöntem, söz konusu iddiayı ispat etmek için, Osmanlı ve Selçuklu medreselerinin yapısı ve bu dönemdeki alimler üzerine yapılan çalışmalardan hareketle Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde kelam ilminin tedrisatını analiz etmek olacaktır. Çalışmamızda ilk olarak başta Nizamiye Medreseleri olmak üzere Selçuklu medreselerinin kurulma amacını, kurulduğu siyasal ve kültürel bağlam ele alınmıştır. Selçuklu medreselerinin olduğu gibi Osmanlı medreselerinin de kadı gibi devlet memurları yetiştirmek gibi pratik amaçlarla kurulmuş olması, kelam ilmine nazaran pratik açıdan daha işlevsel olan fıkıh ilminin öne geçmesine neden olmuştur. Bunun yanında, eleştirilerin ve muhalefetin odağı haline gelen felsefe ilmiyle yakın ilişki içerisinde olması ve vakıfların aklî ilimlere nispeten, şerî ilimlere daha çok önem atfetmesi, kelam ilminin konumunu olumsuz etkilemiştir. Eğitim hususunda, Osmanlı Devleti'nin büyük ölçüde Selçuklular'dan devraldığı medrese geleneğini devam ettirdiği ve kelam ilminin, fıkıh ilmine nazaran ikincil bir konumda değerlendirildiği sonucuna varılmıştır. Osmanlı mütekellimlerinin hoca-talebe eğitim silsilesi geriye doğru takip edildiğinde Selçuklu döneminde yaşamış alimlere kadar dayandığı görülür. Selçuklu döneminde yaşamış Fahreddin Râzî'nin (ö. 606) başlattığı felsefî kelam temelli Râzî ekolünün Osmanlı kelam düşüncesinde etkisi büyüktür. Razi ekolünün takipçilerinden Taftâzânî (ö. 792) Şerhu'l-Akâid ve Şerhu'l-Makâsid'i, Beydâvî (ö. 685) Tavâliu'l-Envâr'ı ve Seyyid Şerif Cürcânî ise (ö. 816) Şerhu'l-Mevâkif'i kaleme almıştır, bu Eş'arî alimler tarafından kaleme alınan kitaplar Osmanlı'da okutulan en temel kelam eserleri olmuştur. Selçuklu döneminde güç kazanan Eş'arîliğin etkisinin Osmanlı'da da devam ettiği görülür. Bu etkiyi, Eş'arî kelam kitaplarının Osmanlı medreselerinde de okutulmasında ve bu eserlere Osmanlı alimleri tarafından birçok şerhler ve haşiyeler yazılmasında görmekteyiz. Netice olarak, bu çalışmada, Selçuklu dönemi medreselerinin, ilim anlayışının ve bu dönemde yaşamış mütekellimlerin Osmanlı kelam düşüncesine yön verdiği yargısına ulaşılmıştır.

Anahtar kelimeler: Kelam, Selçuklu dönemi, Osmanlı'da kelam düşüncesi, Nizamiye Medreseleri.

TÜRKİYE SİYASAL HAYATTINDA KADIN

Azra COŞKUNÇAY

Ordu Üniversitesi

İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, coskuncayazra12@gmail.com

Özet

Toplumun gelenek ve görenekleri, sosyo kültürel yapısı kişiler üzerinde etkili olur. Kişiler sosyalleşme sürecinde toplumsal olarak belirlenmiş cinsiyet rollerini benimser ve buna uygun yaşamaya çalışılmaktadır. Topluma yayılan cinsiyetçi rol bölüşümü kadın ve erkek arasında eşitsizliğe yol açmaktadır ve bu eşitsizlik ataerkil toplumlarda daha yaygın görülürler. Geleneksel, ataerkil yapı kadınların siyasetle ilgilenmesini uygun olarak değerlendirmez. Siyasal hayatta kadın kadınların aktif olarak katılması ve sorumluluk elde etmesi siyasal açıdan fırsat eşitliği ile sağlanır. Siyasi partiler, kadın adayların sayısını artırmak için çeşitli teşvikler ve kanunlar uygulamalıdır. Seçim sistemlerini teşvik edici şekilde düzenlemelidir. Türkiye’de kadınların siyasi hayata katılımının tarihi bir gelişimi vardır. 1. Meşrutiyetle başlayan 2. Meşrutiyetle büyük bir ivme kazanan kadınların siyasal hak mücadelesinin kadın hareketini Cumhuriyet’e taşıdığı söylenebilir. Kadın hareketinin ortaya çıkışı tüm dünyada hemen hemen aynı seyri izlemiştir. Osmanlı toplumunu etkilediği 1900’lerde ortaya çıkmıştır. Bu dönemde toplumsal yapı ve bu yapı içinde kadınlar her yönüyle değişmeye ve farklılaşmaya başlamıştır. Türkiye’de kadın hareketinin ilk öncülüğünü ise Osmanlı Devletinin aydın kesim ailelerine mensup kadınlar yapmıştır. Kadın hareketleri 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren yoğun bir şekilde Osmanlı İmparatorluğunda yaşanırken Osmanlı’nın hukuk ve eğitim alanındaki yaptığı dönüşümler kadının ev mekanından dışarı çıkmasını sağlamış, siyasallaşmasını ve örgütlenmesini de teşvik etmiştir. Tüm bu yasal ve kurumsal gelişmeler hiç değilse İstanbul, Selanik gibi büyük kentlerde, kadınların evin dışına çıkmalarına imkan tanımıştır. Kadınların basın yoluyla gerek kendilerini gerekse Batılı kadınları tanıma olanağı bulmuşlardır. O dönemde haklarını savunan kadınların bilinçlenmesini amaçlayan ya da güncel konularda kadınları aydınlatan yayın hızla yayılmaya başlamıştır. Osmanlı kadınlarının statüsü 1919-23 yıllarında verilen bağımsızlık savaşı sırasında daha da yükselmiştir. Bu dönemde kadın dernekleri, Türk kadınının vatanın kurtarılması yoluyla faaliyet gösterdiği merkezler durumundadır. Türk kadınları fiili olarak da cepheye katılmışlardır. Cumhuriyet’in ilanıyla monarşiyle idare sona ermiştir. Kadınlara ilgili hukuki süreçler 1920’lerde gündeme yerleşmiştir. 2. Meşrutiyet’in dergi ve derneklerinde yetişen kadınlar Bağımsızlık Savaşı sonrasında “Kadınlar Halk Fırkası” adıyla bir parti kurdular. Kadınların kurduğu bu parti siyasi oluşumlu bir parti amacıyla kurulmamıştı. Öncelikle eğitim, aile hukuku ve çalışma hayatıyla ilgili haklar konusunda kadınların bilgilendirilmesini amaç edinmişlerdir ve ileri de kadın hakları konusunda bir çok konuda ileriye yönelik öncülük etmişlerdir.

Anahtar Kelimeler: Kadın, Siyasal Katılım, Toplumsal Cinsiyet, Rol, Siyasal Temsil, Seçim, Ataerkillik.

Cinsiyet kavramı kadın ya da erkek olmanın biyolojik yönünü ifade ederken “Toplumsal cinsiyet kavramı.” kadın ve erkek kimliklerine toplumsal olarak yüklenen anlamı ve rollerinde bu anlamda kurgulanmasını ifade eder. Toplumun gelenek ve görenekleri, sosyal ve kültürel yapısı kişilerin, çocukluktan erişkinliğe kadar süren sosyalleşme aşamalarında belirleyici olur. Kişiler sosyalleşme sürecinde toplumsal olarak belirlenmiş cinsiyet rollerini benimser ve buna uygun yaşamaya çalışılmaktadır. Topluma yayılan cinsiyetçi el bölüşümü kadın ve erkek arasında objektif kıstaslardan kaynaklanmayan bir eşitsizliğin ortaya çıkmasına yol açmaktadır. Özellikle ataerkil yapıya sahip toplumlarda kadın ve erkek arasındaki eşitsizlik daha büyük olmaktadır. Geleneksel, toplumsal olan ataerkil yapı kadınların siyasetle ilgilenmesini olağan dışı bir durum olarak kabul etmiştir ve bunu o şekilde görmektedir. Kadınların siyasete katılması toplumda var olan cinsiyet normlarını ve mevcut toplumsal düzeni sorgulamayı gerektirmesi açısından çok önemlidir. Ayrıca kadınların siyasi roller üstlenmesi, erkek egemen siyasi alanlarda denge ve çeşitlilik sağlamak potansiyelini ön plana çıkarma noktasında çok önemlidir.

Toplumsal Cinsiyet ve Siyasal Yaşama Katılım

Osmanlı Döneminde

Siyasal hayata kadınların aktif olarak katılması ve sorumluluk-yetki elde etmesi siyasal açıdan fırsat eşitliği ile sağlanmaktadır. Bu süreç bazı temel noktalarda çeşitli ihtiyaçların yerine getirilmesi ile mümkün olmaktadır. Fırsat eşitliğinin sağlanması için öncelikle kurumsal olarak düzeneklerin işletilmesi gerekmektedir. Bu düzenekler kadınlara siyasal alanda eşit fırsatlar sunmalı ve ayrımcılığı engellemek için gerekli adımları atmalıdır. İkinci olarak sivil toplum anlayışının güçlenmesi ve siyasal yaşamın için siyasal gündemin bu noktada şekillendirilmesi gerekmektedir. Kadınların siyasal katılımını teşvik etmek ve desteklemek için gerekli politikalar ve programlar oluşturulmalıdır. Sivil toplum kuruluşlarında kadınların siyasette aktif rol almasını hem teşvik etmeli hem de desteklemelidir. Kadınların aktif siyasette var olabilmeleri siyasi partilerin çabalarına ve seçim sistemlerinin bu yönde yapılandırılmasıyla olanaklı olacaktır. Siyasi partiler, kadın adayların sayısını artırmak için çeşitli teşvikler ve kotalar uygulamalıdır. Ayrıca seçim sistemleride kadınların seçime katılımını teşvik edecek şekilde tasarlanmalıdır.

Bu unsurların bir araya gelmesiyle kadınların siyasal hayatta gerçek bir temsiliyet ve katılımının sağlanmasına yardımcı olacaktır. Kadınların siyasal hayatta aktif rol alması, demokratik değerlerin güçlenmesini ve toplumsal cinsiyet eşitliğinin gerçekleşmesini destekleyecektir.

Türkiye’de Kadınların Siyasal Hayata Katılımının Tarihi Gelişimi

I.Meşrutiyetle başlayan II.Meşrutiyetle büyük bir ivme kazanan kadınların siyasal hak mücadelesinin kadın hareketini cumhuriyete taşıdığı söylenebilir. Kadın hareketinin ortaya çıkışı tüm dünyada hemen hemen aynı seyri izlemiştir. Türk kadınları için bu dönemin başlangıcı hukuk, eğitim, toplum siyaset ve ekonomik yapı yönünden gelişme ve değişme döneminin başladığı yıllar olan II. Meşrutiyet dönemine götürülebilir. Kadın hareketi bir özgürlük ve eşitlik hareketi olarak dünyada yaşanan dönüşümlerin Osmanlı toplumu etkilediği 1900’lerde ortaya çıkmıştır. Bu dönemde toplumsal yapı ve bu yapı içinde kadınlar her yönüyle değişmeye ve farklılaşmaya başlamıştır.

Türkiye’de kadın hareketinin ilk öncülüğü ise Osmanlı Devleti ricali ve aydın kesim ailelerine mensup kadınlar yapmıştır.

Kadın hareketi 19.yüzyılın ikinci yarısından itibaren yoğun bir şekilde Osmanlı İmparatorluğunda yaşanırken Osmanlı Devleti’nin hukuk ve eğitim alanındaki yaptığı dönüşümler kadının ev mekanının dışına çıkmasını sağlamış, siyasallaşmasına ve örgütlenmesine de teşvik etmiştir.

1843 yılında kadınlar ilk defa tıbbiye mektebi bünyesinde ebelik eğitimi almaya başlamışlardır. 1858 yılında kız rüştiyeleri açılmış, 1869 yılında kızların eğitimine ilk kez yasal zorunluluk getiren Maarif-i Umumiye Nizamnamesi yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Kız meslek mektepleri 1869’dan sonra Rusçuk ve İstanbul’da açılmış ve 7 senelik bir öğretim programı ile 1886’dan sonra “Kız sanayi mektebi.” ünvanını almıştır. 1870 yılında kız öğretmen okulu Darülmuallimat’ın açılması, 1876 yılında ise ilk anayasa olan Kanun-i Esasî’nin kabul edilerek kız ve erkeklerin ilköğretimin zorunlu hale getirilmesi Osmanlı’da eğitim alanında eşitlik anlamında çok önemli adımlar atılmıştır. 1915’te ilk defa İstanbul Edebiyat fakültesinde Türk kızları erkeklerle birlikte yüksek öğrenim görmeye başlamıştır. Meslek olarak da öğretmenlik Türk kadınları için ilk resmî çalışma sahası olmuştur. 1847 yılında da kız ve erkek çocukları eşit miras hakkı tanıyan İrade-i Seniyye yayımlanmıştır. 1858 Arazi Kanunnamesinde mirasın kız ve erkek çocuklar arasında eşit olarak paylaşılacağı hükme bağlanmış ve böylece kadınlar ilk kez miras yoluyla mülkiyet hakkı kazanmıştır. 1897 yılında kadınlar ücretli işçi ve 1913 yılında ise ilk kez devlet memuru olarak çalışmaya başlamıştır.

Tüm bu yasal ve kurumsal gelişmeler, hiç değilse İstanbul, Selanik gibi büyük kentlerde, kadınların evin dışına çıkmalarına imkan tanımıştır. Kadınlar basın yoluyla gerek kendilerini gerekse Batılı kadınları tanıma olanağı bulmuşlardır. O dönemde haklarını savunan kadınların bilinçlenmesini amaçlayan ya da güncel konularda kadınları aydınlatan pek çok dergi, mecmua vb. yayın hızla yayılmaya başlamıştır. Gelişmekte olan feminist akım, genç Osmanlı ve Jön Türk çevrelerinde de taraftar bulmuş, kadınların durumu o dönemlerin ünlü düşünürlerinin kalemlerinde sayısız roman, piyes, şiir ve felsefi yazılara konu olmuştur. Kadın dergilerinde, toplumun çeşitli kesimlerinden gelen kadınlara, taleplerini ve değişmesini istedikleri konuları açıklamaları için izin verilmiştir. Dönemin kadın dergileri ve dernekleri, kadınların bu

mücadelesini anlatan en iyi kaynaklar olarak karşımıza çıkmaktadır.

Milli mücadele döneminde

Osmanlı kadınlarının statüsü 1919-23 yıllarında verilen Bağımsızlık Savaşı sırasında daha da yükselmiştir. Savaş, hem erkeklerin askere alınması dolayısıyla onların görevlerini kadınların devralması hem de kadınların erkeklerle omuz omuza savaşması nedeniyle önemli rol değişimlerine yol açmıştır. Türk topraklarının içine düştüğü acı durumdan kurtarılması için ülkenin her tarafında yabancı işgaline karşı protesto mitingleri başlamıştı. İstanbul’da ilk miting 19 Mart 1919’da İnas Dârülfünûnu öğrencileriyle Asri Kadınlar Cemiyeti üyeleri tarafından düzenlendi ve işgal kuvvetleri protesto edilmiştir. Bu mitinglerde Halide Edip, Şükufe Nihal, Nakiye Elgün, Münevver Saime, Meliha, Sabahat ve Naciye Hanımlarda yerlerini almışlardır. Bunlardan Haşide Edip ve Münevver Saime anadoluya kaçarak Milli Mücadeleye katılmışlardır. Mitinglerde konuşan hanımların çoğu öğretmen veya İnas Darülfünununda okuyan öğrencilerdir. Bu da meşrûtiyet döneminde açılan kız okullarının milli mücadeleye milliyetçi, aydın bir kadın potansiyeli hazırlandığını göstermektedir. Bu kadınlar böylece, milli bir heyecan dalgası doğmasına sebep olmuşlar diğer kadınlara ve erkeklere öncülük etmişlerdir. Bu dönem basınında kadın yazarların en dikkat çekenleri Halide Edip ve Müfide Ferit’tir. Halide Edip milli mücadeleyi tanıtarak halkı cesaretlendiren eserler kaleme almıştır. Bu dönemde kadın dernekleri, Türk kadınının vatanın kurtarılması yoluyla faaliyet gösterdiği merkezler durumundadır. Bu dernekler yardım toplama ve geniş kitleleri yardıma çağırma faaliyetinde bulunmuşlardır. Asri Kadınlar Cemiyeti ve Hilal-i Ahmer Kadın Kolları, özellikle askere giyecek ve ordunun sağlık hizmetlerinde çalışmışlardır. Bu dönemin en önemli cemiyeti Anadolu Kadınları Müdafaa-i Vatan Cemiyeti’dir.

Türk kadını fiili olarak da cepheye katılmıştır. Halide Edip Garp Cephesine tayin edilmiş ve onbaşı rütbesine yükseltilmiştir. İstiklal savaşı başladığında Darülfünun öğrencisi olan Münevver Saime Garp Cephesinde görev almış ve özellikle cephe gerisinde ve istihbarat işlerinde önemli başarılar göstermiştir.

Cumhuriyet döneminde

29 Ekim 1923’te Cumhuriyetin ilan edilmesi ve monarşiyle idare sona ermiştir.

Kadınlara ilgili hukuki süreçler 1920’lerde gündeme yerleşir. Kadınlara oy hakkı verilir verilmemesiyle ilgili tartışmalar yapılır ancak sonuç alınmaz.

Bu dönemde önemli bir gelişme 1926 tarihinde İsviçre Medeni Kanununu temel alan Türk Medeni Kanununun kabul edilmesidir. Yeni medeni kanun, kadınlara erkeğin yasa önünde eşit olduğu temel varsayımına dayanıyordu.

Batılılaşma projesini görünür kılmayı amaçlayan bu girişimlere rağmen, kadınlara seçme ve seçilme haklarını elde etmesi için 1930’lu yılları beklemek gerekti. Bu arada önemli bir oluşum olan Türk Kadınlar Birliği’de Türk kadınlarının siyasi, sosyal ve iktisadi haklarının sağlanması ve geliştirilmesini kendisine amaç edinmiş ve bu amaca yönelik faaliyetlerini sürdürmüştür.

II. Meşrûtiyet’in dergi ve derneklerinde yetişen kadınlar Bağımsızlık Savaşı sonrasında 15 Haziran 1923’te “Kadınlar Halk Fırkası” adıyla bir parti kurdular. Bu sırada henüz ilk siyasi oluşum Cumhuriyet Halk Fırkası ortaya çıkmamıştı. Kadınlar Cumhuriyet Halk Fırkası’ndan iki ay önce kendi partilerini kurmuş oldular. Partinin başkanı önemli bir Türk feminist ve ilk kadın parti başkanı olan Nezihe Muhittin genel sekreteri ise Şükufe Nihal’dir. Şükufe Nihal’in “Fırkamızın Mefkuresi” başlığıyla yayınlanan bir konuşmasında partinin amaçları anlatılmaktadır. Buna göre partinin ilk hedefi siyasi değildir. Öncelikle eğitim, aile hukuku ve çalışma hayatıyla ilgili haklar konusunda kadınların bilgilendirilmesi gerekmektedir. Bunlardan sonra siyasi hedefler kendiliğinden oluşacaktır. Nihal bu konuşmasında kadınların kendilerini idrak ettikleri zaman önce gelecekteki ve kaderlerini tayin edecek alanlara “kendi itimadını ihtiyariyle vermeyi” yani seçmeyi ardından “Kendisine taalluk edecek olan meselelerin müdafaaasında kendisini bizzat temsil etmeyi” yani seçilmeyi hak edebileceklerini belirtmektedir. Kadınlar Halk Fırkası’nın kuruluşu ile ilgili valiliğe verilen dilekçeye yanıt verilmemiştir. Bunun nedeni olarak siyasal hakları verilmemiş olan kadınların parti kuramayacakları kendilerine iletilmiştir. Çünkü 1923’te kabul edilen Türk Seçim Kanuna göre sadece erkekler seçme ve seçilme hakkına sahipti. Parti daha sonra Türk Kadınlar Birliği adında derneğe dönüştürülerek daha önceki kadın dernekleri gibi yardım amaçlı çalışan bir yapıya büründürülmüştür. Türk Kadınlar Birliği 1927’de yaptığı bir kongre ile tekrar siyasi isteklerde bulunmuş, ancak tepkilerle karşılaşmıştır. Nezihe Muhittin, kadınların siyasi haklarını elde

etmedikçe sosyal hayatta yer alamayacağı tezinde ısrar etmiştir. Muhittin ve arkadaşları bir süre sonra birlikten uzaklaştırılmışlardır.Ancak bu faaliyetler, aşamalı olarak kadınların siyasi haklarını kazanmalarına katkı yapmıştır. Kadınlar 3 Nisan 1930'da, Belediye yasasının sağladığı halktan yararlanarak ilk kez sandık başına gittiler. Kadınlara belediye seçimlerine katılma hakkının verildiği bu dönemde Türkiye tek partiden çok partiliğe geçişinde denemiş, Atatürk'ün demokrasi arzusunun bir ürünü olarak Serbest Cumhuriyet Halk Fırkası kurulmuştur. Bu parti, Kadınlar Birliği eski başkanı olan Nezihe Muhittin'i Beyoğlu'ndan İstanbul Şehir Meclisi'ne, Cumhuriyet Halk Fırkası ise bu birliğin o dönem başkanı olan Latife Bekir'i Fatih'ten İstanbul Şehir Meclisi'ne aday göstermiştir. Bu seçimde CHF adayı olarak giren Latife Bekir, Rana Sani Yaver, Refika Hulusi Behçet ve Safiye hanımlar meclise seçilmişlerdir. Kadınlar birliğinden Latife Bekir ve Safiye Hanımlar Eğitim Encümeninde görev yapmıştır. Yerel seçimler sonrasında Ekim 1933'te Köy Yasası'nın 20 ve 25. maddeleri değiştirilerek kadınlara köyde muhtar ve ihtiyarlar kurulunu seçmek ve seçilmek hakkı verilmiştir.

1934 yılında da 1924 Anayasasının 10. Ve 2.maddelerime eklenen “ ve kadınlar” sözcükleriyle, kadınlara TBMM için seçme ve seçilme hakkı tanınmıştır. Bu hakkın Cumhuriyet'in kurulduğu tarihten 7-11 yıl sonra verilebilmiş olması büyük bir gecikmedir ancak bunun bazı sebepleri vardır. Kadınların bu yöndeki faaliyetleri Meşrutiyet'ten itibaren devam etmekteyse de bırakın halkı, meclisin çoğunluğu bile henüz bu uygulamaya hazır değildi. Mecliste çeşitli zamanlarda yapılan çalışmalar bunu çok iyi yansıtmaktadır.

Türkiye'de kadınların TBMM için ilk kez oy kullanmaları ise 1935 yılında gerçekleşti. Bu gecikme sorgulanmaya değer olmakla beraber dış dünya ile karşılaştırıldığında bu süreç oldukça önemlidir. Kadınların katıldığı 1935 seçimlerinde 18 kadın milletvekili meclise girmiş olup, bu sayı parlamento aritmetiğinin %4.5'ine tekabül etmektedir. Aynı dönemde Fransız kadınları siyasal haklara sahip değildi.bu haklara sahip olan İngiliz Kadınları ise %0,1 ile %2,4 oranında temsil edilmiştir.

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulduğu 1923 yılını izleyen ilk on yılda Atatürk'ün önderliğinde gerçekleştirilen reformlar bir yandan kadının yurttaşlık haklarını kazanmasını, diğer yandan Türk toplumunun yeniden yapılanmasını sağlamış, böylece büyük bir toplumsal değişim gerçekleştirmiştir. Laik hukukun benimsenmesi ile kadınların eğitim, çalışma yaşamı, siyaset gibi kamu alanlarına aşılması mümkün kılınmıştır.

Günümüzde Kadınların Siyasal Mücadelesi

Genel olarak ülkemizde kadın haklarındaki gelişmeler

Demokraside, iktidarın bireylerin yaşamı, toplumun, ülkenin geleceği için vereceği kararların meşru olabilmesi için bu kararlardan etkilenenlerce seçilmesi ve onların tercihlerini yansıtmaları temel ilkedir.Bu ise herkesin seçme hakkına sahip olmasını ve siyasi karar organlarında toplumun dengeli temsil edilmesini gerektirir.Türkiye'de 1934'de seçme ve seçilme hakkına sahip olmuş kadınlar, o günden bugüne kadar siyasi karar organlarında yok denecek kadar az oranda temsil edilmişlerdir.

1980'li yıllarda dünyada ve Türkiye'de, kadınlar ile ilgili her soruna “kadın bakış açısıyla yaklaşım ilkesini” içeren kadın hareketi ivme kazanmıştır. 1 Mart 1980 tarihinde Birleşmiş Milletler kadınlara karşı her türlü ayrımcılığın önlenmesi sözleşmesi (CEDAW) üye ülkelerin imzasına açılmıştır.Türkiye'nin 1985 yılında onayladığı sözleşme 19 Ocak 1986 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Kadın erkek eşitliğinin uluslararası düzeyde temel belgesi ve kadın hakları evrensel beyannamesi niteliğindeki bu sözleşme, kadınların siyasal kararlara katılım hakkının genel çerçevesini tanımlamakta ve eşit katılımı sağlamak için taraf devletlere özel önlemler alma zorunluluğu getirmektedir.İmzalanan CEDAW sözleşmesinin 18.maddesi uyarınca; taraf devletler, her dört yılda bir dönemsel ülke raporlarını kadına karşı her türlü ayrımcılığın önlenmesi (CEDAW)komitesine sunmak zorundadır.Türkiye bu zorunluluk kapsamında raporlarını 1990,1997,2005 ve son olarak da 2008 yıllarında CEDAW komitesine savunmuştur.Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesini onaylayan ülkemizde ,kadın politikalarını geliştirmek amacıyla ulusal mekanizma olarak 1990 yılında Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü (KSGM) kurulmuştur.Ayrıca gerek anayasa gerekse kanunlar ve diğer düzenleyici işlemlerle değişiklik yapılarak hukuki alanda bir çok düzenleme yapılmıştır.

Türkiye'de Kadınların Parlamentoda Temsil Edilme Oranları

Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde kadınların ilk temsil edilmeye başladığı 1935 yılından bugüne temsil oranı aşağıdaki gibidir.

Seçim Yılı	Toplam Milletvekili Sayısı	Erkek Vekil Sayısı	Temsil Oranı %	Kadın Vekil Sayısı	Temsil Oranı %
1935	399	381	95,5	18	4,5
1939	429	413	96,3	16	3,7
1943	455	439	96,5	16	3,5
1946	455	456	98,1	9	1,9
1950	487	484	99,4	3	0,6
1954	541	537	99,3	4	0,7
1957	610	602	98,7	8	1,3
1961	450	447	99,3	3	0,7
1965	450	442	98,2	8	1,8
1969	450	445	98,9	5	1,1
1973	450	444	98,7	6	1,3
1977	450	446	99,1	4	0,9
1983	399	387	97	12	3
1987	450	444	98,7	6	1,3
1991	450	442	98,2	8	1,8
1995	550	537	97,6	13	2,4
1999	550	527	95,8	23	4,2
2002	550	526	95,6	24	4,4
2007	550	500	90,9	50	8,1
2011	550	471	85,6	79	14,4
2015/06	550	453	82,4	97	17,6
2015/11	550	469	85,3	81	14,7
2018	600	497	82,9	103	17,1
2023	600	479	79,9	121	20,1

Yukarıda görmüş olduğumuz temsil oranları dünya ortalaması rakamlarının çok altında kalmaktadır. Kuzey Avrupa ülkelerinde bu oranın %40'larda olduğu ve Türkiye'nin oransal olarak 137 ülke 107. Sırada bulunduğunu göz önünde bulunduracak olursak kadınların Türk Parlamentosunda çok az temsil edildiği ortadadır. Bu durum gün geçtikçe azalmaya gitmiştir.1987 sonrası ülkemizde kadın vekillerin sayısı daha da artmış ama hala erkek vekil sayısı ile kıyaslanma durumunda 2023 genel seçimlerinden sonra meclisin ancak 1/5'ini kadınların oluşturduğunu görmekteyiz. Bu rakam günümüzde bile çok düşük olup yükselmesi için çalışmalara ve teşvik politikalarına başvurulmalıdır.

Kaynakça

- ATAKLI YAVUZ, R. (2016). WOMEN EMPLOYMENT AND ECONOMIC VIOLENCE FROM THE ASPECT OF SOCIAL GENDER INEQUALITY. JOURNAL OF LIFE ECONOMICS, 3(3), 77–100.
- BİLİCAN GÖKKAYA V., Turkish Studies International Periodical Forthe Language, Literature and History of Turkish or Turkie, cilt.10, sa.10, ss.233-248, 2015 (Hakemli Dergi)
- GÖKÇİMEN Semra, Ülkemizde Kadınların Siyasal Hayata Katılım Mücadelesi, Kadın Adayları Destekleme Derneği, ka-der.org.tr
- CENGİZ Bengi Ruken, KARABAĞ Gülçin, DOĞAN Gülşen, Türkiye'de Kadının Siyasete Katılımı: Siyasi Hayatta Karşılaşılan Engeller ve Deneyimler, 26.11.2021, istanpol.org
- GÜLLÜ Canan, Türkiye'de Kadınların Siyasal Hayata Katılım Mücadelesi ve Pozitif Ayrımcılık, halksağligi.hacettepe.edu.tr
- ALP Hakan, Toplumsal Cinsiyet Rollerini Açısından Siyasal Hayatta Kadın Temsiliyeti ve 14 Mayıs 2023 Milletvekili Seçimleri Üzerine Bir Değerlendirme, Anabilim MTÜ Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi, 2023, Cilt:3, Sayı:1, ss.203-211
- DEMİR Erdi, Kadın ve Siyasal Katılım İlişkisi Üzerine Sosyolojik Bir İnceleme:Antalya Örneği, Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, Cilt:78, No:2, 2023, s.291-310

ÜRETİM SEKTÖRÜNDE GEREKSİZ YÜRÜMELERİN MİNİMİZE EDİLMESİ**Şevval TOPCU***Hitit Üniversitesi**Mühendislik Fakültesi**Endüstri Mühendisliği, topcusevval41@gmail.com***Erdener ÖZÇETİN***Hitit Üniversitesi**Mühendislik Fakültesi**Endüstri Mühendisliği, erdenerozcetin@hitit.edu.tr***Özet**

Bir sürecin tüm bileşenlerini göz önüne alarak verimli ve kaliteli şekilde yürütülebilmesi için bir takım araç ve teknikten yararlanmaktadır. Özellikle üretim sektöründe yapılan iyileştirmeler için benzetim tekniği önemli rol oynar. Benzetiminin amacı planlanan iyileştirmenin uygulama yapılmadan daha öncesinden gözlem yapıp zaman, maliyet, ve risk yönetiminden avantaj sağlayıp gerekli planın yapılmasıdır Bu çalışmada Çorum Organize Sanayi bölgesinde faaliyet gösteren bir gıda paketleme makineleri üretim tesisinde verimliliğin artırılması ve israfların azaltılmasına yönelik yalın üretim çalışmaları gerçekleştirilmiştir. Problem özelinde hücresele imalata uygun olarak üretilen eklüs ürünleriyle ilgili testere, makas, kalıp ve ürünün bazı parçalarının üretim alanından uzakta bulunması üzerine gerçekleşen katma değer üretmeyen yürümler incelenmiş ve sonuçlar tartışılmıştır. Çalışmada eklüs ürününe odaklanılmasının temel sebebi bu ürünün firmada en çok üretilen ürün olmasıdır. Burada gerçekleştirilebilecek iyileştirmelerin katma değerinin oransal olarak katkısının daha fazla olacağı buna bağlı olarak öngörülmüştür. Buradan yola çıkarak çalışmanın temel motivasyonu eklüs üretimine dair iş akışlarının çıkarılması, standart zamanların tutulması, darboğazların belirlenmesi, gereksiz işlem ve hareketlerin tespit edilmesidir. Buna bağlı olarak yapılan tespitler sayesinde eklüs üretiminde sipariş tamamlama süresinin en küçüklenmesi ve verimliliğin artırılması amaçlanmıştır. Gereksiz yürümlerin fazla dikkate alınmadığı, israf olarak düşünülmediği bir süreç içerisinde yapılan benzetim modeli ile bu düşünce yıkılarak israf göz önüne konulmuştur. Hat dengeleme, darboğazların belirlenmesi, Yalın üretim felsefesi yaklaşımı süreci analiz edebilmek için simülasyon yöntemi tavsiye edilir. Yalın üretim felsefesinde bulunan 7 temel israf; aşırı stok, aşırı üretim, beklemler , gereksiz işlem, gereksiz hareketler, gereksiz taşımalar, hatalı üretim şeklindedir. Simülasyon yöntemi sayesinde süreçteki bu durumların elimine edilmesini sağlar. Süreç detaylı gözlemlenip gerekli veriler toplanmıştır. Simülasyon modelinin tamamlanması ile firmanın verimliliği artış, risklerin tespit edilmesi, sipariş tamamlama süresinin minimize edilmesi, yatırım riskinin azaltılması, enerji tüketiminin azaltılması, ergonomik çalışma ortamı ve koşulları hedeflenen senaryoların gözlemlenmesinde çok önemli konularda iyileştirmeler gerçekleştirilmiştir. Proje şuan Çorum OSB yer alan ilgili firmada uygulama aşamasındadır.

Anahtar kelimeler: Yalın üretim, Simülasyon, Süreç iyileştirme

**İSLÂM SİYASET FELSEFESİNDE ADALET TASAVVURU
-KUTADGU BİLİĞ VE AHLÂKÎ ALÂ'Î MERKEZLİ OKUMA-****Beyza GÖLE***Hitit Üniversitesi**Lisansüstü Eğitim Enstitüsü**Felsefe ve Din Bilimleri ABD/YL Öğrencisi, bbeyzagole@gmail.com***Özet**

Türk- İslam felsefesi tarihinde adalet kavramı hem ahlâkî hem de siyasî açıdan büyük önem taşımakla birlikte sadece tarihi bir kavram olmaktan ziyade günümüze de damgasını vuran bir gerçekliktir. Bu perspektiften bakıldığında adalete ilk defa Platon ve Aristoteles döneminde vurgu yapılmaktadır. İslam'dan önce Türk örfü ve geleneğinde de adalet temel değer olarak alınmıştır. Platon ve Aristoteles'in ahlâk ve siyaset felsefesi temelli adalet ile ilgili fikirlerinin bizim düşünce tarihimize izdüşümleri oldukça fazladır. Nihai amaç mutluluğun elde edilmesidir ve adalet bu amacın olmazsa olmazıdır.

Aristoteles'de adalet sosyal hayatın gereğidir; kendi içinde de paylaştırıcı ve düzeltici adalet olmak üzere iki kısımdır. Aristo'nun etkilediği düşünürlerimizden Farâbî ve İbn Sînâ da insanların sosyal bir varlık olduğu için birlikte yaşamak zorunda olduklarını, dolayısıyla toplumsal hayatta dengenin sağlanması için adaletin şart olduğunu söylemektedirler. İslâm düşünce dünyasında adalet, adil bir yöneticiden beklenen bir erdemdir. Eski Türklerde ise adalet sahibi yöneticinin nasıl yetişeceği, adalet erdeminin nasıl edinileceği gibi konularda gelenek öncelenmiştir. Yusuf Balasagunî tarafından yazılan ilk Türkçe İslâmî metin olan Kutadgu Bilig'de bu bilgilere yer verilmiştir. 16. yüzyılda yaşamış olan Osmanlı mütefekkeri Kınalızâde Ali adalet hakkında: "Bir toplumda tam uygulanırsa ve her birey, adalet erdemiyle karakterine bürünürse o toplumda dostluk hâkim olur ve dostluğun bulunduğu yerde adalete ihtiyaç yoktur." demektedir. Şüphesiz Kınalızâde için erdemli şehir Osmanlı Devleti'dir. O, zamanındaki padişah Kanunî Sultan Süleyman'ın, Farâbî'nin "Medinet'ül Fazıla"sını gerçekleştirdiğini söylemekte ve diğer devlet adamlarını gayretleriyle bütün ülkeleri erdemli hale getirdikleri için övmektedir. Çalışma Kutadgu Bilig ve Ahlâkî Alâ'î'de yer verilen benzer kullanımlar dikkate alınarak Türkistan ve Türkiye irtibatlı olarak ele alınacaktır. Bu iki eserde adalet, toplumun temel taşı ve refahının anahtarı olarak görülmektedir. Bu eserler günümüzde de geçerliliğini koruyan bilgiler sunmakta ve adil bir toplum için gerekli unsurları ortaya koymaktadır. Adil bir toplum inşa etmek ve huzurlu bir şekilde yaşamak için adaletin temel ilkelerine uymak, adaletin, ahlâkın ve hukukun gereğine uygun bir şekilde davranmak her zamankinden daha önemli bir hâle gelmiştir.

Araştırmanın tarihsel bağlamın etkisinin net olarak görüldüğü Kutadgu Bilig ve Ahlâkî Alâ'î merkezli adalet kavramı üzerinde yapılacak olmasının günümüz dünyasına çağdaş bir perspektif sunacağı düşünülmektedir.

Anahtar kelimeler: Siyaset, Felsefe, Hikmet, Adalet, Kutadgu Bilig, Ahlâkî Alâ'î.

İLKOKUL ÖĞRENCİLERİNİN EBEVEYNLERİNE VERİLEN SAĞLIKLI BESLENME EĞİTİMİNİN ÖĞRENCİLERİN BEDEN KİTLE İNDEKSİNE VE BESLENME DAVRANIŞLARINA ETKİSİ

Zeynep ÇELİK

*Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi
Sağlık Bilimleri Fakültesi
Hemşirelik, zeynepcelik@gmail.com*

Berra BAŞ

*Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi
Sağlık Bilimleri Fakültesi
Hemşirelik, berra.bas789@gmail.com*

Nurseza CEYLAN

*Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi
Sağlık Bilimleri Fakültesi
Hemşirelik, nursezaceylan74@gmail.com*

Fatma TANRIKULU

*Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi
Sağlık Bilimleri Fakültesi
Hemşirelik, ftanrikulu@subu.edu.tr*

Özet

Okul çağında olan 6-12 yaş grubundaki bireylerin beslenme davranışlarını etkileyen en önemli faktör ailenin yemek yeme alışkanlıkları ve beslenmeye yönelik tutumlarıdır. Çocuk sosyal öğrenme yoluyla, içine doğduğu ailenin beslenme biçimini öğrenir. Bunun yanında anne ve babanın çocuğunun beslenmesi üzerinde kontrol edici tutumları da çocuğun beslenmesini etkilemektedir. Aile, bir çocuğun bakımının merkezi olup, aileye yönelik uygulanan girişimler doğrudan çocuğun beslenme davranışları üzerinde etkili olabilmektedir. Bu nedenle okul çağındaki çocukların olumlu beslenme davranışları edinebilmesi için hemşirelerin önemli rol ve sorumluluklarının olduğu düşünülmektedir. Bu bilgiler doğrultusunda çalışmada okul çağı çocuklarının ailelerine verilen beslenme eğitiminin çocukların beden kitle indeksine ve beslenme davranışlarına etkisinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma tek grup ön test- son test yarı deneysel bir çalışma olarak yapılmıştır. Araştırmanın evrenini Sakarya iline bağlı olan bir ilçenin ilkököl düzeyinde eğitim veren 41 okul oluşturmaktadır. Örneklemini ise kura yöntemi ile belirlenen üç okulun 1.,2.,3. ve 4. sınıfta öğrenim gören öğrencileri ve onların ebeveynleri oluşturmaktadır. Ön test verileri kapsamında öğrencilerin boy ve kilosu ölçülerek beden kitle indeksi hesaplanmış ve “Beslenme Davranış Ölçeği” uygulanmıştır. Araştırmaya katılmayı kabul eden ebeveynlere okul çağındaki çocuklarda beslenmenin önemine yönelik sağlıklı beslenme eğitimi verilmiştir. Bu eğitimin içeriğinde” Sağlıklı Beslenme ve Önemi”, “Olumlu Beslenme Davranışlarının Kazandırılmasında Ailenin Rolü”, “İlkokul Çağı Çocuklarda Beslenme”, İlkokul Çocuklarında Beslenme Sorunları ve Alışkanlıkları”, “Çocuklar İçin Beslenme Önerileri”, “İlkokul Çağı Çocukların Günlük Enerji ve Besin Gereksinimi” ve “İlkokul Çağı Çocuklarına Yönelik Menü Planlama” başlıklarından oluşan konular yer almaktadır. Eğitim sırasında ebeveynlere anlatılan konulara yönelik broşürler verilmiştir. Ayrıca eğitime katılan ebeveynlere haftalık bilgilendirici mesajlar gönderilmiştir ve soruları yanıtlanmıştır. Araştırmaya ve eğitimlere düzenli olarak katılan ebeveynlerin çocuklarına sağlıklı beslenme eğitiminin tamamlanmasından üç ay sonra son testler (BKİ hesaplanması, Beslenme Davranış Ölçeği) uygulanmıştır. Verilerin istatistiksel analizinde SPSS 25.0 paket programı kullanılmıştır. Öğrencilerin %27,4’ünün dokuz yaşında olduğu ve %52,1’inin erkek olduğu belirlenmiştir. Araştırmaya katılan öğrencilerin %56,2’si iki kardeştir. Araştırmadaki ailelerin %59,6’sı üç ana öğün beslenmekte olup, çoğunluğunun (%58,9) sebze ağırlıklı beslendikleri belirlenmiştir. Araştırmada öğrencilerin BKİ Z skoruna göre gruplandırılmıştır. Buna göre öğrencilerin %65,1’inin eğitim

öncesinde normal kiloda olduğu belirlenirken eğitim sonrasında bu oranın %72,6 olduğu görülmüştür. Öğrencilerin sevdiği yiyecek türlerinde, yemediği yiyeceklerde, kantinden aldığı yiyeceklerde ve BKİ durumlarında eğitim öncesi ve eğitim sonrası istatistiksel açıdan anlamlı olduğu saptandı ($p<0,05$). Öğrencilerin eğitim öncesi ve eğitim sonrası beslenme davranışları değerlendirildiğinde; eğitim sonrasında öğrencilerin beslenme davranışlarında olumlu bir artış olduğu ancak bu artışın istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği belirlenmiştir ($p>0,05$). Çalışmamızın sonucuna bakıldığında beslenme eğitim programlarına aile katılımının yanı sıra aile bilinci ve bilgisinin, çocuklardaki olumlu beslenme davranışlarını arttırmada etkili olduğunu görülmektedir. Bununla birlikte ilkökul çağındaki çocukları ve ebeveynlerini kapsayan uzun süreli eğitim programları oluşturularak araştırmalar yapılması ve etkisinin değerlendirilmesi önerilmektedir.

Anahtar kelimeler: İlkokul, öğrenci, ebeveyn, beden kitle indeksi, beslenme, davranış

EBÜ'L-ATÂHIYYE'NİN ŞİİRLERİNDE DÜNYA VE ÖLÜM KAVRAMLARININ İNCELENMESİ

Hülya COŞKUN

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Arap Dili ve Edebiyatı

hulya.coskun.555@gmail.com

Özet

Arap edebiyatında ilk filozof şair kabul edilen Ebü'l-Atâhiyye, Abbasi döneminde Kûfe'de yetişmiş "züht şairi" olarak bilinmektedir. "Çılgın" anlamına gelen adı, neden verildiği bilinmemekte olup çocukluğundan itibaren eğlence, zevk ortamlarına olan merakı her geçen gün artmış böylece hayatın verdiği bolluk, refah sayesinde başta aşk, şarap, içki şiirleri kaleme almıştır. Bu durum pek çok halifenin hoşuna gitmişse de bazı halifeler tarafından hoş karşılanmamıştır. Dönemin halifesi olan Muhammed el-Mehdi'nin Utbe adındaki cariyesine uygunsuz, yaşarmayan tasvirlerle şiir nazmetmesi üzere el-Mehdi tarafından hapse atılmış ve bu durum kendisini şiirden alıkoyarak hayata küsmesine sebep olmuştur. Bu dönem de şiirleri iki kısma ayrılmaktadır. Birincisi hayatının dönüm noktası olan Allah'a ve takvaya yönelmiş olmasıdır. Yaşadığı hayatın eğlence, zevk ve sefasını kısaca dünyevi her şeyi bırakmış; ölüm, hayat, fanilik, takva, vaaz, nasihat, öğüt, hikmet, Allah'a yalvarış ve yakarış gibi dini konular içeren şiirler kaleme almıştır. Bu şiirlerde son derece başarılı olan şair, şiirlerinin asıl ilham kaynağını kendi hayat tecrübeleri ve fanilik hakkındaki düşüncelerinden oluşturmaktadır. Ayrıca insanları dini ve takva içerisinde bir hayat yaşamaya teşvik etmiş ve yönlendirmiştir. Bu bağlamda züht içerikli şiirlerin insan üzerinde olumlu ve olumsuz etkileri olduğunu söylemek de mümkündür. Kelam ilminin çeşitli problemleriyle ilgilenmeye başlamış ve bazı zâhitlerin hayatlarını incelemeye koyulmuştur. Zühdün felsefesini yapmıştır ki bu da kendisini bu alanda yetkinleşmeye sevk etmiştir. Bu alanda kendine yeni bir yol belirleyen Ebü'l-Atâhiyye, dönemin önde gelen şairleri tarafından takdirle karşılanmış; dönemin halifeleri tarafından da methedilen bir şair konumuna gelmiştir. Şiirlerinin ikinci kısmı ise mersiye, hicviye ve diğer şiir türlerinden oluşmaktadır. Şiirlerinde sade, doğal, açık bir dil ve akıcı bir üslup kullandığı göze çarpmaktadır. Ayrıca rahat ve doğal bir anlatım tercih etmiş; süslü, yapmacık ifade ve sanat gösterilerinden uzak durmuştur.

Bu çalışmada Ebü'l-Atâhiyye'nin dini ve takva şiirleri bağlamında dünya ve ölüm kavramları üzerinde durulacak ve gösterilen örneklerle bu kavramları şiirlerinde kullanma, işleme ve ifade etme şekli ele alınacaktır. Şiirlerinde mistik hava yaratmada bu kavramların rolüne de değinilecektir. Ayrıca araştırmannın alanda yapılan çalışmalara yeni bir perspektif kazandırması da beklenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Ebü'l-Atâhiyye, Dünya, Ölüm.

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİ MESLEK SEÇİMİNİ ETKİLEYEN BİREYSEL/TOPLUMSAL ETMENLERİN İNCELENMESİ

ESMA YALÇIN

Ahi Evran Üniversitesi

Eğitim Bilimleri Fakültesi

Rehberlik Ve Psikolojik Danışmanlık Bölümü, esmyalcin@icloud.com

BEYZA YAĞMUR

Ahi Evran Üniversitesi

Eğitim Bilimleri Fakültesi

Rehberlik Ve Psikolojik Danışmanlık, beyzayagmur22@icloud.com

Özet

Meslek seçimi bireylerin hayatını etkileyen önemli bir yaşam faktörüdür. Birey meslek seçimi yapmakla sadece mesleğini belirlemiş olmamaktadır. Aynı zamanda toplumdaki yerini, bireysel kimliğinin bir parçasını da belirlemektedir. Bu durumda Meslek seçimi, bireyin tercih ettiği yani yapmak istediği meslekler arasında birini seçmesi ve bunu yapmak için çaba göstermesidir, bir insan mesleği seçmekle yaşam tarzı konusunda da seçim yapmış olur. Çünkü meslek kimlerle etkileşimde bulunacağımızı, ne giyip ne giymeyeceğimizi, evliliğimizi ve bunun gibi birçok şeyimizi etkileyecektir. Yaşamımızda bu kadar büyük etkiye sahip olan meslek seçimini yaparken birçok etmenin etkisinde olabiliyoruz. Bu etmenler çevresel ve toplumsal başlık altında ele alınabilir. Birey mesleğini belirlerken kendi bireysel tercihlerini mi yani istek, ilgi, yeteneklerini göz önünde bulundurarak mı bir seçim yapıyor? Bu etmene göre tercih yapan bireylerin toplumda işlerini severek yaptığını, mesleğinde ilerlediğini böylece hem mutlu hem de verimli olarak yaşamalarını sürdürmekte olduğunu görmekteyiz. Bireyin seçimini etkileyen diğer bir başlık ise toplumsal etmenlerdir. Toplumsal etmenler yani aile, sosyoekonomik düzey, cinsiyet, kültürel değerler olarak belirtebiliriz. Bu etmenin etkisinde seçim yapan bireylerin meslekleri ile barışık olması ilk etmene göre daha negatiftir. Birey meslek seçimini toplumsal etmenlere bağlı olarak yapması aslında tam olarak kendi seçimi olmamaktadır. Bireyin tüm yaşamını etkileyen hayatın büyük bir kısmında kariyerinin bir parçası olan mesleği idame ettirirken kendi tercihi olmayan bir meslekte verimin çok olması beklenmemelidir. Ayrıca bireyin mutluluğu ve başarısının da çok fazla olması pek mümkün olmaz. Bireylerin doğru ve kendine uygun meslek seçmesi sadece bireyi ya da bireyin çevresini etkilemekle kalmaz toplumun tamamını da etkileyen bir faktördür. Bir öğretmenin mesleğini kendi isteği ve yeteneği üzerine seçtiğini ele alalım. O öğretmenin yetişireceği çocuklar daha sağlıklı ve doğru bir eğitim alacaklardır. Bu durumda doğru meslek seçimi nesiller boyu etkisinin süreceği bir etmendir. Bu araştırmada bireyin meslek seçerken hangi etmenlere bağlı kalarak seçim yaptığı araştırılacaktır. Bu araştırma gelecek nesillerin meslek seçiminde kendi benliklerinin daha ön planda tutmalarının hem kendi yaşamlarını hem de içinde buldukları toplumun sosyal ve kültürel yapısını büyük oranda etkileyeceğini bilmeleri ve doğru bir meslek seçimi yapmalarını sağlamak amaçlanmıştır.

Anahtar kelimeler: Meslek Seçimi, Bireysel, Toplumsal

ÇOCUKLARDA YALNIZLIK VE YALNIZLIĞA MÜDAHALE

Nurcan DİNÇ

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bölümü

dinç.nurcan@ogr.ahievran.edu.tr

Özet

Yalnızlık, değişen dünya düzeni ile birlikte en sık karşılaşılan problemlerden biri haline gelmektedir. Değişen değer yargılarının, insanların birbirleri ile olan ilişkilerinin ve teknolojinin hızla gelişmesinin yalnızlığa sebep olduğu düşünülmektedir (Körler, 2011). Kimileri için yalnızlık bir seçim olarak görülse de aslında bir problem olarak karşımıza çıkmaktadır. İnsan, doğası gereği sosyal bir varlıktır. Günlük hayatın akışı içerisinde diğer insanlarla sosyal ilişkiler kurmaktadır. Bebek, doğduğu anda ilk etkileşimini çevresinde ulaşabildiği kişilerle kurmaktadır. Bu, bazen anne bazen baba bazen de bebeğin bakımıyla ilgilenen diğer kişiler olabilmektedir. Sosyal bir varlık olan insanın yalnız kalması beraberinde bazı sorunlar getirebilmektedir. Alkol bağımlılığı, özkıyım ve somatik rahatsızlıklar yalnızlıkla ilişkili olabilmektedir (Peplau ve Perlman, 1982). Yalnızlık üzücü ve istenmeyen bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. Kişinin sosyal ilişkilerde yetersiz olduğunu gösteren acı verici bir deneyimdir. Özellikle uzun süreli yalnızlık depresyona zemin hazırlayabilmekte ve kişinin ruh sağlığını bozabilmektedir (Perlman ve Peplau, 1984). Yalnızlığın pek çok tanımı yapılmıştır. Bu tanımlardan birisi de Perlman ve Peplau (1984) tarafından yapılmıştır. Onlara göre yalnızlık; bireyin sahip olduğu sosyal çevrede niteliksel ve niceliksel bakımdan kendisini önemli ölçüde eksik hissetmesiyle deneyimlediği olumsuz bir yaşantıdır. Tanıma baktığımızda yalnızca kurulan ilişkinin sayısının değil kalitesinin de yalnızlık üzerinde etkili olduğu görülmektedir. Dolayısıyla birey, kalabalık bir grup içerisindeyken kendisini yalnız hissedebileceği gibi, tek başına olduğunda bile kendisini yalnız hissetmeyebilir.

Yalnızlıkla ilgili önceki çalışmalar daha çok yetişkinler ve ergenlik sonrası gençler üzerineydi. Ancak günümüzde yalnızlığın sadece yetişkinlere özgü olmadığı, çocukların da yalnızlıktan etkilenebildiği ve kendi yalnızlıklarını tanıyıp ifade edebildiklerini gösteren araştırmalar bulunmaktadır (Weiss, 1973; Akt. Körler, 2011). Okullarda çalışan öğretmen ve psikolojik danışmanların, öğrencilerin yalnızlıkla ilgili gösterdiği sinyalleri çok iyi tanımaları gerekmektedir. Yalnızlığı belirlemede öğrencilerin kendilerini değerlendirdiği öz değerlendirme anketleri kullanılabilir. Bunun yanında sınıf dinamiğini ölçmesi açısından sosyometri tekniği de kullanılabilir. Bazı sosyal-bilişsel süreçler örneğin çocuğun akranları tarafından kabul edildiğinin farkında olup olmaması da yalnızlık düzeyini etkileyebilmektedir (Asher, Hymel ve Renshaw, 1984). Dolayısıyla çocuğun dış dünyayı nasıl algıladığı yalnızlık duygusunda aracı rol üstlenebilmektedir. Yalnızlığın yıkıcı sonuçları düşünüldüğünde (alkol bağımlılığı, intihar ve somatik rahatsızlıklar) mutlaka müdahale edilmesi gerektiği görülmektedir. Şekil 1'de bu müdahale yöntemlerinden bazılarına değinilmektedir.

Anahtar kelimeler: Yalnızlık, Çocuklarda Yalnızlık, Yalnızlığa Müdahale Yöntemleri

1. Sosyal Beceri Öğretimi

- Etkileşim başlatma, sürdürme ve sonlandırma
- Girişkenlik eğitimi
- Çatışma çözme becerileri
- Sosyal problem çözme becerileri
- Saldırgan davranışlarla başetme

2. Sosyal Etkileşim İçin Fırsatlar Yaratma

- Okul sonrası ve ders dışı etkinliklere katılım
- Teneffüs ve oyun zamanlarını yapılandırma
- Akademik derslerde sosyal etkileşim (işbirliğine dayalı öğretim, akran öğretimi gibi.)

3. Kabullenici Bir Sınıf Atmosferi Yaratma

- Öğrencilerle iyi ilişkiler/yakınlık kurma
- Anlaşılır sınıf kuralları ve beklentiler oluşturma
- Sınıf üyeliği ve ait olma duygusu geliştirme
- Engellilik konusundaki farkındalığı ve kabulü artırma

4. Yalnızlıkla Başetme Stratejileri Öğretimi

- Geniş bir yelpazede yer alan başetme becerilerinin farkındalığı
- Alternatif stratejileri benimseme konusunda öneriler
- Danışmanlık aracılığıyla kendini algılama ve nitelendirmeleri değiştirme

5. Öğrencinin Öz Saygısını Artırma

- Olumlu pekiştireç kullanma
- Sosyal etkileşim ve risk almayı cesaretlendirme
- Sınıf görevleri ve sorumluluklar verme

Şekil 1 Yalnız Öğrencilerle Çalışmak İçin Anahtar Müdahale Yaklaşımları (Bakkaloğlu, 2008)

Yalnızlık kavramının son yıllarda sıkça karşılaştığımız bir kavram olduğunu görmekteyiz. Yalnızlığın yıkıcı etkilerinden korunmak için doğru teşhis ve müdahalenin önemli olduğunu fark etmekteyiz. Bu amaçla herkes üzerine düşeni yapma konusunda hemfikir olmalıdır.

Kaynakça

1. Asher, S.R., Hymel, S. & Renshaw, P.D. (1984). Loneliness in children. *Child Development*, 55, 1456-1464.
2. Çev.Bakkaloğlu, H. (2008). Engelli çocuklarda yalnızlık. Öğretmenler nasıl yardım edebilirler? *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 9(2), 41-50.
3. Körler, Y. (2011). *İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin çeşitli değişkenler açısından yalnızlık düzeyleri ve yalnızlık ile sosyal duygusal öğrenme becerileri arasındaki ilişkiler* (Yüksek lisans tezi). Yüksek Öğretim Kurulu Başkanlığı Tez Merkezi'nden edinilmiştir.
4. Peplau, L.A. & Perlman, D. (1982). *Loneliness: a sourcebook of current theory, research and therapy*. USA: A Wiley-Interscience Publication.
5. Perlman, D. & Peplau, L.A. (1984). Loneliness research: A survey of empirical findings. L.A. Peplaus, S.E. Goldstan (Eds), *Preventing the harmful consequences of severe and persistent loneliness* (pp. 13-46). USA: National Institute of Mental Health.

YABANCI DİL EĞİTİMİNDE SOSYAL ADALET KAVRAMININ İNCELENMESİ

Arzu ASLAN

Ondokuz Mayıs Üniversitesi

Eğitim Fakültesi

İngilizce Öğretmenliği

19010463@stu.omu.edu.tr

Özet

Sosyal adalet öğretimi, sınıf içinde ve toplumun genelinde adaleti, eşitliği ve kapsayıcılığı teşvik etmeyi amaçlayan bir eğitim yaklaşımı olarak tanımlanır. Sosyal adalet öğretimi tanımı söz konusu olduğunda, sınıfta ve bir bütün olarak toplumda adaleti, eşitliği ve kapsayıcılığı teşvik etmeyi amaçlayan bir eğitim yaklaşımı olarak tanımlanabilir. Bu, empati, iletişim ve işbirliği gibi becerilerin geliştirilmesinin yanı sıra ırk, cinsiyet, sınıf ve güç gibi konularda tartışmalar ve dersler içerebilir. Bu yaklaşım, öğrenciler arasında eleştirel düşünme ve aktif katılımı desteklemeyi, onları baskı ve ayrıcalık sistemlerini sorgulamaya ve bu sistemlere karşı çıkmaya yönlendirmeyi hedefler. Aynı zamanda, farklı kültürler ve bakış açıları hakkında öğretimi teşvik eder, klişelere ve önyargılara meydan okur ve tüm öğrenciler için güvenli ve kapsayıcı bir ortam oluşturur. Ayrıca, öğrencilerin eleştirel düşünme becerilerini geliştirir ve onları topluluklarında aktif değişim ajanları olmaları için güçlendirir. Bu bağlamda, bu çalışma, Türkiye'deki İngilizce Öğretmenliği lisans programı müfredatına sosyal adalet derslerinin entegre edilmesine ilişkin İngiliz Dili Eğitimi alanındaki hizmet öncesi İngilizce öğretmen adaylarının görüşlerini değerlendirmeyi amaçlar. İngilizce öğretmen adaylarının dil eğitiminde sosyal adalet konusundaki görüş ve düşünceleri, mesleğin şekillenmesinde kilit rol oynadıkları düşünülerek bu çalışma tasarlanmıştır. Bu bilgiler ışığında, araştırmaya katılan öğrenciler Birleşmiş Milletler'in 2030'a kadar gerçekleştirilmesi planlanan sürdürülebilir kalkınma amaçlarının sosyal, ekonomik ve çevresel boyutlarını da göz önünde bulundurarak sosyal adalet öğretiminin müfredata entegre edilmesine ilişkin görüşlerini ifade eder. Bu doğrultuda, mevcut çalışmanın katılımcı grubunu İç Anadolu, Doğu Anadolu, Marmara, Akdeniz, Karadeniz ve Ege bölgesi olmak üzere Türkiye'nin altı farklı bölgesinde İngilizce Öğretmenliği lisans programında aktif öğrenimini sürdüren 25 hizmet öncesi İngilizce öğretmen adayı oluşturur. Araştırma, nitel araştırma modellerinden betimsel araştırma doğrultusunda verilerin toplanması ve çözümlenmesi üzerine temellendirilmiştir. Bu doğrultuda, anket ve yarı yapılandırılmış görüşme tekniği gibi betimsel araştırma modelinin yöntemlerinden faydalanılmıştır. Elde edilen ön bulgulara göre, İngilizce öğretmenliği hizmet öncesi öğretmen adaylarının sosyal adalet konusunun müfredata dahil edilmesine yönelik tutumları ve yaklaşımları ortaya konmuştur.

Anahtar kelimeler: İngiliz dili eğitimi, Sosyal adalet öğretimi, Sürdürülebilir müfredat

ERASMUS ÖĞRENİM HAREKETLİLİĞİNDE YER ALMIŞ İNGİLİZCE ÖĞRETMENLİĞİ LİSANS PROGRAMI ÖĞRENCİLERİN İNGİLİZCE KONUŞMA BECERİLERİNİ KULLANMAYA YÖNELİK TUTUMLARININ İNCELENMESİ

Ayça KAÇAR

Ondokuz Mayıs Üniversitesi

Eğitim Fakültesi

İngilizce Öğretmenliği,aycakacarella@gmail.com

Özet

Erasmus öğrenim hareketliliği yabancı dil öğrenimini etkileyen önemli faktörlerden biridir. Erasmus getirdiği fırsatlarla birlikte Avrupa Birliği ülkeleri ve aday ülkelerden gelen öğrenciler, 2-12 aya kadar üniversiteler arası değişim programlarından yararlanarak farklı kültürleri ve insanları tanıma, yurt dışında yaşam deneyimi kazanma ve bunun yanı sıra global bir bakış açısına sahip olma imkanı tanımaktadır. Erasmus öğrenim hareketliliği ile yurt dışına çıkan İngiliz Dili Eğitimi Lisans Programı öğrencilerinin İngilizce konuşma becerilerindeki farklılıkları, daha önce erasmus öğrenim hareketliliği ile yurt dışına çıkıp öğrenim hakkı kazanan öğrencilerin çektiği zorluklar, karşılaştığı problemlere de değinerek yabancı dil seviyelerindeki değişimi ortaya koymak hedeflenmiştir. Bu çalışma, yurt dışı eğitimleri süresince öğrencilerin İngilizce konuşurken nasıl hissettiklerini ve buldukları belirli İngilizce öğrenme durumlarını tanımlamalarını ortaya çıkarmayı ve bununla birlikte Erasmus öğrenim hareketliliğinin belirli ve genel hedeflerinin, programdan beklentilerinin ve program için önerilerinin farkındalıklarını göstermeyi amaçlamaktadır. İlgili literatür incelendiğinde, bu sorunun derinlemesinde incelenip ele alındığı görülmemektedir. Bu nedenle mevcut çalışmanın amacı, Erasmus öğrenim hareketliliği ile öğrenim görmekte olan lisans öğrencilerinin İngilizce konuşma becerilerindeki tutum ve görüşlerin ele alınması ve bu duruma etki eden faktörlerin belirlenmesi hedeflenmiştir. Erasmus öğrenim hareketliliği ile birlikte Avrupa'ya çıkan öğrencilerin sürekli yabancı dile maruz kalmalarından dolayı konuşma becerisine karşı olan tutumları saptanmıştır. Bu çalışmada bilimsel araştırma yöntemlerinden nitel araştırma yöntemi benimsenmiştir. Araştırma örneklemini, maksimum çeşitlilik örneklemine göre belirleyerek öğrencilerle hem yüz yüze hem online bireysel görüşmeler sağlayarak yapılmıştır. Böylece Erasmus öğrenim hareketliliği ile yurt dışına çıkan bireylerin konuşma becerilerini kullanmaya yönelik tutumlarının neler olduğu derinlemesine incelenmiştir. Öğrenci tutumlarının açıkça belirtilmesi ve bu yönde öğrencilerin desteklenmesi gereken konuların açığa çıkarılması baz alınmıştır. Öğrencilerin Erasmus öğrenci hareketliliği ile yurt dışında aldıkları eğitim ve geçirdikleri süre zarfı boyunca yaşadıkları sorunlar da gözetilerek konuşma becerilerine yansıyan durumlar tek tek ele alınmıştır. Yurt dışında eğitim deneyiminin genel olarak öğrencilerin konuşma becerileri üzerindeki etkisi alt boyutlar göz önünde bulundurularak detaylı bir şekilde açıklanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Erasmus öğrenim hareketliliği, konuşma becerisi, İngilizce öğretmenliği

SAĞLIK EKONOMİSİ LİTERATÜRÜ BIBLİYOMETRİK ANALİZİ: TRDİZİN ÜZERİNDEN BİR İNCELEME

Ayça CÜMA

Yüksek İhtisas Üniversitesi

Sağlık Bilimleri Fakültesi

Sağlık Yönetimi Bölümü Öğrencisi, aycacuma@yiu.edu.tr

Hakan AKIN

Yüksek İhtisas Üniversitesi

Sağlık Bilimleri Fakültesi

ORCID: 0000-0002-5452-5633

Sağlık Yönetimi Bölümü Öğretim Üyesi, hakanakin@yiu.edu.tr

Özet

Sağlık ekonomisi, ekonomi biliminin teori, kavram ve yöntemlerinin, sağlık ve sağlık alanı ile ilgili tüm alanlara uygulanması olarak tanımlanabilir. Araştırmanın amacı Türkiye’de TRDizinde ‘‘Sağlık Ekonomisi’’ konusundaki yapılan makaleleri analiz etmektir. Araştırmada bibliyometrik bir analiz yöntemi kullanılmıştır. Bibliyometrik analiz; belirli bir alanda belirli bir dönemde ve belirli bir bölgede kişiler ya da kurumlar tarafından üretilmiş yayınların ve aralarındaki ilişkilerin sayısal analizidir. Çalışmada atıf sayıları, yazar kurumları, yazar şehirleri, fen bilimleri ve sosyal bilimlerdeki ağırlıklandırılması, en çok yayınladığı dergiler, yazarlar ve yayın yılları üzerinden bibliyometrik analiz yöntemi yapılmıştır. Türkiye’de akademik veri tabanı bakımından Türkçe yazının ağırlıklı olarak gözlenildiği, erişime açık olan TR Dizin, araştırmanın evrenini oluşturmaktadır. Bu çerçevede TR Dizinde taranan sağlık ekonomisi kavramı kelimesi taranarak araştırmanın evreni ve örnekleme oluşturulmuştur. TR Dizinde Sağlık Ekonomisi kelimesi tarandığından toplamda erişime açık olan 21 makaleye ulaşılmıştır. Makalelerin 15’inin sosyal, 7 tanesi de fen alanından olduğu görülmüştür. Makaleler incelendiğinde üç yazarın 2, geriye kalan tüm yazarların 1 adet konuyla ilgili yayın yaptığı görülmüştür. Yazarlar, ağırlıklı olarak Sağlık Bakanlığı çalışanıdır. Bu durum Türkiye’de üniversitelerin sağlık ekonomisi alanında akademik katkılarının gelişmeye açık olduğunu göstermektedir. Yazar şehirleri olarak Ankara, İzmir ve İstanbul olmak üzere 3 şehir öne çıkmaktadır. Yayın yılı bakımından sistematik bir artış saptanmamıştır. Fen bilimlerinde temel sağlık hizmetleri, sağlık bilimleri ve hizmetleri, tıbbi informatik alanlarında makale üretilirken, sosyal bilimlerde sağlık ekonomisinin hem sağlık politikaları ve hizmetleri hem de eğitim araştırmalarına konu olduğu gözlenmiştir. Araştırma sonucunda, Türkiye’de sağlık ekonomisi literatüründe akademik yayın sayısının oldukça sınırlı sayıda olduğu saptanmıştır. Sağlık ekonomisi alanında bilimsel araştırmaların artırılması konusunda, kamu ve özel sektörün sağlık ekonomisi alanında daha fazla sayıda verileri erişime açık hale getirmesi, bu alanda yapılan bilimsel araştırmaların daha fazla teşvik edilmesi önerilmektedir.

Anahtar kelimeler: Sağlık Ekonomisi, Bibliyometrik Analiz, TRDizin

METAVERSE EVRENİNDE PAZARLAMA ANLAYIŞLARININ FİNANSAL ETKİLERİ

Ali MUTLU

İskenderun Teknik Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Ekonomi Ve Finans, alimutlu49@gmail.com

Özet

Bu çalışma da işletmelerin Metaverse’te pazarlama faaliyetlerini hangi anlayış ve yaklaşımlarla sürdüreceği ve bunun sonucunda finansal piyasalarda meydana gelecek değişimler irdelenecektir. Metaverse, içinde bulunduğumuz dünyanın alternatifi olarak ortaya çıkan sanal gerçeklik ve artırılmış gerçeklik kullanılarak sanal bir yaşam oluşturmayı hedeflemektedir. Metaverse genel olarak, sanal gerçeklik (VR) gözlük yardımıyla alternatif bir sanal dünyada oyun oynanmasına, çalışmaya ve sosyalleşmeye olanak sağlayan internetin gelişmiş aşaması olarak kabul edilebilir. Bu sanal ortamda kullanıcılar kendi avatarlarını oluşturarak ikinci bir kişiliğe sahip olabilir ve diğer kullanıcılarla etkileşimde bulunarak sosyalleşebileceği bir sanal platformda bulunabilir. Metaverse kelimesini ikiye ayırdığımızda öte anlamına gelen ‘meta’ ve universe evren anlamına gelen ‘verse’ kelimelerinin birleşmesinden oluşmuştur. Çalışmaları ve yatırımları devam eden bu evrenin oluşumunda pazarlama faaliyetleri nasıl dijital ortamda devam ediyor ve işletmelerin eylemlerini büyük ölçüde etkiliyorsa metaverse evreninde de çok daha büyük bir etkiyle devam edeceği düşünülmektedir. Metaverse evreninin bu denli fırsatlar sunması kısıtlamaların ortadan kalkması işletmelerin bu evrende her platformda yer almasına olanak sağlayacaktır. Yeni Pazar olanakları şirketlerin stratejilerini tamamen farklı bir boyuta taşıyarak yenilikçi ürünler, farklı tasarımlar hızlı dağıtım, eş zamanlı satış konularında ve yeni stratejiler geliştirme konusunda zorunluluk getirecektir. Yeni olanı ortaya koymak bu anlamda zorlayıcı olacaktır fakat başarılı ve ihtiyacı anlama çabalarıyla özgün bir pazarlama süreci gerçekleştirilebilecektir. Finansal süreçlerle ilgili olarak ise, metaverse'in finansal piyasaları etkileyebileceği düşünülmektedir. Metaverse, kendi sanal para birimlerini barındırabilir. Bu para birimleri, gerçek dünya para birimleri ile değiştirilebilir veya bağımsız olarak kullanılabilir. Bu, sanal dünyada ticaretin ve finansal işlemlerin gerçekleşmesini sağlayacaktır. Dijital varlıkların alım satımı yapılabilecek sanal pazarlar oluşturulabilecektir. Örneğin, sanal emlak, dijital sanat eserleri, sanal giyim veya diğer dijital ürünler bu pazarlarda alınıp satılabilir. Finansal hizmetler, geleneksel bankacılık ve finansal kuruluşların sanal versiyonlarıyla temsil edilebilir. Kullanıcılar, sanal bankalar aracılığıyla kredi alabilir, yatırım yapabilir ve diğer finansal işlemleri gerçekleştirebilirler. Sanal mülkiyetin NFT'ler aracılığıyla temsil edilmesine olanak tanır. Bu, sanal dünyadaki benzersiz varlıkların mülkiyetini belgelemek ve ticaretini yapmak için bir yol sunar. Kullanıcılar, sanal dünyada farklı faaliyetlerde bulunarak gelir elde edebilirler. Örneğin, sanal etkinlikler düzenleyebilir, dijital içerik üretebilir veya sanal dünyadaki işleri yaparak para kazanabilirler. Bu olgular Metaverse'in finansal süreçleri nasıl etkileyebileceğine dair genel bir bakış sunmaktadır. Tüm bu gelişmeler sonucunda mevcut pazarlama anlayışlarının metaverse evrenindeki faaliyetlerle ilişkisi, finansal süreçler ve etkileri incelenecektir. Ulaşılmak istenen sonuç metaverse yatırımlarının ve faaliyetlerinin işletmelere gerçek anlamda fayda sağlayıp sağlayamayacağını analiz edebilmektir.

Anahtar kelimeler: Metaverse, pazarlama anlayışları, sanal gerçeklik, finansal süreçler

HİTİT VASALI OLAN UGARİT'İN BAŞ TANRILARI**Rabia BAYDAR***Yozgat Bozok Üniversitesi**Lisansüstü Eğitim Enstitüsü**Tarih, 91120122008@ogr.bozok.edu.tr***Özet**

Ugarit Kuzey Suriye'de Lazkiye'nin 12 km. kuzeyinde bugünkü Ras Şamra harabelerinin yerinde bulunmaktadır. Ugarit Eski Tunç Çağın'nın ortalarından itibaren Ege, Doğu Akdeniz, Mısır, Anadolu ve Mezopotamya arasındaki derin kültür etkileşimlerinin kesişim noktasıydı. Ugarit, son derece kozmopolit ve değişken yapıya sahipti. Ugarit, M.Ö. 14. Yüzyılın ortalarından 12. Yüzyılın başlarındaki yıkılışına kadar Hitit İmparatorluğu'nun Suriye'deki en önemli ve en değerli vassalıydı. Mezopotamya topraklarında hüküm süren Hititler hem siyasi hem de dini açıdan Anadolu'da daima etkili olmayı hedeflemişlerdir. Hitit Devleti uzun bir süre Doğu Akdeniz ticaretini kontrol altında tutmak için Ugarit'ı kullanmıştı. Ugarit, Hitit komşularının en önemlisiydi. Buradan elde ettiği askeri ve ekonomik destek, Hitit Devleti'nin varlığını sürdürmesi için faydalı bir yöntemdi. Ugarit'in vassal devlet olarak konumu, Hititlerin garantörlüğündeydi ve Hititlerin aleyhine olmadıkça Ugarit krallarının herhangi bir isteği geri çevrilmiyordu. Bu dönemde Hitit İmparatorluğu Ugarit üzerinden elde ettiği ve edeceği ne kadar çıkar varsa olabildiğince korumaya gayret gösteriyordu. Öyle ki Hitit Devleti'nin çıkarları dolaylı yoldan Ugarit'in çıkarlarıydı.

Ugarit batı ve doğunun tampon bölgesi niteliğinde her türlü kültürel öğenin aktarıcısıydı. Ugarit'in kendine özgü kültürü, sonraki nesillere bıraktığı önemli miraslar ve devrimsel olgular eşsiz bir medeniyetin tarihini oluşturuyordu. Ugarit, Akdeniz ve Yakındoğu medeniyetlerinin şekillenmesinde başroldür. Hitit imparatorluğu ise 170 yıl boyunca Ugarit Krallığı'nı kendisine bağlı tutarak ekonomide sürekliliğe yönelmiştir.

Her krallıkta olduğu gibi Ugarit Krallığı da dini yapısını diri tutmuştur. Ugarit ülkesini dini yapısı, Suriye ve Levant'ın diğer bölgelerinde olduğu gibi aynı din ve mitolojik yapıdadır. Klasik Levant mitolojisine sahip olan Ugarit baş tanrıları, Suriye'deki diğer kentler ile aynı özelliklere sahiptir. Ugarit'in baş tanrıları ise El, Baal, Dagan'dır. Bu çalışmada ise baş tanrılardan, simgelerinden ve özelliklerinden bahsedilecektir.

Anahtar kelimeler: Hitit, Ugarit, Din, Tanrı

TRAVMA SONRASI STRESLE BAŞA ÇIKMA ÖZ-YETERLİĞİ ÖLÇEĞİ TÜRKÇE UYARLAMA ÇALIŞMASI

Aslı Halaçoğlu

*Yıldız Teknik Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü*

Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık, aslihalacoglu@gmail.com

Seydi Ahmet SATICI

*Yıldız Teknik Üniversitesi
Eğitim Fakültesi*

Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık, ahmet.satıcı@yildiz.edu.tr

Özet

Travmatik olaylar hızlı bir şekilde ortaya çıkabilen ve bireylerin psikolojik durumunu birçok şekilde etkileyebilen yaşantılardır. Doğal afet, pandemi, savaş, terörizm gibi olaylar yaşayan birçok kişide travma sonrası stres ortaya çıkabilmektedir. Travmayla başa çıkmak ve sürece adaptasyon sağlayabilmek, kişide yoğun bir öz yeterlik ihtiyacı yaratır. Bu aşamada olumlu öz-yeterliğin, etkili başa çıkmanın merkezinde yer aldığı ve kolaylaştırıcı bir kontrol duygusu sağladığı belirtilmektedir. Bu araştırma, Benight ve ark. (2015) tarafından geliştirilen Travma Sonrası Stresle Başa Çıkma Ölçeği'nin Türkçe uyarlama çalışmasını içermektedir. Ölçek, travma sonrası stresle başa çıkma konusunda kişinin kendine karşı algıladığı öz-yeterliğin ölçmek amacıyla geliştirilmiştir. Araştırma örneklemini 342 kadın (%55.8) ve 271 erkek (%44.2) olmak üzere 613 kişi oluşturmaktadır. Veri işlemlerinde Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) ve Ölçüt Bağıntılı Geçerlik analizleri kullanılmıştır. Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) ve Barlett küresellik testi (K_k-Kare=4377.350, df=36, p=.000) kontrol edilerek ölçeğin faktör analizine uygun olduğu belirlenmiştir. Ölçek orijinal formunda 9 madde ve tek faktörden oluşmaktadır. Doğrulayıcı Faktör Analizi sonucu SRMR (.02 ≤ .08), GFI (.940 ≥ .90), NFI (.963 ≥ .90) ve CFI (.969 ≥ .90) olarak bulunmuştur ve kabul edilebilir uyum içerisinde olduğu görülmektedir. Ölçüt bağıntılı geçerlik için yapılan analizler sonucunda Travma Sonrası Stresle Başa Çıkma Öz-Yeterliği ile Posttravmatik Stres Bozukluğu Kısa Ölçek ile negatif anlamlı bir ilişki ($r = -.72$, $p < .001$) ve Depresyon Anksiyete ve Stres Ölçeği (DASS-21) ile negatif anlamlı bir ilişki ($r = -.59$, $p < .001$) ortaya çıkmıştır. Aynı zamanda Travma Sonrası Stresle Başa Çıkma Öz-Yeterliği ile DASS-21 arasında, depresyon alt boyutu ($r = -.57$, $p < .001$), anksiyete alt boyutu ($r = -.54$, $p < .001$), stres alt boyutu ($r = -.54$, $p < .001$) olmak üzere tüm alt boyutlarda da negatif anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Güvenirlik analizleri sonucunda ölçeğin yüksek derecede güvenilir olduğu ($\alpha = .94$) görülmektedir. Her maddenin, madde-toplam korelasyon katsayıları .589 ve .840 arasındadır. Bu bağlamda ölçeğin orijinal formunun korunarak 9 madde ve tek faktörden oluştuğu, geçerli ve güvenilir bir ölçek olduğu ortaya çıkmıştır.

Anahtar kelimeler: Travma, Travma Sonrası Stres, Başa Çıkma

İSLAM HUKUKUNDA ŞİDDETLİ GEÇİMSİZLİK SONUCU HAKEM TAYİNİ (CESSAS'IN AHKAMU'L-KUR'AN-I ÖZELİNDE)

Mustafa ÖKTAY

Sivas Cumhuriyet Üniversitesi

İlahiyat Fakültesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü

Temel İslam Bilimleri/İslam Hukuku Bilim Dalı

Mustafaoktay-55@hotmail.com

Özet

İnsanlık tarihi boyunca toplum ve topluluk halinde yaşayan bütün insanlar yaşamlarını aile birliği içerisinde sürdürmektedirler. Dinimiz İslam, toplumun temel taşı olan aile kurumuna son derece önem vermektedir. Dinimizin gerçekleştirmek istediği gayelerden biri de aile kurumunu ayakta tutup neslin devamını ve korunmasını sağlamaktır. Aile toplumun temel taşı olduğuna göre, evlilik te ailenin temel taşıdır. Bu sebeple dinimiz, evlenmeyi tavsiye edip evlilik dışı gayri meşru bütün ilişki ve birliklikleri reddederek yasaklamıştır. Bunun için de, evlilik birliğinin devam etmesi için eşlerin birbirlerinin hukukuna saygılı olup, bu hukuka riayet etmelerini ve sorumluluklarını yerine getirmelerini öğütleyip emretmiştir. Bu sebeple aile birliğini temelden sarsacak bütün kötü tutum davranışlardan uzak durup sakınılmasını istemektedir. Eşlerin ailedeki birlik ve bu birliğin devamı için her ikisinin taşıdıkları misyon ve sorumluluğu saygı, sevgi, hoşgörü, anlayış ve iş bölümü içerisinde yerine getirmeleri esastır. Lakin bununla birlikte eşlerden biri ya da her ikisinin yapmış olduğu bir fiil yahut sarf ettiği bir sözden dolayı evlilik birliğinin sarsılıp daha da kötüsü bu birliğin sonlanmasına kadar gidebilmektedir. Bu sebepler neticesinde eşler arasında oluşan ve evlilik birliğinin devamını imkânsız hale getiren şiddetli geçimsizlik olarak addedilen durumlar, Kur'an-ı Kerim'de şikâk kavramıyla ifade edilmektedir. Aile hayatı içerisinde eşlerin evlilik hukukunu gözetmemeleri şikâkın sebeplerinin başında yer almaktadır. Şiddetli geçimsizlik ve aile içi farklı anlaşmazlıklar sebebiyle boşanmanın eşğine gelen eşleri uzlaştırmak için Kur'an-ı Kerim'de tarafların ailelerinden birer hakem tayini önerilmektedir. Son zamanlarda şiddetli geçimsizlik ve farklı sebeplerden kaynaklanan boşanma oranları hızla artmakta ve aile kurumunun yıpranmasına sebep olmaktadır. Taraflar arasında anlaşmaya varılabilecek anlaşmazlıklar, aileler ya da meselenin çözümü için gerekli nitelikleri taşıyan kişilerden seçilen hakemlerin arabuluculuğu ile çözüme kavuşacakken kolay bir şekilde boşanmayla sonuçlanabilmektedir. Aile birlik ve düzenini korumak için İslam Aile Hukuku'nda önemli bir yere sahip olan tahkim müessesesinin misyonunun aktifleştirilmesi aile içi sorunların çözümü için önem arz etmektedir. Çalışmamızdaki maksat İslami boşama/boşanma yollarının hatırlatılması ve bunun dinimizin aile birliğine verdiği değeri ve bu değerini önemini ortaya koymaktır. Bu sayede taraflar arasındaki mağduriyet ve yıpranmaların önüne geçilmesi de hedeflenmektedir. Bu çalışmamızda ilk olarak şiddetli geçimsizlik (şikak) ve tahkim müessesesiyle alakalı terimlerin lügat ve ıstılahtaki manalarına değinildikten sonra, son zamanlarda aile heyeti olarak adlandırılan tahkim müessesesinin yetki ve sorumlulukları incelenmektedir. Konuyla alakalı olarak öncelikle Nisa Suresi 35. Ayeti içerisinde klasik ve çağdaş tefsir eserlerinde ortaya koyulan değerlendirmeler ele alınmaktadır. Daha sonra sünnette, Hz. Peygamber ve sahabe dönemindeki hakemlik uygulamalarındaki örnek olaylara yer verilmiştir. Çalışmanın ilerleyen kısımlarında Fıkıh ekollerinin şikak ve tahkimle ilgili yaklaşımları incelenecektir. Özellikle eşleri uzlaştırmak için tayin edilen hakemlerin tefrik yetkilerinin olup olmadığı noktasındaki ihtilaflar değerlendirilecektir. Aynı zamanda 1917 tarihli Hukuki Aile Kararnamesi'nin şiddetli geçimsizlik ve tahkim müessesesi hakkındaki düzenlemeye yer verilecektir. Çalışmamızda Hanefi hukukçu Cessas'ın Ahkâmü'l-Kur'an adlı eserinde Nisa Suresi 35. ayetin kapsamı içerisinde hakem tayinini yorumlama biçimini ele alacağız. Konuyla alakalı diğer mezhepler ve kendi mezhebi karşısındaki konumunu da belirteceğiz. Nihayetinde eşler

10.Hitit Öğrenci Kongresi (16-19 Mayıs 2024)

arasında vuku bulan şiddetli geçimsizlik sonucu tarafların boşama/boşanmaları Allah Teâlâ'nın Nisâ Suresi 35. ayetinde emrettiği ruha ve prosedüre aykırı görünmektedir. Yapılması gereken, şiddetli geçimsizlik halinde boşama/boşanma değil, hakemlik müessesesinin işletilmesidir. Kanaatimizce aile birliği ve kurumunun ayakta tutulması için günümüzde aile mahkemelerinde de hakemlik müessesesi etkin hale getirilmelidir. Konuyla alakalı sosyal ve manevi rehber/danışmanlardan da oluşabilecek kurul ve komisyonlarda uygun çalışma ortamları oluşturulmalıdır.

Anahtar Kelimeler: İslam Hukuku, Şiddetli Geçimsizlik, Hakem, Cessas, Ahkamu'l-Kur'an.

İNGİLİZCE ÖĞRETMENİ ADAYLARININ İKİNCİ YABANCI DİL ÖĞRENME DENEYİMLERİNİN İNCELENMESİ

Amine Bengisu GÜL
Ondokuz Mayıs Üniversitesi
Eğitim Fakültesi
İngilizce Öğretmenliği
aminebengisu1@gmail.com

Özet

Bilgi toplumlarının gerektirdiği unsurlar arasında ikinci bir dil bilme gerekliliği büyük önem taşır. Anadil harici yabancı dil bilmek artık yaşamın birçok noktasında ilk bakılan kriterlerden olup ikinci veya daha fazla dil bilmek ise rekabet ortamında bireyi ön plana çıkaracak özellikler arasında yer almaktadır. Türkiye'de de benzer olarak İngilizce, yabancı dil olarak öncelikle tercih edilmekte ve buna ek olarak öğrenilen diller, bireylerin kişisel tercihlerine veya akademik gereksinimlerine bağlı olarak şekillenmektedir. Ancak doğrudan ikinci yabancı dil öğretimi bazında bakıldığında hem ortaöğretimde hem de yükseköğretimde sınırlı seçeneklerle ve iletişime dayalı olmayan bir yaklaşımla haftalık olarak kısıtlı sayıda saatlerle yapıldığı görülmektedir. Bu durum, alan literatürünün incelemeleriyle gözlenen eksikliklerin ve sorunların zamanla arttığını ve beklenmedik alanlarda bile etkisini gösterdiğini ortaya koymaktadır. Özellikle İngilizce öğretmenliği lisans programı öğrencileri, meslek hayatlarında birçok öğrenciyle iletişim kurabilmek için kritik bir köprü olacaklarından, ikinci yabancı dil öğretiminde karşılaştıkları sorunları deneyimlemekte ve bu durumu, donanımlarının önündeki engellerden biri olarak gözlemlemektedirler. Bu bağlamda, İngilizce öğretmenlerinin ikinci yabancı dil eğitimi ve dilbilimsel bilgi düzeyi genellikle göz ardı edilmekte ve İngilizce dışında bir dilin bilinmesinin avantajlarına yeterince dikkat çekilmemektedir. Mevcut çalışma, gelecekte bu eksikliğin daha da belirgin hale geleceğini öngören ve İngilizce öğretmeni adaylarının bunun saptanmasında önemli bir rol oynadıklarını düşünen bir yaklaşımla tasarlanmıştır. Bu araştırmanın amacı, İngilizce öğretmeni adaylarının ikinci yabancı dil öğrenme deneyimlerini, birinci dil öğrenirken uyguladıkları stratejilerinin ikinci dil öğrenme sürecine etkisini ve ikinci yabancı dil öğrenme sürecinde adayları etkileyen birey ve sistem kaynaklı faktörleri incelemek, mevcut ve olası sorunları ele almak ve bu doğrultuda bireysel, sistemsel ve teknolojik çözüm önerileri geliştirmektir. Araştırmanın katılımcı grubunu 7 kişi ile birebir görüşme olmak üzere 28 hizmet öncesi İngilizce Öğretmeni adayı oluşturmaktadır. Araştırma, nitel bir yaklaşıma dayanarak betimsel araştırma modelini benimsemekte ve veri toplama ile analizini bu temele dayandırmaktadır. Bu bağlamda, anket ve yarı yapılandırılmış görüşme tekniği gibi betimsel araştırma modelinin yöntemlerinden faydalanılmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre, teknoloji, eğitim politikaları ve eğitim planlamalarında değişiklikler ve yapılandırmalara ihtiyaç olduğu belirlenmiş ve birtakım çözüm önerileri geliştirilmiştir.

Anahtar kelimeler: Yabancı dil, İkinci yabancı dil öğretimi, Yabancı dil sorunu, İngilizce öğretmenliği.

RUSYA -UKRAYNA SAVAŞINI REALİST VE KONSTRÜKTİVİST TEORİK ÇERÇEVEDE ANALİZ ETMEK

Edanur AYDIN

Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü
edanuraydir.2004@gmail.com

Rusya-Ukrayna Savaşı sadece iki ülkeyi ilgilendiren bir durum değildir. Bu savaş uluslararası boyutları olan bir çekişmenin yaşandığı tablo şeklinde okunabilir. Bu tablonun ortaya çıkmasında Rusya kadar ABD ve AB liderliğinde Batılı ülkelerinde payının olduğu açıktır. Aslında Rusya'nın Gürcistan ve Suriye politikalarında AB, NATO ve ABD'nin karşılık vermesi beklenir. Ukrayna geriliminin ortaya çıkarılması hem Rusya'nın gücünü pekiştirmesi bakımından hem de belirtilen küresel güçlerin rövanşı alması yönünden bir fırsat olarak görülmektedir. Uluslararası ilişkilerin yalnız olarak güç politikalarından değil de eş zamanlı olarak fikirlerden de etkilendiği düşüncesi kendilerini inşacı teorisyenler olarak belirten Yazarlar tarafından paylaşılmaktadır. Bu tutuma göre uluslararası politikanın temeli sosyaldır ve devletlerin sosyal etkileşimlerindeki değişikliklerin daha fazla uluslararası güvenliğe doğru temel bir değişim getirebileceğini savunmalarına yol açmaktadır. Bu araştırma Ukrayna Rusya Savaşını realist ve konstrüktivist açıdan inceleyecek.

Anahtar Kelimeler: Rusya, Ukrayna, konstrüktivizm, realizm

AKILLI UYARI VE ALARM SİSTEMİ**L. Özlem Karaca AKKAN**

*Dokuz Eylül Üniversitesi
İzmir Meslek Yüksekokulu
Elektronik ve Otomasyon Bölümü, ozlem.karaca@deu.edu.tr*

Asım Yahya DÖNERAY

*Dokuz Eylül Üniversitesi
İzmir Meslek Yüksekokulu
Elektronik ve Otomasyon Bölümü, 2022691017@ogr.deu.edu.tr*

Erkan SÜZEN

*Dokuz Eylül Üniversitesi
İzmir Meslek Yüksekokulu
Elektronik ve Otomasyon Bölümü, 2022691045@ogr.deu.edu.tr*

Kaan ÖZCAN

*Dokuz Eylül Üniversitesi
İzmir Meslek Yüksekokulu
Elektronik ve Otomasyon Bölümü, 2022691061@ogr.deu.edu.tr*

Musa CEYLAN

*Dokuz Eylül Üniversitesi
İzmir Meslek Yüksekokulu
Elektronik ve Otomasyon Bölümü, 2022691014@ogr.deu.edu.tr*

Yusuf SARSIL

*Dokuz Eylül Üniversitesi
İzmir Meslek Yüksekokulu
Elektronik ve Otomasyon Bölümü, 2022691043@ogr.deu.edu.tr*

Özet

Akıllı sistemler sensör teknolojileri ve haberleşme teknolojilerinin kullanılmasıyla insan konforunu artıran ve önceden belirlenmiş işlemleri yapan sistemlerdir. Bu sistemler uygulamaya göre değişen sayıda ve çeşitlilikte sensörler kullanarak ortamdaki istenen verileri alır ve mikrodenetleyici platformları ile bu bilgiyi işler. Sensörlerden alınan değerler kullanıcının ve/veya uygulama tasarımcılarının belirlediği eşik değerlerine göre platform tarafından değerlendirilir ve gerekiyorsa önceden belirlenmiş belli görevler eyleyiciler tarafından gerçekleştirilir. İnternetin de hayatımızın her alanına girmesiyle birlikte akıllı sistemler de evrilmiştir. Artık sadece belli bir bölgeden değil, internet erişimi olan her yerden bu sistemlere erişerek kişiler uzaktan evlerini kontrol edebilmekte, belli cihazlarını çalıştırmakta veya gözlemleyebilmektedir. Nesnelerin interneti çeşitli nesnelerin internete bağlanarak bir ağ oluşturması ve diğer nesnelere ile haberleşmesidir. Haberleşme sırasında pek çok farklı haberleşme protokolleri kullanılabilir. Hangi protokolün kullanılacağı uygulama özelliklerine göre değişmekle birlikte WiFi protokolü sıklıkla kullanılan haberleşme protokollerinin başında gelmektedir.

Bu çalışmada öncelikle çeşitli haberleşme protokolleri ve özelliklerine değinilecektir. Çeşitli kriterlere göre haberleşme protokolleri karşılaştırılacaktır. Bazı haberleşme protokollerine daha detaylı değinilecektir. Kısa mesafede elektronik cihazların birbiriyle radyo teknolojisi kullanarak haberleşmesini sağlayan Bluetooth teknolojisi ve uzak mesafeli sensör ağları için tercih edilen LoRa teknolojisi uygulama örnekleri ile ele alınacaktır. Farklı mekânlardaki sıcaklık, nem, ışık, ses, basınç, kirlilik, toprak bileşimi, gürültü

seviyesi, titreşim, nesne hareketleri v.b. fiziksel ya da çevresel koşulları kooperatif bir şekilde izlemek için sensör kullanan ve birbirinden bağımsız çalışan araçlar içeren kablosuz ağlara kablosuz sensör ağları denir. Kablosuz sensör ağları özellikleri diğer kablosuz ağlardan çeşitli açılardan farklılık göstermektedir. Çalışmada bunlar ele alınacak ve uygulama örnekleri sıralanacaktır.

Kablosuz sensör ağları uygulamaları incelenerek, dört adet sensör ile bir proje oluşturulmuştur. Sistemde bulunan sensörlerden alınan ortam bilgileri eşik değerlerini geçmelerine bağlı olarak kullanıcılara ışıklı ve sesli bir şekilde uyarı verir. Sensörler tehlikeli durumlar algıladıklarında sisteme uyarı vererek tehlikeleri önlemek amacıyla olaylara müdahale eder, örneğin sistemin elektriğini keserek tehlikenin boyutunun büyümesini önler. Farklı sensörler için farklı sesli ve görsel uyarılar alınması erken müdahaleyi kolaylaştırır. Bunun yanında seri haberleşme ile LCD ekrandan sensör verileri gözlenebilir ve sistemin kontrol edilmesine olanak sağlanır. Bu proje ile akıllı uyarı ve alarm sisteminin bir maket prototipi baştan sona tasarlanarak oluşturulmuş ve sunulmuştur.

Anahtar kelimeler: Sensör sistemleri, Nesnelerin interneti, Akıllı sistemler, Kablosuz sensör ağları.

HEMŞİRELİK ÖĞRENCİLERİNİN SPİRİTÜEL İYİ OLUŞLARININ MANEVİ BAKIM ALGILARINA ETKİSİNİN İNCELENMESİ

İrem Nur MUSLUKAL

Bartın Üniversitesi

Sağlık Bilimleri Fakültesi

Hemşirelik, iremnurmuslukal@gmail.com

Ömer Faruk ÜNLÜ

Bartın Üniversitesi

Sağlık Bilimleri Fakültesi

Hemşirelik, Faruk.o.unlu0@gmail.com

Tavus SHOHRADOVA

Bartın Üniversitesi

Sağlık Bilimleri Fakültesi

Hemşirelik, shohradovatavus@gmail.com

Özet

Bu çalışma ile palyatif bakım gereksinimi olan hastalara hemşirelik bakımı verirken, hemşirelik öğrencilerinin spiritüel iyi oluş durumlarının manevi bakım uygulamalarına etkisini incelemek amacıyla planlanmıştır. Bu çalışma tanımlayıcı olarak, Şubat 2023- Mayıs 2023 tarihleri arasında gerçekleştirilecektir. Bartın Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi'nde hemşirelik bölümü 1. Sınıf,2. Sınıf, 3. Sınıf ve 4. Sınıf Öğrencileri ile yapılması planlanmıştır. Araştırmanın evrenini 426 hemşirelik öğrencisi oluşturacaktır. Araştırma örneklemini; evreni oluşturan öğrencilerden herhangi bir örneklem yöntemine başvurulmadan, araştırma ile ilgili gereken açıklamalar yapıldıktan sonra araştırma formlarını eksiksiz bir şekilde dolduran, araştırma kriterlerine uyan ve araştırmaya katılmayı kabul eden öğrenciler oluşturmaktadır. Bu araştırma kapsamında çalışma grubu oluşturulmamış, evrenin tamamına ulaşılması hedeflenmiştir. Yaşam sonu dönemde olan palyatif bakım hastalarına verilecek spirütüel bakımın kalitesi, bakım verenin maneviyata yüklediği anlam çok önemlidir. Hemşirelerin hastaya spirütüel bakımı yeterli düzeyde uygulayabilmesi için ilk olarak spirütüel bakım algısıyla ilgili farkındalıklarının artırılması ve bu yönde geliştirilmesi gereklidir. Manevi bakım bütünsel hemşirelik bakımının temel bileşenidir. Hemşirelik öğrencileri hastaların manevi ihtiyaçlarını farkında olup anlamadığında bütüncül bakım sağlayamayacak ve bunun sonucunda hastaların iyileşme süreci olumsuz etkilenecektir. Hemşireler bilgi ve teknik becerilerinin yanı sıra hastaların psiko-sosyo ve spiritüel ihtiyaçlarına duyarlı olma ve şefkat gösterme yeteneğine de sahip olmaları gerekir bu da spiritüel iyi oluşları yüksek olan hemşirelerde daha fazla bulunmaktadır. Araştırma ile hemşirelik öğrencilerinin manevi bakım algıları ve uygulama düzeyleri belirlenmek istenmiştir. Veri toplama aşamasında hemşire öğrenciler için Kişisel Bilgi Formu, Manevi Bakım Yeterlilik Ölçeği (MBYÖ) ve Spiritüel İyi Oluş Ölçeği kullanılarak online anket yöntemi ile cevaplar toplanmıştır. Araştırmada elde edilen veriler bilgisayar ortamında IBM SPSS Statistics for Windows, Version 22.0 (SPSS INC., Chicago, IL, USA) istatistik programı aracılığıyla değerlendirilmiştir. Araştırmaya katılan öğrencilerin tanımlayıcı özelliklerinin belirlenmesinde frekans ve yüzde analizlerinden, ölçeğin incelenmesinde ortalama ve standart sapma istatistiklerinden faydalanılmıştır. Araştırma değişkenlerinin normal dağılım gösterip göstermediğini belirlemek üzere Kurtosis (Basıklık) ve Skewness (Çarpıklık) değerleri incelenmiştir. Bulunan sonuçlar yorumlanmış ve tartışma bölümünde benzer çalışmalar ile karşılaştırılarak açıklanmıştır.

Anahtar Kelimeler: hemşirelik, palyatif bakım, spiritüel iyi oluş, manevi bakım.

AVRASYA DENKLEMİNDE İSRAİL

Metehan DÜZGÜN

Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi

İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler, metehanduzgun@posta.mu.edu.tr

Özet

Bu çalışma jeopolitik konumun önemi hakkında bilgi vermek amacıyla düzenlenmiştir. Avrasya'nın jeopolitik önemi Avrupa ve Asya gibi iki büyük kıtayı kapsamaktadır. Tarihsel süreç içinde birçok uygarlık bu coğrafya da yaşamış, uluslararası siyaseti etkileyen birçok olay burada gerçekleşmiş, büyük savaşlara ve çatışmalara yine bu coğrafya da tanıklık edilmiştir. Avrasya coğrafi konum dışında stratejik, politik, ekonomik ve kültürel parametreleri barındıran geniş bir jeopolitik ve jeostratejik alanı ifade etmektedir. Politik ve ekonomik rekabetin giderek arttığı bu coğrafya da kıyasıya güç yarışı olduğu görülmektedir. Bu güç yarışında özellikle İsrail'in rolü, politikaları, Arap ve Türk dünyasına olan baskısı ve Amerika Birleşik Devletlerinden aldığı destekle bölgedeki önemine odaklanılacaktır. İsrail, Orta Doğu'nun kavşağında, üç kıtanın (Asya, Afrika ve Avrupa) kesiştiği noktada yer alır. Bu stratejik konum İsrail'i önemli ticaret yollarına ve enerji kaynaklarına yakınlaştırır ve bölgesel güç dengesinin olduğu Avrasya da önemli rol oynamasını sağlar. Merkez Bölge (Heart of Heartland) olarak nitelendirilen Orta Asya ve Hazar Denizi'nde var olan enerji kaynakları rezervlerinin kontrolü için İsrail büyük satranç oyununda rol oynayan ülkelerden biridir. Bunun dışında İsrail ve Filistin arasındaki süregelen çatışma, bölgedeki en önemli sorunlardan biridir. Avrasya'nın en problemlili konusu olan İsrail-Filistin çatışmasına, iki devletli çözüm formülüne ve Netanyahu hükümetinin Filistin'e olan bakışı değerlendirilecektir. Sonuç olarak Avrasya içerisinde bulunan İsrail'in Doğu Akdeniz de sahip olduğu enerji kaynaklarının Avrasya Bölgesi için önemine değinilecektir.

Anahtar Kelimeler: Jeopolitik konum, Avrasya, güç yarışı, Amerika Birleşik Devletleri, stratejik konum, İsrail-Filistin

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN MUTLULUK DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ

Oubada HELWANI

Hitit Üniversitesi

İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi

İşletme Bölümü , oubadahel2000@gmail.com

Özet

Öznel iyi oluş, öznel refah, yaşam memnuniyeti, yaşam kalitesi ile eş anlamlı kullanıldığı görülen mutluluk kavramı, insanların potansiyellerini başarılı bir şekilde ortaya koyabilmeleri için insanları harekete geçiren ve onların performanslarını en üst düzeye çıkaran bir zihin yapısı olarak ifade edilmektedir. TÜİK'e göre mutluluk acı, keder, ıstırapın yokluğu bunların yerine sevinç, neşe ve tatmin duygularının varlığıyla karakterize edilen durum; hayattan genel olarak memnun olma hali şeklinde ifade edilmektedir. Bir başka ifade ile mutluluk kavramı insanların daha yaratıcı ve başarılı olmaları, daha verimli çalışmaları ve daha kaliteli işler yapmalarına sebep olan bir duygu durumudur. Bu durumun farkında olan örgütler rekabet ortamında varlıklarını koruyabilmek ve sürdürülebilir bir başarı elde edebilmek için örgüt bireylerinin mutluluğunu ön planda tutmaya başlamıştır. Sonuç olarak üyelerin mutluluğu kurumun başarısını etkilemektedir diyebiliriz. Bu çalışmanın amacı, örgün eğitimde öğrenim gören öğrencilerin mutluluk düzeylerinin araştırılmasıdır. Bu amaç doğrultusunda öğrencilerin mutluluk düzeylerinin belirlenmesi için Peter Hills ve Michael Argyle tarafından geliştirilen ve Tayfun Doğan ve Fatma Sapmaz tarafından Türkçe'ye geçerliliği yapılan Oxford Mutluluk Ölçeği kullanılmıştır. Ölçekte 29 ifade yer almaktadır. Katılımcıların mutluluk düzeylerini ölçmek için anket formu online olarak hazırlanmıştır. Formun birinci kısmında katılımcıların yaş, cinsiyet, okudukları bölüm, sınıf, geldikleri şehir ve ülke, gelir düzeyleri, okudukları bölümün ve şehrin olanakları gibi demografik özelliklerine yer verilmiştir. İkinci kısmında ölçek sorularına yer verilmiştir. Katılımcılardan elde edilen veriler excel dosyası şeklinde alınmış ve daha sonra analizleri SPSS paket programı yardımıyla analiz edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Oxford Mutluluk Ölçeği, Mutluluk Düzeyi, Üniversite Öğrencileri

COVID-19 PANDEMİSİNİN TÜRKİYE’NİN DIŞ TİCARETİ ÜZERİNE ETKİLERİ

Emre Can ALTINBAŞ

Aksaray Üniversitesi

İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Maliye Bölümü, emrecan.altinbas27@gmail.com

Deniz Sinan AVAN

Aksaray Üniversitesi

İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Maliye Bölümü, denizsinanavan@gmail.com

Özet

Dış ticaret ülke ekonomileri için önemli bir faktör olup, ticaret politikaları, ekonomik koşullar, para ve döviz kurları, politik istikrarsızlık, siyasi gerilimler, iç savaş, terörizm, yabancı yatırım politikaları, sosyal ve küresel gelişmeler, doğal kaynaklar, tüketici davranışları gibi birçok değişkene bağlı olarak değişmektedir. Çin’in Wuhan kentinde 2019 yılının Aralık ayında ortaya çıkan Covid-19 virüsü kısa bir zamanda tüm dünyayı etkisi altına alan küresel bir kriz haline gelmiş ve tüm dünyada olduğu gibi ülkemizi de sosyal, beşeri ve ekonomik açıdan olumsuz yönde etkilemiştir. Dünya Sağlık Örgütü tarafından pandemi olarak da ilan edilen süreç, tüm dünyada üretim ve tüketim alışkanlıklarını değiştirmiş, dünya ticaretinde önemli bir kırılma yaratmıştır. Pandemi dönemi, Türkiye'nin dış ticaretini önemli ölçüde etkileyen birçok faktörü beraberinde getirmiştir. 2019'da başlayan COVID-19 salgını ile birlikte hükümetlerce alınan yasaklar ve önlemler, dünya genelinde tedarik zincirlerinin kesintiye uğramasına neden olmuş ve bu da Türkiye'nin dış ticaretini olumsuz etkilemiştir. Özellikle, Çin gibi önemli ticaret ortaklarının üretim ve lojistik faaliyetlerinde yaşanan aksamalar, Türkiye'nin ithalat ve ihracatını olumsuz etkilemiştir. Salgının küresel çapta yarattığı arz-talep dengesizliği üretim ve tüketimin daralmasına neden olmuş ve ülkemiz dış ticaret faaliyetleri negatif yönde etkilenmiştir. İhracatını artırmak amacıyla çeşitli tedbirler alan Türkiye, özellikle sağlık ve hijyen ürünleri gibi pandemiye yönelik talebi karşılamak için üretim kapasitesini artırmıştır. Bu dönemde, medikal malzemeler, tıbbi cihazlar ve koruyucu ekipman gibi ürünlerin ihracatında belirgin bir artış yaşanmış ancak, pandeminin ekonomik etkileriyle birlikte, Türkiye'nin dış ticaret hacmi daralmıştır. Küresel talepteki düşüş ve uluslararası ticaretin kısıtlanması, Türkiye'nin ihracatını olumsuz yönde etkilemiştir. Özellikle turizm sektöründeki daralma, hizmetler ticaretini olumsuz etkilemiştir. Türkiye, turizm gelirlerindeki düşüşü dengelemek için alternatif stratejiler geliştirmeye çalışmış ve pandemi döneminde Türkiye'nin dış ticaret politikalarında da bazı değişiklikler yaşanmıştır. İhracatı teşvik etmek amacıyla çeşitli destek ve teşvikler sağlanmış ve aynı zamanda, uluslararası ticarete dijitalleşme ve e-ticaret gibi alanlara yönelik stratejiler güçlendirilmiştir. Türkiye’de ise, 2019 yılının ihracat değeri önceki yıla kıyasla %2,1 artmış; 2020 yılında %6.2 azalmışken; 2019 yılının ithalat değeri önceki yıla kıyasla %9 azalmış, 2020 yılında ise %4,4 artmıştır. Öte yandan, Kasım 2022 itibarıyla Türkiye’nin ihracatı %13,9 oranında artarak 231 milyar 248 milyon dolar, ithalatı ise %36,6 oranında artarak 331 milyar 98 milyon dolar oldu. Bu çalışmada pandemi döneminin ülkemiz dış ticareti üzerindeki etkilerini ortaya koyabilmek adına Türkiye İstatistik Kurumu ve Ticaret Bakanlığı’nın yayınladığı ihracat ve ithalat verileri incelenerek, bu etkilerin zaman içinde nasıl değiştiğini ortaya koymak amaçlanmıştır.

Anahtar kelimeler: Covid-19, Dış Ticaret, Türkiye, İhracat, İthalat

SÖZLÜ ÇEVİRİ SORUN VE ÇÖZÜMLERİ (DİL VE ÇEVİRMENLE İLGİLİ SORUNLAR)

Betül EBUŞAARI

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Arap Dili ve Edebiyatı YL, batol.soul@gmail.com

Özet

Farklı medeniyetler ve kültürler arasındaki iletişim köprülerini güçlendirmesinin yanı sıra bireyleri, toplumları, ülke ekonomileri ile diplomatik ilişkilerini birbirine bağlamadaki rolü nedeniyle çevirinin önemi her geçen gün artmaktadır. Bu bağlamda çevirinin tüm türlerinin önemi ortaya çıkmaktadır. Günümüzde en önemli ve yaygın olarak kullanılan çeviri türleri arasında Ardıl çeviri, simultane çeviri, konferans çevirisi, refakatçi çevirisi, işaret dili çeviri ve Braille çeviri bulunmaktadır. Tercümenin önemi işte burada ortaya çıkmaktadır. Bu önem konuşmacının sözlerinin doğru ve sağlam bir şekilde çevirilip iletilmesi kadar, bazı alanlarda teknik terimlerin, duyguların yanı sıra konuşmanın amacını da özlü bir şekilde iletmekle ilgilidir. Savaş, siyasi vb. nedenlerden dolayı ülkesinden göç edenlerin, göç ettiği ülkelerde uyum sürecinde karşılaştıkları siyasi ve sosyal süreçlerdeki sorunlarda çevirinin doğru ve sağlam yapılması ve çeviri sürecinde ortaya çıkan sorunların araştırılması, bu sorunların sebeplerinin tespit edilmesi, tespit edilen sorunlara çözüm üretilmesi önemlidir. Arapça - Türkçe çeviri alanında geçirdiğim dört yıl ve iki yıl önce başladığım sözlü tercüme çalışmaları sırasında; karşılaştığım sorunların nedenlerini araştırdım ve araştırma sırasında gözden geçirdiğim referanslardan yola çıkarak bunları aktarmak istedim. Bu araştırmamda çeviri sürecinde ortaya çıkan sorunları sebeplerine göre sunuyorum. Burada iki hususa dikkat çekiyorum: Dillerin özellikleriyle ilgili sorunlar ve çevirmenle ilgili sorunlar. Çalıştığımız iki dilin (Arapça-Türkçe) ışığında, dillerin özellikleri ile ilgili sorunları cümle yapısı, marife edatları ve Arapçada müsenna, Arapça'da isimlerin cinsiyeti, dillerdeki kelime sayısı vb. açılardan ele aldım. Konuşmadaki Arapçada ayrıntılı ifadeleri sağlayan marife edatlarının anlaşılmasında karışıklık yaratabilir. Daha sonra kaynak dil veya kültürden hedef dile veya kültüre atasözleri ve teşbihleri aktarma ve lehçe konuşma becerisi açısından kültürel sorunları dilbilimsel açıdan sundum. Ardından, çeviri alanındaki ideolojilerin, stratejilerin ve çeviri kuramlarının farkında olmama açısından, çeviri alanındaki zayıf bilimsel yeterlilik de dahil olmak üzere, çevirmenden kaynaklanan bazı sorunları, her birinin basitleştirilmiş bir sunumu ile sundum. Son olarak çevirmenin çeviri mesleğinin etiği, görgü kuralları ve temellerini bilmesinin önemi ve bunlara bağlılığının gerekliliği üzerinde durulmuştur.

Anahtar kelimeler: Sözlü çeviri, Ardıl çeviri, Eş zamanlı çeviri, Arapça, Türkçe çeviri sorunu.

ÇOCUK OYUN ALANLARI KAPSAMINDA ANNE-BABA GÖRÜŞLERİ**İrem ÇOŞKUN***Hitit Üniversitesi**Sağlık Bilimleri Fakültesi**Çocuk Gelişimi Bölümü*

203520038@ogrenci.hitit.edu.tr

Dilan DOĞAN*Hitit Üniversitesi**Sağlık Bilimleri Fakültesi**Çocuk Gelişimi Bölümü*

203520028@ogrenci.hitit.edu.tr

Özet

Erken çocukluk ve okul dönemindeki çocukların zamanlarının büyük bir kısmını değerlendirdikleri ve eğlenceli vakit geçirdikleri oyun alanlarının anne-baba görüşleri açısından incelenmesi araştırmanın amacını oluşturmaktadır. Bu kapsamda konuya ilişkin alan yazında yer alan çalışmalar incelenerek, ulaşılan çalışmalar kapsamında yer alan oyun alanlarının özellikleri anne-baba görüşleri açısından ele alınmıştır. Çalışma kapsamında; oyunun çocuğun yaşamındaki önemi, oyunun çocuğun gelişim alanlarına katkısı bağlamında parklar (açık alan) ve kurumlara (özel+meb) ait olan oyun alanları güven, işlevsellik, oyun araçlarının yeterliliği, konumu, bakım ve temizlik vb. gibi başlıklar kapsamında ele alınacaktır. Alan yazında konuya ilişkin çalışmalar olmakla birlikte, mevcut çalışmada konuya ilişkin yapılan çalışmalarda konu başlıkların anne-baba görüşleri açısından ele alınması bakımından diğer çalışmalardan farklılaştığı düşünülmektedir. Çocuğun yaşamında önemli yeri olan her iki ebeveynin görüşleri açısından çocuk oyun alanlarının değerlendirilmesi, görüşlerin hangi konularda farklılaştığı, anne ve babaların oyun alanlarına bakış açısının ortaya koyması bakımından önemlidir. Mevcut çalışma aynı zamanda anne ve babaların bakış açısını ortaya koyarak anne ve babalar tarafından yetersizliği ya da eksikliği belirtilen oyun alanlarına ilişkin genel bir bakış açısı sunarak bundan sonra konuya ilişkin yapılacak çalışmalara öncülük edeceği düşünülmektedir. Anne ve babaların çocukları ile hoşça vakit geçirebilecekleri, çocukların sosyalleşebileceği ortam olan oyun alanlarının hem kamuya açık alanlarda hem de çocukların devam ettikleri eğitim kurumlarında uygun niteliklere ve yeterliklere sahip olması çocukların gelişimleri açısından oldukça önemli olduğundan, bu tarz çalışmaların daha kapsamlı konu başlıkları ile ele alınması önerilmektedir. Ayrıca bizzat oyun alanlarından yararlanmaları nedeniyle oyun alanlarına ilişkin çocuk görüşlerine yer veren çalışmalardan çocukların görüşlerine ilişkin konu başlıklarına ulaşılması ve çalışmalarda yer verilmesi önerilmektedir. Çocukların yaşamında önemli bir öğrenme aracı olan oyunun çocuğun gelişimdeki yerini koruması nedeniyle çocukların oyun alanlarına yönlendirilmesi ve vakit geçirmesi sağlanmalıdır. Özellikle günümüzde çocuklar daha çok dijital oyunlara yönelmekte ve gelişimleri açısından destekleyici açık oyun alanlarını ihmal edebilmektedir. Bu kapsamda çocukların yönlendirildiği oyun alanlarının çocukların gelişimlerini destekleyecek nitelikte ve nicelikte olması gerekmektedir. Yapılan araştırmanın çocuk oyun alanlarını en çok kullanan anne-babalar açısından değerlendirilmesi ile aksaklıkların belirlenmesinin konuya ilişkin çalışma yapacak diğer araştırmacıların kurum ve kuruluşlara ulaşmaya çalışılarak aksaklıkların giderilmesine yönelik çalışmaların yapılması bakımından da önemli olduğu düşünülmektedir.

Anahtar kelimeler: Oyun alanları, çocuk, anne baba görüşleri, erken çocukluk.

ÇOCUKLARDA PSİKOLOJİK RAHATSIZLIKLAR**Esra SARİMEHMETOĞLU***Hitit üniversitesi**Alaca Avni Çelik MYO*Tıbbi Laboratuvar Teknikleri Programı, *esrasarimehmetoglu@gmail.com***Özet**

Psikolojik rahatsızlık; kişinin duygu, düşünce ve davranışlarını etkileyen, ilişkilerinde ve işlevselliğinde bozulmalara yol açan hastalıklar olarak tanımlanır. Her yaş grubunda görülebilen bir rahatsızlık olup, geleceğimizin temelini oluşturan çocuklarda da öfke patlamaları, uyku problemleri, özgüvensizlik, sürekli üzgün olma hali, sosyal aktivitelerden geri çekilme gibi durumlarla belirti gösterir.

Çocuklarda psikolojik rahatsızlıklar annenin hamilelik evresinde veya çocuğun yetiştirilme döneminde de başlayabilir. Örneğin; annenin hamileliğinde çok huzursuz olması, aşırı stresli olması, iş hayatında olumsuzlukların yaşanması; mutsuz olması, hamilelik döneminde yaşanan korku, fazla sigara ve alkol kullanımı ile oluşabileceği gibi doğum sonrası ve çocuğun ilerleyen yaşlarında yaşanan aile içi kavgalar, anne babanın boşanması, ekonomik sıkıntılar, ilgi eksiklikleri, sevilen bir kişinin vefatı; akran zorbalığı, bastırılmış duygular, yaşlılarıyla yapılan kıyaslamalar, çocuğun fikirlerinin küçümsenmesi, herkesin içinde rencide edilmesi ve özgüveninin kırılması, suçluluk duygusu, asli olmayan görevleri üstlenmesi, çocukluklarını yaşamalarına müsaade edilmemesi, yeteneklerinin göz ardı edilmesi, mutlu olduğu ortamdaki aniden uzaklaştırılması ve taşınma, okulunun değiştirilmesi gibi durumlarla ortaya çıkabilir. Çocuklarda tırnak yeme, parmak emme, uyku bozuklukları veya uyku halinde yaşanan korku, uyurgezerlik ve tek yatamama, altını ıslatma; ani değişen yeme düzeni, akranlarıyla anlaşamaması ve halüsinasyon görmesi, fiziksel şiddete başvurusu, agresif davranması, yaşına oranla hiperaktivitenin fazla olması; yalnızlaşma, sosyal aktivitelerden uzaklaşma, kendini güvende olduğu ortamdaki uzaklaştırmama ve etrafı sürekli kolaçan etmeye çalışması duygusu, dış görünüşünü eleştirmesi ve takıntı haline getirmesi kısacası çocuğun günlük rutinin uzun süreli değişmesi psikolojik rahatsızlıkların belirtileri olabilir. Çocuğa etki eden bütün bu olaylar başta otizm olmak üzere otizm, öğrenme bozuklukları, okuma bozukluğu, dikkat eksikliği. Dürtü kontrol bozukluğu, obsesif kompulsif bozukluk, davranış bozuklukları okul korkusu, tik bozuklukları, kekemelik, kaygı bozuklukları, ayrılma kaygı bozukluğu depresyon, intihar düşüncesi ve konuşma bozuklukları gibi pek çok hastalığa neden olur. Ebeveynlerin bu belirtileri takip edip, davranışların uzun sürdüğü gözlemlendiği takdirde bir uzmana başvurulması ve uzman tarafından desteklenmesi gerekmektedir.

Psikolojik rahatsızlıklar nedir, çocuklarda psikolojik rahatsızlıklara neler sebep olur, sosyal yaşantılarındaki belirtileri nelerdir, hangi belirti hangi hastalığa sebep olur, ebeveynler nasıl davranmalı ve ne gibi önlemler alınmalıdır? Cinsiyet ayrımcılığı, aile içi sorunlar, çocukların günlük yaşantılarındaki durumlar, hamilelikte yaşanan durumların çocukları ruhsal olarak nasıl etkilediği yapacağım sunumda yer almaktadır.

Anahtar kelimeler: Psikoloji, çocuk sağlığı, travma

UYKUSUZLUK (İNSOMNİA)

Mehmet ALAMASLIOĞLU

Hitit Üniversitesi

Alaca Avni Çelik Meslek Yüksekokulu

Tıbbi Laboratuvar Teknikleri Programı, memetfb246@gmail.com

Özet

Uykusuzluk, uykuya dalmayı ve uykuda kalmayı zorlaştıran ya da çok erken uyanmaya ve yeniden uykuya dönememeye neden olan yaygın bir uyku bozukluğudur. Bireylerin fiziksel, psikolojik ve sosyal performansları ve yaşam kaliteleri üzerinde olumsuz etkilemesi nedeniyle en yaygın görülen uyku bozukluklarından biri ve önemli bir halk sağlığı sorunudur. Günümüzde ve gelişen teknolojiyle gelecekte büyük sorunlardan olan uykusuzluk doğrudan uyku ve uyanıklığı düzenleyen mekanizmalardaki bir bozukluktan veya dolaylı olarak eşlik eden psikiyatrik ya da tıbbi durumlardan kaynaklanabilir. Uykusuzluk sadece enerji seviyesi ve ruh halini değil, sağlığı, iş performansını ve yaşam kalitesini de azaltabilir. Yapılan araştırmalara göre ruh sağlığı bozuklukları, melatonin hormonu eksikliği, yanlış ilaç kullanımı, tıbbi durumlar, stres, huzursuz bacak sendromu, kötü uyku alışkanlıkları, kötü alışkanlıklar, uyku öncesi yemek yenmesi, teknolojik bağımlılıklar, yoğun iş, okul ve sosyal hayat uykusuzluğa neden olur. Uykusuzluğun uzun dönem kümülatif etkileri ise mental problemler, kardiyovasküler hastalıklar, diyabet, obezite ve depresyon gibi pek çok olumsuz sağlık sonucu ile ilişkilidir. Uykusuzluk problemi her insanda farklı şekilde belirtiler oluşturabilir. Kişinin yaşamı, uyku sorunlarıyla birlikte zaman içinde değişebilir. Uykusuzluk çeken insanlar, iyi uyuyan insanlara göre daha düşük bir yaşam kalitesine sahiptir. Düzenli uyku gün içerisinde kişinin daha enerjik olmasına yardımcı olur, aynı zamanda bağışıklık fonksiyonlarını artırır, ruhsal sağlığı destekler ve hafızayı geliştirir. Uykusuzluk eğer tıbbi veya psikiyatrik bozuklukla beraber ise tedavide ayrıca dikkatle eğilmesi gereken ek tanımlı bir bozukluk olarak değerlendirilmesi gerekir. Uykusuzluğu gidermek için öncelikle kişinin teşhis alması ve doktor tarafından buna uygun bir tedavi planı çizilmesi gerekir. Bu tedavi planında kişi için yaşam tarzı değişiklikleri de bulunur. Bunun yanında uyku zamanlamaları ve alışkanlıklar ile ilgili de düzenlemeler gerekebilir. Uykusuzluğun fizyopatolojisinde bedensel ve bilişsel aşırı uyarılmışlık uyku yakınmalarının süregelenleşmesinde merkezi bir rol oynar. Uykusuzluk kavramı, uykusuzluğun belirtileri, nedenleri, sonuçları, komplikasyonları, teşhisi, tedavisi ve düzenli uykunun önemi gibi bazı konular bu çalışmanın temelini oluşturmaktadır.

Anahtar kelimeler: Uykusuzluk, tedavi, performans

8. SINIF T.C. İNKILÂP TARİHİ VE ATATÜRKÇÜLÜK DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMINDA YER ALAN COĞRAFİ UNSURLARIN MEKÂNSAL DÜŞÜNME BECERİSİNE KATKISI

Ahmet Tevfik DOĞAN

*Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitü
Sosyal Bilgiler Eğitimi, atdsule@gmail.com*

Osman YILMAZ

*Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitü
Sosyal Bilgiler Eğitimi, oyilmaz@gmail.com*

Özet

Tarih bilimi, geçmişte yaşamış toplumların yaşayışlarını, siyasi, kültürel hayat ve uygarlığa ilişkin gelişmelerini, yer ve zaman bağlamında ele alıp sebep ve sonuç ilişkisi kurarak, belgelere dayandırarak inceleyen sosyal bilim dalıdır. Tarihin öncelikli konusu insan topluluğudur. Tarih, toplumların kurdukları devletler ve bu devletlerin faaliyetleri ile ilgilenir. Toplumların kurmuş oldukları devletler belirli bir zaman dilimi içinde ele alınır. Tarih, geçmişte yaşanmış olayları konu alır. Tarihi olaylar belirli bir zaman diliminde, belirli bir mekânda gerçekleşir. Mekân, olaylara ve devletlere isim dahi olabilmektedir. Bu bakımdan zaman, mekân ve toplum tarih biliminin ayrılmaz birer parçasını oluşturur. Mekân toplumsal faaliyetlerin gerçekleşme sahasıdır. Toplumsal ilişkiler mekâna bağlı olarak gelişir. Toplumsal kimliklerin şekillenmesinde mekân özelliklerinin büyük payı vardır. Mekân, özellikleri ile toplumu tamamlayan bir bileşendir. Mekân ve insanlar arası ilişkiler aynı zamanda coğrafya biliminin de ilgi alanını oluşturmaktadır. Coğrafya bilimi, yeryüzünü siyasi, ekonomik, beşeri ve fiziki açılardan ele alıp inceleyen bilim dalıdır. Mekânın doğal, beşeri ve ekonomik durumu, coğrafya bilimi sayesinde ele alınabilmektedir. İnsanlar, iklimden bağımsız olarak mekânda yer alamamaktadır. Bu bakımdan coğrafi unsurlar tarihsel gelişmeleri doğrudan etkilemişlerdir. 19. ve 20. yüzyıllar sömürü ve savaş dönemleridir. Bu dönemlerde devletlerin bir birlerine hâkimiyet kurma çabalarına coğrafi unsurlar yön vermiştir. Tarihsel olay ve olguların, coğrafi unsurlarla ilişkisi bağlamında ele alınması tarihi olayların akışını anlamlandırmayı kolaylaştırmaktadır. Tarih bilimi ve coğrafya bilimi, içi içe değerlendirilmesi gereken iki bilim dalıdır. Devletler ve uygarlıklar süregeldiği zaman boyunca coğrafi unsurların etkisinde gelişmişler, kimi zaman da coğrafi unsurları etkilemeye çalışmışlardır. Bu açıdan tarihi olay ve olgular coğrafi unsurlarla ele alınarak anlamlandırılmakta, bu süreç tarihi değerlendirmeyi kolaylaştırmaktadır. Tarih yeni nesillere aktarılırken dikkat edilen temel nokta kalıcılık olmaktadır. Tarih ilişkili olduğu bilim dalları ile öğretildiğinde mantıklı hale gelmekte ve kalıcılık artmaktadır. Tarihin ilişkili olduğu bilim dallarından coğrafya, diğerlerine göre ön plana çıkmaktadır. Coğrafya anlaşılabilir olduğu oranda tarih de anlaşılabilir hale gelmektedir. Tarihi olayların gerçekleştiği mekânlar, coğrafi unsurların uzun müdahalesi sonunda oluşmaktadır. Bu unsurların bilinmesi tarih öğretimini kolaylaştırmaktadır. Mekân unsuru hem tarih hem de coğrafya biliminin ana unsurudur. Coğrafya disiplini açısından mekân temel çalışma alanıdır. Mekân coğrafi süreçler sonunda şekillenmekte, değişmekte ve dönüşüme uğramaktadır. Mekân ve insanın karmaşık ilişkilerini anlayıp yorumlayabilmek mekânsal düşünme becerisi ile mümkün olmaktadır. Mekânsal düşünme, mekânsal becerileri olan kişilerin mekânın ve özelliklerinin doğru anlaşılmasını sağlayan karmaşık ve disiplinlerarası bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Mekânsal düşünme sayesinde bireyler konum, pozisyon, yön, ilişki, hareket ve değişimleri görüp yorumlayabilmektedirler. Mekânsal düşünce mekânsal bilgi ve beceriye sahip bireylerin, doğal ve toplumsal olaylara ilişkin analiz yaparak sonuçlara ulaşma ve problem çözebilme becerisidir. Mekânsal düşünce mekânsal kavramlar aracılığıyla bireylerin karşılaştıkları sorunlara pratik çözüm yolları üretebildiği, diğer problem çözme becerilerini de kapsayan bir problem çözme becerisi olması dolayısıyla bireylere öncelikle kazandırılması gereken bir beceri olmaktadır. T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersi imparatorluktan milli devlete,

10.Hitit Öğrenci Kongresi (16-19 Mayıs 2024)

monarşiden cumhuriyete, teokratik hukuk sisteminden laik sisteme ve kulluktan vatandaşlığa geçiş sürecini ele alan; vatanını kaybetmekle karşı karşıya kalan ve topyekûn bir bağımsızlık savaşıyla geleceğini kurtaran milletin varoluşunu konu almaktadır. Barındırdığı içerik dolayısıyla geniş bir süreci ele alması, özellikle değişim ve süreklilik boyutunda mekânsal düşüncenin bu ders için ne kadar önemli olduğunu ortaya koymaktadır. Verilen varoluş mücadelesinin coğrafi mekânlarda ve coğrafi mekânlar için verilmesi coğrafi unsurların önemini ortaya koymaktadır. Coğrafi unsurlar mekânsal düşünce becerisi oluşturmada ve mekânsal kavramların anlamlandırılmasında temel yapı taşları olmaktadır. Dolayısıyla coğrafi unsurlar mekânsal düşünceyi olumlu etkileyen faktörler olarak karşımıza çıkmaktadır.

Anahtar kelimeler: Tarih, Coğrafya, Mekân, Coğrafi Unsur, Mekânsal Düşünce

**MU'TEZİLE'NİN EMRİ Bİ'L-MA'RŪF NEHYİ ANİ'L-MŪNKER
İLKESİNİN GÜNÜMÜZ TOPLUMUNDA UYGULANMA İMKÂNI****Abdullah KABLAN***Hitit Üniversitesi**Lisansüstü Eğitim Enstitüsü**Temel İslami Bilimler Anabilim Dalı**Kelam Bilim Dalı, 230459002@ogrenci.hitit.edu.tr***Özet**

İslam'ın ana kaynağı olan Kur'an-ı Kerim'de insan yeryüzünde halife olarak nitelendirilmiş, bu vasıflandırma ile fitratı gereği insan; ilk önce kendisi ile başlayan ahlaklı, adil, akli melekelerini işletebilen, temyiz gücüne sahip birey ve bu bireylerden de meydana gelecek medeni toplum hedefi belirlemiş, bu toplumları ise salihler olarak müjdelemiştir. Kur'an-ı Kerim halife olarak nitelendirdiği insanı, teklif edilen bir varlık olarak kılmış, teklif olunan insan ve ona verilen ilahi mesajlar herhangi bir zümreye değil teklif gereği herkesin özelinde, nitekim genele hitap olarak değerlendirildiğinde ise verilen mesajların evrenselliği ön plana çıkmıştır. Günümüzde ise farklı coğrafyalar ve değişik yönetim biçimi olan ülkelerde sosyal hayatını devam ettiren insanlar geçmişte edindiği hukuk ve toplumsal düzene dair tecrübelerini, uluslararası kurumlar ve organizasyonlarda çoğulcu bir bakış açısı ile kodifikasyona tabi tutarak yasalaştırma sürecine girmiş ve genel evrensel ilkeler olarak benimsemiştir. İslam'dan önce Arap Yarımadası'nda ve o günün konjonktürel dünyasında birer dogma haline gelmiş gelenekler ile insanlar iletişim sağlamakta idi ve sonrasında ilk vahiy ile birlikte oluşum sürecine başlayan İslâm dini, yapılan fetihlerle İslam öncesi cahiliye topluluğuna benzer topluluklarla karşılaşmış, İslam topluluğu da kendi itikadi sistemini koruma adına düşünce hareketleri başlamış, bu hareketlilik ise mutezile mezhebinin doğmasına zemin hazırlamıştır. Süreç içerisinde hızla sistemleşmeye başlayan Mu'tezile, görüşlerini "usûl-i hamse" dedikleri beş esasta toplamış. İlkelerden biri olan Emir bi'l-Ma'rûf Nehiy ani'l-Münker'in "iyiliği emretme ve kötülüğü yasaklama" anlamı taşıyan bu Kur'ani mesajın yorumu, uygulama şekli ve metodu ile diğer düşünce sistemlerinden farklılık göstermiş, söz konusu ilke ile konunun sadece itikadi yönü değil, siyasi ve toplumsal yönü de vurgulanmıştır. Emir bi'l-Ma'rûf Nehiy ani'l-Münker'in anlaşılması farklı mezheplerce de (Hâricî, Eş'arî ve Mâtürîdî) ele alınmış ilkeye bakış açıları süreç içerisinde göreceli tanımlamalar ve bu tanımlamalarla kimi zaman anarşi ve zulme sebep olmuş, kimi zaman ise politik bir malzeme olarak kullanılmıştır. Çalışmamızın amacı Mu'tezilenin ilkelerinden biri olan Emir bi'l-Ma'rûf Nehiy ani'l-Münker prensibi meselesinin sistemleştirilmiş hali olan; açıklık, uygulamada maddi imkan, uygulanabilirliğini ortaya koyabilecek kurumsal irade, mal ve can güvenliği, daha büyük bir zarara sebebiyet vermemek gibi, bütünleştirici, adil, kısmen çoğulcu bir bakış açısı bulunan itikadi bir sistemin, günümüz Bireysel Hak ve Özgürlüklerin evrensel ilkeleri ile benzerliği ve uygulanabilirliği yönünden karşılaştırılması yapılmış. İtikadi bir mesele ile evrensel ilkelerin olgu olarak karşılaştırılması ve uygulanabilme imkânı klasik ve güncel kaynaklar olan kitap, makale ve tezlere ulaşılmış ve bu kaynaklardan elde edilen bilgiler, objektiflik prensibi ile sosyal bilimlerin deskriptif (vasıflandırıcı) metoduyla yazılıp değerlendirilmiştir. Emir bi'l-Ma'rûf Nehiy ani'l-Münker ilkesi ile ilgili olarak çeşitli çalışmalar yapılmış ancak; günümüz yasal düzenlemeler ve Temel Hak ve Özgürlüklerin bu ilkeyle karşılaştırıldığı herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu açıdan çalışmanın literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kelâm, Mutezile, Emir bi'l-Ma'rûf Nehiy ani'l-Münker, Temel Hak ve Özgürlükler, Uygulanabilirlik

BİR PETROL İSTASYONUNDA YAPILAN ÇALIŞMALARIN L MATRİSİ YÖNEMİYLE İNCELENMESİ

Suna GÜRGEN

Hitit Üniversitesi

*Lisansüstü Eğitim Enstitüsü,
İş Sağlığı ve Güvenliği Anabilim dalı,
sunagurgen66@gmail.com*

Dr. Öğr. Üyesi Şenol YAVUZ

Hitit Üniversitesi

*Osmancık Ömer Derindere MYO
Mülkiyet Koruma ve Güvenlik Bölümü,
İş Sağlığı ve Güvenliği Programı,
senolyavu@hitit.edu.tr*

Özet

İş sağlığı ve güvenliği çalışma hayatında çalışanların, işletmenin ve üretimin devamlılığının sağlanmasında proaktif yaklaşımların uygulanmasını sağlamak hedefindedir. İşverenler, 6331 Sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu'na göre çalışanlarına iş sağlığı ve güvenliği hizmetlerini sağlamak ile yükümlüdür. İşyerleri, yapılan işin esasına göre az tehlikeli, tehlikeli ve çok tehlikeli olmak üzere üç gruba ayrılmıştır. Petrol istasyonları çok tehlikeli grupta yer almaktadır. Bir petrol istasyonunda yakıtın taşınması, depolanması, muhafaza edilmesi ve araç sahiplerine yakıt tedariki gibi çalışmalar mevcuttur. Bu çalışmalar sırasında çalışanların, ziyaretçilerin ve çevrenin zarar görmemesi için işverenin sorumlulukları mevcuttur. Petrol istasyonları, benzin, mazot, LPG gibi yanıcı ve patlayıcı maddelerin bulunduğu yerlerdir. Akaryakıt, ısı ve hava ile temas ettiğinde yanma ve patlama gibi durumların olma ihtimali yüksektir. O bakımdan böyle işletmelerde yapılan çalışmaların daha dikkatli yapılması ve çalışanların güvenliği için daha ayrıntılı olarak çalışma ortamı gözetimi yapılmalı ve çalışanlara işe uygun eğitim verilmelidir. İşverenin sorumlulukları arasında risk değerlendirmesi yapmak veya yaptırmak vardır. Risk değerlendirmesi ekibi kurularak petrol istasyonundaki tehlike ve risklerin değerlendirilerek düzeltici faaliyetlerin yapılması gerekmektedir. Petrol istasyonlarında, çalışanların meslek hastalığına yakalanmasına neden olabilecek kimyasal ve fiziksel riskler mevcuttur. Kimyasal risklere bakıldığında; istasyon alanı araç giriş ve çıkışının yoğun olduğu alanlardır, bundan dolayı içten yanmalı motorların egzozlarından çıkan duman, renksiz, kokusu ve yüksek derecede zehirleyici karbonmonoksit içerir. Kısa vadede solunan karbonmonoksit, baş ağrısı, yorgunluk ve mide bulantısına, uzun vadede solunduğunda ise ölüme sebebiyet vermektedir. İstasyonlarda çalışanları bekleyen diğer tehlike ise benzin ve motorinin oluşturduğu buharların uzun süre solunmasıdır. Bunun sonucunda akciğer hastalıklarının yaşanma ihtimali mevcuttur. Bu çalışma, Yozgat ilinde bulunan bir petrol istasyonunda yapılan çalışmalar incelenerek kantitatif risk değerlendirme yöntemi olan L matrisi ile tehlike ve riskler tespit edilmeye çalışılmıştır. Risklerin değerlendirilmesi ile risk skoru hesaplanarak, risklerin düzeyi ve yapılması gereken önlemler belirtilerek işverene tebliğ edilmiştir.

Anahtar kelimeler: İş sağlığı ve güvenliği, Petrol istasyonu, Matris Yöntemi, Proaktif yaklaşım

GIDA SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİ VE GÜVENLİĞİ

Gamze GÖNÜL

Hitit Üniversitesi

Alaca Avni Çelik Meslek Yüksekokulu

Gıda İşleme Bölümü, gamzagonul125@gmail.com

Eda İLHAN-DİNÇER

Hitit Üniversitesi

Alaca Avni Çelik Meslek Yüksekokulu

Gıda İşleme Bölümü, edailhan@hitit.edu.tr

Özet

Sürdürülebilir gıda sistemleri; insanların sağlıklı gıdaya erişmesini sağlayarak ve gıdaları çevreye çevresel, sektörel, toplumsal olarak üç başlık halinde sürdürülebilir etkilere sahip sistemler olarak karşımıza çıkmaktadır.

Sürdürülebilir gıda sistemi; dağıtımın geliştirilmesini, beslenme alışkanlıklarının oluşturulmasını ve gıda atıklarının azaltılmasını hedefleyen sürdürülebilir bir sistem olmayı hedeflemektedir. Sürdürülebilir gıdalarda kullanılan hammadde kaynakları ve besinlerin içinde fazlaca bulunan hammaddeleri konu ederek bunların gelişimlerini ve dönüşümlerini içermektedir.

İnsan nüfusunun artması aynı zamanda işlenmiş gıdaların üretim ve tüketiminin artmasına neden olmuştur. Bu bağlamda gıda endüstrisi durmadan ve sürekli olarak gelişmektedir. Gıda endüstrisi, fosil yakıtlardan yararlandığı için karbon ayak izinde azımsanamayacak derecede artışlar meydana getirmektedir. Küresel olarak toplumumuz, gelecek kuşaklar için çevreyi ve doğal kaynakları korumayı amaçlarken, toplumun artan nüfusunu beslemek ve sağlıklı bir yaşam standardı sağlamayı da hedeflemektedir. Bu açıdan büyük bir engebe ile karşı karşıya kalmaktadır. Tarım endüstrisinde de ortaya çıkan sera gazı, çevreye geri dönüşü olmayan zararlar vermektedir. Sürdürülebilir gıda üretimi ve çevre yönetimi bu engeleri aşmak için oldukça önem arz etmektedir. Doğru ve sürdürülebilir gıda sistemi, ekosistemi de gözetmektedir. Yerel ürünleri ve bunları üreten üreticileri desteklemek, besleyici ve sağlıklı gıdayı toplumdaki herkesin kolaylıkla erişebileceği noktada tutmak ve dağıtım şartlarını geliştirmek gibi ilkeleri benimsemesi sürdürülebilir gıda sisteminin amaçlarındandır. Sürdürülebilir gıda sistemi gelecek kuşakların gıdasını korumayı ve gıda güvenliğini sağlamayı hedeflemektedir. Gıda güvenliğini ilke edinen ve sağlıklı beslenmenin sürekliliğine odaklanan gıda sistemi, toplumsal ve çevresel etkenleri gıda üzerindeki etkilerinin en aza indirilmesi konusunda etkinlik göstermektedir. Gıda güvenliği önceleri bilinen fakat 20. yüzyıl itibarı ile daha anlamlı hale gelmiş bir kavramdır. Gıda güvenliği gıdaları doğru işleyerek, muhafaza ederek ve gıda güvenliğine uygun şekilde tüketiciye ulaştırarak sağlanmaktadır. Sürdürülebilir gıda sistemi, gelecek kuşaklar için; sektörel, toplumsal, çevresel temellerden taviz vermeyecek biçimde gıda güvenliğini ve beslenmeyi sağlamaktadır. Bu çalışmada gıda sistemlerinde sürdürülebilirlik konusunda yapılan çalışmalar hakkında bilgi verilmiştir.

Anahtar kelimeler: Sürdürülebilirlik, Gıdalarda sürdürülebilirlik, Gıda güvenliği

TÜRK HALK ANLATILARI VE İNANIŞLARINDA CUMA GÜNÜ

Kübra Nur GEZER

Selçuk Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, kubranurg2305@gmail.com

Özet

Türk halk inanışlarında İslamiyet ve Şamanizm izlerinin bir arada bulunduğu aşikârdır. İnsanlığın asırlar ötesine dayanan bilgi ve tecrübelerinin günümüze yansması olan bu inanışlar; uğursuzluklardan kaçınma, tehlikelere karşı korunma, bereket vb. amaçlarla yapılan uygulamalar sonucu ortaya çıkmış olmalıdır. Bu uygulamalar esnasında özellikle belirli mekân ve zamanların seçilmesi dikkate değer bir durumdur. Mekân seçiminde mağara gibi yüksek bir yer veya cami, türbe gibi dinî atmosferi olan yerlerin tercih edilmesi inanç veya kültlerin (atalar kültürü vb.) bir yansımasıyken, gün olarak cumanın seçilmesi ise İslam dininin emirleriyle alakalıdır. Her dinin bazı yasaklar getirip ibadetle geçirilmesini emrettiği özel bir gün vardır. Bu özel gün o dine ait kutsal kitapta yer alır. Hristiyanlar için pazar, Yahudiler için cumartesi İslam dininde ise cuma günü kutsaldır. Öyle ki halk arasında ay ve gün isimlerinin farklı kullanımları görülse de cuma gününün kutsiyetinden dolayı değiştirilmediği, başka bir isimle anılmadığı görülür. Cuma günü ava çıkma, ekmek pişirme, tırnak kesme ve genel olarak temizlik yapmanın kimi bölgelerde uğursuzluk veya felaket getireceği düşüncesinden dolayı bu işler yerine cuma günün ibadetle geçirilmesi gerektiğine inanılırken, kimi bölgelerde ise cuma gününe atfedilen değerden dolayı o gün gündelik işlerin yapılmasının uğur ve bereket getireceğine inanılmaktadır. Cuma günü gündelik işlerin yapılmasının uğursuzluk ve bereketsizlik getireceğine inanılmasının temelinde ataların koruma ve tedbir alma düşüncesinin yattığı da iddia edilebilir. Anadolu’da uygulanacak tedavilerde, alınacak önemli kararlarda ve geçiş dönemlerinde de cuma gününün ön plana çıkması söz konusudur. Hastaların iyileşmesi için başvurulacak olan tedavinin tayin edilip ocağın seçilmesi, yörüklerin göç etmesi, düğüne davetin yapılması veya düğünün başlanması özellikle cuma namazı sonrasına denk getirilmesi bunun örnekleridir. Cuma günü sadece halkın günlük hayattaki uygulamalarında dikkat ettiği bir gün olarak kalmamış kutsiyeti gereği bayram olarak nitelendirilmiş ve o gün doğan kız çocuklarına Cumanur; erkek çocuklarına ise Cuma, Cumali gibi isimler verilmiştir. Cuma günü ait olduğu halkın ortak malı olan destan, halk hikâyesi, efsane ve fıkra gibi anlatı türlerinde de kutsiyeti ve değeri açısından hesap günü, âşıkların buluşma günü, ibadet etmek için tayyimekân yapılan bir gün olarak kendine yer bulmuştur. Cuma gününün halk inanışları ve halk anlatılarındaki yansımalarını değerlendirme amacı taşıyan bu bildiriyle, İslamiyet’in kutsallık atfettiği bir zaman diliminin halk kültürünün zenginliğine sağladığı katkı ortaya konulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Halk inanışları, halk anlatıları, kutsal günler, cuma günü

Giriş

İnsanlar özellikle bazı isteklerine yönelik eylemlerini haftanın belirli günlerinde gerçekleştirir. Bu belirli günlerde gerçekleştirecekleri eylemler, inandıkları dinde emredilen veya atalarının tecrübelerinden süregelen, yapılmaması durumunda kişinin kendisini rahatsız edeceğine veya uğursuzluk getireceğine inandığı uygulamalardır. Bu emirlere veya inanışlara geçmeden önce, gün kavramı üzerine bilgi vermek uygun olacaktır. İslamiyet’in kabulünde önce Türklerde gün isimlerinin olmadığı Kaşgarlı Mahmut’un Dîvânu Lugâti’t-Türk adlı eserinde ifade edilmektedir. Kaşgarlı Mahmut, on iki yıldan birisi olan barsı açıklarken Türklerde günlerin isimlerinin olmadığını, gün isimlerinin “hafta” kavramıyla birlikte İslamiyet’in kabul edilmesiyle kullanılmaya başlandığını ve Arapça adlandırıldıklarını belirtir. (Ercilasun ve Akkoyunlu, 2018, s.150). Türklere Arapçadan geçen gün isimleri bilindiği üzere pazartesi, salı, çarşamba, perşembe, cuma, cumartesi ve pazardır. Bu çalışmada “toplanmak, bir araya gelmek” (Karaman, 1993) anlamında kullanılan cumanın dindeki emir ve yasaklar ile halk anlatı ve inanışlarındaki yeri üzerine değerlendirmeler yapılacaktır.

İslam İnanışında Cuma Günü

Her dinin kutsal bir günü vardır. Yahudilikte cumartesi, Hristiyanlıkta pazar, İslamiyet'te ise cuma günü kutsaldır. İslam dininin temel kitabı Kur'an-ı Kerim'de "Cum'a" adıyla başlı başına bir sure bulunması bu günün ne kadar önemli olduğunu göstermektedir. "Ey iman edenler! Cuma günü namaz için çağrı yapıldığı zaman, hemen Allah'ın zikrine koşun ve alışverişi bırakın. Eğer bilerseniz bu, sizin için daha hayırlıdır." (Cum'a, 62/9). Bu ibadetin, anlamı itibarıyla de anlaşılacağı üzere toplu yapılması makbuldür. Kur'an-ı Kerim'de Hz. Adem'in yaratıldığı günle ilgili herhangi bir bilgi yer almaz da Tevrat'ta Hz. Adem'in cuma günü yaratıldığı ifade edilir (Bolay, 1988). İslam dininde bayram günü olarak da kabul edilen cuma günü, günümüzde cuma namazı öncesi ve sonrasında yüz yüze sözlü olarak veya sosyal medya aracılığıyla kutlanmaktadır. Sosyal medyadaki kutlamalarda genellikle güvercin, kuş, cami ve gül resmi olan, özlü sözlerin de üzerinde yer aldığı bir görseli kişiler eş ve dostlarına göndererek cuma gününü kutlamaktadır. Müslümanların yoğun olarak yaşadığı ülkelerde cuma namazı vakti geldiğinde esnafın dükkanlarını kapattıkları, alışverişin mümkün olduğunca yapılmadığı görülür.

Halk Anlatılarında Cuma Günü

Destandan halk hikâyelerine geçişin ilk örneği olan ve İslami unsurları da içerisinde barındıran Dede Korkut Hikâyelerinde, cuma gününe verilen önem mukaddime bölümünde görülür. "Şağış gününde ayna görklü. Ayna günü okuyanda kutbe görklü. Kulak urup dinleyende ümmet görklü" (Ergin, 2021, s.75) Muharrem Ergin'in sadeleştirdiği kitabında ise şu şekilde aktarılır: "Hesap gününde cuma güzel. Cuma günü okuyunca hutbe güzel. Kulak verip dinleyince hutbe güzel." (Ergin, 2017, s.15).

Cuma namazı, cuma günü ve ilgili inanışlar efsanelerde de kendine yer bulmuştur. Konya'dan derlenen Bakkalzade Hoca Mehmet efsanesinde: "Bir cuma günü Çelebi Efendi arabası ile Mehmet Efendi'nin evinin önünden geçerken onu görür. Selâm verdikten sonra Kapu Camii'ne Cuma namazı için gitmekte olduklarını, arzu ederse kendisini de arabaya alacaklarını söyler. Mehmet Efendi teşekkür ettikten sonra uygun bir dille onlarla gelemeyeceğini beyan eder. Bunun üzerine Çelebi Efendi namaz vaktinin yakın olduğunu, biraz daha gecikirse camiye geç kalacağını söyleyerek yoluna devam eder." (Sakaoğlu, 1976, s.120). Ağrı'dan derlenen Büyük Ağrı, Küçük Ağrı ve Murat Suyu efsanesinde ise kutsal kabul edilen perşembeyi cumaya bağlayan geceye -halkın ifadesiyle cuma gecesine- rastlanır: "Halkın İfadesine göre bugün, cuma geceleri Büyük Ağrı'dan ince bir ışık yakılır. O gece dağdan intiler gelir. Beyazıt halkı, köylüler bilir ki Murat acıkmıştır." (Sakaoğlu, 1976, s.60-63). Ayrıca tayyizaman ve tayyimekân motifli bazı efsanelerde velilerin bayram namazı, cuma namazı gibi vakitlerde namazı kılmak/kıldırma için Mekke ve Medine gibi İslam dini açısından önemli şehirlere gidip geldikleri anlatılır (Demirtaş, 2022, s.101).

Halk hikâyelerinde ise cuma günü yine ibadet ve temizlenmeyle birlikte anılırken aynı zamanda âşık ile maşukun da kavuşma günüdür. Saraç İbrahim ile Perişan Sultan hikâyesinde padişahın kızı her cuma hamama gider, Köroğlu her cuma namazını kıldıktan sonra tavlaları kontrol eder (Yılmaz, 2011, s.260, 341). ve Süleyman ile Belkıs, Yusuf ile Zeliha cuma günü evlenir (Daşdemir, 2012, s.119). Abdullah Bey ile Cihan Hanım hikâyesinde Ziyet Han'ın çocuğu olmaz ve cuma günü onun için dua edilir. "Efendim, olmaz mı bir cuma günü toplanalım, bir yemek ziyafeti de verirsin, hepimiz Hakk-u Teâlâ'ya dua edelim. Allahu Teâlâ inşallah sana bir evlat verir." (Yılmaz, 2011, s.45).

Türk fıkralarına da Cuma gününün yansımalarını görmek mümkündür:

"Nasreddin Hocanın eşeği tembel mi tembeldi. Hoca ondan çok şikâyetçiymiş. Bir gün Hoca, eşeğine binmiş gidiyormuş. Yolda bir dostuyla karşılaşmış. Nasreddin Hocanın eşeği tembel mi tembeldi. Hoca ondan çok şikâyetçiymiş.

Bir gün Hoca, eşeğine binmiş gidiyormuş. Yolda bir dostuyla karşılaşmış. Dostu sormuş:

– Hayrola Hoca'm, nereye gidiyorsun böyle?

Nasreddin Hoca:

– Cuma namazına gidiyorum, cevabını vermiş.

– Nasıl olur, bugün günlerden salı, demiş adam.

Nasreddin Hoca altındaki eşeği göstermiş:

– Böyle bir eşeğin olursa, ancak salı günü yola çıktığında, cuma namazına yetişebilirsin, demiş.

(Kabacalı, 2000; Bayraktar, 2010, s.261)

Halk İnanış ve Uygulamalarında Cuma Günü

Anadolu'da uzun süre yağmur yağmadığı zaman kuraklığa karşı birtakım uygulamalar yapılmaktadır. Bu uygulamalardan biri de cuma namazından sonra toplu olarak dağda veya yüksek bir yerde yağmur duası

yapılmasıdır (Kobya, 2014, s.80). Duanın yüksek bir yerde yapılmasındaki amaç Allah'a yakın olma düşüncesidir. Bu düşüncenin kaynağı eski Türklerin Tanrı'nın gökte yaşadığına inanması ve bundan dolayı yerden bir hayli yüksekte olan dağı kutsallaştırmalarından kaynaklanmaktadır (Turan ve Ozan, 2017). Dağ Tanrıya ulaşmak için basamak gibi görülür, burada atalarının ruhunun da toplandığı düşünülür (Kaya, 2015, s.118).

Çocuğu olmayan, kısmetinin açılmasını bekleyen bekarlar, iş sahibi olmayı veya sınavlarda başarı elde etmeyi isteyen gençler tarafından genellikle cuma günü türbe ziyareti yapılarak dua edilmektedir. Tunceli'de "kırkların başı" olarak da bilinen Ağu Baba kerametleriyle ünlüdür. Sonbahar aylarında özellikle cuma gecesi, türbesi akıl hastalarının yakınları veya kısmetinin açılmasını isteyen bekar gençler tarafından ziyaret edilir (Kalafat ve Turan, 2013, s.55). Mekân olarak türbeye gidilmesindeki amaç türbede yatan zatın şefaatinin alma, aracı olmasını sağlama düşüncesidir. Bu düşünce de atalar kültürüyle ilgilidir. Konya'nın Derebucak ilçesinde ayakta durmakta zorluk çeken kişinin iyileşmesi ve musallat olduğuna inanılan kötü ruhun uzaklaştırılması için gitmesi gereken ocak iğneler yardımıyla seçilir. Her iğne bir ocağı temsil etmektedir ve bu uygulama cuma gecesi yapılmaktadır (Direkçi, vd. 2023, s.37). Verilen üç uygulamada da yer, mekân ve uygulanış şekli Şamanizm inancından gelse de gün olarak cuma gününün seçilmesi İslamiyet'le alakalıdır. Konar göçer bir yaşam tarzına sahip Türklerin mevsimlik göçlerinde de cuma günü önemli zaman dilimlerinden biridir. "Yörükler yaylaya genellikle mayıs ayı içerisinde göçmeye başlar. Oba reisleri ve erkekleri göç başlamadan bir müddet önce toparlanarak göç gününü kararlaştırırlar. Bunun Hidrellez'den önce olmasına özen gösterilir. Göç, salı ve cuma günleri yapılmaz" (Artun, 2011, s.291).

Geçiş dönemleriyle ilgili inanışlarda da cuma günü yapılan uygulamalar bulunmaktadır. Cuma günü doğan çocuk için "mübarek gün doğdu" diye sevinilir ve çocuk kız olursa Cumanur; erkek olursa Cuma, Cumali gibi isimler konur. Çocuğun adı tercihen cuma günü kulağına ezan okunarak söylenir. Bu çocuk genellikle iki yaşına geldiğinde yürümeye başlamamışsa cuma günü iki ayağı ip veya kurdeleyle bağlanır ve cemaat arasından namazını bitiren ilk kişiye bağ kestirilir (Örnek, 2022, s.229). Böylece çocuğun yürütmesine engel olduğu düşünülen bağ kopmuş olur ve çocuğun yürümeye başlayacağına inanılır. "Konuşmayan çocuğun üç cuma selasında babasının eski ayakkabısıyla ağzına vurulur" (Artun, 2011, s.159). Pek çok ilçe ve köyde anne babalar evlenecek yaşa gelen çocuğunun düğün tarihini "okuntu, okuma" adıyla bilinen gelenekle, davul zurna çaldırarak cuma günü yapar. Yine bazı yerlerde cuma namazından sonra camiden düğün tarihi duyurulduğu bilinmektedir. İlçe ve köylerde düğünler cuma günü başlar. Örneğin Konya'nın Kulu ilçesinde cuma namazından sonra düğün evinin çatısına bayrak asılır. Bu bayrağın asıldığı direğin ucuna soğan veya elma konulur. Bayrağın asılmasıyla birlikte düğünün de başladığı duyurulmuş olur. (K.K.1)

Diğer İnanışlar:

- Konya'da cuma günü ezan zamanı ev süpürülmez.
- Cuma günü saç ve tırnak kesilmez.
- "Üç cuma arka arkaya küçük çocuk yıkanır o çocuk ölür." (Artun, 2011, s.233).
- Cuma günü yıkanan kişinin ömrünün az olacağına inanılır. (Oral, 2019, s.8)
- Aksaray'da ağır iş yapılmaz ve ekmek pişirilmez. Eğer ekmek pişirilirse atın kafası kadar hamur eksileceğine inanılır (Avşar, 2019, s.55)
- Çorum'da cuma günü meleklerin yeryüzüne indiğine inanılır ve meleklerin kanatlarına zarar vermemek için ev süpürülmez. (Yıldız, 2019, s.74)
- Niğde köylerinde cuma günü ağır kokan yemekler yenmez. Çünkü cuma gecesi ölen kişinin evini ziyaret edeceğine inanılır.
- Antalya'nın Korkuteli ilçesinde Cuma günü ava çıkan kişinin başına bir felaket geleceğine inanılır (Gönenç, 2011, s.33)
- Arife ve cuma günü çamaşır yıkanmaz. Yıkayanın kazanı tekmelenip devrilirse sevap olur. (Yüzbaşıoğlu, 2001, s.120)
- Kastamonu'da cuma günü dikiş dikenin kısmetinin bağlanacağına inanılır (Boratav, 2013).

- Kastamonu'nun Tosya ilçesinde Cuma ve Perşembe günleri ölen kişinin mezarı ziyaret edilirse, ölen kişinin ruhunun ziyarete gelenleri gördüğüne inanılır. Cuma ve Pazar sabahı yakılan mumun kokusuna ölen kişinin ruhunun geleceğine inanılır. (Karabüber, 2017, s.122)
- Uygur Türklerinde Muharrem ayının ilk günü cuma gününe denk gelmesi durumunda kar ve yağmurun az yağacağına, gençler arasında ölümün çok olacağına inanılır. Cuma günü deprem olursa çocukların hastalanacağına inanılır.
- “Cuma günü yaş ağaç kesilmez.” (Aydınoglu, 2005, s.105). Bunun muhtemel sebebi İslam'da ve Eski Türklerde ağaca çok önem verilmesidir. İslam'da zeytin, incir gibi ağaçlar; eski Türklerdeyse kayın, çam, kavak gibi ağaçlar değerlidir. Eski Türklere göre ağaçlar Tanrı'yı simgeler. (Turan ve Ozan, 2017). Ağacın yer ve gök arasında bağlantı sağladığına inanılır. Tatar Şamanları tarafından ağacın dallarına basarak göğe erişilebildiğine de inanılır (Kaya, 2015, s.119). Tüm bu ağaçla ilgili inanmalar insanların tabiatı korumasını da sağlamaktadır.

Yer verilen inanışlar incelendiğinde tırnak ve saçın kesilmemesi, ibadet edilecek ortamda kalıntı bırakmama düşüncesiyle yani temizlikle alakalıdır. Ava çıkılmaması, dikiş dikilmemesi, ağaç ve tırnak kesilmemesinin ise kanama, yaralanma gibi olayların önüne geçmek için önlem niteliğinde olduğu düşünülebilir. Ağaç ve avla ilgili olan inanışlarda ataların aslında tabiatı da koruduğu görülür. Genel olarak ataların tecrübelerinin günümüze yansımaları olan bu inanışların koruyucu ve tedbir amaçlı olduğu görülür. Cuma günüyle ilgili olarak üzerinde durulması gereken bir başka husus ise diğer gün ve ay isimlerinin halk kullanımında değişikliğe uğrarken cuma gününün bunun dışında kalmasıdır. Örneğin ocak ayı yerine zemheri, şubat yerine küçük ay, kimi yerlerde de pazar günü yerine “gireği” kullanılabilmektedir. Ancak Anadolu'da cuma günü kutsiyeti gereği farklı adlandırmalarla kullanılmaz, kullanan kişiler de hoş karşılanmaz (Boratav, 2013).

Sonuç

Müslümanlar için cuma günü kutsaldır ve bayram günü olarak görülmektedir. Uğursuzluk ve bereketsizlik sebebi sayılan eylemlerin nedeni cuma gününün herhangi bir işle değil de ibadetle geçirilmesinin daha uygun olacağı Kur'an'da ve çeşitli hadislerde yer almasındandır. İnsanların özellikle o gün saç ve tırnak kesmemesi ise namaz kılınacak ortamın temiz olması, necaset gibi kalıntıların bulunmaması gerektiğindedir. Düğün günü tercihi ve birtakım dileklerin gerçekleşmesi için yapılan ritüellerde özellikle cuma gününün tercih edilmesi yine o günün kutsiyetiyle alakalı olup cuma günü gerçekleştirilen eylemlerin bereket getireceğine ve güzel sonuçlanacağına inanılmasından kaynaklanmaktadır. Verilen bazı örneklerden de anlaşılacağı üzere bu uygulamaların nedeni Cuma gününün İslam'daki yeriyle ilgili olup, uygulama şekillerinde ise Şamanizm inancının izleri yaşamaktadır. Halk anlatılarındaki olay akışında cuma gününe yer verilmesi, Türklerin dini inançlarına verdiği değeri göstermektedir. Bu çalışmada ele alınan inanış ve uygulamaların Anadolu'da pek çok farklı şekli bulunmaktadır. Bu değişkenlik de Anadolu'daki kültürel zenginliğin bir göstergesidir.

Kaynakça

- Artun, E. (2011). *Türk Halkbilimi* (7.Baskı), Adana: Karahan Kitabevi
- Avşar, M, D. (2019). *Aksaray İli ve Çevresindeki Halk İnanışları ve Uygulamaları* (Yüksek Lisans Tezi), Erciyes Üniversitesi, Kayseri.
- Aydınoglu, B. (2005). *Tire Merkezinde Halk İnanışları* (Yüksek Lisans Tezi). Celal Bayar Üniversitesi, Manisa.
- Bayraktar, Z. (2010). *Mizah Teorileri ve Mizah Teorilerine Göre Nasreddin Hoca Fıkralarının Tahlili* (Doktora Tezi), Ege Üniversitesi, İzmir.
- Boratav, P, N., (2013). *100 Soruda Türk Folkloru* (1. Baskı). Ankara: Bilgesu Yayıncılık.
- Daşdemir, Ö. (2012). *Halk Hikâyesi Olarak Yusuf İle Züleyha* (1. Baskı). Erzurum: Fenomen Yayınları.
- Demirtaş, S. (2022). *Türk Efsanelerinde Tayyimekân ve Tayyizaman Olgusu* (1. Baskı). Konya: Palet Yayınları.
- Direkçi, B., Gülmez, M., Kayasandık, E. (2023). Konya-Derebucak'ta Bir Sağaltma Uygulaması: Bulamaç Atma. *Millî Folklor*, 18(139), 30-42.
- Ercilasun, A.B., Akkoyunlu, Z. (2018). *Divanu Lugati't Türk* (3.Baskı). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Ergin. M. (2021). *Dede Korkut Kitabı I-II* (3. Baskı). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Erin. M. (2017). *Dede Korkut Kitabı* (57. Baskı). İstanbul: Boğaziçi Yayıncılık.
- Gönenç, A. (2011). *Antalya İli Korkuteli İlçesinde Halk İnanışları ve Halk Hekimliği* (yüksek lisans tezi). Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Hayreddin Karaman, "CUMA", TDV İslâm Ansiklopedisi, <https://islamansiklopedisi.org.tr/cuma> (13.01.2024).
- Kalafat, Y., Turan, A. (2013). *Anadolu Kültür Coğrafyasında Manevi Mimarlar ve Halk İnanmaları* (1.Baskı). Ankara: Berikan Yayınevi
- Karabüber, T. (2017). *Tosya Halk İnanışları* (yüksek lisans tezi). Çankırı Karatekin Üniversitesi, Çankırı.
- Kaya, M. (2015). *Mitolojiden Efsaneye Türk Mitolojisinin Türkiye'deki Efsanelerde İzleri* (3.Baskı). İstanbul: Bağlam Yayınevi.
- Kobyay, E. Ş. (2015). *Türkiye'de Yağmur Törenleri ve Yağmurla İlgili İnanışlar* (yayınlanmış doktora tezi). Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- Oral, E. (2019). *Türk Halk Takvimi Ve Meteorolojisi İle İlgili İnanış Ve Ritüeller* (Yüksek Lisans Tezi), Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Ankara
- Örnek, S. V., (2022). *Türk Halkbilimi* (4. Baskı). Ankara: Bilgesu Yayınevi.
- Sakaoğlu, S. (1976). *101 Anadolu Efsanesi* (1.Baskı). İstanbul: Damla Yayınevi.
- Süleyman Hayri Bolay, "Âdem", TDV İslam Ansiklopedisi, <https://islamansiklopedisi.org.tr/adempeygamber> (13.01.2024).
- Turan, F. A., Ozan, M. (2017). *Türk Mitolojisine Giriş* (3. Baskı). Ankara: Gazi Kitabevi.
- Yıldız, F. N., (2019). *Halk İnanışlarında Dinin Etkisi; Çorum İli Örneği* (yüksek lisans tezi). Hitit Üniversitesi, Çorum.
- Yılmaz, T. (2011). *Âşıklardan Halk Hikâyeleri I* (1.Baskı). Ankara: Kültür Bakanlığı.
- Yılmaz, T. (2011). *Âşıklardan Halk Hikâyeleri II* (1.Baskı). Ankara: Kültür Bakanlığı.
- Yüzbaşıoğlu, E. (2001). *Silifke Halk Kültüründen Derlemeler* (1. Baskı). Mersin: Göksu Vakfı Yayınları.

Kaynak Kişiler

KK1: Gezer, Hasan, 1957 Konya doğumlu, emekli memur, evli, ortaokul mezunu, Konya'da ikamet etmektedir. Derleme zamanı: 12.01.2024

GIDA ve NANOTEKNOLOJİ

Medine BARIN

Hitit Üniversitesi

Alaca Avni Çelik Meslek Yüksekokulu

Gıda İşleme Bölümü, barinmedine81@gmail.com

Özet

Nanosistemler; sağlık, gıda, enerji, tekstil, otomotiv teknolojileri, tarım, silah ve uzay endüstrisi gibi birçok alanda kullanılmaktadır. Bu sistemler hayatımızda önemli gelişmeler kazandırmaktadır. Bu sayede mevcut gıda kalite kontrol yöntemleri daha hızlı, basit, duyarlı ve ekonomik olmaktadır.

Elektroegirme de bu yöntemlerden biridir. Elektroegirme, yüksek yüzey alanı/hacim oranına sahip farklı boyutlarda liflerin üretimi için yenilikçi bir yöntemdir. Gıda sanayisinde gıda güvenliği sağlamayı hedefleyen nanosensörler misel, lizozom, nanoemülsiyon, biyopolimerik parçacık gibi nano parçacıklarının kullanılması da dahil olmak üzere bazı nanoteknoloji uygulamaları belirgin hale gelmiştir. Nano gıda, yetiştirme üretme işleme ve paketleme sırasında nanoteknolojik tekniklerin kullanılmamasıyla ilgilidir. En yaygın olan sistem ise akıllı paketleme sistemleridir. Akıllı paketleme sistemleri gıda ürünlerinin uygun çevre koşullarında ve kalite standartlarında muhafaza edilerek tüketicinin sofrasına taşınmasını sağlayan takip, izleme ve kontrol etme mekanizmalardır. Bu uygulamalardan bazıları şunlardır; antimikrobiyal paketleme, daha iyi gıda saklama, geliştirilmiş besin içeriği, tat değiştirme, bakteri tespiti ve yok edilmesi gibi gıda alanında gerçekleştirilen uygulamalardır. Patojen ve kominant tayini, yeni ambalajlama sistemlerinin geliştirilmesi ve biyoyararının arttırılması gibi birçok alanda nanoteknolojiden yararlanılmaya başlanmıştır. Burada gıda endüstrisinde nanoteknolojik sistemler ile ilgili yapılan çalışmalar hakkında bilgiler verilmektedir.

Anahtar kelimeler: Nanoteknoloji, Elektroegirme, Akıllı paketleme sistemleri

PSİKANALİTİK DÜŞÜNCENİN SANATA YANSIMASI***Saniye Seyra KALLI****Kâtip Çelebi Üniversitesi**Sosyal Bilimler Enstitüsü**Temel Sanat Eğitimi Anasanat Dalı, seyrakalli1999@gmail.com****Sehran DİLMAÇ****Kâtip Çelebi Üniversitesi**Sosyal Bilimler Enstitüsü**Temel Sanat Eğitimi Anasanat Dalı, sehran.dilmac@ikcu.edu.tr***Özet**

Alman toplum biliminin önde gelen isimlerinden oluşan değerli kuramcı Freud'un temel felsefi görüşleri, teorilerin sanattaki yeri, sanat anlayışı, sanata yansımaları, sanata olan değerleri, sanata karşı tutumları, estetik görüşü hangi akımları etkilediği, hayatlarına sanatla bakış, sanat ve felsefe için önemli bir konudur. Yüzyıllardır süregelen, bilinçaltının resme etkisinden, resmin de bilinçaltına etkisinden söz edecek olursak aslında bildiğimiz gibi bütün yaşamımızla bağlantılı olduğunun gerçeğini bir değiştirmez ve bunu doğrudan açığa çıkarır. Hala devam etmekte olan Sanatta Psikolojinin yeri ön plandadır. Psikoloji, bilinçaltı ve sanat geçmişten günümüze değişerek evrimleşmektedir. Resimlerin incelenmesi, psikoloji de bulunan alt nedenlere dayanaklandırması sanat ve insan psikolojisi için oldukça önemlidir. Sanatçıların eserlerinde yüzyıllardır ana öge olan biçim ve renk gibi kavramların ardındaki anlamı ve gerçeği öne çıkarmayı hedefleyen bireyin iç dünyasına inen psikanaliz arasında benzerlik kurulabilir. Kendini karşıdaki kişinin yerine koyma yani empati deneyimiyle benzer şekilde sanat eserinin izleyici ve eser arasında bir enerji alışverişine neden olacağını savunmaktadır.

Psikanalitik düşünce görsel sanatlar alanında 19. yüzyıl sonu ve 20. Yüzyıl başından itibaren Sembolistler, Dışavurumcular ve Gerçeküstüçüler tarafından kullanılmıştır. Sanat akımları ve sanatçıları etkileyen psikanalizden beslendikleri de ortadadır. Sanatçının iç dünyasının yansıtılmasına katkıda bulunur. Psikolojide bilinçaltı çok önemlidir. Bununla beraber var olan dünyanın ötesine geçerek yaratıcılığın etkisiyle de sanattan doyum alırız. Bu bağlam da aslında yaşamımızda bizi derinden etkileyen olayların resimle ortaya çıkmasını sağlamaktadır. Freud'a göre, bilinçdışı zihin kendi deyişimiyle birincil süreç edebiyat, sanat ve bilimde yaratıcılık açısından da vazgeçilmezdir. Freud'un bilinçaltı derinliklerinden gelen düşüncenin herhangi bir üründen daha güçlü olabileceğini kanıtlamış ve Sürrealist ressamları bu bağlamda etkilemiştir. Çoğu sanatçı Freud'un serbest çağrışımlarından ve otomatik çizim tekniklerini benimsemiştir.

Freud, sanat açısına bakışını, bastırılmış çocukluğunu, aşk, kayıp cinsellik, rüya analizi gibi yazılar yazmıştır. Bu bağlamda araştırmanın amacı da bilinçaltında yatan gerçekliklerin resim ile dışa vurulmasını, psikanalizle ve sanatın diğer kollarıyla da ortaya çıkmasını ileri sürer. Kendimizi ifade etmenin en iyi yolu da hayatta amaçlar ve yaratıcılıklar doğrultusunda yaşamamız ile sanattan geçer. Sanatla iç içe olursak bu bağlamda hayata daha çok anlamlar yükler ve yaratıcılıkla hayatı daha anlamlı hale getiririz.

Anahtar kelimeler: Freud, Bilinçaltı, Sanat, Psikanaliz, Dışavurumcu Sanat Anlayışı

2030 SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA PROJESİ HEDEFLERİ

Kubilay MANTI

Hitit Üniversitesi

*Lisansüstü Eğitim Enstitüsü / Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı Başkanlığı
Kamu Yönetimi (yl) (tezli), mantikubilay@gmail.com*

Özet

2030 Sürdürülebilir Kalkınma Projesi, Birleşmiş Milletler tarafından belirlenmiş 17 Küresel Hedef üzerine odaklanan kapsamlı bir girişimdir. Bu hedefler arasında yoksulluğun sona erdirilmesi, eşitsizliklerin azaltılması, temiz su ve enerji erişiminin sağlanması, iklim değişikliği ile mücadele edilmesi gibi konular yer almaktadır. Projenin ana amacı, dünya genelinde sürdürülebilir kalkınmayı teşvik ederek, toplumsal, ekonomik ve çevresel açılardan daha adil ve uyumlu bir dünya yaratmaktır. Bu doğrultuda, 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Projesi, küresel işbirliği ve ortak çabaları destekleyerek, sürdürülebilirlik ilkelerini kurumlaştırmayı ve toplumların refahını artırmayı hedeflemektedir.

Proje kapsamında alınacak önlemler arasında eğitim ve sağlık hizmetlerine erişimin geliştirilmesi, çevresel sorunlarla etkili ve sürdürülebilir bir şekilde mücadele edilmesi, ekonomik büyüme ile sosyal kalkınmanın dengelenmesi gibi stratejiler yer almaktadır. Bu sayede, gelecek kuşaklara daha yaşanabilir bir dünya bırakılması ve küresel refahın artırılması amaçlanmaktadır.

2030 Sürdürülebilir Kalkınma Projesi, uluslararası kuruluşlar, yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları ve bireyler arasında işbirliğini teşvik ederek, sürdürülebilirlik ilkelerinin benimsenmesine ve uygulanmasına katkıda bulunmayı amaçlamaktadır. Bu proje, gelecek nesillerin daha iyi bir dünyada yaşamaları için kararlılıkla çalışan herkesin destek vermesiyle başarılı bir şekilde hayata geçirilebilir. 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Projesi, belediyelerin sürdürülebilirlik hedeflerine odaklanan önemli bir rol oynadığı anlaşılmaktadır. Belediyeler, yerel düzeyde sürdürülebilir kalkınmayı teşvik etmek ve toplumsal, ekonomik ve çevresel açılardan daha dengeli bir kent yaşamı sağlamak için çeşitli programlar geliştirmektedir. Bu programlar genellikle enerji verimliliği teşvik edilmesi, atık yönetimi sistemlerinin geliştirilmesi, yeşil alanların artırılması, toplu taşıma hizmetlerinin iyileştirilmesi gibi alanlarda çalışmalarını içermektedir. Belediyeler, sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşmak için yerel kaynakları etkin bir şekilde kullanarak, kentin sosyal ve ekonomik yapısını güçlendirmeyi amaçlamaktadır. Özellikle kentsel dönüşüm projeleri, altyapı iyileştirmeleri ve yeşil alanların artırılması gibi uygulamalar, belediyelerin sürdürülebilir kalkınma alanındaki çabalarını desteklemektedir. Bu programlar sayesinde, kentlerde yaşayan vatandaşların yaşam kalitesi artırılarak, çevresel etkiler en aza indirilir ve toplumsal refahın geliştirilmesi sağlanmaktadır. 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Projesi çerçevesinde belediyelerin yürüttüğü bu programlar, sadece kendi sınırları içinde değil, aynı zamanda diğer belediyeler ve yerel yönetimlerle işbirliği yaparak, ulusal ve uluslararası düzeyde sürdürülebilirlik ilkelerinin benimsenmesine ve uygulanmasına katkıda bulunmaktadır. Belediyelerin sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşmak için yürüttüğü programlar, kentlerin geleceğe daha yaşanabilir bir çevre bırakmasını sağlayarak, sürdürülebilir bir kentleşme modelinin oluşturulmasına önemli bir katkı sağlamaktadır. Bu programların etkin bir şekilde uygulanması ve yaygınlaştırılması, sürdürülebilir kalkınma konusundaki küresel çabaların başarılı bir şekilde hayata geçirilmesine olanak tanıyacaktır.

Anahtar kelimeler: : Sürdürülebilirlik, Sürdürülebilir Kalkınma, Kalkınma Hedefleri

ÖĞRETMENLERİ ÖĞRETMENLİK MESLEK KANUNU SONRASI LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ALMAYA YÖNELTEN NEDENLER

Feyza AKAY TANAŞ

Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi,

Sosyal Bilimler Enstitüsü,

Sosyal Bilgiler Eğitimi Ana Bilim Dalı, busra_fyz8606@hotmail.com

Özet

Eğitim sistemlerinin öncelikli amaçlarından biri, eğitim kurumlarındaki öğretmenler aracılığıyla öğrencilere dünyadaki değişim ve gelişmelerin ortaya çıkardığı temel becerileri kazandırmaktır (Aktan, 2020). Gelecek nesillere kaliteli eğitim verebilmek için öğretmenlerin araştırma, öz-yönlendirme, bilgi ve iletişim teknolojilerinin verimli kullanımı, kişilerarası beceriler, mesleki gelişim stratejileri, küresel öğrenme stratejileri ve özel hedefler gibi mesleki gelişimi etkileyen yenilikçi uygulamalarda belirli yetkinliklere sahip olmaları gerekmektedir. Hangi mesleği icra edecek olursa olsun tüm disiplinlerde lisans eğitimini tamamlamış her birey için lisansüstü eğitim adeta bir moral kaynağı ve alanda profesyonelleşmek için bir gereklilik haline gelmiştir. Yeni bilgi ve becerileri kazanmaya gereksinim duyan bireyler bu eğitimi bir alanda uzmanlaşma ve kariyer planlamada etkili bir çözüm yolu olarak görmektedir. Bu amaçların gerçekleşmesi için eğitim kurumlarında öğretmenlerin gelecek kuşakları bu hedeflere yönlendirmesi düşüncesi kuşkusuz öğretmen yetiştirme alanlarında ve öğretmenlik mesleğinde lisansüstü eğitime olan ilgiyi her geçen gün daha da artırmaktadır (İlter, 2019).

Türkiye'de 14 Şubat 2022 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren Öğretmenlik Mesleği Kanunu, mevcut haliyle kariyer basamaklarını içermektedir. Bu Kanunun amacı, eğitim ve öğretim hizmetlerini yürütmekle görevli öğretmenlerin mesleki gelişimleri ile kariyer basamaklarında ilerlemelerini düzenlemektir (Resmi Gazete,14/02/2022-7354). Ancak “alanında veya eğitim bilimleri alanında” şartı kaldırılmış herhangi bir alanda lisansüstü eğitim almış öğretmenleri de kapsamıştır. Öğretmenlik Mesleği Kanunu'na göre yüksek lisans eğitimini tamamlayanlar uzman öğretmen unvanı için öngörülen, doktora eğitimini tamamlayanlar ise başöğretmen unvanı için öngörülen yazılı sınavdan muaf tutulmaktadır (Resmi Gazete,14/02/2022-7354). Bu gelişmelerin bir sonucu olarak, alan yazında öğretmenlerin lisansüstü eğitime ilişkin beklentileri, algıları ve istekleri üzerine çeşitli araştırmalar yapılmıştır (Aktan, 2020; Altan ve Özmuşul, 2022; Aksoy ve Taşkın, 2023; Bayar, 2022; Çoban, 2019; İlter, 2020; Köse ve Öztürk, 2023; Sevim ve Akın, 2021).

Bu çalışmanın amacı, Öğretmenlik Meslek Kanunu'nun 14 Şubat 2022 tarihinde yürürlüğe girmesinden sonra öğretmenlerin lisansüstü eğitim alma isteklerini etkileyen faktörleri incelemektir. Durum çalışması deseniyle yürütülen araştırmanın çalışma grubunu ilkökul, ortaokul ve lise kademelerinde görev yapmakta olan farklı branşlardan 40 öğretmen oluşturmaktadır. Veriler araştırmacılar tarafından geliştirilen 7 açık-uçlu sorudan oluşan görüşme formu kullanılarak toplanmıştır. Veriler toplanırken görüşme formları katılımcılara e-posta veya sosyal medya platformları aracılığıyla gönderilmiştir. Verilerin analizinde içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Veriler sınıflandırılarak üç farklı tema altında gruplandırılmıştır. Araştırma bulgularına göre, akademik, kişisel ve ekonomik faktörler öğretmenlerin lisansüstü eğitim alma nedenleri olarak ortaya çıkmıştır. Akademik nedenlerin başında “Alanında bilgi sahibi olma”, “Akademik çalışmalar yapma” ve “Yeni bilgiler öğrenme” düşünceleri yer almıştır. Bu nedenlerin ardından “akademisyen olma fikri” de öğretmenler tarafından ifade edilmiştir. Kişisel nedenler teması altında katılımcıların çoğunluğu “Kendini kişisel olarak geliştirme”, “Mesleki gelişimine katkı sağlama” ve “Güncel/Çağdaş bilgiler edinme” şeklinde cevaplar vermiştir. Öğretmenlerin “uzman öğretmen olma” istekleri de kişisel bir neden olarak görülmüştür. Ekonomik açıdan öğretmenleri lisansüstü eğitim almaya iten faktör, “öğretmenlik kariyer basamakları” fikridir. Çalışmada çoğunlukla kişisel nedenler teması altında farklı düşünceler ortaya çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler: Öğretmenlik Mesleği, Lisansüstü Eğitim, Öğretmenlik Meslek Kanunu.

PEDİATRİ DERSİ ALAN ÖĞRENCİLERE AKRAN EĞİTİMİ MODELİNE GÖRE VERİLEN EĞİTİMİN ETKİSİ

Arş. Gör. Emine GÜNEŞ ŞAN

Bartın Üniversitesi

Sağlık Bilimleri Fakültesi

Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Bölümü, esan@bartin.edu.tr

Arş. Gör. Sümeyye YILDIZ

Gazi Üniversitesi

Hemşirelik Fakültesi

Hemşirelik Bölümü, sumeyye.yildiz1@gazi.edu.tr

Rümeysa Nur ÇETİN

Gazi Üniversitesi

Hemşirelik Fakültesi

Hemşirelik Bölümü, rumeysanur@gmail.com

Esra ÇEKEREK

Gazi Üniversitesi

Hemşirelik Fakültesi

Hemşirelik Bölümü, cekerekesra@gmail.com

Ahmet CANLICA

Gazi Üniversitesi

Hemşirelik Fakültesi

Hemşirelik Bölümü, ahmetcanlica1227@gmail.com

Özet

İlaç uygulamaları hemşirelik bakımın en önemli, karmaşık ve en hayati süreçlerinden biridir. Farmakolojik bilgi eksikliği, yanlış ilaç hesaplamaları, ilaçların şekil ve seçimlerindeki benzerlik, ilaç isimlerinde benzerlik ve hekimlerin kötü el yazısı gibi şeyler ilaç hatalarına neden olabilmektedir. İlaç uygulama hatalarının %5-27'si çocuk hastalarda karşımıza çıkmaktadır. Pediatri servislerinde çocukların yaşına, kilosuna, vücut yüzey alanına göre yapılan ilaç hesaplamaları nedeniyle ilaç hatalarına daha sık rastlanılmaktadır. Çocuklarda karşılaştığımız ilaç uygulama hataları mortalite ve morbiditeye neden olabilmektedir. Pediatrik hastalarda ilaç uygulama hatalarını önleyebilmek için farklı çözüm yollarına gereksinim duyulmaktadır. Akran eğitiminin bilgi ve özgüveni arttırdığı, davranış ve tutum değişikliği yarattığı gözlemlenmiştir. Yakın akran mentorluğu, aynı eğitim seviyesinden veya mentorluk yaptığı öğrenciden bir veya daha fazla yıl kıdemli olan, öğrencilere rehberlik eden öğrenme süreçlerine destek sağlayan öğrencilerdir. Yakın akran mentorluğu profesyonel ve kişisel gelişimi arttırmakta problem çözme becerilerini ve iletişimi geliştirmekte, özgüveni arttırmaktadır. Bu çalışma ile ilaç hatalarını önlemek ve kliniklere çıkmadan önce laboratuvar ortamında akranlarının desteğini sağlamak hedeflenmiştir. Çalışmanın temel amacı pediatri dersi alan hemşirelik öğrencilerine akran eğitimi modeline göre verilen eğitimin ilaç uygulama hatalarına önlemeye yönelik etkisini belirlemektir. Bu amaç doğrultusunda çalışma yarı deneysel araştırma türlerinden biri olan ön test-son test kontrol grupsuz olarak yürütülmüştür. Araştırmanın evrenini; 2022-2023 Eğitim Öğretim Yılı Bahar Dönemi Gazi Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi, Hemşirelik Anabilim Dalı'nda öğrenim gören öğrenciler, örneklemini ise aynı üniversitenin lisans programında öğrenim gören 3. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Verilerin toplanması için "Öğrenci Tanımlayıcı Özellikler Formu", "Pediatrik İlaç Uygulamaları Bilgi Formu", "Akran Mentorluğu

Değerlendirme Ölçeği”, “Yetişkin-Akademik Danışman İçin Mentorluk Yetkinliğini Değerlendirme Formu” kullanılmıştır. Çalışma iki aşamada yürütülmüştür. Birinci aşamada akran mentorlar eğitilmiştir. İkinci aşamada ise akran eğiticiler akran öğrencileri, yetişkin araştırmacılar öğrencileri eğitmiştir. Analizler SPSS 27 programı kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Gruplar (akran grubu n=90, yetişkin grubu n=88), benzer sosyodemografik özelliklere sahiptir ($p>0.05$). Verilerin analiz sürecinde, gruplar arasında karşılaştırma yapmak için bağımsız gruplarda t-testi kullanılmıştır. Grup içi karşılaştırmalarda ise bağımlı gruplarda t testi yapılmıştır. Araştırma sonucunda, pediatrik ilaç uygulama sürecine akran öğretiminin olumlu etkisi olduğunu gösteren bulgular elde edilmiştir.

Anahtar kelimeler: Akran Eğitimi, İlaç Uygulama Hatası, Hemşirelik, Pediatri

ÇEVRE DOSTU YÖNTEMLE GRAFEN OKSİTİN İNDİRGENMESİ**Suzan SÜLEYMAN***HİTİT Üniversitesi**Mühendislik Fakültesi**Kimya Mühendisliği Bölüm, suzansuleiman7@gmail.com***İbrahim BİLİCİ***HİTİT Üniversitesi**Mühendislik Fakültesi**Kimya Mühendisliği Bölüm, ibrahimbilici@hitit.edu.tr***Büşra Moran BOZER***HİTİT Üniversitesi**Bilimsel Teknik Uygulama Araştırma Merkezi**Kimya Mühendisliği Bölüm, busrabozer@hitit.edu.tr***Özet**

Son zamanlarda, karbon esaslı malzemeler, iyi elektriksel iletkenlikleri, yüksek özgül yüzey alanları ve mükemmel mekanik performansları nedeniyle büyük ilgi görmüştür. Bu malzemelerden grafen ve grafen oksit esaslı malzemeler, yüksek kimyasal kararlılığa, kolay hazırlama tekniklerine, düşük maliyetli üretim özelliklerine ve iyi elektriksel ve termal iletkenliğe sahiptir. Grafen oksitin indirgenmesi, grafen oksit moleküllerindeki oksijenin çıkarılması veya azaltılması işlemidir. Bu işlem genellikle kimyasal veya termal yöntemlerle gerçekleştirilir. Örneğin, hidrojen gazı veya indirgeyici kimyasal maddeler kullanılarak grafen oksitin indirgenmesi gerçekleştirilebilir. Grafen oksitin indirgenmesi, elektronik cihazlar, sensörler, enerji depolama sistemleri ve diğer birçok uygulama alanında kullanılabilen daha işlevsel bir malzeme elde etmek için önemli bir adımdır. Bu indirgeme işlemi, grafen oksitin özelliklerini ayarlayarak istenen özelliklere sahip malzemelerin üretilmesine olanak sağlar. Yapılan çalışmada, Geliştirilmiş Hummer Metodu ile GO sentezlenen Grafen oksit Reyhan Bitkisi ile indirgenmiştir. Üretilen Grafen oksit ve indirgeme öncesi ve sonrası XRD, FTIR, SEM ve DSC ile karakterize edildi. Yapılan çalışma ile çevre dostu yöntemlerle indirgenen Grafen oksitin, çevreye zararlı kimyasalların kullanımını minimum seviyeye indirerek bu da çevresel zararların azaltılmasına yardımcı olabileceği potansiyeli ortaya çıkarılmış oldur. Bununla birlikte, daha saf ve temiz ürünler elde edilmesi, yüksek kalitede ve istenen özelliklere sahip olmasıyla üretilmesi planlanan sensör ve biyomalzeme gibi çeşitli ürünler için uygulanabilir alternatifler olacağı tespit edilmiştir.

Anahtar kelimeler: *Grafen Oksit, Reyhan, Antikanser, Biyoyumluluk.*

İLAÇ FİYATLARINA YÖNELİK MEDYA HABERLERİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Aliye Başak ASLANBAŞ

Yüksek İhtisas Üniversitesi

Sağlık Bilimleri Fakültesi

Sağlık Yönetimi Bölümü Öğrencisi, aliyebasak20@gmail.com

Hakan AKIN

Yüksek İhtisas Üniversitesi

Sağlık Bilimleri Fakültesi

ORCID: 0000-0002-5452-5633

Sağlık Yönetimi Bölümü Öğretim Üyesi, hakanakin@yiu.edu.tr

Özet

Gelişmekte olan ülkelerde sosyo-ekonomik boyutta yaşanan gelişmeler, döviz kurlarında yaşanan hızlı değişimler, öncelikle ithalata dayalı ilaç ve tıbbi cihazların fiyatlarında olumsuz gelişmelere neden olabilmektedir. İlaç fiyatlarının ne zaman kamusal bir gündem niteliği taşıdığına açıklanmasında yazılı basının önemli bir temsil alanı olduğu düşünülmektedir. Özellikle ilaç ve eczacılık sektöründe bir sorun olarak tanımlanan ve hastaların ilaca erişimleri konusunda ortaya çıkan haberler, yazılı basın açısından önemli bir haber niteliğine dönüşebilmektedir. Araştırmanın amacı ilaç fiyatları konusunda Türkiye’de en çok takip edilen medya organlarında geçen haberleri analiz etmektir. İlaç fiyatlarının ulusal ve yerel medyada içerik bakımından değişiklik gösterip göstermediği, hangi çevresel ya da içsel faktörlere bağlı olarak değiştiği incelenmiştir. Araştırma çerçevesinde 01.02.2022- 31.12.2023 tarihleri arasında “ilaç fiyatları” kelimesi aranarak Excel yardımıyla tablo oluşturulmuştur. Tabloda ilaç fiyatları konusunda haberlerin birincil ve ikincil başlıkları, içerik analizine tabi tutulmuştur. Haber içerikleri, zam, indirim, ilaç yokluğu, sağlık uygulama tebliği, hukuk, mekansal kapsam, eczane, hangi hastalıklarla ilgili olduğu, fiyatları ne kadar içerdiği, aşı ve deprem ilgili olgu ve kavramlarla ilişkilendirilerek analiz edilmiştir. Verilerin analizinde gazetelerin resmi internet sayfalarında yer alan arşiv verileri, tarih bakımından sıralanmıştır. Araştırmada 112 adet ulusal ve yerel gazete verisine erişilmiştir. Toplam 112 medya haberininin 75’inde “zam” olgusunun, ikisinde “indirim” olgusunun gündem olarak yer aldığı saptanmıştır. Eczacı meslek grubuna 32 haberde yer verilmiştir. İlaç fiyatına yönelik haberlerde kanser, epilepsi, tansiyon, SMA, uyuz, kistik fibrozis, hastalıklarına atıf yapıldığı saptanmıştır. Özellikle Kahramanmaraş merkezli depremin ardından ilaca erişim konusunun medyada sıklıkla yer aldığı görülmüştür. Toplanan verileri ise analiz edebilmek için MAXQDA 2018 nitel veri analiz programına yüklenilmiş ve betimsel istatistikî yöntemler sayesinde analizi gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın sonucunda gazete haberlerinde ilaç fiyatlarına yönelik haber sıklığının, Türkiye’de yaşanan ekonomik değişimler, deprem, pandemi gibi doğal afetler ile yaşanan halk ve çevre sağlığı sorunlarına paralel olarak değişiklik içerebildiğini göstermiştir.

Anahtar kelimeler: İlaç Sektörü, İlaç Fiyatları, Gazete Haberleri, Farmakoekonomi

KRİYOJENİK BASINÇLI BORULARDA KANATÇIK YAPISININ HASAR OLUŞUMUNA ETKİLERİNİN DENEYSEL GERİLME ANALİZ YÖNTEMLERİYLE İNCELENMESİ

Yavuz Çağrı ÖZARSLAN

Hitit Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Makine Mühendisliği Yüksek Lisans Programı, yavuzcagriozarslan@gmail.com

M. Emin ERDİN

Hitit Üniversitesi

Mühendislik Fakültesi

Makine Mühendisliği Bölümü, eminerdin@hitit.edu.tr

Özet

Kriyojenik taşıma tankları, sıvılaştırılmış azot (LIN), oksijen (LOX) ve argon (LAR) gibi gazları aşırı soğuk şartlarda depolamak ve taşımak için tasarlanmış özel tanklardır. Bu tanklar, içinde bulunan gazın -196 °C ve daha düşük sıcaklıkları koruyabilmesi için vakum ve süper izolasyon ile yalıtılmıştır. Kriyojenik taşıma tankları; karayolu, demiryolu veya denizyolu ile farklı yerlere sıvı gaz dağıtımını yapmak için kullanılmaktadır. Kriyojenik taşıma tanklarının kullanım alanları oldukça geniş olup sıvı azot gıda sektöründe dondurma, soğutma ve paketlenme işlemlerinde; kimya sektöründe reaksiyonların kontrolü ve inert atmosfer oluşturulmasında; metalürji sektöründe ısı işlem ve yüzey sertleştirme işlemlerinde; sağlık sektöründe biyolojik örneklerin saklanması ve kriyocerrahi uygulamalarında kullanılır. Sıvı oksijen ise havacılık, uzay ve savunma sektörlerinde roket yakıtı olarak; metalürji sektöründe çelik üretimi ve kaynak işlemlerinde; sağlık sektöründe solunum tedavisi ve hiperbarik oksijen terapisi uygulamalarında kullanılır. Sıvı argon ise metalürji sektöründe alüminyum, bakır ve magnezyum gibi metallerin ergitilmesi ve dökülmesinde; elektronik sektöründe yarı iletkenlerin üretimi ve test edilmesinde; aydınlatma sektöründe floresan lambaların doldurulmasında kullanılır. Kriyojenik taşıma tanklarının tasarımı ve üretimi, uluslararası standartlara ve düzenlemelere uygun olarak yapılır. Tankların basınç, hacim, malzeme, ekipman ve güvenlik özellikleri farklı modellerde değişebilir. Tankların performansını ve dayanıklılığını arttırmak için malzeme ve tasarım geliştirme süreçlerinden yararlanır. Tankların boşaltma süresini kısaltmak için güçlü pompalar ve basınç yükseltme üniteleri kullanılır. Kriyojenik taşıma tankları, sıvı gazların depolanması ve taşınması aşamalarında önemli bir rol oynar. Bu tanklar sayesinde pek çok sektörde farklı uygulamalar gerçekleştirilebilir.

Bu çalışmada kriyojenik ortamda basınca maruz bırakılan alüminyum boruların üzerindeki kanatçık sayısının ve yapısının deformasyon mekanizmalarına etkileri deneysel gerilme analiz yöntemleri ile incelenerek optimum kanatçık sayısının ve kanat şeklinin bulunması hedeflenmiştir. Bu amaca yönelik olarak kanatçık bulundurmeyen alüminyum borular referans alınarak farklı kanatçık tip ve sayılarına göre imal edilmiş borular üzerinde farklı sıcaklık şartları ve basınç değişiminin boru üzerinde ortaya çıkan aksel ve teğetsel gerilmeler üzerindeki etkilerinin yanı sıra hasar oluşum mekanizmalarının değişimi incelenecektir. Bu amaçla oluşturulan deney düzeneğinde basınç kademeli veya sürekli artırılarak düzenli bir şekilde borunun belirli noktalarındaki gerilme değerleri kayıt alınarak işlem boruda hasar meydana gelene kadar devam ettirilecektir. Farklı kanatçık profilleri için elde edilen veriler analiz edildikten sonra deneysel tasarım yöntemi ile genelleştirilmesi

sayesinde alüminyum malzemelerin kriyojenik koşullarda kullanım şartlarının ve performansının belirlenmesi açısından önemli bilgiler sağlayacaktır.

Anahtar kelimeler: Kriyojenik borular, deneysel gerilme analizi, deformasyon

**GASTRONOMİ TURİZMİ BAĞLAMINDA BİTLİS MUTFAĞININ
DEĞERLENDİRİLMESİ****Berat SALGARA***Munzur Üniversitesi**Güzel Sanatlar, Tasarım ve Mimarlık Fakültesi**Gastronomi ve Mutfak Sanatları Bölümü, salgaraberat@gmail.com***Öğr. Gör. Gökay GÜDEN***Munzur Üniversitesi**Güzel Sanatlar, Tasarım ve Mimarlık Fakültesi**Gastronomi ve Mutfak Sanatları Bölümü, gokayguden@munzur.edu.tr***Özet**

Kültür ve yemek kavramlarını birleştiren gastronomi, kültürel bir miras olarak ülke toplumlarının tarihinde önemli bir yer tutmaktadır. Çeşitli lezzetlere ve mutfak kültürlerine olan ilginin de giderek artması gastronomi turizminin popülerlik kazanmasına yol açmıştır. Gastronomi turizmi, turistlerin çeşitli toplumların mutfak kültürlerini, yeme-içme pratikleri ile yeme-içme alışkanlıklarını deneyimleme motivasyonu ile gerçekleştirmiş oldukları seyahat ve konaklamaları içeren alternatif turizm türlerinden biridir. Özellikle günümüz postmodern turistlerinin yerel kültürlere karşı ilgileri ile hedonik ve faydacı tüketim eğilimleri gastronomi turizminin gelişmesine yol açmıştır. Kısacası, günümüz turistleri seyahat ettikleri destinasyonlarda doğal ve tarihi mekanları ziyaret etmeye ek olarak özgün lezzetleri de tadabilmeyi arzu etmektedirler. Bu nedenle destinasyonlar turizmden daha fazla gelir elde etmek, rekabet avantajı sağlamak gibi çeşitli nedenlerden dolayı yörelerindeki yiyecek ve içecek ürünlerinden faydalanmaktadır. Taklit edilme gücü ve yöreye özgü olma gibi özellikler gastronomiyi turizmde stratejik bir unsur haline getirmektedir. Özellikle Bitlis gibi coğrafi konumundan dolayı deniz kıyısında yer almayan ve deniz turizminden yararlanma imkânı bulunmayan şehirler için gastronomi turizmi gibi alternatif turizm türlerinin arzı daha da önem kazanmaktadır. Dolayısıyla bu çalışmada Bitlis ilinin gastronomi turizmi potansiyelini ortaya koymak amaçlanmaktadır. Bitlis ilinin yöresel yemeklerini belirlemek ve yöre yemeklerinin Bitlis'in kültürel mirası içerisindeki yerini değerlendirmek ise çalışmanın diğer amaçları arasındadır. Bu bağlamda çalışmada öncelikle gastronomi ve turizm kavramları ve bu kavramların birbirleriyle olan ilişkisi ele alınmıştır. Ayrıca Bitlis ilinin turizm yazınında görünürlüğü ve turizm yazını içerisinde de Bitlis gastronomisine ilişkin yaklaşımlar irdelenmeye çalışılmıştır. Çalışma tasarımında nitel araştırma yöntemi tercih edilmiş ve veri toplama aracı olarak da doküman analizi kullanılmış, ikincil verilerden faydalanılmıştır. Çalışmada konuya ilişkin bilgiler, ilgili makale, bildiri, kitap, kitap bölümü gibi çalışmalar ile internet veri tabanlarından ve arama motorlarından ilgili anahtar kelimeler aracılığıyla elde edilmiştir. Sonuç olarak, Bitlis ilinin büryan kebabı, glorik, çiriş ve jağ otu yemeği, katıklı dolma, ciğer tablama gibi yöreye kimlik kazanmış çeşitli yemeklerinin varlığı tespit edilmiş olup ilgili yemeklerin yöre kültüründe ve yöre insanlarının günlük yeme pratiklerinde önemli bir yer tuttuğu anlaşılmıştır. Bitlis ilinin tarihsel geçmişi, sahip olduğu zengin mutfak kültürü, yöredeki tarım ve hayvancılık faaliyetleri, endemik bitki çeşitliliği ve gastronomi turizmi ile entegre bir biçimde gerçekleştirilecek göl turizmi, kültür turizmi gibi alternatif turizm türleri göz önüne alındığında da Bitlis ilinin gastronomi turizm potansiyeline sahip olduğu fakat başta alt yapı ve üst yapı olmak üzere destinasyonun pazarlama ve tanıtım çalışmaları ile turizme yönelik yatırım ve projelerin yetersiz olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca turizm yazınında Bitlis iline dair çalışmaların kış turizmi, kültür turizmi gibi belirli konulara odaklandığı ve ağırlıklı olarak da çalışmaların ilin turizm potansiyelini belirlemeye yönelik gerçekleştirildiği gözlenmiştir. Bitlis gastronomisi ile ilgili olarak sınırlı sayıda çalışmaya ulaşılabilmektedir. Çalışma kapsamında akademiye ve sektöre dair çeşitli öneriler sunulmuştur.

Anahtar kelimeler: Bitlis, Turizm, Gastronomi, Gastronomi turizmi

KADINLARIN DOĞUMDAN SONRA VÜCUTLARINDAKİ KALICI VE GEÇİCİ HASARLAR**Hacer Turhan***Hitit Üniversitesi**Alaca Avni Çelik Meslek Yüksekokulu**Tıbbi Hizmetler ve Teknikler Bölümü, [Turhanhacer84@gmail.Com](mailto:Turhanhacer84@gmail.com)*

Hamilelik vücudun mucizevi bir yolculuğa varışın başlangıcıdır. Bu yolculukta kadın vücudu pek çok yönden değişime uğrar. Bebeğin ve annenin bu süreci en iyi, en rahat şekilde geçirebilmesi için vücut kendini doğuma hazırlık yapar. Östrojen ve progesteron hormonları, vücut dokularında gevşemeye neden olur. Vücut kilo almaya müsait bir hale gelir. Hamilelik süreci ve sonrasında kadın vücudunda pek çok farklı değişiklik meydana gelir. Vücudun yaptığı bu değişimin kalıcı mı geçici mi olduğu, tekrardan eski haline dönüp dönmeyeceğini kadınlar açısından oldukça önemlidir. Bu süreçte duygusal dalgalanmalar vücut bozuklukları, depresyon vb. neden olur.

Doğum Sonrası Yaşanan Bozukluklar

- Karın bölgesinin genişlemesi ile deri sarkması yaşanabilir
- Meme dokusunda değişimler
- Deride çatlaklar
- Varis problemi ortaya çıkabilir
- Cilt lekeleri görülür
- Saç dökülmesi
- İdrar kaçırması
- Psikolojik sorunlar

Lohusalık

Kadının doğum yaptıktan sonra yaşadığı yaklaşık 6 haftalık süreci kapsayan döneme lohusalık denir. Bu dönem, kadınların gebelikte, metabolizma ve genital sistem oluşan değişimlerin geriye döndüğü süreçtir. Lohusalıkta hormon seviyeleri ve rahim boyutları gebelik öncesi seviyelere düşmesidir.

Doğum Sonrası Yaşanan Geçici Hasarlar

- Doğum sonrası yaşanan ruhsal daralmalar
- Lohusalığa bağlı hormon düzensizlikleri
- Fazla kilo alımının azalması
- fazla ödemin ter olarak atılması
- Östrojen hormonunun düzensizliğine bağlı saç dökülmesi
- Doğum sonrası geçici kanamanın olması
- Cilt lekeleri (doğum izleri) ortaya çıkar
- İdrarda yanma
- Bunaltı ve kusmalar görülür
- yüksek ateşlenme (38°C)
- Emzirme düzensizlikleri

Sezaryen Doğumda Yaşanan Kalıcı Hasarlar

Sezaryen sonrası doğumda en önemli risk uterin rüptürdür(rahim yırtılması) sezaryen sonrası planlı sezaryen tercihinde bu oran yüzde 0 (sıfır) iken sezaryen sonrası doğumda yüzde 0,7 dir.

Sezaryen

Doğumun normal olmadığı durumlarda karın ve rahmin kesilerek bebeğin alındığı cerrahi bir işlemdir. Çok nadir durumlarda bu yöntemle rahimdeki ölü fetüsün da alındığı olur. İlk modern sezaryen 1881 yılında Alman jinekolog Ferdinand Adolf Kehrer tarafından gerçekleştirilmiştir.

- İlk sezaryen kesisi alt yatay kesi olmalıdır, bu izler kalıcı kalabilir.
- Kan kaybı daha fazladır.
- İdrar yollarında yanma
- Dikiş bölgesinin hareket kısıklı

Anahtar Kelimeler: normal doğumda kalıcı ve geçici hasarlar, sezaryen doğumda kalıcı ve geçici hasarlar, doğum riskleri, doğum döneminde yapılması gereken uygulamalar.

HİLYETÜ'L-EVLİYADAKİ TASAVVUF VE SUFİ TARİFLERİ**İbrahim İPEK***Hitit Üniversitesi**İlahiyat Fakültesi**Tasavvuf, 230463001@ogrenci.hitit.edu.tr***Özet**

Hicri ikinci asrın sonu ve üçüncü asrın başı ile oluşum dönemine giren tasavvuf ilmi, bu süreç içerisinde farklı kişiler tarafından farklı tarzlarda yorumlanmıştır. Tasavvuf ilminin ne olduğuna dair açıklamalarda bulunan ve bu ilmin tarifini yapan kişilerin çoğunluğunu sufiler zümresi oluşturmaktadır. Ancak şu var ki tasavvufi hafızada süregelen tariflere baktığımızda bunların sayısını tespit etmek oldukça zor gözükmemektedir. Bunun başlıca nedeni ise tasavvuf ilminin diğer İslami İlimler ile temel olarak ayrıştığı noktada; bir “hal” ilmi olarak vasıflandırılmasıdır. Nitekim bir kişinin tasavvuf ilmini tam manasıyla öğrenebilmesi, o kişinin tasavvufi yaşamı bizzat hayatına taşımasını gerektirmektedir. Bununla beraber tasavvufi hayatın, farklı kişilerde kendi ishidatları doğrultusunda bir ilerleme kat etmesi, içinde bulunulan “makam”ın ve “hal”in kişiden kişiye farklılık arzemesi gibi etkenlerden dolayı farklı tasavvuf tarifleri ortaya çıkmıştır. Biz bu yazımızda Ebu Nuaym el-İsfahani'nin (ö. 430/1038) Hilyetü'l-Evliya adlı eserinde yer alan “tasavvuf” ve “sufi” tariflerini tespit etmeye çalışacağız. 10 cilt halinde bulunan eserde toplamda 160 adet tasavvuf tarifi bulunmakla beraber bu tariflerin 14 adeti hariç 146 adetinin kim tarafından söylendiği müellifimiz Ebu Nuaym el-İsfahani tarafından zikredilmemiştir. Bu bağlamda çalışmamızın bir diğer yönü de kimliği bilinmeyen kişilerce yapılan tasavvuf tariflerinin kimliklerini belirlemeye yönelik amaç taşımaktadır. Bu minvalde ilk tasavvuf klasiklerinden kabul edilen Serrac et-Tusi'nin (ö. 378/988) Lüma'sı, Kelabazi'nin (ö. 380/990) Taarruf'u, Ebu Abdurrahman es-Sülemi'nin (ö. 73/692 [?]) Tabakatu's-Sufiyye'si, Kuşeyri'nin (ö. 465/1072) er-Risale'si ve Hücviri'nin (ö. 465/1072 [?]) Keşfü'l-Mahcub adlı eseri başta olmak üzere bazı muhtelif kaynaklara başvurulacak, söz konusu tanımların sahiplerini tespit etme noktasında derinlemesine taranacak, mukayesesi yapılacak ve tespit edilenler ilgili dipnotlarda verilecektir. Tasavvuf tariflerini sıralama hususunda çoğunlukla Ebu Nuaym el İsfahani'nin Hilyetü'l Evliya adlı eserindeki kronolojisi esas alınmakla birlikte çalışma, “sahibi bilinen ve bilinmeyen tasavvuf tarifleri” şeklinde iki ana başlık altında incelemeye tabi tutulacaktır. Ayrıca çalışmada Ebu Nuaym El-İsfahani'nin tasavvuf tariflerini hangi esaslara dayanarak hangi bölüm ve başlıklarda ele aldığı ve bu duruma neden olan etkenler araştırmaya söz konusu edilecektir. Söz konusu çalışmanın önemini artıran hususlardan biri Hilyetü'l-Evliya adlı eserin tasavvufi zemindeki ilk klasik eserlerden olma ciheti ve hicri beşinci yüzyıldaki tasavvufi terennümlere dair izler taşımasıdır. Bu bağlamda yapılacak çalışmanın, eserin kaleme alındığı dönemin tasavvuf anlayışına bir ışık tutması beklenmektedir.

Anahtar kelimeler: Tasavvuf, Hilyetü'l-Evliya, tasavvuf tarifleri, sufi tarifleri

YATIRIM TEŞVİKLERİNİN BÖLGESEL KALKINMAYA ETKİSİ: ÇORUM İLİNDE BİR UYGULAMA

İrem DEMİRCİ

Hitit Üniversitesi

İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Maliye Bölümü, demirciirem976@gmail.com

Hilal AKÇA

Hitit Üniversitesi

İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Maliye Bölümü, hilaaaallakcaaa.1@gmail.com

Aylin KURTARAN

Hitit Üniversitesi

İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Maliye Bölümü, aylinkurtaran1@gmail.com

Özet

Türkiye'de bölgesel eşitsizlik, önemli bir ekonomik sorun olarak kabul edilmekte ve bu sorunu çözmek için çeşitli teşvik uygulamalarına başvurulmaktadır. Bu teşvik uygulamaları, zaman içinde değişen ihtiyaçlara uygun şekilde sürekli güncellenmiştir. Bu anlamda, Türkiye'de 19.06.2012 tarih ve 2012/3305 Sayılı "Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Karar" ile yeni bir yatırım teşvik sistemine geçilmiştir. YTS-2012 (Yatırım Teşvik Sistemi) gümrük vergisi muafiyeti, KDV istisnası, vergi indirimi, sigorta primi işveren hissesi desteği, yatırım yeri tahsisi, faiz ve kar payı desteği, gelir vergisi stopajı desteği ve sigorta primi desteği gibi destek unsurlarını içermektedir. YTS-2012'de bölgesel teşvikler il düzeyine (İBBS3) dönüştürülmüş ve iller 6 ana bölgeye ayrılmıştır. Güçlü bir imalat sanayi potansiyeline sahip olan Çorum ilinde 2012 - 2021 yılları arasında 392 Yatırım Teşvik Belgesi düzenlenmiştir ve düzenlenen teşvik belgelerin toplam sabit yatırım tutarı yaklaşık 3.5 milyar TL'dir. Çorum'daki 2012-2021 yılları arasındaki Yatırım Teşvik Belge sayısının ülke geneline oranının ortalaması ise yaklaşık olarak % 0,6'dır. Orta Karadeniz'de yer alan Çorum, dış ticarete önemli bir rol oynamaktadır. Türkiye İstatistik Kurumu verilerine göre Çorum'da 2022 yılında 1 milyar 886 milyon dolar ihracat yapılmıştır. Dolayısı ile şehrin bölgedeki ihracat ve imalat sanayi potansiyeli dikkate alınarak YTS-2012 kapsamındaki teşviklerin firma, il ve bölge bazında etkinliğinin araştırılması kritik bir önem arz etmektedir. Bu çalışma ile 4. Bölgede yer alan Çorum ilinde imalat sanayide faaliyet gösteren firmaların YTS-2012 çerçevesinde teşviklerden yararlanma durumu analiz edilecektir. Bu bağlamda, teşviklerden yararlanan firmaların genel özellikleri (hukuki yapısı, faaliyet süresi, çalışan sayısı vb.) belirlenecek, teşvik almayan firmaların teşvik sistemine başvurmamalarının sebepleri, firmaların hangi teşvikten yararlandıkları ve ilgili teşvikleri ne amaçla kullandıkları ve teşvik sonrası firmaların faaliyetlerindeki değişiklikler tespit edilecek ve teşviklerin firma ve il üzerindeki etkileri belirlenecektir. Çalışmada verileri toplamak için firma sahipleri/yöneticileri ile yüz yüze anket yöntemi uygulanacaktır ve sonuçlar SPSS 26.0 paket programı ile elde edilecektir. Çalışma bu konuda Çorum ilinde yapılacak ilk çalışma olması sebebiyle diğer çalışmalardan farklılaşmaktadır. Ayrıca çalışmanın 11. Kalkınma Planı'nın bölgeler arası gelişmişlik farklarının azaltılması için bölgelerin rekabet gücünün artırılması, ekonomik ve sosyal bütünleşmenin güçlendirilmesi hedeflerine hizmet ederek literatüre katkı yapması beklenmektedir.

Anahtar kelimeler: Teşvikler, Yatırım Teşvikleri, Bölgesel Kalkınma, Çorum

GIDA ÜRÜNLERİNDE AKILLI AMBALAJ SİSTEMLERİ

Gamze Şirin

Hitit Üniversitesi

Mühendislik Fakültesi /Alaca Avni Çelik Meslek Yüksekokulu

Gıda Teknoloji, qamzesirin@icloud.com

Özet

Akıllı paketleme teknolojisi ambalajlanmış gıdaların taşınması ve depolanması sırasındaki kalitesi ve izlenmesi sağlayan bir sistemdir. Bunun yanı sıra akıllı paketleme teknolojisi gıdalardaki mekaniksel, kimyasal, elektrokimyasal enzimatik veya mikrobiyal değişimleri gösterir. ‘Akıllı Paketleme Teknolojisi’, gıda üretimi ve tüketimi zincirinde izlenebilirlik sisteminin uygulanmasını kolaylaştırma potansiyeline sahip yeni bir teknoloji olarak karşımıza çıkmıştır. Akıllı etiketler olarak da bilinen bu teknoloji, çalışma prensiplerine göre; zaman-sıcaklık indikatörleri, tazelik indikatörleri, patojen indikatörler, biyosensörler, gaz konsantrasyon indikatörleri ve radyo frekanslı tanıma (RFID) sistemleri olarak bilinebilir. Akıllı ambalajlama, birincil ambalaj fonksiyonlarının yanı sıra, gıda atıklarının önlenmesi veya azaltılması, gıda güvenliğinin sağlanması, ürün kalitesinin ve besleyici değerinin izlenebilmesini sağlamaktadır. Gıda ürünlerinde ambalajlamanın dört temel işlevi vardır: koruma, iletişim, kolaylık ve kapsamadır. Akıllı paketleme, gıda sektöründe gelişen bir teknolojidir. Piyasada hala tam olarak yayılmamış olmasına karşın, yakın gelecekte gıda kalitesi ve güvenliğinin korunmasında yaygın olarak kullanılacağı kesindir. Genel olarak akıllı paketleme sistemleri için kullanılan üç ana teknoloji vardır: veri taşıyıcıları, göstergeler ve sensörler. Bu teknolojiler farklı şekillerde kullanılabilir. Bir grubu ambalaj içine yada dışına yerleştirilerek çevresel koşulları (zaman-sıcaklık, bağıl nem, gaz konsantrasyonu) belirlerken, diğer bir grubu ise ambalaj içerisinde gıdaların tazelik seviyesini gözlemleyebiliriz. Gıda endüstrisinde akıllı ambalajın kullanımı, yasal düzenlemeleri, maliyeti ve akıllı paketleme araçlarından. Modifiye atmosfer paketleme MAP, vakum paketleme ve kontrollü atmosferde paketleme et ve et ürünlerinin raf ömrünün uzatılması, gıda güvenliğinin artırılması, kalitenin üst düzeyde muhafaza edilmesi amacıyla kullanılan paketleme yöntemlerindedir. Son yıllarda yapılan çalışmalar sıcaklığa ve bozulmaya bağlı olarak renk değiştiren barkodlar ve etiketler modifiye atmosferde paketlenmiş ürünlerde sızıntı kontrolü sağlayan kolorimetrik indikatörler taze ürünleri olgunluk derecesine bağlı olarak renk değiştiren film ve biyosensörler gibi akıllı ambalaj araçlarının geliştirilmesi üzerindedir. Bunun yanı sıra müşterinin dikkatini çekmekte de önemli bir rol üstlenmektedir. Akıllı ambalaj tüketicinin satın aldığı ürünlerin güvenilir ve sağlıklı olduğuna emin olmasını sağlamanın yanı sıra gıdaların depolanması ve taşınması sırasındaki ekonomik kayıpları azaltmaktadır. Sonuç olarak, aktif ve akıllı ambalajlamaya yönelik tüketici davranışlarının iyi bilinmesi, daha iyi endüstriyel stratejiler geliştirmek için kullanılabilir.

Anahtar kelimeler: Akıllı Ambalaj, Gıda Güvenliği, Akıllı Paketleme Teknolojisi

“ŞEKER PORTAKALI” ROMANINDA DOSTLUK TEMASI

Sümeyye Buse KURUCUK

Necmettin Erbakan Üniversitesi

Ereğli Eğitim Fakültesi

Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, 50sumeyye38@gmail.com

Özet

“Şeker Portakalı”, 1968 yılında Jose Mauro De Vasconcelos tarafından yazılmış olup 5 yaşında fakir bir ailede yetişen Zeze adındaki bir çocuğun yaşadığı zorluklarla dünyayı nasıl keşfettiğini anlatır. Zeze, yaramazlıklarıyla tanınan zeki ve hayalperest bir çocuktur. Babasının belirsiz iş hayatı yüzünden ailesinin sürekli taşınmak zorunda kalması, Zeze’nin durmadan okul değiştirmesine ve bu sürekli değişiklikler de Zeze’nin uyum sorunları yaşayarak haylazlığının artmasına sebep olur. Zeze, yeni taşındıkları evin bahçesindeki Minguinho adını verdiği şeker portakalı fidanı ile dostluk kurmuştur. Bu fidana yaşadığı her şeyi anlatmakta ve onunla konuşmaktadır. Ailesinden sürekli şiddet gören Zeze’nin hayatı, komşuları olan yaşlı Portuga ve onun sevgi dolu, şefkatli yaklaşımıyla değişir. Zeze komşusundan çok etkilenir. Ancak mutlulukları çok uzun sürmez ve Portuga bir kaza sonucu hayatını kaybeder. Roman Zeze’nin büyümesini, olgunlaşmasını ve hayata karşı değişen bakış açısını anlatmaktadır. Bu değişimlerde küçük bir çocuğun hayatındaki dostluk, dostluğun yeri ve doğuşu önemli bir yer tutmaktadır. Romanda değinilen pek çok temanın içinde “dostluk” teması romanda öne çıkan bir temadır. Dostluk teması kapsamında dikkat çekilen ilk nokta, Zeze’nin bahçelerindeki Minguinho adını verdiği portakal ağacı ile arasında geçen zarif dostluktur. 5 yaşındaki Zeze’nin ihtiyaç duyduğu sevgi ve dostluğu bulduğu bir diğer kişi, Zeze’nin hayatına dokunan Portuga’dır. Dışarıdan bakınca sert mizaçlı görünen bu komşunun küçük çocuğa gösterdiği sevgi ve şefkat, Zeze’yi oldukça derinden etkiler. Zaman içinde en yakın dostu ve hayatta en sevdiği insan konumuna gelen bu yaşlı adama Zeze, büyük bir vefa ve gönül bağıyla bağlanmıştır. Vefasından dolayı yaramazlıklarını azaltmış, dostu için uslu ve akıllı bir çocuk olmaya çalışmıştır. Romanda Zeze’nin Portuga, Bay Arivaldo gibi kişilerle kurduğu iletişim, onun sosyalleşmesini ve iletişim becerilerini kuvvetlendirmesini sağlamıştır. Arkadaşlarıyla oynadığı oyunlar, yaptığı geziler, aralarındaki fikir paylaşımları, iletişim kurallarını Zeze’ye öğretmiştir. Portuga ve Minguinho’nun Zeze’yi olduğu gibi kabul etmeleri, Zeze’de özgüven ve benlik saygısının oluşumunda etkili olmuştur. Zeze sevgi almayı da dostları sayesinde öğrenir. Zeze, Minguinho ile kurduğu ve hayal gücüne dayanan dostluğu sayesinde zaten güçlü olan hayal gücünü desteklemiş, yaratıcılığını pekiştirmiştir. Bu gelişmeler Zeze’ye farklı bakış açıları ve problem çözme becerileri kazandırmıştır. Roman boyunca farklı krizlerle, babasının otoriter duruşuyla, sevdiklerinin kaybıyla baş etmek zorunda kalan Zeze dostlarının ve Minguinho’nun yardımıyla sorunlara karşı güçlü kalabilmeyi öğrenir. Bu çalışmada, “Şeker Potakalı” adlı eserdeki dostluk teması analiz edilecek, dostluğun küçük bir çocuğa katkıları irdelenecektir. Çalışmanın yöntemi doküman incelemesi olarak seçilmiştir.

Anahtar Kelimeler: dostluk, Şeker Portakalı, Jose Mauro De Vasconcelos.

ÇORUM İLİ U16 –U17 YAŞ ERKEKLER FUTBOL TAKIMI KATEGORİSİNDE AMATÖR FUTBOL OYNAYAN FUTBOLCULARIN FAİR PLAY ANLAYIŞLARININ İNCELENMESİ

Turan KOZAN

*Hitit Üniversitesi / Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Lisans Programı , turankozan1453@gmail.com*

Özet

Bu çalışmada Çorum ilinde 2023-2024 yılı amatör olarak futbol oynayan 16-17 yaş erkek futbolcuların Fair Play farkındalık düzeylerinin incelenerek ortaya konulması amaçlanmıştır. Fair Play anlayışının futbolcular tarafından kabul görmesinde sporda şiddet olaylarının önlenmesi ve oyuncuların, taraftarın ve görevlilerin güvenliğinin sağlanması olmak üzere, toplumsal, ekonomik ve kültürel anlamda önemli sonuçlarının bulunduğu değerlendirilmektedir. Araştırma nicel araştırma deseninde ilişkisel tarama yöntemi kullanılmıştır. Araştırma Çorum ilinde amatör olarak futbol kulüplerinde futbol oynayan 16-17 yaş erkek sporcular üzerinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmada iki bölümden oluşan anket kullanılmıştır. Birinci bölümdeki kişisel bilgi formu, ikinci bölümde ise Çok Boyutlu Sportmenlik Yönelimi Ölçeği'nin Türkçe versiyonu 4 alt faktöre ve 20 maddeye Çok Boyutlu Sportmenlik Yönelimi Ölçeği bulunmaktadır. Araştırmaya 100 futbolcu katılmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen veriler analiz edilerek bulgulara ulaşılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre çalışmaya katılan sporcuların yaş gruplarına bakıldığında ise %42 i 16 yaş %58'i 17 yaş grubunda olan erkek sporculardan oluşmaktadır. Sporcuların eğitim durumları %100'ü lise eğitimi görmektedir. Aktif sporcu durumuna bakıldığında % 100'ü lisanslı sporculardan oluştuğu görülmektedir. Spora başlama yaşına bakıldığında %28 'si 8-10 yaşında, %33'si 11-13 yaşında, %25'si 14-16 yaşında, %14 'u 17 yaş sporculardan oluşmaktadır.. Sporculara kulüpte kaç yıldır futbol oynuyorsunuz sorusuna %18'i 1 yıl, %27'si 2 yıl, %33'ü 3 yıl,%15'i 4 yıl, %7'si ise 5 yıl ve üzeri kulüpte oynamaktadır. Araştırma sonuçlarına göre katılım sağlayan futbolcuların Fair Play farkındalıkların yüksek seviyede oldukları belirlenmiştir. Katılımcılardan elde edilen bulgular değerlendirildiğinde, katılımcıların büyük bir kısmının futbol oyun kurallarına, rakibine ve futbol etik değerlere karşı saygılı olduğu belirlenmiştir. Sonuç olarak katılımcılarda yaşları ve eğitim düzeylerine bağlı kalınmaksızın Fair Play farkındalığının oluştuğu oyun içerisinde dürüst davranıldığı, rakiplerine, takım arkadaşlarına, kendi antrenörleri ve rakip antrenörlerine, taraftara, sahada görevli personele ve hakemlere saygılı davrandıkları, Fair Play oyuncu ruhuna uygun davranışlar sergileme gayreti içerisinde oldukları ve bu doğrultuda kötü alışkanlıklardan uzak durarak yenilgiyi doğal bir sonuç olarak kabul ettikleri ve bu doğrultuda fair play anlayışının yaygınlaştığı değerlendirilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Futbol, 16 -17 yaş, Amatör Futbol, Fair Play,

YENİ BİR YATIRIM ARACI OLARAK ELÜS (ELEKTRONİK ÜRÜN SENEDİ) VE ÇORUM TİCARET BORSASI ÜYELERİNE YÖNELİK BİR ARAŞTIRMA

Funda ERTEKİN

Hitit Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Bankacılık ve Finans Anabilim Dalı, fundaertekin@gmail.com

Özet

Tahıllar, hem temel gıda maddesi, hem de özellikle kırsal kesimdekiler için önemli bir gelir kaynağı ve tarım sektörünün hammadde olması açısından oldukça önemli bir yere sahiptir. Tarım sektöründe temel amaç, üreticiler için daha çok gelir elde etmek, sanayiciler ve işletmeler içinse ihtiyaç duydukları her zaman, yeterli miktar ve kalitede hammaddeye erişebilmektir. Deposu olmayan üreticilerin çoğu, fiyatların düşük olduğu hasat döneminde ürünlerini satmak zorunda kalmaktadır. Ürünün bol olduğu hasat döneminde istenilen miktarda ve uygun fiyatlarla hammadde tedarik edebilen sektör, yıl içerisinde ürüne ulaşmakta zorlanacaktır. Bu bağlamda Lisanslı Depo sistemi, bugün arz ve talep edenlerin hedeflerine ulaşması için en uygun sistem olarak kabul edilmektedir. Özetle, lisanslı depoculuk; uzun süreli depolamaya elverişli ürünlerin kalite seviyelerine göre güvenli ve sağlıklı koşullarda depolanmasını sağlayan, hasat döneminde arz birikmesini engelleyen ve ürün ticareti için uygun şartlar oluşturan bir sistemdir. Küresel ısınma ve şehirleşme etkisiyle tarım alanları daralmakta ve gıda üretimi yetersiz hale gelmektedir. Bu nedenle üretilen ürünlerin israf edilmemesi kritik bir öneme sahiptir. Özellikle ürünlerin hasat mevsiminde kötü koşullarda saklanması ve hızla bozulabilmesi, lisanslı depolara olan ihtiyacı artırmıştır. Üretici, tüccar ve sanayicilerin ürünlerini lisanslı depolarda belirli bir maliyet karşılığında güvenle muhafaza etmeleri amaçlanmaktadır. Bu muhafaza işlemi karşılığında, ürünün detaylarını içeren bir senet (Elektronik Ürün Senedi - ELÜS) düzenlenmektedir. Bu sayede ürün, belirlenen kalitesiyle senetler aracılığıyla alınıp satılarak daha güvenilir bir ticaret ortamı sağlanmış olur. Tarımsal ürünlerin finansal bir yatırım aracı olarak kullanılabilmesine de vasıta olan ELÜS sayesinde, ilgili tarımsal ürünler üzerinde satış, rehin ve haciz işlemleri yapılabilmektedir. Ülkemizde işlem gören ELÜS'ler; buğday, arpa, tritikale, ayçiçeği tohumu, çeltik, çavdar, yulaf, mercimek, fasulye, naturel nohut, mısır, fındık, kabuklu antep fıstığı, kuru kayısı, pamuk, soya fasulyesi ve zeytine dayalı olarak çıkarılmaktadır. Ürünü depoya teslim eden kişi (mudi), ELÜS'ü Türkiye Ürün İhtisas Borsası (TÜRİB) aracılığıyla satabilmekte veya borca teminat olarak rehin verip kredi temin edebilmektedir. Çalışmada, yukarıda kısaca bahsedilen lisanslı depoculuk sistemi, ülkemizdeki uygulaması, günümüzde bir yatırım aracına dönüşen elektronik ürün senetleri ve işleyişleri anlatılacak, Çorum Ticaret Borsası üyelerinin TÜRİB (Türkiye Ürün İhtisas Borsası) ve ELÜS (Elektronik Ürün Senedi)'e ilişkin bilgilerinin ve görüşlerinin belirlenmesine yönelik bir araştırma yapılarak sonuçları yüksek lisans tezinde paylaşılacaktır.

Anahtar kelimeler: Lisanslı Depo, ELÜS, Borsa

MAKİNA İMALATI SEKTÖRÜNDE KARBON AYAK İZİNİN HESAPLANMASI VE İYİLEŞTİRME ÖNERİLERİNİN SUNULMASI

Mevlide BÜYÜKEKİZ

Hitit Üniversitesi

Mühendislik Fakültesi

Endüstri Mühendisliği, buyukekizmevlide@gmail.com

Gazi Bilal YILDIZ

Hitit Üniversitesi

Mühendislik Fakültesi

Endüstri Mühendisliği, bilalyildiz@hitit.edu.tr

Özet

Küresel ısınmaya sebep olan, enerji, tarım, endüstriyel kullanımlar, sanayi ve ulaştırma sektörlerinden kaynaklanan sera gazı emisyonlarının kaynaklarının belirlenmesi ve miktarının hesaplanması; sera gazının azaltılması yönünde yapılacak çalışmalara öncülük etmektedir. Dünya, yüzeyine gelen ışınları yansıtır ve yerküre ısınır. Bu yansımalar başta karbondioksit (CO₂), metan (CH₄), azot dioksit (NO₂), ozon (O₃) su buharı (H₂O)_g olmak üzere yerkürede var olan gazlar tarafından tutulur ve bu sayede dünya ısınır. Işınların bu gazla tarafından tutulmasına sera etkisi denir. Atmosferde bu gazların miktarının artması ile dünya üzerindeki ısınmayı büyük oranla artırır. Artan sera gazları nedeniyle yaşanan en büyük tehlike, küresel ısınmadır. Bu artışların başlıca nedenleri arasında insan faktörüne bağlı olarak aşırı kaynak tüketimi ve enerjiye olan bağımlılık gelmektedir. Bu nedenle ekolojik dengenin korunması ve daha fazla bozulmaması için çeşitli çalışmalar başlatılmıştır. Enerji verimliliği ve gaz salınımının azaltılması noktasında ilk olarak mevcut durum analizi ve analizler sonucunda iyileştirmeler yapabilmek için tek kavram oluşturulması noktasında tüm faaliyet ve hizmetlerin ömürleri boyunca yaptıkları gaz salınımı miktarlarının tespiti amacı ile karbon ayak izi kavramı kullanılmaktadır. Dünyayı ilgilendiren bu durum 1960'lı yıllarda bilim insanlarının dikkatini çekmesi üzerine araştırmalar yapılmış ve sera gazlarının küresel olarak arttığını belirlemişlerdir. 1960'lı yılların sonlarına doğru artan sera gazlarına dikkat çekmek istemiş fakat başarılı olamamışlardır. 1980'lerde bilim insanları ve çevre savunucuları, sera gazlarının artışına bağlı olarak oluşan küresel ısınmayı tekrar gündeme getirmiş ve dikkat çekmeyi başarmışlardır. Bu olayın en büyük etkilerinden biri 1988 yılında Birleşmiş Milletler Çevre Programı (UNEP) ve Dünya Meteoroloji Örgütü (WMO)' nün ortak girişimi ile 1988 yılında hükümetler arası iklim değişikliği paneli (IPCC) kurulmuş ve ilk değerlendirme raporunu 1990 yılında yayımlanmıştır [1]. Bu durumun akabinde 1992 yılında Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çevre Sözleşmesi ve 1997 yılında Kyoto Protokolü yayımlanmıştır. İmzalanan Kyoto Protokolü ile sera gazı emisyonunu uluslararası azaltmayı hedeflemişlerdir. Anlaşma sayesinde sera gazı azaltımına teşvikler sunulmuş, bu alanda atılacak adımların devletler tarafından destekleneceği belirtilmiştir. Böylece karbon ayak izi farkındalığına dikkat çekilecek, durum analizi yapılacak, sera gazı emisyonun izlenmesi ve raporlanması hükümetler tarafından takip altına alınması planlanmıştır. Hükümetler tarafından gönderilen bu raporlar sayesinde sürecin takibi ve dünyanın karbon ayak izi gözetim altına alınmıştır. Çimento, tekstil, kireç, petrol, seramik, kimyasal ürünler ve elektrik üretimi yapan sektörlerde sera gazı salınımına neden olan eylemlerde bulunmaktadır. AB bu sektörler için karbon ayak izi hesaplamalarını zorunlu kılmıştır. Birçok alanda yakından takip edilen karbon emisyonu hesaplamaları, ilerleyen zamanlarda tüm sektörler için zorunlu hale getirilip, buna dair yapılan çalışmaların desteklenmesi beklenmektedir. Bu projedeki amaç; artan sera gazı kütesinin bilincinde olarak, makine imalatı yapan sektörlerin henüz karbon salınımı dikkate almadığı bu süreçte, sera gazlarını dikkate alarak azaltılmasına yönelik çalışmaların yapılması hedeflenmiştir.

Anahtar kelimeler: Küresel Isınma, Sera Gazı, Karbon Ayak İzi, Makine İmalatı

BÖLGESEL KONUMLANDIRILABİLEN ATIK SINIFLANDIRICI GERİ DÖNÜŞÜM MEKATRONİK SİSTEMİ**Buğra EROLAN***Dokuz Eylül Üniversitesi
İzmir Meslek Yüksekokulu**Elektronik ve Otomasyon Bölümü, Mekatronik Programı, bugra.erolan@ogr.deu.edu.tr***Dost Ata FIRAT***Dokuz Eylül Üniversitesi
İzmir Meslek Yüksekokulu**Elektronik ve Otomasyon Bölümü, Mekatronik Programı, dostata.firat@ogr.deu.edu.tr***Ceylan KEMALOĞLU***Dokuz Eylül Üniversitesi
İzmir Meslek Yüksekokulu**Elektronik ve Otomasyon Bölümü, Mekatronik Programı, kemaloglu.ceylan@ogr.deu.edu.tr***Tolga OLCAY***Dokuz Eylül Üniversitesi
İzmir Meslek Yüksekokulu**Elektronik ve Otomasyon Bölümü, Mekatronik Programı, tolga.olcay@deu.edu.tr***Taner AKKAN***Dokuz Eylül Üniversitesi
İzmir Meslek Yüksekokulu**Elektronik ve Otomasyon Bölümü, Mekatronik Programı, taner.akkan@deu.edu.tr***Özet**

Günümüzde dünya kaynakları artan nüfusa bağlı olarak yetmemeye başlamıştır. Özellikle tüketim ürünlerinde kullanılan kâğıt, plastik, cam, metal gibi kutu ve ambalajlar ürün tüketildikten sonra çöpe atılmakta ve geri dönüşümü yüksek bu maddeler hem dünyamızı kirletmekte hem de işlevsiz kalmaktadır. Bu atıkların geri dönüştürülmesi hem dünyada yaşamın sürdürülebilirliğini iyileştirecek hem de ekonomik açıdan yeni hammadde üretimini gerektirmeyecek ve az bir çaba ile yeniden kullanılabilir hale getirecektir. Bu amaçla toplumsal alanlarda geri dönüşüm kutuları yaygınlaşmıştır. Hatta bu konuda yasal olarak düzenlemeler yapılmış hem halkın bilinçlendirilmesi hem de kamu alanlarında kullanımının özendirilmesi sağlanmaya çalışılmıştır.

Bu çalışmada topluma açık alanlarda kullanılan etiketli geri dönüşüm kutularının işlevsel ve ulaşılabilirlik açısından yetersizliğinden yola çıkarak, atıkları kendisi ayırıştırın bir mekatronik sistem tasarlanmak istenmektedir. Geliştirilen geri dönüşüm atık sınıflandırma mekatronik sistemi mekanik, elektronik ve yazılım unsurlarının bir araya getirildiği akıllı bir makine olarak tasarlanmıştır. Metal atıklar metal algılama sensörü ile kâğıt, plastik ve diğer atıklar ise bir mikrofon aracılığıyla ses frekansı üzerinden algılanacaklar ve sınıflandırılacaklardır. Sınıflandırma işlemi yaygın kullanılan Arduino mikrodenetleyici platformu ile yapılacak ve ayırıştırma yapacak mekanik sistemin çalışması kontrol edilecektir. Sistemin çalışmasını kullanıcıya aktaran bildirimci bir ekran bulundurarak kullanıcıya işlem hakkında bilgi sağlanacaktır. Sistem çalışmasını minyatür güneş panelleri ile şarj edilen Lityum İyon batarya üzerinden sağlayacaktır. Sınıflandırılma sonrasında mekanik sistem yardımıyla istenilen hazneye atığın düşmesini sağlanmaktadır. Burada amaçlanan sistem belli seviyede bir sınıflandırmayı yapacak düşük maliyetli bir atık ayırıştırma sistemi elde etmek üzerinedir. Böylece sitelerde, kampüslerde veya park gibi ortak yaşam alanlarında geri dönüşümü de özendirecek çevreci bir sistem elde edilecektir. Uygun kamera ve yapay zekâ yardımıyla bu atık ayrımı daha başarılı yapılabilir ama bu maliyetli yaklaşım ancak atık ayırma tesisleri

için mümkündür.

Geliştirilen bu prototip sistem gelecekte bu tür akıllı geri dönüşüm sistemlerinin yaygınlaşması ve toplumun geri dönüşüme katkısının artması, geri dönüşümdeki hata payının azalması ve çevreye verilen zararın indirgenmesi yönünde dünyamıza katkı sağlayacaktır. Toplumumuzun bu konuda yeterince bilinçli olmaması, hem de görme engelli bireylerimizin geri dönüşüme daha rahat katkı sağlayabilmesi için günümüz teknolojisinden faydalanmak mümkündür. Aynı zamanda geri dönüşüm atıklarının ayrıştırılması tek bir kutuda sağlanarak çeşitli yönlerden tasarruf olanağı doğacak ve geri dönüştürülebilir atık miktarında artış olacaktır. Geri dönüştürülen atık sayısındaki artış, ülke ekonomisine katkı sağlayacaktır.

Anahtar kelimeler: Atık, Geri Dönüşüm, Sınıflandırma, Ayrıştırma, Mekatronik Sistem

TÜRK OCAKLARI: MİLLİ BİLİNCİN KALESİ VE KÜLTÜREL AKTİVİZM ÖNCÜSÜ

Burcu AL

Hitit Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Kamu Yönetimi Bilim Dalı, alburcuu.5@gmail.com

Özet

Türk bilincini ve kimliğini oluşturma çabaları tarihsel süreç içerisinde devamlı olarak toplumsal dönüşümlere, siyasi olaylara ve kültürel etkileşimlere bağlı olarak şekillenmiştir. Bilinç ve kimlik oluşturma, Türk milletinin tarihinde yaşadığı farklı dönemler ve karşılaştığı çeşitli zorluklarla birlikte oluşmuştur. Osmanlı İmparatorluğu'nun sona ermesi ve Türkiye'nin modernleşme yolunda adımlar atması, ulusal kimlik ve bilinç oluşturma çalışmalarını daha da önemli hale getirmiştir. Bu süreçte dilin, tarihin, kültürün ve milli değerlerin korunması ve yaygınlaştırılması, Türk bilincinin güçlenmesinde kritik bir rol oynamıştır. Bu doğrultuda oluşturulan Türk Ocakları, Türk Milletinin milli bir bilinç oluşturma ve kültürel kimliğini korumak aynı zamanda güçlendirmek amacıyla kurulmuş köklü bir kuruluştur. Kökenleri İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin etkin olduğu döneme dayanmakla birlikte Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerinden itibaren başlayan "milli uyanış" hareketinin bir parçası olarak ortaya çıkmıştır. 1912 yılında resmi olarak kurulan kuruluşa tarihi perspektifte bakıldığında da 1911 yılından itibaren kuruluş çabalarını görmemiz mümkündür. Kuruluş zamanlaması itibariyle Türk Milletinin önemli dönem noktasını oluşturan Millî Mücadele dönemi içerisinde milli bilincin yaygınlaştırılması, vatanseverlik duyguların pekiştirilmesine katkı sağlamıştır. Temel amaçlarından birisi olan Türk gençlerini milli değerler etrafında toplayarak ve donatarak geleceğe hazırlamaktır. Çalışmanın amacı, Türk Ocaklarının tarihsel kökenlerine inilerek oluşmasına neden olan faktörler incelenerek, kuruluşun ilk yıllarından günümüze kadar olan süreçteki ne gibi çalışmalarda bulunduğu, bu çalışmaların etkililiği ve verimliliği açısından değerlendirilmesi yapılacaktır. Alanyazın taraması yapıldığında; Türk Ocakları'nın tarihsel olarak gelişimi ele alınırken, kuruluşun faaliyette bulunduğu çalışmaların etki düzeylerinin ne derecede faydalı olduğu veyahut etkili olduğu hususunda çalışmada yer verilerek alanda konu bazındaki eksiklik giderilmeye çalışılacaktır.

Anahtar kelimeler: Türk Ocakları, Kültürel Aktivizm, Türkçülük

YAŞLI BAKIMI VE EPİLEPSİ

Burak Can KAYA

*İzmir Katip Çelebi Üniversitesi
Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu
Yaşlı Bakım Programı, burakya6226@gmail.com*

Tuğçe ŞİK

*Dokuz Eylül Üniversitesi
Sağlık Bilimleri Enstitüsü
Psikiyatri Hemşireliği Anabilim Dalı, tugcepsk@hotmail.com*

Özet

Epilepsi, beyin hücrelerinde anormal elektriksel aktiviteye bağlı olarak ortaya çıkan, bilişsel, psikolojik, sosyal sonuçlara neden olan nörolojik bir bozukluktur. Epilepsi hastalığı, dünya çapında elli milyondan fazla görülmektedir. Epilepsi hastalığı her yaş grubunda görülse de yaşlılarda görülme oranı yüksektir ve özellikle yaşlı bakımında özen gösterilmesi gereken önemli bir sağlık sorunudur. Literatürde epilepsi ile ilgili yapılmış çalışmalar yaşlı bakımında epilepsiyle ilgili verileri özetlemede ve bakımla ilgili iyileştirmelere bilgi vermede yetersiz kalmaktadır. Bu çalışmanın amacı yaşlı bakımında epilepsi hastalığı varlığında gösterilmesi gereken yaklaşım hakkında açıklamalarda bulunmak ve konuyla ilgili destekleyici araştırmaların yapılması için gerekliliğe dikkat çekmektir. Epilepsi tanısı, nöroloji uzmanı tarafından konur ancak yaşlıda bir epileptik nöbetin olup olmadığını belirlemeyi mümkün kılacak ayrıntılı bir öykü almak ve bakım elemanı tarafından yaşlıyı gözlemlemek gerekir. Epilepsi vakalarının büyük bölümünün kesin nedenini belirlemek zordur ancak nedeni saptanabilen epileptiklerde sinirlerin uyarılması, doğumsal travmalar, kafa travmaları, beyin damar hastalıkları, beyin hasarı, tümörler, beyin iltihapları ve aşırı alkol kullanımı gibi nedenler vardır. Ayrıca yaşlanmaya bağlı olarak beyin damarlarının daralması veya tümör varlığında da epilepsi görülebilir. Bu durum aynı zamanda yaşlılarda epilepsi geçirme olasılığını artırmada risk faktörü olmaktadır. Birçok ülkede yaşlı kişiler arasında sakatlığın ve bakıma sebebiyet veren sağlık sorunlarının en büyük nedeni epilepsidir. Bu anlamda yaşlılarda epilepsi önemli bir konudur. Yaşlılarda epilepsi tanısını koymak ileri yaşın ve hastalıkların belirtileriyle karıştığında zor olabilir. Epilepsi belirtileri olarak genellikle tekrarlı nöbetler, bilinç kaybı, motor belirtiler (kolların ve bacakların kontrolsüz hareketleri vb.), davranış değişiklikleri, istemsiz kasılmalar, önemli duyuşsal değişiklikler meydana gelmektedir. Dünya Sağlık Örgütü, epilepsi vakalarının yaklaşık %25'inin potansiyel olarak önlenilebileceği ve olumsuz sağlık sonuçlarının da azaltılabileceğini vurgulamaktadır. Yaşlılar açısından bakıldığında, kronik hastalıkları kontrol altına almak, travma geçirme olasılığını engellemek, güvenli çevre sağlamak, epilepside ilk yardım yöntemlerini uygulamak gibi pek çok yol bu yöntemlere örnek verilebilir. İlk olarak yaşlıda epilepsi başladığında nöbetin başladığı andan itibaren süreyi kaydetmek, bilinç-hava yolu-solunum-dolaşım-ağız içi kontrolünü sağlamak ve hastanın etrafında ona zarar verebilecek cisimleri uzaklaştırmak gerekir. En önemlisi ise yaşlıda epilepsi sırasında vücutta meydana gelen kasılmalar kolonya, yiyecek içecek gibi durumlarla engellenmemeli ve nöbet boyunca yaşlıya güvenli çevre oluşturulmalıdır. Epilepside güvenli çevre oluşturulurken; yeterli aydınlanmanın sağlanması, kaymayan zemin tercihi, acil durum çantasının yakında bulundurulması, zarar verici maddelerin uzaklaştırılması gibi bazı düzenlemeler yapılmalıdır. Epilepsili yaşlıya bakım veren bireylerin yanı sıra ailenin ve toplumun da bu konuda bilinçlendirilmesi alınması gereken önlemler arasında yer alır. Sonuç olarak bu çalışma ile epilepsili yaşlılara sunulması gereken bakım konusunda destekleyici ve farkındalık uyandıracak bakış açısı sunulmuştur. Literatür incelendiğinde, yaşlı bakımında epilepsiyle ilgili bakım konularında boşluk vardır, ileride epilepsi ve yaşlı bakımı konularına odaklanarak bakımda iyileştirmelere bilgi verebilecek araştırmaların yapılması gerekmektedir.

Anahtar kelimeler: Yaşlı, Bakım, Epilepsi

OTOİMMÜNOLOJİ VE ELİSA

Büşra Naz GÖK, Kadriye KURKUTAN, Fatma YILMAZ, Nurhan GÜMRÜKÇÜOĞLU

Karadeniz Teknik Üniversitesi

Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu

Tıbbi Hizmetler ve Teknikler Bölümü, e-mail:busraanaz09@gmail.com

Özet

Büyük bir çeşitliliğe sahip olan immün sistem normal koşullarda çok sayıda antijene karşı yanıt oluştururken organizmanın öz antijenlerin karşı yanıt oluşturmamaktadır. "immünolojik tolerans" olarak tanımlanan bu durumun bozulması otoantikor veya otoreaktif T hücre oluşumuna neden olarak otoimmün hastalık gelişimine yol açar. Enfeksiyonlar T hücre anerjisini bozarak otoantijenlere yanıt veren lenfositlerin etkin hale geçmesine neden olabilirler. Bunun sonucunda enfeksiyon etkenine karşı gelişen immün yanıt bireyin otoantijenlerine karşı saldırı ve doku hasarı ile sonuçlanabilir. Bu süreçte mikroorganizmalar ve otoantijenler arasında moleküler benzeşme, yabancı antijenlerin otoreaktif hücreleri doğrudan uyarması, travma ve inflamasyon sonucu saklı olan antijenik uyaranların hücre yüzeyinde belirmesi, sitokin düzenlenmesinin bozulması gibi etkenler rol oynamaktadır. İmmün sistemin düzenlenmesinde ortaya çıkan bozukluklar sonucunda otoreaktif B ve T hücreleri uyarılarak otoantijenlere karşı antikor veya hücresele bağışık yanıt oluşumuna neden olur. Sorumlu antikorlar genellikle IgG izotipinde olup nadiren IgM veya IgA tipi antikorlar da olaya katılır. Ortaya çıkan bağışık yanıt sonucu doku hasarı, organ ve doku fonksiyonlarında bozulma gelişir. Doğrudan T lenfositleri tarafından oluşturulan doku hasarının tipik örnekleri RA ve multipli skleroz iken, antikor aracılı otoimmün hasara örnek olarak sistematik lupus eritematozus(SLE), hashimoto tiroiditi ve otoimmün hemolitik anemi verilebilir. Otoantikorlar, organizmanın kendi antijenlerine karşı reaksiyonun göstergesidir. Bu antijenler tüm hücre tiplerine veya vücudun bir organının spesifik hücrelerine karşıda gelişebilir. Bu antikorlar otoimmün hastalığı olan hastalarda inflamasyon ve toleransın kaybının temel mekanizmaları hakkında bizi bilgilendirir. Birçok otoimmün hastalıkta aylar veya yıllar öncesinden herhangi bir klinik bulgu gelişmeksizin otoantikorların varlığı gözlenmiştir. Otoantikorlar spesifik klinik bulgular, hastalık şiddeti ve ilerlemenin derecesini de gösteren belirteçlerdir. Anti-nükleer antikorlar hücre çekirdeğinde bulunan farklı antijenleri hedefleyen çok geniş bir otoantikor grubunu içermektedir. Kısaca "ANA" olarak da tanımlanan bu antikorların hedefi olan antijenler tüm çekirdekli hücrelerde bulunurlar ve hücre döngüsünde rol alırlar. Genel ANA testi, otoimmün hastalığı olduğu düşünülen hastalarda en sık uygulanan tarama testidir. ANA, hem sistemik hem de organ spesifik otoimmün hastalıklarda oluşabilmektedir. Özellikle pozitif ANA nin tanı kriteri olduğu SLE basta olmak üzere, bağ dokusu hastalıklarında pozitifliklidir. Hep-2 hücrelerinin substrat olarak kullanıldığı IFA yönteminde, nükleer veya sitoplazmik çeşitli boyanma paternleri saptanabilmektedir. Boyanma modelleri mikst olabilmektedir. ELISA testi bir antijen (mikroorganizmanın özel bir proteini) ve bir antikor (antijene karşı üretilen protein yapısındaki molekül) arasındaki reaksiyonu göstererek çeşitli hastalıkların tanısında kullanılmaktadır. Testin sonucunu görülür hale getirmek için bir enzimden yararlanılmaktadır. ELISA testi ile enfeksiyon etkenleri veya bunlara karşı vücudun oluşturduğu antikorlar saptanabilmektedir.

Anahtar kelimeler: T Lenfositleri, Antijen, Otoantikor

SOSYAL HİZMET ETİĞİNİN FELSEFİ TEMELLERİ

Fadime KARATAŞ

Karabük Üniversitesi

Karabük Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Etik Değerler Ana Bilim Dalı (Disiplinlerarası), fdmkaratas43@gmail.com

Öğr. Gör. Salih KALKAN

Konya Selçuk Üniversitesi,

SBE Aile Danışmanlığı ve Eğitimi, ssalihkalkan@gmail.com

Özet

Birçok disiplinin temeli felsefeye dayanmaktadır. Bilgi ve bilgi kümülatifleri felsefenin mitolojik olgu ve olgulardan ayrılarak salt ifadelerin yer almasında kendine yer açmıştır. Bu bağlamda bilgi edinmenin kaynağı akıl, sezgi, gözleme dayalı unsurlar yer almaya başlamıştır. Sosyal hizmet disiplini felsefik temele dayandırıldığımızda presokratik dönem filozoflarının en önemli konusu olan arkhe problemine kadar indirgenebilir bir durumdur. Dinamik halde sürdürülüyor olması ise etik değerlerin sağlamış olduğu hassasiyettir. Mesleki açıdan değerlendirdiğimizde sosyal hizmet alanı ve uzmanları ahlaki değerler göz ardı edilmeden, kişilerin haklarının korunması, insan onurunun korunması ve insan yararını gözeten insani olanakların korunması gibi bireysel, sosyal ve çevresel haklarına saygı göstermelidir. Bunun yanında bu hakların korunmasıyla ilgili bilgi sahibi olmalıdır. Sosyal hizmet alanında alınan kararlar, uygulanan hizmetler antroposentetik olmamalıdır. İnsanla birlikte çevre ve doğal oluşumlar ve koşullar korunmalıdır. Bu nedenle felsefik temelleri bilmek ve etik değer kuramlarının bilinmesi sosyal çalışmacının, talep ve isteklerde nasıl yaklaşım sergilemesi gerektiği adına belirleyici unsurları içerir. Felsefik açıdan değerlendirilmeye alındığında düşünürler, öncelikli olarak doğayı araştırmış daha sonra ise merak, kendilik açıklamalarına dönüt sağlamıştır. Doğadan uzaklaşan insan, problemlerini artık doğayla değil toplumla yaşamaya başlamıştır. İnsanlar arasındaki eşitlik-eşitsizlik mücadeleleri devlet sorunu haline gelerek temel ve sosyal gereksinimlerini problem haline getirerek hak talebinde bulunmuşlardır. Sosyal hizmet, mesleki anlamda hem uzman kadrosu hem meslek elemanları ile yapmış olduğu çalışmalarda mesleki müdahalede bulunurken alacakları kararlar ve ikilemler için etik, yol gösterici olmuştur. Mesleki etik ikilemler sosyal çalışmacının uygulama yaparken ya da hizmet sunarken vermiş olduğu kararlar ve haklar üzerinde etik ilkeler arasında çelişki yaşaması durumudur. Örneğin Sosyal çalışmacının görüşme yaptığı müracaatçı görüşme esnasında paylaşılan bilgilerin kimseye aktarılmasını istemiyorum talebi üzerine yapılan konuşmada sosyal sosyal çalışmacı ne yapmalı? Çalışmacının ikileme düşmemesi adına müracaatçıyı konuşma esnasında veya öncesinde uyarmalıdır. Anlatılacakların içerisinde suç unsuru bulunursa adli mercelere bildirmesi gerektiği onun mesleki görevidir. Hassas bir olay olan bu durum güven problemi yaşanmaması adına gerekli tedbir ve içerikler müracaatçıya bildirilmelidir. Anlatılar ve müdahale edilmesi gereken durumlar değerlerle iç içe geçmiş olması sebebiyle rehberlik ve danışmanlık yapılan nitelikler belirtilmelidir. Tüm bu nedenlerle, sosyal hizmet etiğine kaynaklık eden temel felsefi etik yaklaşımların bilinmesi önemlidir. Böylelikle sosyal hizmetin benimsediği değerlerin ve uygulamalara rehberlik eden etik ilkelerin tanımlanabilmesi mümkün olacaktır. Bu nedenlerden dolayı çalışmada, etik nedir sorusuna yanıt aranmaya çalışılmış ve sosyal hizmet etiğinin oluşturulmasında temel alınan felsefi etik yaklaşımlar ile sosyal hizmet etiği ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Etik, sosyal hizmet etiği, felsefik etik yaklaşımlar, sosyal hizmet etiği ilkeleri.

HİTİT KANUNLARINDA TARIM

Burak YAZICI

*Hitit Üniversitesi/Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Arkeoloji Anabilim Dalı, 210433004@ogrenci.hitit.edu.tr*

Özet

Hititler, günümüzden yaklaşık 3600 yıl önce Anadolu'da ilk siyasi birliği sağlayarak büyük bir devlet kurmuşlardır. Hitit kaynaklarında devletin ekonomisi hakkında önemli bilgiler yer almaktadır. Hitit abideleri ve kaya kabartmaları gibi sanat eserleri ile devletlerarası anlaşmalar ve Hitit kanunları gibi yazılı belgeler, Hititlerin ekonomik faaliyetlerini anlamamız açısından oldukça önemli belgeleri teşkil etmektedir. Ayrıca arkeolojik kazılar sonucunda da ekonomik hayata dair açıklama yapabileceğimiz pek çok buluntu ve kalıntılara rastlamaktayız. Hitit kentlerinde bulunan baraj yapıları ve sulama kanalları ile ürün depolamak için inşa edilen silo gibi arkeolojik bulgular Hititlerin tarımsal üretime yönelik faaliyetlerini kanıtlamaktadır. Hitit Devletinin tarımı, üretilen ve tüketilen gıdalar hakkındaki bilgilerimizi Arkeolojik kazılarda ortaya çıkan fırın, ocak, depo, çanak-çömlek gibi günlük kullanıma ilişkin nesnelere ile beraber bazı bitki ve tohum kalıntıları ile hayvan kemikleri gibi buluntular yoluyla öğrenmekteyiz. Çivi yazılı belgeler, arazi bağış belgeleri ve Hitit kanunları gibi filolojik belgeler de tarım politikasını anlamamıza yardımcı olmaktadır. Önemli Hitit yerleşimlerinin bulunduğu Kızılırmak kavsi içerisindeki Orta Anadolu Platosunda iklim hemen hemen bugünkü koşullara benzer bir seviyeydi. Burada yaz ayları sıcak ve kurak, kışları ise oldukça sert geçmekteydi. İklimin sert olması özellikle yaz aylarında yaşanan kuraklıkla beraber su kaynaklarında azalmalar meydana gelmekte ve bu durum tarımın yağışlara bağlı olduğu bu coğrafya için oldukça zordur. Hititlerin bulunduğu Orta Anadolu'da yıllık düşen yağış miktarı 500 mm'yi geçmediği için burada ağırlıklı olarak kuru tarım yapıldığı varsayılmaktadır. Hitit metinlerinde buğday, arpa ve çavdar kelimeleri sıkça geçmesi ve yapılan arkeolojik kazılar sonucu ele geçen tahıl kalıntıları metinlerde verilen bu bilgiyi desteklemektedir. Özellikle buğdaya ait tahıl kalıntıları Boğazköy (Hattuşa), Ortaköy (Şapinuva), Kuşaklı (Sarissa) ve Maşathöyük gibi önemli Hitit yerleşiminde açığa çıkarılmıştır. Hitit Devleti bir hukuk devletidir. Devlet ekonomik hayata dair birçok düzenlemeyi kanunlar yoluyla belirlemiştir. Hitit Devletinin ayakta kalması iyi bir idari mekanizma kurmalarının yanında temelde de hukuk kurallarının işlenmesi ile mümkün olmuştur. Devletin böylesine uzun bir süre hüküm sürmesinin temeli esasında buna dayanmaktadır. Hitit kanunlarında toplumun iktisadi ve sosyal hayatının düzenlenmesi amacıyla pek çok madde yer almaktadır. 100'er maddelik iki seri halinde olan Hitit kanunun ilk 100 maddesi "eğer bir adam" şeklinde başlayan ceza maddelerini içermekte iken "eğer bir bağ" şeklinde başlayan ikinci 100 maddelik kısmı ise tarım ve hayvancılık ile alakalı yasal düzenlemelerden oluşmaktadır. Hitit kanunlarının "eğer bir bağ" şeklinde başlayan maddeleri incelendiğinde Hitit devletinin tarım politikasını, tarımsal faaliyetlerini, tarımsal ürünleri, tarımsal ve hayvansal ürünlerinin fiyatlarını, tarım aletlerini ve tarım işçilerine ödenecek ücrete ilişkin hususlarla ilgili birtakım düzenlemelerin yer aldığı görülmektedir. Ek olarak saraya ait arazilerin işletilmesi konusu kanun metinlerinde yer alan diğer önemli hususlardan biridir. Hammurabi kanunlarının aksine Hitit kanunlarında kısasa kısasın yer almaması hatta kazara adam öldürme sonucunda dahi ceza verilirken "eli kaza işledi" gibi oldukça hafifletici bir sebeple cezayı düşürerek taammüden adam öldürme suçundan ayırması Hitit hukukunun çağının çok ilerisinde olduğunun bir kanıtıdır. Bu sebeple Hitit kanunlarında ender rastlanan ölüm cezasının ekilmiş bir tarlaya yeniden tohum atma suçuna verilmesi bile Hitit Devleti için tarımın ne denli hayati öneme sahip olduğu açıkça göstermektedir. Bu bildiriye, Hititlerde tarım konusu Hitit kanunları çerçevesinde incelenerek sunulacaktır.

Anahtar kelimeler: Hitit Devleti, Kanun, Tarım, Ekonomi

KAN TRANSFÜZYON MERKEZİ**Fatma YILMAZ, Kadriye KURKUTAN, Büşra Naz GÖK, Nurhan GÜMRÜKÇÜOĞLU***Karadeniz Teknik Üniversitesi**Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu**Tıbbi Hizmetler ve Teknikler Bölümü, e-mail:Fy6853519@gmail.com***Özet**

Transfüzyon merkezi kan ve kan bileşenine ihtiyacı olan hastaların kan ve tedariklerinin sağlandığı, kullanıma sunulmadan önce gerekli testlerin yapıldığı hizmet birimidir. Kan transfüzyonu, kaybedilen kanın yerine konulması amacını taşıyan özel bir doku transplantasyonudur. Kan ve kan bileşenlerinin kalite güvencesinin sağlanması, hastanın ihtiyacı olan kan ve kan bileşenlerinin zamanında ve yeterli miktarda sağlanabilmesi, hasta, donör ve çalışan güvenliğinin sağlanması, Transfüzyon Merkezinin temel amacıdır. Sadece acil durumlarda donörden kan alma yetkisine sahip olan Transfüzyon Merkezi, kan ihtiyacını Kızılay dan karşılar. Eritrosit Süspansiyonu, Taze Donmuş Plazma, Havuzlanmış Trombosit Süspansiyonu, Transfüzyon Merkezinde sıklıkla kullanılan kan bileşenleridir. Gerekli hallerde Kriyopresipitat, Granülosit Süspansiyonu, Pediatrik Eritrosit Süspansiyonu. Vs. gibi bileşenleri de temin etmektedir. Bazı özellikli hasta grupları ve özel durumlar için (Pediatrik, İmmünespresif, Neonatal exchange transfüzyon vs.) bileşenlere ‘Filtrasyon’, ‘Yıkama’, ‘Işınlama’ gibi ek işlemler de tedarikçiden talep edilmektedir. Temin edilen kan bileşenleri, kullanılacakları zamana kadar depolama sıcaklıklarına uygun şekilde saklanırlar ve uygun şekilde ilgili bölümlere transfer edilirler. Kan ve kan bileşenlerinin toplanmasından, alıcıların takibine kadar geçen, transfüzyon zincirini kapsayan tüm işlemler izlenebilir durumdadır. Transfüzyon Merkezimizde ABO forward gruplama, ABO reverse gruplama, Zayıf D Belirleme, Cross Match testi, Antikor Tarama (İndirek Coombs), Direk coombs testleri çalışılmaktadır. Bu immünolojik testler, ülkemizde ve dünyada en çok kullanılan ve en çok kabul gören ‘Jel Santrifügasyon’ yöntemiyle çalışılmaktadır. Testler, ürün ve materyaller, iç ve dış kalite kontrol programlarıyla test edilmektedir. Kan bankacılığının temel önkoşulu kalite güvencesi kapsamında yürütülen faaliyetler Ulusal Standartlar ve Rehberler esas alınarak standardize edilmekte, iç ve dış denetimlerle sistemin devamlılığı güvence altına alınmaktadır.

Kan transfüzyonu merkezleri içerisinde aynı zamanda immünhematolojik testler de yapılır. Bu sayede tanı ve teşhis konulmasında yardımcı olur. Bu merkezler sayesinde kan ihtiyacı olan hastalara daha erken süre içerisinde kan ulaşımı sağlanır.

Anahtar kelimeler: Transfüzyon, Antikor Tarama, Cross Match Testi

PLATON FELSEFESİNDE DEĞERLERİN KAYNAĞI VE MAHİYETİ PROBLEMİ¹

Fadime KARATAŞ
*Karabük Üniversitesi,
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü,
Etik Değerler Ana Bilim Dalı, fdmkaratas43@gmail.com*

Özet

Platon'un etik öğretisi ve değerlerin kaynağı ve mahiyeti problemi onun ontoloji, epistemoloji, devlet felsefesi ve diğer pratik felsefe disiplinlerine ilişkin düşünceleriyle birlikte ele alınarak incelenir. Felsefenin en önemli problemlerinden birisi de değerlerin kaynağı ve mahiyeti sorunudur. "Değer", varlık âlemine ait olduğu için var olmayanın (yokluğun) değerinden söz edemeyiz. Değer, bir şeye veya harekete anlam yüklemidir. Aynı zamanda değer eylem ve hareketlerimize verdiğimiz önemin ölçütüdür. Platon'a göre insan yaşamının nihai amacı mutluluğu elde etmektir. Evrensel ahlâk yasası mutluluktur. Platon insanların ancak erdemli bir hayat yaşayarak bu hedefe ulaşabileceklerini söyler. Erdemli yaşamak ise sahih bilgiye dayalı ölçülü ve itidalli davranmakla mümkündür. Bu yüzden insanın mutluluğu aynı zamanda yaşadığı sosyal ortam ve devlet düzeniyle de ilgili olmaktadır. Platon, devlet ve sosyal düzenin kişilerin mutluluğunu temin edecek şekilde ölçülü ve adalet değerleri üzerine kurulmasını şart koşar. Bunun temini için de devlet eliyle verilen eğitimin bebeklikten yetişkinliğe kadar insan hayatının içinde olması gerektiğini ifade etmektedir. Dolayısıyla insan doğasını değiştiren, kalıba sokan ve ideal insan profilinin oluşmasına katkı sağlayacak eğitimin toplumun tüm çocuklarına doğumundan itibaren verilecek değerler eğitimiyle mümkün olacağını ileri sürmektedir. Değerin oluşması sadece bilginin edinilmesiyle değil aynı zamanda bu sahih bilgilerin praxise aktarılmasıyla mümkün olacaktır. Platon'un değer öğretilerini tüm düşünce yapısına indirgemek mümkündür. Onun bilgi anlayışından varlık anlayışına, siyaset felsefesinden din felsefesine kadar tüm düşünce disiplini genel bağlamda bir arada değerlendirilmelidir. Yapılan bu çalışmada, Platon'un ahlaki değer anlayışı pratik alanda incelenmesi gereken varlığa ilişkin eylem ve tutumların analizini oluşturmaktadır. Analiz ve sentezin sonucu eylem ve tutuma verilen ölçüt değer yargılarını oluşturmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Platon, erdem, bilgelik, etik değerler.

---

¹ Bu çalışma, Doç. Dr. Mehmet Münir DEDEOĞLU danışmanlığında 2022 yılında tamamladığımız "Platon Felsefesinde Değerlerin Kaynağı ve Mahiyeti Problemi" başlıklı yüksek lisans tezi esas alınarak hazırlanmıştır. (Karabük Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Etik Değerler Ana Bilim Dalı, Karabük, 2022.)

SANATTA TEKİNSİZ BİR ALAN; EŞİK

Cenan ÖZTÜRKLER

Hacettepe Üniversitesi

Güzel Sanatlar Enstitüsü

Resim Bölümü

cenanozturkler.art@gmail.com

Özet

İnsan bir eşik varlığıdır. İnsan yaşamı, hem fiziksel hem de psikolojik olarak daima bir eşikten diğerine geçmeyi zorunlu kılmaktadır. Dolayısıyla eşikte olma hali ontolojik olarak insan varlığının temelini oluşturmaktadır. Kavram olarak eşik, iki şey arasındaki mekânı, zamanı, durumu, duyguyu ve olayı ifade etmektedir. Fiziksel ve psikolojik kırılmaların yaşandığı noktadır. Sonların ve yeni başlangıçların kesişim noktasını oluşturan eşik, bir “geçiş” ve “arada olma” durumuna karşılık gelmektedir. Bu açıdan değerlendirildiğinde eşik kavramı, “kapı” imgesinde karşılığını bulmaktadır. Kapı evvela mekâna dair bir ögedir. Her mekânın kendine ait sınırları ve o sınırlar içerisinde insan etkileşimleriyle oluşan bir kimliği ve hafızası vardır. Dolayısıyla insanın kapı aracılığıyla bir mekândan diğerine geçmesi, kendini farklı bir bağlamda konumlandırması anlamına gelmektedir. Diğer yandan insan ve mekân arasındaki ilişki karşılıklı bir ilişkidir. İnsan bir mekân içerisinde yer alırken, mekân da insanın zihninde kendine simgesel bir yer edinmektedir. Mekândan bağımsız bir varoluş gerçekleştiremeyen insan için her mekân, farklı yaşanmışlıkları, duyguları ve anlamları içerisinde barındırmaktadır. Dolayısıyla sanatta kapı imgesi, yalnızca fiziksel mekânlar arasındaki geçişlere değil insanın psikolojik süreçlerindeki geçişleri de sembolize etmektedir. Bununla birlikte bir nesne olarak kapının iki hâli bulunmaktadır; açık ve kapalı. Açık bir kapı, yeni başlangıçların sembolü olmakla birlikte kapalı bir kapı mahremiyet, korunma ve gizleme gibi anlamlara karşılık gelmektedir. Ancak açık bir kapının, her an kapanma olasılığı vardır. Benzer şekilde kapalı bir kapı ise açılabilme potansiyelini içerisinde barındırmaktadır. Dolayısıyla çifte kimlikli bir yapıya sahip olan kapının açıklık ve kapalılık durumu kalıcı değildir. Tanımlanmış tüm sınırları ortadan kaldıran kapılar sahip oldukları muğlak doğasından dolayı “tekinsizlik” kavramı ile doğrudan ilişkilidir. Alman Psikanalist Sigmund Freud’a göre tekinsizlik, zihindeki keskin sınırların ve ayrımların bir an için ortadan kalkarak insanda “arada kalmışlık” hissi yaratması ve bunun da insanı varoluşsal bir kaygıya sürüklemesi durumudur. Freud’un tanımladığı şekliyle tekinsizlik kavramını eserlerine taşıyan sanatçılar, gösterge olarak sıklıkla kapı imgesini kullanmaktadırlar. Bu bakımdan kapı imgesi, tekinsizliğin sanattaki temsili olarak karşımıza çıkmaktadır. Araştırmanın konusu, eşik kavramının fiziksel ve psikolojik boyutlarının incelenip sanattaki yansımalarını araştırmaktır. Bu bağlamda ilk olarak eşik, kapı ve tekinsizlik ilişkisine değinilmiş ve Arnold van Gennep, Mehmet Bilgin Saydam, Sigmund Freud, Önay Sözer, Stavros Stavrides, Georg Simmel’in görüşlerine yer verilmiştir. Hemen ardından konu ile ilişkili olarak Bill Viola, Gregory Crewdson, Erwin Olaf, Genevieve Dael, Clive Smith, Francesca Woodman, Andrei Tarkovsky’nin eserleri incelenmiştir. Araştırmanın sonucunda ise hem fiziksel hem de psikolojik anlamlara sahip olan eşik kavramının fiziksel olarak mekânlar arasındaki geçişlere, psikolojik olarak ise tekinsizliğe işaret ettiği ve sanat eserlerinde kapı imgesinde karşılığını bulduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar kelimeler: Sanat, Tekinsizlik, Eşik, Kapı, İmge.

ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN GÖZÜYLE SOSYAL BİLGİLER DERSİNE YÖNELİK MOTİVASYON SORUNLARI

Meltem SALMAN

Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi
Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi, mltmslmn@hotmail.com

Motivasyon öğrenciyi harekete geçiren, hedefe yönelik davranışlar seğilemesini sağlayan, eğitim sürecinin verimli ve kalıcı olmasına zemin hazırlayan en önemli faktörlerden biridir. Kişinin kendi içinden kendi isteği ile beslediği bir arzu olan motivasyonun tek bir kaynağı yoktur. Bazen dışsal uyarıların etkisi ile de motivasyon sağlanabilmektedir. Motivasyonun içsel ve devamlı olması daha çok önem arz etmektedir. Öğrencilerin derslerde yaşadığı motivasyon sorunları ve nedenlerinin bizzat sorunu yaşayanlar, öğrenciler tarafından belirlenmesi çalışmaya daha çok anlam katmaktadır. Bu doğrultuda elde edilen çözüm önerilerini de olumlu yönde etkilemektedir. Bu araştırmanın amacı, sosyal bilgiler dersine yönelik ortaokul öğrencilerinin yaşadığı motivasyon sorunlarının nedenlerini ve bu sürece ilişkin öğrenci görüşlerini belirlemektir. Öğrencilerin sosyal bilgiler dersine yönelik görüş ve önerileri elde edilen bulgular aracılığıyla incelenmiş, yaşanan motivasyon sorunlarına yönelik çözüm önerileri geliştirilmeye çalışılmıştır. Bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması deseni kullanılmıştır. 2022-2023 eğitim-öğretim yılında yapılan bu araştırmanın çalışma grubunu Kahramanmaraş merkezde yer alan bir ortaokulda öğrenim gören 22 kişiden oluşan ortaokul 7. Sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Gönüllülük esası ile yürütülen bu çalışmada, verilerin toplanmasında yarı yapılandırılmış görüşme formundan yararlanılmıştır. Araştırma verileri betimsel analiz tekniği ile çözümlenmiştir. Motivasyon derslerde ortak sorun olarak göze çarpmaktadır. Bir sorunun detaylı olarak nedenlerini belirlemeden çözüm arayışına girmek doğru olmayacaktır. Öğrencilerin Sosyal bilgiler dersine yönelik motivasyonlarına etki eden olumlu ve olumsuz görüşlerini öğrenmek, derse karşı geliştirilen bakış açısını olumlu yönde değiştirme açısından önemli bir adımdır. Dersin anlatıcısı, motivasyonun ana kaynağı olarak öğretmenin motivasyon üzerindeki etkisi yadsınmamakla birlikte yaşanan motivasyon probleminin sadece öğretmenden kaynaklı sorun olduğunu düşünmek doğru değildir. Sorunu birçok açıdan ele almak ve kalıcı çözüm sağlamak bu bağlamda önemlidir. Yapılan bu çalışmada öğrenci tarafından motivasyon üzerindeki etkili olan unsurlar görüşme formu aracılığı ile herhangi bir sınırlama olmaksızın özgürce ifade edilmiştir. Öğrencilerden elde edilen bu bağımsız görüşler araştırmamıza yön vermiş bu doğrultuda çözüm önerileri geliştirmemize yardımcı olmuştur. Araştırmada elde edilen bulgulara göre Sosyal bilgiler dersinde daha çok konuların zor olması, ezber gerektirmesi, derste yeterli etkinlik yapılmaması, ders anlatım şekli, öğretmenin kişilik özelliği, öğrencinin dersin öğretmene yönelik duygu durumu (sevme, sevmeme gibi) ve derse olan motivasyonun öğretmenin sorumluluğu olarak düşünülmesinden kaynaklı olduğu görülmektedir. Öğrencilerin çoğu tarafından motivasyon kaynağı olarak öğretmen görülmeyle beraber “Kendinizi sosyal bilgiler dersine motive etmekten sorumlu tutuyor musunuz?” sorusuna bir çok öğrenci evet yanıtını vererek derse olan motivasyonda kendilerinin de sorumlu olduğunu belirtmişlerdir. Sosyal bilgiler dersinde yaşanan motivasyon sorunlarına yönelik çözüm olarak, dersin eğlenceli etkinliklerle anlatılması, günlük hayattan örnekler verilerek dersin yaşamla ilişkilendirilmesi, öğretmenin iletişim becerilerini etkin olarak kullanması ile dersin tekdüze olmaktan çıkarılması, öğrencinin öğrenme sürecinde aktif ve sorumlu olması, dersten haz alması gibi önerilerde bulunulmuştur. Etkin ve sorumlu vatandaş yetiştirme misyonundan hareket eden Sosyal bilgiler dersine yönelik motivasyon konusunda yapılan birçok araştırma bulunmaktadır. Bu araştırmalar Sosyal bilgiler dersine yönelik motivasyon durumları, motivasyon düzeyleri, motivasyonun ilgili kuramlar açısından değerlendirilmesi, motivasyonun akademik başarıya etkisi, motivasyon ve kullanılan öğretim yöntemleri arasındaki ilişkinin incelenmesi gibi motivasyonun farklı değişkenlerle bir arada ele alındığı çalışmalardır. Öğrencilerin gözünden motivasyonun sorun olarak Sosyal bilgiler dersi açısından ele aldığımız bu çalışmamız diğerlerinden farklı nitelik taşımaktadır. Yapılan çalışmalarda Sosyal bilgiler dersinde yaşanan motivasyon sorununun nedenleri olarak ders süresinin yetersizliği, geleneksel ders anlatım yöntemleri, öğrencilerdeki düşük başarı beklentileri ön plana çıkmıştır. Hemfikir olduğumuz bu etkenler dışında motivasyona etki eden farklı etkenlerde çalışmamızda yer almaktadır. Yapılan bu çalışma motivasyon konusunda yeni yaklaşımlar teorilerden olan Öz Belirleme

10.Hitit Öğrenci Kongresi (16-19 Mayıs 2024)

Kuramı ile yakından ilgilidir. Öz Belirleme Kuramı motivasyonu davranışçı bakış açısı yerine bilişsel bakış açısı ile ele almıştır. Öz Belirleme Kuramına göre öğrenme bireylerin kendi yaşantıları yoluyla bireysel farklılıklar dikkate alınarak gerçekleştirilmelidir. Öğrenmenin ilgi çekici süreçler olarak düzenlenmesi gerektiği böylelikle içsel motivasyonun sağlanabileceği savunulmuştur. Dışsal zorlama ve motivasyon kaynaklarını kabul etmeyen bu kuram içsel motivasyonu ön plana çıkararak kalıcı öğrenmelerin ancak içsel motivasyon ile gerçekleşebileceği öne sürülmüştür. Ortaokul öğrencileri ile yapılan pek çok çalışmada içsel motivasyon ile başarı arasında pozitif yönde bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır da kuramın bakış açısını destekler niteliktedir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Bilgiler, Öğrenci, Motivasyon

TIBBİ SOSYAL HİZMET AÇISINDAN NÖROBİLİŞSEL HASTALIKLAR**Songül ARSLANTOSUN***Kütahya Dumlupınar Üniversitesi**Sosyal Hizmetler ve Danışmanlık Bölümü, songulaslan856@gmail.com***Hatice BARAN***Kütahya Dumlupınar Üniversitesi**Sosyal Hizmetler ve Danışmanlık Bölümü, baranhelin17@gmail.com***Duygu UZUN***Kütahya Dumlupınar Üniversitesi**Sosyal Hizmetler ve Danışmanlık Bölümü, uduygu175@gmail.com***Öğr. Gör. Salih KALKAN***Kütahya Dumlupınar Üniversitesi**Sosyal Hizmetler ve Danışmanlık Bölümü, ssalihkalkan@gmail.com***Özet**

Nörobilişsel bozuklukları dört başlıkta toplayabiliriz. Bunlar: şizofreni, bipolar, şizoaffektif bozukluk ve alzheimer hastalıklarıdır. Bu hastalık türlerinin ana kaynağının sinirsel ve zihinsel olduğu görülmüştür ve bu hastalıklara sahip insanların gerçek dünyadan neredeyse tamamen soyutlandığı söylenebilir. Örneğin şizofreni hastalığı kişiden kişiye göre değişiklik gösterebilen ve herkese göre aynı olmayan kendine özgü ,algı bozukluğu içeren ağır sanrı hastalığıdır. Arkasında daha ciddi denilebilecek bir hastalık olan bipolar bozukluk yer alır; bu hastalık kişinin ağır sanrılar haline girmesi ve bu sanrılar dâhilinde olur olmadık yerlerde istenmeyen duygular hissetmesi yani normal olmayan davranışlar sergilemesi durumudur. Ve yine bir iplik gibi sökülmekte olan bu hastalıklar kişinin yaşam dünyasına göre değişiklik gösterebilir. Şizoaffektif bozukluk yukarıda bahsi geçen hastalık türlerinin çoğunu barındırır. Örneğin hastalıkların çoğunda bulunan sanrı durumu bu hastalık türünde de kendini göstermekte veyahut daha farklı belirtiler taşımaktadır. Zihinsel hastalık türleri verilen örneklerde olduğu gibi kişisel ve öz dünya ile bağımlı olacak şekilde ilerleyen hastalıklardır. Bu bağlamda çoğu hastalık türü ilerleyen yaşlarda ortaya çıkar fakat erken yaşlarda başlar. Erken yaşlarda atılan bu temel kişinin ilerleyen yaşlarında ortaya çıkmakla beraber yaşlar ilerledikçe hastalıkların şiddeti artmaktadır. Genç yaşta ortaya çıkanlar ise sonradan geçicilik gösterebilmeye potansiyeline sahiptir. Bu hastalıklar yaşamın ilerleyen dönemlerinde ortaya çıktığında bu hastalık ilerleyen süre zarfında yerini terminal döneme bırakıp hastanın ölümü ile son bulmaktadır. Yaşlı hastalar terminal dönemde iken ekstra bir rahatlık sunulmalı ve yaptığı hal ve hareketler yadırganmamalıdır. Genç hastalarda ise bu hastalıkla ilişkili olarak kişilerin genellikle önce konuşma ve sosyalleşme yöntemleri ile çözülmeye çalışılır fakat çözüm bulunmadığında medikal yöntemlere başvurulur. Bu hastalar medikal tedavi başladığında maalesef hissizleşip hayattan daha fazla uzaklaşma gibi durumlarda bulunabilir. Medikal tedavi de kişiler tamamen eski haline dönme isteği üzerine hastalar hiszleştirilip normalize edilmesi amaçlanır. Normalize edilme durumu kişinin renkli kişiliğini de götürebilir karanlık tarafı yani içindeki hastalığın seviyesi ne kadar ileri seviyeyse kişinin iyileşmesi o kadar güç olabilir. Medikal tedavi ile agrasiflik ve karamsarlık alınamazsa kişinin yatılı bakımı başlatılır. Yatılı bakımda dikkat edilmesi gereken önemli hususlar vardır. Kişi dalgalı hayatı sebebi ile çoğunlukla fazla alıngan ve hassastırlar. Kişiyi söylediğiniz herhangi bir söz size göre normal olabilir fakat bu tarz nörobilişsel hastalığa sahip olan insanlar hassas iç dünya'ya sahiptir. Nörobilişsel hastalıklar bireysel, sosyal ve ekonomik yük ile ilişkilendirilmektedir. Bu yükün çoğu hastaların işlevselliklerindeki bozulmayla ilişkilidir. Nörobilişsel hastalar; okul başarısı, iş bulma ve çalışmayı sürdürme, sosyal ilişki kurma, bağımsız yaşama ve günlük ihtiyaçlarını karşılama konusunda zorluk çekmektedirler. Bu derleme niteliğindeki çalışma, güncel bilgiler doğrultusunda nörobilişsel hastalarda gözlenen nörobilişsel bozulma ve bunun işlevsellikle ilişkisinin gözden geçirilmesi amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Nörobilişsel Hastalıklar, Tıbbi Sosyal Hizmet, Ruh Sağlığı.

SOĞUK SAVAŞ SONRASI ULUSLARARASI GÜVENLİK ALGISININ DEĞİŞİMİ VE NATO'NUN ROLÜ

Hamide Eda TUNÇOK

Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi

İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler/ eda.tuncok1@icloud.com

Güvenlik algısı uluslararası ilişkilerde kritik ve hayati bir konudur. Soğuk savaş öncesinde ve sonrasındaki dönemlerde güvenlik algısı kritik evrimler geçirmiştir. Soğuk savaş öncesinde 2.dünya savaşının oluşturduğu yıkım ile şekillenmiştir. Bu dönemde ABD ve Sovyetler birliği savaş sonrasında 2 süper güç olarak ortaya çıkmıştır. Soğuk savaş döneminde ise iki süper güç olan ABD ve SSCB arasındaki ideolojik ve askeri rekabet güvenlik olgusunu belirlemiştir. ABD ve NATO ile Sovyetler Birliği ile Varşova Paktı arasındaki gerilim üzerine bir güvenlik algısı oluştu. Soğuk savaş sona erdikten sonra Sovyetler birliğinin dağılması güvenlik olgusunun evrim geçirerek, dönüşmesi uluslararası ilişkiler üzerinde yeni bir dönemi başlatmıştır. Bu dönemde güvenlik olgusu, çok kutuplu bir yapıya dönüşmeye başladı. Artık güvenlik olgusu yalnızca devletlerarası ilişkilerle sınırlı kalmayarak kültürel, etnik olgular ve insan hakları gibi faktörleri de içerecek şekilde genişlemiştir. Güvenlik artık sadece devletleri kapsamakla kalmaz, aynı zamanda bireylerin ve toplumun refahını kapsayan bir kavram olmuştur. Bunun yanı sıra, güvenlik tehditleri sadece askeri tehditlerle sınırlı kalmayıp, ekonomik problemler, siber güvenlik ve çevresel sorunlar gibi yeni tehditler ortaya çıkmıştır. Güvenlik sadece askeri tedbirlerle sağlanamayacaktır. Bu nedenle tehditlere karşı güvenlik politikaları artık daha fazla işbirliği ve barışçıl diplomasiye dayalı bir hale gelmiştir. Bu süreçte NATO, uluslararası güvenlik ortamının değişen dinamiklerine uyum sağlamak ve etkili bir şekilde mücadele etmek için önemli bir aktör olmuştur. NATO gibi askeri ittifaklar artık sadece askeri ittifak olarak yer almıyorlar; siyasi, sosyal ve ekonomik anlamda da aktif rol oynamaya başlayacaklar. Bu makalede Soğuk savaşın sona ermesiyle birlikte, güvenlik algısının değişimini ve NATO'nun rolü ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: NATO, Soğuk Savaş, Güvenlik, Uluslararası Güvenlik Algısı.

KÖPEKLERDE LYME HASTALIĞI**Türkan Ceren KARA**

Hitit Üniversitesi

*Alaca Avni Çelik Meslek Yüksekokulu**Laborant ve Veteriner Sağlık*cereenkaa0@gmail.com**Damla ERDOĞAN**

Hitit Üniversitesi

Laborant ve Veteriner SağlıkDamlaerdgn1@gmail.com**Öğretim Görevlisi Gökşad Cemil KOTAN**

Hitit Üniversitesi

Alaca Avni Çelik Meslek YüksekokuluGoksadcemilkotan@hitit.edu.tr**Özet**

Köpeklerde Lyme hastalığı borrelia spp türündeki bazı bakterileri taşıyan kene, sivrisinek, atsineği, bit gibi kan emen canlılardan insanlara kan yoluyla geçen zoonotik bir hastalıktır. 1978 yılında Allen Steere Lyme hastalığının kene kaynaklı olduğunu bulmuştur. Yaz aylarının gelmesiyle hastalık daha da artmaktadır. Lyme hastalığı, köpeklerde de görülen bir hastalıktır. Lyme hastalığı etkeni olan bakteri köpeklere sadece kene ısırması sonucu bulaşır. Köpeklerde Lyme aşısı, keneler aracılığıyla bulaşan Lyme hastalığına karşı korunma için tasarlanmıştır. Bu aşı henüz köpeğiniz hastalığa yakalanmadan önce uygulanmalıdır. Aşının temel amacı kenelerin köpeğinizi ısırarak Lyme hastalığının neden olduğu bakteriyi bulaştırmadan önlemek. Lyme hastalığının belirtileri erken semptomlar farklı olarak şunlardır; yüz felci, tendon ve kas ağrıları, baş dönmesi ve nefes darlığı, beyin ve omurilik iltihabı, nöroloji ve el-ayaklarda uyuşma. Lyme hastalığının tedavisi doğru hastalık tanısı konulduğu sürece tedavisi mümkün bir hastalıktır. Erken teşhis ile hastalığın yayılmasının önüne geçmek ve ilerleyen dönemlerde oluşabilecek belirtileri önlemek için birkaç hafta süreyle oral antibiyotik tedavisine başlanır. Lyme hastalığı tedavi edilmezse, üçüncü evre olarak bilinen kronik Lyme hastalığı gelişir ve eklem ağrıları, sinir hasarı, hafıza sorunları, kalp sorunları gibi belirtileri gösterir. Lyme aşısı yavruluk döneminde 21 gün ara ile 2 doz uygulanır. Takip eden senelerde yılda 1 doz yeterlidir. Aşı hayvanın enfekte olmaması için yeterli bir korunma yöntemidir fakat kesin bir koruyuculuğu yoktur. Önlem açısından özellikle yaz aylarında çimenli yerlere çok fazla götürülmemelidir ve bunlar için özel tasmalar kullanılabilir.

Anahtar Kelimeler: Aşı, köpek, kene, hastalık, enfeksiyon,

10.Hitit Öğrenci Kongresi (16-19 Mayıs 2024) COENUROSİS CEREBRALİS HASTALIĞI

Duygu ÖZTÜRK

Hitit Üniversitesi

Alaca Avni Çelik Meslek Yüksekokulu

Laborant ve Veteriner Sağlık Programı, Duyguztrk30@gmail.com

Aycan Nida YILMAZ

Hitit Üniversitesi

Alaca Avni Çelik Meslek Yüksekokulu

Laborant ve Veteriner Sağlık Programı, Aycannida14@gmail.com

Öğretim Görevlisi Gökşad Cemil KOTAN

Hitit Üniversitesi

Alaca Avni Çelik Meslek Yüksekokulu, Goksadcemilkotan@hitit.edu.tr

Özet

Polycephalus Multiceps adlı köpek tenyasının larva şekillerinin meydana getirdiği bir hastalıktır. Larva dönemindeki tenyanın adı Coenurus Cerebralis'tir.Hastalık koyun, keçi, sığır, at, vahşi ruminantlar ve bazen insanlarda görülür. Coenurus'a hayvanlar arasında en çok koyunlar duyarlıdır. Koyunlarda yaptığı hastalığa 'DELİBAŞ' hastalığı adı verilir. Ölen ve ya kesilen coenuruslu hayvanların beyinlerini yiyen köpeklerin bağırsaklarında olgun tenyalar meydana gelir. Köpeklerin gaitalarıyla meraya saçılan tenya yumurtaları merada otlayan koyunlar tarafından otlarla birlikte alınır. Böylece hastalık yayılır. Hastalığın ilk klinik belirtileri invazyondan 3-4 hafta sonra başlar. Hayvanda durgunluk, sürünün gerisinde kalma, sağa sola koşma, anlamsız hareketler, diş gıcırdatma gibi davranış bozuklukları görülür. Birkaç gün sonra bu semptomlar kaybolur. Bazı hastalar bu dönemde ölebilir. Tanısı zor olan bu evreden sonra hastalar 3-5 ay kadar normal görünürler. Bu dönem boyunca beyine yerleşen kist büyür ve beyine yaptığı basınç sonucu tipik klinik belirtiler ortaya çıkar. En karakteristik klinik bulgular invazyondan 2-7 ay sonra oluşan lokomotor semptomlardır. Bu dönemde durgunluk; yürümede düzensizlik, sürünün gerisinde kalma, başın kistin geliştiği tarafa doğru eğik tutulması, başı zaman zaman duvara ve yere dayama, yemi ağızda unutma, çiğnemedede düzensizlik, yürütüldüğü zaman daire çizecek şekilde yürüme gibi, semptomlar oluşur. Medulla spinalisin bel bölgesindeki kistler ise arka ekstremiteler ve pelvis organlarında felçlere neden olurlar. Sinirsel belirtiler giderek daha belirgin hale gelir. Bu dönem 1-1.5 ay sürebilir. Hasta hayvanların %90'ından fazlası zayıflama, kuvvetten düşme ve ilerleyen felçler yüzünden ölürlür.

Klinik semptomlar coenurosis şüphesi doğurur. Sinirsel semptomların yaşlı hayvanlarda görülmemesine karşı o yıl ilk kez meraya çıkmış, olan kuzularda ve oğlaklarda görülmesi bu şüpheyi kuvvetlendirir. Hasta kuzuların birkaç kez döndürüldükten sonra serbest bırakıldığında bir süre daha dönmeye devam etmeleri teşhiste önemli bir bulgudur. Kesin teşhis otopside kisti görmekle konur. Hastalığın kontrolü için çoban köpeklerine sistematik olarak tenya tedavisi uygulamak ve kesilen koyunların başlarının köpeklere yedirilmemesi gerekir. Bu hastalığın bilinen net bir tedavisi bulunmamaktadır. Gereken aşı ve ilaç uygulamaları yapılarak önlem alınabilir.

Anahtar kelimeler: Tenya, Mera, Gaita

KEDİLERDE STRUVİT**Aycan Nida YILMAZ***Hitit Üniversitesi**Alaca Avni Çelik Meslek Yüksekokulu**Laborant ve Veteriner Sağlık, Aycannida14@gmail.com***Duygu ÖZTÜRK***Hitit Üniversitesi**Alaca Avni Çelik Meslek Yüksekokulu**Laboratuvar ve Veteriner Sağlık, Duyguztrk30@gmail.com***Dr. Öğretim Üyesi Şeyma AYDEMİR***Hitit Üniversitesi**Alaca Avni Çelik Meslek Yüksekokulu**Laboratuvar ve Veteriner Sağlık, seymaaydemir@hitit.edu.tr***Özet**

İdrar kesesinde kristal ve taşların oluşması kedilerde sık rastlanan bir durumdur. Struvit kristalleri ve taşları idrar yolunda tıkanma yapabilir ve kedi idrarını yapamaz hale gelir. İdrara çıkma sancılı olur ve metabolik atıkların vücutta birikimi komaya ve ya ölüme neden olabilir. İdrarın birkaç bileşeni çok konsantre hal aldığındaki Struvit kedilerin tedavisinde beslenme önemli rol oynamaktadır. Beslenme yöntemi, struvit içeriğinin (magnezyum, amonyak, fosfat) idrarda azalmasını amaçlar ve idrar pH'ını düşürerek struvitin erimesini sağlar, böylece yeni kristaller oluşmaz. Üriner sistem metabolik atıkların sıvı halinde vücuttan atılmasını sağlar. İdrar bileşenlerinin değişikliğine bağlı olarak aşırı doymuşluk sonucunda minareler çöker ve kristalleri oluşturur. Bu kristaller gelişip ürolitleri oluştururlar. Kedilerde en çok görülen ürolitler magnezyum amonyum fosfat (struvit) ve kalsiyum oksalat kristalleridir. Struvit (Magnezyum Amonyum Fosfat) kristalleri en sık görülen taşlar bileşimini struvit kristallerinden oluşur. Yüksek seviyede fosfor ve magnezyum içerir ve pH'ı alkali olan idrarlarda oluşur. Kalsiyum Oksalat Kristalleri yüksek seviyede idrarda kalsiyum bulunmasıyla oluşur bu kristaller taşa dönüşebileceğinden dolayı medikal müdahale yetmeyebilir ve cerrahi müdahale gerekebilir. Özel bir diyet programı uygulayarak idrarda kalsiyum oksalat kristali oluşumunu engelleyebilirsiniz. En sık idrar kesesi ve üretrada bulunurlar, ancak böbreklerde ve ürinerlerde de bulunabilir. Bu kristal taşların oluşmasına sebep olan bazı faktörler vardır. Bunlar; beslenme, metabolik faktörler, enfeksiyon, yaş, cinisayet, ırk. Bu faktörlerin belirtileri şu şekildedir; idrar yapmak için ıkınma, kum kabının haricinde değişik yerlere idrar yapma, küçük miktarlarda sık sık idrar yapma, idrarda kan görülmesi, idrar yaparken sık sık miyavlama durumları gözlemlenmektedir.

Anahtar kelimeler: Struvit kristalleri, kalsiyum oksalat kristalleri, üriner sistem, idrar.

SİĞİRLARDA TÜBERKÜLOZ**Damla ERDOĞAN***Hitit Üniversitesi**Alaca Avni Çelik Meslek Yüksekokulu**Laborant ve Veteriner Sağlık, damlaerdgn1@gmail.com***Türkan Ceren KARA***Hitit Üniversitesi**Alaca Avni Çelik Meslek Yüksekokulu**Laborant ve Veteriner Sağlık, cereenkaa0@gmail.com***Dr. Öğretim Üyesi Şeyma AYDEMİR****Bölüm Başkanı***Hitit Üniversitesi**Alaca Avni Çelik Meslek Yüksekokulu**Laborant ve Veteriner Sağlık, seymaaydemir@hitit.edu.tr***Özet**

Memelilerde hastalık yapan tüberküloz bakterisi Mycobacterium bovis'tir. Myco. bovis, sığırdan insana bulaşmada rol oynar ve klinik belirtilere, patojenik lezyonlara yol açar. Tüberküloz, hayvanlar arasında en çok sığırlarda görülür. Bunun dışında koyun, keçi, domuz, at ve kanatlılar gibi evcil hayvanlarla birçok yabani hayvanların da duyarlılığı vardır.

Hastalığın önlenmesi için çiftlik giriş ve çıkışları kontrol altında tutulmalı, ineklerin enfekte hayvanlarla temasını önlenmeli, temiz su kaynakları ve yemler sağlanmalıdır. Aynı zamanda çiftçilerin ve çiftlik çalışanlarının enfekte hayvanlarla temasını minimize etmek için uygun kişisel koruyucu ekipmanlar kullanılmalıdır. Yeni gelen inekler sürüye dahil olmadan önce belli bir süre karantina altına alınmalıdır. Sürü içinde de enfekte olan hayvanlar hemen karantinaya alınmalı ve diğer ineklerle temasını sınırlandırılmalıdır. Veteriner hekim ile görüşerek inekler vereme karşı aşılanabilir. Aşı, inekleri enfeksiyondan koruyabilir ve hastalığın yayılmasını azaltabilir. İneklerin barındığı alanlar düzenli olarak temizlenmeli ve dezenfekte edilmelidir. İneklere hijyenik ve dengeli bir beslenme sağlayarak bağışıklık sistemini güçlendirilebilir, temiz su kaynaklarına ve kaliteli yemlere erişim sağlanabilir. Sığırlarda enfeksiyonun başlıca bulaşma yolları; solunum ve sindirim yolu ile olur. Bundan başka konjenital, genital ve deri yoluyla bulaşma olabilmektedir. Sığırlarda tüberküloz genellikle kronik seyredir. İneklere veremden şüphelenildiğinde aranması gereken belirtiler sürekli öksürme, kilo kaybı, azalmış süt üretimi, ateş, halsizlik, nefes almada zorluk ve şişmiş lenf düğümleri gibi bulguları içerir. Hem ekonomik olmaması hem de taşıyıcılığın önlenememesi nedeniyle hayvanlarda tedavi önerilmez.

Anahtar kelimeler: Zoonoz, Tüberküloz, Ölümcül.

ÜRETİM SAHALARI İÇİN AKILLI NAVİGASYON SİSTEMLİ TAŞIMA ARACI TASARIMI

Onur KETENOĞLU

*Dokuz Eylül Üniversitesi
İzmir Meslek Yüksekokulu*

Elektronik ve Otomasyon Bölümü, Mekatronik Programı, onur.ketenoglu@ogr.deu.edu.tr

Dengtav FIRAT

*Dokuz Eylül Üniversitesi
İzmir Meslek Yüksekokulu*

Elektronik ve Otomasyon Bölümü, Mekatronik Programı, dengtav.firat@ogr.deu.edu.tr

Yusuf Polat İŞİYOK

*Dokuz Eylül Üniversitesi
İzmir Meslek Yüksekokulu*

Elektronik ve Otomasyon Bölümü, Mekatronik Programı, yusufpolat.isiyok@ogr.deu.edu.tr

Deniz YILDIZ

*Dokuz Eylül Üniversitesi
İzmir Meslek Yüksekokulu*

Elektronik ve Otomasyon Bölümü, Mekatronik Programı, deniz.yildiz23@ogr.deu.edu.tr

Eneshan ÇİÇEK

*Dokuz Eylül Üniversitesi
İzmir Meslek Yüksekokulu*

Elektronik ve Otomasyon Bölümü, Mekatronik Programı, eneshan.cicek@ogr.deu.edu.tr

Osman ÇAYLAK

*Dokuz Eylül Üniversitesi
İzmir Meslek Yüksekokulu*

Elektronik ve Otomasyon Bölümü, Mekatronik Programı, eneshan.cicek@ogr.deu.edu.tr

Mustafa Melih DOĞAN

*Dokuz Eylül Üniversitesi
İzmir Meslek Yüksekokulu*

Elektronik ve Otomasyon Bölümü, Mekatronik Programı, melih.dogan@deu.edu.tr

Taner AKKAN

*Dokuz Eylül Üniversitesi
İzmir Meslek Yüksekokulu*

Elektronik ve Otomasyon Bölümü, Mekatronik Programı, taner.akkan@deu.edu.tr

Özet

Günümüzde gelişen otomasyon ile birlikte fabrikalar her geçen gün otomasyon seviyesini artırmakta ve daha robotik bir akıllı üretim sistemine geçmektedirler. Özellikle "karanlık fabrika" konsepti olarak adlandırılan yeni bir yaklaşım ışığa ihtiyaç duymayan robotların kullanımını ön plana almaktadır. Işığa ihtiyaç duymadan çalışan robotlar ve akıllı otomasyon sistemleri ile donatılmış bu fabrikalar, aydınlatma maliyetinden tasarruf ederek üretim maliyetlerini düşürmeyi ve rekabette öne geçmeyi hedeflemektedir. Gelişmiş bilgisayar ve programlanabilir kontrolcüler (PLC) gibi elektronik kontrolcüler ve bunları birbirlerine bağlayan kablolu ya da kablosuz iletişim sistemleri ile üretim sahaya yaygınlaştırılmıştır. Ama

10.Hitit Öğrenci Kongresi (16-19 Mayıs 2024)

mekanik tabanlı üretim çıktılarının farklı üretim alanlarına taşınabilmesi ve bunun dar alanlarda insan güvenliğini gözeterek yapılabilmesi için akıllı taşıma araçlarına ihtiyaç duyulmaktadır. Bu akıllı taşıma araçları özellikle kapalı alanlarda doğru rota belirleme ve navigasyon yapabilme yeteneğine sahip olmaları gerekmektedir. Bu çalışmada karanlık ortamda da navigasyon yapabilme yeteneğine sahip ucuz maliyetli ve akıllı bir robotik taşıma sistemi tasarımı yapılmıştır. Dört ayrı elektrik motoru tahrikli dört tekerli robotik taşıma aracı dar alanlarda manevra yapabilecek şekilde önceden belirli iletken hatları takip edecek şekilde endüktif sensörlere sahip şekilde prototip olarak üretilmiştir. Taşıma aracı konum doğruluğunu artırmak için radyo frekans kimlik (RFID) etiketleri kullanılmış ve bunları okuyacak şekilde RFID okuyucu modülü ile donatılmıştır. Ayrıca rota üzerinde hareket edilirken çıkacak sabit veya hareketli engellerden kaçınmak için ultrasonik sensörler kullanılmıştır. Araç üzerinde sensörlerden gelen verileri gerçek zamanlı depolamak ve sonrasında veri analizi yapabilmek için veri kartı modülü yerleştirilmiştir. Araç Wi-Fi modülü üzerinden anlık takip ve yönetim sistemine de sahiptir. Batarya ile çalışan araç aynı zamanda yazılım güncellemelerine de kolayca erişebilecektir. Karanlık fabrika konseptine uygun tasarlanan bu taşıma aracı sayesinde üretimin sırasında veya üretimin olmadığı zamanlarda taşıma yapılabilecek, özellikle aydınlatma konusunda enerji tasarrufu sağlanacaktır. Taşıma ile ilgili enerji verimliliğinin artması toplamda enerji verimliliğine katkıda bulunacaktır. Mekatronik sisteminin düşük maliyetli ve kolay bakıma sahip olması da onu tercih edilebilir bir araç haline getirmektedir. Özellikle kapalı ortamlardaki navigasyon sistemlerine ucuz bir alternatif oluşturması sayesinde kurulumu da avantajlı olacaktır. Bu çalışmada prototip olarak tasarlanan sistemin ileride geliştirilerek gerçek fabrika ortamına uyarlanması hedeflenmektedir.

Anahtar kelimeler: Akıllı üretim, karanlık fabrika, Araç navigasyonu, Mekatronik Sistem

İŞLETMELERE YÖNELİK SİBER GÜVENLİK RİSK PUANLAMA MATRİSİNİN OLUŞTURULMASI ve UYGULANMASI

Zeynep KAYA

Hitit Üniversitesi

Mühendislik Fakültesi

Bilgisayar Mühendisliği, zeynep_k54@hotmail.com

Dr. Öğr. Üyesi Mustafa COŞAR

Hitit Üniversitesi

Mühendislik Fakültesi

Bilgisayar Mühendisliği, mustafacosar@hitit.edu.tr

Özet

Sosyal medya, Metaverse, IoT (Internet of Things), Yapay Zekâ, 5G ve otonom sistemler gibi son yılların gözde teknolojik alanlarının da etkisiyle tüm kaynaklarının dijitalleştiği görülmektedir. Dijital dünya süreci ilerledikçe, siber saldırılar ve ortaya çıkan kayıplar da her geçen gün artmaktadır. Siber saldırılar, bilişim teknolojileri (BT) kullanılarak; kullanıcılara, donanım ve yazılım sistemlerine ve altyapılara yönelik olarak yapılmaktadır. Siber tehdit ve saldırı endişesi temel düzeyde de olsa kişisel ve kurumsal siber güvenlik önlemlerini almayı gerektirmektedir. Ancak, tehdit ve saldırıların türü ve sayısının her geçen gün artması siber güvenliğe geniş bir açıdan ve dinamik bir yaklaşım ile bakılmasını gerektiriyor. Bu bakış açısı geleneksel güvenlik önlemleri ile yeni nesil güvenlik önlemlerini birleştirmeyi ve siber uzayın tüm bileşenlerini aynı anda ele almayı gerektirmektedir. Bu çalışmada, işletmelerin siber dünya bileşenlerinin mevcut durum envanterlerinin detaylı bir biçimde çıkarılması, kullanıcıların siber güvenlik farkındalık düzeyinin belirlenmesi ve risk matrisi parametrelerinin puanlanması sayesinde bir siber güvenlik puanı hesaplamayı sağlamaktadır. Çalışmada ilk olarak, işletmenin bilişim al yapısı, donanım ve yazılım bileşenleri titiz bir envanter çalışması ile belirlenmektedir. Ardından, kullanıcıların BT bilgi düzeyleri, tecrübeleri ve kullanıcı alışkanlıkları gibi parametreler ile güvenlik farkındalıkları ortaya çıkarılmaktadır. Daha sonra, bu parametreler ışığında genel bir siber güvenlik analizi ile işletmelerin bir risk matrisi oluşturulmaktadır. Bu risk matrisi L Tipi Matris yöntemine göre hazırlanmaktadır. Bu matris 5x5 tipinde olup, sebep ve sonuç arasındaki ilişkiyi belirleyerek risk olasılığı ve etkisini ortaya çıkarmaktadır. Çalışmanın sonucunda elde edilen bu matris ile işletmelerin siber güvenlik risk puanı elde edilmiştir. Siber güvenlik risk matrisinin işletmelere uygulanabilmesi için C# programlama dilinde masaüstü uygulaması geliştirilmiştir. Bu uygulamada siber güvenlik risklerinin ele alındığı soru grupları bulunmaktadır. Her soru grubunda işletmelerde yer alan siber bileşenlerin türü ve özelliklerini ortaya çıkaran sorular bulunmaktadır. Soruların cevaplandırıldığı ve çıktıların verildiği bir ara yüz bulunmaktadır. İşlem sonucunda, işletmelerin siber güvenlik ile ilgili olarak hangi risk grubunda yer aldıkları raporlanmaktadır. Bu sayede, işletmelerin siber güvenlik risk durumları ortaya konarak olası risk senaryolarına karşı önlem almaları sağlanmış olacaktır.

Anahtar kelimeler: Siber tehdit, Risk olasılığı, Risk etkisi, L tipi matris, Siber güvenlik

AMELİYATHANE HEMŞİRELERİNİN KANIT TEMELLİ UYGULAMALARA YÖNELİK BİLGİ DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ

Sena Nur ARSLAN

Hitit Üniversitesi

Sağlık Bilimleri Fakültesi

Hemşirelik Bölümü, senanu025@gmail.com

Dr. Öğr. Üyesi Zehra ÜNAL

Hitit Üniversitesi

Sağlık Bilimleri Fakültesi

Hemşirelik Bölümü – Cerrahi Hastalıkları Hemşireliği ABD, zehraaydin@hitit.edu.tr

Özet

Giriş ve Amaç: Günümüzde ki teknolojik gelişmeler hayatın her alanında olduğu gibi sağlık alanına da önemli katkılar sağlamıştır. Ameliyathane, cerrahi ekibin doğru karar vererek ve doğru müdahaleyi hızlı bir şekilde uygulamasını gerektiren bir ortamdır. Özellikle cerrahi alanında ameliyathane açısından cerrahi süreçte istenmeyen durumlar ile karşılaşılması teknolojik gelişmeler sayesinde ciddi boyutta azalmıştır. Yapılan çalışmalar ameliyathanelerdeki başarı oranının artmasının kanıt temelli uygulamalarla mümkün olduğunu göstermektedir. Ameliyathane hemşirelerinin kanıt temelli uygulamalara yönelik bilgi düzeyleri ile ilgili araştırmaların sınırlı olması nedeniyle, bu çalışma ile ameliyathane hemşirelerinin kanıt temelli uygulamalara yönelik bilgi düzeylerini araştıran çalışmaları sistematik bir şekilde değerlendirerek, bilgi boşluğunu doldurmak amaçlanmaktadır.

Yöntem: PRISMA 2020 yönergeleri doğrultusunda PubMed, CINAHL, Cochrane Library, Scopus veri tabanlarında “Ameliyathane hemşireliği, kanıt temelli uygulamalar, hemşirelik bakımı.” gibi anahtar kelimelerle literatür taraması gerçekleştirildi. 2014-2024 yılları arasında ameliyathane hemşirelerinin kanıt temelli uygulamalara yönelik bilgi düzeyleri ile ilgili toplam 64 adet araştırma incelendi. Bu çalışmalar arasından, ameliyathane hemşirelerinin kanıt temelli uygulamalara yönelik bilgi düzeyleri ile ilgili randomize kontrollü ve tam metnine ulaşılan 10 adet çalışma araştırmaya dahil edildi.

Bulgular: Ameliyathane hemşireliği açısından kanıt temelli uygulamaların önemi çeşitli literatürde bildirilmektedir (Young ve ark., 2014; Boström ve ark., 2019; Harvey ve ark., 2019; Yılmaz ve ark., 2020; Savsar ve Öğce 2021). Yapılan araştırmalarla kanıt temelli uygulamaların sağlık çalışanları özelliklede hemşireler arasında yeteri kadar bilinmediği ameliyathane hemşirelerinin bilgi düzeylerinin yetersiz olduğu saptanmıştır (Young ve ark., 2014; Boström ve ark., 2019; Harvey ve ark., 2019; Yılmaz ve ark., 2020; Savsar ve Öğce 2021). Çalışmalar ameliyathane hemşireliğine dair kanıt temelli uygulamalar ile ilaç hataları, cerrahi alan enfeksiyonları, basınç yaraları, kesici delici alet yaralanmaları, hasta düşmeleri, lazer ve cerrahi duman kaynaklı riskler ve kas iskelet sistemi rahatsızlıkları gibi hasta ve çalışan güvenliğini tehdit eden birçok olumsuz durumun azaldığı tespit edilmiştir (Young ve ark., 2014; Boström ve ark., 2019; Harvey ve ark., 2019; Yılmaz ve ark., 2020; Savsar ve Öğce 2021).

Sonuç ve Öneriler: Bu derlemede kanıt temelli uygulamaların ameliyathane hemşireliğindeki önemi irdelenmektedir. Bulgular, ameliyathane hemşireliği açısından kanıt temelli uygulamaların olumlu etkilerini gösterse de, daha kapsamlı araştırmalara gerek duyulmaktadır. Yapılacak çalışmalar ameliyathane hemşirelerinin kanıt temelli uygulamalara yönelik bilgi eksikliklerinin giderilmesi ve ameliyathane hemşirelerini kanıt temelli uygulamalara yönlendirecek şekilde tasarlanmalıdır.

Anahtar kelimeler: Ameliyathane hemşireliği, kanıt temelli uygulamalar, hemşirelik bakımı.

SPORUN OKUL DERSLERİNE ETKİSİNİN İNCELENMESİ**Buse BUDAK***Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi**Eğitim Fakültesi**Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık, bbusebudak03@gmail.com***Özet**

Eğitimde başarı denildiğinde genellikle, okulda okutulan derslerde geliştirilen ve öğretmenlerce takdir edilen notlarla, test puanlarıyla ya da her ikisi ile belirlenen beceriler veya kazanılan bilgilerin ifadesi olan “akademik başarı” kastedilmektedir. Spor, her ülkede ve dönemde önemli bulunmuş ve içinde gerçekleştiği toplumun sosyal yapısına ve siyasal yönetimlerine bağlı olarak biçimlenmiştir. Spor faaliyetlerinin temel amacı; insanların fiziki, sosyal, psikolojik, kültürel ve zihinsel gelişmelerine katkıda bulunmaktadır. Çocukların okul başarısı ile ilgili endişe duyan veya sistemli çalışma ve disiplinle ilgili desteğin faydalı olacağı düşünülen çocuklara uzmanlarında ilk önerisi spor eğitimidir. Enerjisini atan, sosyal bir gruba ait olan çocuğun mutluluğu, çevresinin desteği ve kazandığı başarı onu motive eder. Sağlığı, direnci, görüntüsü ve becerileri arkadaşları içinde de saygı uyandırır. Spor yapan çocuk onaylanır, destek görür ve sevilir. Tüm bu pozitif katkılar çocuğun ders başarısını da pozitif yönde etkiler. Sosyal bir etkinlik olan sportif aktivitelere katılımda bireyin psikolojik ve toplumsal gelişimini olumlu yönde etkiler. Sporcularla sporcu olmayanların kişilik özelliklerinin farklı olduğunu bildiren çalışmalar mevcuttur. Bunun yanında sportif aktiviteler katılım bilişsel fonksiyonları arttırarak akademik başarıyı etkilemektedir. Spor ve akademik başarı arasındaki ilişki, gençlerin gelişiminde önemli bir rol oynar. Düzenli olarak spor yapmak, öğrencilerin fiziksel sağlığını desteklerken aynı zamanda zihinsel sağlıklarını da güçlendirir. Egzersiz yapmak, kan dolaşımını artırır ve beyne daha fazla oksijen gitmesini sağlayarak odaklanma ve öğrenme yeteneklerini iyileştirir. Ayrıca, spor yapmak disiplin ve zaman yönetimi becerilerini geliştirir. Antrenmanlara ve maçlara zaman ayırmak, öğrencilere programlama ve önceliklendirme konularında deneyim kazandırır. Bu da akademik çalışmalarında daha organize ve etkili olmalarına yardımcı olur. Ayrıca, sporun özgüveni artırdığı ve takım çalışmasını teşvik ettiği de gözlemlenmiştir. Bir takımın bir parçası olmak, öğrencilere işbirliği yapmayı, liderlik becerilerini ve empatiyi öğretir. Ancak, denge önemlidir. Aşırı spor, akademik performansı olumsuz etkileyebilir. Bu nedenle, spor ile akademik çalışmalar arasında uygun bir denge kurmak, gençlerin hem fiziksel hem de zihinsel sağlığı açısından önemlidir. Bu çalışmamızda sporun okul dersleri üzerindeki etkisinin incelenmesidir. Sporla ilgilenen öğrencilere araştırmacı tarafından yirmi soruluk bir anket uygulanmıştır. Anket bu konuda sporla ilgilenen öğrencilerin düşüncelerini belirlemeye yöneliktir. Anket Kayseri İlinde sporla ilgilenen tahminen 150 öğrenciye uygulanacaktır. Veriler toplandıktan sonra frekans ve yüzde hesaplamaları yapılacak ve crosstab tablolarında yer aldığı sonuçlar sunulacaktır. Araştırma sonuçları doğrultusunda öneriler eklenecektir.

Anahtar kelimeler: Spor, Sporcu, Akademik başarı

THE IMPACT OF THE SECURITY DYNAMICS OF ISRAEL'S FOUNDING ON ITS CYBER SECURITY

Hüseyin Serhat SOLMAZ

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Uluslararası İlişkiler ve Stratejik Araştırmalar Enstitüsü

Güvenlik Çalışmaları (İngilizce) Yüksek Lisans Programı, huseyinserhatsolmaz@hitit.edu.tr

Abstract

The State of Israel is one of the leading countries in the field of cyber security in terms of both economic and national security. In the state of Israel, which does not have a written national security document, the understanding of national security has developed over time by preserving its basic principles and has taken its current form. The roots of the cyber security understanding shaped by the Israeli national security policy should be sought in the security policies of Israel's founding period. The national security strategies drafted by Prime Minister Ben Gurion at the time of its establishment are still the basis of Israel's grand strategy today. However, Ben Gurion's strategies stated that security is not only in the military sense, but also in the actions to be taken in the social sphere that ensure the long-term security of a nation. Considering that all these policies are based on a national security strategy, the reasons behind Israel's current status as a cyber security, high technology and start-up country can be understood by examining what this strategy is.

The founding national security policy shaped by David Ben-Gurion, the first Prime Minister and Minister of Defense, included Israel's investments and planning in education, science and technology. Israel ranks in the top ten in terms of the ratio of R&D investments in GDP, especially in high-tech products. These investments, as well as the understanding of being a pioneer in technology, scientific competence and defense industry, is one of the results of Israel's "Qualitative Military Edge" doctrine. In the aftermath of the First Arab-Israeli War, the State of Israel aimed to develop in various fields, especially military training, in order to gain an advantage against the material and numerical superiority of the Arab states. In addition, by creating "Academic Reserve" units, it made it easier for Israeli military personnel to find jobs in the field of high technology after their compulsory military service ended. Personnel who continued their education along with their military experience were quickly employed in high-tech companies. The high-tech and defense industry ecosystem created since 1948 has pioneered the field of cyber security. At this point, the security policies that Israel has pursued since its establishment are important because they have influenced the education system, vocational training and innovative capabilities of the society over time, as well as shaping (and at some point necessarily directing) civilian industries, enabling Israel to gain an important place in cyber security.

Keywords: National Security, Cyber Security, Qualitative Edge

TERÖRİZMLE MÜCADELE VE İNSAN HAKLARININ KORUNMASI: ZORLU BİR DENGİNİN ARAYIŞI

AHMET GÜLER

Hitit Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Uluslararası İlişkiler ve Güvenlik Anabilim Dalı, ahmetguler996@gmail.com

Özet

Dünya'nın varoluşundan bu yana zorlu savaşlar, çatışmalar, açlık, psikolojik ve sosyolojik travmalarla mücadele edilmekte ve yaşamaktadır. Bu olumsuzluklar devlet ve devletlerarası ilişkiler çerçevesinde ortaya çıkmış görünse de, değişen dünya düzeninde farklı kimlikler, yeni etnik ve ideolojik gruplar ile yeni oluşumlar da kendini göstermektedir. Bu oluşumlar arasında, dünyanın her bölgesinde farklı mesajlar veren veya kitlesel anlamda aynı mesajı vermekte tereddüt etmeyen kaos, şiddet ve zorbalık üzerine kurulu çeşitli kitlelerden oluşan silahlı gruplar bulunmaktadır. Bu gruplar, terörizm kavramı altında toplanarak dünya çapında çeşitli faaliyetlerle dikkat çekmektedir. Terörizm, yalnızca kargaşa ortamı yaratmakla kalmayıp, birlikte aynı zamanda insan haklarını da ihlal etmektedir. Bu çalışmada, evrensel bir nitelik taşıyan insan haklarının önemi vurgulanmakta ve terörizmin insan yaşamına etkileri üzerine devletlerin ve uluslararası kuruluşların yürüttüğü çalışmalar ile terörizme karşı alınan önlemler ele alınmaktadır. Terörizmle mücadelede insan haklarının korunmasının önemi vurgulanmakta ve bu iki amacın birbirine zıt olmadığını, aksine birbirini destekleyen unsurlar olduğu analiz edilmektedir. Terörizmin, insanlığın yaşamı konusunda tehdit unsuru olarak ortaya çıkışı, devletlerin ve devlet-dışı aktörlerin terörizmi nasıl değerlendirdiği incelenmektedir. Küresel bir sorun haline gelen terörizmin çözümünde insan hakları, ortak bir işbirliği ve dayanışma yöntemi olarak ele alınmaktadır. Terörizmin, insan haklarını yok sayarak insanlığa yönelik tehdit, korku ve endişe uyandırması çalışmanın argümanını oluşturmaktadır. Terörizmin, insan haklarını ihlal etme noktasında hangi amaç ve yöntemleri kullandığı ve bu bağlamda insan haklarına nasıl tehditler oluşturduğu analiz edilmektedir. İnsan hakları, temel olarak ele alınmakta ve tarihsel süreçteki önemine değinilmektedir. İnsan hakları tartışmalarının ilk olarak ne zaman ortaya çıktığı, hangi aşamalardan geçtiği ve günümüzde ki tartışma noktaları geniş bir ölçüde analiz edilmektedir. Terörizmle mücadele, uluslararası düzeyde birlikte çalışmayı ve ortak stratejiler geliştirmeyi gerektirmektedir. Bu çerçevede, farklı ülkeler ve uluslararası kuruluşlar, terörizmin önlenmesi ve engellenmesi için çeşitli yaklaşımlar benimsemekte ve bu tehditle mücadele etmek için iş birliği yapmaktadır. Uluslararası toplumun bu konudaki kararlılığı, terörizmin sadece bir ülke için değil, tüm dünyanın sorunu olduğu anlayışına dayanmaktadır. Bu nedenle, terörizme karşı alınan tedbirlerin ve uygulanan stratejilerin etkinliği geniş ölçüde analiz edilmektedir. Terörizmle mücadele ve insan hakları arasındaki ilişki analiz edilmekte ve bu iki önemli konunun birlikte nasıl ele alınabileceğine dair perspektif sunulmaktadır.

Anahtar kelimeler: Terörizm, İnsan Hakları, Uluslararası Örgütler

İŞLETME YÖNETİM KARARLARINDA MUHASEBE BİLGİ SİSTEMİ

Süleyman GÖKCE

İskenderun Teknik Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Denizcilik İşletmeleri Yönetimi (Tezli YL), sgokce.lee23@iste.edu.tr

Özet

İşletmeler kendi içerisinde en karmaşık ve birden fazla aktörü bulunduran bir sektördür. Bu aktörlerin her birinin rolü ve işlevi birbirinden farklıdır. İşletmeler, içerisinde bulunan bütün aktörlerin taşıma faaliyetlerini güvenilir, ekonomik, etkili, çevreye duyarlı ve sürdürülebilir olarak yapabilmesi için birbirleriyle bir ahenk içerisinde olmalıdırlar. Buradaki aktörleri asli işletmeler, aracı işletmeler, tedarikçi işletmeler, destekleyici ve kolaylaştırıcı işletmeler olarak kategorize edebiliriz.

Günümüzde KOBİ ve büyük işletmeler teknolojinin gelişmesiyle birlikte birbirleriyle sürekli olarak rekabet halindedirler. Bu rekabet bilgi teknolojisini ön plana çıkarmaktadır. İşletmeler için gerekli olan verilerin toplanıp bir araya getirilmesi, saklanması, kategorize edilmesi ve özetlenmesi bilgi teknolojileriyle sağlanmaktadır. İşletmeler bu bilgiyi muhasebe bilgi sistemi (MBS) ile sağlamaktadır. Muhasebe bilgi sisteminin (MBS) sağlamış olduğu muhasebe, yönetim ve iç kontrol gibi bilgiler hem işletme içindeki hem de işletme dışındaki kullanıcılara yol göstermektedir.

Literatürde muhasebe bilgi sisteminin (MBS) işletme yönetim kararlarında etkisini araştıran yerli ve yabancı tez ve makaleler bulunmaktadır. Canbolat (2006) yapmış olduğu çalışmada, işletme yönetiminde muhasebe bilgi sisteminin önemini açıklamıştır ve bununla beraber Kayseri ve Civarı Elektrik T.A.Ş. (KCETAŞ)'de bir çalışma yapmıştır. Bu çalışma sonucunda muhasebe bilgi sisteminin sağlamış olduğu yararları değerlendirilmiştir. Yavuz (2014) yapmış olduğu çalışmada, Bartın ilindeki küçük ve orta ölçekteki işletmelerin (KOBİ) karar almada muhasebe bilgi sistemini (MBS) ne denli etkin kullandıklarını araştırmıştır. Bu çalışma sonucunda KOBİ'lerin karar alırken muhasebe bilgi sistemini (MBS) kullanmalarında istenilen düzeyden uzak oldukları ortaya çıkmıştır ve bu durumun giderilmesi için öneriler verilmiştir. Bayraktaroğlu vd. (2015) yapmış olduğu çalışmada, Burdur ilindeki KOBİ'lerde yöneticilerin muhasebe bilgi sistemini (MBS) kullanım düzeylerini araştırmıştır. Bu araştırmanın sonucunda yönetim kararlarında muhasebe bilgi sistemini (MBS) sadece yasal yükümlülükler açısından zorunlu olarak görmeyip, işletmenin yatırım kararlarında yöneticilerin karar almasına yardımcı olması ve muhasebe bilgilerini özellikle işletmenin mali denetim ve kontrolünün yapılması amacıyla kullandıkları belirlenmiştir. Sumritsakun (2012) yapmış olduğu çalışmada Tayland'daki işletmelerde muhasebe bilgi sisteminin etkisini araştırmıştır. Bu çalışmanın sonucunda muhasebe uygulama kalitesi ve bilgi güvenliğinin muhasebe bilgi sisteminin etkinliğini arttırdığını tespit etmiştir.

Çalışmanın amacı, işletmelerde yönetim kararlarında muhasebe bilgi sisteminin (MBS) etkisini tespit etmektir. Bu kapsamda, literatürde yapılmış olan ulusal ve uluslararası çalışmalar taranmış bulgu ve sonuçları değerlendirilmiştir. Çalışmanın yöntemi olarak içerik analizi kullanılmıştır.

Anahtar kelimeler: Muhasebe Bilgi Sistemi, Karar Alma Süreci, Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler (KOBİ)

SİGARA İLE İLGİLİ KAMU SPOTU REKLAMLARININ BİREYLER ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

Feyza Nur ÖZTÜRK

Hitit Üniversitesi

Sağlık Bilimleri Fakültesi

Sosyal Hizmet Bölümü, ofeyzanur1@gmail.com

Miyase Gül KIŞLA

Hitit Üniversitesi

Sağlık Bilimleri Fakültesi

Sosyal Hizmet Bölümü, miyasegulk@gmail.com

Semiha GEDİK

Hitit Üniversitesi

Sağlık Bilimleri Fakültesi

Sosyal Hizmet Bölümü, gediksemiha774@gmail.com

Tubanur SATICI

Hitit Üniversitesi

Sağlık Bilimleri Fakültesi

Sosyal Hizmet Bölümü, tubasatici@gmail.com

Tuğçe KOÇAK

Hitit Üniversitesi

Sağlık Bilimleri Fakültesi

Sosyal Hizmet Bölümü, kocak.tugce19@gmail.com

Özet

Bu araştırmanın amacı sigara ile ilgili kamu spotu reklamlarının bireyler üzerinde ne gibi etkisi olduğunu, hangi etkileri bıraktığını ve bireylerin kamu spotlarını izledikten/dinledikten sonra sigaraya karşı tutumlarının değişip değişmediğini ölçmektir. Araştırma Çorum ili sınırları içerisinde yürütülmüştür. Bu araştırmada nicel çalışma yöntemi kullanılmıştır. Yapılan araştırmanın ana problemi olan sigara ile ilgili kamu spotu reklamlarının bireyler üzerindeki etkisini yanıtlayabilmek için en uygun yöntemin anket çalışması olduğuna karar verilmiştir. Araştırmanın ana sorusuna yanıt bulabilmek için alt sorular eklenmiştir. Anket katılımcılar için araştırmanın ne olduğunu bildiren bilgilendirme metni ile başlayıp iki bölüm biçiminde devam etmektedir. Birinci bölümde yaş, cinsiyet, gelir gibi çoktan seçmeli ve kapalı uçlu 8 soru ile katılımcıların demografik özellikleri tespit edilmeye çalışılmıştır. Anketin ikinci bölümü, katılımcıların sigara ve kamu spotlarına karşı tutumlarını ölçmeye yönelik, 5’li likert ölçek tipine uygun olarak hazırlanmış 20 sorudan oluşturulmuştur. Yaman & Göçkan ‘ın 2015 yılında yaptıkları çalışmada sadece sigara kullanıcılarıyla bir araştırma yürütülmüştür ancak bu çalışmada sigara ile ilgili kamu spotu reklamları ele alınarak hem sigara kullanan hem de sigara kullanmayan katılımcılarla bir araştırma yürütülmüştür. Bireylere online ve yüz yüze olarak anket tekniği uygulanmıştır. Araştırmadaki ankete 110 ‘u sigara kullanmayan 48’i ise sigara kullanan birey olmak üzere 158 birey gönüllü olarak katılım sağlamıştır. Verilerin toplanmasında demografik bilgi formu ve 2012 yılında Ayvaz tarafından oluşturulan sigaranın bırakılmasında kamu spotlarının etkisi ölçeği kullanılmıştır. Sigara ile ilgili kamu spotları duygusal, korkutucu ve etkileyici akımıyla gerçek hayattan ufak kesitlerle bireylerin etkilenmesi sağlanmaya çalışılmıştır. Yapılan araştırmada yayımlanan kamu spotlarının akılda kalıcı olduğu gözlemlenmiştir. Araştırmanın sonucuna göre sigara kullanan bireylerin sigara kullanmayan bireylere göre sigara ile ilgili kamu spotu reklamlarına daha ilgisiz davrandığı, sigarayı bırakmaya yönelik beklenen düzeyde etki yaratmadığı ve davranış tutumlarında bir değişiklik olmadığı saptanmıştır. Sigara

10.Hitit Öğrenci Kongresi (16-19 Mayıs 2024)

kullanmayan bireylerde ise kamu spotu reklamlarının farkındalık yaratması açısından bir önem arz ettiği ve sigaraya başlamayı azaltıcı etkisi olduğu saptanmıştır. Sigara kullanan bireyler kamu spotlarına olumsuz bakarken sigara kullanmayan bireyler kamu spotlarının sigarayı bıraktırmaya etkileyici olduğu düşüncesine ulaşılmıştır. Sigara ile ilgili kamu spotu reklamlarının sigarayı azaltmaya yardımcı etkisinin olduğu maalesef ki bıraktırmaya etkili olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sigara, bağımlılık, sigara ile ilgili kamu spotları, reklam

TÜRKİYEDE 2013 – 2023 YILLARI ARASINDA VİYOLONSEL EĞİTİMİ ÜZERİNE YAPILMIŞ LİSANSÜSTÜ ÇALIŞMALARIN İNCELENMESİ

CEM KABLAN

Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Güzel Sanatlar Eğitimi ABD, cemkbln98@gmail.com

Özet

Çalgı eğitimi ve öğretimi öğrencinin çalgıyı çalabilme becerisine sahip olabilmesi için gerekli bir takım davranışların sistematik olarak kazandırılmasını amaçlar. Çalgı eğitimi olmadan yapılan bir müzik eğitimi düşünülemez. Bir çalgı öğretilirken gerekli davranış ve becerilerin oluşmasında veya gelişmesinde eğiten kişiye yardımcı olarak çalgının tekniğine göre bir yol haritası çizen ve çalgı öğretilirken izlenecek yolu belirleyen metotlar vardır. Tarihsel süreçte birçok çalgı pedagogu çalgı öğretimine ilişkin kendi metodunu yazılı olarak kaynak haline dönüştürmüşlerdir. Çalgı öğretim metotlarına bakıldığında diziler, alıştırma, etütlerin ve öğrenci eserleri ile teknik ve müzikal becerinin geliştirilmesi amaçlanmaktadır. Bu amaç doğrultusunda zaman zaman çeşitli lisansüstü çalışmalar da tasarlanmaktadır. Diğer çalgılarda olduğu gibi viyolonsel için de birçok lisansüstü çalışma bulunmaktadır. Viyolonsel eğitimcilerinin ortaya koymuş oldukları bu çalışmalar ile başlangıç viyolonsel eğitiminden itibaren viyolonsel icrasına ilişkin gerekli tüm teknik ve müzikal becerilerinin kazandırılması ve geliştirilmesi üzerine araştırmalar yapılmış ve sonuçları üzerinden gerekli iyileştirmelere gidilmiştir. Bu çalışma seminer dersi kapsamında yürütülen bir araştırmadan üretilmiştir. Bu çalışmanın amacı Türkiye’de 2013- 2023 yılları arasında viyolonsel eğitimi konusunda yapılan çalışmaların incelenmesidir. Bu bağlamda hangi yıllarda hangi bilim dallarında ne kadar çalışmanın yapıldığı tespit edilerek, elde edilen sonuçların yeni yapılacak olan çalışmalara bir rehber olacağı düşünülmektedir. Bu çalışmada incelenen lisansüstü çalışmalar yıllarına, türlerine, yapıldığı üniversitelere, ana bilim dallarına, araştırma yöntemi ve veri toplama tekniklerine göre analiz edilmiştir. Bu çalışma nitel bir çalışma olup veri toplama yöntemi olarak “doküman analizi ” yöntemi kullanılmıştır. Yapılan bu çalışmada araştırma verileri incelenirken de içerik analizi yönteminden faydalanılmıştır. Bu çalışmada, Ulusal Tez Merkezi’nde “Viyolonsel Eğitimi” anahtar kelimeleri aratılarak çıkan sonuçlara göre 31 lisansüstü çalışmaya ulaşılmıştır. Ulaşılan çalışmaların 26’sı yüksek lisans tezi, 3’ü doktora tezi ve 2’si sanatta yeterlilik tezi olduğu görülmüştür. Araştırma sonucunda 2013- 2023 yılları arasında toplam 18 üniversitede çalışma yapıldığı, en çok çalışma yapan üniversitenin 8 lisansüstü çalışmayla Gazi Üniversitesi olduğu görülmektedir. 2013-2023 yılları arasında yapılan lisansüstü çalışmaların viyolonselde yeni öğretim programı geliştirme, viyolonselde Türk müziği ezgilerinde kullanımı, viyolonselde teknik sorunlar, viyolonsel etüt, kitap ve eserlerinin analizlerini konu aldığı görülmektedir. Bu çalışmaların 9’unun viyolonsel eğitime yönelik öneriler üzerine, 10’unun viyolonselde Türk müziği üzerine, 6’sının viyolonsel etüt, metot ve kitap analizi üzerine ve 5’inin de viyolonsel eğitiminde teknikler üzerine konular içerdiği sonuçlarına ulaşılmıştır.

Anahtar kelimeler: Çalgı Eğitimi, Viyolonsel Eğitimi, Lisansüstü Tezler

İSTİHBARAT, GÜVENLİK VE ADLİ BİLİMLER: ÇAĞDAŞ TOPLUMLARIN TEMEL DİREKLERİ

Nuh ŞAHİN

Hitit Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Adli Bilimler Anabilim Dalı, nuhsahin600@gmail.com

Özet

Günümüz dünyasında, istihbarat, güvenlik ve adli bilimler, toplumların huzur ve düzenini sağlamada kritik öneme sahip alanlar olmaktadır. Bu üç disiplin, birbirleriyle iç içe geçmiş ve birbirini tamamlayan yapılar olarak, ulusal ve uluslararası düzeyde barışın ve istikrarın korunmasında temel olarak roller üstlenmektedirler. Güvenlik, istihbarat ve adli bilimler rolleri ve işlevleri bakımından suçun önlenmesi noktasında üç önemli kavram olarak başvuru yöntemleri arasındadır. Bu üç disiplinin entegre edilmesi, toplumların güvenliğini ve adalet sistemlerinin etkinliğini artırmada büyük önem taşımaktadır. İstihbaratın sağladığı bilgiler, güvenlik güçlerinin proaktif hareket etmesini sağlamakta, adli bilimler sunduğu kanıtlar, suçluların yargı önünde hesap vermesini mümkün kılmaktadır. Adli bilimlerde istihbarat ve güvenlik analizleri farklı alanlar gibi değerlendirilse önemli alanlarda bağlantıları analiz etmektedir. Sosyal, politik ve teknik olarak bu üç disiplinin önemi analiz edilmektedir. Türkiye’de Adli Bilimlerde güvenlik ve istihbarat çalışmaları bu çerçevede analiz edilmekte ve kurum ve kuruluşlarla çalışmalar yürütülmektedir. Buradaki temel unsur suçun aydınlatılması ve önlenmesi doğrultusunda derin bir analiz yapılması olmaktadır. Bununla birlikte kamu düzenini bozucu tüm faaliyetler bu alanda değerlendirilmekte ve bu konuda çalışmalar detaylı bir şekilde analiz edilmektedir. Sonuç olarak, istihbarat, güvenlik ve adli bilimler, çağdaş toplumların temel direkleri olarak kabul edilmekte ve bu alanlarda sürekli gelişim ve iyileştirme için analiz yapılmaktadır. Toplumlar üzerinde bu üç disiplinin analizi yapılarak daha güvenli ve adil bir dünya inşa etmelerinin gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Anahtar kelimeler: Güvenlik, İstihbarat, Adli Bilimler

LİSE ÖĞRENCİLERİNİN AKRAN ZORBALIĞI DÜZEYLERİNİN BAZI DEĞİŞKENLERE GÖRE İNCELENMESİ

Ayselnur ÖZTABAN

Hitit Üniversitesi

Sağlık Bilimleri Fakültesi

Sosyal Hizmet Bölümü, oztabanayselnur@gmail.com

Buse YÜKSEL

Melike OKUR

Merve ÖZTÜRK

Şevval Rumeysa KARCI

Hitit Üniversitesi

Sağlık Bilimleri Fakültesi

Sosyal Hizmet Bölümü, buseyuuksel1@gmail.com, Okur.melike7542@gmail.com, manolyaq00@gmail.com, sevvalkarci.1453@gmail.com

Özet

Bu araştırma, lise öğrencilerinin akran zorbalığı davranışına yönelme sebeplerinin, demografik özelliklere göre değişip değişmediğinin belirlenmesi amacıyla yapılmıştır. Araştırmanın verileri 2023-2024 eğitim öğretim yılında halen eğitimine devam eden lise 1-2-3-4. Sınıf öğrencilerinden elde edilmiştir. Araştırma Çorum ilinin merkez ve ilçelerinde bulunan Fen, Anadolu ve Meslek Liseleri'nde eğitim görmekte olan 85 kadın, 62 erkek toplam 147 öğrenci üzerinde gerçekleştirilmiştir. İncelenen değişkenlere uygun veriler '' Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği ''Türkçe uyarlaması M.Pişkin (2002) ve T.Ayas (2008)kullanılmıştır. Verilerin istatistiksel analizinde ANOVA, Reliability Analysis ve Independent-Samples T Test analizleri kullanılmıştır. Araştırmanın bulgularına bakıldığında, akran gruplarının değişkenlerinden cinsiyet faktöründe kadınlar erkeklere oranla daha fazla zorbalık davranışı sergilemektedir. Araştırmanın bulgularına göre akranın sosyo-demografik özelliklerinden zorbalık davranışını etkileyen en önemli faktörün Fen Lisesi'nde okuyan öğrenciler olduğu görülmüştür. Aile gelir düzeyi orta, ortaokul mezunu baba, lise mezunu anneye ve aşırı koruyucu tutumda ebeveynlere sahip, 12.sınıf Fen Lisesi öğrencileri diğer alt başlıklara oranla daha fazla zorbalık davranışı sergilemiştir. Bu araştırmanın akran zorbalığı ve okul sosyal hizmetine önemli katkılar sağlayacağı düşünülmektedir.

Anahtar kelimeler: Akran, akran zorbalığı, mağdur, zorba, ergen, okul

CBS VERİLERİ KULLANILARAK NEHİRLERDE HİDROMORFOLOJİK BASKI DURUMUNUN BELİRLENMESİ: AKARÇAY HAVZASI ÖRNEĞİ

Ersin YILDIRIM

Gazi Üniversitesi

Fen Bilimleri Enstitüsü

Çevre Bilimleri Anabilim Dalı, yildirim.ersin@tarimorman.gov.tr

Prof. Dr. Beril SALMAN AKIN

Gazi Üniversitesi

Gazi Eğitim Fakültesi

Matematik ve Fen Bilimleri Eğitimi Bölümü, Biyoloji Eğitimi Anabilim Dalı, berilakin@gmail.com

Özet

Avrupa Birliği, 2000 yılında Su Çerçeve Direktifi'ni (SÇD) yayımlayarak, üye ülkelerden su kaynaklarını "iyi su durumu"na ulaştırmasını talep etmiştir. Buna göre, AB üyesi ülkelerin bu hedefe ulaşabilmek için nehir havza yönetim planlarını hazırlanması gerekmektedir. Nehir havza yönetim planları kapsamında "iyi su durumu" hedefine ulaşılabilmesi için su kaynakları üzerindeki noktasal, yayılı ve hidromorfolojik baskılarının etkin bir biçimde yönetilmesi gerekmektedir. SÇD'göre su kütlelerinin hidromorfolojik ve morfolojik özellikleri ile sürekliliğinin değişmesine neden olan antropojenik yapı ve faaliyetler hidromorfolojik baskı olarak tanımlanmaktadır. AB üyesi ülkeler, hidromorfolojik baskıların yönetilmesi aşamasında kullanılmak üzere hidromorfolojik baskı değerlendirme metotları geliştirmişlerdir. Bu çalışma kapsamında, AB üyesi ülkelerde kullanılan hidromorfolojik baskı değerlendirme metotları incelenmiştir. Bu inceleme ile, İrlanda'ya ait metotta yer alan parametrelerin değerlendirilmesinin CBS ortamında gerçekleştiriliyor olduğu görülmüş ve bu metodun uygulanabilmesi için Türkiye'de yeterli CBS verisinin mevcut olduğu tespit edilmiştir. Bu nedenle çalışma kapsamında, İrlanda'ya ait metod kullanılarak Akarçay Havzası'nda yer alan nehir su kütlelerinin hidromorfolojik baskı durumu belirlenmiştir. Akarçay Havzası'nda 21 adet nehir su kütlesi yer almaktadır. Hidromorfolojik baskı değerlendirme çalışması neticesinde; Akarçay Havzası'nda yer alan 21 nehir su kütlelerinin 12'sinin "Baskı Altında", 9'unun ise "Önemli Baskı Altında" olduğu belirlenmiştir. Ayrıca, metoda göre "Önemli Baskı Altında" olduğu belirlenen nehir su kütlelerinin, SÇD'ye göre "Büyük Ölçüde Değiştirilmiş Su Kütlesi" (BÖDSK) olduğu ortaya çıkarılmıştır. Türkiye'deki su kütlelerinin sınırları ve nitelikleri 2021 yılında yapılan çalışma ile tekrar baştan oluşturulmuştur. Yeni belirlenen su kütlelerinin hidromorfolojik baskı durumu da yine bu çalışma ile, ilk kez ortaya çıkartılmıştır. Daha önce tamamlanmış olan Akarçay Nehir Havza Yönetim Planı, ikinci döngü kapsamında yeni belirlenen kütlelere göre revize edilmesi gerekmektedir. Bu çalışmada elde edilen hidromorfolojik baskı değerlendirme ve BÖDSK durum sonuçları, ikinci döngüde gerçekleştirilecek olan Akarçay Nehir Havza Yönetim Planı çalışmalarında yer alacak olan BÖDSK durum belirleme ile hidromorfolojik izleme, hidromorfolojik baskı-etki analiz ve hidromorfolojik baskılara yönelik tedbirlerin geliştirilmesi çalışmalarında kullanılabilir. Ayrıca, Türkiye'deki diğer havzalarda gerçekleştirilecek olan nehir havza yönetim planı çalışmalarında, bu çalışmada kullanılan hidromorfolojik baskı değerlendirme metodunun kullanılabilirliği öngörülmektedir. Bu çalışmada kullanılan metodun diğer havzalarda kullanılması sonrasında, metod sonuçları ile biyolojik izleme sonuçları karşılaştırılarak parametre sınıf sınır değerleri tekrar düzenlenebilecektir. Bu sayede, metodun Türkiye'ye özgün hale getirilebileceği düşünülmektedir.

Anahtar kelimeler: Su Çerçeve Direktifi, Hidromorfolojik Baskı, Akarçay Havzası, Büyük Ölçüde Değiştirilmiş Su Kütlesi

HEMŞİRELİK ÖĞRENCİLERİNDE STRES VE ANKSİYETE DÜZEYİ İLE PSİKOLOJİK DESTEK ALMA TUTUMU İLİŞKİSİ VE ETKİLEYEN FAKTÖRLER

Necmiye ÇÖMLEKÇİ

Bartın Üniversitesi

Sağlık Bilimleri Fakültesi

Hemşirelik Bölümü, ncomlekci@bartin.edu.tr

Hazal KOZ

Bartın Üniversitesi

Sağlık Bilimleri Fakültesi

Hemşirelik Bölümü, kozhazal@gmail.com

Sultan KANDEMİR

Bartın Üniversitesi

Sağlık Bilimleri Fakültesi

Hemşirelik Bölümü, sultannkandemir06@gmail.com

Doaa Kawa ABDULSALAM

Bartın Üniversitesi

Sağlık Bilimleri Fakültesi

Hemşirelik Bölümü, dilan16kawa@gmail.com

Özet

Kapsam ve Amaç: Hemşirelik eğitimi, teorik ve uygulamalı derslerin bir bütün olarak yürütüldüğü kapsamlı bir programdır. Eğitim sürecinde, hemşirelik öğrencileri ileride sağlık sisteminin vazgeçilemez profesyonelleri olmalarının verdiği sorumluluk bilinciyle, klinik ortama uyum sağlama, ilk defa hasta bakımına katılma, kendini hazır hissetmeme ve mesleki doyuma ulaşamama gibi içsel sorunlarla karşılaşmaktadır. Bu gibi durumlarla baş etmede zorlanan hemşirelik öğrencileri psikolojik sorunlar ile karşılaşabilmektedirler. Fakat farklı sebeplerden dolayı psikolojik destek almaktan kaçınabilmektedir. Bu araştırma, hemşirelik öğrencilerinin stres ve anksiyete düzeyleri ile psikolojik destek almaya yönelik tutumları arasındaki ilişkiyi ve psikolojik destek alma tutumunu etkileyen faktörlerin belirlenmesi amacıyla planlandı.

Yöntem: Araştırma kesitsel, ilişki arayıcı tipte planlandı. Araştırma 9 Mart-22 Nisan 2024 tarihleri arasında gerçekleştirildi. Araştırmanın evrenini Bartın Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü öğrencileri oluşturdu. Araştırma örneklemini araştırmaya katılmayı kabul eden 318 öğrenci oluşturdu. Veriler “Tanımlayıcı Bilgi Formu”, “Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutum Ölçeği”, “Endişe ve Anksiyete Ölçeği” ve “Algılanan Stres Ölçeği” kullanılarak toplandı. Veri analizinde tanımlayıcı analizler (frekans, yüzde, ortalama vb.), pearson korelasyonu, ikili karşılaştırmalarda t testi, çoklu karşılaştırmalarda ANOVA ve kategorik verilerin karşılaştırılmasında ki kare testi kullanıldı. Anlamlılık düzeyi $p<0.05$ olarak kabul edildi.

Bulgular: Örnekleme oluşturan öğrencilerin yaş ortalaması 20.8 ± 2.49 bulundu. Sosyodemografik özelliklerin dağılımında %69.8’i kadın, %78.9’u orta gelir düzeyine sahip olduğu bulundu. Öğrencilerin %21.4’nün daha önce psikolojik destek aldığı belirlendi. Üniversitenin psikolojik destek ve rehberlik biriminden destek alan öğrenci oranı % 5.8 bulundu. Psikolojik yardım aramada öğrencilerin %19.2’si kendi başına çözüm aradığını, %10.4’ü ailesi ile konuştuğunu ve %9.4’ü arkadaşları ile konuşup destek aldığını belirtti. Kendini kötü hissettiklerinde psikolojik destek almayı isteyenlerin oranı % 55.3 bulundu. Şu an psikolojik desteğe ihtiyacı olduğunu bildirenlerin oranı ise %16 olarak belirlendi. Psikolojik destek almak istemeyenlerin %37.9’u psikolojik desteği faydalı olmayacağını düşünmektedir. Psikolojik yardım almaya ilişkin tutum ile endişe düzeyleri arasında pozitif yönlü ($r=.233$, $p<0.01$) zayıf bir ilişki bulundu. Öğrencilerin sınıf düzeylerine göre incelendiğinde Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutum Ölçeği puanları arasında anlamlı farklılık saptandı ($F: 10.42$, $p<0.01$). Post-hoc analizde üçüncü ve dördüncü

10.Hitit Öğrenci Kongresi (16-19 Mayıs 2024)

sınıfların psikolojik yardım alma tutumu puanlarının birinci ve ikinci sınıflara göre anlamlı olarak daha yüksek olduğu bulundu ($p<0.05$). Psikoloji destek alanlar ve almayanların Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutum Ölçeği, Endişe Anksiyete Ölçeği puanları arasında anlamlı farklılık olduğu bulundu ($p<0.01$).

Sonuç: Araştırma sonucumuza göre hemşirelik öğrencilerinin stres ve endişe düzeylerinin yüksek olmadığı görüldü. Bununla ilişkili olarak psikolojik destek alma tutumu ve endişe düzeyi arasında pozitif yönlü zayıf ilişki olduğu görülmüştür. Fakat katılımcıların yaklaşık yarısı ihtiyaç duyduklarında psikolojik destek almaya olumlu baktığı görüldü. Ayrıca daha üst sınıfta bulunan öğrencilerin psikolojik yardım almaya ilişkin tutumunun daha yüksek olduğu görülmüştür. Sonuç olarak, hemşirelik öğrencilerinin anksiyete ve endişe düzeyinin düşük ve bununla ilişkili olarak psikolojik yardım arama tutumunun da düşük olduğu fakat hemşirelik eğitiminin psikolojik yardım almaya ilişkin tutumu pozitif yönde anlamlı etkilediği düşünülmektedir.

Anahtar kelimeler: Psikolojik Destek, Tutum, Hemşirelik Öğrencileri, Anksiyete, Stres

FUZÛLÎ'NİN TÜRKÇE DİVANI'NDAKİ KASİDELERİNDE HZ. İSA VE HZ. MERYEM

Safiye Rabia GÖRMEZ

Selçuk Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Türk Dili ve Edebiyatı, rabisgormez@gmail.com

Özet

Klasik Türk şiiri, coğrafi ve kültürel açıdan komşu olan Arap ve Fars edebiyatlarının İslam'la olan bağları dolayısıyla kurulan münasebetlerle ortaya çıkmıştır. Klasik Türk şiirinin oluşum evresindeki Arap ve Fars edebiyatı etkisi, uzun zamanlar varlığını korumuştur. Komşu iki edebiyatın bu etkisiyle beraber Kur'ân-ı Kerim, hadisler, enbiya kıssaları, mitoloji, günlük hayat, atasözleri ve deyimler, çağın ilimleri gibi pek çok noktadan başka; nazım şekilleri, nazım birimleri, vezin gibi konularda da şiirin gelişimi devam eder. İlerleyen dönemlerde şiirin içeriği, sosyokültürel niteliklerin dille desteklenmesiyle beraber özgün bir yapıya kavuşmaya başlar. Kaleme alınan şiirler, içeriklerine göre belirli nazım şekilleriyle desteklenir. İslamiyet'in de etkisiyle kaside nazım şekliyle yazılan şiirlerde enbiya kıssalarına telmihler belirgin hale gelir. Klasik Türk şiirinde en sık kullanılan nazım şekillerinden biri olan kaside, pek çok şairin başvuru noktası olmuştur. Bu şairlerden, döneminin önemli şahsiyetlerinden biri olan Fuzûlî de kaside nazım şekliyle yazmış olduğu şiirlerinde enbiya kıssalarına fazlasıyla yer vermiştir. Fuzûlî'nin Türkçe Divanı'nda yer alan 42 kaside, peygamber kıssaları ve tarihi şahsiyetler açısından zenginliğe sahiptir. Hz. İsa ile Hz. Meryem'in isimlerine söz konusu 42 kasidede sıkça değinilir. İçeriği gereğince pek çok peygamber ve tarihi şahsiyeti barındıran bu kasidelerde Hz. İsa'ya telmihlerde bulunulur. Fuzûlî'nin Türkçe Divanı'ndaki kasidelerde Mesih ve Hz. Meryem gibi isimler aracılığıyla Hz. İsa'ya telmihler yapılır. Hz. İsa nefesiyle ölüleri diriltmesi, babasız doğması, bebekken konuşarak Hz. Meryem'i koruması ve sofrta bereketi gibi birçok mucizeyle şiirlere konu edilir. Fuzûlî de Türkçe Divanı'ndaki kasidelerinde Hz. İsa'nın mucizelerinden hatırlatmalarla şiirlerini sunduğu şahsiyetleri över. Fuzûlî'nin söz konusu kasidelerinde Hz. İsa ve Hz. Meryem isimlerine sıklıkla yer vermesi, onları hangi bağlamlarda ele aldığına ve işlediğine göre değerlendirilebilir. Böylelikle Klasik Türk şiirinin kaynaklarından olan peygamber kıssaları ve tarihi şahsiyetlerin Fuzûlî'nin 42 kasidesinde bulunması da bu çalışmayı olanaklı kılmaktadır. Bu çalışma, Hz. İsa ve Hz. Meryem ile ilgili yapılan literatür taramasından elde edilen verilerin incelenerek işlenmesiyle Fuzûlî'nin kaleme aldığı kasidelerde geçen Hz. İsa ve Hz. Meryem ifadelerinin anlaşılmasına ve açıklanmasına yönelik olacaktır.

Anahtar kelimeler: Fuzûlî, Hz. İsa, Hz. Meryem

Düzensiz Göçün, Göçmen Kaçakçılığı ve İnsan Ticareti Kapsamında İncelenmesi

Mehmet OĞUZTAV

Hitit Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitü

Siyaset ve Sosyal Bilimler, m.oguztav@hotmail.com

Özet

Göç, insanlığın var oluşundan beri hayatımızda olan bir kavramdır. Tarihe baktığımızda insanlar, yaşadıkları veya yaşamaya zorlandıkları olaylar sonucunda buldukları yerleri terk etmiş ya da terk etmeye zorlanmıştır. Yine göç, sadece insana özgü bir kavram olmayıp aynı zamanda diğer canlı varlıklarında buldukları ortamdan başka bir alana geçici veya kalıcı olarak yerleşmesini de kapsamaktadır. Bu yüzden göç için genel tanım olarak doğada bulunan tüm canlı varlıkların, doğanın ve şartların durumuna göre buldukları alandan uygun ortama hareketliliği denilebilir.

Dünya tarihi aynı zamanda bir göçler tarihidir. Göçlerin ne zaman başladığı bilenemediği gibi göçlerin ne zamanda biteceği de bilinmemektedir. Göçlerinde kendi içinde türleri bulunmaktadır. Göç eden kişilerin tercihine göre; gönüllü veya zorunlu göçler, göçün eylem tarzına göre; düzenli(yasal) veya düzensiz(yasa dışı) göç, ayrıca göç ülke sınırları içinde gerçekleşirse iç göç, ülke sınırları dışında olursa dış göç şeklinde ayrımlar yer almaktadır. Düzensiz göçte insanlar zorunlu olarak göç ederler ve bu göçlerde ülke sınırları dışına yapılmaktadır. İnsanlar gitmiş oldukları ülkelerin yasal, ulusal ve uluslararası kurallarına uymadan, o ülkelere yasa dışı şekilde giriş yapmaktadırlar. Yasa dışı bir şekilde ülkede bulunan insanlar, o ülkelerde kalmaları, yaşamaları ve en nihayetinde hayatlarını devam ettirmeleri yasal imkânların dışında bir süreçte yürümektedir. Bu kişiler ülkede yasal kalmadıkları için ülkenin kamu hizmetlerinden ya kısıtlı faydalanmaktadır ya da hiç faydalanmamaktadır. Bu durumlar insanları dezavantajlı duruma getirip, başta İnsan Tacirleri olmak üzere Göçmen kaçakçıları gibi illegal grupların eline esir düşürmektedir.

Dünya tarihine bakıldığında insanların toplu bir şekilde akın ederek yaptıkları kitlesel göçün ilk örneği *Kavimler Göçü*'dür. Bu göçle insanlar sınırları, kuralları ve yasaları hiçe sayarak yol almışlardır. Bu göçün sebebi insanların bağımsız bir şekilde yaşamak için kendilerine daimi bir yerleşim yeri bulmaktır. Fakat göçler sadece bağımsızlık mücadelesi vermek için yapılmaz. Özellikle düzensiz göçte başta ekonomik olmak üzere, dini, kültürel ve sosyolojik etkiler mümkündür. İnsan tacirlerinin veya Göçmen kaçakçılarının da insanlara daha iyi yaşam koşulları vaat ederek, kaliteli bir hayat sunmak için onları kendi ağlarına düşürmesi için kullandıkları insanlar genelde düzensiz göçte konu olan insanlardır.

Anahtar kelimeler: insan, göç, düzensiz

14-18 YAŞ ARASI ERGENLERİN TOPLUMSAL CİNSİYET ALGISI

Asiye Şahan
Beyza Nur Şenol
Betül Peker
Özge Gökgöz
Selin Uyar

Hitit Üniversitesi

Sağlık Bilimleri Fakültesi

Sosyal Hizmet,selinsanirim@gmail.com

Özet

Araştırma, Çorum ilinde 8. sınıf ortaokul öğrencileriyle 9. 10. 11. 12. sınıf lise öğrencilerini kapsamaktadır. 97'si kız 57'si erkek olmak üzere toplam 154 öğrenci ile gerçekleştirilmiştir. Araştırma, bu örnekleme ergenin toplumsal cinsiyet algısına ilişkin toplumsal cinsiyet algısı ölçeğinin kullanılması amaçlamaktadır. Bu amacı gerçekleştirmek üzere hazırlanan soru formu iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm katılımcıların sosyodemografik özelliklerini belirlemek amacıyla araştırmacı tarafından hazırlanan anket formudur. İkinci bölüm ise, öğrencilerin toplumsal cinsiyet algılarını ölçmek amacıyla uygulanan Toplumsal Cinsiyet Algısı ölçeği kullanılmıştır. Araştırmada nicel araştırma yöntemlerinden tarama yöntemi kullanılmıştır. Elde edilen veri, SPSS Windows analiz programı ile analiz edilmiştir. Verilerin analizinde frekans dağılımı, tek yönlü varyans analizi (ANOVA), bağımsız gruplarda T testi kullanılmıştır. Toplumsal cinsiyet, cinsiyet kavramından yola çıkarak kadın ve erkek olarak kendilerini nasıl algıladıkları ve algılaması gerektiği temelinde toplumsal ve kültürel bağlama yöneltmiştir. Kültürlere göre kadınların ve erkeklerin belirli bir rolleri vardır ve bu rolleri yerine getirilmesi beklenir. Yerine getirilmesi gereken bu davranışlar toplumsal cinsiyet kavramını oluşturmaktadır. Araştırmanın sonundaysa ergenlerin toplumsal cinsiyet algılarına, cinsiyete, toplumsal cinsiyet rollerine ve benlik kavramlarının ayrı ayrı olmak üzere farklı varyans analizleri ile incelenecek ve toplumsal cinsiyet alın yazısındaki elde ettiğimiz bilgilerle ortaya konulacaktır. Araştırma sonucunda, ergenlerin toplumsal cinsiyet kalıp yargılarına ilişkin algıları ile sosyo-demografik özellikler arasında anlamsız bir ilişki bulunmuştur. Buna karşılık öğrencilerin, kızlara ilişkin toplumsal cinsiyet kalıp yargıların ve demografik özelliklerin daha az etkili olduğu tespit edilmiştir. Araştırma literatür bulgularını destekleyen daha az sonuçlar ortaya çıkarmıştır.

Anahtar kelimeler: Cinsiyet, Toplumsal Cinsiyet, Ergenlik, Toplumsal Cinsiyet Algısı, Benlik Algısı, Toplumsal Cinsiyet Roller.

HEMŞİRELİK ÖĞRENCİLERİNE VERİLEN KAVRAM HARİTASINA DAYALI EĞİTİMİN ÇOCUKLARDA İLAÇ UYGULAMA ÖZ- YETERLİLİĞİNE ETKİSİ

Dr. Öğr. Üyesi Fatma DİNÇ

*Bartın Üniversitesi
Sağlık Bilimleri Fakültesi
Hemşirelik Bölümü, fatmadinc@bartin.edu.tr*

Arş. Gör. Emine GÜNEŞ ŞAN

*Bartın Üniversitesi
Sağlık Bilimleri Fakültesi
Hemşirelik Bölümü, esan@bartin.edu.tr*

Nazlı SEFER

*Bartın Üniversitesi
Sağlık Bilimleri Fakültesi
Hemşirelik Bölümü, nazlisefer2002@gmail.com*

Tuğçe Nur KAÇAK

*Bartın Üniversitesi
Sağlık Bilimleri Fakültesi
Hemşirelik Bölümü, kacaktugcenur@gmail.com*

Emirhan DELİ

*Bartın Üniversitesi
Sağlık Bilimleri Fakültesi
Hemşirelik Bölümü, emirhandeli2001@gmail.com*

Özet

Çocuklar ve yetişkinler arasında farmasötik, farmakodinamik, biyofarmasötik ve ilaç emilim yüzeyle açısından farklılıkları vardır. Hemşireler, çocuklara ilaç uygulama sürecinde önemli bir rol oynamaktadırlar, bu da risklerin azaltılması için kritik bir unsurdur. Eğitimin sürekli iyileştirilmesi ve geliştirilmesi hemşirelik uygulamaları ve bilginin temellendirilmesi için yenilikçi öğretim yöntemlerine ihtiyaç bulunmaktadır. Kavram haritaları, öğrenmeyi pekiştirmek için kullanılan etkili bir tekniktir. Kavram haritaları hemşirelik öğrencilerinin ilgi duydukları kavramları düzenleyip sunarken eleştirel düşünme becerilerini kullanmalarına ve böylece bilişsel ilerleme kaydetmelerine yardımcı olan bir stratejidir. Bu araştırma, hemşirelik öğrencilerine kavram haritasına dayalı eğitimin çocuklarda ilaç uygulama öz-yeterliliğine etkisinin incelenmesiyle amacıyla, ön test-son test kontrol gruplu yarı deneysel çalışma olarak uygulandı. Araştırma Türkiye'nin Batı Karadeniz Bölgesi'ndeki bir hemşirelik okulunda eğitim alan 3. ve 4. sınıftaki toplam 120 hemşirelik öğrencisiyle yapıldı. Dahil edilme kriterlerini karşılayan hemşirelik öğrencileri eğitim ve kontrol grubuna basit rastgele örneklem yöntemiyle gruplara ayrıldı. Veriler hemşirelik öğrencilerinin tanıtıcı bilgilerini içeren sosyodemografik özelliklerine ilişkin "Tanıtıcı Bilgi Formu", "Hemşirelik Öğrencileri İçin Çocuklarda İlaç Uygulamaları Öz-Yeterlilik Ölçeği" ve "Hemşirelik Eğitiminde Kavram Haritasının Etkinliği Ölçeği" ile ön test ve son test olarak toplanmıştır. Eğitim grubundaki hemşirelik öğrencilerine kavram haritasına dayalı çocuklarda ilaç uygulama öz-yeterliliğine yönelik eğitim yüz yüze haftada bir 4 oturum şeklinde powerpoint sunumu ve kavram haritası

10.Hitit Öğrenci Kongresi (16-19 Mayıs 2024)

etkinliğiyle verilmiştir. Kontrol grubundaki hemşirelik öğrencilerine herhangi bir eğitim verilmemiştir. Verilerin analizinde ki-kare, bağımlı örneklem t testi ve bağımsız örneklem t testi kullanılmıştır. Ön testte gruplar arasında tanıtıcı özellikler açısından anlamlı fark bulunmamıştır ($p>0,05$). Son testte eğitim grubundaki hemşirelik öğrencilerinin Hemşirelik Öğrencileri İçin Çocuklarda İlaç Uygulamaları Öz-Yeterlilik Ölçeği puan ortalamaları ($t=-8,676$, $p<0,001$) ve Hemşirelik Eğitiminde Kavram Haritasının Etkinliği Ölçeği puan ortalamaları kontrol grubuna göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha yüksek bulunmuştur ($t=-5,104$, $p<0,001$). Hemşirelik öğrencilerine kavram haritasına dayalı eğitimin çocuklarda ilaç uygulama öz-yeterliliği düzeyinin artmasında etkiliydi. Kavram haritasının hemşirelik öğrencilerinde çocuklarda ilaç uygulama öz-yeterliliğini artırmada yenilikçi öğretim yöntemi olarak kullanımının yaygınlaşması önerilmektedir.

Anahtar kelimeler: Hemşirelik, Kavram haritası, Çocuklarda ilaç uygulama.

SOSYO EKONOMİK AÇIDAN DEZAVANTAJLI BÖLGELERDE GÖREV YAPAN OKUL ÖNCESİ ÖĞRETMENLERİNİN ETKİNLİK UYGULAMALARINDA KARŞILAŞTIKLARI SORUNLAR

Hülya UYUŞMAK

Hitit Üniversitesi

İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

İnsan Kaynakları Yönetimi, hulya_uyusmak_19@hotmail.com

Özet

Okul öncesi dönem, çocuğun doğumundan itibaren başlayan ve 0-6 yaş aralığını kapsayan zaman dilimidir. Okul öncesi eğitim, bu dönem içinde verilen psikomotor, sosyal-duygusal, bilişsel, özbakım ve dil gelişimi olmak üzere tüm gelişim alanlarını kapsayarak geliştiren ve ilköğretime hazırlayan bir eğitim sürecidir. Okul öncesi dönem kişinin geleceği ve toplumun geleceği için derin ve uzun süreli bir etkiye sahiptir. Okul öncesi dönem hakkında yapılmış birçok çalışma, çocuğa erken çocukluk döneminde yapılan yatırımların ilerleyen zamanlarda topluma yüksek getiri sağladığını göstermektedir. Okul öncesi eğitim, eğitimde hakkaniyet ve eşitlik ilkesinin bir gereği olarak dezavantajlı çevrelerde yaşayan okul öncesi eğitim çağındaki çocukların eğitimde fırsat eşitliği ilkesi gözetilerek tüm fırsatlara ve kaynaklara eşit şekilde ulaşabilecek şekilde planlanmalıdır. Türkiye'nin okul öncesi eğitime katılım oranının diğer ülkelere göre oldukça düşüktür. Eğitim, içeriğinde barındırdığı anlam itibarıyla devletin sunması gereken kamusal bir hizmettir. Türkiye'de eğitim büyük ölçüde kamu finansmanına dayanmasına karşın, uygulamada çeşitli sıkıntıların olduğu dikkat çekmektedir. Eğitime olan taleple orantılı olarak, eğitim kurumlarına yeterince parasal kaynak aktarılmaması, kamu kaynaklarının eğitim harcamaları için yetmemesi, önemli bir finansman sorununu beraberinde getirmektedir. Eğitimde parasal güçlüklerle karşılaşılmasının altında, eğitim için ayrılan payın yeterli gelmemesi yatmaktadır. Oysaki Türkiye'de kalkınma planlarında eğitim ve sağlık öncelikli kesimler olarak belirtilmekte iken; herhangi bir ekonomik sıkıntıda ilk olarak eğitim harcamalarının sınırlandırıldığı gözlenmektedir. Ülkenin parasal kaynaklarının ne kadarının eğitime ayrılacağı ve ayrılan parasal kaynakların öğretim tür ve düzeylerine, illere ve okullara nasıl dağıtılacağı konuları üzerinde dikkatlice düşünülmelidir. Dünya nüfusunun yarısından fazlası dezavantajlı bölgelerde yaşamını sürdürmektedir. Dezavantajlı bölgelerin eğitim ihtiyacı karşılanamamaktadır. Dezavantajlı bölgelerdeki eğitim olanakları, kent merkezlerindeki eğitim olanaklarına göre daha azdır. Ülkemizde de son yıllarda yaşanan iç ve dış göçler beraberinde köy ve kırsalda geçmişte de var olan kırsal kalkınma sorununun artarak devam etmesine sebep olmaktadır. Türkiye'de köylerde okul öncesi eğitimde kurum, öğrenci ve öğretmen sayıları incelendiğinde il-ilçe merkezleri ile belde-köyler arasında sayısal açıdan farklar olduğu görülmüştür. Yapılan araştırmalar okul öncesi eğitimde kurum, öğretmen ve öğrenci sayıları bakımından kırsal kesimin şehir merkezlerinden daha çok ihmal edildiğini ortaya çıkarmaktadır. Bu araştırmanın amacı da dezavantajlı bölgelerde görev yapan okul öncesi öğretmenlerinin Etkinlik uygulamaları sırasında karşılaştıkları sorunları ele almaktır. Son yıllarda artan mülteci sorunuyla beraber anadili Türkçe olmayan öğrencilerle yaşanan sorunlar başta olmak üzere, önemi yeterince kavranmayan Müzik etkinliklerinde ve materyal yetersizliğinden kaynaklanan Fen etkinlikleri sorunları üzerinde durulmuştur. Araştırma sonucunda dezavantajlı bölgelerde görev alan okul öncesi öğretmenlerinin yaşadığı başlıca sorunların: Maddi kaynakların kısıtlılığı, teknolojik altyapı yetersizliği, ulaşım zorlukları, bina ve ekipman yetersizlikleri, yerleşim yerinden kaynaklanan sorunlar, ailelerin okul öncesi eğitime bakış açısı ve okul yönetiminden kaynaklanan sorunlar olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar kelimeler: Okul Öncesi Eğitim, Dezavantajlı Bölgeler, Etkinlik Sorunları

EBEVEYNLERİN DİJİTAL OYUN BAĞIMLILIĞININ ÇOCUKLARI ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

Rabia CAN

Hitit Üniversitesi

Sağlık Bilimleri Fakültesi

Sosyal Hizmet Bölümü, canrabia19@gmail.com

Özet

Bağımlılık türleri bireyi biyolojik, sosyal, ailevi, çevresel, ekonomik ve psikolojik yönlerden olumsuz etkilemektedir. Bir davranışsal bağımlılık çeşidi olarak özellikle internet kullanımının da bireyi ve aile içi iletişimi olumsuz etkilediği bilinmektedir. Bu kapsamda araştırmanın konusu ebeveynlerin dijital oyun bağımlılıklarının çocukları üzerindeki etkisidir. Bu araştırma, ebeveynlerin dijital/elektronik oyun bağımlılığı durumlarının ne düzeyde olduğu ve bununla birlikte çocukları üzerinde oynamış oldukları rol model bağlamında çocuklarının da bu tarz bağımlılık düzeylerinin tespit edilmesi bakımından oldukça değerli görülmektedir. Genelde ebeveynlerin ve özelde ise çocukların teknolojik/elektronik oyun bağımlılıklarının hayatın bütün akışını olumsuz etkileyeceği için bunun minimize etmenin yollarının bulgulanırılması ve olumsuz faktörlerinin tespiti de son derece önem arz etmektedir. Dolayısıyla ailenin dinamiklerini ve yaşamı tehdit eden unsurların tespiti ve bunlara yönelik geliştirilecek önlem planlarını yapmak daha olumlu hale getirebilmek için yapılması gerekenler hakkında önerilerde bulunmak bu çalışmayı önemli kılmaktadır. Çalışmanın amacı, Hitit Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesinde Örgün olarak okumakta olan lisans öğrencilerin ebeveynlerinin dijital oyun bağımlılıklarını bazı demografik değişkenlerle incelemek ve çocukları üzerindeki etkiyi tespit etmektir. Ayrıca ebeveynlerin dijital oyun, teknoloji, sosyal medya ve diğer teknolojik aletlere ayırdıkları zaman ile çocuklarına ayırdıkları kaliteli ve verimli zamanları tespit edip çözüm önerilerini sunmaktır. Çalışmada, katılımcıların evde, işte ve hayatın her alanında çocukları geçirmiş oldukları kaliteli zamanı saptamak, aile içinde her bireyin birbiri ile olan iletişimlerini öğrenebilmek, aile içinde dijital oyunlara ayrılan süreler ile aile içinde gerekli fizyolojik ve duygusal ihtiyaçların paylaşımı arasındaki farklılığı tespit etmek gibi birçok hedefe ulaşılacak amaçlanmaktadır. Araştırma nicel desende olup betimsel tarama modeli ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın evreni, 2022-2023 Eğitim Öğretim Yılında Hitit Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi'nde öğrenime devam eden lisans öğrencilerin ebeveynleridir. Örneklemi ise araştırmaya gönüllü olarak katılan 396 ebeveynden oluşmaktadır. Dijital oyun bağımlılık düzeyi "Yetişkin Oyun Bağımlılığı Ölçeği" ile ölçülmüştür. Ölçekten alınabilecek en yüksek puan 124'tür. Alınan puanların yükselmesi, dijital oyun bağımlılığının arttığını göstermektedir. 30 ile 39 arasında alınan puan hafif ve orta düzeyde bağımlılığa, 40 ve üzerinde alınan puan da yüksek düzeyde bağımlılığa işaret etmektedir. Sonuç olarak; araştırma 396 ebeveyn üzerinde gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonucunda katılımcıların ölçekten ortalama 36, 40 puan aldıkları ve hafif ve orta düzeyde sorunlu kabul edilebilecek biçimde dijital oyun bağımlısı oldukları bulgulanmıştır. Araştırmada incelenen 7 alt problem bağlamında; cinsiyet, yaş, gelir durumu ve sosyal etkinliklere ayrılan süre değişkenleri ile dijital oyun bağımlılığı düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir. Eğitim durumu, dijital oyun oynama süresi ve çocuğa/aileye ayrılan süre değişkenlerinde gruplar arasında anlamlı farklılıkların olduğu görülmüştür. Bu sonuçlardan özellikle dijitalde geçirilen süre arttıkça bağımlılık düzeyinin arttığı bulgusu önemlidir. Yine çocuğuna/ailesine ayrılan süre arttıkça dijital olan bağımlılık düzeyinin azaldığının tespit edilmiş olması da manidardır. Sosyal etkinliklere ayrılan süre ile bağımlılık arasındaki ilişki anlamlılık düzeyinde çıkmasa da puan ortalamaları sosyal etkinliklere daha fazla zaman ayırmanın bağımlılığı azalttığı görülmüştü

Anahtar kelimeler: Bağımlılık, Davranışsal bağımlılık, Dijital oyun bağımlılığı

OKUL ÖNCESİ ÖĞRENCİLERİNE YÖNELİK DOĞA VE BİLİM İLE İLGİLİ EĞİTİM MATERYALLERİ TASARLANMASI VE ETKİLİLİĞİNİN İNCELENMESİ

Elifnur KARADAĞ

Kayseri Üniversitesi

Develi Hüseyin Şahin MYO

Çocuk Bakımı ve Gençlik Hizmetleri, karadagelif739@gmail.com

Umay Büşra CELİLOĞLU

Kayseri Üniversitesi

Develi Hüseyin Şahin MYO

Çocuk Bakımı ve Gençlik Hizmetleri, busraceliloglu@kayseri.edu.tr

Özet

Erken çocukluk dönemi öğrenmenin somuttan soyuta doğru gerçekleştiği kritik bir dönemdir. Çocuklar bu dönemde duyuları aracılığıyla keşfederek öğrenirler. Modern çağda mevcut kentleşme kültürü çocukları doğadan uzaklaştırmıştır. Tabiatta olmanın doğası gereği edineceği keşfetme, problem çözme, neden sonuç ilişkisi kurma, mantıksal ve eleştirel düşünme gibi bilim okur yazarlığının gerekliliği olan becerileri edinmeleri yapılandırılmış hale gelmiştir. Eğitim- öğretim sürecinde materyal kullanımı da hem öğretilmek istenen kavramı somut hale getirmekte hem de birden fazla duyuya hitap ederek öğrenmeyi daha kolay ve kalıcı hale getirmektedir. Erken dönem çocuklarının bireysel farklılıkları ve gelişim özellikleri dikkate alınarak hazırlanan eğitim materyalleri öğrenme sürecinin verimli geçmesini sağlarken eğitimcilerin de mesleki yeterliliklerine katkıda bulunacaktır. Çocuğa özgü öğrenme yolları gözetilerek hazırlanan eğitim materyalleri çocukların potansiyellerinin en üstüne ulaşabilmeleri için önemli bir araçtır. Bu çalışmanın amacı erken çocukluk dönemindeki çocukların gelişim özelliklerine ve öğrenme stillerine göre eğitim materyalleri hazırlayarak eğitimin etkililiğini ve verimliliğini artırmak, bu materyallerin kullanımının eğitimin sürecinin etkililiğine ve özyeterliliklerine dair eğitimci adaylarının görüşlerini belirlemektir. Çalışma grubunu Kayseri ili Develi ilçesinden 10 anaokulu öğretmeni oluşturmaktadır. Öncelikle literatür taraması yapılmış ve erken çocukluk dönemi eğitim materyallerinin özellikleri belirlenmiştir. Bu doğrultuda hazırlanan 10 adet eğitim materyalinin taslakları 5 adet uzman görüşüne sunulmuş, uzmanların dönütleri doğrultusunda materyal taslaklarında düzenleme yapılarak esas materyaller geliştirilmiştir. Materyaller okul öncesi eğitim kurumunda görev yapan 10 öğretmene her biri tüm materyalleri günlük kullanacak şekilde teslim edilmiştir. Öğretmenler etkinlik sürecine dahil ettikleri materyalleri dört hafta boyunca uygulamada aktif- pasif dengesini koruyarak kullanmışlardır. Dört haftalık süre sonunda öğretmenlerle yapılan odak grup görüşmesi ile eğitim sürecinin materyallerle desteklenmesinin verimliliğe etkisi, mesleki yeterliliklerine ve özyeterliliklerine etkisi konusunda görüşleri alınmıştır. Odak grup görüşmesi soruları araştırmacılar tarafından hazırlanmış, 5 uzmanın değerlendirmesine sunulmuştur. En az iki uzmanın reddettiği/revizyon verdiği sorular formdan çıkarılmış/ düzenlenmiştir. Düzenleme sonucunda öğretmenlerin mesleki yeterliliklerine, özyeterliliklerine ve öğrenme sürecinin etkililiğine yönelik üç alt boyuttan oluşan toplam 15 soru hazırlanmıştır. Verilerin analizinde içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Öğretmenler eğitim- öğretim sürecinde materyal kullanımının mesleki yeterliliklerini, özyeterliliklerini ve öğrenme sürecinin etkililiğini artırdığını belirtmişlerdir. Çocukların etkinliklere aktif katılım sağladığını, etkinliklerden daha çok keyif aldıklarını gözlemlediklerini, ilgisini çekmek ve dikkat süresini uzatmak konusunda olumlu etkilerinin olduğunu, doğa temalı materyallerin doğaya teşvik edici olduğunu, bilim materyallerinin bilimsel kavramların kazandırılmasında etkili olduğunu belirtmişlerdir.

Anahtar kelimeler: Okul öncesi, erken çocukluk dönemi, özyeterlilik, materyal

**TÜRKİYEDE YAPILMIŞ OKUL ÖNCESİ EĞİTİM ALANIYLA İLİNTİLİ
BAŞA ÇIKMA KAVRAMINA YÖNELİK LİSANSÜSTÜ TEZLERİN
İNCELENMESİ****Edanur YOLDAÇ***Kayseri Üniversitesi**Develi Hüseyin Şahin MYO**Çocuk Bakımı ve Gençlik Hizmetleri, edanuryoldac51670@gmail.com***Umay Büşra CELİLOĞLU***Kayseri Üniversitesi**Develi Hüseyin Şahin MYO**Çocuk Bakımı ve Gençlik Hizmetleri, busraceliloglu@kayseri.edu.tr***Özet**

Duygusal gelişim; erken çocukluk döneminde istenilen aşamayı kaydetmesi beklenen diğer gelişim alanları gibi yetişkinlik hayatına etkisi büyük olan bir alandır. Çocukların duygularını tanıması, adlandırması, ne hissettiğinin farkında olması, başkalarının duygularını tanıması ve bireylerle duygusal etkileşime girebilmesi açısından önemlidir. Farkındalık ve tanınmanın duyguları yaşama konusunda rahatlatıcı etkisi olsa da çocuğun bu duyguları kontrol etmeyi öğrenmesi de beklenmektedir. Toplumsallaşmanın önemli basamaklarından birisi olan duygu regülasyonu için de erken çocukluk evresi kritik dönem kabul edilmektedir. Çocuklar duygu regülasyonu ile özdeğer, öz şefkat becerileri geliştirirken, topluma entegre olma ve yaşadığı çevreye aidiyet geliştirme konusunda zorlanmamaktadır. Çocuğun ailesi, arkadaşları, öğretmeni ve çevresindeki diğer bireylerle sağlıklı iletişim kurabilmesi için ulaşması gereken duygusal denge konusunda desteğe ihtiyacı olabilmektedir. Nitekim günlük hayat akışında karşılaşılan stres durumları esnasında iç huzurun, ruhsal dengeyi korumaya, sakinleşmeyi öğrenmeye ve akışı en uygun seviyede devam ettirmeye yönelik başa çıkma becerilerine ihtiyaç duyulmaktadır. Çocukların karşılaştıkları durumlara katı bir bilisle yaklaşması, ruh sağlığını olumsuz etkilemektedir. Stres, kaygı ya da zorlayıcı durum ve duyguları yönetebilme, uyum sağlayabilmek için birtakım başa çıkma yöntemleri geliştirmeyi öğrenmeleri gerekmektedir. Problemler karşısında sergilenen olumsuz tutumlar stres ve kaygı düzeyini artırırken farklı bakış açıları geliştirme, esnek olma gibi başa çıkma becerileri negatif hisleri uzaklaştırmaktadır. Çocuklar taklit ve model alma ile öğrenmelerini üst düzeye çıkardıkları için etrafındaki yetişkinlerin de başa çıkma becerilerine sahip olup olmadıkları önem kazanmaktadır. Bu çalışmanın amacı okul öncesi eğitim alanı ile ilgili yapılmış başa çıkma becerilerini konu alan lisans üstü çalışmaların incelenmesidir. Araştırmaya okul öncesi eğitim alanı ile ilintili (çocuklar, aileler, öğretmenler, öğretmen adayları ile yapılan çalışmalar dahil) başa çıkma becerilerini içeren tüm tezler dahil edilmiş olup 2008-2022 yılları arasında tamamlanmış olan 6 lisansüstü tez farklı değişkenler açısından incelenmiştir. Araştırmanın örneklemi, Yükseköğretim Kurulu Tez Dokümantasyon Merkezi'ne kayıtlı ve erişimi izinli yüksek lisans, doktora ve sanatta yeterlik düzeyinde tamamlanmış olan tezlerle sınırlı tutulmuştur. Çalışmada okul öncesi eğitim alanını içeren başa çıkma konulu lisansüstü tezler; türleri, yazıldıkları yıllara göre dağılımları, üniversitelere göre dağılımları, konularına göre dağılımları, kullanılan araştırma yöntemlerine göre dağılımları ve veri toplama araçları bakımından incelenmiş, sonuçların okul öncesi eğitimde başa çıkma becerileri alanındaki lisansüstü tezlerin bir derlemesi olması ve yapılacak olan çalışmalara kaynak oluşturması amaçlanmıştır. Bu araştırma, nitel bir araştırma olup verilerin toplanmasında doküman analizi kullanılmıştır. Verilerin çözümlenmesinde frekans (f) ve yüzde (%) den yararlanılmış ve sonuçlar ilgili tablo ve şekillerle gösterilmiştir. Araştırma sonucunda okul öncesi eğitim ile ilintili başa çıkma konulu yazılmış olan lisansüstü tezlerin tamamının yüksek lisans tezi olduğu, yalnızca 2022 yılında 2 adet çalışma yapıldığı, 1 çalışmanın psikoloji konulu olduğu, 1 çalışmanın hem psikoloji hem eğitim ve öğretim konulu olduğu, diğer çalışmaların ise eğitim ve öğretim konulu olduğu belirlenmiştir.

Anahtar kelimeler: Okul öncesi, başa çıkma, duygu regülasyonu

SUÇA YÖNELİM İLE ANTROPOMETRİK KARAKTERİSTİKLERİN MUHTEMEL İLİŞKİLERİ

İbrahim KAYA

Hitit Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Adli Bilimler

230421002@ogrenci.hitit.edu.tr

Özet

Bu çalışma, suça yönelim ile antropometrik karakteristikler arasındaki potansiyel ilişkileri araştırmayı amaçlamaktadır. Suçun kökenleri ve etkileri üzerine odaklanan bu araştırma, suçun nedenlerini anlamak ve önlemek için multidisipliner bir yaklaşımın gerekliliğini vurgulamaktadır. Literatür taramaları sonucunda daha önceki araştırmalar için gerçekleştirilen anketler ve antropometrik ölçümler kullanılarak elde edilen veriler değerlendirilmiş ve birtakım antropometrik özelliklerin (örneğin boy, kilo, vücut oranları) suça eğilim ve saldırganlık içeren davranışlar ile ilişkilendirilebileceğini göstermektedir. Bulgular, bazı antropometrik ölçümlerin suça yönelimde belirleyici bir faktör olabileceğini öne sürmektedir. Özellikle vücut kitle indeksi gibi belirli fiziksel özelliklerin suça karışma olasılığını arttırabileceği bulgusu dikkat çekmektedir. Bu bulgular, suça eğilimle ilgili risk faktörlerinin belirlenmesinde ve önleme stratejilerinin geliştirilmesinde önemli ipuçları sunmaktadır. Sonuçlar, suça yönelimle antropometrik karakteristikler arasındaki ilişkinin daha derinlemesine incelenmesi gerektiğini ve suçun karşılığını anlamak için disiplinler arası bir yaklaşımın benimsenmesinin önemini vurgulamaktadır. Bu çalışma, suçun kökenlerini ve etkilerini anlamak için daha kapsamlı bir araştırılmanın temelini oluşturabilir. Araştırmanın bulguları, suça eğilim ve fiziksel özellikler arasındaki ilişkinin yanı sıra suçun toplumsal ve psikolojik dinamikleri arasındaki bağlantıları da anlamak için gelecekteki çalışmalara yol gösterebilir. Sonuç olarak, bu araştırma, suçla mücadele yöntemlerini daha etkili bir şekilde geliştirmek ve toplumu daha güvenli hale getirmek için değerli bir katkı sunabilir.

Anahtar Kelimeler: Suça Yönelim, Antropometrik Karakteristikler.

UYKU SAĞLIĞI KONUSUNDA KTÜ ÖĞRENCİLERİNE YÖNELİK ANKET ÇALIŞMASI

Hakan DOĞAN, Şeyma AYDIN, Ali Kemal ALEMDAROĞLU, Murat TAŞKIN, Yaren KASTAN,
Zehra YALNIZ, Beydanur AYDIN, Tuğçe Nazlıcan DURMUŞ, Nurhan GÜMRÜKÇÜOĞLU

*Karadeniz Teknik Üniversitesi
Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu
Tıbbi Hizmetler ve Teknikler Bölümü, e- mail: 29202@ktu.edu.tr*

Özet

İyi bir uyku odaklanma gücünü artırmaya yardımcı olur. Derslerde veya günlük yaşantıda konulara daha iyi odaklanmak, önemli noktalarda başarılı sonuçlar almaya yardımcı olur. Zihin, öğrenme işleminin çoğunu uykuda gerçekleştirir. Bu sayede kısa sürede öğrenilen bilgiler uzun vadede tekrar hatırlanabilir. Günlük yaşamın stresinden uzaklaşmak için yeteri kadar uyku alınması gereklidir. Gün içinde yaşanan sorunları düşünmek uykunun kaçmasına neden olabilir. İyi bir uyku uyumak, insanlarla daha iyi iletişim kurulmasına da yardımcı olabilir. Normalden az uyku ile olumsuz davranışlar gösterilebilir ve çevreden tepkiler alınabilir. Gece uykusunu iyi alan insanlar gün içinde daha az uykulu hissederler. Bu sayede enerjisini önemli işlerine ayırabilirler.

Bu çalışmada, üniversitemiz öğrencilerine yönelik uyku düzeni hakkında bir anket çalışması yaptık. Anket sorularımız katılımcıların günlük uyku alışkanlıklarını, uyku düzenlerini ve uyku kalitelerini araştırmak amacıyla tasarlanmıştır. Anketimiz, 139 kadın ve 46 erkek katılımcı tarafından cevaplandırıldı. Katılımcıların yaş aralığı 18 ile 25 yaş aralığında olup üniversite öğrencisi olan kişilerdi. Anket sorularından günde ortalama kaç saat uyuyorsunuz sorusuna %60 oranında 6 ile 8 saat aralığında cevap verilmiştir. Normal şartlarda bu uyku süresi insanlara yeterli olmasına rağmen katılımcıların %60'ı uykusuzluk durumu olduğunu belirtmiştir. Katılımcılar güne başladıklarında kendilerini iyi hissedene kadar geçen süreye %66 oranında 15 ile 30 dk olduğunu bildirmişlerdir. Uykusuzluk sebepleri olarak %62'si strese bağlı olduğu söylenmiştir. Sürekli rüya görür müsünüz? sorusuna %51,9 oranında hayır cevabı verilmiştir. Yapılan araştırmalara göre rüya görmek sağlıklı uykunun bir parçası olduğu yönündedir. Katılımcıların uyku düzensizliği olduğu için rüya görmeyenlerin sayısı daha fazladır. Uykusuzluk veya uyku düzeni sorunları ile başa çıkmak için denediğiniz yöntemler nelerdir? sorusuna katılımcılar çoğunlukla yok cevabı vermiş bazıları ise uyku ilacı ya da video izleyip uykuya daldıklarını belirtmişlerdir. Anket sonuçları, öğrencilerin uyku düzeninin kaliteli olmadığını göstermiştir. Uyku düzeninin ve uyku kalitesinin çeşitli faktörlerden etkilendiğini göstermektedir. Anket, uykuya ilgili alışkanlıkların, sorunların ve çözümlerin anlaşılması açısından bilgiler sağlamıştır. Bu bilgiler, bireylerin uyku sağlığını iyileştirmek için kişisel ve toplumsal düzeyde alınabilecek önlemleri belirlemede kullanılabilir.

Anahtar kelimeler: Uyku Alışkanlığı, Stres, Uyku Kalitesi

İSLAM FELSEFESİNDE ASTRONOMİ VE ASTROLOJİ -BİRÜNİ ÖRNEĞİ-

İsmet ÖZTÜRK

*Hitit Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü,
Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı
İslam Felsefesi Bilim Dalı, ismetfo6606@gmail.com*

Özet

973 senesinde Harezmi devletinin başkenti sayılan Kas'ta dünyaya gelen Biruni, Müslüman bir bilim adamı olarak karşımıza çıkar. Henüz çocukken zekasıyla kendisini fark ettiren Biruni, Harezmi'de yöneticiler tarafından takdir edilir. Doğu Harezmi ve Batı Harezmi arasında çıkan harp sonucunda vatanından uzak kalır. Gaznelilerin yapmış olduğu fetihler neticesinde Biruni'nin çektiği acılar son bulur. Yaşadığı zaman içerisinde bir yandan Gazneli hükümdarlar tarafından el üstünde tutulurken bir yandan da bilime katkılarını devam ettirmiştir. Astronomi ilminin yanında felsefe, matematik, fizik gibi alanlara da yoğunlaşan Biruni yapmış olduğu icatlarla da bilim dünyasına katkıda bulunur.

Ebu Reyhan Muhammed b. Ahmet el Biruni, İslam felsefesindeki önemli bilim insanlarından birisidir. Tebliğimizde Biruni'nin bilimsel tasavvurundan hareketle astronomi ve astrolojiye dair görüşlerini analiz edeceğiz. Öncelikle Biruni'nin bilim tasavvurundaki yerini ortaya koyacağız. İkinci bölümde astronomi ve astronominin hangi anlamlarda kullanıldığı, o günkü anlam ve yorumlanma biçimiyle bugünkü yorumlanma biçimini ele alarak Biruni'nin bu iki ilim dalı hakkındaki görüşlerini müzakere edeceğiz. Biruni'nin incelenmesi geçmiş dönemdeki bilimsel birikimimizi ortaya çıkarma ve anlamaya katkı sağlayacağı gibi bugün bizlerin bilim tasavvurundaki karşılığını da ele almış olacağız.

Bilim tarihinin öncülerinden sayılan Biruni'nin astronomi ve astrolojiyle alakalı görüşlerine değinirken bilimsel temellendirmelerin hangi prensiplere dayandığını ele alacağız. Bu çalışmanın konusu "İlk"lerin adamı Biruni'nin astronomi ve astrolojiyle alakalı görüşlerini günümüzün bilimsel bakış açılarıyla değerlendirmek olacaktır. Günümüzdeki gerçekleşen göksel olayların insanlar üzerinde ne gibi etkileri olabileceğine dair görüşleri Biruni'nin görüşleriyle mukayese edeceğiz. Bu mukayeseyi İslam felsefesi açısından değerlendirmek yerinde olacaktır. Biruni, Harezmi, Rey gibi büyük rasathanelerde gezegenlerin dönüş hızını kendi yapmış olduğu aletlerle ölçerken bu verileri eserlere nakşetmiştir. Ancak bazı Astronomik eserlerin dilimizce telaffuzu oldukça zor olduğundan dolayı kolay okunamayan bu eserleri anlama ve anlamlandırmaya yönelik çaba sarf edilememiştir. Netice itibarıyla Biruni açısından sunulan bu astrolojik ve astronomik temellendirmeleri herkesin anlayabileceği bir hale sokarak çalışmamızı sonlandıracağız.

Anahtar Kelimeler: Felsefe, Bilim Tarihi, Biruni, Astronomi, Astroloji, Tefhim

YETİŞKİNLERİN SOSYAL HİZMET MESLEĞİNİ TANIMA VE SOSYAL HİZMETLER VE SOSYAL YARDIMLARDAN YARARLANMA DURUMU

Efsanur KATRAN, Gül Eda ÇELİK, Rabia CAN, Rumeysa YÜCEL, Seher KAFADAR

Hitit Üniversitesi

Sağlık Bilimleri Fakültesi

Sosyal Hizmet Bölümü, canrabia19@gmail.com

Özet

İnsanlar sosyal işlevselliklerini yerine getirmelerinin önünde engel bir durumla karşılaştıklarında sosyal hizmet uzmanları tarafından verilen hizmetlere gereksinim duyabilirler. Sosyal hizmetler, sosyal hizmet uzmanlarının ve diğer yardım mesleklerinin gerçekleştirdiği mesleki uygulamalar yoluyla insanların sağlıklı olmalarına, iyilik halini yükseltmelerine ve kendilerine yeterli olmalarına yardımcı olan bağımlı olmayı önleyen faaliyetlerdir. Bir vatandaşlık hakkı olarak sosyal hizmetlerden yararlanmak herkesin hakkıdır. Bu haklardan faydalanabilmenin en önemli koşulu ise bu haklardan haberdar olmaktır. Bu kapsamda projenin amacı, Çorum Merkez’de yaşayan yetişkinlerin sosyal hizmet mesleği ve sosyal yardımlar konusundaki bilgilerini, hizmet kullanım durumlarını ve bunu etkileyen etmenleri ortaya koymaktır. Araştırma Çorum/Merkez’de 18 yaş ve üzeri bireyler ile sınırlandırılmış olup ilişkisel tarama modeline uygun nicel bir araştırmadır. Çalışmada Çorum ilindeki yetişkin bireylerin sosyal hizmetler ve sosyal yardımları tanıma ve yararlanma durumu incelenmiştir. Araştırmada örneklem büyüklüğü 150 olarak hesaplanmıştır. Araştırmada nicel araştırma yöntemlerinden anket tekniği kullanılacaktır. Araştırma bireysel özellikleri belirlemek için geliştirilen kişisel bilgi formu ile “Sosyal Hizmet Mesleğini Tanıma ve Sosyal Yardımlardan Yararlanma Formu”, örnekleme yüz yüze uygulanacaktır. Yüz yüze uygulamada katılımcıların gönüllü olarak çalışmayı kabul ettiklerini belirtmesi istenecektir. Form üzerinde kişilerin kimliklerini belirleyecek herhangi bir bilgiye yer verilmeyecektir. Sonuç olarak, araştırmaya katılanların %22,7’sinin sosyal hizmet uzmanının çalışma alanını ve görevini bilmediği, %22,0’ının sosyal hizmet kurum ve kuruluşlarını bilmediği, %17,3’ünün ise sosyal yardımlardan yararlanmadığı tespit edilmiştir. Sonuç olarak sosyal hizmetlerin ve sosyal hizmet uzmanının bilinme ve tanınma oranının bilinmeyenlere göre fazla olduğu tespit edilmiştir. Araştırmada uygulanan çok değişkenli analizlerde kadınların erkeklere göre daha fazla oranda sosyal hizmet mesleğini tanıdığı ve bulunduğu ilde sosyal hizmet alanında hangi kuruluşların olduğunu bildiği sonucu çıkarılmaktadır. Yapılan araştırma sonucu bireylere verilen sosyal yardım ve sosyal hizmet kurumlarını 18-70 yaş üzeri bireylerin tanıma ve bilme oranları bilmeyenlere göre daha fazla olduğu görülmüştür. Sosyal yardım ve kurumlarını en çok bilen yaş aralığının 30-39 yaş arasında olduğu tespit edilmiştir. Yapılan araştırma sonucunda ortaya çıkan bir diğer bulgumuz da bireyin eğitim düzeyinin sosyal hizmet mesleğini tanıması arasındaki bağlantıdır. Verilere bakıldığından okuryazar olmayan bireylerin meslek hakkında bilgi sahibi olmadıkları; ilköğretimden başlayarak ortaokul, lise ve üniversite eğitimini tamamlamış bireylerin sosyal hizmet hakkında az da olsa bilgi sahibi oldukları görülmüştür. Özellikle üniversite mezunlarının konu hakkında diğerlerine göre daha fazla bilgi sahibi olduklarını görülmektedir. Bunun sonucunda eğitim düzeyi arttıkça sosyal hizmet mesleğini tanıma ve kuruluşlarını bilme oranları artmaktadır denilebilir. Sosyal hizmet mesleğini tanıma ile ilişkili bir diğer bulgumuzda alınan sosyal güvence arasındaki bağlantıdır. Sosyal hizmeti bilme oranlarına bakıldığında sosyal güvencesi olan bireylerin mesleği tanıma ve kurumlar hakkından bilgi sahibi olma oranları sosyal güvencesi olmayan bireylere göre daha yüksektir. Bununla ortaya çıkan sonuç sosyal güvencenin olmasının sosyal hizmeti tanıma noktasında da önemli bir yere sahiptir denilebilir.

Anahtar kelimeler: Sosyal Hizmet, Sosyal Yardım, Yararlanma Durumu

KADIZÂDELİLER VE SIVÂSİLER ÇATIŞMASININ KELÂMÎ ANALİZİ

Muhsin ÖZDAŞ

Hitit Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı – Kelam YL, 204005413@ogrenci.hitit.edu.tr

Özet

Kadıızâdeliler hareketi Osmanlı devletinin 17. Yüzyılında IV. Murad, Sultan İbrâhim ve IV. Mehmed dönemlerinde ortaya çıkmıştır. Bu hareket adını IV. Murad devrinin önde gelen vâizlerinden Kadıızâde Mehmed Efendi'den (ö. 1045/1635) almıştır. Kadıızâde ve Sivâsî çatışmasının Mehmed Efendi ile dönemin tanınmış Halvetî şeyhlerinden Abdülmecid Sivâsî (ö. 1049/1639) arasında başladığı görülmektedir. Vâizler ve sûfiler zümresinin bu iki önemli ismi arasında gerçekleşen mücadele ilk başlarda fikrî seviyede tartışmalara konu olmuştur. Süregelen bu anlaşmazlıklar zamanla sosyal ve dini hayatı da beraberinde etkileyecek ciddi çatışmalara dönüşmüştür. Kadıızâdeliler ve Sivâsîler çatışması hakkında birçok çalışmanın kaleme alındığı görülmektedir. Söz konusu gerilim hakkında araştırmacıların farklı kanaatlerde bulunduğu anlaşılmaktadır. Kadıızâdelilerin İmâm Birgivi'den (ö. 981/1573) etkilendikleri araştırmacıların ortak kanaati olarak karşımıza çıkmaktadır. Tarih araştırmacılarında yer edinmiş genel yorum Kadıızâdelilerin Birgivi'den de geriye dönük olarak İbn Teymiyye (ö. 728/1328) ile ilişkilendirilmiş olmasıdır. Bazı ilahiyat araştırmacılarının aynı kanaati paylaştığı görülmektedir. Hatta bu durum TDV İslam Ansiklopedisinin “Kadıızâdeliler” maddesine dahi yansımıştır. İlahiyat araştırmacıları tarafından kaleme alınan bazı çalışmalarda ise, Kadıızâdeliler hareketinin İbn Teymiyye üzerinden ilişkilendirilmesi eleştirilmektedir. Yapılan güncel çalışmalar neticesinde Birgivi ve Kadıızâdelilerin referans kaynağı olarak dayandıkları temel ekolün Hanefî-Mâtürîdî geleneği olduğu öne çıkmaktadır. Bu çalışmalara konu olarak Kadıızâdeliler hareketi Sivâsîlere karşı muhalif tavırlarını fikhî açıdan Hanefî gelenek üzerinden inşa ederken kelâmî açıdan ise Mâtürîdîlik iddiasında bulunmaktadır. Şemseddin es-Sivâsî, Abdülmecid es-Sivâsî ve Karabaş Velî gibi sûfiler ise sünî olmadıkları yönündeki iddialara tıpkı muhalifleri gibi fikhî Hanefîlik, itikâd ve kelâmî anlamda Mâtürîdîlik üzerinden cevap vermektedir. Bu açıdan incelendiğinde Kadıızâdeliler ve Sivâsî mücadelesinin Osmanlı Hanefî ve Mâtürîdî geleneği içerisinde bir ihtilaf olarak yorumlanması gündeme gelmektedir. Kadıızâdeliler üzerinden Hanefî-Mâtürîdî geleneğe vurgu yapılmasının daha dikkatli okumalara dayanarak yorumlandığını düşünmekteyiz. Bu yorumun Osmanlı kelam geleneğinde mezhepsel aidiyetin Mâtürîdîlik olduğu yönündeki kanaatle desteklenebileceği kanaatindeyiz. Yapılan çalışmalar neticesinde Kadıızâdeliler ve Sivâsîler arasında yaşanan çatışmaların doğru okunabilmesi için iki grubunda mezhepsel aidiyeti literatürde tartışmalı bir problem olarak karşımıza çıkmaktadır. Mezhepsel aidiyetin her iki taraf içinde kanaatimize göre Hanefî ve Mâtürîdî ekolde kesişmesi sonucunda bazı örnekler üzerinden kelâmî tartışma konularının analiz edilmesi gerekmektedir. Kadıızâdeliler ve Sivâsîler çatışmasında yer alan Firavun'un îmânı, Hızır'ın ebediliği gibi muhtelif kelâmî tartışmaların temelinde kelam ilmine yaklaşımda farklılıklar olduğu anlaşılmaktadır. Bu çalışmada Kadıızâde ve Sivâsî çatışmasının mezhepsel aidiyet bağlamında kelâmî analizi yapılmıştır.

Anahtar kelimeler: Kelam, Hanefîlik, Mâtürîdîlik, Kadıızâdeliler, Sivâsîler

AZERBAJCANDA YEREL YÖNETİMLER; İL, İLÇE, İL ÖZEL İDARESİ, BELEDİYE ve KÖYLER. TÜRKİYE AZERBAJCAN KARŞILAŞTIRILMASI ÖRNEĞİ

Zehra GULİYEVA

Hitit Üniversitesi

İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi

Siyaset Bilimi Ve Kamu Yönetimi Bölümü, Zarakulieva11@Gmail.Com

Özet

Bu makalenin özeti, Azerbaycan ve Türkiye'deki yerel yönetimler ile ilgili bir karşılaştırma sunar. Türkiye'deki yerel yönetim yapısı, iller, ilçeler, il özel idareleri, belediyeler ve köyler olmak üzere çeşitli katmanlardan oluşur. Her biri, belirli sorumluluklar ve yetkilerle donatılmıştır ve farklı yönetsel işlevlere sahiptir. Azerbaycan'da ise yerel yönetim yapısı, Sovyetler Birliği'nin çöküşü sonrası dönemde gelişmeye başlamış ve Türkiye'dekine göre bazı farklılıklar göstermektedir. Azerbaycan'daki yerel yönetimler, şehir ve kasaba belediyeleri ile köy toplulukları şeklinde düzenlenmiştir. Türkiye'de olduğu gibi, bu yapılar da yerel yönetim yetkilerine sahiptir ancak merkezi hükümetin kontrolü daha belirgindir. Makalede, Türkiye ve Azerbaycan'daki yerel yönetim yapılarının tarihsel gelişimi, idari yapılanmaları, yasal çerçeveleri ve işleyiş biçimleri incelenmektedir. Türkiye'nin yerel yönetimlerde daha merkezîyetçi bir yapıya sahip olduğu görülürken, Azerbaycan'da merkezi hükümetin yerel yönetim üzerindeki denetimi daha yoğundur.

Makale, Türkiye ve Azerbaycan'daki yerel yönetimlerin idari yapıları, yetki sınırları, sorumlulukları ile ilgili bir karşılaştırma yapar. İki ülkenin yerel yönetim yapılarındaki bu farklılıklar, tarihsel gelişim, siyasi kültür ve yasal çerçeveden kaynaklanır. Hem Türkiye hem de Azerbaycan'da yerel yönetimler çeşitli zorluklarla karşılaşır. Makale, her iki ülkenin yerel yönetim yapılarının gelecekte nasıl gelişebileceğine dair önerilerde bulunur ve yerel yönetimlerin daha verimli çalışması için çeşitli öneriler sunar. Sonuç olarak, makale, Türkiye ve Azerbaycan'daki yerel yönetim yapılarının benzerlikleri ve farklılıklarına ışık tutarak, bu iki ülkenin yerel yönetim sistemlerinin anlaşılmasına katkıda bulunur. Türkiye'de yerel yönetimler il, ilçe, il özel idareleri, belediyeler ve köyler gibi çeşitli düzeylerde çalışır. İllerin başında valiler, ilçelerin başında kaymakamlar bulunur ve il özel idareleri de bu düzeydeki yönetim birimleridir. Belediyeler şehir, kasaba ve beldeleri kapsar; köyler ise kırsal alanlardaki en küçük yönetim birimleridir. Türkiye'de yerel yönetimler yerel hizmetlerin sağlanmasından sorumlu olup, bazı alanlarda merkezi hükümetle işbirliği yaparlar. Azerbaycan'da yerel yönetim yapısı, Türkiye'deki kadar karmaşık değildir. Azerbaycan'da yönetim büyük ölçüde merkezîleşmiştir ve yerel yönetimlerin yetkileri sınırlıdır. Azerbaycan'da belediyeler, daha çok şehir ve kasabalar üzerinde faaliyet gösterir. Merkezi hükümetin yerel yönetim üzerindeki kontrolü daha belirgin olduğu için, belediyelerin bağımsız hareket etme yetkisi daha düşüktür. Ayrıca, Azerbaycan'da köy toplulukları da yerel yönetim birimleri olarak kabul edilir, ancak onların da yetkileri sınırlıdır.

Anahtar kelimeler: Yerel Yönetimler, Türkiye ve Azerbaycan Belediye Yönetimi, Karşılaştırmalı Yerel Yönetimler

YAHYA İBN ADÎ'NİN AHLÂK FELSEFESİ

Büşra GÜNDOĞDU

*Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı
İslam Felsefesi, ravzaleyli@gmail.com*

Özet

Ahlâk felsefesi, felsefe tarihi boyunca güncelliğini korumaktadır. Felsefi disiplinler içerisinde amelî felsefe kapsamında yer alan ahlâk felsefesi özel bir öneme sahiptir. Pratik felsefenin içerisinde yer alan ahlâk, bir nevi felsefenin de gâyesi olmaktadır. İslam filozofları tarafından ele alınan ahlâk felsefesi Hristiyan düşünürler tarafından da incelenmiştir. Bunun örneklerinden birisi olarak da Yahya İbn Adî karşımıza çıkmaktadır. Yahya İbn Adî İslam filozoflarından İbn Miskeveyh ile yakın bir ahlâk düşüncesine sahiptir. Bu bağlamda ahlâk felsefesi gerek Hristiyan gerek İslam düşünce tarihi boyunca entelektüel faaliyetin en önemli konularından birisi olmaktadır. Konunun ele alınmasındaki amaç; felsefe tarihi boyunca ahlâk felsefesinin yalnızca İslam filozofları tarafından ele alınmadığını ifade etmektir. Böylece ahlâkın Hristiyan filozoflar tarafından da önemli bir yere sahip olduğu görülmektedir.. Ahlâki ilkelere dâir yapılan açıklamaların evrensel olmasından dolayı konunun ferdi ve toplumsal boyutu da bulunmaktadır. Güzel ahlâka sahip bireyin konu alınması ve devamında erdemler tasnifi konusuna getirilen bazı açıklamalara yer verilmiştir. Bu bağlamda konuyu derinleştirmeyi umarak bu çalışma sonlandırılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Yahya İbn Adî, Ahlâk, Ahlâk Felsefesi

REMAZOL YELLOW BOYAR MADDESİNİN SULU ÇÖZELTİLERDEN DİATOMİT VE AKTİVE EDİLMİŞ DİATOMİT İLE GİDERİMİ

Bilal ELRABAH

Hitit Üniversitesi

Mühendislik Fakültesi

Kimya Mühendisliği Bölümü

bilalrabahelrabah@gmail.com

Filiz AKTI

Hitit Üniversitesi

Mühendislik Fakültesi

Kimya Mühendisliği Bölümü

filizakti@hitit.edu.tr

Özet

Günümüzdeki hızlı endüstriyel gelişme, çevre kirliliğini de beraberinde getirmiştir. Endüstriyel su kirliliği tekstil, boya, plastik, kağıt, ilaç, kozmetik gibi endüstriyel faaliyetler sonucunda ortaya çıkmaktadır. Tekstil boyar maddeleri başlıca atık su kirleticileri olup insan ve birçok canlı türünün sağlığını tehdit etmektedir. Bu nedenle organik boyaların çevreye ve su kütlelerine salınmadan önce uzaklaştırılması için ucuz, kolay ve etkili yöntemlere ihtiyaç duyulmaktadır. Adsorpsiyon en çok tercih edilen yöntemdir. Aktif karbon yüksek adsorplama kapasitesi ile ilk sırada yer almasına rağmen pahalı olması doğal ve ucuz adsorbentlerin kullanımını zorunlu hale getirmiştir. Bu çalışmada, Remazol Yellow (RY) boyar maddesinin sulu çözeltilerden giderimi adsorpsiyon yöntemi kullanılarak incelenmiştir. Adsorbent olarak ülkemizde bol bulunan, ucuz ve doğal bir malzeme olan diatomit (DA) tercih edilmiştir. DA öncelikle öğütülüp elenmiş ve -180 µm boyutlu kısmı adsorpsiyon deneylerinde kullanılmıştır. DA'nın fizikokimyasal özelliklerinin iyileştirilmesi için asit (DA-A) ve baz (DA-B) aktivasyonu yapılmıştır. 1 g DA 100 mL HCl asit veya 100 mL NaOH ile 1 h boyunca karıştırılmış, bu süre sonunda katı örnekler süzülüş ve saf su ile nötralleşinceye kadar yıkanmıştır. Yıkama işleminden sonra örnekler ortam sıcaklığında kurutulmuştur. Adsorpsiyon deneyleri kesikli sistemde ve 50 mL çözelti hacminde gerçekleştirilmiştir. Adsorbent miktarı 0.1 g, boyar madde derişimi 20 ve 50 ppm alınmıştır. Adsorpsiyon işlemi esnasında, belirli zaman aralıklarında 4 mL örnek alınmış, membran filtre kullanılarak filtre edilmiş ve filtre edilen kısım, çözeltide kalan RY derişiminin belirlenmesi amacıyla UV-VIS spektrofotometresi kullanılarak 429 nm dalga boyunda ölçümler alınmıştır. Adsorbentlerin % boyar madde giderim miktarları belirlenmiştir. En yüksek boyar madde giderimi aktive edilmeyen DA ile % 40 olarak gerçekleşmiştir. Aktivasyon sonrasında diatomit yüzeyinin aktif ajanlar tarafından kaplandığı ve bununda boyar madde molekülleri ile yüzey arasındaki etkileşimi azalttığı düşünülmüştür. Adsorbentlerin ve boyar madde adsorplanmış adsorbentlerin yüzey kimyası hakkında bilgi edinmek için FTIR (Fourier Transform Infrared) spektrofotometre cihazında 500-4000 cm⁻¹ dalga sayısı aralığında ölçümler alınmıştır. FTIR spektrumları diatomitin karakteristik piklerini açıkça yansıtmıştır. Boyar madde adsorpsiyonu sonrasında adsorbentlerin FTIR spektrumlarındaki pik değişimleri boyar maddenin adsorbentlere adsorplandığını göstermiştir.

Anahtar kelimeler: Remazol Yellow, Diatomit, Asit-baz aktivasyonu

SERBEST CUMHURİYET FIRKASI'NIN TÜRK DEMOKRASİ TARİHİNDEKİ YERİ

Dilara ALTIN

*Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Tarih, dilaraaltin53@gmail.com*

Özet

Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kurulmasıyla birlikte demokrasi sorunu daima gündemde olmuştur ve özellikle Avrupa, Türkiye'nin demokrasi eksikliği yaşadığını iddia etmiştir. 1923 yılında kurulan Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin ilk muhalefet partisi, 1924 yılının Kasım ayında kurulan Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası olmuştur. 1925 yılının şubat ayında başlayan Şeyh Sait isyanından sonra kapatılan Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası'nın ardından, 1930 yılının Ağustos ayında ikinci önemli muhalefet partisi olan Serbest Cumhuriyet Fırkası kurulmuştur. Mustafa Kemal'in teşvikiyle yakın arkadaşı olan Ali Fethi Okyar, Serbest Cumhuriyet Fırka'nın Genel başkanlığı görevini üstlenmiştir. Serbest Cumhuriyet Fırkası, Atatürk döneminde Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin demokratikleşme çabalarının en önemli göstergelerinden biridir. Kuruluşu ile liberal bir yol izleyen fırka, Halk Cumhuriyet Fırkası'nı eleştirmekten geri durmamıştır. Yapılan yerel seçimlerle de karşılığını fazlasıyla almıştır. Türkiye'nin kıyı kesimi yoğunlukta olan seçim sonucu Bu Fırka'nın kurulmasından sonra yaşanan olaylar ise Türkiye demokrasisi açısından bir talihsizlik olmuştur. Zira partinin kurulmasındaki temel amaç halkın istek ve görüşlerinin Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne yansıtılmasını sağlayarak demokratikleşmenin önündeki engelleri kaldırmaktı. Fakat Türkiye'nin o dönemdeki sosyo-kültürel yapısı ve içinde bulunduğu ekonomik güçlükler buna izin vermedi. 17 Kasım 1930 tarihinde, kurucusu Ali Fethi Bey'in kararıyla Serbest Cumhuriyet Fırkası, kendisini fesh etme kararı almıştır. 17 Kasım 1930 tarihinde Serbest Cumhuriyet Fırkası tamamen kapanmıştır. Kısa süre de olsa Serbest Cumhuriyet Fırkası'nın izlediği politika ve faaliyetler açısından, Türkiye Siyasi tarihine olan katkısı küçümsenemez. Bu açıdan 99 gün siyasi faaliyette bulunan Serbest Cumhuriyet Fırkası'nın kurulduğu dönem içerisindeki ekonomik ve siyasi durumlar hakkında bilgiler verilmekle beraber, partinin siyasal tarihimizdeki çok partili hayata geçiş çabalarına katkısını bu bağlamda değerlendirmeye çalışacağız.

Anahtar kelimeler: Serbest Cumhuriyet Fırkası, Cumhuriyet Halk Fırkası, demokrasi, halk, seçim, Ali Fethi Okyar.

BİR SORUN OLARAK ÇOCUKLUK ÇAĞI CİNSEL DAVRANIŞLAR**Dilek SÜNGÜ***Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi**Soysal Bilimler Enstitüsü**Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık, sungu.dilek@ogr.ahievran.edu.tr***Özet**

Cinsellik; ergenlikte ortaya çıkan, erişkinlikte yaşanan ve yaşlılıkta da sönüp biten bir olgu olarak görülmektedir. Fakat cinsellik, bireyin doğduğu günden ölümüne dek var olan ve onu haz elde etmeye iten bir içgüdü olarak karşımıza çıkmaktadır. Çocuk 2-3 yaşlarında kız ya da erkek olduğunu algılamakta ve cinsel özdeşleşmeyi gerçekleştirmeye başlamaktadır. Erinlik öncesi evre olan 8-11 yaşlarında çocuk, hem toplumsal hem de fizyolojik etkenler çerçevesinde algılama ve düşünme işlevlerini olgunlaştırmaktadır. Ayrıca beden imgesini oluşturma ve benimsemeyi de bu yaşlarda tamamlamaktadır. Cinselliğin bir tür dışavurumu olarak kabul edilen cinsel davranışlar bireyin içinde bulunduğu gelişimsel düzeyinden önemli ölçüde etkilenmektedir. İçinde bulunan toplumun cinselliğe yönelik bakış açısı cinsel davranışları etkileyebilmektedir. Cinsellik bazı kültürlerde hakkında konuşulması bile kısıtlanan bir tabuyken bazı kültürlerde ise ufak yaşlardan itibaren insan yaşamının önemli ve sağlıklı bir ögesi olarak desteklenmektedir. Çocuklarda görülen sorunlu cinsel davranışlar; cinsiyet hoşnutsuzluğu, mastürbasyon ve cinsel sapmalar olarak karşımıza çıkmaktadır. Cinsiyet hoşnutsuzluğu tanısı, anatomik cinsiyetleri ile toplumsal cinsiyet kimlikleri arasında yaşadıkları çatışmanın sonucu olarak belirgin sıkıntı veya işlevsellikte bozulma yaşayan bireyleri tanımlamaktadır. Cinsiyet hoşnutsuzluğu tanısı sıklıkla çocuklukta başlamaktadır. Çocukluk çağında cinsiyet hoşnutsuzluğu, çocuk biyolojik cinsiyetine ilişkin daha kabul edici olduğunda ya da diğer cinsiyet kimliğine sahip olmayı kabullendiğinde ergenlikten önce sonlanmaktadır. Diğer cinsiyet kimliği ile mücadele etmeye devam ettiğinde ise ergenlik ve yetişkinlik boyunca varlığını sürdürebilmektedir. Cinsiyet hoşnutsuzluğunun temel özellikleri şu şekildedir: Diğer cinsiyetin bir üyesi olmaya duyulan şiddetli arzu, diğer cinsiyetten olan çocuklarla oynamayı yoğun bir biçimde tercih etme, yanlış cinsiyette doğduğunda ısrarcı olma, cinsel anatomisine ilişkin şiddetli tikslenme hissi ve kişisel sıkıntı yaşama, hissettiği cinsiyet ile bağlantılı olarak fiziksel özelliklere sahip olma yönünde şiddetli arzu duyma, hayal ya da kurgu oyunlarında diğer cinsiyetle ilişkili rolleri yoğun bir biçimde tercih etme, yoğun bir biçimde diğer cinsiyetle ilişkili giysileri giymeyi tercih etme ve kendi cinsiyetiyle ilişkili giyim kuşamı reddetmedir. Çocukluk çağı mastürbasyonu, mastürbasyon, çoğu kez cinsel düşlemler eşliğinde cinsel organları elle uyararak cinsel doyuma ulaşmak olarak tanımlanmaktadır. 3-5 yaşlarından başlayarak daha çok, temizlenme ve yıkanma sırasında, uyarıya duyarlı olan cinsel organına eliyle dokunan çocuk, bu organın bir haz kaynağı olduğunu keşfetmektedir. Çocuk, bisiklete ya da ata binerken, ağaca tırmanırken, arkadaşıyla oynarken cinsel organına gelen baskıdan haz duyabilmektedir. Çocuğun bu keşiften sonra ara sıra bu doyum eylemine başvurması doğal görülmekte ve bundan endişelenilmemesi gerekmektedir. Çocukların bu eyleme yöneldiklerini gören kimi büyükler, aşırı bir telaşa kapılarak yasaklama, denetim altında tutma, korkutma yoluyla olayı alevlendirmekte, çocukta cinsellikle ilgili bir yasak kavramı ve suçluluk duygusu oluşturmaktadırlar. Çocuğun bu eyleme fazla düşkünlük gösterdiği görüldüğünde yapılacak en doğru davranış, çocuğa belli etmeden, onu başka konularla oyalamak; onun, sevdiği yeni uğraş alanları bulmasına yardımcı olmaktır. Normal durumlarda 3-5 yaşlarında başlayan bu ilgi, bir süre sonra ergenlik dönemine kadar sönmektedir. Mastürbasyonun süreklilik kazanması önemsenmelidir. Bunun, sevgi eksikliği, can sıkıntısı sonucu başvuru olan bir eylem olabileceği düşünülmelidir. Cinsel Sapmalar, cinsel yaşamı ve ona bağlı olarak toplumsal ilişkileri, evlilik ilişkilerini, aile mutluluğunu aksatmaktadır. Eğer kişinin herhangi bir bedensel-organsal yapı ya da işlev bozukluğu yoksa cinsel sapmalar da toplumsal ruhsal nedenlere dayanmaktadır. Cinsel sapmaların nedeni kişinin bebeklik yıllarından başlayarak çevresiyle ilişkilerindeki aksaklıklara bağlı olan ruhsal gelişim bozuklukları olarak görülmektedir. Annenin, erkek çocuğuyla ilişkisini fazla yoğunlaştırıp uzatması, anne örneğini çocuğun yaşantısında egemen duruma getirmektedir. Bu durum, erkek çocuğun cinsel özdeşimini kadınsı yönde gerçekleştirmesine ve erkekliğin psikolojisini benimsemekten yoksun kalmasına yol açmaktadır. Benzer çarpıklık, kız çocuğunun da kadınlığa doğru gelişimini engelleyerek çocuksu kalmasına; ters tepki ile aşırı cinsellik uyarı ve eylemlerine geçmesine ya da eşcinselliğe yönelmesine

10.Hitit Öğrenci Kongresi (16-19 Mayıs 2024)

neden olmaktadır. Anne örneğinin zayıflığı, iticiliği ya da bulunmaması ile baba örneğine aşırı bağımlılık da benzer sapmalara yol açabilmektedir. Anne babayı zorlayan bir başka olay, organsal nedenli cinsel bozukluklardır. Ara cinslilik ya da çifte cinslilik denen bu bozukluk, her iki cinse ait özelliklerin aynı çocukta bulunması biçimindeki doğa yanlışı olarak görülmektedir. Bu çocukların dış görünüşleriyle iç cinsel yapıları ve kromozomları birbiriyle uyumsuzdur. Bu durum, erkenden saptanmalı ve çocuk, ağır basan cinsi yönünde yetiştirilmeli, gereken bedensel olgunluğa gelince de organsal tedavi görmesi gerekmektedir.

Anahtar kelimeler: Çocukluk Çağı Mastürbasyonu, Cinsiyet Hoşnutsuzluğu, Cinsel Sapmalar.

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNDE KUMAR BAĞIMLILIĞI ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Mert TEKE

Hitit Üniversitesi

Sağlık Bilimleri Fakültesi

Sosyal Hizmet Bölümü, tekemert19@gmail.com

Mustafa ÖĞÜT

Hitit Üniversitesi

Sağlık Bilimleri Fakültesi

Sosyal Hizmet Bölümü, mstfcan3850@gmail.com

Neslihan KARAKAŞ

Hitit Üniversitesi

Sağlık Bilimleri Fakültesi

Sosyal Hizmet Bölümü, kneslihan207@gmail.com

Nur HÜNERCİ

Hitit Üniversitesi

Sağlık Bilimleri Fakültesi

Sosyal Hizmet Bölümü, hunercinur05@gmail.com

Özet

Son yıllarda bilişim ve iletişim teknolojilerindeki gelişimin hızla artmasıyla birlikte “çevrimiçi kumar” adında yeni bir kavram ortaya çıkmıştır. Çevrimiçi kumar, kişi dünyanın neresinde olursa olsun internet aracılığıyla çeşitli kumar sitelerine ulaşarak kumar oynayabilmesini sağlamaktadır. Yine son yıllarda bu çeşitli kumar ve bahis sitelerinin telefonlara sürekli kısa mesajlar yollaması ve reklam yapması, özellikle de kitle olarak üniversite öğrencilerini tercih etmesi bu bağımlılığa yönelme hususunda önemlidir. Gelen mesajların içeriğinde “Bedava 1500 TL Hesabında Hala Almadın mı)”, “100 TL Deneme FreeSpin Hediye” vb. gibi ücretsiz deneme hakları vaat etmeleri de üniversite öğrencilerini bu bağımlılığa çekmeleri hususunda önem arz etmektedir. Kumar oynamaya artık bu kadar erişilebilirliğin olması, bu bağımlılığın üniversite öğrencileri arasında hem gelen kısa mesajlar üzerinden hem akranlar arasındaki son zamanlarda konuşulan popüler konu olmasından dolayı yaygınlaşarak ilerlemektedir. Sonuç olarak kumar oynamaya erişilebilirliğin kolaylaşması, giderek adolesanlar ve gençler arasında artması, kumar oynama davranışının artarak bağımlılığa kadar ilerlemesi ve yurtdışı kalan öğrenciler arasında yaygınlaşmaya başlaması nedeniyle bu konunun Çorum Kredi Yurtlar Kurumu (KYK) özelinde araştırılmasına karar verilmiştir. Araştırmanın kuramsal çerçevesinde genç yetişkinlik dönemi ve bu dönemin risk faktörleri, patolojik kumar oynama bozukluğu, kumar çeşitleri, kumar bağımlılığının tanı kriterleri ve tedavi yöntemleri, kumar hakkında yapılmış yurtiçi ve yurtdışı çalışmalar gibi konulara değinilmiş ve kapsamlı olarak açıklanmıştır. Araştırmada Çorum KYK yurdunda kalmakta olan Hitit Üniversitesi öğrencilerinin patolojik kumar oynama düzeyleri ve sosyodemografik faktörler ile karşılaştırılması yapılmıştır. Araştırmanın amacı doğrultusunda kişilerin kumar ve çevrimiçi kumar bağımlılığını ölçmek amacıyla İnternet Kumar Bağımlılığı Ölçeği ve Sosyodemografik Veri Formu kullanılmıştır. Yapılan araştırmada ilişki tarama modeli kullanılmış olup nicel bir araştırmadır. İnternet kumar bağımlılığı ölçeğinden alınan toplam puan ortalaması $\bar{x}=1.8323$ ’tür ($Ss=,76204$). Ölçekten alınacak puan ortalamalarının maksimum $\bar{x}=4.29$, minimum $\bar{x}=1.00$ olduğu göz önünde bulundurulduğunda, dağılımın homojen olduğu ve katılımcıların ortaya yakın bir bağımlılık düzeyleri oldukları bulgulanmıştır. Bağımsız örneklem t-testi çalışma grubunun bağımlılık düzeylerinde cinsiyete göre anlamlı bir farklılaşmanın olduğu yani erkek katılımcıların bağımlılık düzeylerinin, kadın katılımcıların bağımlılık düzeylerinden daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Diğer sosyodemografik faktörlerde ise (katılımcıların sınıf düzeyi, eğitim düzeyleri, eğitim birimleri, aile tipleri, aile tutumları, gelir düzeyleri, anne-baba eğitim düzeyleri, anne-babanın dijital oyun oynama durumu-ne sıklıkta oynadıkları) anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

Anahtar kelimeler: Kumar, Bağımlılık, Patolojik Kumar Oynama Bozukluğu, Çevrimiçi Kumar

ÖZEL GEREKSİNİMLİ BİREYLERİN İSTİHDAMI VE YAŞADIĞI SORUNLAR

Yunus Emre GÜLER

Hitit Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

İnsan Kaynakları ve Yönetimi Anabilimdalı, emre19guler@hotmail.com

Özet

Toplumun bütün mensupları için önemli olan çalışma hakkı, engelliler için, yaşadıkları topluma katılmada önemli rol oynamaktadır. Bir şey üretmek için bedensel ve zihinsel olarak emek harcama anlamına gelen çalışma, birey ve içinde yaşadığı toplum açısından çok önemli manalar içermektedir. Engellilerin istihdamı önündeki engeller bir bütün olarak değerlendirildiğinde bu engellerin birbirlerine bağlı etmenler olduğu görülmektedir. Engellilerin istihdamı konusundaki politikaların yetersizliği, engellilerin istihdamdan önce yeterince eğitilememeleri, engellilerin eğitim ve vasıf düzeylerinin düşük olması, genel olarak toplumun engellilere yönelik önyargıları, işverenlerin özürülülere yönelik olumsuz tutumları vb. nedenler engellilerin istihdamı önündeki başlıca engellerdir. Bütün bu engellerin yanı sıra engellilerin çalışma yaşamında karşılaştıkları sorunlar nedeniyle istenen başarıyı elde edememeleri de işsiz engellilerin istihdamını güçleştiren yeni bir etkene dönüşmektedir. Ülkemizde genel olarak engelli iş gücünün, mesleki eğitim yönünden yetersiz ve vasıfsız bir yapıya sahip olduğu görülmektedir. Bunun temel sebebi de mesleki eğitimlerin istihdam odaklı olmayışıdır.

Özel Eğitim; Gelişim dönemleri, gelişim özellikleri ve ihtiyaçları göz önünde bulundurularak, özel gereksinimli bireylere yönelik düzenlenen eğitimlerdir. Daha basit tanımıyla özel gereksinimli bireylere verilen programlandırılmış kişiye özel olan eğitimlerdir. Engellilik; her seviyede bulunan ve toplumsal bir sorun olarak karşımıza çıkan sosyal bir olgudur. Günümüze kadar engellilerin karşılaştığı problem çeşitleri ve özellikleri zamanla değişmiş olsa da istihdam sorunu bu sorunların en önemli olanıdır. Eğitim ve istihdam, engelli bireyin toplumsal hayata katılımını etkileyen iki önemli alandır. Engelli bireyler dünyaya geldikleri andan itibaren yaşadıkları toplumda birçok dezavantajlı durumla karşı karşıya kalmaktadırlar. Engel durumlarına göre sosyal hayata katılma, sağlık olanaklarından yararlanma, eğitim hayatındaki dezavantajlar gibi birçok zorlukla mücadele etmektedirler. Engelli bireylerin istihdam edilebilmeleri hem toplum açısından hem engelli bireyler açısından büyük bir önem teşkil eder.

Bu makalenin amacı özel eğitim hakkında bilgi vermek,ve istihdam edilen engelli bireylerin istihdam süreçlerinde karşılaştıkları sorunları ortaya koymak ve genel ülke örnekleriyle sorunları analiz etmektir. Birinci bölümde engellilik kavramı ve engel türleri ikinci bölümde engelliliğin Çorum Türkiye ile dünya örnekleriyle beraber karşılaşılan sorunlar meslek alanları ve istihdam alanları incelenmiştir. Son olarak öğretmen ve ailelerin görüşleri alınmış ve bazı çözüm önerileriyle beraber araştırmalar değerlendirmeler yapılmıştır.

Anahtar kelimeler: Mesleki Eğitim, İstihdam Sorunları, Engelliler,Özel Eğitim

KATILIM BANKACILIĞI ÜZERİNE BİBLİYOMETRİK BİR ARAŞTIRMA

Ebrar Semih ÖZBİLGE

Kırıkkale Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Muhasebe ve Finansman ABD, esemih58@gmail.com

Dr. Öğr. Üyesi Bahadır UYSAL

Kırıkkale Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Muhasebe ve Finansman ABD, bahadiruysal@kku.edu.tr

Özet

Ülkelerin ekonomik büyüme ve kalkınmaları için ihtiyaç duyulan kaynağın önemli bir kısmı bankacılık sektörü tarafından sağlanmaktadır. Gelişen teknoloji ile birlikte finansal enstrümanlar çeşitlenmekte ve sayıları her geçen yıl artmaktadır. Bu noktada yatırımcı tercihleri de belirleyicidir. Faize karşı hassasiyeti olan kişi ya da firmaların bankacılık sistemi dışında kalan birikimlerinin faizsiz katılma hesaplarında toplanması ve talep edenlere faizsiz fon desteği sunmasıyla ekonomiye kazandırılması Katılım Bankacılığı ile mümkün olmuştur. 1985 yılında Özel Finans Kurumu olarak oluşturduğu kurumsal yapı, 2005 yılında Katılım Bankacılığı adını almıştır. Katılım Bankacılığı, tasarruf sahiplerinden topladıkları fonların, faizsiz finansman yöntemleri kullanılarak finansman talep edenlere sunulduğu, tasarruf sahipleri ile faiz yerine kâr veya zararın paylaşıldığı, başka bir ifade ile kâr ve zarara katılımın esas olduğu bir bankacılık türüdür. Katılım Bankalarının faaliyetleri, geleneksel bankacılık sisteminden farklı olarak, kâr-zarar ortaklığı, murabaha, muşaraka gibi yöntemlerle fon kullanılması ve projelere finansman sağlanmasını içermektedir. Katılım Bankacılığı, ekonomik krizlerden daha az etkilenmeleri, faizsiz enstrümanlarla çalışmaları ve fonları vade uyumuna göre tahsis etmeleri gibi özellikleri ile geleneksel bankacılıktan ayrılmaktadır. 2015 sonrasında kurulan yeni katılım bankaları ile Türkiye’de faaliyet gösteren banka sayısı altıya yükselmiştir. 2023 yılı verilerine göre Katılım Bankacılığının bankacılık sektörü içerisindeki payının arttığı, Türkiye Bankacılık sektörünün toplam aktiflerinin ve toplam kredi/finansmanlarının %8’inin katılım bankalarınca sağlandığı görülmektedir. Ayrıca sektör artış oranları incelendiğinde katılım bankacılığının toplam aktifler, toplanan fonlar ve kullanılan fonlar açısından bankacılık sektöründen daha hızlı büyüdüğü tespit edilmiştir. Katılım Bankacılığına gösterilen ilginin akademik çalışmalara da yansıdığı, 2006 yılında başlayan sayılı denebilecek çalışmaların, son yıllarda önemli artışlar gösterdiği tespit edilmiştir. Bu kapsamda Yükseköğretim Kurulu’nun (YÖK) Ulusal Tez Merkezi Veri Tabanında yer alan 2006-2023 yılları arasında Katılım Bankacılığı anahtar kelimesi ile hazırlanan lisansüstü tezlerin bibliyometrik analizi yapılarak literatüre katkı sağlanması amaçlanmıştır. Analiz sonucunda Katılım Bankacılığı üzerine yazılan tezlerin 2006 yılında başladığı, 2023 yılına kadar 494 tezin hazırlandığı tespit edilmiştir. Analizde tezlerin 2014 yılı sonrasında önemli şekilde arttığı görülmüştür. Tezler konuları, alt başlıkları ve kullanılan yöntemler açısından gruplandırılmıştır. Kullanılan yöntemlerde istatistiksel ve ekonometrik çalışmaların sınırlı olduğu anlaşılmıştır. Bu çalışmalarda performans ölçümü ve başarı sıralamasının tespit edilmesi için farklı yöntemlerin kullanıldığı tespit edilmiştir. Her ne kadar Türkiye Katılım Bankaları Birliği tarafından veriler sunulsa da ekonometrik analiz yapılabilmesi için yeterli boyutta veri olmadığı değerlendirilmiştir. Çalışmaların büyük çoğunluğunun bankacılık başlığı altında olduğu, pazarlama ve yönetim boyutları ile işletme başlığı altında incelendiği, öte taraftan din konu başlığı altında da çalışmalar yapıldığı görülmüştür.

Anahtar kelimeler: Bankacılık, Katılım Bankacılığı, Bibliyometrik Analiz

**ETİK DERSİ ALAN VE ALMAYAN HEMŞİRELİK ÖĞRENCİLERİNİN
ETİK DUYARLILIKLARININ İNCELENMESİ****Öğr. Gör. Merve KIRŞAN BÜYÜKTARAKÇI***Bartın Üniversitesi**Sağlık Bilimleri Fakültesi**Hemşirelik Bölümü, mkirsan@bartin.edu.tr***İrem GÜNDÜZ***Bartın Üniversitesi**Sağlık Bilimleri Fakültesi**Hemşirelik Bölümü, gunduzirem9@gmail.com***Şahin YALÇIN***Bartın Üniversitesi**Sağlık Bilimleri Fakültesi**Hemşirelik Bölümü, yalcinsahin052@gmail.com***Özet**

Hemşirelik, bireyin, ailenin, çevrenin, toplumun sağlığını koruma ve geliştirme, hastalık halinde tedavi ve rehabilite etme yetkinliği olan profesyonel bir sağlık disiplindir (ICN, 2018; Görüş ve ark., 2014). Hemşirelik mesleğinin gerektirdiği profesyonellik, minimum lisans düzeyinde eğitim almaya dayanmaktadır. Bu gereklilik, ulusal ve uluslararası düzeyde hemşirelik eğitimi standartlaştırmak adına önem arz etmektedir. Hemşirelik Ulusal Çekirdek Eğitim Programı (HUÇEP) gibi kurumlar, hemşirelik öğrencilerinin alması gereken zorunlu ve seçmeli dersleri belirlemiştir, bu dersler arasında etik dersi de yer almaktadır. Etik dersi, öğrencilerin ahlaki duyarlılık düzeylerini etkileyerek hemşirelik mesleğinde doğru karar verebilme yeteneklerini geliştirmeyi amaçlar. Bu çalışmanın amacı, hemşirelik öğrencilerinin etik dersi alma durumunun, ahlaki duyarlılık algıları üzerindeki etkisini incelemektir. Özellikle, etik dersi alan ve almayan öğrencilerin ahlaki duyarlılık düzeyleri arasındaki farklılıkları belirlemek ve hemşirelik eğitim programlarının tasarımında rehberlik edici olabilecek sonuçlar elde etmektir. Etik kavramı, insanların davranışlarını değerlendirme sürecini tanımlar. Hemşirelikte etik uygulamaların önemi, hasta haklarını korumak ve doğru kararlar verebilmek için ahlaki değerlere dayalı bir yaklaşım gerektirmektedir. Hemşirelerin etik duyarlılık seviyelerinin yüksek olması, hasta bakımında daha doğru ve insancıl kararlar alabilmelerini sağlar. Araştırmanın yöntemi tanımlayıcı tipte ilişki arayıcı bir çalışmadır. Araştırma evreni, 2023-2024 Eğitim Öğretim Yılı Bahar Dönemi'nde Bartın Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü'nde kayıtlı olan hemşirelik öğrencileridir. Veri toplama araçları arasında Tanıtıcı Bilgi Formu ve Hemşirelik Öğrencileri İçin Uyarlanmış Etik Duyarlılık Ölçeği bulunmaktadır. Veriler, Google Form aracılığıyla toplanacak ve analiz için SPSS 26.0 programında değerlendirilecektir. Çalışmanın sonuçları, etik dersi alan ve almayan hemşirelik öğrencilerinin ahlaki duyarlılık düzeyleri arasındaki farklılıkları ortaya koyacaktır. Bu sonuçlar, hemşirelik eğitim programlarının tasarımında ve öğrenci destek stratejilerinin geliştirilmesinde önemli bir rehberlik sağlayabilir.

Anahtar kelimeler: Etik İlke ve Değerler, Etik Karar Verme, Ahlaki Duyarlılık.

ÇALIŞMA SERMAYESİ STRATEJİLERİNİN KARLILIK ÜZERİNDEKİ ETKİSİNİN FİNANSA RİSK VARLIĞINDA İNCELENMESİ

Naciye KUTLU

*Niğde Ömer Halis Demir Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
İşletme Bölümü, naciyekutlu@ohu.edu.tr*

İlcut Elif KANDİL GÖKER

*Kırıkkale Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
İşletme Bölümü, elifkandil@kku.edu.tr*

Özet

Etkili bir çalışma sermayesi yönetimi, işletmelerin kısa vadeli yükümlülüklerini yerine getirecek ve günlük işlemlerinin gerektirdiği harcamaları karşılayacak düzeyde çalışma sermayesine sahip olmasını gerektirmektedir. Kısa vadeli yükümlülükleri yerine getirecek düzeyde dönen varlık unsurlarına sahip olmak yanında ilgili dönen varlıklara gereğinden fazla yatırım yapmayıp bunu işletme karlılığını artıracak alanlara yöneltmek ve ilgili dönen varlık unsurlarının finansmanında nasıl bir kaynak dağılımı ile hareket edilmesi gerektiğini belirlemek de çalışma sermayesi politikalarının dayandığı temel prensiplerendir. Dolayısıyla çalışma sermayesi yönetiminde sadece işletmenin likiditesine odaklanmak yerine likidite, karlılık ve finansal kaldıraçtan yararlanma düzeyine bağlı olarak ortaya çıkan finansal risk durumlarına da odaklanmak gerekecektir. Bu çalışma, literatürde yer alan işletmelerin karlılık durumları üzerinde çalışma sermayesi yönetim politikalarının etkisini araştıran çalışmalardan farklı olarak çalışma sermayesi stratejilerinden atılğan bir strateji ve atılğan olmayan bir strateji benimsenmiş olmasının işletmenin finansal risk düzeyi ile etkileşime girmesi neticesinde karlılık üzerinde nasıl bir etki yaratacağını ortaya koymayı amaçlamıştır. Borsa İstanbul'a kote olmuş kesintisiz verilerine ulaşılabilen 118 imalat firmasına ait 2011q1-2023q4 arası çeyrek dönemlik veriler kullanılarak panel veri analizi yapılmıştır. Cari oranı çeyreklik dönemler itibariyle medyan değerinin altında olan işletmeler için değişken 1; üstünde olan işletmeler için 0 olarak tanımlanarak bir kukla değişken üretilmiştir. Üretilen bu kukla değişken finansal kaldıraç oranı ile çarpılarak bir etkileşimli değişken yaratılmıştır. Elde edilen bulgulara göre işletmelerin karlılıkları üzerinde satışlarının ve çalışma sermayesi yatırım oranının pozitif ve istatistiksel olarak anlamlı bir etkisi olduğu; çalışma sermayesi ve finansal kaldıraç etkileşimli değişkeninin ise karlılığı negatif yönde ve istatistiksel olarak anlamlı düzeyde etkilediği tespit edilmiştir.

Anahtar kelimeler: Çalışma Sermayesi, Etkileşim Etkisi, BIST İmalat İşletmeleri

**MÜRTEĞİN CEZALANDIRILMA SEBEBİ ÜZERİNE YAKLAŞIMLAR
VE GÜNÜMÜZE YANSIMASI****Hatice Hale MERDUN***Hitit Üniversitesi**Lisansüstü Eğitim Enstitüsü**Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı, hhmerdun.99@hotmail.com***Özet**

Modernleşmeyle beraber temel insan hakları bağlamında fikir ve ifade özgürlüğü, inanç özgürlüğü, özgürlüğün sınırları gibi kavramlar sıkça gündeme gelmekte ve İslam hukukunun inanç özgürlüğüne yaklaşımı tartışılmaktadır. Klasik İslam uleması İslam'a giriş ve çıkışın sonucunun aynı olup olmadığını coğrafya, tarih ve kültür bağlamında değerlendirmiştir. Bugün ise irtidat (İslam dinini terk etme) fiilinin yaptırımına yönelik yaklaşımlar İslam dininin doğru anlaşılması ve tercihi noktasında dikkat çekici bir bahis olarak güncelliğini korumaktadır. Literatürde irtidat fiilinin yaptırımına yönelik İslam'ın ilk döneminden günümüze kadar irtidat cezasını dönemlere ayırarak temellendiren ve son zamanlarda hem yurtiçinde hem de yurtdışında sık görülen din değişikliği bahsinde irtidatın tesirini derli toplu inceleyen bir çalışmaya ihtiyaç olduğu fark edilmiştir. Bu yüzden ulemanın irtidat yaptırımını temellendirmedeki farklılıkları ve yaklaşımların İslam dinini seçen veya terk eden kişiler üzerindeki etkisi incelenerek tespit ve değerlendirme denemesi özelliği taşıyan bu bildiri kaleme alınmıştır. Bildiride öncelikle irtidat ve mürted terimleri tanıtılmış, ardından yaptırım bakımından irtidatla alakalı Kur'an ayetleri, Peygamber dönemi tatbikatları ve öne çıkan hadisler, ilk dönem halifelerinin uygulamaları ve uygulamalara sebep olan olaylar incelenmiştir. İslam hukuk geleneğinde irtidatın yaptırımını ile ilgili klasik yaklaşımlar özellikle mürtede uygulanacak cezanın arkasında yatan sebebin ne olduğu araştırılmıştır. Bu müeyyidenin dönemin gerektirdiği siyasi bir karar mı yoksa mutlak anlamda bağlayıcı bir norm mu olduğu tartışılmalarına yer verilmiştir. Öte yandan mürtedin yaşlı, genç, kadın veya erkek olmasının mezheplere göre verilecek cezada farklılık arz edip etmediği hususuna değinilmiştir. Bu incelemeler ışığında İslam ulemasının irtidat fiilinin yaptırımına yönelik iki temel bakış açısı olduğu tespit edilmiş ve klasik yaklaşımların bugün anlaşılma biçimlerinin İslam'ın tebliğinde, yaşanmasında, İslam'a girişte ve çıkışta güncel inanç hareketlerini etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. İlk klasik yaklaşım salt din değiştirme fiilini irtidat yaptırımını için yeterli görmüş ve İslam'a karşı olumsuz tavırlara neden olmuştur. Bu anlayış İslam dinine girmek isteyenleri engellemiş, İslam'ın kabulünü zorlaştırmış, kılıç dini iddiasının dayanaklarından biri olmuş hatta Müslümanların İslam'dan çıkmasına sebebiyet vermiştir. İkinci yaklaşım ise irtidat fiilinin yaptırımını bireysel bir anlayıştan ziyade kamu güvenliğini tehdit, devlete karşı isyan ve terör açısından değerlendirmiş ve meseleyi tarihi bağlamda okuyarak gerekçelendirmiştir. Bu zihniyet olumlu sonuçlar doğurmuş, İslam'a girişin önünü açmış, İslam'ın yayılmasını sağlamış ayrıca muhataplarını aklen ve kalben tatmin etmiştir. Yukarıda ortaya konan bulgular doğrultusunda irtidat fiilinin yaptırımına yönelik klasik iki yaklaşım sonuçlarıyla mukayese edilmiştir. Bir mevzuyu anlamak için coğrafyayla, tarihle, kültürle ve gelenekle birlikte bağlamı kavrayıp neden sonuç ilişkisiyle temellendirmek gerekir. İrtidat yaptırımını da geleneksel birikimi kutsallaştırmadan kendi bağlamında tahlil ederek, tecrübelerden faydalanarak değerlendiren ve problemi mevcut koşulları göz önünde tutarak çözümleyen anlayışlara ihtiyaç vardır. İslam'ı tercihte inanç özgürlüğüne yönelik olumlu tavrı besleyen anlayış öne çıkarılmalı ve konuyu araştıranların ilk ulaştığı kaynak haline getirilmelidir.

Anahtar kelimeler: İslam Hukuku, İrtidat Fiili, Dinden Dönme, Yaptırım, Mukayesesi

BİREYSELLEŞTİRİLMİŞ ERGOTERAPİ PROGRAMININ DİJİTAL BAĞIMLILIK DÜZEYİNE VE EBEVEYNİN OKUPASYONEL DENGESİNE ETKİSİNİN İNCELENMESİ

Ozan DEMİRCİ

*Sağlık Bilimleri Üniversitesi
Gülhane Sağlık Bilimleri Enstitüsü
Ergoterapi, ozantdemirci@hotmail.com*

Aslı KAYA

*Üsküdar Üniversitesi
Sağlık Bilimleri Enstitüsü
Nörobilim, erg.aslikaya@gmail.com*

Özet

Dijital bağımlılık, bireyin teknolojik araçlarla etkileşiminin kendisine zarar verici boyuta ulaşması şeklinde tanımlanabilmektedir. Dijital cihazlarda çeşitliliğin artmasıyla birlikte akıllı telefon, sosyal medya, internet, sanal oyun ve televizyon bağımlılığının görülme sıklığı artmıştır. Dijital bağımlılık, günümüzün en sık gözlenen ve tüm yaş grubundaki bireyleri etkileyebilen davranışsal bir bağımlılık türüdür. Bu nedenle, bireylerin fiziksel, psikolojik ve sosyal alanlarda problem yaşamasına sebep olmaktadır. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) 2021 verilerine göre 9-15 yaş arasındaki çocukların %82,7'sinin dijital araç kullandıkları, bu grubun %90,1'inin hemen hemen her gün dijital araç kullandıkları belirlenmiştir. Çocuk ve ergenlerin teknolojik cihazları aşırı kullanmaları sosyal destek ve bağlanmaya olan ihtiyaçlarını olumsuz etkilemektedir. Kişilerarası iletişim ve sosyal iyilik halinin etkilenimi ebeveynlerle olan etkileşimi de düşürebilmektedir. Teknolojik araçların ve uygulamaların sürekli olarak yaygınlaşmasının bireyleri farklı seviyelerde ve alanlarda etkilemesi nedeniyle dijital bağımlılık alanında güncel çalışmaların yapılmasına ihtiyaç bulunmaktadır. Bireyselleştirilmiş ergoterapi programları, çocuklarda dijital bağımlılığı ele alma ve ebeveynlerin okupasyonel dengesini iyileştirme konusunda bütüncül bir yaklaşımı temsil etmektedir. Literatürde ebeveynlerin okupasyonel dengesi ile dijital alışkanlıklar da dahil olmak üzere çocukların davranışları arasındaki ilişkiyi vurgulayan çeşitli çalışmalara rastlanabilmektedir. Bu çalışmaların çeşitlendirilmesi ve derinleştirilmesi çocukların dijital bağımlılığına yönelik kapsamlı müdahalelerin geliştirilmesi açısından önemlidir.

Çalışmamızda Çocuklar İçin Dijital Bağımlılık Ölçeğine göre dijital bağımlılık riski yüksek olan 11 yaşında bir ortaokul öğrencisine uygulanan bireyselleştirilmiş ergoterapi programının çocuğun dijital bağımlılık düzeyine ve ebeveynin okupasyonel dengesine etkisinin incelenmesi amaçlanmıştır. Ergoterapi müdahale programı öncesinde ve sonrasında öğrenciye Çocuklar İçin Dijital Bağımlılık Ölçeği (ÇDBÖ) ve ebeveynine Okupasyonel Denge Anketi (OBQ11-T) uygulanmış, karşılaştırmalı analizler yapılmıştır. Araştırmada Türkçe geçerlik ve güvenilirlik çalışması Kaçmaz, Cumurcu ve Çelik (2023) tarafından yapılan Çocuklar İçin Dijital Bağımlılık Ölçeği (ÇDBÖ) ve Türkçe geçerlik ve güvenilirlik çalışması Günel ve arkadaşları (2020) tarafından yapılan Okupasyonel Denge Anketi (OBQ11-T) kullanılmıştır. Detaylı değerlendirme sonucunda elde edilen veriler ile oluşturulan hipotez sonrasında müdahale planı oluşturulmuştur. Bireyselleştirilmiş ergoterapi programı haftada 2 kez 45 dakikalık birebir seanslar şeklinde 6 ay boyunca uygulanmıştır.

Araştırma kapsamında uygulanan müdahale programı sonrasında Çocuklar İçin Dijital Bağımlılık Ölçeğinin alt boyutlarının her ikisinde de (kişiler arası ilişkiler, içe dönük faktörler) olumlu değişimler bulgulanmıştır. Ayrıca öğrencinin ebeveyninin okupasyonel denge düzeyinde iyileşme tespit edilmiştir.

Anahtar kelimeler: Ergoterapi, Dijital Bağımlılık, Okupasyonel Denge

KLİNİK BİYOKİMYA LABORATUVARINDA KULLANILAN CİHAZLAR

Aylin KALKAN

Hitit Üniversitesi

Alaca Avni Çelik Meslek Yüksekokulu

Tıbbi Hizmetler ve Teknikler Bölümü, aylinkalkan65@gmail.com

Azad ÇELİK

Hitit Üniversitesi

Alaca Avni Çelik Meslek Yüksekokulu

Tıbbi Hizmetler ve Teknikler Bölümü, azadcelik416@gmail.com

Özet

Özet; klinik biyokimya biyoloji ve kimyayı bir araya getiren laboratuvar temelli bir bilimdir. Klinik kararların %60 kadarı laboratuvar test sonuçlarına dayanmaktadır. Bunların çoğu biyokimyadır. Vücut sıvıları, dokular ve hücrelerde çalışacak biyokimyasal tetkiklerin yüksek kesinlik ve güvenilirlik sınırları içerisinde yapılabilmesini sağlayan kompakt cihazların nasıl çalıştıklarını ve tıbbi alandaki yerini araştırmak istedik.

Laboratuvar cihazları, bilim dünyasının temelini oluşturur ve birçok farklı bilim dalında kullanılır. Bu cihazlar, bilimsel keşiflerin, ilaç geliştirmenin, malzeme karakterizasyonunun, hastalıklara neden olan mikroorganizmaların bulunması gibi birçok başka araştırma ve endüstriyel çalışmanın anahtar bileşenleridir.

İnsan hayatında önemli bir yeri olan tıbbi bilimsel alanlarda kullanılan çeşitli testler ve analizler klinik biyokimya laboratuvarında kullanılan cihazlar sayesinde sağlam temellere dayandırılmaktadır.

Klinik biyokimya laboratuvarında kullanılan cihazların izlenebilirlik ve kullanım kolaylığı, tam veri güvenliği, benzersiz ölçüm performansı, bu cihazların uzun yıllar dayanacak şekilde tasarlanmış mühendislik harikalarını inceledik. Fotometre, spektrofotometre, fluorometre, immünassay, atomik absorpsiyon spektrofotometre, yüksek performanslı sıvı kromatografisi (HPLC), kütle spektrometre (gaz, likid gibi), moleküler tanı sistemi (PCR, FISH, DNA dizi analizi), elektroforez sistemi, hücre kültürü sistemleri koagülasyon cihazı, kan sayım cihazı, idrar analizleri cihazı, nefelometre, akım sitometre, yüksek teknoloji kullanılan cihazlar (nanoteknoloji, mikrofabrikasyon) turbidimetre, pHmetre, otoanalizör gibi klinik biyokimya laboratuvar cihazları hakkında araştırma yapıp bilgi paylaşmayı amaçladık. Bu cihazlar sürdürülebilirliğe güçlü bir şekilde odaklanıyor ve çevreci ürünler olarak insan hayatına katkıda bulunuyor. Klinik biyokimya laboratuvarında kullanılan cihazların eşsiz çalışma prensibi, yüksek performans yeteneği, kullanım rahatlığı, uzun ömürlü ve güvenilir olduğu anlaşılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Klinik Biyokimya, Laboratuvar Cihazları, Klinik Biyokimya Cihazlarının Prensipleri

OKUL ÖNCESİ EĞİTİMDE YENİLİKÇİ YAKLAŞIMLAR: BİBLİYOTERAPİ

Eda YETİŞ

Kayseri Üniversitesi

Develi Hüseyin Şahin MYO

Çocuk Bakımı ve Gençlik Hizmetleri, edanuryetis558@gmail.com

Umay Büşra CELİLOĞLU

Kayseri Üniversitesi

Develi Hüseyin Şahin MYO

Çocuk Bakımı ve Gençlik Hizmetleri, busraceliloglu@kayseri.edu.tr

Özet

Eğitim ve öğretim, insanlık başlangıcından beri değişerek, gelişerek varlığını korumuştur. Eğitimin yöntemi, içeriği, etkililiği, hedef kitlesi gibi birçok sebepten ötürü farklı yaklaşımlar geliştirilmiştir. Okul dışı ve okulda yapılabilmesi etkililiğini artırırken birçok farklı yöntem kullanmayı da imkanı kılmaktadır. Eğitimin farklı metotlarla desteklenmesi öğrenmenin bireyselliği ilkesi açısından önem arz etmektedir. Özellikle okul öncesi dönem çocukları gelişim özellikleri gereği tek tip öğrenme metoduna oldukça kapalı olmakla birlikte yeni yaklaşımların çocukların öğrenme sürecindeki etkililiği alan yazında belirtilmiştir. Okul öncesi eğitim somuttan soyuta kuruluyken yaşantı yoluyla öğrenme en temel ilkelere dendir. Çocuklar yaparak yaşayarak öğrenirler, öğrenme esnasında çocuğun yaşantılarından yola çıkmak, eski öğrenmeleri ile yenileri arasında ilişki kurmak öğrenmenin etkililiğini ve kalıcılığını artıracaktır. Okul öncesi eğitim çocuğun aldığı ilk formel eğitimidir. Bu noktadan hareketle eğitim programında bütüncül bir yaklaşım benimsenmiş, tüm gelişim alanlarına hitap etmek öncelikli tutulmuştur. Ayrıca programın esnek olması eğitimde farklı yaklaşımların da kullanılmasına imkân tanımaktadır. Çocuklara yaşantı yoluyla sunulan öğrenme deneyimleri tüm gelişim alanlarında olduğu gibi dil gelişiminde de oldukça etkilidir. Dil gelişimini desteklemek için taklitler, şarkılar, sayımacalar, tekerlemeler ve kitaplar sıklıkla kullanılmaktadır. Kitap okuma etkinliklerinde soru-cevap, tahmin yürütme, neden sonuç ilişkisi kurma gibi birçok beceri desteklenmektedir. Çocuklar hikayeler sayesinde duygularını tanımayı, başkalarının duygularını anlamayı, olumsuz durumlarla hikayelerdeki karakterler aracılığıyla başa çıkmayı, günlük yaşamda gerekli becerileri öğrenirler. Çocukların kitaplar aracılığıyla edindiği bu beceriler bibliyoterapinin çalışma alanını kapsamaktadır. Bibliyoterapi ile hikâyeye okuma ruhsal iyileşme sağlarken çocuklar ve yetişkinler arasında güven dolu vakit geçirmenin anahtarı rolünü üstlenir. Erken çocukluk evresi merak duygusunun üst düzey olduğu, keşfederek öğrenme dönemidir. Bu dönemde çocukların kitaplara doğal bir ilgisi olduğu görülür. Çocukların bir nesneye ilgilerini doğrudan kendilerinin yönelttikleri an öğrenmeye en hazır oldukları an kabul edilir. Nitekim bu dönemin kitaplar aracılığıyla dengeli kişilik geliştirme konusunda önemli bir eşik olduğu kabul edilebilir. Bibliyoterapi okul öncesi dönemde henüz çok yeni bir yaklaşım olarak görülmektedir. Oysa çocukların çok uzun yıllardır kitaplarla ilişkisinin duygu regülasyonu sağladığı da bilinmektedir. Bibliyoterapi, kitapların çocuklar için ruhsal açıdan iyileştirici etkisini içeren, çocukların zorlayıcı durum ve duygularla başa çıkmasını sağlayan, yaşadığı olumsuz durumlar konusunda yalnız olmadığını hissettiren ve hikayedeki karakterlerle kurduğu özdeşim yoluyla başa çıkma becerisi edinmesini sağlayan yeni bir yaklaşımdır. Ayrıca bibliyoterapinin alan uzmanları tarafından uygulanması eğitim metodu olmasının yanı sıra kişilik gelişimi için de önemli bir aracı olmasını sağlayacaktır. Özellikle dezavantajlı çocukların eğitimine bibliyoterapinin entegre edilmesiyle çocukların duygusal denge geliştirmeleri sağlanabilmektedir. Bu çalışma okul öncesi eğitimde yenilikçi yaklaşımlardan biri olan bibliyoterapi konusunda bir derleme çalışması olup okul öncesi eğitimde bibliyoterapi çalışmalarının artırılarak eğitimde yaygınlaşması amaçlanmaktadır.

Anahtar kelimeler: Okul öncesi, bibliyoterapi, kitap, hikaye, özdeşim

ERKEK ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN KADINLARIN ÇALIŞMASINA YÖNELİK TUTUMLARI ÜZERİNE BETİMSSEL BİR ANALİZ

Gülay UNGEVER

Hitit Üniversitesi

Sağlık Bilimleri Fakültesi

Sosyal Hizmet Bölümü, gulayngvr48@gmail.com

İremnur PARILTAN, Beyza TOKLU, Dilara SOYLU, Duygu SALİHÇAVUŞOĞLU

Hitit Üniversitesi

Sağlık Bilimleri Fakültesi

Sosyal Hizmet Bölümü

Özet

Bu araştırma, kadın bireylerin işgücüne katkıda bulunması ülke ekonomisine istihdam açısından önemli ölçüde katkı sağlamayı hedeflemektedir. Araştırmada öncelikli olarak kadın işgücüne ilişkin bulgular ve kadın istihdamını geliştirmeye ilişkin mevzuatlardan bahsedilmiş ve kadın istihdamının tarihsel gelişimi incelenmiştir. Bu araştırmada ele alınan konu; erkek bireylerin kadınların işgücüne katılım noktasındaki görüşlerini incelemektir.

Bu görüşlere dayanan tutumları güvenilir şekilde inceleyip değerlendirmeye almak adına Köseoğlu (2017) tarafından geliştirilen ‘‘Erkek Üniversite Öğrencilerinin Kadınların Çalışmasına Yönelik Tutum Ölçeği’’nden yardım alınarak araştırma sürdürülmüştür. Bu çalışma nicel araştırma desenine dayanarak veriler elde edilmiştir. Bu çalışma betimsel bir çalışma olarak tasarlanmıştır. Araştırmada araştırmacıların hazırlamış oldukları demografik bilgi soruları (eğitim durumu, sınıf, anne eğitim durumu, baba eğitim durumu, gelir düzeyi ve yaşamın en çok geçirilen yer) ölçek kullanılmıştır. Araştırmanın evreni Hitit Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi öğrencileri iken örneklem ise Sağlık Bilimleri Fakültesinde öğrenim gören rastgele olarak 161 erkek öğrenci seçilmiş anket ve uygulanmış şekilde verilere ulaşım sağlanmıştır. Bu araştırmada elde edilen sonuçlar doğrultusunda kadınların istihdamda cinsiyetlerinden dolayı dışlandıkları görülmüştür. Toplumda kadın bireylere yüklenen rollerin ev ve ev yaşamındaki işler olduğu, erkek bireylerin ise ev geçimini sağlamak için ekonomik rolü olduğu kabul edilmiştir. Kadınların çalışması, istihdamda giderek artan kadın işgücü, kadının ev içindeki rolleriyle çalışma hayatındaki rollerinin çatışması, kadınlara yönelik geleneksel toplum yapısından dolayı oluşan kalıp roller kapsamında değerlendirilmiştir. Kadınların işgücünde var olmasına yönelik olumlu ve olumsuz yansımalar olduğu kanısına varılmış, yapılan araştırmanın kapsamı sonucunda ise erkek bireylerin çoğunluğunun kadınların çalışmasına yönelik olumlu bir bakış açısı olduğu kabul edilmiştir. Kadınların istihdamda dezavantajlı konumda olduğu, aile yaşamındaki rollerinin kariyerlerine engel olduğu, iş hayatında yaşadıkları cinsiyete dayalı mobinglere uğradıkları ve var oldukları istihdam piyasasında gelir bakımından erkek bireylerden ayrıştıkları görülmüştür. Yapılan bu araştırmada, Türkiye İstatistik Kurumunun (TÜİK) istatistiki verilerinden yararlanarak Türkiye’de kadın iş gücünün yapısal haline ilişkin bilgilere ulaşılmıştır. Kadın istihdamını geliştirmeye ve artırmaya yönelik Kadın Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü (KSGM), Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, İŞKUR gibi kurumların bu kapsamdaki projelerinden yararlanılmıştır.

Anahtar kelimeler: Kadın İstihdamı, Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği, Kadının Çalışması

İBN BACCE’DE NEVABİT/AYRIKSI BİREY TASAVVURU

Fethiye ÖZ

Hitit Üniversitesi

İlahiyat/Enstitü/Yüksekokulu

Felsefe ve Din bilimleri, beratomer01@gmail.com

Özet

Bilgi çağının ve küreselleşmenin sonucunda oldukça yaygınlaşmış yeni ahlâkî, siyasi ve iktisâdi sorunlarla karşı karşıyayız. Bu sorunların başında da değerler ayrışması gelmektedir. Tebliğimizde İslam Felsefesinde önemli bir yere sahip Endülüslü İbn Bacce’ nin Nevabit/Ayrıksı birey tasavvurunu analiz etmek istiyoruz. İbn Bacce’ de nevabit kavramı, bireysel nitelikleri sebebiyle farklılaşan insana işaret etmektedir. Bu noktada “İnsanı farklı kılan nedir?” sorusu tebliğimizin temelini oluşturur. İbn Bacce bu konuda insanın akıl ve irade yönüne vurgu yapar. İnsan akıl ve iradesiyle behimi yani içgüdüsel niteliklerinden sıyrılarak insani niteliklere kavuşur. Burada etkin olan ise düşünce ve eylem biçimidir. Tebliğimizde öncelikle insanın içgüdüsel niteliğini, ikinci olarak ruhani niteliğini son olarak da bu aşamadan sonra elde ettiği nitelikli insana karşılık gelen, nevabit/ayrıksı birey tasavvurunu inceleyeceğiz. Tebliğimiz günümüz insanına ahlaklı ve adaletli bir bireyin, ahlaki ve etik olmayan bir ortamda nasıl bir tutum sergileyeceğine dair İbn Bacce merkezli çözüm önerileri sunmayı hedeflemektedir. İdeal ahlaki ve akli yetkinliğe ulaşan bir kişi, aslında tek gibi durur ama onun duruşunun sıhhatliliğini gören diğer akli ve erdemli duruşa yetkin olan insanlar da benzerini yaparlar. Böylece ortak bir düşünce seviyesine ulaşılabilir, tek bir organ gibi hareket edilebilir; böylece ideal ve ilim devleti, faziletli yönetim gerçekleşir erdemsiz toplumlarda yaşayan ama onların genel kabul gördüklerini benimseyen ve onlar da bulunmayan hakiki bilgiye sahip olan kişilere İbni Bacce nevabit der. Yani ayrık otu, genellikle ekinler arasında kendi kendine yetişen otlardan hareketle bunu söyler. Özel anlamda erdemsiz ve ahlaki açıdan sorumlu toplumlarda doğru görüş sahibi kişileri; genel anlamda doğru veya yanlış olsun toplum geneline aykırı görüşleri benimseyen kişiler için kullanılır. Meşşai ve İsraki filozoflarımızın öğretilerinde Aristoteles’in ruhun ölümsüzlüğü, akıl ve ahlak anlayışlarını önemli oranda etkilemiştir. İnsan, ruh ve bedenden oluşuyor, ruh, salt form olup amaçtır, beden ise araştır bedene hareket yeteneği verir ve onu belli bir amaca yönlendirir işte bu eylemler ruhun nebati, hayvani ve insani/akli şeklindeki üç işleve göre olur. Hangisi baskın gelirse insan da ona göre bir kişilik kazanır. Eğer en belirgin olan özelliği akıl ile donanırsa Tanrıya yaklaşır. Duyularına hâkim olursa hayvani yönden uzaklaşır, aklıyla tanrıya yakınlaşan ahlaki varlık haline gelir. Bu en yüce iyiliktir, mutluluk budur.

Anahtar kelimeler: İslam Felsefesi, İbn Bacce, Nevabit, Birey, Aile, Toplum.

SPOR EKONOMİSİ VE SPORDA SPONSOR

Özlem YILMAZ

Hitit Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

İnsan Kaynakları Yönetimi Ana Bilim Dalı, ozlemdogan@hitit.edu.tr

Özet

Spor, dünya üzerinde sürdürülen faaliyetlerin başlarında gelir. Bitkisel hayatta olmayan her insanın ömrünün belli alanlarında ve ayrıca ayırdıkları zamanlarda var olan faaliyet bütünü kapsar. Profesyonel olarak (müsabaka amacı ile...) düzenlenen sporlarda sporun iletişimle ilişkilendirilerek reklam ve pazarlamanın, halkla ilişkiler aracılığı ile sosyal çevreye tanıtılması ve geliştirilmesi içermektedir. Genelde sağlıklı, fit bir vücuda sahip olmak için yapılan sporların dışında müsabaka amacı ile yapılan teknik sporlarda, günümüzde tanıtımlarla birlikte dünyaya duyurulması sonucunda çok büyük kitlelere ulaşması hedeflenmektedir. Dünya çapında gerçekleştirilecek spor organizasyonlarının ülkemiz açısından prestij kazandırması sponsorlukların artmasına olanak sağlaması, tüm bu faaliyetlerin gerçekleşmesi de belirli araştırma ve geliştirmelerin düzen ve kural içerisinde gerçekleşmesini sağlayacak aşamalara değinilmiştir. Bununla beraber, mali katkıda bulunanlar, malzeme ve teçhizat katkısında bulunanlar ve hizmet katkısında bulunanlar gibi sponsorun yaptığı desteğin de çeşitlerine değinilmiş ve de ekonomik unsurların incelenerek, sponsorluğun Türkiye'deki ekonomik etkilerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Ekonomi dışında bakıldığında ise, günümüzde kuruluşların uzun vadede ticari bir fayda sağlamak amacı ile yola çıkarak hedef kitlelerine ulaşmak, imajlarını geliştirmek, toplumda fayda sağlamak ve kuruluş içinde çalışanları motive etmek amacıyla sanat sponsorluğu, kuruluşların kendi inisiyatiflerinden çok, toplumun ihtiyaçlarına göre şekillenen ve toplumda yokluğu hissedilen alanlarda faaliyetlerde bulunulması halini anlatan sosyal sponsorluk, çevreye verdikleri önem ile birlikte ağaç dikme faaliyetlerine katkıda bulunma halini anlatan çevre sponsorluğu, kurum ve kuruluşlar tarafından takımlara finans desteğinin sağlanması durumu olan takım sponsorluğu gibi kavramlara yer verilmiş kitlelerin bilgilendirilmesi ile ulaşabilecekleri sponsorluk kavramlarına değinilmiştir. Sponsorluk çeşitlerinin ortaya konulması gibi kavramlarla, sponsorluğun Türkiye'deki ekonomik etkilerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Sponsor faaliyetleri ile birlikte, medyanın da etkisi ile mücadele sporlarının dünyaca tanınmasının ardından geniş kitlelerde faaliyet bulmuş ve ilgi giderek üst seviyelere taşınmıştır. Özellikle mücadele sporlarının başta imaj sahibi olurken geleceğe yön veren ve milli branşlar edinilmesine olanak sağlayan, vücudu ve beyni geliştiren stratejik faaliyetlerin başında yer alması gibi fayda sağlayacak branşlarında tanıtımının yapılması, geliştirilmesi, sponsor faaliyetlerinin etkilerinin ölçülmesi hedeflenmiştir. Branşlardan; Kickboks, MuayThai, Wushu Kung Fu ve Tea-kwon-do Branşlarına değinilmiştir. Türkiye faaliyetleri içinde belli bir öneme sahip olan ve il, bölge, Türkiye, dünya müsabakalarının yanı sıra olimpiik müsabakaları düzenlenen branşlara da ayrıca değinilerek tanıtılması amaçlanmış sponsorluk faaliyetlerine ne ölçüde ulaşıldıkları hakkında kısa bilgiler verilmesi hedeflenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Spor, Sponsor, Ekonomi, Teknoloji, İletişim, Reklam, Çevre, Kültür, Kickboks, MuayThai, Wushu Kung Fu ve Tea-kwon-do.

YEREL YÖNETİMLER (BELEDİYELER) VE ÖZEL BÜTÇELİ KURULUŞLARDA (ÜNİVERSİTELER) ÜCRET POLİTİKASININ KARŞILAŞTIRILMASI

İrfan SÖNMEZ

Hitit Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

İnsan Kaynakları Yönetimi Ana Bilim Dalı, irfansonmez@hitit.edu.tr

Özet

Makalemizde Ücret ve ücret ile ilgili kavramlar, ücret politikalarının belirlenmesi, yerel yönetim ve yerel yönetimlerdeki kamu personellerinin ücretlendirme sistemleri, Özel Bütçeli Kuruluşlardaki kamu personellerinin ücretlendirme sistemleri ele alınmış ve Yerel Yönetimdeki emsal personeller anket ile değerlendirilmiştir. Yerel Yönetimler ve Özel Bütçeli bir kuruluşta kamu personellerine emsal kadrodaki 5 personelin karşılaştırılması yapılmış ve 5 farklı unvan için karşılaştırma yapılmış ve değerlendirilmiştir. Üniversite idari personel maaşları ve belediye personeli maaşları genellikle birbirinden farklıdır çünkü bu kurumlar farklı yapıya ve fonksiyonlara sahiptir. Üniversitelerde çalışan idari personel genellikle eğitim sektöründe çalışandır ve üniversite akademik programlarının, idari işlerin ve diğer eğitim faaliyetlerinin yönetiminde görev alır. Üniversitelerdeki maaşlar, çalışanın pozisyonuna, deneyimine, eğitim seviyesine ve kurumun bütçesine bağlı olarak değişir. Örneğin, bir üniversitenin idari personelinin maaşı, aynı becerilere veya pozisyona sahip bir belediye çalışanından farklılık gösterebilir. Yerel Yönetimler ve Özel Bütçeli bir kuruluşta kamu personellerine emsal kadrodaki 5 personelin karşılaştırılması yapılmış ve 5 farklı unvan için karşılaştırma yapılmıştır. Bu karşılaştırma neticesinde memnuniyet anketi düzenlenmiştir. Ve memnuniyet anketine göre belediyedeki personellerin daha memnun olduğu ama çalışma koşulları ve ortamının Üniversitelerde memnuniyet oranının yüksek olduğunu sorulan sorular neticesinde ulaşılmıştır. Belediyelerde çalışan personel ise yerel yönetim ve kamu hizmetlerinin sunulmasında görev alır. Belediyelerdeki maaşlar, çalışanın pozisyonuna, görevine, beceri seviyesine ve belediyenin bütçesine bağlı olarak değişir. Belediye çalışanlarının maaşları, belediyenin sunmak zorunda olduğu hizmetlere göre farklılık gösterebilir; örneğin, bir belediye mühendisine ödenen maaş ile bir belediye park temizlik personeline ödenen maaş arasında farklılık olabilir. Her iki kurumdaki maaşlar, genellikle çalışanın deneyimine, görevin gerekliliklerine ve kurumun finansal durumuna bağlı olarak değişiklik gösterir. Karşılaştırma yapmak istiyorsanız, belirli bir pozisyon için belirli bir üniversite ve belediyenin insan kaynakları departmanları veya ilgili kurumların resmi web siteleri genellikle maaş aralıkları veya ortalamaları hakkında bilgi sağlar. Yerel Yönetimler ve Özel Bütçeli bir kuruluşta kamu personelleri karşılaştırılması yapılmış ve farklı unvan için değerlendirilmiştir. Bu karşılaştırma neticesinde memnuniyet anketi düzenlenmiştir. Ve memnuniyet anketine göre belediyedeki personellerin ücret konusunda daha memnun olduğu, çalışma koşulları sorulduğunda, Üniversitelerin ön plana çıktığını görüyoruz. Ekonomik olarak belediyenin daha avantajlı olduğu fakat çalışma koşulları olarak Üniversitelerin ön plana çıkan yanlarını görmekteyiz.

Anahtar kelimeler: Ücret , Yerel Yönetim , Özel Bütçeli Kuruluş.

ADLİ BİLİMLERDE TOKSİKOLOJİ VAKALAR**Prof. Dr. Osman ÇUBUK***Hitit Üniversitesi**Sağlık Bilimleri Fakültesi**Beslenme ve Diyetetik, osmancubuk@hitit.edu.tr***Hikmet ALMALI***Hitit Üniversitesi**Lisansüstü Eğitim Enstitüsü**Adli Bilimler, hikmetalmali@gmail.com***Özet**

Zehir, kelime manasıyla yunan dilinde ‘toxon’ kelimesinden türemiştir. ‘Toxeuma’ kelimesinin manası atıcılıkta kullanılan oktur. İlk zamanlarda avlanma ve savaşlarda okun ucuna sürülerek öldürücülüğü artırılmak istenmiştir. Zehir, kelime manasıyla yunan dilinde ‘toxon’ kelimesinden türemiştir. ‘Toxeuma’ kelimesinin manası atıcılıkta kullanılan oktur. İlk zamanlarda avlanma ve savaşlarda okun ucuna sürülerek öldürücülüğü artırılmak istenmiştir. Toksikoloji bilimine bilimsel olarak ilk yaklaşımı İsviçreli doktor ve kimyager Paracelsus (Phillipus Theophrastus Bombastus von Hohenheim)’un doz-cevap ilişkisi üzerine yaptığı incelemeler ile yapmıştır. Paracelsus bitki veya hayvan zehirlerinin alınan dozlarla etki süresinin arttığı veya azaldığını ortaya çıkarmıştır. Paracelsus zehri şöyle tanımlamıştır: ‘Bütün maddeler zehirdir; zehir olmayan hiçbir şey yoktur. Doğru doz, zehiri ilaçtan ayırır.’ Paracelsus deneylerinde küçük dozlarda ki maddelerin zararının olmadığı aksine faydalı olduğu dozun arttıkça zararlı olabileceğini ifade etmiştir. Toksikoloji bilimi bu dozlarının düzeyini araştıran ve bu konularda çalışma yapan bilim dalıdır.

Antik çağların Zehir üreten kişileri ya da toksikologları her toplumun içerisinde bulunan Büyücüler, Falcılar, Sihirbazlar ve dini figürleri kullanan kişilerdir. Mısırdaki yazıldığı düşünülen ve ismini George Maurice Ebers’ten alan ve M.Ö. 1550’li yıllarda yazıldığı öne sürülen Ebers Papirüsünde afyon, akonit, kurşun, arsenik ve pelin benzeri pek çok zehir türünü anlatmaktadır.

Toksikoloji bilimi adli yargı mercilerinin isteğiyle belirli olaylarda yardım etmektedir. Bu olaylar; Zehirlenme ve aşırı miktarda ölüm meydana gelen durumlarda, Tecavüz ve cinayet gibi olaylarda uyuşturucu etkisiyle yapıldığını öne sürülen davalarda, Çocuk ve yaşlılara bakmakla yükümlü olan kişiler ile bakım merkezlerinde görevli bakıcıların baktıkları kişiler uyuşturucu madde verildiği şüphe duyulması, çocuk ve ihtiyar kişilerin velayet ve vasi davaları ,ceza ve tevkifevlerin de ve adli sistemin diğer birimlerin de suça karışan kişilerin tespit edilmesi ve maddelerin kontrolünün sağlanmasında, amatemler de tedavi altına alınan bağımlıların tedavi ve iyileştirme süresinde onların izlenmesinde, karayolu trafiğini tehlikeye sokan kişilerin alkollü veya başka bir madde altında araç kullandığının belirlenmesi, iş sağlığı ve güvenliği açısından kullanılan maddelerin işçiler üzerinde ki sağlık sorunu olabilecek toksik maddelerin araştırılması, sporcuların müsabakalardan önce kullandığı performans artırıcı ilaçların incelenmesi.

Adli toksikoloji biliminin daha anlaşılabilir ve daha özel çalışmalar yapılması için kendi içerisinde üç alt bilime ayrılmıştır:

Otopsi (Postmortem) adli toksikolojisi

Ölümden önce (Antemortem) adli toksikolojisi

Adli maksatlı madde analizi toksikolojisi

Adli bilimlerin alt dallarından en önemlilerinden biri adli toksikolojidir. Meydana gelmiş olan adli bir olayda kaza veya kasıt olup olmadığı hukuki açıdan değerlendirilirken maktulün maruz kaldığı yasal veya yasal olmayan maddelerin neden sonuç ilişkisi ile araştıran bir bilim dalıdır. Adli toksikoloji bir olayı araştırırken üzerine çalıştığı vakaların klinik veya ölmeden önce canlı durumda iken yada öldükten sonra topladıkları biyolojik deliller, göz sıvısı, mide içeriği, kan vb. maddelerde zehir yada yabancı madde bulmaya yönelik çalışmaktadır.

Anahtar kelimeler: Zehir 1, Adli bilimler 2, Adli toksikoloji 3

BARTIN ÜNİVERSİTESİ LİSANS DÜZEYİ ÖĞRENCİLERİNİN MADDE BAĞIMLILIĞI KONUSUNDAKİ FARKINDALIK VE BİLGİ DÜZEYLERİNİN BELİRLENMESİ: KESİTSEL ÇALIŞMA

Doç. Dr. Hilal UYSAL (Danışman)

Bartın Üniversitesi

Sağlık Bilimleri Fakültesi

Hemşirelik Bölümü, İç Hastalıkları Hemşireliği AD, huysal@bartin.edu.tr

Ayşe TOPÇUOĞLU

Bartın Üniversitesi

Sağlık Bilimleri Fakültesi, aysetopcuoglu831@gmail.com

Nabila SAFİ

Bartın Üniversitesi

Sağlık Bilimleri Fakültesi, safinabila2021@gmail.com

Meryem YENİ

Bartın Üniversitesi

Sağlık Bilimleri Fakültesi, meryemyeni33@gmail.com

Özet

Madde bağımlılığı; kişinin kullandığı maddenin dozunu giderek arttırması, maddeyi kullanmayı bıraktığında ise yoksunluk belirtilerinin ortaya çıkması, çeşitli olumsuz etkilerine rağmen madde kullanmaya devam etmesi olarak tanımlanmaktadır. Üniversite hayatı yeni bir çevreye karışma, aileden ayrılma bir mesleğe aday olma gibi gençlerin hayatlarında çok önemli bir dönemdir. Bu çalışma, Bartın Üniversitesi lisans düzeyindeki öğrencilerin madde kullanımına yönelik farkındalık ve madde bağımlılığı bilgi düzeylerinin belirlenmesi amacıyla tanımlayıcı ve ilişki arayıcı bir araştırma olarak belirlendi. Üniversite öğrencilerinin madde kullanımına yönelik farkındalık düzeyleri ve madde bağımlılığı konusundaki bilgi düzeyleri nasıldır? ve Üniversite öğrencilerinin madde bağımlılığı konusundaki bilgi düzeylerinin madde kullanımına yönelik farkındalık düzeylerine etkisi nasıldır? sorularına cevap arandı. Araştırma Bartın Üniversitesi'nde yer alan fakültelerdeki lisans düzeyi 1.,2.,3. ve 4. sınıflarda okuyan çalışmaya katılmak isteyen, dahil etme kriterlerine uyan 1200 öğrenci ile 1 Şubat -1 Haziran tarihleri arasında çevrim içi anket uygulaması (Google forms) aracılığı ile çevrim içi ortamda gerçekleştirildi. Araştırmaya katılan öğrencilerden sosyodemografik bilgilerini ve madde bağımlılığı ile ilgili soruları içeren kişisel bilgi formu, Üniversite Öğrencilerinin Madde Kullanımına Yönelik Farkındalık Düzeylerinin Belirlenmesi Ölçeği ve Madde Bağımlılığı Bilgi Testi kullanılarak veri toplandı. Araştırmada öğrencilerin yaş ortalaması 20,93, %67,3'ü kadın %32,7'si erkek, %74,2'sinin gelir giderini karşılıyor %25,8'inin gelir giderini karşılamadığı tespit edildi. Üniversitenin 10 fakültesinden veriler toplandı. Katılanların %2,8'inin 1.sınıf, %31,1'inin 2.sınıf, %29,9'unun 3.sınıf, %17,3'ünün 4.sınıf öğrencisi olduğu belirlendi. Öğrencilerin %71,3'ünün tanıdığı birilerinin madde kullandığını belirttiği, %12,4'ünün ise daha önce madde kullandığını belirttiği tespit edildi. Daha önce madde kullandığını belirtenlerin 109'unun kadın 151'inin erkek olduğu tespit edildi. Daha önce madde kullandığını belirtenlerin sadece 197'sinin gelirlerinin giderlerini karşıladığı, 53'ünün gelirlerinin giderlerini karşılamadığı tespit edildi. Daha önce madde kullandığını belirtenlerin 249'unun tanıdığı birilerin madde kullandığı tespit edildi. Çalışmada kadınların madde kullanımına yönelik farkındalık düzeyi ölçek toplam puanının erkeklerden yüksek olduğu, genel toplama göre de öğrencilerin madde kullanımına yönelik farkındalık sorularına katılım oranlarının yüksek olduğu, madde kullanımına yönelik farkındalık düzeylerinin yüksek olduğu tespit edildi (p=0,000). Öğrencilerin madde bağımlılık bilgi testi düzeylerinin orta düzeyde olduğu, genel olarak sorulara bilmiyorum diye cevapladığı tespit edildi (p=0,000). Kadınlar

10.Hitit Öğrenci Kongresi (16-19 Mayıs 2024)

ile erkeklerin madde bağımlılık bilgi düzeylerinin benzer olduğu tespit edildi ($p=0,05$).
Sonuç olarak; araştırmada öğrencilerin madde kullanımına yönelik farkındalık düzeylerinin yüksek olduğu ve madde bağımlılık bilgi düzeylerinin orta düzeyde olduğu tespit edildi. Öğrencilerin madde kullanımı konusunda farkındalık düzeylerinin ve madde bağımlılık bilgi düzeylerinin iyileştirilmesi için eğitim programlarının düzenlenmesi ve düzenli olarak bu programların sürdürülmesi önerilmektedir.

Anahtar kelimeler: Bağımlılık, Öğrenci, Farkındalık, Bilgi

STRESİN İŞ MOTİVASYONU ÜZERİNE ETKİSİ

Ahmet ARIDICI

Hitit Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitü

İnsan Kaynakları Yönetimi, aridiciahmet@gmail.com

Özet

Günümüzde kişiler hem gündelik yaşamlarında hem de günün önemli bir bölümünü kapsayan çalışma hayatında belli boyutlarda strese maruz kalmaktadırlar. Maruz kalınan bu stresin kaynaklarının doğru ve hızlı tespiti stresin sonuçlarının azaltılmasında etkilidir. Stres, kişilerin fiziksel ve sosyal çevredeki uyumsuz koşullar nedeniyle, bedensel ve psikolojik sınırların ötesinde harcadığı çaba olarak tanımlanabilir. Bunun yanında bütün (özel-kamu) kurumlar, küreselleşen dünya ile birlikte, sürekli gelişen çevreye, değişimlere ve küresel rekabete karşı ayakta kalmak zorundadır. Kurumların bu ortamda başarılı olabilmelerinde en büyük faktör, çalışanların en iyiyi yapabilmeleri için motivasyona sahip olmalarına bağlıdır. Stres belli bir düzeye kadar kişiyi olumlu anlamda etkilemektedir. Belli bir düzeye kadar kabul edilebilir olan bu stres, kişinin motive olmasını ve kişinin amaçlarına ulaşması için teşvik etmektedir. Ancak belirli bir seviyeyi aştıktan sonra bireyi rahatsız edecek boyutlara taşıyan stres, olumsuz stres olarak tanımlanır. Olumsuz stres bireye aşırı yük bindirerek, sorunların aşılamayacağı algılanmasının oluşmasına sebep olmaktadır. Çalışma yaşamında karşı karşıya kalınan stres bireylerin çalışma yaşamındaki motivasyonunu olumsuz yönde etkilemektedir. Motivasyonun gerçekleşmediği durumlarda, performansta düşme, iş devir oranlarında artma, iş yavaşlatma, kurum içi şikâyetlerde artma, çalışanlarda mutsuzluk, tükenmişlik, ilişkilerde kötüleşme, işin kalitesinde ve dolayısıyla verimlilikte düşme görülmüştür. İş yapmaya ve başarıya ulaşmak için gerekli olan davranışlara bireyler motivasyon sayesinde ulaşmaktadır. Ancak örgütlerde, kişilerin motivasyonunu negatif veya pozitif yönde etkileyecek içsel veya dışsal faktörlerde mevcuttur. Bireylerin motivasyonunu, bireysel ihtiyaçlar, beklentiler ve beklentilerinin karşılığında kazandıkları oldukça ciddi bir etkiye sahiptir. Bu ihtiyaç, beklentilerin karşılanmaması veya karşılanan beklentilerin tatmin sağlamaması motivasyona negatif yönde etki etmektedir. Sonuç olarak, çalışanların yoğun işlerinin stres düzeylerini artırdığı, stres düzeyi arttıkça hata yapma olasılıklarının yükseldiği ve dolayısıyla iş performanslarının da olumsuz yönde etkilendiği belirlenmiştir. Dolayısıyla, çalışanın stresi ile iş performansı arasında olumsuz yönde bir ilişki olduğu söylenebilir. Bu nedenle örgüt içinde çalışanların stresten uzak koşullar içinde görevlerini yerine getirmesi amaçlanmalıdır. Stresin olmadığı, yaptıkları İş'ten memnuniyet duyan çalışanlar örgütlerine güçlü bir bağlılık hissetmektedirler. Bu durum aynı zamanda kurumların performanslarına da olumlu yönde etki etmektedir. Bu yüzden çalışanların stres seviyelerinin yükselmesini önlemek amacıyla çalışanların kendilerini değerli ve işe yarar hissetmelerini sağlanmalı, ödül verilmeli, takdir ve teşekkür kültürü oluşturulmalı, sosyal etkinlikler düzenlenebilir.

Anahtar kelimeler: Stres, Stres-Motivasyon İlişkisi, İş Performansı

ERGİYİK YIĞMA MODELLEME YÖNTEMİ İLE ÜRETİLMİŞ KAFES YAPI DOLGULU İNCE CİDARLI DAİRESEL TÜPLERİN ENERJİ SÖNÜMLEME PERFORMANSLARININ İNCELENMESİ

Elif Melike TÜRK ALKAN

Hitit Üniversitesi

Lisansüstü Enstitüsü

Makine Mühendisliği Anabilim Dalı

elfturk4@gmail.com

Erhan ÇETİN

Hitit Üniversitesi

Mühendislik Fakültesi

Makine Mühendisliği Bölümü

erhancetin@hitit.edu.tr

Cengiz BAYKASOĞLU

Hitit Üniversitesi

Mühendislik Fakültesi

Makine Mühendisliği Bölümü

cengizbaykasoglu@hitit.edu.tr

Özet

İnce cidarlı tüpler, araçlarda pasif enerji sönmüleyici olarak sıklıkla kullanılmaktadır. Bu yapıların enerji sönmüleme performanslarının iyileştirilmesine yönelik literatürde çok sayıda çalışma yapılmıştır. Bu kapsamda farklı kesit geometrileri, farklı tür malzemeler, desenler vb. yapılar önerilmiş ve ilgili yapıların enerji sönmüleme performansları incelenmiştir. İnce cidarlı tüplerin enerji sönmüleme performanslarını daha da artırılmasına yönelik uygulanabilecek en etkili yöntemlerden birisi de sönmüleyici yapı olarak kullanılan tüp malzemelerin iç kısımlarına dolgu malzemesi olarak çeşitli malzemeler yerleştirilmesidir. Önceleri metal ya da polimer köpük malzemeler ile desteklenen tüp yapılar, gelişen üretim teknolojilerine paralel olarak eklemeli imalat gibi üretim teknolojileri ile birlikte çok daha karmaşık, özgün ve düşük yoğunluklu dolgu malzemeleri ile desteklenebilmektedir. Bu motivasyonla, bu çalışmada PLA (polilaktik asit) malzemesi kullanarak ergiyik yığıma modelleme yöntemi ile kafes yapılar üretilmiş ve bu yapılar dairesel alüminyum tüpler içerisine konularak hibrit yapılar oluşturulmuştur. Ardından oluşturulan hibrit yapıların enerji sönmüleme performansları sanki-statik basma yükü altında incelenmiştir. Üç farklı bacak sayısı (3, 4 ve 5), üç farklı bacak kalınlık değeri (1, 3 ve 5 mm) ve üç farklı düşey hücre sayısı (3, 4 ve 5) ele alınarak farklı tasarımlara sahip kafes yapılar üretilmiştir. Daha sonra üretilen bu kafes yapılar dairesel alüminyum ince cidarlı tüplerin içerisine dolgu malzemesi olarak konularak hibrit yapılar elde edilmiştir. Taguchi L9 ortogonal tasarıma göre deney planı oluşturulmuş ve buna göre 9 farklı kafes tasarımı yapılmış ve her bir farklı deney grubu üçer kez tekrar edilerek toplam 27 adet deney gerçekleştirilmiştir. Deneylerden elde edilen sonuçlar toplam sönmülenen enerji (TSE), özgül sönmülenen enerji (ÖSE), ortalama çarpışma kuvveti (OÇK), çarpışma kuvveti verimliliği (ÇKV) gibi çeşitli çarpışma dayanım parametreleri ele alınarak incelenmiştir. Elde edilen sonuçlar basma yükü altındaki hibrit yapıların deformasyonları sırasında tüp ve kafes yapıların birbirleri ile sinerjik etkiler oluşturarak tüplerin enerji sönmüleme kapasitelerini arttırdığını göstermiştir. Ayrıca bu çalışma, seçilen uygun kafes yapı parametreleri ile birlikte ince cidarlı tüplerin enerji sönmüleme performanslarının önemli ölçüde artırılabilirdiğini göstermiştir. Özetle, bu çalışma önerilen kafes yapı dolgulu dairesel ince cidarlı tüplerin çeşitli enerji sönmüleme uygulamaları için kullanılabilecek potansiyel adaylar olduğunu göstermiştir.

YAKINDOĞU MİTLERİNDE YILAN SEMBOLİZMİ VE LİVYATAN'IN ROLÜ

Amine Merve AYYILDIZ

Hitit Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Felsefe ve Din Bilimleri, aminemerveayyildiz@gmail.com

Özet

Bu makale, Yakındoğu mitlerindeki yılan sembolizminin Kenan miti olan Livyatan'a olan dönüşüm izleğini karşılaştırmalı yöntemle ele almayı amaçlamaktadır. Yakındoğu mitolojisindeki yılan sembolizmi, antik dönemlerden itibaren dini ve kültürel pratiklerin merkezinde yer almıştır ve bu sembolizmin önemli bir figürü olan Livyatan, bu mitolojik geleneğin vazgeçilmez parçasıdır. Yılan, Yakındoğu mitolojisinde çeşitli sembolik anlamlarla ilişkilendirilmiş ve bu anlamlar antik toplumların ritüellerinde ve mitolojik hikâyelerinde önemli rol oynamıştır. Livyatan'ın sembolizmi, farklı kültürel ve dini bağlamlarda çeşitli yorumlara tabi tutulmuştur. Bazı yorumcular, Livyatan'ı doğal dünyanın kaosunu simgelerken, diğerleri onu insanın içsel mücadelelerini temsil eden bir metafor olarak görmüşlerdir. Bu sembol, İbrani mitolojisinden esinlenen Hristiyan geleneğinde karşımıza çıkmaktadır. Livyatan, Yakındoğu mitolojisinde yılan sembolizminin önemli temsilcilerindedir. Ninurta'nın canavar Asag'a karşı savaşını konu alan Sümer miti, Taimat'a karşı Marduk'un dövüşünü konu alan Akad miti, Zeus ile Typhon ya da Typhus arasındaki savaşı konu alan Yunan miti, Kronos'un ejderha Ophion karşı dövüşüyle ilgili Fenike mitinden bahsedilip Yahova'nın Livyatan ile olan dövüşüyle ilgili izlek incelenecek ve bulunmasalardı karanlıkta kalacak pek çok ayrıntı ortaya çıkarılacaktır. Sadece tanrı ve yılan arasındaki bir savaştan ibaret olmayan bu durum kaos ve düzenin mücadelesi gibi daha geniş kavramları da temsil etmiştir. Bu mitolojik figür, antik dönemlerden itibaren çeşitli yorumlara ve anlamlara sahip olmuştur. Bu makale, Yakındoğu mitlerindeki yılan sembolizminin Livyatan aracılığıyla nasıl zenginleştiğini ve derinleştiğini göstermektedir. Livyatan, sadece mitolojik bir figür olarak değil, aynı zamanda insanın evrensel sorunlarına dair derin düşünceleri ifade etmek için güçlü bir sembol olarak kabul edilmektedir. Çalışmada mitlerin başlangıcı olan ve en eskileri arasında sayılan Sümer mitleri, Mısır mitleri, Yunan ve Fenike mitleri ve İbrani mitleri yer almıştır. Ele alınan mitlerde yılanın zamanın başlangıcında varlığı ve tanrı ile girdiği savaş konu edilerek evrendoğum mitoslarına, hem de sonu temsil ettiği için eskatoloji mitlerine örneklik teşkil etmektedir. Farklı toplumların benzer mitlerinde yer alan yılanın arketipsel bağlamda ilk örneklerine değinilecek ve bu ortak mitlerin birbirleriyle olan bağlantısı üzerinde durulacaktır. Mitler, geçmişten günümüze kadar kültür aktarımı yapan ve ait olduğu toplum hakkında bilgi veren önemli kaynaklardır. Yılanın benzerlik taşıdığı bu mitler karşılaştırmalı olarak incelenerek mitlerin toplumların bilinçaltında nasıl benzer şekilde gün yüzüne çıktıkları gösterilmeye çalışılacaktır. Kenan mitlerinden Eski Ahit'e geçen yılan mitinin geçmişten gelen bağlantısı açıklanmaya çalışılacaktır.

Anahtar kelimeler: yılan, mit, livyatan, karşılaştırmalı mitoloji

DOĞU-(BATI DIŞI) BATI AYRIMI EKSENİNDE BATI MERKEZCİ YAKLAŞIM VE SOSYAL BİLİMLERE ETKİSİ

Pelin ERBİL İYİBİL

Hitit Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Siyaset ve Sosyal Bilimler Bilim Dalı, 220448022@ogrenci.hitit.edu.tr

Özet

Batı merkezci yaklaşımın, neden sosyal bilimlerde bu denli geniş kabul gördüğünü anlamak noktasında, onun nasıl ortaya çıktığı, tam olarak neyi ifade ettiğini görmek ve değerlendirmek açısından onu inşa eden düşünsel gelişmeler ve tarihsel süreçler büyük önem taşımaktadır. Bu bağlamda ‘Avrupalı’ kimliğini oluşturan Yunan-Roma mirası, hristiyanlık, rönesans, reform, Fransız Devrimi, sanayi kapitalizmi, Hegel’in savunduğu ve kutsadığı Avrupa Medeniyeti fikrinden, Hegel’den esinlenen Fukuyama’nın Tarihin Sonu Tezi’ne kadar bir dizi önemli tarihi ve düşünsel gelişme; Batı’nın görece üstünlüğünün dayandırıldığı ekonomik, siyasi ve kültürel nitelikleriyle Batımerkezci yaklaşımı, Batı hayranlığı ve ona direniş olarak doğan oryantalizm ve oksidentalizm kavramlarını ortaya çıkararak önemli sebepleri oluşturmaktadır. Batının sömürge yerine medenileştirme retorikini kullanması batı hayranlığının yerleşmesine katkıda bulunmuştur. Bilimlerin sınıflandırılması da Avrupamerkezci bakış açısından etkilenen alanlar arasında yer almaktadır. “Sosyal Bilimleri Açın” isimli Raporu hazırlama Komisyonu olan Gulbenkian Komisyonu adı altında toplanan bilim insanları, sosyal bilimlerdeki gelişmeleri etraflıca analiz etmişler, sosyal bilimlerde karşılaşılan Avrupamerkezci (Batımerkezci) anlayışa da değinmişlerdir. Ne yazık ki batıyı eleştiren çalışmaların yine batıdan çıkması, batımerkezci yaklaşıma karşı yapılan böyle bir eleştirinin ne derece objektif olduğunu sorgulamamıza sebep olmaktadır. Batımerkezci bir anlayıştan ileri gelen kuzey-güney veya merkez-çevre adı altında gelişmiş- az gelişmiş olarak ülkeleri kategorilendiren yaklaşım, az gelişmiş ülkelerin kendine has gelişim özelliklerini görmezden gelen ve batının tarihsel gelişim yolculuğunu bu ülkelerin örnek almasını bekleyen aynı batı merkezci anlayıştır. Batıya ait sosyal bilimlerle ilgili çalışmalarda Batımerkezci anlayışla karşılaşıldığı kadar doğuya ait (Batı dışı) çalışmalarda da bir o kadar batı karşıtlığı içeren oksidental bakış açısına şahit olunmaktadır. Bu nedenle; Batımerkezci bakış açısı, öncelikle merkezci bakış açısı yönüyle eleştiriye tabi tutulması gereken bir yaklaşımdır, şöyle ki merkezciğin her türlü (Afrikamerkezci, Amerikamerkezci vb.) yanlılığı itibarıyla karşı tarafı ötekileştirmeye sebep olmaktadır. Sosyal bilimlerde; Batımerkezci yaklaşım ne kadar sığ bir anlayışı yansıtıyorsa diğer merkezci bakış açıları da bir o kadar tek taraflı ve bilimselliğe aykırı bir anlayışı sergilemektedirler. Batı dışı toplumların, Batı’nın üstünlüğüne karşı nasıl bir anlayışı benimsemesi gerektiği noktasında; yabancı düşmanlığına gitmeden yerel kimliklerini korurken sloganik, fundamental söylemlerden uzak bir yaklaşımla, bilimsel tutarlılık ekseninde gelişimlerinin birkaç kuşak boyunca sürebileceğini göze almaları önem arz etmektedir. Çalışmada; merkezciğin sakıncalarına ek olarak, Batımerkezci bakış açısında olsun oksidental bakış açısında olsun; homojenize, tutarlı bir Batı ya da Doğu’nun gösterilmesi, hatalı bir tutum olarak değerlendirilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Batımerkezci , oksidentalizm , oryantalizm .

ALMAN ULUSAL BİRLİĞİ: OTTO von BİSMARCK

Ebubekir Sıddık ÜNAL

Ordu Üniversitesi

İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi , 21200600002@ogrenci.odu.edu.tr

Özet

Alman milletleri 1800'lü yılların başında ulus bilincinden yoksun küçük ulus devletçikleri hâlinde varlıklarını sürdürmekteydiler. Ulus bilincinin Alman uluslarında oluşması ancak 1800'lü yılların ilk yarısında sınırlı bir Alman kesiminde gerçekleşmiştir. 1848 yılında yaşanan devrimler neticesinde Avusturya'nın ağır gelmesinden dolayı Prusya tam anlamda ulusal bağımsızlık kazanamamıştır. Ulusçuluğun net bir tanımı olmamakla birlikte verebileceğim tanım şu şekilde olabilir meşruluğunu bir milletin belli bir coğrafi sınır içindeki egemenliğinden alan devlet şeklindedir.Devlet, politik ve jeo-politik bir varlıkken ulus, kültürel ve etnik bir varlıktır.Ulusal Devlet ise dayanışma duygusuna sahip ortak dili, ortak geçmişi, ortak kültür ve ortak çıkarlardan oluşmaktadır. Süreklilik ve değişiklik getiren güçlerin çatışması 1830 devrimlerinden sonra Avrupa'da yeni bir dizi ayaklanmalara yol açtı.1848 yılında gerçekleşen ayaklanmalarda İtalya, Almanya, Avusturya, Macaristan liberal akımı dünya kamuoyuna sunan ulusçu ihtilallerdir.1848 yılında meydana gelen bu hareketler aslında açık bir şekilde “Bilinçli toplumların kendi geleceklerini inşa etmesi.” saptaması anlamındaki ulusçuluk Avrupa sahnesindeki en etkili güçtür. 1848’li yıllarda yaşanan bu olaylar, 1860’lı yıllarda Bismarck önderliğindeki Prusya’nın Birleşik Alman devleti yolunda attığı adımlar izlemiştir. Prusya’nın kan ve demir ile kazandığı zaferler sonucu 1872 yılında daha önceleri dağınık devletçikler hâlinde bulunan Alman ulusu, Almanya devleti bünyesinde toplanmıştır. Bismarck politik ve askerî dehasıyla oluşturduğu bu devlet Avrupanın kaderine şekil verebilecek aynı zamanda I. Dünya savaşı sebepleri arasında diyebileceğimiz başat güç yarışında devasa bir güç hâline getirmiştir. Ancak bu milliyetçi güç I. Dünya Savaşı’nda uğradığı yenilgi sonrası Versay Antlaşması ile ortadan kalkmıştır. Bismarck Avrupa’da değişen dengelerde Fransa’nın elinde olan başat gücü Alman ulusunun elinde toplamak istiyordu. Armand Jean du Plessis de Richelieu eski Fransa başbakanının ulus-devlet anlayışı çerçevesinde Bismarck, Almanya’yı başat güç haline getirmek istiyordu diğer yandan İngilterenin adımlarını ve denizlerdeki egemenliğini de gören Demir Şansölye bu egemenliğine meydan okuyordu ilerleyen dönemde patlayacak olan I. Dünya Savaşının kıvılcımları buradan gelmektedir diyebiliriz. Bu çalışmada Alman ulusal birliği yolunda, Avrupa tarihine yön veren sayılı diplomatlardan olan Otto von Bismarck’ın ve öncesinde alman ulusal birliği yolunda yaşanan gelişmeleri Demir Şansölye’nin Avrupada izlediği denge politikalarından Üç İmparator Birliği’nin kuruluşu ve yaşanan gelişmelerden bahsedilmiş, Bismarck’ın Alman milletlerini bir araya toplama yolunda gayretini ve ideolojisini dünya arenasında izlediği rota incelenmiştir.

Anahtar kelimeler: Başat güç, Almanya, Alman milliyetçiliği, Ulusal birlik, Otto von Bismarck, Üç İmparatorlar Birliği, Fransa, Rusya, İngiltere.

Dünya Arenasında Prusya

19. yüzyılın önemli özelliklerinden birisi 20. yüzyılda gerçekleşecek olan I. Dünya Savaşı’nın sebeplerinden biri olan ulusçuluktur. 19. yüzyıla kadar Avrupa’da feodal toplumlar bir temel üzerinden bir araya gelerek politik birimler oluşturmaktaydı.19. yüzyılda kendini gösteren bu politik birimler çok yapı ve büyük imparatorlukların içinde yaşayan ulusların bağımsızlığını sağlamakta endüstrileşme ve liberalizmin yanında etkin payı olan ulusçuluğun dinamik bir şekilde dünyaya duyurmayı sağlamıştır. Ulusçuluğun net bir tanımı olmamakla birlikte verebileceğim tanım şu şekilde olabilir meşruluğunu bir milletin belli bir coğrafi sınır içindeki egemenliğinden alan devlet şeklindedir.Devlet, politik ve jeo-politik bir varlıkken ulus, kültürel ve etnik bir varlıktır.Ulusal Devlet ise dayanışma duygusuna sahip ortak dili, ortak geçmişi, ortak kültür ve ortak çıkarlardan oluşmaktadır. Süreklilik ve değişiklik getiren güçlerin çatışması 1830 devrimlerinden sonra Avrupa’da yeni bir dizi ayaklanmalara yol açtı.1848 yılında gerçekleşen ayaklanmalarda İtalya, Almanya, Avusturya, Macaristan liberal akımı dünya kamuoyuna sunan ulusçu

10.Hitit Öğrenci Kongresi (16-19 Mayıs 2024)

ihtilallerdir.1848 yılında meydana gelen bu hareketler aslında açık bir şekilde “Bilinçli toplumların kendi geleceklerini inşa etmesi.” saptaması anlamındaki ulusçuluk Avrupa sahnesindeki en etkili güçtür. Ayrıca ulusçuluk bu yönüyle liberalizmin bir sonucu olarak onunla gelişmesini devam ettirmiştir.Liberal düşünceye göre kendileri özgür ve başka ulusların özgürlüğüne saygılı olan tüm uluslar, ulusal değer ve refahlarını geliştirmek durumundalardır. İşte bu milliyetçi güç, ulusun çeşitli bölümlerini birbirinden ayrı tutan hükümetler kapsamlı ulus devleti haline getirecek ya da birden fazla ulusu içinde barından bu devleti ulusların bağımsızlığını ilan etmeye zorlayacaktır.Böyle durumlarda en çok etkilenen devletler imparatorluklar olacaktır.1848 yılında yaşanan bu devrimler sonucunda uluslar, Avrupa'nın eski düzenine bir baş kaldırıışı ve muvaffakiyettir.

Otto von Bismarck

Tam adı Otto Eduard Leopold von Bismarck - Schönhausen olan Bismarck, 1 Nisan 1815'te Prusya'da Brandenburg'un küçük bir kasabasında, büyük arazi sahibi bir aristokratın oğlu olarak dünyaya geldi. Berlin'de lise eğitimini tamamladıktan sonra Göttingen Üniversitesi'nde hukuk okudu. Güçlü bir fiziksel yapıya sahip olan Bismarck vaktini ava gitmek ve ata binmek ile geçirirdi. 1847'de Federal Meclis (parlamento) üyeliğine seçildi. Bismarck, eski yönetim biçimini korumaktan yana olduğu için Almanya'yı sarsan 1848 Devrimleri'nin, askerî güç kullanılarak bastırılmasını savundu. 1859'da Rusya, 1862'de de Fransa büyükelçiliğine getirildi. Ocak 1861 tarihinde tahta çıkan Prusya kralı I. Wilhelm'in askerî harcamaların artırılması yönündeki çabaları, Prusya parlamentosundaki liberaller tarafından engellenmiştir. Bunun üzerine I. Wilhelm, muhafazakârların da desteklediği Bismarck'ı başbakanlığa atamıştır. 22 Eylül 1862 tarihinde göreve başlayan Bismarck, meclisteki ilk konuşmasında büyük sorunların “kan ve kılıçla” çözülebileceğini belirtmiştir. İzleyeceği politika da hep bu temele dayanacaktır. Bismarck, Almanya'da kapitalizmin sanayide ve ticarete gelişmesini desteklemek için, eski karşıtları olan liberaller ile iş birliği yaptı. Bununla beraber katoliklere ve siyasal temsilci Merkez Partisi'ne karşı yeni devletin düşmanları olduklarını ileri sürerek savaşa giriş Kulturkampf (Kültür Savaşı) adı verilen bu uygulama katoliklerin direnişi ve Bismarck'ın Almanya'yı yeni ortakları olan tutucuların yardımıyla yönetmek istemesi nedeniyle 1878'de son bulmuştur.Bismarck, ilk işi olarak meclisi dağıttı ve kralın otoritesinin üstünde bir güç tanımadığını açıkladı.1863 yılında Polonya'da çıkan bir ayaklanmada Rusya'yı destekleyen Bismarck, bu ülkeyle ilişkilerde bir yumuşama sağladı. Ardından Fransa ile bir ticaret antlaşması imzaladı. Bu antlaşma, Prusya'nın denetimindeki ve diğer Alman prensliklerinin de katılmış olduğu gümrük birliği için de geçerli bir antlaşmadır, dolayısıyla Avusturya antlaşmanın dışında tutulmuş oldu.Bismarck, Prusya egemenliğinde güçlü bir Almanya kurma düşünüyü gerçeğe dönüştürdü ve Wilhelm, 1871'de Alman imparatoru olarak taç giydi. 21 Mart 1871 tarihinde Prens unvanı alan Bismarck, şansölye olarak atanmıştır.Bismarck'ın içerideki uygulama ve düzenlemeleri, ortak bir para biriminin belirlenmesi, bir merkez bankasının kurulması ve ticaret kanunu, medeni kanun gibi temel yasal düzenlemelerle başlamıştı.Mart 1878 de Osmanlı İmparatorluğu ile Rusya arasındaki barış görüşmelerin çıkmaza girmesi üzerine arabuluculuk görevi üstlenen Bismarck, Berlin Kongresinin toplanmasını sağlamış ve bu kongreye başkanlık etmiştir.Kendisi de bir Junker (büyük toprak sahibi aristokrat) olan Bismarck, iç politikada giderek tutucu bir çizgiye yönelmekteydi. Ağırlıklı olarak askeri harcamaların getirdiği bütçe açıklarını giderebilmek için ek vergiler koymak istemesine karşı çıkan parlamentoyu, I. Wilhelm'e yönelik bir suikast girişimini bahane ederek feshetmiştir.1870-1900 yılları arasında, nedenleri hala tartışmalı olan genel ekonomik durgunlukla mücadele için gümrük duvarlarını yükseltmiştir. Dış ticarete izlediği bu korumacı politika, büyük toprak sahipleri kadar sanayicilerin de desteğini kazanmasına yol açmıştır.1882'de de Prusya'yı, Avusturya ve İtalya ile Üçlü İmparatorlar İttifakıyla birleştirdi.1888 yılının Mart ayında I. Wilhelm ölünce yerine III. Friedrich imparator tacını giymiştir. Haziran ayında III. Friedrich ölünce yerine II. Wilhelm imparator oldu.1890 yılında anti-sosyalist yasaların sürelerinin uzatılması konusunda meclis tikanınca seçimlere gidilmiştir. Seçimler, Bismarck'ı destekleyen, başta Liberaller olmak üzere yenilgiyle sonuçlanmıştır. Bismarck'ın politikalarına karşı olan Sosyal Demokrat, İlerici ve Katolik Merkez Partileri ise seçimlerden güçlenerek çıkmışlardır. Bismarck II. Wilhelm'e, bir askerî darbeyle parlamenter sistemin ortadan kaldırılması ardından parlamentonun yetkilerini kısıtlayan bir anayasa yapılmasını, bundan sonra parlamenter rejime dönülmesi için baskı yapmıştır. II. Wilhelm bu baskıya karşı çıkınca bakanları topluca istifaya çağırmıştır. Ancak, dışişleri bakanı olan oğlu Herbert von Bismarck dışında hiçbir bakan buna taraftar olmamıştır. Tüm desteğini yitiren Bismarck, görevinden ayrıldı. Friedrichsruh'taki malikânesine çekildi ve 30 Temmuz

1898'de öldü.

Alman Ulusçuluğunda Prusya

Prusya, Fransa'daki 1848 devrim hareketi yukarıda belirttiğimiz üzere en çok liberalizmden etkilenmişti. Liberalizm endüstri devrimiyle birlikte gelişip ulus egemenliği üzerine şekillenmiştir. İlerleyen dönemde kurulacak olan alman ulus birliğinin 1848 yılında sağlanamaması Avusturya'nın ağır gelmesinden dolayıdır. Germen Konfederasyonu ise alman ulusal birliğin kurulması yolunda adımlar atmaya -geç de olsa- amaçlamaktaydı. Ulus devlet birliğinin gecikmesinin temel sebeplerinden birisi arada kalmışlıktı. 1848'de Fransa'da yaşanan gelişmeler Almanya'da da benimsenmeye başlamıştı. Almanya sadece liberalizmi benimsemiyordu aynı zamanda Fransa'ya karşı duyulan nefretin Prusya'nın sağlayacağı ulusal birlik adına bir avantajdı. Tek bir Alman Ordusu diğer anlamıyla tek bir devlet olan Almanya hayalinin adımlarını pekiştirmekteydi. Alman ulusal birliğinin önemi şuradan gelmektedir Fransız etkisi altında ezilmiş olan alman halkının kendi milletinden, kendi kültüründen bir ulusçuluk çerçevesinde birliktelik sağlamaktı. Böylece 1800'lü yılların başından itibaren temellenen Alman Ulusal Birliğinin uyanışının asıl amacı Fransızlara ve Otokratik yönetime karşı geliştirdi. Diğer yandan Avrupa da yaşanan Kırım Savaşı'nı sonucu Metternich sisteminin çökmesi ve Almanya'nın ulus birliği açısından ve Avrupa'da değişen dengelerinde önemli savaşları olmuştur 1859 yılında Fransa ve Piyemonte'nin Avusturya'ya karşı savaşı, 1864 yılında Schleswig-Holstein savaşı, 1866 Avusturya – Prusya savaşı, 1870 Fransa – Prusya savaşı ulusal birliğe adım adım giden yolda kritik savaşlardır. Bir diğer önemli durumda Prusya ve Avusturya'nın ulus sıkışması yaşamasaydı alman ulusunun geleceği bu iki devlete bağlıydı. Bu sıkışmışlıktan kurtulma, ulus birliğini sağlama ve Avrupada değişen dengelerde başat güç haline gelme yolunda bu başarının yolunu çizen Otto von Bismarck tarafından gerçekleştirilen diplomatik hareketlerdi. Bismarck Avrupa'da değişen dengelerde Fransa'nın elinde olan başat gücü Alman ulusunun elinde toplamak istiyordu. Armand Jean du Plessis de Richelieu eski Fransa başbakanının ulus-devlet anlayışı çerçevesinde Bismarck Almanya'yı başat güç haline getirmek istiyordu diğer yandan İngilterenin adımlarını da gören Demir Şansölye İngilterenin denizler üzerindeki egemenliğine meydan okuyordu ilerleyen dönemde patlayacak olan I. Dünya Savaşının kıvılcımları buradan gelmektedir diyebiliriz. Bismarck'ın realist politikası alman ulusal birliği için çok önemli bir yere sahipti. 22 Eylül 1862 göreve başlayan Otto von Bismarck meclisteki ilk konuşmasında büyük sorunların "kan ve kılıçla" çözülebileceğini belirtmiştir. Bismarck, Almanya'da kapitalizmin sanayide ve ticarete gelişmesini desteklemek için, eski karşıtları olan liberaller ile iş birliği yaptı. Bununla beraber katoliklere ve siyasal temsilci Merkez Partisi'ne karşı yeni devletin düşmanları olduklarını ileri sürerek savaşıma girişti. Kulturkampf (Kültür Savaşı) adı verilen bu uygulama katoliklerin direnişi ve Bismarck'ın Almanya'yı yeni ortakları olan tutucuların yardımıyla yönetmek istemesi nedeniyle 1878'de son bulmuştur. Bismarck daha sonra meclisi dağıttı tek yetkinin kralda olduğunu ve onun otoritesinin tüm ülkenin üzerinde meşru bir güç olduğunu duyurdu. 1863 de Polonya da çıkan ayaklanmada Rusya'yı destekledi. Alman ulusları daha önce de bahsettiğimiz üzere her anlamda yoğun bir arada kalmışlıkla varlığını sürdürmekteydi. Ulusun şahlanması diyebileceğimiz Bismarck'ın etkin politikası Prusya çıkarı için savaşacağı düşmanı yalnızlaştırmaktı. Alman Şansölye ulusu için etkin, verimli ve önemli bir rota izlemiştir. Almanya'nın ulusal birliğini kurmak için yola çıkan Bismarck, Avusturya'yı da yanına alarak, "Germen Konfederasyonu" adına 1864'te Danimarka'ya savaş açtı. Nüfuslarının büyük çoğunluğu Alman asıllı Schleswig ve Holstein dükliklerini Danimarka krallığından aldı. Bu iki düklikten Schleswig, Prusya, Holstein de Avusturya tarafından ilhak edildi. Bu başarıların devamı ilerleyen dönemde artarak devam edecektir. Kendi ulusu için çok kararlı ve doğru yol izleyen Bismarck savaşacağı düşmanı zayıflatarak yalnızlaştırarak hareket ediyordu. 1865 yılında, uyguladığı politikayla Fransa ve Rusya'nın tarafsızlığını sağlayarak, Holstein'i işgal eden Bismarck, Germen Konfederasyonu'nun sona erdiğini ilan ederek Prusya ordularını Bohemya'ya sürdü. 1866 yılında Sadowa'da Avusturya ordusu yenilgiye uğramıştır. Bu süreçte Viyana'ya kadar ilerleyebileceğini bilen bismarck ilerlemeyi bırakıp Avusturya'yı diğer müttefik olduğu devletler gibi diğer savaşlarda potansiyel müttefik olarak görmesinden kaynaklı ilerlemeyi bırakmıştır. Bu çatışmalar yaşanırken Prusya çevresinde olan alman prensliklerinin Prusya'ya karşı cephe alması Bismarckın dikkatini çekecek olmalıdırki prensliklerin üzerine giderek topraklarını ilhak ederek Alman Ulus birliği alanında ilk adımı atmıştır. Hemen ardından halk tarafından seçilen temsilcilerden oluşan bir parlamento, Reichstag ve Alman Federasyonu'nu oluşturan devletlerin atadıkları temsilcilerden oluşan Federal Konsey, Bundesrat kuruldu. Bismarck, güneydeki Alman devletlerini de Prusya'nın denetimi altına almak istiyordu. Ama bunu sağlamak için Fransa'yla bir çatışma nedeni gerekiyordu. 1870'te, Fransa, Kral Wilhelm'den İspanya tahtı üzerindeki haklarından vazgeçmesini,

10.Hitit Öğrenci Kongresi (16-19 Mayıs 2024)

İspanya tahtına Prusya Hohenzollern Hanedanından Leopold'ün getirilmemesini istemesi, Bismarck'a aradığı fırsatı sağladı. Yine diplomasiyle Rusya ve Avusturya'nın yansızlığını sağladı. Kral Wilhelm'in buna karşı çıkmasının ardından Fransa ve Almanya çatışma ortamına sürüklendi. Kral III. Napolyon komutasındaki Fransız kuvvetleri, Sedan Muharebesi (1870)'nde yenilgiye uğradı. 1871 tarihinde düzenlenen Frankfurt Barışı ile Fransa, Alsace ve Lorraine endüstri bölgesini yitirmesi yanı sıra savaş tazminatı ödemek zorunda kaldı. Alsace-Lorraine endüstri bölgesi Fransa ve Almanya arasında yıllar boyu sürecek anlaşmazlığın tetikçisi olacak ve iki ülke arasındaki gerilimi sürekli arttıracaktır. Bismarck bu savaşta henüz Alman birliğine katılmamış olan güneydeki Alman devletlerini de safına çekmeyi başarmıştır. Bu zaferin sonucunda, Alman Ulusal Birliği kurulmuş oldu.1872 yılında Üç İmparatorlar birliğini kurdu. Denge siyaseti ile Avrupa da Almanyayı ileriye taşıyan ve çok başarılı diplomat olan Demir Şansölye Avrupa siyaseti üzerinde belirleyici olmuş kişilerin arasında yerini almaktadır. Bu savaşlardaki galibiyetler, başarılı politikalar Demir Şansölye Bismarck'ın hayalini kurduğu Almanya ulusal birliği sağlansa da Fransa gibi başat güç olmayı tam anlamıyla gerçekleştirilemedi başat güç olma yolunda ilerleme durumu pek kolay değildi. Almanya'nın dünya arenasında yalnız olmadığını aynı zamanda İngiltere'nin de başat güç olma yolundaki adımlarında oldukça kararlı ve başarılıydı. İngiltere ve Almanya arasında yaşanan egemenlik sürtüşmesinin devam etmesi 1914'de olacak I. Dünya Savaşının sebepleri arasında, bu dönemde yaşananları da söylemek mümkündür.

Kaynakça

Eberhard Kolb (2021). Bismarck: Demir Şansölye. Altıntaş, Yusuf Ziya tarafından çevrildi. İstanbul: Runik Kitap

SANDER, Oral, Siyasi Tarih (İlkçağlardan 1918'e). İmge Kitabevi, Kasım 2005

Henry Kissinger, Diplomacy, New York, 1994

Yusuf Ziya, Otto von Bismarck Osmanlıdaki İmajı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2012

J.M Roberts, Avrupa Tarihi, Fethi Aytuna tarafından çevrildi. İnkılap Kitabevi, İstanbul, 2015

ÇEVRESEL SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK BAĞLAMINDA İZANAGİ VE İZANAMI MİTİ

Merve KAYACI AY

*Hitit Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Felsefe ve Din Bilimleri,
Dinler Tarihi, mervekayaci96@gmail.com*

Özet

Japonya, dünya genelinde doğaya ve çevreye gösterilen azami saygı ve önemle öne çıkmış köklü bir kültüre sahip bir ülkedir. Dar bir coğrafyada kalabalık bir nüfusa ev sahipliği yapmasına rağmen, Japonya yüzölçümünün yüzde altmışından fazlasının ormanlık alanlardan oluşması, dahası, dağ, ırmak, ağaç ve hayvanlar gibi tabiatı oluşturan temel öğelerin yüzyıllar boyunca koruma altında tutulabilmesi, Japon toplumunun doğaya saygı gösterme eğilimiyle doğrudan ilişkilidir. Söz konusu eğilimin ortaya çıkmasını sağlayan en güçlü etken ise Japon mitolojisinde yer alan ve evrenin yaratılışını açıklayan anlatılardır. Zira geleneksel Şinto inancının temelini oluşturan Japon mitolojisine göre dünya, İzanagi ve İzanami adındaki iki kami (tanrısal çift) tarafından yaratılmıştır. Amaterasu (Güneş Kamisi), Tsukuyomi (Ay Kamisi) ve Susano-o (Deniz- Su Kamisi) adında üç çocuğu olan bu tanrısal çift, yeryüzünde düzen kurlmaları için çocuklarını görevlendirmişler; bahsi geçen üç çocuğu yeryüzüne göndermişlerdir. Bu üç çocuktan doğan diğer çocukların hepsi birer kami olarak tabiatın birer parçası olmuşlardır. Japon mitolojisinde oldukça önemli bir role sahip İzanagi-İzanami miti ile tabiatın korunmasına gösterilen önem ve saygı arasındaki ilişki dinamikleri bu çalışmanın temel konusunu oluşturmaktadır. Bu bağlamda bu çalışma, Şinto geleneğinin kutsal metinleri olarak kabul gören Kojiki ve Nihongi temelinde, öncelikle Japon mitolojisinin genel hatlarına değinerek İzanagi-İzanami mitinin Japon inanç sistemi içerisindeki yeri ve önemini analiz etmeyi ve ardından bu mitin Japon kültürünün önemli bir parçası haline gelen tabiat anlayışı üzerindeki yansımalarını ele alıp Japon mitolojisi çerçevesinde değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Söz konusu amaç doğrultusunda bu çalışma ele alınırken deskriptif ve fenomenolojik yöntemden kullanılacaktır.

Anahtar kelimeler: Dinler Tarihi, Mitoloji, İzanagi ve İzanami, Kami, Japonya.

SÜMELA MANASTIRI'NIN TARİHİ VE MİMARİ ÖZELLİKLERİ

Özlem ONATER ERSAN

Hitit Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü - Tarih Anabilim Dalı Başkanlığı

Tarih (YL) (Tezli), onatersan@gmail.com

Özet

Çalışmamızda; ülkemizde bulunan Sümela Manastırı'nın tarihi gelişim süreci ve mimari açıdan özellikleri incelenip anlatılacaktır. Günümüzde varlığını sanatsal açıdan sürdüren Sumela Manastırı, ülkemiz sınırları içinde Karadeniz bölgesinin Trabzon/Maçka ilçesinde bulunmaktadır. Orta Çağ Hristiyanlığında ise en yaygın olgulardan biri olan Manastırcılık, 300-600 yılları arasında oluşum sürecini tamamlamış olup buradaki Sümela Manastırı bu isimle tarihte ancak Trabzon Komnenos'ları devrinde ortaya çıkmıştır. Sümela Manastırı'nın tarihi hakkında Rumca kitaplar ve Rum halkı arasında bir efsane olarak geçen, anlatılagelen öyküler ve bilgilere yer verilecektir.

Çalışmamızın devamında, pek çok manastır inşasında uygulanan yöntem olan, Sümela Manastırı'nda da uygulanan, zaman içinde ihtiyaca binaen yeni bölümler inşa edilerek manastıra eklenen bölümler hakkında bilgi verilecektir. Kurulduğu günden terk edildiği zamana kadar yaklaşık bin altı yüz yılı aşkın bir süre, farklı ve eklenerek bir seyir izlemiş olan Sumela Manastırı'nın mimarisi incelenecek ve bizzat yerinde gördüğüm Sumela Manastırı ile ilgili deneyimlerimden bahsedilecektir. Manastırın içindeki her bir bölüm ayrı ayrı ele alınacaktır. Manastırın günümüzdeki durumuna yer verilecek ardından çalışmanın sonunda ise manastırda bulunan ve günümüze ulaşan freskler hakkında ikonografik çözümlenmeler yapılacaktır.

Çalışmamızda muhtelif modern araştırmacıların eserlerinden istifade etmenin yanı sıra yapmış olduğum ziyaret sırasındaki deneyimlerimden de istifade etmeyi planlamaktayım. Trabzon İmparatorluğunun Tarihi adlı kitabın yazarı Jakop Philipp Fallmerayer; Sümela Manastırı'nı 1840 yılında ziyaret etmiş Trabzon İmparatorluğunun Tarihi hakkındaki yazdığı kitaptaki paylaştığı ayrıntılı betimlemeleriyle, buradaki yaşam hakkında bize oldukça fazla bilgi verir. Çalışmamızda Fallmerayer gibi modern araştırmacılardan faydalanılacaktır.

Anahtar Sözcükler: Sümela Manastırı, Manastır, Trabzon, Freskler.

SOSYAL MEDYADA YER ALAN DİNİ İÇERİKLERİN ORTAÖĞRETİM DÜZEYİ ÖĞRENCİLERİNE ETKİLERİ

Hakan DEMİRKAYA
Hitit Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Özet

Dijitalleşmenin dijital yaşantılara evrildiği günümüzde, sosyal medyanın bu evrilmenin en hızlı şeklinde karşılık bulduğunu görmekteyiz. Gençlerin dijital dünyaya karşı ilgi çekici, gelişimsel ve üretici pozisyonu da bu yaşantıları güçlendirmektedir. Gençlerin içerik tüketici yönleri yanında içerik üreticisi konumları da bu gelişimin hızına etki etmektedir. Kitle iletişim araçlarının dikkat çekici ifade şekilleri, görsel ve işitsel yönü bir arada etkin bir şekilde kullanılmasıyla, karşılıklı etkileşimde devasa ilerlemeler kaydedilmiştir. Bu etkileşimin sınırlarını çizmek değişen ve gelişen dijitalleşmede öngörülemez bir hal almıştır. Gençler dinamik yapıları ve hızlı uyum sağlamaları sayesinde değişimlerden çok hızlı bir şekilde etkilenmektedir. Özellikle, teknoloji kullanımı açısından nüfusun diğer unsurlarına oranla çok daha yetenekli ve isteklidirler. Mobil teknolojilerin her geçen gün yeni boyutlara taşındığı bir dünyada bu teknolojilerin en önemli kullanıcıları da yine gençler olmaktadır. Bu durum gençlerin dijital yaşantıları sadece gündelik maddi hayatlarını değil, manevi yönlerine dair gelişimlerini de etkisi altına alacaktır. Dijital yaşantıların bu kadar hızlı karşılık bulduğu ortamlarda, olumlu etkenler yanında bir çok olumsuz etkenlerinde yıkıcı yönünü yaşayarak tecrübe edilmektedir. Sosyal medyada gençlerin karşılaştığı dini içerikleri nasıl algıladıklarını analiz ederek, öğrenme ve uygulama aşamasına geçip geçemediklerine dair veriler elde edilecektir. Gençlerin etkileşimde buldukları içeriklerin sözel, işitsel ve görsel yönlerine olan ilgileri, eleştirileri ve bakış açılarının yanında, etkileşimde bulunduğu dini içeriğin doğruluk araştırmasına ihtiyaç duyup duymaması da araştırmaya dair gerekliliği anlamlı kılacaktır. Bu araştırmada sosyal medyanın gençler üzerinde olumlu, olumsuz ve gelişimsel etkilerini din eğitim açısından ele alarak yapılan değerlendirmelerde dijital yaşamları dini açıdan destekleyici çözümler üretilmesi, gençlerin doğru ve bilgilendirici bilgiye erişimlerinin sağlanmasına yönelik çalışmalara hız verilmesine katkı sağlayacaktır.

Anahtar Kavramlar: Din Eğitimi, Sosyal Medya, Sosyal Ağ, Dijitalleşme, Dini içerik

SOSYAL DEVLET ANLAYIŞINDA KENTLİ HAKLARI VE KONUT TALEBİ

Furkan ÇAPOĞLU

Hitit Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Siyaset ve Sosyal Bilimler, fcapoglu5319@gmail.com,

ORCID ID:0000-0003-1378-0192

Özet

İnsanların buldukları coğrafyadaki sosyal yaşamlarında gelişen ve farklılıklar içeren kentin oluşturulması süreciyle eş zamanla olarak gelir yapılarındaki değişim, ekonomik yapının farklılaşması ve benzeri olgularla karşılıklı etkileşimler olarak karşımıza kentli hakları çıkmaktadır. Bu alanlar incelendiğinde zamanla çeşitli dezenformasyonların gerçekleştiği ve kentlerde artan bir insan yoğunluğu göze çarpmaktadır. Artan bu yoğunluk kırsal bölgelerden kentlere düzensiz ve bir proje dâhilinde olmayan göçleri arttırmış kentlerin öz kimliklerinin bozulmasına neden olmuştur. Kentlerin oluşturulma sürecinde etkin bir hal üstlenen yönetimlerin ülke çapında kent düzenlenmesi ve örgütlenmesi anlamında niteliksiz politikaları bölgesel farklılıkların ortaya çıkmasına neden olarak bölgeler arası yapısal sorunlara yol açmıştır. Kentlerde bu süreç zarfında hızla artan insan yoğunluğu, kendiliğinden merkezi yönetimlerin kentlerde çözüm yaratma olanağını daraltmasına neden olmakla beraber yapılacak faaliyetlerin başarı oranını azaltmaktadır. Özellikle kentlerde artan nüfusa yetecek altyapının artış oranına paralel şekilde geliştirilmemesine bağlı olarak sosyal, kültürel, ekonomik vb. alanlarda sorunları tetiklemekte olup çeşitli çevre sorunlarına yol açarak o kentin dokusuna zarar vererek kent yapısında çözümlere varan bir bozulmaya yol açmaktadır. Bu bozulmanın yanında incelediğinde kırdan kente göç eden nüfus incelendiğinde bu sorunları tetiklemekten çok çözümüne ve adaptasyonlarına yönelik davranış eğiliminde oldukları görülür. Göç ettikleri kentte yaşama başladıkları andan itibaren o kentin yaşam biçimini ve kültürel yapısına uygun faaliyetleri yaşamlarında bir düstur edinerek kentin yapısına bürünme eylemine girişirler. Bu açıdan incelendiğinde gelen nüfus bölgede olumsuz bir yapı yaratma amacından çok ortama uyum sağlama amacının olduğu görülür ki bu tam anlamıyla bir kentlilik örneği sergilemektedir. Yanı sıra artan nüfus kentlerde konut talebini arttırmakta ve sosyal devlet olarak devletin rolü gündeme gelmektedir. Kentlere bu açıdan bakıldığında, sakinlerine, sosyal, ekonomik, fiziki bakımdan birçok imkân sunmakla mükellef olan yapılar olarak karşımıza çıkarlar. Kentliler gündelik yaşamları kentli gibi olmakla sorumlu olmakla beraber, kent yapısından kaynaklanan hak ve sorumlulukları ile beraber kente özgü davranış biçimleriyle var olmak zorundadırlar. Kentlerde yaşamın özünde bu ortak hak ve sorumluluk bilincinde yatmaktadır. Bu bilinç anayasal zeminde kentte yaşayan herkesin sağlıklı bir çevrede hayatını sürdürme ve barınabilme hakları olarak karşımıza gelmektedir. Barınma hakkı olarak temellendirilen yapı konut hakkı olarak kentlerde kendine yer bulmuş olup, sosyal devlet anlayışıyla birlikte kentlerde egemen olan bir kavram olarak talep edilen bir hak olarak gelişme göstermiştir. Konut hakkı kentlerde ekonomik bakımdan dezavantajlı olanların, insan haklarından kaynaklanan temel yaşam haklarını korumaya alan ve bu hakların sürdürülebilmelerine yönelik devlet tarafından desteklenme faaliyetlerini konu almaktadır. Yaşam hakkının korunması tüm insan haklarının ana güvencesi olmakta olup korunması ve sağlanması için düzenlemeler ve eylemlerde bulunmak kentlerde ve ülkelerde bir sorumluluk teşkil etmektedir. Bu yüzden öncelikle korunma alanı ülke çapında egemen olacak şekilde devlet tarafından yaratılmalıdır. Bakıldığında Türkiye örneğinde doğrudan kentleri ve kentte yaşayanları korumaya hukuki düzenlemeler bulunmamakta beraber mevcut olan hukuki düzenlemelere bakıldığında sadece temel yaşam hakkından kaynaklanan yüzeysel ve dolaylı bir korunma sağlayan hükümlerin bulunduğu görülmektedir. Sadece konut hakkı anayasa metninde mevcut olan bir maddeden öte geçememiş olup Türkiye’de kentlere artan göç ve konut talebine karşı çözüm üretecek bir yapı sunmamaktadır. Bu çalışmamızda kentli hakları zemininde kırdan kente artan göçle beraber konut talebi ve şehirlerdeki yapı bozulmalarından bahsedilmiş olup sosyal bir devlet anlayışında olan Türkiye örneğinde anayasal olarak düzenlenmiş konut hakkı uygulamalar açısından ve çözüm yaratabilme yeteneği açısından irdelenerek kentte yaşayanların kentli hakları kapsamında haklarına ve taleplerine yetiştirme potansiyelleri değerlendirilmiştir.

Anahtar kelimeler: Sosyal Devlet, Anayasa, Konut Hakkı, Nüfus

SAVUNMA SANAYİ SEKTÖRÜNDE ELEKTRONİK KART ÜRETEN TEDARİKÇİ SEÇİMİ ÇALIŞMASI

Yeşim Kalender Öksüz, Duygu KARADAŞ
Gazi Üniversitesi
Fen Bilimleri Enstitüsü

Özet

Tedarikçi seçimi ve değerlendirmesi tartışmasız bir organizasyonun başarısı için en kritik fonksiyonlardan biridir. Tedarikçi seçimlerini doğru yapan işletmeler pek çok alanda tasarruf sağlayıp, pazarda rekabet avantajı da elde etmektedirler. Doğru tedarikçilerin seçilmesi, şirketin satın alma maliyetlerini azaltacak, müşteri memnuniyetini arttıracak ve rekabet yeteneğini geliştirecektir. Bu da iyi yönetilen bir tedarik zinciri ile mümkün olur. İşletmeler tedarikçi seçimi yaparken öncelikle değerlendirme kriterlerini tespit etmeli, daha sonra da alternatifler arasından en uygun olan tedarikçinin seçimini yapmalıdır. Tedarik zinciri içerisinde kritik öneme sahip olan tedarikçi firmaların seçimi ve değerlendirilmesi süreci karşımıza çıkan en önemli konulardan biridir. Tedarikçi seçimine verilen önem, tedarikçilerle çok yönlü ve uzun dönemli ilişkilerin gelişmesini sağlamakta ve bu ilişkiler uzun dönemde işletmenin rekabet gücünü olumlu yönde etkilemektedir. Bu çalışmada da işletmeler için kritik öneme sahip kararlar arasında yer alan tedarikçi seçimi kararının önemi üzerinde durulmuş, konuyla alakalı literatürde araştırmalar yapılmış ve çalışmanın yapılacağı firmadaki problem analiz edilmiştir. Özellikle son yıllarda çip krizin yaşanması ile paralelinde birçok işletme için elektronik kart ve elektronik komponent tedariki de kriz haline gelmiştir. Elektronik kart altyüklenicilerinin işletmelerin üretimlerini direkt etkilemesinden kaynaklı bu alt yüklenicilerin seçimi için hangi kriterler göz önünde bulundurulmalı ve bu kriterlere göre nasıl bir seçim yolu izlenmeli sorusuna yönelik bu çalışma yürütülerek literatüre katkıda bulunmak istenmiştir. Seçilen kriter ve yöntemler birçok işletme için uygulanabilir ve ulaşılan sonuçlara dayanarak uygun bulunan tedarikçiler ile sürdürülebilir, uzun vadeli anlaşmalar tercih edilebilecektir.

Savunma sanayisinde üretim yapan bir firma için globalde yaşanan çip krizi kaynaklı elektronik kart tedariki önemli bir darboğaz haline gelmiştir. Bu çalışmanın amacı bu üretimi yapan elektronik kart üretimi tedarikçilerinin Çok Kriterli Karar Verme Yöntemleri ile değerlendirilmesi ve en iyi tedarikçisinin seçilmesidir. İlgili yüksek lisans tezi çalışmasında da kriter seçiminde çalışmanın yapıldığı savunma sanayi firmasındaki farklı departmanlardaki (planlama, satın alma, kalite, proje yönetimi) uzmanların tecrübe, görüş ve bilgi birikimine dayanan fikir alışverişi yapılarak ve literatürde tedarikçi seçimi problemlerinde kullanılan kriterler göz önüne alınarak 14 kriterin kullanılmasına karar verilmiştir. Bu kriterler; üretim yeteneği, kalite kültürü ve bilinci, tasarım yapabilme ve teknik yeterlilik, temin süresi içinde ürünü teslim edebilmesi, ürün fiyatı, alt malzeme (komponent/konnektör) tedarik yöntemi, test yapabilmesi, ulaşılabilirlik ve iletişim kolaylığı, gizli projeler hususunda tutumu ve güvenilirliği, acil durumlarda tedarikçi firmanın işi bitirinceye kadar mesaiye devam etmesi, yeni işe teklif verme süresi ve kabiliyeti, tedarikçi firmanın anahtar teslim (bitmiş iş) iş yapabilme becerisi, risk almaya karşı tutumu, malın sevkiyat şekli olarak belirlenmiştir. Belirlenen kriterler kullanılarak SWARA yöntemi ile kriter ağırlıklandırılması yapılmıştır. Uygulamada, beş ayrı elektronik kart üretimi yapan alternatiften tedarikçi seçimi yapılacaktır. SWARA yöntemiyle kriter ağırlıkları belirlendikten sonra, COPRAS yöntemiyle elektronik kart tedarikçi alternatifleri değerlendirilecektir.

Anahtar kelimeler: Tedarikçi seçimi, Savunma Sanayi, Elektronik Kart Tedariki

KADIZÂDELİLER VE SIVÂSİLER ÇATIŞMASININ KELÂMÎ ANALİZİ

Muhsin ÖZDAŞ

Hitit Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı – Kalam YL, 204005413@ogrenci.hitit.edu.tr

Özet

Kadıızâdeliler hareketi Osmanlı devletinin 17. Yüzyılında IV. Murad, Sultan İbrâhim ve IV. Mehmed dönemlerinde ortaya çıkmıştır. Bu hareket adını IV. Murad devrinin önde gelen vâizlerinden Kadıızâde Mehmed Efendi'den (ö. 1045/1635) almıştır. Kadıızâde ve Sivâsî çatışmasının Mehmed Efendi ile dönemin tanınmış Halvetî şeyhlerinden Abdülmecid Sivâsî (ö. 1049/1639) arasında başladığı görülmektedir. Vâizler ve sûfiler zümresinin bu iki önemli ismi arasında gerçekleşen mücadele ilk başlarda fikrî seviyede tartışmalara konu olmuştur. Süregelen bu anlaşmazlıklar zamanla sosyal ve dini hayatı da beraberinde etkileyecek ciddi çatışmalara dönüşmüştür. Kadıızâdeliler ve Sivâsîler çatışması hakkında birçok çalışmanın kaleme alındığı görülmektedir. Söz konusu gerilim hakkında araştırmacıların farklı kanaatlerde bulunduğu anlaşılmaktadır. Kadıızâdelilerin İmâm Birgivi'den (ö. 981/1573) etkilendikleri araştırmacıların ortak kanaati olarak karşımıza çıkmaktadır. Tarih araştırmacılarında yer edinmiş genel yorum Kadıızâdelilerin Birgivi'den de geriye dönük olarak İbn Teymiyye (ö. 728/1328) ile ilişkilendirilmiş olmasıdır. Bazı ilahiyat araştırmacılarının aynı kanaati paylaştığı görülmektedir. Hatta bu durum TDV İslam Ansiklopedisinin “Kadıızâdeliler” maddesine dahi yansımıştır. İlahiyat araştırmacıları tarafından kaleme alınan bazı çalışmalarda ise, Kadıızâdeliler hareketinin İbn Teymiyye üzerinden ilişkilendirilmesi eleştirilmektedir. Yapılan güncel çalışmalar neticesinde Birgivi ve Kadıızâdelilerin referans kaynağı olarak dayandıkları temel ekolün Hanefî-Mâtürîdî geleneği olduğu öne çıkmaktadır. Bu çalışmalara konu olarak Kadıızâdeliler hareketi Sivâsilere karşı muhalif tavırlarını fikhî açıdan Hanefî gelenek üzerinden inşa ederken kelâmî açıdan ise Mâtürîdilik iddiasında bulunmaktadır. Şemseddin es-Sivâsî, Abdülmecid es-Sivâsî ve Karabaş Velî gibi sûfiler ise sünnî olmadıkları yönündeki iddialara tıpkı muhalifleri gibi fikhen Hanefîlik, itikâd ve kelâmî anlamda Mâtürîdilik üzerinden cevap vermektedir. Bu açıdan incelendiğinde Kadıızâdeli ve Sivâsî mücadelesinin Osmanlı Hanefî ve Mâtürîdî geleneği içerisinde bir ihtilaf olarak yorumlanması gündeme gelmektedir. Kadıızâdeliler üzerinden Hanefî-Mâtürîdî geleneğe vurgu yapılmasının daha dikkatli okumalara dayanarak yorumlandığını düşünmekteyiz. Bu yorumun Osmanlı kelim geleneğinde mezhepsel aidiyetin Mâtürîdilik olduğu yönündeki kanaatle desteklenebileceği kanaatindeyiz. Yapılan çalışmalar neticesinde Kadıızâdeliler ve Sivâsîler arasında yaşanan çatışmaların doğru okunabilmesi için iki grubunda mezhepsel aidiyeti literatürde tartışmalı bir problem olarak karşımıza çıkmaktadır. Mezhepsel aidiyetin her iki taraf içinde kanaatimize göre Hanefî ve Mâtürîdî ekolde kesişmesi sonucunda bazı örnekler üzerinden kelâmî tartışma konularının analiz edilmesi gerekmektedir. Kadıızâdeliler ve Sivâsîler çatışmasında yer alan Firavun'un imâmı, Hızır'ın ebediliği gibi muhtelif kelâmî tartışmaların temelinde kelim ilmine yaklaşımda farklılıklar olduğu anlaşılmaktadır. Bu çalışmada Kadıızâde ve Sivâsî çatışmasının mezhepsel aidiyet bağlamında kelâmî analizi yapılmıştır.

Anahtar kelimeler: Kelim, Hanefîlik, Mâtürîdilik, Kadıızâdeliler, Sivâsîler

İMAM HATİP OKULLARI DOĞAL BİR SÜREÇ Mİ? SİYASAL BİR ARAÇ MI?

Muhammet Numan TEKİN

Sakarya Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Felsefe ve Din Bilimleri, Yüksek Lisans Öğrencisi numan.tekin@ogr.sakarya.edu.tr

Orcid: 0009-0006-3525-8863

Özet

İmam Hatip okulları zaman içerisinde çeşitli merhalelerden geçmiş değişim ve dönüşümlere uğramıştır. Din eğitimi veren kurumlar olması hasebiyle laiklik tartışmalarına konu edinilmiş gerek siyasi gerekse toplumsal ilginin odağında olmuştur.

İmam hatip okullarının temeli 1913 yılında imam ve hatip yetiştirmek amacıyla açılan Medreset'ul Eimme ve'l Hutaba'ya dayanır. Osmanlı'nın devletinin son bularak yeni devlete geçişle beraber birçok değişiklikte beraberinde gelmişti. Bu değişikliklerin bir bölümü de eğitim alanında gerçekleşmiştir. 1924 yılında Tevhidi Tedrisat Kanunu ile medreselerin kapatılması sonucu Medreset'ul Eimme ve'l Hutaba, İmam Hatip Mekteplerine dönüştürülmüştür. Dönüştürülen bu okullar varlığını 1930 yılına kadar devam ettirmiş, sonrasında öğrencisizlik ve ilgisizlikten dolayı kapatılmıştır. İmam Hatip Mekteplerinin kapanmasının ardından 1948 yılına kadar yeni devlet din adamı yetiştirmemiş böyle bir eğilimde göstermemiştir. Yeni devletin laik bir anlayışla hareket etmesi toplumda önemli bir etkisi olan din kurumunu ihmal etmesine sebebiyet vermiştir. Bu ihmal, demokrat partinin kurulmasına kadar devam etmiş demokrat partinin kurulmasıyla halk taleplerini daha yüksek sesle dile getirir olmuştur. Bu talebe duyarsız kalamayan yeni devlet anlayışı 1948'de İmam Hatip Kursları açmıştır. 1951 yılına gelindiğinde ise imam hatiplerin durumunun meclis gündemine gelmesi, bu okullar için kalıcı çözüm arayışlarını beraberinde getirmiştir. Böylece imam hatipler kurs statüsünden çıkarılıp, toplam 7 yıl olan İmam Hatip Okulları açılmıştır. 1971 yılına gelindiğinde yine siyasal bir müdahale ile muhatap olan imam hatip okullarının 1. devreleri kapatılarak 2. devreleri 4 yıla çıkarılmıştır. 1973 yılına gelindiğinde ise bu okullara lise statüsü kazandırılarak üniversiteye girmelerinin yolu açılmıştır. 1973 yılından sonra İmam Hatip Liseleri büyük bir gelişme kat etmiş birçok şehir de yeni İmam Hatip Liseleri açılmıştır. Bu süre içinde imam hatipler siyasi aktörler tarafından destek bulmasa da halktan aldığı güçle toplumda ciddi bir konum sahibi olmuştur. İmam Hatip Okullarının bu durumu 1997 yılı, 28 Şubat kararlarına değin devam etmiştir. 28 Şubat kararları neticesinde 8 yıllık zorunlu eğitime geçişle beraber imam hatiplerin orta kısmı kapatılmış, İmam Hatip Liselerine ise kat sayı engeli konularak üniversiteye girişleri engellenmiştir. Bu durum imam hatiplere olan ilgiyi azaltmış imam hatiplerin öğrenci sayılarında ciddi oranda düşüşler gözlemlenmiştir. Öğrenci sayılarındaki bu düşme eğilimi imam hatiplerin statüsünde bir değişiklik olmamasına karşın 2003 tarihinden itibaren öğrenci sayıları tekrar artmaya başlamıştır. 2011 yılında 4+4+4 eğitim sistemine geçişle beraber imam hatiplerin orta kısımları tekrar açılmış imam hatiplere uygulanan kat sayı engeli kaldırılmıştır. Bu süreçle beraber imam hatipler nicelik olarak ciddi bir artış göstermiştir

Görüldüğü üzere İmam Hatip Okulları 1913 ten günümüze birçok değişikliğe uğramış bu değişiklikler bazen doğal yollarla olurken bazen de siyasi iradenin tepkisiyle gerçekleşmiştir. Doğal kelimesiyle toplumun beklentilerinde karşılık bulan toplumun anlayışına uygun olan toplum tarafından kabul gören tarihsel birikime aykırı olmayan bir anlayış kastedilmektedir. Bu doğal süreç bazen siyasi aktörler tarafında desteklenirken bazen de bu doğal sürece müdahale edilmiştir. Siyasal araçtan kastedilen ise tüm bu doğal sürece yapılan olumlu ya da olumsuz tüm müdahaleler kast olunmaktadır.

Bu çerçevede çalışmamızda, İmam Hatip Okullarının tarihsel süreç içerisindeki değişim ve dönüşümlerin doğal bir süreç içerisinde mi yahut siyasi müdahalelerle mi gerçekleştiği irdelenecektir.

Anahtar kelimeler: İmam Hatip Okulları, Din Eğitimi, Doğal Süreç, Siyasal Araç

Giriş

İmam hatip okullarının temeli, 1913 yılında imam ve hatip yetiştirmek amacıyla açılan Medreset'ul Eimme ve'l Hutaba'ya dayanır. Osmanlı'nın devletinin son bularak, yeni devlete geçişle beraber birçok değişiklikle beraberinde gelmişti. Bu değişikliklerin bir bölümü de eğitim alanında gerçekleşmiştir. 1924 yılında Tevhidi Tedrisat Kanunu ile medreselerin kapatılması sonucu Medreset'ul Eimme ve'l Hutaba, İmam Hatip Mekteplerine dönüştürülmüş, öğrenim süresi 4 yıl olan İmam Hatip Mektepleri 29 yerde açılmıştır.(Ayhan, 2014, s. 51) 15.12.1927 tarih ve 848 sayılı Şurayı Devlet kararı ile din görevliliği memurluktan çıkartılarak maaş ödemelerinin durdurulması, 4 yıllık ortaokul seviyesinde tutulması; lise ve yükseköğrenim hakkı verilmeyişi, medreseler döneminde verilmekte olan burs ve diğer imkânların ortadan kaldırılmış olması, İmam Hatip Mekteplerine zaman içerisinde ilgilinin azalmasına sebep olmuştur. İlginin azalması neticesinde 1932 yılında İmam Hatip Mektepleri kapatılmıştır.

İmam Hatip Mekteplerinin kapanmasının ardından 1948 yılına kadar yeni devlet resmi din adamı yetiştirmemiş böyle bir eğilimde göstermemiştir. Devlet yöneticilerinin laikliği din karşıtlığı şeklinde yorumlayan bir anlayışla hareket etmesi, devletin, toplumda önemli bir etkisi olan din kurumunu ihmal etmesine sebebiyet vermiştir. Bu ihmal, Demokrat Partinin kurulmasına kadar devam etmiş Demokrat Partinin kurulmasıyla halk taleplerini daha yüksek sesle dile getirir olmuştur. Bu talebe duyarsız kalamayan siyasi irade 1948'de İmam Hatip Kursları açmıştır. İmam Hatip Kursları 10 ay süre ile eğitim vermiş, Kur'an-ı Kerim, Hadis, Tefsir, Akaid, İbadet, Ahlak, Türkçe, Hutbe, Tarih, Coğrafya, Yurt Bilgisi, Sağlık Bilgisi dersleri okutulmuştur. (Ayhan, 2014, s. 170) Zaman içerisinde sayıları 50'ye ulaşan İmam Hatip Kursları 1958'yılına değin eğitim-öğretim faaliyetlerine devam etmiştir. (Ayhan, 2014, s. 165)

1951 yılında, imam hatiplerin durumunun meclis gündemine gelmesi, bu okullar için kalıcı çözüm arayışlarını beraberinde getirmiştir. Bu doğrultuda konu ile ilgili MEB tarafından müdürler komisyonu görevlendirilmiştir. 13 Ekim 1951 tarih 601 sayılı müdürler komisyonu kararı ile 7 ilde İmam Hatip Okulu açılmıştır. (Öcal, 2017, s. 172) Ortaokul denginde açılan bu okullar 1954/1955 eğitim-öğretim yılı sonunda ilk mezunlarını vermesinin ardından 3 yıllık lise kısmı da açılmış ve toplam 7 yıl eğitim veren ortaöğretim kurumu haline gelmiştir. (Öcal, 2017, s. 174)

1971'de İmam Hatip Okullarının orta kısmı kapatılarak 4 yıllık meslek okullarına dönüştürülmüştür. (Aydın, 2017, s. 238; Ayhan, 2014, s. 204) 1973'e gelindiğinde Milli Eğitim Temel Kanunu yürürlüğe girmiştir. Bu kanun ile İmam Hatip Mektepleri, İmam Hatip Liselerine (İHL) dönüşmüştür. Bu kanuna göre; İHL'ler, imamlık, hatiplik ve Kur'an kursu öğreticiliği gibi dinî hizmetlerin yerine getirilmesi ile görevli elemanları yetiştirmek üzere, Milli Eğitim Bakanlığınca açılan ortaöğretim sistemi içinde hem mesleğe hem yükseköğrenime hazırlayıcı programlar uygulayan öğretim kurumlarıdır. (Milli Eğitim Temel Kanunu, 1973, md. 32) Bu maddeyle beraber İHL'ler için üniversite yolu da açılmıştır. Üniversite yolunun açılması, sözel lise statüsünde olduğundan imam hatiplilerin üniversitelerin sadece sosyal bilim alanlarını tercih edebilmelerini beraberinde getirmiştir. (Köylü & Altaş, 2016, s. 243) Bu durum 12 Eylül 1980 darbesine kadar devam etmiş bu süreçte İHL'lerin ve öğrencilerinin sayısı artmıştır. Özellikle Demirel hükümetleri döneminde 269 imam hatip lisesi Ecevit hükümeti döneminde ise 33 yeni imam hatip açılarak imam hatiplerin sayısı 374'e ulaşmıştır. (Köylü & Altaş, 2016, s. 246) 1983 yapılan yeni düzenlemeyle imam hatipler bütün üniversitelere girme hakkı elde etmişlerdir. (Özgür, 2015, s. 54) 1980'den 1997 yılına kadar imam hatip liselerinde yabancı dil eğitimi veren (İngilizce, Almanca) Anadolu İmam hatip liselerinin açılması dışında ciddi değişiklikler olmamıştır.

28 Şubat 1997 tarihinde toplanan Milli Güvenlik Kurulu'nda yaşanan irtica ile ilgili görüşmelerde 28 Şubat Süreci denilen bir dönem başlamıştır. 16 Ağustos 1997 tarihinde dönemin başbakanı Mesut Yılmaz döneminde çıkarılan 4306 sayılı sekiz yıllık kesintisiz öğretim yasası ile ilk ve ortaokul birleştirilerek okulların adı ilköğretim okulları olarak değiştirilmiş, zorunlu eğitim 8 yıla çıkarılmış ve İHL'lerin orta kısımları kapatılmıştır. (Öcal, 2017, s. 291) Bunun yanı sıra 1998 yılında Yüksek Öğretim Kurulu (YÖK) ve Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi (ÖSYM) meslek lisesi mezunlarının kendi alanları dışındaki bir üniversiteye girişlerini engelleyici bir karar almıştır. (Köylü & Altaş, 2016, s. 251) Bunun neticesin de İHL mezunları kat sayı engeliyle karşı karşıya kalmış, üniversiteye girişleri zorlaştırılmıştır.

2011 yılına gelindiğinde, İHL'lerin üniversiteye girişini zorlaştıran katsayı engeli kaldırılmıştır. 2012 yılında eğitim sisteminde 4+4+4=12 yıllık zorunlu eğitim sistemine geçilmesi ile İmam Hatip Ortaokulları açılmıştır.

(Öcal vd., 2015, s. 102) Gerek kat sayı engelini kaldırılması gerekse İmam Hatip Ortaokullarının açılması İHL’lerde niceliksel artışı beraberinde getirmiştir.

Görüldüğü üzere imam hatip okulları 1913 ten günümüze birçok değişikliğe uğramış bu değişiklikler bazen doğal yollarla olurken bazen de siyasi iradenin tepkisiyle gerçekleşmiştir. Doğal kelimesiyle toplumun beklentilerinde karşılık bulan toplumun anlayışına uygun olan toplum tarafından kabul gören tarihsel birikime aykırı olmayan bir anlayış kastedilmektedir. Bu doğal süreç bazen siyasi aktörler tarafından desteklenirken bazen de bu doğal sürece müdahale edilmiştir. Siyasi araçtan kastedilen ise tüm bu doğal sürece yapılan olumlu ya da olumsuz tüm müdahaleler kast olunmaktadır.

Siyasi Tepkilerden Doğal Sürece

Geçmişten günümüze imam hatip okullarını incelediğimizde siyasi müdahalelerin sıklıkla yapıldığı gözlemlenmektedir. Bu müdahaleler bazen imam hatip okullarının hayat bulmasını sağlarken, bazen de imam hatiplerin etkisizleştirilmesine yol açmıştır. Bu etkisizleştirme çabası genelde imam hatiplerin laik devlet için tehdit olarak görülmesinden dolayıdır. Özellikle tek partili dönemde devletin batılılaşmaya yoğunlaşan enerjisi karşısında din ve din eğitimi faaliyetleri bir kriz üretici olarak görülmüştür. (Subaşı, 2004, s. 119)

1924 yılında çıkarılan Tevhid-i Tedrisat kanununun çıkarılmasıyla medreseler kapatılarak, Nizamiye Medreseleri başlangıç olarak kabul edildiği takdirde 856 yıllık bir eğitim geleneğine son verilmiş oldu. Medreselerin kapatılmasıyla yine Tevhid-i Tedrisata göre 29 yerde, öğrenim süresi 4 yıl olan İmam Hatip Mektepleri açılmıştır. Bu mekteplerin açılması pozitif ilimlerin yanında dini ilimlerinde bu öğretim modelinin içinde yer alması, isminin mektep olduğu kadar eğitim anlayışı olarak medrese geleneğinin bir devamı olarak görülebilir. Ancak 1924 yılında açılan bu mektepler halk tarafından böyle görülmemiş imam hatip mekteplerine ilgi azalmıştır. Bu ilginin azalmasında mektep anlayışı olduğu gibi siyasi iradenin müdahaleleri de etkili olmuştur. Özellikle; 15.12.1927 tarih ve 848 sayılı Şura-yı Devlet kararı ile din görevliliği, memurluktan çıkartılarak maaş ödemelerine son verilmesi, 4 yıllık ortaokul seviyesinde kalması, lise ve yükseköğretim hakkı verilmeyişi ve medreseler döneminde verilmekte olan burs ve diğer imkânların ortadan kaldırılmış olması (Yılmaz, 2003, s. 521) imam hatip okullarına siyasi iradenin etkisinin boyutunu göstermektedir. Bu etkiler neticesinde 1932 yılında imam hatip mektepleri kapatılmıştır. Yıllara göre imam hatip sayılarını aşağıdaki tabloda görebiliriz.

Tablo 1: 1924-1932 Yılları Arasında İmam Hatip Mekteplerinin Sayısal Verileri

Öğretim Yılı	Mektep	Muallim	Talebe	Mezun
1923-1924	29		2258	
1924-1925	26	302	1442	127
1925-1926	20	244	1009	165
1926-1927	2	41	278	121
1927-1928	2	42	222	91
1928-1929	2	35	159	41
1929-1930	2	35	141	67
1930-1931			57	21
1931-1932			10	10

Kaynak: (Çınar, 2013, s. 182)

1948 yılına gelindiğinde ise imam hatip okulları meselesi yeniden canlılık kazanır. Halk uzun yıllar dini eğitim ve etkinliklerden uzak kalmıştır. Halkın siyasetçilerden dini konularda beklentilerinin artması bu durumun sonucu olarak değerlendirilebilir. Demokrat Parti halkın bu talebine kayıtsız kalmamıştır. Halkın talebinin yanı sıra komünizm ile mücadele için (Şimşek, 2013, s. 397) din öğretiminin gerekliliğinin tartışılması imam hatiplerin açılması için öncü bir tartışma niteliğindedir. Bu sebepler ve siyasi kaygı ile CHP iktidarının da imam hatip okullarına karşı yumuşamasına neden olmuştur. 1950 yılında bir milletvekili vatandaşın dile getirdiği isteği şu şekilde anlatmıştır. “Bizler, Demokrat Parti iktidara geçer geçmez milleti refaha kavuşturacağınızı beklemiyoruz. Bu zamanla olacak iştir. Bizlerin birden çocuklarımızı kundura, bez pantolonlarımızı ve ceketlerimizi kumaştan yapamazsınız. Bunu beklemiyoruz. Yalnız bizleri dini ve manevi sahada hürriyete ve refaha kavuşturun, bu kafidir” (Öcal, 1999, s. 216) Bu ve buna benzer taleplerle beraber siyasiler gerek oy kaygısıyla gerekse demokrat bir anlayışla 1950 de imam hatip okulları tekrar açılmıştır.

Bu dönemde halk ve bazı siyasi liderler tarafından desteklenen din eğitimi siyasilerin konuşmalarına şöyle

yansımıştır:

“1953 yılında toplanan 5 inci Milli Eğitim Şurasında Milli Eğitim Bakanı Tevfik İleri din eğitimi ve öğretimi hususundaki tereddütlere şöyle cevap veriyordu: "Vatandaş çocuğuna din dersi okutmak istiyor. Yani Müslümanlık terbiyesi verdirmek, bunun iptidai bilgilerini öğretmek istiyor. İki şık var, Medeni Kanun ona bu hakkı tanıdığına göre, ya diyeceksiniz ki; ben mekteplerime bunu sokmam, istediğin yerde istediğin din dersi verir. O takdirde korkunç hadise vukua gelir. Ama sen onu okutmayacaksın, o cahildir, okumayacak, ben de okutmayacağım ama sen Kanunu Medeni, Teşkilatı Esasiye Kanunu mucibince vicdan hürriyetine maliksin, dini terbiye ve bilgi vermek hakkına maliksin. Bu ne demektir? Bu yamaçtan öbür yamaca geçmeye maliksin ama arada köprü yoktur. Köprü olmayınca da tabii geçilmez. Köprüyü geçmek hakkına sahip oldun mu, köprüyü kurmak bir borçtur. Biz bunu yaptık, köprüyü kurduk."(Dinçer, t.y., s. 57)

Tevfik İleri burada vatandaşın talebine dikkat çekerek siyasetin vatandaşla talepleri arasında bir köprü olduğuna vurgu yapmıştır. Buradan anlaşılacak odur ki siyaset laik devletin vermiş olduğu din korkusundan sıyrılmaya başlamıştır. Mesele siyasi bir tepkiyle değil arz talep doğrultusunda değerlendirmeye açılmıştır. Yine mevzunun vicdan hürriyeti, dini terbiye, dini bilgi alanlarına taşınması siyasi olarak doğal müdahalenin yolunu açmıştır.

1971’ de İmam Hatip Okullarının 1. Kısmının bu dönemde öğretimde ihtisaslaşma olmaz esasıyla (Ortaöğretim sisteminin kuruluşu ile yükseköğrenime geçişin yeniden düzenlenmesi konusunda 8. Milli Eğitim Şurasının incelemesine sunulan esaslar) İmam Hatip Okullarının birinci kısmı kapatılmıştır. (Dinçer, t.y., s. 53) İmam Hatip Okullarının birinci kısmının kapatılması sonucunda imam hatiplerinde meslek grubuna dâhil edilmesi ile imam hatiplerin üniversite yolunu kapanmıştır. Bu durum 10.08.1970 tarihli tercüman gazetesine şöyle yansımıştır; Halen imam hatip okulları da doğrudan doğruya üniversiteye öğrenci yollayabilmektedir. Şura raporunda paylaşılan şemada, bu okullar direkt olarak üniversiteye öğrenci gönderen kurumlar arasından çıkarılmışlardır. (Dinçer, t.y., s. 53) Şura da değerlendirilen hususlara bakılacak olursa kararın hiç de doğal olmadığı görülecektir. Şura da yapılan değerlendirmeye göre 1955-1968 yılları arasında sanat enstitüleri, kız enstitüleri, ticaret liselerinin öğrenci oranının giderek düşmesi imam hatiplerin öğrenci oranının artması bu durumu göstermektedir. (Dinçer, t.y., s. 54)

1973’e gelindiğinde Milli Eğitim Temel Kanunu yürürlüğe konulmuştur. Bu kanun ile İmam Hatip Mektepleri, İHL’lere dönüşmüştür. Bu kanuna göre; İHL’ler, imamlık, hatiplik ve Kur’an kursu öğreticiliği gibi dinî hizmetlerin yerine getirilmesi ile görevli elemanları yetiştirmek üzere, Millî Eğitim Bakanlığınca açılan ortaöğretim sistemi içinde hem mesleğe hem yükseköğrenime hazırlayıcı programlar uygulayan öğretim kurumlarıdır. (Millî Eğitim Temel Kanunu, 1973, md. 32) Bu maddeyle beraber İHL mezunları için üniversite yolu da açılmıştır. Ancak İHL’ler sözel lise statüsünde olduğundan İHL mezunlarının üniversitelerin sadece sosyal bilim alanlarını tercih edebilmelerini beraberinde getirmiştir. Bu durum 12 Eylül 1980 darbesine kadar devam etmiş bu süreçte İHL’lerin ve öğrencilerinin sayısı artmıştır. Özellikle Demirel hükümetleri döneminde 269 imam hatip lisesi Ecevit hükümeti döneminde ise 33 yeni imam hatip açılarak imam hatiplerin sayısı 374’e ulaşmıştır. (Köylü & Altaş, 2016, s. 246) 1983’te yapılan yeni düzenlemeyle imam hatipler bütün üniversitelere girme hakkı elde etmişlerdir. (Özgür, 2015, s. 54) 1980’den 1997 yılına kadar İHL’lerde yabancı dil eğitimi veren (İngilizce, Almanca) Anadolu İmam hatip liselerinin açılması dışında ciddi değişiklikler olmamıştır.

Bu süreçte (1980-1997) imam hatip okulları en gözde okullar olmuştur. İHL’ler bütünleşmiş halkın desteğiyle öğrencilere burs ve yurt imkânları sağlanmıştır. Siyasi müdahalelerin azaldığı bir ortamda imam hatip liseleri doğal ortamında devlete kaliteli insanlar yetiştirmiştir. Ayrıca İHL öğrencilerinin çoğunun kırsaldan gelen öğrencilerden oluşması bu okulların okullaşmaya, eğitimin kırsala yayılmasına da katkı sağlamıştır. İHL’ler ve halk arasındaki bütünleşme, bu okul modelinin halkın ihtiyacına cevap verir nitelikte olmasındandır.

28 Şubat 1997 tarihinde toplanan Milli Güvenlik Kurulu’nda yaşanan irtica ile ilgili görüşmelerde 28 Şubat süreci denilen bir dönem başlamıştır. 16 Ağustos 1997 tarihinde dönemin başbakanı Mesut Yılmaz zamanında çıkarılan 4306 sayılı sekiz yıllık kesintisiz öğretim yasası ile ilk ve ortaokul birleştirilerek okulların adı ilköğretim okulları olarak değiştirilmiş, zorunlu eğitim 8 yıla çıkarılmış ve İHL’lerin orta kısımları kapatılmıştır. Bunun yanı sıra 1998 yılında Yüksek Öğretim Kurulu ve Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi meslek lisesi mezunlarının kendi alanları dışındaki bir üniversiteye girişlerini engelleyici bir karar almıştır. (Köylü & Altaş, 2016, s. 251) Bunun neticesinde imam hatip lisesi mezunları kat sayı engeliyle karşı karşıya kalmıştır. Bu durum neticesinde imam hatip lisesi mezunlarının büyük bir bölümü ilahiyat fakülteleri ve eğitim fakültelerinin din kültürü ve ahlak bilgisi bölümüne yönelmiştir.

Tablo 2: 1996-1997 ve 2003-2004 Yılları Arasında İHL ve Öğrenci Sayıları

Yıllar	İHL SAYISI	ÖĞRENCİ SAYISI
1996-1997	601	511.502
1997-1998	605	178.046
1998-1999	604	192.786
1999-2000	604	134.224
2000-2001	600	95.718
2001-2002	558	77.389
2002-2003	536	71.100
2003-2004	452	97.489

Kaynak: Araştırmacı tarafından MEB istatistiklerine göre hazırlanmıştır.

Tablo 2’den de anlaşılacağı üzere 1997 28 Şubat sürecinden sonra imam hatiplerdeki öğrenci sayısı giderek düşmüştür. 2003 yılına gelindiğinde ise tekrar öğrenci sayılarında artış başlamıştır. Bu artış 2011 yılında katsayı engelini kaldırılmasıyla daha da artmıştır. Yıl 2015 geldiğinde ise imam hatip liseleri ve ortaokullarında toplam öğrenci sayısı bir milyon on beş bine çıkmış durumdadır. (2015-2016 Eğitim Öğretim İstatistikleri, 2016)

2011 yılındaki gelişmelerle beraber imam hatipler siyasi iradenin etkisiyle doğal sürecine yeniden kavuşmuştur. Ancak 14 sene gibi uzunca bir süre imam hatiplerin doğal konumunda olmaması sekülerleşmenin Türkiye üzerindeki etkisinin artması halkın bir bölümünde İHL’lere bakışın olumsuz olmasına neden olmuştur. Uzun yıllar bu okullara karşı yürütülen karalama kampanyalarına rağmen İHL’lere büyük bir halk kitlesi sahip çıkmaktadır.

Konu ile ilgili olarak 27.12.2016 tarihinde konuşan Kültür ve Turizm Bakanı Nabi AVCI şöyle demiştir; “İmam hatip okulları, Türkiye’nin ihtiyacı olan münevver bir neslin yetişmesinde önemli rol oynadı... İmam hatip okulları, özünde milletin bilfiil ve bizzat eğitime müdahalesidir. İmam hatip okulları, bir halk hareketidir, halkın eğitime kendi adına sahip çıkma gayretidir.” (Bakan Avcı, 2016)

İmam Hatip Okulları ve Türkiye’de Din Eğitimi Sempozyumunda konuşan Cumhurbaşkanı Erdoğan:

“Esasen imam hatiplerin tarihi; milletimizin hak, hukuk, özgürlük ve adalet mücadelesinin de tarihidir. Kuruluşundan itibaren imam hatipler bu ülkede demokrasinin standardını gösteren bir mihenk taşı olmuştur. Millî iradenin üzerine düşen vesayet gölgesi kalktıkça imam hatiplerin de önü açılmış, kapısına vurulan zincirler kırılmıştır. Darbe ve dikta dönemlerinde ise milletimizin kendisi gibi imam hatipler de hedefe, özellikle o tahtaya konularak baskıya uğramıştır... 2011 yılında katsayı uygulamasını kaldırarak bir sene sonra da 4+4+4 sistemiyle ortaokul kısımlarını açarak imam hatiplerin bu fetret devrini, hamdolsun, biz sonlandırdık.”(Cumhurbaşkanı Erdoğan Ve Bakan Özer, İmam Hatip Okulları Ve Türkiye’de Din Eğitimi Sempozyumu’nda Konuştu, 2021)

Şeklinde beyanatta bulunmuştur. Beyanattan da anlaşılacağı üzere imam hatiplerin günümüzde mevcut siyasi irade tarafından doğal sürecinin desteklendiği görülmektedir.

Sonuç

İHL modeli Türkiye’deki en özgün modellerden biridir. İmam-Hatip modeli içinde hem dini bilimleri hem de pozitif bilimleri barındırması onu bu topraklardaki eğitim anlayışıyla uyumlu kılmıştır. İmam Hatip modeli ise hem modern bilim anlayışının gerekliliklerini yapması hem de manevi yönden toplumla uyumlu olması bu modelin halk için vazgeçilmez olmasını sağlamıştır.

İmam Hatipler ve halk arasında yakalanan bu uyum siyasetçilerin dikkatinden kaçmamış olumlu ya da olumsuz tavır takınmalarına sebep olmuştur. Olumsuz tavır takınanların genel sebebi devletin laiklik ilkesinden hareket dini eğitime mesafeli olmaları sebebiyledir. Olumlu tavır takınanlar ise halkın taleplerine kulak veren, milli ve kültürel değerlerine bağlı, din meselesine vicdan özgürlüğü kapsamında değerlendiren siyasetçilerdendir.

10.Hitit Öğrenci Kongresi (16-19 Mayıs 2024)

Tüm bu siyasal etkileri rağmen imam hatipler ülkesi için çalışmış devletine milletine karşı olumsuz bir yaklaşımın içinde olmamışlardır. İmam Hatip mezunlarının hukuk tıp siyasal gibi farklı alanlarda da olması Türkiye'ye anlayış zenginliği katmıştır. İmam hatipliler toplum içinde milli birlik ve kardeşliğin artmasına çabalamışlardır. Aynı zaman da imam hatip okullarının günümüzdeki önemi de bir hayli artmıştır. Bunun temel sebebi hurafelerle dolu cemaatlerin bulunması, radikal İslam eğilimlerinin baş göstermesi, bu ülke insanının iyi bir dini eğitim almasını zaruri hale getirmiştir. Mevcut sistemde İHL'ler bu açığı kapatacak tek okul türü olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kaynakça

- 2015-2016 Eğitim Öğretim İstatistikleri. (2016, Mart 22). Eğitim Sen. <https://egitimsen.org.tr/2015-2016-egitim-ogretim-istatistikleri/>
- Aydın, M. Ş. (2017). Din Eğitimi Bilimi (3.). Kimlik Yayınları.
- Ayhan, H. (2014). Türkiye'de Din Eğitimi (3. Baskı). Dem Yayınları.
- Bakan Avcı: İmam Hatip Okulları Bir Halk Hareketidir. (2016, Aralık 26). <https://www.sozcu.com.tr/canonicalUrl>
- Cumhurbaşkanı Erdoğan Ve Bakan Özer, İmam Hatip Okulları Ve Türkiye'de Din Eğitimi Sempozyumu'nda Konuştu. (2021, Ekim 15). <https://www.meb.gov.tr/cumhurbaskani-erdogan-ve-bakan-ozer-imam-hatip-okullari-ve-turkiyede-din-egitimi-sempozyumunda-konustu/haber/24334/tr>
- Çınar, F. (2013). 1924'ten 2000'e Kadar Uygulanmış Olan İmam Hatip Lisesi Öğretim Programlarının Analizi Ve Karşılaştırılması. Milli Eğitim Dergisi, 43(197), 180-208. <https://dergipark.org.tr/en/pub/milliegitim/issue/36167/406573>
- Diñçer, N. (t.y.). Orta Öğretim Reformu ve İmam-Hatip Okulları. Diyanet Dergisi, 10, 104-105.
- Köylü, M., & Altaş, N. (2016). Din Eğitimi (6. Basım). Ensar Neşriyat.
- Milli Eğitim Temel Kanunu, Pub. L. No. 1739, 32 Resmi Gazete 5101 (1973).
- Öcal, M. (2017). Osmanlıdan Günümüze Türkiye'de Din Eğitimi (2. bs). Dergah Yayınları.
- Öcal, M., Zengin, M., Kaymakcan, R., Tınaz, N., Altın, Z. Ş., Okudan, A. Y., & Yiğit, H. (2015). Düünden Bugüne İmam Hatip Liseleri (1913-2013). İçinde 100. Yılında İmam Hatip Liseleri Sempozyumu (ss. 65-104). Dem Yayınları.
- Özgür, İ. (2015). İmam Hatip Okulları: İnanç, Siyaset Ve Eğitim (H. Yalın & E. Özkan, Çev.; 1. bs). Kitap Yayınevi.
- Subaşı, N. (2004). İmam hatip (li) ler üzerine: Teolojik birikimin modern kaynakları. Değerler Eğitimi Dergisi, 2(6), 116-132.
- Şimşek, E. (2013). Çok Partili Dönemde Yeniden Din Eğitimi Ve Öğretimine Dönüş Süreci (1946-1960). Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, 49, 391-414.
- Yılmaz, H. (2003). Eğitim sistemi içerisinde İmam-Hatip Liselerinin yeri ve tarihçesi. II. Din Şûrası Tebliğ ve Müzakereleri (23-27 Kasım 1998), Ankara, 519-541.

ÇOCUKLA İLETİŞİMDE YENİ GÜNCEL

Sedanur ÖZDURMUŞ

İstanbul Üniversitesi

Auzef

Çocuk Gelişimi Bölümü, Sedaozdurmus123@gmail.com

Ali Esat ADAK

Erciyes Üniversitesi

İletişim Fakültesi

Gazetecilik Bölümü, adakaliesat@gmail.com

Özet

Bu makaleyle hedeflediğimiz günümüz çocuklarda veya farklı şekillerde adlandırdığımız kuşaklarla iletişimimizi nasıl daha doğru yapabilir ve nelerden kaçınılmalı düşüncesinden doğan geleneksel yaklaşımlarla günümüz yaklaşımları sentezleyip doğruya en yakın olan iletişim şekillerini birer birer açıklayıp örneklerle destekledikten sonra her ebeveyne her çocuk gelişimciye bir kılavuz oluşturma gayesindeyiz. Bununla birlikte medya bu yöntemlere nasıl etki eder ve nasıl yönlendirir Çocuk dostu televizyon veya radyo programları, kitaplar, posterler veya diğer medya biçimleri üretmek için çocukları bunlarda görünür kılmak yeterli değildir. Mesajlar, belirli çocuk izleyici ve dinleyicilerin ihtiyaçlarını, bakış açılarını ve görüşlerini içermeli ve onların etkili ve yardımcı olacak şekilde bağlantı kurabilecekleri biçimde oluşturulmalıdır. Çocuklar ve medya üzerine yapılan araştırmalardan elde edilen bilgiler göstermektedir ki çocuklar medyayı kullanırlar. Medya içeriğine tepki gösterirler, onun üzerine düşünürler, hissederler ve kendi dünyalarına göre anlamlar üretirler. Çocuklar, edindikleri tecrübeleri de etkileyen çeşitli kişisel, sosyal ve kültürel şartlarda televizyon izlerler.

İnsanlar arasında sosyalleşmek için kullanılan jestler, mimikler, el, kol, yüz ve vücut hareketleri olarak tanımlanan basit iletişim araçlarıdır. Aynı zamanda dilden bahsederken dili anlama ve ifade etme becerisi olarak iki beceriden bahsetmek gerekir. Bu beceriler alıcı dil ve ifade edici beceriler olarak adlandırılır. Çevreden gelen komutları ve mesajları anlayabilme becerisi alıcı dil becerisidir. Örneğin; çocuğunuza masanın üzerindeki kalemi gösterip kalemi ver dediğinizde çocuğunuzun kalemi alıp size vermesi çevreden gelen mesajı algılayabildiğini gösterir. Benzer şekilde kendi isteklerini ve mesajlarını çevresinin anlayabileceği şekilde ifade etmesi ifade edici dil becerisidir. Örneğin; ilk 5 aylık dönemde çocuklar acıktıklarını ağlayarak ifade ederken 1 yaşından büyük bir çocuğun yavaş yavaş kelime düzeyinde “mama” gibi ifadelerle tek sözcük kullanarak açlığını ifade etmesi yaşıyla paralel bir dil gelişimi olduğunu gösterir. Ayrıca çocuklar üzerinde yapılan dil gelişim çalışmaları sonunda, konuşmayı öğrenmenin ilk dönemlerinde yaklaşık olarak tüm dünya çocuklarının temelde aynı gramer kurallarını kullandıkları saptanmıştır. Çocuğun konuşması benmerkezci şeklinde olur bu teoriyi Piaget’in söylemine dayandırabiliriz. Piaget, yaptığı gözlemler ve elde ettiği deneysel verilerden yola çıkarak bütün çocukların konuşmalarını ikiye ayırmaktadır: İlki benmerkezci konuşmalar. “Bu durumda çocuk kendi hakkında konuşur, iletişim çabası yoktur, cevap beklemez, karşısındakinin kendisini dinleyip dinlemediğinin önemi yoktur ve bir oyundaki monoloğa benzerdir. Bulgularına göre %45’i bu doğaya sahiptir. “Vygotsky’ye göre benmerkezci konuşma erken çocukluk döneminin başlarında etkinliğin başlangıcı veya etkinliğin önemli bir noktasında gözlenmektedir. Çocukları amaçlı davranışlar sergilemeye yönlendirebilen işlevin etkinliğin sonunda gözlenen benmerkezci konuşma olduğu söylenebilir. Örneğin çocuğa oyun hamuru verildiğinde çocuk önce oynar ve bir ürün oluşturur. Ürünün ne olduğuna ürünün ne olarak çıktığına göre karar vermektedir. En sonunda ise ne yapmak istediğine hamuru eline alır almaz belki de hamurla oynayacağını duyduğu anda karar vermektedir. Düşünme ve karar verme sürecinde çocuklar bu şekilde benmerkezci konuşmalar yapmaktadır.

Gözlerimiz bizim beynimizin giriş kapısıdır. Göz göze geldiğimiz insanlarla aramızda algı koridoru oluşur bu sebepten baktığımız şeyler bizi o yöne doğru çekecektir. Dolayısıyla içerisinde bulunduğumuz çevrenin önemi büyüktür ve çocuklarımızın davranışları, düşünceleri, İletişimleri bu çevreye göre şekillenir. Çocuklar için iyi bir çevre; sağlıklı iletişim kurabilmek, empati yeteneği yüksek bireyler olabilmek ve en önemlisi doğru düşüncelerle büyüebilmektir. Olumlu çevre olumlu sonuçlar, olumsuz çevre ise olumsuz sonuçlar doğurur. Adler’e göre, karakter özellikleri doğal değildir, hayatın ilk yılları karakteri belirler. Örneğin; bir çocuk doğuştan tembel değildir. Çocuk tembelliği çevresinden benimser. Çalışkanlık da doğal bir nitelik değildir,

10.Hitit Öğrenci Kongresi (16-19 Mayıs 2024)

çevreden görerek ve alışkanlık edinerek öğrenilir. Çocukta öğrenme doğduğu günden başlar. Her toplumun kendi kültürlerine göre, çocuk yetiştirme yöntemleri vardır ve kişiliğin temelleri çocuklukta atılır. Çocuk bazı temel davranışlarını, düşüncelerini kendi benliğine aksetmiş olur. Örneğin çocuğa ileri derece de güvensizlik duygusu verilmişse hayatın sonraki dönemlerinde de bu güvensizliğin değişik şekillerde ortaya çıktığını görebiliriz. Aynı şekilde güven dolu, kendisini değerli hissettiğini düşündüğü bir ortamda büyümesi kişiliği için olumlu sonuçlanacaktır. Yani insan hayatı boyunca birçok şey öğrenir. Ancak kişiliği belli bir çevre içinde gelişir ve değişir. Temel taşları çocuklukta atılır. Mesela 10 katlı bir bina için temel atılmışsa ve çevre koşulları da uygunsa 10 katlı bir bina yapılabilir. Kişilik özelliklerinin çocuklukta başlayarak geliştiğine dair birçok araştırmalar vardır. Günümüzde psikolojik ve ruhsal bozukluklarda görülen belirtilerin kökeninde, çocuklukta yaşanan çeşitli olayların etkilerinin bulunduğu kabul edilmektedir. Yaşamın ilk yıllarında kişiliğin oluşmasında, gelişmesinde etki ettiği ve çocuk hayatının en önemli zamanları olan bu dönemi çevre içinde geçirdiğini düşünecek olursak çocuk gelişiminde çevrenin rolü küçümsenemez. Çocuk birçok iyi ve kötü alışkanlıkları çevresinde gördüğü tutum ve davranışları aynen ya da kısmen taklit ederek benimser çünkü çocuklarda taklit eğilimi çok kuvvetlidir. Çocuklar duydukları şeylerden çok gördüklerini taklit ederler. Onları çevrenin rengini alan bukalemun gibi tanımlayabiliriz. Şöyle ki çocuk önce annesine veya babasına benzemek ister. Erkek çocuğunun ilk modeli babasıdır. Kız çocuk ise annesini model alır. Annesi gibi yürümeye, giyinmeğe çalışır. Bu şekilde devam ederek başka modeller aramaya başlar. Örneğin kız çocuk öğretmenlerini, tanınmış kadınları, erkek çocuk ise amcalarını tanınmış erkekleri örnek alır. İnsan hayatının ilk yıllarında çevresi kişiliğin gelişmesinde önemli rol oynar. Bu nedenle çocuğun çevresindeki kişilerin daima iyi ve yararlı birer örnek olmaları gerekir.

Güncel çocuk iletişimi için önerileri kısa kısa da olsa anlatmak gerekir bu da bizim kılavuzumuzu oluşturacaktır. Çocuklar açık ve ilgi çekici çocuk-merkezli (yetişkin merkezli değil) iletişime ihtiyaç duyarlar ve bu haklarıdır. Daha önce değinildiği gibi, farklı yaşlardaki çocukların farklı ihtiyaçları ve ilgileri olur. Bu nedenle, farklı iletişim araçları ve materyallerden farklı yollarla öğrenirler. Bu çocukların çeşitli tarz ve içeriğe maruz bırakılması gerektiği anlamına gelmektedir. Kolaya kaçıp çocuksu karakterleri dâhil etmek veya animasyon ya da karikatür gibi çocuk dostu yapım biçimlerinin bir şeyi kendi kendine “çocuklar için uygun” yapmadığını aklımızda tutmamız önemlidir. Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin (www.unicef.org/crc) beyanın göre, her bir yaş grubu için uygun iletişim yapımlardan yola çıkarak oluşturduğumuz iletişim önerilerimizi inceleyelim;

□ Hoşgörülü olun: Çeşitliliğe değer verin ve onu kutlayın

Bu öneri direkt veya dolaylı kapsamaları pek çok şekilde iletişime ekleme yapabilir; resmi ve gayri resmi medyada kızları ve erkekleri, engeli olanları ve olmayanları, değişik ekonomik seviyedeki insanları, farklı milletlere ve etnik kökene ait olan insanları, bir evi olan veya evsiz insanları başrolde oynatabilir ve tüm bu farklı insanları çok çeşitli öğrenme aktiviteleriyle eşit derecede meşgul gösterebilir. Örneğin,

Dolaylı- Uzvunu kaybetmiş çocukların engeline atıf yapmadan başa çıktıkları çeşitli çelişkiler ile çelişkiyi atlattıktan sonraki halleri; değişik sosyal gruplara mensup farklı yeteneklere sahip kız ve erkek çocukları içeren bir H1N1 önleme kampanyasını; okulunu, arkadaşlarını ve toplumunu çok seven aynı zamanda da duyma engeli olan bir kız çocuğunu modelleyin

Direkt- Bir yarışmada çok farklı çocukların doğru cevapları yüksek sesle söyledikleri sırada bir anlatıcının “Tüm çocuklar şans verildiği zaman ve çok çalıştıklarında başarılı olma potansiyeline sahiptir” demesi; AIDS hastası bir erkek çocuğun kendisinden küçük yaşta çocuklarla beraber oturması ve onların hastalığı, hayat ve aldığı dersler hakkındaki sorularını cevaplaması ve onlara öğüt vermesini modelleyin

□ İletişimin bir parçası olarak güvenli sığınaklar oluşturun

“Güvenli sığınaklar” korunmasız çocukların kriz zamanlarında gidebilecekleri alanlardır. Bunlar çocukların kendilerini dinleyen ve nasıl hissettiklerini anlayan birilerinin olduğunu bildikleri fiziksel, zihinsel veya duygusal yerlerdir. Çocukların kendilerini korunmuş, zarardan güvende hissettikleri ve dünyaya dair güven duygusunu ve yaşamlarına dair iyimserliği kazanabilecekleri yerlerdir. “Güvenli sığınak” ihtiyacı, istismara uğramış tehlikeli durumlarda yaşayan çocuklardan yaraları veya korkuları engellilik, etnik köken, toplumsal cinsiyet, ırk, din, kast vs. temelli ayrımcılıktan kaynaklanan çocuklara farklılık göstermektedir. Çocuklar, güvenli sığınaklara hayatta kalmak ve gelişmek için ihtiyaç duyarlar. Gelişen dünya çapında bu tarz alanlar sağlamak, çok fazla çalışan ve yük sahibi olan yetişkinler ve aileler için bazen zor olabilir. “Güvenli sığınak”

10.Hitit Öğrenci Kongresi (16-19 Mayıs 2024)

iletişimi, korunma ve güvenin iyi gelişim ve öğrenmenin kurucu öğeleri olmasından dolayı önemlidir.

Genç çocuklar hassas veya zor meseleler hakkında konuşmalar da gelişimlerinin her boyutunda olumsuz etkiye sahip olan birçok duyguyu hissedebilirler. İletişim, insan etkileşimi veya özel tedavi yerine geçemese de çocukların, yalnız olmadıklarını anlamalarına yardımcı olur ve kendilerinin ve diğerlerinin nasıl başa çıktıklarına ve teselli bulduklarına dair örnekler sağlar. Güvenli sığınaklar, acıyı yatıştırabilir ve kısa süreli de olsa acıdan uzaklaştırıp dinlenmelerini sağlayabilir.

- Çocuklara uygun dili öyküler, müzik, karakter ve mizah kullanın

İletişim çocukların yaşlarına bağlı gelişimlerine, ihtiyaçlarına ve ilgilerine göre oluşturulduğu zaman en iyi geri bildirim sağlanır. Niyeti iyi ve verimli iletişim çocuk gelişiminin temellerini, bu gelişimi ve öğrenmeyi nasıl besleyeceğimizi anlamakla başlar. Ayrı yaş grubuna özgü, öykülerin konuları, karakterleri ve özgün içeriği açısından en uygun seçimlerin yapılmasına aktarılabilecek güçlükler ve ilgiler vardır. Her yaş grubunda esas olan kavramsal zorluk düzeyidir. Yaşın ilerlemesiyle çocuklar daha karmaşık içeriği, bağlamları ve biçimleri hem anlayabilmekte hem de talep etmektedirler.

- Yetkinlik kadar özgüven de inşa edin

Kendine güveni olan bir çocuk sadece daha iyi öğrenmeyecek öğrendiklerini sürekliliği katlayacaktır. Kalkınma iletişimi içinde ve özellikle çocuklarla iletişimde odak neredeyse sadece farkındalığı artırma ve beceriler inşa etmektir. Öte yandan çocuklar sürekli olarak değerli ve önemli olduklarını görüp işittiklerinde, eleştirel düşünmenin ve yaşam boyu süren bir öğrenme sevgisinin temelini atmayı öğrenirler. Çocukların neyi öğrenmeye ihtiyacı olduğundan daha çok önemli olan ne olabilecekleridir. Özgüven, durumuna bakılmaksızın, her çocuğun başa çıkma becerilerini, çözüm bulmasını ve potansiyelini tam olarak kullanmasını teşvik eder. Özgüven, beceriklilik, sabır, iyimserlik, kararlılık ve yaratıcılık gösteren dayanıklı bireylerde açığa çıkar.

- Yetişkinler çocuklarla etkileşimlerinde olumlu rol model olmalıdır

Çocuklara yönelik iletişim, bakım verenler ve yetişkinlerin çocuklarla etkileşimlerinde olumlu model olmalıdır. Bu her zaman önemlidir; ancak özellikle çocukların zor koşullarda yaşadıkları topluluklarda, çeşitli nedenlerden dolayı besleyici ve özenli bakım verenlere erişemedikleri ya da olumlu medya alternatifinin bulunmadığı durumlarda daha da önem kazanmaktadır. Bu etkileşimlerle hedeflenen yetişkinler, ebeveynleri, diğer aile üyelerini, öğretmenleri, sağlık görevlilerini, çocuk koruma memurlarını ve diğerlerini içermektedir. Eğer iletişim öncelikle destek olmayan veya istismarcı yetişkinleri model olarak sunarsa, dünyanın farklı yerlerinde çocuklarını destekleyen ve iyi bir şekilde ilgilenen birçok yetişkin bulunmasına rağmen, bu olumsuz örnekler “normal” olarak anlaşılabilir.

Her toplulukta, çocukların gelişimini ve sağlamlığını geliştiren ve çocukların, kaba kuvvete uğrama, sömürülme veya felaketlerden ve hayati risk taşıyan durumlardan kurtulma gibi gündelik krizlerle başa çıkmalarına yardımcı olan örnekleri vardır.

- Etkileşimli iletişimi destekleyin

Etkileşimli iletişim, çocukların daha fazla dikkat göstermelerini ve hikayelere daha fazla katılmalarını sağlar. Katılımcı iletişim, tıpkı katılımcı eğitim gibi, çocuklar için daha uygundur. Çocuklara ve gençlere bilişsel, fiziksel ve duygusal olarak katılım fırsatı sunar, özellikle öğretici iletişim biçimleriyle karşılaştırıldığında. Teknoloji temelli iletişim araçları (bloglar, mesajlar) etkileşim için tasarlanmış olsa da kitaplar, oyunlar, kukla gösterileri, şarkılar, radyo ve televizyon gibi geleneksel iletişim araçlarında da etkileşim sağlanabilir. İzleyicileri kendilerini ifade etmeye, vücut hareketlerini kullanmaya, eleştirel düşünmeye ve geri bildirim vermeye teşvik ettiğimizde, gerçek katılımcı iletişime daha da yaklaşıyoruz.

- Özel Efektleri Mantıklı ve Etkili Şekilde Kullanın

Öğrenme ve eğlence iyi bir öykü ve karakterlerden edinilir. Özel efektler, sıradan olanı özele dönüştürmek amacıyla geliştirilmiştir. Örneğin, kamerayla yakın çekim ya da büyütme izleyicilerin önemli bir noktaya dikkatlerini çekmek için kullanılır; belirli bir kamera açısı bir şeye başka bir bakış açısından bakmamızı

10.Hitit Öğrenci Kongresi (16-19 Mayıs 2024)

sağlayabilir. Bugünün ticari amaçlı televizyon kültüründe hızlı ilerleme, çerçevelerin sürekli değişimi düzinelere görsel ve işitsel etkiler standarttır ve çoğu kez önemli mesajın değerini düşürür. Eğer video, sesli veya yazılı iletişim dağınık veya çok heyecanlıysa, bu özel etkiler odaklanmayı sağlamak yerine, yapının potansiyel değerini kaybetmesine yol açacak şekilde dikkati dağıtabilir. Yine de donanımlı medya tüketicisi olan yeni bir kuşağı çekmek önemli olduğundan dengeyi muhafaza etmeyi akılda tutmak önemlidir: İletişim çocukların zihinlerine fazla yük yüklemekten öğrenmelerini sağlamalı ve desteklemelidir.

- Olumlu örnekleme kullanın

Özenilmek veya örnek alınmak istenen hareketler ve düşünce tarzları, çocuklar ve yetişkinler tarafından en iyi tekrar görme ve tekrar duyma ile öğrenilir. Buna karşın pek çok iletişim şiddet, basmakalıp klişeler, lakap takma, tehlikeli veya sağlıksız hareketler ve uygulamalar gibi olumsuz örnekleri sunar ve sonunda dinleyicilere kısa ve öz olarak verilen mesaj gösterilenlerin yapılmaması gerektiğidir. Çocuklara neyin yapılmaması gerektiğinin anlatılması ve sadece problemin tasvir edilmesi yerine, çocukların yapması istenen olumlu örneklerin resmedilmesi olumlu hareket ve düşünceleri pekiştirmede daha etkili ve tesirlidir.

- İletişimde stereotiplerden kaçınılmalı

Geleneksel hikâyelerden modern medyaya kadar tüm stereotiplerin her formu hemen hemen tüm ülkelerde bulunmaktadır. Bunlar sınıfları, etnik kökeni, hastalıkları, engelli olmayı, dini, yaşı ve cinsiyeti içermektedir. Hatta verilmek istenen ana mesajla bir alakası olmasa bile stereotipler kurnazca ve bilinçaltında insanların kendileri ve diğerleri hakkındaki inançlarını pekiştirmektedir. Stereotip örnekleri kayınvalidelerin şirret cadı gibi tasvir edilmesi, yaşlı erkeklerin ahlaksız tavırları olması, fakirlerin pis olması, erkek çocuklarının kabadayı olması, engeli olan insanların daima yardıma muhtaç olması, çekici olmayan veya kilolu çocukların “kötü” veya yeterince akıllı olmamasının tasviri gibi konularda olabilmektedir. Bu gibi basma kalıp örnekler meydan okunduğunda ve bilinçli olarak değiştirildiklerinde iletişimin geliştiği çerçeve değişmektedir: Güzel uygulamalar geliştirerek basmakalıplaşmış kalıplardan kurtuluruz. İlham verir ve çeşitliliği, saygıyı geliştiririz.

- İletişimde bitişik (çoklu) bir yaklaşım kullanın

İletişimcilere sıklıkla tek bir mesaj vermeleri söylenir. Her ne kadar bu durum odaklanma sağladığı için doğru olsa da tek bir meseleye odaklanıldığında bile çocuk gelişiminin bütünsel yönlerini birleştirici basit yöntemler vardır. Çocuklar öğrenmeyi, tüm duyularını ve bilişsel süreçlerini kullanarak birleşik yöntemlerle işleme tabi tutar ve deneyimlerler. Onların duygusal, sosyal, bilişsel ve fiziksel ihtiyaçlarını eşzamanlı olarak karşılayan iletişimi geliştirmek bilimsel ve uygulamalı olarak anlamlıdır. Çocuklar, bir öyküde ana veya planlanmış mesajlara dikkat ettikleri gibi tesadüfi ve planlanmamış unsurlardan da öğrenirler bu nedenle, bir mesajın açık ve bilinçaltı tüm yönlerine özen göstermek önemlidir.

- Çocukları sosyal adalet ve harekete geçmede örnek vatandaşlar olarak gösterin

Çocuk katılımı sadece bir hak değildir, aynı zamanda çocukların güçlü yanları ile ailelerine, akranlarına, topluma ve dünyaya katkılarını, destek ve yardımlarını göstermeleri için inanılmaz bir fırsat olarak bilişsel gelişime katkısı çok fazladır. Ancak programlara katılımlarında ve iletişimin üretilmesinde çocuklara nasıl yol gösterdiğimiz onları yetiştirdiğimiz, iletişimin başarısındaki farkı oluşturacaktır. Çocuklar yalnız sorunlarını değil, güçlü yanlarını ve çözümlerini de paylaşacak şekilde yönlendirilmelidir. Hem yerel hem de evrensel olarak düşünme ve harekete geçmede cesaretlendirilmeli, teşvik edilmelidir. Onlara kendi iletişimlerini geliştirmeyi öğretmekle birlikte gerçekçilik, adalet ve diğerlerine saygı gibi değerler, etik ilkeler ve prensipler geliştirmelerine uygun bir eğitim verilebilir. Çocuklar farklı bakış açılarıyla klişeleşmemiş, yaratıcı yollarla düşünüp harekete geçmeye teşvik edildikleri zaman kendilerinden küçüklere örnek ve elçi olabilir.

- Zarar vermeyin

Çocuklara gerçeği doğru bir şekilde resmederek faydalı bilgileri öğretmek ve onları korumak ile çocuklara

10.Hitit Öğrenci Kongresi (16-19 Mayıs 2024)

yanlışlıkla zarar verecek ve onları daha da travmaya sokacak derecede bazı durumların fazlaca açık veya görsel içerikle paylaşılması arasında ince bir çizgi vardır. Hatta çocukların yaşları büyüse bile onlara hassas konuları sunarken her zaman en iyisi, olumlu çözümlerin ve fiziksel ve duygusal “koruma” sağlayan şefkatli yetişkinlerin sunumu yönünde bir yol izlenmesi eğiliminde olmaktadır.

- İstisnasız her çocuğun ve yetişkinin itibarını gösterin

Çocukları kapsamak için çaba göstermek çok önemli. Ancak, onları nasıl dahil ettiğimiz de aynı derecede önemlidir. Çocukların hangi iletişim araçlarında yer aldığı, nasıl tanıtıldığı ve onlarla ilişkili insanların nasıl tasvir edildiği gibi konulara dikkat etmeliyiz. Çocuklar için geliştirilen iletişim araçları genellikle en dezavantajlı durumdaki çocukları, yardıma muhtaç kurbanlar olarak göstermekte ve sıkıntılarını vurgulamaktadır. Bu durum, en fakir ülkelerde bile aynıdır. Yoksulluk içinde yaşayan, engelli, olağanüstü hallerde bulunan veya şiddet ve istismar nedeniyle özel korunmaya ihtiyaç duyan çocuklar da bu şekilde temsil edilmektedir.

Aynı zamanda, hijyen ve hayat becerileri gibi konularda hazırlanan iletişim materyallerinde genellikle oğlan çocuklarına, orta veya üst sınıf çocuklarına ve daha iyi görünümü çocuklara daha fazla yer verilmektedir. İçinde bulunulan toplumu ve ortalama çocukları temsil eden çocuklara ise daha az yer verilmektedir. Bu yanlış tanımlama ve kötü temsil durumu değişmelidir. En hassas ve dezavantajlı çocukların öz saygılarını zayıflatmamak ve eşitsizlik veya uyumsuzluk duygularını güçlendirmemek adına bilinçli bir çaba sarf etmeliyiz.

- Kapsayıcı olun: Çeşitliliğin her türüne değer verin ve onu kutlayın

Çocuklar çok erken yaşlardan itibaren farklılıkların farkındadır. Bunların bir kısmı ailelerinde ve toplumlarında yaşadıkları hayat tecrübesinden ileri gelmekte ve bazıları da çok farklı formlardaki medyaya maruz kalmadan kaynaklanmaktadır. Eğer bazı insanlar medya ve iletişimimizde yer almıyorsa, bu durum çoğu kez onlar hakkında sosyal duyarlılığımızın olmamasına yol açar. Bazı insanların olumsuz veya tamamen stereotip resmedilmesi de bir mesaj vermektedir. Tümleyici yollarla her bir kesimin içeriğe dâhil edilmesi, doğrudan ve dolaylı resim ve mesajlarla olabilir. Farklılıklarla ilgili pratik bilgilerin açıkça/doğrudan verilmesi, soruların içten ve dürüstlikle ve doğru bir şekilde cevaplanması ve farklılıklarla ilgili özel hikâyeleri içermek ve bunlara göndermede bulunmak önemlidir.

- İletişimin tek tipleştirme içermemesini sağlayın

İlerleme odaklı, klişelerden uzak ve tüm kültürlere saygılı iletişimi destekleyici ve savunucu iletişimi çok çeşitli yollarla bu öneri iletişime pek çok şekilde aktarılabilir, örneğin:

- Fiziksel olarak aktif bir anneanne/babaannenın kız ve erkek torunların hem futbol oynamayı hem de geleneksel bir ekmeği pişirmeyi öğretmesini modelleyin
- Arkadaşlarına zorbalık yapan kız veya erkek çocuğun, ebeveyninden arkadaşları ve toplumu tarafından beğenilen bir lider olmanın daha iyi olduğunu öğrenmesini modelleyin
- Ergen bir erkek çocuğunun “erkek” kelimesinin asıl anlamını, nazik ve müşfik amcasının olağanüstü bir halde farklı bir etnik gruba mensup biriyle kıt imkânlarını paylaştığını gördüğü zaman öğrenmesini modelleyin
- Görme engeli olan bir babanın engeli olmayan bir babayla aynı sevgi dolu ve şefkatli bir şekilde kız bebeğiyle ilgilenmesini modelleyin

- Yerli kültür ve geleneklerin olumlu taraflarını besleyin ve yansıtın

Görüntüleri ve çözümleri Batı'dan, eğitilmiş kişilerden veya toplumdaki önemli insanlardan seçmek ve bunları ana görüş olarak sunmak kolaydır. Ancak, tüm kültürlerin ve toplumların olumlu uygulamalarını tanıtmak, desteklemek ve göstermek de önemlidir. Bugün "eski" görülen birçok uygulamanın aslında mantıklı ve gerçekçi sebepleri olabilir. Hayat döngüsü genellikle geri döner ve çok eski geleneksel uygulamalar modern tıbbın bir mucizesi olarak yeniden ortaya çıkar. Yerel hikâyeler, okuryazarlığı teşvik eder ve ilişkileri canlı tutar. Günümüzdeki anlaşmazlıkların çözümündeki bazı yöntemler, zümre toplantılarında fikir birliğiyle oluşmuştur. Afrika, Güney Amerika, Asya ve Arap dünyasından gelen hikâyeler hayal gücünü açar ve hem yerel hem de uluslararası güçlü yönleri kutlar.

Çocuklarla iletişimde etkili yöntemler kullanmak, onların sağlıklı gelişimi ve topluma kazandırılmaları

10.Hitit Öğrenci Kongresi (16-19 Mayıs 2024)

açısından büyük önem taşımaktadır. Makalemizde ele aldığımız gibi, çocuk merkezli iletişim stratejileri, hoşgörü ve çeşitliliğe değer verme, güvenli sığınaklar oluşturma ve medyanın bilinçli kullanımı gibi konular, çocukların kendilerini güvende ve değerli hissetmelerine katkı sağlamaktadır.

Dil ve iletişim becerilerinin gelişimi, çocukların sosyal ve duygusal zekalarını artırırken, çevrenin rolü ve olumlu model almanın önemi de vurgulanmalıdır. Çocukların çevresindeki kişiler ve medya aracılığıyla sunulan içerikler, onların dünyayı nasıl algıladığını ve nasıl davrandığını şekillendirmektedir. Bu nedenle, çocuklara sunulan örneklerin dikkatle seçilmesi ve olumlu davranışların teşvik edilmesi gerekmektedir.

Sonuç olarak, çocuklarla iletişimde kullanılan yöntemler ve araçlar, onların kendilerini ifade etme becerilerini geliştirmeli, öz saygılarını korumalı ve onları kapsayıcı bir şekilde desteklemelidir. Ebeveynler, eğitimciler ve toplumun diğer üyeleri, çocukların sağlıklı bireyler olarak yetişmesine katkıda bulunmak için bu konularda bilinçli olmalı ve çaba göstermelidir. Çocuk dostu bir iletişim ortamı yaratmak, geleceğin nesillerinin daha güçlü, empatik ve başarılı bireyler olmasına olanak tanıyacaktır.

Kaynakça

- UNICEF-Çocuklarla İletişim; Yetiştirme, İlham Verme, Heyecan Uyandırma, Eğitime ve İyileştirme için İlkeler ve Uygulamalar/ TURmedia_Cocuklarla İletişim.pdf
Eda Erdenler, Vygotsky'nin Düşünce ve Dil Gelişimi Üzerine Görüşleri: Piaget'e Eleştirel Bir Bakış/ Türkiye Eğitim Bilimleri dergisi
Özlem GÜNDÜZ KALAN, İLETİŞİM FAKÜLTESİ DERGİSİ / Medya Okuryazarlığı ve Okul Öncesi Çocuk: Ebeveynlerin Medya Okuryazarlığı Bilinci Üzerine Bir Araştırma

14. YÜZYIL ANADOLU TABABETİ

Hatice KALEMCI

Selçuk Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Tarih, Kalemcihatice@gmail.com

Özet

Türkiye Selçuklu Devleti 1243 yılında vuku bulan Köseadağ Savaşı ile büyük bir sarsıntı yaşayıp yıkılıncaya kadar, Anadolu'yu her anlamda ihya etmiştir. Söz konusu ihya faaliyetleri içinde şüphesiz sağlık kurumlarının inşası ve tıp eğitimi gibi tababet konuları da önemli yer edinmiştir. Büyük Selçuklu mirasçısı olan Türkiye Selçukluları oradan taşıdıkları Türk İslam tıbbi unsurlarını Anadolu'da başarılı şekilde uygulamışlardır. Ekmeleddin Nahçıvani, Abdülatif Bağdadi, Kutbüddin Şirazi ve Tabib Gazanfer Tebrizi gibi önemli hekimler yetiştirip; Gevher Nesibe, Sivas Darüşşifaları gibi mühim hastanelerin inşası yanında hamam ve ılıca gibi önemli sağlık yapıları da bina etmişlerdir. Ancak yarım asırdan fazla süren Moğol istilası sonucu Devletin yıkılmaya yüz tutmasıyla uç bölgelerinde bulunan beyler bağımsızlıklarını muhafaza için siyasi teşekküller oluşturmuşlardır. Netice itibariyle söz konusu yüzyılda Anadolu münferit beyliklerin hâkim bulunduğu bir saha haline gelmiştir.

Aydınoğulları, Germiyoğulları, Osmanoğulları, Menteşeoğulları, Saruhanoğulları, Candaroğulları, Dulkadiroğulları, Karamanoğulları 14. yüzyıl itibariyle Anadolu'da bulunan bazı beyliklerdendir. Bu yeni siyasi oluşumlar ne ardılı buldukları Selçuklu döneminde olduğu gibi ne de yerlerini bıraktıkları Osmanlı Devletinin azamet devrindeki gibi büyük ilmi faaliyetlere girişememişler dolayısıyla tıp sahasına büyük yenilikler getirememişlerdir. Zira bahsettiğimiz üzere bölge yoğun bir istila ve tahakküm süreci geçirmiştir. Bu baskı ortamında ilim adamları diledikleri gibi çalışmalar yapamamış olsalar gerektir ki bazıları eğitimlerini Mısır gibi istiladan etkilenmeyen ilim merkezlerinde devam ettirmişlerdir. Beylikler 1308 den sonra harap olan Anadolu'yu yeniden canlandırmışlardır. Yeni inşaların yanında Selçuklu kurumlarını da korumuşlardır. Bu noktada 14. Yy.'da, II. Bayezid dönemine kadar Selçuklu döneminde olduğu şekilde büyük şifahanelerin yapılmadığı, yapıldı ise de günümüze ulaşmadığı görülmektedir. İlmi anlamda ise öncelikle Moğolların yakıp yıktığı kütüphane ve medreselerde yok olmaya yüz tutan eserlerin muhafazasına uğraşmışlar, sonrasında ise beylerin birbirleri ile yarışmasına himaye ettikleri ilim adamları tecrübe ve şerhlere dayalı yeni eserlere imza atmışlardır. Hekim Bereket, Hekim Hacı Paşa, Hekim Ahmedî, Geredeli İshak gibi isimler dönemin devlet adamlarının desteğini alan önemli hekim ve ilim adamlarından olmuşlardır. Bu bağlamda 14.yy. Beylikleri Selçuklu ve Osmanlı azamet devri arası dönemde Anadolu'daki Türk İslam geleneğinin devamı açısından bir köprü görevi görmüşlerdir. Öte yandan Türkçeleşme faaliyetlerinin başlaması açısından da son derece önemli adımlar atmışlardır. Bizde çalışmamızda ara dönem diyebileceğimiz 14. Yy Anadolu'sunda tıbbi anlamda yaşanan gelişmeleri ve atılan adımları ele alarak dönem tababeti hakkında genel bir çerçeve çizmeye çalışacağız.

Anahtar kelimeler: Anadolu, beylikler, tababet.

Giriş

Arapça kökenli olan tıbb kelimesi var olanı muhafaza etmek, eksilip işlevini yitireni onarmak anlamına gelmektedir. Tıbb kelimesinden türeyen tababet ise tıp bilgisi ya da hekimlik manasını taşımaktadır. İnsanlar da var oluşlarından itibaren vücutlarında zuhur eden eksilme ve bozulmaları düzeltmeye çalışmışlar bu surette tıp bilimi ortaya çıkmıştır. Tarih öncesi çağlardan itibaren oluşan birikim ile modern tıp oluşmuştur. İlkçağ uygarlıkları hastalıkları tabuların yıkılmasından dolayı tanrının verdiği ceza olarak görmüşlerdir. Fiziki bozulmaları ise basit işlemlerle tedavi etmeye çalışmışlardır. Grek tıbbi bazı yenilikler getirmiş ve Hipokratesin çalışmaları tıp ile birlikte tıba bakış konusunda da değişikliklere neden olmuştur Neticede tıp verilere dayalı bir bilim olma yoluna girmiştir. Sonraları Hipokrates'in ekolünü devam ettiren isimler yine önemli çalışmalara imza atmışlardır. İslam dünyası tüm bu çalışmalardan Emeviler döneminde nüvesi oluşturulan Abbasiler devrinde ise Halife Mansur döneminde inşa edilen Beytül Hikme'de yapılan çeviri

10.Hitit Öğrenci Kongresi (16-19 Mayıs 2024)

faaliyetleri ile haberdar olmuştur. Herhangi bir kompleks yaşamayan İslam dünyası elde ettikleri eserleri önce anlamaya çalışmış sonrasında yeni eserlere imza atacak derecede ilmi faaliyetlerini arttırmıştır. Şüphesiz bu çalışmalarda Türkler de önemli yer tutmaktadırlar. Türklerin özellikle Uygurlar döneminde tıp konusunda ne derece ileri olduklarını biliyoruz. Selçuklu ve Karahanlılar ise İslam dünyası ile tanıştıktan sonra tüm bu verileri mezcetip tıp tarihine katkı sağlamışlardır. Bu dönemlerde İbn Sina er Razi gibi isimler eserlerini çoktan yazmış bulduklarından Büyük Selçuklular bunun üzerine çıkacak eserler verememişlerdir ancak bu eserlerin anlaşılması noktasında yaptıkları şerhler ile öne çıkmışlardır. Yine Türklerin Tıp tarihine en önemli katkıları tıbbın kurumsallaştırılmasının sağlanmasıdır. Zira Türkler pek çok büyük darüşşifa inşa ettirmişler ve bunun yanında hamam ve ılıcalarla da sağlık yapısını desteklemişlerdir. Tüm bu birikimlerini 1071'den sonra beylikler vasıtası ile Anadolu'ya intikal ettirip yerleştirmişlerdir. Anadolu'da Türklerin eli ile inşa edilen ilk şifahane Artukoğulları dönemine ait Eminüddin Maristanı'dır. Yine bu dönemde bazı çeviri ve eser telifi faaliyetleri yürütülmüştür. Türkiye Selçukluları zamanına geldiğimizde ise karşımıza evvela darüşşifalar çıkmaktadır. Kayseri Gevher Nesibe Darüşşifası bunlardan biridir. Söz konusu darüşşifa Sultan Gıyaseddin'in kardeşi Gevher Nesibe'nin isteği üzerine inşa edilmiş, tarihin ilk tıp kompleksidir. Zira hem teorik hem de pratik eğitimin verildiği hastane-medrese planında bina edilmiştir. Bununla birlikte Sivas'ta İzzeddin Keykavus Darüşşifası, Konya'da şehrin ismini taşıyan hastaneler, Tokat'ta Pervane Bey Darüşşifası, Kastamonu'da Ali b Pervane Darüşşifası, Çankırı'da Atabey Ferruh Darüşşifası gibi hastane yapıları da Selçuklular dönemi eserlerinden bazılarıdır. Söz konusu dönemde sağlık sisteminin en önemli unsuru olan temizlik ve tedavi merkezleri hamamlar da devletin dört bir yanında yaygınlaştırılmıştır. İlıcalar da tedavi amaçlı kullanılan yapılardan olmuşlardır. Bunların yanında adı geçen coğrafyada yetiştirilen ve himaye edilen hekimler de tıp tarihine katkı sunmuşlardır. Selçuklular döneminde Mevlana'nın da hekimliğini yaptığını bildiğimiz Hekim Ekmeleddin gibi, Kutbüddin Şirazi, Abdülatif Bağdadi, Tabib Gazanfer Tebrizi, Cerrah Vasil, Ali Sivasi, Necmeddin Nahçıvani de türlü şekillerde adlarından söz ettiren hekimlerden olmuşlardır. Tüm bu bilgi, birikim ve gelenek aynı şekilde 14. Yüzyıla, bu devirden de beylikler vasıtası ile muhafaza edilip eklemeler yapılarak sonraki yüzyıllara aktarılmıştır. Biz de çalışmamızda zikredilen dönem tababeti hakkında genel bir inceleme yapmaya gayret edeceğiz.

I. 14. Yüzyıl Anadolu Tababeti

A. Siyasi ve İلمي Açından Anadolu'nun Genel Durumu

13. yüzyılın ortalarında başlayan ve giderek artan Moğol istilas ve ardından gelen tahakküm süreci Anadolu'yu yönetim, idare, askeri teşkilat ve iktisadi konularda olduğu kadar sosyal alanlarda da sıkıntıya sokmuştur. Bu süreç içerisinde Moğol baskısından usanan Türkler uç bölgelerinde yoğunlaşmaya başlamıştır. Yoğunluğa neden olan söz konusu Türkmen toplulukları zamanla buldukları yerlerde müstakil hareket etme fırsatı bulmuşlardır. Bu surette Anadolu'da milli bilinç açısından bir uyanışta yaşanmıştır. Öyle ki 1308 yılında Selçuklular son bulduğunda eski hâkimiyet alanlarında güçlenen çeşitli beylikler hüküm sürmeye başlamıştır. Bu beylikleri ve hâkimiyet alanlarını şu şekilde sıralayabiliriz:

- Aydın Oğulları: Aydın ve çevresi
- Menteşe Oğulları: Muğla ve yöresi
- Germiyan Oğulları: Kütahya
- Saruhan Oğulları: Manisa
- Karaman Oğulları: Karaman
- Candar Oğulları: Kastamonu, Sinop
- Eşref Oğulları: Beyşehir, Seydişehir.
- Hamid Oğulları: Isparta
- İnanç Oğulları: Denizli
- Dulkadir Oğulları: Elbistan ve çevresi
- Pervane Oğulları: Sinop
- Ramazan Oğulları: Adana
- Osmanoğulları

İsmi zikrettiğimiz beylikler meşruiyetlerini sağlamlaştırmak adına her alanda olduğu gibi ilmi hususlarda da adeta yarışa girmişlerdir. Beyler ilim adamlarını teşvik ve himaye etmiş, kendilerine buldukları her mecliste ihtimam gösterilmişlerdir. İbn Batuta, Seyahatnamesinde Aydınogulları'ndan Mehmet Bey'e misafir olduğunu ve bir toplantıda Yahudi bir Hekimin meclise dâhil olması ile kadı ve müderrisin onu ayakta karşıladığından üstelik hafızlardan bile üst konumda oturtulduğunu anlatır ve kendisinin de buna şaşırıp karşı çıktığını kaydeder. Öyle ki İbn Batuta içeri girenin kim olduğunu sorunca aldığı cevapta oldukça manidardır

10.Hitit Öğrenci Kongresi (16-19 Mayıs 2024)

ki müderris kendisine hepimiz ona muhtacız sultanımızda pek değer verir demiştir. Anlaşıldığı üzere 14. yüzyılda da devlet adamları diğer ilim adamlarını olduğu gibi hekimleri de korumaya devam etmişlerdir. Bununla birlikte Saruhanoğullarından İshak Bey, Candaroğullarından Muzafferüddin Yavlak Arslan, Sivas bölgesi hâkimlerinden Eretna ve Kadı Burhaneddin Ahmed gibi isimlerin de hem şahsi olarak ilimle ilgilendiklerini hem de ilim meclislerine katılıp, sürekli âlimlerle beraber olduklarını görmekteyiz.

Söz konusu devirde ilim adamlarının nasıl yetiştirildiğine de değinmek yararlı olacaktır. İlim adamları Anadolu'da bulunan medreselerde eğitimlerini tamamlayabildikleri gibi Mısır gibi dönemim önemli ilim merkezlerine de gitmişlerdir. Eğitimlerini tamamladıklarında ise farklı beyliklerden gelen davetler üzerine yer değiştirmişlerdir. Tüm bu hususlara en iyi örnek Hekim Hacı Paşa ve Hekim Ahmedî olacaktır. Zira mezkûr isimler ilk eğitimlerini Anadolu'da almış sonrasında Mısır'a gitmişler ve burada eğitimlerini tamamlayıp hatta çeşitli görevlerde de bulunduktan sonra memleketlerine dönmüşlerdir. Hacı Paşa Aydınoğulları'nın daveti üzere Birgi'ye gitmiş, Ahmedî de Germiyanogulları ve Osmanogulları himayesinde bulunmuştur.

B. 14. Yüzyıl Sağlık Kurumları

1. Amasya Amber b. Abdullah Darüşşifası

Dönemin Moğol Hanı Olcaytu Han'ın eşi Yıldız Hatun'un kölesi Amber b. Abdullah tarafından inşa edilmiştir. Kitabesinden 1308 yılında yapıldığı anlaşılmaktadır. Binada oldukça süslemeli bir mimari üslup kullanılmıştır. Öte yandan ısıtmasının yakınlardaki hamamdan sağlandığı düşünülmektedir. Beylikler döneminden 19. yüzyıla kadar bilfiil kullanılmıştır. Bir dönem akıl hastanesi olarak kullanıldığını ve burada müzik ve telkin yolu ile tedavinin gerçekleştirildiği bilinmektedir.

2. Dulkadiroğulları Cüzzamhanesi

Dönemin korkutucu hastalıklarından cüzzamın tedavisi için Dulkadiroğulları döneminde Kayseri'de teşekkül ettirilen bir yapıdır. Günümüze ulaşamayan yapının varlığından Dulkadiroğlu Hasan Bey'in bir vakfiyesi vasıtasıyla haberdar olunmuştur. Bazı araştırmacılara göre ise burası bir zaviyedir ve cüzzam salgını üzerine hastaların tecrit edilmesi için kullanılan bir kurum halini almıştır. Bu fikir akla yatkındır bulunmaktadır zira gerek Selçuklu döneminde gerekse de sonraki yüzyıllarda tekke ve zaviye tipi yapıların bu tarz hastalıklara duçar olanları tecrit etmek için kullanıldıklarını biliyoruz.

3. Bursa Bayezid Darüşşifası

Osmanlının Orhan Bey zamanında fethettiği Bursa'da fethin ardından geniş ihya faaliyetleri yürütülmüştür. Bu faaliyetler Orhan Beyin külliyesi ile başlayıp şehrin genişlemesine de yön vermiştir. 1391-1395 yılları arasında ise Bayezid Külliyesi inşa edilmiştir. Darüşşifa da bu külliyenin bir parçası konumundadır. Vakfiyesinin 1400 yılında yazılmış olması bazı araştırmacıların külliyenin bu senede yapıldığını düşünmesine neden olsa da genel kanaat söz konusu vakfiyenin inşa tamamlandıktan sonra yazıldığı yönündedir. Darüşşifa Osmanlıların ilk hastane yapısıdır. İçerisinde mutfak, hasta odaları, tuvalet, hekim odası gibi bölümleri mevcuttur. Odalarda ocaklar bulunmaktadır ki ısınma amaçlı oldukları düşünülmektedir. Öte yandan vakfiyesinden edinilen bilgilere göre burada 1 başhekim, 2 şerbetçi, 2 eczacı, 2 hekim, 1 ekmeççi ve 1 de aşçı bulunmaktaydı.

4. Hamam ve Ilıcalar

14. yüzyıl öncesi dönemde hamam ve ılıcaların sağlık sistemi dâhilinde olduğunu biliyoruz. Öyle ki gerek tıbbi eserlerde gerekse de tarihi kayıtlarda hamam ve ılıcalara gitme tedbirinden bahsedilmektedir. Örneğin Mevlana'nın eserlerinde nezle ve çeşitli hastalıklara karşı hamama gittiğini, kan aldığını görüyoruz. Aynı anlayışın 14. Yüzyılda da devam ettiğini görmekteyiz ki Hacı Paşa eserinde hangi durumlarda hamam ya da ılıcaya gidilip hangi durumda gidilmemesi gerektiğinden ve buraların uyuz, sivilce, çıban gibi deri hastalıklarına iyi geldiğinden bahsetmektedir.

Söz konusu yüzyılda inşa edilen ve kullanımına devam edilen bazı hamam-ılıcalar noktasında:

- 13. Yy da inşa edilip kullanımına devam edilen Sultan Hamamı, Hunat Hatun Hamamı, Pervane Hamamı, Sahip Ata Hamamı, Ilgın Ilıcası, Yoncalı Ilıcası, Seydişehir Ilıcasını
- Saruhanoğulları'ndan İshak Bey'in inşa ettirdiği Manisa Çukur Hamamını
- İshak Beyin eşinin inşa ettirdiği Gülgün Hatun Hamamını
- Bayezid'in inşa ettirdiği Mudurnu Hamamını
- Mentешеoğulları döneminde inşa edilen Muğla Büyük Hamamı ve daha pek çok yapıyı zikredebiliriz.

C. 14. Yüzyıl Hekim ve Eserleri

1. Hekim Bereket ve Tuhfe-i Mübarizi'si

Hekim Bereket'in hayatı hakkında ne yazık ki geniş malumatımız bulunmamaktadır. Ancak yazmış ve çevirmiş olduğu eserlerden Arapça, Farsça bildiğini öğreniyoruz. 1330-1342 yılları arasında Aydınoğlu

10.Hitit Öğrenci Kongresi (16-19 Mayıs 2024)

Mehmet Bey'in daveti üzerine olsa gerek Aydın'a gelmiştir. Hekimin tıp ilmi ile ilgili başka eserleri olsa da Türkçe olması nedeniyle Tuhfe-i Mübarizi'si öne çıkmaktadır. Eser doğrudan Türkçe yazılmamıştır. Hekim Bereket'in önceden yazmış olduğu bir eserinden tercüme edilmesi sureti ile Türkçeleştirilmiştir. Genel kanaate göre ise Anadolu'da yazılan ilk Türkçe tıp eseridir. İbni Sina'nın Kanun'undan yararlanılmak sureti ile meydana gelmiştir lakin yazar kendi bilgi ve tecrübelerini de aktarmıştır. Öte yandan terminolojik anlamda da bazı yenilikler getirdiği görülmektedir.

2. Hacı Paşa Müntehab-ı Şifa

Asıl adı Cemaleddin hızır b. Ali'dir. Kendisi hakkında bilgilerimiz diğer dönem hekimlerine nazaran daha fazladır. Hacı Paşa Konyalıdır. İlköğrenimini burada tamamladıktan sonra Mısır'a gitmiştir. Burada dini ilimlerle iştigal olurken yakalandığı bir hastalık vesilesi ile tıp ilmine de merak sarmış ve tıp derslerini de okumuştur. Kalavun Hastanesi'nde bir dönem çalışan hekim sonraları Anadolu'ya dönmüştür. Aydınoğlu Mehmet Bey'in daveti üzere Birgi'ye gittiği düşünülmektedir. Burada kadılıkta yapan Hacı Paşa saray hekimliği gibi başka önemli görevlerde de bulunmuştur.

et-Tealim Fi İlmi't-Tıbb, Kitâbü'l-Feride, Şifau'l-eskam fi Devaü'l-âlâm gibi eserleri de bulunan hekimin en önemli tıp kitabı Türkçeye tercüme edilen Müntehab-ı Şifası'dır. Müellif eserin giriş kısmında kitabını uzman bulunmayan yerlerde dahi insanların hastalıklarını tedavi edebilmeleri için hazırladığını belirtir. Eseri şu üç bölümden oluşur: Tıbbın ilmi boyutu, şerbet ve gıdalar ile hastalıklar ve tedavileri.

3. Geredeli İshak B. Murad ve Edviye-i Müfrede

Hekim Geredeli İshak ve hayatı hakkında da geniş malumatımız bulunmamaktadır. Yalnızca eserini bugünkü Bolu sınırları içinde kalan Gerede'deki Argut Dağı yakınlarında kaleme aldığını biliyoruz ki bu da yaklaşık 1386-1390 yıllarına tekâmül etmektedir. Söz konusu eser doğrudan Türkçe kaleme alınması bakımından son derece değerlidir. Özellikle son bölümünde ilaç, hastalık, araç gereç isimlerinin Arapça, Farsça ve Türkçe karşılıklarının bulunduğu bir sözlük vardır ki bize tıp dilinin Türkçeleşmesinin ne boyuta geldiği hakkında bilgi verir.

4. Diğer Hekimler

Bunların dışında I. Murad devrinin önemli ilim adamlarından Cemaleddin Aksarayi, Germiyanogulları himayesinde bulunan aynı zamanda şairlik yönü de bulunan Ahmedî ve Sinan b. Mecdüddin gibi isimleri de zikredebiliriz.

D. Teşhis ve Tedavi

14. yüzyıl hekimleri de geleneksel 4 hılt yani vücudu meydana getiren 4 unsur teorisini benimsemişlerdir. Buna göre insan kan, sarı safra, kara safra ve balgamdan meydana gelmektedir. Bu dört unsurun vücuttaki seviyelerinde bir artış ya da azalma olması durumunda ise hastalık hasıl olmaktadır. Bu yüzden hekimler hastaneye ya da bizzat kendilerine başvuran hastaların evvela geçmiş öyküsüne bakmışlardır. Örneğin hasta en son ne yedi ne kadar uyudu, boşaltım ihtiyacını ne zaman gördü, ani ya da çok yoğun duygular yaşadı mı gibi sorular sormuşlardır. Hemen ardından ise hastanın şikayetlerine göre nabzına bakılmıştır. Nabzın şiddeti, derinliği, hızı hekim için belirleyici olmuştur. Öte yandan hastanın vücudundan çıkan her türlü sıvının rengine kokusuna ve dokusuna dikkat edilmiştir. Örneğin idrar tahlilinde sıvının sarı ya da kırmızı renkte olması, içinde parçacık olup olmadığına, kokusuna bakılmıştır. Yine balgam teşhis bakımından belirleyici unsurlardandır. Balgamın da yine kokusuna dokusuna rengine bakılmış, bununla birlikte kurutulup su ve ateş ile buluştuğunda aldığı şekle dikkat edilmiştir. Neticede 4 hılttan hangisinin galip geldiğini bulmaya çalışmışlardır.

Tedavi noktasında ise kan alma, ilaç ve müzik ile telkin tedavisi gibi metotlar uygulanmıştır. Kan alınacak kişinin belli şartları yerine getirmesi gerekir. Örneğin belli bir yaş aralığında olması, yakın zamanda yemek yememiş olması, kısa süre önce hamama gitmemiş olması gibi. Bu yöntem genelde nezle ve ağrı durumlarında ağrıyan bölgeye en yakın damardan kan alınması şeklinde uygulanmıştır. İlaçla tedavide ise karşımıza bitkisel, hayvansal ve madensel ilaçlar çıkmaktadır ki en yaygını bitkilerdir. İlaçlar tek bir maddeden yapılabildiği gibi birkaç maddenin birleşiminden de elde edilmişlerdir. Macun, şerbet ya da şurup, lavman, yaku, lu'luk, merhem formunda ilaçlar kullanılmıştır. Yine Tiryaklar gerek zehirlenmelerde gerek diğer hastalıkların tedavisinde kullanılmıştır. Müzik ve telkin uygulaması ise genelde akıl hastalarında kullanılan bir tedavi yöntemi olmuştur. Bu tedavi usulünde de hastanın mizacına, hangi hastalıkta hangi makamın hangi zaman zarfında icra edileceği gibi ince detaylara dikkat edilmiştir.

Sonuç

14. yüzyıl Anadolu'nun Moğol tahakkümünden kurtulup yeniden ayağa kalkma dönemi olmuştur. Bu yüzden

10.Hitit Öğrenci Kongresi (16-19 Mayıs 2024)

kurumlar açısından önceki devirlerden kalan mimari ve ilmi eserler korunmaya çalışıldığı gibi yeni çalışmalar ile de var olanın desteklenmesine gayret edilmiştir. Selçuklu ve 15. Yy Osmanlı devirlerinde olduğu gibi büyük adımlar göremiyoruz. Ancak Selçuklu dolayısıyla Türk İslam tıp geleneğinin Anadolu’da varlığını sürdürmesi ve Osmanlıya intikal ettirilmesinde bu devirdeki faaliyetlerin önemi büyüktür. Bu yüzyılda yapılan tıp çalışmalarını önemli kılan bir diğer nokta ise diğer alanlarda da olduğu üzere tıp dili ve terminolojisinin Türkçeleştirilmesine gayret gösterilmesidir. Bu noktada Türkmen Beylerinin teşvikleri şüphesiz en büyük rolü oynamıştır. Öyle ki ilk Türkçe tıp eserleri 14. Yüzyılda kaleme alınmıştır.

Kaynakça

- ABDURRAHMAN B. NASR EŞ ŞEYZERİ, (Nihayetü’r-Rütbe fi Talebi’l Hisbe) İslam Devletinde Hisbe Teşilatı, Haz. Abdullah Tunca, Marifet Yay, İstanbul 1993, s.136-139.
- AĞIRAKÇA, Ahmet, İslam Tıp Tarihi (Başlangıçtan VII. / XIII. Yüzyıla Kadar), Akdem yay.
- AKPINAR, Cemil, “Hacı Paşa” mad., DİA, C.14, İstanbul 1996.
- ALTUN, Ara, “Eminüddin Külliyesi” mad., DİA, C.11, İstanbul 1995.
- Anadolu Beylikleri El Kitabı, ed. Haşim Şahin, Grafiker Yayınları, Ankara 2016.
- ASLAN, Fatma Betül, “İslam Öncesi Dönemden Emevi Döneminin Sonuna Kadar Tercüme Faaliyetleri”, Eskiye Dergisi, S.27, (Kasım 2017).
- BAYAT, Ali Haydar, Tıp Tarihi, Zeytinburnu Belediyesi Yayınları, İstanbul 2016, ss.107-109 İstanbul 2004.
- CANTAY, Gönül, “Amasya Darüşşifası” mad., DİA, C.3, İstanbul 1991.
- CANTAY, Gönül, “Bursa’da Osmanlıların İlk Tıp Kuruluşu”, Bursa Tıp Tarihi Günleri Sempozyumu, (Bursa, 14-15 Mayıs 1992).
- ÇETİN, Osman, “Bursa Şeriyye Sicilleri Işığında Osmanlılarda İlk Tıp Fakültesi Bursa Darüşşifası Ve Tıbbî Faaliyetler”, Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi (OTAM), S.4, 1993.
- ÇİFTÇİOĞLU, İsmail, “Türkiye Selçukluları Ve Beylikler Döneminde İlmi Teşvik, İlim Adamlarını Himaye Etme Anlayışı”, Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi, C. VI, S. 1, İzmir 2006, s.33.
- EMECEN, Feridun, Osmanlı İmparatorluğunun Kuruluş ve Yükseliş Tarihi (1300-1600), İş Bankası Yayınları, İstanbul 2017, s.24-25.
- ERAT, Birsen, “Bolu Orta ve Mudurnu Yıldırım Hamamları; Mimar Ömer Bin İbrahim’in Üslubu Hakkında Bir Değerlendirme”, Sanat Tarihi Dergisi, C.31, S.1, (Nisan 2022).
- ERDAĞI, Binnur, “Anadolu’da Yazılmış İlk Türkçe Tıp Kitabı”, Türk Bilig, S.2, 2001.
- ERDEMİR Ayşegül Demirhan, “Geredeli İshak” mad., DİA, C.14, İstanbul 1996.
- ERER, Sezer, “ Osmanlılar Döneminde Bursa’da Yapıtılan Hastaneler”, Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, S. 19, 2010, s. 244.
- GÜRHAN, Sevinç Gök, “Beylikler Dönemi’ne Ait Sgraffito Teknikli Ve Tek Renk Sırlı Kaplar”, Sanat Tarihi Dergisi, S.17, (Ekim 2008).
- HACI PAŞA, Müntehab-ı Şifa I, Haz. Zafer Önler, TDK yay., Ankara 1990.
- İBN BATUTA, İbn Batuta Seyahatnamesi I, Çev. A. Sait Aykut, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2004, s.423.
- KAHYA, Esin, “Anadolu Selçuklularında Bilim”, Erdem Dergisi, Cilt: 5 Sayı: 13, (Ocak 1989).
- KALENDER, Ruhi, “Türk Musikisi’nde Kullanılan Makamlar ve Tesirleri”, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi C.29, S.1-4, 1987, s.361-376.
- KARAKAYA, Enis, “Çukur Hamam” mad., DİA, C.8, İstanbul 1993, s.387.
- KEYKAVUS B İSKENDER, Kabusnâme, haz. Orhan Şaik Gökyay, Kabalcı Yayınları, İstanbul 2006.
- KÖKER, Ahmet Hulusi, “Selçuklu Şifahaneleri”, Selçuklular Devrinde Kültür ve Medeniyet Kongresi, (Kayseri, 14 Mart 1991) Kayseri 1992.
- ÖZ, Meliha Havva, Arzu Özen Yavuz, “Menteşeoğulları Beyliği Dönemi Hamamları’nın İncelenmesi ve Morfolojik Analizi”, Online Journal of Art and Design, C.9 (4), (Ekim 2021).
- PORMANN, Peter E., “Tıp” mad., DİA, C.41, İstanbul 2012.
- Türk Dil Kurumu Sözlüğü, <https://sozluk.gov.tr/> (E.T. 29.02.2024)
- UZLUK, Şehabettin, “Anadolu’da Selçukî Hastaneleri,” Türk Tıp Tarihi Arşivi, C.3, S.12, 1939.
- ÜNVER, A. Süheyl, “Anadolu Selçuklularında Sağlık Hizmetleri”, Malazgirt Armağanı, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1993.

10.Hitit Öğrenci Kongresi (16-19 Mayıs 2024)

ÜNVER, A. Süheyl, Hekim Konyalı Hacı Paşa Hayatı ve Eserleri, İstanbul Üniversitesi Tıp Tarihi Enstitüsü, S.47, İstanbul 1953.

ÜNVER, A. Süheyl, Hekim Konyalı Hacı Paşa Hayatı ve Eserleri, İstanbul Üniversitesi Tıp Tarihi Enstitüsü, S.47, İstanbul 1953.

ÜNVER, A. Süheyl, Selçuk Tababeti, TTK Yayınları, Ankara 2014.

ÜNVER, A. Süheyl, Tıp Tarihi, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul 1943.

YANAR, Şenay, “Türkiye Selçukluları ve Beylikler Devride Kayseri’de Kültürel Hayat”, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yüksek Lisans Tezi), Sakarya 2018.

YAVAŞ, Doğan, “Yıldırım Külliyesi” mad., DİA, C.43, İstanbul 2013.

YENİ İSTANBUL YABANCILAR İÇİN TÜRKÇE ÖĞRETİMİ A2 KİTABINDAKİ DİNLEME METİNLERİNİN DİL BİLGİSİ AÇISINDAN İNCELENMESİ

İlknur ÖZDEMİR

Bartın Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Yabancılara Türkçe Öğretimi, ilknursolak47@gmail.com

Özet

Dil öğretimi, iletişim aracı olarak dili öğrenme sürecini ele alır ve öğrencilere dört temel iletişimsel beceriyi kazandırmayı amaçlar: dinleme, konuşma, okuma ve yazma. Bu dört temel iletişimsel beceri dil bilgisi ve sözcük bilgisinden oluşan dilsel becerilerin uygulamasından oluşur. Dil bilgisi, bir dile ait sesbilgisel, biçimsel ve sözdizimsel kuralların tamamı olarak tanımlanabilir ve o dilde iletişim kurulabilmesinin temel taşıdır. Dil bilgisinin göz ardı edilmesi öğrencinin iletişimsel becerilerinin ve yaratıcılığının bittiği noktada iletişim kuramamasına sebep olur. Dil bilgisinin öğretimi açık veya örtük yapılabileceği gibi bu öğretimin iletişimsel becerileri geliştirmeyi amaçlayan uygulamalarda da desteklenmesi gerekir. Bir dil bilgisi konusu öğretimin diğer bileşenlerinin içine ne kadar yerleştirilebilirse öğrencinin maruz kalma sıklığı artacağı için öğrenme ve uygulama ihtimali o kadar artacaktır. Dinleme, ders süresinin dilsel girdiyi arttırmak için kullanılabilen uygulamalardan birisidir. Bu çalışmada, yabancılara Türkçe öğretiminde kullanılan Yeni İstanbul Türkçe Ders Kitabının A2 seviyesindeki dinleme metinlerinin dil bilgisi bölümlerindeki konuları temsil etme oranı açısından bir analizi sunulmaktadır. Yeni İstanbul Türkçe Ders Kitabı beş seviyeden oluşmaktadır. Bunlar; A1, A2, B1, B2 ve C1 seviyeleridir. Her kitapta altı ünite bulunmaktadır ve her ünite üç bölüme ayrılmıştır. Her bir ünite ise üç farklı bölüme ayrılmış olup her bölümde dört temel beceri ve dil bilgisi konuları anlatılmıştır. İncelenmiş olan A2 ders kitabı altı üniteden oluşmaktadır. Her bir ünite toplam üç dil bilgisi konusu bulunmaktadır. Bu dil bilgisi konuları ünite içinde üç dinleme etkinliği, ünite sonunda ise İzle-Öğren adı verilen iki video etkinliği ile desteklenmektedir. Serinin A2 seviyesinde toplam 30 dinleme metni yer almaktadır. Kitaptaki bütün üniteler okuma becerisi ile başlamaktadır. Daha sonra dil bilgisi ve dinleme becerisi bunu takip eder. Dil bilgisi konusundan sonra dinleme yapılarak dil bilgisi pekiştirilmek istenmiş ve öğrencinin duyarak algılaması beklenmiştir. Bu çalışma için A2 seviyesindeki tüm dinleme metinleri dil bilgisi konularına uygunluğu açısından incelenmiş olup sonuçlar tabloleştirilmiştir. Dinleme metinlerindeki toplam kelime sayısında hedeflenen dil bilgisi yapılarının kaç defa geçtiği belirlenerek yüzdeler oranları alınmıştır. Buna göre dinleme metinlerinin ilgili dil bilgisi yapısını yansıttığı görülmüş olup üniteler arası yüzdelerin değişkenlik gösterdiği belirlenmiştir. Ünite gidişatlarına bakıldığında yüzdeler oranlarının tam anlamıyla belirli bir sıraya dayanmadığı görülmektedir. Ancak ünitelerde verilen dil bilgisi yapıları ile dinleme metinlerinde geçen dil bilgisi yapıları birbirini destekler niteliktedir. Ayrıca ünite sonunda bulunan video metinlerinin her ünite bulunan belirli dil bilgisi konularını işlediği görülmektedir. Bu çalışmanın sonuçları, dil öğretimi pratiğinde ve materyal geliştirme süreçlerinde dikkate alınarak, daha etkili ve öğrenci odaklı Türkçe öğretim materyalleri oluşturulmasına katkı sağlayabilir.

Anahtar kelimeler: Türkçe öğretimi, yabancı dil, dil bilgisi, A2 seviyesi, dinleme becerisi, ders kitapları.

1. Giriş

Türkçe öğretiminde kullanılan yöntemler arasında görsel ve işitsel materyallerin kullanımı, oyun ve aktivitelerin rolü önemli bir yer tutar. Görsel ve işitsel materyaller, öğrencilerin dil öğrenme sürecini destekler ve daha etkili bir öğrenme deneyimi sağlar. Oyun ve aktiviteler ise öğrenme sürecini eğlenceli hale getirir ve öğrencilerin motivasyonunu artırır. Öğretim materyalleri ve kaynakları, Türkçe öğrenme sürecinde önemli bir role sahiptir. Ders kitapları, çalışma kitapları, sesli ve görsel materyaller, online kaynaklar ve dil kursları gibi

10.Hitit Öğrenci Kongresi (16-19 Mayıs 2024)

çeşitli materyaller ve kaynaklar, öğrencilere farklı öğrenme fırsatları sunar ve dil becerilerini geliştirmeye yardımcı olur. Bu kaynakların etkili bir şekilde kullanılması, Türkçe öğrenme sürecini daha verimli hale getirebilir. Bu çalışmada Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde sıkça kullanılan Yeni İstanbul serisinin A2 kitabında bulunan dinleme metninin dil bilgisi öğretimini ne seviyede desteklediği araştırılacaktır. Bu bağlamda aşağıdaki sorulara cevap aranmaktadır: (1) Dinleme metinleri hacimlerine oranla dil bilgisi yapılarını ne kadar temsil etmektedir? (2) Dinleme metinlerinde geçen dil bilgisi yapıları dil bilgisi yapısının hedeflenen işlevlerini yansıtmakta mıdır? (3) Hedeflenen dil bilgisi yapılarını içermesi bakımından üniteler arasında bir tutarlılık var mıdır? Birinci soru dinleme metninin öğrencilerin maruz kalma oranlarını ne kadar arttırdığının aydınlatılmasını sağlayacakken ikinci soru bir dil bilgisi yapısının birden fazla işlevi olabileceği için maruz kalmanın doğru işleve yapılabildiğini belirleyecektir. Son sorunun cevabı ise şunu anlamamızı sağlayacaktır: Dinleme metinleri hazırlanırken sadece dinleme pratiği mi hedeflenmiştir yoksa kitap bütüncül bir şekilde tasarlanıp dinleme metnindeki dil bilgisi yapılarının dil bilgisi bölümleriyle eşleştirilmiş midir?

2. Dil Bilgisi Açısından Dinleme Metninin İncelenmesi

Dinleme metninin dil bilgisi açısından incelenmesi, dil öğretiminde önemli bir adımdır çünkü dil bilgisi unsurları, iletişimin temel yapı taşlarını oluşturur. Dil bilgisi, bir dilin yapısal ve kurallı tarafını ifade eder ve dil öğrencilerinin dilin yapısını anlamalarını sağlar. Dinleme metninin dil bilgisi açısından incelenmesi, öğrencilere dil bilgisini gerçek hayatta kullanılan örneklerle ilişkilendirme fırsatı sunar ve dil bilgisini içselleştirmelerine yardımcı olur. Dinleme metninin incelenmesi sırasında, metinlerdeki dil bilgisi unsurları belirlenir ve analiz edilir. Bu unsurlar genellikle kelime seçimi, gramer yapıları, zaman kullanımı, fiil çekimleri, sıfat ve zarf kullanımı gibi konuları içerir. Örneğin, bir dinleme metni incelenirken, öğrencilere metinde geçen fiillerin çekimleri, zamirlerin kullanımı veya cümle yapısı gibi dil bilgisi unsurları üzerinde odaklanabilir. Bu şekilde, öğrencilerin dil bilgisi kurallarını gerçek hayattan örneklerle ilişkilendirmesi sağlanır ve dil bilgisini daha iyi anlamalarına olanak tanınır. Dinleme metninin dil bilgisi açısından incelenmesi, öğrencilerin dil öğrenme sürecini destekler ve dil bilgisini daha derinlemesine anlamalarına yardımcı olur. Bu analiz, öğrencilere dil bilgisini doğal bir bağlamda deneyimleme ve içselleştirme fırsatı sunar. Ayrıca, öğrencilere dil bilgisi kurallarını gerçek hayattan örneklerle ilişkilendirme ve dil bilgisini pratik uygulamalarla pekiştirme şansı verir. Sonuç olarak, dinleme metninin dil bilgisi açısından incelenmesi, dil öğretiminde etkili bir yöntem olarak kabul edilir. Bu analiz, öğrencilerin dil bilgisini anlamalarını ve uygulamalarını sağlayarak dil öğrenme sürecini destekler. Dinleme metninin dil bilgisi açısından incelenmesi, dil öğrencilerine dilin yapısını daha iyi anlamaları ve dil becerilerini geliştirmeleri için önemli bir araç sağlar (Baki, Y. 2019).

Yabancılar Türkçe Öğretiminde kullanılan Yeni İstanbul Ders Kitabının A2 seviyesi incelenirken;

$$\text{Yüzdellik Oran} = 100 \times \frac{\text{metinde geçme sayısı}}{\text{cümle sayısı}}$$

formülü kullanılmıştır.

Bu formüle göre dil bilgisi yapısının metinde ne kadar geçtiği sayılmış ve 100 ile çarpılmıştır. Çıkan sonuç ise metindeki cümle sayısına bölünmüş ve yüzdellik oran hesaplanmıştır. Metindeki cümleler sayılırken cümle çeşitleri ayrılmamış olup başlangıç ile nokta arası bir cümle sayılmıştır.

3. Bulgular

Yeni İstanbul Yabancılar Türkçe Öğretimi A2 Kitabının birinci ünitesinin dinleme metinleri incelendiğinde, A bölümündeki dinleme metninde 20 sözcük bulunduğu ve bunların 10 tanesinin ünitenin hedeflenen dil bilgisi konusu olan emir kipinde olduğu görülmüştür (tablo 1, satır 2). Bu bölümün temsil oranı %50'dir. B bölümündeki dinleme metninde 16 sözcük bulunurken bunların 10 tanesi ünitenin dil bilgisi konusu olan istek kipindedir (satır 3). Bu bölümün temsil oranı %62.5'tir. C bölümündeki 12 sözcüğün 10 tanesi hedef dil bilgisi konusunu yansıtmaktadır. Bu bölümün oranı %83.3'tür.

Tablo 1. 1. Ünite

Üniteler	Metinlerdeki toplam cümle sayısı	Cümle başına düşen dil bilgisel biçim sayısı	Yüzdeler
1A	20	Emir Kipi/ 10	50
1B	16	İstek Kipi / 10	62,5
1C	12	Sıfat Yapım Ekleri (-lı, -sız, -lık) /10	83,33
Ünite sonu video metinleri 1	65	Emir Kipi / 0	0
		İstek Kipi / 0	0
		Sıfat Yapım Ekleri / 29	44,61
Ünite sonu video metinleri 2	30	Emir Kipi /0	0
		İstek Kipi / 0	0
		Sıfat Yapım Ekleri / 16	53,33

2. tabloda A bölümündeki dinleme metninde 18 sözcük bulunduğu ve bunların 20 tanesinin ünitenin hedeflenen dil bilgisi konusu olan belirli geçmiş zaman olduğu görülmüştür (tablo 2, satır 2). Bu bölümün temsil oranı %111,1'dir. Bu bölüm dinleme metninin hedeflenen dil bilgisi yapısını en fazla yansıtan bölüm olduğu gözlemlenmiştir. B bölümündeki dinleme metninde 31 sözcük bulunurken bunların 6 tanesi ünitenin dil bilgisi konusu olan isim cümlelerinde belirli geçmiş zaman, 2 tanesi bağlaçlardır (satır 3). Bu bölümün temsil oranı %19,35 ile %6,45'tir. C bölümündeki 21 sözcüğün içinde dil bilgisi yapısı olan ile bağlacı bulunmamaktadır.

Tablo 2. 2. Ünite

Üniteler	Metinlerdeki toplam cümle sayısı	Cümle başına düşen dil bilgisel biçim sayısı	Yüzdeler
2A	18	Belirli Geçmiş Zaman (-DI) / 20	111,1
2B	31	İsim cümlelerinde Belirli Geçmiş Zaman (-DI) /6	19,35
		Bağlaçlar /Çünkü, Bu sebeple, Bu nedenle, Bu yüzden, Bunun için /2	6,45
2C	21	İle	0
Ünite sonu video metinleri 1	63	Belirli Geçmiş Zaman (-DI) / 25	39,68
		İsim cümlelerinde Belirli Geçmiş Zaman (-DI) /0	0
		Bağlaçlar /Çünkü, Bu sebeple, Bu nedenle, bu yüzden, Bunun için / 2	3,17

		İle / 2	3,17
Ünite sonu video metinleri 2	70	Belirli Geçmiş Zaman (-DI) /29	41,42
		İsim cümlelerinde Belirli Geçmiş Zaman (-DI) /0	0
		Bağlaçlar /Çünkü, Bu sebeple, Bu nedenle, bu yüzden, Bunun için / 2	2,85
		İle /1	1,42

3. tabloda A bölümündeki dinleme metninde 14 sözcük bulunduğu ve bunların 14 tanesinin ünitenin hedeflenen dil bilgisi konusu olan gelecek zaman olduğu görülmüştür (tablo 3, satır 2). Bu bölümün temsil oranı %100'dür. B bölümündeki dinleme metninde 27 sözcük bulunur ancak dil bilgisi konusu olan isim cümlelerinde gelecek zaman yapısının hiç kullanılmadığı görülmüştür (satır 3). C bölümündeki 8 sözcüğün 2 tanesi hedef dil bilgisi konusunu yansıtmaktadır. Bu bölümün oranı %25'tir.

Tablo 3. 3. Ünite

Üniteler	Metinlerdeki toplam cümle sayısı	Cümle başına düşen dil bilgisel biçim sayısı	Yüzdeler
3A	14	Gelecek Zaman/14	100
3B	27	İsim Cümlelerinde Gelecek Zaman / 0	0
3C	8	Karşılaştırma (gibi, kadar) /2	25
Ünite sonu video metinleri 1	86	Gelecek Zaman/23	26,74
		İsim Cümlelerinde Gelecek Zaman/ 5	5,81
		Karşılaştırma (gibi, kadar) /1	1,16
Ünite sonu video metinleri 2	15	Gelecek Zaman/1	6,6
		İsim Cümlelerinde Gelecek Zaman/ 3	20
		Karşılaştırma (gibi, kadar) /0	0

4. tabloda bir üniteye iki dil bilgisi konusu işlenmiştir. A bölümündeki dinleme metninde 13 sözcük bulunduğu ve bunların 2 tanesinin ünitenin hedeflenen dil bilgisi konusu olan belirsiz geçmiş zaman ve 7 tanesinin isim cümlelerinde belirsiz geçmiş zaman olduğu görülmüştür (tablo 4, satır 2). Bu bölümün temsil oranı %15,38 ile %53,84'tür. B bölümündeki dinleme metninde 15 sözcük bulunur ancak dil bilgisi konusu olan pekiştirme sıfatlarının hiç kullanılmadığı küçültme eklerinin ise 1 tanesinin kullanıldığı görülmüştür (satır 3). Bu bölümün temsil oranı %6,6'dır. C bölümündeki 28 sözcüğün 1 tanesi hedef dil bilgisi konusu olan bağlaçları yansıtırken dil bilgisi yapısı olan doğrudan anlatım hiç kullanılmamıştır. Bu bölümün oranı %3,57'dir.

Tablo 4. 4. Ünite

Üniteler	Metinlerdeki toplam kelime sayısı	Cümle başına düşen dil bilgisel biçim sayısı	Yüzdeler
4A	13	Belirsiz Geçmiş Zaman (-mİş)/ 2	15,38
		İsim Cümlelerinde Belirsiz Geçmiş Zaman / 7	53,84
4B	15	Pekiştirme Sıfatları/0	0
		Küçültme Ekleri (-CA, -CIK)/ 1	6,6
4C	28	Doğrudan Anlatım/0	0
		Bağlaçlar (hem...hem, ne...ne, ya...ya) /1	3,57
Ünite sonu video metinleri 1	67	Belirsiz Geçmiş Zaman (-mİş)/ 14	20,84
		İsim Cümlelerinde Belirsiz Geçmiş Zaman / 1	1,49
		Pekiştirme Sıfatları /0	0
		Küçültme Ekleri (-CA, -CIK)/ 2	2,98
		Doğrudan Anlatım / 3	4,47
		Bağlaçlar (hem...hem, ne...ne, ya...ya) /0	0
Ünite sonu video metinleri 2	50	Belirsiz Geçmiş Zaman (-mİş)/ 26	52
		İsim Cümlelerinde Belirsiz Geçmiş Zaman / 0	0
		Pekiştirme Sıfatları /0	0
		Küçültme Ekleri (-CA, -CIK) / 0	0
		Doğrudan Anlatı / 2	4
		Bağlaçlar (hem...hem, ne...ne, ya...ya) / 0	0

5. tabloda A bölümündeki dinleme metninde 21 sözcük bulunduğu ve bunların 22 tanesinin ünitenin hedeflenen dil bilgisi konusu olan geniş zaman olduğu görülmüştür (tablo 5, satır 2). Bu bölümün temsil oranı %104,76'dır. B bölümündeki dinleme metninde 44 sözcük bulunurken bunların 12 tanesi ünitenin dil bilgisi konusu olan rica etme yapısını yansıtırken, -mAktA eki hiç kullanılmamıştır (satır 3). Bu bölümün temsil oranı %27,27'dir. C bölümündeki dinleme metninde 11 sözcük bulunduğu ve bunların 2 tanesinin hedeflenen dil bilgisi konusu olan -Dİr eki olduğu görülmüştür. Bu bölümün temsil oranı %18,18'dir.

Tablo 5.5. Ünite

Üniteler	Metinlerdeki toplam kelime sayısı	Cümle başına düşen dil bilgisel biçim sayısı	Yüzdeler
5A	21	Geniş Zaman /22	104,76
5B	44	Rica Etme / 12	27,27
		-mAktA Eki /0	0
5C	11	-Dİr Eki / 2	18,18
	57	Geniş Zaman /17	29,82
		Rica Etme / 0	0

Ünite sonu video metinleri 1		-mAktA Eki /0	0
		-Dİr Eki / 0	0
Ünite sonu video metinleri 2	58	Geniş Zaman /12	20,68
		Rica Etme / 6	10,34
		-mAktA Eki /0	0
		-Dİr Eki / 0	0

6. tabloda A bölümündeki dinleme metninde 68 sözcük bulunduğu ve bunların 8 tanesinin ünitenin hedeflenen dil bilgisi konusu olan yeterlilik fiili olduğu görülmüştür (tablo 6, satır 2). Bu bölümün temsil oranı %11,76'dır. B bölümündeki dinleme metninde 42 sözcük bulunurken bunların 11 tanesi ünitenin dil bilgisi konusu olan yeterlilik fiili fonksiyonları olduğu görülmüştür (satır 3). Bu bölümün temsil oranı %26,19'dur. C bölümündeki 20 sözcüğün içinde dil bilgisi yapısı olan zarf fiil yapısının 2 tanesi bulunmaktadır. Bu bölümün temsil oranı %5'tir.

Tablo. 6 6. Ünite

Üniteler	Metinlerdeki toplam cümle sayısı	Cümle başına düşen dil bilgisel biçim sayısı	Yüzdeler
6A	68	Yeterlilik Fiili / 8	11,76
6B	42	Yeterlilik Fiili Fonksiyonları /11 (İzin-Rica / 5 Tavsiye / 4 İhtimal / Tahmin /2)	26,19
6C	20	Zarf-Fiil (-İp, -mAdAn) / 2	5
Ünite sonu video metinleri 1	70	Yeterlilik Fiili / 14	20
		Yeterlilik Fiili Fonksiyonları / 12	17,14
		Zarf- Fiili / 0	0
Ünite sonu video metinleri 2	48	Yeterlilik Fiili / 6	12,5
		Yeterlilik Fiili Fonksiyonları / 4	8,33
		Zarf- Fiili / 0	0

Aşağıdaki tabloda ise hedeflenen dil bilgisi yapılarının metinde görülme sıklığına göre ünite ortalamaları verilmiştir.

1. Ünite	52,44
2. Ünite	44,059
3. Ünite	32,66
4. Ünite	34,10
5. Ünite	37,17
6. Ünite	23,38

Sonuç

Sonuç olarak; yabancılara Türkçe öğretiminde kullanılan Yeni İstanbul Ders Kitabının A2 seviyesi incelenmiş olup inceleme sonuçları tablolaştırılmıştır. Metinlerdeki toplam cümle sayısında hedeflenen dil bilgisi yapılarının kaç defa geçtiği belirlenmiştir. Tüm ünitelerin alt konularının dinleme metinleri incelenerek

10.Hitit Öğrenci Kongresi (16-19 Mayıs 2024)

yüzdeleri hesaplanmıştır. Hesaplama sonuçlarına göre 2A bölümü hacmine göre hedeflenen yapıyı en fazla yansıtan bölüm olurken 2C ve 3B bölümlerinin hedeflenen dil bilgisi yapısını hiç yansıtmadığı görülmüştür. Buna göre metinlerin ilgili yapıyı yansıtırken yüzdelerinin değişkenlik gösterdiği belirlenmiştir. Ünitelerde verilen dil bilgisi yapıları ile dinleme metinlerinde geçen dil bilgisi yapıları birbirini destekler niteliktedir. Ancak bu durum her üniteye farklılık göstermektedir. Ünite bölümlerinin hedef yapıyı içermeye oranlarının ortalaması alınarak da bir tablo oluşturulmuştur. Bu tabloya göre hesaplama sonucunda en yüksek oran %52,44 ile 1. ünite olurken en düşük oran %23,38 ile 6. ünite olmuştur. Ünitelerin dil bilgisi oranlarının yüzdelerik oranlarına bakıldığında tutarlı olarak azalmadığı veya artmadığı görülmüştür. Ancak 1. ünitenin en iyi oranlara sahip oluşu ve 6. ünitenin en kötü oranlara sahip oluşu dinleme metinlerinin dil bilgisi yapılarını destekler nitelikte olmadığını göstermektedir. Ünite sonu verilen video metinlerinde ise üç bölümde (A,B,C) geçen dil bilgisi yapıları aranmıştır. Video metinlerinde genel olarak bir bölümün dil bilgisi konularının işlendiği görülmektedir. Bu durum ise ünite sonu video metinlerinin çoğunlukla tüm üniteye dil bilgisi yapılarını kapsamadığını göstermektedir. Ünite sonu video metinleri genel anlamda dil bilgisi yapılarını destekler nitelikte olmayıp dinlemeyi geliştirmeye yönelik hazırlanmıştır.

Kaynakça

- Akpınar, M. (2010). *Deyim Ve Atasözlerinin Yabancılara Türkçe Öğretiminde Kullanımı Üzerine Bir Araştırma* (Master's Thesis, Eğitim Bilimleri Enstitüsü).
- Baki, Y. (2019). Yabancılara Türkçe Öğretimi Alanındaki Araştırma Eğilimleri. *International Journal Of Language Academy*, 73(3).
- Bayraktar, N. (2003). Yabancılara Türkçe Öğretiminin Tarihsel Gelişimi. *Dil Dergisi*, (119), 58-71.
- Bölükbaş, F., Yılmaz M. Y., & Keskin F. (Eds.). (2020). *Yeni İstanbul Uluslararası Öğrenciler İçin Türkçe Ders Kitabı A2*. Kültür Sanat Basımevi.
- Gökdayı, H. (2016). YABANCILARA TÜRKÇE ÖĞRETİMİNDE SÖZCÜK ÖĞRETİMİ VE KALIP SÖZLER. *Electronic Turkish Studies*, 11(19).
- Mehmet, K. (2010). OYUNLARLA YABANCILARA TÜRKÇE ÖĞRETİMİ. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, (27), 407-421.
- Onur, E. R., Biçer, N., & Bozkırlı, K. Ç. (2012). Yabancılara Türkçe Öğretiminde Karşılaşılan Sorunların İlgili Alan Yazını Işığında Değerlendirilmesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 1(2), 51-69.
- Tok, M. (2013). Yabancılara Türkçe Öğretimi Ders Kitaplarındaki Yazma Çalışmalarının Değerlendirilmesi. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(1), 253-283.

Özet

Şintoizm Japonya'nın milli dini olarak yüz yıllardır varlığını Japonya topraklarında sürdürmektedir. Japonların kültürlerini devam ettirmelerinde ve milli bir bilinç kazanarak, dış kültürel etkilere karşı güçlü durmalarında uzun bir zaman boyunca etkili olmuştur. Şintoizm yapısı gereği semavi dinlerden ayrılan, kendine has tanrı (kami) inancı olan, atalar ruhu inancına sahip milli bir dindir. Günlük pratikleri ve ahlaki yapıyı incelemektedir. Tarihinin bir kısmında Budizm ile yoğun bir etkileşim içine girmiştir fakat bu durum İmparator Meiji döneminde çeşitli sebeplerle değiştirilmiştir ve Şintoizm, Budist öğelerinden ayrıştırılmaya çalışılmıştır. Günümüzde Japonya'da yoğun olarak görülmesine rağmen etkileri ve kültürel yansımaları Japonya ile sınırlı değildir. "Manga" olarak isimlendirilen Japon çizgi romanı ve "anime" olarak isimlendirilen Japon animasyonlarında Şintoizm öğeleri yaygın olarak görülmektedir. Tüm dünyaya etki eden bu eserlerde aktif olarak rol alan Şinto öğelerinden birisi de "kami" olarak adlandırılan ve tanrı/melek/cin karışımı varlıklardır. Bu çalışmada anime yapımlarında aktif rol oynayan kamiler konu edinilmiştir. Söz konusu eserlerde hangi şekillerde rol aldıkları, neleri sembolize ettikleri ve nasıl işlendikleri incelenmiştir. Ülkemizde Şintoizm üzerine yapılmış az sayıda çalışma bulunmaktadır. Bu çalışma ile kısıtlı kaynaklara katkı yapmak ve araştırmacıların dikkatini özelde kamilere, genelde Şintoizm'e ve etki alanlarına çekmek amaçlanmıştır. Anime ve mangalar etkileri tüm dünyada görülen yapımlardır ve gün geçtikçe ülkemizde yaygınlaşmaktadır. Ülkemize uzak bir kültür ve din olduğu halde bu yapımlarda etkili bir şekilde yer almaları, dikkate değerdir. Bu çalışmalar incelenerek hem Şintoizm hem kamiler hem de etkileri hakkında daha fazla bilgi edinme şansı yakalanması mümkündür. Bu çalışma Şintoizm'e ve küresel etkilerine dikkat çekme açısından önem taşımaktadır. Araştırmada literatür tarama yöntemi kullanılmış ve söz konusu eserler incelenerek kamilerin işlenme şekillerine örneklerle yer verilmiştir. Çalışmada, kamilerin manga ve anime yapımlarında yaygın olarak yer aldığı ve Şintoizm'den haberi olmayan insanlara kadar ulaştığı ve kendine yer edindiği sonuçlarına ulaşılmıştır. Araştırmacıların, bazı yönleriyle ülkemize benzer kültürel özellikler sergileyen Japonların milli dini Şintoizm hakkında daha kapsamlı konular seçmeleri ve literatürün zenginleşmesine katkı yapmaları önerilmektedir.

Anahtar kelimeler: Şintoizm, Kami, Anime, Manga

Abstract

Shintoism has long been the national religion of Japan and it has existed in Japan for centuries. It has been influential in maintaining the cultural heritage of the Japanese people and fostering a national consciousness, enabling them to withstand external cultural influences. Shintoism, with its distinct belief in kami (deities) and reverence for ancestral spirits, deviates from the structure of Abrahamic religions, prioritizing daily practices and moral principles. While it has experienced significant interaction with Buddhism in its history, particularly during the Meiji Restoration, Shintoism underwent a process of separation from Buddhist elements for various reasons. Despite being predominantly observed in Japan today, its influences and cultural manifestations extend beyond the borders of Japan. Elements of Shintoism are commonly depicted in Japanese manga (comics) and anime (animation), which have a global influence. One of the active elements of Shintoism depicted in these works is the kami, described as divine beings embodying traits of gods, angels, and spirits. This study focuses on the kami actively portrayed in anime productions, examining their roles, symbolism, and portrayal in these works. There are few studies on Shintoism conducted in our country. This study aims to contribute to the limited literature available and draw researchers' attention specifically to kami and Shintoism, as well as their broader impact areas. Anime and manga are widely consumed globally and are increasingly popular in our country. Despite being a distant culture and religion to ours, their significant presence in these productions is noteworthy. By examining these works, there is an opportunity to gain further insight into both Shintoism and kami, as well as their influences. This study is significant in raising awareness of Shintoism and its global impact. The literature review method was employed in this research, and examples of how kami are depicted in anime and manga productions were provided. The study concludes that kami are

widely featured in manga and anime productions, reaching audiences unfamiliar with Shintoism and establishing their presence. Researchers are encouraged to select more comprehensive topics related to Shintoism, a national religion of the Japanese people, which shares some cultural similarities with our country, to enrich the literature on the subject.

Keywords: Shintoism, Kami, Anime, Manga

Kami

Animistik öğelerle bezenmiş Japonya'nın kadim ve milli dini olan Şintoizm'in Japonca karşılığı "kami no michi" olarak yer almaktadır. Kami no michi, kamilerin (tanrısal varlıkların) yolu demektir. Şinto kelimesi ise Çince tanrıların yolu anlamına gelmektedir.¹

Şintoizm birçok kültürle etkileşime girmiştir. En çok etkilendiği din olarak Budizm görülmektedir. Budizm-Şintoizm ilişkisinden sonra kültürel birçok değişiklik yaşanmıştır. Ölülerin Budizm'in Japonya'ya geldikten sonra yakılmaya başlanması bu güçlü etkileşime örnek olarak gösterilebilmektedir.²

神様 **Kami** yaygın olarak kabul edilen "tanrı", "god" kelimesine karşılık gelmemektedir. Şintoizm dinine mensup olmayanlar tarafından kami, tanrıya yakın konumlandırılabilir de belirgin farklılıkları vardır. Kamiler ilahî varlıklar olarak Şintoizm inancında yer almaktadır. Kamiler insanlara yardım ederler ve insanların iyiliğini isterler. Kamiler kutsal ruhlar olarak insanların onlara sundukları bağlılıklara karşılık vermektedir. Kamiler doğadaki her şeyde var olabilirler.

Kamiler diğer dinlerin yaratıcılarının sahip olduğu özelliklerden farklı özelliklere sahiptirler. Yaratıcıdan çok düzenleyici konumundadırlar. Her şeye kadir değillerdir. İnsanlara iyilik yapabildikleri gibi kötülük de yapabilirler. İnsanlardan ayrı kutsal bir mekânda konulmak yerine dünyada insanlarla birlikte yaşamaktadırlar. İnsanlar gibi duyguları vardır. Sevinebilir, üzülebilir ya da kızabilirler. Kamiler de insanlar gibi ölebilirler ve çürüyebilirler.³

Kamiler doğada var olan her şeyin içinde olabildiği gibi onurlu bir Japon olarak ölen kişiler de öldükten sonra kami olurlar fakat kamilerin de üstünlük açısından birbirinden farklılıkları vardır. Ameterasu ile normal bir kaminin üstünlükleri birbirlerinden farklıdır. Ünlü bir ressam, asker, doktor, şair vefat edince sanat, şiir, savaş, sağlık kamisi olabilir. Şinto mensupları kendilerinin kamilerin soyundan geldiğine ve başarılı bir ömür sürerse bir kami olacaklarına inanırlar. Bu sebeple Şintoizm sayısız kamiye sahiptir. "88 milyon kami" varlığından bahseden ve bunu kamilerin sayılamayacak kadar çok olduğunu ifade eden bir tabir bulunmaktadır.⁴

Kamilerin kendi karakterlerine göre özellikleri bulunmaktadır. Sahip oldukları özelliklere göre hizmette bulunurlar. Su ile ilgilenmek ya da iyileştirici güçlere sahip olmak gibi farklı görevler bu hizmetler arasında örnek olarak gösterilebilir. Görevleri sadece belli bir bölgeyi korumak olan kamiler de bulunmaktadır.⁵

Manga ve Anime

1.Manga

Japonya'da çizgi romanı ifade etmek için "manga" kelimesi kullanılmaktadır. Manganın anlamı yaramaz, haşarı, oyunbaz resimler şeklinde belirtilebilir. "Manga" kelimesi ilk olarak 1930'larda Japonya'nın günlük hayatına dahil olmuştur. Manga adı altında çizgi romanlar, politik konular da içermiştir sadece çocuklara hitap eden konular da. Oldukça geniş bir konu yelpazesine sahip olan bu çizgi romanlar kimi zamanlarda çeşitli kısıtlamalara tabii tutulmuşlardır.

Manga farklı biçimlerde Japonya tarihinde yer alsada İkinci Dünya Savaşı sonrası en güncel haline yaklaşmış ve sonradan tüm dünyayı kapsayacak geniş bir etki alanına sahip olmuştur. Farklı kültürlerin çizgi

¹ Kürşat Demirci, "ŞİNTÖİZM", *TDV İslâm Ansiklopedisi* (Erişim 28 Şubat 2024), 1.

² Mikiso Hane, "Kısa Japonya Tarihi" (Say Yayınları, 2021), 29.

Vincent Miller, "Shinto - The Way of Gods" (Createspace Independent Publishing Platform, 2018), 10-20.³

⁴ Bozkurt Güvenç, *Japon Kültürü* (Ankara: Türkiye İş Bankası, 2002), 129-132.

⁵ Sokyo Ono vd., *Shinto: The Kami Way* (New York: Tuttle Pub., 2011), 29.

romanları tarihleri boyunca dünya kültürü üzerinde çeşitli etkilere sahip olsalar da Japon çizgi romanı olan manga tüm dünyada büyük bir etkiye sahip olmuş, grafik romanda çağdaş görüşün belirleyicisi olarak konumlanmıştır.⁶

2.Anime

Dünya tarihinde animasyonun var olması MÖ 70'li yıllara kadar sürülebilmektedir. Japonya'ya animasyonların İngiltere ve Fransa üzerinden girişi ise 1908-1910'lu yıllara tekabül etmektedir. Japonya'nın ilk animasyonu beş çerçeveden oluşan sessiz bir animasyondur ve 1907 yılında yapıldığı düşünülmektedir.

1915 sonrası Japonlar kendi animasyonlarını yapmakta daha üretken olmuşlardır. İkinci Dünya Savaşı sırasında üretilen her şey sıkı bir denetimden geçer hale gelmiştir. Manga ve anime sanatkarları bu zorlu dönemde propaganda için eserler üretmişlerdir.

Animeler mangalardan beslenmektedir. Bir eserin mangası halk tarafından çok sevilirse, o eserin animesini yapma riski daha alınabilir hale gelir. Animeler Japon sineması yıkıldıktan sonra büyük bir güç elde etmişlerdir ve dünya çapında bir etki alanına sahip olmuşlardır.

Animeler ve mangalar, Amerikan çizgi romanı ve animasyonundan farklılık göstermektedir. Konu çeşitliliği ve işleyişi kendine hasdır. Japon animasyonları mangalardan, onların sahip oldukları ruhlardan ve karakter tasarımlarından beslenmişlerdir. Animeler kendi ülkelerinde ve dünyanın geri kalanında izleyenlerini etkileyen girift ve cesur konuları ile klasik sanatlardan daha farklı bir yol izlemişlerdir.

Animeler konuları bakımından bir direniş aracı olabilmektedirler. Japon kültürüne etkin bir şekilde ev sahipliği yaparlarken modern dünyanın hem iyi yanlarını hem kötü yanlarını cesur bir şekilde işlemektedirler. Sadece animasyon filmi değildir aynı zamanda bir direniş araçlarıdır.⁷

Animeler Japon kültürünü yoğun bir şekilde dünyaya sunmak dışında Japonya içinde de büyük bir etkiye sahiptir. Sahip oldukları etkileşim gücü ile ülkede turizmi büyük oranda desteklemiştir. Japonya animeler sayesinde kendi yaşam stilini, kültürünü ve algılarını dünyanın geri kalanına duyurabilmiş ve bu konuda oldukça yetkin bir güce sahip olmuştur.⁸

Manga ve Animelerde Kamiler

Anime ve manga yapımlarında kamiler yaygın bir şekilde kendilerine yer bulmaktadır. Üretilen eski eserlerde de yeni eserlerde de kamilere sık sık rastlanmaktadır.

1. İzanami ve İzanagi (イザナミ, イザナギ)

Diğer kamileri yaratan ana kamilerdir. İkisinin birleşiminden Ameterasu, Susanoo ve diğer büyük kamiler meydana gelmiştir. İzanami dişi olan İzanagi erkek olandır. İzanami ateş kamisini doğururken ölümcül şekilde yaralanıp ölüm diyarı Yomi'ye gider. İzanagi onu geri getirmek ister ama yaptığı hatalar kötü sonuç verir.⁹

İzanami Noragami mangasında ve animesinde, Yomi'yi yöneten tanrıça olarak yer almaktadır.¹⁰

2. Ameterasu (天照)

Ameterasu o-kamidir. Şinotizm'in güneş kamisi (tanrıçası) olarak en önemli kami olarak adlandırılır. Ameterasu dünyaya ışık verir. O dünyadan çekilirse dünya karanlığa gömülür. Ameterasu İzanagi ve İzanami'nin kızıdır.¹¹

⁶ Mehmet Korkut Öztekin, *Manga: Bir kültürel Direniş Aracı*, ed. Levent Cantek (İstanbul: İletişim Yayınları, 2011), 58-71.

⁷ Aygün Şen, *Kayıp, Keşif, Yolculuk : Japon Sineması Manga Ve Anime* (İstanbul: Doğu Kitabevi, 2014), 183-197.

⁸ "Anime: Exploring the Impact of Anime on Japan Inc: A Cultural Phenomenon", *FasterCapital* (Erişim 18 Mayıs 2024).

⁹ "Izanagi and Izanami | Japanese Mythology, Creation Myth, Kami | Britannica" (26 Nisan 2024).

¹⁰ "Izanami", *Noragami Wiki* (Erişim 18 Mayıs 2024).

¹¹ Mark Cartwright, "Amaterasu", *Dünya Tarihi Ansiklopedisi* (Erişim 18 Mayıs 2024).

Bir kami olan Ameterasu Naruto Shippuden isimli anime yapımında, karakterin kullandığı bir saldırı ismi olarak konumlandırılmıştır. Buradaki Ameterasu, kaminin de taşıdığı özellikler doğrultusunda maddi dünya ve ışığı temsil etmektedir.¹²

3. **Susanoo (スサノオ)**

Susanoo, Ameterasu'nun erkek kardeşidir. Susanoo daha yaramaz ve yıkıcı bir kami olarak yer almaktadır. Yaptıkları sonucunda cennetten uzaklaştırılmıştır. Fırtına, rüzgâr ve deniz ile bağdaştırılmıştır.¹³ Susanoo Naruto Shippuden animesinde, saldırganlığı ve gücü ile bilinen Uchiha klanı mensuplarının kullanabildiği bir savunma ve saldırı olarak yer almaktadır. Susanoo, bu animede karakterin dışında, esinlendiği kamiye benzer şekilde belirir, tıpkı kamisi gibi oldukça güçlüdür.¹⁴

4. **Raijin (雷神)**

Raijin yıldırım ve fırtına tanrısıdır. Yıldırım ışığını ve fırtınayı kontrol etmektedir. Yıkıcı bir kamidir ve ve Ölü Ülkesi Yomi ile bağlantısı vardır. Raijin yağmur ile dünyaya rahmet getirir.¹⁵ Dünyaca ünlü One Piece mangasında ve animesindeki Enel karakteri, Raijin'den esinlenerek üretilmiştir. Karakter tıpkı Raijin gibi yıldırıma hükmeder ve görüntüsü Raijine benzer resmedilmiştir.¹⁶

5. **Tsukuyomi (月読)**

İzanagi'nin sağ gözünden doğan Tsukuyomi, ay, güzellik ve düzen kamisidir. Eşi Ameterasu'yu (güneş kamisi) gökyüzünde takip eder.¹⁷ Moongliht isimli anime ve manga yapımında, Tsukuyomi tam olarak kendi özellikleriyle kami olarak yer almaktadır.¹⁸

6. **Oni (鬼)**

Oniler Şintoizm'in şeytanlarıdır. Kötücüdürler ama aynı zamanda oyunbazlardır. Felaket ve hastalıklarla ilişkilidirler.¹⁹ Oni: Thunder God's Tale isimli animasyon yapımında diğer kutsal varlıklarla beraber onilerin ve insanların ilişkilerinin hassasiyetleri işlenmiştir.²⁰

7. **Ryujin (龍神)**

Ryujin denizlerin kamisi, yılanların efendisi ve ejder kralıdır. Denizdeki felaketleri de bereketi de kontrol ederler. Japon kültürü için büyük ve aktif bir öneme sahiptir.²¹ Inu Yasha anime ve mangasında Ryujin, Ryujin isimli bir ejder adam şeklinde yer almıştır.²²

8. **Tenjin**

Tenjin, ölümünden sonra kami olduğu kabul edilen başarılı insanlardan birisidir. Heian döneminde yaşamıştır. Sarayda bilim insanı, yönetici ve şair olarak yaşamıştır. İlmin ve eğitimin muhafız kamisidir.²³ Noragami animesinde Tenjin tam olarak olduğu gibi öğrenme kamisi olarak bir insan görünümünde yer almaktadır.²⁴

Sonuç

Yapılan araştırma sonucunda Şintoizm'in tanrıları olarak görülen kamilerin, anime ve manga yapımlarında yaygın olarak kendilerine yer bulduğu sonucuna ulaşılmıştır. Hem Japon halkı hem de tüm dünyada anime

¹² "Amaterasu", *Narutopedia* (Erişim 18 Mayıs 2024).

¹³ Mark Cartwright, "Susanoo", *Dünya Tarihi Ansiklopedisi* (Erişim 18 Mayıs 2024).

¹⁴ "Susanoo", *Narutopedia* (14 Mayıs 2024).

¹⁵ "Raijin", *Mythopedia* (Erişim 18 Mayıs 2024).

¹⁶ "Enel", *One Piece Wiki* (18 Mayıs 2024).

¹⁷ "Tsukuyomi", *Mythopedia* (Erişim 19 Mayıs 2024).

¹⁸ "Tsukuyomi", *Tsuki Ga Michibiku Isekai Douchuu Wiki* (11 Nisan 2022).

¹⁹ "Oni", *Oxford Reference* (Erişim 19 Mayıs 2024).

²⁰ "ONI: Thunder God's Tale", *Tonko House* (Erişim 19 Mayıs 2024).

²¹ Mark Cartwright, "Ryujin", *World History Encyclopedia* (Erişim 19 Mayıs 2024).

²² "Ryūjin", *InuYasha* (18 Mayıs 2024).

²³ Mark Cartwright, "Tenjin", *World History Encyclopedia* (Erişim 19 Mayıs 2024).

²⁴ "Tenjin", *Noragami Wiki* (Erişim 19 Mayıs 2024).

ve manga eserlerini tüketenler tarafından bu eserlerde, kamiler insanlar tarafından tanınır hale gelmişlerdir.

Kaynakça

- Bozkurt Güvenç. *Japon Kültürü*. Ankara: Türkiye İş Bankası, 2002.
- Cartwright, Mark. “Amaterasu”. *Dünya Tarihi Ansiklopedisi*. Erişim 18 Mayıs 2024. <https://www.worldhistory.org/trans/tr/1-11635/amaterasu/>
- Cartwright, Mark. “Ryujin”. *World History Encyclopedia*. Erişim 19 Mayıs 2024. <https://www.worldhistory.org/Ryujin/>
- Cartwright, Mark. “Susanoo”. *Dünya Tarihi Ansiklopedisi*. Erişim 18 Mayıs 2024. <https://www.worldhistory.org/trans/tr/1-11649/susanoo/>
- Cartwright, Mark. “Tenjin”. *World History Encyclopedia*. Erişim 19 Mayıs 2024. <https://www.worldhistory.org/Tenjin/>
- Kürşat Demirci. “ŞİNTÖİZM”. *TDV İslâm Ansiklopedisi*. Erişim 28 Şubat 2024. <https://islamansiklopedisi.org.tr/sintoizm>
- Mikiso Hane. “Kısa Japonya Tarihi”. Say Yayınları, 2021.
- Ono, Sokyō vd. *Shinto: The Kami Way*. New York: Tuttle Pub., 2011.
- Öztekin, Mehmet Korkut. *Manga: Bir kültürel Direniş Aracı*. ed. Levent Cantek. İstanbul: İletişim Yayınları, 1.baskı., 2011.
- Şen, Aygün. *Kayıp, Keşif, Yolculuk : Japon Sineması Manga Ve Anime*. İstanbul: Doğu Kitabevi, 2014.
- Vincent Miller. “Shinto - The Way of Gods”. Createspace Independent Publishing Platform, 2018.
- Narutopedi. “Amaterasu”. Erişim 18 Mayıs 2024. <https://naruto.fandom.com/tr/wiki/Amaterasu>
- FasterCapital. “Anime: Exploring the Impact of Anime on JapanInc: A Cultural Phenomenon”. Erişim 18 Mayıs 2024. <https://fastercapital.com/content/Anime--Exploring-the-Impact-of-Anime-on-JapanInc--A-Cultural-Phenomenon.html>
- One Piece Wiki. “Enel”. 18 Mayıs 2024. Erişim 18 Mayıs 2024. <https://onepiece.fandom.com/wiki/Enel>
- “Izanagi and Izanami | Japanese Mythology, Creation Myth, Kami | Britannica”. 26 Nisan 2024. Erişim 18 Mayıs 2024. <https://www.britannica.com/topic/Izanagi>
- Noragami Wiki. “Izanami”. Erişim 18 Mayıs 2024. <https://noragami.fandom.com/wiki/Izanami>
- Oxford Reference. “Oni”. Erişim 19 Mayıs 2024. <https://doi.org/10.1093/oi/authority.20110803100250352>
- Tonko House. “ONI: Thunder God’s Tale”. Erişim 19 Mayıs 2024. <https://www.tonkohouse.com/projects/oni>
- Mythopedia. “Raijin”. Erişim 18 Mayıs 2024. <https://mythopedia.com/topics/raijin>
- InuYasha. “Ryūjin”. 18 Mayıs 2024. Erişim 19 Mayıs 2024. <https://inuyasha.fandom.com/wiki/Ry%C5%ABjin>
- Narutopedia. “Susanoo”. 14 Mayıs 2024. Erişim 18 Mayıs 2024. <https://naruto.fandom.com/wiki/Susanoo>
- Noragami Wiki. “Tenjin”. Erişim 19 Mayıs 2024. <https://noragami.fandom.com/wiki/Tenjin>
- Tsuki ga Michibiku Isekai Douchuu Wiki. “Tsukuyomi”. 11 Nisan 2022. Erişim 19 Mayıs 2024. <https://tsukimichi.fandom.com/wiki/Tsukuyomi>
- Mythopedia. “Tsukuyomi”. Erişim 19 Mayıs 2024. <https://mythopedia.com/topics/tsukuyomi>

ÇALIŞMA SERMAYESİ STRATEJİLERİNİN KARLILIK ÜZERİNDEKİ ETKİSİNİN FİNANSA RİSK VARLIĞINDA İNCELENMESİ

Naciye KUTLU

*Niğde Ömer Halis Demir Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
İşletme Bölümü, naciyekutlu@ohu.edu.tr*

İlcut Elif KANDİL GÖKER

*Ankara Üniversitesi
Uygulamalı Bilimler Fakültesi
Gayrimenkul Geliştirme ve Yönetimi Bölümü, egoker@ankara.edu.tr*

Özet

Etkili bir çalışma sermayesi yönetimi, işletmelerin kısa vadeli yükümlülüklerini yerine getirecek ve günlük işlemlerinin gerektirdiği harcamaları karşılayacak düzeyde çalışma sermayesine sahip olmasını gerektirmektedir. Kısa vadeli yükümlülükleri yerine getirecek düzeyde dönen varlık unsurlarına sahip olmak yanında ilgili dönen varlıklara gereğinden fazla yatırım yapmayı bu işletme karlılığını artıracak alanlara yöneltmek ve ilgili dönen varlık unsurlarının finansmanında nasıl bir kaynak dağılımı ile hareket edilmesi gerektiğini belirlemek de çalışma sermayesi politikalarının dayandığı temel prensiplerdendir. Dolayısıyla çalışma sermayesi yönetiminde sadece işletmenin likiditesine odaklanmak yerine likidite, karlılık ve finansal kaldıraçtan yararlanma düzeyine bağlı olarak ortaya çıkan finansal risk durumlarına da odaklanmak gerekecektir. Bu çalışma, literatürde yer alan işletmelerin karlılık durumları üzerinde çalışma sermayesi yönetim politikalarının etkisini araştıran çalışmalardan farklı olarak çalışma sermayesi stratejilerinden atılgan bir strateji ve atılgan olmayan bir strateji benimsenmiş olmasının işletmenin finansal risk düzeyi ile etkileşime girmesi neticesinde karlılık üzerinde nasıl bir etki yaratacağını ortaya koymayı amaçlamıştır. Borsa İstanbul'a kote olmuş kesintisiz verilerine ulaşılabilen 118 imalat firmasına ait 2011q1-2023q4 arası çeyrek dönemlik veriler kullanılarak panel veri analizi yapılmıştır. Cari oranı çeyreklik dönemler itibarıyla medyan değerinin altında olan işletmeler için değişken 1; üstünde olan işletmeler için 0 olarak tanımlanarak bir kukla değişken üretilmiştir. Üretilen bu kukla değişken finansal kaldıraç oranı ile çarpılarak bir etkileşimli değişken yaratılmıştır. Elde edilen bulgulara göre işletmelerin karlılıkları üzerinde satışlarının ve çalışma sermayesi yatırım oranının pozitif ve istatistiksel olarak anlamlı bir etkisi olduğu; çalışma sermayesi ve finansal kaldıraç etkileşimli değişkeninin ise karlılığı negatif yönde ve istatistiksel olarak anlamlı düzeyde etkilediği tespit edilmiştir.

Anahtar kelimeler: Çalışma sermayesi, Etkileşim etkisi, BIST İmalat İşletmeleri

1. Giriş

Çalışma sermayesi, kısa sürede nakde dönüşme yeteneğine sahip dönen varlıklardan oluşmaktadır (Tomak, 2013, s. 7). İşletme sermayesi olarak da ifade edilebilen bu kavram toplam varlıklar içerisinde oldukça önem arz etmektedir. İşletmelerin hayatta kalmaları ve varlığını geleceğe taşıyabilmeleri için nakit, menkul kıymet, alacak, stok gibi unsurlardan oluşan çalışma sermayesinin etkin yönetimine ihtiyaç duyulmaktadır. Bu bağlamda çalışma sermayesini etkin yöneten işletmeler, üretimlerini devamlı olarak sürdürebilmekte, faaliyetlerini zamanında, eksiksiz ve kârlı yürütebilmekte, tam kapasite ile çalışabilmekte ve yeteri kadar likidite buldurması nedeniyle likidite riskini minimuma indirebilmektedir (Korkmaz ve Yaman, 2019).

İşletmelerin bünyesinde bulundurduğu çalışma sermayesi seviyeleri, kârlılık, risk ve likidite düzeylerini etkilemektedir. Örneğin işletmeler daha yüksek riski göze alarak daha yüksek kâr elde etmeye çalışmaktadır. Yüksek risk alma amacının gerçekleştirilebilmesi için de çalışma sermayesi düzeyini azaltmak gerekmektedir. Ters durumda ise yüksek likiditeye sahip olmak için çalışma sermayesi seviyesinin artırılması gerekmektedir

10.Hitit Öğrenci Kongresi (16-19 Mayıs 2024)

(Güdelci, 2016, s. 185). Bu noktada Şamiloğlu ve Demirgüneş kârlılığa odaklanıp likiditeyi ikincil plana atmanın ya da likiditeye odaklanıp kârı göz ardı etmenin işletmeler açısından doğru olmadığını ve bu konuda dengenin sağlanması gerektiğini vurgulamaktadır (2008, s. 44). Çünkü kâra önem vermemek işletme ömrünü sıkıntıya düşürebilmekte, likiditeye önem vermemek ise firmaları iflas aşamasına getirebilmektedir. (Raheman ve Nasr, 2007, s. 280). Bu durumda likidite, kârlılık ve aynı zamanda finansal riske eşit düzeyde önem vermek işletmeler açısından çok daha faydalı olmaktadır.

İşletmelerin faaliyetlerini sürdürürken izleyebileceği üç çalışma sermayesi politikası bulunmaktadır. Bu politikalar, ihtiyatlı (muhafazakâr), atılğan (atak) ve dengeli (ılımlı) finansman politikasıdır. İşletmelerin izlemiş olduğu çalışma sermayesi politikaları da elde tutulan çalışma sermayesi seviyesini etkilemektedir.

İhtiyatlı finansman stratejisi izleyen işletmeler, çalışma sermayesini gereğinden fazla tutmaktadır. Bu nedenle likiditesi yüksek seviyede bulunmaktadır. Bu durum likidite riskini düşürmekte ve riskin azalması ile kârlılık beklenenden daha düşük gerçekleşebilmektedir (Akyüz vd., 2019, s. 1395; Durdu ve Aydın, 2021, s. 440). İhtiyatlı stratejiyi uygulayan işletmelerin kârını artırabileceği görüşü de bulunmaktadır. Bu açıdan bakıldığında yüksek çalışma sermayesine sahip olan işletmeler, üretim için gerekli olan stok ya da faaliyetlerin sürdürülmesi için ihtiyaç duyulan diğer çalışma sermayesi unsurlarının fazla olması sebebiyle üretimde herhangi bir aksama yaşamamakta, üretim talebini sorunsuz yerine getirmekte, tedarik maliyetlerini azaltabilmektedir. Dolayısıyla da bu durumlar kârlılığını olumlu yönde etkileyebilmektedir (Blinder ve Maccini, 1991) (akt. Teruel ve Solano, 2007, s. 166).

Atılğan ya da atak olarak ifade edilen finansman stratejisini izleyen işletmeler, diğer stratejilere nispeten daha az çalışma sermayesi bulundurmaktadır. (Dinçergök, 2019, s. 162). Daha az çalışma sermayesi bulundurmak, likiditeyi azaltmakta, riski ve getiriye artırmakta ve daha yüksek kâr elde etme imkânı vermektedir. Ancak ilgili stratejide çalışma sermayesinin en önemli unsurlarından biri olan stokların gereğinden az bulundurulması, satışların artışı olumsuz etkilemekte bu durum da işletmeleri zor duruma düşürebilmektedir (Wang, 2002, s. 162).

Dengeli finansman stratejisinde çalışma sermayesi, atılğan finansman stratejisine göre daha yüksek ihtiyatlı finansman stratejisine göre daha düşük seviyede tutulmaktadır. Ayrıca risk ve kâr, atılğan stratejiye nispeten daha düşük, ihtiyatlı stratejiye nispeten daha yüksek düzeydedir (Timur ve Korkmaz, 2021 s. 630).

Literatürde çalışma sermayesi yönetim politikalarının kârlılık üzerinde etkisini inceleyen birçok çalışma bulunmaktadır. Ancak çalışmamızın fark yaratan kısmı, atılğan bir strateji ile atılğan olmayan bir stratejiyi takip eden işletmenin finansal risk düzeyi ile etkileşime girmesi sonucunda kârlılık üzerindeki etkisinin nasıl olacağı konusunda ortaya çıkmaktadır.

2. Konuya İlişkin Literatür Çalışması

Finans literatüründe çalışma sermayesi yönetimi ile kârlılık arasındaki ilişkiyi inceleyen birçok çalışma bulunmaktadır. İlgili çalışmalarda genellikle çalışma sermayesini ölçmek için nakde dönüşüm döngüsü, kârlılığı ölçmek için brüt kârlılık ve aktif kârlılığın kullanıldığı gözlemlenmiştir. İlgili ulusal ve uluslararası çalışmaların bir kısmı şu şekildedir:

Deloof (2003), Belçika'daki 1009 işletmenin verilerine uyguladığı regresyon analizi sonucunda çalışma sermayesinin kârlılık üzerinde negatif yönlü etkisinin olduğu sonuca ulaşmıştır. Benzer şekilde Wang (2002), Japonya ve Tayvan'daki toplam 1934 (Korelasyon analizi), Yücel ve Kurt (2002), İMKB'deki 167 (Regresyon ve korelasyon analizi), Lazaridis ve Tryfonidis (2006), Atina Menkul Kıymetler Borsası'ndaki 131 (Regresyon analizi), Öz ve Güngör (2007), İMKB İmalat Sektöründeki 68 (Panel veri analizi), Raheman ve Nasr (2007), Karachi Menkul Kıymet Borsası'ndaki 94 (Korelasyon ve regresyon analizi), Akbulut (2011), İMKB İmalat Sektöründeki 127 (Çoklu doğrusal regresyon analizi), Dursun ve Ayriçay (2012), İMKB'deki 120 Üretim ve Ticaret (En küçük kareler yöntemi), Pais ve Gama (2015), Portekiz'deki 6063 KOBİ (Panel regresyon analizi), Sensini (2020), İtalya'daki Tarım ve Gıda Sektöründeki 112 KOBİ (Regresyon analizi), Durdu ve Aydın (2021), BIST Gıda, İçki ve Tütün Sektöründeki 28 (Panel veri regresyon analizi), işletmeyi ele alan çalışmada çeşitli çalışma sermayesi göstergeleri ile kârlılık arasında negatif ilişki bulmuştur.

10.Hitit Öğrenci Kongresi (16-19 Mayıs 2024)

Gill, Biger ve Mathur (2010), New York Menkul Kıymetler Borsasındaki 88 işletmenin verilerine panel veri analizi uygulayarak çalışma sermayesinin kârlılık üzerinde pozitif etkisi olduğu sonucuna ulaşmıştır. Benzer şekilde Sharma ve Kumar (2011), Hindistan Borsası 500 Endeksi Kağıt Sektöründeki 263 (Çoklu regresyon analizi), Kendirli ve Çankaya (2016), BİST Turizm Endeksi'ndeki 5 (Çoklu doğrusal regresyon analizi), Zakari ve Saidu (2016), Nijerya Menkul Kıymet Borsası Bilişim Sektöründeki 8 (Çoklu doğrusal regresyon analizi), Alvarez, Sensini ve Vazquez (2021), Arjantin İmalat Sektöründeki 194 (Sabit Etkili Regresyon Modeli), Kaviani M., Kaviani K, Kaviani M., (2024), İran Sermaye Piyasasındaki 13 işletmenin verilerini kullanarak çeşitli çalışma sermayesi göstergeleri ile kârlılık arasında pozitif yönlü ilişki olduğu sonucunu elde etmiştir.

Çalışma sermayesinin kârlılık üzerinde negatif ya da pozitif etkisinin olduğu çalışmaların yanı sıra hiçbir etkisinin olmadığı çalışmalar da bulunmaktadır. Bu sonuçlara, Toraman ve Sönmez (2015), Borsa İstanbul Perakende Ticaret Sektöründeki 11 (Panel veri analizi), İçigen ve Karas (2017), BIST Perakende Ticaret Sektöründeki 10 (Havuzlanmış en küçük kareler yöntemi), Eskin ve Güvemli (2020), BIST 50 Endeksi'ndeki 33 (Çoklu regresyon ve korelasyon analizi), Apan, İslamoğlu ve Bozkurt (2021), Borsa İstanbul-Ticaret Endeksi'ndeki 12 (panel veri analizi), Rahmawati vd. (2024), Endonezya Menkul Kıymetler Borsası İmalat Sektöründeki 213 (Regresyon analizi) işletmenin verilerini inceleyerek ulaşmıştır.

Bu farklı sonuçlar, çalışmalarda farklı yöntemlerin kullanılmasından ya da farklı sektörlerin incelenmesinden kaynaklanabilmektedir.

Çalışma sermayesi yatırım politikalarının, finansman politikalarının ve cari oranın kârlılık üzerine etkisini inceleyen bazı ulusal ve uluslararası çalışmaların sonuçları ise şu şekildedir:

Eljelly (2004), 29 Suudi Arabistan firmasının verilerine uyguladığı regresyon ve korelasyon analizi sonucunda cari oranın kârlılık üzerinde negatif, Nazir ve Afza (2009), Karachi Menkul Kıymet Borsası'ndaki 204 işletmenin verilerine uyguladığı panel veri analizi sonucunda çalışma sermayesi yatırım ve finansman politikalarının kârlılık üzerinde negatif, Keskin ve Gökalp (2016), BIST Gıda ve İçecek Sektöründeki 17 işletmenin verilerine uyguladığı panel veri analizi sonucunda, cari oranın aktif kârlılık üzerinde negatif, Öztürk ve Kaba (2021), BIST İmalat Sektöründeki 153 firmaya uyguladığı korelasyon analizi sonucunda, cari oranın kârlılık üzerinde negatif etkisi olduğunu bulmuştur.

Korkmaz ve Yaman (2019), BIST Turizm Sektöründeki 6 firmaya, Erdoğan ve Yılmaz Türkmen (2021), BIST İmalat Sektöründeki 102 firmaya, Erkan (2023), BIST Tekstil BIST Giyim Eşyası ve BIST Deri Sektöründeki 22 firmaya uyguladığı panel veri analizi sonucunda cari oranın kârlılık üzerinde pozitif etkisi olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Sağlam ve Karaca (2015), BIST Tekstil Sektöründeki 17 işletmeye uyguladığı, Helhel ve Karasakal (2017), BIST Konaklama Sektöründeki 5 firmaya uyguladığı, Apan, İslamoğlu ve Karataş (2018) BIST'teki 16 KOBİ'ye uyguladığı panel veri analizi sonucunda cari oranın kârlılık üzerinde etkisini bulamamıştır.

Ayrıca Öndeş ve Pagheh (2018), Topaloğlu (2019), Kaya ve Konuk (2020), çalışma sermayesi finansman politikalarının kârlılığa negatif, çalışma sermayesi yatırım politikalarının kârlılığa pozitif etkisi olduğu sonucuna, Işıldak (2023) ise çalışma sermayesi finansman politikalarının kârlılığa negatif, çalışma sermayesi yatırım politikalarının kârlılığa etkisinin olmadığı sonucuna ulaşmıştır.

3. Metodoloji

Bu çalışma, çalışma sermayesi finansman politikalarının kârlılık üzerindeki etkisini tespit etmek amacıyla ele alınmıştır. İşletmelerin uyguladıkları çalışma sermayesi politikası cari oran değerleri baz alınarak belirlenmiştir. Her yıl tüm örneklemin cari oranlarının medyan değeri belirlenerek ilgili yılda ilgili şirketin cari oranı bu değer üstünde ise ihtiyatlı bir çalışma sermayesi politikası izlediği, altında ise atılgan bir çalışma sermayesi politikası izlediği kabul edilmiştir. Çalışmada BIST İmalat Endeksi'nde yer alan 118 imalat firmasının 2010q4- 2023q3 dönemleri arasındaki verileri kullanılmıştır. İlgili verilerin analizi için panel veri analizinden faydalanılmıştır. Finnet Veri Tabanından elde edilen değişkenlerin adı ve ilgili değişkenleri hesaplamak için gerekli olan formüller Tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablo 1: Değişkenlerin Tanımları

Değişken Kodu	Değişken Adı	Değişken Tanımı
roa	Varlıkların Kârlılığı	Dönem Net Kar/Toplam Aktif
adh	Alacak Devir Hızı	Net Satışlar/Ortalama Ticari Alacaklar
csyo	Çalışma Sermayesi Yatırım Oranı	Toplam Dönen Varlıklar /Toplam Varlıklar
co	Cari Oran	Dönen Varlık/KVYK
csfo	Çalışma Sermayesi Finansman Oranı	Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar / Toplam Varlıklar
fk	Finansal Kaldıraç	Toplam Borçlar/ Toplam Varlıklar
lnsat	Büyükük	Satışların Logaritması
lnvar	Büyükük	Sabit Varlıklar/ Toplam Aktifler
sdh	Stok Devir Hızı	Satılan Malın Maliyeti/ Ortalama Stoklar

Kaynak: Yazar tarafından hazırlanmıştır.

Analizde kullanılan değişkenlerin tanımlayıcı istatistikleri Tablo 2 'de gösterilmiştir. Tablo 2 incelendiğinde, en yüksek kârlılığın %5,71, en düşük kârlılığın %-1,42 düzeyinde olduğu gözlemlenirken, roa değişkeninin ortalama değeri 0,038559 olarak gözlemlenmiştir. Cari oran, en yüksek %17,63, en düşük %0,021 olarak gerçekleşmiştir. Dikkat çeken önemli bir diğer değişken olan finansal kaldıraç değişkeninin en yüksek %10,86, en düşük %0,036 değerini aldığı görülmüştür.

Tablo 2: Değişkenlerin Tanımlayıcı İstatistikleri

Değişken	Gözlem	Ortalama	Standart Sapma	Minimum	Maksimum
roa	6.136	0,038559	0,1175016	-1,422308	5,714781
adh	6.136	6,248794	7,755269	0,6255543	277,8169
csyo	6.136	0,5507489	0,1916811	0,0194139	0,9944627
co	6.136	1,784017	1,443743	0,0217293	17,63553
csfo	6.136	0,4212035	0,4090513	0,0118876	10,78407
fk	6.136	0,5771472	0,4593885	0,0360967	10,86158
lnsat	6.136	19,48919	2,014627	11,73715	26,90072
lnvar	6.136	20,27605	1,767424	15,483	26,34936
sdh	6.136	6,231525	9,531658	0,2247036	154,3097

Kaynak: Yazar tarafından hazırlanmıştır.

Tablo 3'te korelasyon matrisine yer verilmiştir. Korelasyon matrisinde, değişkenlerin birbiriyle korelasyonu incelenmektedir. Bağımsız değişkenler arasında yüksek korelasyon olması halinde alternatif değişkenler belirlenerek yüksek korelasyon olan değişkenlerin modele dahil edilmemesi planlanmıştır. Tablo 3'te görüldüğü üzere finansal kaldıraç ile çalışma sermayesi finansman oranı arasında ve varlıkların logaritması ile satışların logaritması arasında yüksek korelasyon tespit edilmiştir. Yüksek korelasyona sahip iki değişkenin regresyon analizinde bir arada bulunamaması sebebiyle ilgili değişkenlerden finansal kaldıraç ve satışların logaritması analize dâhil edilmiştir.

Tablo 3: Korelasyon Matrisi

Değişken	roa	adh	cdyo	co	csfo	fk	lnsat	lnvar	sdh
roa	1								
adh	0,0227	1							
csyo	0.1912*	-0.1515*	1						
co	0.2320*	-0.0789*	0.2026*	1					
csfo	-0.1349*	0.0629*	0.1683*	-0.3399*	1				

fk	-0.1727*	0.0986*	0.0710*	-0.3820*	0.9412*	1			
lnsat	0.2131*	0.1401*	0.1099*	-0.2023*	0.0264*	0.0391*	1		
lnvar	0.1331*	0.1063*	0.0419*	-0.2159*	-0.0378*	-0,006	0.9219*	1	
sdh	0,0227	0.0456*	0.0345*	-0.0476*	0.0995*	0.0743*	0.0898*	-0,0022	1

Kaynak: Yazar tarafından hazırlanmıştır.

Analizi gerçekleştirilmeden önce birim kök testi uygulanarak değişkenlerin durağan olup olmadığına bakılmalıdır. Ancak öncelikle kullanılacak birim kök testi türünün belirlenmesi için yatay kesit bağımlılık testi gerçekleştirilmelidir. Tablo 4'te de görüldüğü üzere yatay kesit bağımlılığını ölçmek için Pesaran(2004) CD Test uygulanmıştır. Elde edilen sonuçlara göre bütün değişkenlerde yatay kesit bağımlılığın olduğu görülmüştür. Bu nedenle ilgili değişkenlerin birim kök sınamalarının ikincil nesil birim kök testleri ile yapılmasının uygun olduğuna karar verilmiştir.

Tablo 4: Yatay Kesit Bağımlılık Testi Sonuçları

	CD-test	Olasılık Değeri	corr	abs(corr)	abs(corr)
roa	120,97	0,000	0,202	0,313	YKB var, ikinci nesil
adh	72,41	0,000	0,121	0,379	YKB var, ikinci nesil
csyo	70,78	0,000	0,118	0,349	YKB var, ikinci nesil
co	36,74	0,000	0,061	0,320	YKB var, ikinci nesil
csfo	89,12	0,000	0,149	0,355	YKB var, ikinci nesil
fk	90,34	0,000	0,151	0,394	YKB var, ikinci nesil
lnsat	537,51	0,000	0,897	0,906	YKB var, ikinci nesil
lnvar	538,82	0,000	0,899	0,915	YKB var, ikinci nesil
sdh	22,99	0,000	0,038	0,298	YKB var, ikinci nesil

Kaynak: Yazar tarafından hazırlanmıştır.

Yatay kesit bağımlılığı olan değişkenlere, ikinci nesil birim kök testlerinden Pesaran (2007) ikincil nesil panel birim kök testi uygulanmıştır. Tablo 5'te de görüldüğü üzere alacak devir hızı, finansal kaldıraç ve stok devir hızı haricindeki diğer değişkenlerin düzeyde durağan olduğu gözlemlenmiştir. Düzeyde durağan olmayan alacak devir hızı ve stok devir hızı değişkenlerinin ise birinci farkları alındıktan sonra durağanlaştığı tespit edilmiştir.

Tablo 5: Birim Kök Testleri Sonuçları

Değişken	Gecikme	Düzeyde				Birinci Farkta				
		Sabit		Trendli		Sabit		Trendli		
		Zt-bar	p-değeri	Zt-bar	p-değeri					
roa	0	-22,061	0,000	-21,5	0,000					
	1	-14,693	0,000	-14,791	0,000					
adh	0	4,125	1,000	8,155	1,000	dadh	-33,568	0,000	-30,42	0,000
	1	-2,842	0,002	-0,758	0,224		-24,261	0,000	-20,472	0,000
cdyo	0	-5,795	0,000	-6,054	0,000					
	1	-3,307	0,000	-3,232	0,001					
co	0	-13,076	0,000	-10,634	0,000					
	1	-8,781	0,000	-6,947	0,000					
csfo	0	-8,618	0,000	-10,528	0,000					
	1	-5,823	0,000	-8,469	0,000					
fk	0	-3,429	0,000	-3,88	0,000					
	1	-0,886	0,188	-0,774	0,220					

lnsat	0	-6,17	0,000	-4,595	0,000					
	1	-5,149	0,000	-3,796	0,000					
lnvar	0	-7,398	0,000	-8,547	0,000					
	1	-5,581	0,000	-6,145	0,000					
sdh	0	1,019	0,846	4,71	1,000	dsh	-37,287	0,000	-34,181	0,000
	1	-6,887	0,000	-5,533	0,000		-25,195	0,000	-20,993	0,000

Kaynak: Yazar tarafından hazırlanmıştır.

Değişkenler birim kök test sınamasına tabi tutulduktan sonra aşağıdaki iki model tahminlenmiştir. İmalat işletmelerinin aktif karlılığı üzerinde çalışma sermayesi finansman politikasının etkisini finansal risk varlığında test etmek için bir etkileşimli değişken yaratılmıştır. Bu değişken kukla değişken olarak tanımlanan *co* değişkeni ile finansal kaldıraç düzeyini temsil eden *fk* değişkenlerinin çarpılması ile elde edilmiştir. Böylece çalışma sermayesi finansman stratejisi ile finansal kaldıraç düzeyinin etkileşiminin kar üzerinde nasıl bir etki yaratacağı tespit edilmek istenmiştir.

$$\text{Model 1: } roa_{it} = \beta_0 + \beta_1 fkxco_{it} + \beta_2 lnsat_{it} + \beta_3 adh_{it} + \beta_4 sdh_{it} + \beta_5 csyo_{it} + \varepsilon_{it}$$

$$\text{Model 2: } roa_{it} = \beta_0 + \beta_1 fkxco_{it} + \beta_2 lnvar_{it} + \beta_3 adh_{it} + \beta_4 sdh_{it} + \beta_5 csyo_{it} + \varepsilon_{it}$$

Modeller belirlendikten sonra nihai modele ulaşabilmek amacıyla, sabit etkiler modeli ya da rassal etkiler modelinden hangisinin sonuçlarının yorumlanacağı Hausman testi uygulanarak tespit edilmeye çalışılmıştır. İlgili sonuçlara Tablo 6' da yer verildiği üzere olasılık değeri 0,05'ten küçük olması sebebiyle iki model de sabit etkiler modelinin geçerli olduğu tespit edilmiştir. İlgili modeller Baltagi-Wu LBI Testi ile otokorelasyon sınamasına, Wald test ile değişen varyans sınamasına tabi tutulmuş ve modellerin otokorelasyon ve değişen varyans içerdiği görülmüştür.

Tablo 6: Hausman, Durbin-Watson ve Baltagi Wu Test Sonuçları

	Modified Bhargava et al. Durbin-Watson	Baltagi-Wu LBI	Wald Test		Hausman Test	
			chi2	Prob>chi2 =	chi2	Prob>chi2
Model 1	1,4869999	1,5108796	1,50E+05	0,0000	48,37	0,0000
Model 2	1,5001663	1,5240871	1,30E+05	0,0000	19,69	0,0014

Kaynak: Yazar tarafından hazırlanmıştır.

Modelde değişen varyans ve otokorelasyon sorunu olduğu için dirençli tahmin edicilerden PCSE dirençli tahmin edicisi kullanılarak nihai sonuç tablosu oluşturulmuştur. Elde edilen bulgular Tablo 7'de gösterilmiştir.

Model 1'de aktif kârlılık ile satışlar ve çalışma sermayesi yatırım oranı arasında anlamlı ve pozitif yönlü ilişki bulunurken, alacak devir hızı ve stok devir hızı ile istatistiki olarak anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir. Finansal kaldıraç ve çalışma sermayesi finansman politikası etkileşimli değişkenin ise aktif karlılığını negatif yönde etkilediği tespit edilmiştir. Model 2'de aktif kârlılık ile çalışma sermayesi yatırım oranı ve varlıkların toplam değeri arasında anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişki tespit edilirken alacak devir hızı ve stok devir hızı ile istatistiki olarak anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir. Finansal kaldıraç ve çalışma sermayesi finansman politikası etkileşimli değişkenin yine aktif karlılığını negatif yönde etkilediği tespit edilmiştir. Yani her iki modelde de firmaların finansal kaldıraç oranları ile çalışma sermayesi yönetim stratejilerinin etkileşime girmesi sonucunda kârlılık üzerinde negatif yönlü bir etki tespit edilmiştir.

Tablo 7: Nihai Model Sonuçları (PSCE)

Değişkenler	Model 1	Model 2	
fk			
co			
lnsat	0.0196*** (0.00129)		
dadh	-0.000489 (0.000405)	-0.000443 (0.000412)	
dsdh	0.000235 (0.00135)	0.000966 (0.00137)	
csyo	0.0800*** (0.0194)	0.0992*** (0.0180)	
Invar		0.00976*** (0.00198)	
fkxco	-0.0754** (0.0295)	-0.0706** (0.0289)	
Constant	-0.357*** (0.0199)	-0.187*** (0.0316)	
Observations	6,018	6,018	
R-squared	0.076	0.046	
Number of id	118	118	

Standart hatalar parantez içerisinde.

*** p<0.01, ** p<0.05, * p<0.1

Kaynak: Yazar tarafından hazırlanmıştır.

4. Sonuç

Bu çalışma imalata sanayinde çalışma sermayesi finansman sermayesinin finansal risk ile etkileşimi net esinde karlılık üzerinde nasıl bir etki yaratacağını tespit etmek üzere ele alınmıştır.

Elde edilen bulgulara göre firmaların finansal kaldıraç risk düzeyi karlılığı negatif yönlü etki olduğu tespit edilmiştir. Finansal kaldıraçtaki bir birimlik artış karlılığı 0,11 birim azalmaktadır. Öte taraftan ihtiyatlı bir çalışma sermayesi stratejisi firmanın finansal kaldıraçındaki bir birimlik değişimin karlılığı 0,07 birim azalttığı görülmektedir.

Bilindiği gibi borçlanma maliyeti özkaynak maliyetine göre düşük olduğundan firmaların borçlanmaları tavsiye edilmektedir. Bu sonuç borçlanmanın firma karlılığı üzerindeki olumlu etkisinin agresif finansman stratejisinde etkisini kaybettiğini göstermektedir. Bu durumun borçlanma oranındaki artış ile yükselen faiz oranları ve finansman giderlerinden kaynaklandığı değerlendirilmiştir. Bu kapsamda firmaların daha dengeli finansman stratejisi uygulamasının daha uygun olacağı kanaatine varılmıştır.

KAYNAKÇA

- Akbulut, R. (2011). İMKB’de imalat sektöründeki işletmelerde işletme sermayesi yönetiminin karlılık üzerindeki etkisini ölçmeye yönelik bir araştırma. *İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi*, 40(2), 195-206.
- Akyüz, K. C., Yıldırım, İ., Akyüz, İ., Ersen, N., Aydın, A. ve Üçüncü, K. (2019). Kağıt ve kağıt ürünleri sanayi sektöründe faaliyet gösteren işletmelerde çalışma sermayesi ve kârlılık ilişkisi. *Düzce Üniversitesi Bilim ve Teknoloji Dergisi*, 7(3), 1394-1402.
- Alvarez, T., Sensini, L. ve Vazquez, M. (2021). Working capital management and profitability: Evidence from an emergent economy. *International Journal of Advances in Management and Economics*, 11(1), 32-39.
- Apan, M., İslamoğlu, M. ve Bozkurt, O. (2021). Nakit dönüş süresi ve karlılık: Borsa İstanbul Ticaret Endeksi’ndeki firmalar üzerine ekonometrik bir analiz. *Third Sector Social Economic Review*, 56(1), 20-38.
- Apan, M., İslamoğlu, M. ve Karataş, İ. (2018). Çalışma sermayesi bileşenlerinin karlılık üzerine etkisinin belirlenmesi: Borsa İstanbul’dan kanıtlar. *Business and Organization Research (International Conference)*. Karabük, Türkiye, 12-14- Eylül
- Deloof, M. (2003). Does working capital management affect profitability of Belgian firms? *Journal of business finance & Accounting*, 30(3-4), 573-588.
- Demirgüneş, K. ve Şamiloğlu, F. (2008). İşletme sermayesi yönetiminin kârlılık üzerindeki etkisi. 12. *Ulusal Finans Sempozyumu*, Erciyes Üniversitesi, Kayseri, Türkiye, 22- 25 Ekim.
- Dinçergök, B. (2019). İşletme sermayesi yönetimi ve karlılık ilişkisi: Doğrusal olmayan ilişkinin BIST kimya, petrol, kauçuk ve plastik ürünler sektöründe sınanması. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, (82), 161-176.
- Durdu, D. ve Aydın, A. (2021). Çalışma sermayesi yönetiminin firma kârlılığı üzerindeki etkisi: BİST’te gıda, tütün ve içki sektörü üzerine bir uygulama. *Kesit Akademi Dergisi*, 7(29), 437-453.
- Dursun, A. ve Ayriçay, Y. (2012). Çalışma sermayesi-kârlılık ilişkisinin İMKB örneğinde 1996-2005 dönemi analizi. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 26(3-4), 199-214.
- Eljelly, A. M. (2004). Liquidity-profitability tradeoff: An empirical investigation in an emerging market. *International Journal of Commerce and Management*, 14(2), 48-61.
- Erdoğan, E. Z. ve Türkmen, S. Y. (2021). The effect of working capital management on profitability: Borsa İstanbul manufacturing sector case. *Finans Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6(4), 886-896.
- Erkan, G. (2023). Çalışma sermayesi unsurlarının kârlılık üzerindeki etkilerinin Borsa İstanbul’da işlem gören tekstil, giyim eşyası ve deri şirketlerinde incelenmesine yönelik bir araştırma. *Eurasian Business & Economics Journal*, 31(02), 21-35.
- Eskin, İ., & Güvemli, B. (2020). Çalışma sermayesi yönetiminin kârlılığa etkisi: Borsa İstanbul 50 endeksi örneği. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, (85), 65-76.
- García-Teruel, P. J. ve Martínez-Solano, P. (2007). Effects of working capital management on SME profitability. *International Journal of managerial finance*, 3(2), 164-177.
- Gill, A., Biger, N. ve Mathur, N. (2010). The relationship between working capital management and profitability: Evidence from the United States. *Business and Economics Journal*, 10(1), 1-9.
- Güdelci, E. N. (2016). İşletme düzeyinde çalışma sermayesi ve kârlılık ilişkisi-BİST’de faaliyet gösteren gübre işletmeleri üzerine bir çalışma. *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi*, 6(2/1), 183-192.

Helhel, Y. ve Karasakal, S. (2017). Konaklama işletmelerinde çalışma sermayesi yönetiminin karlılık performansına etkisi: Borsa İstanbul'da (BİST) bir uygulama. *Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi*, 14(3), 27-39.

İşıldak, M. S. (2023). Çalışma sermayesinin işletme karlılığına etkisi: BIST XKOBİ endeksinde bir uygulama. *İşletme Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 6(1), 15-30.

İçigen, F. K. ve Karaş, G. (2017). İşletme sermayesi yönetiminin karlılık üzerine etkisinin araştırılması. *Kırklareli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 6(4), 55-60.

Kaviani, M., Kaviani, K. ve Kaviani, M. (2024). Working capital management and profitability of banks: Evidence from the Iranian capital market. *Transactions on Quantitative Finance and Beyond*, 1(1), 29-34.

Kaya, E. Konuk, F. (2020). Agresif çalışma sermayesi politikası firma performansını nasıl etkiler? BIST gıda firmaları örneğinde heterojen panel veri analizi (How does aggressive working capital policy affect firm performance? Heterogeneous panel data analysis in the case of ise. *Journal of Tourism & Gastronomy Studies*, 8(1), 404-416.

Kendirli, S. ve Çankaya, M. (2016). BIST turizm endeksindeki şirketlerde işletme sermayesi yönetiminin karlılık üzerindeki etkisini ölçmeye yönelik bir araştırma. *International Review of Economics and Management*, 4(2), 46-68.

Keskin, R. ve Gökalp, F. (2016). Çalışma sermaye yönetiminin firma kârlılığı üzerine etkisi: Panel veri analizi. *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 17(1), 15-25.

Korkmaz, T. ve Yaman, S. (2019). Çalışma sermayesi yönetiminin firma karlılığına etkisi: BIST turizm firmaları üzerine bir uygulama. *Journal of Tourism Theory and Research*, 5(2), 301-316.

Lazaridis, I. ve Tryfonidis, D. (2006). Relationship between working capital management and profitability of listed companies in the Athens stock exchange. *Journal of Financial Management and Analysis*, 19(1), 1-12.

Nazir, M. S. ve Afza, T. (2009). Impact of aggressive working capital management policy on firms' profitability. *IUP Journal of Applied Finance*, 15(8), 19-30.

Öndeş, T. ve Pagheh, E. (2018). Firmaların işletme sermayesi stratejileri ile risk, getiri ve karlılık yetenekleri arasındaki ilişkinin incelenmesi: Borsa İstanbul'da ampirik bir çalışma. *Journal of Academic Value Studies*, 4(21), 801-813.

Öz, Y. ve Güngör, B. (2007). Çalışma sermayesi yönetiminin firma kârlılığı üzerine etkisi: İmalat sektörüne yönelik panel veri analizi. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(2), 319-332.

Öztürk, E. ve Kaba, F. (2021). İşletme sermayesi yönetiminin karlılık üzerindeki etkisi: Borsa İstanbul (BIST) örneği. *Kırklareli Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 2(2), 27-38

Pais, M. A. ve Gama, P. M. (2015). Working capital management and SMEs profitability: Portuguese evidence. *International Journal of Managerial Finance*, 11(3), 341-358.

Pesaran, M. H. (2004). "General diagnostic tests for cross section dependence in panels" Cambridge Working Papers in Economics 0435, *Faculty of Economics, University of Cambridge*.

Pesaran, M. H. (2007). A simple panel unit root test in the presence of cross-section dependence. *J. Appl. Econ.*, 22, 265-312.

Raheman, A. ve Nasr, M. (2007). Working capital management and profitability—case of Pakistani firms. *International Review of Business Research Papers*, 3(1), 279-300.

Rahmawati, M., Anggraeni, P. R., Maulan, S. T. ve Haryadi, D. (2024). Working capital and liquidity to the profitability of manufacturing companies listed on the IDX in 2019-2022. *International Journal of Applied Finance and Business Studies*, 11(4), 740-746.

Sağlam, M. ve Karaca, S. S. (2015). Çalışma sermayesi unsurlarının firma karlılığına etkisi: Borsa İstanbul şirketleri üzerine bir uygulama. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 10(1), 119-132.

Sensini, L. (2020). Working capital management and performance: evidence from Italian SME's. *International Journal of Business Management and Economic Research (IJBMER)*, 11(2), 1749-1755.

Sharma, A. K. Ve Kumar, S. (2011). Effect of working capital management on firm profitability: Empirical evidence from India. *Global Business Review*, 12(1), 159-173.

Timur, E. ve Korkmaz, T. (2021). Çalışma sermayesi finanslama stratejilerinin firma kârlılığına etkisi: Borsa İstanbul imalat işletmeleri üzerine bir uygulama. *Business and Economics Research Journal*, 12(3), 629-652.

Tomak, S. (2013). *Çalışma sermayesi yönetimi*. Ankara: Detay Yayıncılık.

Topaloğlu, T. N. (2019). Çalışma sermayesi yatırım ve finansman politikalarının firma karlılığına etkisi: BIST 30 firmaları üzerine panel veri analizi. *Uluslararası Ekonomi Siyaset İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, 2(2), 88-106.

Toraman, C. ve Sönmez, A. (2015). The relationship between working capital and profitability: An application on retail trade. *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(1), 15-24.

Wang, Y. J. (2002). Liquidity management, operating performance, and corporate value: Evidence from Japan and Taiwan. *Journal of Multinational Financial Management*, 12(2), 159-169.

Yücel, T. ve Kurt, G. (2002). Nakit dönüş süresi, nakit yönetimi ve kârlılık: İMKB şirketleri üzerinde ampirik bir çalışma. *İmkb Dergisi*, 6(22), 1-15.

Zakari, M. ve Saidu, S. (2016). The impact of cash conversion cycle on firm profitability: Evidence from Nigerian listed telecommunication companies. *Journal of Finance and Accounting*, 4(6), 342-350.

OBEZİTE VERGİLERİ VE UYGULAMA ÖRNEKLERİ

Gölnur YILDIZ

Hitit Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Maliye Anabilim Dalı, yildizgulnur375@gmail.com

Özet

Geçmişten günümüze obezite, ülkeler için ciddi bir problem olmuştur. Geçtiğimiz yıllarda yaşadığımız Pandemi dönemi de bu durumu olumsuz etkilemiştir. Obezite alınan kalorinin harcanan kalorigen fazla olması sonucu ortaya çıktığından pandemi zamanında sokağa çıkma yasağı nedeniyle eve kapanan insanlar hareketsiz kalması obeziteyi tetiklemiştir. Obezite beraberinde bir sürü kronik hastalıklara sebebiyet verdiğiinden nüfusu da olumsuz etkilemektedir. Obezitenin ölçümünde beden kitle indeksi temel alınmaktadır ve beden kitle indeksi hesaplanırken bireyin kilosunu boyunun karesine bölerek bulunur.

Devletler bu probleme çözüm yolunu vergilerle bulmuştur. Her ülkede farklı şekillerde vergilendirilen bu problem, genel olarak yeni bir vergi olarak değil olan vergi veya vergilere ek olarak konulmuştur. Obezite vergisi yüksek kalorili ve obeziteye yol açan gıdalar üzerine konulur. Amaç obeziteye yol açan gıdaları kamu gelirlerinden vergiler ile bireyleri caydırarak sağlıklı gıdalara teşvik etmektir.

Anahtar Kelimeler: Obezite, Obezite Vergisi, Asimetrik Bilgi

OBSITY TAXES AND APPLICATION EXAMPLES

Abstract

Obesity has been a serious problem for countries from past to present. The Pandemic period we have experienced in recent years has also negatively affected this situation. Since obesity occurs as a result of calories taken in being more than calories spent, people staying inactive due to the curfew during the pandemic period triggered obesity. Obesity also negatively affects the population as it causes many chronic diseases. Obesity measurement is based on body mass index, and when calculating body mass index, it is found by dividing the individual's weight by the square of his height.

States have found a solution to this problem with taxes. This problem, which is taxed in different ways in each country, is generally not a new tax but in addition to the existing tax or taxes. Obesity tax is placed on foods that are high in calories and cause obesity. The aim is to encourage individuals to consume healthy foods by discouraging foods that cause obesity through taxes from public revenues.

Keywords: Obesity, Obesity Taxes, Asymmetric Information

Giriş

Her yaş grubunda gözüken obezite, bütün dünyanın temel sorunudur. Önemli hastalıkların da temelini oluşturmaktadır. Yüksek tansiyon, kalp damar rahatsızlıklar ve karaciğer yağlanması gibi hastalıklar obezitenin neden olduğu hastalıklardan sadece birkaçıdır. Obez bireylerin bakıldığında normal bireylere oranla daha çok harcama yaptıkları ve bu harcamalarında daha çok sağlıksız gıdalara yönelik oldukları görülmektedir. Devletler bunun önüne geçebilmek için çeşitli politikalar uygulamıştır ve obezite vergisi de bunlardan biridir. Obezite vergisi; obeziteye neden olan sağlıksız, hazır ve işlenmiş gıdalara konulan bir vergidir. Bu verginin amacı bireyleri sağlıksız gıdalardan uzak tutmak ve sağlıklı gıdalara yönlendirmektedir. Bu çalışmada, obezitenin neden olduğu sıkıntılara ve buna yönelik çözüm yollarına değinilmiş, Obezite vergisinin nasıl ve ne şekilde uygulanması gerektiği ve bu verginin olumlu- olumsuz yönlerinden bahsedilmiştir.

1. Obezite Kavramı

Obezite, bireyin vücudunda meydana gelen aşırı şişmanlık ve aşırı yağlanma sonucu oluşan bir hastalıktır. Bu hastalığın en önemli tetikleyicisi hareketsiz yaşam ve dengesiz / fazla beslenmedir.

Geçtiğimiz yıllarda pandemi döneminin etkisiyle de obez bireylerinde bir artış söz konusudur. Pandemi

10.Hitit Öğrenci Kongresi (16-19 Mayıs 2024)

döneminde bireylerin sokağa çıkması kısıtlanmış ve insanlar adeta hareketsiz yaşama itilmiştir. Bu hareketsiz yaşam insanların özellikle de ev hanımları evde sıkılmasına neden oldu ve bu durumu gidermek için bireyler kendilerini mutfığa atarak ve yeni tarifler deneyerek çözüm buldu. Özellikle pasta, kek, poğaç, börek ve kurabiye gibi karbonhidratlı yiyeceklerin tüketiminin artması ve hareketsiz yaşam obezite için kaçınılmaz bir son doğurmuştur.

Obeziteye neden olan ürünlerin başında paketli ve sağlıksız gıdalar gelmektedir.

Obezite aynı zamanda bireylerin vücutlarında farklı farklı kronik rahatsızlıklara ve hastalıklara da sebebiyet vermektedir. Obez bireylerin genelinde yüksek oranda tansiyon ve vücuttaki organların yağlanması gibi sorunlar görülmektedir. Ayrıca organların yağlanması zaman içinde o organların çalışma fonksiyonlarının durmasına sebebiyet vermektedir ve bu da beraberinde organ nakli gibi olumsuzluklara yol açar. Vücuttaki organların fonksiyonlarındaki olumsuzluklar bazı durumlarda sağlıklı organları da olumsuz etkilemekte ve bakıldığında obez bireylerin sağlıklı bireylere göre ölüm riskinin daha fazla olduğu görülmektedir.

Bireylerin obezite olup olmadığına veyahut ta obezlik derecesine bakmak için Benden Kitle Endeksi (BKİ) esas alınmaktadır.

Obezite geçmişten günümüze kadar birçok ülkeye sorun olmuştur ve halen de olmaya devam etmektedir. Özellikle de obez bireylerin kronik rahatsızlıklarından dolayı meydana gelen ölümler ülkenin nüfusunu olumsuz etkilemekte ve bu nüfustaki azalma ekonomiyi de etkilemektedir.

Obezite veya bir diğer adıyla aşırı şişmanlık, vücuda alınan kalorilerin harcanan kalorilerden fazla olmasıyla vücutta oluşan aşırı yağ oranı olarak ifade edilmektedir. Bu yağ oranı kadınlarda %25- 31, erkeklerde ise % 18-26 arasındadır. Kadınlar %31'den fazla erkekler ise %26'dan fazla yağ oranına sahip olduklarında obez sınıfında olarak nitelendirilirler. Bu oranın hesaplanmasında Beden Kitle İndeksi (BKİ) esas alınmaktadır. Beden kitle indeksini hesaplarken, kilomuzu boyumuzun karesine bölerek buluruz.

2. Obezite Vergisi

Obezite vergisini bazı ülkeler uygulamış bazıları ise sadece çalışma aşamasında kalmıştır. Ayrıca obezite vergisini uygulayan ülkeler farklı farklı şekillerde uygulamaktadır. Kimisi direk yeni bir vergi çıkartarak uygulamış, kimisi yeni vergilerin bireylerde olumsuz etki yaratacağını ve ters bir tepki alacağı düşüncesiyle var olan bir verginin içerisine ek bir vergi koyarak uygulamayı uygun bulmuşlardır.

Gergerlioğlu (2016), çalışmasında bazı OECD ülkelerinin obezite ile mücadele için yaptığı çalışmalardan ve obezite ile mücadele açısından yürürlükte olmayan fakat gündemde olan obezite vergilerinden bahsetmiştir ve çalışmasının sonunda da bahsettiği bu Macaristan, Meksika gibi OECD ülkelerinde obezite vergisiyle birlikte obezite oranlarında bir düşüş saptandığından bahsetmektedir. Ayrıca Türkiye'de obezite ile mücadele açısından obezite vergisinin gündemde olduğu da vurgulanmaktadır.

Kayacık ve Cural (2019)'ın 23 kişi ile yaptığı bir çalışmada, katılımcılar obezite vergisini uygulamadan önce bu verginin faydalarından ve olacaklardan haber edilmesi takdirde olumlu bir etki yaratacağını ve kişilerinde bu vergiyi kabulleneceği sonucuna varılmıştır. Ayrıca obezite vergisinin yanından başka politikalara da ihtiyaç duyulduğunu obezite verginin tek başına değil başka politikalarla daha etkili olacağına da değinmişlerdir.

Eroğlu ve Koyuncu (2018) yaptıkları çalışmalarında, obezitenin geçtiğimiz yıllar boyunca önemli ölçüde sorun yarattığını ve halende yaratmaya devam ettiğini, obezite vergisinin ise tartışmalı bir konu olduğuna değinmişlerdir. Avrupa ülkelerinde obezite vergisinin uygulandığı ve bu uygulama sonucunda kısmen olumlu sonuçlar ortaya çıktığı vurgulanmıştır. Ayrıca obezite vergisi uygulayan ülkelerin uygulamayan ülkelere yol gösterici nitelikte olduklarından da bahsedilmektedir. Son olarak Türk vergi sisteminde obeziteyi önlemeye yönelik bir vergi olmadığı da ele alınmıştır.

Yeşiltaş ve Sandalcı (2021), çalışmalarında obezite vergisine yönelik halkın tepkilerine yer vermişlerdir. 2019 yılında Konya'da 170'i erkek ve 217 'sinin ise kadın olduğu toplamda 387 kişinin katıldığı bir anket yapılmıştır. Bu anket sonucunda bireylerin çoğunluğu obezite ile mücadele edilmesi gerektiğinin çok önemli olduğunu fakat bunun vergiler yoluyla değil başka araçlar ve başka yöntemler kullanılarak yapılması gerektiği fikrindedir. Ayrıca yine bu çalışmada düşük gelir grubuna sahip bireyler, obezite vergisinin sağlıksız gıdalara olan tercihin azalacağını ve bu vergiyle bireylerin sağlıklı gıdalara yöneleceği fikrini savunmuşlardır.

Akar çalışmasında, Türkiye'de %30 oranında bir obezite sorununun görüldüğünü ve bu nedenle de obezitenin önüne geçilmek için çalışmalar yapılması gerektiğini savunmuşlar. Bu çalışmaların başında da en önemli finansman aracı olarak vergileri düşünmüşlerdir. Fakat yeni bir vergi hem halktan olumsuz bir tepkiye neden olacak hem de politik açıdan da zor bir durum olduğunu ve bunun çözümü için obeziteyi önlemeye yönelik

10.Hitit Öğrenci Kongresi (16-19 Mayıs 2024)

vergiyi var olan bir vergi üzerinden uygulanmanın daha mantıklı olduğunu varsaymışlar. Ayrıca çalışmada obezite vergisi gibi vergilerin dar gelirli bireyleri daha fazla etkilediğini ve düşük gelirli hanehalkı bu verginin yükünden daha çok etkilendiği öne sürülmektedir.

Asilkan ve Balçık (2022), farklı yaş grupları, farklı cinsiyet, farklı gelir grupları ve farklı eğitim düzeylerine sahip bireyler üzerinde bir çalışma yapmışlar. Çalışmanın sonucunda bireylerin çoğunluğu obezite vergisine olumlu bakmamış ve obezite vergisinin insanlarda tepki yaratacağını bu nedenle de obezite ile mücadele aracı olarak vergi dışı farklı bir araç kullanılması gerektiği fikrine varılmıştır.

Ayyıldız ve Demirli (2015) çalışmalarında, 20 ilde anket yapılmış ve bu anket farklı cinsiyete, farklı yaşa, farklı meslek ve farklı gelir gruplarına sahip bireyler üzerinde uygulanmıştır. Çıkan sonuçlarda ise kendilerini kilolu gören kesim zaten ağır vergi ödediğini bu yüzden yeni bir vergi yüküne olumsuz baktığına ama obezite ile de mücadele edilmesi gerektiğini bunun ise vergi dışı yollarla yapılması gerektiği sonucuna varılmıştır.

Obezite vergileri, içerisinde yüksek oranda şeker ve yağ gibi kalori yükseltici maddelerin olduğu bu nedenle de yüksek kalorili ürünler üzerine uygulanan vergilere denir. Bu vergiler bazı ülkelerde insanların BKİ değerlerine bakılarak sadece obez sınıfındaki bireylere yansıtılarak karşımıza çıkmaktadır. Sağlıksız yiyecekler üzerine konulan bu ek verginin amacı, insanları sağlıksız yiyeceklerden biraz da olsa uzaklaştırarak sağlıklı yiyeceklere yönlendirmektir. Obezite vergilerinin asıl amacı kamu geliri elde etmek değil negatif dışsallıkları içselleştirmektir ve bu özelliğiyle obezite vergileri Pigou tipi vergiler olma özelliğine sahiptirler ve elde edilen gelirlerde obezite ile ilgili hastalıkların tedavisinde kullanılacaktır (Cummings,2010). Pigou tipi vergilerin amacı dışsal maliyetlerin içselleştirilmesidir ve bu dışsallıklar piyasa aksaklıkları sebebiyle oluşur. Dışsal maliyetlerin içselleştirilmesinde fiyat mekanizmasından faydalanılır (Altay,2016).

3. TÜRKİYE'DE OBEZİTE VERGİSİ

3.1. ASİMETRİK BİLGİ

Obezite vergilerinin temelinde asimetrik bilgi yatmaktadır. Asimetrik bilgiye; asimetrik enformasyon, enformasyon asimetrisi ve bilgi asimetrisi de denmektedir. Asimetrik bilgi kelime anlamıyla, bir konu üzerinde taraflardan biri veya birkaçının o konu üzerinde tam ve eksiksiz bilgiye sahip olması demektir. Asimetrik bilgiyi obezite ile ilişkilendirecek olursak, asimetrik bilgiye sahip bireylerin çoğu obez olmayan bireylerdir. Çünkü obez bireyler sadece kişisel hazlarına odaklanırken diğer bireyler kişisel hazlarına değil ürünün faydasına ve maliyetine bakacaklardır. Asimetrik bilgiye sahip bireyler bir ürün seçerken, o an aç olup olmadıklarını ve cidden ihtiyaçlarının karşılanıp karşılanmayacaklarına dikkat ederler ve ona göre harekete geçerler. Obes bireylerin tek derdi kişisel hazları olduğundan doyma noktasına geldiklerine bile bakmadan o ürünü alırlar.

Obezite vergilerinin sosyal amacı, kamu sağlığını korumakla birlikte daha iyi hale getirmektir (Kass, vd.,2017). Teoride obezite vergileri, dışsal maliyetlerin içselleştirilmesine yarayan vergilerdir ve amaçsal uyum da bu vergilerin etkinliklerini belirler (Kabayel, 2017). Obezite vergilerinin en önemli kısımlarından birisi de nasıl tahsil edileceğidir ve bu durum ülkeden ülkeye değişiklik göstermektedir. Örneğin, Türkiye’de direk obezite vergisi adında bir vergi yoktur. Fakat bazı vergiler içinde, özellikle obeziteye yol açan ürünlere yansıtılmış bir vergidir.

Çoğu ülke gibi obezite Türkiye içinde büyük bir sorun teşkil etmektedir. Obeziteyi önlemek için Türkiye’de pek çok uygulama yapılmaktadır. Obezite vergisi adı ile bir vergi türü yoktur ama obeziteyi önlemeye yönelik girişimler ve ek vergiler mevcuttur.

3.2. Gelir Vergisi Kanunu

Gelir Vergisi Kanununun ‘da (GVK) direk Obeziteyi önlemek amacıyla konulmuş bir vergi yoktur, fakat obezitenin yol açtığı bazı hastalıkların tedavisinde bir araç olarak kullanılmaktadır. (Eroğlu ve Koyuncu,2018)

Engellilik İndirimi

Gelir Vergisi Kanun’u madde 31’e göre, Engellilik İndirimi; “Çalışma gücünün asgarî %80’ini kaybetmiş hizmet erbabı kişiler birinci derece engelli, asgarî %60’ını kaybetmiş hizmet erbabı kişiler ikinci derece engelli ve asgarî %40’ını kaybetmiş hizmet erbabı kişiler ise üçüncü derece engelli sınıfına girerler. Hizmet erbabının aylık tutarından derecesine göre indirim uygulanır. Örneğin; birinci derece engelliler için 440.000.000 lira (4.400 TL), ikinci derece engelliler için 220.000.000 lira (2.600 TL) ve üçüncü derece engelliler için 110.000.000 lira (1.100 TL) dir” şeklindedir.

Obez bireylerin gelirlerinde bir engellilik indirimi yapılmaz. Fakat obezitenin yol açtığı bazı hastalıklara sahip bireyler ve hasta yakınlarına engellilik indirimi uygulanmaktadır (Eroğlu ve Koyuncu,2018).

Sağlık Harcamaları İndirimi

Vücuttaki aşırı yağlanma obezitenin en büyük kaynağıdır. Bunun sebebi genel olarak, düzensiz beslenme ve sporsuz yaşam standartlarıdır. Obezite ile mücadelede ilk başvuru yöntemlerinden birisi diyetlerdir. İçerisinde bol sebze ve bol protein olan bu diyetler bireyin kilo vermesine yardımcı en büyük etkidir. Bunun yanında spor yapmakta bireyin kilo vermesine yardımcı olan bir diğer yöntemdir. Bu iki yöntemi birlikte veya bunlardan sadece birini uygulayan bireyler vücutlarında değişimi fark edebilirler. Bazen bu yöntemler kişiden kişiye değişiklik gösterdiğinden işe yaramamaya ya da az yarayabiliyor ve bireylerde çözümü ilaç tedavilerinde veya da ameliyatlarda bulabiliyorlar. Unutulmamalıdır ki ilaç tedavisi ve diğer tıbbi işlemlerde uzman yardımı çok önemlidir ve bazı ölümlere bilinçsizce yapılan hareketler neden olmaktadır.

Hastalığın tedavisinde kullanılan doğrudan maliyetler gelir vergisi matrahından indirilebilir. Gelir Vergisi Kanunu 89'uncu maddesi 2'nci fıkrasına göre, "Beyan edilen gelirin %10' unu aşmaması, Türkiye 'de yapılması ve gelir veya kurumlar vergisi mükellefiyeti bulunan gerçek ve tüzel kişilerden alınacak belgelerden teşvik edilmesi şartı ile mükellefin kendisi, eşi ve küçük çocuklarına ilişkin olarak yapılan eğitim ve sağlık harcamaları gelir vergisi matrahından düşülür" şeklindedir. Bu uygulama hasatlık ortaya çıktıktan sonra hastalığı önlemek için başvuru tedavisine yöneliktir (Eroğlu ve Koyuncu, 2018).

3.3. Motorlu Taşıtlar Vergisi Kanunu

Motorlu taşıtlar vergisi de tıpkı gelir vergisi gibi direkt obez hastalara yönelik değil, obezitenin neden olduğu kronik hastalıklar sonucu engellilik oranına göre hasta ve hasta yakınlarına sağlanan kolaylıktır. Motorlu Taşıtlar Vergisi Kanunu (MTVK) 4'üncü maddesi c bendine göre, %90 ve daha fazla olan malül ve engellilerin engellilik durumuna göre düzenlenmiş özel tertibatlı taşıtlar motorlu taşıtlar vergisinden istisna tutulmuştur (Eroğlu ve Koyuncu, 2018).

3.4. Özel Tüketim Vergisi Kanunu

Yine Özel Tüketim Vergisi Kanunu (ÖTVK)'nda da diğer vergiler gibi direk obezite vergisi adı altında bir vergi yok ama obezite vergisine en çok benzeyen vergi özel tüketim vergisidir. Bu vergi obez bireylerin daha çok tükettikleri ve obeziteye yol açan gıdaların üzerine konulmuş bir vergidir. Örneğin 4760 sayılı Özel tüketim vergisi kanununun (12/3) maddesinde yer alan III sayılı A cetveli listesinde, sade ve meyveli sodalar %10, kolalı gazozlar %35, malttan üretilen biralara %63, meyve ve sebze suları da %10 oranında vergilendirilmektedir.

Özel tüketim vergisi bunların yanında da obezitenin sebep olduğu kronik rahatsızlıklardan dolayı obez bireylerde oluşan engellilik için de bir uygulaması vardır. Özel tüketim vergisi kanununun 7. Maddesinin 2. Fıkrasındaki (II) sayılı listede verilen mal ve hizmetlerden %90 ya da üzeri oranında malül ve engelli olan bireylerce beş yılda bir edinmesi vergiden istisna tutulmuştur. Madde 7'nin 2. Fıkrası (II) sayılı listede yer alan mallar;

"a) 87.03 (hesaplanması gereken özel tüketim vergisi ve diğer her türlü vergiler dâhil bedeli 200.000 TL'yi aşanlar hariç), 87.04 (motor silindir hacmi 2.800 cm³'ü aşanlar hariç) ve 87.11 G.T.İ.P. numaralarında yer alanların, engellilik oranı %90 veya daha fazla olan malül ve engelliler tarafından,

b) (Ek: 6/2/2014-6518/56 md.) 87.03 G.T.İ.P. numarasında yer alan (motor silindir hacmi 2.800 cm³'ü aşanlar, bütün tekerlekleri motordan güç alan veya alabilenler, sürücü dâhil 8 kişiye kadar oturma yeri olan binek otomobilleri, yarış arabaları, arazi taşıtları hariç), yük taşımada kullanılıp azami ağırlığı 3,5 tonu aşmayan ve yolcu taşıma kapasitesi istiap haddinin % 50'sinin altında olanlar ile sürücü dâhil 9 kişilik oturma yeri olanların engellilik durumlarının araçları bizzat kullanamayacak ve sürekli olarak tekerlekli sandalye veya sedye kullanmalarını gerektirecek nitelikte olduğunu ilgili mevzuat çerçevesinde alınan engelli sağlık kurulu raporuyla tevsik eden ve engellilik derecesi %90 veya daha fazla olup tekerlekli sandalye veya sedye ile binilmesine ve seyahat edilmesine uygun tertibat yaptıran malül ve engelliler tarafından,

c) 87.03 (hesaplanması gereken özel tüketim vergisi ve diğer her türlü vergiler dahil bedeli 200.000 TL'yi aşanlar hariç), 87.04 (motor silindir hacmi 2.800 cm³'ü aşanlar hariç) ve 87.11 G.T.İ.P. numaralarında yer alanların, bizzat kullanma amacıyla engelliliğine uygun hareket ettirici özel tertibat yaptıran malül ve engelliler tarafından,

d) (Ek: 4/6/2008-5766/19 md.; Değişik: 6/2/2014-6518/56 md.) Bu bendin (a), (b) ve (c) alt bentleri kapsamındaki araçların aynı alt bentlerde belirtilen malül ve engelliler tarafından ilk iktisabından sonra

deprem, heyelan, sel, yangın veya kaza sonucu kullanılamaz hâle gelmesi nedeniyle hurdaya çıkarılmasında, bu alt bentler kapsamındaki araçları hurdaya çıkaran malûl ve engelliler tarafından, beş yılda bir defaya mahsus olmak üzere ilk iktisabı, ” (Özel Tüketim Vergisi Kanunu, m. 7/2).

3.5. Kurumlar Vergisi Kanunu

Kurumlar Vergisi Kanunu’(KVK) da obeziteye yönelik önlem iki şekilde olur. İlki Kamu idare ve kuruluşları tarafından hastalığın tedavisi amacıyla işletilen hastanelere yönelik vergi muafiyetidir. İkincisi ise kurumlar vergisi kanunu 10’uncu maddesi ç bendi kapsamındaki sağlık tesislerinin faaliyetlerini devam ettirebilmeleri için yapılan her türlü nakdî ve aynî bağış ve yardımların tamamının kurumlar vergisi matrahından indirilmesiyle oluşur (Eroğlu ve Koyuncu, 2018).

3.6. Katma Değer Vergisi Kanunu

Katma Değer Vergisi Kanunu ’da aynı Özel Tüketim Vergisi gibi direk obeziteye yönelik bir vergi değildir. Fakat Katma Değer Vergisi Kanunu 1. Maddesine göre ekli (I) sayılı listesinde yer alan hizmetler %1 oranında vergilendirilir. Bu listede obeziteye yol açan bazı gıdalarında bu oranda vergilendirildiği dikkat çekmektedir. Bu ürünlerden bazıları; yer fıstığı, buğday, mısır, çam fıstığı, antep fıstığı, arpa, kuru bakla, buğday unundan üretilen ekmekler, nohut gibi gıdalardır. Ayrıca yine Katma Değer Vergisi Kanununun 1. Maddesinde ekli (II) sayılı listede yer alan hizmetler ve gıdalar da %8 oranında vergilendirilmektedir. Ekli (II) sayılı listede obeziteye neden olan bazı gıdalar ise şu şekildedir: Sade gazozlar, hazır yemeklik katı yağlar, un, kolalı ve meyveli gazozlar, nişasta, bitkisel katı ve sıvı yağlar, şeker ve şeker mamulleridir.

4. Obezite Vergisinin Olumlu ve Olumsuz Yönleri

Öncelikle bir verginin ortaya çıkmasında en önemli neden uygulanabilirliğidir. Vergi mükellefleri çoğu zaman yeni çıkan vergileri olumlu karşılamazlar. Hatta bazen o vergiyi ödememek için vergiden kaçınırlar. Bu durumda da bakıldığında aslında mali anestezi uygulayarak toplanılan vergilerin daha çok başarılı olduğu görülmektedir. Mali anestezi, kelime manasıyla bireylerden o vergiyi hissettirmeden toplamaktır. Yani bireyler aldıkları malı öderken sadece o ürünün değerini değil, ona ek olarak konulan vergileri de öderler. Vergiler olmasaydı bireyler aldıkları malı daha ucuza ödeyeceklerdi, fakat fiyatların içerisine gizlenen vergiler o malı daha pahalı hâle getiriyor ve mali anestezi sayesinde de bireyler ödediklerinin farkında olmuyorlar.

Obezite vergisinde asimetric bilgiye sahip bireyler bu vergiye olumlu bakarken, sadece kendi hazlarını düşünen bireyler bu vergiye karşı çıkmaktadırlar (Sandalcı ve Tuncer,2018).

Her vergide olduğu gibi obezite vergisinin de olumlu ve olumsuz yanları vardır. Örneğin, obezite vergisi daha çok asimetric bilgiye sahip bireylerde faydalı olarak görülecek ve obeziteye yol açan gıdalardan uzak duracaklar ve sağlıklı gıdalara yönelecekler. Böylelikle obezite vergisi obezite oranını azaltma yolunda bir gelişim gösterecek, ülkede obezite oranı az da olsa azalacaktır. Azalan obezite oranı ile obezitenin sebep olduğu hastalıklar da azalacak ve yaşam standartları yüksek seviyelere çıkacaktır. Başka bir diğer olumlu tarafı ise Obezite vergisinden toplanan gelirler ülkelerin mali yükünü azaltıcı etkileri olacaktır (Sandalcı ve Tuncer,2018). Elde edilen gelirleri bireylerin farkındalığını arttırmaktan yana kullanılırsa obezite oranında bir düşüş meydana geleceği de düşünülmektedir. Bu gelirlerle okullarda konferans gibi bilgilendirici program yapılırsa küçük yaştan obezite ile başa çıkmayı öğrenen bireylerde obezite oranının daha düşük olması ve yaşam standartlarının yükselmesine olanak sağlayacaktır.

Bazı düşünürler obezite vergisinin düşük gelirli haneleri olumlu etkileyecekleri tarafında olsalar da aslında ben obezite vergisinin düşük gelirli hane halklarını olumsuz etkileyecekleri fikrindeyim. Çünkü düşük gelirli bireylerin ek bir vergi ödeyecek güçlerinin olup olmadığı tartışılır bir durumdur. Öyle ki düşük gelirli hane halkı yeni gelen bu obezite vergisinin uygulandığı yiyecek ve içecekleri almakta güçlük çekecekler, alım miktarlarını azaltacaklar veya daha ucuz kaliteli ürünlere yönelecekler ya da hiç alamayacaklardır. Daha ucuz ürünlere yönelen bireylerin yaşam kalitesi düşecektir.

Bireyler obezite vergisinin uygulandığı ürünlerde alım miktarlarını azaltmak yerine bu vergiden kaçınmaya çalışacaklar, bu da obezite vergilerini etkisiz hâle getirecektir (Sandalcı ve Tuncer,2018).

Obezite vergisi beraberinde iş yükünü de getiriyor. Çünkü verginin hesaplanması vergi idarelerinin ve işletmeleri uğraştıracaktır (Saruç, 2015).

5. Bazı Obezite Vergisi Uygulayan Ülkeler

5.1. ABD

Amerika Birleşik Devleti'nde obezite ciddi sorunlar teşkil etmektedir. Yıllardır görülen bu sorun azalmak yerine her geçen gün daha da artmaktadır. Amerika'nın sanayisinin çok iyi olması bu durumu olumsuz etkilemektedir. Her gün yeni çıkan otomobiller otomobil hayranlarını cezbediyor ve onları satın almaya itiyor. Amerika bir sanayi ülkesi olmasından ötürü bireyler daha çok otomobille gezmeye alışmışlar ve fiziksel aktiviteleri yetersiz kalmaktadır. Fiziksel aktivitenin yetersiz kaldığı bu noktada bireyler bu olumsuzluğun yanına bir de hazır yiyecekleriyle beslenmeyi ekliyorlar. Amerika'da en çok hazır yiyeceklerin tüketildiği obezite oranına bakıldığında bizleri şaşırtmıyor. Amerika bu sorunun önüne geçebilmek için çözüm yolları aramış ve kısmen de olsa bulmuştur. Obezite oranını azaltmak için şekerli içeceklerle “Şeker Vergisi” (Sugar Tax) isimli ek bir vergi getirilmiştir.

Amerika'nın eyaletlerinden eyaletine obeziteye yönelik çözüm yolu farklılık göstermektedir. Eyaletler içerisinde obezite vergisini ilk kullanan eyalet Berkeley'dir ve uygulama sonucunda da uygulanan bu ürünlerin satışında azalmalar olduğu görülmektedir (Falbe vd. 2016). Ayrıca Amerika Birleşik Devleti'nin her eyaletinde bu vergi farklı oranlarla uygulanmaktadır. Son olarak da bu yeni verginin yıllar ilerledikçe de kabul edilme oranının arttığı görülmektedir.

5.2. Macaristan

Macaristan bakıldığında obezite oranının yüksek oranda görüldüğü ülkelerden biridir ve bu sıralamada en başta yer almaktadır ve ne kadar vergiler koysa da obezite oranı artmaya devam eden ülkelerdendir. Bunda yaşanan Covid-19 salgınının payı da büyük.

Macaristan'ın obeziteyi önleme çalışmaları ilk olarak 2011 yılında “Halk Sağlığı Ürün Vergisi” ile başlamıştır. Bu verginin temelinde obeziteye yol açan sağlıksız gıdaların vergi oranlarını arttırmak yatmaktadır. Verginin amacı bireyleri sağlıksız gıdalardan uzaklaştırmak ve sağlıklı gıdalara itmektir (WHO,2015). Bu verginin uygulama alanı genel olarak paketli gıdalardır. Bakıldığında bu verginin amacına kısmen de olsa ulaştığı bilinmektedir (Gergerlioğlu, 2016). Bu verginin önemli bir noktası da temel besinleri içerisinde barındırmamasıdır (OECD, 2012: 4).

5.3. Fransa

Bütün ülkelerin sorunu olduğu gibi obezite Fransa'nın da büyük sorunudur. Çoğu Avrupa Birliği ülkelerine göre Fransa'da az olan bu sorun, Fransa hükümetini sorunu çözmeye yönelik çözüm yolları aramaya itmiştir. Fransa hükümeti, obezite ile başa çıkmak için 1 Ocak 2012 tarihinde ‘yağ vergisi’ adında bir vergi ortaya çıkarmıştır. Bu vergi içeriğinde gazlı, tatlandırıcı ve şekerli içeceklerin litreleri başına belli bir miktar zam yapılmasına dayanmıştır. Firmalar bu ağır verginin ürünlerinin fiyatlarını arttıracığından bu vergi firmalar açısından tepkiye yol açmış ve firmalar ürünlerini damgaladıklarını açıkladılar (Watson, 2011). Her ne kadar büyük bir yük gibi görünse de obeziteyi önlemek açısından büyük bir etkisi olduğunu düşünmekteyim. Her yeni konan vergiler başlarda mükellefler tarafından olumlu karşılanmamaktadır. Hatta başlarda bireyler vergiden kaçmaya çalışır.

5.4. Danimarka

Danimarka hükümeti obezite ile mücadele için başlarda ÖTV gibi yürürlükte olan bir verginin oranını arttırarak obezitenin önüne geçmeyi hedeflemiştir. İlerleyen yıllarda ise halkın daha çok dikkatini çekmek amacıyla 2011 yılında her türlü yağ ve doymuş yağlı mandıra ürünleri gibi doymuş yağ içeren ürünlere uygulanan bir vergi sistemi geliştirmiştir (Allemano ve Carreno,2013). Danimarka halkı yeni konan bu yağ vergisine tepki vermişler ve bu vergiden kaçınmanın yollarını aramışlardır. Fakat bu vergilendirilen yağlar ülkede çok geniş bir alana sahip olduğundan ötürü bu vergiden kaçamamışlardır. İlerleyen yıllarda ülke halkı bu yeni yüksek veriye dayanamamış ve sınır komşularından daha ucuza ürünler almaya başlamışlardır. Böylelikle de bu yeni yağ vergisinden kaçınmışlardır. Obezite ile mücadele için konulan bu yağ vergisinden beklenen sonuç elde edilememiş ve sadece on beş ay uygulandıktan sonra yürürlükten kaldırılmıştır.

5.5. Finlandiya

Finlandiya hükümeti, bazı şeker içeren gıdaların her bir kilogramı için 0,75 Euro ve alkolsüz içeceklerinde her bir litresi için 0,10 ile 0,75 Euro ek vergi almaktadır ve bu vergi 2011 yılından beri uygulanmaya devam etmektedir (Kayacık ve Cural, 2019:85). Bakıldığında bu vergiyle obeziteye neden olan ürünlerin satışında bir azalma olduğu da görülmektedir.

Kimine göre obezite vergisi olumlu etki yaratırken kimisine göre obezite vergisi olumsuz etki yaratmaktadır. Olumlu etki yarattığını düşünenler, obeziteye yol açan gıdalar üzerine konulan bu vergilerle bireyler daha

düşük maliyetli olan sağlıklı gıdalara yönelecek ve obezite oranını düşüreceğini öne atmışlardır. Olumsuz etki yarattığını düşünenler ise bireylerin bu vergiyi ödememek için vergiden kaçınacaklarını, bu durumda obezite vergisini etkisiz hale getirecektir. Başka bir hususta düşük gelirli hanhalkları için olumsuz etki yarattığını, yeni konan bu vergi düşük gelirli bireylerin alım güçlerinin yetersiz olduğunu bu yüzdende bireylerin bu tür gıdaları alamayacaklarını ya da daha ucuzlarını tercih edip kalite standartlarını düşüreceklerini savunmuşlardır.

Sonuç ve Öneriler

Pek çok ülke obeziteyi önlemek için yeni vergiler ortaya atmıştır. Bazı ülkeler bu yeni vergiler sayesinde olumlu dönümler sağlarken bazılarında da en ufak bir değişiklik göstermemiş ve bu oran hâlâ artmaya devam etmiştir. Bu nedenle çoğu ülkenin gündeminde yer almakta ve obezite ile mücadele yolları aranmaktadır. Bu yolların tabiri yerindeyse en etkili ve en önemlisi de obezite vergileri olarak görülmüştür. Çoğu ülkede uygulanan ve çoğu ülkede de uygulanılmaya çalışılan bu obezite vergisi gerek tüketiciler açısından gerekse üreticiler açısından obezite hakkında yeterli bilgiye sahip olmadıklarından ötürü olumsuz karşılanmaktadır. Bu sebepten obezite vergilerini yürürlüğe koymadan önce hem üreticileri hem de tüketicileri sempozyum ya da toplantı gibi etkinliklerde bir araya getirerek bilinçlendirmek üretici ve tüketiciler açısından neden olunacak olumsuzlukları bir nebze olsa azaltacağı fikrindeyim. Ayrıca obezite hastalığının önüne geçebilmek sadece obezite vergileri ile olmamalıdır. Bunun yanında ürünlerin ambalajları üzerine bir uyarıcı mesaj veya da bir uyarıcı resim konularak da bu obeziteye neden olan sağlıksız yiyecek ve içeceklerin tüketimi azaltılabilir. Bunun yanında her ay sağlık koşulları gibi sağlıklı aktiviteler düzenlenip kazananlara para dışında sağlıklı ödüller veya ayın en sağlıklı isimli bir plaket, madalya verilebilir. Bu yöntemlerle bireyler daha çok heyecanlanacak ve daha çok sağlıklı gıdalara yöneleceklerdir.

Türkiye’de obezite vergisi olarak ayrı ve yeni bir vergi yoktur. Fakat çeşitli yöntemlerle obezite engellenmeye çalışılmıştır. Örneğin obeziteye neden olan şekerli içecekler üzerine konulan özel tüketim vergisi oranını arttırarak uygulanmaktadır. Bunun yanı sıra paketli gıdaların üzerinde yer alan enerji ve besin değerleri tablosunda ürünün içerisinde bulunan yağ, enerji, karbonhidrat, protein, şeker ve tuz oranlarının verilmiş olması da bakıldığında obeziteyi önlemeye yönelik bir çalışmadır. Ayrıca okullarda uygulanan “kilo karnesi” ile öğrencilerin vücutlarıyla ilgili ailelerine bilgi verilmektedir. Bu sayede de aileler çocuklarının çok zayıf ve çok şişman gibi sonuçlarını görecektir ve ona göre yol izlemektedirler. Kilo karnesi ile sadece obezitenin önüne geçilmeyecek ayrıca aşırı zayıf, dirençsiz ve güçsüz bünyelere sahip çocuklarda tespit edilerek sağlıkları için adım atılacaktır.

Son olarak Türkiye’de de olan bir vergi içerisinde vergi oranını arttırarak değil de şeker vergisi ya da kalori vergisi adı altında yeni bir vergi yürürlüğe koyarak insanların obeziteye yönelik dikkatleri çekilebilir.

Kaynakça

- Alemanno, A. ve Carreno I. (2011). Fat Taxes in the European Union between Fiscal Austerity and the Fight Against Obesity. *European Journal of Risk Regulation*, (Erişim Tarihi: 24.11.2023).
- Altunkaynak, B. Z. ve Özbek, E. (2006). Obezite: nedenleri ve tedavi seçenekleri. *Van Tıp Dergisi*, 13(4), 138-142.
- Ayas, İ. ve Saruç, N. T. (2017). Obezite vergisi ülke uygulamaları. *Akü İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 19(2), 69-82. <https://doi.org/10.5578/jeas.64015>
- Doğan, A. ve Karayel, M. (2017). Dünya uygulamaları perspektifinde obezite vergilerinin uygulanabilirliği. *Kırklareli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 6(5), 64-71.
- Eroğlu, O. ve Koyuncu, C. (2018). Obezite vergisi ve türk vergi sisteminde obeziteye yönelik uygulamalar. *Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 11(2), 178- 194. <https://doi.org/10.25287/ohuiibf.392519>
- Falbe, J., Thompson, H. R., Becker, C.M., Rojas, N., McCulloch, C. E. ve Madsen, K. A. (2016). Impact of Berkely Excise Tax on Sugar-Sweetened Beverage Consumption, *American Journal Public Health*. 106 (10), 1865-71.
- Gergerlioğlu, U. (2014). Davranışları Etkilemeye Yönelik Özel Tüketim Vergilerinin Tutum ve Davranışlar Üzerindeki Etkilerinin Ampirik Analizi (İstanbul İli Örneği), *İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul*.

- Gergerlioğlu, U. (2016). Bazı oecd ülkeleri bağlamında obezite vergilerinin değerlendirilmesi. Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi, 12(2), 149-166.
- Gökbunar, R., Doğan, A. ve Utkuseven, A. (2015). Obezite İle Mücadelede Bir Kamu Politikası Aracı Olarak Vergilerin Değerlendirilmesi. Yönetim ve Ekonomi Dergisi, 22(2).
- Gray, N. (2012). French Authorities Approve Soda Tax Legislation. Ü
- Gülcan, E. ve A. Ö. (2006). Obezite. Dumlupınar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, (10), 185- 194.
- İslamoğlu, Y., , M. K., , S. S. ve Açıkel, M. (2008). Obezite ve metabolik sendrom. Tıp Araştırmaları Dergisi, 6(3), 168-174.
- OECD (2012), Obesity Update <http://www.oecd.org/health/49716427.pdf>
- OECD (2014), Obesity Update, OECD Publishing, Paris June <http://www.oecd.org/health/Obesity-Update2014.pdf>
- Petkantchin, V. (2013). Institut Economique Molinary. IEM's Economic Note,May. (05.04.2016)
- Prentice, C. ve Baertlein L. (2016). Soda Taxes Spread after Votes in Four U.S. Cities. (13.07.2017)
- Sandalcı, U. ve Tuncer, G. (2018). Obezite vergisi teorisine göre bir inceleme. Finans Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi ; 3(4), 742-764. <https://doi.org/10.29106/fesa.487333>
- Sandalcı, U. (2019). Obezite vergisine ilişkin nitel bir araştırma. Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi ; 15(3), 333-349.
- Saruç, T. (2014). Obezite Ekonomisi ve Obezite ile Mücadelede Kamu Politikaları. Son çağ yayıncılık, İstanbul.
- Saruç, T. (2015). Obezite Ekonomisi. Seçkin Yayıncılık, Ankara
- Şengönül, M., Özay Arancıoğlu, I., Yıldırım Maviş, Ç. ve Ergüden, B. (2019). Obezite ve psikoloji. Haliç Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi ; 2(3).
- Watson, L. (2011). France Approves Fat Tax on Sugary Drinks Such As Coca-Cola and Fanta. MailOnline. Erişim Tarihi: 25.11.2023,
- WHO. (2015). Public Health Product Tax In Hungary: An example of successful intersectoral action using a fiscal tool to promote healthier food choices and raise revenues for public health. Erişim Tarihi: 23.08.2016

HİLYETÜ'L-EVLİYÂ'DAKİ TASAVVUF VE SÛFÎ TARİFLERİNİN ANALİZİ***İbrahim İPEK***Hitit Üniversitesi**İlahiyat Fakültesi,**Tasavvuf, 230463001@ogrenci.hitit.edu.tr***Özet**

Hicrî ikinci asrın sonu ve üçüncü asrın başı ile tekâmül dönemine giren tasavvuf disiplini, bu süreç içerisinde birçok sûfî tarafından genel mahiyette yorumlanmış, tasavvuf ve sûfî kelimelerinin üzerinde durulmuş ve tarifleri yapılmıştır. Hicrî ikinci asırdan önce tasavvuf ve sûfî tariflerine rastlanılmamakla beraber tasavvufî hafızada süregelen tariflere baktığımızda bunların sayısını tespit etmek oldukça zor gözükmektedir. Bunun başlıca nedeni ise tasavvuf ilminin diğer İslâmî ilimler ile temel olarak ayrıştığı noktada bir “hâl” ilmi olarak vasıflandırılması ve bu bağlamda tasavvufî hayatın, farklı kişilerde kendi istidatları doğrultusunda bir ilerleme kat etmesi, içinde bulunulan “makam”ın ve “hâl”in kişiden kişiye farklılık arz etmesi gibi etkenlerden dolayı farklı birçok tasavvuf ve sûfî tarifi ortaya çıkmıştır. Biz bu yazımızda Ebû Nuaym el-İsfahânî'nin (ö. 430/1038) *Hilyetü'l-evliyâ* adlı eserinde yer alan “tasavvuf” ve “sûfî” tariflerini tespit etmeye çalıştık. 10 cilt halinde bulunan eserde toplamda 160 adet tasavvuf tarifi bulunmakla beraber bu tariflerin 14 adedi hariç 146 adedinin kim tarafından söylendiği müellif tarafından zikredilmemiş, diğer yandan eserde sadece 4 adet sûfî tarifi bulunmaktayken bu tarifler, tarifi yapan şahıslarla birlikte verilmiştir. Çalışmamızın bir diğer hedefi de kimliği bilinmeyen kişilerce yapılan tasavvuf tariflerinin kimliklerini belirlemektir. Bu minvalde ilk tasavvuf klasiklerinden kabul edilen Serrac et-Tûsî'nin (ö. 378/988) *Lüma'*, Kelâbâzî'nin (ö. 380/990) *Ta'arruf*, Harkuşî'nin (ö. 406/1015-16) *Tehzîbü'l-esrâr*, Ebu Abdurrahman es-Sülemî'nin (ö. 73/692 [?]) *Tabakātu's-sûfiyye*, Kuşeyrî'nin (ö. 465/1072) *er-Risâle* ve Hücvîrî'nin (ö. 465/1072 [?]) *Keşfü'l-mahcûb* adlı eserleri başta olmak üzere muhtelif kaynaklara başvurulmuş, söz konusu tariflerin sahiplerini tespit etme noktasında derinlemesine ve mukayeseli tarama yapılmış, sadece bahsi geçen eserlerde tespit edilen tasavvuf ve sûfî tariflerine çalışmada yer verilmiştir. Ayrıca verilen tasavvuf ve sûfî tarifleri, tarihsel açıdan ele alınarak kronolojik olarak sıralanmıştır. Çalışmada Ebû Nuaym el-İsfahânî'nin tasavvuf tariflerini hangi esaslara dayanarak hangi bölüm ve başlıklarda ele aldığı ve bu duruma neden olan etkenler üzerinde durulmuştur. Çalışmamızın önemini artıran hususlardan biri *Hilyetü'l-evliyâ* adlı eserin tasavvufî zemindeki ilk klasik eserlerden olma ciheti ve hicrî beşinci yüzyıldaki tasavvufî terennümlere dair izler taşımasıdır. Bu bağlamda çalışmanın, eserin kaleme alındığı dönemdeki tasavvuf anlayışına ışık tutması beklenmektedir.

Anahtar kelimeler: Tasavvuf, *Hilyetü'l-evliyâ*, tasavvuf tarifleri, sûfî tarifleri

Abstract

The discipline of Sûfism, which entered its maturation period at the end of the second and beginning of the third centuries, was interpreted in general terms by many Sûfis during this period, and the words Tasawwuf and Sûfism were emphasized and defined. Although there are no definitions of Tasawwuf and Sûfism before the second century of Hijri, when we look at the definitions that continue in Sûfî memory, it seems quite difficult to determine their number. The main reason for this is that Sûfism is characterized as a science of “state” at the point where it is fundamentally differentiated from other Islamic sciences, and in this context, many different definitions of Tasawwuf and Sûfis have emerged due to factors such as the progress of Sûfî life in different people in line with their own abilities, and the “maqam” and “state” in which they are in differ from person to person. In this article, we have tried to identify the definitions of “Tasawwuf” and “Sûfî” in Abû Nuaym al-İsfahânî's (d. 430/1038) *Hilyat al-awliyâ*. Although there are a total of 160 definitions of Sûfism in the 10-volume work, 146 of these definitions, except for 14 of them, are not mentioned by the author, and on the other hand, there are only 4 definitions of Sûfism in the work, and these definitions are given together

* Çalışma konumun fikri kendisine ait olmakla beraber, araştırma sürecinde ve sonuçlandırılmasında yol gösteren, gerekli incelemeler ve düzeltmelerde bulunan değerli hocam Prof. Dr. Zafer ERGİNLİ'ye teşekkürü bir borç bilirim.

with the people who made them. Another goal of our study is to determine the identities of Sûfi recipes made by unknown persons. In this regard, Serraj al-Tüsî's (d. 378/988) *Lüma'*, al-Kalābāzî's (d. 380/990) *Ta'arruf*, Kharkushî's (d. 406/1015-16) *Tehzīb al-asrār*, Abu 'Abd al-Rahman al-Sulamî's (d. 73/692 [?]) *Tabakāt al-sūfiyya*, al-Qushayrî's (d. 465/1072) *al-Risāla*, and al-Hujwārî's (d. 465/1072 [?]) *Kashf al-mahjūb*, an in-depth and comparative survey was conducted to identify the authors of these definitions, and only the definitions of Tasawwuf and Sûfis found in the aforementioned works were included in the study. In addition, the definitions of Tasawwuf and Sûfis have been examined from a historical perspective and ordered chronologically. The study focuses on the principles on which Abū Nuaym al-Isfahānî based his descriptions of Sufism on which chapters and titles and the factors that caused this situation. One of the issues that increases the importance of our study is that *Hilyat al-awliyā* is one of the first classical works on the Sûfi ground and bears traces of Sufi discourses in the fifth century. In this context, the study is expected to shed light on the understanding of Sûfism in the period when the work was written.

Keywords: Tasawwuf, *Hilyat al-awliyā*, Tasawwuf recipes, Sufi recipes

Giriş

Hicrî beşinci/milâdî on birinci yüzyılda, teşekkül ve tekâmül safhasını tamamlamakta olan tasavvuf ilmine dair sûfiler tarafından birçok tarif yapılmıştır. Yapılan tarifler, ilk sûfi müellifler tarafından kaleme alınan eserlerde yer edinmiştir. Biz bu çalışmamızda hicrî beşinci/miladi on birinci yüzyılda yaşamış olan tasavvuf tarihçisi Ebû Nuaym el- Isfahânî'nin *Hilyetü'l-evliyâ* adlı eserindeki tasavvuf ve sûfi tariflerini incelemeyi hedefledik. Bu bağlamda on cilt halinde bulunan bir hayli geniş bir muhtevaya sahip olan bu eserdeki tasavvuf ve sûfi tariflerini tespit ettik. Ancak bu tariflerin ekseriyetinin kim tarafından yapıldığı bilinmediğinden dolayı tespit ettiğimiz tasavvuf ve sûfi tariflerini daha sonra zikredeceğimiz bazı muhtelif eserlerle karşılaştırmaya ve tarifi yapan sûfinin kimliğini belirlemeye çalıştık. Bununla beraber *Hilye*'de geçen tasavvuf tariflerinin konuları üzerinde durduk. Çalışmamızın amacı hicrî beşinci yüzyıldaki tasavvufi terennüme, tasavvuf tarifleri üzerinden bir bakış açısı sağlamaktır. Araştırmamızın *Hilye* eksenli bir düzlemde konumlanması, *Hilye*'deki tasavvuf tariflerinin sayısının muasır dönemde yazılmış eserlerden fazla olmasıdır. Son olarak çalışmamızın değerini artıran bir etken en azından Türkiye'de tasavvuf akademisi sahasında tasavvuf tarifleri üzerine sınırlı sayıda çalışmanın bulunmasıdır. Bu bağlamda çalışmamız bir örnek mesabesinde olup daha sonraki yapılacak çalışmalara bir katkı sağlamasını temenni ediyoruz. Yazımızda ilk olarak kısaca Ebû Nuaym ve *Hilyetü'l-evliyâ* adlı eseri tanıtılacak daha sonra tasavvuf ve sûfi tariflerinin mahiyeti üzerinde muhtasar bilgiler verilecek ve son olarak bazı tasavvuf ve sûfi tarifleri zikredilecektir.

Ebû Nuaym el-Isfahânî ve *Hilyetü'l-evliyâ*

Farslı bir aileye mensup olan Ebû Nuaym el-İsfahânî, 336/947 senesinde İsfahan'da dünyaya gelmiş, 20 Muharrem 430 (22 Ekim 1038) tarihinde yine İsfahan'da vefat etmiştir.¹ Babasının anne tarafından dedesi Muhammed b. Yusuf b. Ma'dan (ö. 184/200) İsfahan'ın meşhur sûfilerindendir. Devrin önemli ilim merkezlerinden İsfahan'da yaşayan Ebû Nuaym, küçük yaştan itibaren hadis dersleri almaya başladı. Kaynaklar onun büyük bir sûfi, meşhur bir muhaddis ve tarihçi olduğu hususunda birleşirler. Yine bazı kaynaklar onun hadis, fıkıh ve tasavvuf ilimlerinin arasını uzlaştıran bir alim olduğunu söylemişlerdir.² Bununla beraber Ebû Nuaym, bir sûfi olmaktan ziyade zühd ve takvasıyla tanınan ehl-i hadis bir tasavvuf tarihçisi kabul edilmelidir. Nitekim sûfi tabakat kitaplarında kendisine yer verilmemesi de bunu göstermektedir.

Ebû Nuaym'ın en meşhur eseri sekiz yüz kadar zahid ve sûfinin hayatını işlediği *Hilyetü'l-evliyâ* ve *Tabakatü'l-Asfiya*'dır. Ebû Nuaym, zahid, abid ve sûfilerin hayatlarını anlatan ve vecizelerini aktaran eserini, onları savunmak ve haklarında ileri sürülen suçlamalarla ilişkileri bulunmadığını göstermek için kaleme

¹ Osman Türer, "Ebû Nuaym el-Isfahânî" (İstanbul: Türkiye Diyanet vakfı, 1994).

² Yusuf Ziya Keskin, *Ebû Nuaym el-Isfahânî* (İstanbul: Beyan Yayınları, 2003), 158.

10.Hitit Öğrenci Kongresi (16-19 Mayıs 2024)

aldığını belirtmektedir. Eserin ilginç yanı başlangıçta dört Raşid halife ile başlaması akabinde aşere-i mübeşşere ve zühd ve ibadetleriyle tanınan sahabilere yer vermesidir. Bu tercih, sözü edilen kişileri kendi devrinin hakiki sūfileriyle aynı çizgiye yerleştirerek ulema içinde yer alan potansiyel muhaliflerin gözünde sūfileri meşrulaştırma arzusuna işaret etmektedir. Ebû Nuaym, eserinde kronolojik bir sıra takip etmekle birlikte bazen daha faziletli olduğu kişileri daha öne almıştır. Bir muhaddis olması hasebiyle eserinde aktardığı dînî ilke veya menkıbeleri bir râvî zinciriyle desteklemiştir. Eser genel mahiyetiyle hadis ve tasavvuf ilmi sahalarında büyük bir öneme sahiptir.³

Hilye'deki Herhangi Bir Kişiyi Nispet Edilmeyen Tasavvuf Tarifleri ve Diğer Eserlerdeki Tariflerle Mukayesesi

Tasavvuf tariflerine geçmeden önce tasavvuf ilminin tarihi süreç içerisinde geçirdiği aşamalara kısaca göz atmak, tasavvuf tarifleri üzerinde yapılacak olan mülahalalara fayda sağlayacaktır. Tasavvufi söylemlerin tam olarak ortaya çıktığı dönemleri belirlemek ve bu söylemleri kronolojik olarak bulunduğu zaman dilimindeki fikir hareketliliğiyle paralel olarak ele almak gerekmektedir.⁴ Nitekim ele alacağımız tasavvuf tariflerine bugünün gözünden değil, kendi bulunduğu zamanın perspektifinden bakmak, tasavvuf tariflerinin daha objektif bir biçimde anlaşılmasını sağlayacaktır.

Genel olarak İslami havzada ortaya çıkan mistik, deruni, ahlaki hayata; ruhani fikir ve hareketlere tasavvuf adı verilmiştir.⁵ Nitekim Kelâbâzî'nin deyimiyle ilk başta bir hal olarak ortaya çıkan tasavvuf⁶, hicrî ikinci asırdan itibaren kendi söylem alanını oluşturmuş ve hicrî beşinci asırdan itibaren sūfî müellifleri tarafından ele alınan eserlerde tasavvufun sistematik tarafı ortaya konulmuştur. Tasavvuf ilminin hicrî ikinci asırla beraber tekâmül safhasına geçişi, nevi şahsına münhasır bir takım yeni terimleri de muhtevasına kazandırmıştır. Nitekim ilk dönemlerde daha çok âbid/ubbâd, zâhid/zühhâd, nâsik/nüssâk gibi isimler kullanılırken hicrî ikinci asırdan itibaren “sūfî” ve “tasavvuf” ıstılahları yaygınlık kazanmaya başlamış, hicrî üçüncü asırla birlikte bu ıstılahlar beraberinde, tasavvuf ve sūfî tarifleri de farklı coğrafyalara ulaşmıştır⁷. Bu bağlamda sūfî müelliflerce “tasavvuf” ve “sūfî” terimleri etimolojik düzlemde incelenmeye tabi tutulmuş, ilk başta “tasavvuf” ve “sūfî” terimleri olmak üzere birçok yeni ıstılah kaleme alınan eserlerde açıklanmış ve tarifleri yapılmıştır.

Çalışma konumuzu ilgilendirmesi hasebiyle “tasavvuf” ve “sūfî” terimlerini inceleyen ilk tasavvuf eserleri olarak kabul edilegelen te'lifler şunlardır: Ebu Nasr es-Serrac'ın “el-Lüma”¹, Muhammed b. İbrâhim

³ Alexander Knysch, *Tasavvuf Tarihi*, çev. Nurullah Koltaş (İstanbul: Ketebe, 2020), 137-138; Osman Türer, “Hilyetü'l-evliya” (İstanbul: Türkiye Diyanet vakfı, 1998) Ayrıca Ebu Nuaym'ın eserinde bir tercih söz konusu gözükmemekte, nitekim İmam Malik (ö. 179/795), Ahmed b. Hanbel (ö. 241/855) ve özellikle İmam Şafii'ye (ö. 204/820) geniş bir yer ayırırken Ebu Hanife'ye (ö. 150/767) yer vermemiştir. Konumuzu ilgilendirmemekle beraber Yusuf Ziya Keskin bu durumun mezhep taassubundan kaynaklandığını öne sürmektedir. Nitekim Ebu Nuaym Şafii mezhebine mensup idi. Başka bir görüşe göre ise tasavvufa yakın bulmadığı kişileri almamıştır. Çeşitli kişilerin görüşleri için bk. Keskin, *Ebû Nuaym el-İsfahânî*, 191,192.

⁴ Çalışmamızın sınırlarına riayet etmek açısından tasavvuf dönemlendirmesine girmeyeceğiz. Bu konudaki çalışmalar için bk. (Yayımlanmamış kitap bölümü) Zafer Erginli, “Mustafa Kara'dan Ahmet Karamustafa'ya Tasavvuf Tarihi Okumaları -Tasavvuf Tarihinin Dönemlendirilmesi Üzerine Düşünce ve Tespitler”, (ts.], 16; Ekrem Demirli, “Tasavvuf Araştırmalarında Dönemlendirme Sorunu: Din Bilimleri ile Metafizik Arasında Tasavvufun İlim Olma Mücadelesi”, *Nazariyat İslâm Felsefe ve Bilim Tarihi Araştırmaları Dergisi* 2/4 (2016], 1-29.

⁵ Ayrıntılı bilgi için bk. Reşat Öngören, “Tasavvuf” (Türkiye Diyanet vakfı, 2011); Reşat Öngören, “Sūfî” (İstanbul: Türkiye Diyanet vakfı, 2009).

⁶ Kelâbâzî, *et-Ta'arruf li-mezhebi ehli't-tasavvuf* (Beyrut: Darü'l-Kütübi'l-İlmiyye, 2010), 19-20; Kelâbâzî, *Doğuş Devrine Tasavvuf Ta'arruf*, çev. Süleyman Uludağ (İstanbul: Dergâh Yayınları, 2021), 55.

⁷ Zafer Erginli, “İslâm Mâneviyat Akımlarına İsim Arayışları Coğrafyalar Üzerinden İzlenebilir mi? -Oluşum Aşamasında İlk Sūfîlerin Coğrafya Tasvirleri İçeren Sözlerine Fakr-Fütüvvet-Sūfiyye Üçgeninde Bir Tahlil Denemesi-”, *Hitit İlahiyat Dergisi* 23/Din ve Coğrafya (2024), 130.

10.Hitit Öğrenci Kongresi (16-19 Mayıs 2024)

Kelâbâzî'nin *et-Ta'arruf*'u, Abdülmelik b. Muhammed el-Harkuşî'nin *Tehzîbü'l-esrâr fî tabakâti'l-ahyâr*'ı, Ebu Abdurrahman es-Sülemî'nin *Tabakâtü's-süfîyye*'si Abdülkerîm b. Hevâzin b. Abdilmelik el-Kuşeyrî'nin *Risale*'si, Ebû'l-Hasen Alî b. Osmân b. el-Hücvîrî'nin *Keşfü'l-mahcûb*'u, ve çalışma konumuzun temel taşı mesabesinde olan Ebû Nuaym Ahmed b. Abdillâh b. İshâk el-İsfahânî'nin *Hilyetü'l-evliyâ* adlı eseri.

Hicrî ikinci asırdan sonra tasavvuf ilminin gelişmesi ve yayılım göstermesi üzerine tasavvuf ve sûfi nedir sorusu gündeme gelmiştir. Bu soru sadece tasavvufa muhalif olanlar veya bu yolu anlamaya çalışanlar tarafından yöneltilen bir soru olmayıp, aynı zamanda sûfilerin de bizatihi cevabını aradığı bir soruydu. Bu nedenle hemen her sûfinin tasavvufa dair bir hatta birden fazla tarifi bulunmakta⁸, neredeyse her tasavvufî eser sûfi kavramının kökenine dair etimolojik tartışmalarla başlamaktadır.⁹ Bu tariflerin sayısını bine çıkaranlar, hatta sûfilerin sayısındadır, diyenler vardır.¹⁰

Hicrî ikinci asırdan önce tasavvufu ilgili tarifler yoktur.¹¹ Zühd dönemi olarak isimlendirilen ilk iki asrın zahidleri, dünyevi olandan kaçınma, nefisle mücadele, günahlardan kaçınma, azap ve nimetleriyle ahiret hayatı gibi konulara dair söz sarf etmişlerdir. Hicrî ikinci asırdan sonra ise tasavvufun özünü, özelliklerini Kitap ve Sünnet'le irtibatını, kalp temizliği, nefis terbiyesi, güzel ahlak gibi işlevlerini, sûfinin niteliklerini ve görevlerini belirten çok çeşitli tarifleri yapılmıştır. Ancak bu tarifler ehl-i hale ait olduğundan diğer bir ifadeyle sûfi bulunduğu vakitte kendisine galip gelen halin tesirinde konuştuğundan dolayı birbirinden farklı pek çok tarif olabilmektedir. Tasavvuf tariflerinin arasındaki farklılığın bir diğer sebebi ise tasavvufun tarihi gelişim sürecidir. Gelişen literatür ve terminolojiye, değişen siyasi, sosyal, ekonomik ve kültürel yapıya ve bölgeye bağlı olarak tarifler farklılık göstermiştir.¹² Daha açık bir ifadeyle söz konusu bu durum tasavvufî tecrübelerin onları yaşayan kişinin kendi manevi hayatında gerçekleşmesi, her birinin belirli bir seyir sürecinin olması, bu zaman zarfında farklı tezahür ve neticelerinin meydana gelmesi ve aynı vaktanın bir kişiden diğerine değişkenlik arz etmesi bakımından yapılan tarifler elbette farklılık göstermektedir.¹³ Bu noktada yapılan tarifleri zihin süzgecinden geçirmeden önce bilinmesi gereken önemli bir vakıa, tasavvufun diğer İslami ilimlerden temel olarak ayrıştığı noktadır. Bu ise tasavvufun “kal (söz) değil hâl ilmi” olmasıdır ki,

⁸ Tasavvuf araştırmalarında tasavvuf tarifleri bir araya toplayan ilk çalışma Reynold A. Nicholson tarafından yapılmıştır. Nicholson çalışmasında Kuşeyri'nin Risalesi, Feridüddin Attar'ın (ö. 618/1221) Tezkiretü'l- Evliya'sı ve Abdurrahman Cami'nin (ö. 898/1492) Nefahatü'l-üns'ünde geçen yetmiş sekiz tarifi kronolojik olarak ele almıştır. Burada dikkat çeken bir husus ise, Nicholson'un çalışmasında adı geçen eserler dışında ilk klasik tasavvuf te'liflerinde bulunan tasavvuf tariflerine yer vermemesidir. Nitekim bu çalışmanın ana omurgasını oluşturan Hilyetü'l-Evliya, tasavvuf tarifleri cihetinden önemli bir yer işgal etmektedir. Reynold A. Nicholson, “An Historical Inquiry Concerning the Origin and Development of Sûfism with A List of Definitions of the Terms ‘Sûfi’ and ‘Tasavvuf’ Arranged Chronologically”, *Journal of the Royal Asiatic Society of Great Britain and Ireland* 38/2 (1906), 303-348; Ethem Cebecioğlu, “Prof. Nicholson'ın Kronolojik Esaslı Tasavvuf Tarifleri”, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 29 (1987), 387-406; Reynold A. Nicholson, *Tasavvufun Menşei Problemi*, çev. Abdullah Kartal (İz Yayıncılık, 2018) Ayrıca bu araştırmamız da tasavvuf tarifleri üzerine yapılan çalışmalardan birisi olarak değerlendirebiliriz.

⁹ Abdurrezzak Tek, *Tarihi Süreçte Tasavvuf ve Tarikatlar* (Bursa: Emin Yayınları, 2021), 66.

¹⁰ Kadir Özköse (ed.), *Tasavvuf El Kitabı* (Ankara: Grafiker Yayınları, 2016), 14; Öngören, “Tasavvuf”, 40/119.

¹¹ Tasavvuf hakkında yapılan ilk tarif Maruf-ı Kerhi'ye (ö. 200/815) atfedilmektedir. Abdülkerîm b. Hevâzin b. Abdilmelik el-Kuşeyrî, *er-Risâle* (Kahire: Darü'l-Ma'arif, ts.), 441; Abdülkerim Kuşeyri, *Kuşeyri Risalesi*, çev. Süleyman Uludağ (İstanbul: Dergâh Yayınları, 1991), 452 İlginç bir şekilde, Mârûf'un tarifini bir ara cümle ilâvesiyle nakledenlerden biri de Harkuşî'dir. Bununla beraber Harkuşî, Tehzîbü'l-Esrar adlı eserinde İbrahim b. Ethem'den (ö. 161/778 [?]) bir tasavvuf tarifi nakletmektedir. Ancak bu pek mümkün görünmemekle beraber Zafer Erginli, bu konuda eserin neşrinde bir hata olabileceğini ve İbrahim b. Havvas (ö. 291/904) yerine İbrahim b. Ethem yazılabildiğinin ihtimal dahilinde olduğunu belirtmektedir. Ancak bu neşrin sahibi bilinmemektedir. Abdülmelik b. Muhammed el-Harkuşî, *Tehzîbü'l-esrâr fî tabakâti'l-ahyâr* (Birleşik Arap Emirlikleri: el-Mecmaü's-Sekafi, 1999), 25.

¹² Tek, *Tarihi Süreçte Tasavvuf ve Tarikatlar*, 71; Ayrıca “hal” teriminin tasavvufî literatürdeki akislerini ele alan çalışma için bk. Zafer Erginli, “Temel Tasavvuf Klasiklerinde Hal Kavramına Topu Bir Bakış”, *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi* 8/1 (2008), 153-198.

¹³ Halil İbrahim Şimşek, “Tasavvufî Tecrübelerin Mahremiyeti Meselesi”, *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 14/28 (2015), 121.

10.Hitit Öğrenci Kongresi (16-19 Mayıs 2024)

mutasavvıflar ele aldıkları eserlerde bu konuya dikkat çekmişlerdir.¹⁴ Bu bağlamda tasavvuf tariflerini anlamlandırma hususunda tariflere sadece “zâhiri” bir bakış açısıyla yaklaşmaktan ziyade, tarifteki “hâl” boyutu göz önüne alınmalıdır. Nitekim Serrac’da *Lüma*’ında sûfilerin mütemadiyen bir halden başka bir hale geçtiğini vurgulamaktadır.¹⁵ Bu bağlamda tasavvuf tariflerini anlamlandırmada tasavvufun “hâl” boyutu üzerinden bir yaklaşım sergilendiğinde daha anlaşılabilir sonuçlara ulaşılabileceği bir çok tasavvuf uzmanı tarafından belirtilmektedir.

Ebû Nuaym, tasavvuf ve sûfi terimlerine dair açıklamalara eserinin her cildinde temas etmiştir. Ancak bunların belirli bir kısmı sadece tasavvuf ve sûfi tariflerini kapsamaktadır. Nitekim eserinde mevcut olan tasavvuf tariflerinin sayısı yüz altmışa ulaşmaktayken, sûfi tariflerinin sayısı ise sadece dördüttür. Ayrıca yüz altmış tane bulunan tasavvuf tariflerinin yüz kırk altı adedinin kim tarafından söylendiği Ebû Nuaym tarafından belirtilmemiş, tarifin başında “وقد قيل” (denildi ki) şeklinde bir giriş yapılarak tarife yer verilmiştir. Diğer on dört adet tasavvuf tarifi ise, tarifi yapan sûfilere nispet edilerek verilmiştir. Ayrıca eserde verilen dört sûfi tarifi de isimleriyle beraber zikredilmiştir. Bununla beraber Ebû Nuaym, *Hilye*’nin mukaddimesinde daha önce kaleme aldığı eserlerde tasavvuf ve sûfi tarifi üzerinde yorum yapan mutasavvıflardan bahsetmekte, her birinin farklı bir görüş sergilediğinden ve birbirleri arasındaki yorum farklılığından söz etmekte ve mutasavvıfların ifadelerini konuları bakımından üçe ayırmaktadır.¹⁶ Bunlardan birincisi; tevhide işaret etmeleri, ikincisi; amaçtan ve onun mertebelerinden bahsetmeleri, üçüncüsü de mürfî ve hâllerini anlatmalarıdır. Her üç konunun çoğaltılabilecek ait konuları ve ayrıntıları olmakla beraber birinci metotları irfan, sonraki metotların ise hizmetin şartları ve devamlılık olduğunu belirtir.¹⁷

Yukarıda Ebû Nuaym’ın verdiği yüz kırk altı tasavvuf tarifinin “denildi ki” şeklinde kaydedilme ve herhangi bir sûfi/mutasavvıfa nispet edilmemiş olma sebebi olabilir? Bu bağlamda müellifimizin verdiği tariflerin kime ait olduğu sorusu akla gelmektedir. Bu meyanda ilk olarak tasavvuf tariflerinin yer aldığı bölümlere bakmak gerekmektedir. Nitekim tariflerin tamamına yakını metinde bahsi geçen kişinin biyografisi ele alındıktan hemen sonra verilmiştir. Bu durum ilk anda verilen tariflerin bahsi geçen kişiye ait olduğu izlenimi bırakmaktadır. Ancak bu varsayımın mümkün olması ihtimal dahilinde gözükmemektedir. Nitekim daha önce bahsettiğimiz üzere *Hilyetü’l-evliyâ* ilk olarak Hulefâ-yi Râşidîn ve aşere-i mübeşşere anlatıldıktan sonra zühd ve ibadetleriyle tanınan sahâbîlere geçmekteydi. Bu bağlamda söz konusu tarifleri, tariflerin bulunduğu yerdeki kişilere atfedecek olursak, birçok sahabînin tasavvuf ve sûfi tarifi yapmış olduğu kanısına ulaşırız ki, bu durum imkân dâhilinde değildir. Bununla beraber söz konusu tariflerin bahsi geçtiği kişi ve kişilerin hemen akabinde yer almasının bir sebebi vardır. Haddizatında Ebû Nuaym, ele aldığı kişilerin biyografisine yer verirken ilk olarak o kişinin özelliklerinden bahsetmekte ve akabinde o kişinin şahsiyetiyle ve özellikleriyle bağdaşan bir tasavvuf tarifini oraya yerleştirmektedir. Ebû Nuaym, bu tercihini eser boyunca birçok yerde tekrarlamaktadır.

Bununla beraber verilen tasavvuf tarifleri daha önce belirttiğimiz üzere ilk sûfi kaynaklarında -*Lüma*’, *Ta’arruf*, *Tehzibü’l-esrâr*, *Tabakâtü’s-sûfiyye*, *er-Risâle*, *Keşfü’l-mahcûb*- taranmış, kimliği bilinmeyen tariflere eserlerin hiçbirinde rastlanılmamış sadece -daha sonra verilecek- benzer anlam taşıyan tasavvuf

¹⁴ Halil İbrahim Şimşek, “Tasavvufî Düşüncede Kâmil İnsan Karakteri ve İnşası”, *Uluslararası Kişilik ve Karakter İnşasında Dinin Yeri Sempozyumu II* (2016), 433.

¹⁵ Serrac, *el-Lüma* (Kahire: Mektebetü’s-Sekafeti’-d-Diniyye, 2002), 40,41; Serrac, *el-Lüma/İslam Tasavvufu*, çev. Hasan Kamil Yılmaz (İstanbul: Erkam Yayınları, 2012), 20,21.

¹⁶ Ebu Nuaym mukaddimesinde bu eserlerini zikretmemektedir. Bununla beraber “Lübsü’s-suf” adlı eserini tasavvuf ve sûfi istilahlarının kökeni üzerine tahsis etmiştir. Bu bağlamda bahsettiği eserlerden en azından birisinin bu olduğunu düşünmekteyiz. Ancak eseri görmediğimizi de belirtmek istiyorum. Eseri konu edinen bir çalışma için bk. Keskin, *Ebû Nuaym el-İsfahânî*, 159.

¹⁷ Ebû Nuaym el-İsfahânî, *Hilyetü’l-evliyâ ve Tabakâtü’l-Asfiya* (Mısır: Matbu Saadet, 1974), (1/23); Ebu Nuaym el-İsfahânî, *Hilyetü’l-evliya ve Tabakatu’l Asfiya*, çev. Hüseyin Yıldız vd. (İstanbul: Ocak Yayınları, 2015), (1/49).

10.Hitit Öğrenci Kongresi (16-19 Mayıs 2024)

tarifleri tespit edilmiştir. Bu yüzden kimliği olmadan verilen tasavvuf tariflerinin, Ebû Nuaym'ın tasarrufunda ortaya çıktığı düşünülmektedir.¹⁸ Şimdi örnek olması açısından bazı kişiler ve beraberinde verilen tasavvuf tariflerinden bir kısmını zikretmek istiyorum.¹⁹

- a. Hz. Osman (ö. 35/656) hakkında: “Hz. Osman’a mihnetlerle ve belalarla karşılaşacağı haber verilmişti. Bu belalardan korku ve şikâyet etmesi söz konusu değildi. Sabırla korkuya, şükürle belalara karşı koyardı.”
Derler ki: “Tasavvuf, kurtuluşun tadına varmak için belaların acısına sabretmektir.”²⁰
- b. Hz. Hasan b. Ali (ö. 49/669) hakkında: “Hasan b. Ali, şerefli, Seyyid, bilge ve Allah’a yakın olandır. Tasavvuf dünyasının mana ikliminde güneş gibi aydınlatıcı ve düzenli sözlere, ona yakışan güzel bir konuma sahiptir.”
Derler ki: “Tasavvuf, ifadeleri aydınlatmak ve davranışları arındırmaktır.”²¹
- c. Safvan b. Süleym (ö. 132/749) hakkında: “Çalışkan, vefakâr, ibadetine sadık ve cömerttir. Tok gözlü ve müstağni, vird ve özen sahibiydi.”
Derler ki: “Tasavvuf, vefa uğruna zenginliği harcamak, cefadan kurtulmak için de dertleri taşımaktır.”²²
- d. Ebu Hazm Seleme b. Dinar (ö. 140/757) hakkında: “İşinde azimli, takvasında dikkatlidir. Görünmeyenleri aralayan, geçici şeyleri umursamayan ve yegâne Mâbûd’una güvenen birisiydi.”
Derler ki: Tasavvuf, Mâbûd’a güvenmek ve engellere takılmamaktır.²³
- e. İbrahim b. Yezid en-Nehaî (ö. 96/714) hakkında: Allah dostlarından takva ve ilim sahibi birisidir. O, tüm ilimleri öğrenmiş, mütevazı olanları yükseltir, olmayanları aşağılardı.
Derler ki: Tasavvuf, kibirlileri aşağılamak, alçak gönüllü ve mütevazı olanları yükseltmektir.²⁴
- f. Muhammed b. Vâsî (ö. 123/741) hakkında: Allah’tan korkan, tevazudan çekinmeyen birisi idi. Allah’a itaatkâr ve alçak gönüllü idi.
Derler ki: Tasavvuf, huşû, nefsi hor görme, kanaatkârlık ve alçak gönüllülüktür.²⁵

¹⁸ Bu konuda “Mehmed Necmeddin Bardakçı”da aynı görüşü paylaşmaktadır. Mehmet Necmeddin Bardakçı, *İslam Tasavvuf Düşüncesinin Teşekkülü* (İstanbul: Rağbet Yayınları, 2020), 164.

¹⁹ Hilye’de Ebu Nuaym’ın yer verdiği ilk tasavvuf tarifi Cüneyd-i Bağdadi’ye (ö. 297/909) aittir. bk. Cüneyd b. Muhammed’e tasavvufun mahiyeti sorulduğunda şöyle demiştir: “Tasavvuf on farklı anlamı olan bir kavramdır: a- Dünyada çok olan her şeyi azaltmak, b- Kalbin sükûndan sebeplere kadar her konuda Allah’a güvenmesi, c- İbadetlere ve nâfilelere tehlike anında da rağbet etmek, d- Dünya malım kaybettiğinde sorgulamamak, şikâyet etmeyip sabretmek, e- Bulduğu bir şeyi alırken araştırmak ve seçmek, f- Her şeyden fazla Allah’a zaman ayırmak, g- Her türlü zikri gizli yapmak, h- Vesvese geldiğinde ihlâsı muhafaza etmek, ı- Aklına şüphe düşüncesi geldiğinde imanı muhafaza etmek, i- Yalnızlık ve sıkıntı anında Allah’a sığınıp sükûnet bulmak. Bu özellikleri taşıyan kişi, bu isimle anılmayı hak eder, yoksa yalan söylüyordur.” Ebû Nuaym el-İsfahânî, *Hilye*, (1/22).

²⁰ Ebû Nuaym el-İsfahânî, *Hilye*, (1/57); Ebu Nuaym el-İsfahânî, *Hilye*, (1/85).

²¹ Ebû Nuaym el-İsfahânî, *Hilye*, (2/35); Ebu Nuaym el-İsfahânî, *Hilye*, (1/441).

²² Ebû Nuaym el-İsfahânî, *Hilye*, (3/158); Ebu Nuaym el-İsfahânî, *Hilye*, (2/440).

²³ Ebû Nuaym el-İsfahânî, *Hilye*, (3/229); Ebu Nuaym el-İsfahânî, *Hilye*, (2/506).

²⁴ Ebû Nuaym el-İsfahânî, *Hilye*, (84/219); Ebu Nuaym el-İsfahânî, *Hilye*, (3/294).

²⁵ Ebû Nuaym el-İsfahânî, *Hilye*, (2/345). Reşat Öngören Dia tasavvuf maddesinde tasavvuf tarifi yapan ilk kişilerden birisinin Muhammed b. Vasi olduğunu belirtmektedir. Ancak örneklerde verdiğimiz üzere Hilye’de kişilerin beraberinde verilen tasavvuf tariflerini o kişilere hamletmek yanlış olacaktır. Dolayısıyla Dia tasavvuf maddesinde verilen bu tarif Muhammed b. Vasi’ye ait değildir. Dia tasavvuf maddesindeki bu tespiti Zafer Erginli hocama borçluyum. Öngören, “Tasavvuf” Ayrıca bu tespit için bk. Bardakçı, *İslam Tasavvuf Düşüncesinin Teşekkülü*, 164.

10.Hitit Öğrenci Kongresi (16-19 Mayıs 2024)

Bu kısımdan sonra *Hilyetü'l-evliyâ*'daki tasavvuf tariflerinin kaynaklardaki tespitine geçmek istiyorum. Serrac'ın *Lüma*' adlı eserinde toplam yedi adet tasavvuf tarifi olmakla birlikte bu tariflerin hiçbirine *Hilye*'de rastlanılmamaktadır. Kelâbâzî'nin *Ta'arruf*'unda yaklaşık on kadar tasavvuf tarifi bulunmaktayken, bir tanesi anlam bakımından *Hilye*'deki bir tarif ile benzerlik göstermektedir. Harkuşî'nin *Tehzîbü'l-esrâr*'ında yetmiş yakın tasavvuf tarifi bulunmakla beraber, bunlardan birisi aynen *Hilye*'de yer almakta, iki tanesi ise anlam bakımından benzerlik göstermektedir. Sülemî'nin *Tabakâtü's-süfiyye*'sinde on beşe yakın tasavvuf tarifi bulunmakla birlikte bu tariflerden üç tanesi aynen *Hilye*'de geçmekte bir tanesi ise anlam bakımından yakınlık göstermektedir.²⁶ Hücvîrî'nin *Keşfü'l-mahcûb*'u yirmi beşe yakın tasavvuf tarifi ihtiva ederken bu tariflerden iki tanesi aynen *Hilye*'de geçmekte, bir tanesi ise anlam bakımından benzerlik göstermektedir. Kuşeyrî'nin *Risâle*'sinde takriben otuz beş kadar tasavvuf tarifi bulunmakla beraber bu tariflerden üç tanesi *Hilye*'deki tarifler ile anlam bakımından benzerlik göstermekte, ancak aynı tarife rastlanılmamaktadır. Feridüddin Attar'ın *Tezkiretü'l-evliyâ*'sında bulunan bir tarifi benzeri *Hilye*'de karşımıza çıkmaktadır. Yine son olarak Abdurrahman Camii'nin *Nefehâtü'l-üns* adlı eserinde ihtiva olunan tariflerden bir tanesi *Hilye*'de aynen geçmekte, bir diğeri ise anlam bakımından benzeri bulunmaktadır. *Hilye*'de mevcut olan yüz altmış tasavvuf tarifinden, kim tarafından söylendiği bilinmeyen yüz kırk altı adet tarifi diğer kaynaklarda aynı olanına rastlanılmamakta ancak üç tanesinin anlam bakımından benzeri, bahsi geçen kaynaklardan *Ta'arruf*, *Risâle* ve *Nefehât*'ta geçmektedir. Geriye kalan on dört adet tasavvuf tarifi ise sadece dört tanesi aynı olup, *Tehzîbü'l-esrâr*, *Tabakât*, *Keşfü'l-mahcûb* ve *Nefehât*'ta geçmekte, dört adedi ise benzer anlamda olmakta ve *Risâle*, *Keşfü'l-mahcûb* ve *Tezkire*'de yer edinmektedir. Yani *Hilye*'de bulunan yüz altmış adet tamamından sadece dört adedi aynen, yedi adedi ise anlam bakımından benzeri şeklinde toplam on bir adet tasavvuf tarifi muhtelif kaynaklarda bulunmaktadır. *Hilye*'de mevcut olan dört sûfi tarifi iki tanesi aynen Sülemî'nin *Tabakâtü's-süfiyye*'sinde tespit edilmiş, diğer iki tarife ise bahsi geçen eserlerde rastlanılmamıştır.

***Hilye*'de Belli Kişilere Nispet Edilen Tasavvuf Tarifleri**

Aşağıda *Hilye*'de sahiplerinin isimleriyle beraber zikredilen tasavvuf tariflerinin diğer eserlerde bulunanlarını ve aynı olmamakla beraber yakın anlama gelen tarifleri en erkenden en geç olana doğru kronolojik olarak sıraladık:

1. İbn Meymun (ö.?) diyor ki: Zünnûn'a (ö. 245/859 [?]) tasavvufu sordum, bana şöyle cevap verdi: "Bir kişinin konuştuğunda hakikati konuşması, sustuğunda da bütün hücrelerinin onun dünya ile tüm bağlantılarını kestiğini söylemesidir."²⁷

ی.فوصلنا ع.یلدع الله آمحر نونلا اذ تأسد لاق.نومیم نبا دمحم نبالله دبء انڈ بوقعی نبالدمحأ نبالدمحم انڈد
قنلاطع طقب حراوجلا.هذء تقطنء تكس ن او، قنلاطع ن ع.قطنء نابأ قطن اذ انم: لاقف

²⁶ Ebu Nuaym *Hilye*'de, Sülemî'nin *Tabakâtü's-Süfiyye*'sinden geniş ölçüde faydalanmıştır. Ancak görüldüğü üzere bu durum tasavvuf tarifleri için geçerli değildir. Ebu Nuaym el-İsfahânî, *Hilye*, 26.

²⁷ Ebû Nuaym el-İsfahânî, *Hilye*, (1/22); Hücvîrî, *Keşfü'l-Mahcûb/Hakikat Bilgisi*, çev. Süleyman Uludağ (İstanbul: Dergâh Yayınları, ts.), 99; Ayrıca bk. Ebu Abdurrahman es-Sülemî, *Tabakâtü's-Süfiyye* (Beyrut: Darü'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1998), 29; Ebu Abdurrahman es-Sülemî, *İlk Zahid ve Süfîler Tabakâtu's-Süfiyye*, çev. Abdurrezzak Tek (Bursa: Bursa Akademi, 2018), 8; Feridüddin Attar, *Tezkiretü'l-Evliya*, çev. Süleyman Uludağ (İstanbul: Kabcacı Yayınevi, 2007), 163 Zünnûn'un bu tasavvuf tarifine benzer bir tarif Harkuşî'nin *Tehzîbü'l-esrâr*'ında marifet bahsi içinde Zünnûn'un marifet tarifi olarak verilmektedir. Bu bağlamda -İhtiyatlı olmak göz önüne alınarak- *Hilye*'deki bazı tasavvuf tariflerinin başka tasavvuf istilâhlarının tarifleri ile benzerlik gösterdiği çıkarımında bulunabiliriz. Bu durum, *Hilye*'deki söz konusu tariflerin Ebû Nuaym'ın tasarrufu altında ortaya çıktığı görüşümüzü destekleyici niteliktedir. Bahsi geçen tarif için bk. Abdülmelik b. Muhammed el-Harkuşî, *Tehzîbü'l-esrâr fi tabakâti'l-ahyâr*, 46.

10.Hitit Öğrenci Kongresi (16-19 Mayıs 2024)

2. Ali b. Muhammed el-Mısırî (ö.?) diyor ki: Seri es-Sekatî'ye (ö. 251/865) tasavvufu sorduklarında şöyle cevap verdi: “Tasavvuf güzel ahlâktır, Kerim olan Allah, onu kerem sahibi insanlara verir.”²⁸
فوصتلا ن ع ي طقسلا ي رسلا لنس لوقي ي رصملا دمحم ن ي ل ع ت عمس لوقي رصن ي ب ن ر ص ن ل ضفلا ا ب ا ت عمسو
مارك موق ي ل ا ميركلا مجرخي ، ميرك ق ل ذ فوصتلا : ل ا ق ف
3. Hüseyin b. Yahyâ el-Fakîh (ö.?) der ki: İbn Mesrûk'a (ö. 298/910-11) tevekkülü sordular; şöyle dedi: “Görevin olan bir konuda, sana düşeni yapman, başkasına ait olan ve onun yapması gerekene karışmamandır.” Tasavvufu sorduklarında: “Manevi hayattan ayrı kalınabilecek olan şeylerden ayrılması, kesinlikle ayrı kalınamayacak olanlara bağlanmasıdır” dedi. (Masivâdan ayrılması Allah'a bağlanmasıdır)²⁹
ن ع ق و رسم ن ب ا لنس : ل ا ق ي ل ع و ب ا م ي ق ف ل ا ي ي ح ي ن ي ن ي س ح ل ا م ن ع ي ن ث د ح و - م ي ا ت ك ي ف ي - ي د ل خ ل ا د م ح م ن ب ر ف ع ج ا ت ر ي خ ا
ر ا ر س ل ا و ل ذ : ل ا ق ف ف و ص ت ل ا ن ع ل ن س و ل ا ق . م ي ل ا و . ل ا ك ا ذ ن م ل ك ي ل ع ا م م ك ج و ر خ و ، ك ي ل ع ا م ب ك ل ا م ع ك ل ا م ت ن ت ل ا : ل ا ق ف ل ك و ت ل ا
د ب م ن م س ي ل ا م ب ا ه ق ل ع ت و ، د ب م ن م ا م
4. Cüneyd b. Muhammed der ki: “Biz tasavvufu lafla öğrenmedik. Açlıkla, dünyayı terk ederek, hoşlandığımız şeyleri bırakarak öğrendik. Çünkü tasavvuf; Allah'a karşı davranışlarımızda halis olmaktır. Aslı da dünyadan yüz çevirmektir.” Harise'nin dediği gibi: “Nefsimi dünyadan başka yöne çevirdim, geceleri uykusuz, gündüzleri susuz kaldım.”³⁰
ح د ث ن ا م ح م د ب ن ا ل ح س ي ن ب ن م و س ي ق ا ل س م ع ت م ح م د ب ن ع ب د ا ل ل ه ا ل ر ا ز ي ي ق و ل س م ع ت ا ب ا م ح م د ا ل ج ر ي ر ي ي ق و ل س م ع ت
ا ل ج ن ي د ب ن م ح م د ي ق و ل : م ا ا خ ذ ن ا ا ل ت ص و ف ع ن ا ل ق ا ل و ا ل ق ي ل ل ك ن ع ن ا ل ج و ع و ت ر ك ا ل د ن ي ا و ق ط ع ا ل م ا ل و ف ا ت و ا ل م س ت ح س ن ا ت .
ل ا ن ا ل ت ص و ف ه و ص ف اء ا ل م ع ا م ل ة م ع ا ل ل ه ، و ا ص ل ه ا ل ع ر و ف ع ن ا ل د ن ي ا ، ك م ا ق ا ل ح ا ر ث ة : ع ز ف ت ن ف س ي ع ن a ل د ن ي ا ف ا س ه ر ت
ل ي ل ي و ا ظ م ا ت ن ه ا ر ي
5. Ebû Amr ed-Dimaşkî (ö. 320/932) şöyle der: “Tasavvuf dünyaya, kusurlu bir gözle bakmaktır. Her türlü noksandan münezze olanı görmek için, bütün kusurlara karşı gözü kapamaktır.”³¹
س م ع ت م ح م د ب ن ا ل ح س ي ن ي ق و ل س م ع ت م ن ص و ر ب ن ع ب د ا ل ل ه ي ق و ل ق ا ل ا ب و ع م ر و a ل د م ش ق ي : a ل ت ص و ف ر و ي ة ا ل ك و ن ب ع ي ن
a ل ن ق ص ، ب ل غ ض a ل ط ر ف ع ن ك ل ن ا ق ص ل ي ش ا ه د م ن ه و م ن ز ه ع ن ك ل ن ق ص
6. Ebu'l-Hasan el-Ferğânî (ö.?) diyor ki: Ebû Bekr eş-Şiblî'ye (ö. 334/946) “Ârifin alâmeti nedir?” diye sorduğumda “Göğsü ferah, gönlü yaralı, vücudu bir işe yaramaz” dedi. “Bunlar ârifin alametleri, peki ârif kimdir?” dedim. “Ârif; Allah'ı bilen, Allah'ın muradını bilen, Allah'ın emrettiği şekilde amel eden, Allah'ın yasakladığı şeylerden uzak duran ve Allah'ın kullarını Allah'a çağırان kişidir” dedi. “Ârif bu, peki sûfi kimdir?” diye sorunca “Kalbini arındırıp her şeyden arınan, Mustafa'nın (sav) yolundan giden, dünyayı atıp sırt çeviren, aşkına cefanın lezzetini tattıran kişidir” dedi. “Sûfi bu, peki tasavvuf nedir?” dedim. “Birleşmek ve farklı olmak, yük olmaktan kaçınmaktır” dedi. Ona “Biraz daha açar mısın tasavvuf nedir?” diye sorunca “Kalplerin, gaybı bilen Allah'a içten bağlandığı bir teslimiyettir” dedi. “Daha güzel açıklar mısın, tasavvuf nedir?” diye tekrar edince “Allah'ın emrini tazim edip daha fazla ciddiye almak ve Allah'ın kullarına şefkat etmektir” dedi.

²⁸ Ebû Nuaym el-İsfahânî, *Hilye*, (1/23); “Tasavvuf güzel ahlaktır” şeklinde tarifin bir kısmı burada Ebu Muhammed el-Mürtaîş'e nispet edilmektedir. Hücvîrî, *Keşfü'l-Mahcûb/Hakikat Bilgisi*, 104; Tarife anlam bakımından benzerlik gösteren Cüneyd'e ait tarif için bk. Abdülmelik b. Muhammed el-Harkuşî, *Tehzîbü'l-esrâr fî tabakâti'l-ahyâr*, 26.

²⁹ Ebû Nuaym el-İsfahânî, *Hilye*, (10/214); Benzer bir ifade burada geçmektedir Abdülkerim Kuşeyri, *Kuşeyri Risalesi*, 451.

³⁰ Ebû Nuaym el-İsfahânî, *Hilye*, (10/278); Benzer bir tarif olmakla birlikte burada eksiktir. Abdülkerim Kuşeyri, *Kuşeyri Risalesi*, 139.

³¹ Ebû Nuaym el-İsfahânî, *Hilye*, (10/346); es-Sülemî, *İlk Zahid ve Sûfiler Tabakâtu's-Süfiyye*, 167; Abdurrahman-ı Camii, *Nefahatü'l-Üns/Evliya Menkabeleri*, çev. Abdulkadir Akçipek (İstanbul: Akpınar Yayınevi, 1961), 373.

10.Hitit Öğrenci Kongresi (16-19 Mayıs 2024)

“Daha güzel açıklar mısın, sūfî kimdir?” diye tekrar sordum. “Kederden arınan, bulanıklıktan kurtulan, düşüncelerle dolan, altınla çamuru aynı gören kişidir” dedi.³²

وسمعت أبا الفضل الطوسي يقول سمعت أبا الحسن الفرغاني يقول سألت أبا بكر الشبلي ما علامة العارف؟ فقال: صدره مشروح، وقلبه مجروح، وجسمه مطروح. قلت: هذا علامة العارف فمن العارف؟ قال: العارف الذي عرف الله عز وجل وعرف مراد الله عز وجل وعمل بما أمر الله، وأعرض عما نهى الله، ودعا عباد الله إلى الله عز وجل. فقلت: هذا العارف فمن الصوفي فقال: من صفا قلبه فصفى، وسلك طريق المصطفى صلى الله عليه وسلم، ورمى الدنيا خلف القفا، وأذاق الهوى طعم الجفا. قلت له: هذا الصوفي، ما التصوف؟ قال: التآلف والتطرف، والإعراض عن التكلف. قلت له أحسن من هذا ما التصوف؟ قال: تسليم تصفية القلوب، لعلام الغيوب، فقلت له: أحسن من هذا ما التصوف؟ فقال: تعظيم أمر الله، وشفقته على عباد الله.

فقلت له: أحسن من هذا من الصوفي؟ قال: من صفا من الكدر، وخلص من العسكر، وامتلأ من الفكر، وتساوى عنده الذهب والدمر

7. Ebu'l-Abbâs Muhammed b. Hüseyin el-Haşşâb el-Bağdâdî (ö.?) diyor ki: Ebu'l-Hasan el-Büşencî'ye (ö. 348/959), tasavvufu sorduğumda şöyle dedi: “İsimsizdir hakikat değil, daha önceleri isimsiz bir hakikat idi.”³³

سمعت محمد بن الحسين يقول سمعت أبا العباس محمد بن الحسين الخشاب البغدادي يقول سمعت أبا الحسن البوسنجي ... وسألته عن التصوف فقال: اسم ولا حقيقة، وقد كان قبل حقيقة ولا اسما. قال وسألته عن المروءة فقال: ترك استعمال ما هو محرم عليك مع إكرام الكاتبين

8. Murtaîs (ö.328/939) anlatıyor: Ebû Abdillâh el-Hadramî'ye (ö.?) tasavvufu sordum. Yirmi seneden beri konuşmuyordu. Dedi ki: “Allah'a verdikleri sözde duran nice erler var” (Ahzab/23) Ben ona: “Özellikleri nedir?” dediğimde, “Gözleri göğe dikilmiş vaziyette koşarlar” (İbrahim/43) dedi. “Bu hallerinden dolayı, makamları neresidir?” dediğimde, “Güçlü ve Allah'ın huzurunda hak meclisindedirler” (Kamer/55) dedi. “Devam et“ dedim, “Çünkü kulak, göz ve gönül, bunların hepsi ondan sorumludur” (İsra/36) dedi.³⁴

سمعت أبا الحسن بن مقسم يقول: سمعت المرتعش يقول: سألت أبا عبد الله الحضرمي عن التصوف - وكان منذ عشرين سنة صمت عن الكلام - فأجابني من القرآن فقال: { رجال صدقوا ما عاهدوا الله عليه } { فقلت: فكيف صفتهم؟ فقال: } لا يرتد إليهم طرفهم وأفنتهم هواء. { قلت: فأين محلهم من الأحوال؟ قال: } في مقعد صدق عند مليك مقتدر { قلت: زدني. قال: } إن السمع والبصر والفؤاد كل أولئك كان عنه مسؤولاً { }

Aşağıdaki üç tasavvuf tarifi *Hilye*'de isimsiz geçen tariflerdendir. Diğer eserlerdeki bazı tasavvuf tarifleri ile anlam açısından benzerlik göstermesi sebebiyle burada zikretme gereği duyulmuştur:

1. Denilir ki: Tasavvuf, halktan sıyrılıp hakka yönelmektir.³⁵

وقد قيل: إن التصوف الانفراد بالحق، عن ملابسة الخلق

³² Ebû Nuaym el-İsfahânî, *Hilye*, (1/22,23); Parçada bahsi geçen tarifi bir kısmı (sufinin tarifi) burada Sehl b. Abdullah et-Tüsterî'ye (ö. 283/896) izafe edilmektedir. Aynı zamanda benzer bir tarif Ebu Ali Ruzbarî'ye (ö. 322/934) ve Muhammed b. Hafî'e (ö. 371/982) nispet edilmektedir. Feridüddin Attar, *Tezkiretü'l-Evliya*, 299,521,675; Kelâbâzî, *Doğuş Devrinde Tasavvuf*, 64; Ayrıca Ebu Nuaym'ın, isimsiz “derler ki” şeklinde verdiği tasavvuf tariflerinden birisi Şibli'nin bu tarifi ile parellik göstermektedir. bk. Derler ki: Tasavvuf gaybın, kalpleri evirip çeviren Allah'a teslimiyetidir. Ebû Nuaym el-İsfahânî, *Hilye*, (1/68).

³³ Ebû Nuaym el-İsfahânî, *Hilye*, (10/379); Hücvürî, *Keşfü'l-Mahcûb* (Kahire: Mektebetü's-Sekafeti'd-Diniyye, 2007), 105; es-Sülemî, *İlk Zahid ve Sûfîler Tabakâtu's-Sûfiyye*, 295; Ayrıca anlam bakımından benzer bir tarif için bk. Abdülmelik b. Muhammed el-Harkuşî, *Tehzîbü'l-esrâr fî tabakâti'l-ahyâr*, 33.

³⁴ Ebû Nuaym el-İsfahânî, *Hilye*, (10/345) Yapılan tarifi aynı olmakla beraber burada eksik verilmiş ve tarif Ebu Zeyd el-Verrak'a (ö.320/932) nispet edilmiştir; Abdülmelik b. Muhammed el-Harkuşî, *Tehzîbü'l-esrâr fî tabakâti'l-ahyâr*, 31.

³⁵ Ebû Nuaym el-İsfahânî, *Hilye*, (1/114); Bu tarif, Ta'rruf'ta geçen Cüneyd'in tasavvuf tarifinin bir kısmına tekabül etmektedir. bk. وَسُئِلَ الْجُنَيْدُ عَنِ التَّصَوُّفِ فَقَالَ تَصْفِيَةُ الْقَلْبِ عَنْ مُوَافَقَةِ الْبَرِيَّةِ وَمَفَارَقَةِ الْأَخْلَاقِ الطَّبِيعِيَّةِ وَإِخْمَادِ الصِّفَاتِ الْبَشَرِيَّةِ وَمَجَانِبَةِ النَّوَاعِي... Kelâbâzî, *et-Ta'arruf li-mezhebi ehli't-tasavvuf*, 25; Kelâbâzî, *Doğuş Devrinde Tasavvuf*, 64,65.

2. Denilir ki: Tasavvuf, hakka boyun eğip halkla eğlenmektir.³⁶

وقيل: إن التصوف موافقة للحق، ومضاحكة الخلق

3. Denilir ki: Tasavvuf yükselmek için (güzel ahlaka) süslenmek ve Allah'a kavuşma günü için Allah'tan uzaklaştıran her şeyden sıyrılmaktır.³⁷

إن التصوف التحلي للتراقي والتخلي للتلاقي

Verilen bu tariflerden sahibi bilinenleri bulunduğu coğrafyalara hamledecek olursak; Zünnûn el-Mısırî “Mısır”, Ebû Bekr eş-Şiblî “Bağdat”, Seriyî es-Sekatî “Bağdat”, İbn Mesruk “Bağdat”, Cüneyd-i Bağdâdî “Bağdat”, Ebû Amr ed-Dimaşkî “Şam”, Ebu'l-Hasan el-Büşencî “Horasan” ve Ebû Abdullah el-Hadramî ise “Bağdat” coğrafyasında sûfilîği ile öne çıkmış şahıslardır. Verilen tarifler arasında en eski olanı Zünnûn el-Mısırî'ye ait olmakla beraber, daha geç bir zamana tekabül eden tarif ise Ebu'l-Hasan el-Büşencî'ye ait olmaktadır. Ayrıca tarif yapan sûfilerin yaşadığı dönem hicrî üçüncü ve dördüncü/miladi dokuzuncu ve onuncu asırlara tekabül etmektedir. Nitekim bu durum bahsi geçen dönemde birçok tasavvuf ve sûfi tarifi yapıldığını göstermektedir. Keza coğrafyalarını zikrettiğimiz sûfilerin ekseriyetinin Bağdat bölgesinden olması da dikkat çekmektedir. Bu bağlamda sûfi ve tasavvuf tariflerini en çok Bağdatlıların yaptığını söylememiz yanlış olmayacaktır. Bununla beraber kişisel olarak en çok tasavvuf ve sûfi tarifi yapan kişilerin Cüneyd-i Bağdâdî ve Ebu Bekr eş-Şiblî olduğu kaydedilmektedir.³⁸

Hilye'deki Sûfi Tarifleri

Tasavvuf tariflerinden tespit ettiklerimizi buraya kadar zikretmiştik. Aşağıda Hilye'de mevcut olan dört sûfi tarifine yer vereceğiz. Ancak verdiğimiz tariflerden ikisine başka eserlerde rastlayamadığımızı belirtmeliyim.

1. Câfer b. Muhammed es-Sâdık'a (ö. 148/765) atfedilen şu sözü size nakledeyim. Diyor ki: “Resûl'ün zahir fiilleriyle yaşayan sünî, Resûl'ün batınî fiillerine göre yaşayan sûfidir.”³⁹

حدثت عن جعفر بن محمد الصادق رضي الله تعالى عنه أنه قال: من عاش في ظاهر الرسول فهو سني، ومن عاش في باطن الرسول فهو صوفي

2. Ebû Hemmâm Abdurrahman b. Mucîb es-Sûfi'ye (ö.?) sûfi kimdir diye sorulduğunda şöyle dediğini işittim: “Nefsini öldüren, aşkını ilan eden, düşmanını tenkid eden, insanlara nasihat eden kişi. Devamlı heyecanlı, işini sağlam yapar, beklentileri erteler, sızıntıları engeller ve hataları görmez. Özrü sermaye, hüznü yapmacık ve hayatı kanaatkardır. Hakkı bilir, kapıdan ayrılmaz ve herkesten uzaktır. İyiliği terbiye, sevgisi ağaç ve sözünün de eridir.”⁴⁰

سمعت أبا همام عبد الرحمن بن مجيب الصوفي - وسئل عن الصوفي - فقال: لنفسه ذابح، ولهواه فاضح، ولعدوه جارح، وللخلق ناصح. دانم الوجل، يحكم العمل، ويبعد الأمل، ويسد الخلل، ويغضى على الذلل. عذره بضاعة، وحزنه صناعة، وعيشه قناعة. بالحق عارف، وعلى الباب عاكف، وعن الكل عازف. تربية بره، وش جرة وده، وراعي عهده

³⁶ Ebû Nuaym el-İsfahânî, *Hilye*, (5/46); Verilen tarife anlam açısından benzerlik gösteren bir tarif Risale'de Müzeyyin (ö. 328/939) tarafından söylenmiştir. bk. Abdülkerîm b. Hevâzin b. Abdilmelik el-Kuşeyrî, *er-Risâle*, 443; Abdülkerîm Kuşeyri, *Kuşeyri Risalesi*, 453.

³⁷ Ebû Nuaym el-İsfahânî, *Hilye*, (8/237); Verilen tarife anlam açısından benzerlik gösteren bir tarif burada Ali b. Sehl el-İsfahani'den (ö. 307/919) nakledilmiştir. bk. es-Sülemî, *İlk Zahid ve Sûfiler Tabakâtu's-Sûfiyye*, 139. Abdurrahman-ı Camî, *Nefahatü'l-Üns/Evliya Menkabeleri*, 280.

³⁸ Erginli, “İslâm Mâneviyat Akımlarına İsim Arayışları Coğrafyalar Üzerinden İzlenebilir mi?”, 135 Yazar bu makalesinde “Şam, Bağdat ve Horasan” bölgelerindeki manevi temayülleri kapsamlı bir şekilde incelemekte, coğrafyaları baz alarak maneviyyat ve kavramlar üzerinden isimlendirme yapmak suretiyle tasavvufun oluşumunu irdelemektedir.

³⁹ Ebû Nuaym el-İsfahânî, *Hilye*, (1/20).

⁴⁰ Ebû Nuaym el-İsfahânî, *Hilye*, (1/23).

10.Hitit Öğrenci Kongresi (16-19 Mayıs 2024)

3. Ebu'l-Kâsım ed-Dimaşkî (ö.?) bildiriyor: Tâhir el-Makdisî'ye (ö.?): “Sûfilere neden bu isim verildi?” diye sorduklarında, şöyle cevap verdi: “Vecd parıltılarıyla insanlardan gizli kaldığı ve amaçladıkları güzel ahlakla ortaya çıktıkları için.”⁴¹

سمعت محمد بن الحسين يقول سمعت أبا القاسم الدمشقي يقول سمعت طاهرا المقدسي يقول - وسئل لم سميت الصوفية بهذا الاسم؟ - فقال لاستتارها عن الخلق بلوانح الوجد، وانكشافها بشمائل القصد

4. Abdulvâhid b. Muhammed b. Bundâr (ö.?) diyor ki: Bundâr b. Hasan'a (ö. 353/964), mutasavvıflar ile okuyanlar arasındaki farkı sormuştum, şöyle dedi: “Sûfî, Hakk'ın kendisine seçtiği kişidir. Onu arındırıp nefsinden kurtarmıştır. Zorluklardan da uzak tutmuştur. Sûfî, ağırlığınca muaf olmuş, ihtiyacı karşılanmış ve ödüllendirilmiştir. Yani Allah onu ağırlığınca muaf tutmuş rızık ve mükâfat vermiştir. Allah'ın adı isminde görünür. Okuyan ise, nefsinden sorumlu olan, rağbetini gizlemekle birlikte zühdünü izhar eden ve beşeriyetini gösterendir. İsmi, kendini ve amacını bildiği için, fiilinde saklıdır.” Ona, okuma ile tasavvuf arasındaki farkı sorduklarında şöyle dedi: “Okuyan, Rabbine, emirleri itibariyle saygılı olandır. Sûfî ise, Hakk'a halini muhafaza etme açısından bakandır.” Dedi ki: “Sûfî kelimesinin harfleri üçtür, her harfin üç mânâsı vardır: Sâd, sıdk, sabır ve sıfatlarına delalet eder. Vav, vüdd (sevmek), vird ve vefâya delalet eder. Fe, fakirliğe, fukdan (arama) ve fena olmaya delalet eder. Yâ ise mensubiyet ve aidiyet içindir. Hurufiler ve işaret ehli, yâ harfini başta ve sonda kullanırlar. Başlangıçta, nida için sonda da mensubiyet ve izafet için kullanırlar. Başta kullanıldığında “Yâ Kul!”, sonda da “Ey Kulum!” şeklinde olur. Başta seslenme, sonda iyelik ve tamlama için kullanılır.”⁴²

سمعت عبد الواحد بن محمد بن بندار يقول: سألت بندار بن الحسن عن الفرق بين المتصوفة والمتقنة فقال: إن الصوفي من اختاره الحق لنفسه فصافاه وعن نفسه عافاه، ومن التكلف برأه - والصوفي على زنة عوفي، أي عافاه. وكوفي أي كافاه، وجوزي أي جازاه الله، ففعل الله ظاهر في اسمه.

وأما المتقري فهو المتكلف بنفسه، المظهر لزهده مع كمنون رغبته وترئية بشريته، واسمه مضمّر في فعله لرؤيته نفسه ودعواه. وسئل أيضا عن الفرق بين التقري والتصوف فقال: القارئ هو الحافظ لربه من صفات أوامره. والصوفي الناظر إلى الحق فيما حفظ عليه من حاله. وقال:

الصوفي حروفه ثلاثة، كل حرف لثلاث معان: فالصاد دلالة صدقه وصبره وصفائه. والواو دلالة وده وروده وفائه. والفاء دلالة فقره وفقده وفنائه. والياء للإضافة والنسبة، وأهل الحروف والإشارات يقيمون حرف الياء في الابتداء والانتهاء، ففي الابتداء النداء وفي الانتهاء النسبة والإضافة، ففي الابتداء يا عبد، وفي الانتهاء يا عبدي. ففي الأول للنداء وفي الانتهاء للإضافة والنسبة

Verilen bu tariflerle beraber çalışmanın hacmini aşmamak amacıyla buraya eklediğimiz diğer tasavvuf tariflerinin üzerinde durduğu konulardan bahsetmek istiyorum. Daha önce bahsettiğimiz üzere yüz altmış tasavvuf tarifi bulunan *Hilye*'deki tariflerin konularının genel dağılımı şu şekildedir: “ Kalbin her konuda Allah'a güvenmesi, yalnızlık ve sıkıntı anında Allah'a sığınıp sükunet bulmak, kalbi her şeyden arındırmak, masivadan ayrılıp Allah'a bağlanmak, mütemadiyen Allah'a vuslatı arzulamak, Allah'a teslimiyet içinde olmak, dünyadan yüz çevirmek ukbayı arzulamak, dürüst, cömert, nezaketli ve vefakar olmak, verilen sözde durmak, şüpheli şeylerden uzak durmak, güzel ahlaka bürünmek, ümitsizliğe düşmemek, daima ibadet içinde olmak, kederle süslenmek, tevazu sahibi ve alçak gönüllü olmak, zamanın değerini bilmek, baki olan için fani olanı terk etmek, nefsin arzu ve isteklerine uymamak, bedenden kötü davranışları arındırmak, fedakar olmak, dünya makamlarına sırtını dönmek.”. Tarifleri kuş bakışı bir açıdan incelediğimizde genel olarak “nefis terbiyesi, manevi olarak yükseliş, dünyevi zevklerden vazgeçme, Allah'a bağlanma ve insani erdemleri geliştirme” gibi konulara ağırlık verildiğini müşahade etmekteyiz. Bu bağlamda birbirinden farklı bu tarifler

⁴¹ Ebû Nuaym el-İsfahânî, *Hilye*, (10/317); es-Sülemî, *İlk Zahid ve Sûfiler Tabakâtu's-Sûfiyye*, 165.

⁴² Ebû Nuaym el-İsfahânî, *Hilye*, (10/385); es-Sülemî, *İlk Zahid ve Sûfiler Tabakâtu's-Sûfiyye*, 302.

tasavvufun çeşitli boyutlarını ve anlamlarını anlamamıza yardımcı olurken, tasavvufun farklı yorumlarının mümkün olduğunu da göstermektedir.

Hilye'de bulunan tasavvuf ve sûfi tariflerinin diğer eserlerde mevcut olanlarının sayıları aşağıdaki tablolarda verilmiştir.

Hilye'deki tasavvuf ve sûfi tariflerinin diğer eserlerde mevcut olanları:

	Tasavvuf tarifi	Sûfi Tarifi
<i>Lüma'</i>	0	0
<i>Ta'arruf</i>	0	0
<i>Tehzîbü'l-esrâr</i>	1	0
<i>Tabakātu's-sûfiyye</i>	3	2
<i>er-Risâle</i>	0	0
<i>Keşfü'l-mahcûb</i>	2	0

Hilye'de bulunan tasavvuf ve sûfi tariflerinin diğer eserlerde anlam bakımından benzer gösterenlerinin sayısı:

	Tasavvuf tarifi	Sûfi Tarifi
<i>Lüma'</i>	0	0
<i>Ta'arruf</i>	1	0
<i>Tehzîbü'l-esrâr</i>	2	0
<i>Tabakātu's-sûfiyye</i>	1	0
<i>er-Risâle</i>	3	0
<i>Keşfü'l-mahcûb</i>	1	0

Hilye ve mukayese edilen eserlerdeki yapılan tasavvuf tariflerinin yaklaşık sayıları:

	Tasavvuf Tarifi
<i>Hilyetü'l-evliyâ</i>	160
<i>Lüma'</i>	7
<i>Ta'arruf</i>	10
<i>Tehzîbü'l-esrâr</i>	70
<i>Tabakātu's-sûfiyye</i>	15
<i>er-Risâle</i>	35
<i>Keşfü'l-mahcûb</i>	25

Sonuç

Hicrî ikinci asırla birlikte gelişmeye ve kendi söylem alanını oluşturmaya başlayan tasavvuf ilmi, bir taraftan kendi terminolojisini oluştururken diğer yönden oluşan bu terminolojiyi hem kendi içindeki temsilcilerine hem de dışarıdaki meraklılarına tanıtmayı amaçladı. Bu bağlamda tasavvuf ilminin kurucu şahsiyetleri olarak bilinen ilk sûfilerce, tasavvuf ve mahiyeti hakkında birçok açıklamalar getirildi. Bununla beraber her şeyden önce tasavvuf ilminin ne olduğu sorusu beraberinde gelmiş ve bu meyanda farklı birçok tasavvuf ve sûfi tarifi yapılmıştır. Nitekim bir ilmin ilk gerekçelerinden birisi o ilmin bir tarifi olması gerektiğidir.

Yapılan tasavvuf ve sûfi tariflerinin sayısının fazla olması tasavvufun hâl boyutu ile de ilişkilendirilebilmektedir. Nitekim her sûfinin bulunduğu andaki makamının ve istidatının tesiri sözlerine karışmakta ve bu bağlamda farklı ve bazen anlaşılması güç tarifler ortaya çıkmaktadır. Bu yüzden tasavvuf ve

sûfî tarifleri, tasavvufta ehil kişiler tarafından incelenmeli ve tevil edilmelidir. Ayrıca yapılan tasavvuf ve sûfî tariflerinin genel dağılımını coğrafyalara hamledecek olursak en çok tarife rastlanan yer Bağdat coğrafyasıdır.

Hicrî ikinci asırdan itibaren yapılan tasavvuf ve sûfî tarifleri ilk tasavvuf müellifleri tarafından kaleme alınan eserlerde zikredilmiş, hatta bazılarında tasavvuf ve sûfî tarifleri adlı ayrı bir başlık açılmıştır. Bu çalışmada yararlandığımız klasik eserler ise şunlardır: *Lüma*, *Ta'arruf*, *Tehzîbü'l-esrâr*, *Tabakātu's-sûfiyye*, *Hilyetü'l-evliyâ*, *Risâle*, *Keşfü'l-mahcûb*.

Araştırmamızda *Hilyetü'l-evliyâ*'daki tasavvuf ve sûfî tariflerini merkeze alarak bu eserdeki tarifleri inceledik. Eserde 160 tasavvuf tarifi ve 4 sûfî tarifi tespit etmekle beraber verilen bu tarifleri ele aldık ve sûfî tarifleri dışında kalan 160 adet tasavvuf tarifinin 146 adedinin kime ait olduğunu eserde Ebû Nuaym'ın zikretmediğini ve tarifler hakkında herhangi bir bilgi vermediğine ulaştık. Bu bağlamda kime ait olduğu bilinmeyen bu 146 tarifi tespitine yönelik yukarıda bahsi geçen kaynakları taradık ve mukayeselerini yaptıktan sonra bu kaynaklarda karşılık bulan tasavvuf ve sûfî tariflerine yer verdik. Bu bağlamda Ebû Nuaym'ın verdiği tasavvuf tariflerinin kahir ekseriyetinin kendi tasarrufu altında gerçekleştiğini tespit ettik ve gerekçelendirdik. Nitekim bu gerekçelerimizden birisi de Ebû Nuaym'ın verdiği bir tasavvuf tarifinin benzeri başka bir eserde marifet tarifi olarak yer almasıdır. Bu durum söz konusu varsayımımızı da desteklemektedir.

Diğer taraftan çalışmada yer vermediğimiz tasavvuf tariflerinin genel anlamları üzerinde durduk. Bu meyanda ele aldığımız tariflerin genel muhtevasını şunlardır:” Allah’a gönül vermek ve Allah’a vuslat içinde olmak, mâsivâyı terk etmek, nefse hoş gelen şeylerden uzaklaşmak, alçak gönüllü olmak, güzel ahlaka bürünmek, ümitsizliğe düşmemek, dürüst, cömert, nezaketli ve vefakâr olmak.”

Kaynakça

- Abdurrahman-ı Camii. *Nefahatü'l-Üns/Evliya Menkıbeleri*. çev. Abdulkadir Akçiçek. İstanbul: Akpınar Yayınevi, 1961.
- Abdülkerim b. Hevâzin b. Abdilmelik el-Kuşeyrî. *er-Risâle*. Kahire: Darü'l-Ma'arif, ts.
- Abdülkerim Kuşeyri. *Kuşeyri Risalesi*. çev. Süleyman Uludağ. İstanbul: Dergâh Yayınları, 1991.
- Abdülmelik b. Muhammed el-Harkuşî. *Tehzîbü'l-esrâr fî tabakâti'l-ahyâr*. Birleşik Arap Emirlikleri: el-Mecmaü's-Sekafi, 1999.
- Bardağcı, Mehmet Necmeddin. *İslam Tasavvuf Düşüncesinin Teşekkülü*. İstanbul: Rağbet Yayınları, 1. Basım, 2020.
- Cebecioğlu, Ethem. “Prof. Nicholson’ın Kronolojik Esaslı Tasavvuf Tarifleri”. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 29 (1987), 387-406.
- Demirli, Ekrem. “Tasavvuf Araştırmalarında Dönemlendirme Sorunu: Din Bilimleri ile Metafizik Arasında Tasavvufun İlim Olma Mücadelesi”. *Nazariyat İslâm Felsefe ve Bilim Tarihi Araştırmaları Dergisi* 2/4 (2016), 1-29.
- Ebu Nuaym el-İsfahânî. *Hilyetü'l-evliya ve Tabakatu'l-Asfiya*. çev. Hüseyin Yıldız vd. 13 Cilt. İstanbul: Ocak Yayınları, 2015.
- Ebû Nuaym el-İsfahânî. *Hilyetü'l-evliyâ ve Tabakatu'l-Asfiya*. 10 Cilt. Mısır: Matbu Saadet, 1974.
- Erginli, Zafer. “İslâm Mâneviyat Akımlarına İsim Arayışları Coğrafyalar Üzerinden İzlenebilir mi? -Oluşum Aşamasında İlk Sûfilerin Coğrafya Tasvirleri İçeren Sözlerine Fakr-Fütüvvet-Sûfiyye Üçgeninde Bir Tahlil Denemesi-”. *Hitit İlahiyat Dergisi* 23/Din ve Coğrafya (2024), 104-139.
- Erginli, Zafer. “Mustafa Kara’dan Ahmet Karamustafa’ya Tasavvuf Tarihi Okumaları -Tasavvuf Tarihinin Dönemlendirilmesi Üzerine Düşünce ve Tespitler”, 16.
- Erginli, Zafer. “Temel Tasavvuf Klasiklerinde Hal Kavramına Topu Bir Bakış”. *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi* 8/1 (2008), 153-198.
- Feridüddin Attar. *Tezkiretü'l-Evliya*. çev. Süleyman Uludağ. İstanbul: Kabalcı Yayınevi, 2007.
- Hücvîrî. *Keşfü'l-Mahcûb*. Kahire: Mektebetü's-Sekafeti'd-Diniyye, 2007.
- Hücvîrî. *Keşfü'l-Mahcûb/Hakikat Bilgisi*. çev. Süleyman Uludağ. İstanbul: Dergâh Yayınları, 7. Basım, ts.
- Kelâbâzî. *Doğuş Devrine Tasavvuf Ta'arruf*. çev. Süleyman Uludağ. İstanbul: Dergâh Yayınları, 7. Basım, 2021.
- Kelâbâzî. *et-Ta'arruf li-mezhebi ehli't-tasavvuf*. Beyrut: Darü'l-Kütübi'l-İlmiyye, 2010.
- Keskin, Yusuf Ziya. *Ebû Nuaym el-İsfahânî*. İstanbul: Beyan Yayınları, 2003.
- Knysh, Alexander. *Tasavvuf Tarihi*. çev. Nurullah Koltaş. İstanbul: Ketebe, 1. Basım, 2020.
- Nicholson, Reynold A. “An Historical Inquiry Concerning the Origin and Development of Sûfism with A List of Definitions of the Terms ‘Sûfi’ and ‘Tasawwuf’ Arranged Chronologically”. *Journal of the Royal Asiatic Society of Great Britain and Ireland* 38/2 (1906), 303-348.
- Nicholson, Reynold A. *Tasavvufun Menşei Problemi*. çev. Abdullah Kartal. İz Yayıncılık, 2018.

- Öngören, Reşat. “Sûfi”. 37/471,472. İstanbul: Türkiye Diyanet vakfı, 2009.
- Öngören, Reşat. “Tasavvuf”. 40/119-126. Türkiye Diyanet vakfı, 2011.
- Özköse, Kadir (ed.). *Tasavvuf El Kitabı*. Ankara: Grafiker Yayınları, 4. Basım, 2016.
- Serrac. *el-Lüma*. Kahire: Mektebetü’s-Sekafeti’d-Diniyye, 2002.
- Serrac. *el-Lüma/İslam Tasavvufu*. çev. Hasan Kamil Yılmaz. İstanbul: Erkam Yayınları, 2. Basım, 2012.
- Sülemî, Ebu Abdurrahman es-. *İlk Zahid ve Süfîler Tabakâtu’s-Süfiyye*. çev. Abdurrezzak Tek. Bursa: Bursa Akademi, 1. Basım, 2018.
- Sülemî, Ebu Abdurrahman es-. *Tabakâtü’s-Süfiyye*. Beyrut: Darü’l-Kütübi’l-İlmiyye, 1998.
- Şimşek, Halil İbrahim. “Tasavvufî Düşüncede Kâmil İnsan Karakteri ve İnşası”. *Uluslararası Kişilik ve Karakter İnşasında Dinin Yeri Sempozyumu II* (2016), 431-441.
- Şimşek, Halil İbrahim. “Tasavvufî Tecrübelerin Mahremiyeti Meselesi”. *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 14/28 (2015), 115128.
- Tek, Abdurrezzak. *Tarihi Süreçte Tasavvuf ve Tarikatlar*. Bursa: Emin Yayınları, 5. Basım, 2021.
- Türer, Osman. “Ebû Nuaym el-İsfahânî”. 10/201-204. İstanbul: Türkiye Diyanet vakfı, 1994.
- Türer, Osman. “Hilyetü’l-evliya”. 18/51-52. İstanbul: Türkiye Diyanet vakfı, 1998.

KATILIM BANKACILIĞI ÜZERİNE BİBLİYOMETRİK BİR ARAŞTIRMA**Ebrar Semih ÖZBİLGE***Kırıkkale Üniversitesi**Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muhasebe ve Finansman ABD**esemih58@gmail.com, ORCID: 0000-0003-3935-1126***Dr. Öğr. Üyesi Bahadır UYSAL***Kırıkkale Üniversitesi**Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muhasebe ve Finansman ABD**bahadiruysal@kku.edu.tr, ORCID: 0000-0002-6670-644X***Özet**

Ülkelerin ekonomik büyüme ve kalkınmaları için ihtiyaç duyulan kaynağın önemli bir kısmı bankacılık sektörü tarafından sağlanmaktadır. Gelişen teknoloji ile birlikte finansal enstrümanlar çeşitlenmekte ve sayıları her geçen yıl artmaktadır. Bu noktada yatırımcı tercihleri de belirleyicidir. Faize karşı hassasiyeti olan kişi ya da firmaların bankacılık sistemi dışında kalan birikimlerinin faizsiz katılma hesaplarında toplanması ve talep edenlere faizsiz fon desteği sunmasıyla ekonomiye kazandırılması Katılım Bankacılığı ile mümkün olmuştur. 1985 yılında Özel Finans Kurumu olarak oluşturduğu kurumsal yapı, 2005 yılında Katılım Bankacılığı adını almıştır. Katılım Bankacılığı, tasarruf sahiplerinden topladıkları fonların, faizsiz finansman yöntemleri kullanılarak finansman talep edenlere sunulduğu, tasarruf sahipleri ile faiz yerine kâr veya zararın paylaşıldığı, başka bir ifade ile kâr ve zarara katılımın esas olduğu bir bankacılık türüdür. Katılım Bankalarının faaliyetleri, geleneksel bankacılık sisteminden farklı olarak, kâr-zarar ortaklığı, murabaha, muşaraka gibi yöntemlerle fon kullanılması ve projelere finansman sağlanmasını içermektedir. Katılım Bankacılığı, ekonomik krizlerden daha az etkilenmeleri, faizsiz enstrümanlarla çalışmaları ve fonları vade uyumuna göre tahsis etmeleri gibi özellikleri ile geleneksel bankacılıktan ayrılmaktadır. 2015 sonrasında kurulan yeni katılım bankaları ile Türkiye’de faaliyet gösteren banka sayıları 2024 itibariyle dokuza yükselmiştir. 2023 yılı verilerine göre Katılım Bankacılığının bankacılık sektörü içerisindeki payının arttığı, Türkiye Bankacılık sektörünün toplam aktiflerinin ve toplam kredi/finansmanlarının %8’inin katılım bankalarınca sağlandığı görülmektedir. Ayrıca sektör artış oranları incelendiğinde katılım bankacılığının toplam aktifler, toplanan fonlar ve kullanılan fonlar açısından bankacılık sektöründen daha hızlı büyüdüğü tespit edilmiştir. Katılım Bankacılığına gösterilen ilginin akademik çalışmalara da yansıdığı, 2006 yılında başlayan sayılı denebilecek çalışmaların, son yıllarda önemli artışlar gösterdiği tespit edilmiştir. Bu kapsamda Yükseköğretim Kurulu’nun (YÖK) Ulusal Tez Merkezi Veri Tabanında yer alan 2003-2024 yılları arasında Katılım Bankacılığı anahtar kelimesi ile hazırlanan lisansüstü tezlerin bibliyometrik analizi yapılarak literatüre katkı sağlanması amaçlanmıştır. Analiz sonucunda Katılım Bankacılığı üzerine yazılan tezlerin 2003 yılında başladığı, 2024 yılına kadar 810 tezin hazırlandığı tespit edilmiştir. Analizde tezlerin 2014 yılı sonrasında önemli şekilde arttığı görülmüştür. Tezler konuları, alt başlıkları ve kullanılan yöntemler açısından gruplandırılmıştır. Kullanılan yöntemlerde istatistiksel ve ekonometrik çalışmaların sınırlı olduğu anlaşılmıştır. Bu çalışmalarda performans ölçümü ve başarı sıralamasının tespit edilmesi için farklı yöntemlerin kullanıldığı tespit edilmiştir. Her ne kadar Türkiye Katılım Bankaları Birliği tarafından veriler sunulsa da ekonometrik analiz yapılabilmesi için yeterli boyutta veri olmadığı değerlendirilmiştir. Çalışmaların büyük çoğunluğunun bankacılık başlığı altında olduğu, pazarlama ve yönetim boyutları ile işletme başlığı altında incelendiği, öte taraftan din konu başlığı altında da çalışmalar yapıldığı görülmüştür.

Anahtar kelimeler: Bankacılık, Katılım Bankacılığı, Bibliyometrik Analiz

Abstract

An important part of the resource needed for the economic growth and development of countries is provided by the banking sector. With the developing technology, financial instruments are diversifying and their number is increasing every passing year. At this point, investor preferences are also decisive. Participation Banking has made it possible for people or companies who are sensitive to interest to collect their savings outside the

10.Hitit Öğrenci Kongresi (16-19 Mayıs 2024)

banking system in interest-free participation accounts and bring them to the economy by offering interest-free fund support to those who request it. The corporate structure, which it established as a Private Financial Institution in 1985, was renamed Participation Banking in 2005. Participation Banking is a type of banking in which the funds collected from savers are offered to those who request financing using interest-free financing methods, profit or loss is shared with savers instead of interest, in other words, participation in profit and loss is essential. The activities of Participation Banks, unlike the traditional banking system, include the use of funds by methods such as profit-loss partnership, murabaha, muşaraka and providing financing for projects. Participation Banking is distinguished from traditional banking by its features such as being less affected by economic crises, working with interest-free instruments and allocating funds according to maturity compliance. with the new participation banks established after 2015, the number of banks operating in Turkey has increased to nine by 2024. According to the data for 2023, it is observed that the share of Participation Banking in the banking sector has increased, and 8% of the total assets and total loans / financings of the Turkish Banking sector are provided by participation banks. In addition, when the sector growth rates were examined, it was found that participation banking grew faster than the banking sector in terms of total assets, funds collected and funds disbursed. It has been determined that the interest shown in Participation Banking is also reflected in academic studies, and the studies that can be called numbered, which started in 2006, have shown significant increases in recent years. In this context, it is aimed to contribute to the literature by conducting a bibliometric analysis of the graduate theses prepared with the Participation Banking keyword between 2003 and 2024 in the National Thesis Center Database of the Council of Higher Education (Dec). As a result of the analysis, it was determined that the theses written on Participation Banking started in 2003, and 810 theses were prepared until 2024. In the analysis, it was seen that theses increased significantly after 2014. Theses are grouped in terms of topics, subheadings and methods used. It has been understood that statistical and econometric studies are limited in the methods used. In these studies, it has been found that different methods are used to measure performance and determine the success ranking. Although the data were presented by the Association of Participation Banks of Turkey, it was assessed that there was not enough data to perform an econometric analysis. It has been seen that the vast majority of the studies are under the heading of banking, they are examined under the heading of business with marketing and management dimensions, on the other hand, studies are also conducted under the heading of religion.

Keywords: Banking, Participation Banking, Bibliometric Analysis

Giriş

Katılım Bankacılığı son yıllarda Türkiye’ye etkinliği artıran önemli bir finansman alanıdır. Bu kapsamda çalışma alanı olarak da talep görmektedir. Türkiye’de ortaya konulan bilimsel çalışmaların belirli aralıklarla incelenmesi bu alanda gelişim ve değişim için katkı sunacağı değerlendirilmiştir. İslami finans alanında yoğunluk kazanan çalışma konularının belirlenmesi, daha az çalışılan alanların tespit edilmesi ve araştırmacıların bu alanların yönlendirilmesinin literatüre katkı sunacağı düşünülmüştür.

Belirli bir alanda belirli bir dönemde ve belirli bir bölgede kişiler ya da kurumlar tarafından üretilmiş yayınların ve bu yayınlar arasındaki ilişkilerin sayısal olarak analizi bibliyometri olarak ifade edilmektedir. Bu analiz yöntemi ile bilimsel araştırma alanlarını, yazarları, kurumları ve çalışmalar arasındaki sayılar ilişkiler incelenerek aralarındaki bağlantıların tespit edilmesi amaçlanmaktadır.

Bu çalışmada, Yükseköğretim Kurulunun (YÖK) Ulusal Tez Merkezi Veri Tabanında yer alan lisansüstü tezler bibliyometrik olarak incelenmiştir. İncelenen tezler “katılım banka” arama kelimesi taranmış ve arama sonucunda yer alan 810 adet lisansüstü tez araştırma dahil edilmiştir.

1. Katılım Bankacılığı Kavramı, Ülkemizdeki Geçmişi ve Gelişimi

10.Hitit Öğrenci Kongresi (16-19 Mayıs 2024)

Katılım bankacılığı, Tasarruf sahiplerinden cari ve katılma hesapları yoluyla topladıkları fonları, faizsiz finansman prensipleri çerçevesinde ticaret, hizmet, sanayi sektörlerinde değerlendirerek, kâr veya zararı tasarruf sahipleriyle paylaşan oluşan kâr ve zarara katılma prensibine dayalı bankacılık türüdür.

Katılım bankaları müşterilerine alternatif finansal araçlar doğrultusunda hizmet vererek, katılım bankacılığı prensipleri çerçevesinde bankacılık sektörü dahilinde reel ekonomiyi finanse etmeyi hedeflemektedir. Katılım bankacılığı, Gerek fon toplarken gerekse fon kullanırken faizsiz bankacılık ilkesine özel hassasiyet göstererek hareket eden katılım bankaları, faizden kaçınmak isteyen dini hassasiyet sahibi kişilerin ihtiyaçlarına cevap vermek üzere kurulmuş bankalar olarak da tanımlanabilir (Uygun ve Dölek, 2017)

Dünya genelinde istikrarsızlığın sebeplerinden birinin de faize dayalı sistem olduğu düşünülürse herhangi bir ekonomik kriz anında konvansiyonel bir banka, kredi verdiği işletmenin zarar ettiğini gözlemlediğinde veya olumsuz bir istihbarat aldığıda krediyi derhal geri çağırabilir, uyguladığı faiz oranlarını artırabilir veya ilave, yeni bir kredi kullanmaz. Bunun sonucunda bazı firmalar iflas edebilir. Katılım bankalarında ise; finansman işlemlerinde geri çağırılmalar olmadığı gibi, katılım bankaları zararı da paylaşarak işletmelerin ticaretten vazgeçmelerine engel olabilir. Katılım bankaları ülkede ekonominin zor dönemlerinde verimli girişimlere fırsatlar sunarak firmaların devamlılığına katkı sunabilirler.

Katılım Bankaları, bankacılık işlemleri hakkında İslami usulleri benimseyen bankalardır. İslami usullerden faiz yasaklandığı için işlemler kâr-zarar ortaklığını esas almaktadır. Bankacılık işlemler faizsiz kalemler üzerinden yapılmaktadır. Böylelikle faizden ve faizli bankalardan uzak durmak isteyen tasarruf sahiplerinin ekonomik sisteme dahil edilmesi sağlanmakta, finansal sistem dışında kalan atıl tasarrufların değerlendirilmesi sağlanmaktadır.

Faizin İslam dinince yasak oluşu, İslami yaşam tarzını benimseyen bir kesimin geleneksel bankacılıktan uzak durmasına neden olmuştur. Bu yaşam tarzını benimseyenler tasarruflarının altın, döviz ve gayrimenkul gibi finansal sistemin dışında yer alan alternatif araçlarda değerlendirmektedir. Bu durum tasarrufların üretime katkı sağlamayan alanlarda kullanılarak atıl durumda kalmasına neden olmaktadır. Bu etkinsizliği ortadan kaldırmak ve faizsizlik esasına göre faaliyet gösteren alternatif yatırım araçları oluşturularak tasarrufların finansal sisteme çekilmesinin amacıyla alternatif finansal kurumların oluşturulmuştur.

Ülkemizde katılım bankaları, 5411 sayılı Bankacılık Kanunu'nun 3'üncü maddesine göre cari ve katılma hesapları yoluyla fon toplamak ve fon kullanılmak üzere faaliyet gösteren kuruluşlar ile yurt dışında kurulu bu nitelikteki kuruluşların Türkiye'deki Şubelerini ifade etmektedir.

Türkiye'de ilk Özel Finans Kurumları 1985 yılında kurulan Albaraka Türk Finans Kurumu A.Ş. ve Faisal Finans Kurumu A.Ş.'dir. Ancak özel finans kurumları, pek çok resmi kurum tarafından banka olarak değerlendirilmemekte ve özellikle uluslararası işlemlerde muhatap alınmamakta idi. Bu nedenle 2004 yılında yapılan yasal düzenleme ile Özel Finans Kurumları "Katılım Bankası" unvanını almışlardır. Faizsiz katılım bankacılığının Türkiye'deki kuruluş dönemini 2005 yılına kadar süreç olarak kabul edebiliriz. 2005'ten beri bankacılık sektöründeki şubeleşme politikasına katılım bankaları da katılmışlar ve gelişen sektörün içinde paylarını önemli ölçüde artış trendine girmişlerdir.

Ocak 2024 itibarı ile sektörde Vakıf Katılım Bankası, Ziraat Katılım Bankası, Emlak Katılım Bankası, Albaraka Türk Katılım Bankası, Kuveyt Türk Katılım Bankası, Türkiye Finans Katılım Bankası, Hayat Finans Katılım Bankası A.Ş., Dünya Katılım Bankası A.Ş., T.O.M. Katılım Bankası A.Ş. olmak üzere 3'ü kamu katılım bankası, 2 adedi dijital katılım bankası olmak üzere 9 katılım bankası faaliyet göstermektedir. Ocak 2024 verilerine göre bu bankaların, 1.461 şubesi ve 20.118 personeli bulunmakta olup, toplam aktif büyüklükleri 2.077.266 Milyon TL'ye ulaşmıştır. Yine Ocak 2024 verilerine göre Katılım Bankaları, bankacılık sektöründe aktif toplamındaki pazar payı, Ocak 2024 tarihinde %8,7, Toplanan fonlarda ise bankacılık sektörü içerisindeki payı %9,95, kullanılan fonlarda %7,72 paya sahiptir. (TKBB, 2024)

2. Katılım Bankacılığı Alanında Yapılan Çalışmaların Literatür İncelemesi

Türkiye'de katılım bankaları ve katılım bankacılığı alanında binlerce kitap, tez, makale ve bildiri kaleme alınmıştır. Akademik alanda tez çalışmaları 2000'li yıllardan sonra artmaya başlamıştır. Katılım bankacılığı alanında YÖK Ulusal Tez Merkezi içeriğinden 2003-2024 yılları arasında 810 adet tez örneği incelenmiştir.

10.Hitit Öğrenci Kongresi (16-19 Mayıs 2024)

YÖK Ulusal Tez Merkezinden Aranacak Alan kısmına “Tez Adı” seçimi yapılarak tarama terimi kısmına “bibliyometri” yazılması sonucunda 1998-2024 yılları arasında 154 adet çalışmaya rastlanmıştır. Çalışmalar incelenerek lisansüstü çalışmalar üzerine yapılan bibliyometrik çalışmalarda aranan kriterler tespit edilmiştir.

Buğan (2021)’de çalışmasında İslami finans konularında hazırlanmış ve WoS’ta yayınlamış çalışmalarını incelemiştir. Çalışma 1994-2021 yıllarını kapsamaktadır. Benzer bir çalışmanın Akbaş, Tura ve Kaya, (2021) tarafından hazırlandığı ancak zaman penceresinin 1982-2020 olarak genişletildiği görülmüştür. Scopus veri tabanındaki çalışmalar ise Karaoğlan (2020) tarafından incelenmiştir. Ulusal Tez Merkezindeki tezlerin de incelendiği çalışmalar da bulunmaktadır. Kartal, (2018)’deki çalışmasında 1986-2017 dönemindeki tezleri incelerken, Selçuk ve Yardımcıoğlu (2017) ise 1990-2017 dönemini konu aldığı görülmüştür. Çakmak ve Efe (2024) bu kapsamda benzer nitelikte yapılmış bir çalışma olup, sadece 1989-2023 Arası Dönemde Türkiye’de İslami Finans Alanında hazırlanan Lisansüstü Tezler alanını taramıştır. Çalışmada lisansüstü tezlerin üniversitelere, danışman öğretim üyelerine ve çalışma alanı dağılımları yapılarak yoğunlaşmasının tespit edilmesi amaçlanmıştır.

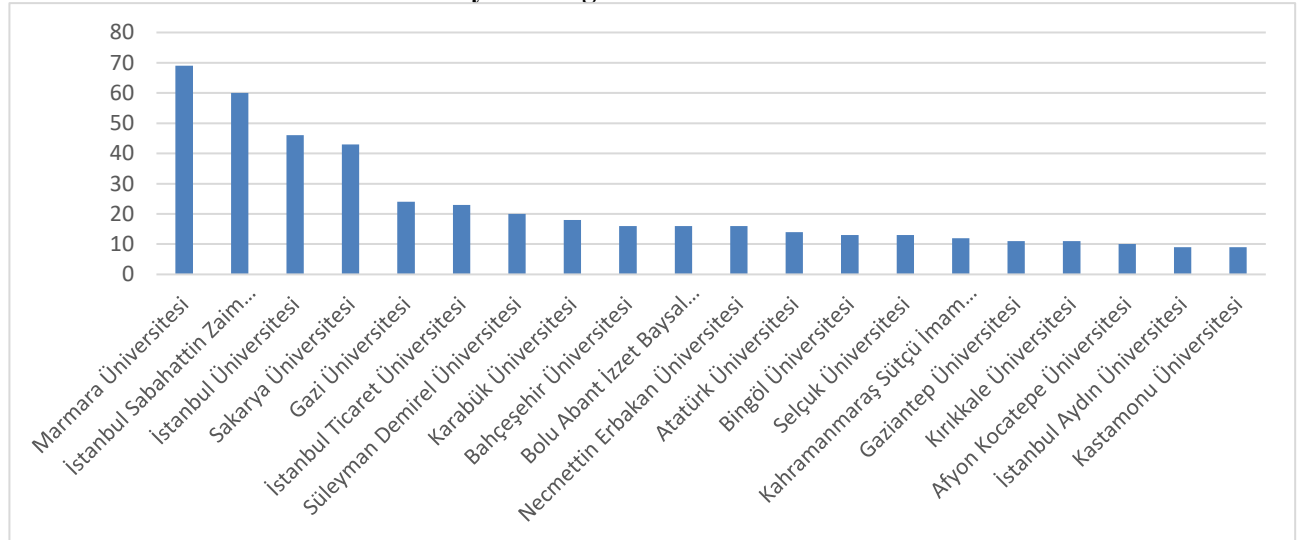
Yapılan incelemede çalışma alanının son yıllarda daha göz önünde olması nedeniyle alanda hazırlanan çalışmaların bibliyometrik analizinin yapılması, özellikle çalışma alanları ve kullanılan yöntemlerin literatürde yer almaması nedeniyle literatüre ve araştırmacılara katkı sunacağı değerlendirilmiştir.

3. Bibliyometrik Analiz

Çalışma kapsamında YÖK Ulusal Tez Merkezinde Yüksek lisans ve doktora alanlarında yapılan taramada katılım bankacılığı alanı için anahtar kelime olarak tarama terimi kısmına “katılım banka” yazılarak arama yapılmıştır. Bu anahtar Aranacak Alan, İzin Durumu, Tez Türü bölümlerinde “Tümü” seçeneği ile aranmıştır. Arama sonuçlarına göre 810 adet lisansüstü tez listelenmiş, en eski tarihli tezin 2003 yılına ait olduğu görülmüştür. Listelenen tezler ayrı ayrı incelenerek değişkenlere göre sınıflandırılmıştır.

Listelenen tezler çalışmaların yürütüldüğü üniversitelere göre sınıflandırılmıştır. Türkiye’de katılım bankacılığı alanında yazılan tezler içinde %1 ve üzeri paya sahip ilk 20 üniversite grafikte sunulmuştur. En çok çalışma yapılan üniversitenin 69 çalışma ile Marmara Üniversitesi olduğu, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi’nin ise ikinci sırada olduğu görülmektedir. Üniversiteler incelendiğinde nispeten daha genç sayılabilecek Karabük, Kastamonu ve Bingöl Üniversitelerinde hatırı sayılır sayıda çalışma yapıldığı görülmektedir. Öte taraftan Türkiye’de eğitim-öğretim faaliyeti yürüten 205 üniversiteden 67 üniversitede hiç çalışma yapılmadığı görülmektedir.

Grafik 1: Üniversitelere Göre Tez Sayıları Dağılımı

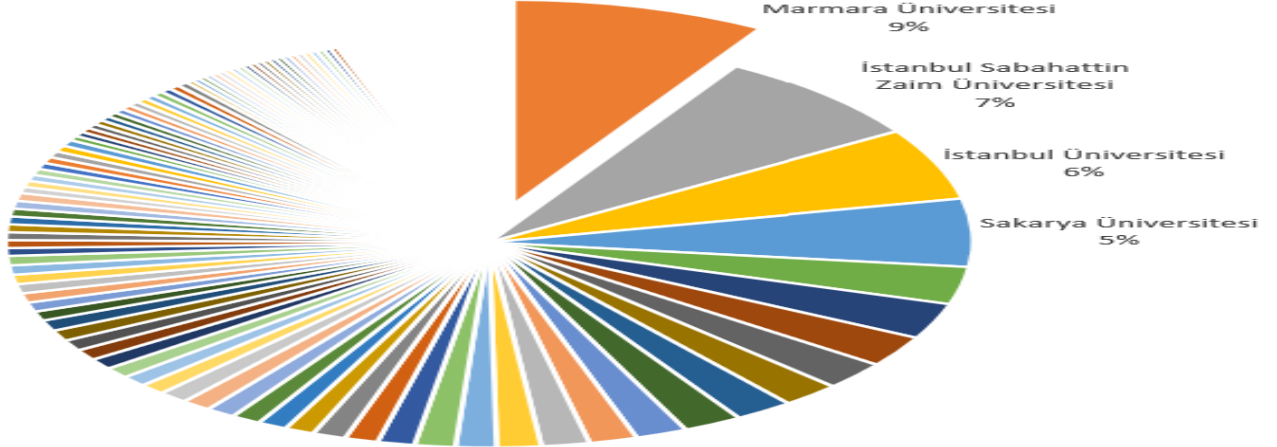

Kaynak: Yazarlar tarafından hazırlanmıştır.

Bütün tezlerin üniversitelere göre genel dağılımı Grafik 2’de gösterilmektedir. Araştırmaya konu tezlerin yaklaşık %27’sine tekabül eden 218 lisansüstü tezin sadece 4 üniversite tarafından hazırlandığı görülmektedir. Marmara Üniversitesi, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, İstanbul Üniversitesi ve Sakarya Üniversitesi bu anlamda öncü üniversitelerdir.

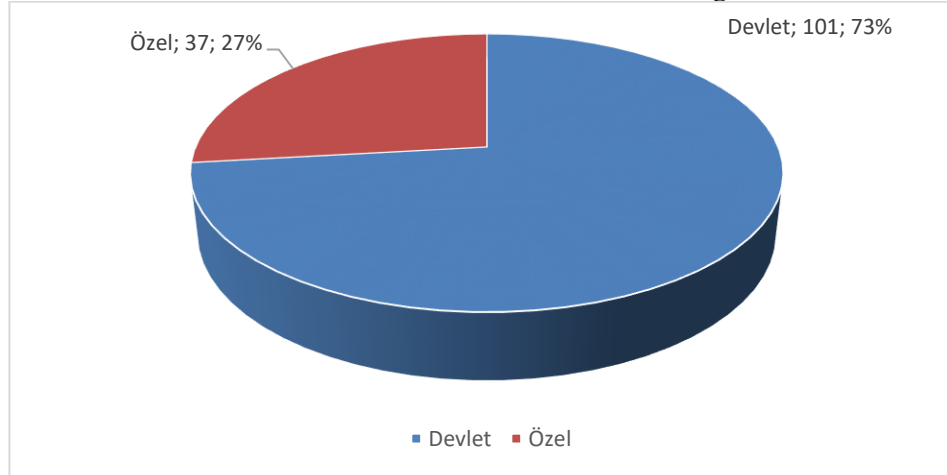
Grafik 2: Üniversitelere Göre Tezlerin Oran Dağılımı

Kaynak: Yazarlar tarafından hazırlanmıştır.

Türkiye’de 127 adedi devlet, 78 adedi özel üniversite olmak üzere 205 adet üniversite bulunmaktadır. İncelenen çalışmaların dağılımı incelendiğinde özel üniversiteler incelenen çalışmaların %27, devlet üniversiteleri ise %73 paya sahip olduğu görülmektedir.

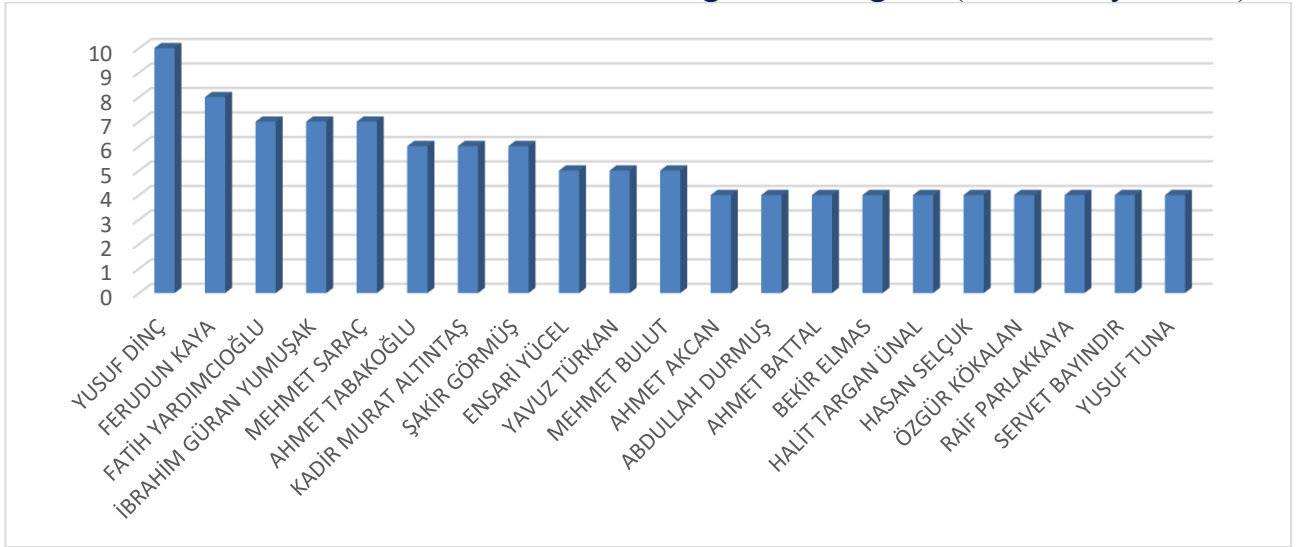
Grafik 3: Devlet/Özel Üniversitelere Göre Tezlerin Dağılımı

Kaynak: Yazarlar tarafından hazırlanmıştır.

Tez konusunun seçiminde danışman öğretim üyelerinin tercih ve yönlendirmeleri de önemlidir. Bu kapsamda incelenen çalışmalar öğretim üyelerine göre de sınıflandırılmıştır. Grafik 4’te katılım bankacılığı alanında 4 ve üzeri tezde danışman olan öğretim üyeleri görülmektedir. Listelenen 21 öğretim üyesinin 112 tez çalışmasında danışmanlık yaptığı ve bu sayının toplam içerisinde %14 paya sahip olduğu görülmüştür. Öğretim üyelerinin belirli alanlara odaklanması, başka bir ifade ile uzmanlaşması çalışmaların derinliğini artıracak değerlendirilmiştir.

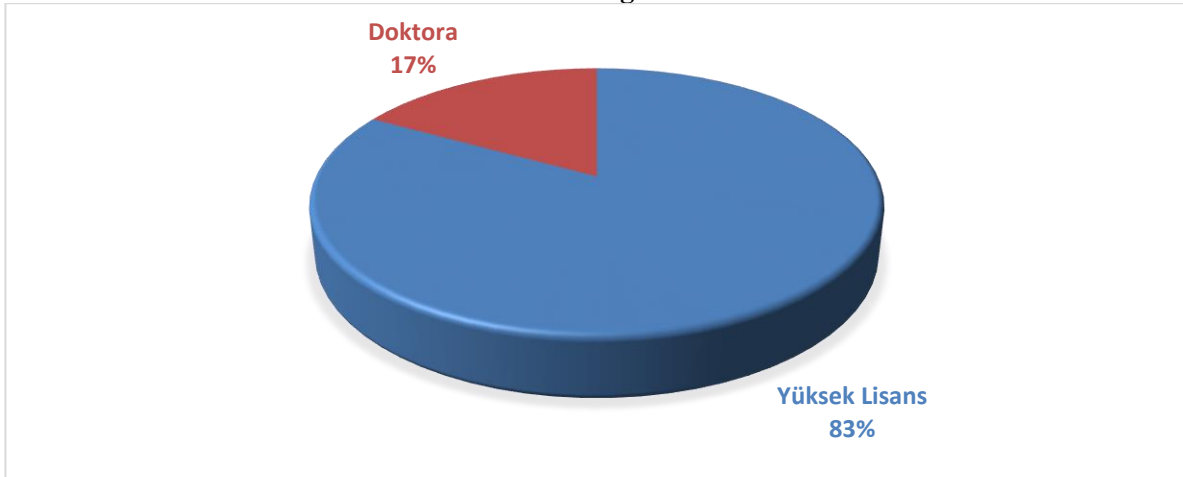
Grafik 4: Danışman Öğretim Üyelerine Göre Tezlerin Dağılımı

Kaynak: Yazarlar tarafından hazırlanmıştır.

Araştırmaya konu edilen tezler türlerine göre ayrıldığında %83'ünün (673 tez) yüksek lisans, %17'sine isabet eden 137 tezin ise doktora tezi olduğu görülmektedir.

Grafik 5: Yüksek Lisans / Doktora Tezlerinin Dağılımı

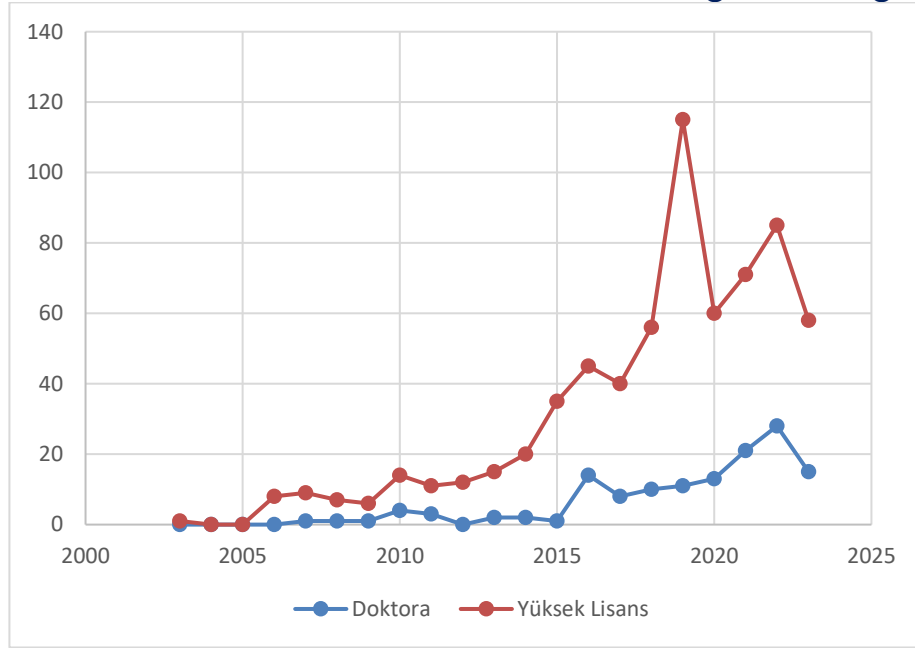

Kaynak: Yazarlar tarafından hazırlanmıştır.

Çalışmaların yıllara göre dağılımları da önem arz etmektedir. Grafik 6'da yüksek lisans ve doktora tezlerinin yıllara göre dağılımı görülmektedir. 2024 yılının tamamlanmaması nedeniyle son yıl grafiğe dahil edilmemiştir.

Doktora tezleri 2017-2022 yılları arasında her yıl artış kaydetmiştir. Doktora tezlerinin en çok 28 tez ile 2022 hazırlandığı görülmüştür. Yüksek lisans tezleri ise 2011-2019 yılları arasında her yıl artış kaydetmiştir. En fazla 115 adet ile 2019 yılında yüksek lisans tezi yazılmıştır. Genel olarak doktora tezlerindeki artış trendinin devam ettiği görülmektedir.

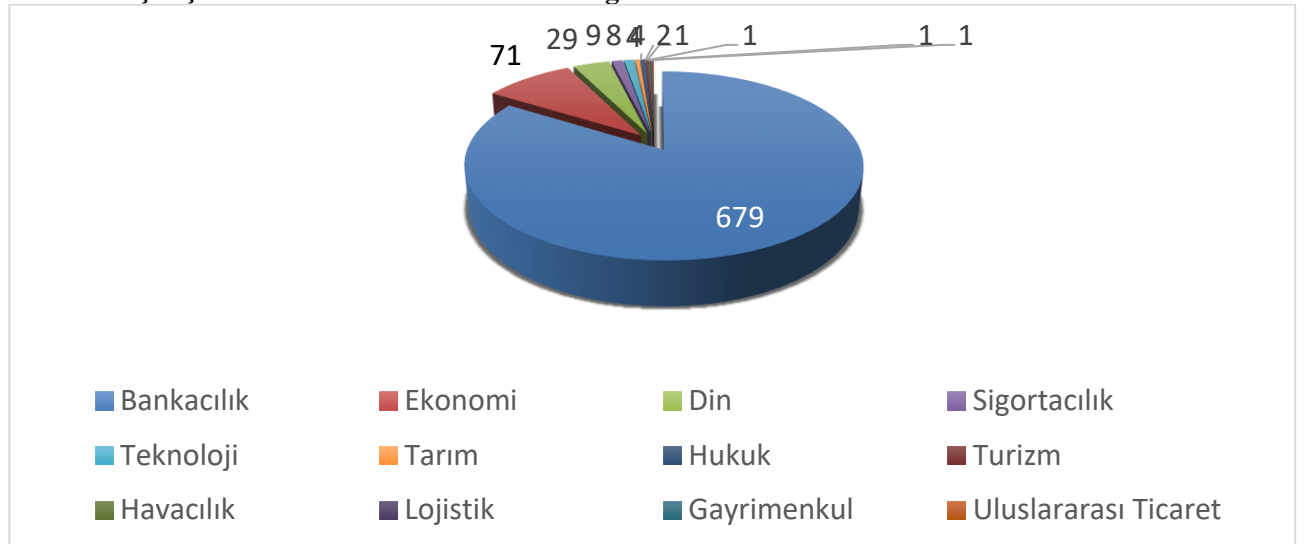
Grafik 6: Yüksek Lisans / Doktora Tezlerinin Yıllara Göre Dağılımı

Kaynak: Yazarlar tarafından hazırlanmıştır.

Yapılan incelemede tezlerin, bankacılık, ekonomi, din, insan kaynakları, muhasebe, maliye, pazarlama, sigortacılık, teknoloji, ekonometri, hukuk, turizm, havacılık, uluslararası ticaret gibi farklı kategoriler altında yer aldığı görülmüştür. Beklendiği gibi bankacılık sektörünü konu edinen tezler yoğunluktadır. Ancak tarım, havacılık, sigortacılık, lojistik, ulaştırma, turizm gibi sektörel finansman yöntemlerinin incelendiği çalışmalar olduğu tespit edilmiştir. Örneğinde Tunç (2020), turizm sektöründe helal turizm kavramını incelemiştir. Bu kapsamda sektörel finansman imkanlarının araştırıldığı ve farklı sektörlerin kullanıldığı çalışmaların literatüre katkı değerlendirilmiştir.

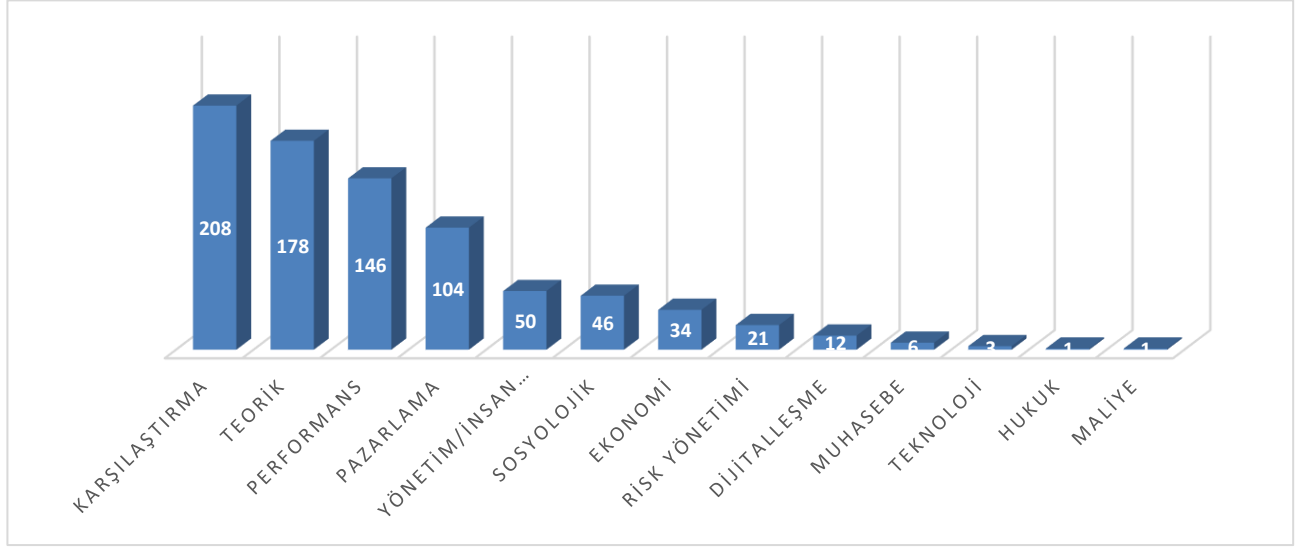
Grafik 7: Çalışma Alanlarına Göre Tezlerin Dağılımı

Kaynak: Yazarlar tarafından hazırlanmıştır.

Çalışmalar konu başlıklarına göre sınıflandırıldığında bir yoğunlaşma olduğu görülmektedir. 810 çalışmanın 636 adedinin (%78) sırasıyla Karşılaştırma, Teorik, Performans, Pazarlama konularında hazırlandığı tespit edilmiştir. Hukuk ve maliye konularında tüm dönemler ve çalışmalarda sadece birer çalışma yapıldığı anlaşılmış, hukuk ve maliye konularında yoğunlaşılmasının araştırmacılar açısından faydalı olabileceği değerlendirilmiştir. Katılım Bankacılığı finansal konu olarak düşünülse de pazarlama, hukuk, insan kaynakları gibi boyutları ile de incelendiği görülmektedir.

Grafik 8: Konularına Göre Tezlerinin Dağılımı

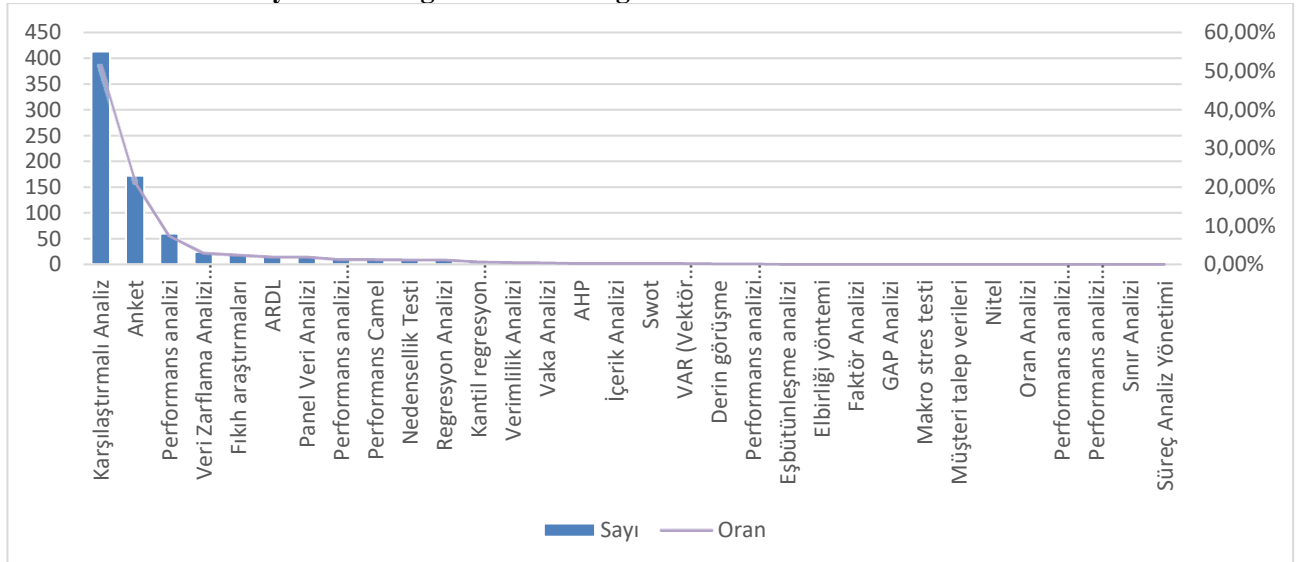
Kaynak: Yazarlar tarafından hazırlanmıştır.

Son olarak

Son olarak çalışmalarda kullanılan yöntemler incelenmiştir. Yöntemler sıralandığında 60 ve üzeri çalışmada kullanılan ilk üç sıradaki yöntemler Karşılaştırmalı analiz, Anket, Performans Analizi'dir. Toplam 645 çalışmada %80 kısmını oluşturmaktadır. İncelenen çalışmalardan 413 tanesinde karşılaştırmalı analiz yönteminin kullanıldığı görülmüştür. Karşılaştırmalı analiz genellikle geleneksel bankacılık ile katılım bankacılığının karşılaştırılması şeklinde olduğu, oran analizi başka olmak üzere göstergelerin karşılaştırıldığı tespit edilmiştir.

Öte taraftan ekonometrik ve istatistiksel çalışmaların yapıldığı da görülmektedir. Tek yıl için analiz imkanı veren performans ölçümü yöntemlerinin sıklıkla kullanıldığı görülmüştür. Bu yöntemlerden sık kullanılan TOPSİS ve Camels yerine Promethee veya VİKÖR gibi yöntemlerin veya bu yöntemlerin karşılaştırılması içeren analizler önerilmektedir. Veri setinin genişlemesi ile ilerleyen yıllarda daha farklı ekonometrik yöntemlerin kullanılabilmesi değerlendirilmiştir.

Grafik 9: Kullanılan yöntemlere göre tezlerin dağılımı

Kaynak: Yazarlar tarafından hazırlanmıştır.

SONUÇ

Bankacılık sektörü şüphesiz ekonomi için en önemli sektördür. Bankacılık sektörü verileri incelendiğinde katılım bankacılığının sektöre göre daha iyi verilere sahip oldukları görülmektedir. TKBB Sektör mukayesesi

10.Hitit Öğrenci Kongresi (16-19 Mayıs 2024)

verilerine göre birkaç örnek verecek olursak bankacılık sektörünün aktifleri %33 artarken, katılım bankalarının aktifleri %42 artmaktadır. Benzer şekilde kullanılan fonlar bankacılık sektöründe %33 artarken, katılım bankacılığında %45 artmaktadır. Toplanan fonlar, toplam takipteki alacaklar, finansal kiralama alacakları, özkaynaklar, net kar gibi diğer göstergelerde de katılım bankacılığının bankacılık sektörü içerisindeki payını artırdığı görülmektedir.

Yapılan çalışmaların %25'inden fazlasının 4 üniversite tarafından gerçekleştirildiği, 67 üniversitede hiç çalışma yapılmadığı tespit edilmiştir. Çalışmaların %37'si özel; %73'ü devlet üniversitelerinde yapılmaktadır. 2010 yılında kurulmasına rağmen İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesinin önemli bir katkısının olduğu görülmektedir. Çalışma alanları itibariyle uzmanlaşma olduğu görülmektedir. Listelenen 20'ye yakın öğretim elemanının 4'ten fazla çalışması bulunmaktadır. Bu durum, belirli konularda uzmanlaşmaya gidildiğini göstermektedir.

Hazırlanan tezlerin %83'ü yüksek lisans tezidir. Ancak yıllar itibariyle trendine baktığımızda, yıllarda yüksek lisans tezlerinin azaldığı, doktora tezlerinin arttığı görülmektedir. Bu durum, son yıllarda gelişen literatür ve veri seti ile alanın doktora çalışmalarına daha uygun hale geldiği şeklinde yorumlanmıştır.

Çalışma alanları açısından tahmin edildiği gibi Bankacılık ve Ekonomi alanlarında çalışmalar yapılmıştır. Ancak Tarım, Havacılık, Sigortacılık, Lojistik, Ulaştırma, Turizm gibi sektörel finansman yöntemlerinin incelendiği tespit edilmiştir. Bu çalışmalar alanlarında yapılan ilk çalışmalar niteliindedir. Bu kapsamda sektörel finansman imkanlarının incelenmesinde yeni enstrümanlar sunabilecek katılım bankacılığının çalışma konusu olabileceği değerlendirilmiştir.

Yapılan çalışmaların konulara göre dağılımı incelendiğinde bankalararası karşılaştırma, teorik çerçeve ve performans incelemelerinin yoğun olduğu görülmektedir. Ancak finans alanında gibi gözüke de pazarlama ve insan kaynakları açısından da hatırı sayılır sayıda çalışma olduğu görülmektedir. Dolayısıyla katılım bankacılığının sadece finansa sıkışmış bir konu olmadığı, farklı boyutları ile çalışılabileceği değerlendirilmiştir.

Yapılan çalışmaların kullanılan yöntemler incelendiğinde karşılaştırmaların yoğun şekilde kullandığı görülmektedir. Veri setinin ekonometrik analiz yapılması hususunda yeterli olmadığı görülmüştür. Bu durum, panel veri veya zaman serisi çalışmalarının sınırlı sayıda olmasına sebep olmuştur. Ancak ilerleyen dönemler bu yöntemlerin daha yoğun şekilde kullanılabileceği değerlendirilmiştir.

Öte taraftan bir yıllık veri ile performans sıralaması yapan yöntemlerin sıklıkla kullanıldığı, bunlardan TOPSİS yerine, daha az kullanılan electre, promethee ve multimoora yöntemlerinin kullanılması önerilmektedir.

Kaynakça

Akbaş, F., Tura, Ü., Kaya, F. (2021). Web of Science Core Collection Veri Tabanında İslami Bankacılık İle İlgili Yapılan Makalelerin Bibliyometrik Analizi. Bartın Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 12 (23), 56-78.

Buğan, M. F. (2021). İslam Ekonomisi ve Finansı Alanyazının Bibliyometrik Analizi. Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, (26), 658-677.

Çakmak, A., ve Efe, Ü. (2024). Yüksek Öğretimde İslami Finansın Son 35 yılı: 1989-2023 Arası Dönemde Türkiye'de İslami Finans Alanında Hazırlanan Lisansüstü Tezlerin Bibliyometrik Analizi, Journal of Islamic Economics, 4(1), 55-74.

Hazıroğlu, T. (2016). Katılım Bankacılığında Likidite Yönetimi Ve Yeniden Yapılandırma İçin Yeni Bir Sistem; Etl, Karz-ı Hasen Fonu Ve Bereket Ceza Ve Dayanışma Sandığı, İslam Ekonomisi Ve Finansı Dergisi (İEFD), 9(1), 37-79.

Karaoğlan, S. (2020). İslami Finans Literatürünün Retrospektifi: Geçmiş ve Gelecek Öngörülerini Üzerine Bibliyometrik Bir Analiz. İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 19(39), 1088-1106.

Kartal, M. T. (2018). Türkiye’de Faizsiz Bankacılık Alanında Yayımlanmış Tezlerin Analizi. Maliye ve Finans Yazıları, (110), 175-198. DOI: 10.33203/mfy.421353

Selçuk, M., Yardımcıoğlu, F. (2017). İslam Ekonomisi ve Finansı Alanında Türkiye’de Yazılan Lisansüstü Tezlerin Bibliyometrik Analizi. International Journal of Islamic Economics and Finance Studies, 3 (3), 63-78.

Uygun, D. ve Dölek, A. (2017). Bankacılık, Umut Kitap Yayınevi, Ankara. 2017: 28-29.

Yükseköğretim Kurulunun (YÖK) Ulusal Tez Merkezi Veri Tabanı
(<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>)

SİLLE’NİN İNANÇ MİMARİSİ KAPSAMINDA SOMUT VE SOMUT OLMAYAN KÜLTÜREL MİRASI

Ömer YER

Dokuz Eylül Üniversitesi

*Fen Bilimleri Enstitüsü/Mimarlık Ana Bilim Dalı
Restorasyon Yüksek Lisans, omer_yer@hotmail.com*

Prof. Dr. Nezihat KÖŞKLÜK KAYA

Dokuz Eylül Üniversitesi

*Mimarlık Fakültesi
Mimarlık, nezihat.koskluk@deu.edu.tr*

Özet

Bireyler ortak kültürel değerleriyle birlikte toplumsal yaşamın bir parçası olmaktadır. Toplumsal aidiyetleri bulunan bireyler köklerinden aldıkları değerleri referans olarak duygu ve düşünce dünyalarını geliştirir ve hayat pratiklerini bu yönde uygularlar. Sahip olduğu kültürün aynı zamanda aktarıcısı olan bireyler, deneyimleyerek ve yorumlayarak yeniden ürettiği değerleri gelecek nesillere miras olarak bırakır. Bu şekilde kültürel miras değerlerinin nesiller boyunca sürekliliğe kavuşması ile toplumun varoluşsal kimliğinin unsurları oluşmaktadır.

İçerisinde somut ve somut olmayan değerleri barındıran kültürel miras unsurları bütünlük bir şekilde değerlendirildiği zaman anlamını koruyabilmektedir. Toplumun gelenek ve görenekleri, inanç pratikleri, yemek kültürü, ekonomik yapısı, doğal çevre şartları ile beraber yapıyı şekillendirmektedir. Somut olmayan kültürel değerler yapıların mekân kurgusuna, cephe özelliklerine ve yapı-sokak ilişkisine yansımaktadır. Bölgede ekonomik faaliyetler doğrultusunda gelişmiş zanaat üretimleri ve inanç değerlerinin doğrultusunda gelişen mahremiyet olgusunun gereklilikleri yapıların sistem detaylarında, estetik unsurlarında ve cephe özelliklerinde kendini gösterirken, bölgeye özgü tarımsal ürünlerin işlenme süreçlerinde kullanılan mekanlarda yapıların plan kurgusunu şekillendirmektedir.

Bölgenin mimarisi ile somut olmayan kültürel değerler arasındaki güçlü ilişki kültürel miras unsurlarının koruma koşullarını da etkilemektedir. Yapıların özgünlüğünü koruyabilmesi ve varlığını sürdürebilmesi onu oluşturan somut olmayan kültürel değerlerin kullanıcılar tarafından üretiminin ve aktarımının devam etmesi ile mümkün olabilmektedir. Tarihsel süreçte de kültürel mirası koruma algısı bu şekilde ilerlemiştir. Toplum için anlamı olan yapılar ya özgün bir şekilde korunabilmiş ya da değişikliklere uğrayarak varlıklarını sürdürebilmişlerdir. Tarihte koruma bilinci, anıtsal niteliklere sahip toplumda milli, siyasi ve dini değerler açısından karşılığı bulunan yapılar için geçerli olmuştur. UNESCO, Avrupa Konseyi, ICOMOS gibi uluslararası örgütlerin tüzükler, tavsiyeler ve ilkeler şeklindeki çalışmaları ile kültürel mirasın kapsamı genişlemiş ve korumanın somut olmayan kültürel değerler ile birlikte sürdürülebilir olabileceği kabul edilmiştir. Bütünlük korumanın değerinin anlaşılması ve hızlı kentleşme, küreselleşme ve turizm gibi faaliyetlerin somut olmayan kültürel mirasın dinamik yapısını olumsuz yönde etkilemesi üzerine 2003 yılında UNESCO tarafından kabul edilen ‘Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunmasına İlişkin Sözleşme’ ile somut olmayan kültürel değerlerin uluslararası düzeyde duyarlılığın artırılması ve korunması amaçlanmıştır.

Konya’nın 8 km. kuzeybatısında bulunan Sille yerleşimi konumu sebebiyle Hristiyanlığın ilk dönemlerindeki yayılma hareketlerinden etkilenmiştir. Sille’de bulunan Hristiyan nüfus 1923 yılında Lozan Barış Antlaşması kapsamında yapılan nüfus mübadelesine kadar varlığını sürdürmüştür. Sille’nin

10.Hitit Öğrenci Kongresi (16-19 Mayıs 2024)

Selçuklu hakimiyetine girmesiyle beraber Müslümanlar ve Hristiyanlar birlikte inançlarına saygı duyarak hoşgörü içinde yaşamışlardır. İnanç değerleri yerele özgü geleneksel kutlamaları, ritüelleri etkilediği gibi bu değerlerin bölge mimarisine yansımaları da olmaktadır. Bu nedenle aynı inanca ait yapıların farklı bölgelerde farklı mimari özellikleri bulunmaktadır. Yüzyıllar boyunca farklı inançları içerisinde barındıran Sille, orta çağdan Cumhuriyet dönemine kadar çok sayıda manastır, kilise ve cami gibi inanç yapılarına ev sahipliği yapmaktadır. Bölgeye özgü somut olmayan kültürel değerler bu yapıların mimarisini şekillendirmiştir. Bu değerlerin varlığını sürdürmesi ile birlikte bu yapılarda korunarak günümüze kadar gelebilmişlerdir. Günümüzde inanç değerlerini yaşatan kullanıcılar yapılarına sahip çıkıp kullanmaya devam ederken, kullanıcıyı kaybederek âtil durumda kalan yapıların işlev değişiklikleri ile tekrardan toplumsal hayatın içine dahil edilmesi ve varlığını sürdürmesi amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sille, somut ve somut olmayan kültürel miras, inanç yapıları

Giriş

Toplumların tarihsel süreç içinde birikimler sonucunda oluşan kültürel değerleri bölgeye özgü mimarinin oluşmasını sağlamaktadır. Sosyal hayat, yeme-içme kültürü, inanç ritüelleri, gelenek ve görenekler mekânsal oluşumlardan yapıların yerleşimine kadar her noktada belirleyici olan değerlerdir. Bu nedenle aynı inanç değerlerini benimseyen toplumlar kendilerine özgü mimari özellikleriyle farklı inanç yapılarını oluşturmuşlardır.

Sille yüzyıllarca Hristiyanların ve Müslümanların birlikte özgürce yaşadığı zengin kültüre sahip bir bölge olmuştur. Farklı inançlara sahip insanlar dini uygulamalarını gerçekleştirmek için yerel mimari özelliklere sahip kiliseler ve camiler yapmışlardır. Çalışma kapsamında Sille'nin İslamiyet Dönemi inanç mimarisinin somut ve somut olmayan kültürel mirası irdelenmiş, birbirlerine olan yansımaları değerlendirilmiştir.

Bu çalışma Dokuz Eylül Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü'nde yürütülen “İnanç Turizmi Bağlamında Konya'nın Somut ve Somut Olmayan Kültürel Mirasının Korunması Üzerine Bir Değerlendirme” başlıklı tezin bir parçası olarak oluşturulmuştur.

Somut ve Somut Olmayan Kültürel Miras

Kültürel mirasın kapsamı günümüze kadar değişikliklere uğrayarak genişlemiştir. Kültürel miras ürünlerine dönemin şartlarına veya gerekliliklerine göre farklı değerler atfedilmektedir. Anıtsal mimari, bu değerlerle birlikte varlığını sürdürmüş, toplum için anlamını kaybettiğinde ise yıkıma uğramıştır. Bir toplulukla etnik, dini ya da milli değerler açısından ilişkisi kalmayan anıtlarda koruma isteğinin devam etmesi modern zamanlarda gelişen bir anlayış olmuştur (Tuztaş & Civelek, 2011). Sanayi devrimi, hızlı şehirleşme ve dünya savaşlarının kentlerde oluşturduğu tahribat ülkeleri kültürel mirasın korunması konusunda birlikte çalışmaya itmiştir. Bu kapsamda ülkelerin kültürel değerleri dünyanın ortak mirası olarak görülüp, korunması için tüzükler, tavsiyeler ve ilkeler oluşturulmuştur. 1964 yılında kabul edilen Venedik Tüzüğü bir dönüm noktası olmuş, kültürel miras kapsamı sadece anıtların ve çevrelerinin değil, tarihsel ve kültürel özelliği olan tüm kentsel ve kırsal alanları da içermiştir.

Toplumun inanç, ekonomik, yeme-içme gibi tüm değerleri içine alan kültürel hayatı mekanların şekillenmesini ve bölgeye özgü mimari özelliklerin oluşmasını sağlamaktadır. Bu nedenle mekân, harita üzerinde salt iki boyutlu yapısının dışında gündelik yaşantıyı, farklı etnik-kültürel-geleneksel deneyimleri ve bireysel ve davranışsal örüntüleri içerisinde barındıran soyut anlamlarıyla birlikte algılanmalıdır (Gürkaş & Barkul, 2012). Kendilerine özgü anlamları ile birlikte var olan bu yapılar toplumun kimlik unsurlarının önemli bir bileşeni olmaktadır.

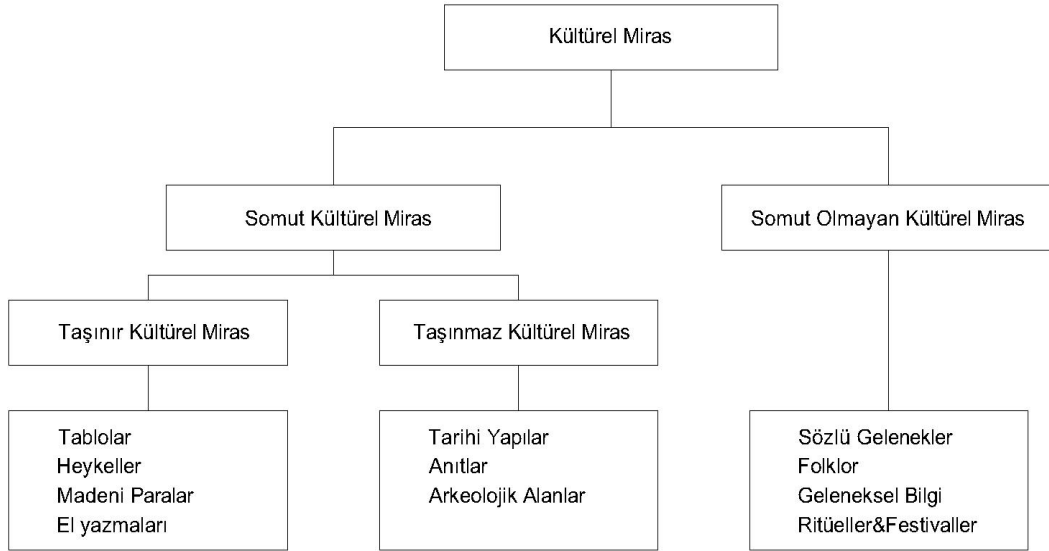
Somut ve somut olmayan kültürel mirası oluşturan unsurlar kuşaklar arasında “kendiliğinden” aktarılacak var olmaya devam eden ya da süreç içinde “kendiliğinden” kaybolan ürünlerdir (Teke, 2013). Çağdaş dünyada sanayileşme, iletişim, ulaşım, ekonomi ve kentleşme alanlarında gerçekleşen hızlı değişimler, toplumların kültürel yapılarının doğal süreçlerini dengesizleştirmektedir. Yeniden üretilmeyen geleneksel kültür unsurlarımız hızla unutulmakta ve yok olmaktadır (Ekici & Fedakar, 2013). Somut olmayan kültürel değerlerin ani değişimler yaşaması veya yok olması bu değerlerin oluşturduğu ve bu değerlerle birlikte varlığını sürdüren mekanları olumsuz etkilemektedir. Somut ve somut olmayan kültürel mirasın dinamik ilişkisi koruma kararlarında birlikte ele alınmasını gerektirmiştir. Bütüncül korumanın bilincine

10.Hitit Öğrenci Kongresi (16-19 Mayıs 2024)

varılması ve somut olmayan kültürel mirasın hızlı kentleşme, küreselleşme gibi etkenlerden dolayı olumsuz etkilenmesi üzerine UNESCO 2003 yılında 32. Genel Konferansı'nda 'Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunmasına İlişkin Sözleşme' kabul edilmiştir.

Günümüzde, UNESCO, ICOMOS ve benzeri uluslararası kurumlar tarafından hazırlanan sözleşmelerde, uluslararası hukuk metinlerinde ya da ulusal düzeyde kullanılan yasalarda ve yönergelerde kültürel mirasın sınıflandırılması şu şekildedir (ISMEP, 2014).

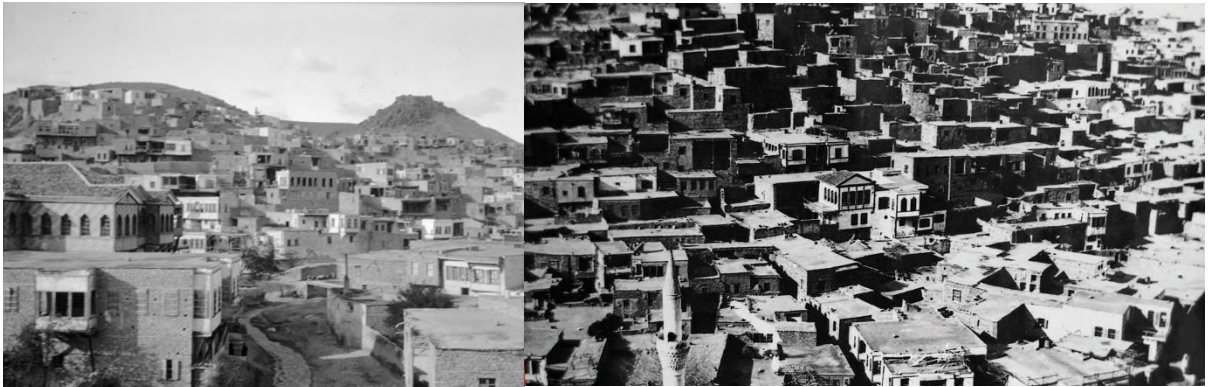

Şekil 1:Kültürel Mirasın Sınıflandırılması (İsa, Zin, Rosdi, & Sarim, 2018)

Sille'nin Tarihsel Gelişim Süreci

Konya merkezinin 8 km kuzey-batısında bulunan Sille, Takkeli ve Karabuğa Dağları arasındaki vadide yer almaktadır. Yerleşim genel olarak Sille Vadisi'nin güneye bakan yamacında gelişmiştir.

Sille, vadinin kuzeyine doğru doğu batı yönünde basamak şeklinde yükselen toplu bir yerleşim dokusuna sahiptir. Yöreye özgü geleneksel mimarinin özelliklerini yansıtan düz damlı kübik konutlar birbirlerinin güneşini kesmeyecek şekilde konumlanarak vadinin topografyasıyla bütünleşmişlerdir. Eğimli bir arazi olması sebebiyle cadde ve sokaklar oldukça dardır. Sokakların taş döşemeleri ortasına doğru eğimli bir şekilde döşenerek yağmur suyunun ortada toplanıp akıtılması sağlanmıştır. Sokak ve caddelerin birleştiği noktalarda mahalle çeşmeleri bulunmaktadır (Tapur, 2009). Ticari birimler ise dere güzergâhına paralel olarak konumlanmışlardır.

Görsel 1:Geleneksel Sille kent dokusu (Gertrude Bell Arşivi, 1905)

10.Hitit Öğrenci Kongresi (16-19 Mayıs 2024)

Geçmiş neolitik dönemlere kadar inen Sille’de üç ana dönem yaşanmıştır (Özönder, 1999):

a) Hristiyanlıktan önceki dönem: Etiler, Sümerler zamanı da dâhil olmak üzere eski bir Türk yerleşim alanıdır.

b) Hristiyanlık Dönemi: Kazılmaya ve şekillenmeye elverişli dağ ve tepeleri, Hristiyanların mağaralar oluşturarak buralara sığınmalarını sağlamıştır. Yaşadıkları dönem boyunca dini uygulamalarını gerçekleştirmek için yaptıkları kaya oyma kiliseleri hâlâ varlığını sürdürmektedir.

Uz ve Peçenek kökenli Ortodoks Türkleri askeri dehaları sebebiyle Bizanslılar tarafından Sille’de iskân ettirilmişlerdir. Konya’nın hemen yakınında bulunan Sille’nin jeo-politik ve jeo-stratejik özellikleri burada önemli bir etkidir. Ortodoks Türkler “Karamanlıca” diye adlandırılan Rum alfabeli ama Türkçe anlamlı yazım şekline sahiplerdir. Bugün Sille’de bulunan birçok çeşme ve kilisede bu yazılarla karşılaşmaktayız.

Kent bu dönemde, Efes’ten doğuya giden Kral yolu üzerinde bulunan Konya’nın yakınında olduğu için önemli bir durak noktasıdır. M.S. 4. yüzyılda Efes önemini kaybetmiş olsa da Bizans’ın başkenti olan İstanbul ile Kudüs’e giden hac güzergâhında bulunması sebebiyle Sille dini ve ekonomik açıdan değerini korumuştur (Konya İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2024). Sille’nin en büyük kilisesi olan Aya Eleni’nin temelleri M.S. 327 yılında hac yolculuklarından birisinde atılmıştır (Koyuncu, 2013).

c) İslamiyet Dönemi: Kutulmuş oğlu Süleyman Şah’ın “Anadolu’nun kilidi” diye tanımlanan Gevele Kalesi’ni ele geçirmesiyle Konya ve yakın çevresi Müslüman-Türklerin yurdu olmuştur. O zamanın fetih gelenekleri gereği Konya kentinde bulunan Rumlar Sille’ye gönderilmiştir. Selçuklular döneminde Konya’nın başkent ilan edilmesiyle Sille’nin de önemini artırmıştır.

Anadolu Selçuklu Devleti hâkimiyetini yitirmesi ile bölge Karamanoğulları’nın eline geçmiştir. Gevele Kalesi civarlarında yapılan mücadeleler sonucunda bölgede Osmanlı hâkimiyeti başlamıştır. Sille Osmanlı Dönemi’nde de Konya’nın İpek ve Baharat yolları üzerinde olmasının sosyo-politik ve sosyo-ekonomik imkânlarından yararlanmıştı (Sille, 2024).

1907 tarihli bir tespite göre bu dönemde toplam 1692 hane bulunan Sille’nin nüfusunun %56’sı Müslüman, %44’ü Gayr-i Müslüman’dır. Bu dönemde Karataş ve Ak Mahallede Müslümanlar, Kilise-i Kebir Mahallesinde Hristiyanlar ve geri kalan 13 mahallede de birlikte yaşamışlardır (Erdem, ve diğerleri, 2010). 1923 yılında Lozan Antlaşması ile yapılan Türk-Rum nüfus mübadelesine tabi tutulan Hristiyan halk Yunanistan’a gönderilmiştir (Konya İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2024). Osmanlı döneminde 20-30 kadar köy, Cumhuriyet döneminde ise 16 köyün bağlı olduğu bir nahiye merkezi olan Sille, 1989 yılında iki mahalle olarak Selçuklu ilçesine dâhil olmuştur (Erdem, ve diğerleri, 2010; Sille, 2024).

Görsel 2: Sille yerleşim dokusunun mevcut durumu (Ömer Yer Arşivi, 2021)

Sille, Cumhuriyet öncesine kadar ticaret; halıcılık, çömlekçilik, bağcılık, taş işçiliği gibi alanlarda sosyo-ekonomik yönden gelişmiş bir bölge olmuştur. Bu gelişmede Rumların etkisi olduğu kadar Türklerin de

10.Hitit Öğrenci Kongresi (16-19 Mayıs 2024)

ahilik teşkilatı ile ticari ve ekonomik açıdan önemli katkıları olmuştur (Tapur, 2009). Sille'nin gelişmiş ticaret ve zanaat faaliyetleri bölgeyi Cumhuriyet dönemine kadar refah seviyesi yüksek bir yerleşim yeri haline getirmiştir (Koyuncu, 2013). Sille'de yüzyıllardır uygulanan zanaat bilgisine sahip Hristiyanların Yunanistan'a gitmesi ekonomik faaliyetleri önemli ölçüde etkilediği gibi bölgede tarihi süreç içinde farklı etnik kimliklerin oluşturduğu kültürel birikimi de olumsuz etkilemiştir. Gayrimüslim halkın yerine yerleştirilen Müslüman Türkler de bölgenin tarım ve hayvancılığa elverişli olmaması sebebiyle Konya'nın farklı bölgelerine göç etmişlerdir (Koyuncu, 2013). Silleli usta ve sanatkarların gurbette çalışması ile birlikte bölgede sosyo-ekonomik faaliyetlerde azalmalar olmuş ve nüfus kayıpları yaşanmıştır (Tapur, 2009; Üzümcü, Çelik, & Karataş, 2017). Göçler sonucunda terk edilen Sille'ye Tatköy, Tepeköy, Sarayköy gibi çevre köylerden nüfus yerleşmiştir. Yakın tarihe kadar hayvancılık önemli bir geçim kaynağı iken, günümüzde halk turizme yönelmiştir (Erdem, ve diğerleri, 2010).

Tarih boyunca farklı medeniyetleri ve etnik grupları bünyesinde barındıran Sille, bu sayede kendine has zengin kültürünü oluşturmuştur. El sanatları, kıyafetleri, masalları, camileri, kiliseleri, hamamları, çeşmeleri ve geleneksel mimari özellikleri taşıyan konutları Sille'nin başlıca somut ve somut olmayan kültürel değerleridir. Günümüzde Sille'nin zengin kültürel değerlerinin tanıtımı yapılmakta ve turistik faaliyetler için çeşitli çalışmalar düzenlenmektedir. Bunun için bölgenin tarihi dokusunu ve otantikliğini korumak amacıyla 1995 yılında Konya Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu tarafından kilise, manastır ve mezarlıkların bulunduğu güney yamaçları, birinci derecede arkeolojik sit alanı, esas yerleşme alanı ise kentsel sit alanı olarak ilan edilmiştir. Koruma Amaçlı İmar Planı ise 2001 yılında onaylanmıştır. Bu kapsamda başta Selçuklu Belediyesi olmak üzere İl Özel İdaresi, Koski, Büyükşehir Belediyesi ve Silleyi Kalkındırma ve Tanıştırma Derneği kültürel miras yapılarının restorasyonunu yaparak koruma altına almıştır (Koyuncu, 2013). Restorasyonu yapılan camiler mevcut işlevlerini sürdürürken, Aya Eleni Kilisesi ve Tepe Şapeli müze olarak kullanılmaktadır.

Görsel 3: Sille'de Bulunan Kiliseler ve Camiler (Google Earth'de Ömer Yer tarafından hazırlanmıştır, 2024)

Sille Kiliseleri

Hristiyanlığın erken dönemlerinden 20. yy başlarına kadar Sille'de yaşamını sürdüren Hristiyan halk dini uygulamalarını yerine getirmek için çok sayıda kilise inşa etmiştir. Selçuklu ve Osmanlı hâkimiyetinde de özgür bir şekilde dinini yaşayan halk kiliselerde faaliyetlerini sürdürmüşlerdir. Sille'de bulunan kiliselerin en önemlileri Ak Manastır, Aya Eleni Kilisesi, Tepe Şapeli, Komesis Tes Panagias Kilisesi ve

10.Hitit Öğrenci Kongresi (16-19 Mayıs 2024)

Kriakon (Hızır İlyas) Kilisesi'dir. 2009 yılında Aya Eleni Kilisesi'nin ve 2010 yılında da Tepe Şapeli'nin restorasyonu yapılarak müzeye çevrilmişlerdir.

Aya Elenia Kilisesi: Subaşı Mahallesi'nde yer alan kilisenin giriş kapısı üzerindeki kitabesinde yapının 327 yılında İmparator Konstantin'in annesi Helene tarafından Kudüs yolculuğu sırasında inşa ettirildiği yazmaktadır. Yapının 1833 yılına ait kitabesinden II. Mahmut döneminde onarımdan geçtiği anlaşılmaktadır (Mimiroğlu, 2013). Kapalı Yunan haçı planlı olan eserin merkezinde dört fil ayağın taşıdığı kasnaklı kubbe bulunmaktadır. Kesme ve moloz taştan inşa edilen kilisenin iç mekânında önemli fresk ahşap süslemeler yer almaktadır (Tapur, 2009). 2012 yılında restorasyonu tamamlanan kilise, bugün müze olarak ziyaretçileri ağırlamaktadır.

Tepe Şapeli: Sille'nin güneybatı tarafında bir tepe üzerinde bulunan şapel, sütü erken çekilen annelerin tedavi bulma amacıyla buraya gelmeleri nedeniyle "Süt Kilisesi" olarak adlandırılmıştır. Tek nefli olan şapelin duvarları moloz taş, üst örtüsü ise tonozdur (Mimiroğlu, 2013). 2013 yılında restorasyonu tamamlanan şapel, Zaman Müzesi olarak kullanılmaktadır.

Görsel 4: Aya Elenia Kilisesi (Ömer Yer Arşivi, 2021) Görsel 5: Tepe Şapeli (Ömer Yer Arşivi, 2021)

Ak Manastır: Sille ile Akyokuş arasında askeri sahanın içinde bulunan Ak Manastır IX. yüzyıl sonrasında yapılmıştır (Özyurt & Dişli, 2021). Beyaz renkli düz bir kaya cephesi olan manastırın içerisinde kilise, şapel ve birçok hücre bulunmaktadır (Eyice, 1966). Ana kilise, dört destekli yunan haçı planlı, diğer kilise ise tek neflidir (selcuklusille, 2024).

Koimesis Tes Panagias Kilisesi: Sille'nin güney yamacında dikili kaya mevkideki kayadan oyularak yapılan kilise üç nefli bazilikal planlıdır. 2006 yılında yapılan temizlik çalışmalarında zeminde mezarlar bulunmuştur. Kilisenin doğusunda bulunan geniş mekânın yapılan kazılar sonucunda manastır yemekhanesi (trapeze) olduğu anlaşılmıştır (Mimiroğlu, 2013).

Kriakon (Hızır İlyas) Kilisesi: Sille'nin Subaşı Mahallesi'nde papaz deresine yakın bir yerde kayaya oyularak yapılmış olan kilise kapalı yunan haçı planlıdır. Yapının batısında dikdörtgen planlı narteks bölümü, doğuda ise yarım yuvarlak ile apsis bölümü yer almaktadır. Kilise, merkezde dört payenin oluşturduğu haç planı ile köşe odalarından oluşmaktadır. 10-11. yüzyıl arasında yapıldığı düşünülen kilise, 20. yüzyılda testi atölyesi olarak kullanılmıştır (Mimiroğlu, 2013).

Sille Camileri

Sille'de yaşayan Müslüman nüfusun artışıyla birlikte cami sayısında da artış olmuştur. 17. Ve 18. yüzyılda inşa edilen camiler birçok değişikliğe uğrayarak günümüze kadar varlıklarını sürdürmüşlerdir. Mimari özellikleri birbirine benzeyen camilerin hepsi moloz taştan inşa edilmiş, taşıyıcısı ahşap direkli olup çatıları sonradan yapılmıştır. Camilerin mimari elemanları Türk ahşap sanatının önemli özelliklerini taşımaktadırlar (Tapur, 2009). Mihrabı, minberi, ahşap sütunları, tavanı ve düz dam çatısıyla Osmanlı Dönemi kırsal alanlardaki cami mimarisinin özelliklerini taşırlar (Özönder, 2002). Mülkiyetleri Selçuklu Belediyesi'nde bulunan camilerin tamamı restore edilmiştir.

10.Hitit Öğrenci Kongresi (16-19 Mayıs 2024)

İslamiyet'in ilk cami tipi olan avlulu ve çok sütunlu küfe tipi camilerde sadelik, işlevsellik ve anlamsal boyut ön plana çıkmıştır. Çünkü İslam inancında Allah her yerdedir ve bir mekânın diğer mekâna üstünlüğü yoktur. Emevî ve Abbasi dönemlerinde hâkimiyetlerinin ulaştığı İspanya, Kuzey Afrika, İran ve Orta Asya'da da küfe tipi caminin varyasyonları olan çok ayaklı camiler İslamiyet'in erken dönemlerinde uygulanmıştır (Kazemivand, 2016).

Ahşap direkli ve tavanlı cami geleneğinin kökleri Karahanlı devrine kadar dayanmaktadır. Orta Asya'da Büyük Selçuklu ve Gaznelilerde devam ettirilen bu gelenek Anadolu'da da Selçuklu, Beylikler ve Osmanlı devirlerinde yaygın olarak kullanılmıştır. Özellikle Orta Anadolu ve İç Batı Anadolu'da zengin kalem işleriyle bezenmiş Anadolu Selçuklu Dönemi ahşap direkli camileri görülmektedir. Geniş bir coğrafyaya yayılan Osmanlı Devleti'nde de kuruluşundan yıkılışına kadar camilerde ahşap strüktür kullanmıştır (Uysal, 2014).

Konya'nın Selçuklular Dönemi'nde başkent olması sebebiyle ahşap işleme sanatı bu yörede gelişmiş ve ahşap mimarinin anıtsal örnekleri ortaya çıkmıştır (Erdemir, 1985). Orta ve İç Batı Anadolu'da yapılmış ahşap direkli camilerin en eskisi 19. Yüzyıl sonlarında yanan Sahip Ata Camii (1258) olarak bilinmektedir (Duran, 1988). Bu mimarinin günümüze ulaşabilen en eski örneklerinde olan Beyşehir Eşrefoğlu Camii, 20. yüzyıla kadar ahşap direkli camilere örnek olmuştur. Afyon (1273) ve Sivrihisar (1275) ulu camiler ve Ankara bölgesindeki 13. ve 14. yüzyıl camileri Orta Anadolu ahşap direkli camilerinin öncüleridir. Selçuklu ve Beylikler döneminde özellikle kent merkezlerinde inşa edilen ahşap direkli camiler, Osmanlı'da daha çok kırsal alanlarda ahşabın kolay erişildiği bölgelerde yaygınlık kazanmış ve son dönemlerine kadar yapılmıştır (Aydın, 2017). Konya ve civarında bugün sayıları yüze yakın 19. yüzyıla ait ahşap direkli köy camisi bulunmaktadır (Bozkurt, 2015).

Camilerin Mimari Özellikleri

Ak Cami: İsmi bulunduğu mahalleden alan caminin kitabesine göre 1863 yılında Bektaşoğlu Mehmet usta ve oğlu Ahmet usta tarafından inşa edilmiştir. Çarşı camii olarak faaliyet gösteren Ak Camii Sille'nin en büyük camisidir. Yığma moloz taş duvarlar ve iç mekânda ahşap sütunlar caminin taşıyıcı sistemini oluşturmaktadır. Ahşap kirişlemelerden oluşan üst örtüsü düz dam iken kiremit kaplı çatıya dönüştürülmüştür (Özönder, 2002). Avlu caminin doğusunda konumlanmıştır. Yapının kuzeybatı köşesinde tek şerefeli minaresi bulunmaktadır.

İki katlı olan caminin farklı girişleri bulunmaktadır. Mektep ve müstemilat olarak kullanılan zemin katın girişi güneyde ahşap kanatlı kapıdan sağlanmaktadır. Doğu cephesinde bulunan yuvarlak merdivenlerle son cemaat mahalline çıkılır. Mekânın güneyinde etrafı bitkisel motiflerle bezeli bordürlerle çevrili ahşap mihrap bulunmaktadır.

Buradan ahşap kanatlı kapıdan dört sahna ayrılmış harim bölümüne geçiş yapılmaktadır. Harimin kuzey tarafında üst mahfili bulunmaktadır. Üst mahfilde çıkma yapılarak müezzin mahfili oluşturulmuştur. Ahşaptan yapılan mihrap, minber ve vaaz kürsüleri bitkisel motiflerle süslenmiştir.

Çay Camii: Eskiden yoğun ticari faaliyetlerin yapıldığı bir alanda çarşı camii olarak yapılmış. Fakat günümüzde çarşı işlevini yitiren bölgede mahalle camisi olarak faaliyet göstermektedir (Mimiroğlu, 2013). Sille deresinin güneyinde konumlanan camiye derenin diğer tarafından geçiş sağlanması için köprü yapılmıştır. Yığma moloz taş duvar ve profilli yastıklara oturan ahşap sütunlar yapının taşıyıcı sistemini oluşturmaktadır. Eskiden toprak ile örtülü çatısı bugün kiremit kaplı kırma çatıdır. Kuzey-güney doğrultusunda uzanan dikdörtgen bir şekle sahip olan caminin tek şerefeli minaresi caminin doğusunda bulunmaktadır.

İki katlı olarak yapılan caminin mektep ve depo olarak kullanılan zemin kata doğu cephesinden giriş yapılırken, ibadet yapılan harim katına kuzey cephesinde bulunan merdivenle çıkılmaktadır (Özönder, 2002). Ahşap kirişlerle örtülü son cemaat mahallinin kuzey cephesi ahşap sütunlarla, diğer cepheleri moloz taş duvar ile çevrilidir. Güneyde bulunan ahşap çift kanatlı kapıdan üç sahna ayrılmış harim bölümüne girilmektedir. Harim bölümünün kuzey kısmında üst mahfil ve müezzin mahfili bulunmaktadır. Ahşaptan yapılan mihrap, minber ve kürsü zengin ahşap işçiliğine sahiptir.

10.Hitit Öğrenci Kongresi (16-19 Mayıs 2024)

Karataş Camii: Sille vadisinin kuzeybatı yamacında konumlanan cami bugün varlığını sürdürmeyen bir mahallenin ismini almıştır. Cami eskiden var olan bir mahallenin simgesi olarak tek başına varlığını sürdürmektedir. Camini taşıyıcı sistemini moloz taş duvarlar ve ahşap sütunlar oluşturmaktadır. Ahşap sütunlar bağdadi kemerlerle birbirine bağlanmıştır. Eskiden düz dam olan yapının çatısı bugün kırma çatıdır (Özönder, 2002).

Caminin güney cephesinin doğusunda çeşme ve onun yanında caminin ahşap minaresi bulunmaktadır. Caminin doğusunda moloz taştan yapılmış kırma çatılı tek katlı mektep yapısı konumlanmaktadır. Cami ile mektep arasında küçük bir avlu oluşmuştur.

Cami eğimli bir arazide olması sebebiyle yapının güneyinde kısmi bir bodrum kat oluşturulmuştur. Yapının doğusundan son cemaat mahalline giriş yapılır. Ahşap sütunlarla ve yığma moloz taş duvarla çevrili mekânın güneyinde yükseltmiş zemin ve ahşap kaplamalı süslemeli bordürlerle çevrili bir mihrap bulunmaktadır. Mekânın batısında bulunan çift kanatlı ahşap kapıdan üç sahna ayrılmış harime girilmektedir. Tavanı ve zemini ahşap kaplı olan harimin kuzeyinde üst mahfil ve harime doğru çıkma yapan yerde müezzin mahfili bulunmaktadır. Harimin güneyinde bulunan mihrap ve minber ahşaptan yapılmış ve bitkisel motiflerle süslenmiştir. Doğu duvarına monte edilen vaaz kürsüsü de yine ahşaptan yapılmıştır.

2010 yılında Selçuklu Belediyesi tarafından restorasyonu yapılan caminin çevresinde yaşayan olmadığı için kapalı durumdadır (Mimiroğlu, 2013). Ramazan ayı boyunca teravih namazının kılınması için açılmaktadır.

Kurtuluş (Mormi) Camii: Vadinin kuzeybatı yamacında konumlanan cami eskiden kalabalık bir mahalle olan Kurtuluş Mahallesi'nden ismini almıştır. Halk arasında Mormi Cami olarak da bilinmektedir. Doğu duvarı üzerinde bulunan kitabeden caminin 1794 yılında yapıldığı düşünülmektedir. Caminin kuzeydoğusunda bulunan çeşmenin kitabesinde 1738 yılı yazmaktadır (Özönder, 2002). Beden duvarlarını yığma moloz taş duvarlar oluştururken, iç mekânda ahşap sütunlar taşıyıcı sisteminin bir parçası olmaktadır. Eğimli bir arazide olması sebebiyle batı cephesindeki duvarların yüksekliği artmış ve bu duvarı payandalarla desteklemişlerdir. Ahşap kirişlerin taşıdığı çatı toprak örtülü iken, bugün çinko kaplamalı kırma çatıdır.

İki katlı yapılan caminin alt katı bir dönem mektep olarak kullanılırken, üst katı ise harim ve son cemaat mahallinden oluşmaktadır. Camiye doğu cephesinden giriş yapılarak son cemaat mahalline ulaşılmaktadır. Mekânın batısında mescit olarak kullanılması için zemin yükseltilmiştir. Güneyde bulunan ahşap çift kanatlı kapıdan üç sahna ayrılmış harim bölümüne girilmiştir. Harimin kuzeyinde üst mahfil bulunmaktadır. Burada çıkma tarzında bir müezzin mahfili oluşturulmuştur. Ahşaptan yapılan mihrap, minber ve vaaz kürsüsü çeşitli geometrik ve bitkisel motiflerle süslenmiştir. Cami 2010 yılında Selçuklu Belediyesi tarafından restore edilmiştir (Mimiroğlu, 2013).

Mezaryaka (Kayabaşı) Camii: Vadinin kuzey yamacında konumlanan caminin bulunduğu mahalle terkedilmiş durumdadır. Doğu-batı doğrultusunda uzanan dikdörtgen şeklinde olan caminin taşıyıcı sistemi yığma moloz taş duvardan ve ahşap sütunlardan oluşmaktadır. Yapının üst örtüsü kırma çatılı ve çinko kaplıdır. Caminin doğusunda bulunan avluda 1818 tarihli bir çeşme bulunmaktadır (Mimiroğlu, 2013).

İki katlı yapılan yapının alt katında lojman ve mektep, üst katında ise avlu ve harim bulunmaktadır. Mescit olarak kullanmak amacıyla son cemaat mahallinin bir kısmı yükseltilerek güney yönüne mihrap eklenmiştir. Avludan ahşap çift kanatlı kapıdan geçilen harim dört sahna ayrılmıştır. Zemin ve tavan kaplaması ahşap olan harimin kuzey kısmında üst mahfil bulunmaktadır. Üst mahfil kotunda son cemaat mahalline bakan bir balkon yapılmıştır. Harimde bulunan merdiven, mihrap, minber ve vaaz kürsüsü ahşaptan yapılmıştır. Mihrap kalem işi ile bezenmiştir.

Günümüzde sadece Ramazan ayların teravih namazı için açılan cami, 2011 yılında Selçuklu Belediyesi tarafından restore edilmiştir.

10.Hitit Öğrenci Kongresi (16-19 Mayıs 2024)

Orta Mahalle Camii: Adını bulunduğu mahalleden alan caminin minberinin alınışındaki kitabede yapının 1863 yılında Berber Musa tarafından yapıldığı yazılmaktadır (Mimiroğlu, 2013). Tek katlı olan caminin taşıyıcı sistemi yığma moloz taş duvardan ve ahşap sütunlardan oluşmaktadır. Kıрма çatılı saç kaplama üst örtüsü 2013 yılında tamamlanan restorasyonda kurşun kaplama olarak değiştirilmiştir. Yapının doğusunda bulunan çift kanatlı ahşap kapıdan harime geçiş yapılmaktadır. Giriş bölümünün öncesinde son cemaat mahalli olarak kullanıldığı sonrasında harime dâhil edildiği tahmin edilmektedir. Üç sahna ayrılan harimin kuzey kısmında üst kat mahfili ve burada yapılan çıkmada müezzin mahfili bulunmaktadır. Ahşaptan yapılan mihrap, minber ve vaaz kürsüsünde bitkisel motifli süslemeler görülmektedir.

Subaşı (Kârhâne) Camii: Subaşı Mahallesi'nde bulunan cami halk arasında "Kârhâne Camii" olarak bilinmektedir. Bu bölgede birçok atölyenin bulunmasından dolayı bu şekilde adlandırılmıştır. Caminin giriş kapısının üzerindeki kitabede 1873 yılında Hacı Musa Kızı Hatice adına yaptırıldığı yazılmaktadır (Mimiroğlu, 2013). Kuzey-güney doğrultusunda uzanan dikdörtgen bir şekli olan caminin duvarları yığma moloz taştan oluşmaktadır. Caminin üst örtüsü kıрма çatılı ve kiremit kaplıdır. Minaresi harimin kuzeybatısında konumlanmaktadır. Geniş bir bahçe ile çevrili olan caminin kuzeyinde bulunan avlusunda yek pare taştan oyulmuş dokuzgen bir havuz bulunmaktadır. Avluda camide görev alan din adamlarının, onun yakınlarının ve mahalle sakinlerinin mezarları bulunmaktadır.

Tek katlı olan caminin kuzeyinde bulunan son cemaat mahalline merdivenle çıkılmaktadır. Mekânın üç tarafı açık ve üst örtüsü ahşap sütunlarla taşınmaktadır. Mekânın güneyinde bulunan çift kanatlı ahşap kapıdan harime geçiş yapılmaktadır. Harimin kuzey kısmında üst mahfil bulunmaktadır. Harimde bulunan mihrap, minber ve vaaz kürsüsünde çeşitli motiflerde süslemeler görülmektedir.

Görsel 6: Çay Camii (Ömer Yer Arşivi, 2021)

Sille'de zamanında 27 taş ocağı olması taşın bölgede yapıların strüktürel duvarlarında yaygın olarak kullanılmasını sağlamıştır. Yığma taş duvarların içinde ahşap hatıllar kullanılarak ağırlığın yatay bir şekilde dağıtılması ve çatlakların dikey doğrultuda ilerlemesi engellenmeye çalışılmıştır. Ahşabın bölgede kolay erişilebilir olmasının yanı sıra kullanılabilirliği, sürdürülebilirliği ve birçok malzemeyle uyumlu çalışabilmesi yaygın bir şekilde kullanılmasını sağlamıştır. Zemin ve kat döşemeleri ahşap kirişlerle oluşturulmuştur. Cami içerisinde pencere, kapı, merdiven, mihrap, minber ve kürsü gibi birçok mimari eleman ahşaptan yapılmıştır.

Sille camilerinin eğimli arazilerde konumlanması sebebiyle bodrum katlar ortaya çıkmıştır. Genelde yol seviyesinden direkt camiye giriş yapılabilirken, alt kottan da bodrum katındaki mekânlara giriş yapılmıştır. Bodrum katlar genelde depo ve mektep olarak kullanılmıştır.

Camilerde harim genelde üç veya dört sahna bölünmüştür. Subaşı Camii'nde ise harim içerisinde herhangi bir ahşap taşıyıcı bulunmamaktadır. Ahşap direklerin üzerinde çoğu kez ahşap yastıklar mevcuttur. Karataş Camii'nde ahşap direkler birbirlerine bağdadi kemerlerle bağlanmıştır.

10.Hitit Öğrenci Kongresi (16-19 Mayıs 2024)

Konya ve civarında benzer özellikli camilerin görülmesi bölgenin aynı iklim ve çevre şartlarının benzerlik göstermesi ile açıklanabilir. Kırsal alanlarda yapılan dini yapılar geleneksel mimari özellikleri göstermektedir. Çevrede kolaylıkla bulunabilen malzemelerle rasyonel yapım teknikleriyle en ekonomik uygulama yapılır. Ekonomik, çevre ve kültürel değerler göz önünde bulundurularak harekete geçilir.

Sille’de Cami Mimarisinin Somut Olmayan Değerlerle İlişkisi

Müslüman halkın gün içerisinde sürekli camiye gelmeleri birçok merkezi yapının camilerin etrafında toplanmasını sağlamıştır. Farklı işlevlere sahip yapılar İslam’ın birlik ve tevhid ilkesinden hareketle iç içe konumlandırılmışlardır (Öksüz, 2022). Özellikle Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde cami etrafında konumlanan mektep, kütüphane, misafirhane, çeşme, hamam, dükkân gibi yapılar ve bu yapı toplulukların etrafında gelişen konutlar ile birlikte cami merkezli İslami bir yerleşimin oluşumu sağlanmıştır (Akın, 2016).

Şehirlerin temel birimi olan mahalleler de bu şekilde oluşmuştur. Mahalle sakinlerinin vakit namazlarını kıldıkları mescit, insanların birbirlerinin tanıdığı, ortak toplantıların yapıldığı, sosyal dayanışma ve yardımlaşmaların gerçekleştiği, sevgi ve güven duygularının geliştiği mekanlar olmuştur. Mescitlerdeki bu sosyalleşme çarşı, pazar yeri, hamam gibi yapıların buralarda konumlanmasını sağlamıştır. Mescitlerin çevresinin yoğunlaşması sonucunda oluşan mahalle mescidin ismi ile anılmaktadır (Akın, 2016). Osmanlı şehirlerinde camiler üstlendiği fonksiyonlar ve çevresinde barındırdığı hizmetlerle mahallenin sosyal bir kurumu, yönetim merkezi ve temel mekânsal ögesi olmuştur (Bayartan, 2005).

Ak ve Çay Camii derenin iki farklı tarafında çarşı içinde konumlanmış ve çarşı cami olarak adlandırılmıştır. Ticari birimler dışında hamam ve çamaşırhane de camilerin çevresinde konumlanmıştır. Diğer camiler ise mahalle camisi olarak nitelendirilmekte ve buldukları mahallelere isimleri verilmiştir. Camilerin sosyal hayat içerisinde sürekli kullanılmaları merkezi konumlarını korumuş ve merkezdeki diğer birimlerle ilişkisini güçlendirmiştir. Mahalle camileri olan Karataş ve Mezaryaka Camii’si günümüzde etrafındaki konut dokusunu kaybederek tek başlarına kalmışlardır. Sadece Ramazan ayları boyunca teravih namazı kılınması için açılmaktadır. Bu camiler belirli bir periyotta kullanılarak ibadet işlevi sürdürülmektedir. Bu sayede insanlar için anlamını ve değerini yitirmeyerek âtil durumda kalması engellenmektedir.

İslam’ın doğuşundan itibaren Emevi, Abbasi, Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde camiler çok yönlü işlevine göre inşa edilmişlerdir (Kubat, 2020). İslam dininin temelindeki tevhit inancı insanları bütünleştirerek bir olmaya yönlendirmektedir. Camilerde toplu yapılan ibadetler, insanlar arasında ortak bir duygu oluşturarak birlik, beraberlik ve bütünleşmeye katkı sunmaktadır. Bu durum bireyler arasında dayanışma ve karşılıklı destek ortamı oluşturur (Çelikel, 2023). Camiler ibadet işlevlerinin yanı sıra insanların sosyalleşebildikleri ve ihtiyaç durumunda yardımlaşabildikleri mekânlar olmuşlardır. Birbirini tanıyan tanımayan herkesin ortak bir amaçla bir araya gelmesi sosyal ve kültürel paylaşımların yoğunlaşmasını sağlamıştır (Ok, 2015). Anadolu kültüründe insanların bir arada bulunduğu ve sosyalleştiği mekânların kısıtlı olması camilerin bu işlevini daha da ön plana çıkarmaktadır (Aktaş, 2011).

Son cemaat mahalli Selçuklulardan Osmanlıya geçiş dönemi olan Beylikler Devri cami mimarisinin özelliğidir (Akın, 2016). Son cemaat mahalli insanların oturup namazı beklediği ve sohbet ettiği yer olarak kullanılmaktadır. Camilerdeki son cemaat mahallerinin bazılarında yükselmiş bir zemin ve mihrap bulunmaktadır. Karataş, Ak ve Mezaryaka camilerinde bu mekân yazlık mescit olarak kullanılmıştır. Bu mekânlar sıcak iklim bölgelerinde yaygın kullanımı bulunmaktadır. Sıcak yaz günlerinde cemaat burada birlikte namazını kılabilir (Şancı, 2020). Cami bahçesi ya da avluları da yine insanların sosyalleşebildiği önemli mekânlar olmuşlardır. Cenaze, taziye, mevlid vb. merasimler ve toplum içi yardımlaşmalar genellikle bu mekânlarda olmaktadır.

Cami İslamiyet’in başından beri eğitim faaliyetlerinin sürdürüldüğü bir yer olmuştur. Selçuklular ve Osmanlılar devrinde de camilerin eğitim-öğretim alanındaki rolü devam etmiştir (Akın, 2016). Medreselerin oluşması camilerin bu işlevini değiştirmemiştir (Arpacıoğlu, 2006). Osmanlı eğitim sisteminde ilk aşamayı teşkil eden sıbyan mektepleri, basit yapılarda, cami yanında veya bodrum katında halk tarafından açılmakla birlikte devlet tarafından denetlenen mekteplerdir. 19. yüzyılın son çeyreğinden itibaren sıbyan mektepleri fonksiyonunu yitirmeye başlamıştır (Akbayar & Bakanlığı, 1994).

10.Hitit Öğrenci Kongresi (16-19 Mayıs 2024)

Sıbyan mektebi olmayan şehir ve kasabalarda cami, eğitim işlevinde kullanılmıştır. Cami bu işleviyle halkın bütün kesimine eğitim faaliyetlerinin ulaşması hedeflenmiştir. Bu faaliyetlerin toplumda yaygınlaşmasında cami kütüphanelerinin de önemli bir yeri olmuştur (Akın, 2016). Kütüphaneler, ders gören öğrenciler ve namaz vaktini bekleyen cemaat için oldukça faydalı olmuştur (Yuca, 2015).

1844-1890'da Sille'de yedi sıbyan mektebi olduğu bilinmektedir (Sarıköse, 2008). Orta Mahalle ve Subaşı camileri dışında bütün camilerde mektep olarak kullanılan mekânlar bulunmaktadır. Karataş Camii'nde mektep, caminin bahçesinde ayrı bir yapı olarak, diğer camilerde ise caminin bodrum katında konumlanmıştır. Mekteplerin muallimi genelde cami imamı olmuştur.

İbadet eden ya da etmeyen kişiler için cami her zaman içinde dini değerleri barındıran manevi duyguların bir sembolü, simgesi olmuştur. "Allah'ın evi" tamlamasındaki uhrevi yanı insanlar hissetmektedirler (Ok, 2015). Sille'de camilerin Müslümanlar üzerindeki manevi değeri aynı bölgede yüzyıllar boyunca yaşayan Hristiyanları da etkilemiş ve geleneklerine yansımıştır. Hristiyanların düğün merasiminin bir parçası olarak çalgılar ve türküler eşliğinde ilerleyen gelin alayı camiye gelince ekip başının komutuyla sessizliğe bürünmektedir. Camiyi geçince yine bir komutla çalgılar çalmaya devam etmiştir (Silleli, 2024). Bu şekilde cami, içerisinde barındırdığı somut olmayan değerleriyle toplumsal ritüelleri etkilemiştir.

Sonuç

Geleneksel mimari bir topluma ait maddi ve manevi birçok kültür değerlerinin yansımalarıdır. Yine dönemin sosyal hayat ve yaşama kültüründe halk mimarisinin etkilerini görebilmekteyiz (Kaya, 2013). Bu yüzden karşılıklı etkileşimler içerisinde olan somut ve somut olmayan kültürel miras ürünlerinin birlikte algılanması ve değerlendirilmesi oldukça önemlidir. Kültürel miras yapılarının sürdürülebilir bir şekilde korunabilmesi ancak onu oluşturan ve yaşatan değerlerin de dikkate alınmasıyla mümkün olacaktır. Varoluş değerlerini kaybeden yapılar, yok olma tehlikesiyle karşılaşmaktadırlar. Bu nedenle zamanla değişen sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik bağlamlar göz önünde bulundurularak kültürel miras yapılarının ait olduğu toplumla değerler ilişkisi korunmalıdır.

Sille'de yüzyıllarca yaşayan Hristiyanlar kendi inanç mekânları olan kiliseleri inşa etmiş ve kullanmışlardır. Hristiyan nüfusun mübadele kapsamında Yunanistan'a gitmesiyle Müslüman halk için değeri kalmayan kiliseler âtil durumda kalmıştır. Kilise yapılarının varlığını sürdürmesi toplumsal hayatın içine dâhil edilmesiyle mümkün olacaktır. Bu kapsamda Aya Eleni ve Tepe Kilisesi restorasyon yapılarak müze işlevi verilmiştir. Bu sayede yapılar inanç, kültürel ve estetik değerleri ile birlikte ziyaretçiler için anlam kazanmıştır.

Sille'de Müslüman halkın yaşamını sürdürmesi ile camiler ibadet işleviyle kullanılmaya devam etmiştir. Nüfusunu kaybeden mahallelerdeki camiler ise en azından Ramazan ayı boyunca kullanılarak toplum içindeki anlamı sürdürülmektedir.

Geleneksel cami yapıları İslam felsefesi ile yerel kültürün sentezinden oluşmaktadır (Özçakı, 2018). İslam öğretileri ve uygulamaları, insanların günlük ve sosyal hayatlarını şekillendirmiştir. Toplumsal hayatın pratikleri ve inanç değerleri doğrultusunda hem cami mimarisi hem de caminin mahalle içindeki yerleşimi belirlenmiştir. Birçok işleviyle toplumsal hayatın içinde olan camiler bugün daha çok ibadet amacıyla kullanılmaktadır. Bu nedenle günümüzde camiler çok yönlü işlevini kaybetse de barındırdıkları inanç değerleriyle varlıklarını sürdürmektedirler.

Kaynakça

- Akbayar, N., & Bakanlığı, T. K. (1994). Mahalle Mektebi. *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi* (Cilt 5, s. 241-242). içinde İstanbul: Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı Ortak Yayını.
- Akın, A. (2016). Tarihi süreç içinde cami ve fonksiyonları üzerine bir deneme. *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 15(29), 179-211.
- Aktaş, G. G. (2011). Anadolu'da Toplumsal Yaşamın Mekansal İzleri. *Sanat ve Tasarım Dergisi*, 1(7), 55-68.
- Arpacıoğlu, B. (2006). Cami sembolizmi üzerine bir deneme. *Yeni Yüksektepe Dergisi*.

- Aydın, H. (2017). Geleneksel Anadolu Cami Mimarisinde Ahşabın Yapısal Kullanımı. *Uludağ Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi*.
- Bayartan, M. (2005). Osmanlı Şehrinde Bir İdari Birim: Mahalle. *Coğrafya Dergisi*(13), 93-107.
- Bozkurt, T. (2015). Konya-Hatunsaray (Lystra) ve Çevresindeki Cami ve Mescitler. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 55(1), 1-54.
- Çelikel, G. (2023). Namaz İbadetinin Toplumsal Bütünleştirme Etkisi. *Sultan İlahiyat Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 1-13.
- Duran, R. (1988). Konya-Sarayönü'nde Üç Ahşap Camii.
- Ekici, M., & Fedakar, P. (2013). "Ege Üniversitesi" deneyimleriyle somut olmayan kültürel mirası "yaşatarak koruma". *Milli Folklor*, 25(100).
- Erdem, R., Yıldırım, H., Çiftçi, Ç., Dülgerler, O. N., Çıbıkdiken, A. O., Levend, S., & Erdoğan, A. (2010). Sille, Bir Koruma Geliştirme Planı ve Sonrası. *Selçuk Üniversitesi Mühendislik-Mimarlık Fakültesi Dergisi*, 25(2).
- Erdemir, Y. (1985). Konya-Beyşehir Bayındır Köyü Camii.
- Eyice, S. (1966). Konya ile Sille Arasında Akmanastır. *Şarkiyat Mecmuası*.
- Gertrude Bell Archive. (2024, 05 06). Newcastle University: <https://gertrudebell.ncl.ac.uk/index.php/taxonomy/term/1622> adresinden alındı
- Gürkaş, E. T., & Barkul, Ö. (2012). Yer üzerine kavramsal bir okuma denemesi. *Sigma*(4), 1-11.
- İsa, W. M., Zin, N. A., Rosdi, F., & Sarim, H. M. (2018). Digital Preservation of Intangible Cultural Heritage. *Indonesian Journal of Electrical Engineering and Computer Science*, 12(3), 1373-1379.
- ISMEP. (2014). *Kültürel Mirasın Korunması*. <http://www.Guvenliyasam.Org/Wp-Content/Uploads/2016/02/Kulturel.Pdf>. adresinden alındı
- Kaya, N. K. (2013). Mimarlık Disiplininin "Halk Mimarisi ve Somut Olmayan Kültürel Miras" Bağlamında Halkbilimi Disiplini ile İlişkisi. *Bilim ve Kültür*, 01(01), 126-140.
- Kazemivand, A. (2016). Büyük Selçuklu camilerinde kubbeli mekan kullanımı ve köken araştırması. *Gazi Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi*.
- Konya İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü. (2024, 04 03). Selçuklu: <https://konya.ktb.gov.tr/TR-370552/selcuklu.html> adresinden alındı
- Koyuncu, A. (2013). Sille'deki değişimin sosyolojik analizi. *I. Ulusal Sille Sempozyumu*. Konya.
- Kubat, M. (2020). İslam Toplumunun Brilik ve Beraberliğini Sağlama Merkezleri Olarak Cami ve Mescidler. *Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(2), 05-31.
- Mimiroğlu, İ. M. (2013). *Sille Rehberi*. İstanbul: Kristal Matbaacılık.
- Ok, B. (2015). Gündelik Hayatta Caminin Yeri. *IV. Türkiye Lisansüstü Çalışmalar Kongresi Bildiriler Kitabı-I (Sosyoloji, Şehircilik ve Mimari)*, 14-17.
- Öksüz, A. R. (2022). İslam'da kültür ve inancın mimari ile etkileşimi: Anadolu Selçuklu ve Beylikler Dönemi örneği. *Süleyman Demirel Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi*.
- Özçakı, M. (2018). Yorumlanan Cami Mimarisi. *Ulakbilge Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(23), 459-483.
- Özönder, H. (1999). Yüzyıllar Boyunca Sille'de Halıcılık ve Sille Halılarının Karakteristik Özellikleri. *Erdem*, 10(30), 535-544.
- Özönder, H. (2002). *Sille (Tarih, Kültür, Sanat)*. Konya: Merhaba Basımevi.
- Özyurt, M. Ş., & Dişli, G. (2021). Tarihi Sille Kenti UNESCO Dünya Miras Adaylığı Önerisi. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 25(1), 169-192.
- Sarıköse, B. (2008). Osmanlı Döneminde Sille. *Selçuk Üniversitesi, Doktora Tezi*.

selcuklusille. (2024, 05 06). <http://www.selcuklusille.com/mimariEser.php?id=6> adresinden alındı

Sille. (2024, 04 12). <https://www.sille.gen.tr/> adresinden alındı

Silleli. (2024, 05 02). Sille Gelenek ve Görenekleri: <https://www.silleli.com/sayfa/sille-gelenek-ve-gorenekleri/32> adresinden alındı

Şancı, F. (2020). Yazlık Mescitlere Kavramsal ve Tipolojik Bir Yaklaşım. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13(35), 422-456.

Tapur, T. (2009). Konya'da tarihi bir yerleşim merkezi: Sille. *Türk Coğrafya Dergisi*(53), 15-30.

Teke, S. G. (2013). Geleneksel tarzlar, modern modeller: resmi, resmi olmayan eğitim ve somut olmayan kültürel miras. *Milli Folklor*, 25(100), 31-39.

Tuztaşı, U., & Civelek, Y. (2011). Yüksek kültürden halk kültürüne: batı mimarlığında "ulusal anıt" düşüncesi ve vernaküler mimarinin idealleştirilmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4(18).

Uysal, Z. (2014). 18. Yüzyıldan Ahşap Direkli İki Cami. *Journal of Turkish Studies*, 9(10), 1115-1132.

Üzümcü, T., Çelik, A., & Karataş, M. (2017). Koruma-Kullanma İkileminde Sürdürülebilirlik ve Kırsal Turizm: konya-Sille Örneği. *Türk Bilimsel Derlemeler Dergisi*, 10(1), 53-64.

Yuca, Y. (2015). Türkiye'de, Geçmişten Günümüze Camilerin Eğitim Fonksiyonları. *Uludağ Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi*.

İŞLETME YÖNETİM KARARLARINDA MUHASEBE BİLGİ SİSTEMİ

Doç. Dr. Özlem DOĞAN

İskenderun Teknik Üniversitesi, ozlem.dogan@iste.edu.tr

ORCID 0000-0002-5752-9031

Süleyman GÖKCE

İskenderun Teknik Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Denizcilik İşletmeleri Yönetimi (Tezli YL), sgokce.lee23@iste.edu.tr

Özet

İşletmeler kendi içerisinde en karmaşık ve birden fazla aktörü bulunduran bir sektördür. Bu aktörlerin her birinin rolü ve işlevi birbirinden farklıdır. İşletmeler, içerisinde bulunan bütün aktörlerin taşıma faaliyetlerini güvenilir, ekonomik, etkili, çevreye duyarlı ve sürdürülebilir olarak yapabilmesi için birbirleriyle bir ahenk içerisinde olmalıdırlar. Buradaki aktörleri asli işletmeler, aracı işletmeler, tedarikçi işletmeler, destekleyici ve kolaylaştırıcı işletmeler olarak kategorize edebiliriz. Günümüzde KOBİ ve büyük işletmeler teknolojinin gelişmesiyle birlikte birbirleriyle sürekli olarak rekabet halindedirler. Bu rekabet bilgi teknolojilerini ön plana çıkarmaktadır. İşletmeler için gerekli olan verilerin toplanıp bir araya getirilmesi, saklanması, kategorize edilmesi ve özetlenmesi bilgi teknolojileriyle sağlanmaktadır. İşletmeler bu bilgiyi muhasebe bilgi sistemi (MBS) ile sağlamaktadır. Muhasebe bilgi sisteminin (MBS) sağlamış olduğu muhasebe, yönetim ve iç kontrol gibi bilgiler hem işletme içindeki hem de işletme dışındaki kullanıcılara yol göstermektedir. Çalışmanın amacı, işletmelerde yönetim kararlarında muhasebe bilgi sisteminin (MBS) etkisini tespit etmektir. Bu kapsamda, literatürde yapılmış olan ulusal ve uluslararası çalışmalar taranmış bulgu ve sonuçları değerlendirilmiştir. Çalışmanın yöntemi olarak içerik analizi kullanılmıştır.

Anahtar kelimeler: Muhasebe Bilgi Sistemi, Karar Alma Süreci, Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler (KOBİ)

Giriş

Muhasebe, ekonomik faaliyetlerde bulunan tüm kuruluşların mali nitelikteki işlemleri ve olayları para ile ifade edilmiş şekilde kaydeden sınıflandıran, özetleyerek rapor eden ve sonuçlarını yorumlayan ve analiz eden bir bilim dalıdır. Muhasebe, işletmelerin varlıklarının ve kaynaklarının oluşumunu bunların kullanılma biçimini, işletmelerin yaptığı işlemler sonucunda bu varlıklardaki ve kaynaklardaki değişimleri, işletmelerin mali durumlarını açıklayacak bilgileri sağlayan ve bu bilgileri ilgili kişi ve kurumlara ileten bir bilgi sistemi ile oluşmaktadır. Muhasebe sadece kar amacı ile kurulan işletmelerle ilgili değil, kar amacı gütmeyen yani topluma fayda için hizmet veren tüm kuruluşlar için de geçerlidir. Globalleşmenin hızlı ilerlemesi ve buna bağlı olarak teknolojik yeniliklerin her an bir yeni uygulama ile gündeme gelmesi işletmeler için bilgiyi alma, kullanma ve sunma noktasında avantaj ve dezavantajları birlikte sunmaktadır. İşletmeler için başarının neredeyse temel göstergesi haline getirilen bilgi beraberinde belirsizlikleri ve bundan kaynaklanan risk ve fırsatları da doğurmuştur. Bilgi kavramı bu nedenle günümüzün en önemli kavramları arasında yer almaktadır (Kaya, 2000: 28).

MBS'nin temelinde, toplanan verilerin ortak bir çerçevede değerlendirilip bilgiyi kullananlara gereken zamanda anlamlı bir şekilde iletilmesi, işletmede bölümler arası eşgüdümlü bir şekilde sağlanması vardır. MBS'nin ekonomik etkisi diğer bilgi sistemlerinden farklı olmasını sağlayan özelliktir (Ömürbek, 2003: 123). MBS finans yöneticilerine veri üretilip bu verileri mali olarak düzenleyerek onların karar verme süreçlerinde yardımcı olur (Baskoş 2007, 33). İşletmelerde MBS beş temel konuda bilgi toplamaktadır (Tüzel ve Mersin, 2007:174): - Uzun vadeli planlar yapılmasına ve bunlarla ilgili stratejilerin geliştirilebilmesine yönelik bilgiler, - İşletme kaynaklarının dağıtımı ile ilgili bilgiler, - İşletme performansının ölçülebilmesi ve

10.Hitit Öğrenci Kongresi (16-19 Mayıs 2024)

değerlendirilebilmesi için gerekli bilgiler, - Yasal olarak yapılması zorunlu olan finansal bilgilerin raporlanarak sunulması için gerekli bilgiler. Sistemin işleyebilecek hale gelebilmesi ve iş görme yetisini sorunsuz bir şekilde devam ettirebilmesi için mevcut somut elemanların varlığı muhasebe bilgi sisteminin unsurları olarak karşımıza çıkmaktadır. Bir sistemin unsurlarından bahsedildiğinde o sistemi tanımlayan, sistem içindeki faktörleri çalışır hale getiren ve kişilerin sistemden faydalanmasını sağlayan öğeler söz konusu olmaktadır. Tipik bir organizasyon ortamında, muhasebe bilgi sistemi (MBS) birkaç bileşenden oluşmaktadır (Özer, 2023).

Yöntem

Bu çalışmada işletme yöneticilerinin alacakları kararlarda muhasebe bilgi sisteminin yerini tespit etmeye yönelik olarak literatürde yapılmış çalışmalar incelenmiştir. Çalışma kapsamında içerik analizi yöntemi kullanılmış, tarama modeli ile Google Scholar veri tabanında konu ilgili bilimsel makaleler taranmıştır. Çalışma sadece Google veri tabanı ile sınırlandırılmış ve sadece makaleler ele alınmış olup tezler, kitaplar ve bildiri metinleri gibi diğer bilimsel çalışmalar kapsam dışı bırakılmıştır.

Sonuç ve Değerlendirme

Bu çalışmada, işletmelerde yönetim kararlarında muhasebe bilgi sisteminin etkinliği araştırılmıştır. Araştırmada 32 ulusal, 29 uluslararası olmak üzere toplam 61 adet çalışma incelenmiştir. Çalışmalar ağırlıklı olarak üretim sektörü işletmelerde yapılmıştır. Ulusal kaynaklarda yapılan çalışmaların 15 tanesi KOBİ'ler üzerine iken uluslararası kaynaklarda bu sayı 20 olmuştur. İncelenen ulusal çalışmalarda en çok yayın yapılan yıl sayısı 4'er kez 2013,2019 ve 2020 olurken; uluslararası kaynaklarda ise 4'er kez 2012, 2015, 2016 ve 2019 olmuştur. İncelenen uluslararası çalışmaların ülkesel olarak dağılımı ise Endonezya 5 çalışma; Nijerya 3 çalışma; İspanya, Tayland, Yemen, Ürdün ve BAE 2 çalışma; İran, Irak, Bosna-Hersek, Arnavutluk; Uganda Bangladeş; Pakistan; Kenya; Malezya ve Zimbabwe' de 1 çalışma olarak karşımıza çıkmıştır. Yapılan araştırma sonucunda, yönetim kararlarında muhasebe bilgi sisteminin pozitif bir etkiye sahip olduğu görülmüştür. Bunun yanında muhasebe bilgi sistemini sadece yasal yükümlülükleri nedeniyle tutan küçük ölçekteki işletmeler de bulunmaktadır. Muhasebe bilgi sistemi tüm yönetim kademelerinde işletmenin organizasyonel yapısı, planlama ve denetim aşamalarında ne kadar etkin ve verimli olursa işletmenin de etkinliği ve verimliliği artmış olacaktır.

Kaynakça

- Baskonus, B. 2007. Kurumsal Kaynak Planlaması ve Yönetim Bilişim Sistemlerinin İşletmeler İçin Önemi ve Kullanımı. Yayınlanmış Tezsiz Yüksek Lisans Projesi
- Doğan, Ö. (2020). Denizyolu Taşımacılığında Muhasebe Bilgi Sistemi. Soner ESMER. Deniz Taşımacılığı ve Lojistiği. Ankara
- <https://scholar.google.com>
- Ömürbek, V. (2003). Kurumsal kaynak planlamasında muhasebe bilgi sisteminin rolü: Gıda sektöründe uygulama (Doctoral dissertation, Sosyal Bilimler).
- Özer, E. Y. (2023). Muhasebe bilgi sisteminin işletme yönetim kararları üzerindeki etkileri: TRC3 bölgesindeki KOBİlere yönelik bir araştırma.